טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף ! ויקרא היא מפנינים

חמשה חומשי תורה

נדפס מחדש עם פירוש המאור הגדול רש"י ז"ל. ועליו
חונים שלשה מטיבי צעד הלא הם תרגום אנקלוס. ותרגום ירושלמי.
עם איזו תוספתא דמעליותא כאשר יראו ישרים וישמחו. ואחרון
חביב. תרגום הקדוש יונתן בן עוזיאל לו שם בשלשה אשר עין
לא ראתה עד הנה בדפוס בחוט המשולש הזה תשתעשע נפש כל
שומע וימצא. קורת רוח הכל מתוקן כראוי מוגה היטב
ומזוקק שבעתים:

ואף גם זאת מורה מקום מכל מלה מכוארת על פי רש"י ז"ל בסדר אלפא
ביתא להקל על המעיין למצא חפצו. וסדר דיני תרי"ג מצות כל אחת
במקומה ערוכה. וקצת פרפראות חדושי בעל הטורים. והרכה
מסורות מחסרות ויתרות וקרי וכתיב:

ואלה מוסיף על הראשונים וגם על חדשים מקרוב באו לאור הדפוס התרגום על
חמש מגלות. ועוד תרגום שני על מגלת אסתר אשר יחידי סגולה זכו ליהכות
מזיון עד הכה. וכן בהפטרות כמנהג כל הקהלות עין כל לבוכח
יביטו התרגום לעומתן:

ולמען יהיה ספר הת"ר שלם ויתר עז ולא יחסר כל כו באשרוכה יסע לוח מוגה
מקום מכל פסוקי התורה שבלשים בגמרא באיזו מסכתא ופרק ודף ועמוד.
לרגון לפני ה'

ותהי ראשית המלאכה מלאכת הקדש בחדש זיו שנת
גדול שמי בגוים לפ"ק.
במצות השר זואן ברגאדין בן האדון אלויזי ברגאדין:
על יד נאמן ביתו אשר פורינץ יזיא":

1591

בבית זואן דגארה פה וויניציאה:

EIGENTHUM DES SEMINARS
Samuelsche Stiftung.

Con licentia de Superiori.

R 51 A 1289
222-7

אמר אשר פורינץ

למן ראוי אשר שכחתי את מתכי לקרבה אל מעשה הדפוס כי כורא הוא לשמוך יד
מוכיחי לאור תעלומות חכמה בספרים מספרים טובים וכן רבים קדשים גם
ישרים כאשר יודע כל שער עמי · ככסף וגם כלתה נפשי לתת לעיני כל ישראל ספר
התורה שלם בכל מיני השלמיות · כי אמרתי יש לי תקוה כי בו אשביע כל נפש שוקקה ·
ויהי גם זה לי בן להקים את שמי · ובנפשיתי זאת נפיתי ועל משמרתי עמדתי מיום אל
יום אחרשתי ואתאפק אולי יקרה ה׳ לקראתי ודבר מה יראני והגדתי · ויהי היום שמח
לב וינל כבודי אף גילה ורגן כי העיר ה׳ רוח אחד מן הקדושים אשר בארץ המה ויאר
את עיני בתרגום של הקדוש יוכתן בן עוזיאל אשר רבים אליו השתוקקו ובכי עלייה והם
נעטים זכו עד הכה להתעכב מזיז כבודו · והתרגום הלז יוצא מכית מדרשו של הגאון
המופלא כמו״הרר יצחק פולה ת״ך ובכיו תחתיו הממלאים מקומו בכל חכמה ודעת
ובירלת חטא הסכימה דעתם להוציאו לאור לזכות בו את הרבים · לכן חשתי ולא
התמהמהתי · אחזתיו ולא ארפכו ודברתי על לב האדון ברנאדין המדפיס כי עת לעשו
לתת לדפוס התרגום אשר לא כראה עד עתה למען תברכנו כפם כל קורא בו כי יאכל
פרי מגדיו ולנפשו יכעס · ויואל האיש לשמוע לקולי כי רוח נדיבה סמכתהו · ויתן את
הכסף על ידי עושי המלאכה לעשות אותה בתכלית השלמות והיופי · ברוך ה׳ כי הפליא
חסדו לי ומחשבתי לטובה נרף למעשה :

לכן הדור אתם ראו התועלת הרב אשר ימשך ממנו לכל קורא · מובטח אני כי ישיש
וינגיל ממונא שלל רב כי ימצא בו מלין עתיקין וסתומי׳ עד היום · ולכל אשר תשאנו
נפשו ל יחסר המזג מים עמוקים דברי פי חכם חן · ובעמדו לפני ה׳ בשבתות ובמועדים
להנות בתורתו התמימה וחשקה נפשו לדעת ולהבין פירוש כל פסוק על תלו הוא יהיה
לו לפה · ומי כמוהו ינידה ויערכה זאת התורה כי כאשר הורוכו חז״ל המתרגם הלז
קדוש וכורא שמו כל עוף הפורח עליו מיד כסרף ולמפורסמות אין צריך ראיה · ולמען
יקיים המעשה הזה שלם ותמים וחוט משולש להשקות את כל חי בחל כובע מקור חכמה
הדפסנו עמו גם שני התרגומים של אונקלוס והירושלמי ופירו׳ רש״י ז״ל וחדושים אחרים
להטיל לאולת בכל כחנו כאשר עין כל תחזה משרים בהקדמה בשער : ה׳ יברך את עמו
בשלום יחננו ויחזיק ידינו לעשות חיל במלאכת הקדש כאשר עם לבבנו וינגיל תורה
ויאדיר : אמן כן יהי רצון :

בְּרֵאשִׁית

בִּקְדֵמִין

בְּרֵא אֱלֹהִים אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת
הָאָרֶץ: ב וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֹהוּ
וָבֹהוּ וְחֹשֶׁךְ עַל־פְּנֵי תְהוֹם וְרוּחַ
אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל־פְּנֵי הַמָּיִם:
ג וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי־
אוֹר: ד וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת־הָאוֹר
כִּי־טוֹב וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאוֹר
וּבֵין הַחֹשֶׁךְ: ה וַיִּקְרָא אֱלֹהִים׳
לָאוֹר יוֹם וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה וַיְהִי־
עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם אֶחָד: פ

בְּרָא יְיָ יָת שְׁמַיָּא וְיָת אַרְעָא
וְאַרְעָא הֲוָת צְדִיָא וְרִיקָנָא
וַחֲשׁוֹכָא פְּרִישׁ עַל אַפֵּי תְהוֹמָא
וְרוּחָא מִן קֳדָם יְיָ מְנַשְׁבָא עַל אַפֵּי
מַיָּא: וַאֲמַר יְיָ יְהֵא נְהוֹרָא וַהֲוָה
נְהוֹרָא: וְחָזָא יְיָ יָת נְהוֹרָא אֲרֵי
טָב וְאַפְרֵישׁ יְיָ בֵּין נְהוֹרָא וּבֵין
חֲשׁוֹכָא: וּקְרָא יְיָ לְנְהוֹרָא יְמָמָא
וְלַחֲשׁוֹכָא קְרָא לֵילְיָא וַהֲוָה רְמַשׁ
וַהֲוָת צַפְרָא יוֹם חַד: פ

כ׳ רבתי מן
אלפא ביתא
רבתי:
בראשית ברא
כניסת כראש
שמנה נברא
העולם:

בראשית ית
בראשונה ראש
שרים שיקבלו
ישראל תורה:

בראשית ברא
אלקים סופי
תיבות אמת
מלמד שברא
העולם באמת
כמי שכתב ראש
דברך אמת:
ומן יש מרבה
פסוקים סופי
תיבות אמת:

ויאמר

ויאמר

בראשית

במקום ויכדל
מבדיל בשבת
במוצאי שבתו

אמר ר׳ יצחק לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחדש הזה לכם
שהיא מצוה ראשונה שנצטוו ישראל ומה טעם פתח בבראשית משום
כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים שאם יאמרו אומות העולם לישראל לסטים
אתם שכבשתם ארצות ז׳ גוים הם אומרים להם כל הארץ של הקב״ה היא הוא ברא ונתנה
לאשר ישר בעיניו ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו: בראשית ברא אלקים
המקרא הזה אומר אלא לדרשני כמו שדרשו רז״ל בשביל התורה שנקראת ראשית דרכו
ובשביל ישראל שנקראו ראשית תבואתו. ואם בא לדרשו כפשוטו כך פרשהו בראשית
בריית שמים וארץ והארץ היתה תהו ובהו וחשך ויאמר אלהים יהי אור ולא בא המקרא
להורות סדר הבריאה לומר שאלו קדמו שאו בא להורות כך היה לו לכתוב בראשונה ברא
את השמים וגו׳ שאין לך ראשית במקרא שאינו דבוק לתיבה של אחריו כמו בראשון ממלכת
יהויקים ראשית ממלכתו ראשית דגנך אף כאן אתה אומר בראשית ברא אלהים וגו׳ כמו
בראשית ברוא ודומה לו תחלת דבר ה׳ בהושע כלומר תחלת דבורו של הקב״ה בהושע
ויאמר ה׳ אל הושע וגו׳. ואת להורות בא שאלו תחלה כבראו ופירושו בראשית משלבראו אלו
ים לך מקראות שמקברי לשון ומעטי תיבה אחת. כמו כי לא מגר לאתי בטח ולא פי
מי הכונר. וכמו ישא את חיל דמשק ולא פי׳ מי ישאנו וכמו אם יחרוש בבקרים ולא פי׳ אם
יחרוש אדם בבקרים וכמו מגיד מראשית אחרית ולא פי׳ מגיד מראשית דבראתי דבר.

אם כן

בן אוילא

בְּרָא יְיָ יָת שְׁמַיָּא וְיָת אַרְעָא:
וְאַרְעָא הֲוַת תְּהִיָּא
וּבְהִיָּא צְדְיָא מִבְּנֵי נַשׁ וְרִיקַנְיָא
מִן כָּל בְּעִיר וְחַשׁוֹכָא עַל אַפֵּי ת
תְּהוֹמָא וְרוּחַ רַחֲמִין מִן קֳדָם יְיָ
מְנַחֲבָא עַל אַנְפֵּי מַיָּא: וְאָמַר יְיָ יְהִי נְהוֹרָא לְאַנְהָרָא עֲלָאָה וּמִן
יַד הֲוָה נְהוֹרָא: וּחְמָא יְיָ יָת נְהוֹרָא אֲרוּם טַב וְאַפְרֵשׁ יְיָ בֵּין
נְהוֹרָא וּבֵין חַשׁוֹכָא: וּקְרָא יְיָ לְנְהוֹרָא יְמָמָא וְעַבְדֵיהּ לְמִפְלַת
בֵּיהּ דַּיְדֵי עָלְמָא וְלַחַשׁוֹכָא קְרָא
לֵילְיָא וַעֲבַדֵיהּ לְמִינַח בֵּיהּ בַּדְיָחָא
וַהֲוָה רְמַשׁ וַהֲוָה צַפְרָא יוֹמָא חַד:

בחוכמא

בְּרָא יְיָ: וְאַרְעָא הֲוַת תַּהֲיָא
וּבְהִיָּא וְצָדוּ מִן בְּנֵי אֱנָשָׁא וְרֵיקַנְיָא
מִכָּל בְּעִיר וְרוּחָא דְּרַחֲמִין מִן
קֳדָם יְיָ הֲוַת מְנַשְׁבָא עַל אַפֵּי מַיָּא:

וְאָמַר יְיָ יְהִי נְהוֹרָא לְאַנְהָרָא עִלָּאָה וּמִן
יַד הֲוָה נְהוֹרָא: וּחְזָא וְחָמָא יְיָ יָת נְהוֹרָא אֲרוּם טַב וְאַפְרֵשׁ יְיָ בֵּין
נְהוֹרָא וּבֵין חֲשׁוֹכָא: וּקְרָא יְיָ לְנְהוֹרָא יְמָמָא וְעַבְדֵיהּ לְמִפְלַת
בֵּיהּ דַּיְדֵי עָלְמָא וְלַחֲשׁוֹכָא קְרָא
לֵילְיָא וַעֲבַדֵיהּ לְמִינַח בֵּיהּ בַּדְיָחָא
וַהֲוָה רְמַשׁ וַהֲוָה צַפְרָא יוֹם חַד:

ירושלמי

וַהֲוָה רְמַשׁ וַהֲוָה צַפְרָא סִדַּר עוֹבַד
בְּרֵאשִׁית יוֹם קַדְמָי:

ויאמר

אם כן תיתה על ענמך שהרי המים קדמו שהרי כתוב ורוח אלהים מרחפת על פני המים
ועדיין לא גלה המקרא במידור הקודמים, והמאוחרים ברית המים מתי הא למדת
שקדמו לארץ ועוד שהשמים מאש ומים כברזו על כרחך לא לומד המקרא במדר
המוקדמים והמאוחרים כלום: ברא אלהים. ולא אמר ברא ה׳ שבתחלה עלה
במחשבה לברואתו במדת הדין וראה שאין העולם מתקיים והקדים מדת רחמים ושתפה
למדת הדין והיינו דכתיב ביום עשות ה׳ אלהים ארץ ושמים: תהו ובהו. תהו ב
לשון תמה ושמאון שאדם תוהא ומשתומם על בהו שבה: תהו. אשטורדישון בלעז. בהו.
לשון רקות וגדו: על פני תהום. על פני המים שעל הארץ: ורוח אלהים מרחפת.
כמו כבוד עומד באויר ומרחף על פני המי ברוח פיו של הקב״ה ובמאמרו כיוצ׳ המרחפת
על הקן לקוב״טיר בלעז: וירא אלקים את האור כי טוב ויבדל. אף בזה אנו צריכים ד
לדברי אגדה ראה שאינו כדאי להם אמר בו רשעים והבדילו לצדיקים לעתיד לבא זהו
פשוטו כך פרשהו ראה׳ כי טוב ואין כאה לו ולחשך שיהיו משתמשים בערבוביא וקבע
לזה תחומו ביום ולזה תחומו בלילה: יום אחד. לפי סדר לשון הפרשה היה לו ה
לכתוב ראשון כמו שכתוב בשאר הימים שכי שליפי רבועי למה כתב אחד לפי שהיה
הקב״ה יחיד בעולמו שלא נברא המלאכים עד יום שכי כך מפורש בברא״שית רבה:

ו וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי רָקִיעַ
בְּתוֹךְ הַמָּיִם וִיהִי מַבְדִּיל בֵּין מַיִם
לָמָיִם: ז וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת־
הָרָקִיעַ וַיַּבְדֵּל בֵּין הַמַּיִם אֲשֶׁר
מִתַּחַת לָרָקִיעַ וּבֵין הַמַּיִם אֲשֶׁר
מֵעַל לָרָקִיעַ וַיְהִי־כֵן: ח וַיִּקְרָא
אֱלֹהִים לָרָקִיעַ שָׁמָיִם וַיְהִי־עֶרֶב
וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם שֵׁנִי: פ

ט וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִקָּווּ הַמַּיִם
מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל־מָקוֹם אֶחָד
וְתֵרָאֶה הַיַּבָּשָׁה וַיְהִי־כֵן: י וַיִּקְרָא
אֱלֹהִים לַיַּבָּשָׁה אֶרֶץ וּלְמִקְוֵה הַמַּיִם
קָרָא יַמִּים וַיַּרְא אֱלֹהִים כִּי־טוֹב:

יא וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תַּדְשֵׁא הָאָרֶץ
דֶּשֶׁא עֵשֶׂב מַזְרִיעַ זֶרַע עֵץ פְּרִי עֹשֶׂה
פְּרִי לְמִינוֹ אֲשֶׁר זַרְעוֹ־בוֹ עַל־הָאָרֶץ
וַיְהִי־כֵן: יב וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ דֶּשֶׁא
עֵשֶׂב מַזְרִיעַ זֶרַע לְמִינֵהוּ וְעֵץ עֹשֶׂה־
פְרִי אֲשֶׁר זַרְעוֹ־בוֹ לְמִינֵהוּ וַיַּרְא
אֱלֹהִים כִּי־טוֹב: יג וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־
בֹקֶר יוֹם שְׁלִישִׁי: פ יד וַיֹּאמֶר
אֱלֹהִים יְהִי מְאֹרֹת בִּרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם

ג׳ מלות ו׳ פסר: ורע ורע למינהו ר״ת מוג מחין לך עשר מחין לי מול: שני ב׳ חסר דפסר

להבדיל

וַאֲמַר יְיָ יְהֵא רְקִיעָא בְּמֵצִיעוּת
מַיָּא וִיהֵי מַפְרִישׁ בֵּין מַיָּא לְמַיָּא:
וְעָבַד יְיָ יָת־רְקִיעָא וְאַפְרֵישׁ
בֵּין מַיָּא דְּמִלְּרַע לִרְקִיעָא וּבֵין
מַיָּא דְּמֵעֵל לִרְקִיעָא וַהֲוָה־
כֵן: וּקְרָא יְיָ לִרְקִיעָא שְׁמַיָּא
וַהֲוָה רְמַשׁ וַהֲוָה צַפְרָא יוֹם תִּנְיָן:
וַאֲמַר יְיָ יִתְכַּנְּשׁוּן מַיָּא מִתְּחוֹת
שְׁמַיָּא לַאֲתַר חַד וְתִתְחֲזֵי
יַבֶּשְׁתָּא וַהֲוָה־כֵן: וּקְרָא יְיָ
לְיַבֶּשְׁתָּא אַרְעָא וּלְבֵית־כְּנִישָׁת
מַיָּא קְרָא יַמָּמֵי וַחֲזָא יְיָ אֲרֵי־טָב:
וַאֲמַר יְיָ תַּדְאֵית אַרְעָא דִּיתְאָרֵי
עִיסְבָּא דְּבַר־זַרְעֵיהּ מִזְּדַרַע אִילָן
פֵּירִין עָבֵד פֵּירִין לְזִנְיֵהּ דְּבַר־
זַרְעֵיהּ בֵּיהּ עַל־אַרְעָא וַהֲוָה־כֵן:
וְאַפֵּיקַת אַרְעָא דִּיתְאָרֵי עִיסְבָּא
דְּבַר־זַרְעֵיהּ מִזְּהַרַע לְזִנּוֹהִי וְאִילָן
עָבִיד־פֵּירִין דְּבַר־זַרְעֵיהּ בֵּיהּ לְזִנּוֹהִי
וַחֲזָא יְיָ אֲרֵי־טָב: וַהֲוָה רְמַשׁ וַהֲוָה־
צַפְרָא יוֹם תְּלִיתָאי: וַאֲמַר יְיָ
יְהֵוֹן נְהוֹרִין בִּרְקִיעָא דִּשְׁמַיָּא

לאפרשא

יהי רקיע. יחזק הרקיע שלעפ שכבריאו שמים ביום א׳ עדיין לחים היו וקרשו בשני מגערת הקב״ה באומרו יהי רקיע ולא עמודי שמים ירופפו כל יום א׳ ובשני יתמהו מגערתו כאלם במשתומם ועומד מגערת המלאים עליו: בתוך המים. באמצע המים שיש הפרש בין מים העליונים לתחתוני לרקיע כמו בין הרקיע למים שעל הארץ הא למדת שהם תלויים באויר של מלך: ויעש אלהים את הרקיע. תקנו על עמדו והיא עשייתו כמו ועשתה את כפרכת: מעל לרקיע. על הרקיע לא כאמר שלא מעל הרקיע לפי שהן תלויין באויר ומבני מה לא כאמר כי טוב ביום שני לפי שלא היה כגמר מלאכת המים עד יום ג׳ והרי התחיל בה בשני ודבר שלא כגמר איכו במילואו וטובו ובשלישי שכגמ׳ מלאכ׳ המי׳ והתחיל

יגמר

ויאמר וַאֲמַר יְיָ יְהִי רְקִיעָא בְּמִצְיעוּת מַיָּא וִיהִי מַפְרִישׁ בֵּינֵי מוֹי עִלָּאֵי לְבֵינֵי מוֹי תַּתָּאֵי: ויעש יְעַבֵד יְיָ רְקִיעָא סוֹמְכֵיהּ תְּלַת אֶצְבְּעָתָא בֵּינֵי סִטְרֵי שְׁמַיָּא לְמוֹי דְּאוֹקְיָינוּס וַאֲפְרִישׁ בֵּינֵי מַיָּא דְּמִלְּרַע לִרְקִיעָא וּבֵינֵי מַיָּא דִּלְעֵיל בְּקוּבְתָּא דִּרְקִיעָא וַהֲוָה כֵן: ויקרא וּקְרָא יְיָ לִרְקִיעָא שְׁמַיָּא וַהֲוָה רְמַשׁ וַהֲוָה צַפְרָא יוֹם תִּנְיָן: ויאמר וַאֲמַר יְיָ יִתְכַּנְּשׁוּן מַיָּן תַּתָּאִין דְּאִשְׁתָּאֲרוּ מִן לְרַע לִשְׁמַיָּא לְדוּכְתָּא חַד וְתִתְנַגֵּב אַרְעָא דְּתִתְחֲמֵי יַבֵּשְׁתָּא וַהֲוָה כֵן: ויקרא וּקְרָא יְיָ לְנַגִּיבְתָּא אַרְעָא וּלְבֵית כְּנִישׁוּת מַיָּן קָרָא יַמֵּי וַחֲמָא יְיָ אֲרוּם טַב: ויאמר וַאֲמַר יְיָ תַּרְבֵּי אַרְעָא דִּיתְאֵי עִישְׂבָא דְּבִזְרֵיהּ מִזְדַּרַע וְאִילָן פֵּירֵי עָבִיד פֵּירֵי לְזַנְיֵהּ דְּבִזְרֵיהּ בֵּיהּ עַל אַרְעָא וַהֲוָה כֵן: ותוצא וְהַנְפֵּקַת אַרְעָא דִּיתְאֵין עִיסְבָא דְּבִזְרֵיהּ מִזְדַּרַע וְאִילָן פֵּירֵי עָבִיד פֵּירֵי לְזַנְיֵהּ וַחֲמָא יְיָ אֲרוּם טַב: ויהי וַהֲוָה רְמַשׁ וַהֲוָה צַפְרָא יוֹם תְּלִיתָאִי: ויאמר וַאֲמַר יְיָ יְהוֹן נְהוֹרִין בִּרְקִיעָא דִּשְׁמַיָּא

ירושלמי

וְיִהֵי מַפְרִישׁ בֵּין מַיָּא עִילָּאֵי וּבֵין מַיָּא אַרְעָאֵי:

למפרשא

גמר מלאכה לאחרת כפל בו כי טוב שני פעמים לאחת לגמר מלאכת השני ולאחת לגמר מלאכת הוס: ויקרא אלהים לרקיע שמים. שלא מים שם מים לא ומים שערבן זה בזה ועשה מהם שמים: יקוו המים. היו שטוחין על פני כל הארץ והקווס בלוקייכום הוא הים הגדול שבכל הימים. קרא ימים. והלא ים אחד הוא שלא היו דומ׳ טעם דג העולה מן היס בעבו לדג העולה מן היס באכפמיא: תדשא הארץ דשא עשב. לא דשא לשון עשב ולא עשב לשון דשא ולא היה לשון המקרא לומ׳ תעשיב הארץ שמיני דשאין מחולקין כל אחד לעצמו כקרא עשב פלו׳ ואין לשון למדבר לומר דשא פלו׳ שלשון דשא הוא לבישת הארץ כשהיא מתמלאת בדשאים: תדשא הארץ. תתמלא ותתכסה לבוס עשבים בלשון לעז כקרא דשא ארבאזי כלן בערבוביא וכל שרש לעצמו כקרא עשב: מזריע זרע. שינדל בו זרעו לזריע ממבו במקוס אחר: עץ פרי. שיהא טעם העץ כטעם הפרי והיא לא עשתה כן אלא ותוצא הארץ עץ עושה פרי ולא העץ פרי לפיכך כשתקלל אדם על עוכו כפקדה גם היא על עוכה וכתקללה: אשר זרעו בו. כן נרעיני כל פרי שמהן האילן בומח כשבוטעין אותו: ותוצא הארץ וגו׳. אעפ שלא כאמ׳ למיבהו בדשאין בגווייהן שמעו שבבעוו האילבות על כן וכשא קל וחומר בעצמן כדמפורש באגדה בשחיטת חולין: יהי מאורות וגומ׳. מיום ראשון בברא׳ ובראיני בוה עליהם להתלות ברקיע וכן כל תולדות שמים וארץ בברא׳ ביום ראשון וכל א׳ וא׳ בקבע ביום שבנזר עליו הוא שבתוב את השמים לרבות תולדותיהם ואת הארץ לרבות תולדותיה: יהי מאורת. ספר ו״ו כתי׳ על שהוא יום גוארא ליפול לאבראה בתיבוקות הוא שבביבו בל׳ היו מתעבי׳ על אבבר׳ שלא תפו׳ בתיבוקו׳:

להבדיל

לְהַבְדִּיל בֵּין הַיּוֹם וּבֵין הַלַּיְלָה וְהָיוּ
לְאֹתֹת וּלְמוֹעֲדִים וּלְיָמִים וְשָׁנִים:
ל ספר כ
יז וְהָיוּ לִמְאוֹרֹת בִּרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם
לְהָאִיר עַל־הָאָרֶץ וַיְהִי־כֵן:
יח וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת־שְׁנֵי הַמְּאֹרֹת
הַגְּדֹלִים אֶת־הַמָּאוֹר הַגָּדֹל
לְמֶמְשֶׁלֶת הַיּוֹם וְאֶת־הַמָּאוֹר הַקָּטֹן
לְמֶמְשֶׁלֶת הַלַּיְלָה וְאֶת הַכּוֹכָבִים:
יט וַיִּתֵּן אֹתָם אֱלֹהִים בִּרְקִיעַ
הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל־הָאָרֶץ:
כ וְלִמְשֹׁל בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה וּלְהַבְדִּיל
בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ וַיַּרְא אֱלֹהִים
כִּי־טוֹב: כא וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר
יוֹם רְבִיעִי: פ
מכלן אתין מכרכין על הכי עד פיאותו לאורן
כב וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִשְׁרְצוּ הַמַּיִם
שֶׁרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה וְעוֹף יְעוּפֵף עַל־
הָאָרֶץ עַל־פְּנֵי רְקִיעַ הַשָּׁמָיִם:
ג׳ ספר יוד תכ״ח
כג וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת־הַתַּנִּינִם
הַגְּדֹלִים וְאֵת כָּל־נֶפֶשׁ הַחַיָּה
הָרֹמֶשֶׂת אֲשֶׁר שָׁרְצוּ הַמַּיִם לְמִינֵהֶם
וְאֵת כָּל־עוֹף כָּנָף לְמִינֵהוּ וַיַּרְא
אֱלֹהִים כִּי־טוֹב: כד וַיְבָרֶךְ
אֹתָם אֱלֹהִים לֵאמֹר פְּרוּ וּרְבוּ
ג׳ ספר
ומלאו

לְאַפְרָשָׁא בֵּין יְמָמָא וּבֵין לֵילְיָא
וְיִהְוֹן לְאָתִין וּלְזִמְנִין וּלְמִימְנֵי־בְהוֹן
יוֹמִין וּשְׁנִין: וְיִהְוֹן לְנְהוֹרִין בִּרְקִיעָא
דִּשְׁמַיָּא לְאַנְהָרָא עַל־אַרְעָא וַהֲוָה
כֵן: וְעָבַד יְיָ יָת תְּרֵין נְהוֹרַיָּא
רַבְּרְבַיָּא יָת נְהוֹרָא רַבָּא לְמִשְׁלַט
בְּיוֹמָא וְיָת נְהוֹרָא זְעֵירָא לְמִשְׁלַט
בְּלֵילְיָא וְיָת כּוֹכְבַיָּא: וְיַהֲב יָתְהוֹן
יְיָ בִּרְקִיעָא דִּשְׁמַיָּא לְאַנְהָרָא עַל־
אַרְעָא: וּלְמִשְׁלַט בְּיוֹמָא
וּבְלֵילְיָא וּלְאַפְרָשָׁא בֵּין נְהוֹרָא וּבֵין
חֲשׁוֹכָא וַחֲזָא יְיָ אֲרֵי־טָב:
וַהֲוָה רְמַשׁ וַהֲוָה צַפְרָא יוֹם רְבִיעָי:
וַאֲמַר יְיָ יִרְחַשׁוּן מַיָּא רְחִישׁ נַפְשָׁא
חַיְתָא וְעוֹפָא דְּפָרַח עַל־אַרְעָא
עַל־אַפֵּי רְקִיעַ שְׁמַיָּא: וּבְרָא
יְיָ יָת תִּנִּינַיָּא רַבְּרְבַיָּא וְיָת כָּל־
נַפְשָׁא חַיְתָא דְּרָחֲשָׁא דְּאִרְחַשׁוּ
מַיָּא לְזִנְיְהוֹן וְיָת כָּל־עוֹפָא דְּפָרַח
לְזִנּוֹהִי וַחֲזָא יְיָ אֲרֵי־טָב:
וּבָרִיךְ יָתְהוֹן יְיָ לְמֵימַר פּוּשׁוּ וּסְגוּ
ומלו

ירושלמי

לְמַפְרְשָׁא בֵּינֵי יַמָּא וּבֵינֵי לֵילְיָא
וְיַרְחוֹן לְסִימָנִין וּלְזִמְנֵי מוֹעֲדִין
וּלְמִמְנֵי כָּהוֹן חוּשְׁבַּן יוֹמִין ו
וּלְמַקְדְּשָׁא רִישֵׁי יַרְחִין וְרִישֵׁי שְׁנִין
עִבּוּרֵי יַרְחִין וְעִיבּוּרֵי שְׁנִין וְתִקּוּפוֹת שִׁמְשָׁא וּמוֹלַד סִיהֲרָא וּמַחֲזוֹרִין:
וְהוּ וְיַרְחוֹן לִנְהוֹרִין בִּרְקִיעָא דִּשְׁמַיָּא לְמִנְהַרָא עַלּוֹי אַרְעָא וַהֲוָת כֵּן:
וַיַּעַשׂ וְעָבַד יְיָ תְּרֵין נְהוֹרַיָּא רַבְּרְבַיָּא וַהֲווֹן שָׁוִין בְּאִיקָרְהוֹן עֶשְׂרִין
וְחַד שְׁנִין בְּצִיר מִנְּהוֹן שִׁית מְאָה וְחָרִין וְשׁוּבְעִין חוּלְקֵי שַׁעֲתָא וּמִן בָּתַר
כֵּן אִשְׁתְּנַיַּת סִיהֲרָא עֵילּוֹי שִׁמְשָׁא לִישַׁן תְּלָתְאֵי וְאוֹדְעָרַת וּמַנִּי יָת
שִׁמְשָׁא דַּהֲוָה נְהוֹרָא רַבָּה לְמִשְׁלַט בְּיוֹמָמָא וְיָת סִיהֲרָא דַּהֲוָה נְהוֹרָא
זְעִירָא וְיָת כּוֹכְבַיָּא: וְיָתֵן וְסַדַּר יַתְהוֹן יְיָ עַל שְׁטַרֵידְהוֹן בִּרְקִיעָא
דִּשְׁמַיָּא לְמִנְהַרָא עַל אַרְעָא: ולמשול וּלְמִשְׁמְשָׁא בְּיוֹמָמָא וּבְלֵילְיָא
וּלְמַפְרְשָׁא בֵּין נְהוֹרָא דְּיוֹמָמָא וּבֵין חֲשׁוֹךְ לֵילְיָא וַחֲמָא יְיָ אֲרוּם טַב:
וַיְהִי וַהֲוָה רְמַשׁ וַהֲוָה צַפְרָא יוֹם רְבִיעָאי: ויאמר וַאֲמַר יְיָ יִרְחַשׁוּן
מַיָּא רְחִישׁ נַפְשָׁא חַיְתָא וְעוֹפָא דְּטַיָּיס וּשְׁרַכְפְּתֵיהּ עַל אַרְעָא וּשְׁבִיל
שַׁיְיסֵיהּ עַל אֲוִיר רְקִיעַ שְׁמַיָּא: ויברא וּבְרָא יְיָ יָת תַּנִּינַיָּא רַבְּרְבַיָּא
יָת לִוְיָתָן וּבַר זוּגֵיהּ דְּמִתְעַתְּדִין לְיוֹם נְחָמְתָא וְיָת כָּל נַפְשָׁתָא חַיְתָא
דְּרִיחְשָׁא דְּאַרְחִישׁוּ מַיָּא צְלִילָתָא לְזִנֵּיהוֹן זְנֵי דַכְיַין וְזִנֵּי דְלָא דַכְיַין וְיָת
כָּל עוֹף דְּטַיָּיס בְּגַרְפִּין לְזִנּוֹהִי זְנֵי דַכְיַין וְזִנֵּי דְלָא דַכְיַין וַחֲמֵי יְיָ אֲרוּם טַב:
וַיְהִי

בכתר יחד: וזאת הכוכבים. על ידי שמיעת את הלבנה הרבה נבאים להקיש
לעתה: נפש חיה. שיהא בה חיות: ארץ. כל דבר חי שאינו נבוה מן הארץ
קרוי ארץ: בעוף. כגון זבובים. בשקצים. כגון כנים וחיפושית ותולעים.
בבריות. כגון שולד ועכבר וחומט וכיוצא בהם וכל הדגים: התנינים.
דגים גדולים שבים. ובדברי אגדה הוא לויתן ובן זוגו שברקם זכר ונקבה והרג את
הנקבה ומלחה לצדיקים לעתיד לבא שאם יפרו וירבו לא יתקיים העולם בפניהם:
נפש חיה. נפש שיש בה חיות: ויברך אותם לפי שמחמירים אותם ונדין מהם ואוכלין
אותם הוצרכו לברכה ואף החיות הוצרכו לברכה אלא מפני הכתב העתיד לקללה
לכך לא ברכן שלא יהא הוא בכלל: פרו. לשון פרי כלומר עשו פירות: ורבו.
אם לא אמר אלא פרו היה אחד מוליד אחד ולא יותר ובא ורבו שאחד מוליד הרבה:

בראשית א

וּמִלְאוּ אֶת־הַמַּיִם בַּיַּמִּים וְהָעוֹף
יִרֶב בָּאָרֶץ׃ כג וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־
בֹקֶר יוֹם חֲמִישִׁי׃ פ

שלישי

כד וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תּוֹצֵא הָאָרֶץ
נֶפֶשׁ חַיָּה לְמִינָהּ בְּהֵמָה וָרֶמֶשׂ
וְחַיְתוֹ־אֶרֶץ לְמִינָהּ וַיְהִי־כֵן׃
כה וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת־חַיַּת
הָאָרֶץ לְמִינָהּ וְאֶת־הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ
וְאֵת כָּל־רֶמֶשׂ הָאֲדָמָה לְמִינֵהוּ
וַיַּרְא אֱלֹהִים כִּי־טוֹב׃ כו וַיֹּאמֶר
אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כִּדְמוּתֵנוּ
וְיִרְדּוּ בִדְגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם
וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל־הָאָרֶץ וּבְכָל־הָרֶמֶשׂ
הָרֹמֵשׂ עַל־הָאָרֶץ׃ כז וַיִּבְרָא
אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצֶלֶם
אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא
אֹתָם׃ כח וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר
לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ וּמִלְאוּ אֶת־
הָאָרֶץ וְכִבְשֻׁהָ וּרְדוּ בִּדְגַת הַיָּם
וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְכָל־חַיָּה הָרֹמֶשֶׂת
עַל־הָאָרֶץ׃ כט וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הִנֵּה
נָתַתִּי לָכֶם אֶת־כָּל־עֵשֶׂב זֹרֵעַ זֶרַע

אשר

פלדס אותיו
אדמה מנרא
מן האדמה
לדס ומריק
אפר דס מר
זכר כנימר
כרכה נקבה
לשון קנלה
א
מנות פריה
ורביה
ונכפלה מנים
זו נכרשת כמ
ואתם פרו
ורבו והרבה
מנות כמו כן
נכפלו כתור
וכלן לנורך
המו ספירתו
רבותינו זל

אונקלוס

ומלו ית־מיא בימיא ועופא יסגי
בארעא׃ והוה רמש והוה־
צפר יום חמישאי׃ ואמר יי
תליק ארעא נפשא חיתא לזנה
בעיר ורחיש וחיות ארעא לזנה
והוה־כן׃ ועבד יי ית חית
ארעא לזנה וית־בעירא לזנה וית
כל־ריחשא דארעא לזנוהי וחזא
יי ארי־טב׃ ואמר יי נעביד
אינשא בצלמנא כדמותנא וישלטון
בנוני ימא ובעופא דשמיא
ובבעירא ובכל־ארעא ובכל־
רחשא דרחיש על־ארעא׃
וברא יי ית אדם בצלמיה בצלם
אלדים ברא יתיה דכר ונוקבא
ברא יתהון׃ וברך יתהון יי
ואמר להון יי פושו וסגו ומלו
ית־ארעא ותקופו עלה
ושלוטו בנוני ימא ובעופא דשמיא
ובכל־חיתא דרחשא על־ארעא׃
ואמר יי הא יהבית לכון ית־כל־

עיסבא

כד תולדת הארץ׃ הוא שפירשתי שהכל נברא מיום ראשון ולא הוצרכו אלא להוציאם׃
נפש חיה׃ שיש בה חיות׃ ורמש׃ הם שרצים שהם כמוכים ורומשים על הארץ
כה וכראים כאלו נברים שאין הלוכן ניכר כל לשון רמש ושרץ בלשוכנו קוכמוברים׃ ויעש׃
כו תקכם בנביוכן בקומתן׃ בעשה אדם׃ עכותבותו של הקדוש ברוך הוא למדכו מכאן
לפי שהאדם בדמות המלאכים ויתקכאו בו לפיכך כמלך בהם וכשהוא דן את המלאכים
הוא כמלך בכמליא שלו שכן מוכיכו באחאב שאמר לו מיכה ראיתי את ה׳ יושב על כסאו
וכל צבא השמים עומדים עליו מימיכו ומשמאלו וכי יש ימין ושמאל לפכיו שאין אלו מיוחיכים
לזכות ואלו משמאילין לחובה׃ וכן בגזרת עירין פתגמא ובמאמר קדישין שאלתא אף כאן
בכמליא שלו כטל רשות אמר להם יש בעליוכים כדמותי אם אין כדמותי בתחתוכים הרי

יש

ויחי ° וַהֲוָה רְמַשׁ וַהֲוָה צַפַּר יוֹם חַמְשָׁאיי : ויאמר וַאֲמַר יְיָ
תְּהַנְּפֵק גַּרְגִּישְׁתָּא דְּאַרְעָא נַפְּשַׁרַת בְּרַיְיחָא לִיזְנֵיהּ זְנֵי דַכְיָין וזְנֵי דְלָא
דַכְיָין בְּעִירֵי וְרִיחֲשֵׁי וּבַרְיַית אַרְעָא לִיזְנֵיהּ וַהֲוָה כֵן : ויעש וַעֲבַד יְיָ
יַת חֵיוֹת אַרְעָא לִזְנָהּ זְנֵי דַכְיָין וזְנֵי דְלָא דַכְיָין וְיַת בְּעִירָא לִיזְנָהּ וְיַת כָּל
דְּחֵיש אַרְעָא לִזְנָהּ זְנֵי דַכְיָין וזְנֵי דְלָא דַכְיָין וַחֲמָא יְיָ אֲרוּם טַב : ויאמר
וַאֲמַר יְיָ לְמַלְאָכַיָּא דְּמַשְׁמְשִׁין קוּמוֹי דְּאִתְבְּרִיו בְּיוֹם תְּנִין לְבַרְיַית עָלְמָא
נַעֲבִיד אָדָם בְּצַלְמָנָא בְּדִיוּקְנָנָא וְיִשְׁלְטוּן בְּכוּרֵי יַמָּא וּבְעוֹפָא דְּבַאֲוִיר
שְׁמַיָּא וּבְבְעִירָא וּבְכָל אַרְעָא
וּבְכָל רִיחֲשָׁא דְּרִחֵיש עֲלוֹי אַרְעָא :
ויברא וּבְרָא יְיָ יַת אָדָם בְּדִיוּקְנֵיהּ
בְּצַלְמָא יְיָ בְּרָא יָתֵיהּ בְּמָאתָן ו
וְאַרְבְּעִין וּתְמָנֵי אֵיבָרִין בְּשִׁית מְאָה
וְשִׁיתִּין וְחַמְשָׁא גִּידִין וּקְרַם עֲלוֹי

ירושלמי

וּבְרָא מֵימְרָא דַיְיָ יַת אָדָם בְּדִמּוּתֵיהּ
בְּדְמוּת מִן קְדָם יְיָ בְּרָא יָתֵיהּ דְּכַר
וְזוּגֵיהּ בְּרָא יָתְהוֹן :

מוּשְׁכָא וּמְלִי יָתֵיהּ בְּסָרָא וְאַדְמָא דְּכַר וְנוּקְבָא בְּגַוְהוֹן בְּרָא יָתְהוֹן :
ויברך וּבְרִיךְ יָתְהוֹן יְיָ וְאֲמַר לְהוֹן יְיָ פּוּשׁוּ וּסְגוּ וּמְלוּ יַת אַרְעָא בְּנָן
וּבְנָן וּתְקוּפוּ עֲלָהּ בְּנִכְסִין וְשַׁלְּטוּ בְּכוּרֵי יַמָּא וּבְעוֹפָא דְשַׁמַיָּא וּבְכָל
רִיחֲשָׁא חַיְיָתָא דְּרִחֲשָׁא עֲלוֹי אַרְעָ׳ : ויאמ׳ וַאֲמַר יְיָ הָא יְהָבִית לְכוֹן יַת כָּל
עֵיסְבָא

יש קכלה כמעשה בראשית : כעשה אדם · אף על פי שלא שיעוהו בינירתו ויש מקום
כאן לדרות · לא כמנהג הכתוב מלמד דרך ארץ ומדת ענוה שיהא הגדול כמלך וכוטל
רשות מן הקטן ואם כתב נעשה אדם לא למדנו שיהא מדבר עם בית דינו אלא עם
עצמו ותשובתו כתב בגדו ויברא את האדם ולא כתב ויבראו : בצלמנו · בדפוס
שלנו : כדמותינו · להבין ולהשכיל : וירדו בדגת הים · יש בלשון הזה לשון
רידוי ולשון ירידה · זכה רודה בחיות ובבהמות לא זכה כעשה ירוד לפניהם והחיה
מושלת בו : ויברא אלהים את האדם בצלמו · בדפוס העשוי לו שהבל כברא במאמר
והוא כברא בידים שנאמר ותשת עלי כפכה כעשה בחותם כמעבע העשויה על ידי רושם
שקולין קוראיו וכן הוא אומר תתהפך כחומר חותם : בצלם אלהים ברא אותו · פירש
לך שאותו צלם המתוקן לו בצלם דיוקן יוצרו הוא : זכר ונקבה ברא אותם · ולהלן
הוא אומר ויקח אחת מצלעותיו וגו׳ · ומדרש אגדה שברא שכופרצופים בריה ראשונה
ואחר כך חלקו · ופשוטו של מקרא כאן הודיעך שבראם שניהם בשעה אחת פירש לך
כיצד בראיתן ופירש לך במקום אחר : וכבשה · חסר ו׳ ללמדך שהזכר כובש את
הנקבה שלא תהא יוצאת ועוד למדך שהאיש שדרכו לכבוש מצווה על פריה ורביה
ולא האשה : לכם יהיה לאכלה ולכל חית הארץ · הטוה להם בהמות וחיות לאכל

אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ וְאֶת־כָּל־
הָעֵץ אֲשֶׁר־בּוֹ פְרִי־עֵץ זֹרֵעַ זָרַע לָכֶם
יִהְיֶה לְאָכְלָה׃ ו וּלְכָל־חַיַּת הָאָרֶץ
וּלְכָל־עוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְכֹל רוֹמֵשׂ עַל־
הָאָרֶץ אֲשֶׁר־בּוֹ נֶפֶשׁ חַיָּה אֶת־כָּל־
יֶרֶק עֵשֶׂב לְאָכְלָה וַיְהִי־כֵן׃ לא וַיַּרְא
אֱלֹהִים אֶת־כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה־
טוֹב מְאֹד וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר
יוֹם הַשִּׁשִּׁי׃ פ

ב א וַיְכֻלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל־
צְבָאָם׃ ב וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי מִכָּל־מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה׃
ג וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת־יוֹם הַשְּׁבִיעִי
וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ כִּי בוֹ שָׁבַת מִכָּל־
מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר־בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת׃
פ ד אֵלֶּה תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם
וְהָאָרֶץ בְּהִבָּרְאָם בְּיוֹם עֲשׂוֹת יְהוָה
אֱלֹהִים אֶרֶץ וְשָׁמָיִם׃ ס וְכֹל שִׂיחַ
הַשָּׂדֶה טֶרֶם יִהְיֶה בָאָרֶץ וְכָל־עֵשֶׂב
הַשָּׂדֶה טֶרֶם יִצְמָח כִּי לֹא הִמְטִיר
יְהוָה אֱלֹהִים עַל־הָאָרֶץ וְאָדָם אַיִן
לַעֲבֹד אֶת־הָאֲדָמָה׃ ו וְאֵד יַעֲלֶה

מן

עֵיסְבָּאֵי דְּבַר זַרְעֵיהּ מִיזְדְּרַע דְּעַל־
אַפֵּי כָל־אַרְעָא וַית־כָּל־אִילָנָא
דְּבֵיהּ פֵּירֵי־אִילָנָא דְּבַר־זַרְעֵיהּ
מִיזְדְּרַע לְכוֹן יְהֵוֹן לְמֵיכָל׃ וּלְכָל־
חַיַּת אַרְעָא וּלְכָל־עוֹפָא דְשָׁמַיָּא
וּלְכֹלֵי דְּרַחֵישׁ עַל־אַרְעָא דְּבֵיהּ
נַפְשָׁא חַיְתָא יַת־כָּל־יָרוֹק
עֵסְבָּא לְמֵיכָל וַהֲוָה כֵן׃ וְחָזָא
יְיָ יַת־כָּל־דְּעָבַד וְהָא־תַקִּין לַחֲדָא
וַהֲוָה רְמַשׁ וַהֲוָה צַפְרָ יוֹם שְׁתִיתָי׃
וְאִישְׁתַּכְלַל שְׁמַיָּא וְאַרְעָא וְכָל־
חֵילֵיהוֹן׃ וְשֵׁיצֵי יְיָ בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה
עֵיבִידוּתֵיהּ דְּעָבַד וְנַח בְּיוֹמָא
שְׁבִיעָאָה מִכָּל עֵיבִידְתֵּיהּ דְּעָבַד׃
וּבָרֵךְ יְיָ יַת יוֹמָא שְׁבִיעָאָה וְקַדִּישׁ
יַתֵּיהּ אֲרֵי בֵיהּ נַח מִכָּל־עֵיבִידְתֵּיהּ
דִּבְרָא יְיָ לְמַעְבַּד׃ אִילֵּין תּוֹלְדָת
שְׁמַיָּא וְאַרְעָא כַּד אִתְבְּרִיאוּ בְּיוֹמָא
דְּעָבַד יְיָ אֱלֹהִים אַרְעָא וּשְׁמַיָּא׃
וְכֹלֵי אִילָנֵי חַקְלָא עַד־לָא הֲווֹ
בְּאַרְעָא וְכָל־עֵיסְבָּא דְחַקְלָא עַד־
לָא צְמַח אֲרֵי לָא אַחֵית יְיָ אֱלֹהִים
מְטַרָא עַל־אַרְעָא וְאֵינָשׁ לֵית
לְמִפְלַח יַת־אֲדָמְתָא׃ וְעַנְנָא הֲוָה־

סליק

ולא הרשה לאדם ולאשתו למיית בריה ולאכול בשר אך כל ירק עשב יאכלו יחד כלם
וכשבאו בני כח התיר להם בשר שנאמר כל רמש אשר הוא חי ונומר כירק עשב שהתרתי
לאדם הראשון נתתי לכם את כל׃ יום השני׃ הוסיף ה׳ בשני בגמר מעשה בראשית
לומר שהתנה עמהם על מנת שיקבלו עליהם ישראל חמשה חומשי תורה׃ דבר אחר
יום השני כלם תלוים ועומדים עד יום השני הוא שני בסיון המוכן למתן תורה׃
ב ויכל אלהים ביום השביעי׃ רבי שמעון אומר בשר ודם שאינו יודע עתיו ורגעיו
צריך להוסיף מחול על הקדש הקבה שיודע עתיו ורגעיו ככתוב בו בחוט השערה וכראה
כאילו

עֵיסְבָא דְּבִיזְרֵיהּ מִזְדְּרַע דְּעִילּוֹי אַנְפֵּי כָל אַרְעָא וַיַּת כָּל אִילָנֵי סְרָקָא
לְצַרוֹךְ בְּנַיְנָא וּלְאַסְקוֹתָא וּדְבִיהּ פֵּירֵי אִילָנָא דְּבִיזְרֵיהּ מִזְדְּרַע לְכוֹן יְהֵא
לְמֵיכַל: ולכל וּלְכָל חֵיוַת אַרְעָא וּלְכָל עוֹפָא דְשָׁמַיָּא וּלְכָל דְּרָחֵישׁ
עַל אַרְעָא דְּבֵיהּ נַפְשָׁא חַיְתָא יַת כָּל יְרוֹקִי עִסְבִּין וַהֲוָה כֵן: וירא
וַחֲזָא יְיָ יַת כָּל דְּעָבַד וַהֲוָה טַב לַחֲדָא וַהֲוָה רְמַשׁ וַהֲוָה צַפַּר יוֹם
שְׁתִיתָאי: ויכלו וְשִׁלִימוּ בְּרִיָּתֵי שְׁמַיָּא וְאַרְעָא וְכָל חֵילְוָתְהוֹן:
ויכל וְשִׁלִים יְיָ בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה עֲבִידָתֵיהּ דְּעָבַד וְעִישְׁרֵי עִיסְקִין
דְּבָרָא בְּיַנִי שְׁמִשְׁתָּא וְנַח בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה מִכָּל עֲבִידָתֵיהּ דְּעָבַד: ויברך
וּבָרִיךְ יְיָ יַת יוֹמָא שְׁבִיעָאָה מִן כּוּלְּהוֹן יוֹמֵי שְׁבִיעָתָא וְקַדִּישׁ יָתֵיהּ אֲרוּם
בֵּיהּ נַח מִכָּל עֲבִידָתֵיהּ דְּבָרָא יְיָ וְעָתִיד לְמֶעְבַּד: אלה אֵלֵּין תּוֹלְדָת
שָׁמַיָּא וְאַרְעָא כַּד אִתְבְּרִיוּ בְּיוֹמָא דְּעָבַד יְיָ אֱלֹקִים אַרְעָא וּשְׁמַיָּא: וכל
וְכָל אִילָנֵי חַקְלָא עַד כְּדוֹ לָא הֲווּ בְּאַרְעָא וְכָל עִיסְבֵּי חַקְלָא עַד כְּדוֹ לָא
צְמַח אֲרוּם לָא אַמְטַר יְיָ אֱלֹקִים עַל אַרְעָא וְאֵינָשׁ לֵית לְמִפְלַח יַת אַדְמָתָא:
ואיד וְעָנָן יְקָרָא הֲוָה נָחִית מִתְּחוֹת כּוּרְסִי יְקָרָא וּמְלִי מַיָּא מִן אוֹקְיָינוֹס
והדר

בלילו כלה בו ביום. ל"ל מה היה העולם חסר מנוחה בלת שבת בלת מנוחה כלתה
וכגמרת המלאכה: ויברך. ויקדש. ברכו במן שכל ימות השבוע יורד להם עומר לגלגלת ב
ובשישי לקס משנה וקדשו במן שלא ירד כלל והמקרא כתוב על העתיד: אשר ברא
אלהים לעשות. המלאכה שהיתה רצויה לעשות בשבת כפל ועשאה בששי כמו שמפורש
בברלשית רבה: אלה. הלמורים למעלה: תולדות השמים והארץ בהבראם ביום ג
עשות ה'. למדך שכלם כבריאו בראשון. דבר אחר בהבראם בה' בראם שב' ביה ה' נור
עולמים בב' אותיות הללו של השם ובר שמי עולמים ולמדך כאן שהעולם הזה כברא בה"א
רמז שירדו למטה לראות שחת כה"א זאת שסתומה מכל צדדים ופתוחה למטה לרדת
דרך שם: טרם יהיה בארץ. כל טרם שבמקרא לשון עד לא הוא ואינו לשון קודם ד
ואינו כפעל לומר הטרים כאשר יאמר הקדים וזה מוכיח ועוד אחר כי טרם תירגון
עדין לא תירגון ואף זה תפרש עדין לא היה בארץ כשנמרה בריית עולם בששי קודם
שנברא אדם וכל עשב השדה עדיין לא נמח וכנ' שכתוב תוכל הארץ על פתח קרקע
עמדו עד יום ששי: כי לא המטיר. ומה טעם לא המטיר לפי שאדם אין לעבוד את
האדמה ואין מכיר בטובתן של גשמים וכשבא אדם וידע שהם נורך לעולם התפלל
עליהן וירדו ונמחו האלכות והדשאים: ה' אלהים. ה' הוא שמו אלהים שהוא שליט ושופט
על כל וכן פירוש זה בכל מקום לפי פשוטו ה' שהוא אלהים: ואד יעלה. לעכין ו
בריתו של אדם העלה התהום והשקה עכנים לשדות העפר ובברא אדם כנגד זה שכותן
מים ואחר כך לש את העפר אף כאן והשקה ואחר כך ויצר: ויפר. שתי יצירות ו
יצירה

יקרטו

מִן־הָאֲדָמָה וְהִשְׁקָה אֶת־כָּל־פְּנֵי
הָאֲדָמָה׃ ז וַיִּיצֶר יְהוָה אֱלֹהִים
אֶת־הָאָדָם עָפָר מִן־הָאֲדָמָה וַיִּפַּח
בְּאַפָּיו נִשְׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם
לְנֶפֶשׁ חַיָּה׃ ח וַיִּטַּע יְהוָה אֱלֹהִים
גַּן־בְּעֵדֶן מִקֶּדֶם וַיָּשֶׂם שָׁם אֶת־
הָאָדָם אֲשֶׁר יָצָר׃ ט וַיַּצְמַח יְהוָה
אֱלֹהִים מִן־הָאֲדָמָה כָּל־עֵץ נֶחְמָד
לְמַרְאֶה וְטוֹב לְמַאֲכָל וְעֵץ הַחַיִּים
בְּתוֹךְ הַגָּן וְעֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע׃
י וְנָהָר יֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת־
הַגָּן וּמִשָּׁם יִפָּרֵד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה
רָאשִׁים׃ יא שֵׁם הָאֶחָד פִּישׁוֹן הוּא
הַסֹּבֵב אֶת כָּל־אֶרֶץ הַחֲוִילָה אֲשֶׁר־
שָׁם הַזָּהָב׃ יב וּזְהַב הָאָרֶץ הַהִוא
טוֹב שָׁם הַבְּדֹלַח וְאֶבֶן הַשֹּׁהַם׃
יג וְשֵׁם־הַנָּהָר הַשֵּׁנִי גִיחוֹן הוּא
הַסּוֹבֵב אֶת כָּל־אֶרֶץ כּוּשׁ׃ יד וְשֵׁם
הַנָּהָר הַשְּׁלִישִׁי חִדֶּקֶל הוּא הַהֹלֵךְ
קִדְמַת אַשּׁוּר וְהַנָּהָר הָרְבִיעִי הוּא
פְּרָת׃ טו וַיִּקַּח יְהוָה אֱלֹהִים
אֶת־הָאָדָם וַיַּנִּחֵהוּ בְּגַן עֵדֶן
לעבדה

סליק מן ארעא ומשקי ית כל אפי
אדמתא׃ וברא יי אלהים ית אדם
עפרא מן ארעא ונפח באפוהי
נשמתא דחיי והות באדם לרוח
ממללא׃ ונצב יי אלהים גנתא
בעדן מלקדמין ואשרי תמן ית־
אדם דברא׃ ואצמח יי אלהים מן־
ארעא כל־אילן דמרגג למיחזי
וטב למיכל ואילן דחיי במציעות
גינתא ואילן דאכלי פירוהי חכמין
בין־טב לביש׃ ונהרא הוה
נפיק מעדן לאשקאה ית־גינתא
ומתמן מיתפרש והוה לארבעה
רישי נהרין׃ שום חד פישון
הוא מקיף ית כל־ארע חוילה
דתמן דהבא׃ ודהבא דארעא
ההיא טב תמן בדולחא ואבני
בורלא׃ ושום נהרא תנינא גיחון
הוא מקיף ית כל ארע כוש׃ ושום
נהרא תליתאה דיגלת הוא מהליך
למדנחא דאתור ונהרא רביעאה
הוא פרת׃ ודבר יי אלהים
ית־אדם ואשרייה בגינתא דעדן
למפלחה

כל יודין שיש לו שני יצריך אחד לטוב ואחד לרע. שאדם לנפש שיש רוח אלהים שהיה שלטון על עולם:

גיחון

פישון. כשין הכרולא

ינירה לעולם הזה וינירה לתחיית המתים. אבל בבהמה שאינה עומדת לדין לא כתב ביצירתה שני יודין: עפר מן האדמה. כבר עפרו מכל האדמה מלבד רוחות שכל מקום שימות שם תהא קולטתו לקבורה. ד"א כעל עפרו ממקום שנאמר בו מזבח אדמה תעשה לי הלוחי תהא לו כפרה ויוכל לעמוד: ויפח באפיו. עשאו מן התחתונים ומן העליונים גוף מן התחתונים ונשמה מן העליונים לפי שביום ראשון כברא שמים וארץ. בשני ברא רקיע לעליונים. בשלישי תרתי היבשה לתחתונים. ברביעי ברא מאורות לעליונים. בחמישי ישרצו המים לתחתונים. הוזקק השני לברכות בו בעליונים ובתחתונים ואם לא יש קנאה במעשה בראשית שיהיו אלו רבים על אלו בבריית יום אחד: לנפש חיה. אף בהמה וחיה נקראת נפש חיה אף זו של אדם היה שנכולן

וְהַדַּר סְלִיק מִן אַרְעָא וּמְחִית מִטְרָא וּמַשְׁקִי יַת כָּל אַפֵּי אַרְמְתָא וַיִּצֶר
וּבְרָא יְיָ אֱלֹקִים יַת אָדָם בְּחֵרִין יְצִרִין וּדְבַר עַפְרָא מֵאַתַר בֵּית מַקְדְּשָׁא
וּמֵאַדְבַּעַת רוּחֵי עָלְמָא וּפַחֲכָא מִכָּל מֵימֵי עָלְמָא וּבְרִיהּ סוּמַק שְׁחִים וְחַיָּיר
וְנָפַח בְּנְחִירוֹהִי נִשְׁמְתָא דְחַיֵּי ו ירושלמי
וַהֲוָת נִשְׁמְתָא בְּגוּפָא דְאָדָם לְרוּחַ וַהֲוָה אָדָם נֶפֶשׁ חַיָּה:
מְמַלְּלָא לְאַנְהָרוּת עַיְנִין וּלְמִצְוָתוֹת
אוּדְנִין: ויטע וְאִתְנְצִיב בְּמֵימְרָא דַיְיָ אֱלֹקִים גִּינּוֹנִיתָא מֵעֵדֶן לְצַדִּיקַיָּא
קֶדֶם בְּרִיַּת עָלָם וְאַשְׁרִי תַּמָּן יַת אָדָם כַּד בְּרִיהּ: ויצמח וְרַבִּי יְיָ
אֱלֹקִים מִן אַדְמְתָא כָּל אִילַן דְּמַרְגַּג לְמֵיחְמֵי וְטַב לְמֵיכַל וְאִילַן חַיָּיא
בְּמְצִיעוּת גִּינּוֹנִיתָא רוּמֵיהּ מַהֲלַךְ ירושלמי
חֲמֵשׁ מְאָה שְׁנִין וְאִילַן דְּאַכְלִי פ וְאִילַן דַּעְתָּא כָּל מַן דְּאַכִיל מִנֵּיהּ
פֵּירוֹהִי יַדְעִין בֵּין טַב לְבִישׁ: ונהר מַפְרַשׁ בֵּין טַב לְבִישׁ:
וְנַהֲרָא נָפִיק מֵעֵדֶן לְאַשְׁקָאָה יַת
גִּינּוֹנִיתָא וּמִתַּמָּן מִתְפְּרַשׁ וַהֲוִי לְאַרְבַּעַת רֵישֵׁי נַהֲרִין: שם האחד
שׁוּם חַד פִּישׁוֹן הוּא דְּמַקִּיף יַת כָּל אַרְעָא הַצַּדִּיקֵי דְתַמָּן דַּהֲבָא: וזהב
וְדַהֲבָא דְאַרְעָא הַהִיא בְּחִיר תַּמָּן בְּדֹלַחְא וְאַבְנִין טָבִין דְּבוּרְלִין: ושם
וְשׁוּם נַהֲרָא תִּנְיָנָא גִּיחוֹן הוּא דְּמַקִּיף יַת כָּל אַרְעָא דְכוּשׁ: ושם וְשׁוּם
נַהֲרָא תְּלִיתָאָה דִּיגְלַת הוּא דְּמַהֲלִיךְ לְמַדְנַח אָתוּר וְנַהֲרָא רְבִיעָאָה
הוּא פְּרָת: ויקח וּדְבַר יְיָ אֱלֹקִים יַת אָדָם מִן טַוָּר פּוּלְחָנָא אֲתַר
דאיתבריא

שבכולן שכתוסף בו דעה ודבור: מקלס. במזרחו של עדן כטע את הגן. ואת
הרי בכר כתב ויברא את האדם וגו׳. ראיתי בברייתא של רבי אליעזר בכו של רבי יוסי
הגלילי מלב מדות התורה כדרשת וזו אחת מהן כלל שלאחריו מעשה הוא פרטו של
ראשון. ויברא את האדם זהו כלל מתם ברייתו מהיכן ומתם מעשיו חזר ופירש ויבר ה׳
אלהים וגו׳ ויצמח לו גן עדן ויכיחהו בגן עדן ויפל עליו תרדמה. השומע מבור שהוא
מעשה אחר ואיכו אלא פרטו של ראשון. וכן אבל הבהמה חזר וכתב ויבר ה׳ מן האדמה
כל חית השדה כדי לפרש ויבא אל האדם לקרות שם ולמד על העופות שבראו מן ס יז
הרקיע: ויצמח. לעכין הגן הכתוב מדבר: בתוך הגן. באמצע: פישון הוא כילוס
נהר מצרים ועל שם שמימיו מתברכין ועולין ומשקין את הארץ בקרא פישון כמו ופשו
פרשיו: דלא פישון שהוא מגדל פשתן שכאמור בישעיה אבל מצרים ובושו עובדי פשתים:
גיחון. שהיה הולך והומה והמייתו גדולה מאד כמו כי ינא שמבגא והולך והומה: יג
חדקל. שמימיו חדין וקלין: פרת. שמימיו פרין ורבין ומברין את האדם: כוש ואשור יד
עדיין לא היו וכתב המקרא על שם העתיד: קדמת אשור. למזרחה של אשור: הוא סו
פרת. שאשור על כלם הנזכר על שם אי: ויקח. לקחו בדברים נאים ופתהו ליבכם:

לא

לעבדה ולשמרה: יז ויצו יהוה
אלהים על־האדם לאמר מכל עץ־
הגן אכל תאכל: יח ומעץ הדעת
טוב ורע לא תאכל ממנו כי ביום
אכלך ממנו מות תמות: יט ויאמר
יהוה אלהים לא־טוב היות האדם
לבדו אעשה־לו עזר כנגדו: כ ויצר
יהוה אלהים מן־האדמה כל־חית
השדה ואת כל־עוף השמים ויבא
אל־האדם לראות מה־יקרא־לו
וכל אשר יקרא־לו האדם נפש חיה
הוא שמו: כא ויקרא האדם שמות
לכל־הבהמה ולעוף השמים ולכל
חית השדה ולאדם לא־מצא עזר
כנגדו: כב ויפל יהוה אלהים
תרדמה על־האדם ויישן ויקח
אחת מצלעתיו ויסגר בשר
תחתנה: כג ויבן יהוה אלהים
את־הצלע אשר־לקח מן־האדם
לאשה ויבאה אל־האדם:
כד ויאמר האדם זאת הפעם עצם
מעצמי ובשר מבשרי לזאת יקרא
אשה כי מאיש לקחה־זאת:
כה על־כן יעזב איש את־אביו ואת־
אמו ודבק באשתו והיו לבשר
אחד: כו והיו שניהם ערומים

קרי כתלפא גדולה ופר פסק מ׳ ויפס כגדול כמל ונקטן כלה

מ׳ מלאי כתו׳

ב׳ וכו׳ מלה בית כמפריעים ב׳ פנר כתר

ויבאה כתיב מפ׳ והוא עול׳ כ״ד פקטפה בכ״ד קטוניס והניזה גו׳

ב׳ מלא ודגש

למפלחה ולמטרה: ופקיר יי אלדים
על־אדם למימר מכל אילן גינתא
מיכל תיכול: ומאילן דאכלי פירוהי
חכמין בין־טב לביש לא תיכול
מיניה ארי ביומא דתיכול מיניה
ממת תמות: ואמר יי אלדים לא־
תקין דיהי אדם בלחודוהי אעביד־
ליה סמך בקיבליה: וברא יי אלדים
מן־ארעא כל־חית ברא וית כל־
עופא דשמיא ואייתי לות־אדם
למחזי מה־יקרי־לחון וכל דיהוי
קרי־ליה אדם נפשא חיתא הוא
שמיה: וקרא אדם שמהן לכל־
בעירא ולעופא דשמיא ולכל חית
ברא ולאדם לא־אשכח סמך
בקבליה: ורמא יי אלדים שינתא
על־אדם ודמוך וגסיב חדא
מעילעוהי ומלי בסרא תחותה:
ובנא יי אלדים ית־עילעא דנסיב
מן־אדם לאיתתא ואתיה לות־
אדם: ואמר אדם הדא זמנא גרמא
מגרמי ובסרא מבסרי לדא יתקרי
איתתא ארי מבעלה נסיבא דא: על־
כן ישבוק גבר בית משכבי אבוהי
ואמיה וידבק באיתתיה ויהון
לביסר אחד: והוו תרויהון ערטילאין

יח לא טוב היות וגו׳ · אלא יאמרו שתי רשויות הן הקב״ה בעליונים יחיד ואין לו זוג וזה
יט בתחתונים ואין לו זוג: עזר כנגדו · זכה עזר לא זכה כנגדו להלחם: ויצר מן האדמה
היא יצירה היא עשייה האמורה למעלה ויעש אלהים את חית הארץ ונומר אלא בא ופירש
שהעופות נבראו מן הרקיע לפי שאמר למעלה מן המים נבראו וכאן אמר מן הארץ נבראו
ועוד למדך כאן שבשעת יצירתן מיד בו ביום הביאם ש״ל האדם לקרות להם שם · ובדברי
אגדה יצירה זו לשון רדוי וכבוש כיון כי תבור אל עיר מכבשן תחת ידו של אדם: כל

דְּאִתְבְּרִיָא מִתַּמָּן וְאַשְׁרֵיהּ
בְּגִינוֹנִיתָא דְּעֵדֶן לְמֶהֱוֵי פְּלַח
בְּאוֹרַיְיתָא וּלְמִנְטַר פִּקּוּדָהָא:
וּיְצַו וּפְקִיד יְיָ אֱלֹקִים עַל אָדָם
לְמֵימַר מִכָּל אִילַן גִּינוֹנִתָא מֵיכַל
תֵּיכוֹל: וּמֵעֵץ וּמֵאִילַן דְּאַכְלִין
פֵּירוֹהִי חַכְמִין לְמִידַע בֵּין טַב לְבִישׁ
לָא תֵּיכוֹל מִנֵּיהּ אֲרֵי בְּיוֹמָא דְּתֵיכוֹל
תְּהֵי חַיָּיב קְטוֹל: וּיֹאמֶר וְאָמַר יְיָ אֱלֹקִים לָא תַקִּין דִּיהֵי אָדָם דָּמִיךְ
בְּלַחוֹדוֹהִי אֶעְבֵּיד לֵיהּ אִיתָּא דִּתְהֵי סְמִיךְ בְּקִבְלֵיהּ: וּיִצֶר וּבְרָא יְיָ
אֱלֹקִים מִן אַדְמְתָא כָּל חֵיוַת בָּרָא וְית כָּל עוֹפָא דִּשְׁמַיָּא וַאֲיתֵי לְוַת אָדָם
לְמֵיחְמֵי מַה יְהֵי קָרֵי לֵיהּ שׁוּם וְכָל דְּקָרֵי לֵיהּ אָדָם נַפְשָׁא מִן חַיְיָתָא הִוא
שְׁמֵיהּ: וּיִקְרָא וְקָרָא אָדָם שְׁמָהָן לְכָל בְּעִירָא וּלְכָל עוֹפָא דִּשְׁמַיָּא וּלְכָל
חֵיוַת בָּרָא וּלְאָדָם לָא אַשְׁכַּח עֵד הַשְׁתָּא סְמִיךְ בְּקִבְלֵיהּ: וּיַפֵּל וּרְמָא יְיָ
אֱלֹקִים שִׁינְתָא עֲמִיקְתָא עַלּוֹי אָדָם וּדְמָךְ וּנְסִיב חַדָּא מֵעִילְעוֹהִי הִיא
עִלְעָא תְּלִיסְרִית דְּמִן סְטַר יְמִינָא וְאַחַד בְּבִישְׂרָא: וּיִבֶן וּבְנָא יְיָ אֱלֹקִים
יַת עִילְעָא דְּנְסַב מִן אָדָם לְאִתְּתָא וְאַתְיָא לְוַת אָדָם: וּיֹאמֶר וְאָמַר אָדָם
הָדָא זִמְנָא וְלָא חוֹב תְּתְבְּרֵי אִתְּתָא מִן גְּבַר הֵיכְמָא דְּאִתְבְּרִיאַת הָא מִנִּי
גַּרְמָא מִגַּרְמַי וּבִשְׂרָא מִבִּשְׂרִי לְדָא חָמֵי לְמִקְרֵי אִתְּתָא אֲרוּם מִגְּבַר
אִתְנְסִיבַת הָא: עַל כֵּן בְּגִין כֵּן יִשְׁבּוֹק גְּבַר וּמִתְפְּרַשׁ מִן בֵּיתֵיהּ
מִדַּמְכֵיהּ דְּאָבוּהִי וּדְאִמֵּיהּ וְיִתְחַבַּר בְּאִינְתְּתֵיהּ וִיהוֹן תַּרְוַיְיהוֹן לְבִישְׂרָא
חָד: וּיְהִיוּ וַהֲווֹ תַּרְוַיְיהוֹן חַכִּימִין אדם

אשר יקרא לו האדם נפש חיה וגו׳ ברכהו ופרשהו כל נפש חיה אשר יקרא לו האדם
שם הוא שמו לעולם: ולאדם לא מצא עזר׳ ויפל ה׳ אלהים תרדמה׳ כשהכיאן הכיאן
לפניו כל מין ומין זכר ונקבה אמ׳ לכולם יש בן זוג ולי אין בן זוג מיד ויפל: מנלעותיו׳
מסטריו כמו ולכלע המשכן זהו שאמרנו שבי פרגופין כברקו: ויסגור׳ מקום החתך:
ויתן ויקח׳ שלא ירגה חתיכת הבשר שממנו נברא ותתבזה עליו: ויבן׳ כבנין
רחבה מלמטה וקצרה מלמעלה לקבל הולד כאוכר של חטים שהוא רחב מלמטה וקצר
מלמעלה שלא יכביד משאו על קירותיו: ויבן את הצלע לאשה׳ להיות אשה כמו ויעש
אותו גדעון לאפוד להיות אפוד: זאת הפעם׳ מלמד שהתקררה דעתו בחוה:
לזאת יקרא אשה כי מאיש וגו׳ לשון כופל על לשון מכאן שבברא העולם בלשון הקדש:
על כן יעזוב איש׳ רוח הקדש אומרת כן לאסור על בני כח העריות: לבשר אחד׳
הולד נוצר על ידי שניהם ושם נעשה בשרם אחד: ולא יתבוששו׳

ג

הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ וְלֹא יִתְבַּשָּׁשׁוּ׃
וְהַנָּחָשׁ הָיָה עָרוּם מִכֹּל חַיַּת
הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהִים
וַיֹּאמֶר אֶל־הָאִשָּׁה אַף כִּי־אָמַר
אֱלֹהִים לֹא תֹאכְלוּ מִכֹּל עֵץ הַגָּן׃
וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה אֶל הַנָּחָשׁ מִפְּרִי
עֵץ־הַגָּן נֹאכֵל׃ וּמִפְּרִי הָעֵץ
אֲשֶׁר בְּתוֹךְ־הַגָּן אָמַר אֱלֹהִים לֹא
תֹאכְלוּ מִמֶּנּוּ וְלֹא תִגְּעוּ בּוֹ פֶּן־
תְּמֻתוּן׃ וַיֹּאמֶר הַנָּחָשׁ אֶל־
הָאִשָּׁה לֹא־מוֹת תְּמֻתוּן׃ כִּי
יוֹדֵעַ אֱלֹהִים כִּי בְּיוֹם אֲכָלְכֶם
מִמֶּנּוּ וְנִפְקְחוּ עֵינֵיכֶם וְהְיִיתֶם
כֵּאלֹהִים יֹדְעֵי טוֹב וָרָע׃ וַתֵּרֶא
הָאִשָּׁה כִּי טוֹב הָעֵץ לְמַאֲכָל וְכִי
תַאֲוָה־הוּא לָעֵינַיִם וְנֶחְמָד הָעֵץ
לְהַשְׂכִּיל וַתִּקַּח מִפִּרְיוֹ וַתֹּאכַל וַתִּתֶּן
גַּם־לְאִישָׁהּ עִמָּהּ וַיֹּאכַל׃ וַתִּפָּקַחְנָה
עֵינֵי שְׁנֵיהֶם וַיֵּדְעוּ כִּי עֵירֻמִּם הֵם
וַיִּתְפְּרוּ עֲלֵה תְאֵנָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם
חֲגֹרֹת׃ וַיִּשְׁמְעוּ אֶת־קוֹל יְהוָה
אֱלֹהִים מִתְהַלֵּךְ בַּגָּן לְרוּחַ הַיּוֹם

ויתחבא

אָדָם וְאִיתְתֵּיהּ וְלָא מִתְכַּלְמִין׃
וְחִוְיָא הֲוָה עָרִים מִכֹּל חַיְוָתָא בָּרָא
דִּי עֲבַד יְיָ אֱלֹהִים וַאֲמַר לְאִתְּתָא
בְּקוּשְׁטָא אֲרֵי אֲמַר יְיָ לָא תֵכְלוּן
מִכֹּל אִילָן גִּנְּתָא׃ וַאֲמַרַת
אִיתְּתָא לְחִוְיָא מִפֵּרֵי אִילַן־
גִּנְּתָא נֵיכוֹל׃ וּמִפֵּירֵי אִילָנָא
דִּי בְּמֶצְיַעוּת גִּנְּתָא אֲמַר יְיָ לָא
תֵיכְלוּן מִנֵּיהּ וְלָא תִקְרְבוּן בֵּיהּ
דִּילְמָא תְּמוּתוּן׃ וַאֲמַר חִוְיָא
לְאִתְּתָא לָא מְמַת תְּמוּתוּן׃ אֲרֵי
גְּלֵי קֳדָם יְיָ אֲרֵי בְּיוֹמָא דְּתֵיכְלוּן
מִנֵּיהּ וְיִתְפַּתְּחוּן עֵינֵיכוֹן וּתְהוֹן
כְּרַבְרְבִין חַכִּימִין בֵּין טַב לְבִישׁ׃
וַחֲזַת אִיתְּתָא אֲרֵי טַב אִילָנָא לְמֵיכַל
וַאֲרֵי אִיסּוּ־הוּא לְעֵינַיִן וּמְרַגַּג אִילָנָא
לְאִסְתַּכָּלָא בֵּיהּ וּנְסִיבַת מֵאִיבֵּיהּ
וַאֲכָלַת וִיהַבַת אַף לְבַעְלַהּ עִמַּהּ
וְאָכָל׃ וְאִתְפַּתְּחָא עֵינֵי תַרְוֵיהוֹן
וִידַעוּ אֲרֵי עֲרִטִילָאִין אִינּוּן וְחַטִּיטוּ
לְהוֹן טַרְפֵי תְאֵנִין וַעֲבַדוּ לְהוֹן זְרָזִין׃
וּשְׁמָעוּ יָת קָל מֵימְרָא דַיְיָ אֱלֹהִים
רְמַהֲלֵךְ בְּגִנְּתָא לְמִנַּח יוֹמָא וְאִטְמַר

ולא יתבוששו · שלא היו יודעים דרך נכיעות להבחין בין טוב לרע ואעפ שנתפה בו
דעה לקרות שמות לא כתן בו יצר הרע עד אכלו מן העץ וכשכם בו יצר הרע וידע מה
בין טוב לרע · והנחש היה ערום · מה ענין זה לכאן היה לו לסמוך ויעש לאדם ולאשתו
כתנות עור וילבישם אלא למדך מאי זו ענה קפץ הנחש עליהם ראה אותם ערומים
ועוסקים בתשמיש לעין כל וכתאוה להם: ערום מכל · לפי ערמתו וגדולתו היתה
מפלתו ערום מכל ארור מכל: אף כי אמר וגו׳ · שמא אמר לכם לא תאכלו מכל וגו׳ ·
ואף על פי שראה אותם אוכלים מצאר פירות הרבה עליה דברים כדי שתשיבנו ויבא
לדבר באותו העץ: ולא תגעו בו · הוסיפה על הצוי לפיכך באה לידי גרעון הוא שבאמר
אל תוסף על דבריו: לא מות תמותון · דחפה עד שנגעה בו אמר לה בשם שאין מיתה

בנגיעה

אָדָם וְאִנְתֵּיהּ וְלָא אִמְּתִינוּ וְלָא הֲווּ יָדְעִין מָה הֲוָא בַּהֲדָהָא ז
ביקרהון: והנחש וחויא
הֲוָה חַכִּים לְבִישׁ מִכָּל חֵיוַת בָּרָא דְּעֲבַד יְיָ אֱלֹקִים וַאֲמַר לְאִתְּתָא
הַקּוֹשְׁטָא דְּאָמַר יְיָ אֱלֹקִים לָא תֵּיכְלוּן מִכָּל אִילָן גִּינוֹנִיתָא:
ותאמר וַאֲמַרַת אִתְּתָא לְחִוְיָא מִשְׁאַר פֵּירֵי אִילָן גִּינוֹנִיתָא אִית לָן
רְשׁוּ לְמֵיכַל: ומפרי וּמִפֵּירֵי אִלָּנָא דְּבֵי מְצִיעוּת גִּינוֹנִיתָא אָמַר
יְיָ לָא תֵּיכְלוּן מִנֵּיהּ וְלָא תִקְרְבוּן בֵּיהּ דִּלְמָא תְּמוּתוּן: ויאמר
בֵּי הֵיא שַׁעְתָּא אָמַר חִוְיָא לְטוֹר עַל בַּרְיֵהּ וַאֲמַר לְאִתְּתָא לָא מִמַּת
תְּמוּתוּן בְּרַם כָּל אוּמָנָא סָנֵי בַּר אוּמָנוּתֵיהּ: כי אֲרוּם גָּלֵי קָדָם
יְיָ אֲרוּם בְּיוֹמָא דְּתֵיכְלוּן מִנֵּיהּ וְתֶהֱוֹן כְּמַלְאָכִין רַבְּרְבִין דְּחַכְּמִין
לְמִנְדַּע בֵּין טַב לְבִישׁ: ותרא וְחָמַת אִתְּתָאית סַמָּאֵל מַלְאַךְ
מַוְתָא וְרָהִילַת וִידָעַת אֲרוּם טַב אִילָנָא לְמֵיכַל וַאֲרוּם אָסוּ הוּא לְנַהוֹרָא
דְּעֵינִין וּמְרַגַּג אִילָנָא לְאִסְתַּכָּלָא בֵּיהּ וּנְסִיבַת מֵאִיבֵיהּ וַאֲכָלַת וִיהַבַת
אַף לְבַעְלָהּ עִמָּהּ וַאֲכַל: ותפקחנה וְאִתְנַהִרָן עֵינֵי תַרְוֵיהוֹן
וִידַעוּ אֲרוּם עִדְּטָלָאִין אִינוּן דְּאִתְעַרְטָלוּ מִן לְבוּשׁ טוּפְרָא דְּאִתְבְּרָאוּ בֵּיהּ
וְהֻוֹן חַמְּיִן בְּהַתְּהוֹן וְחַטִּיטוּ לְהוֹן ירושלמי
מִטַּדְפֵי תְּאִינִין וְעָבְדוּ לְהוֹן קַמּוֹרִין: וְעָבְדוּ לְהוֹן אִיצְטַלְוָן:
וישמעו וְשָׁמְעוּית קָל מֵימְרָא דַיְיָ
אֱלֹקִים מְטַיֵּיל בְּגִינוֹנִיתָא לְמִנַּח יוֹמָא מְטַיֵּיל בְּגִינְתָא לְתוּקְפָּא דְיוֹמָא

בכניעה כך אין מיתה בלכילה: כי יודע · כל אומן שובח את כלי אומנותו מן העץ אכל ה
ובראן את העולם: והייתם כאלהים · יודעי עולמות: ותרא האשה · ראתה דבריו של ו
נחש והכאו לה ובאמיבתו: כי טוב העץ · להיות כאלהים: וכי תאוה הוא לעינים · כמו
שאמר לה ובפקחו עיניכם: ונחמד להשכיל · כמו שאמר לה יודעי טוב ורע: ותתן גם
לאשה · שלא תמות היא ויחיה הוא ושא אחרת: גם · לרבות בהמה וחיה: ותפקחנה ז
וגו' · לענין החכמה דבר הכתוב ולא לענין ראייה ממש וסוף המקרא מוכיח: וידעו כי
ערומים הם · אף המומא יודע כשהוא ערום אלא מהו וידעו כי ערומים הם מפני אחת
היתה בידם וכתערטלו הימנה: עלה תאנה · הוא העץ שאכלו ממנו בדבר שבתקלקלו
בו נתקנו לאכל שאר העצים מבעוד עליהם ומפני מה לא כתפרסם העץ שאין
הקב"ה חפץ להוכות בריה שלא יכלימוהו ויאמרו זהו שלקה העולם על ידו מדרש רבי
תנחומא: וישמעו · יש מדרשי אגדה רבים ובבר בדרוש רבותינו על מבוכם בבראשית ח
רבה ובשאר מדרשות ואני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא ולאגדה המיסבת דברי
המקרא דבר דבור על אופניו: וישמעו · שמעו את קול הקב"ה שהיה מתהלך בגן:
לרוח היום · לאותו רוח שהשמש באה משם וזו היא מערבית שלפנות ערב המה במערב

וַיִּתְחַבֵּא הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ מִפְּנֵי יְהוָה
אֱלֹהִים בְּתוֹךְ עֵץ הַגָּן: ט וַיִּקְרָא יְהוָה
אֱלֹהִים אֶל הָאָדָם וַיֹּאמֶר לוֹ אַיֶּכָּה:
י וַיֹּאמֶר אֶת קֹלְךָ שָׁמַעְתִּי בַגָּן וָאִירָא
כִּי עֵירֹם אָנֹכִי וָאֶחְבָּא: יא וַיֹּאמֶר מִי
הִגִּיד לְךָ כִּי עֵרֹם אָתָּה הֲמִן הָעֵץ
אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לְבִלְתִּי אֲכֹל מִמֶּנּוּ
אָכָלְתָּ: יב וַיֹּאמֶר הָאָדָם הָאִשָּׁה אֲשֶׁר
נָתַתָּה עִמָּדִי הִוא נָתְנָה לִי מִן הָעֵץ
וָאֹכֵל: יג וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים לָאִשָּׁה
מַה זֹּאת עָשִׂית וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה
הַנָּחָשׁ הִשִּׁיאַנִי וָאֹכֵל: יד וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֱלֹהִים אֶל הַנָּחָשׁ כִּי עָשִׂיתָ זֹאת
אָרוּר אַתָּה מִכָּל הַבְּהֵמָה וּמִכֹּל חַיַּת
הַשָּׂדֶה עַל גְּחֹנְךָ תֵלֵךְ וְעָפָר תֹּאכַל
כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ: טו וְאֵיבָה אָשִׁית בֵּינְךָ
וּבֵין הָאִשָּׁה וּבֵין זַרְעֲךָ וּבֵין זַרְעָהּ
הוּא יְשׁוּפְךָ רֹאשׁ וְאַתָּה תְּשׁוּפֶנּוּ
עָקֵב: ס טז אֶל
הָאִשָּׁה אָמַר הַרְבָּה אַרְבֶּה עִצְּבוֹנֵךְ
והרנך

כ קסר

כולם קסר

לו ומלא

אָדָם וְאִתְּתֵיהּ מִן קֳדָם יְיָ אֱלֹהִים
בְּגוֹ אִילַן גִּנְּתָא: וְקָרָא יְיָ אֱלֹהִים
לְאָדָם וַאֲמַר לֵיהּ אַן אַתְּ: וַאֲמַרִית
קָל מֵימְרָךְ שְׁמַעִית בְּגִנְּתָא וּדְחֵלִית
אֲרֵי עֲרִטֵלְאִי אֲנָא וְאִטְמַרִית: וַאֲמַר
מַן חַוִּי לָךְ אֲרֵי עֲרִטֵלְאִי אַתְּ הֲמִן
אִילָנָא דִּפְקִידְתָּךְ בְּדִיל דְּלָא לְמֵיכַל
מִנֵּיהּ אֲכָלְתְּ: וַאֲמַר אָדָם אִתְּתָא
דִּיהַבְתְּ עִמִּי הִיא יְהַבַת לִי מִן אִילָנָא
וְאֲכָלִית: וַאֲמַר יְיָ אֱלֹהִים לְאִתְּתָא
מָה דְּנָא עֲבַדְתְּ וַאֲמַרַת אִתְּתָא
חִיוְיָא אַטְעֵנִי וְאֲכָלִית: וַאֲמַר יְיָ
אֱלֹהִים לְחִיוְיָא אֲרֵי עֲבַדְתְּ דָּא לֵיט
אַתְּ מִכָּל בְּעִירָא וּמִכֹּל חֵיוָתָא בָּרָא
עַל מְעָךְ תֵּיזִיל וְעַפְרָא תֵּיכוּל כָּל
יוֹמֵי חַיָּיךְ: וְדִבְבוּ אֲשַׁוִּי בֵּינָךְ וּבֵין
אִתְּתָא וּבֵין בְּנָךְ וּבֵין בְּנָהָא הִוא
יְהֵא דְּכִיר לָךְ מַה דְּעַבַדְתְּ לֵיהּ
מִלְּקַדְמִין וְאַתְּ תְּהֵא נְטַר לֵיהּ
לְסוֹפָא: לְאִתְּתָא אֲמַר אַסְגָּאָה
אַסְגֵּי צַעֲרָיְכִי וְעִיהוּיָכִי בְּצַעַר

ס והס מרחו בעשירית: איכה · יודע היה היכן הוא אלא ליכנס עמו בדברים שלא יהא
כבהל להשיב אם יענישהו פתאום וכן בקין אמר לו אי הבל אחיך וכן בבלעם מי האנשים
יח האלה עמך ליכנס עמהם בדברים וכן בחזקיה בשלוחי מראדך בלאדן: מי הגיד לך ·
יב אחין לך לדעת מה בושת יש בעומד ערום: המן העץ · בתמיה: אשר נתת עמדי ·
יג יד כאן כפר בטובה: השיאני · הטעני כמו אל ישיא אתכם חזקיהו: כי עשית זאת ·
מבאן שאין מהפכים בזכותו של מקום שאילו שאלו למה עשית זאת היה לו להשיב דברי
הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין: מכל הבהמה ומכל חית השדה · אם מבהמה
בתקלל מחיה לא כל שכן העמידו רבותיכם מדרש זה במסכת בכורות ללמד שימי עיבורו
טו של כחש שבע שנים: על גחונך תלך · רגלים היו לו וכקנמו: ואיבה אשית · אתה לא
בתכווכת אלא שימות אדם שיאכל הוא תחלה ותשא את חוה ולא בא לדבר ש חוה תחלה
אלא לפי שהנשים קלות להתפתות ויודעות לפתות את בעליהן לפיכך ואיבה אשית:
ישופך · יכתתך · כמו ואכות אותו ותרגומו ושפית יתיה: ואתה תשופנו עקב · לא יהא לך

קומה

ואיתמר אדם ואנתתיה מן קדם
יי אלהים במציעות אלני גינוניתא :
ויקרא וקרא יי אלהים לאדם ואמר
ליה הלא כל עלמא דברית גלי
קדמי חשוכא כנהורא והיך אנת
סבר בלבך לאיטמרא מן קדמי
הלא אחר האנת דאת מטמר ביה
אנא חמי ואן אינון פקודיא
דפקידתך : ויאמר ואמר ית קל
מימרך שמעית בגנוניתא ודחילית
ארום ערטולאי ומצותא דפקדתני
אעברית מיני ואיטמרית מן
כיסופא : ויאמר ואמר מן חוי לך
ארום ערטילאי את הלמא מן פירי
אילנא דפקידתך דלא למיכל
מניה אכלת : ויאמר ואמר אדם
אתתא די יהבת גבי היא יהבת לי
מן פירי אלנא ואכלית : ויאמר
ואמר יי אלהים לאתתא מה דא
עבדת ואמרת אתתא חויא אשיני כחוכמתיה ואטעיני ברשעותיה
ואכלית : ויאמר ואיתי יי אלהים תלתיהון לדינא ואמר לחייא ארום
עבדת דא ליט את מכל בעירא ומכל חיות ברא על מיעך תהא מטייל
ורגלך יתקצצון ומשכך תהא משלח חדא לשב שנן ואיריצא דמותא
בפמך ועפרא תיכול כל יומי חייך : ואיבה ודבכו אישוי בינך ובין אתתא
בין זרעיית בנך ובין זרעיית בנהא ויהי כד יהון בנהא דאתתא נטרין
מצותא דאורית יהיון מכוונין ומחיין יתך על רישך וכד שבקין מצותא
דאורייתא תהוי מחכוין ונכית יתהון בעקביהון ברם להון יהא אסו ולך
לא יהא אסו ועתידין אינון למעבד שפיותא בעיקבא ביומי מלכא
משיחא : אל האשה לאנתתא אסגא אסגי סיגופיך בארם בתולין

קומה ותסבכו בעקבו ולף משס תמיתכו ולשון תשופכו כמו כשף בהס כשהכחס בא לכשוך
הוא כושף כמין שריקה ולפי שהלשון כופל על הלשון כתב לשון כשיפה בשכיהס :
מגבוכך · זה נער גידול בכיס : והרוכך · זה נער העבור : בעצב תלדי בכיס · זה נער יו
הלידה

וקרא מימרא דיי אלהים לאדם ס
ואמר ליה הא עלמא דברית גלי
קדמי חשוכא ונהורא גליאו קדמי
ואיך את סבר הלית גלי קדמי
אתרא דאת בגויה הן היא מצותא
דפקדית יתך :
ויהי כד יהויין בניא דאתתא לעין יז
באורייתא ועבדין פקודיא יהויין
מחכוונין ומחיין יתך לרישך וכד
יתך וכד ישבקון בניא דאתתא
מצותא דאורייתא ולא יעבדון
פקודיא תהוי מחכוין ונכית יתהון
בעקבהון וממרע יתהון ברם יהוי
אסו לבנהא דאתתא ולך חיויא לא
יהוי אסו ברם עתידין הינון אילין
לאילין למיעבד שפויתא בעקבא
בסוף עקל יומיא ביומוי דמלכא
משיחא :

ויאמר יי אלהים לאתתא מה דא
עבדת ואמרת אתתא חויא אשיני בחוכמתיה ואטעיני ברשעותיה
ואכלית : ויאמר ואיתי יי אלהים תלתיהון לדינא ואמר לחייא ארום
עבדת דא ליט את מכל בעירא ומכל חיות ברא על מיעך תהא מטייל
ורגלך יתקצצון ומשכך תהא משלח חדא לשב שנן ואיריצא דמותא
בפמך ועפרא תיכול כל יומי חייך : ואיבה ודבכו אישוי בינך ובין אתתא
בין זרעיית בנך ובין זרעיית בנהא ויהי כד יהון בנהא דאתתא נטרין
מצותא דאורית יהיון מכוונין ומחיין יתך על רישך וכד שבקין מצותא
דאורייתא תהוי מחכוין ונכית יתהון בעקביהון ברם להון יהא אסו ולך
לא יהא אסו ועתידין אינון למעבד שפיותא בעיקבא ביומי מלכא
משיחא : אל האשה לאנתתא אסגא אסגי סיגופיך בארם בתולין
קומה ותסבכו בעקבו ולף משס תמיתכו ולשון תשופכו כמו כשף בהס כשהכחס בא לכשוך
הוא כושף כמין שריקה ולפי שהלשון כופל על הלשון כתב לשון כשיפה בשכיהס :
מגבוכך · זה נער גידול בכיס : והרוכך · זה נער העבור : בעצב תלדי בכיס · זה נער יו
הלידה

ל וסמך וְהוּא יִרְדֵּנְךָ בְּעִצָּב תֵּלְדִי בָנִים וְאֶל אִישֵׁךְ
תְּשׁוּקָתֵךְ וְהוּא יִמְשָׁל בָּךְ: ס
וּלְאָדָם אָמַר כִּי שָׁמַעְתָּ לְקוֹל אִשְׁתֶּךָ
כ מלא וַתֹּאכַל מִן הָעֵץ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לֵאמֹר
לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ אֲרוּרָה הָאֲדָמָה
ל ומלא בַּעֲבוּרֶךָ בְּעִצָּבוֹן תֹּאכְלֶנָּה כֹּל יְמֵי
חַיֶּיךָ: יז וְקוֹץ וְדַרְדַּר תַּצְמִיחַ לָךְ
וְאָכַלְתָּ אֶת עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה: יח בְּזֵעַת
כ מלא אַפֶּיךָ תֹּאכַל לֶחֶם עַד שׁוּבְךָ אֶל־
הָאֲדָמָה כִּי מִמֶּנָּה לֻקָּחְתָּ כִּי עָפָר
אַתָּה וְאֶל עָפָר תָּשׁוּב: כ וַיִּקְרָא
הָאָדָם שֵׁם אִשְׁתּוֹ חַוָּה כִּי הִוא הָיְתָה
אֵם כָּל חָי: כא וַיַּעַשׂ יְהוָה אֱלֹהִים
לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כָּתְנוֹת עוֹר וַיַּלְבִּשֵׁם:
חמישי • פ כב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים
הֵן הָאָדָם הָיָה כְּאַחַד מִמֶּנּוּ לָדַעַת
טוֹב וָרָע וְעַתָּה פֶּן יִשְׁלַח יָדוֹ וְלָקַח

תֵּלְדִין בְּנִין וְלוֹת בַּעְלִיךְ תְּהֵי
תִּיאוּבְתִּיךְ וְהוּא יִשְׁלַט בִּיךְ:
וּלְאָדָם אָמַר אֲרֵי קַבִּילְתָּא לְמֵימַר
אִיתְתָּךְ וְאָכַלְתְּ מִן אִילָנָא דִי פַקִּידְתָּךְ
לְמֵימַר לָא תֵּיכוּל מִינֵּיהּ לֵיטָ אַרְעָא
בְּדִילָךְ בְּעִמְלָא תֵּיכְלִינַּהּ כָּל יוֹמֵי
חַיָּיךְ: וְכוּבִין וַאֲטָדִין תַּצְמַח לָךְ
וְתֵיכוּל יָת עִישְׂבָא דְּחַקְלָא. בְּמַעֲתָא
דְּאַפָּךְ תֵּיכוּל לַחְמָא עַד דְּתֵיתוּב
לְאַרְעָא דְּמִנַּהּ אִתְבְּרִיתָא אֲרֵי
עַפְרָא אַתְּ וּלְעַפְרָא תְּתוּב. וְקָרָא
אָדָם שׁוּם אִתְּתֵיהּ חַוָּה אֲרֵי הִיא הַוָּת
אִמָּא דְּכָל בְּנֵי אֱנָשׁ: וְעֲבַד יְיָ אֱלֹהִים
לְאָדָם וּלְאִתְּתֵיהּ לְבוּשִׁין דִּיקָר עַל־
מְשַׁךְ בְּשַׁרְיְהוֹן וְאַלְבְּשִׁינּוּן: וַאֲמַר יְיָ
אֱלֹהִים הָא אָדָם הֲוָה יְחִידָי בְּעָלְמָא
מִנֵּיהּ לְמִידַע טַב וּבִישׁ וּכְעַן דִּילְמָא

הלילה · ואל אישך תשוקתך · לתשמיש ואעפ"כ אין לך מנה לתובעו כפה אלא הוא ימשול
יז בך הכל ומכו ולא ממך: תשוקתך · תאותך כמו כפם שוקקה: ארורה האדמה בעבורך ·
מעלה לך דברים ארוריה כגון זבובים ופרעושים וכולים משל ליונא לתרבות רעה
יח והכריות מקללות שדים שיכן מהם: וקוץ ודרדר תצמיח לך · הארץ כשתזרענה מיני
זרעים תצמיח קוץ ודרדר קודם ועכביות והן נאכלין על ידי תקון: ואכלת את עשב
השדה · ומה קללה היא זו והלא בברכה נאמר לו הנה נתתי לכם את כל עשב זורע זרע
ונו' אלא מה אמור כאן בראש העכין ארורה האדמה בעבורך בעצבון תאכלנה ואחר
העצבון וקוץ ודרדר תצמיח לך כשתזרענה קטנית או ירקות נכה היא תצמיח לך קוצים
יט ודרדרים ושאר עשבי שדה ועל כרחך תאכלם: בזעת אפיך · לאחר שתטרח בו הרבה:
ב ויקרא האדם · חזר הכתוב לענייכו הראשון ויקרא האדם שמות ולא הסביק שא ללמדך
שעל ידי קריאת שמות נזדווגה לו חוה כמו שכתוב ולאדם לא מצא עזר כנגדו לפיכך
ויפל תרדמה ועל ידי שכתב ויהיו ערומים סמך לו פרשת הנחש להודיעך שמתוך שראה
ערותה ורצה אותם עבוקים בתשמיש כתאוה לה ובא עליהם במחשבה ובמרמה: חוה
נופל על לשון היה שמחיה את ולדותיה כאשר תאמר מה הווה לאדם בלשון היה:
כא כתנות עור · גם דברי אגדה אומרים סלקים בנפורן היו מדובקים על עורן · ויש דבר
הבא

בְּתוֹלִין וְעִידוּיֵיךְ בְּצַעַר חֵלְדִין בְּנִין וְלוֹת בַּעְלִיךְ תְּהֵי מַחְזִיקְ וְהוּא יְהֵי שָׁלִיט
בִּיךְ לְמִזְכִּי וּלְמֶחְטֵי: וּלְאָדָם אֲמַר אֲרוּם קְבֵלַת לְמֵימַר אִנְתְּתְךְ וְאָכַלְתְּ
מִן פֵּירֵי אִילָנָא דְּפַקִּידְתָּךְ לְמֵימַר לָא תֵּיכוֹל מִנֵּיהּ לִיטָא אַרְעָא בְּגִין דְּלָא
חַוְיָאת לָךְ חוֹבָךְ בַּעֲמַל כָּל יוֹמֵי חַיֶּיךָ: וְקוֹץ וְכוּבִּין וְאַטְטִין תַּצְמַח לָךְ וְתֵיכוֹל יַת עִשְׂבָּא דְּעַל אַפֵּי בָרָא עָנִי אָדָם וְאָמַר בְּבָעוּ בְּרַחְמִין מִן קֳדָמָךְ יְיָ דְּלָא נִתְחַשַּׁב בְּבִעִירָ דְּנֵיכוֹל עִיסְבָּא דְּאַפֵּי בָרָא נִיקוּם כְּעַן וְנִלְעֵי בְּלִיעוּת יְדַיי וְנֵיכוֹל מָזוֹן מִן מְזוֹנָא דְּאַרְעָא וּבְכֵן יִתְאַפְּרַשׁ כְּעַן קֳדָמָךְ בֵּין בְּנֵי אֱינָשָׁא וּבֵין בְּנֵי בְעִירָא:

ירושלמי

וְכוּבִּין וְדַרְדָּרִין תַּרְבֵּי לָךְ וְתֵיכוֹל יַת עִשְׂבָּא דְּבָאפֵי בָרָא עָנִי אָדָם וְאָמַר בְּבָעוּ בְּרַחְמִין מִן קֳדָמָךְ יְיָ לָא נִתְחַשַּׁב קֳדָמָךְ מִן בְּעִירָא לְמֵיכַל יַת עִישְׂבָּא דְּבָאפֵי בָרָא נִיקוּם כְּעַן וְנִלְעֵי מִלְּיאוּת יְדַיי וְנֵיכוֹל מָזוֹן מִן פֵּירֵי אַרְעָא וּבְכֵדִין יֶהֱוֵי מִפְרַשׁ קֳדָמָךְ בֵּין אֱנָשָׁא וּבֵין בְּעִירָא:

בזעת בְּלִיעוּת כַּף יָדָךְ תֵּיכוֹל מְזוֹנָא עַד דְּתֵיהֲדוֹר לְעַפְרָא דְּמִינָהּ אֲתִבְרִיאַת אֲרוּם עַפְרָא אַנְתְּ וּלְעַפְרָא תְּתוּב דְּמִן עַפְרָא אַנְתְּ עָתִיד לְמִיקוּם לְמֵיתַן דִּינָא וְחוּשְׁבָנָא עַל כָּל מַה דְּעַבַדְתְּ בְּיוֹם דִּינָא רַבָּא:

ויקרא וּקְרָא אָדָם שׁוּם אִנְתְּתֵיהּ חַוָּה אֲרוּם הִיא חַוַּת אִימָא דְּכָל בְּנֵי נָשָׁא: ויעש וְעָבַד יְיָ אֱלֹהִים לְאָדָם וּלְאִנְתְּתֵיהּ לְבוּשִׁין דִּיקָר מִן מְשַׁךְ חִוְיָא דְּאִשְׁתַּלַּח מִנֵּיהּ עַל מִשְׁכָּבֵיהוֹן חֲלַף שׁוּפְרֵיהוֹן דְּאִשְׁתַּלְּחוּ וְאַלְבִּישִׁנּוּן:

ירושלמי

ויאמר וְאָמַר יְיָ אֱלֹהִים לְמַלְאֲכַיָּיא דִּי מְשַׁמְּשִׁין קֳדָמוֹי הָא אָדָם הֲוָה יְחִידַיי בְּאַרְעָא הֵיכְמָא דְּאָנָא יְחִידִי בִּשְׁמֵי מְרוֹמָא וְעָתִידִין לְמִיקוּם מִנֵּיהּ דִּידְעִין לְמַפְרְשָׁא בֵּין טַב לְבִישׁ אֶלָּוּ נָטַר מִצְוָתָא פְּקִידְתֵּיהּ אִית הוּא חַי וְקַיָּים כְּאִילָן חַיָּיא עַד לְעָלְמִין וְכִדוֹן עַל דְּלָא נָטַר מַה דְּפַקִּידְתָּא

וְאָמַר מֵימְרָא דַּיְיָ אֱלֹהִים הָא אָדָם דְּבָרִית יְתֵיהּ יְחִידִי בְּגוֹ עָלְמֵי הֵיךְ מַה דַּאֲנָא יְחִידִי בִּשְׁמֵי מְרוֹמָא עָתִידִין אוּמִין סַגִּיאִין לְמִיקָם מִנֵּיהּ מִנֵּיהּ תְּקוּם אוּמָה דְּיִדְעָה לְמַפְרְשָׁא בֵּין טַב לְבִישׁ וְכִדוּן טַב דְּנִטְרוּד יְתֵיהּ מִן גִּינְתָּא דְּעֵדֶן קֳדָם עַד לָא יִפְשׁוֹט יְדֵיהּ וְיִסַּב לְחוּד

גם מעץ החיים ואכל וחי לעלם: כג
וישלחהו יהוה אלהים מגן עדן
לעבד את האדמה אשר לקח
משם: כד ויגרש את האדם וישכן
מקדם לגן עדן את הכרבים ואת
להט החרב המתהפכת לשמר
את דרך עץ החיים: ס

ד ו והאדם ידע את חוה אשתו ותהר
ותלד את קין ותאמר קניתי איש
את יהוה: ב ותסף ללדת את אחיו
את הבל ויהי הבל רעה צאן וקין
היה עבד אדמה: ג ויהי מקץ ימים
ויבא קין מפרי האדמה מנחה
ליהוה: ד והבל הביא גם הוא
מבכרות צאנו ומחלבהן וישע יהוה
אל הבל ואל מנחתו: ה ואל קין
ואל מנחתו לא שעה ויחר לקין
מאד ויפלו פניו: ו ויאמר יהוה אל
קין למה חרה לך ולמה נפלו פניך:
הלוא
ולמא איתכבישו אפך: הלא אם תוטיב

הוא קרוב להטעות הבריות אחריו ולומר אף הוא אלוה · ויש מדרשי אגדה אבל אין
מיושבין על פשוטו: מקדם לגן עדן · במזרחו של גן עדן חוץ לגן: את הכרובים · כג
מלאכי חבלה: וחרב מתהפכת · ולה להט לאיים עליו מליככם עוד לגן תרגום להט
שבן כמו שלף שבכא בסנהדרין ובלשון לעז לאמה ומדרשי אגדה יש ואני איני בא אלא
לפשוטו: והאדם ידע · כבר קודם שבין של מעלה קודם שחטא ובטרד מגן עדן וכן ד
ההריון והלידה שאם כתב וידע אדם כשמע שלאחר שבטרד היו לו בנים: קין · על שם
קניתי: את ה׳ · כמו עם ה׳ כשברא אותי ואת אשי לבדו בראנו אבל בזה שותפים אנו
עמו: את קין את אחיו את הבל · ג׳ אתים רבויים פס מלמד שתאומה נולדה עם קין
ועם הבל נולדו שתים לכך נאמר ותוסף: רועה צאן · לפי שבתקללה האדמה פירש לו
מעבודתה: מפרי האדמה · מן הגרוע ויש אגדה שאומרת זרע פשתן היה: ושע
ויפן וכן לא שעה אל מנחתו לא פנה ובן אל ישעו אל יפנו וכן שעה מעליו פנה מעליו:

ויפל

יושיט ידיה ויסב אף מאילן חייא
ויכול ויחי לעלם: ושלחיה יי אלהים
מגינר אדעדן למיפלחית אדמא
דאיתנסיב מתמן: ותריך ית אדם
ואשריה מלקדמין לגינר אדעדן
ית כרוביא וית שנן חרבא דמתהפכא
למיטר ית אורח אילן חייא:
ואדם ידע ית חוה איתתיה ועהיאת
וילידת ית קין ואמרת קניתי גברא
מן קדם יי: ואוסיפת למילד ית
אחוהי ית הבל והוה הבל רעי ענא
וקין הוה גבר פלח בארעא: והוה
מסוף יומין ואייתי קין מאיבא
דארעא תיקרובתא קדם יי: והבל
אייתי אף הוא מבכירי ענה
ומשמניהון והות רעוא מן קדם יי
בהבל ובתיקרובתיה: ובקין
ובתיקרובתיה לא הות רעוא ותקיף
לקין לחדא ואיתכבישו
אפוהי: ואמר יי לקין למא תקיף לך
ולמא איתכבישו אפך: הלא אם תוטיב

דפקידתא נגזר עלוהי ונטרדיה מן גנתא דעדן קדם עד לא יפשט
ייה ויסב מן פירי אילן חייא
דהא אין אכיל הוא מגיה הוי חי וקיים עד לעלמין: וישלחהו ויגרשהו
יי אלהים מגנתא דעדן ואזל ויתיב בטור מורייה למפלח ית אדמתא
ירושלמי
דאתברי מתמן:

ויגרש וטרד ית אדם מן דאשרי
יקר שכנתיה מן לקדמין בין תרין
כרוביא קדם עד לא ברא עלמא
ברא אורייתא אתקין גינתא דעדן
לצדיקיא דייכלון ויתפנקון מן פירי
אילנא על די פלחו בחייהון
באולפן אורייתא בעלמא הדין
וקיימו פקודייא אתקין גהינם
לרשיעייא דמתילא לחרבא שנינא
אכלה מתרין סטרין אתקין בגווה
זיקוקין דינור וגומרין דאשתא
למדן בהום לרשיעייא דמרדו
בחייהון באולפן אורייתא טבתא
היא אורייתא לפלחה מן פירי
אילן חייא דאתקנתה מימר דיי
לנטורה דיהי קיים ומטיילבשבילי
ארחא דחיי לעלמ' דאתי: והאדם
ואדם ידע את חוה אתתיה דהוא
חמיד למלאכ' ואעדיאת וילדת ית
קין ואמר קניתי לגבר ית מלאכ' דיי:

ויגרש וטרד ית אדם ואשדי יקר
שכנתיה מן לקדמין ממדנח לגנתא
דעדן מעילוי תרין כרוביא קדם עד
לא נברא עלמא תרין אלפין שנין
ברא אורייתא ואתקין גהנם וגנתא
דעדן אתקן גנתא דעדן לצדיקיא
דייכלון ויתפנקון מן פירי אילנא
על דנטרו מצותא דאורייתא בעלמא
הדין אתקן גהנם לרשיעיא דהיא
מדמיא לחרבא שנונא אכלה
מתרין סטרה אתקן בגוה זיקוקין
דנורא וגומרין מבערן לרשיעיא
להתפרע מגהון לעלמא דאתי על
דלא נטרו מצותא דאורייתא בעלמ'
הדין ארום אילן דחיי היא אורייתא
כל דנטר לה בעלמא הדין הוי חי
וקיים כאילנא דחיי טבא היא
אורייתא לפלחה בעלמא הדין היך
פריא לן דחייא לעלמא דאתי:

ותסף ואוסיפת למילד מן בעלה אדם ית תיומתיה וית הבל והוה הבל
רעי ענא וקין הוה גבר פלח בארעא: ויהי מקץ והוה מסוף יומיא
באריבסר בניסן ואייתי קין מאיבא דארעא מדרע כיתנא קרבן בכוריא
קדם יי: והבל אייתי אף הוא מבכירי ענא ומפטימהון והוה
רעוא קדם יי וסבר אפין בהבל וכקורבניה: ולקין ולקורבניה לא
סבר אפין ותקיף לקין לחדא ואתכבישו אקונין דאפוהי: ויאמ' ואמ' יי
לקין

ז מל׳ כתורס הֲלוֹא אִם תֵּיטִיב שְׂאֵת וְאִם לֹא
תֵּיטִיב לַפֶּתַח חַטָּאת רֹבֵץ וְאֵלֶיךָ
תְּשׁוּקָתוֹ וְאַתָּה תִּמְשָׁל־בּוֹ׃ ח וַיֹּאמֶר
קַיִן אֶל־הֶבֶל אָחִיו

כ״ג פסוקים פסקי׳ כמנעו פסוק וַיְהִי בִּהְיוֹתָם בַּשָּׂדֶה וַיָּקָם קַיִן אֶל־
הֶבֶל אָחִיו וַיַּהַרְגֵהוּ׃ ט וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל־קַיִן אַיֵּה הֶבֶל אָחִיךָ וַיֹּאמַר לֹא
יָדַעְתִּי הֲשֹׁמֵר אָחִי אָנֹכִי׃ י וַיֹּאמֶר
ג וזסר מָה עָשִׂיתָ קול דְּמֵי אָחִיךָ צֹעֲקִים
אֵלַי מִן־הָאֲדָמָה׃ יא וְעַתָּה
אָרוּר אָתָּה מִן־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
פָּצְתָה אֶת־פִּיהָ לָקַחַת אֶת־דְּמֵי
אָחִיךָ מִיָּדֶךָ׃ יב כִּי תַעֲבֹד
ב מסר מלרע אֶת־הָאֲדָמָה לֹא תֹסֵף תֵּת כֹּחָהּ
לָךְ

ויעש · ירדה אש וליחכה מכחתו : הלוא אם תטיב · כתרגומו פירושו : לפתח חטאת
רובץ · לפתח קברך חטאך שמור : ואליך תשוקתו · של חטאת הוא יבר הרע תמיד
שוקק ומתאוה להכשילך : ואתה תמשול בו · אם תרצה תתגבר עליו : ויאמר קין ·
ככם עמו בדברי ריב ומנה להתעולל עליו להרגו ויש בזה מדרשי אגדה אך זה ישובו
של מקרא : אי הבל אחיך · להכעס עמו בדברי כחת אולי ישיב ויאמר אכי הרגתיו והטאתי
לך : לא ידעתי · כעשה כנוכב דעת העליונה : השומר אחי · לשון תימה הוא וכן כל
היא הנקודה בחטף פתח : דמי אחיך · דמו ודם זרעיותיו · דבר אחר שעשה בו פגעים
הרבה שלא היה יודע מהיכן כפשו יוצאה : מן האדמה · יותר ממה שפתקללה היא כבר
בעונה ונם בזו הוסיפה לחטא : אשר פצתה את פיה · לקחת את דמי אחיך וגו׳ · והנני

מוסיף

לְקַיִן לָמָה תְקִיף לָךְ וְלָמָה אִתְכַּבִּישׁוּ אֵיקוֹנִין דְּאַנְפָּךְ׃
הֲלָא אִם תֵּיטִיב עוֹבָדָךְ יִשְׁתְּבֵק לָךְ חוֹבָךְ וְאִין לָא תֵּיטִיב
עוֹבָדָךְ בְּעַלְמָא הָדֵין לְיוֹם דִּינָא רַבָּא חֲטָאָךְ נְטִיר וְעַל תַּרְעֵי לִבָּךְ
חֲטָאָה רָבִיעָ וּבִידָךְ מְסָרֵי רְשׁוּתֵיהּ

הלא הָלָא אִין תֵּיטִיב עוֹבָדָךְ
בְּעַלְמָא הָדֵן יִשְׁתְּרֵי וְיִשְׁתְּבֵק
לָךְ לְעַלְמָא דְּאָתֵי וְאִין לָא תֵּיטִיב
עוֹבָדָךְ בְּעַלְמָא הָדֵין לְיוֹם דִּינָא
רַבָּא חֲטָאָךְ נְטִיר וְעַל תְּרַע לִבָּא

דיצרא

רביע

מִיצְרָא בִישָׁא וּלְוָוחָךְ יְהֵי מַחְוִיתָהּ
וְאַנְתְּ תְּהֵא שָׁלִיט בֵּיהּ בֵּין לְמִזְכֵּי
בֵּין לְמֶחֱטֵי:

וַיֹּאמֶר קַיִן וַאֲמַר קַיִן לְוַת הֶבֶל
אָחוּהִי אִיתָ וְנִפּוּק תַּרְוֵינָן לְבָרָא וַהֲוָ
כַּד נְפָקוּ תַּרְוֵיהוֹן לְבָרָא עָנִי קַיִן
וַאֲמַר לְהֶבֶל מִסְתַּכֵּל אֲנָא דִּבְרַחֲמִין
אִתְּבְרִי עָלְמָא אֲבָל לָא כְּפִירֵי
עוֹבְדִין טָבִין הוּא מִידַּבַּר וּמְסִיב
אַפִּין אִית בְּדִינָא מִן בְּגַלַּל מָה
אִתְקְבַל קָרְבְּנָךְ וְקָרְבָּנִי מִנִּי לָא
אִתְקְבַל בְּרַעְוָא עָנִי הֶבֶל וַאֲמַר
לְקַיִן בְּרַחֲמִין אִתְּבְרִי עָלְמָא וּכְפִירֵי
עוֹבְדִין טָבִין הוּא מִדַּבַּר וּמְסִיב אַפִּין
לֵית בְּדִינָא וְעַל דְּהוּ פִּירֵי עוֹבָדֵי
טָבִין מִדִּידָךְ וּקְדָמִין לְדִידָךְ אִתְקְבַל
בְּרַעְוָא קָרְבָּנִי עָנִי קַיִן וַאֲמַר לְהֶבֶל
לֵית דִּין וְלֵית דַּיָּין וְלֵית עָלַם אָחֳרָן
וְלֵית לְמִיתַן אַגַּר טַב לְצַדִּיקַיָּא
וְלֵית לְמִפְרַע מִן רְשִׁיעַיָּא וַאֲמַר
לְקַיִן אִית דִּין וְאִית דַּיָּין וְאִית
עָלַם אָחֳרָן וְאִית לְמִיתַן אַגַּר טַב
לְצַדִּיקַיָּא וְאִית לְמִתְפְּרַע מִן
רְשִׁיעַיָּא וַהֲוָה כַּד נְפָקוּ תַּרְוֵיהוֹן
לְבָרָא עָנִי קַיִן וַאֲמַר לְהֶבֶל
אָחוּי לֵית דִּין וְלֵית דַּיָּין וְלֵית עָלַם
אָחֳרָן וְלָא לְמִתַּן אַגַּר טַב לְצַדִּיקַיָּא
וְלָא לְאִתְפְּרַע מִן רְשִׁיעַיָּא וְלָא
בְּרַחֲמִין אִתְּבְרִי עָלְמָא וְלָא
בְּרַחֲמִין הוּא מִדַּבַּר מִן בְּגַלַּל מָה
אִתְקְבַל קוּרְבָּנָךְ מִנָּךְ בְּרַעְוָא וּמִנִּי לָא
אִתְקְבַל בְּרַעְוָא עָנִי הֶבֶל וַאֲמַר
לְקַיִן אִית דִּין וְאִית דַּיָּין וְאִית עָלַם
אָחֳרָן וְאִית לְמִתַּן אַגַּר טַב לְצַדִּיקַיָּא
וְלְאִתְפְּרַע מִרְשִׁיעַיָּא וּבְרַחֲמִין
אִתְּבְרִי עָלְמָא וּבְרַחֲמִין הוּא מִדַּבַּר
בְּרַם כְּפִירֵי עוֹבְדִין טָבִין הוּא מִדַּבַּר
עַל דְּהוּן עוֹבָדֵי תַּקִּין מִן דִּידָךְ
אִתְקְבַל קוּרְבָּנִי מִנִּי בְּרַעְוָא וּמִנָּךְ
לָא אִתְקְבַל בְּרַעְוָא וַהֲוָה תַּרְוֵיהוֹן
מְנָצִין בְּאַפֵּי בְּרָא וְקָם קַיִן עַל הֶבֶל
אָחוּי וּקְטָלֵיהּ:

רְבִיעַ בְּרַם בִּידָךְ מְסָרִית רְשׁוּתָא
דְּיִצְרָא בִישָׁא וְאַתְּ תְּהֵוִי שַׁלִּיט בֵּיהּ
בֵּין לְמִזְכֵּי בֵּין לְמִחְטֵי:

וַאֲמַר קַיִן לְהֶבֶל אָחוּי אִיתָא וְנִפּוּק
לְאַפֵּי בְּרָא וַהֲוָה כַּד נְפָקוּ תַּרְוֵיהוֹן
לְאַפֵּי בְּרָא עָנִי קַיִן וַאֲמַר לְהֶבֶל
אָחוּי לֵית דִּין וְלֵית דַּיָּין וְלֵית עָלַם
אָחֳרָן וְלָא לְמִתַּן אַגַּר טַב לְצַדִּיקַיָּא
וְלָא לְאִתְפְּרַע מִן רְשִׁיעַיָּא וְלָא
בְּרַחֲמִין אִתְּבְרִי עָלְמָא וְלָא
בְּרַחֲמִין הוּא מַדְבַּר מִן בְּגַלַּל מָה
אִתְקְבַל קוּרְבָּנָךְ מִנָּךְ בְּרַעְוָא וּמִנִּי לָא
אִתְקְבַל בְּרַעְוָא עָנִי הֶבֶל וַאֲמַר
לְקַיִן אִית דִּין וְאִית דַּיָּין וְאִית עָלַם
אָחֳרָן וְאִית מַתָּן אַגַּר טַב לְצַדִּיקַיָּא
וּלְאִתְפְּרַע מִרְשִׁיעַיָּא וּבְרַחֲמִין
אִתְּבְרִי עָלְמָא וּבְרַחֲמִין הוּא מַדְבַּר
בְּרַם כְּפִירֵי עוֹבְדִין טָבִין הוּא מַדְבַּר
עַל דְּהוּן עוֹבָדֵי תַּקִּין מִן דִּידָךְ
אִתְקְבַל קוּרְבָּנִי מִנִּי בְּרַעְוָא וּמִנָּךְ
לָא אִתְקְבַל בְּרַעְוָא וַהֲוָה תַּרְוֵיהוֹן
מְנָצִין בְּאַפֵּי בְּרָא וְקָם קַיִן עַל הֶבֶל
אָחוּי וּקְטָל יָתֵיהּ:

וַהֲוָה מְחַנְצִין עַל אַנְפֵי בְּרָא וְקָם קַיִן עַל הֶבֶל אָחוּהִי וּטְבָע אַבְנָא בְּמִצְחֵיהּ
וּקְטָלֵיהּ וַיֹּאמֶר יְיָ וַאֲמַר יְיָ לְקַיִן אָן הֶבֶל אָחוּךָ וַאֲמַר לָא יָדַעְנָא הַלְמָא נְטִיר
אָחִי אָנָא: וַיֹּאמֶר וַאֲמַר מָה עֲבַדְתָּ
קָל דְּמֵי קְטִילַת אָחוּךָ דְּאִתְבְּלַעוּ
בְּגַרְגִּישְׁתָּא צְוָוחִין קָדָמַי מִן אַרְעָא:
וְעַתָּה וְכַעַן חֲלַף דְּקַטַלְתֵּיהּ לֵיט
אַתְּ מִן אַרְעָא דְּפַתְחַת יַת פּוּמָא
לְקַבֵּלַת יַת דְּמֵי דְּאָחוּךָ מִן יְדָךְ:

כִּי תַעֲבוֹד אֲרוּם תִּפְלַח יַת אַרְעָא לָא
ד ב 4 2 תוסף

לְךָ נָע וָנָד תִּהְיֶה בָּאָרֶץ׃ יג וַיֹּאמֶר קַיִן אֶל יְהוָה גָּדוֹל
לוסר עֲוֹנִי מִנְּשֹׂא׃ יד הֵן גֵּרַשְׁתָּ
אֹתִי הַיּוֹם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה וּמִפָּנֶיךָ
אֶסָּתֵר וְהָיִיתִי נָע וָנָד בָּאָרֶץ וְהָיָה
כָּל מֹצְאִי יַהַרְגֵנִי׃ טו וַיֹּאמֶר לוֹ
יְהוָה לָכֵן כָּל הֹרֵג קַיִן שִׁבְעָתַיִם
יֻקָּם וַיָּשֶׂם יְהוָה לְקַיִן אוֹת לְבִלְתִּי
ז פסל הַכּוֹת אֹתוֹ כָּל מֹצְאוֹ׃ טז וַיֵּצֵא
יג ומנ קַיִן מִלִּפְנֵי יְהוָה וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ נוֹד
קֵדְמַת עֵדֶן׃ יז וַיֵּדַע קַיִן אֶת
אִשְׁתּוֹ וַתַּהַר וַתֵּלֶד אֶת חֲנוֹךְ וַיְהִי
בֹנֶה עִיר וַיִּקְרָא שֵׁם הָעִיר כְּשֵׁם
בְּנוֹ חֲנוֹךְ׃ יח וַיִּוָּלֶד לַחֲנוֹךְ
אֶת עִירָד וְעִירָד יָלַד אֶת מְחוּיָאֵל
וּמְחוּיָאֵל יָלַד אֶת מְתוּשָׁאֵל
וּמְתוּשָׁאֵל יָלַד אֶת לָמֶךְ׃
יט וַיִּקַּח לוֹ לֶמֶךְ שְׁתֵּי נָשִׁים שֵׁם
הָאַחַת עָדָה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית צִלָּה׃
ותלד

זְגָלִי תְּהֵא בְּאַרְעָא׃ וַאֲמַר קַיִן קֳדָם
יְיָ סַגִּי חוֹבִי מִלְּמִשְׁבַּק׃ הָא תְּרִיכְתָּא
יָתִי יוֹמָא דֵּין מֵעַל אַפֵּי אַרְעָא וּמִן
קֳדָמָךְ לֵית אֶפְשַׁר לְאִטַּמָּרָא וְאֶהֱוֵי
מְטַלְטַל וְגָלִי בְּאַרְעָא וִיהֵי כָּל
דְּיַשְׁכְּחִנְּנִי יְקַטְּלִנְּנִי׃ וַאֲמַר לֵהּ
יְיָ בְּגִין כָּל דְּיִקְטוֹל קַיִן לְשִׁבְעָה דָרִין
יִתְפְּרַע מִנֵּהּ וְשַׁוִּי יְיָ לְקַיִן אָתָא
בְּדִיל דְּלָא לְמִקְטַל יָתֵהּ כָּל-
דְּיַשְׁכְּחִנֵּהּ׃ וּנְפַק קַיִן מִן קֳדָם יְיָ
וִיתֵב בְּאַרְעָא גְלִי וּמְטַלְטַל דַּהֲוָה
עֲבִידָא עַלּוֹהִי מִלְּקַדְמִין בְּגִינְתָא
דְּעֵדֶן׃ וִידַע קַיִן יָת אִתְּתֵהּ וְעַדְּיָאַת
וִילִידַת יָת חֲנוֹךְ וַהֲוָה בָּנֵי קַרְתָּא
וּקְרָא שְׁמָא דְקַרְתָּא כְּשׁוּם בְּרֵהּ חֲנוֹךְ׃
וְאִתְיְלִיד לַחֲנוֹךְ יָת עִירָד וְעִירָד
אוֹלִיד יָת מְחוּיָאֵל וּמְחוּיָאֵל אוֹלִיד
יָת מְתוּשָׁאֵל וּמְתוּשָׁאֵל אוֹלִיד יָת-
לֶמֶךְ׃ וּנְסִיב לֵהּ לֶמֶךְ תַּרְתֵּין נְשִׁין
שׁוּם חֲדָא עָדָא וְשׁוּם תִּנְיָתָא צִלָּה׃

יב מוסיף לה קללה אבלך לא תוסף תת כחה׃ כט וכל · אין לך רשות לדור במקום אחד·
יג גדול עוני מנשוא · בתמיה אתה טוען עליונים ותחתונים ועוני לי אפשר לטעון׃
טו לכן כל הורג קין · זה אחד מן המקראות שקנרו דבריהם ורמזו ולא פירשו׃ לכן כל
הורג קין · לשון נערה כה יעשה לו כך וכך עינש ולא פירש עונשו׃ שבעתים יוקם ·
איני רואה להבקש מקין עונשו לסוף שבעה דורות אבי כוקם בקמתי ממנו שיעמוד למך
מבני בניו ויהרגהו וסוף המקרא שאמר שבעתים יוקם והיא בקמת הבל מקין למדנו
שתחלת מקרא לשון נערה היא שלא תהא בריה מזיקתו וכיונא בו ואמר דוד כל מכה
יבושי וינע בגיכור ולא פירש מה יעשה לו אבל דבר הכתוב ברמז כל מכה יבושי וינע
בגיכור ויקרב אל השער ויכבשנו ואת העוריים ונו׳ ונס אותם יכה על אשר אמרו העור
והפסח לא יבא דוד אל תוך הבית המכה את אלו אבי אעשנו ראש ושר כאן קצר דבריו
ובדברי הימים פירש יהיה לראש ולשר׃ ויש ה׳ לקין אות · חקק לו אות משמו במצחו׃
יז ויבן קין · יבא בהכנעה כנוכב דעת העליונה׃ בארץ נוד · בארץ שכל הנולים כדים
שם׃ קדמת עדן · שם נלה אביו כשגורש מגן עדן שכ׳ וישכן מקדם לגן עדן לשמור את
שמירת דרך מבוא הגן שיש ללמוד שהיה אדם שם ומביאו רוח מזרחית קולטת בכל מקום

תוסף למיתן חיל פירהא לך משלט
וגלי תהי בארעא: ויאמר ואמר
קין קדם יי סגי תקיף מרודי
מלמסובלא ברם יוכלא קטך
למסבליה יתיה:

ירושלמי

ואמר קין קדם יי סגין אנון חובי
למסבול ברם אית יוכלא קדמך
למשבי ולמשבק לי:

הן גרשת הא טרדת ית יומא דין מעל אנפי ארעא מן קדמך דאיפשר
דאיטמר ואין אהי משלטל וגלי בארעא כל זכיי דישכחינני יקטלינני:
ויאמר לו ואמר ליה יי הא בכן כל דקטיל קין לשבע דרין יתפרע מניה
ורשם יי על אפי דקין אתא מן שמא רבא ויקירא בגין דלא למקטול
יתיה כל דישכחוניה באסתכלותיה

ירושלמי

ונפק קין מן קדם יי ויתיב בארעא
גלי ומטלטל מן מדנח לגינתא
דעדן והוה קדם עד לא קטל קין
להבל אחוי הורת ארעא מדביא
ליה פירין כפירי גינתא דעדן מן
דחטא וקטל לאחוי חזרת למסקא
כובין ודרדרין:

ביה: ויצא ונפק קין מן קדם יי
ויתיב בארע טלטול גלותיה דהות
עבידא עלוהי מלקדמין בגינונית
דעדן: וידע קין וידע קין ית
אנתתיה ואעדיאת וילידת ית חנוך
והוה בני קרתא וקרא שום קרתא
כשום בריה חנוך: ויולד ואתיילי
לחנוך ית עירד ועירד אוליד ית
מחויאל ומחיאל אוליד ית מתושאל ומתושאל אוליד ית למך:
ויקח ונסיב ליה למך תרתין נשין שום חדא עדה ושום תניתא צלה:

לת הרונחים שכאמר לז יבדיל משה ונו׳ מזרחה שמש. דבר אחר בארץ כול כל מקום
שהולך היתה הארץ מזדעזעת תחתיו והבריות אומרים סורו מעליו זהו שהרג את אחיו:
ויהי. קין בונה עיר ויקרא שם העיר לזכר בנו חנוך: ועירד ילד. יש מקום שהוא אומר יז יפ
בזכר הוליד ויש מקום שהוא אומ׳ ילד שהלידה משמשת שתי לשונות לידת האשה כישטרא
בלעז וזריעת תולדות האיש איכזיכירא בלעז כשהוא אומר הוליד בלשון הפעיל מדבר
בלידת האשה פלוני הוליד את אשתו בן או בת כשהוא אומר ילד מדבר בזריעת האיש
והוא בלעז אכיילריר: ויקח לו למך. לא היה לו לפרש כל זה אלא ללמדנו מסוף הענין יפ
שקיים הקב״ה הבטחתו שאמר שבעתים יקם קין עמד למך לאחר שהוליד בנים ועשה
דור שביעי והרג את קין זהו שאמר כי אם הרגתי לפגעי ונו׳: שתי נשים. כך היה דרכן
של דור המבול אחת לפריה ורביה ואחת לתשמיש זו שהיא לתשמיש משקה כוס של עקרין
כדי שתעקר ומקושטת בכלה ומאכילה מנדכים וחברתה כזופה ואכלה כאלמכה וזהו
שפירש איוב רועה עקרה לא תלד ואלמכה לא ייטיב כמו שמפורש באגדת חלק: עדה
היא של פריה ורביה על שם שמנוכה עליו ומוסרה מאכלו עדה תרגום של סורה: צלה.

כ ותלד עדה את־יבל הוא
היה אבי ישב אהל ומקנה:
כא ושם אחיו יובל הוא היה
אבי כל־תפש כנור ועוגב:
כב וצלה גם־היא ילדה את־
תובל קין לטש כל־חרש נחשת
וברזל ואחות תובל־קין נעמה:
כג ויאמר למך לנשיו עדה
וצלה שמען קולי נשי למך האזנה
אמרתי כי איש הרגתי לפצעי וילד
לחברתי: כד כי שבעתים
יקם־קין ולמך שבעים ושבעה:
כה וידע אדם עוד את־אשתו
ותלד בן ותקרא את־שמו שת כי
שת־לי אלהים זרע אחר תחת הבל
כי הרגו קין: כו ולשת גם־הוא
ילד־בן ויקרא את־שמו אנוש אז
הוחל לקרא בשם יהוה: ס
ה ז זה ספר תולדת אדם ביום
ברא אלהים אדם בדמות אלהים
עשה
מלצלאה בשמא דיי: דין ספר תולדת אדם ביומא דברא יי אדם

וילידת עדה ית־יבל הוא הוה
רבהון דיתבי משכנין ומרי בעיר:
ושום אחוהי יובל הוא הוה רבהון
דכל דמנגן על־פוס נבלא וידעי
זמר כנורא ואנובא: וצלה אף היא
ילידת ית־תובל קין רבהון דכל־
דידעי־עבידת נחשא ופרזלא
ואחתיה דתובל־קין נעמה: ואמר
למך לנשוהי עדה וצלה שמען קלי
נשי למך אציתא למימרי לא גברא
קטלית דבדיליה אנא סביל חובין
לממת ואף־לא עולימא דבדיליה
דבדיליה ישתיצי זרעי:
ארי־לשבעה דרין איתליאו לקין
דלא־ללמך ברוה שבעין ושבעה:
וידע אדם עוד ית־אתתיה וילידת
בר וקרת ית־שמיה שת ארי אמרת
יהב לי ייי בר אורן חלף הבל
דקטליה קין: ולשת אף־הוא
איתיליד בר וקרה ית שמיה אנוש
כן ביומוהי חלו בני־אנשא
מלמצלאה בשמא דיי: דין ספר תולדת אדם ביומא דברא יי אדם

ד היה של תמיד על סם שיוסבת תמיד בגלו דברי לגדה הם בדרשות רבה: לבני יוסב
להל ומקנה. הוא היה הראשון לרועי בהמות במדברות ויושב לאהלים חדש כאן וחדש
כאן בשביל מרעה צאנו וכשכלה המרעה במקום זה הולך ותוקע לאהלו במקום אחר.
כא ומדר לגדה בוכה בתים לע"ז כמה דאת אמר ממל הקבאה המקבה ובן לאחיו תופש כנור
ועונב לזמר לע"ז: תובל קין תובל לומכותו של קין תובל לשון תבלין תובל והתקין
כב לומכותו של קין לעשו כלי זיין לרוצחי: לוטש כל חורש בחשת וברזל. מחדד לומכות
בחושת וברזל כמו ילטוש עיניו לי חורש איזו לשון פועל שא לשון פועל בגרי שהרי בקוד
קין קטן וטעמו למטה בלו מחדד ומנחנח כל כלי לומכות בחשת וברזל: בעמה: היא
לאשתו של בח בגל: שמען קולי. שהיו בשיו פורשו ממנו מתשמים לפי שהרג את קין ואת
כג תובל קין בכו שהיה למך מומא ותובל קין מושכו ורלה את קין וכדמה לו בחוה ואמר
לאביו למשנך בקשת והרגו וכיון שידע שהוא קין זקנו הכה כף על כף וכפק את בנו
ביניהם

וחלד וילידת עדה ית יובל הוא
הוה רב בהום דכל יחבי משכנין
ומארי בעיר: ושם אחיו ושום
אחוהי יובל הוא הוה רב בהום
דכל דממנן לזמרא בכנורא
ואבובא: וצלה וצלה אף היא
ילידת ית תובל קין רב לכל אומן
דידע בעיבידת נחשא ופרזלא
ואחתיה דתובל קין נעמא היא הות
מרת קינין וזמרין: ויאמר ואמר
למך לנשוי עדה וצלה קבילן קלי
נשי למך אציחן למימרי ארום לא
גברא קטלית דנחקטלא תחותוהי
ואוף לא עולימא חבילית דבגניה
יהובדון זרעי: כי שבעתים ארום

קין

ביכיהס והרגו והיו כשיו פורשות ממכו והוא מקיימן: שמען קולי · להשמע לי לתשמיש
וכי איש אשר הרגתי לפצעי הוא כהרג וכי אכי פצעתיו מזיד שיהא הפצע קרוי על שמי
וילד אשר הרגתי לחבורתי כהרג כלומר על ידי חבורתי בתמיה והלא שונג אכי ולא
מזיד לא זהו פצעי ולא זהו חבורתי: פצע · מכת חרב או חץ מקאלורה בלשון לעז:
כי שבעתים יקם קין · שהרג מזיד כתלה לו עד שבעה דורות אכי שהרגתי שונג לא כל נד
שכן שיתלה לי שביעיות הרבה: שבעים ושבעה · לשון רבוי שביעיות אחז לו כך דרש ר׳
תנחומא · ומדרש בראשית רבה לא הרג למך כלום וכשיו פורשות ממכו משקיימו פריה
ורביה לפי שכנזרה גזרה לכלות זרעו של קין לאחר שבעה דורות אמרו מה אכו יולדות
לבהלה למחר המבול בא ושוטף את הכל והוא אומר להן וכי איש הרגתי לפצעי וכי אכי
הרגתי את הכל שהוא איש בקומה וילד בשביס שיהא זרעי כלה באותו עון ומה קין
שהרג כתלה לו שבעה דורות אכי שלא הרגתי לא כל שכן שיתלו לי שביעיות הרבה וזהו
קל וחומר של שטות אם כן אין הקב״ה נוכה את חובו ומקיים את דברו: וילד אדם כה
וגו׳ בא לו למך אבל אדם הראשון וקבל על בשיו אמר להם וכי עליכם לדקדק על
גזירתו של מקום אתם עשו מצותכם והוא יעשה את שלו אמרו לו קשוט עצמך תחלה
והלא פרשת מאשתך זה מאה ושלשים שנה משכבכה מיתה על ידך מיד וילד אדם וגו׳
ומהו עוד ללמד שכתובפה לו תלוה על תלותו בבראשית רבה: אז הוחל לקרא · את כו
שמות האדם ואת שמות העבבים בשמו של הקב״ה לעבודתן אלילים ולקרותן אלוהות:
זה ספר תולדות אדם · זו היא ספירת תולדות אדם ומדרש אגדה יש רבים: ביום גו
ברוא

עשה אתו: ב זכר ונקבה ברא אם
ויברך אתם ויקרא את־שמם אדם
ביום הבראם: ג ויחי אדם
שלשים ומאת שנה ויולד בדמותו
כצלמו ויקרא את־שמו שת:
ד ויהיו ימי אדם אחרי הולידו
את־שת שמנה מאות שנה ויולד
בנים ובנות: ה ויהיו כל־ימי
אדם אשר־חי תשע מאות שנה
ושלשים שנה וימת: ס
ו ויחי שת חמש שנים ומאת
שנה ויולד את אנוש: ז ויחי־
שת אחרי הולידו את־אנוש שבע
שנים ושמנה מאות שנה ויולד בנים
ובנות: ח ויהיו כל־ימי שת
שתים עשרה שנה ותשע מאות
שנה וימת: ס
ט וירא אנוש תשעים שנה ויולד
את־קינן: י ויחי אנוש אחרי
הולידו את־קינן חמש עשרה שנה
ושמנה מאות שנה ויולד בנים
ובנות: יא ויהיו כל־ימי אנוש
חמש שנים ותשע מאות שנה וימת:
ס יב וירא קינן שבעים
שנה ויולד את־מהללאל:
יג ויחי קינן אחרי הולידו את־
מהללאל ארבעים שנה ושמנה
מאות שנה ויולד בנים ובנות:
יד ויהיו כל־ימי קינן עשר שנים
ותשע מאות שנה וימת: ס
טו ויחי מהללאל חמש שנים וששים שנה ויולד את־ירד:

בדמות אלהים עבד יתיה: דכר
ונוקבא ברא נון וברין יתהון וקרא
ית שומהון אדם ביומא דאתבריו:
וחיא אדם מאה ותלתין שנין ואוליד
בדמותיה דדמי ליה וקרא ית שמיה
שת: והוו יומי אדם בתר דאולד
ית שת תמני מאה שנין ואוליד בנין
ובנן: והוו כל יומי אדם דחיא
תשע מאה ותלתין שנין ומית:
וחיא שת מאה וחמש שנין
ואוליד ית אנוש: וחיא שת בתר
דאוליד ית אנוש תמני מאה ושבע
שנין ואוליד בנין ובנן: והוו כל־
יומי שת תשע מאה ותרתא עשרי
שנין ומית:
וחיא אנוש תשעין שנין ואוליד
ית קינן: וחיא אנוש בתר דאוליד
ית קינן תמני מאה וחמש עשרי שנין
ואוליד בנין ובנן: והוו כל־יומי אנוש
תשע מאה וחמש שנין ומית:
וחיא קינן שבעין שנין ואוליד
ית מהללאל: וחיא קינן בתר
דאוליד ית מהללאל תמני מאה
וארבעין שנין ואוליד בנין ובנן:
והוו כל־יומי קינן תשע מאה ועשר
שנין ומית:
וחיא מהללאל שיתין וחמש
שנין ואוליד ית ירד: וחיא מהללאל
בתר

שלנע ה בטעס

כל לוויתא פסר

ויחי

ב ברוך וגו׳ מגיד שביום שכרא הוליד: שלשים ומאת שכה׳ עד כאן פירש מן האסה:
ניתקנך

בַּתַּר דְּאוֹלִיד יָת יָרֶד תְּמָנֵי מְאָה
וְתְלָתִין שְׁנִין וְאוֹלִיד בְּנִין וּבְנָן:
וַהֲווֹ כָּל יוֹמֵי מַהֲלַלְאֵל תְּמָנֵי מְאָה
וְתִשְׁעִין וַחֲמֵשׁ שְׁנִין וּמִית:

וחיא

ויחי מהללאל אחרי הוליד
את־ירד שלשים שנה ושמנה מאות
שנה ויולד בנים ובנות: ויהיו
כל־ימי מהללאל חמש ותשעים
שנה ושמנה מאות שנה וימת:

ויחי

יונתן בן עוזיאל

דַּיָּי עֲבִירְתֵּיהּ: זכר דְּכַר וְנוּקְבָא בְּרָנוּן וּבְרִיךְ יַתְהוֹן בְּשׁוּם מֵימְרֵיהּ
וּקְרָא יָת שׁוּמְהוֹן אָדָם בְּיוֹמָא דְּאִתְבְּרִיאוּ: ויחי אדם וְחָיָה אָדָם
מְאָה וְתְלָתִין שְׁנִין וְאוֹלֵד יָת שֵׁת דְּדָמֵי לְאַקּוּנֵיהּ וּלְדִמּוּתֵיהּ אֲרוּם מִן
קַדְמַת דְּנָא אוֹלִידַת חַוָּה יָת קַיִן דְּלָא דָמֵי לֵיהּ וְהֶבֶל אִתְקְטִיל
עַל יְדוֹי וְקַיִן אִטְרַד וְלָא אִתְיְחַסוּ זַרְעֵיתֵיהּ בְּסִפְרָא דְּיִחוּסָא אָדָם וּבָתַר
כֵּן אוֹלִיד יָת דְּדָמֵי לֵיהּ וּקְרַת יָת שְׁמֵיהּ שֵׁת:

ויהיו וַהֲווֹ יוֹמֵי אָדָם בָּתַר דְּאוֹלִיד
יָת שֵׁת תְּמָנֵי מְאָה שְׁנִין וְאוֹלִיד בְּנִין
וּבְנָן: ויהי וַהֲווֹ כָּל יוֹמֵי שֵׁת
תְּשַׁע מְאָה וְתַרְתֵּיסְרֵי שְׁנִין וּמִית:
ויחי וְחָיָא אֱנוֹשׁ תְּשְׁעִין שְׁנִין
וְאוֹלִיד יָת קֵינָן: ויחי וְחָיָא
אֱנוֹשׁ בָּתַר דְּאוֹלִיד יָת קֵינָן תְּמָנֵי מְאָה וַחֲמִישַׁר שְׁנִין וְאוֹלִיד בְּנִין וּבְנָן:
ויהיו וַהֲווֹ כָּל יוֹמֵי אֱנוֹשׁ תְּשַׁע
מְאָה וַחֲמֵשׁ שְׁנִין וּמִית:
ויחי וְחָיָא קֵינָן שׁוּבְעִין שְׁנִין
וְאוֹלִיד יָת מַהֲלַלְאֵל:
ויחי וְחָיָא קֵינָן בָּתַר דְּאוֹלִיד יָת
מַהֲלַלְאֵל תְּמָנֵי מְאָה וְאַרְבְּעִין שְׁנִין וְאוֹלִיד בְּנִין וּבְנָן:
ויהיו וַהֲווֹ כָּל יוֹמֵי קֵינָן תְּשַׁע מְאָה וְעֲשַׂר שְׁנִין וּמִית:
ויחי וְחָיָא מַהֲלַלְאֵל שִׁתִּין וַחֲמֵשׁ שְׁנִין וְאוֹלִיד יָת יָרֶד:
ויחי וְחָיָא מַהֲלַלְאֵל בָּתַר דְּאוֹלִיד יָת יָרֶד תְּמָנֵי מְאָה וּתְלָתִין
שְׁנִין וְאוֹלִיד בְּנִין וּבְנָן: ויהיו וַהֲווֹ כָּל יוֹמֵי מַהֲלַלְאֵל תְּמָנֵי
מְאָה וְתִשְׁעִין וַחֲמֵשׁ שְׁנִין וּמִית:

ירושלמי

תְּמָנֵי מְאָה שְׁנִין וּבְהוֹן בִּשְׁנַיָּא הֲוָה
מוֹלִיד בְּנִין וּבְנָן:

ירושלמי

וּמִית וְאִתְכְּנִיש מִן גּוֹ עָלְמָא:

פד פסוק ס כטע

ס יח וַיְחִי־יָרֶד שְׁתַּיִם וְשִׁשִּׁים
שָׁנָה וּמְאַת שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־חֲנוֹךְ׃
יט וַיְחִי־יָרֶד אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־
חֲנוֹךְ שְׁמֹנֶה מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים
וּבָנוֹת׃ כ וַיְהִי כָּל־יְמֵי יָרֶד שְׁתַּיִם
וְשִׁשִּׁים שָׁנָה וּתְשַׁע מֵאוֹת שָׁנָה
וַיָּמֹת׃ ס כא וַיְחִי חֲנוֹךְ
חָמֵשׁ וְשִׁשִּׁים שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־
מְתוּשֶׁלַח׃ כב וַיִּתְהַלֵּךְ חֲנוֹךְ אֶת־
הָאֱלֹהִים אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־מְתוּשֶׁלַח
שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת׃
כג וַיְהִי כָּל־יְמֵי חֲנוֹךְ חָמֵשׁ וְשִׁשִּׁים
שָׁנָה וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה׃ כד וַיִּתְהַלֵּךְ
חֲנוֹךְ אֶת־הָאֱלֹהִים וְאֵינֶנּוּ כִּי־לָקַח
אֹתוֹ אֱלֹהִים׃ ס

ששי ו פנו

כה וַיְחִי מְתוּשֶׁלַח שֶׁבַע וּשְׁמוֹנִים שָׁנָה
וּמְאַת שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־לֶמֶךְ׃ כו וַיְחִי
מְתוּשֶׁלַח אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־לֶמֶךְ
שְׁתַּיִם וּשְׁמֹנִים שָׁנָה וּשְׁבַע מֵאוֹת
שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת׃ כז וַיְהִי כָּל־
יְמֵי מְתוּשֶׁלַח תֵּשַׁע וְשִׁשִּׁים שָׁנָה
וּתְשַׁע מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמֹת׃ ס

פד פסוק ס כסע

כח וַיְחִי־לֶמֶךְ שְׁתַּיִם וּשְׁמֹנִים שָׁנָה
וּמְאַת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בֵּן׃ כט וַיִּקְרָא אֶת־
שְׁמוֹ נֹחַ לֵאמֹר זֶה יְנַחֲמֵנוּ מִמַּעֲשֵׂנוּ
וּמֵעִצְּבוֹן יָדֵינוּ מִן הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־
אֵרְרָהּ יְהוָה׃ ל וַיְחִי לֶמֶךְ אַחֲרֵי
הוֹלִידוֹ אֶת־נֹחַ חָמֵשׁ וְתִשְׁעִים שָׁנָה
וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת׃

ב כב מעתיק
ו מלא
יל ומכיק ה
ג חסר

לא וַיְהִי כָּל יְמֵי לֶמֶךְ שֶׁבַע וְשִׁבְעִים שָׁנָה וּשְׁבַע מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמֹת׃

ס ויהי

וְחַיָא יָרֶד מְאָה וְשִׁיתִּין זְתַרְתִּין
שְׁנִין וְאוֹלִיד יַת חֲנוֹךְ׃ וְחַיָא יָרֶד
בָּתַר דְּאוֹלִיד יַת חֲנוֹךְ תְּמָנֵי מְאָה
שְׁנִין וְאוֹלִיד בְּנִין וּבְנָן׃ וְהָווּ כָּל יוֹמֵי
יָרֶד תְּשַׁע מְאָה וְשִׁיתִּין וְתַרְתִּין שְׁנִין
וּמִית׃ וְחַיָא חֲנוֹךְ
שִׁיתִּין וְחַמֵּשׁ שְׁנִין וְאוֹלִיד יַת־
מְתוּשֶׁלַח׃ וְהַלִּיךְ חֲנוֹךְ בְּדַחֲלַתָּא
דְיָיָ בָּתַר דְּאוֹלִיד יַת־מְתוּשֶׁלַח תְּלַת
מְאָה שְׁנִין וְאוֹלִיד בְּנִין וּבְנָן׃ וְהָווּ
כָּל־יוֹמֵי חֲנוֹךְ תְּלַת מְאָה וְשִׁתִּין
וְחַמֵּשׁ שְׁנִין׃ וְהַלִּיךְ חֲנוֹךְ בְּדַחֲלַתָּא
דְיָיָ וְלֵית הוּא אֲרֵי לָא אֲמִית יַתֵּיהּ יְיָ׃
וְחַיָא מְתוּשֶׁלַח מְאָה וְתַמְנִין
וּשְׁבַע שְׁנִין וְאוֹלִיד יַת־לֶמֶךְ׃ וְחַיָא
מְתוּשֶׁלַח בָּתַר דְּאוֹלִיד יַת־לֶמֶךְ
שַׁבְעִין מְאָה וְתַמְנִין וְתַרְתִּין שְׁנִין
וְאוֹלִיד בְּנִין וּבְנָן׃ וְהָווּ כָּל־יוֹמֵי
מְתוּשֶׁלַח תְּשַׁע מְאָה וְשִׁיתִּין וְתִשַׁע
שְׁנִין וּמִית׃ וְחַיָא־לֶמֶךְ מְאָה וְתַמְנִין
וְתַרְתִּין שְׁנִין וְאוֹלִיד בַּר׃ וּקְרָא
יַת־שְׁמֵיהּ נֹחַ לְמֵימַר דֵּין יְנַחֲמִנָּא
מֵעוֹבְדָנָא וּמִלַּאוּת יְדָנָא מִן אַדְמְתָא
דִּי לְטָיְיהָ יְיָ׃ וְחַיָא־לֶמֶךְ בָּתַר דְּאוֹלִיד
יַת נֹחַ חֲמֵשׁ מְאָה וְתִשְׁעִין וְחַמֵּשׁ
שְׁנִין וְאוֹלִיד בְּנִין וּבְנָן׃ וְהָווּ כָּל־
יוֹמֵי לֶמֶךְ שַׁבַע מְאָה וְשַׁבְעִין וּשְׁבַע
שנין

ויחי וְחַיָּא יָרֵד מְאָה וְשִׁתִּין וַתְרֵתֵן שְׁנִין וְאוֹלִיד יָת חֲנוֹךְ:
ויחי וְחַיָּא יָרֵד בָּתַר דְּאוֹלִיד יָת חֲנוֹךְ תְּמָנֵי מְאָה שְׁנִין וְאוֹלִיד בְּנִין וּבְנָן:
ויהיו וַהֲוָו כָּל יוֹמֵי יָרֵד תְּשַׁע מְאָה וְשִׁתִּין וַתְרֵתֵן שְׁנִין וּמִית:
ויחי וְחַיָּא חֲנוֹךְ שִׁתִּין וַחֲמֵשׁ שְׁנִין וְאוֹלִיד יָת מְתוּשֶׁלַח:
ויתהלך וּפְלַח חֲנוֹךְ בִּקְשׁוֹט קֳדָם יְיָ בָּתַר דְּאוֹלִיד יָת מְתוּשֶׁלַח תְּלַת
מְאָה שְׁנִין וְאוֹלִיד בְּנִין וּבְנָן: ויהיו וַהֲוָו כָּל יוֹמֵי חֲנוֹךְ עַם חַיָּיֵי
אַרְבַּע תְּלַת מְאָה וְשִׁתִּין וַחֲמֵשׁ
שְׁנִין:

ויתהלך וּפְלַח חֲנוֹךְ בִּקְשׁוֹט קֳדָם יְיָ וְהָא לֵית הוּא אֲרוּם אִתְנְגִיד וְסַלִּיק לְרְקִיעָא בְּמֵימַר קֳדָם יְיָ וּקְרָא שְׁמֵיהּ מִיטַטְרוֹן סַפְרָא רַבָּא:

ירושלמי
וּפְלַח חֲנוֹךְ בְּקוּשְׁטָא קֳדָם יְיָ וְהָא לֵית הוּא אֲרוּם אִתְנְגִיד בְּמֵימַר מִן קֳדָם יְיָ:
ואמר

ויחי וְחַיָּא מְתוּשֶׁלַח מְאָה וּתְמָנִין וּשְׁבַע שְׁנִין וְאוֹלִיד יָת לֶמֶךְ:
ויחי וְחַיָּא מְתוּשֶׁלַח בָּתַר דְּאוֹלִיד יָת לֶמֶךְ שְׁבַע מְאָה וּתְמָנִין
וַתְרֵתֵן שְׁנִין וְאוֹלִיד בְּנִין וּבְנָן: ויהיו וַהֲוָו כָּל יוֹמֵי מְתוּשֶׁלַח
תְּשַׁע מְאָה וַתְרֵתֵן וְשִׁתִּין וְתֵשַׁע שְׁנִין וּמִית: ויחי וְחַיָּא
לֶמֶךְ מְאָה וּתְמָנִין וַתְרֵתֵן שְׁנִין וְאוֹלִיד בַּר: ויקרא וּקְרָא
יָת שְׁמֵיהּ נֹחַ לְמֵימַר דֵּין יְנַחֲמִנָּנָא מִפּוּלְחָנָנָא דִּלָּא מַצְלְדָא וּמִלֵּיעוּת
יְדָנָא מִן אַרְעָא דִּלְטָא יְיָ בְּגִין חוֹבֵי בְּנֵי אֱנָשָׁא: ויחי
וְחַיָּא לֶמֶךְ בָּתַר דְּאוֹלִיד יָת נֹחַ חֲמֵשׁ מְאָה וּתְשַׁעִין וַחֲמֵשׁ שְׁנִין וְאוֹלִיד
בְּנִין וּבְנָן: ויהיו וַהֲוָו כָּל יוֹמֵי לֶמֶךְ שְׁבַע מְאָה וּשְׁבְעִין
וְשַׁבַּע שְׁנִין וּמִית: ויהי נח וַהֲוָה נח

ויתהלך חכוך · נדיק היה וקל בדעתו לשוב להרשיע לפיכך מיהר הקב"ה וסילקו והמיתו
קודם זמנו וזהו ששכה הכתוב במיתתו לכתוב ואינכו בעולם למלאות שנותיו: כי לקח כד
אותו · לפני זמנו כמו הכני לוקח ממך את מחמד עיניך: ויולד בן שמנו כנגד העולם: כו
זה ינחמנו · יכה מנו את עצבון ידינו עד שלא בא כח לא היה להם כלי מחרישה והוא כז
הכין להם והיתה הארץ מוציאה קוצים ודרדרים כשורשים חטים מקללתו של אדם
הראשון וגימי בח כתה וזהו ינחמנו ואם לא תפרשהו כך אין טעם הלשון כופל על השם

ס לב וַיְהִי נֹחַ בֶּן חֲמֵשׁ
מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד נֹחַ אֶת שֵׁם אֶת חָם
ו וְאֶת יָפֶת: א וַיְהִי כִּי הֵחֵל הָאָדָם
לָרֹב עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה וּבָנוֹת יֻלְּדוּ
לָהֶם: ב וַיִּרְאוּ בְנֵי הָאֱלֹהִים אֶת
בְּנוֹת הָאָדָם כִּי טֹבֹת הֵנָּה וַיִּקְחוּ
לָהֶם נָשִׁים מִכֹּל אֲשֶׁר בָּחָרוּ: ג וַיֹּאמֶר
יְהוָה לֹא יָדוֹן רוּחִי בָּאָדָם לְעֹלָם
בְּשַׁגַּם הוּא בָשָׂר וְהָיוּ יָמָיו מֵאָה
וְעֶשְׂרִים שָׁנָה: ד הַנְּפִלִים הָיוּ בָאָרֶץ
בַּיָּמִים הָהֵם וְגַם אַחֲרֵי כֵן אֲשֶׁר יָבֹאוּ
בְּנֵי הָאֱלֹהִים אֶל בְּנוֹת הָאָדָם וְיָלְדוּ
לָהֶם הֵמָּה הַגִּבֹּרִים אֲשֶׁר מֵעוֹלָם
אַנְשֵׁי הַשֵּׁם: ס

ה וַיַּרְא יְהוָה כִּי רַבָּה רָעַת הָאָדָם
בָּאָרֶץ וְכָל יֵצֶר מַחְשְׁבֹת לִבּוֹ רַק רַע
כָּל הַיּוֹם: ו וַיִּנָּחֶם יְהוָה כִּי עָשָׂה
אֶת
בְּיָשׁ כָּל יוֹמַיָּא: וְחַב בְּמֵימְרֵיהּ אֲרֵי

עבד

פרשה כ

ו פלס פסיק כל מן ל לרוב פקין

ס פסיק ופסיק מלא

שְׁנִין וּמְאָה: וַהֲוָה נֹחַ בַּר חֲמֵשׁ
מְאָה שְׁנִין וְאוֹלִיד נֹחַ יָת שֵׁם יָת חָם
וְיָת יָפֶת: וַהֲוָה כַּד שָׁרִיאוּ בְּנֵי
אֱנָשָׁא לְמִסְגֵּי עַל אַפֵּי אַרְעָא
וּבְנָתָא אִתְיְלִידוּ לְהוֹן: וַחֲזוֹ בְּנֵי
רַבְרְבַיָּא יָת בְּנָת אֱנָשָׁא אֲרֵי שַׁפִּירָן
אִינּוּן וּנְסִיבוּ לְהוֹן נָשִׁין מִכֹּל
דְּאִתְבְּחָרוּ: וַאֲמַר יְיָ לָא יִתְקַיֵּם
רוּחִי בְּאֱנָשָׁא הָדֵין קָדָמַי לְעָלַם בְּדִיל
דְּאִינּוּן בְּשַׂרָא וְעוֹבָדֵיהוֹן בִּישִׁין
אַרְכָּא יְהֵי בְנָא לְהוֹן מְאָה וְעֶשְׂרִין
שְׁנִין אִם יִתּוּבוּן: גִּבָּרַיָּא הֲווּ בְּאַרְעָא
בְּיוֹמַיָּא הָאִינּוּן וְאַף בָּתַר כֵּן דְּעָלְלִין
בְּנֵי רַבְרְבַיָּא לְבְנָת אֱנָשָׁא וִילִידָן
מִנְּהוֹן אִינּוּן גִּבָּרַיָּא דְּמֵעָלְמָא
אֱנָשֵׁי דִּשְׁמָן: וְגָלֵי קָדָם יְיָ
אֲרֵי סַגִּיאַת בִּישַׁת אֱנָשָׁא בְּאַרְעָא
וְכָל יִצְרָא מַחְשְׁבַת לִבֵּיהּ לְחוֹד

עבד

ולתה נריך לקרות שמו מנחם: כן חמש מאה שנה. אלו יודע מה טעם כל הדורות הולידו לק שנה וזה לחמש מאות. אמר הקב"ה אם רשעים הם יאבדו בימים ורע לגדיק זה ואם גדיקים הם אטריך עליו לעשות תיבות הרבה כנס את מעייבו ולא הוליד עד חמש מאות שנה כדי שלא יהא יפת הגדול שבבניו ראוי לעונשין לפני המבול דכתיב כי הנער בן מאה שנה ימות ראוי לעונש לעתיד וכן לפני מתן תורה: את שם את חם ואת יפת. והלא יפת הגדול הוא אלא בתחלה אתה דורש את שהוא גדיק וכולד כשהוא נוהל ושאברהם יצא ממנו וכו' בברא"שית רבה: בני האלהים. בני השרים והשופטים דבר אחר בני האלהים הם השרים ההולכים בשליחותו של מקום אף הם היו מתערבים בהם כל אלהים ש"מ מקרא לשון מרות וזה יוכיח אתה תהיה לו לאלהים. ראה נתתיך אלהים: כי עונות הבה. אמר רבי יודן עבת כתיב כשהיו מעידין אותם מקושטת ליבכם לחופה היה גדול ובכם ובועלה תחלה: מכל אשר בחרו. אף בעולת בעל אף הזכר והבהמה:

כ לא ידון רוחי באדם. לא יתרעם ויריב רוחי עלי בשביל האדם: לעולם. לאורך ימים הבא רוחי כדון בקרבי אם להשחית ואם לרחם לא יהיה מדון זה ברוחי לעולם כלומר לאורך ימים: בשגם הוא בשר. כמו בשגם בגדול כלומר בשביל שגם זאת בו שהוא בשר

ואשתה

נח בר חמש מאה שנין ואולד נחית שם ויית חם ויית יפת: ויהי כי והוא
ארו שריאו בני נשא למסגי על אנפי ארעא ובנתא שפיר אתילדו להון:
ויראו וחמון בני רברביא ית בנת אנשא ארום שפירן הינון ונסבו להון:
דמהלכן בגילוי בשרא ודהירו לונו ינסיבו להון נשין מכל דאתרעיו:

ואמר ואמר יי במימריה לא
יתדנון כל דריא בישיא דעתידין
למיקום בסדר דינא דדרא דמבול
למוכדא ולמשתיצי מגו עלמא
דהלא יהבית רוח קדשי בהום מן
בגלל די יעבדון עובדין טבין והא
אבאישו עובדיהון הא יהבית
להון ארכא מאה ועשרין שנין מן
בגלל די יעבדון עובדין טבין והא
אבאישו עובדיהון הא יהבית
להון ארכא מאה ועשרין שנין מן
בגלל דיעבדון תתובא ולא עבדו:

ירושלמי

ואמר מימריה דיי לא יתדינון
דריא דעתידין למיקם מן בתר
דרא דמבולא למובדא למשתיצי
ולמחא גמרא הלא רוחי יהבית
בבני אינשא מן בגלל דאינון בשר
ועובדיהון עובדין בישין הא
יהבית להון ארכא מאה ועשרין
שנין דילמא דיעבדון תתובא ולא
עבדו:

הנפילים שמחזאי ועוזיאל הינון
נפלן מן שמיא והוו בארעא סומשא האינון ואוף בתר כן דעלון בני
דברביא לות בנת אינשא וילדן להון והינון מתקרין גברין דמעלמא
אינשי שמהן: וירא וחמא יי ארום סגיאת בישת אינשא בארעא וכל
יצרא דמחשבת לביה לחוד בישא כל יומא: ירושלמי

וינחם ויתב יי במימריה ארום עבד והורת תהי מן קדם יי במימריה
ית ארי

ולעם כן ליכו נכנס לפני ומה לם יהיה לם לו לדבר קטה · כיוצא בו על שקמתי דבורה
כמו שקמתי · וכן שלתה מדבר עמי כמו שלתה לף בשנם כמו בשנם: והיו ימיו · עד קב
שנה לאריך לבם לפי ולם לא ישובו לבית עליה מבול · ולא משבולל יפת עד המבול ליכו
אלא ק שנה אין מוקדם ומאוחר בתורה כבר היתה הגזירה בזורה כ שנה קודם שהוליד
בן תולדות וכן מצינו במדר עולם יש מדרשי אגדה רבים בלא ידון לבל זה הוא בחכום
פשוטו: הנפלים · על שם שנפלו והפילו את העולם ובלשון עברית לשון עבקים הוא:
בימים ההם · בימי דור אנוש ובני קין: וגם אחרי כן · לף על פי שראו באבדן של דור
אנוש שעלה לוקיבום והניף שליש העולם לא נכנע דור המבול ללמוד מהם: אשר יבואו
היו יולדות עבקים כמותם: הגבורים · למרוד במקום: אנשי השם · אותם שנקבו
בשמות עירד מחויאל מתושאל שנקבו על שם אבדן שבמוחו והותאו דבר אחר אנשי
שמחון שבמחו את העולם: ויכאב ה׳ כי עשה · בחמה היתה לפניו שברואו בתחתונים
שלו

אֶת־הָאָדָם בָּאָרֶץ וַיִּתְעַצֵּב אֶל לִבּוֹ׃
ז וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶמְחֶה אֶת־הָאָדָם
אֲשֶׁר־בָּרָאתִי מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה
מֵאָדָם עַד־בְּהֵמָה עַד־רֶמֶשׂ וְעַד־
עוֹף הַשָּׁמַיִם כִּי נִחַמְתִּי כִּי עֲשִׂיתִם׃
ח וְנֹחַ מָצָא חֵן בְּעֵינֵי יְהוָה׃

קמ״ו · לאמכ״ה · יחזק״יהו ·

עֲבַד יַת־אָדָם בְּאַרְעָא וַאֲתַמַּר־
בְּמֵימְרֵיהּ לְמִיתְבַּר תּוֹקְפֵיהוֹן
כְּרְעוּתֵיהּ׃ וַאֲמַר יְיָ אֶמְחֵי יַת־
אֱינָשָׁא דִּי־בְרֵאתִי מֵעַל אַפֵּי אַרְעָא
מֵאֱינָשָׁא עַד־בְּעִירָא עַד רִיחֲשָׁא
וְעַד־עוֹפָא דְשָׁמַיָּא אֲרֵי תָּבִית
בְּמֵימְרִי אֲרֵי עֲבַדְתִּינוּן׃ וְנֹחַ אַשְׁכַּח
רַחֲמִין קֳדָם יְיָ׃

פ פ פ פ

אלה תּוֹלְדֹת נֹחַ נֹחַ אִישׁ צַדִּיק
תָּמִים הָיָה בְּדֹרֹתָיו אֶת־
הָאֱלֹהִים הִתְהַלֶּךְ־נֹחַ׃ ט וַיּוֹלֶד נֹחַ
שְׁלֹשָׁה בָנִים אֶת־שֵׁם אֶת־חָם וְאֶת־
יָפֶת׃ י וַתִּשָּׁחֵת הָאָרֶץ לִפְנֵי
הָאֱלֹהִים וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ חָמָס׃
יא וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת־הָאָרֶץ וְהִנֵּה
נִשְׁחָתָה כִּי־הִשְׁחִית כָּל־בָּשָׂר אֶת־
דַּרְכּוֹ עַל־הָאָרֶץ׃ ס

פ״ס עולה למנין כ״ס תמים בכל כ״ז דורות מ״לדס עד מבולס

מ״מס כנגד נס מלה כנגד מלך

תּוֹלְדַת נֹחַ נֹחַ גְּבַר זַכָּאי
שְׁלִים הֲוָה בְּדָרוֹהִי
בְּדַחֲלְתָא דַיְיָ הַלִּיךְ נֹחַ׃ וְאוֹלִיד נֹחַ
תְּלָתָה בְנִין יַת שֵׁם יַת חָם וְיַת יָפֶת׃
וְאִתְחַבֶּלַת אַרְעָא קֳדָם יְיָ
וְאִתְמְלִיאַת אַרְעָא חֲטוּפִין׃ וְחָזָא
יְיָ יַת אַרְעָא וְהָא אִתְחַבֶּלַת אֲרֵי
חַבִּילוּ כָּל בְּסַרָא אֱינָשׁ אָרְחֵיהּ עַל־
אַרְעָא׃ ס

ויאמר

מאלו היה מן העליונים היה ממרידין בבראשית רבה׃ ויתעצב · האלם אל לבו של מקום עלה במחשבתו של מקום להעניבו זהו תרגום אונקלוס · לבל אחר ויכאס כהפ כה מחשבתו של מקום ממדת רחמים למדת הדין עלה במחשבה לפניו מה לעשות באדם עשה בארץ וכן כל לשון כחוס שבמקרא לשון כמלך מה לעשות וכן אדם ויתכאס ועל שעבדיו יתכאס ויכאס ה׳ על הרעה כחמתי כי המלכתי כלס לשון מחשבה אחרת הס׃ ויתעצב אל לבו · כתאבל על אבדן מעשה ידיו כמו כעצב המלך על בנו׃ וזו כתבתי לתשובת אפיקורוס אחד שאל ל רבי יהושע בן קרחה אל״ל אין אתם מודים שהקב״ה רואה את הכולל אמר לו הן ואמר לו והא כתיב ויתעצב אל לבו אמר לו כולל לך בן זכר מימיך אמר לו הן אמר לו ומה עשית אמר לו שמחתי ושמחתי את הכל אמר לו ולא היית יודע שכופו למות אמר לו בשעת אדותא בשעת אבלא אבלא אמר לו כך מעשה הקב״ה אף על פי שגלוי לפניו שכופן לחטוא ולאבדן לא כמכע מלבריאן בשביל הצדיקי העתידים לעמוד מהם׃ ויאמר ה׳ אמחה את האדם · הוא עבר ואכיא עליו מים ואמחה אותו לכך כאמר לשון מחוי׃ מאדם ועד בהמה · אף הם השחיתן לדרכם · דבר אחר הכל

ית אינשא בארעא ואידיין עליהון בדימריה: ואמר ואמר יי אבטיל אנשא בדימרי דברתי מעל אנפי ארעא מאינשא עד בעירא עד ריחשא ועד עופא דשמיא ארום חבית בדימרי ארום עבדתינון: ונח נח הוה צדיק אשכח חינא קדם יי:

ירושלמי

ארי עבד ית אנשא בארעא ואדיין עם לביה: ואמר ונח על דהוה צדיק בדריה אשכח חינא וחסדא קדם יי:

פ פ פ

אלה תולדות נח אלין יחוסין דגנסת נח נח הוה גבר זכאי שלים בעובדין טבין הוה בדרוהי בדחלתא דיי הליך נח: ויולד ואוליד נח תלתא בנין ית שם ית חם וית יפת: ותשחת ואתחבלת ארעא בגין דיורהא דסטו מן ארחן דתקנן קדם יי ואתמליאת ארעא חטופין: ויראה וחמא יי ית ארעא והא אתחבלת ארום חבילו כל בשרא כל חד וחד ית אורחיה על ארעא:

ירושלמי

ואתמליאת ארעא חומסין וגזלין:

ויאמר

מברך בשביל קדש וכיון שהוא כלה מה בורך באלו: כי כחמתי כי עשיתים חשבתי מה לעשות על אשר עשיתים:

חסלת בראשית

אלה תולדות נח נח איש צדיק. הוציל והזכירו ספר בשבחו שכל זכר צדיק לברכה. דל"ל למדך שעקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים: בדורותיו. יש מרבותינו דורשים אותו לשבח כמ"ש שלו היה בדור צדיקים היה צדיק יותר ויש שדורשים אותו לגנאי לפי דורו היה צדיק ואילו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום: את האלהים התהלך נח. ובאברהם הוא אומר אשר התהלכתי לפניו נח היה צריך בעל לתומכו אבל אברהם היה מתחזק ומהלך בצדקו משלו: התהלך. לשון עבר וזהו שמושו שלא בלשון כבד משמשת להבא ולשעבר בלשון אקוס התהלך להבא התהלך נח לשעבר התפלל בעד עבדיך להבא ובא והתפלל אל הבית הזה לשון עבר אלא שהויו שברשאו הוסכו להבא: ותשחת. לשון ערוה ועל כמו פן תשחיתון השחית כל בשר: ותמלא הארץ חמס. גזל: כי השחית כל בשר. אפילו בהמה חיה ועוף רוקקין לשאין מיכן:

רמז לימי המבול מ יום של מטר וקנ של תנפורת. וסוף מנין קז.

יג וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְנֹחַ קֵץ כָּל־
בָּשָׂר בָּא לְפָנַי כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ חָמָס
מִפְּנֵיהֶם וְהִנְנִי מַשְׁחִיתָם אֶת הָאָרֶץ:
יד עֲשֵׂה לְךָ תֵּבַת עֲצֵי גֹפֶר קִנִּים
תַּעֲשֶׂה אֶת הַתֵּבָה וְכָפַרְתָּ אֹתָהּ
מִבַּיִת וּמִחוּץ בַּכֹּפֶר: טו וְזֶה אֲשֶׁר
תַּעֲשֶׂה אֹתָהּ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אַמָּה אֹרֶךְ
הַתֵּבָה חֲמִשִּׁים אַמָּה רָחְבָּהּ וּשְׁלֹשִׁים
אַמָּה קומָתָהּ: טז צֹהַר תַּעֲשֶׂה
לַתֵּבָה וְאֶל אַמָּה תְכַלֶּנָּה מִלְּמַעְלָה
וּפֶתַח הַתֵּבָה בְּצִדָּהּ תָּשִׂים תַּחְתִּיִּם
שְׁנִיִּם וּשְׁלִשִׁים תַּעֲשֶׂהָ: יז וַאֲנִי הִנְנִי
מֵבִיא אֶת הַמַּבּוּל מַיִם עַל הָאָרֶץ
לְשַׁחֵת כָּל בָּשָׂר אֲשֶׁר בּוֹ רוּחַ חַיִּים
מִתַּחַת הַשָּׁמָיִם כֹּל אֲשֶׁר בָּאָרֶץ
יִגְוָע: יח וַהֲקִמֹתִי אֶת בְּרִיתִי אִתָּךְ
וּבָאתָ אֶל הַתֵּבָה אַתָּה וּבָנֶיךָ
וְאִשְׁתְּךָ וּנְשֵׁי בָנֶיךָ אִתָּךְ: יט וּמִכָּל־
הַחַי מִכָּל בָּשָׂר שְׁנַיִם מִכֹּל תָּבִיא אֶל־
הַתֵּבָה לְהַחֲיֹת אִתְּךָ זָכָר וּנְקֵבָה יִהְיוּ:
כ מֵהָעוֹף לְמִינֵהוּ וּמִן הַבְּהֵמָה
לְמִינָהּ מִכֹּל רֶמֶשׂ הָאֲדָמָה לְמִינֵהוּ
שְׁנַיִם מִכֹּל יָבֹאוּ אֵלֶיךָ לְהַחֲיוֹת:

כהן

ב פסוקים מס יב לוי

ואתה

וְאַמַּר יְיָ לְנֹחַ קֵיצָא דְכָל־
בְּשָׂרָא עָל לְקָדָמַי אֲרֵי אִתְמְלִיאַת
אַרְעָא חֲטוֹפִין מִן קֳדָם עוֹבָדֵיהוֹן
בִּישַׁיָּא וְהָא אֲנָא מְחַבֵּלְהוֹן עַם־
אַרְעָא: עֲבֵיד לָךְ תֵּיבוּתָא דְאָעִין
דְקִדְרוֹס מְדוֹרִין תַּעֲבֵיד יָת תֵּיבוּתָא
וְתֵיחָפֵי יָתַהּ מִגָּוָא וּמִבָּרָא בְּכוּפְרָא:
וְדֵין דְתַעֲבֵיד יָתַהּ תְּלָת מְאָה אַמִּין
אוֹרְכָא דְתֵיבוּתָא חַמְשִׁין אַמִּין
פּוּתְיָהּ וּתְלָתִין אַמִּין רוּמָהּ: גֵּיהוֹרִי
תַּעֲבֵיד לְתֵיבוּתָא וְלַאמָּתָא
תְּשַׁכְּלִינַהּ מִלְּעֵילָא וְתַרְעָא
דְתֵיבוּתָא בְּסִיטְרַהּ תְּשַׁוִּי מְדוֹרִין
אַרְעָאִין תְּנִינִין וּתְלִיתָאִין תַּעֲבִדִינַהּ:
וְאָנָא הָא אָנָא מֵיתֵי יָת טוּפָנָא מַיָּא
עַל אַרְעָא לְחַבָּלָא כָל בִּסְרָא דְבֵיהּ
רוּחָא דְחַיֵּי מִתְּחוֹת שְׁמַיָּא כָּל
דִּבְאַרְעָא יְמוּת: וְאָקִים יָת קְיָמִי עִמָּךְ
וְתֵיעוֹל לְתֵיבוּתָא אַתְּ וּבְנָךְ וְאִתְּתָךְ
וּנְשֵׁי בְנָךְ עִמָּךְ: וּמִכָּל־דְּחַי מִכָּל־
בִּסְרָא תְּרֵין מִכּוֹלָא תֵּעֵיל לְתֵיבוּתָא
לְקַיָּמָא עִמָּךְ דְּכַר וּנוּקְבָא יְהוֹן:
מֵעוֹפָא לְזַנּוֹהִי וּמִן בְּעִירָא לְזַנָּהּ
וּמִכָּל רִיחֲשָׁא דְאַרְעָא לְזַנּוֹהִי תְּרֵין
מִכּוֹלָא יַעֲלוּן לְוָתָךְ לְקַיָּמָא:

ואת

יג קץ כל בשר. כל מקום שאתה מוצא זכות לכל לומר בא לעולם והורגת טובים ורעים: כי מלאה הארץ חמס. לא כאתם גזר דיכם שלא על הגזל: את הארץ. כמו מן הארץ ודומה לו כנאתי את העיר מן העיר אלה את רגליו מן רגליו. ר"א את הארץ עם הארץ

יד שלף ג' טפחים של עומק המחרישה כמוקו וכשטשטשו: עשה לך תיבת. הרבה ריוח והבלה לפניו ולמה הטריחו בנכין זה כדי שירגלוהו אנשי דור המבול עמוק בה ק"כ שנה ושואלין אותו מה זאת לך והוא אומר להם עתיד הקב"ה להביא מבול לעולם אולי ישובו:

מני

ויאמר וְאָמַר יְיָ לְנֹחַ סוֹפָא דְּכָל בְּשַׂרָא מָטָא מִן קָדָמַי אֲרוּם אִתְמְלִיאַת
אַרְעָא חֲטוֹפִין מִן עוֹבָדֵיהוֹן בִּישַׁיָּא וְהָא אֲנָא מְחַבְּלֵהוֹן עִם אַרְעָא:
עֲשֵׂה לְךָ תֵּבַת עֵצֵי גֹפֶר קִנִּים תַּעֲשֶׂה אֶת הַתֵּבָה וְכָפַרְתָּ אֹתָהּ מִבַּיִת וּמִחוּץ בַּכֹּפֶר:
ירושלמי
עֲבִיד לָךְ תֵּיבוּתָא דְּקִיסִין קַדְרוֹנִין מְאָה וְחַמְשִׁין קוּלִין תַּעֲבִיד לְתֵיבוּתָא בְּשִׁמְאֹלָהּ וְחֹלָתִין וְשִׁירַת בְּפוּתֵיהּ וְעַשְׂרָה בָתִּין בְּמִצְעָא לְאַצְנְעָא בְּהוֹן מְזוֹנָא וְחַמֵּשׁ אַפּוֹטְנִיוֹתָא בִּימִינָא וְחַמֵּשׁ בְּשִׁמְאֹלָה וְתִישׁוּעַ יְהֵה מִן גֵּיו וּמִבָּרָא בְּחֵימְרָא: צֹהַר תַּעֲשֶׂה לַתֵּבָה וְאֶל אַמָּה תְכַלֶּנָּה מִלְּמַעְלָה וּפֶתַח הַתֵּבָה בְּצִדָּהּ תָּשִׂים תַּחְתִּים שְׁנִים וְשְׁלִשִׁים תַּעֲשֶׂהָ: אֲזַל לְפִישׁוֹן וְסַב מִתַּמָּן יוֹרְדָא וְתַשְׁוִינֵיהּ בְּתֵיבוּתָא לְאַנְהָרָא לְאַנְהָרָא לְכוֹן וּלְגַרְמִידָא תְּשִׁיצִינֵהּ מִלְּעֵיל וְתַרְעָא דִּתֵיבוּתָא בְּצִטְרָא תְּשַׁוִּי מְדוֹרִין תַּתָּאִין תְּנִינִין וּתְלִיתָאִין תַּעֲבִדִינָהּ: וַאֲנִי וַאֲנָא הָאֲנָא מֵיתִי אֵת הַמַּבּוּל מַיִם עַל הָאָרֶץ לְמַכְלָא כָּל בְּשַׂרָא דְּבֵיהּ רוּחָא דְּחַיֵּי מִן תְּחוֹת שָׁמַיָּא כֹּל אֲשֶׁר בָּאָרֶץ יִגְוָע: וַהֲקִימוֹתִי וְאָקִים אֵת בְּרִיתִי עִמָּךְ וּבָאתָ אֶל הַתֵּבָה אַתָּה וּבָנֶיךָ וְאִשְׁתְּךָ וְנָשֵׁי בָנֶיךָ עִמָּךְ: וּמִכֹּל וּמִן כָּל דְּחַיָּא מִכָּל בְּשַׂרָא תְּרֵין מִכֹּלָא תָּעוֹל לְתֵיבוּתָא לְקַיָּמָא עִמָּךְ דְּכַר וּנוּקְבָא יְהוֹן: מֵהָעוֹף לְמִינֵיהוּ וּמִבְּעִירָא לְזִנֵּיהוּ וּמִכָּל רִיחֲשָׁא דְּאַרְעָא לְזִנֵּיהוּ תְּרֵין מִכֹּלָא יֵעָלוּן לְוָתָךְ עַל יַד מַלְאָכָא דְּאֶחָד וּמֵעַל יַתְרוּן לָךְ לְקַיָּמָא:

ואתה

עני גופר · כך שמו ולמה נמנין זה על שם נפרית שכנגד עליהם למחות בו: קנים · מדורים מדורים לכל בהמה וחיה: בכפר · זפת בלשון ארמי · ומכיבו בגמרא כופרא נקיבתו של משה על ידי שהיו המים תשים דיה בחומר מבפנים וזפת מבחוץ ועוד כדי שלא יריח אותו נדיק ריח רע של זפת אבל באן מפני חוזק המים זפתה מבית ומחוץ:
גֹּפֶר · יש חלון ויש אבן טובה המאירה להם: וְאֶל אַמָּה תְּכַלֶּנָּה מִלְּמַעְלָה · כמויה משופע יא
ועולה עד שהוא קצר מלמעלה ועומד על אמה כדי שיזובו המים למטה מכאן ומכאן:
בנדה תשים · שלא יפלו הנשמים בה: תַּחְתִּים שְׁנִים וְשְׁלִשִׁים · ג׳ עליות זו על גב זו
עליונים לאדם · אמצעים למדור · תחתיים לזבל: וְאֲנִי הִנְנִי מֵבִיא · הנני מוכן להמתים יב
עם אותם שזרזוני כבר מה אכות כי תזכרנו: מַבּוּל · שבלה את הכל שבלבל את הכל
שהוביל את הכל מן הגבוה לכמוך וזהו לשון ארקלוס שתרג׳ טופנא שהניף את הכל
והניאם לבבל שהיא עמוקה ולכך נקראת שנער שנכערו שם כל מתי מבול: וְהֲקִמֹתִי יג
את בריתי · ברית היה נריך על הפירות שלא ירקבו ויעפשו ושלא יהרגוהו רשעי שבדור:
אתה ובניך ואשתך · הלכשים לבד והכשי לבד מכאן שנאסרו בתשמיש המטה: מִכֹּל חַיָּה יד
אבי שדים: שנים מכל · מן הבהמות שבהם לא פחתו משנים ז׳ זכר וז׳ נקבה: וּנְקֵבוֹ טו
לוינהו · אותן שדבקו במיניהם ולא השחיתו דרכם ומאליהם באו וכל שמתיבה קולטתו

כא ואתה קח־לך מכל־מאכל אשר
יאכל ואספת אליך והיה לך ולהם
לאכלה: כב ויעש נח ככל אשר
צוה אתו אלהים כן עשה:
שני ז א ויאמר יהוה לנח בא־אתה
וכל־ביתך אל־התבה כי־אתך
ראיתי צדיק לפני בדור הזה:
ב מכל הבהמה הטהורה תקח־
לך שבעה שבעה איש ואשתו ומן־
הבהמה אשר לא טהרה הוא שנים
איש ואשתו: ג גם מעוף השמים
שבעה שבעה זכר ונקבה לחיות
זרע על־פני כל־הארץ: ד כי לימים
עוד שבעה אנכי ממטיר על־הארץ
ארבעים יום וארבעים לילה ומחיתי
ד ותלא את־כל־היקום אשר עשיתי מעל
פני האדמה: ה ויעש נח ככל
אשר צוהו יהוה: ו ונח בן־שש־
מאות שנה והמבול היה מים על־
הארץ: ז ויבא נח ובניו ואשתו
ונשי־בניו אתו אל־התבה מפני מי
ב ותלא המבול: ח מן הבהמה הטהורה
ומן הבהמה אשר אינה טהרה
ומן העוף וכל אשר־רמש על־
האדמה: ט שנים שנים באו אל־
נח אל התבה זכר ונקבה כאשר
צוה אלהים את־נח: י ויהי לשבעת
הימים ומי המבול היו על הארץ:
יא בשנת שש־מאות שנה לחיי־נח בחדש השני בשבעה־עשר יום
לירחא לחדש

ואת סב־לך מכל־מיכל המתאכיל
ותכנוש לותך ויהי לך ולהון למיכל:
ועבד נח ככל דפקיד יתיה ייי כן
עבד: ואמר ייי לנח עול את וכל־
אינש ביתך לתיבותא ארי יתך חזיתי
זכאי קדמי בדרא הדין: מכל בעירא
דכיא תיסב־לך שבעא שבעא דכר
ונוקבא ומן בעירא דליתוהי דכי
תרין דכר ונוקבא: אף מעופא
דשמיא שבעא שבעא דכר ונוקבא
לקיימא זרעא על־אפי כל־ארעא:
ארי ליומין עוד שבעה אנא
מחית מיטרא על־ארעא ארבעין
יומין וארבעין ליליין ואמחי ית־כל
יקומא דעבדית מעל אפי ארעא:
ועבד נח ככל דפקדיה ייי: ונח בר־
שית מאה שנין וטופנא הוה מיא
על־ארעא: ועאל נח ובנוהי ואתתיה
ונשי־בנוהי עמיה לתיבותא מן קדם
מי טופנא: מן בעירא דכיא ומן
בעירא דליתא דכיא ומן עופא וכל
דרחיש על־ארעא: תרין תרין עלו
עם־נח לתיבותא דכר ונוקבא כמא
דפקיד ייי ית־נח: והוה לזמן שבעא
יומין ומי טופנא הוו על־ארעא:
בשנת שית־מאה שנין לחיי־נח
בירחא תנינא בשבעה־עשר יומא
לירחא

הככים כה: ויעש כח: זה בכין התיבה: ראיתי צדיק: ולא כאמר צדיק תמים: מכאן
ג שקומרים מקנת סבתו של אדם בפניו וכולו שלא בפניו: הטהורה: העתידה להיות
טהורה

ואתה ואנת סב לך מכל מיכל
דמיתאכיל ויהי לך ולהון למיכל:
ויעש ויעבד נח בכל דפקדיה יי:
ויאמר ואמר יי לנח עול אנת וכל
אינש ביתך לתיבותא ארום יתך
חמיתי זכאי קדמי בדרא הדין:
מכל מכל בעירא דכיא תסב לך
שובעא שובעא דכר ונוקבא ומן
בעירא דליתה דכיא תרין דכר
ונוקבא: גם ברסמן צפרי שמיא
שובעא שובעא דכר ונוקבא לקיימ׳
מנהון זרעא על ארעא: כי
לימים ארום הא אנא יהיב לכון
ארכא שובעא יומין אין ירתובון
ישתביק להון ואין לא יחובון לזמן
יומין רתוב שובעא אנא מחית
מטרא על ארעא ארבעין יממין
וארבעין לילון ואישצי ית כל גווית
אינש ובעיר ארעא: ויעש ועבד
נח כל דפקדיה יי: ונח ונח בר
שית

שית מאה שנין וטובענא הוה מיא
על ארעא: ויבא ועל נח ובנוהי
ואנתתיה ונשי בנוי עמיה לתיבותא
מן קדם מוי דטובענא: מן הבהמ׳
מן בעירא דכיא ומן בעירא דליתא
דכיא ומן עופא וכל דרחיש על
ארעא: שניים תרין תרין עאלו
לנח לתיבותא דכר ונוקבא היכמא
דפקיד יי ית נח: ויהי והוה
לזמן שובעא יומין מן בתר דשלים
אובליה דמתושלח חמא יי והא
לא חבן בני נשא ומוי דטובענא
הוו נחתין רתיחין מן שמיא עילוי
ארעא:
בשנת בשנת שית מאה שנין
לחיי נח בירחא תנינא הוא ירח
מרחשון דעד כדון לא הוו מתמנן
ירחייא אלהין מתשרי דהוא ריש
שתא לשכלול עלמ׳ בשבסרי יומין
לירחא ביומא הדין אתבזעו כל
מבועי

שהורה לישראל למדכו שלמד כח תורה: שנעה שנעה · כדי שיקריב מהם קרבן בנאתו:
נס מעוף השמים וגו׳ · בטהורי הכתוב מדבר ולמד סתום מן המפורש: כי לימים עוד ג ד
שנעה · אלו ז׳ימי אבלו של מתושלח הנדיק שהם הקבה על כבודו ועכב את הפורענות
בא וחשוב שבותיו של מתושלח ותמצא שהם כלים בשבת תל״ד שנה לחיי נח: כי לימים
עוד · מהו עוד זמן אחר זמן זה כובף על קל״ב שנה: ארבעים יום · כנגד ימירת הולד
שקלקלו להטריח ליוצרם לבור בורת ממזרים: ויעש נח · זה ביאתו לתיבה: נח ובניו ·
באבשים לבד והבשים לבד לפי שבאברו בתשמיש המטה ונפני שהעולם שרוי בצער:
מפני מי המבול · אף נח מקטני אמונה היה מאמין ואינו מאמין שיבא המבול ולא נכנס
לתיבה עד שדחקוהו המים: באו אל נח · מאליהן: שנים שנים · כלם הושוו במנין
זה מן הבהמות היו שנים: בחלש השני · רבי אליעזר אומר זה מרחשון רבי יהושע אומר
אב אייר · בנקעו · להוציא מימיהן: תהום רבה · מלה כנגד מלה הם חטאו ברבה רעת

לחדש ביום הזה נבקעו כל מעינת
תהום רבה וארבת השמים נפתחו:
יב ויהי הגשם על הארץ ארבעים
יום וארבעים לילה: יג בעצם
היום הזה בא נח ושם וחם ויפת
בני נח ואשת נח ושלשת נשי בניו
אתם אל התבה: יד המה וכל
החיה למינה וכל הבהמה למינה
וכל הרמש הרמש על הארץ
למינהו וכל העוף למינהו כל צפור
כל כנף: טו ויבאו אל נח אל
התבה שנים שנים מכל הבשר
אשר בו רוח חיים: יז והבאים
זכר ונקבה מכל בשר באו כאשר
צוה אתו אלהים ויסגר יהוה בעדו:
יח ויהי המבול ארבעים יום
על הארץ וירבו המים וישאו את
התבה ותרם מעל הארץ:
יט ויגברו המים וירבו מאד על
הארץ ותלך התבה על פני המים:
כ והמים גברו מאד מאד על
הארץ ויכסו כל ההרים הגבהים
אשר תחת כל השמים: כא חמש
עשרה אמה מלמעלה גברו המים
ויכסו ההרים: כב ויגוע כל בשר
הרמש על הארץ בעוף ובבהמה
ובחיה ובכל השרץ השרץ על
הארץ וכל האדם: כג כל אשר
נשמת רוח חיים באפיו מכל אשר

בחרבה

ז פסל לקמל

כ פסל שלישי

לירחא ביומא הדין אתבזעו כל
מבועי תהומא רבא וכוי שמיא
אתפתחו: והוה מיטרא נחית על
ארעא ארבעין יומין וארבעין
ליליון: בכרן יומא חדין עאל נח
ושם וחם ויפת בני נח ואתת נח
ותלת נשי בנוהי עמהון לתבותא:
אינון וכל חיתא לזנה וכל בעירא
לזנה וכל ריחשא דרחיש על ארעא
לזנוהי וכל עופא לזנוהי כל ציפר
כל דפרח: ועלו עם נח לתבותא
תרין תרין מכל בשרא דביה רוחא
דחיי: ועליא דכר ונוקבא מכל
בשרא עלו כמא דפקיד ייי
ואגין ייי במימריה עלוהי: והוה
טופנא ארבעין יומין על ארעא
וסגיאו מיא ונטלו ית תיבותא
ואתרמת מעל ארעא: ותקיפו מיא
וסגיאו לחדא על ארעא ומהלכא
תיבותא על אפי מיא: ומיא תקיפו
לחדא לחדא על ארעא ואיתחפיאו
כל טוריא רמיא דתחות כל שמיא:
חמש עשרי אמין מלעילא ותקיפו
מיא ואתחפיאו טוריא: ומית כל
בשרא דרחיש על ארעא בעופא
ובבעירא ובחייתא ובכל ריחשא
דרחיש על ארעא וכל אינשא:
כל דנשמתא רוחא דחיי באפוהי
מכל

הלדס ולקו בתהום רבה: ויהי הנסס על הארץ: ולהלן הוא אומר ויהי המבול אלא
כשהורידן הורידן ברחמי שלם יחזרו יהיו נשמי ברכה כשלא חזרו היו למבול: ארבעים
יום

מַבּוּעֵי תְהוֹמָא רַבָּא וְהַוּן בְּנֵי גּוּבְרַיָּא מְשַׁוְיִין תַּמָּן בְּגִירוֹן וּסְתָמִין יַתְרוֹן וּבָתַר הָכִי חַרְכֵי שְׁמַיָּא אִתְפַּתְּחוּ: וַיְהִי וַהֲוָה

ירושלמי

וְחַרְכֵי שְׁמַיָּא אִתְפַּתְּחוּ:

מִטְרָא נָחִית עַל אַרְעָא אַרְבְּעִין יְמָמִין וְאַרְבְּעִין לֵילְוָן: בְּעֶצֶם בְּכָרָן יוֹמָא הָדֵין עָלַנְח וְשֵׁם וָחָם וְיֶפֶת בְּנֵי נֹחַ וְאִיתַת נֹחַ וְתַלַת נְשֵׁי בְּנוֹהִי עִמֵּיהּ לְתֵיבוּתָא: הַמָּה הֵינוּן וְכָל חַיְתָא לְזִנְהָא וְכָל בְּעִירָא לְזִנְהָא וְכָל רִיחֲשָׁא דְּרִתִּישׁ עַל אַרְעָא לְזִנְיָהּ כָּל עוֹפָא לְזִנְיָהּ כָּל צִפּוֹר כָּל דְּפָרַח: וַיָּבֹאוּ וְעָלוּ לְוַת נֹחַ לְתֵיבוּתָא תְּרֵין תְּרֵין מִכָּל בְּשַׂרָא דְּבֵיהּ רוּחָא דְּחַיֵּי: וְהַבָּאִים וְעָלַיָּא דְּכַר

ירושלמי

וְנוּקְבָא מִן כָּל בְּשַׂרָא עָאלוּ הֵיכְמָא דְּפַקִּיד יְיָ וַאֲגִין מֵימְרָא דַיְיָ יַת תַּרְעָא דְּתֵיבוּתָא בְּאַנְפּוֹהִי: וַיְהִי

וְחַס מֵימְרֵיהּ דַיְיָ עֲלוֹהִי:

וַהֲוָה טוּבְעָנָא אַרְבְּעִין יְמָמִין עַל אַרְעָא וְסַגִּיאוּ מַיָּא וּנְטָלוּ יַת תֵּיבוּתָא וְאִיתְרָמַת מֵעַל אַרְעָא: וַיִּגְבְּרוּ וְתַקְפוּ מַיָּא וְסַגִּיאוּ לַחְדָּא עַל אַרְעָא וַהֲוַת תֵּיבוּתָא מְהַלְכָא סְחָיָא אֶל אַפֵּי מַיָּא: וְהַמַּיִם וּמַיָּא תַּקְפוּ לַחְדָּא עַל אַרְעָא וְאִתְחַפְּיוּ כָּל טוּרַיָּא רְמַיָּא דְּתְחוֹת כָּל שְׁמַיָּא: חֲמֵשׁ חֲמֵשֵׁרֵי גַּרְמִידִין מִלְּעֵיל תַּקְפוּ מַיָּא וְאִתְחַפְּיוּ טוּרַיָּא: וַיִּגְוַע וְאִתְחַמְסִי כָּל בְּשַׂרָא דְּרָחֵישׁ עַל אַרְעָא בְּעוֹפָא וּבְבְעִירָא וּבְחַיְתָא וּבְכָל רִחְשָׁא דְּרָחִישׁ עַל אַרְעָא וְכָל בְּנֵי נָשָׁא: כֹּל כָּל דְּנִשְׁמַת רוּחַ חַיִּין בְּאַנְפּוֹי מִכָּל

דיבשחא

יום וגו׳ · אין יום ראשון מן המכין לפי שאין לילו עמו שהרי כתוב ביום הזה נבקעו כל מעינות תהום ואין כלים בלא בכולו לרבי אליעזר שהחדשים מכין כסדרן אחד מלא ואחד חסר הרי ל״ב ומראשון וכ״ח מכולו: בעצם היום הזה · למדך הכתוב שהיו בני דורו אומרים אלו אנו רואים אותו ככם לתיבה אנו שוברין אותה והורגין אותו · אמר הקב״ה אני מכניסו לעיני כלם וכראה דבר מי יקום: נפור כל כף · דבוק הוא נפור של כל מין כף · לרבות חגבים: ויסגר ה׳ בעדו · והנין עליו שלא שברוה הקיף התיבה דובים ואריות והיו הורגות בהם ופשוטו של מקרא סגר ככנדו מן המים וכן כל בעל שנמקרא לשון ככנד הוא בעד כל רחם · בעדך ובעד בניך · עור בעד עור · תנן בעדי התפלל בעד עבדיך · ככנד עבדיך: ותלם מעל הארץ · משוקעת היתה במים ל״ו אמה בספינה עשוכה שמשוקעת מקצתה במים ומקרקות שלפניכו יוכיחו: וינכרו · מאליהן: חמש עשרה אמה מלמעלה · של כל נובה כל ההרים לאחר שהשוו המים לרקעי הארים: כשמת רוח חיים · כשמה של רוח חיים: אשר בחרבה:

בְּחָרְבָּה מִתּוֹ׃ ג וַיִּמַּח אֶת־כָּל־ ג׳ ומלא
הַיְקוּם אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה
מֵאָדָם עַד־בְּהֵמָה עַד־רֶמֶשׂ וְעַד־
עוֹף הַשָּׁמַיִם וַיִּמָּחוּ מִן־הָאָרֶץ
וַיִּשָּׁאֶר אַךְ־נֹחַ וַאֲשֶׁר אִתּוֹ בַּתֵּבָה׃ אך נס בני עונ
לומר טלף עונ
כד וַיִּגְבְּרוּ הַמַּיִם עַל־הָאָרֶץ נשאר
חֲמִשִּׁים וּמְאַת יוֹם׃

ח ח וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־נֹחַ וְאֶת
כָּל־חַיָּה וְאֶת־כָּל־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר
אִתּוֹ בַּתֵּבָה וַיַּעֲבֵר אֱלֹהִים רוּחַ עַל־
הָאָרֶץ וַיָּשֹׁכּוּ הַמָּיִם׃ ב וַיִּסָּכְרוּ
מַעְיְנֹת תְּהוֹם וַאֲרֻבֹּת הַשָּׁמַיִם וַיִּכָּלֵא ו מסר
הַגֶּשֶׁם מִן־הַשָּׁמָיִם׃ ג וַיָּשֻׁבוּ הַמַּיִם
מֵעַל הָאָרֶץ הָלוֹךְ וָשׁוֹב וַיַּחְסְרוּ ד מלא יג
הַמַּיִם מִקְצֵה חֲמִשִּׁים וּמְאַת יוֹם׃
ד וַתָּנַח הַתֵּבָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי
בְּשִׁבְעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ עַל הָרֵרֵי
אֲרָרָט׃ ה וְהַמַּיִם הָיוּ הָלוֹךְ וָחֹסֵר
עַד הַחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי בָּעֲשִׂירִי בְּאֶחָד
לַחֹדֶשׁ נִרְאוּ רָאשֵׁי הֶהָרִים׃ ו וַיְהִי

מקץ מסוף

ולא לגיס שניס׃ ויזכר · לשון ויפעל הוא ואינו לשון ויפעיל והוא מגזרת ויפן ויבן · כל כנ
תיבה שסופה ה״א כגון בכה מחה קנה כשהוא כותב ג״ו יו״ד בראש כקוד בחירק תחת
ה״יוד׃ אך כח · לבד כח זהו פשוטו ומדרש אגדה גוכח וכוהה דס מטורח הבהמות
והחיות · ויש אומרים שאיחר מזונות לארי והכישו ועליו נאמר הן נדיק בארץ ישולם׃
ה ויזכר אלהים · זה השם מדת הדין הוא ונהפכה למדת רחמים על ידי תפלת הצדיקים
ורשעתן של רשעים הופכת מדת רחמים למדת הדין שנאמר וירא ה׳ כי רבה רעת
האדם · ואמר ה׳ אמחה והוא שם מדת רחמים׃ ויעבר · כמו כשוך חמת המלך לשון
הנחת חמה׃ ויזכור אלהים את כח וגו׳ · מה זכר להם לבהמות זכות שלא השחיתו
דרכם קודם לכן ושלא שמשו בתבה׃ ויעבר אלהים רוח · רוח הנחומין והנחה עברה
לעכו׃ על הארץ · על עבקי הארץ׃ ויכלו מעיכות · כשנכתחו כתיב כל מעיכות
וכאן אין כתיב כל לפי שנשתיירו מהם אותן שיש בהם נורך לעולם כגון חמי טבריא
ושיונא בהן׃ ויכלא · וימנע כמו לא תכלא רחמיך לא יכלה ממך׃ מקצה חמשים ומאת

יום

מִכָּל־חַיָּה בַּיְּבִשְׁתָּא מִיתוּ׃ וּמְחָא
יַת־כָּל־יְקוּמָא דְּיַעַל־אַפֵּי אַרְעָא
מֵאֱנָשָׁא עַד בְּעִירָא עַד רִיחֲשָׁא
וְעַד־עוֹפָא דִּשְׁמַיָּא וְאִתְמְחִיאוּ מִן
אַרְעָא וְאִשְׁתְּאַר בַּרְנֹחַ וּדְעִמֵּיהּ
בְּתֵיבוּתָא׃ וְתֻקִּיפוּ מַיָּא עַל־אַרְעָא
מְאָה וְחַמְשִׁין יוֹמִין׃
וּדְכִיר יְיָ יַת־נֹחַ וְיַת כָּל־חַיְתָא
וְיַת־כָּל־בְּעִירָא דְּעִמֵּיהּ בְּתֵיבוּתָא
וְאַעְבַּר יְיָ רוּחָא עַל־אַרְעָא וְנָחוּ
מַיָּא׃ וְאִסְתַּכְּרוּ מַבּוּעֵי תְּהוֹמָא
וְכַוֵּי דִּשְׁמַיָּא וְאִתְכְּלִי מִטְרָא מִן
שְׁמַיָּא׃ וְתָבוּ מַיָּא מֵעַל אַרְעָא
אָזְלִין וְתָיְבִין וְחַסְרוּ מַיָּא מִסּוֹף
מְאָה וְחַמְשִׁין יוֹמִין׃ וְנָחַת תֵּבוּתָא
בְּיַרְחָא דְּבְיַעֲתָה בְּשַׁבְעַת עַשְׂרָא
יוֹמָא לְיַרְחָא עַל טוּרֵי קַרְדּוּ׃ וּמַיָּא
הֲווֹ אָזְלִין וְחַסְרִין עַד יַרְחָא
עֲשִׂירָאָה בַּעֲשִׂירָאָה בְּחַד לְיַרְחָא
אִתְחֲזִיאוּ רֵישֵׁי טוּרַיָּא׃ וַהֲוָה

דְיַבְשָׁתָא מִיתוֹ: וימח וְשֵׁיצֵי יַת כָּל גְּוִוַיַת אֵינַשׁ וּבְעִיר דְּעַל אַנְפֵּי אַרְעָא מֵאֵישָׁא עַד בְּעִירָא עַד רִיחָשָׁא וְעַד עוֹפָא דְּפָרַח בְּאַוִּיר שְׁמַיָּא וְאִשְׁתֵּיצִי מִן אַרְעָא וְאִשְׁתְּאַר בְּרַם נֹחַ וּדְעִימֵיהּ בְּתֵיבוּתָא: ויגברו וּתְקִפוּ מַיָּא עַל אַרְעָא מְאָה וְחַמְשִׁין יוֹמִין: ויזכר וּדְכִיר יְיָ בְּמֵימְרֵיהּ יַת נֹחַ וְיַת כָּל חַיְתָא וְיַת כָּל בְּעִירָא דְּעִמֵּיהּ בְּתֵיבוּתָא וְאַעֲבַר יְיָ רוּחַ רַחְמִין עַל אַרְעָא וְאִשְׁתַּדְּרוּ מַיָּא:

ירושלמי

וְאִדְכַּר בְּרַחֲמוֹי טָבָא דְּאִירַת עִמֵּיהּ יַת נֹחַ וְאַעֲבַר יְיָ רוּחָא דְּרַחֲמִין:

ויסכרו וְאִסְתַּגְּרוּ מַבּוּעֵי תְּהוֹמָא וְחַרְבֵּי שְׁמַיָּא וְאִתְמְנַע מִטְרָא מִלְּמֵיחַת מִן שְׁמַיָּא: וישובו וּתְאִיבוּ מַיָּא מֵעֲלוֹי אַרְעָא אָזְלִין וּתְיָיבִין וְחָסְרוּ מַיָּא מִסּוֹף מְאָה וְחַמְשִׁין יוֹמִין: ותנח וְנַחַת תֵּיבוּתָא בְּיַרְחָא שְׁבִיעָאָה הוּא יַרְחָא דְּנִיסָן בְּשַׁבְסְרֵי יוֹמִין לְיַרְחָא עַל טוּרֵי דְּקַדְרוֹן שׁוּם טַוּרָא חַד קַרְדְּנִיָּא וְשׁוּם טַוּרָא חַד אַרְמְנִיָּא וְתַמָּן מִתְבְּנִיָּא קַרְתָּא דְּאַרְמְנִיָּא בְּאַרַע מַדִּינְחָא: והמים וּמַיָּא הֲווֹ אָזְלִין וְחָסְרִין עַד יַרְח עֲשִׂירָאָה יַרְח תַּמּוּז בְּתַמּוּז בְּחַד לְיַרְחָא אִתְחַמְיָאוּ רֵישֵׁי טוּרַיָּא: ויהי וַהֲוָה מִסּוֹף

ארבעין

יום: התחילו לחסור והוא לא בניון: כיצד בכ״ז בכסליו פסקו הגשמים הרי נ״ מכסליו וכ״ט מטבת הרי לב״ ושבט ואדר וניסן ואייר ק״ח הרי קב״: בחדש השביעי: ניון והוא שביעי לכסלו שבו פסקו הגשמים: בשבעה עשר יום: מכאן אתה למד שהיתה התיבה משוקעת במים ״ז אמה: שהרי כתי׳ בעשירי באחד לחדש נראו ראשי ההרים זה אב שהוא עשירי למרחשון לירידת גשמים והם היו גבוהים על ההרים חמשה עשר אמה וחסרו מיום אחד בניון עד אחד באב חמשה עשר אמה לששים יום הרי אמה לד׳ ימים כמנא שביו בניון לא חסרו אלא ד׳ אמות וכאן התיבה ליום המחרת למדת שהיתה משוקעת ״ז אמה במים שעל ראשי ההרים: בעשירי נראו ראשי ההרים: זה אב שהוא עשירי למרחשון שהתחיל הגשם: ואת הוא שול ועשירי לכסליו שפסק הגשם כשם שאתה אומר בחדש השביעי ניון והוא שביעי להפסקה אי אפשר לומר כן על כרחך שביעי אי אתה מוכה אלא להפסקה שהרי לא כלו מ׳ של ירידת גשמים ומאה וחמשים של תגבורת המים עד אחד בניון וכשם אתה אומר שביעי לירידה אין זה ניון והעשירי אי אפשר למכות אלא לירידה שאם אתה אומר להפסקה והוא אלול אי אתה מוכא בראשון באחד לחדש חרבו המים מעל הארץ שהרי מקץ ארבעים יום משנראו ראשי ההרים שלח את העורב וכ״ז יום הוחיל בשליחות היונה הרי ששים יום משנראו ראשי ההרים עד שחרבו פני האדמה: ואת באלול נראו כמנא שחרבו במרחשון והוא קורא אותו ראשון ואין זה אלא תשרי שהוא

ראשון

מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם וַיִּפְתַּח נֹחַ אֶת־
חַלּוֹן הַתֵּבָה אֲשֶׁר עָשָׂה׃ ז וַיְשַׁלַּח
אֶת־הָעֹרֵב וַיֵּצֵא יָצוֹא וָשׁוֹב עַד־
יִבְשַׁת הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ׃ ח וַיְשַׁלַּח
אֶת־הַיּוֹנָה מֵאִתּוֹ לִרְאוֹת הֲקַלּוּ
הַמַּיִם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה׃ ט וְלֹא־
מָצְאָה הַיּוֹנָה מָנוֹחַ לְכַף־רַגְלָהּ
וַתָּשָׁב אֵלָיו אֶל־הַתֵּבָה כִּי מַיִם עַל־
פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ וַיִּשְׁלַח יָדוֹ וַיִּקָּחֶהָ
וַיָּבֵא אֹתָהּ אֵלָיו אֶל־הַתֵּבָה׃
י וַיָּחֶל עוֹד שִׁבְעַת יָמִים אֲחֵרִים
וַיֹּסֶף שַׁלַּח אֶת־הַיּוֹנָה מִן־הַתֵּבָה׃
יא וַתָּבֹא אֵלָיו הַיּוֹנָה לְעֵת עֶרֶב
וְהִנֵּה עֲלֵה־זַיִת טָרָף בְּפִיהָ וַיֵּדַע
נֹחַ כִּי־קַלּוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ׃
יב וַיָּחֶל עוֹד שִׁבְעַת יָמִים אֲחֵרִים
וַיְשַׁלַּח אֶת־הַיּוֹנָה וְלֹא יָסְפָה שׁוּב
אֵלָיו עוֹד׃ יג וַיְהִי בְּאַחַת וְשֵׁשׁ־
מֵאוֹת שָׁנָה בָּרִאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ
חָרְבוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ וַיָּסַר נֹחַ
אֶת־מִכְסֵה הַתֵּבָה וַיַּרְא וְהִנֵּה
חָרְבוּ פְּנֵי הָאֲדָמָה׃ יד וּבַחֹדֶשׁ
הַשֵּׁנִי בְּשִׁבְעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם לַחֹדֶשׁ
יָבְשָׁה הָאָרֶץ׃ ס
טו וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל־נֹחַ לֵאמֹר׃
טז צֵא מִן הַתֵּבָה אַתָּה וְאִשְׁתֶּךָ
וּבָנֶיךָ וְנְשֵׁי בָנֶיךָ אִתָּךְ׃ יז כָּל־
הַחַיָּה אֲשֶׁר אִתְּךָ מִכָּל־בָּשָׂר בָּעוֹף

יבשת לותיות תזכי לתי לו סקלס מזומן לתת לו לויות לסרת וכימי לליה׃

נ׳ סקלי נתול׃

רביעי

ובבהמה

מִסּוּף אַרְבְּעִין יוֹמִין וּפְתַח נֹחַ יַת־
כַּוַּת תֵּיבוּתָא דִּי עֲבַד׃ וְשַׁלַּח יַת־
עוּרְבָא וּנְפַק מִיפַּק וְתָאֵיב עַד־דִּיבִישׁוּ
מַיָּא מֵעַל אַרְעָא׃ וְשַׁלַּח יַת־יוֹנָה
מִלְוָתֵיהּ לְמֶחְזֵי אִם־קַלּוּ מַיָּא מֵעַל
אַפֵּי אַרְעָא׃ וְלָא אַשְׁכַּחַת יוֹנָה
מְנָח לְפַרְסַת־רִיגְלָהּ וְתָבַת לְוָתֵיהּ
לְתֵיבוּתָא אֲרֵי מַיָּא עַל־אַפֵּי כָל־
אַרְעָא וְאוֹשִׁיט יְדֵיהּ וְנַסְבָּהּ וְאָעֵיל
יָתַהּ לְוָתֵיהּ לְתֵיבוּתָא׃ וְאוֹרִיךְ
עוֹד שַׁבְעָא יוֹמִין אָחֳרָנִין וְאוֹסִיף
שַׁלַּח יַת־יוֹנָה מִן־תֵּיבוּתָא׃ וַאֲתַת
לְוָתֵיהּ יוֹנָה לְעִידַן רַמְשָׁא וְהָא
טְרַף־זֵיתָא תְּבִיר מַחֵית בְּפוּמָהּ
וִידַע נֹחַ אֲרֵי־קַלּוּ מַיָּא מֵעַל אַרְעָא׃
וְאוֹרִיךְ עוֹד שַׁבְעָא יוֹמִין אָחֳרָנִין
וְשַׁלַּח יַת־יוֹנָה וְלָא־אוֹסִיפַת לְמִתַּב־
לְוָתֵיהּ עוֹד׃ וַהֲוָה בְּשִׁית־מְאָה
וְחַד שְׁנִין בְּקַדְמָאָה בְּחַד לְיַרְחָא
נְגִיבוּ מַיָּא מֵעַל אַרְעָא וַאֲעַדִּי נֹחַ
יַת־חוּפָאָה דְּתֵיבוּתָא וְחָזָא וְהָא
נְגִיבוּ אַפֵּי אַרְעָא׃ וּבְיַרְחָא תְּרֵיסְרָא
בְּעַשְׂרִין וְשַׁבְעָא יוֹמִין לְיַרְחָא
יְבִישַׁת אַרְעָא׃
וּמַלִּיל יְיָ עִם־נֹחַ לְמֵימַר׃
פּוּק מִן־דְּתֵיבוּתָא אַתְּ וְאִיתְּתָךְ
וּבְנָךְ וּנְשֵׁי בְנָךְ עִמָּךְ׃ כָּל־חַיְתָא
דְּעִמָּךְ מִכָּל־בִּישְׂרָא בְּעוֹפָא

ובבעירא

אַרְבְּעִין יוֹמִין וּפְתַח נֹחַ יַת כַּוַּת תֵּיבוּתָא דְּעָבַד: וישלח וְשַׁדַּר יַת
עוֹרְבָא וּנְפַק מִיפַּק וְתָאִיב עַד דִּיבִיאִישׁוּ מַיָּא מֵעִילּוֹי אַרְעָא וישלח וְשַׁדַּר
יַת יוֹנָתָא דְּבַיְתָא מִלְּוָתֵיהּ לְמֶחְמֵי אִין אִתְקוֹלְלוּ מַיָּא מֵעִלּוֹי אַנְפֵּי אַרְעָא:
ולא וְלָא הַשְׁכַּחַת יוֹנָתָא נַיְחָא לְפַרְסַת רִיגְלָא וְתָבַת לְוָתֵיהּ לְתֵיבוּתָא
וְאוֹדַעַת אֲרוֹם מַוִּי עַל אַנְפֵּי כָל אַרְעָא וְאוֹשִׁיט יְדֵיהּ וּנְסִבָהָא וְאָעֵיל
יַתַהּ לְוָתֵיהּ לְתֵיבוּתָא: ירושלמי
ויחל וְאוֹרִיךְ תּוּב שׁוּבְעָא יוֹמִין וְשַׁרֵי לְמִימְנֵי:
וְאוֹסִיף לְשַׁדְּרָא יַת יוֹנָתָא מִן
תֵּיבוּתָא: ותבא וְאָתַת לְוָתֵיהּ יוֹנָתָא לְעִדּוּנָא רַמְשָׁא וְהָא טַרְפָא
דְּזֵיתָא לָקִיט תְּבִיר וּמְחִירַת בְּפוּמַהּ דִּנְסִבַתֵּיהּ מִן טַוָּור מִישְׁחָא וִידַע נֹחַ
אֲרוֹם אִתְקוֹלְלוּ מַיָּא מֵעִילּוֹי אַרְעָא: וייחל וְאוֹרִיךְ תּוּב שׁוּבְעָא
יוֹמִין וְאוֹסִיף לְשַׁדְּרָא יַת יוֹנָתָא וְלָא אוֹסִיפַת לְמֵיתַב לְוָתֵיהּ תּוּב: ויהי
וַהֲוָה בְּשִׁית מְאָה וְחַדָּא שְׁנִין בְּחַשְׁרֵי בְּחַד לְיַרְחָא בְּרֵישׁ שַׁתָּא נְגוּבוּ מַיָּא
מֵעַל אַרְעָא וְאָעֲדִי נֹחַ יַת חוּפָאָה דְּתֵיבוּתָא וַחֲמָא נְגוּבוּ אַנְפֵּי אַרְעָא:
ובחדש וּבְיַרְחָא מְרַחְשְׁוָן בְּעַשְׂרִין וְשׁוּבְעָא יוֹמִין לְיַרְחָא אִתְיַבְּשַׁת אַרְעָא:
וידבר וּמַלֵּיל יְיָ עִם נֹחַ לְמֵימַר: צא פּוּק מִן תֵּיבוּתָא אַנְתְּ וְאִנְתְּתָךְ
וּבְנָךְ וּנְשֵׁי בְנָךְ עִמָּךְ: כל כָּל חַיְתָא דְּעִמָּךְ מִכָּל בְּשַׂרָא בְּעוֹפָא
וּבְבְעִירָא

שמיכו באגדת חלק: עד יבושת המים. פשוטו כמשמעו. לכל מדרש אגדה מוכן היה
העורב לשליחות אחרת בעבירת נשמים בימי אליהו שנאמר והעורבים מביאים לו לחם
ובשר: וישלח את היונה. לסוף ז׳ ימים שהרי כתיב ויחל עוד ז׳ ימים אחרים מכלל זה
אתה למד שאף בראשונה הוחיל ז׳ ימים: וישלח. אין זה לשון שליחות אלא לשון שלוח
שלחה ללכת לדרכה וכזו ירקה אם קלו המים שאם תמצא מנוח לא תשוב אליו: ויחל.
לשון המתנה וכן לי שמעו ויחלו והרבה יש במקרא: עדיין בפיה. אומר אני שזכר היה
לכן קורהו פעמים לשון זכר ופעמים לשון נקבה לפי שכל יונה שבמקרא לשון נקבה
כמו כיונים על אפיקי מים רוחצות כיוני הגאיות כלם הומות וכמו כיונה פותה: טרף.
חטף ומדרש אגדה לשון מזון ודרשו בפיה לשון מאמר אמרה יהיו מזונותי מרורין כזית
ובידו של הקב״ה ולא מתוקין כדבש בידי בו: ויחל. הוא לשון ויחל אלא שזה לשון ויפעל
וזה לשון ויתפעל ויחל ויחתן וייחל ויתחתן: בראשון. לר׳ אליעזר הוא תשרי ולר׳ יהושע
הוא ניסן: חרבו. כעשה כמין טיט שקרמו פניו של מעלה: יבשה. כעשה גריד
כהלכתה: בשבעה ועשרים. ויריתן בחדש הששי בי״ז. שו״ת ימים שהחומה יתירה על
הלבנה שחשבון דור המבול שכה תמימה היה: אתה ואשתך וגו׳. איש ואשתו כאן התיר

ובבעירא ובכל־ריחשא דרחיש על־
ארעא אפיק עמך ויתילדון בארעא
ויפשון ויסגון על ארעא: ונפק נח
ובנוהי ואתתיה ונשי־בנוהי עמיה:
כל־חיתא כל־ריחשא וכל־עופא
כל דרחיש על־ארעא לזרעיתהון
נפקו מן־תיבותא: ובנא נח
מדבחא קדם־יי ונסיב מכל בעירא
דכיא ומכל עופא דכי ואסיק
עלוון במדבחא: וקביל יי ברעוא
ית קורבניה ואמר יי במימריה
לא אוסיף למילט עוד ית ארעא
בדיל חובי אנשא ארי יצרא לבא
דאנשא ביש מזעורוהי ולא־אוסיף
עוד לממחי ית־כל־דחי כמא
דעבדית: עוד כל־יומי ארעא
זרועא וחצדא וקורא וחומא וקיטא
וסיתוא וימם וליליא לא יבטלון:
וברך יי ית־נח וית־בנוהי ואמר
להון פושו וסגו ומלו ית־ארעא:
ודחלתכון ואימתכון תהי על כל־
חית ארעא ועל כל־עופא דשמיא
בכל די תרחיש ארעא וכל נוני
ימא בידכון יהון מסירין: כל־
ריחשא דהוא חי לכון יהי למיכל
כירוק עשבא יהבית לכון ית־
כולא: ברם־בשרא בנפשיה

פ״נ ק

ד פסוקים כל כל וכל כל:

ט

ו פסוקים ניסיכון ונופיכון כל

בשר דמיה

יז להם תשמים המטה: הוכח כתיב היכח קרי היכח אמור להם שיכלו הוכח אם
לכם רוכים לנאת הוכיחם אתה: ושרצו בארץ. ולא בתיבה מניל שאף הבהמה והעוף
יט נאכרו בתשמים: למשפחותיהם. קבלו עליהם על מכת לידבק בזיכן: מכל הבהמה
כא הטהורה. אמר לא נוה לי הקבה להכנים מאלו ז׳ ז׳ אלא כדי להקריב קרבן מהם:
מכעוריו. מכעריו כתיב משבכער לנאת ממעי אמו כתן בו יצר הרע: לא אוסף ולא
אוסף

וּבְעִירָא וּבְכָל רִיחְשָׁא דְּרָחִישׁ עַל אַרְעָא הַנְפַק עִמָּךְ וְיִתְיַלְדוּן בְּאַרְעָא
וְיִפְשׁוּן וְיִסְגּוּן עַל אַרְעָא: וַיֹּצֵא וּנְפַק נֹחַ וּבְנוֹי וְאִנְתְּתֵיהּ וּנְשֵׁי בְּנוֹי
עִמֵּיהּ: כֹּל כָּל חַיְתָא כָּל רִיחְשָׁא וְכָל עוֹפָא דְּרָחִישׁ עַל אַרְעָא
לְזַרְעַיְתְהוֹן נְפַקוּ מִן תֵּיבוּתָא: וַיִּבֶן וּבְנָא נֹחַ מַדְבְּחָא קָדָם יְיָ הוּא
מַדְבְּחָא דְּבְנָא אָדָם בְּעִידָן דְּאִיטְרַד מִן גִּנְתָא דְּעֵדֶן וְאַקְרִיב עֲלוֹי קָרְבָּנָא
וְעָלוֹי אַקְרִיבוּ קַיִן וְהֶבֶל יַת קָרְבְּנֵיהוֹן וְכַד נַחְתּוּ מוֹי דְּטוּבְעָנָא אִתְּצַד
וּבְנָיֵיהּ נֹחַ וְנָסַב מִכָּל בְּעִירָא דַּכְיָא וּמִן כָּל עוֹף דְּכִי וְאַסֵּיק אַרְבַּע עַל הַהוּא
מַדְבְּחָא: וּרְוַח יְיָ וְקַבֵּל יְיָ בְּרַעֲוָא קוּרְבָּנֵיהּ וַאֲמַר יְיָ בְּמֵימְרֵיהּ לָא
אוֹסִיף לְמֵילַט תּוּבַית אַרְעָא בְּגִין חוֹבֵי בְּנֵי אֱינָשָׁא אֲרוּם יְצָרָא דְּלִבָּא
דְּאֱינָשָׁא בִּישׁ מִטַּלְיוּתֵיהּ וְלָא אוֹסִיף
תּוּבַל לְמִימְחֵי יַת כָּל דְּחַי הֵיכְמָא
דְּעָבַדִית: עוֹד עוֹד כָּל יוֹמֵי
אַרְעָא זַרְוָעָא וְקֵיטָא בְּתֻקְפַּת תִּשְׁרֵי
וְחַצְדָּא בְּתֻקְפַּת נִיסָן וְקוּרָא
בְּתֻקְפַּת טֵבֵת וְחוּמָא בְּתֻקְפַּת
תַּמּוּז וְקֵיטָא וְסַתְוָא וְיָמָמָא וְלֵילְיָא לָא יִתְבַּטְלוּן: וּבָרֵךְ וּבָרִיךְ יְיָ יַת
נֹחַ וְיַת בְּנוֹי וַאֲמַר לְהוֹם פּוּשׁוּ וְסַגּוּ וּמְלוּ יַת אַרְעָא: וּמוֹרָאֲכוֹן
וְדַחְלַתְכוֹן וְאֵימַתְכוֹן יְהֵי עַל כָּל חֵיוַת אַרְעָא וְעַל כָּל עוֹפָא דִּשְׁמַיָּא מִכָּל
דְּתַרְחֵשׁ אַרְעָא וּבְכָל נוּנֵי יַמָּא בִּידְכֶם יִתְמַסָּרוּן: כֹּל כָּל רָחֵשׁ דְּהוּא
חַי דִּלְכוֹן יְהֵי לְמֵיכַל כִּירוֹק עֶסְבָּא יְהַבִית לְכוֹן יַת כּוֹלָא: אַךְ בְּרַם
בְּשַׂר

ירושלמי

עוֹד כָּל יוֹמֵי אַרְעָא מִן כְּרוֹן זַרְעִין
וְחַצְדִין וְצִינְתָא וְשִׁרְבָא יְמָמָא
וְלֵילְיָא לָא פְּסִקִין:

אוסף · כפל הדבר לשבועה הוא שכתוב אשר נשבעתי מעבור מי נח ולא מציבו בה
שבועה אלא זו שכפל דבריו והיא שבועה וכן דרשו חכמים במס׳ שבועות: עוֹד כָּל יְמֵי פד
הארץ ונו׳ לא ישבותו · ו׳ עתים הללו שני חדשים לכל אחד. ואחד כמו שסכיבו חני תשרי
ומרחשון וחני כסלו וטבת וחני שבט קור כו׳ בגמ׳: קוֹר · קשה מחורף:
חורף· עת זרע שעורים וקטניות הריפין להתבשל מהר והוא חני שבט ואדר וחני ניסן:
קַיִץ · הוא זמן לקיטת תאנים וזמן שמיבשין אותן בשדות ושמו קיץ כמו הלחם והקיץ
לאכול הכעריס: חוֹם · הוא סוף ימות החמה חני אב ואלול וחני תשרי שהעולם חם
ביותר כמו שסכיבו במס׳ יומא שלהי קיטא קשי מקיטא: וָיוֹם וָלַיְלָה לֹא יִשְׁבּוֹתוּ · מכלל
שסכתו כל ימות המבול שלא שמשו המזלות ולא ככר בין יום ובין לילה: לֹא יִשְׁבָּתוּ · לא
יפסקו כל אלה מלהתנהג כסדרן: וְחֵתְכֶם · וחיותכם כמו תרגום חתת · ואגדה לשון פה
חיות שכל זמן שתיבוק בן יומו חי אין צריך לשמרו מן העכברים עוג מלך הבשן מת צריך
לשומרו מן העכבריס שכאמר ומוראכם וחתכם יהיה אימתי יהיה מוראכם על החיות כל
זמן שאתם חיים: לְכֶם יִהְיֶה לְאָכְלָה · שלא הרשיתי לאדם הראשון אלא ירק עשב ולכם ג

בָּשָׂר בְּנַפְשׁוֹ דָּמוֹ לֹא תֹאכֵלוּ׃
ה וְאַךְ אֶת־דִּמְכֶם לְנַפְשֹׁתֵיכֶם
אֶדְרֹשׁ מִיַּד כָּל־חַיָּה אֶדְרְשֶׁנּוּ וּמִיַּד
הָאָדָם מִיַּד אִישׁ אָחִיו אֶדְרֹשׁ אֶת־
נֶפֶשׁ הָאָדָם׃ ו שֹׁפֵךְ דַּם
הָאָדָם בָּאָדָם דָּמוֹ יִשָּׁפֵךְ כִּי בְּצֶלֶם
אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת־הָאָדָם׃ ז וְאַתֶּם
פְּרוּ וּרְבוּ שִׁרְצוּ בָאָרֶץ וּרְבוּ בָהּ׃
חמישי ס ח וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים
אֶל־נֹחַ וְאֶל־בָּנָיו אִתּוֹ לֵאמֹר׃
ט וַאֲנִי הִנְנִי מֵקִים אֶת־בְּרִיתִי
אִתְּכֶם וְאֶת־זַרְעֲכֶם אַחֲרֵיכֶם׃
י וְאֶת כָּל־נֶפֶשׁ הַחַיָּה אֲשֶׁר
אִתְּכֶם בָּעוֹף בַּבְּהֵמָה וּבְכָל־חַיַּת
הָאָרֶץ אִתְּכֶם מִכֹּל יֹצְאֵי הַתֵּבָה
לְכֹל חַיַּת הָאָרֶץ׃ יא וַהֲקִמֹתִי
אֶת־בְּרִיתִי אִתְּכֶם וְלֹא יִכָּרֵת כָּל־
בָּשָׂר עוֹד מִמֵּי הַמַּבּוּל וְלֹא יִהְיֶה
עוֹד מַבּוּל לְשַׁחֵת הָאָרֶץ׃ יב וַיֹּאמֶר
אֱלֹהִים זֹאת אוֹת־הַבְּרִית אֲשֶׁר
אֲנִי נֹתֵן בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין כָּל־נֶפֶשׁ
חַיָּה אֲשֶׁר אִתְּכֶם לְדֹרֹת עוֹלָם׃
יג אֶת־קַשְׁתִּי נָתַתִּי בֶּעָנָן וְהָיְתָה
לְאוֹת בְּרִית בֵּינִי וּבֵין הָאָרֶץ׃
יד וְהָיָה בְּעַנְנִי עָנָן עַל הָאָרֶץ

ונראתה

דְּמֵיהּ לָא תֵיכְלוּן׃ וּבְרַם יָתֵי
דְּמְכוֹן לְנַפְשָׁתֵיכוֹן אֶתְבַּע מִידָּ כָּל־
חַיְתָא אֶתְבְּעִנֵּיהּ וּמִידָּ אֱנָשָׁא מִידָּ
גֻּבַר דְּיִשּׁוֹד יָת דְּמָא דְּאָחוּהִי אֶתְבַּע
יָת־נַפְשָׁא דְּאֱנָשָׁא׃ דְּיִשּׁוֹד דְּמָא
דְּאֱנָשָׁא בְּסַהֲדִין עַל־מֵימַר דִּינָא
דְּמֵיהּ יִתְשַׁד אֲרֵי בְּצַלְמָא אֱלָהִין עֲבַד
יָת־אֱנָשָׁא׃ וְאַתּוּן פּוּשׁוּ וּסְגוּ
אִיתֵילִידוּ בְּאַרְעָא וּסְגוּ בָהּ׃
וַאֲמַר יְיָ לְנֹחַ וּלְבָנוֹהִי עִמֵּיהּ
לְמֵמַר׃ וַאֲנָא הָא אֲנָא מְקַיֵּם יָתֵי
קְיָמִי עִמְּכוֹן וְעִם־בְּנֵיכוֹן בָּתְרֵיכוֹן׃
וְעִם כָּל־נַפְשָׁא חַיְתָא דְּעִמְּכוֹן
בְּעוֹפָא בְּבְעִירָא וּבְכָל־חַיַּת אַרְעָא
דְּעִמְּכוֹן מִכֹּל נַפְקֵי תֵיבוּתָא לְכָל
חֵיוַת אַרְעָא׃ וַאֲקִים יָת־קְיָמִי
עִמְּכוֹן וְלָא־יִשְׁתֵּיצֵי כָל־בְּשָׂרָא עוֹד
מִמֵּי טוּפָנָא וְלָא־יְהֵי עוֹד טוּפָנָא
לְחַבָּלָא אַרְעָא׃ וַאֲמַר יְיָ הָא אָתֵי
קְיָמָא דִּי אֲנָא יָהֵב בֵּין מֵימְרִי וּבֵינֵיכוֹן
וּבֵין כָּל־נַפְשָׁא חַיְתָא דְּעִמְּכוֹן לְדָרֵי
עָלְמָא׃ יָת קַשְׁתִּי יְהַבִית בַּעֲנָנָא
וּתְהֵי לְאָת קְיָם בֵּין מֵימְרִי וּבֵין
אַרְעָא׃ וּהֵי בַּעֲנָנוּתִי עֲנָנָא עַל־

ארעא

כירק עשב שהפקרתי לאדם הראשון נתתי לכם את כל · בכפשו דמו · אסר להם אבר מן
הי כלומר כל זמן שכפשו בדמו לא תאכלו הבשר : בכפשו דמו · בעוד כפשו בו : בשר
בכפשו לא תאכלו · הרי אבר מן החי : ואף דמו לא תאכלו הרי דם מן החי ואך את
דמכם · אף על פי שהתרתי לכם בטילת בהמה את דמכם אדרוש השופך דם
עצמו : לנפשותיכם · אף החונק עצמו אף עכ״ם שלא יצא ממנו דם : מיד כל חיה · לפי
שחטאו דור המבול והופקרו למאכל חיות רעות לשלוט בהן שנאמר ומשל בדגת הים בהמו כדמת
לפיכך

בְּשָׂרָא דְּחָלִישׁ מִן חַיּוּתָא חַיָּא בְּזִמַּן דְּכִנְפֵּשֵׁיהּ בֵּיהּ אוֹ דְּתָלִישׁ מִן חַיּוּתָא
נְכִיסָתָא וְעַד דְּלָא נִפְקָא כּוּלָּא נִשְׁמָתָא לָא תֵּיכְלוּן: ואך וּבְרַם יַת
דְּמָכוֹן לְנַפְשָׁתֵיכוֹן אֶתְבּוֹעַ מִן יְדָא דְּכָל חַיְתָא דְּקַטְלָא לְבַר נָשָׁא
אֶתְבּוֹעֵינֵיהּ לְאִתְקַטְלָא עֲלֵיהּ וּמִידָא דְּאֱנָשָׁא מִיַּד גְּבַר דְּיִשּׁוּד יַת דְּמָא
דְּאָחוּי אֶתְבַּע יַת נַפְשָׁא דְּאֱנָשָׁא: שפך דְּיִשּׁוֹר דְּמָא דְּאֱנָשָׁא
כְּסַהֲדִין דַּיְנֵיָא מְחַיְּבִין לֵיהּ קְטוֹל וּדְיִשּׁוּד בְּלָא סַהֲדִין מָרֵי עָלְמָא עָתִיד
לְאִתְפְּרָעָא מִנֵּיהּ לְיוֹם דִּינָא רַבָּא אֲרוּם בְּדִיוּקְנָא יְיָ עֲבַד יַת אֱנָשָׁא:
ואתם וְאַתּוּן פּוּשׁוּ וּסְגוּ אִתְיַלְּדוּ בְּאַרְעָא וּסְגוּ בָהּ: ויאמר וַאֲמַר
יְיָ לְנֹחַ וְלִבְנוֹי עִמֵּיהּ לְמֵימַר: אני אֲנָא הָא אֲנָא מְקַיֵּם קַיְּמִי
עִמְּכוֹן וְעִם בְּנֵיכוֹן בַּתְרֵיכוֹן: ואת וְעִם כָּל נַפְשַׁת חַיְיָא דְּעִמְּכוֹן
בְּעוֹפָא וּבְבְעִירָא וּבְכָל חַיַּת אַרְעָא דְּעִמְּכוֹן מִכֹּל נִפְקֵי תֵּיבוּתָא לְכָל חַיַּת
אַרְעָא: והקמותי וַאֲקַיֵּים יַת קַיְּמִי עִמְּכוֹן וְלָא יִשְׁתֵּצֵי כָּל בְּשָׂרָא
עוֹד מִמֵּי דְּטוּבְעָנָא וְלָא יְהֵי עוֹד טוּבְעָנָא לְחַבָּלָא אַרְעָא: ויאמר
וַאֲמַר יְיָ דָּא אָת קְיָמָא דַּאֲנָא מְקַיֵּם בֵּין מֵימְרִי וּבֵינֵיכוֹן וּבֵין כָּל נַפְשַׁת
חַיְיָא דְּעִמְּכוֹן לְדָרֵי עָלְמָא: את יַת קַשְׁתִּי יְהַבִית בְּעַנְנָא וּתְהֵי לְסִימָן
קְיָם בֵּין מֵימְרִי וּבֵינֵי אַרְעָא: והיה וִיהֵי כַּד אֶפְרוֹס עֲנָנִי יְקָרָא עֲלוֹי
ארעא

לפיכך הוצרך להזהיר עליהן את החיות: מיד האדם. מיד ההורג במזיד ואין עדים
אבי אדרוש: ומיד איש אחיו. שהוא אוהב לו כאח והרגו שוגג אבי אדרוש אם לא יגלה
ויבקש על עונו לימחל שאף השוגג גריך כפרה ואם אין עדים לחייבו גלות והוא איבו
ככבע הקבה דורש ממנו. כיון שדרשו רבותיכו והאלהים אנה לידו במקום מכות הקבה
מזומן לפוגלק אחל וכו': באדם דמו יישפך. אם יש עדים המיתוהו אתם למה כי
בצלם אלהים עשה את האדם וזה מקרא אחר עשה העושה את האדם וכן הרבה במקרא:
ואתם פרו ורבו. לפי פשוטו הראוכה לברכה וכאן לצווי ולפי מדרשו להקים מי שאינו
עוסק בפריה ורביה לשופך דמים: ואני הנני. מסכים אבי עמך שהיה כח לוגג לעסוק
בפריה ורביה עד שהבטיחו הקבה שלא לשחת העולם עוד וכן עשה באחרונה אמר לו
הנני מסכים לעשות קיום וחזוק ברית להבטחתי ואתן לך אות: את הארץ אתכם.
הם המתהלכים עם הבריות: מכל יוצאי התיבה. להביא שקצים ורמשים: את הארץ
להביא המזיקין שאינן בכלל החיה: אשר אתכם. שאין הלוכן עם הבריות: והקימותי
אעשה קיום לבריתי ומהו קיומו את הקשת כמו שומיים והולך: לדרת עולם. נכתב
אחר שיש דורות שלא הוצרכו לאות לפי שצדיקים גמורים היו כמו דורו של חזקיהו מלך
יהודה ודורו של רבי שמעון בן יוחאי: בעבי ענן. כשתעלה במחשבה לפני להביא

חשך

ונראתה הקשת בענן: טו וזכרתי
את־בריתי אשר ביני וביניכם ובין
כל־נפש חיה בכל־בשר ולא יהיה
עוד המים למבול לשחת כל־בשר:
ל ומנא כו׳ מפל
יז והיתה הקשת בענן וראיתיה
לזכר ברית עולם בין אלהים ובין
כל־נפש חיה בכל־בשר אשר
על־הארץ: יח ויאמר אלהים
אל־נח זאת אות־הברית אשר
הקימתי ביני ובין כל־בשר אשר
על־הארץ: פ
ששי
נלסס כל נס
קמנ׳
יט ויהיו בני־נח היצאים מן־
התבה שם וחם ויפת וחם הוא אבי
כנען: כ שלשה אלה בני־נח
ומאלה נפצה כל־הארץ: כא ויחל
נח איש האדמה ויטע כרם:
פנילנס
תוחינת נלית
שנגו ערלס
נינים ע״סיין
כב וישת מן־היין וישכר ויתגל
בתוך אהלה: כג וירא חם אבי
כנען את ערות אביו ויגד לשני־
אחיו בחוץ: כד ויקח שם ויפת
את־השמלה וישימו על־שכם
שניהם וילכו אחרנית ויכסו את
ערות אביהם ופניהם אחרנית
וערות אביהם לא ראו: כה ויקץ
נח מיינו וידע את אשר־עשה לו
בנו הקטן: כו ויאמר ארור כנען
עבד
כנען

ארעא ותתחזי קשתא בענגא:
ודכירנא ית קיימי די בין מימרי
ובינכון ובין כל־נפשא חיתא בכל־
בשרא ולא יהון עוד מיא לטופנא
לחבלא כל־בשרא: ותהי קשתא
בענגא ואחזינה לדוכרן קיים עלם
בין מימרא די ובין כל־נפשא חיתא
בכל־בשרא די על ארעא: ואמר
יי לנח דא את־קיים דאקימית בין־
מימרי ובין כל־בשרא די על־
ארעא:
והוו בני־נח די נפקו מן־תיבותא
שם וחם ויפת וחם הוא אבוהי
דכנען: תלתא אילין בני־נח
ומאילין איתבדרו כל־ארעא:
ושרי נח גבר פלח באדעא ונציב
כרמא: ושתי מן־חמרא ורוי
ואיתגלי בגו משכניה: וחזא חם
אבוהי דכנען ית עיריתא דאבוהי
וחוי לתרין אחוהי בשוקא: ונטל
שם ויפת ית כסותא ושויאו על־
כתף תרויהון ואזלו מחזרין וכסיאו
ית עיריתא דאבוהון ואפיהון
מחזרין ועריתא דאבוהון לא חזו:
ואתער נח מחמריה וידע ית דעבד
ליה ברה זעירא: ואמר ליט

יו חשך ואבדון לעולם: בין אלהים ובין כל נפש חיה · בין מדת הדין של מעלה ובינכם
שהיה לו לכתוב ביני ובין כפש חיה · אלא זהו מדרשו כשתבא מדת הדין לקטרג עליכם
יז לחייב אתכם אני רואה את האות וכזכר: זאת אות הברית · הראהו הקשת ואמר לו
יח הרי האות שאמרתי: וחם הוא אבי כנען · למה הוצרך לומר כאן לפי שהפרשה עמוקה
ובאה בשכרותו של נח שקלקל בה חם ועל ידו נתקלל כנען ועדין לא כתב תולדות חם
כ ולא ידעכו שבכנען בכו לפיכך הוצרך לומר כאן וחם הוא אבי כנען: ויקל · עשה עמו

אַרְעָא וּתְתַחֲמִי קַשְׁתָּא בְּיַמָּמָא עַד לָא יִטְמַע שִׁמְשָׁא בַּעֲנָנָא : וזכרתי
וְדַכִּירְנָא יָת קְיָמִי דְּבֵין מֵימְרִי וּבֵינֵיכוֹן וּבֵין כָּל נַפְשָׁת חַיְוָתָא בְּכָל בִּסְרָא
וְלָא יְהֵי תּוּב מַיָּא לְטוּבְעָנָא לְחַבְּלָא כָּל בִּישְׁרָא : ורתיה וְתֶהֱוֵי
קַשְׁתָּא בַּעֲנָנָא וְאֶחְמִינֵהּ לְמִדְכַּר קְיָים עָלַם בֵּין מֵימְרָא דַיְיָ וּבֵין כָּל נַפְשָׁת
חַיְוָתָא בְּכָל בִּסְרָא דְּעַל אַרְעָא : ויאמר וַאֲמַר יְיָ לְנֹחַ דָּא אַת קְיָים
דְּקַיְּמִית בֵּין מֵימְרִי וּבֵין מֵימַר כָּל בִּסְרָא דְּעַל אַרְעָא : ויהיו וַהֲווֹ
בְּנֵי נֹחַ דְּנַפְקוּ מִן תֵּיבוּתָא שֵׁם חָם וָיֶפֶת וְחָם הוּא אֲבוּי דְּכְנָעַן שלשת
תְּלָתָא אִלֵּין בְּנוֹי דְּנֹחַ וּמֵאִלֵּין
אִתְבַּדְּרוּ לְמֵיתַב בְּכָל אַרְעָא :

ירושלמי

ויחל וְשָׁרֵי נֹחַ לְמֵיהֱוֵי גֻּבַר פְּלַח
בְּאַרְעָא וְאַשְׁכַּח גּוּפְנָא דְמוֹשְׁכֵיהּ
נְהָרָא מִן גִּינֵיתָא דְעֵדֶן וְנַצְּבֵיהּ
לְכַרְמָא וּבְיָה בְּיוֹמָא אֲנִיצַת וּבְשִׁילַת עֲנָבִין וַעֲצָרִינוּן : וישת וְשָׁתִי מִן
חַמְרָא וְרַוִי וְאִתְעַרְטַל בְּגוֹ מִשְׁכְּנֵיהּ : וירא וַחֲמָא חָם אֲבוּי דְכְנָעַן
יָת עֶרְיָתָא דַאֲבוּי וְחַוִי לְתַרְתֵּי אֲחוֹהִי בְּשׁוּקָא : ויקח וּנְסִיב שֵׁם וָיֶפֶת יָת
אַסְטְוָא וְשַׁוִיו עַל כְּתֵף תַּרְוֵיהוֹן וְאָזְלוּ מְאַחְזְרִין וּכְסַיּוּ יָת עֶרְיָתָא
דַאֲבוּהוֹן וְאַפֵּיהוֹם מְאַחְזְרִין וְעֶרְיָתָא דַאֲבוּהוֹן לָא חָמוֹן : ויקץ וְאִתְעַר
נֹחַ מִן חַמְרֵיהּ וִידַע בְּאִשְׁתְּעוּת חֶלְמָא יָת דְּעֲבַד לֵיהּ חָם בְּרֵיהּ דְהוּא קָלִיל
בְּזִסְתָּא דְגָרַם לֵיהּ דְּלָא יוֹלִיד בַּר דְּבִיעָיי : ויאמר וַאֲמַר לִיט כְּנָעַן
דְהוּא

הולין שהיה לו לעשות תחלה בטיעה אחרת : איש האדמה · אדוני האדמה כמו איש
נעמי : ויטע כרם · כשנכנס לתיבה הכינים עמו זמורות וייחורי תאנים : אהלו · אהלה כא
כתיב רמז לי׳ שבטים שנקראו על שם שומרון שנקראת אהלה שנלו על עונקי יין שנאמר
השותים במזרקי יין : ויתגל · לשון ויתפעל : וירא חם אבי כנען · יש מדרש אומרי׳ כנען כב
ראה והגיד לאביו לכך הוזכר על הדבר ונתקלל : וירא את ערות אביו · יא שרשו : ויקח
שם ויפת · אין כתוב ויקחו שלא ויקח למד על שם שנתאמן במצוות מיפת לכך זכו בניו
לטלית של ציצית · ויפת זכה לקבורה לבניו שנאמר אתן לגוג מקום שם קבר · וחם שנזף
את אביו נאור בזרעו כן יהיה מלך אשור את שני מצרים ואת גלות כוש בעריה וזקניה
ערום ויחף ושופי שת וגו׳ : ופניהם אחורנית · למה נאמר פעם שנייה ללמד שנשקרנו
אבלו והוצרכו להפוך עצמם לכסותו הפכו פניהם אחורנית : בנו הקטן · הפסול והבזוי כג
כמו הבה קטון כתיך בנויים בזוי : אדור כנען · אתה נרמת לי שלא אוליד בן רביעי כד
אחר לשמשני אדור בכך רביעי להיות משמש את זרעם של אלו הגדולים שהוטל עליהם
עורק עבודתי מעתה · ומה ראה חם שסרסו · אמר להם לאחיו אדם הראשון שני בנים
היו לו והרג זה את זה בשביל ירושת העולם ואביהם יש לו ג׳ בנים ושודמו מבקש בן

עבד עבדים יהיה לאחיו: כו ויאמר
ברוך יהוה אלהי שם ויהי כנען
עבד למו: כז יפת אלהים ליפת
וישכן באהלי שם ויהי כנען עבד
למו: כח ויחי נח אחר המבול
שלש מאות שנה וחמשים שנה:
כט ויהו כל ימי נח תשע מאות
שנה וחמשים שנה וימת: פ
יוד ואלה תולדת בני נח שם
חם ויפת וילדו להם בנים אחר
המבול: א בני יפת גמר ומגוג
ומדי ויון ותבל ומשך ותירס:
ג ובני גמר אשכנז וריפת ותגרמה:
ד ובני יון אלישה ותרשיש כתים
ודדנים: ה מאלה נפרדו איי
הגוים בארצתם איש ללשנו
למשפחתם בגויהם: ו ובני חם
כוש ומצרים ופוט וכנען: ז ובני
כוש סבא וחוילה וסבתה ורעמה
וסבתכא ובני רעמא שבא ודדן:
ח וכוש ילד את נמרד הוא החל
להיות גבר בארץ: ט הוא היה
גבר־ציד לפני יהוה על־כן יאמר
כנמרד גבור־ציד לפני יהוה:
י ותהי ראשית ממלכתו בבל
וארך ואכד וכלנה בארץ שנער: מן
הארץ

כנען עבד פלח יהא לאחוהי:
ואמר ברוך יי אלהיה דשם ויהי
כנען עבדא להון: יפתי יי ליפת
וישרי שכינתיה במשכניה דשם ויהי
כנען עבדא להון: והיא נח בתר
טופנא תלת מאה וחמשין שנין:
והוו כל יומי נח תשע מאה וחמשין
שנין ומית:
ואילין תולדת בני נח שם חם
ויפת ואיתילידו להון בנין בתר
טופנא: בני יפת גומר ומגוג
ומדי ויון ותובל ומשך ותירס:
ובני גומר אשכנז וריפת ותוגרמה:
ובני יון אלישה ותרשיש כתים
ודדנים: מאילין איתפרשו
נגות עממיא בארעתהון גבר
ללישניה לזרעיתהון בעממיהון:
ובני חם כוש ומצרים ופוט וכנען:
ובני כוש סבא וחוילה וסבתה
ורעמה וסבתכא ובני רעמה שבא
ודדן: וכוש אוליד ית נמרוד
הוא שרי למהוי גבר תקיף
בארעא: הוא הוה גבר תקיף
קדם יי על כן יתאמר כנמרוד גבר
תקיף קדם יי: והוה ריש
מלכותיה בבל וארך ואכד וכלנה
בארעא דבבל: מן ארעא ההיא

פולס שלטים רמז לדמי פקלים שלעבל
יל וסכל
יוד
ה וסכל
ב מ כתיב ה ומ
מ׳ ג כתיב ה׳
ב מל מ וקל ס
נ מסר
ל מלא כתוב

כז רביעי: ברוך ה׳ אלהי שם׳ שעתיד לשמור הבטחתו לזרעו לתת להם את ארץ כנען:
כח ויהי להם כנען למם עובד: יפת אלהים ליפת׳ מתורגם יפתי ירחיב: וישכון באהלי
שם׳ ישרה שכינתו בישראל׳ ומדרש חכמים אף על פי שיפת אלהים ליפת שבכה כורש
שהיה מבני יפת בית שכי לא שרתה בו שכינה והיכן שרתה בזוקדש ראשון שבבה שלמה
שהיה מבני שם: ויהי כנען עבד׳ אף משיגלו בני שם ימכרו להם עבדים מבני כנען:
ב ם ותילם׳ זו מרם: להיות גבור׳ להמריד כל העולם על הקב״ה בעצת דור הפלגה:

גבור

דהוא בריה רביעאי עביד משעבד יהי לאחוי: ויאמר ברוך יי אלקא
דשם דעבד תיה צדקא ובגין יהוי כנען עביד ליה: יפת ישפר יי
תחומיה דיפת ויתגיירון בנוי וישרון במדרשא דשם ויהי כנען עביד
לרון: ויהי נח וחיא נח בתר טובענא תלת מאה וחמשין שנין:
ויהיו והוו כל יומי נח תשע מאה וחמשין שנין ומית: אלת
אלין תולדת בנוי דנח ואתילידו לרון בנין בתר טובענא: בני

יפת בנוי דיפת גמר ומגוג ומדי
ויון ותובל ומשך ותירס ושום
אפרכיותהום אפריקי וגרמניא
והמריי ומקדוניא ויתיניא ואוסיא
ותרקי: ובני ובנוי דגומר
אשכנז וריפת ותוגרמא:
ובני יון אלישה אלס וטרסס
אכזיא ודרדניא: מטה מאלין
אתפרשו גניסי נגוות עממיא כל
חד ללישניה ליחוסיהום ב

ירושלמי

בנוי דיפת גומר ושום אפרכיותהון
אפריקי וגרמניא ומדי ומקדוניא
ויתיניא ואנסיא ותרקי:
ובנוי דגומר ושום אפרכיותהון
אסייא ופרכוי וברבריאה:
ובנוי דיון אלישה אפרכיותהון
אלסטרסום ודודניא:

בעממיהום: ובני חם ובנוי דחם כוש ומצרים ופוט וכנען ושום
אפרכיותהום ערביא ומצרים ואליחרק וכנען: ובני כוש ובנוי דכוש
סבא וחוילה וסבתה ורעמא וסבתכא ושום אפרכיותהום סינראי והינדקי
וסמראי ולובאי וזינגאי ובנוי דמוריטינוס זמרגד ומזג: וכוש וכוש
אוליד ית נמרוד הוא שרי למהוי גיבר בחטאה ולמרדא קדם יי
בארעא:

ירושלמי

הוא הוא הוה גיבר מרודא
קדם יי בגין כן יתאמר מן יומא
דאתברי עלמא לא הוה כנמרוד
גיבר בצידא ומרודא קדם יי:
ותהי והוה שרוי מלכותיה בבל
רבתי והדס ונציבין וקטיספון
בארעא דפונטוס:

ירושלמי

הוא הוה גבר בצייד בחטאה
קדם יי דהוה צייד בני אינשא
בלישנהון ואמר להון רחוקו מן
דינו דשם ואדבקו בדינו דנמרוד
בגין כדין יתאמר כנמרוד גברא
גבר בצדיא בחטאה קדם יי:
והות שירוי מלכותיה בבל והדס
ונציבין וקטיספו בארע דבבל: מן

מן

נכור ניל · נל דעתן סל כריות בפיו ומטען למרוד במקום: לפני ה׳ · מתכוין להקניטו
על פניו: על כן יאמר · על כל אדם מרשיע בעזות פנים יודע רבונו ומתכוין למרוד

ג ריש פסוק בתורה : ל ושסל

מִן־הָאָרֶץ הַהִוא יָצָא אַשּׁוּר
וַיִּבֶן אֶת־נִינְוֵה וְאֶת־רְחֹבֹת עִיר
וְאֶת־כָּלַח׃ יב וְאֶת־רֶסֶן בֵּין נִינְוֵה
וּבֵין כָּלַח הִוא הָעִיר הַגְּדֹלָה׃
יג וּמִצְרַיִם יָלַד אֶת־לוּדִים וְאֶת־
עֲנָמִים וְאֶת־לְהָבִים וְאֶת־נַפְתֻּחִים׃
יד וְאֶת־פַּתְרֻסִים וְאֶת־כַּסְלֻחִים
אֲשֶׁר יָצְאוּ מִשָּׁם פְּלִשְׁתִּים וְאֶת־
כַּפְתֹּרִים׃ ס
טו וּכְנַעַן יָלַד אֶת־צִידֹן בְּכֹרוֹ וְאֶת־
חֵת׃ טז וְאֶת־הַיְבוּסִי וְאֶת־הָאֱמֹרִי
וְאֶת הַגִּרְגָּשִׁי׃ יז וְאֶת־הַחִוִּי וְאֶת־
הַעַרְקִי וְאֶת־הַסִּינִי׃ יח וְאֶת־
הָאַרְוָדִי וְאֶת־הַצְּמָרִי וְאֶת־הַחֲמָתִי
וְאַחַר נָפֹצוּ מִשְׁפְּחוֹת הַכְּנַעֲנִי׃
יט וַיְהִי גְּבוּל הַכְּנַעֲנִי מִצִּידֹן בֹּאֲכָה
גְרָרָה עַד־עַזָּה בֹּאֲכָה סְדֹמָה
וַעֲמֹרָה וְאַדְמָה וּצְבֹיִים עַד לָשַׁע׃
כ אֵלֶּה בְנֵי־חָם לְמִשְׁפְּחֹתָם
לִלְשֹׁנֹתָם בְּאַרְצֹתָם בגויהם׃ ס
כא וְלְשֵׁם יֻלַּד גַּם־הוּא
אֲבִי כָל־בְּנֵי עֵבֶר אֲחִי יֶפֶת הַגָּדוֹל׃
כב בְּנֵי שֵׁם עֵילָם וְאַשּׁוּר וְאַרְפַּכְשַׁד
ולוד

נפק אתוראה ובנא ית נינוה וית־
רחבת קרתא וית כלח׃ וית־
רסן בין נינוה ובין כלח היא קרתא
רבתא׃ ומצרים אוליד ית־
לודאי וית ענמאי וית להבאי וית־
נפתוחאי׃ וית פתרוסאי וית־
כסלוחאי דנפקו מתמן פלשתאי
וית קפוטקאי׃
וכנען אוליד ית צידון בוכריה
וית חת׃ וית יבוסאי וית אמוראי
וית גרגשאי׃ וית חיואי וית־
ערקאי וית אנתוסאי׃ וית־
ארודאי וית צמראי וית חמתאי
ובתר כן אתבדרו זרעית כנענאי׃
והוה תחום כנענאי מצידון מטי
לגרר עד עזה מטי לסדום ועמורה
ואדמה וצבים עד לשע׃ אילין
בני חם לזרעיתהון ללישנהון
בארעתהון לעממיהון׃
ולשם איתיליד אף הוא אבוהון
דכל בני עבר אחוהי דיפת רבא׃
בני שם עילם ואשור וארפכשד
ולוד

פ׳ מלא כתורה

ל מלא כתורה

ו כתיב ה

ג וקסל

ונכויס

ק

ם מלא כתורה

פ

יב

יג יב

יד יג

טו יד

ב

כא

כו יקמר זה כנמרוד גבור ציד׃ מן הארץ׃ כיון שראה אשור את בניו שומעין לנמרוד
ומורדין במקום לבנות המגדל ינא מתוכם׃ העיר הגדולה׃ היא ניבוה שנאמר וניבוה
היתה עיר גדולה לאלהים׃ להבים׃ שפניהם דומים ללהב׃ פתרוסים וכסלוחים אשר
ינאו משם פלשתים׃ משניהם ינאו שהיו פתרוסים וכסלוחים מחליפין ומשנה כשותיהם
אלו לאלו וינאו מהם פלשתים׃ ואחר כפונו׃ מאלה כפונו משפחות הרבה׃ גבול׃
סוף ארצו כל גבול לשון סוף וקצה׃ בואכה׃ שם דבר׃ ולא כאדם האומר לחברו גבול
זה מגיע עד אשר תבא לגבול פלוני׃ לשונותם בארצותם׃ אף על פי שנחלקו ללשונו ז
וארצות כלם בני חם הם׃ אבי כל בני עבר׃ הנכר היה שם׃ אחי יפת הגדול׃ אבי

מן הארץ מן אַרְעָא דַהִיא נְפַק
נִמְרוֹד וּמְלַךְ בְּאַרְתּוֹר הִלָּא בְעָא
לְמֵהֲוֵי בְעִיטַת דָּדָא דְפָלוּגְתָּא
וְשֵׁבֶק אַרְבַּע קוּרְיָן אִלֵּין וְיַהֲב לֵיהּ
יְיָ בְּגִין כֵּן אֲתַדָּא וּבְנָא אַרְבַּע קוּרְיָין אָחֳרָנִין יַת נִינְוֵה וְיַת פְּלַטְיָאת קַרְתָּא
וְיַת פְּרִיוֹת: ירושלמי

ואת וְיַת תַּלְאָסַר דְּמִחַבְּנְיָא בֵּינֵי
נִינְוֵה וּבֵינֵי חַדְרַיִת אִיהִי קַרְתָּא
רַבְּתָא: ירושלמי וְיַת תַּלְאָסַר בֵּין נִינְוֵה וּבֵין הַדְרַיִת
הִיא קַרְתָּא רַבְּתָא:

ומצרים וּמִצְרַיִם אוֹלִיד יַת
נִיוּוֹטָאֵי וְיַת מַרְיוֹטָאֵי וְיַת לִיוּוֹקָאֵי
וְיַת פַּנְטַסְכִינָאֵי: ירושלמי וּמִצְרַיִם אוֹלִיד יַת מַרְיוֹטָאֵי וְיַת
פַּנְטַפּוֹלִיטָאֵי וְיַת לוּסְטָאֵי:

ואת פתרוסים וְיַת נַסְיוֹטָאֵי וְיַת
פַּנְטַפּוּלוּטֵי דְּנָפְקוּ מִתַּמָּן פְּלִשְׁתָּאֵי
וְיַת קַפּוֹדָקָאֵי: וכנען וּכְנַעַן
אוֹלִיד יַת צִידוֹן בּוּכְרֵי וְיַת חֵת: ואת וְיַת יְבוּסָאֵי וְיַת אֱמוֹרָאֵי
וְיַת גַּרְגָּשָׁאֵי: ירושלמי

ואת החוי וְיַת חִוָּאֵי וְיַת עִירְקָאֵי
וְיַת אַנְתּוֹסָאֵי: וְיַת טְרִיפּוֹלָאֵי וְיַת עַרְקָאֵי וְיַת
כַּפְרוֹסָאֵי:

ואת וְיַת לוּטָסָאֵי וְיַת חוּמְצָאֵי
וְיַת אַנְטוּכָאֵי וּבָתַר כֵּדֵין אִתְבַּדְּדוּ
זַרְעַיְיתְהוֹן דִּכְנַעֲנָאֵי: וְיַת אַנְטַרְידָנָאֵי וְיַת חַמָּצָאֵי וְיַת
אַנְטוּכְיָא מִן בָּבֶל מִן בָּתַר כֵּדֵין
אִיתְפְּרָשׁוּ נִיסֵי אוּמַיָּא:

וַהֲוָה תְּחוּם כְּנַעֲנָאֵי מִן כּוֹתְנַיִים
מְעַלָּךְ לְגַרַר עַד עַזָּה מְעַלָּךְ לְסְדוֹם וַעֲמוֹרָא אַדְמָא וּצְבוֹיִים עַד קַלְדָּהִי:
אלה אִלֵּין בְּנוֹי דְּחָם לְזַרְעִית יְחוּסֵיהוֹם לְלִישָׁנֵיהוֹם בְּמוֹתַב אַרְעָתֵיהוֹן
בְּגִנְיָסַת עַמְּמֵיהוֹן: ולשם וְלִשֵׁם אִתְיְלִיד אַף הוּא בַּר הוּא אֲבוּהוֹן
דְּכָל בְּנֵי עִבְרָאֵי אָחוּי דְיָפֶת רַבָּא בַּר חֲלָתָא הֲוָי: בני בְּנוֹי דְשֵׁם
עֵילָם

יודע אם יפת הגדול אם שם כשהוא אומר שם בן מאת שנה וגו' שכתוב אחר המבול הוא
אומר יפת הגדול שהרי בן תק שנה היה כח כשהתחיל להוליד והמבול היה בשנת שש
מאות שנה כמנין שהגדול בבניו היה בן ק שנה ושם לא הגיע למאה עד שכתוב אחר
המבול: אחי יפת: ולא אחי חם שאלו שביהם כבדו את אביהם וזה בזהו:

וְלוּד וַאֲרָם: כב וּבְנֵי אֲרָם עוּץ
וְחוּל וְגֶתֶר וָמָשׁ: כג וְאַרְפַּכְשַׁד
יָלַד אֶת־שֶׁלַח וְשֶׁלַח יָלַד אֶת־עֵבֶר:
כד וּלְעֵבֶר יֻלַּד שְׁנֵי בָנִים שֵׁם הָאֶחָד
פֶּלֶג כִּי בְיָמָיו נִפְלְגָה הָאָרֶץ וְשֵׁם
אָחִיו יָקְטָן: כה וְיָקְטָן יָלַד אֶת־
אַלְמוֹדָד וְאֶת שֶׁלֶף וְאֶת חֲצַרְמָוֶת
וְאֶת־יָרַח: כו וְאֶת הֲדוֹרָם וְאֶת־
אוּזָל וְאֶת־דִּקְלָה: כז וְאֶת־עוֹבָל
וְאֶת־אֲבִימָאֵל וְאֶת־שְׁבָא: כח וְאֶת־
אוֹפִיר וְאֶת־חֲוִילָה וְאֶת־יוֹבָב כָּל־
אֵלֶּה בְּנֵי יָקְטָן: כט וַיְהִי מוֹשָׁבָם
מִמֵּשָׁא בֹאֲכָה סְפָרָה הַר הַקֶּדֶם:
ל אֵלֶּה בְנֵי־שֵׁם לְמִשְׁפְּחֹתָם
לִלְשֹׁנֹתָם בְּאַרְצֹתָם לגויהם:
לא אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי־נֹחַ לְתוֹלְדֹתָם
בגויהם וּמֵאֵלֶּה נִפְרְדוּ הַגּוֹיִם בָּאָרֶץ
אַחַר הַמַּבּוּל: פ
שביעי יא
ו וַיְהִי כָל־הָאָרֶץ שָׂפָה אֶחָת
וּדְבָרִים אֲחָדִים: ב וַיְהִי בִּנְסָעָם
מִקֶּדֶם וַיִּמְצְאוּ בִקְעָה בְּאֶרֶץ שִׁנְעָר
וַיֵּשְׁבוּ שָׁם: ג וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־
רֵעֵהוּ הָבָה נִלְבְּנָה לְבֵנִים וְנִשְׂרְפָה
לִשְׂרֵפָה וַתְּהִי לָהֶם הַלְּבֵנָה לְאָבֶן
וְהַחֹמָר הָיָה לָהֶם לַחֹמָר: ד וַיֹּאמְרוּ

ס פסוקים בספר תת ומת ומת ומת.
ב מנ
ג מנ
ד ומנ
ד פסל ס

הבה

וְלוּד וְאַרְם: וּבְנֵי אַרְם עוּץ וְחוּל
וְגֶתֶר וּמָשׁ: וְאַרְפַּכְשַׁד אוֹלִיד
יַת שֶׁלַח וְשֶׁלַח אוֹלִיד יַת עֵבֶר:
וּלְעֵבֶר אִתְּ לֵידוּ תְּרֵין בְּנִין שׁוּם חַד
פְּלֶג אֲרֵי בְיוֹמוֹהִי אִיתְפְּלִיגַת
אַרְעָא וְשׁוּם אֲחוּהִי יָקְטָן: וְיָקְטָן
אוֹלִיד יַת אַלְמוֹדָד וְיַת שֶׁלֶף וְיַת
חֲצַרְמָוֶת וְיַת יָרַח: וְיַת הֲדוֹרָם
וְיַת אוּזָל וְיַת דִּקְלָה: וְיַת עוּבָל
וְיַת אֲבִימָאֵל וְיַת שְׁבָא: וְיַת
אוֹפִיר וְיַת חֲוִילָה וְיַת יוֹבָב כָּל־
אִילֵּין בְּנֵי יָקְטָן: וַהֲוָה מוֹתְבָנֵיהוֹן
מִמֵּשָׁא מָטֵי לְסַפַּר טוּר מַדִּינְחָא:
אִילֵּין בְּנֵי שֵׁם לְזַרְעָתְהוֹן לְלִישָׁנָהוֹן
בְּאַרְעָהוֹן בְּעַמְּמֵיהוֹן: אִילֵּין
זַרְעָת בְּנֵי נֹחַ לְתוֹלְדָתְהוֹן
בְּעַמְּמֵיהוֹן וּמֵאִילֵּין אִתְּפְּרִשׁוּ
עַמְּמַיָּא בְּאַרְעָא בָּתַר טוּפָנָא:
וַהֲוָה כָל־אַרְעָא לִישָׁן חַד וּמַמְלָל
חַד: וַהֲוָה בְּמִטַּלְהוֹן בְּקַדְמִיחָא
וְאַשְׁכַּחוּ בִּקְעָתָא בְּאַרְעָא דְּבָבֶל
וְיָתִיבוּ תַּמָּן: וְאָמְרוּ גֻּבַר לְחַבְרֵיהּ
הָבוּ נִרְמֵי לְבֵנִין וְנוֹקִידִינְהוֹן יְקִידְתָּא
וַהֲוָת לְהוֹן לְבֵינְתָא לְאַבְנָא
וְחֵימָרָא הֲוָה לְהוֹן לְשִׁיעַ: וְאָמְרוּ

הב

כפלגה · כתבלבלו הלשונות וכפרו מן הבקעה ונתפלגו בכל העולם למדינו שהיה עבר כביל שקדש שם בכו עם העתיד ושכיבו בסדר עולם שבסוף ימיו כתפלגו · שלת בתחלת ימיו הדי יקטן אחיו נעיר ממנו והוליד כמה משפחות קודם לכן שכאמר ויקטן ילד וגו׳ ואחר כך ויהי כל הארץ וגו׳ · ולת באמצע ימיו לא בא הכתוב לסתום שלא לפר׳ · הא למדת שבשנת מות פלג כתפלגו: יקטן · שהיה עכיו ומקטין עצמו לכך זכה להעמיד כל המשפחות הללו: מגרמות · על שם מקומו דברי אגדה: שפה אחת · לשון הקדש:

ודברים

עֵילָם וְאַחוּד וְאַרְפַּכְשַׁד וְלוּד וַאֲרָם: וארפכשד וארפכשד אוליד ית
שֶׁלַח וְשֶׁלַח אוֹלִיד יַת עֵבֶר: ולעבר ולעבד אתילידו תרין בְּנִין שׁוּם
חַד פְּלַג אַרְעָא בְּיוֹמוֹי אִתְפְּלִיגַת אַרְעָא וְשׁוּם אָחוּי יָקְטָן: ויקטן
וְיָקְטָן אוֹלִיד יַת אַלְמוֹדָד וְדַמְשַׁח יַת אַרְעָא בְּאַשְׁלוּן וַיַת שֶׁלֶף דְּשָׁלַף מִן
דְּנַחְדְּוֹתָא וַיַת חֲצַרְמָוֶת וַיַת יָרַח: ואת וַיַת הֲדוֹרָם וַיַת אוּזָל וַיַת דִּקְלָא
וְאַת וַיַת עוֹבָל וַיַת אֲבִימָאֵל וַיַת שְׁבָא: וארת וַיַת אוֹפִיר וַיַת
חֲוִילָא וַיַת יוֹבָב כָּל אִלֵּין בְּנוֹי דְיָקְטָן: ויהי וַהֲוָה בֵּית מִתְכַּנְיְהוֹן
מִן מֵישָׁא מֵעַלְךָ לְסַפְרְוָאֵי טַוּר מַדִּינְחָא: אלה אִלֵּין בְּנוֹי דְשֵׁם
לְיִחוּסֵיהוֹן כְּמִיתַּב אַרְעַיְיתְהוֹן לְגֻנְיָסַת עַמְּמֵהוֹן: לה אִלֵּין יִחוּסֵי
בְּנוֹי דְנֹחַ לְיִחוּסֵיהוֹן בְּעַמְּמֵיהוֹן
וּמֵאִלֵּין אִתְפְּרִשׁוּ עַמְּמַיָּא בְּאַרְעָא
בָּתַר טוּבְעָנָא: ויהי כל וַהֲוָה
כָּל אַרְעָא לִישַׁן חַד וּמַמְלַל חַד
וְעִיטָא חֲדָא בְּלִישַׁן קוּדְשָׁא הֲוָוּ
מְמַלְּלִין דְּאִיתְבְּרִיָא בֵּיהּ עַלְמָא מִן
שִׁירוּיָא:

ירושלמי

וַהֲוָון כָּל דָּרָיָא דְאַרְעָא לִישָׁן חַד
וּמַמְלַל חַד וְעִיצָה חֲדָא אֲרוּם
בְּלִישַׁן קוּדְשָׁא הֲוָוּ מְמַלְּלִין דְּבָה
אִתְבְּרִי עָלְמָא מִן שִׁירוּיָא:

ויהי וַהֲוָה בְּמֵיטַלְהוֹן מִמַּדִּינְחָא
וְאַשְׁכְּחוּ בִּקְעָתָא בְּאַרְעָא דְּבָבֶל
וְיָתִיבוּ תַּמָּן:

ירושלמי

כַּד אֲטָעוּ לְבָהוֹן מִן בָּתַר מֵימְרָא
דְּמֵאן דְּאֲמַר וַהֲוָה עַלְמָא מִן
שִׁירוּיָא וְאַשְׁכְּחוּ בִּקְעָא בְּאַרְעָא
דְּפוּנְטוֹס וְשָׁרוּן תַּמָּן:

ויאמרו וְאָמְרוּ גְּבַר לְחַבְרֵיהּ
הָבוּ נִרְמֵי לִיבְנִין וְנִיוֵי יַתְהוֹן ב
בְּאַתּוּנָא וַהֲוָת לְהוֹן לְבֵינָתָא לְאַבְנָא וְטִינָא הֲוָת לְהוֹם לְשִׁיעַ: ויאמרו
ואמרו

ודברים לחדים · בלו בענה לחת ולמרו לא כל הימנו שיבור לו לת העליונים כעלה
לרקיע ונעשה עמו מלחמה · ד״ל על יחידו של עולם · ד״ל ודברים לחדים למרו לחת
לאלף ולרע שכים הרקיע מתמוטט כשם שעשה בימי המבול בולו ונעשה לו במיכות
בר: בנבעם ונקדם · שהיו יושבים שם כדכתיב למעלה ויהי מושבם וגו׳ הר הקדם
ובנעו משם לתור להם מקום להחזיק את כלם ולא מצאו אלא שנער: אים אל דעהו:
לומה לאומה מבדים לבוש ובוש לפוט ופוט לבבען: הבה · הזמינו עצמכם · כל הבה
לשון הזמנה הוא שמכינים עצמן ומתחברים למלאכה או לענה או למשא · הבה הזמינו
אפרקלייר בלעז: לבנים · שאין אבנים בבבל שהיא בקעה: ונשרפה לשרפה · כך
עושין הלבנים שקורים טוולש שורפים אותן בכבשן: לחמר · לטוש הקיר:

הבה ונבנה-לנו עיר ומגדל וראשו
בשמים ונעשה-לנו שם פן-נפוץ
על-פני כל-הארץ: ה וירד יהוה
לראת את-העיר ואת-המגדל אשר
בנו בני האדם: ו ויאמר יהוה הן
עם אחד ושפה אחת לכלם וזה
החלם לעשות ועתה לא-יבצר
מהם כל אשר יזמו לעשות:
ז הבה נרדה ונבלה שם שפתם
אשר לא ישמעו איש שפת רעהו:
ח ויפץ יהוה אתם משם על-פני
כל-הארץ ויחדלו לבנת העיר:
ט על-כן קרא שמה בבל כי-שם
בלל יהוה שפת כל-הארץ ומשם
הפיצם יהוה על-פני כל הארץ:
פ אלה תולדת שם שם
בן-מאת שנה ויולד את-ארפכשד
שנתים אחר המבול: יא ויחי-שם
אחרי הולידו את-ארפכשד חמש
מאות שנה ויולד בנים ובנות:
ס יב וארפכשד חי חמש
ושלשים שנה ויולד את-שלח:
יג ויחי ארפכשד אחרי הולידו את-
שלח שלש שנים וארבע מאות שנה
ויולד בנים ובנות: ס

ושלח

לפני

ד פעמים

הבו ונבני לנא קרתא ומגדלא
ורישיה מטי על-ציית שמיא ונעביד
לנא שום דילמא נתבדר על-אפי
כל-ארעא: ואיתגלי יי לאיתפרעא
על עובד קרתא ומגדלא די בנו בני
אנשא: ואמר יי הא עמא חד
ולישן חד לכולהון ודין השריאו
למעבד וכען לא-ירתמנע מנהון
כל דחשיבו למעבד: הבו
נתגלי ונבלבל תמן לישנהון די
לא ישמעון גבר לישן חברה:
ובדד יי יתהון מתמן על אפי כל-
ארעא ומנעו למבני קרתא: על-
כן קרא שמה בבל ארי-תמן בלבל
יי לישן כל-ארעא ומתמן בדרינון
יי על-אפי כל-ארעא:
אילין תולדת שם שם בר מאה
שנין ואוליד ית-ארפכשד תרתין
שנין בתר טופנא: וחיא שם בתר
דאוליד ית-ארפכשד חמש מאה
שנין ואוליד בנין ובנן:
וארפכשד חיא תלתין וחמש
שנין ואוליד ית-שלח: וחיא
ארפכשד בתר דאוליד ית-שלח
ארבע מאה ותלת שנין ואוליד
בנין ובנן:

ושלח

ד פ

כן כתוב · שלא יביא עליהם שום מכה להפיצם מכאן: וירד ה׳ לראות · לא הוצרך לכך שלא
בא ללמד לדייני שלא ירשיעו הכלום עד שירדו ויביאו · במדרש ר׳ תנחומא: בני האדם ·
אלא בני מי שמא בני חזירים וגמלים אלא בני אדם הראשון שכפה את הטובה ואמר
הואסה אשר כתת עמדי אף אלו כפו בטובה למרוד במי שהשפיעם טובה ומלטם מן
המבול: הן עם אחד · כל טובה זו יש עמהן שעם אחד הם ושפה אחת לכלן ודבר זה
התחלו לעשות: החלם · כמו אמרם עשותם להתחיל הם לעשות: לא יבצר · בתמיה

יבצר

וְאַמְרוּ הָבוּ נִבְנֵי לָנָא קַרְתָּא
וּמִגְדְּלָא וְרֵישֵׁיהּ מְטֵי עַד צִית שְׁמַיָּא
וְנַעְבֵּיד לָנָא סִגְדוּ בְּרֵישֵׁיהּ וְנִישְׁוֵי
חַרְבָּא בִּידֵיהּ וּתְהֵי עַבְדָּא לְקִבְלָא
סִדְרֵי קְרָבָא קֳדָם עַד לָא נְתְבַּדַּר
מֵעַלְוֵי אַנְפֵּי אַרְעָ׳: וִיר׳ וְאִתְגְּלִי יְיָ
לְאִתְפַּרְעָא מִנְּהוֹן עַל עוֹבַד קַרְתָּא
וּמוּגְדְּלָא דְּבָנוּ בְּנֵי נָשָׁא: וַיֹּאמֶר
וְאָמַר יְיָ הָא עַמָּא חַד וְלִישָׁן חַד
לְכֻלְּהוֹם וְדָא אִתְחַשְּׁבוּ לְמֶעְבַּד וּכְדוּן לָא יִתְמְנַע מִנְּהוֹן כָּל דַּחֲשִׁיבוּ
לְמֶעְבַּד: הבה אֲמַר יְיָ לְשַׁבְעִין מַלְאָכַיָּא דְּקַיְּימִין קֳמוֹי אֵיתוֹן כְּדוּן
וְנִנְחִית וּנְעַרְבֵּב תַּמָּן לִישָׁנְהוֹן דְּלָא יִשְׁמְעוּן אֱנַשׁ לִישַׁן חַבְרֵיהּ: וַיָּפֶץ
וְאַגְלִיאַת מֵימְרָא דַּיְיָ עֲלוֹי קַרְתָּא וְעַמֵּיהּ שׁוּבְעִין מַלְאָכַיָּא כָּל קְבֵל שׁוּבְעִין
עַמְּמַיָּא וְכָל חַד וְחַד לִישָׁן עַמֵּיהּ וּמְשַׁם כַּתְבֵיהּ בִּידֵיהּ וּבַדִּינוֹן מִתַּמָּן
עַל אַנְפֵּי כָל אַרְעָא לְשַׁבְעִין לִישָׁנִין וְלָא הֲוָה יָדַע חַד מַה דְּיֵימַר חַבְרֵיהּ
וַהֲווֹ קְטָלִין דִּין לְדִין וּפְסַקוּ מִלְּמִבְנֵי קַרְתָּא: עַל כֵּן בְּגִין כֵּן קְרָא
שְׁמָהּ בָּבֶל אֲרוּם תַּמָּן עַרְבִּיב יְיָ לִישַׁן כָּל דָּרֵי אַרְעָא וּמִתַּמָּן בַּדְּרִינוּן יְיָ
עַל אַנְפֵּי כָל אַרְעָא: אלה אִלֵּין גְּנִיסַת שֵׁם שֵׁם בַּר מְאָה שְׁנִין כַּד
אוֹלִיד יָת אַרְפַּכְשַׁד תְּרֵתֵין שְׁנִין בָּתַר טוּבְעָנָא: ויחי וְחַיָּא שֵׁם בָּתַר
דְּאוֹלִיד יָת אַרְפַּכְשַׁד חֲמֵשׁ מְאָה שְׁנִין וְאוֹלִיד בְּנִין וּבְנָן: וארפכשד
וְאַרְפַּכְשַׁד חַיָּא תְּלָתִין וַחֲמֵשׁ שְׁנִין וְאוֹלִיד יָת שֶׁלַח: ויחי וְחַיָּא
אַרְפַּכְשַׁד בָּתַר דְּאוֹלִיד יָת שֶׁלַח אַרְבַּע מְאָה וּתְלָתִין שְׁנִין וְאוֹלִיד בְּנִין
וּבְנָן:

יבנר לשון מכיעה כתרגו׳ ולומה לו יבנור רוח כנילים: הבה כרלה׳ בבית דינו כמלך
מעכוהכותו יתירה: הבה׳ מלה ככנל מלה הס לאמרו הבה כבכה והוא כבנלס מלך
ולאמר הבה כרלה: ובבלה׳ ובבלבל כין משמש בלשון רביס והא לאחרוכה יתירה כלא כל
כרלה: לא ישמעו׳ זה שואל לבכה וזה מביא טיט וזה עומד עליו ופוגע מוחו: ויפץ
ה׳ לוקס משם׳ בעולם הזה מה שלאמרו פן כפוץ כתקייס עליהס׳ הוא שאת שלמה מגורת
רשע היא מבולבלו: ומשם הפיצם׳ למד שאין להס חלק לעולם הבא וכי לא זו קשה של
דור המבול לו של דור הפלגה אלו לא פשטו יד בעיקר ואלו פשטו יד בעיקר להלחס בו
ואלו כשטפו ואלו לא כאבדו מן העולם אלא שדור המבול היו גזלנים והיתה מריבה
ביניהם ושל היו כוהגים אהבה ורעות ביניהם שנאמר שפה אחת ודברים אחדים׳ למדת
שגנאי המחלוקת וגדול השלום: שם בן מאת שנה׳ כשהוליד את ארפכשד שכתים

יד וְשֶׁלַח חַי שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֶד
אֶת־עֵבֶר׃ טו וַיְחִי־שֶׁלַח אַחֲרֵי
הוֹלִידוֹ אֶת־עֵבֶר שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְאַרְבַּע
מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת׃
ס טז וַיְחִי־עֵבֶר אַרְבַּע
וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־פֶּלֶג׃
יז וַיְחִי־עֵבֶר אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־פֶּלֶג
שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה
וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת׃ ס
יח וַיְחִי־פֶלֶג שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֶד
אֶת־רְעוּ׃ יט וַיְחִי־פֶלֶג אַחֲרֵי
הוֹלִידוֹ אֶת־רְעוּ תֵּשַׁע שָׁנִים
וּמָאתַיִם שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת׃
ס כ וַיְחִי רְעוּ שְׁתַּיִם
וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־שְׂרוּג׃
כא וַיְחִי־רְעוּ אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־
שְׂרוּג שֶׁבַע שָׁנִים וּמָאתַיִם שָׁנָה
וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת׃ ס
כב וַיְחִי שְׂרוּג שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֶד
אֶת נָחוֹר׃ כג וַיְחִי שְׂרוּג אַחֲרֵי
הוֹלִידוֹ אֶת־נָחוֹר מָאתַיִם שָׁנָה
וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת׃ ס
כד וַיְחִי נָחוֹר תֵּשַׁע וְעֶשְׂרִים שָׁנָה
וַיּוֹלֶד אֶת־תָּרַח׃ כה וַיְחִי נָחוֹר
אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־תֶּרַח תְּשַׁע־
עֶשְׂרֵה שָׁנָה וּמְאַת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים
וּבָנוֹת׃ ס כו וַיְחִי־
תֶרַח שִׁבְעִים שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־אַבְרָם
אֶת־נָחוֹר וְאֶת־הָרָן׃ כז וְאֵלֶּה
תוֹלְדֹת תֶּרַח תֶּרַח הוֹלִיד אֶת־
אַבְרָם אֶת־נָחוֹר וְאֶת־הָרָן וְהָרָן הוֹלִיד אֶת־לוֹט׃ כח וַיָּמָת הָרָן עַל־

ס דמין ס נסף

ומלא
ג פסיקים לית
סתומה לית

וְשֶׁלַח חַיָא תְּלָתִין שְׁנִין וְאוֹלִיד
יַת־עֵבֶר׃ וְחַיָא שֶׁלַח בָּתַר דְּאוֹלִיד
יַת־עֵבֶר אַרְבַּע מְאָה וּתְלָת שְׁנִין
וְאוֹלִיד בְּנִין וּבְנָן׃
וְחַיָא־עֵבֶר תְּלָתִין וְאַרְבַּע שְׁנִין
וְאוֹלִיד יַת־פֶּלֶג׃ וְחַיָא־עֵבֶר בָּתַר
דְּאוֹלִיד יַת־פֶּלֶג אַרְבַּע מְאָה־
וּתְלָתִין שְׁנִין וְאוֹלִיד בְּנִין וּבְנָן׃
וְחַיָא־פֶלֶג תְּלָתִין שְׁנִין וְאוֹלִיד
יַת־רְעוּ׃ וְחַיָא־פֶלֶג בָּתַר דְּאוֹלִיד
יַת־רְעוּ מָאתָן וּתְשַׁע שְׁנִין וְאוֹלִיד
בְּנִין וּבְנָן׃
וְחַיָא רְעוּ תְּלָתִין וְתַרְתֵּין שְׁנִין
וְאוֹלִיד יַת־שְׂרוּג׃ וְחַיָא רְעוּ בָּתַר
דְּאוֹלִיד יַת־שְׂרוּג מָאתָן וּשְׁבַע שְׁנִין
וְאוֹלִיד בְּנִין וּבְנָן׃
וְחַיָא שְׂרוּג תְּלָתִין שְׁנִין וְאוֹלִיד
יַת־נָחוֹר׃ וְחַיָא שְׂרוּג בָּתַר דְּאוֹלִיד
יַת־נָחוֹר מָאתָן שְׁנִין וְאוֹלִיד
בְּנִין וּבְנָן׃
וְחַיָא נָחוֹר עֶסְרִין וּתְשַׁע שְׁנִין
וְאוֹלִיד יַת־תֶּרַח׃ וְחַיָא נָחוֹר בָּתַר
דְּאוֹלִיד יַת־תֶּרַח מְאָה־וּתְשַׁע עֲסָרֵי
שְׁנִין וְאוֹלִיד בְּנִין וּבְנָן׃
וְחַיָא־תֶרַח שַׁבְעִין שְׁנִין וְאוֹלִיד
יַת־אַבְרָם יַת־נָחוֹר וְיַת־הָרָן׃
וְאִלֵּין תּוֹלְדָת תֶּרַח תֶּרַח אוֹלִיד
יַת־אַבְרָם יַת־נָחוֹר וְיַת־הָרָן וְהָרָן
אוֹלִיד יַת־לוֹט׃ וּמִית הָרָן עַל־

אפי

פני

אַפֵּי תֶרַח אֲבוּהִי בְּאַרְעָא יַלְדוּתֵיהּ בְּאוּר כַּשְׂדָּאֵי: וּנְסִיב אַבְרָם וְנָחוֹר לְהוֹן נְשִׁין שֵׁם אִתַּת אַבְרָם שָׂרַי וְשֵׁם אֵשֶׁת נָחוֹר מִלְכָּה בַּת הָרָן אֲבוּהּ דְּמִלְכָּה וַאֲבוּהּ דְּיִסְכָּה: וַהֲוָת שָׂרַי עֲקָרָה לֵית לַהּ בְּרָא: וּנְסִיב תֶּרַח יָת אַבְרָם בְּרֵהּ וְיָת לוֹט בַּר בְּרֵהּ דְּהָרָן וְיָת שָׂרַי כַּלְתֵּהּ אִתְּתָא דְּאַבְרָם בְּרֵהּ וְאַפִּיקּוּן מֵאוּר כַּשְׂדָּאֵי לְמֵיזַל לְאַרְעָא כְּנָעַן וַאֲתוֹ עַד חָרָן וְיָתְבוּ תַּמָּן: וַהֲווֹן יוֹמָהָתָא תְּרֵין מְאָה וְתַרְתֵּין שְׁנִין וַאֲמוֹת תֶּרַח בְּחָרָן:

יונתן בן עוזיאל

וּבְנָן: ושלח וְשֶׁלַח חַיָּא תְּלָתִין שְׁנִין וְאוֹלִיד יָת עֵבֶר: ויחי וְחַיָּא שֶׁלַח בָּתַר דְּאוֹלִיד יָת עֵבֶר אַרְבַּע מְאָה וְתְלָת שְׁנִין וְאוֹלִיד בְּנִין וּבְנָן: ויחי וְחַיָּא עֵבֶר תְּלָתִין וְאַרְבַּע שְׁנִין וְאוֹלִיד יָת פֶּלֶג: ויחי וְחַיָּא עֵבֶר בָּתַר דְּאוֹלִיד יָת פֶּלֶג אַרְבַּע מְאָה וּתְלָתִין שְׁנִין וְאוֹלִיד בְּנִין וּבְנָן: ויחי וְחַיָּא פֶּלֶג תְּלָתִין שְׁנִין וְאוֹלִיד יָת רְעוּ: ויחי וְחַיָּא פֶּלֶג בָּתַר דְּאוֹלִיד יָת רְעוּ מָאתָן וּתְשַׁע שְׁנִין וְאוֹלִיד בְּנִין וּבְנָן: ויחי וְחַיָּא רְעוּ תְּלָתִין וְתַרְתֵּין שְׁנִין וְאוֹלִיד יָת שְׂרוּג: ויחי וְחַיָּא רְעוּ בָּתַר דְּאוֹלִיד יָת שְׂרוּג מָאתָן וְשַׁבַּע שְׁנִין וְאוֹלִיד בְּנִין וּבְנָן: ויחי וְחַיָּא שְׂרוּג תְּלָתִין שְׁנִין וְאוֹלִיד יָת נָחוֹר: ויחי וְחַיָּא שְׂרוּג בָּתַר דְּאוֹלִיד יָת נָחוֹר מָאתָן שְׁנִין וְאוֹלִיד בְּנִין וּבְנָן: ויחי וְחַיָּא נָחוֹר עֶשְׂרִין וּתְשַׁע שְׁנִין וְאוֹלִיד יָת תֶּרַח: ויחי וְחַיָּא נָחוֹר בָּתַר דְּאוֹלִיד יָת תֶּרַח מְאָה וְשִׁתְּסַרֵי שְׁנִין וְאוֹלִיד בְּנִין וּבְנָן: ויחי תרח וְחַיָּא תֶּרַח שׁוּבְעִין שְׁנִין וְאוֹלִיד יָת אַבְרָם וְיָת נָחוֹר וְיָת הָרָן: ואלה וְאִלֵּין גְּנִיסַת תֶּרַח תֶּרַח אוֹלִיד יָת אַבְרָם יָת נָחוֹר וְיָת הָרָן וְהָרָן אוֹלִיד יָת לוֹט: וימת וַהֲוָה כַּד רָמָא נִמְרוֹד יָת אַבְרָם לְאַתּוּנָא דְּנוּרָא דְּלָא פְּלַח לְטַעֲוָתֵיהּ וְלָא הֲוָה רְשׁוּתָא לְנוּרָא לְמוֹקְדֵיהּ וּבְכֵן אִתְפְּלַג לִבְנָה דְּהָרָן לְמֵימַר אִילוּ נָצַח נִמְרוֹד אֵיהִי מִן סִיעָתֵיהּ וְאִילוּ נָצַח אַבְרָם אֵיהִי מִן סִיעָתֵיהּ וְכַד חָמוּן כָּל עַמְמַיָּא דְּהוּ תַּמָּן דְּלָא שַׁלְטַת נוּרָא בְּאַבְרָם אָמַר בְּלִבְּהוֹן הֵלָא הָרָן אָחוּי דְּאַבְרָם מְלָא קוּסְמִין וְחַרְשִׁין וְאִיהוּ לָחַשׁ עָלוֹי אֵישָׁתָא דְּלָא לְמֵיקַד יָת אָחוּי מִן יַד נָפְלַת אֵישָׁתָא מִן שְׁמֵי מְרוֹמָא וּגְמַרְתֵּיהּ וּמִית הָרָן לְמֵיחֲמֵי תֶּרַח אֲבוּי הֵיךְ אִיתְיוּקַד בְּאַרְעָא יַלְדוּתֵיהּ בְּאַתּוּן נוּרָא דְעָבְדוּ כַּשְׂדָּאֵי לְאַבְרָם אָחוּי: ויקח וּנְסִיב אַבְרָם וְנָחוֹר לְהוֹן נְשִׁין שֵׁם אִתַּת אַבְרָם שָׂרַי

ושם אשת נחור מלכה בת הרן
אבי מלכה ואבי יסכה: ל ותהי
שרי עקרה אין לה ולד: לא ויקח
תרח את אברם בנו ואת לוט בן
הרן בן בנו ואת שרי כלתו אשת
אברם בנו ויצאו אתם מאור כשדים
ללכת ארצה כנען ויבאו עד חרן
וישבו שם: לב ויהיו ימי תרח
חמש שנים ומאתים שנה וימת
תרח בחרן:

קכנ · כנ"לאל ק"ימן · אכי יסכה לוט:

פ פ פ

ויאמר יהוה אל אברם
לך לך מארצך
וממולדתך ומבית
אביך אל הארץ אשר אראך:
ב ואעשך לגוי גדול ואברכך
ואגדלה שמך והיה ברכה:

ואברכה

ואמר ליי לאברם איזיל לך
מארעך ומילדותך
ומבית אבוך ל
לארעא דאחזינך: ואעבדינך לעם
סגי ואברכינך וארבי שמך והוא
מברך:

שרי ושום אתת נחור מלכה בת
הרן אבוהא דמלכה ואבוהא
דיסכה: והות שרי עקרה לית
לה ולד: ודבר תרח ית אברם
בריה וית לוט בר הרן בר בריה
וית שרי כלתיה אתת אברם בריה
ונפקו עמהון מאורא דכשדאי
למיזל לארעא דכנען ואתו עד
חרן ויתיבו תמן: והוון יומי תרח
מאתן וחמש שנין ומית תרח בחרן:

רמז לו יב כשתכיס בן ק' כמנין לך לך מז ואעשך לגוי גדול שמולך לו ינפק:

בין שפוכה

וכשכילל אברם אמרו לו להרן משל מי אתה אמר להם הרן משל אברם אבי השליכוהו
לכבשן האש וכשרף וזהו אור כשדים · ומכחש פירש אור בקעה וכן באורים כבדו ה' וכן
מאורת בפעוכי כל אור ובקע עמוק קרוי אור: יסכה · זו שרה על שם שסוכה ברוח
הקדש ושהכל סוכין ביופיה ולשון כסיכות כמו שרה לשון שררה: ויצאו אתם · ויצאו
תרח ואברם עם לוט ושרי: וימת תרח בחרן · לאחר שיצא אברם מחרן ובא לארץ כנען
ויקר מה שכה שהרי כתוב ואברם בן חמש ושבעים שכה בצאתו מחרן ותרח בן ע' שנה
היה כשכולד אברם הרי קמה לתרח כשיצא אברם מחרן עליין כשאמרו משכותיו הרבה
ולמה הקדים הכתוב מיתתו של תרח ליציאתו של אברם שלא יהא הדבר מפורסם לכל
ויאמרו לא קיים אברם את כבוד אביו שהכיחו זקן והלך לו לביכך קראו הכתוב מת
שהרשעים אף בחייהם קרוים מתים והצדיקים אף במיתתן קרוים חיים שנאמר ובניהו
בן יהוידע בן איש חי: בחרן · הכון הפוכה לומר לך עד אברם חרון אף של מקום:

שָׂרַי וְשׁוּם אִתַּת נָחוֹר מִלְכָּא בְּרַת הָרָן אֲבוּי דְּמִלְכָּה וַאֲבוּי דְּיִסְכָּה הִיא שָׂרַי: ותהי וַהֲוָת שָׂרַי עַקְרָא לָא הֲוָה לַהּ בַּר: עַקְרָא לֵית לַהּ וְלַד: ויקח

ירושלמי

וַהֲוָת שָׂרַי עַקְרָא לָא הֲוָה לַהּ בַּר: וּדְבַר תֶּרַח יַת אַבְרָם בְּרֵיהּ וְיַת לוֹט בַּר הָרָן בַּר בְּרֵיהּ וְיַת שָׂרַי כַּלְתֵּיהּ אִיתַּת אַבְרָם בְּרֵיהּ וּנְפָקוּ עִמְּהוֹן מֵאוּרָא דְּכַשְׂדָּאֵי לְמֵיזַל לְאַרְעָא דְּכְנָעַן וַאֲתוֹ עַד חָרָן וִיתִיבוּ תַּמָּן: ויהיו וַהֲווֹ יוֹמֵי תֶּרַח מָאתָן וַחֲמֵשׁ שְׁנִין וּמִית תֶּרַח בְּחָרָן:

פ פ פ

ויאמר לך לך

וַאֲמַר יְיָ לְאַבְרָם אֵיזֵל לָךְ מֵאַרְעָךְ וְאִתְפְּרַשׁ מִן יַלְדוּתָךְ פּוֹק מִבֵּית אָבוּךְ לְאַרְעָא דְּאַחְזִינָךְ: ואעשך וְאַעֲבֵדִינָךְ לְעַם רַב וְאֵיבָרִיכִינָךְ וְאַרְבֵּי שְׁמָךְ וּתְהֵי מְבָרָךְ: ואברכה וַאֲבָרֵךְ יָתָךְ לְאוּמָא רַבָּא וַאֲבָרֵךְ יָתָךְ וְאִתְקַף וִיהֵוֵי אַבְרָם לְבִירְכַן סַגִּיאִין: ואעשך וַאֲמַנֵּי יָתָךְ לְאוּמָא

פרשה לך לך

לך לך להנאתך ולטובתך · ושם אעשך לגוי גדול וכאן לא אתה זוכה לברכים · ועוד שאודיע טבעך בעולם: ואעשך לגוי גדול · לפי שהדרך גורמת לשלשה דברים ממעט פריה ורביה וממעטת את הממון וממעט את השם לכך הוזקק לג׳ ברכות הללו שהבטיחו על הברכים על הממון ועל השם: ואברכך · בממון בל׳: והיה ברכה · הברכות כתובות בידך על עכשיו היו בידי ברכתי לאדם וכח ומעכשיו אתה תברך את אשר תחפוץ בל׳ · ל״ל ואעשך לגוי גדול זה שאומר שהי אברהם · ואברכך זה שאומ׳ שהי יצחק · ואגדלה שמך זה שאומר אלהי יעקב · יכול יהיו אותמין בכולן ת״ל והיה ברכה כך אותמין ולא בהם: מארצך · והלא כבר יצא משם עם אביו ובא לחרן אלא כך אמר לו התרחק עוד ובא מבית אביך: אשר אראך · לא גלה לו הארץ מיד כדי לחבבה בעיניו ולתת לו שכר על כל דבור ודבור · כיוצא בו את בנך את יחידך אשר אהבת · כיוצא בו על אחד ההרים · כיוצא בו וקרא עליה את הקריאה אשר אנכי דובר אליך:

ג וְאֲבָרְכָה מְבָרְכֶיךָ וּמְקַלְלְךָ אָאֹר
וְנִבְרְכוּ בְךָ כֹּל מִשְׁפְּחֹת הָאֲדָמָה׃
ד וַיֵּלֶךְ אַבְרָם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלָיו
יְהוָה וַיֵּלֶךְ אִתּוֹ לוֹט וְאַבְרָם בֶּן־
חָמֵשׁ שָׁנִים וְשִׁבְעִים שָׁנָה בְּצֵאתוֹ
מֵחָרָן׃ ה וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת־שָׂרַי
אִשְׁתּוֹ וְאֶת־לוֹט בֶּן־אָחִיו וְאֶת־
כָּל־רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכָשׁוּ וְאֶת־הַנֶּפֶשׁ
אֲשֶׁר־עָשׂוּ בְחָרָן וַיֵּצְאוּ לָלֶכֶת
אַרְצָה כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ אַרְצָה כְּנָעַן׃
ו וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בָּאָרֶץ עַד מְקוֹם
שְׁכֶם עַד אֵלוֹן מוֹרֶה וְהַכְּנַעֲנִי אָז
בָּאָרֶץ׃ ז וַיֵּרָא יְהוָה אֶל־אַבְרָם
וַיֹּאמֶר לְזַרְעֲךָ אֶתֵּן אֶת־הָאָרֶץ
הַזֹּאת וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה
הַנִּרְאֶה אֵלָיו׃ ח וַיַּעְתֵּק מִשָּׁם
הָהָרָה מִקֶּדֶם לְבֵית־אֵל וַיֵּט אָהֳלָה
בֵּית־אֵל מִיָּם וְהָעַי מִקֶּדֶם וַיִּבֶן־שָׁם
מִזְבֵּחַ לַיהוָה וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה׃
ט וַיִּסַּע אַבְרָם הָלוֹךְ וְנָסוֹעַ הַנֶּגְבָּה׃
פ י וַיְהִי רָעָב בָּאָרֶץ
וַיֵּרֶד אַבְרָם מִצְרַיְמָה לָגוּר שָׁם כִּי־
כָבֵד הָרָעָב בָּאָרֶץ׃ יא וַיְהִי כַּאֲשֶׁר

כהן

פ״נא לוי

הקריב

מְבָרֵךְ׃ וְאֵיבָרֵךְ מְבָרְכָךְ וּמְלַטְּטָךְ
אֵילוֹט וְיִתְבָּרְכוּן בְּדִילָךְ כֹּל זַרְעַיָּת
אַרְעָא׃ וְאָזַל אַבְרָם כְּמָא דְמַלִּיל
עִמֵּיהּ יְיָ וְאָזַל עִמֵּיהּ לוֹט וְאַבְרָם
בַּר־שַׁבְעִין וְחַמֵּשׁ שְׁנִין בְּמִפְּקֵיהּ
מֵחָרָן׃ וּדְבַר אַבְרָם יָת שָׂרַי
אִתְּתֵיהּ וְיָת לוֹט בַּר־אָחוּהִי וְיָת
כָּל־קִנְיָנְהוֹן דִּי קְנוֹ וְיָת נַפְשָׁתָא
דְּשַׁעְבִּידוּ לְאוֹרַיְתָא בְּחָרָן וּנְפָקוּ
לְמֵזַל לְאַרְעָא דְכְנָעַן וְאַתּוּ
לְאַרְעָא דְכְנָעַן׃ וְעָבַר אַבְרָם
בְּאַרְעָא עַד אֲתַר שְׁכֶם עַד מֵישַׁר
מוֹרֶה וְכְנַעֲנָאָה בְּכֵין בְּאַרְעָא׃
וְאִתְגְּלִי יְיָ לְאַבְרָם וְאָמַר לְבִנְךָ
אֶתֵּן יָת אַרְעָא הָדָא וּבְנָא תַמָּן
מַדְבְּחָא קָדָם יְיָ דְּאִתְגְּלִי לֵיהּ׃
וְאִסְתַּלַּק מִתַּמָּן לְטוּרָא מִמִּדְנַח
לְבֵית־אֵל וּפְרַסְיָה לְמִשְׁכְּנֵיהּ בֵּית־
אֵל מִמַּעְרְבָא וְעַי מִמִּדְנְחָא וּבְנָא־
תַמָּן מַדְבְּחָא קָדָם־יְיָ וְצַלִּי בִּשְׁמָא
דְיְיָ׃ וּנְטַל אַבְרָם אָזֵיל וּנְטֵיל
לְדָרוֹמָא׃ וַהֲוָה כַּפְנָא בְּאַרְעָא
וּנְחַת אַבְרָם לְמִצְרַיִם לְאִתְּוֹתָבָא
תַּמָּן אֲרֵי תַקִּיף כַּפְנָא בְּאַרְעָא׃

והוה

ג וכלכו בך · יש לגדות רבות וזהו פשוטו אדם אומר לבנו תהא כאברהם וכן כל וכברכו
ס כך שנמקרא וזה מוכיח כך יברך ישראל לאמר ישימך שרים כאפרים וכמנשה : אשר עשו
בחרן · שהכניסן תחת כנפי השכינה אברהם מגייר את האנשים ושרה מגיירת הנשים
ומעלה עליהם הכתוב כאלו עשאום · ופשוטו של מקרא עבדים ושפחות שקנו להם כמו
ה עשה את כל הכבוד הזה וישראל עושה חיל לשון קונה וכונס : ויעבור אברם בארץ ·
בכנס לתוכה : עד מקום שכם · להתפלל על בני יעקב כשיבאו להלחם לשכם : שון מורה
קוץ שכם · הרגום הר גריזים והר עיבל שם קבלו ישראל שבועת התורה : והכנעני אז
בארץ

ואברכה ואברך ית כהניא ואברך מאן די בריך יתך ומן
דפרסין ידיהון בצלו ומברכין ית הלייט יתך יהוי ליט ויתברכון
בנך ובלעם דמלטט יתהון אילוט בזכותך כל זרעית ארעא:
ויקטלוניה לפתגם דחרב ויתברכון
בך כל זרעית ארעא: וילך ואזל אברם הכמא דמלל ליה יי
ואזל עמיה לוט ואברם בר שובעין וחמש שנין במפקיה מחרן: ויקח
ודבר אברם ית שרי אנתתיה וית
לוט בר אחוי וית כל קנייניהון ירושלמי
דיקנו וית נפשתא דיגיירו בחרן וית נפשתא הדגיירין:
ונפקו למיזל לארעא דכנען ואתו
לארעא דכנען: ויעבור ועבר ירושלמי
אברם בארעא עד אתר שכם עד משרי חזוזא:
מישר דהוה מיירי וכנענאין בכין
הוו בארעא דעד כדון לא מטא זמנא דבני ישראל למירחא: וירא
ואתגלי יי לאברם ואמר לבנך אתן ית ארעא הדא ובנא תמן מדבחא
קדם יי דאתגלי ליה: ויעתק ואסתלק מתמן לטורא דממדנח
לבית אל ופרסיה משכניה בית אל מן מערבא עם ממדינחא ובנא תמן
מדבחא קדם יי וצלי בשמא דיי: ויסע ונטל אברם אזיל ונשיל
לדרומא: ויהי והוה כפנא בארעא ונחת אברם למצרים
לאיתנחבא תמן ארום תקיף כפנא בארעא: ויהי והוה כמא דקריב
למיעל

בארץ · היה הולך וכובש את ארץ ישראל מזרעו של שם שבחלקו של שם כפלה בשחלק
בם את הארץ לבניו שנאמר ומלכי כדק מלך שלם לפיכך ויאמר ל אברם לזרעך אתן את
הארץ הזאת עתיד אני להחזירה לבניך שהם מזרעו של שם: ויבן שם מזבח: על
בשורת הזרע ושל בשורת אי: ויעתק משם · אהלו: מקדש לבית אל · במזרחה של
בית אל כמנאת בית אל · במערבו הוא שם בית אל מים: אהלו · אהלה כתיב בתחלה
כטה את אהל אשתו וחסר את שלו בד: ויבן שם מזבח · כתובת שעתידין בניו להכשל
שם על עון עכן והתפלל עליהם: הלוך וכסוע · לפרקים יוסף כאן חדש לו יותר
וכוסע משם וכוטה אהלו במקום אחר וכל מסעיו הנגבה ללכת לדרומה של ארץ ישראל
והיא לנגד ירושלם שהוא בחלקו של יהודה שבטלו בדרומה של ארץ ישראל להר המוריה
שהיא בחלקו בראשי ירבה: רעב בארץ · באותה הארץ לבדה לבסותו אם יהרהר אחרי
דבריו של הקב"ה שאמר לו ללכת אל ארץ כנען ובבשיו משיאו לבאת ממכה:

הקריב לבוא מצרימה ויאמר אל-
שרי אשתו הנה-נא ידעתי כי אשה
יפת-מראה את: יא והיה כי-
יראו אתך המצרים ואמרו אשתו
זאת והרגו אתי ואתך יחיו:
יב אמרי-נא אחתי את למען ייטב-
לי בעבורך וחיתה נפשי בגללך:
יג ויהי כבוא אברם מצרימה ויראו
המצרים את-האשה כי יפה הוא
מאד: יד ויראו אתה שרי פרעה
וויהללו אתה אל-פרעה ותקח
האשה בית פרעה: טו ולאברם
היטיב בעבורה ויהי-לו צאן ובקר
וחמרים ועבדים ושפחות ואתנת
וגמלים: טז וינגע יהוה את פרעה
נגעים גדלים ואת-ביתו על-דבר
שרי אשת אברם: יז ויקרא פרעה
לאברם ויאמר מה-זאת עשית לי
למה לא-הגדת לי כי אשתך הוא:
יח למה אמרת אחתי הוא ואקח
אתה לי לאשה ועתה הנה אשתך
קח ולך: יט ויצו עליו פרעה
אנשים וישלחו אתו ואת-אשתו
ואת-כל-אשר-לו: יג ויעל
אברם ממצרים הוא ואשתו וכל-
אשר-לו ולוט עמו הנגבה:
ב ואברם כבד מאד במקנה בכסף
ובזהב:

ב מלרי לחכרי ישראל ב מלע

ג מסרי מרמס סדרס תר ויפסון סרוס

והורה כד קריב למיעל למצרים
ואמר לשרי אתתיה הא כען
ידענא ארי אתתא שפירת חיזו
את: ויהי כד-יחזון יתך מצראי
וימרון אתתיה הא ויקטלון יתי
ויתיך יקיימון: אמרי כען אחתי
את בדיל דיוטב לי בדילך
וחתקיים נפשי בפתגמייכי: והוה
כד-עאל אברם למצרים וחזו
מצראי ית-אתתא ארי-שפירת היא
לחדא: וחזו יתה רברבי פרעה
ושבחו יתה לפרעה ואתדברת
אתתא לבית פרעה: ולאברם
אוטיב בדילה והוו ליה עאן-
ורתורין וחמרין ועבדין ואמהן
ואתנן וגמלין: ואייתי יי על-
פרעה מכתשין רברבין ועל אנש-
ביתיה על-עיסק שרי אתת אברם:
וקרא פרעה לאברם ואמר מה-
הא עבדת לי למא לא-חויתא לי
ארי אתתך היא: למא אמרת
אחתי היא ודברית יתה לי לאיתו
וכען הא איתתך דבר ואזיל:
ופקיד עלוהי פרעה גוברין
ואלויאו יתיה וית-אתתיה וית-
כל-דליה: וסליק אברם ממצרים
הוא ואתתיה וכל-דליה ולוט
עמיה לדרומא: ואברם תקיף
לחדא בקנינא בכספא ובדהבא:

ואזל

יג הכה כי ידעתי: מדרש אגדה עד עכשיו לא הכיר בה מתוך נכיעות שניכיהם ועכשיו הכיר בה עי מעצה: ד"א מוכה בעולם שעל ידי טורח הדרך אדם מתבזה וזלת עמדה ניופיה:

לְמֵיעַל לְתַחוֹם מִצְרַיִם וּמָטוּ לְנַהֲרָא וּגְלִיאוּ בִּשְׁרִידוּן לְמֶעְבַּר וְאָמַר
אַבְרָם לְשָׂרַי אִנְתְּיַהּ הָא עַד כְּדוֹן לָא אִסְתַּכְּלִית בְּבִשְׁרִיךְ וּכְדוֹן יְדַעִית
אֲרוּם אִנְתְּתָא שַׁפִּירַת חֵיזוּ אַנְתְּ: וְהָיָה וַיְהִי אֲרוּם יְסַתְּכְּלוּן בִּיךְ מִצְרָאֵי
וַיַּחֲמוּן יָת שׁוּפְרִיךְ וַיְמָרוּן אִנְתְּתֵיהּ דָּא וַיְקַטְּלוּן יָתִי וְיָתֵךְ יְקַיְּמוּן:
אֱמָרִי אֲמָרִי בְּבָעוּ דַּאֲחָתִי אַנְתְּ בְּגִין דְּיֵיטַב לִי בְּגִינָךְ וְתִתְקַיֵּים נַפְשִׁי
אֲמָטוּלָתִיךְ: וַיְהִי וַהֲוָה כְּדִי עָל אַבְרָם לְמִצְרַיִם וַחֲמוּן מִצְרָאֵי יָת
אִנְתְּתָא אֲרוּם שַׁפִּירָא הִיא לְחַדָּא:

וּיְרָאוּ וַחֲמוּן יָתָהּ רַבְרְבֵי פַרְעֹה	ירושלמי
וְשַׁבְּחוּ יָתָהּ לְפַרְעֹה וְאִידְּכַרַת אִתְּתָא לְבֵית מַלְכוּתָא דְּפַרְעֹה:	וְאִידַּבְּרַת אִתְּתָא לְבֵית פַּלְטִין דְּפַרְעֹה:

וְלַאַבְרָם אוֹטֵב פַּרְעֹה בְּגִינָהּ וַהֲווּ לֵיהּ מִדִּילֵיהּ עָאן וְתוֹרִין
וַחֲמָרִין וַעֲבָדִין וְאַמְהָן וְאַתְנָן וּגְמַלִּין: וַיִּנָּגַע וְגָרֵי מֵימְרָא דַיְיָ
בְּפַרְעֹה מַכְתְּשִׁין רַבְרְבִין וְית אֵינֵשׁ בֵּיתֵיהּ עַל עִיסַק שָׂרַי אֵיתַת אַבְרָם:
וַיִּקְרָא וּקְרָא פַרְעֹה לְאַבְרָם וְאָמַר מַה דָּא עֲבַדְתָּ לִי לָמָּה לֹא חַוְיָת
לִי אֲרוּם אִנְתְּתָךְ הִיא: לָמָּה לָמָא אָמַרְתָּ אֲחָתִי הִיא וּדְבָרִית
יָתָהּ לִי לְאִנְתּוּ וּמִן יַד אִתְגְּרִיאַת בִּי מַכְתְּשָׁא וְלָא קְרִיבִית לְוָתָהּ וּכְדוֹן הָא
אִנְתְּתָךְ דְּבַר וְאֵיזֵל: וַיְצַו וּפְקִיד עִילְוֹי פַּרְעֹה גֻּבְרִין וְאַלְוִיאוּ יָתֵיהּ
וְית אִנְתְּתֵיהּ וְית כָּל דִּילֵיהּ: וַיַּעַל וְסַלֵּיק אַבְרָם מִמִּצְרַיִם הוּא
וְאִנְתְּתֵיהּ עַר דִּילֵיהּ וְלוֹט עִמֵּיהּ לְמֵיזַל לְדָרוֹמָא: וְאַבְרָם וְאַבְרָם
תַּקִּיף לַחֲדָא בְּגֵיתֵי בְּכַסְפָּא וּבְדַהֲבָא: וַיֵּלֶךְ וְאָזַל לְמַטְלוֹנוֹי מִדָّרוֹמָא
וְעַד

ביופיה: ופשוטו של מקרא הכה כח הגיע השעה שיש לדאג על יפיך ידעתי זה ימים כו
יפת מראה את ועכשיו אכו כאים בין אכשים שחורים ומכוערים אחיהם של כושים ולא
קורגלו כאשה יפה: ודומה לו הכה כח לדכי בורו כח: למען ייטב לי בעבורך: יתנו יג
לי מתנות: ויהי כבוא אברם מצרימה: היה לו לומ׳ כבואם מצרימה שא למד שהטמין יד
אותה בתיבה ועל ידי שתבעו את המכס פתחו וראו אותה: ויהללו אותה אל פרעה: טו
הללוה ביאיהם לומר הנוכה זו למלך: ולאברם היטיב: פרעה בעבורה: ויכנע: יו יז
כמכת ראתן לקה שהתשמים קשה לו בראשית רבה: על דבר שרי: על פי דבורה
אומרת למלאך הך והוא מכה: קח ולך: לא כאביו לך שאמר לו הכה ארני לפניך שא יח
אמר לו לך ואל תעמוד שהמצרים שעופי זמה הם שבאמר וזרמת בומים זרמתם: ויצו כ
עליו: על אודותיו לשלחו ולשמרו: ושלחו: כתרגומו ואלויקו: בכל מאד: עשון כא
משאות:

ובזהב: ג וילך למסעיו ממנגב
ועד־בית־אל עד המקום אשר
היה שם אהלה בתחלה בין בית־
אל ובין העי: ד אל־מקום המזבח
אשר עשה שם בראשנה ויקרא שם
אברם בשם יהוה: ה וגם ללוט
ההלך את־אברם היה צאן ובקר
ואהלים: ו ולא־נשא אתם הארץ
לשבת יחדו כי־היה רכושם רב
ולא־יכלו לשבת יחדו: ז ויהי־
ריב בין רעי מקנה־אברם ובין רעי
מקנה־לוט והכנעני והפרזי אז
ישב בארץ: ח ויאמר אברם אל־
לוט אל־נא תהי מריבה ביני ובינך
ובין רעי ובין רעיך כי־אנשים אחים
אנחנו: ט הלא כל־הארץ לפניך
הפרד נא מעלי אם־השמאל
ואימנה ואם־הימין ואשמאילה:
י וישא־לוט את־עיניו וירא את־
כל־ככר הירדן כי כלה משקה
לפני־שחת יהוה את־סדם ואת־
עמרה כגן יהוה כארץ מצרים
באכה
כגינתא דיי כארעא דמצרים מטי
לצוער:

ואזל למטלנוהי מדרומא ועד
בית־אל עד אתרא דפרסיה תמן
משכניה בקדמיתא בין בית־אל
ובין עי: לאתר מדבחא די עבד
תמן בקדמיתא וצלי תמן אברם
בשמא דיי: ואף ללוט דאזיל
עם־אברם הוו עאן ותורין
ומשכנין: ולא־סובלת יתהון
ארעא למיתב בחדא ארי הוה
קינינהון סגי ולא יכילו למתב
בחדא: והות מצותא בין רעון
בעיריה דאברם ובין רעון בעיריה
דלוט וכנענאה ופריזאה בכין יתיב
בארעא: ואמר אברם ללוט
לא כען תהי מצותא בינא ובינך
ובין רעותי ובין רעותך ארי גוברין
אחין אנחנא: הלא כל־ארעא
קדמך אתפרש כען מלותי אם את
לצפונא אנא לדרומא ואם את
לדרומא אנא לצפונא: וזקף
לוט ית עינוהי וחזא ית כל־מישר
ירדנא ארי כולה בית־שקיא קדם
דחבל יי ית־סדום וית־עמרה

6

משלות: ויעל אברם הכנעה. לבא לדרומה של ארץ ישראל כמו שאמר למעלה הלוך
וכסוע הכנעה להר המוריה ומכל מקום כשהוא הולך ממצרי לארץ כנען מדרום לצפון
הוא מהלך שארץ מצרים בדרומה של ארץ ישראל כמו שמוכיח במסעות ובגבולי הארץ:
ג ויל׳ למסעיו. כשחזר ממצרים לארץ כנען היה הולך ולן במסעות ולחסכיות שלנהם
ד בהליכתו למצרים למדך דרך ארץ שלא ישכה אדם מלחסכיא שלו. ד״א בחזרתו
ה פרע אקפותיו: מכנב. ארץ מצרים בדרומה של ארץ כנען: אשר עשה שם בראשונה
ו ואשר קרא שם אברם בשם ה׳ ונס״ל ויקרא שם עכשיו בשם ה׳: ההולך את אברם. מי
ז נרס שהיה לו זאת הליכתו עם אברם: ולא כשר. לא היתה יכולה להסביק מרעה
למקניהם. ולא כשר. לשון קצר וצריך להוסיף עליו כמו ולא כשר אותם מרעה הארץ

לפיכך

וְעַד בֵּית אֵל וְחַב עַד אַתְרָא דְּפַרְסֵיהּ תַּמָּן לְמִשְׁכְּנֵיהּ מִן אֲוִילָא בֵּין בֵּית אֵל
וּבֵין עַי: אֶל לְאַתְרָא מַדְבְּחָא דְּעָבַד תַּמָּן בְּשִׁירוּיָא וְצַלִּי תַּמָּן אַבְרָם
בִּשְׁמָא דַיְיָ: וְגַם וְאוּף לְלוֹט דַּהֲוָה מִיתְכַּר בִּזְכוּתֵיהּ דְּאַבְרָם הֲוָה
עָאן וּרְתוֹרִין וּמִשְׁכְּנִין: וְלֹא וְלָא
יְכִילָה אַרְעָא לְמִיתַב סוֹבְרַת יַתְהוֹם אַרְעָא לְמִיתַב
כַּחֲדָא: כַּחֲדָא אֲרוּם הֲוָה קִנְיָנֵיהוֹן סַגִּיאִין וְלָא
יְכִילוּ לְמִיתַב כַּחֲדָא: וַיְהִי וַהֲוָה רִיבִי בֵּין רֹעֵי מִקְנֵה
אַבְרָם וּבֵין רֹעֵי מִקְנֵה לוֹט וְהוּא הַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרִזִּי אָז
יֹשֵׁב בָּאָרֶץ: וַהֲוָה רִיבָא בֵּין רָעָאֵי גֵיתֵיהּ דְּלוֹט
לְבֵין רָעָאֵי גֵיתֵיהּ דְּאַבְרָם וּבֵין רָעָאֵי גֵיתֵיהּ דְּלוֹט
דְּרָעָאֵי דְּאַבְרָם הֲווֹ מִיפַּקְדִין מִבֵּיתָא
לָא תְּכוֹן בִּכְנַעֲנָאֵי וּבִפְרִיזָאֵי דְּעַד
כְּדוֹן אִית לְהוֹם רְשׁוּתָא בְּאַרְעָא
וַהֲווֹ זַמְּמִין בְּעִירֵיהוֹן דְּלָא יֵיכְלוּן
גְּזֵלָה עַד דַּהֲווֹ אַתְיָין לַאֲתַר
מִרְעֵיהוֹן וְרָעֵי דְּלוֹט הֲווֹ מְבַקְּרִין
וְאָזִילִין וְאָכְלִין בְּחַקְלֵי כְּנַעֲנָא
וּפְרִיזָאָה דְּעַד כְּדוֹן יַתְבִין בְּאַרְעָא:

ירושלמי

סְגוּלַתְהוֹן:
וַהֲוָה הַיְינִין בֵּין רַעֲוֵי נְכָסוֹי דְּאַבְרָם
לְבֵין רַעֲוֵי נְכָסוֹי דְּלוֹט רַעֲוֵיי
דְּאַבְרָם הֲוָון זַמְּמִין בְּעִירֵיהוֹן עַד
זְמַן דַּהֲוָון אָתְיָין לַאֲתַר מִרְעֵי רַעֲוֵיי
דְּלוֹט לָא הֲוָון זַמְּמִין בְּעִירֵיהוֹן
אֶלָּא מְבַקְּרִין וְאָזְלִין בְּרַם מִפּוּקָדִין
הֲוָון רַעֲוֵיי דְּאַבְרָם מִן אַבְרָם
צַדִּיקָא דִּיבוּנֵיהוֹן לָא חָהֲכוֹן
לִכְנַעֲנָאֵי וְלִפְרִיזָאֵי עַד כְּעַן אִית
לְהוֹן רְשׁוּ בְּאַרְעָא:

וַיֹּאמֶר וַאֲמַר אַבְרָם לְלוֹט לָא כְעַן תְּהֵי מַצּוּתָא בֵּינָא וּבֵינָךְ וּבֵין רַעֲוָתִי
וּבֵין רַעֲוָתָךְ אֲרוּם גּוּבְרִין אָחִין אֲנַחְנָא: הֲלֹא הָלָא כָּל אַרְעָא
קָדָמָךְ אִתְפְּרַשׁ כְּדוֹן מְבֵי אִם אַנְתְּ לְצִיפּוֹנָא וַאֲנָא לְדָרוֹמָא אִם אַנְתְּ לְדָרוֹמָא
וַאֲנָא לְצִפּוֹנָא: וְיִשָּׂא וְזַקֵף לוֹט יַת עֵינוֹי וְלֶחֱמָא יַת כָּל מֵישַׁר
יַרְדְּנָא אֲרוּם כּוּלֵּה בֵּית שַׁקְיָא קֳדָם עַד לָא חַבֵּיל יְיָ בְּרוּגְזֵיהּ יַת סְדוֹם
וַיַת עֲמֹרָה הֲוָת אַרְעָא הַהִיא מְשַׁבְּחָא כְּאִילָנְיָא כְּגִינּוּנִיתָא דַּיְיָ וּכְעֶלְתָא
כארעא

לפיכך כתב ולא כשם בלשון זכר: ויהי ריב. לפי שהיו רועיו של לוט רשעים ומרעים
בהמתם בשדות אחרים ורועי אברם מוכיחים אותם על הגזל והם אומרים כתכה הארץ
לאברם ולו אין יורש ולוט יורשו ואין זה גזל והכתוב אומר והכנעני והפריזי אז יושב
בארץ ולא זכה בה אברם עדיין: אכשים אחים. קרובים: ומדרש אגדה דומין
בקלסתר פנים. אם השמאל ואימיכה. בכל אשר תשב לא אתרחק ממך ואעמוד לך
למגן ולעזר ופוף דבר הוגרך לו שבאמר וישמע אברם כי נשבה אחיו וגו': ואימיכה
אימין את עצמי כמו ואשמאילה אשמאיל את עצמי. ואם תאמר היה לו ליבחר ואימיכה
כך מצינו במקום אחר אם ים להימין ואין בקוד להימין. כי כלה תשקה. ארץ
בקלי מים: לפני שחת ה' את סדום ואת עמורה: היה אותו מישור כגן ה' לאילנות:

בְּאֹרֶךְ צֹעַר׃ ט וַיִּבְחַר־לוֹ לוֹט
אֶת־כָּל־כִּכַּר הַיַּרְדֵּן וַיִּסַּע לוֹט
מִקֶּדֶם וַיִּפָּרְדוּ אִישׁ מֵעַל אָחִיו׃
יא אַבְרָם יָשַׁב בְּאֶרֶץ־כְּנָעַן וְלוֹט
יָשַׁב בְּעָרֵי הַכִּכָּר וַיֶּאֱהַל עַד־סְדֹם׃
יב וְאַנְשֵׁי סְדֹם רָעִים וְחַטָּאִים
לַיהוָה מְאֹד׃ יג וַיהוָה אָמַר
אֶל־אַבְרָם אַחֲרֵי הִפָּרֶד לוֹט מֵעִמּוֹ
שָׂא נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה מִן־הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר־אַתָּה שָׁם צָפֹנָה וָנֶגְבָּה
וָקֵדְמָה וָיָמָּה׃ טו כִּי אֶת־כָּל־
הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה רֹאֶה לְךָ אֶתְּנֶנָּה
וּלְזַרְעֲךָ עַד־עוֹלָם׃ יז וְשַׂמְתִּי
אֶת־זַרְעֲךָ כַּעֲפַר הָאָרֶץ אֲשֶׁר אִם־
יוּכַל אִישׁ לִמְנוֹת אֶת־עֲפַר הָאָרֶץ
גַּם־זַרְעֲךָ יִמָּנֶה׃ יח קוּם הִתְהַלֵּךְ
בָּאָרֶץ לְאָרְכָּהּ וּלְרָחְבָּהּ כִּי לְךָ
אֶתְּנֶנָּה׃ יט וַיֶּאֱהַל אַבְרָם
וַיָּבֹא וַיֵּשֶׁב בְּאֵלֹנֵי מַמְרֵא אֲשֶׁר
בְּחֶבְרוֹן וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה׃

רביעי יד

פ טו וַיְהִי בִּימֵי אַמְרָפֶל
מֶלֶךְ שִׁנְעָר אַרְיוֹךְ מֶלֶךְ אֶלָּסָר כְּדָר־
לָעֹמֶר מֶלֶךְ עֵילָם וְתִדְעָל מֶלֶךְ
גּוֹיִם׃ טז עָשׂוּ מִלְחָמָה אֶת בֶּרַע
מֶלֶךְ סְדֹם וְאֶת־בִּרְשַׁע מֶלֶךְ עֲמֹרָה
שִׁנְאָב מֶלֶךְ אַדְמָה וְשֶׁמְאֵבֶר מֶלֶךְ
צְבוֹיִים וּמֶלֶךְ בֶּלַע הִיא צֹעַר׃
יז כָּל־אֵלֶּה חָבְרוּ אֶל־עֵמֶק
הַשִּׂדִּים דְּבֶלַע הִיא צוֹעַר׃ כָּל־אֵילִין
אִיתְכַּנְּשׁוּ

נכויס ק
כתיב יוד בחולם

לְצוֹעַר׃ וּבְחַר לֵיהּ לוֹט יָת כָּל־
מֵישַׁר יַרְדְּנָא וּנְטַל לוֹט בְּקַדְמֵיתָא
וְאִתְפְּרַשׁוּ גְּבַר מִלְוַת אָחוּהִי׃
אַבְרָם יָתִיב בְּאַרְעָא דְכְנָעַן וְלוֹט
יָתִיב בְּקִירְוֵי מֵישָׁרָא וּפְרַס עַד־
סְדוֹם׃ וְאֲנָשִׁין דְּסְדוֹם בִּישִׁין
בְּמָמוֹנְהוֹן וְחַיָּבִין בְּגוּיָתְהוֹן קֳדָם־
יְיָ לְחָדָא׃ וַיְיָ אָמַר לְאַבְרָם בָּתַר
דְּאִתְפְּרַשׁ לוֹט מֵעִמֵּיהּ זְקוֹף כְּעַן
עֵינָךְ וַחֲזִי מִן אַתְרָא דְאַתְּ תַּמָּן
לְצִפּוּנָא וּלְדָרוֹמָא וּלְמַדִּינְחָא
וּלְמַעַרְבָא׃ אֲרֵי יָת כָּל־אַרְעָא
דְּאַתְּ חָזֵי לָךְ אֶתְּנִנָּהּ וּלְבַנָךְ עַד־
עָלְמָא׃ וְאֶשְׁוֵי יָת־בְּנָךְ סַגִּיאִין
כְּעַפְרָא דְאַרְעָא כְּמָא דְּיָכִיל
אִינְשׁ לְגַבַּר לְמִמְנֵי יָת עַפְרָא
דְאַרְעָא אַף בְּנָךְ לָא יִתְמְנוּן׃ קוּם
הַלֵּךְ בְּאַרְעָא לְאוֹרְכָהּ וּלְפוּתְיָהּ
אֲרֵי לָךְ אֶתְּנִנָּהּ׃ וּפְרַס אַבְרָם
וַאֲתָא וִיתִיב בְּמִישְׁרֵי מַמְרֵא דִּי
בְחֶבְרוֹן וּבְנָא תַּמָּן מַדְבְּחָא קֳדָם־יְיָ׃
וַהֲוָה בְּיוֹמֵי אַמְרָפֶל מַלְכָּא דְּבָבֶל
אַרְיוֹךְ מַלְכָּא דְאֶלָּסָר כְּדָרְלָעֹמֶר
מַלְכָּא דְעֵילָם וְתִדְעָל מַלְכָּא
דְעַמְּמִין׃ סַדְּרוּ קְרָבָא עִם־בֶּרַע
מַלְכָּא דְסְדוֹם וְעִם־בִּרְשַׁע מַלְכָּא
דַעֲמוֹרָה שִׁנְאָב מַלְכָּא דְאַדְמָה
וְשֶׁמְאֵבֶר מַלְכָּא דְצְבוֹיִם וּמַלְכָּא
דְּבֶלַע הִיא צוֹעַר׃ כָּל־אֵילֵין

כארץ מצרים · לזרעים: בוקרה נער · עד נער: ומדרש קנדה דורשו לנכאי על
שהיו שטופי זמה בחר לו לוט בשכונתם במסכת הוריות: ככר · מישור כתרגומו:
מקדם · כבש יקבל יברס והלך לו למערבו של יברס במקום כובש ממזרח למערב:

ומדרש

בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם מְעַלַּךְ לְצוֹעַר: ויבחר וּבְחַר לֵיהּ לוֹט יַת כָּל מֵישַׁר
יַרְדְּנָא וּנְטַל לוֹט מִמַּדִינְחָא וְאִתְפְּרַשׁוּ אֵינַשׁ מֵעַל אָחוֹי: אברם אַבְרָם
יָתִיב בְּאַרְעָא דִכְנָעַן וְלוֹט יָתִיב בְּקִרְוֵי מֵישָׁרָא וּפְרַס לְמִשְׁכְּנֵיהּ עַד סְדוֹם:
ואנשי וְאַנְשֵׁי דְסְדוֹם בִּישִׁין בְּמָמוֹנְהוֹן דֵּין לְדֵין וְחַיָּבִין בְּגוּפְהוֹן בְּגַלּוּי
עֲרָיָיתָא וְשַׁרְיוּת אֲדָם זַכָּאי וּפַלְחָן פּוּלְחָנָא נוּכְרָאָה וּמְרָדִין לְשָׁמָא דַיְיָ
לַחֲדָא: וה' וַיְיָ אָמַר לְאַבְרָם בָּתַר דְּאִתְפְּרַשׁ לוֹט מִנֵּיהּ זְקוֹף כְּדוֹן
עֵינָךְ וְחַזֵּי מִן אַתְרָא דְאַנְתְּ תַּמָּן לְצִיפּוֹנָא וּלְדָרוֹמָא וּלְמַדִּנְחָא וּלְמַעַרְבָא
כי את אֲרוֹם יַת כָּל אַרְעָא דְאַנְתְּ חָמֵי לָךְ אֶתְּנִינָא וּלְבַנָּךְ עַד עָלְמָא:
ושמתי וְאֶשְׁוֵי יַת בְּנָךְ סַגִּיאִין כְּעַפְרָא דְאַרְעָא דְהֵיכְמָא דְּאִית אֶפְשַׁר
לְגַבְרָא לְמִמְנֵי יַת עַפְרָא דְאַרְעָא אַף כֵּן בְּנָךְ אֶפְשַׁר דְּיִתְמַנּוּן: קום קוּם
טַיֵּיל בְּאַרְעָא וְעֵבַר בָּהּ חֲזַקְתָּא לְאָרְכָא וּלְפַתְיָא אֲרוֹם לָךְ אֶתְּנִינָהּ:
ויאהל וּפְרַס אַבְרָם לְמִשְׁכְּנֵיהּ תֵּירִין אֵימוֹר וְאָתָא וְיָתִיב בְּחֵיזְוֵי מַמְרֵא
דִי בְחֶבְרוֹן וּבְנָא תַּמָּן מַדְבְּחָא קָדָם יְיָ: ויהי וַהֲוָה בְּיוֹמֵי אַמְרָפֶל
הוּא נִמְרוֹד דְּאָמַר לְמֵימְרֵי אַבְרָם לְנוּרָא דְּהוּא מַלְכָּא דְּפוּנְטוֹס אַרְיוֹךְ
דַּהֲוָה אָרִיךְ בְּגִיבְרֵיָא מַלְכָּא דְתַלְסַר כְּדַר לְעוֹמַר דַּהֲוָה קַשִּׁישׁ מִתַּהְפִּיךְ
בְּעוּמְרִין מַלְכָּא דְעֵילָם וְחַד עָל רַמָּאָה כַּת עָלָא מַלְכָּא דְעַמְמִיָּא מִשְׁתַּמְעִין
לֵיהּ: עשו עֲבַדוּ קְרָבָא עִם בֶּרַע דְעוֹבְדוּי בְּבִישׁ מַלְכָּא דְסְדוֹם וְעִם
בִּרְשַׁע דְעוֹבְדוּי בִּרְשִׁיעָא מַלְכָּא דַעֲמוֹרָה שִׁנְאָב דְּאַפִּי לְאִיכּוֹר הֲוָה שֵׁנִי
מַלְכָּא דְּאַדְמָה יְשֵׁמְאֶבֶר דְּמַחְבַּל אִיבְרֵיהּ לִיזָנֵיהּ מַלְכָּא דְצְבוֹיִם וּמַלְכָּא
דְּקַרְתָּא דְבֶלַע דְּתַרְתֵּי דַיְרָהָא הִיא
זֹעַר: כל אלה כָּל אִלֵּין אִתְחַבְּרוּ לְמִישַׁר
אתרבו

ירושלמי

כָּל אִלֵּין אִתְחַבְּרוּ לְמִישַׁר
פרדסיא

ומדרש לגדה המיע עצמו מקדמוכו של עולם אמר לי איכה לא באברם ולא באלוהו:
ויאהל יכול יכוה אהלים לרועיו ולמקנהו עד סדום: ואכשי סדום רעים. ואף על פי כן לא יב יג
פינע לוט מלשכון עמהם. ורבותיכו למדו מכאן עם רשעים ירקב: רעים בגופם
וחטאים בממונם: לה' מאד. יודעים רבונם ומתכוונים למרוד בו: אחלי הפרד לוט. יד
כל זמן שהרשע עמו היה הדבור פורש ממנו: אשר אם יוכל איש. כעס שלי אמשל יו
לעבר לימנות כך זרעך לא ימנה: ממרא. שם אדם: אמרפל. הוא נמרוד שאמר יז
לאברהם פול לתוך כבשן האש: מלך גוים. מקום יש ששמו גוים על שם שנתקבצו שמה
מכמה אומות ומקומות והמליכו אים עליהם ושמו תלעל בלאשית רבה: שכל: שוכן יח
אביו שבשמים: שואבר. שם אבל לעיף ולקפון ולמרוד בהקדוש ברוך הוא: בלע. יט
שם העיר: עמק השדים. כן שמו על שם שהיו בו שדות הרבה: הוא ים
המלח.

הַשִּׂדִּים הוּא יַם הַמֶּלַח׃ ׃ שְׁתֵּים
עֶשְׂרֵה שָׁנָה עָבְדוּ אֶת־כְּדָרְלָעֹמֶר
וּשְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה שָׁנָה מָרְדוּ׃
׃ וּבְאַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה בָּא
כְדָרְלָעֹמֶר וְהַמְּלָכִים אֲשֶׁר אִתּוֹ
וַיַּכּוּ אֶת־רְפָאִים בְּעַשְׁתְּרֹת קַרְנַיִם
וְאֶת־זֻזִים בְּהָם וְאֵת הָאֵימִים
בְּשָׁוֵה קִרְיָתָיִם׃ ׃ וְאֶת הַחֹרִי
בְּהַרְרָם שֵׂעִיר עַד אֵיל פָּארָן אֲשֶׁר
עַל־הַמִּדְבָּר׃ ׃ וַיָּשֻׁבוּ וַיָּבֹאוּ
אֶל־עֵין מִשְׁפָּט הִוא קָדֵשׁ וַיַּכּוּ אֶת
כָּל־שְׂדֵה הָעֲמָלֵקִי וְגַם אֶת הָאֱמֹרִי
הַיֹּשֵׁב בַּחֲצַצֹן תָּמָר׃ ׃ וַיֵּצֵא
מֶלֶךְ־סְדֹם וּמֶלֶךְ עֲמֹרָה וּמֶלֶךְ אַדְמָה
וּמֶלֶךְ צְבֹיִים וּמֶלֶךְ בֶּלַע הִוא צֹעַר
וַיַּעַרְכוּ אִתָּם מִלְחָמָה בְּעֵמֶק
הַשִּׂדִּים׃ ׃ אֶת כְּדָרְלָעֹמֶר
מֶלֶךְ עֵילָם וְתִדְעָל מֶלֶךְ גּוֹיִם
וְאַמְרָפֶל מֶלֶךְ שִׁנְעָר וְאַרְיוֹךְ מֶלֶךְ
אֶלָּסָר אַרְבָּעָה מְלָכִים אֶת־
הַחֲמִשָּׁה׃ ׃ וְעֵמֶק הַשִּׂדִּים בְּאֵרֹת
בארת

אִתְכַּנְּשׁוּ לְמֵישַׁר חַקְלַיָּא הוּא אַתְרָא
יַמָּא דְמִלְחָא׃ תְּרֵתָּא עַשְׂרֵי שְׁנִין
פְּלַחוּ יָת כְּדָרְלָעוֹמֶר וּתְלַת עַשְׂרֵה
שְׁנִין מָרְדוּ׃ וּבְאַרְבַּע עַשְׂרֵי שְׁנִין
אָתָא כְּדָרְלָעוֹמֶר וּמַלְכַיָּא דְעִמֵּיהּ
וּמְחוֹ יָת גִּיבָרַיָּא דִי בְעַשְׁתֹּרֶת
קַרְנַיִם וְיָת תַּקִּיפַיָּא דְבְחֻמְתָּא וְיָת
אֱמְרָנֵי דְבְשָׁוֵה קִרְיָתָיִם׃ וְיָת
חוֹרָאֵי דִי בְטוּרַיָּא דְשֵׂעִיר עַד מֵישַׁר
פָּארָן דְּסָמִיךְ עַל מַדְבְּרָא׃ וְתָבוּ
וְאָתוֹ לְמֵישַׁר פִּילוּג דִּינָא הִיא רְקָם
וּמְחוֹ יָת כָּל חֲקַל עֲמָלֵקָאֵי וְאַף
יָת אֱמוֹרָאָה דְיָתִיב בְּעֵין גֶּדִי׃
וּנְפַק מַלְכָא דְסְדוֹם וּמַלְכָא
דַעֲמוֹרָה וּמַלְכָא דְאַדְמָה וּמַלְכָא
דְצְבוֹיִם וּמַלְכָא דְבֶלַע הִיא צוֹעַר
וְסַדְּרוּ עִמְּהוֹן קְרָבָא בְּמֵישַׁר
חַקְלַיָּא׃ עִם כְּדָרְלָעוֹמֶר מַלְכָּא
דְעֵילָם וְתִדְעָל מַלְכָּא דְעַמְּמִין
וְאַמְרָפֶל מַלְכָּא דְבָבֶל וְאַרְיוֹךְ
מַלְכָּא דְאֶלָּסָר אַרְבָּעָה מַלְכִין
לְקֳבֵיל חַמְשָׁא׃ וּמֵישַׁר חַקְלַיָּא
בירין

ב מלכים
ג מלכים
ד מלכים
ה מלכים
ו מלכים
ז מלכים
ח מלכים
ט מלכים
י מלכים
יא מלכים
יב מלכים
יג מלכים
יד מלכים
טו מלכים
טז מלכים
יז מלכים
יח מלכים
יט מלכים
כ מלכים
כא מלכים
כב מלכים
כג מלכים
כד מלכים
כה מלכים
כו מלכים
כז מלכים
כח מלכים
כט מלכים
ל מלכים
לא מלכים
לב מלכים
לג מלכים
לד מלכים
לה מלכים
לו מלכים
לז מלכים
לח מלכים
לט מלכים
מ מלכים
מא מלכים
מב מלכים
מג מלכים
מד מלכים
מה מלכים
מו מלכים
מז מלכים
מח מלכים
מט מלכים
נ מלכים
נא מלכים
נב מלכים
נג מלכים
נד מלכים
נה מלכים
נו מלכים
נז מלכים
נח מלכים
נט מלכים
ס מלכים
סא מלכים
סב מלכים
סג מלכים
סד מלכים
סה מלכים
סו מלכים
סז מלכים
סח מלכים
סט מלכים
ע מלכים
עא מלכים
עב מלכים
עג מלכים
עד מלכים
עה מלכים
עו מלכים
עז מלכים
עח מלכים
עט מלכים
פ מלכים
פא מלכים
פב מלכים
פג מלכים
פד מלכים
פה מלכים
פו מלכים
פז מלכים
פח מלכים
פט מלכים
צ מלכים
צא מלכים
צב מלכים
צג מלכים
צד מלכים
צה מלכים
צו מלכים
צז מלכים
צח מלכים
צט מלכים
ק מלכים
קא מלכים
קב מלכים
קג מלכים
קד מלכים
קה מלכים
קו מלכים
קז מלכים
קח מלכים
קט מלכים
ר מלכים
רא מלכים
רב מלכים
רג מלכים
רד מלכים
רה מלכים
רו מלכים
רז מלכים
רח מלכים
רט מלכים
ש מלכים
שא מלכים
שב מלכים
שג מלכים
שד מלכים
שה מלכים
שו מלכים
שז מלכים
שח מלכים
שט מלכים
ת מלכים
תא מלכים
תב מלכים
תג מלכים
תד מלכים
תה מלכים
תו מלכים
תז מלכים
תח מלכים
תט מלכים

המלך · לאח זמן כמשך היס לתוכו וכעס יס המלח : ומדר לגל לומר שכתבקעו הנוריס
מבידותיו וכמשכו יאוריס לתוכו : שתיס עשרה שכה עבדו · חמשה מלכיס הללו את
כדר לעומר ובארבע עשרה שכה למרדן בא כדר לעומר לתי שהוא היה בעל המעשה
ס ככבה בעובי הקורה : והמלכיס אשר אתו · אלה שלשה מלכיס : זוזים · הס זמזומיס :
ו בהלרס · בהר שלהס : איל פארן · כתרגומו מישור : ואומר אני שאין איל לשון מישור
אלא מישור של פארן איל שמו ושל ממדא אלוני שמו ושל ירדן ככר שמו ושל שטיס אבל
שמו אבל השטיס וכן בעל גד בעל שמו וכלן מתורגמין מישר וכל אחד שמו עליו : על
המדבר · אבל המדבר כמו ועליו מטה מכשה : עין משפט היא קדש · על שם העתיד
שעתידין משה ואהרן להשפט שם על עסקי אותו העין והם מי מריבה · ואונקלוס
תרגמו כפשוטו מקום שהיו בני המדינה מתקבצים שם לכל משפט : שדה העמלקי :
עדין

אתחברו למישר פרדסיא הוא
אחר דמסיק פרקטונין דמין ושדי
להון לימא דמלחא: שרתים
ובתליסרי שנין מרדו: ובארבע
עשרה ובירביסרי שנין אתא
כדרלעומר ומלכיא דעמיה ומחו
ית גבריא דבעשתרות קרנים וית
תקיפיא דבהמתא וית אמתני
דבשוה קריתים: ואת וית
חוראי דבטודיא דמיא דגבלא
עד מישר פארן דיסמיך לצטר
מדברא: וישובו ותבו ואתו
לאתרא דאתפליג דינא דמשר
נביא על עינא דמי מצותא היא דיקום ומחוי ית כל חקלי עמלקאי דאוף
ית אמוראי דיתיב בעין גדי: ויצא ונפק מלכא דסדום ומלכא
דעמורה ומלכא דאדמה ומלכא דצבויים ומלכא דקדונא דבלעת
דירהא איהי זוער וסדרו עמהון
סדריקרבא במישר פרדסיא:
את עם כדרלעומר מלכא דעילם
ותדעל מלכא דעממיא משתמעין
ליה ואמרפל מלכא דפונטוס
וארויך מלכא דתלסר ארבעת
מלכין סדו קרבא לקביל
חמשא: ועמק ומישר
פרדסיא בירין בירין מליין חימרא

פרדיסיא:

תרתיסרי שנין פלחו ית כדרלעומר

ירושלמי

וקטילו ית גיברייא דבעשתרות
קרנים וית זויתניא די בהון וית
אמתניא אילין דשריין דבנוה
קרתא:
וית חורנאי אילין דשריין בטורא
דגבלא עד מישר חזוזא דסמיך על
מדברא:

ירושלמי

ואמרפל מלכא דפונטוס וארויך
מלכא דאלסר ארבע מלכין לקבל
חמשא סדרו סידי קרבא:

ירושלמי

ומישר פרדיסיא בירוון בירוון
מליא חמר:

ועדקו

עדיין לא כולל עמלק וכקרא על שם העתיד: בחנכון תמר. הוא עין גדי מקרא מלא
בדברי הימים ביהושפט: ארבעה מלכים. ואעפ כן כתבו המועטי להודיעך שנבזרים
היו ואעפכ לא כתבע אברם מלדוך אחריהם: באלות באלות חמר. באלות הרבה
היו שם שבושלין משם אדמה לטיט של כסף. ומדרש אגדה שהיה הסיט בהם וכעשה
כם למלך סדום שינא משם לפי שהיו באומות מקנתן שלא היו מאמינין שכינל אברהם
מאור כשדים מכבשן האש וכיון שינא זה מן החמר האמינו באבר למפרע: הרי כמו
לשר

בְּאֶרֶת חֵמָר וַיָּנֻסוּ מֶלֶךְ־סְדֹם
וַעֲמֹרָה וַיִּפְּלוּ־שָׁמָּה וְהַנִּשְׁאָרִים
הֵרָה נָסוּ׃ יא וַיִּקְחוּ אֶת־כָּל־
רְכֻשׁ סְדֹם וַעֲמֹרָה וְאֶת־כָּל־אָכְלָם
וַיֵּלֵכוּ׃ יב וַיִּקְחוּ אֶת־לוֹט וְאֶת־
רְכֻשׁוֹ בֶּן־אָחִי אַבְרָם וַיֵּלְכוּ וְהוּא
יֹשֵׁב בִּסְדֹם׃ יג וַיָּבֹא הַפָּלִיט
וַיַּגֵּד לְאַבְרָם הָעִבְרִי וְהוּא שֹׁכֵן
בְּאֵלֹנֵי מַמְרֵא הָאֱמֹרִי אֲחִי אֶשְׁכֹּל
וַאֲחִי עָנֵר וְהֵם בַּעֲלֵי בְרִית־אַבְרָם׃
יד וַיִּשְׁמַע אַבְרָם כִּי נִשְׁבָּה אָחִיו
וַיָּרֶק אֶת־חֲנִיכָיו יְלִידֵי בֵיתוֹ
שְׁמֹנֶה עָשָׂר וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וַיִּרְדֹּף
עַד־דָּן׃ טו וַיֶּחֱלַק עֲלֵיהֶם
לַיְלָה הוּא וַעֲבָדָיו וַיַּכֵּם וַיִּרְדְּפֵם
עַד־חוֹבָה אֲשֶׁר מִשְּׂמֹאל לְדַמָּשֶׂק׃
טז וַיָּשֶׁב אֶת־כָּל־הָרְכֻשׁ וְגַם
אֶת־לוֹט אָחִיו וְרְכֻשׁוֹ הֵשִׁיב וְגַם
את

בְּדַיִן בֵּירִין מַסְקַן חֲמָרָא וַעֲדָקוּ
מַלְכָא דְסָדוֹם וְעַמּוֹרָה וּנְפָלוּ תַמָּן
וּדְישְׁתָּאֲרוּ לְטוּרָא עָרָקוּ׃ וּשְׁבוּ יָת־
כָּל־קְנְיָנָא דְסָדוֹם וַעֲמוֹרָה וְיָת כָּל־
מֵיכָלְהוֹן וְאָזָלוּ׃ וּשְׁבוּ יָת לוֹט־
וְיָת קְנְיָנֵיהּ בַּר־אָחוּהִי דְאַבְרָם
וְאָזָלוּ וְהוּא יָתֵיב בְּסָדוֹם׃ וַאֲתָא
מְשֵׁיזְבָא וְחַוִּי לְאַבְרָם עִיבְרָאָה וְהוּא
שָׁרֵי בְּמִישָׁרֵי מַמְרֵא אֱמוֹרָאָה אָחוּהִי
דְאֶשְׁכּוֹל וְאָחוּהִי דְעָנֵר וְאִינּוּן
אֵינְשֵׁי קְיָמֵיהּ דְאַבְרָם׃ וּשְׁמַע
אַבְרָם אֲרֵי אִישְׁתְּבִי אָחוּהִי וְזָרֵיז
יָת עוּלְּמוֹהִי יְלִידֵי בֵיתֵיהּ תְּלָת־
מְאָה וְתַמְנֵי עֲסַר וּרְדַף עַד־דָּן׃
וְאִתְפְּלַג עֲלֵיהוֹן לֵילְיָא הוּא
וְעַבְדוֹהִי וּמְחָנוֹן וּרְדַפִּינוּן עַד חוֹבָה
דְמִצְּיָפוּנָא לְדַמָּשֶׂק׃ וְאָתֵיב יָת
כָּל־קְנְיָנָא וְאַף יָת לוֹט אָחוּהִי
וּקְנְיָנֵיהּ

לְהַר כְּסוּ׃ הֵרָה׃ כְּמוֹ לְהַר כֹּל תְּלוּיָה שֶׁנְּרִיכָה לְמֹ״ל בְּתַחְלָתָהּ הִטִּיל לָהּ ה״א בְּסוֹפָהּ וּשְׁ
חָלוּק בֵּין הֵרָה לְהֵרָה שֶׁה״א שֶׁבְּסוֹף הַתֵּבָה עוֹמֶדֶת בְּמָקוֹם לְמֹ״ל שֶׁבְּרֵאשָׁהּ אֲבָל אֵינָהּ
עוֹמֶדֶת בְּמָקוֹם לְמֹ״ל וְכָקוֹלָהּ פַּתָּח תַּחְתֶּיהָ וְהֵרִי הֵרָה כְּמוֹ לְהַר לוֹ כְּמוֹ אֶל הַר וְאֵינוֹ מְפֹרָשׁ
לְאִי זֶה הַר שֶׁכָּל אֶחָד כְּפִי בֵּאוּר מְנַת הַר תְּחִלָּה וְכִשְׁרוּשׁ כּוֹתֵן ה״א בְּרֵאשָׁהּ לְכִתּוּב הֵרָה
הַמְדַבֶּרֶת כְּתַרְגּוּמוֹ כְּמוֹ אֶל הַהַר לוֹ כְּמוֹ לְהַר וּמִשְּׁמוֹ לְאוֹתוֹ הַר הַיָּדוּעַ וּמְפֹרָשׁ בְּפָרָשָׁה׃
וְהוּא יוֹשֵׁב בְּסָדוֹם׃ מִי נָתַן לוֹ זְכוּת יְשִׁיבָתוֹ בְּסָדוֹם׃ וַיָּבֹא הַפָּלִיט׃ לְפִי פְּשׁוּטוֹ זֶה עוֹנֶשׁ
שֶׁפָּלַט מִן הַמִּלְחָמָה וְהוּא שֶׁכָּתוּב כִּי רַק עוֹנֶשׁ כְּשֶׁאֵר מִיתַת הָרְפָאִים כְּשֶׁאֵר שֶׁלֹּא הִרְגּוּהוּ
לְחַרְפֶּל וְחֲבִירָיו כְּשֶׁהָיוּ הָרְפָאִים בְּעִזְּתְרוֹת קַרְנַיִם תְּכוּמָא׃ וּמִדְּרַשׁ בְּרֵאשִׁית רַבָּה זֶה
עוֹנֶשׁ שֶׁפָּלַט יְדוּר הַמְּבוּל וְזֶהוּ מִיתַת הָרְפָאִים שֶׁלְּאַחַר הַנְּפִילִים הָיוּ בְּאֶרֶץ וְגוֹ׳ וּמִתְכַּוֵּן
שֶׁיִּהְיֶה לְאַבְרָם וְיִשָּׁא אֶת שָׂרָה׃ הָעִבְרִי׃ שֶׁבָּא מֵעֵבֶר הַנָּהָר׃ בַּעֲלֵי בְרִית לְאַבְרָם שֶׁכָּרְתוּ
עִמּוֹ בְּרִית׃ וַיָּרֶק׃ כְּתַרְגּוּמוֹ וְזָרִיז וְכֵן וְהַרִיקוֹתִי לְאַחֲרֵיכֶם חֶרֶב לְזֹדְיִין בְּחַרְבִּי עֲלֵיכֶם
וְכֵן אָרִיק חַרְבִּי וְכֵן וְהֵרִיק תַּכִּית וְסַנְוֵר׃ חֲנִיכָיו׃ חֲכָמָיו כְּתִיב זֶה אֱלִיעֶזֶר שֶׁחִכְּמוֹ לְמִכּוֹת
וְהוּא לְשׁוֹן הַתְחָלַת כְּנִיסַת הַלֵּדָה אוֹ כְּלִי לְאוּמָּנוּת שֶׁהוּא עָתִיד לַעֲמוֹד בָּהּ וְכֵן חָכוּךְ לְכִסֵּא
חֲכֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ חֲכֻכַּת הַבַּיִת וּבְלַעַז קוֹרִין לוֹ אִינְגְנְיֶר׃ שְׁמֹנֶה עָשָׂר וְגוֹ׳ רְבוֹתֵינוּ
אֹמְרוּ

יב
יג
יד

וַעֲרָקוּ מַלְכָא דְסָדוֹם וְעַמּוֹרָה וּנְפָלוּ תַּמָּן וּדְישְׁתָּאֲרוּ לְטַוּוּרֵיהּ עָרָקוּ:
וּיקחו וַיִּסְבּוּ יַת כָּל קְנְיָנָא דְסָדוֹם וַעֲמוֹרָה וְיַת כָּל מְזוֹנְהוֹן
וַאֲזָלוּ: וּיקחו וְשָׁבוּ יַת לוֹט וְיַת קְנְיָנֵיהּ בַּר אָחוּי
דְאַבְרָם וַאֲזָלוּ וְהוּא יָתִיב בְּסָדוֹם: ויבא וַאֲתָא עוֹג דְאִישְׁתְּזִיב
מִן גּוּבְרַיָּא דְמִיתוּ בְּטוּבְעָנָא וּרְכַב עִילּוֹי תֵּיבוּתָא וַהֲוָה גְנֵיבָא עַל רֵישֵׁיהּ
וַהֲוָה מִתְפַּרְנֵס מִן מְזוֹנוֹי דְנַח וְלָא בְּזִכּוּתֵיהּ אִשְׁתְּזִיב אֱלָהִין דְיַחְמוּן דַיָּרֵי
עָלְמָא גְבוּרָתָא דַיְיָ וִימָרוּן הָלָא גְבָרַיָּא דַהֲווּ מִלְּקַדְמִין מָרְדוּ בְּמֵאֲרֵי
עָלְמָא וְשֵׁיצִיאוּנוּן מִן אַרְעָא וְכַד אֲגָחוּ מַלְכַיָּא הָאֵילֵין הָכָא עוֹג עִמְּהוֹן
אֲמַר בְּלִבֵּיהּ אֵיזִיל וַאֲחַוִּי לְאַבְרָם עַל עִיסַק לוֹט דְאִשְׁתְּבִי וַיְהֵי לְשֵׁיזְבוּתֵיהּ
מִן יְדֵהוֹן דְמַלְכַיָּא וַיִתְמְסַר בִּידֵיהוֹן עָאל אֲתָא בְּמֵיעֲלֵי יוֹמָא דְפִסְחָא
אֲשְׁכְּחֵיהּ דַהֲוָה עָבִיד גְרִיצָן פַּטִירָן בְּכֵן חַוִּי לְאַבְרָם עִיבְרָא וְהוּא הֲוָה
שָׁרֵי בְּחֶזְוֵי מַמְרֵא אֱמוֹרָאָה אָחוּי דְאֶשְׁכּוֹל וְאָחוּי דְעָנֵר וְהֵינוּן הֲווּ מָאֲרֵי
קְיָמֵיהּ דְאַבְרָם: וישמע וְכַד
שְׁמַע אַבְרָם אֲרוּם אִשְׁתְּבִי אָחוּי
וְזַיֵּן יַת עוּלְמוֹי דְחָנִיךְ לְקָרְבָא
מְרַבְּיָנֵי בֵּיתֵיהּ וְלָא צָבוּ לְמֵהַלְכָא
עִמֵּיהּ וּבָחַר מִנְּהוֹן יַת אֱלִיעֶזֶר בַּר
נִמְרוֹד דַהֲוָה מְתִיל בְּגִבּוֹרְתָא

ירושלמי
מְרַבְּיָנֵי בֵּיתֵיהּ תְּמָנֵי עַשְׂרֵי וּתְלַת מְאָה וּרְדַף בַּתְרֵיהוֹן עַד דָּן דְקֵיסָרְיוֹן:

כְּכֻלְּהוֹן תְּלַת מְאָה וַתְּמָנְיָסַר וּרְדַף עַד דָּן: ויחלק וְאִתְפְּלִיג לְהוֹם
לֵילְיָא בְּאָרְחָא פְּלוּגְתָּא אֲגָחָן עִם מַלְכַיָּא וּפְלוּגְתָּא אֲצִטְנְעָא לְמִמְחֵי
בּוּכְרַיָּא בְּמִצְרַיִם וְקָם אִיהוּ וְעַבְדּוֹי ירושלמי
וּמְחָינוּן וּרְדַפְינוּן מַרְ דְאִשְׁתְּאַר וּרְדַפְינוּן עַד עַוְוָתָא דְמַצְפּוּן
מִנְּהוֹן עַד דְאִידְכַּר חוֹבָא דְעָתִיד לְדַמָּשֶׁק:
לְמֵהֱוֵי בְּדָן דְמִצְיְפוּנָא לְדַרְמָשֶׁק:
וישב וְאָתֵיב יַת כָּל קְנְיָנָא וְאוּף יַת לוֹט אָחוּי וְקִנְיָנֵיהּ אָתֵיב וְאוּף יַת
נשיא

אמרו אליעזר לבדו היה והוא מכין נימטריא של שמו: על דן: שם תשם כתו שראה
שעתידין בניו להעמיד שם עגל: ויחלק עליהם: לפי פשוטו כרם המקרא ויחלק הוא שו
ופנדיו עליהם לילה כדרך הרודפים שמתפלגים אחר הנרדפים כשנורחין זה לכאן וזה
לכאן: לילה: כלומר אחר שחשכה לא כמנהגו מלרדפם: ומדרש אגדה שנחלק הלילה
ונחנות הראשון כעשה לו כמ וחניו השני כשמר ובא לו לחנות לילה של מצרים: על
סוכה: אין מקום בשמו תובה ודן קורא תובה של שם ע"ש שעתידה לקיות שם:

עמק

אֶת־הַנְּפָשׁוֹת וְאֶת־הָרְכֻשׁ קַח־לָךְ׃ יז וַיֵּצֵא
מֶלֶךְ־סְדֹם לִקְרָאתוֹ אַחֲרֵי שׁוּבוֹ
מֵהַכּוֹת אֶת־כְּדָרְלָעֹמֶר וְאֶת־
הַמְּלָכִים אֲשֶׁר אִתּוֹ אֶל־עֵמֶק שָׁוֵה
הוּא עֵמֶק הַמֶּלֶךְ׃ יח וּמַלְכִּי־
צֶדֶק מֶלֶךְ שָׁלֵם הוֹצִיא לֶחֶם וָיָיִן
וְהוּא כֹהֵן לְאֵל עֶלְיוֹן׃ יט וַיְבָרְכֵהוּ
וַיֹּאמַר בָּרוּךְ אַבְרָם לְאֵל עֶלְיוֹן קֹנֵה
שָׁמַיִם וָאָרֶץ׃ כ וּבָרוּךְ אֵל עֶלְיוֹן
אֲשֶׁר מִגֵּן צָרֶיךָ בְּיָדֶךָ וַיִּתֶּן־לוֹ
מַעֲשֵׂר מִכֹּל׃ כא וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ־
סְדֹם אֶל־אַבְרָם תֶּן־לִי הַנֶּפֶשׁ
וְהָרְכֻשׁ קַח לָךְ׃ כב וַיֹּאמֶר
אַבְרָם אֶל־מֶלֶךְ סְדֹם הֲרִמֹתִי יָדִי
אֶל־יְהוָה אֵל עֶלְיוֹן קֹנֵה שָׁמַיִם
וָאָרֶץ׃ כג אִם־מִחוּט וְעַד שְׂרוֹךְ־
נַעַל וְאִם־אֶקַּח מִכָּל־אֲשֶׁר־לָךְ וְלֹא
תֹאמַר אֲנִי הֶעֱשַׁרְתִּי אֶת־אַבְרָם׃
כד בִּלְעָדַי רַק אֲשֶׁר אָכְלוּ הַנְּעָרִים
וְחֵלֶק הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָלְכוּ אִתִּי עָנֵר
אֶשְׁכֹּל וּמַמְרֵא הֵם יִקְחוּ חֶלְקָם׃
ס טו אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
הָיָה

ג ומלכי נדק

חמישי

ג פסוקים

ד פסוקים

וקינניה אתיב ואף ית נשיא ויתי
עמא׃ ונפק מלכא דסדום
לקדמותיה בתר דתיב מלממחייתי
כדרלעמר וית מלכיא דעמיה
למישר מפנא הוא אתר ריסא
דמלכא׃ ומלכי צדק מלכא
דירושלם אפיק לחם וחמר והוא
משמש קדם־אל עילאה׃ וברכיה
ואמר בריך אברם לאל עילאה
דקנניה שמיא וארעא׃ ובריך אל
עילאה דמסר סנאך בידך ויהב
ליה חד מן עסרא מכולא׃ ואמר
מלכא דסדום לאברם הב לי
נפשתא וקנינא סב לך׃ ואמר
אברם למלכא דסדום ארימית ידי
בצלו קדם־יי אל עילאה דקנניה
שמיא וארעא׃ אם מחוטא ועד־
ערקת מסנא ואם אסב מכל די לך
ולא תימר אנא עתרית ית־אברם׃
בר מדאכלו עולמיא וחולק גוברייא
דאזלו עמי ענר אשכל וממרא אינון
יקבלון חולקהון׃ בתר פתגמיא
האילין

יז עמק שוה · כך שמו כתרגומו למישר מפכח פכוי מקילכו ומכל מכסול: עמק המלך · בית ריסא דמלכא בית רים לקבל שהוא שלשים קמים שהיה מיוחד למלך לנחק שם: ומדרש אגדה עמק שהושוו שם כל הקומות והמליכו את אברהם עליהם לכשיא אלהים ולקנין:

יח ומלכי צדק · מדרש אגדה הוא שם בן נח: לחם ויין · כך עושי לינגיעי מלחמה והרקה לו שאין בלבו עליו על שהרג את בניו: ומדרש אגדה רמז לו על המנחות ועל הנכסים

יט שיקריבו שם בניו: קונה שמים וארץ · כמו עושה שמים וארץ על ידי עשייתו נכה

כ להיות שלו: אשר מגן · אשר הסגיר · וכן אמנכך ישראל: ויתן לו · לאברהם מעשר מכל

כא אשר לו לפי שהיה כהן: תן לי הנפש · מן הסדי שלי שהגלת החזר לי הגופים לבדם:

כב הרימותי ידי · לשון שבועה · מריס אני את ידי לאל עליון וכן בי כשבעתי כשבע אני וכן

כג כתתי כסף השדה קח ממני כותן אני לך כסף השדה וקחהו ממני: אם מחוט ועד שרוך

כעל-

נשיא וית עמא: ויצא ונפק מלכא דסדום לקדמותיה בתר דתב
מלממחי ית כדרלעומר וית ירושלמי
מלכיא דעמיה למישר מצנא וית מלכיא דעמיה למישר דחזוא
הוא בית מישרא דמלכא: הוא בית רסא דמלכא:
ומלכי צדק ומלכא צדיקא הוא ומלכי צדק מלכא דירושלם הוא
שם בר נח מלכא דירושלם נפק שם רבה הוה כהין עילאה:
לקדמות אברם ואפיק ליה לחם
וחמר ובהיא זימנא הוה משמש קדם אלקא עילאה: ויברכהו ובריכית
ואמר בריך אברם מן יי אלקא עלאה דבגין צדיקיא קנא שמיא וארעא:
וברוך ובריך אלקא עילאה דעבד סניאך כתריסא דמקבל מחתא
ויהב ליה חד מן עסרא מכל מה דאתיב: ויאמר ואמר מלכא דסדום
לאברם הב לי נפשת אינשא דעמי ירושלמי
דאתיבתא וקניינא דבר לך: וסגולא דבר לך:
ויאמר ואמר אברם למלכא
דסדום ארמית ידי בשבועא קדם יי אלקא עלאה דבגין צדקיא קנא
בקניינה שמיא וארעא: אם ירושלמי
אין מן חוטא ועד סנדלת רצועה אם מחוטא ועד רצועה דסנדלא
איואסב מכל דילך ולא תהי מ אם אסב מכל דלך ולא תהוי
מחרבר לממר אנא אעתרית מתרברב ואמר אנא עתרית ית
מן דידיית אברם: בלעדי הלא אברם
לית לי רשו בכלא עדאה דבר מני
אכלו עולמיא וחולק גוברייא דאזלו עמי ענר אשכול וממרא אף הינון
יסבון חולקהון: ירושלמי
אחר בתר פתגמיא האילן מן מן בתר פתגמיא האילן מן
דאתכנשו דאתכנשו

כעל. אעכב לעצמי מן הסדי: ואם אקח מכל אשר לך. ואם תאמר לתת לי שכר מביתך
נכזיך לא אקח: ולא תאמר וגו׳. שהקב״ה הבטיחני לעשרני שנאמר ואברכך וגו׳:
הכעריס. עבדי אשר הלכו אתי. ועוד עכר אשכל וממרא וגו׳ אף על פי שעבדי נכנסו כד
למלחמה שנאמר וירדוף עד דן ועכר וחבריו ישבו על הכלים לשמור הס יקחו חלקם.
וממנו למד דוד שאמר כחלק היורד למלחמה וכחלק היושב על הכלי יחדיו יחלוקו ולכך
נאמר ויהי מהיום ההוא ומעלה וישימה לחוק ולמשפט ולא נאמר והלאה לפי שכבר כתן
חוק בימי אברהם: אחר הדברים האלה. כל מקום שנאמר אחר. ממוך אחרי מוכלג.
בראשית רבה אחר שנעשה לו כל זה שהרג את המלכים והיה דואג ואומר שמא קבלתי
שכר

הָיָה דְבַר־יְהוָה אֶל־אַבְרָם בַּמַּחֲזֶה
לֵאמֹר אַל־תִּירָא אַבְרָם אָנֹכִי מָגֵן לָךְ
שְׂכָרְךָ הַרְבֵּה מְאֹד׃ ב וַיֹּאמֶר
אַבְרָם אֲדֹנָי יְהוִה מַה־תִּתֶּן־לִי וְאָנֹכִי
הוֹלֵךְ עֲרִירִי וּבן־מֶשֶׁק בֵּיתִי הוּא
דַּמֶּשֶׂק אֱלִיעֶזֶר׃ ג וַיֹּאמֶר אַבְרָם
הֵן לִי לֹא נָתַתָּה זָרַע וְהִנֵּה בן־בֵּיתִי
יוֹרֵשׁ אֹתִי׃ ד וְהִנֵּה דְבַר־
יְהוָה אֵלָיו לֵאמֹר לֹא יִירָשְׁךָ זֶה כִּי־
אִם אֲשֶׁר יֵצֵא מִמֵּעֶיךָ הוּא יִירָשֶׁךָ׃
ה וַיּוֹצֵא אֹתוֹ הַחוּצָה וַיֹּאמֶר
הַבֶּט־נָא הַשָּׁמַיְמָה וּסְפֹר הַכּוֹכָבִים
אִם־תּוּכַל לִסְפֹּר אֹתָם וַיֹּאמֶר לוֹ

ל נתוכ

ב נשרה אשתך

ה מנלפיס

כה

דְּאִתְיְלִין חַוָּה פִּתְגָמָא דְיָיָ עִם
אַבְרָם בְּנְבוּאָה לְמֵימַר לָא תִדְחַל
אַבְרָם מִמְּרִי תְקוֹף לָךְ אַגְרָךְ סַגִּי
לְחַדָּא׃ וְאָמַר אַבְרָם יְיָ אֱלָהִים
מָה־תִּתֶּן־לִי וַאֲנָא אָזֵיל בְּלָא־וְלָדָ
וּבַר־פַּרְנָסָא הֲדֵין דְּבֵיתִי הוּא
דַּמַּשְׁקָאָה אֱלִיעֶזֶר׃ וְאָמַר אַבְרָם
הָא לִי לָא יְהַבְתְּ וְלָד וְהָא בַּר־בֵּיתִי
יָרִית יָתִי׃ וְהָא פִּתְגָמָא דְיָיָ עִמֵּיהּ
לְמֵימַר לָא יְרִיתֵךְ דֵּין אֶלָּהֵין בַּר
דְּתוֹלִיד הוּא יְרִיתֵךְ׃ וְאַפִּיק
יָתֵיהּ לְבָרָא וְאָמַר אִסְתַּכִּי כְּעַן
לִשְׁמַיָּא וּמְנִי כּוֹכְבַיָּא אִם־תֵּיכוֹל
לְמִמְנֵי יָתְהוֹן וַאֲמַר לֵיהּ כְּדֵין יְהֵוֹן
בְּנָךְ׃

מכר על כל נדקותי לכך אמר לו המקום אל תירא׃ אנכי מגן לך׃ מן העוכס שלא
תעכס על כל אותן כפסות שהרגת ומה שאתה דואג על קבול שכרך שכרך הרבה מאד׃
הולך ערירי׃ מכאס בן סרוק פירשו לשון יורש וחבר לו ער ועוכה ערירי בלא יורש
כאשר תאמר ובכל תבואתי תשרש תעקר שרשיה כך לשון ערירי חסר בנים ובלעז
דיספכטיץ׃ ולי כל ער ועוכה מנזרת ולבי ער׃ וערירי לשון חורבן וכן ערו ערו וכן
ערות יסוד וכן ערער תתערער וכן כי ארזה ערה׃ ובן משק ביתי׃ כתרגומו שכל
ביתי כזון על פיו כמו ועל פיך ישק אפוטרופא שלי ואלו היה לי בן היה בני ממונה על
שלי׃ דמשק׃ לפי התרגום מדמשק היה ולפי מדרש אגדה שרדף המלכים עד דמשק׃
ונגמרא שלהו דורשו כוטריקון דולה ומשקה מתורת רבו לאחריו׃ הן לי לא נתת זרע׃
ומה תועלת בכל אשר תתן לי׃ ויוצא אותו החוצה׃ לפי פשוטו הוציאו מאהלו לחוץ
לראות הכוכבים׃ ולפי מדרשו אל נא מאכטנגיות שלך שראית במזלות שאיבך עתיד
להעמי׃ בן אברם אין לו בן אבל אברהם יש לו בן שרי לא תלד אבל שרה תלד אבי קורא
לכם שם אחר וישתבח המזל׃ דבר אחר הוציאו מחללו של עולם והנביאו למעלה מן
הכוכבים

יונתן בן עוזיאל

דְּאִתְכַּנְּשׁוּ מַלְכֵיָא וּנְפָלוּ קוּמֵי אַבְרָם
וּקְטָלוּ אַרְבְּעָה מַלְכִין וְאֲהַדַּר תְּשַׁע
מַשִּׁירְיָין חֲשַׁב אַבְרָם בְּלִבֵּיהּ וְאָמַר
וַוי כְּעַן לִי דְּלָמָא אִתְקַבְּלַת אַגַּר
מִצְוֹתַי

ירושלמי

דְּאִתְכַּנְּשׁוּ כָּל מַלְכֵיָא דְּאַרְעָא
וְשִׁילְטוֹנֵי מְדִינָתָא וְסִדְרוּ קְרָבָא
לְקָבֵל אַבְרָם צַדִּיקָא וּנְפָלוּ קֳדָמוֹי
וּקְטַל מִנְּהוֹן אַרְבְּעָה מַלְכִין וְחָזַר
תְּשַׁע

מצוותי בעלמא הדין ולית לי חולק
בעלמא דאתי או דלמא יזלון
אחיהון וקריביהון דאילין קטילייא
ויצטרפון בליגיונין ויתחון עלי או
דלמא בזמנא ההוא אשתכח עמי
אגר זכוון קלילן ונפלו קדמי
ובזמנא תנינא לא משתכח עמי
אגרא ויתחל בי שום שמיא ובכן
הוה פתגמא דיי עם אברם
בחיזוונא למימר לא תדחל דאף
על גיברהון מצטרפין בלגיונין
ואתיין עלך מימרי תריס לך ואף
על גב דאינון נפלין קומך בעלמא
הדין אגר עובדך טביא נטיר
ומתקן קדמי לעלמא דאתי סגי
לחדא:

תשע משיריין חשב אברם צדיקא
בליבביהו ואמר וויבען עלי דלמא
דאתקבלת אגר מצוותא בעלמא
הדין ולית לי חולק בעלמא דאתי
או דילמא דיזלון אחיהון
וקריבהון הקטיליא האילין דנפלו
קדמוי ויהוין בכרביהון ו
ובמדינתהון ויצרפו עמהון
ליגיונין סגיין ויתון עלי דילמא
הוו בידי מצוון קלילין בזימנא
קדמיא דנפלו קדמוי ואיתקיימו
עלי או דילמא אשתכח לי זכו
בזמנא קדמיא דנפלו קדמוי או
דילמאדי לא ישתכח לי בזמנא
תיינא ויתחלל בי שום שמיא בגין
כדין הוה פתגם נבואה מן קדם
יי על אברם צדיקא למימר לא
תידחל אברם אף על גב דאנון מתכנשין ואתיין עלך ליגיונין סגיין
מימרי פרס תריס לך בעלמא הדין ומגן עלך כל יומא לעלמא דאתי ואף
על גב דמרית בעלי דבבך קדמך בעלמא הדין אגר עובדך טביא
מתקנין לך קדמוי לעלמא דאתי:

יונתן בן עוזיאל

ויאמר ואמר אברם יי אלקים
סגין יהבת לי וסגין אית קדמך
למיתן לי ברם מה הניה אית לי
דאנא עביד מן עלמא דלא בנין
ואליעזר בר פרנסת ביתי דעל
ידוי אתעבידו לי ניסין בדרמשק
מסכי למירת יתי: ויאמר ואמר
אברם הא לי לא יהבת בר והא בר
פרנסת ביתי ירית יתי: והנה
ליה למימר לא ירתינך דין אלהין בר דתוליד הוא ירתינך: ויוצא ואפיק
יתיה לברא ואמר אסתכל כדון לשמיא ומני כוכביא אין תיכול למני

ואמר ואמר אברם יי אלקים
סגין יהבת לי וסגין איית קדמך
למיתן לי ברם מה הניה איית לי
דאנא עביד מן עלמא דלא בנין
ואליעזר בר פרנסת ביתי דעל
ידוי איתעבידו לי ניסין בדרמשק
מסכי למירת יתי: ויאמר ואמר
אברם הא לי לא יהבת בר והא בר
פרנסת ביתי ירית יתי: והנה
ודא פתגמא מן קדם יי ליה
למימר לא ירתינך דין אלהין בר דתוליד הוא ירתינך: ויוצא ואפיק
יתיה לברא ואמר אסתכל כדון לשמיא ומני כוכביא אין תיכול למני

כה יהיה זרעך: ו והאמן
ביהוה ויחשבה לו צדקה: ז ששי
ויאמר אליו אני יהוה אשר
הוצאתיך מאור כשדים לתת לך
את־הארץ הזאת לרשתה: ח ויאמר אדני יהוה במה אדע
כי אירשנה: ט ויאמר אליו
קחה לי עגלה משלשת ועז
משלשת ואיל משלש ותר וגוזל:
י ויקח־לו את־כל־אלה ויבתר
אתם בתוך ויתן איש־בתרו
לקראת רעהו ואת־הצפר לא בתר:
יא וירד העיט על־הפגרים וישב
אתם אברם: יב ויהי השמש
לבוא ותרדמה נפלה על־אברם
והנה אימה חשכה גדלה נפלת
עליו

פ׳ כשיהיה לו
עול כ״ה שנים
כמנין כמה ימי
לו זרע ששרי
בבריית בין
הבתרים שיש
בן עשר שנה:

פלס חסר בי
מן כ׳

פלס חסר בי
מן ל׳ מלא

בנך: יד והימין בימרא דיי וחשבת
ליה לזכו: ואמר ליה אנא יי
דאפקתך מאורא דכשדאי למיתן
לך ית ארעא הדא למירתה:
ואמר יי אלהים במה אידע
ארי אירתינה: ואמר ליה קריב
קדמי עגלין תלתא ועזין תלת
ודיכרין תלתא ושפנינא ובר יונה:
וקריב קדמוהי ית כל אילין ופליג
ית תהון בשוה ויהב פלגיא פלג
לקבל חברתה וית עופא לא פליג:
ונחת עופא על פלגיא ואפרח
יתהון אברם: והוה שמשא
למיעל ושינתא נפלת על אברם
והא אימתא קבל סגי נפלת עליהי:
ואמר

הכוכבים. וזהו לשון הכתוב ולמעלה למטה: והאמין בה׳. לא שאל לו אות על זאת
אבל על ירושת הארץ שאל לו אות ואמר לו במה אדע: ויחשבה לו צדקה. הקב״ה חשבה
לאברהם לזכות ולצדקה על האמנה שהאמין בו: ל״א במה אדע לא שאל לו אות אלא
אמר לפניו הודיעני בלי זה זכות יתקיימו בה אמר לו הקב״ה בזכות הקרבנות: עגלה
משולשת. שלשה עגלים רמז לשלשה פרים פר יום הכפורים ופר העלם דבר של
גבורה ועגלה ערופה: ועז משולשת. רמז לשעיר הנעשה בפנים ושעירי מוספין של
מועד ושעיר חטאת יחיד. ואיל משולש. אשם ודאי ואשם תלוי וכבשה של חטאת יחיד:
ותור וגוזל. תורים ובני יונה: ויבתר אותם. חלק כל אחד לשני חלקים ואין המקרא
יוצא מידי פשוטו לפי שהיה כורת ברית עמו לשמור הבטחתו להורשם לבניו את הארץ
בדכתיב ביום ההוא כרת ה׳ את אברם ברית לאמר וגו׳ ודרך כורתי ברית לחלק בהמה
ולעבור בין בתריה כמה שנאמר להלן העוברים בין בתרי העגל אף כאן תכור עשן ולפיד
אש אשר עבר בין הגזרים הוא שלוחו של שכינה שהוא אש: ואת הצפור לא בתר. לפי
שהאומות ע״א כמשלו לפרים ואיל ושעירים. שנאמר מבבוני פרים רבים וגו׳ ואומר האיל
אשר ראית בעל הקרנים מלך פרס. ואומר הצפיר השעיר מלך יון. וישראל כמשלו לבני
יונה שנאמר יונתי בחגוי הסלע. לפיכך בתר הבהמו׳ רמז על האומות ע״א: ואת הצפור
לא בתר רמז שיהיו ישראל קיימין לעולם: עיט. הוא עוף ועל שם שהוא עט ושואף
את הנבלות לעוט עלי אוכל: כמו ותעט אל השלל: על הפגרים. על הבתרים: וישב.
לשון

יתהון ואמר ליה כדין יהון בנך: בדמימרא דיי וחשבה ליה לזכו דלא אטח לקמיה במלין: ואמר ואמר ליה אנא יי דאפיקתך מאתון נורא דכשדאי למתן לך ית ארעא הדא למירתה: ואמר ואמר יי אלקים במא אנדע ארום אירתינה: ואמר ואמר ליה סב לי תקרובתין וקריב קדמי עגלא ברת תלת שנין ועיזא ברת תלת שנין ותסילא בר יון: ויקח וקריב קומוי ית כל אלין ופסג יתהון במצעא וסדר פסגא דחד כל קביל חברתה וית עופא לא פסג: וירד ונחתו אומיא עא הינו מדמיין לעופא מסאבה למיבז נכסיהון דישראל והות זכותיה דאברהם מגנא עליהון:

ירושלמי

ואמר ליה אנא יי דאפיקית יתך מאתון נוריהון מאור דכשדאי:

ירושלמי

ואמר ליה סב וקריב קדמוי ית כל אילין ופסג יתהון לפסגין ושוי גבר פסגיה לקדמות חברתה וית עופא לא פסג:

וכד נחת טייסא לא הוה קרב לפסגיא והדין הוא טייסא דין הוא עופא מסאבא והדין הוא עופא מסאבא אילין אינון מלכותא דארעא עא ויהיבד יהוין עיצין עיצן בישן על בני ישראל זכותיה דאברהם צדיקא מבטלא יתהון:

יונתן בן עוזיאל

וירי והוה שמשא קריבא למטמע ושינתא עמיקתא מתרמיית על אברם והא אדבע מלכוון קיימין למשעבדא ית בנוי אימתא דא היא בבל קבלא דא היא מדי סגיאה דא היא יון נפלא דא היא פרס דעתידא למיפל וליית ליה זקיפא ומתמן עתידין למיסק עמא בית ישראל: ואמר

ירושלמי

והות שימשא אזלא למטמעא ושנא עמיקא בסימא נפלת על אברם והא אברם חזי ארבעתי מלכוותא דעתידין למיקם למשעבדא בבנוי אימה חשכה גדולה נפלת עליו אימה דהא היא בבל חשכה דהא היא מדי גדולת דהא היא יון נפלת דהא היא מלכותא דפרסיא דעתידא למפלא ולא תהוי לה תקומה לעלמי עלמין:

לשון כשיבה וספרתה כמו ישב רוחו רמז שיבת דוד בן ישי לכלותם ואין מכיחין לותו יון כשמים

עָלָיו: יג וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יָדֹעַ
תֵּדַע כִּי־גֵר יִהְיֶה זַרְעֲךָ בְּאֶרֶץ לֹא
לָהֶם וַעֲבָדוּם וְעִנּוּ אֹתָם אַרְבַּע
מֵאוֹת שָׁנָה: יד וְגַם אֶת־הַגּוֹי אֲשֶׁר
יַעֲבֹדוּ דָּן אָנֹכִי וְאַחֲרֵי־כֵן יֵצְאוּ
בִּרְכֻשׁ גָּדוֹל: טו וְאַתָּה תָּבוֹא
אֶל־אֲבֹתֶיךָ בְּשָׁלוֹם תִּקָּבֵר בְּשֵׂיבָה
טוֹבָה: טז וְדוֹר רְבִיעִי יָשׁוּבוּ הֵנָּה
כִּי לֹא־שָׁלֵם עֲוֹן הָאֱמֹרִי עַד־הֵנָּה:
יז וַיְהִי הַשֶּׁמֶשׁ בָּאָה וְעַלְטָה הָיָה
וְהִנֵּה תַנּוּר עָשָׁן וְלַפִּיד אֵשׁ אֲשֶׁר
עָבַר בֵּין הַגְּזָרִים הָאֵלֶּה: יח בַּיּוֹם
הַהוּא כָּרַת יְהוָה אֶת־אַבְרָם בְּרִית
לֵאמֹר לְזַרְעֲךָ נָתַתִּי אֶת־הָאָרֶץ
הַזֹּאת מִנְּהַר מִצְרַיִם עַד־הַנָּהָר
הַגָּדֹל נְהַר־פְּרָת: יט אֶת־הַקֵּינִי

כי גר סוף תיבות שלם למנין רלו:

ג׳ נלמון לין בקמץ

נלמ כתורה

כלם מלא

ואת

וַאֲמַר לְאַבְרָם מִידַּע תִּידַּע אֲרֵי
דַיְירִין יְהוֹן בְּנָךְ בְּאַרְעָא דְּלָא
דִילְהוֹן וְיִפְלְחוּן בְּהוֹן וַיְעַנּוּן יָתְהוֹן
אַרְבַּע מְאָה שְׁנִין: וְאַף יָת עַמָּא
דְּיִפְלְחוּן בְּהוֹן דָּאִין אֲנָא וּבָתַר כֵּן
יִפְּקוּן בְּקִנְיָנָא סַגִּי: וְאַתְּ תִּתְכַּנִּישׁ
לְוָת אֲבָהָתָךְ בְּשְׁלָם תִּתְקְבַר בְּסִיבוּ
טָבָא: וְדָרָא רְבִיעָאָה יְתוּבוּן הָכָא
אֲרֵי לָא שְׁלִים חוֹבָא דְּאֱמוֹרָאָה עַד־
כְּעַן: וַהֲוָת שִׁמְשָׁא עָלַת וְקַבְלָה
הֲוָה וְהָא תַּנּוּר דְּתִנָּן וּבְעוּר דְּאֶשָּׁא
דְּעָדָא בֵּין פַּלְגֵיָא הָאִילֵּין: בְּיוֹמָא
הַהוּא גְּזַר יְיָ עִם־אַבְרָם קְיָם לְמֵימַר
לְבָנָךְ יְהַבִּית יָת־אַרְעָא הָדָא
מִנַּהֲרָא דְּמִצְרַיִם עַד־נַהֲרָא רַבָּא
נַהֲרָא פְּרָת: יָת־שַׁלְמָאי וְיָת־

קניזאי

יב השמים עד שיבא מלך המשיח: והלה לימה וגו׳ רמז לגרות וחשך של גליות: כי גר
יג יהיה זרעך׳ משכולל יצחק עד שיצאו ישראל ממצרים ארבע מאות שנה׳ כיצד יצחק
בן ששים שנה כשכולל יעקב ויעקב כשירד למצרים לאמר ימי שני מגורי שלשים ומאת
שנה הרי קצ׳ ובמצרים היו מאתים ועשרה כמכין ר״ל הרי ת׳ שנה׳ ואם תאמר במצרים היו
ארבע מאות הרי קהת ויורדי מצרים היה נא וחשוב שנותיו של קהת ושל עמרם ושמוכים
של משה שהיה כשיצאו ישראל ממצרים אין אתה מוצא אלא שלש מאות וחמשים ואתה צריך
להוציא מהן כל השנים שחי קהת אחר לידת עמרם ושחי עמרם אחר לידת משה: בארץ
לא להם׳ ולא כאמר בארץ מצרים אלא לא להם ומשכולל יצחק ויצר לאברהם וגו׳ ויצחק
יד ויצר בגרר ויעקב גר בארץ חם לגור בארץ בארם: ונם את הגוי׳ ונם לרבות מלכיות
אחרות שאף הן כלו על ששעבדו את ישראל: דן אנכי׳ בעשר מכות: ברכוש גדול׳
טו בממון גדול כמו שצ׳ ויכבדו את מצרי׳: ואתה תבא׳ ל אבותיך׳ ולא תראה כל שה: אל
אבותיך׳ אביו עע״ה והוא מבשרו שיבא שיו למלך שעש תרח תשוב: תקבר בשיבה טוב׳
בשרו שיעש ישמעל תשוב בימיו ולא יבא עשו לתרבו רעה בימיו ולפי מת ה שני קול זמנו
טז ובו ביום מרד עשו: ודור רביעי׳ לאחר שיגלו למצרים יהיו שם ג׳ דורות והרביעי
ישובו לארץ הזאת לפי שבארץ כנען היה מדבר עמו וכרת ברית זו כדכתיב לתת לך את
הארץ הזאת לרשתה וכן היה יעקב גלה למצרים נא וחשוב דורותיו יהודה פרץ וחצרון
וכלב בן חצרון מבאי הארץ היה: כי לא שלם עון האמורי׳ להיות משתלח מארצו על

שאתו

ויאמר וַאֲמַר לְאַבְרָם מְיַנְדַּע תְּנַדַּע אֲרוּם דַּיְירִין יְהוֹן בְּנָךְ
בְּאַרְעָא דְּלָא דִּלְהוֹן חֲלַף דְּלָא הֵימְנַת וְיִשַׁעְבְּדוּן בְּהוֹן וִיסַגְּפוּן
יַתְהוֹם אַרְבַּע מְאָה שְׁנִין: וגם וְאוּף יַת עַמָּא דְּיִפְּלְחוּן
לְהוֹם דַּיְין אֲנָא בְּמֵאתָן וְחַמְשִׁין מָחַן וּמִן בָּתַר כֵּן יִפְּקוּן לְחֵירוּתָא בְּנִכְסִין
סַגִּיאִין: ואתה וְאַתְּ תִּתְכְּנַשׁ לְוַת אֲבָהָתָךְ בְּשְׁלָם תְּנוּחַ נַפְשָׁךְ וְתִתְקְבַר
בְּסִיבוּ טָבָא: ודור וְדָרָא רְבִיעָאָה דְּבְנָךְ יְתוּבוּן הָכָא
לְמֵירְתָּא אֲרוּם לָא שְׁלִים חוֹבָא
דְּאֱמוֹרָאָה כְּדוֹן: ויהי וַהֲוָה
שִׁמְשָׁא טְמָעָא וְחוּמְטָא הֲוַת וְהָא
חֲמָא אַבְרָם וְהִנֵּה מַסִּיק תְּנוּרָא
וְגוּמְרִין דְּאֶשָׁא וּמַבְעִיר שְׁבִיבִין
דְּנוּר לְמִידַן בֵּיהּ דְּשַׁעְיָא וְהָא עָבַר
בֵּין פְּסַגְיָא הָאִלֵּין: ביום
בְּיוֹמָא הַהוּא גָּזַר יְיָ עִם אַבְרָם
קַיְים דְּלָא לְמִידַן בֵּיהּ בְּנוֹי
וּלְמִפְרוֹקִינוּן מִן מַלְכוּתָא לְמִימַר
לְבָנָךְ אֶתֵּן יַת אַרְעָא הָדָא מִנְּהַר מִצְרַיִם עַד נְהַר רַבָּא נְהַר
פְּרָת: את יַת שַׁלְמַיָּא וְיַת
קניזאה

ירושלמי

וְהָא שִׁמְשָׁא אֲזָלָא לְמִטְמָעָא
וּקְבָלָא הֲוָה וְהָא אַבְרָם חָזֵי עַד
דִּי סַפְסְלִין אִסְתַּדְּרוּ וְכוּרְסְוָון רְמִיוּ
וְהָא גְּהִנֵּם דְּאִתְעַתְּדָא לְרַשְׁעַיָּא
לְעָלְמָא דַּאֲתִי כְּתַנּוּרָא מַקְפָּן
שְׁבִיבִין דְּנוּר וְשַׁלְהֵבִין דְּאֶשָׁא
דְּבַגְוָהּ נִפְלוּ רְשִׁיעַיָּא עַל דְּמַרְדוּ
בְּאוֹרַיְתָא בְּחַיֵּיהוֹן וְצַדִּיקַיָּא דְּנִטְרוּ
יָתָהּ מִן עִקְתָא יִשְׁתֵּזְבוּן כָּל כְּדֵין
יִתְחַזֵּי לְאַבְרָם כַּד הֲוָה עָבַר בֵּינֵי
פַּסְגְיָא הָאִלֵּין:

וית

לותו זמן שלין הקבה פרע מלומה עד שתתמלא מלתה שכלמ׳ בכלסלה בשלחה תריבכה:
ויהי השמש באה · כמו ויהי הס מריקים שקיהס ויהי הס קוברים לים כלומר ויהי דבר יז
זה: השמש באה · שקעה: ועלטה היה · חשך היום: והכה תנור עשן וגומר · רמז לו
שיפלו המלכיות עש״ה: באה · טעמו למעלה לכך הוא מבואר שבא כבר ואם היה
טעמו למטה באלף היה מבואר כשהיא שוקעת· ואי אפשר לומר כן שהרי כבר כת׳ ויהי
השמש לבא והעברת תנור עשן לאחר מכאן היתה כמנא שכבר שקעה וזה חלוק בכל
תיבה לשון נקבה שיסודה שתי אותיות כשהטעם למעלה לשון שעבר הוא כנון זה וכנון
ורחל באה קמה שומתי הכה שבה יבימתך וכשהטעם למטה הוא לשון הווה דבר שכעשה
עכשיו והולך · כמו באה עם הנאן · בערב היא באה ובבקר היא שבה: לזרעך נתתי · יח
אמירתו של הקבה באלו היא עשויה: הנהר הגדול · לפי שהוא דבוק לארץ ישראל
קורהו גדול אף על פי שהוא מאוחר בארבעה נהרות היוצאים מעדן שנאמר והנהר
הרביעי הוא פרת · משל הדיוט עבד מלך מלך הדבק לשחוור ויתחוו לך: את הקני · יט
עשר אומות יש כאן ולא כתן להס אלא שבעה גויס והשלשה מואב ועמון והס
קני

ג פסי וְאֶת־הַקֵּנִזִּי וְאֶת הַקַּדְמֹנִי: כ וְאֶת־
דַּחְתִּי וְאֶת־הַפְּרִזִּי וְאֶת־הָרְפָאִים:
כא וְאֶת־הָאֱמֹרִי וְאֶת הַכְּנַעֲנִי
וְאֶת־הַגִּרְגָּשִׁי וְאֶת־הַיְבוּסִי:
יז ס כב וְשָׂרַי אִשְׁת
אַבְרָם לֹא יָלְדָה לוֹ וְלָהּ שִׁפְחָה
מִצְרִית וּשְׁמָהּ הָגָר: כ וַתֹּאמֶר
שָׂרַי אֶל־אַבְרָם הִנֵּה נָא עֲצָרַנִי
יְהוָה מִלֶּדֶת בֹּא־נָא אֶל־שִׁפְחָתִי
אוּלַי אִבָּנֶה מִמֶּנָּה וַיִּשְׁמַע אַבְרָם
לְקוֹל שָׂרָי: ג וַתִּקַּח שָׂרַי אֵשֶׁת
אַבְרָם אֶת הָגָר הַמִּצְרִית שִׁפְחָתָהּ
מִקֵּץ עֶשֶׂר שָׁנִים לְשֶׁבֶת אַבְרָם
בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַתִּתֵּן אֹתָהּ לְאַבְרָם
אִישָׁהּ לוֹ לְאִשָּׁה: ד וַיָּבֹא אֶל־
הָגָר וַתַּהַר וַתֵּרֶא כִּי הָרָתָה וַתֵּקַל
גְּבִרְתָּהּ בְּעֵינֶיהָ: ה וַתֹּאמֶר שָׂרַי
אֶל־אַבְרָם חֲמָסִי עָלֶיךָ אָנֹכִי נָתַתִּי
שִׁפְחָתִי בְּחֵיקֶךָ וַתֵּרֶא כִּי הָרָתָה
וָאֵקַל בְּעֵינֶיהָ יִשְׁפֹּט יְהוָה בֵּינִי
וּבֵינֶיךָ: ו וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל שָׂרַי
הִנֵּה שִׁפְחָתֵךְ בְּיָדֵךְ עֲשִׂי לָהּ הַטּוֹב
בְּעֵינָיִךְ

קִנִיזָאֵי וְיָת קַדְמוֹנָאֵי: וְיָת חִיתָאֵי
וְיָת פְּרִיזָאֵי וְיָת גִּבְרַיָּא: וְיָת־
אֱמוֹרָאֵי וְיָת כְּנַעֲנָאֵי וְיָת גִּרְגָּשָׁאֵי
וְיָת יְבוּסָאֵי:
וְשָׂרַי אִתְּת
אַבְרָם לָא יְלִידַת לֵיהּ וְלַהּ אַמְתָא
מִצְרָיְתָא וּשְׁמַהּ הָגָר: וַאֲמַרַת שָׂרַי
לְאַבְרָם הָא כְּעַן מְנָעַנִי יְיָ מִלְּמִיְלַד
עוֹל כְּעַן לְוַת אַמְתִּי מָאִים אִתְּבְנִי
מִינַהּ וְקַבֵּיל אַבְרָם לְמֵימַר שָׂרַי:
וּדְבָרַת שָׂרַי אִתְּת אַבְרָם יָת הָגָר
מִצְרָיְתָא אַמְרַתַהּ מִסּוֹף עַשַׂר שְׁנִין
לְמִיתַב אַבְרָם בְּאַרְעָא דִכְנָעַן
וִיהַבַת יָתַהּ לְאַבְרָם בַּעֲלַהּ לֵיהּ
לְאִינְתּוּ: וְעָאל לְוַת הָגָר וַעֲדְיָאַת
וְחַזַת אֲרֵי עַדְיָאַת וְקַלַת רִיבוֹנְתַהּ
בְּעֵינָהָא: וַאֲמַרַת שָׂרַי לְאַבְרָם דִּין
לִי עֲלָךְ אֲנָא יְהַבִית אַמְתִּי לָךְ וְחַזַת
אֲרֵי אַעְדְיָאַת וְקַלִית בְּעֵינָהָא יְדוֹן
יְיָ בֵּינִי וּבֵינָךְ: וַאֲמַר אַבְרָם לְשָׂרַי
הָא אַמְתִּיךְ בִּידָיִךְ עֲבִידִי לַהּ דְּתַקִּין
בְּעֵינָיכִי

מיעלקול יז

יל מלא בתורה
סד מן יוד
בקודות בתורה

קיכי קכיזי קדמוכי ועתידים להיות ירושה לעתיד שכאמר ומוחב משלח ידם וכל
עמון משמעתם: ואת הרפאים. ארץ עוג שכאמ׳ בה ההוא יקרא ארץ רפאים: שפחה
מצרית. בת פרעה היתה כשראה כמים שכעשו לשרה אמר מוטב שתהא בתי שפחה
בבית זה ולא גבירה בבית אחר: אולי אבנה ממנה. לימד על מי שאין לו בנים שאינו
בכוי אלא הרוס. אבנה ממנה בזכות שאכנים בתי לתוך ביתי: לקול שרי. לרוח
הקדש שבה: ותקח שרי. לקחתה בדברים אשריך שזכית לילדת בנוף קדוש כזה:
מקץ עשר שנים. מועד הקבוע לאשה שהתה עשר שנים ולא ילדה לבעלה חייב לישא
אחרת: לשבת אברם. מגיד שאין ישיבת חוצה לארץ עולה לו מן המנין לפי שלא
נאמר לו ואעשך לגוי גדול עד שיבא לארץ ישראל: ויבא אל הגר ותהר. מביאה
ראשונה: ותקל גבירתה בעיניה. אמרה שרי זו אין סתרה כגלויה מראה עצמה כאלו
היא נדקת ואינה נדקת אלא זאתה להריון כל השנים הללו ואני כתעברתי מביאה
ראשונה:

קְנִזָּאָה וְיָת קַדְמוֹנָאָה: וְאָת וְיָת
חִתָּאִי וְיָת פְּרִיזָאִי וְיָת גִּרְגָּשָׁאִי וְיָת יְבוּסָאִי: וְאָת
וְיָת אֱמוֹרָאִי וְיָת כְּנַעֲנָאִי וְיָת גִּרְגָּשָׁאִי וְיָת יְבוּסָאִי: וּשְׂרַי אִנְתַּת
אַבְרָם לָא יְלִידַת לֵיהּ וְלָהּ אַמְתָא מִצְרָיְתָא וּשְׁמָהּ הָגָר בְּרַת פַּרְעֹה
דִּיהַבַת לֵיהּ לְאַמְּהוּ בִּזְמַן דְּנִסְבָהּ וְאִיתְבַּתְּשׁ בְּמֵימַר מִן קֳדָם יְיָ: וְתֵאמַר
וַאֲמַרַת שָׂרַי לְאַבְרָם הָא כְּדֵין מְנַעַנִי יְיָ מִלְּמִילַד עוֹל לְוָת אַמְתִּי וְאַחְרִינָה
מָאִים אִתְבְּנִי מִינָהּ וְקַבֵּל אַבְרָם לְמֵימַ׳ שָׂרַי: וְתִקַּח וַדַּבְּרַת שָׂרַי אִנְתַּת אַבְרָ׳
יַת הָגָר מִצְרָיְתָא אַמְתָהּ מִסּוֹף עֶשֶׂר שְׁנִין לְמִיתַב אַבְרָם בְּאַרְעָא דִכְנָעַן
וְיַחַדְרַתְהּ וִיהַבָא יָתָהּ לְאַבְרָם בַּעֲלַהּ לֵיהּ לְאִנְתּוּ: וְיָבֹא וְעָאל לְוָת הָגָר
וְאַעֲדִיאַ׳ וְחַמַת אֲרוּם אַעֲדִיאַ׳ וְזִלְזֶלֶת
אֵיקַר רְבוֹנְתָהּא בְּעֵינָהָא: וְתֵאמַר
וַאֲמַרַת שָׂרַי לְאַבְרָם כָּל עוֹלְבָנִי
מִינָךְ דַּהֲוִינָא רְחִיצָא דְתֶעְבַּד דִּינִי
דַּאֲנָא שַׁבְקִית אַרְעִי וּבֵית אַבָּא
וְעָלִית עִמָּךְ לְאַרְעָא נוּכְרָיְתָא וְכַדּוּן
בְּגִין דְּלָא הֲוִינָא יְלִידָא חֲדָרִית
אַמְתִּי וִיהַבְתָּא לְמִשְׁכּוּב בְּעִיטָּפָךְ
וְחַמַת אֲרוּם עֲבַרַת וְיִתְבַּז אֵיקָרִי
בְּאַנְפָּהָא וּכְדוּן יִתְגְּלִי קָדָם יְיָ
עוֹלְבָנִי וְיִפְרוֹס שְׁלָמֵיהּ בֵּינָא וּבֵינָךְ
וְתִתְמְלִי אַרְעָא מִינָן וְלָא נְצַטְרֵךְ
לְבִנְהָא דְהָגָר בְּרַת פַּרְעֹה בַּר
נְמְרוֹד דְטַלְקָךְ לְאַתּוּנָא דְנוּרָא:
וַיֹּאמֶר וַאֲמַר אַבְרָם לְשָׂרַי הָא
אַמְתִּיךְ בִּרְשׁוּתִיךְ עֲבִידִי לָהּ דְּתַקִּין
בְּעֵינָיכִי

ירושלמי

וַאֲמַרַת שָׂרַי לְאַבְרָם דִּינִי וְעוֹלְבָנִי
מְסָרִין בִּידָךְ שַׁבְקִית אַרְעִי וּבֵית
תּוֹלַדְתִּי וּבֵיתֵיהּ דְּאַבָּא וְאַתֵּית לִי
עִמָּךְ בְּהֵימְנוּת שְׁמַיָּא עֲיִלִית עִמָּךְ
קֳדָם מַלְכָּיָא קֳדָם פַּרְעֹה מַלְכָּא
דְּמִצְרַיִם וְקֳדָם אֲבִימֶלֶךְ מַלְכָּא
דְּפִלְשְׁתָּאֵי וְאַמְרִית עָלָךְ אָחִי הוּא
מִן בְּגַלַּל דְּלָא יְקַטְּלוּן יָתָךְ וּכְדוּן
חָמִית דְּלָא הֲוִינָא מַעְבְּרָא נְסִיבִית
הָגָר מִצְרָיְתָא אַמְתִּי וִיהַבִית יָתַהּ
לָךְ לְאִנְתּוּ וְאַמְרִית הִיא תְּלִיד
וְאַנָא אֵירַבֵּי מַה דִּילְמָא דְּאִתְבְּנִי
לְחוֹד מִינָהּ וְחַמַת אֲרוּם עֲבַרַת
וּבְזִיַּית וְזִלְזֶלֶת יְקָרִי בְּאַפָּהּ וּכְדוּן
יִתְגְּלֵי יְיָ וִידוּן בֵּינִי וּבֵינָךְ וְיִתְמְלֵי
דַּחֲמִין עָלַי וְעָלָךְ וְיִפְרֹשׁ שְׁלָמֵיהּ
בֵּינִי לְבֵינָךְ וְיִתְמְלֵי עַלְמָא מִינִי וּמִינָךְ וְלָא נְצָרוֹךְ לְבִנְהָ דְּהָגָר מִצְרָיְתָא
אַמְהָתָא דְּהִיא מִן בְּנֵיהוֹן דְּעַמְמַיָּא דְּזַרְקוּ יָתָךְ לְאַתּוּן נוּרְיָהוֹן דְּכַשְׂדָּאִין:

רשונה: חמסי עליך. חמס העשוי לי עליך אני מעיל העוכם כשהתפללת להקנה מה תתן לי ואנכי הולך ערירי לא התפללת שא עליך והיה לך להתפלל על שניכו והייתי אני כפקדת עמך. ועוד דבריך אתה חומס ממני שאתה שומע בזיוני ושותק: אנכי כתתי פתחתי ונו׳ ביני ובינך. כל בינך שבמקרא חסר וזה מלא קרי ביה ובכך שהכניסה עין

בעיניך ו׳ פ׳ קמץ וא״ו פתח
בְּעֵינֶיךָ וַתְּעַנֵּהָ שָׂרַי וַתִּבְרַח מִפָּנֶיהָ׃ ז וַיִּמְצָאָהּ מַלְאַךְ יְהוָה עַל־עֵין הַמַּיִם בַּמִּדְבָּר עַל־הָעַיִן בְּדֶרֶךְ שׁוּר׃ ח וַיֹּאמַר הָגָר שִׁפְחַת שָׂרַי אֵי־מִזֶּה בָּאתָ וְאָנָה תֵלֵכִי וַתֹּאמֶר מִפְּנֵי שָׂרַי גְּבִרְתִּי אָנֹכִי בֹרַחַת׃ ט וַיֹּאמֶר לָהּ מַלְאַךְ יְהוָה שׁוּבִי אֶל־גְּבִרְתֵּךְ וְהִתְעַנִּי תַּחַת יָדֶיהָ׃ י וַיֹּאמֶר לָהּ מַלְאַךְ יְהוָה הַרְבָּה אַרְבֶּה אֶת־זַרְעֵךְ וְלֹא יִסָּפֵר מֵרֹב׃ יא וַיֹּאמֶר לָהּ מַלְאַךְ יְהוָה הִנֵּךְ הָרָה וְיֹלַדְתְּ בֵּן וְקָרָאתְ שְׁמוֹ יִשְׁמָעֵאל כִּי שָׁמַע יְהוָה אֶל־עָנְיֵךְ׃ יב וְהוּא יִהְיֶה פֶּרֶא אָדָם יָדוֹ בַכֹּל וְיַד כֹּל בּוֹ וְעַל־פְּנֵי כָל־אֶחָיו יִשְׁכֹּן׃ יג וַתִּקְרָא שֵׁם־יְהוָה הַדֹּבֵר אֵלֶיהָ אַתָּה אֵל רֳאִי כִּי אָמְרָה הַגַּם הֲלֹם רָאִיתִי אַחֲרֵי רֹאִי׃ יד עַל־כֵּן קָרָא לַבְּאֵר בְּאֵר לַחַי רֹאִי הִנֵּה בֵּין קָדֵשׁ וּבֵין בָּרֶד׃ טו וַתֵּלֶד הָגָר לְאַבְרָם בֵּן וַיִּקְרָא אַבְרָם שֵׁם־בְּנוֹ אֲשֶׁר יָלְדָה הָגָר יִשְׁמָעֵאל׃ יו וְאַבְרָם בֶּן־שְׁמֹנִים שָׁנָה וְשֵׁשׁ שָׁנִים בְּלֶדֶת הָגָר אֶת־יִשְׁמָעֵאל לְאַבְרָם׃

ג׳ ופסק
ל״ז פסוק קמץ
ו׳ ופסק
כל פסוק קמץ בר מן ו׳ יומי אברם אברהם כשר קרתא דכנען בוכרא

בעיניכי ועניתה שרי וערקת מן קדמהא׃ ואשכחה מלאכא דיי על עינא דמיא במדברא על עינא באורחא דחגרא׃ ואמר הגר אמתא דשרי מנן את אתיא ולאן את אזלא ואמרת מן קדם שרי ריבונתי אנא ערקא׃ ואמר לה מלאכא דיי תובי לות ריבונתיך ואשתעבידי תחות ידהא׃ ואמר לה מלאכא דיי אסגאה אסגיית בנייכי ולא יתמנון מסגי׃ ואמר לה מלאכא דיי הא את מעדיא ותלדין בר ותקרין שמיה ישמעאל ארי קביל יי צלותיך׃ והוא יהא מרוד באנשא הוא ידא צריך לכולא ואף אנשא יהון צריכין ליה ועל אפי כל אחוהי ישרי׃ וצליאת בשמא דיי דאיתמלל עמה אמרת את הוא אלהא חזי כולא ארי אמרת הברם הכא שריתי חזיא בתר דאיתגלי לי׃ על כן קרא לבירא בירא דמלאך קיימא איתחזי עלה הא היא בין רקם ובין חגרא׃ וילידת הגר לאברם בר וקרא אברם שום בריה דילדת הגר ישמעאל׃ ואברם בר תמנן ושית שנין כד ילדת הגר ית ישמעאל לאברם׃

ויהי

הרע בעיבורה של הגר והפילה עוברה הוא שהמלאך אומר להגר הכך הרה והלא כבר הרתה והוא מבשר לה שתהר אלא מלמד שהפילה הריון הראשון׃ ותעבה שרי׃ היתה מסעבל׳ בה בקושי׃ אי מזה בלת מהיכן בלת׃ יודע היה שלא ליתן לה פתח ליכנס עמה בדברי׃ ולשון אי מזה איה המקום שתאמ עליו מזה אכי באה׃ ויאמ לה מלאך וגו׃ על כל אמירה היה שלוח לה מלאך אחר מלאך לכך כאמר מלאך בכל אמירה ואמיר׃ הכך הרה׃ כשתשובי תהרי כמו הכך הרה דאשת מנוח׃ ויולדת בן׃ כמו ויולדת ודומה לו יושבת

בלבנון

בעינוכי וסגפתא שרי וערקת מן קדמהא: וימצאה ואשכחה
מלאכה דיי על עינא דמיא ירושלמי
במדבר על עינא דבאורח חגרא: שור חלוצה:
ויאמר ואמר הגר אמתא
דשרי מן האן אנת אתיא ולאן תיזלין ואמרת מן קדם שרי רבונתי
אנא ערקת: ויאמר ואמר לה מלאכא דיי תובי לות
רבונתיך ואתכבשי תחות ידהא: ויאמר ואמר לה מלאכא
דיי אסגאה אסגאית בנייכי ולא יתמנון מסגי: ויאמר ואמר לה
מלאכא דיי הא אנת מעברא ותלדין בר ותקריןית שמיה ישמעאל ארום
גלי קדם יי סיגופיך: והוא ויהוי מדמי לערוד בבני נשא ידוי
יתפרעון מן בעלי דבבוי וידי דכל בעלי דבבוי יתושטון לאבאשא ביה ועל
אנפי כל אחוי יתערבב וישרי: ותקר׳ ירושלמי
ואודיאת קדם יי דמימריה מתמליל
להון כן אמרת אנת הוא חי וקים
דחמי ולא מתחמי ארום אמרת
הא כדם הכא אתגליאת יקר
שכינתא דיי בתר חזוא: על כן
בגין כן קרא לבירא בירא דאתגלי
עלה חי וקים והא היא יהיבא בין
דקס ובין חלוצא: ותלד וילידת הגר לאברם בר וקרא אברם שום
בריה דילידת הגר ישמעאל: ואברם ואברם בר תמנן ושית שנין
כד ילידת הגר ית ישמעאל לאברם: ויהי והוה אברם בר תשעין
ותשע

ואודיית הגר וצלית בשם מימריה
דיי דאתגלי עלה אמרה ברוך את
הוא אלהא קיים כל עלמיא די
חמית בצערי ארום אמרת הא
לחוד עלי אתגליתא חיך בתר
דאתגליתא על שרי דיבונתי:

כלכון מקוכת בארזים: וקרלת שמו · כוי הוא כמו שאומר לזכר וקרלת לת שמו
יצחק: פר״ח אלס · אוהב מדברות לגוד חיות כמו שכתוב וישב במדבר ויהי רובה
קשת: ידו בכל · למטים: ויל כל בו · הכל שוכלין אותו ומתגרין בו: ועל פני כל אחיו
ישכון · שיהא זרעו גדול: אתה אל רואי · בקוד חטף קמץ מפני שהוא שם לבר
אלוה הראיה שרואה בעלבון של עלובין: כי אמרה הגם הלם · לשון תימה וכי בבורה
הייתי שאף הלוס במדברות ראיתי שלוחו של מקום אחרי רואי אותם בביתו של אברהם
שם הייתי רגילה לראות מלאכים ותדע שהיתה רגילה לראותם שהרי מכוח ראה את
המלאך פעם אחת ואמר מות במות וזו ראתה ל׳ זה אחר זה ולא חרדה: באר לחי
ראי · כתרגומו · ויקרא אברם שם וגו׳ · אעפי שלא שמע אברם דברי המלאך שאמר
וקרלת שמו ישמעאל שרתה רוח הקדש עליו וקראו ישמעאל: ואברם בן שמנים וגו׳

ס ד ויהי אברם בן
תשעים שנה ותשע שנים וירא
יהוה אל אברם ויאמר אליו אני
אל שדי התהלך לפני והיה תמים:
ה ואתנה בריתי ביני ובינך
וארבה אותך במאד מאד: ג ויפל
אברם על פניו וידבר אתו אלהים
לאמר: ד אני הנה בריתי
אתך והיית לאב המון גוים:
ה ולא יקרא עוד את שמך
אברם והיה שמך אברהם כי אב
המון גוים נתתיך: ו והפרתי
אתך במאד מאד ונתתיך לגוים
ומלכים ממך יצאו: ז והקמתי
את בריתי ביני ובינך ובין זרעך
אחריך לדרתם לברית עולם
להיות לך לאלהים ולזרעך אחריך:
ח ונתתי לך ולזרעך אחריך
את ארץ מגריך את כל ארץ כנען
לאחזת עולם והייתי להם
לאלהים: ט ויאמר אלהים
אל אברהם ואתה את בריתי
תשמר אתה וזרעך אחריך לדרתם:
י זאת בריתי אשר תשמרו ביני
ובינכם ובין זרעך אחריך המול
לכם כל זכר: יא ונמלתם את
בשר ערלתכם והיה לאות ברית
ביני ובינכם: יב ובן שמנת
ימים ימול לכם כל זכר לדרתיכם
יליד בית ומקנת כסף מכל
בן נכר אשר לא מזרעך הוא:

כפעמים אב
שמון כפלעס
ומולס כמנכון
ינקק • וכן
מלכז כניקס
ינקק •

שביעי

ב
מנות מינס

נ ומ' מקיסס
ומי' מיכס
בזכר •

ולהבחו של ישמעאל ככתב להולידע שהיה בן י"ג שנה כשכמול ולא שכב: אני אל שדי
אמי הוא שים לי בקלהותי לכל בריה לפיכך התהלך לפני והיה לך לאלוה ולפטרון וכן
כל

ויהוה אברם
בר תשעין ותשע שנין ואיתגלי
לאברם ואמר ליה אנא אל שדי
פלח קדמיי והוי שלים: ואתן
קיימי בין מימרי ובינך ואסגיי יתך
לחדא לחדא: ונפל אברם על
אפוהי ומליל עמיה ייי למימר:
אנא הא גזר קיימי עמך והוי לאב
סגי עממין: ולא יתקרי עוד ית
שמך אברם ויהי שמך אברהם ארי
לאב סגי עממין יהבתיך: ואפיש
יתך לחדא לחדא ואתנינך לכינשן
ומלכין דישליטין בעממיא מינך
יפקון: ואקים ית קיימי בין מימרי
ובינך ובין בנך בתרך לדריהון
לקיים עלם למהוי לך לאלה ולבנך
בתרך: ואתן לך ולבנך בתרך ית
ארע תותבותך ית כל ארעא
דכנען לאחסנת עלם ואהוי להון
לאלהא: ואמר ייי לאברהם ואת
ית קיימי תיטר את ובנך בתרך
לדריהון: דין קיימי דתטרון בין
מימרי ובינכון ובין בנך בתרך מגזר
לכון כל דכורא: ותגזרון ית
בשרא דערלתכון ויהי לאת קיים
בין מימרי ובינכון: ובר תמניא
יומין יתגזר לכון כל דכורא
לדריכון יליד ביתא וזבין כספא
מכל בר עממין דלא מבנך הוא:

אתגזרא

ותשע שנין ואתגלי ייי לאברם ואמר ליה אנא אל שדי פלח קדמי והוי
שלים בבשרך: ואתנה ואיתן קיימי בין מימרי ובינך ואסגי יתך
לחדא לחדא: ויפל ועל דלא הוה אברם גזיר לא הוה יכיל למיקם
ונחן על אנפוי ומליל עמיה ייי למימר: אני אנא הא גזר קיימי עמך
ותהי לאב סגי עממין: ולא ולא יתקרי תוב ית שמך אברם ויהי
שמך אברהם ארום לאב סגי סוגעי עממין מניתך: והפרתי ואפיש
יתך לחדא לחדא ואיתנינך לכנישין ומלכין שליטין בעממיא מנך יפקון:
והקימותי ואקים ית קיימי בין מימרי ובינך ובין בנך בתרך לדריהון
לקיים עלם למהוי לך לאלקא ולבנך בתרך: ונרתתי ואתן לך
ולבנך בתרך ית ארע תותבותך ית כל ארעא דכנען לאחסנת עלם והוי
להון לאלקא: ויאמר ואמר ייי לאברם ואנת ית קיימי תיטר אנת
ובנך בתרך לדריהון: ואת דא קיימי דתטרון בין מימרי ובינכון
ובין בנך בתרך מגזר לכון כל דכורא אין לית ליה אבא למגזריה:
ונמלתם ותגזרון ית בישרא דערלתכון ויהי לאת קים בין מימרי
ובינכון: ובן ובר תמניא יומין יגזור לכום כל דכורא לדריכון
מרבייני בתיכון וזביני כספכון מן כל בר עממין דלא מבנך הוא: המל

כל מקום שהוא במקרא פירושו די שלו לפי הענין: התהלך לפני · כתרגו פלח קדמי
הדבק בעבודתי: והיה תמים · אף זה כווי אחר כזוי היה שלם בכל כסיונותי ולפי
מדרשו התהלך לפני במצות מילה ובדבר הזה תהיה תמים שכל זמן שהערלה בך אתה
בעל מום לפני · דל"ת והיה תמים עכשיו אתה חסר ה' איברים ב' עינים ב' אזנים ואתה
הנויה שאומיף לך אות על שמך ויהיו מכין אותיותיך רמ"ח במכין איבריך: ואתנה בריתי
ברית של אהבה וברית הארץ להורישה לך עי' מנוה זו: ויפול אברם על פניו · ממורא
השכינה שעד שלא מל לא היה בו כח לעמוד ורוח הקדש נגבת עליו וזהו שנאמר בבלעם
נופל וגלוי עינים בברייתא דרבי שמעון מנאתי כן: כי אב המון גוים · לשון נוטריקון של
שמו ור"ש שהיתה בו בתחלה שלא היה אב שא לארם שהוא מקומו ועכשיו לא זזה ממקומה
אלף יוד של שרי כתרגומה על השכינה עד שהוסיפה ליהושע שנאמר ויקרא משה להושע
בן נון יהושע: ונתתיך לגוים · ישראל ואלוים שהרי ישמעאל בכר היה לו ולא היה
מנשרו עליו: והקימותי את בריתי · ומה היא הברית להיות לך לאלהים לאחות עולם
ושם אהיה לכם לאלהים אבל בני ישראל הלך בחוכה לארץ כמו שאין לו אלוה: ואתה
ייו זו מוסף על עכין ראשון אבי הכה בריתי אתך ואתה הוי זהיר לשמרו ומה היא שמירתו
את בריתי אשר תשמרו המל לכם וגו': ביני וביניכם · אותם של עכשיו: ובין זרעך
העתידין להולד אחריך: המול · כמו להמול כמו שאתה אומר עשות כמו לעשות:
ונמלתם · כמו ומלתם והגון בו יתירה ליסוד הכופל בו לפרקים כגון כ' של כושך וכ' של
כוסא

יג הִמּוֹל יִמּוֹל יְלִיד בֵּיתֶךָ וּמִקְנַת
כַּסְפֶּךָ וְהָיְתָה בְרִיתִי בְּבְשַׂרְכֶם
לִבְרִית עוֹלָם: יד וְעָרֵל זָכָר אֲשֶׁר
לֹא־יִמּוֹל אֶת־בְּשַׂר עָרְלָתוֹ וְנִכְרְתָה
הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ אֶת־בְּרִיתִי
הֵפָר: ס טו וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים
אֶל־אַבְרָהָם שָׂרַי אִשְׁתְּךָ לֹא־תִקְרָא
אֶת־שְׁמָהּ שָׂרָי כִּי שָׂרָה שְׁמָהּ:
טז וּבֵרַכְתִּי אֹתָהּ וְגַם נָתַתִּי מִמֶּנָּה
לְךָ בֵן וּבֵרַכְתִּיהָ וְהָיְתָה לגוֹיִם מַלְכֵי
עַמִּים מִמֶּנָּה יִהְיוּ: יז וַיִּפֹּל אַבְרָהָם
עַל־פָּנָיו וַיִּצְחָק וַיֹּאמַר בְּלִבּוֹ הַלְּבֶן
מֵאָה שָׁנָה יִוָּלֵד וְאִם שָׂרָה הֲבַת־
תִּשְׁעִים שָׁנָה תֵּלֵד: יח וַיֹּאמֶר
אַבְרָהָם אֶל־הָאֱלֹהִים לוּ יִשְׁמָעֵאל
יִחְיֶה לְפָנֶיךָ: יט וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים
אֲבָל שָׂרָה אִשְׁתְּךָ יֹלֶדֶת לְךָ בֵן
וְקָרָאתָ אֶת־שְׁמוֹ יִצְחָק וַהֲקִמֹתִי
אֶת־בְּרִיתִי אִתּוֹ לִבְרִית עוֹלָם לְזַרְעוֹ
אַחֲרָיו: כ וּלְיִשְׁמָעֵאל שְׁמַעְתִּיךָ
הִנֵּה בֵרַכְתִּי אֹתוֹ וְהִפְרֵיתִי אֹתוֹ
וְהִרְבִּיתִי אֹתוֹ בִּמְאֹד מְאֹד שְׁנֵים־
עָשָׂר נְשִׂיאִם יוֹלִיד וּנְתַתִּיו לגוֹי
גָּדוֹל: כא וְאֶת־בְּרִיתִי אָקִים אֶת־
יִצְחָק אֲשֶׁר תֵּלֶד לְךָ שָׂרָה לַמּוֹעֵד
הַזֶּה בַּשָּׁנָה הָאֲחֵרֶת: כב וַיְכַל
לְדַבֵּר

אתגזרא ית גזרון יליד ביתך וזבין
כספך ותהי קיימי בבשריכון לקיים
עלם: וערל דכורא דלא יגזר ית־
בשרא דערלתיה וישתיצי אנשא
ההוא מעמיה ית קיימי אשני:
ואמר יי לאברהם שרי אתתך
לא־תקרי ית־שמה שרי ארי שרה
שמה: ואברך יתה ואף יהבית
מינה לך בר ואברכינה ותהי
לכינשן ומלכין השליטין בעממיא
מינה יהון: ונפל אברהם על־
אפוהי וחדי ואמר בלביה הלבר
מאה־שנין יהי ולד ואם־שרה
הבת־תשעין שנין תליד: ואמר
אברהם קדם־יי לוי ישמעאל
יתקיים קדמך: ואמר יי בקושטא
שרה אתתך תליד לך בר ותקרי
ית־שמיה יצחק ואקים ית־קיימי
עמיה לקיים עלם לבנוהי בתרוהי:
ועל־ישמעאל קבילית צלותך
הא ברכית יתיה ואפשית יתיה
ואסגית יתיה לחדא לחדא תרין
עשר רברבין יוליד ואתניניה לעם
סגי: וית־קיימי אקים עם־יצחק
דתוליד לך שרה לזמנא דדין
בשתא אוחרנתא: ושצי
למללא

אל מן לב פתח
ולסעד כאתנם

ל פסר יי
בתיא בתולה

מקיים כוטריק
מסר קדם יליד
מכטן

יב כושא וכמלתם כמו וכשאתם אכל ימול לשון יפעל כמו יעשה יאכל: יליד בית. שילדתו
יג הספחה בבית: מקנת כסף. שקנאו משכולד: המול ימול יליד ביתיך. כאן כפל
עליו ולא אמר לשמנה ימים ללמדך שיש יליד בית נמול לאחר שמנה ימים כמו שמפורש
יד במכבת שבת: ונכרתה. כאן לומד שהמילה באותו מקום שהוא מבדיל בין זכר
לנקבה: אשר לא ימול. משיגיע לכלל עונשין וכברתה אבל אביו אין עונש עליו כרת
אבל

הַמּוֹל מַאן דְּהוּא גְּזִיר יְגָזֵר מַרְבִּיעָנִי בְּתֵיכוֹן וּסְבִינִי כַּסְפֵיכוֹן וּתְהֵי קְיָימִי
בְּבִשְׂרְכוֹן לְקַיָּם עָלָם: וערל וְעָרֵל אֲדָם דְּכוּרָאָה דְּלָא יִגְזַר יַת בְּשַׂר
דְּעוֹרְלָתֵיהּ אֵין לֵית לֵיהּ מִן דְּיִגְזַר וְיִשְׁתֵּצִי בַּר נָשָׁא הַהוּא מֵעַמֵּיהּ יַת קְיָימִי
אֲשֶׁנִי: ויאמר וְאָמַר יְיָ לְאַבְרָהָם שָׂרַי אִנְתְּתָךְ לָא תְּהֵי קָרֵי יַת שְׁמָהּ
שָׂרַי אֲרוּם שָׂרָה שְׁמָהּ: וברכתי וַאֲבָרֵךְ יָתָהּ בְּגוּפָהּ וְאַף אֵיתִין מִנָּהּ
לָךְ בַּר וַאֲבָרְכִינֵיהּ בֵּיהּ וּתְהֵי לְבַנְשִׁין וּמַלְכִין שַׁלִּיטִין בְּעַמְמַיָּא
מִינָהּ יִהְוֹן: ויפל וּנְפַל אַבְרָהָם ירושלמי
עַל אַנְפּוֹי וְחָמָהּ וְאָמַר בְּלִבֵּיהּ וְאִיתְרְכִין אַבְרָם עַל אַפּוֹי וְחָמָהּ:
הַלְבַר מְאָה שְׁנִין יְהִי יוֹלֵד וְאִין שָׂרָה הַבְּרַת תִּשְׁעִין שְׁנִין תּוֹלִיד:
ויאמר וְאָמַר אַבְרָהָם קָדָם יְיָ הַלּוּאִי יִשְׁמָעֵאל יִחְיֵי וְיִפְלַח קֳדָמָךְ:
ויאמר וְאָמַר יְיָ בְּקוּשְׁטָא שָׂרָה אִנְתְּתָךְ תְּלִיד לָךְ בַּר וְתִקְרֵי יַת שְׁמֵיהּ
יִצְחָק וַאֲקִים יַת קְיָימִי עִמֵּיהּ לְקַיָּם עָלָם לִבְנוֹי בָּתְרוֹי: ולישמעאל וְעַל
יִשְׁמָעֵאל קַבִּילִית צְלוֹתִיךָ הָא בְרִיכִית יָתֵיהּ וַאֲפִישׁ יָתֵיהּ וַאַסְגֵּי יָתֵיהּ לְחַדָּא
לְחַדָּא תְּרֵיסַר רַבְרְבִין יוֹלִיד וְאִיתְּנִינֵיהּ לְעַם סַגִּי: ואת וְיַת קְיָמִי אֲקִים
עִם יִצְחָק דְּתוֹלִיד לָךְ שָׂרָה בְּזִמְנָא הָדֵין בְּשַׁתָּא אָחֳרָנָתָא: ויכל וּפְסִיק
מלמללא

אל עובר בעשה: וכרתה הכפש: הולך עירו ומת קודם זמנו: לא תקרא את טו
שמה שרי: דמשמע שרה לי ולא לאחרים כי שרה סתם שמה שתהא שרה על כל: וברכתי יז
אותה: ומה היא הברכה שחזרה לנערותה שלא היתה לי עדכה: וברכתיה: בהכקת
שדים כשנברכה לכך ביום משתה יצחק שהיו מרכבים עליהם שהביאו אסופי מן השוק
ואומרים בכו הוא והביאה כל אחת בכה עמה ומכיקתה לא הב יאה והיא היכיקה את כלם
הוא שנאמר היכיקה בכים שרה ב"ר רמזו במקצת: ויפול אברם על פניו ויצחק: זה תא"ל יז
לשון שמחה וחדי ושל שרה לשון מחוך למדת שאברהם הלמין ושמח ושרה לא האמינה
ולגלגה וזהו שהקפיד הקדוש ברוך הוא על שרה ולא הקפיד על אברהם הלבן: יש
תמיהות שהן קיימות כמו הכנלה כגליתי הרואה אתה אף זו היא קיימת וכך אמר בלבו
הכעשה חסד זה לאחר מה שהקב"ה עושה לי: ואם שרה הבת תשעים שנה: היתה כדי
לילד ואעפ"י שדורות הראשונים היו מולידין בני ת"ק שנה בימי אברהם כתמעטו השנים
כבר ובא תשוש כח בעולם ובא ולמד מי דורות שמוכח ועד אברהם שמהרו תולדותיהן
בבל ובמי ע: לו ישמעאל יחיה: הלואי שיחיה ישמעאל איכי כדי לקבל מתן שכר יח
כזה: יחיה לפניך: יחיה בירא"תך כמו התהלך לפני פלא קדמי: אבל: לשון אמתת יט
דברים וכן אבל אמים אבכו אבל בין אין לה: וקראת שמו יצחק: על שם הצחוק ועל
שם הי' בשיוכות וב' שנה של שרה וא' יתים שכמול וק שנה של אברהם: ואת בריתי כא
ברית המילה תהא מקורה לזרעו ליצחק: בנים עשר נשיאים: כענבים יכלו כמו נשיאים כ
ורוח:

לדבר אתו ויעל אלהים מעל
אברהם: כג ויקח אברהם את־
ישמעאל בנו ואת כל־ילידי ביתו
ואת כל־מקנת כספו כל־זכר באנשי
בית אברהם וימל את־בשר ערלתם
בעצם היום הזה כאשר דבר אתו
מפטיר אלהים: כד ואברהם בן־תשעים
ותשע שנה בהמלו בשר ערלתו:
כה וישמעאל בנו בן־שלש עשרה
שנה בהמלו את בשר ערלתו:
ל מלא כו בעצם היום הזה נמול אברהם
ה רפ כספר וישמעאל בנו: כז וכל אנשי ביתו
יליד בית ומקנת־כסף מאת בן־נכר
ל וקסר נמלו אתו:

קכו · כמלו · סימן · מכלדכ · סימן

למלא עמיה ואסתלק יקרא דיי
מעלוהי דאברהם: ודבר
אברהם ית ישמעאל בריה וית כל
ילידי ביתיה וית כל זבני כספיה
כל דכורא באנשי בית אברהם וגזר
ית בשרא דעורלתהון בכרן יומא
דדין כמא דמליל עמיה יי:
ואברהם בר־תשעין ותשע שנין
כד גזר בשרא דעורלתיה:
וישמעאל בריה בר־תלת עשרי
שנין כד גזר ית בשרא דעורלתיה:
בכרן יומא דדין אתגזר אברהם
וישמעאל בריה: וכל אנשי
ביתיה ילידי ביתא וזבני כספא
מן בני עממיא אתגזרו עמיה:

פ פ פ פ פ

יח וירא אליו יהוה באלני ממרא והוא ישב פתח האהל כחם היום: ב וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו

ואתגלי ליה יי במישרי ממרא והוא יתיב ברתרע משכנא כמיחם יומא: וזקף עינוהי וחזא והא תלתא גוברין קיימין עלוהי

ס פסקים לת׳ וירא
והנה שלשה בני אלו מכאל גבריאל ורפאל
וחזא

כב ורוח: מעל אברהם · לשון נקיה הוא כלפי שכינה ולמדנו שהצדיקים מרכבתו של
כג מקום: בעצם היום · בו ביום שנצטווה ביום ולא בלילה לא בתירא לא מן הגוים ולא
מן הליצנים ושלא יהיו אויביו ובני דורו אומרים אלו ראינוהו לא הכאבוהו למול ולקיים
כד מצותו של מקום: וימל · לשון ויפעל: בהמולו · בהפעלו · כמו בהבראם: בהמולו
את בשר ערלתו · באברהם לא נאמר את לפי שלא היה חבר אלא חתוך בשר שכבר
נתמעך על ידי תשמיש אבל ישמעאל שהיה ילד הוזקק לחתוך ערלה ולפרוע המילה
כו לכך נאמר בו את בראשית רבה: בעצם היום הזה · שמלו לאברהם בן שנה ולישמעאל
בן שנים כמול אברהם וישמעאל בנו:

חסלת לך לך

מְלַמְּלָא עִמֵּיהּ וְאִסְתַּלַּק יְקָרָא דַיְיָ מֵעַלּוֹי אַבְרָהָם: ויקח ודבר
אַבְרָהָם יָת יִשְׁמָעֵאל בְּרֵיהּ וְיָת כָּל מַרְבְּיָנֵי בַיְתֵיהּ וְיָת כָּל זְבִנֵי כַסְפֵּיהּ
כָּל דְּכוּרָא בְּאֵינְשָׁא בֵּיתָא דְּאַבְרָהָם וּגְזַר יָת בִּישְׂרָא דְעוֹרְלָתְהוֹן בְּכַרְן
יוֹמָא הָדֵין כְּמָא דְמַלֵּיל עִמֵּיהּ יְיָ: ואברהם וְאַבְרָהָם בַּר תִּשְׁעִין
וְתֵשַׁע שְׁנִין כַּד גְּזַר בִּשְׂרָא דְעוֹרְלָתֵיהּ: בעצם בְּכַרְן יוֹמָא הָדֵין
בְּאַרְבַּעַת עֲשַׂר שְׁנִין גְּזַר אַבְרָהָם וְיִשְׁמָעֵאל בְּרֵיהּ: וכל וְכָל אֵינְשֵׁי
בֵיתֵיהּ מַרְבְּיָנֵי בֵיתָא וּזְבִנֵי כַסְפָּא מִן בַּר עַמְּמִין אִתְגְּזַרוּ עִמֵּיהּ:

פ פ פ

ויראו

וְאִתְגְּלִי עֲלוֹהִי יְקָרָא דַיְיָ בְּחֵיזְוֵי מַמְרֵא וְהוּא מְיַע מַכִּיכָא דְּמְהוּלְתָא יָתִיב תְּרַע
מַשְׁכְּנָא לְתוּקְפָּא דְיוֹמָא: וישא
וְזָקַף עֵינוֹי וַחֲמָא וְהָא תְּלָתָא
מַלְאָכִין בִּדְמוּת גּוּבְרִין קָיְמִין
קוֹמוֹי דְּאִשְׁתַּלְחוּ לְצָרוּךְ תְּלַת
מִילַיָּא אֲרוּם לֵית אֲוּשַׁר לְמַלְאָכָא
דְּשִׁרְיָתָא דְמִשְׁתַּלְיָחָא לְיִתְיַר מִן
מִילָא חַד חַד אָתָא לְמִבְשְׂרָא יְתֵיהּ
דְּהָא שָׂרָה יַלְדָה בַּר זְכַר וְחַד אָתָא
למשזבא

ירושלמי

תְּלָתָא מַלְאַכַיָּא אִשְׁתַּלְחוּ לְוַת
אֲבוּנָן אַבְרָהָם וּחְלָתְהוֹן אִשְׁתַּלְחִין
לְתַלַת מִילִין אֲרוּם לֵית אֵיפְשַׁר לְחַד
מִן מַלְאָכֵי מְרוֹמָא דְּיִשְׁתַּלַּח בִּידֵיהּ
יַתִּיר מִן מִילָא חֲדָא מַלְאַכַיָּא
קַדְמָאָה אִשְׁתַּלַּח לְבַשְׂרָא לַאֲבוּנָא
אַבְרָהָם דְּהָא שָׂרָה יַלְדָה לְיִצְחָק
מלאכא

ויראו אליו. לבקר את החולה: אמר רבי חמא בר חניינא יום שלישי למילתו
היה ובא הקב"ה ושאל בו: בשלומי מירא. הוא שכתוב לו ענה על המילה
לפיכך נגלה עליו בחלקו: יושב. ישב כתיב בקש לעמוד אמר לו הקב"ה שב ואני
אעמוד ואתה מימן לבניך שעתיד אני להתיצב בעדת הדיינים והן יושבין: פתח האהל.
לראות אם יש עובר ושב ויכניסם בביתו: כחום היום. הוציא הקב"ה חמה מנרתקה
שלא להטריחו באורחים ולפי שראהו מצטער שלא היו אורחים באים הביא המלאכים
עליו בדמות אנשים: והנה שלשה אנשים. אחד לבשר את שרה ואחד להפך את סדום
ואחד לרפאות את אברהם שאין מלאך אחד עושה שתי שליחיות. תדע לך שכן כל הפרשה
הוא מזכירן בלשון רבים ויאכלו ויאמרו אליו ובבשורה באמר ויאמר שוב אשוב אליך
ובהפיכת סדום הוא אומר כי לא אוכל לעשות דבר לבלתי הפכי. ורפא שרפא את אברהם
הלך משם להגיל את לוט הוא שכתוב ויהי כהוציאם אותם החוצה ויאמר המלט על נפשך
למדת שאחד היה מגיל: כנגדם עליו. לפניו אבל לשון נקיה הוא כלפי המלאכים:

וַיֵּרָא וַיָּרָץ לִקְרָאתָם מִפֶּתַח הָאֹהֶל
וַיִּשְׁתַּחוּ אַרְצָה: ג וַיֹּאמַר אֲדֹנָי
אִם־נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אַל־נָא
תַעֲבֹר מֵעַל עַבְדֶּךָ: ד יֻקַּח־נָא
מְעַט־מַיִם וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם וְהִשָּׁעֲנוּ
תַּחַת הָעֵץ: ה וְאֶקְחָה פַת־לֶחֶם
וְסַעֲדוּ לִבְּכֶם אַחַר תַּעֲבֹרוּ כִּי־עַל־
כֵּן עֲבַרְתֶּם עַל־עַבְדְּכֶם וַיֹּאמְרוּ כֵּן
תַּעֲשֶׂה כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ: ו וַיְמַהֵר
אַבְרָהָם הָאֹהֱלָה אֶל־שָׂרָה וַיֹּאמֶר
מַהֲרִי שְׁלֹשׁ סְאִים קֶמַח סֹלֶת לוּשִׁי
וַעֲשִׂי עֻגוֹת: ז וְאֶל־הַבָּקָר רָץ
אַבְרָהָם וַיִּקַּח בֶּן־בָּקָר רַךְ וָטוֹב וַיִּתֵּן
אֶל־הַנַּעַר וַיְמַהֵר לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ:
ח וַיִּקַּח חֶמְאָה וְחָלָב וּבֶן־הַבָּקָר
אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּתֵּן לִפְנֵיהֶם וְהוּא־
עֹמֵד עֲלֵיהֶם תַּחַת הָעֵץ וַיֹּאכֵלוּ:
ט וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אַיֵּה שָׂרָה אִשְׁתֶּךָ

כהן

פוס ליס לגיים
קמו מכלן
רמז שכעל
פכת כונע:
ומקמס ית
למפרע המר
פנו ס קודס
מכילה ומתיס

ס קמץ וסימן
פס אלנ טליס
בסורס ופס
מעטם מוכמס

לוי

ויאכלו והדר
ויאמרו רמז
למס שאמרו
אין מטיסין
בסעודס:

ויאמר

הא

וחזא ורהט לקדמותהון מן תרע
משכנא וסגיד על ארעא: ואמר יי
אם כען אשכחית רחמין קדמך לא־
כען תעיבר מעל עבדך: יסבון־
כען זעיר־מיא ואסחו רגליכון
ואסתמיכו תחות אילנא: ואסב
פיתא דלחמא וסעדו לבכון בתר־
כן תעיברון ארי על־כן עברתון
על־עבדכון ואמרו כן תעביד כמא
דמלילתא: ואוחי אברהם
למשכנא לות שרה ואמר אוחי
תלת סאוון קימחא דס־נא לושי
ועבידי גריצן: ולות תורי רהט
אברהם ונסיב בר תורי רכיך וטב
ויהב לעולימא ואוחי למעבד יתיה:
ונסיב שמן וחלב ובר־תורי דעבד
ויהב קדמיהון והוא־משמש
עילויהון תחות אילנא ואכלו:
ואמרו ליה אן שרה אתתך ואמר

ורא: מהו וירא וירא שני פעמים: הראשון כמשמעו והשני לשון הנכה כמתכל שהיו
נצבים במקום אחד והנין שלא היו רוצים להטריחו ואעפי שיודעים היו שיצא לקראתם
עמדו במקומם לכבודו להראותו שלא רצו להטריחו וקדם הוא וירץ לקראתם: בנמ
כתיב נצבים עליו וכתיב וירץ לקראתם כל חזיות דהוה שרי ואחר פירשו היאכו מיד
וירץ לקראתם: ויאמר אדני אם נא. לגדול שבהם אמר וקראם כלם אדונים ולגדול
אמר אל נא תעבור וכיון שלא יעבור הוא יעמדו חבריו עמו ובלשון זה הוא אומר. דלא
קדם הוא והיה אומר להקב"ה להמתין לו עד שירוץ ויכנס את האורחים ואעפי שכתוב
אחר וירץ לקראתם האמירה קודם לכן היתה ודרך המקראות לדבר כן כמו שפי' אבל
לא ידון רוחי באדם שבכתב אחר ויולד בן ואי"ל לומר אלא אב קודם גזירת כ' שנה ופתי
הלשונות בב"ר: ויקח נא. עי' שליח והקב"ה שלח לבניו עי' שליח שבא וירס משה את
ידו ויך את המצרי: ורחצו רגליכם. כשבור שהם ערביים שמשתחוים לאבק רגליהם
והקפיד שלא להכניס עפ"ר לביתו. אבל לוט שלא הקפיד הקדים ליכה לרחיצה שבאמ' ולינו
ורחצו רגליכם: תחת העץ. תחת האילן: וסעדו לבבכם. בתורה בנביאים ובכתובים

מעינו

לְמִשְׁזְבָא יַת לוֹט וְחַד אָתָא לְמֵיהַפַּךְ יַת סְדוֹם וְיַת עֲמוֹרָה וְחַד חָמִינוּן רָהַט לְקַדְמוֹתְהוֹן מִתְּרַע מַשְׁכְּנָא וְסָגִיד עַל אַרְעָא: וְאָמַר וְאָמַר בְּבָעוּ בְּרַחֲמִין מִן קֳדָמָךְ יְיָ אִין כְּדוֹן אֶשְׁכַּחִית חִינָא קוּמָךְ לָא כְּדוֹן תִּסְלַק אִיקַר שְׁכִינְתָּךְ מֵעִילּוֹי עַבְדָּךְ עַד דְּאֶכְנוּס עִבּוּרְיָא תְּחוֹרַת אִילָנָא: וְאַקְחָה וְאֶסַּב סְעִיד דִּלְחֶם וּסְעִידוּ לְבָכוֹן וְאוֹדוּ לְשׁוּם מֵימְרָא דַּיְיָ וּבָתַר כְּדֵין תַּעֲבִירוּן אֲרוּם בְּגִין כְּדֵין בְּאִשְׁתָּא אִזְדַּמְנָתוּן וַעֲבַרְתּוּן עַל עַבְדְּכוֹן בְּדִיל לְמִסְעוֹד וְאָמְרוּ יָאוּת מִלֵּילְתָּא עֲבִיד כְּפִתְגָמָךְ: וּמְהַר וְאוֹחִי אַבְרָהָם לְמַשְׁכְּנָא לְוַת שָׂרָה וְאָמַר אוֹחָא תְּלַת סְאִין סְמִידָא דְּסוֹלְתָּא פְּתוֹכִי וַעֲבִיד גְּרִיצָן: וְאֶל וּלְבַקְרוּתָא רָהַט אַבְרָהָם וּנְסִיב בַּר תּוֹרֵי רַכִּיךְ וּשְׁמִין וִיהַב לְעוּלֵימָא וְאוֹחִי לְמֶעְבַּד תַּבְשִׁילִין: וּיִקַּח וּנְסִיב לַוְוָאֵי שְׁמִין וְחַלַב וּבַר תּוֹרֵי דְּעָבַד עוּלֵימָא תַּבְשִׁילִין וּסְדַר קֳדָמֵיהוֹן בְּאוֹרַח הֵילְכַת בְּרִיַּת עָלְמָא וְהוּא מְשַׁמֵּשׁ קָדָמֵיהוֹן וְאִינוּן יָתְבִין וְדָמֵי לֵיהּ כְּאִלּוּ אֲכָלִין: וְיֹאמְרוּ וְאָמְרוּ לֵיהּ הָאן שָׂרָה אִנְתְּתָךְ וְאָמַר הָא הִיא בְּמִשְׁכְּנָא:

מֵרֵיכוּ דְּפִתָּא סְעַדְתָּא דְּלִבָּא · בְּתוֹרָה וְסַעֲדוּ לְבַבְכֶם · בְּכַבִּיחִים כְּעֵד לְבַךְ פַּת לְחֶם · בְּכַתּוּבִים וְלֶחֶם לְבַב לְכוּשׁ יִסְעָד · אֹר חַמָּה לְבַבְכֶם אֵין כַּתִּיב כָּאן אֶלָּא לְבַבְכֶם מַגִּיד שֶׁאֵין יָגוֹר הָרַע שׁוֹלֵט בְּמַלְאָכִים: אַחַר תַּעֲבוֹרוּ · אַחַר כָּךְ תֵּלֵכוּ: כִּי עַל כֵּן עֲבַרְתֶּם · כִּי הַדָּבָר הַזֶּה אֲנִי מְבַקֵּשׁ מִכֶּם מֵאַחַר שֶׁעֲבַרְתֶּם עָלַי לְכָבוֹדִי · כִּי עַל כֵּן · כְּמוֹ עַל אֲשֶׁר וְכֵן כֹּל כִּי עַל כֵּן שֶׁבַּמִּקְרָא כִּי עַל כֵּן רְאִיתִי פְּכִיך · כִּי עַל כֵּן לֹא כְּתִיב · כִּי עַל כֵּן יָדַעְתִּי חֲכוּתְכֶם: קְמַח סֹלֶת · סֹלֶת לְעוּגוֹת קְמַח לְעַמְּלָן שֶׁל טְבָחִים לְכַסּוֹת אֶת הַקְּדֵירָה לְשַׁלּוֹב אֶת הַזֻּהֲמָא: כֵּן בְּקַר רַךְ וְטוֹב · נ׳ פָּרִים הָיוּ כְּדֵי לְהַאֲכִילָן נ׳ לְשׁוּכוֹת בְּחֶדְלָן: אֶל הַנַּעַר · זֶה יִשְׁמָעֵאל לְחַנְּכוֹ בְּמִצְוֹת: וַיִּקַּח חֶמְאָה וְגוֹ׳ · וְלֶחֶם לֹא הָבִיא לְפִי שֶׁפִּירֵשׁ שָׂרָה כְּדֵי שֶׁיַּחֲזֹר לָהּ לְזַרְעָהּ כְּשֶׁיִּסְלַח לְאוֹתוֹ הַיּוֹם וּכְטֻמְאַת הָעִיבָּה: חֶמְאָה · שׁוּמָן הַחֵלֶב שֶׁקּוֹלְטִין מֵעַל פְּכִיו: וּבֶן הַבָּקָר אֲשֶׁר עָשָׂה · אֲשֶׁר תִּקֵּן קְמַח קְמִ׳ שֶׁתִּיקֵּן לְמִטְּוֹ וְאֵיתִי קַיְּיהוּ: וַיֹּאכֵלוּ · כְּרֵאוּ כְּמוֹ שֶׁאֲכָלוּ מִכָּאן שֶׁלֹּא יִשְׁכַּח אָדָם מִן הַמִּכְתָּב: וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו · בְּקוֹד עַל אֵ״וּ וְתַקִּיחַ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר כָּל מָקוֹם שֶׁהַכְּתָב רָבָה עַל הַנְּקוּדָה אַתָּה דּוֹרֵשׁ הַכְּתָב וְכָאן הַנְּקוּדָה רָבָה עַל הַכְּתָב וְאַתָּה דּוֹרֵשׁ הַנְּקוּדָה שֶׁאַף לְשָׂרָה שֶׁאֵינוּ אַבְרָהָם לְמַדְּכוּ שֶׁיִּשְׁאַל אָדָם בְּאַכְסַנְיָא שֶׁלּוֹ · לְאִישׁ עַל הָאִשָּׁה וְלָאִשָּׁה עַל הָאִישׁ · בְּגִ״מ

וַיֹּאמֶר הִנֵּה בָאֹהֶל: וַיֹּאמֶר
שׁוֹב אָשׁוּב אֵלֶיךָ כָּעֵת חַיָּה וְהִנֵּה-
בֵן לְשָׂרָה אִשְׁתֶּךָ וְשָׂרָה שֹׁמַעַת
פֶּתַח הָאֹהֶל וְהוּא אַחֲרָיו:
יא וְאַבְרָהָם וְשָׂרָה זְקֵנִים בָּאִים
בַּיָּמִים חָדַל לִהְיוֹת לְשָׂרָה אֹרַח
כַּנָּשִׁים: יב וַתִּצְחַק שָׂרָה
בְּקִרְבָּהּ לֵאמֹר אַחֲרֵי בְלֹתִי הָיְתָה-
לִּי עֶדְנָה וַאדֹנִי זָקֵן: יג וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֶל-אַבְרָהָם לָמָּה זֶּה צָחֲקָה
שָׂרָה לֵאמֹר הַאַף אֲמְנָם אֵלֵד וְאָנֹכִי
זָקַנְתִּי: יד הֲיִפָּלֵא מֵיהוָה דָּבָר
לַמּוֹעֵד אָשׁוּב אֵלֶיךָ כָּעֵת חַיָּה
וּלְשָׂרָה בֵן: טו וַתְּכַחֵשׁ שָׂרָה
לֵאמֹר לֹא צָחַקְתִּי כִּי יָרֵאָה וַיֹּאמֶר
לֹא כִּי צָחָקְתְּ: יז וַיָּקוּמוּ מִשָּׁם
הָאֲנָשִׁים וַיַּשְׁקִפוּ עַל-פְּנֵי סְדֹם
וְאַבְרָהָם הֹלֵךְ עִמָּם לְשַׁלְּחָם:
יח וַיהוָה אָמַר הַמְכַסֶּה אֲנִי
מֵאַבְרָהָם אֲשֶׁר אָנִי עֹשֶׂה:

כלס מסי· פרק כנסיס· סופי תיבות ורשי תיבות פני' נלס:

פל מ"ש פתח לפ"ל לנרא"ל

ישרל שני

יל וסמל על פני סדום סופי תיבות מיל דמיעול לויס מיל הלך עמס לשלחס·

ואברהם

אומרי יודעים היו מלאכי השרת שרה אמנו היכן היתה שלא להודיע שנכונה היתה כדי לחבבה על בעלה· א"ר יומי בר חביבא כדי לשנר לה כוס של ברכה: הנה באהל· נכונה היא: כעת חיה· כעת הזאת לשנה הבאה ופסח היה ולפסח הבא כולד יצחק מדלא קרי כעת שא כעת חיה כעת הזאת שתהא חיה לכם שתהיו כלכם שלמים וקיימים: שוב אשוב· לא בשרו המלאך שישוב אליו אלא בשליחותו של מקום אמר לו· כמו ויאמר לה מלאך ה' הרבה ארבה והוא אין בידו להרבות אלא בשליחותו של מקום אמר לו כן בר:

יא והוא אחריו· הפתח היה אחר המלאך: חדל להיות· פסק ממנה דרך נשים כדות:

יב בקרבה· מסתכלת במעיה ואמרה אפשר הקרביים הללו טעונין ולד השדים הללו שנמקו מושכין חלב תנחומא: עדנה· נחנוח בשר ולשון משנה מסיר את השער ומעדן את הבשר· דא"ל לשון עידן זמן זמת כדות: הלף אמנם· הנס אמת אלד: ואני זקנתי·

יד שנה הכתוב מפני השלום שהרי היא אמרה ואדוני זקן: היפלא· כתרגומו היתכפי וכי שום דבר מופלא ומובדל ומכוסה ממני מלעשות כרצוני: למועד· לאותו מועד המיוחד

טו שקבעתי לך לתמול למועד הזה בשנה האחרת: כי ירא· כי נחקת· הראשון משמש

לשון

הוא במשכנא: ואמר מיתב איתוהי
לותך בעידן דאתון קיימין והא ברך
לשרה אתתך ושרה שמעת בתרע
משכנא והוא אחורוהי: ואברהם
ושרה סיבו עאלו ביומין פסק
מלמהוי לשרה אורח כנשיא:
וחייכת שרה במעהא למימר בתר
דסיבית תהי לי עולימו ורבוני סיב:
ואמר יי לאברהם למא דנן חייכת
שרה למימר הדברם בקושטא אילד
ואנא סבית: היתכסי מן קדם יי
פתגמא לזמן אתוב לותך כעידן
דאתון קיימין ולשרה בר: וכדיבת
שרה למימר לא חייכית ארי
דחלית ואמר לא ברם חייכת:
וקמו מתמן גוברייא ואסתכיאו
על אפי סדום ואברהם אזיל
עמהון לאלויותהון: וייאמר
המכסי אנא מאברהם דאנא

עביד:

בְּמַשְׁכְּנָא: ויאמר וְאָמַר חַד מִנְּהוֹן מֵיחַב אִיתּוּב לְוָתָךְ לְשַׁתָּא דְּאַתְיָא דְּאַתּוּן קַיְּימִין וְהָא בַּר לְשָׂרָה אִינְתָּתָךְ וְשָׂדָה הֲוָת שְׁמָעָא בְּתָרַע מַשְׁכְּנָא וְיִשְׁמָעֵאל קָאֵי בַּתְרֵיהּ וְצָיְיתַ מַה דְּאָמַר מַלְאָכָא:

ואברהם וְאַבְרָהָם וְשָׂרָה סָבִין עֲלוּ בְּיוֹמֵי פָּסַק מִלְּמֶהֱוֵי לְשָׂרָה אוֹרַח טוּבְתָּא כְּנָשִׁיָּא: ותצחק וְחַמָּהַת שָׂרָה בְּלִיבָהּ לְמֵימַד בָּתַר דִּי סִיבִּית הֲוִי לִי עִדּוּיִין וְרִבּוֹנִי אַבְרָהָם סִיב: ויאמר וְאָמַר יְיָ לְאַבְרָהָם לָמָה דְּנָן נַחְכַּת שָׂרָה

ירושלמי

וְחַיְּכַת שָׂרָה בְּלִבָּהּ לְמֵימַר בָּתַר דְּסִבִּיתָ אֶפֵּשׁ דְּאֶחְזוֹר לְיוֹמֵי טַלְיוּתִי לְמֶהֱוֵי לִי עִידּוּי וְאַבְרָהָם סִיב:

לְמֵימַר הַבְּרַם בְּקוּשְׁטָא אוֹלִיד וַאֲנָא סִבִּית: היפלא הַאֶפְּשַׁר דִּיתְכַּסִּי מִן קֳדָם יְיָ מִדַּעַם לְזַמָּן חֲגָא אֵיתּוּב לְוָתָךְ בְּעִדָּנָא הָדֵין וְאַתּוּן קַיְּימִין וּלְשָׂרָה בַּר: ותכחש וְכָפְרַת שָׂרָה לְמֵימַר לָא חַמָּהַת אֲרוּם דְּחֵילַת וַאֲמַר מַלְאָכָא לָאו תִּדְחַלִּין אֲרוּם בְּקוּשְׁטָא נַחְכַּת: ויקומו וְקָמוּ מִתַּמָּן מַלְאָכַיָּיא דְּהַוּוּ מְדַמְּיִין לְגֻבְרַיָּא דִּין דְּבַשְׂרִית שָׂרָה סָלִיק לְשֵׁמֵי מְרוֹמָא וּתְרֵין מִנְּהוֹן אוֹדִיקוּ עַל אַנְפֵּי סְדוֹם וְאַבְרָהָם אָזִיל עִמְּהוֹן לְאַלְוָאוֹתְהוֹן: וה׳ אמר דַּיְיָ אֲמַר בְּמֵימְרֵיהּ לֵית אֲוּשַׁר לִי לְמִכְסֵי מִן אַבְרָהָם מַה דַּאֲנָא עָבִיד וּמִן דִּינָא הוּא דְּלָא נַעְבֵּיד עַד דְּנוֹדַע יְתֵיהּ: ואברהם

ירושלמי

וַאֲמַר מֵחֲזוֹר אֶחְזוֹר לְוָתָךְ כְּעִידַּן הָדֵין דְּאַתּוּן קַיְּימִין וְהָא בַּר דְּכַר לְשָׂרָה אִנְתָּתָךְ וְשָׂרָה שְׁמַעַת לְתָרַע מַשְׁכְּנָא הֲוָת שְׁמַעַת וְיִשְׁמָעֵאל הֲוָה קָאֵים מִן בַּתְרָהּ:

ירושלמי

וַיְיָ בְּמֵימְרֵיהּ אָמַר הַמְכַסִּי אֲנָא מֵאַבְרָהָם רַחֲמֵי יַת מַה דַּאֲנָא עָבִיד הוֹאִיל וְכַרְבָּא דִּסְדוֹם בְּגוֹ מַתְנְתָא דִּי יְהַבִית לֵיהּ הֲוָא הוּא דְּלָא נְפִיק יָתֵהּ עַד זְמַן דְּאוֹדַעְתֵּיהּ:

אתגלי

לשון דקה הוא שכותן טעם לדבר ותכחש שרה · לפי שירקה והשכי משמש בלשון שלא ויאמ׳ לא כדברך הוא אלא נחקת · שאמרו רבותיכו כי משמש בל׳ לשוכות לי דילמא אלא דהא ·

ויסקיפו · כל השקפה שבמקרא לרעה חוץ מהשקיפה ממעון קדשך שגדול כח מתכות ״ עכיים שהופך מדת הרוגז לרחמים: לשלחם · ללוותם כסבור ירחים הם: המכסה ״ אני · בתמיה מה שאני עושה בסדום לא יפה לי לעשות דבר זה שלא מדעתו · אני כתתי לו את הארץ הזאת וה׳ כרכין הללו שלו הן שאמ׳ גבול הכנעני מצידון באה סדומה ועמורה וגו׳ · קראתי אותו אברהם אב המון גוים ואשמיד את הבנים ולא אודיע לאב

שהוא

יח וְאַבְרָהָם הָיוֹ יִהְיֶה לְגוֹי גָּדוֹל
וְעָצוּם וְנִבְרְכוּ בוֹ כֹּל גּוֹיֵי הָאָרֶץ:
יט כִּי יְדַעְתִּיו לְמַעַן אֲשֶׁר יְצַוֶּה אֶת־
בָּנָיו וְאֶת־בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשָׁמְרוּ דֶּרֶךְ
יְהוָה לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט לְמַעַן
הָבִיא יְהוָה עַל־אַבְרָהָם אֵת אֲשֶׁר־
דִּבֶּר עָלָיו: כ וַיֹּאמֶר יְהוָה זַעֲקַת
סְדֹם וַעֲמֹרָה כִּי־רָבָּה וְחַטָּאתָם
כִּי כָבְדָה מְאֹד: כא אֵרְדָה־נָּא
וְאֶרְאֶה הַכְּצַעֲקָתָהּ הַבָּאָה אֵלַי
עָשׂוּ כָּלָה וְאִם־לֹא אֵדָעָה:
כב וַיִּפְנוּ מִשָּׁם הָאֲנָשִׁים וַיֵּלְכוּ
סְדֹמָה וְאַבְרָהָם עוֹדֶנּוּ עֹמֵד לִפְנֵי
יְהוָה: כג וַיִּגַּשׁ אַבְרָהָם וַיֹּאמַר
הַאַף תִּסְפֶּה צַדִּיק עִם־רָשָׁע:
כד אוּלַי יֵשׁ חֲמִשִּׁים צַדִּיקִם בְּתוֹךְ
הָעִיר הַאַף תִּסְפֶּה וְלֹא־תִשָּׂא
למקום
חֲמִשִּׁין הַצַּדִּיקִם אֲשֶׁר בְּקִרְבָּהּ הֲלְמַעַן חֲמִשִּׁין צַדִּיקִם אֲשֶׁר בְּקִרְבָּהּ:
כה חָלִלָה לְךָ מֵעֲשׂוֹת כַּדָּבָר הַזֶּה לְהָמִית צַדִּיק עִם־רָשָׁע
וְהָיָה כַצַּדִּיק כָּרָשָׁע חָלִלָה לְךָ הֲשֹׁפֵט כָּל־הָאָרֶץ
לֹא יַעֲשֶׂה מִשְׁפָּט: כו וַיֹּאמֶר יְהוָה אִם־אֶמְצָא בְסְדֹם
חֲמִשִּׁין

עבד: ואברהם מיהוא יהוי לעם
סגי ותקיף ויתברכון בדיליה כל
עממי ארעא: ארי גלי קדמי
בדיל דיפקיד ית־בנוהי וית אנש
ביתיה בתרוהי ויטרון אורחן
דיתקנן קדם יי למעבד צדקתא
ודינא בדיל דייתי יי על־אברהם
ית דמליל עלוהי: ואמר יי
קבילת סדום ועמורה ארי סגיאת
וחובתהון ארי תקיפת לחדא:
איתגלי כען ואידין הכקבלתהון
דעלת לקדמי עבדו אעביד עמהון
גמירא אם־לא תייבין ואם תייבין
לא אתפרע: ואתפניאו מתמן
גוברייא ואזלו לסדום ואברהם
עד־כען משמש בצלו קדם יי:
וקריב אברהם ואמר הברגז תשיצי
זכאה עם־חייבא: מאים אית
חמשין זכאין בגו קרתא הברגז תשיצי ולא־תשבוק לאתרא בדיל
חמשין

שהוא אוהבי: ואברהם היו יהיה. מדרש אגדה זכר נדיק לברכה הואיל והזכירו ברכו.
ופשוטו וכי ממנו אני מעלים והרי הוא חביב לפני להיות לגוי גדול ולהתברך בו כל גויי
יט הארץ: כי ידעתיו. לשון חבה כמו מודע לאישה מודעתכו ואדעך בשם ואמכם עיקר
לשון כלם איכו אלא לשון ידיעה שהמחבב את האדם מקרבו אצלו ויודעו ומכירו ולמה
ידעתיו למען אשר יצוה לפי שהוא מצוה את בניו עלי לשמור דרכי ואם תפרשהו כתרגו
יודע אני בו שיצוה את בניו וגו' אין למען כופל על הלשון: יצוה. לשון הווה כמו כפה
יעשה איוב: למען הביא. כך הוא מצוה לבניו שמרו דרך ה' כדי שיביא ה' על אברהם
וגו' על בית אברהם לא כאמר אלא על אברהם למדנו כל המעמיד בן צדיק כאלו איכו
כ מת: ויאמר ה' אל אברהם זעקת סדום וגו' כי רבה. כל רבה שבמקרא הטעם בנית
לפי שהן מתורגמין גדולה או גדלה והולכת אבל זה טעמו למעלה ברים לפי שמתורגם
כא גדלה כבר כמו שפי' ויהי השמש באה הכה שבה יבמתך: ארדה כא. למד לדייכים שלא
יפסקו דיני בפשות אלא ברקיה הכל כמו שפירשתי בפרשת הפלגה. ד"א ארדה כא למוף

מעשיהם

וְאַבְרָהָם עָתִיד דִּיהֵי לְעַם רַב וְתַקִּיף וְיִתְבָּרְכוּן בְּדִילֵיהּ בִּזְכוּתֵיהּ
כָּל עַמְּמֵי אַרְעָא: כִּי אֲרוּם גְּלֵי קָדָמַי חֲסִידוּתֵיהּ בְּגִין דְּיִפְקֹד יָת בְּנוֹי
וְיָת אֵינַשׁ בֵּיתֵיהּ בַּתְרֵיהּ וְיִטְרוּן אָרְחָן דְּתַקְּנָן קָדָם יְיָ לְמֶעְבַּר צְדָקָתָא
וְדִינָא בְּגִין דְּיֵיתֵי יְיָ עֵילוֹי דְּאַבְרָהָם יָת דְּמַלֵּיל עֲלוֹי: ויאמר וַאֲמַר
יְיָ לְמַלְאָכֵי שֵׁירוּתָא קְבִילַת סְדוֹם וַעֲמוֹרָה דְּאַנְיְסִין מְסַכְּנִין וְגָזְרִין דְּכָל
דְּיַהִיב פִּתָּא לְעַנְיָא יִיקַד בְּנוּרָא

ירושלמי

אֲרוּם סְגִיאַת וְחוֹבַתְהוֹן אֲרוּם
תַּקִּיפַת לַחֲדָא: ארדה אִתְגְּלִי
כְּדוּן וְאֶחְמֵי הָא כְּקַבִּילְתָּא דְּדִיבָא
פְּלִיטִירַת דְּעָלַת קוּמוֹי עָבְדוּ
גְּמִירָא הֵינוּן חַיָּבִין וְאִם עָבְדִין
תְּחוּבָא הֲלָא הֵינוּן קָדָמַי זַכָּאִין
כְּמָא דְּלָא יְדָעִיהּ וְלָא אִתְפְּרַע:
וּיפְנוּ וְאִתְפְּנִיאוּ מִתַּמָּן מַלְאָכַיָּא
דְּדַמְיִין לְגוּבְרַיָּא וְאָזְלוּ לְסְדוֹם

ירושלמי

אִתְגְּלִי כְּעַן וְאֶחְמֵי הָא כְּקַבָּלַתְהוֹן
דְּעַמָּא דְּסְדוֹם וַעֲמוֹרָה סַלְקַת
קָדָמוֹי כַּלְיָיה עָבְדוּ גְּמִירָא אִינּוּן
חַיָּבִין מְדַמִּין אִינּוּן בְּנַפְשָׁתְהוֹן
דִּילְמָא לֵית עוֹבְדֵיהוֹן בִּישַׁיָּא גְּלַן
קָדָמוֹי וְאִין בָּעוּ לְמֶעְבַּד תְּחוּבָא
הָא אִינּוּן יְהַבִּין כְּדְלָא יְדַעְתִּינוּן:

וְאַבְרָהָם עַד כְּרוּן בְּעֵי רַחֲמִין עַל לוֹט וּמְשַׁמֵּשׁ בְּצָלוֹ קָדָם יְיָ: ויגש
וְצַלִּי אַבְרָהָם וְאָמַר הֲרוּגְזָךְ שְׁצִיָּא זַכָּאי עִם חַיָּב: אולי מָאִים אִית
חַמְשִׁין זַכָּאִין בְּגוֹ קַרְתָּא דְּיִצְלוּן קָדָמָךְ עֲשָׂרָה לְכָל קִרְוָא כָּל קְבֵל חַמְשָׁא
קוּרְיִין סְדוֹם וַעֲמוֹרָה אַדְמָה וּצְבוֹיִים וְזוֹעַר הֲרוּגְזָךְ שְׁצִיָּא וְלָא תְּשַׁבּוֹק
לאתרא

מעשיהם: הכנעקתה. שלמדיכה: הבאה אלי עשו. וכן עומדים במרדם כלה אבי
עושה בהם. ואם לא יעמדו במרדן אדעה מה אעשה להפרע מהן ביסורין ולא אכלה
אותן. וכיוצ בו מביכו במקום אחר ועתה הורד עדייך מעליך ואדעה מה אעשה לך ולפיכך
יש הפסק בקודת פסק בין עשו לכלה כדי להפרידם תיבה מחברתה ורבותיכו דרשו
הכנעקתה נעקת ריבה אחת שהרגו מיתה משוכה על שכתבה מזון לעני כמפורש בחלק:
ויפכו משם. ממקום שאברהם ליוום שם. ואברהם עודכו עומד לפני ה׳. והלא לא כו
הלך לעמוד לפניו אלא הקבה בא אצלו ואמר לו זעקת סדום ועמורה כי רבה והיה לו
לכתוב וה׳ עודכו עומד על אברהם אלא תיקון סופרים הוא זה: וינש אברהם. מביכו כז
הנשה למלחמה וינש יואב וגו׳. הנשה לפיוס וינש שיו יהודה. והנשה לתפלה וינש שיה
הכהיא. ולכל שה ככתב אברהם לדבר קשו ולפיוס ולתפלה: האף תספה. הנם תספה
לתרגו׳ של אבקלו שתרגומו לשון רוגז כך פירושו האף ישיאך שתספה נדיק עם רשע:
חמשים

לְמָקוֹם לְמַעַן חֲמִשִּׁים הַצַּדִּיקִים
אֲשֶׁר בְּקִרְבָּהּ: כה חָלִלָה לְךָ
מֵעֲשׂוֹת כַּדָּבָר הַזֶּה לְהָמִית צַדִּיק
עִם־רָשָׁע וְהָיָה כַצַּדִּיק כָּרָשָׁע
חָלִלָה לָךְ הַשֹּׁפֵט כָּל־הָאָרֶץ לֹא
יַעֲשֶׂה מִשְׁפָּט: כו וַיֹּאמֶר יְהוָה
אִם־אֶמְצָא בְסְדֹם חֲמִשִּׁים צַדִּיקִים
בְּתוֹךְ הָעִיר וְנָשָׂאתִי לְכָל־הַמָּקוֹם
בַּעֲבוּרָם: כז וַיַּעַן אַבְרָהָם וַיֹּאמַר
הִנֵּה־נָא הוֹאַלְתִּי לְדַבֵּר אֶל־אֲדֹנָי
וְאָנֹכִי עָפָר וָאֵפֶר: כח אוּלַי
יַחְסְרוּן חֲמִשִּׁים הַצַּדִּיקִם חֲמִשָּׁה
הֲתַשְׁחִית בַּחֲמִשָּׁה אֶת־כָּל־הָעִיר
וַיֹּאמֶר לֹא אַשְׁחִית אִם־אֶמְצָא שָׁם
אַרְבָּעִים וַחֲמִשָּׁה: כט וַיֹּסֶף עוֹד
לְדַבֵּר אֵלָיו וַיֹּאמַר אוּלַי יִמָּצְאוּן שָׁם
אַרְבָּעִים וַיֹּאמֶר לֹא אַעֲשֶׂה בַּעֲבוּר
הָאַרְבָּעִים: ל וַיֹּאמֶר אַל־נָא
יִחַר לַאדֹנָי וְאֲדַבֵּרָה אוּלַי יִמָּצְאוּן
שָׁם שְׁלֹשִׁים וַיֹּאמֶר לֹא אַעֲשֶׂה אִם־
אֶמְצָא שָׁם שְׁלֹשִׁים: לא וַיֹּאמֶר
הִנֵּה־נָא הוֹאַלְתִּי לְדַבֵּר אֶל־אֲדֹנָי
אוּלַי יִמָּצְאוּן שָׁם עֶשְׂרִים וַיֹּאמֶר לֹא
אַשְׁחִית בַּעֲבוּר הָעֶשְׂרִים:
לב וַיֹּאמֶר אַל־נָא יִחַר לַאדֹנָי
וַאֲדַבְּרָה אַךְ הַפַּעַם אוּלַי יִמָּצְאוּן
שָׁם עֲשָׂרָה וַיֹּאמֶר לֹא אַשְׁחִית
בַּעֲבוּר הָעֲשָׂרָה: לג וַיֵּלֶךְ
יְהוָה כַּאֲשֶׁר כִּלָּה לְדַבֵּר אֶל־
אַבְרָהָם וְאַבְרָהָם שָׁב לִמְקֹמוֹ:

ג' וסכל

ג' קסל

כל אוריתא קסל

ויבאו

חַמְשִׁין זַכָּאִין דִּי כְגַוָּהּ: קוּשְׁטָא
אֵינוּן־דִּינָךְ מִלְּמֶעְבַּד כִּפְתְגָמָא
הָדֵין לְשֵׁיצָאָה זַכָּאָה עִם־חַיָּבָא
וִיהֵי זַכָּאָה כְּחַיָּבָא קוּשְׁטָא אֵינוּן־
דִּינָךְ דְּדָאִין כָּל אַרְעָא לָא יַעְבֵּיד
דִּינָא: וְאָמַר יְיָ אִם־אַשְׁכַּח בְּסְדוֹם
חַמְשִׁין זַכָּאִין בְּגַוֹ קַרְתָּא וְאֶשְׁבּוֹק
לְכָל־אַתְרָא בְּדִילְהוֹן: וְאָתֵיב
אַבְרָהָם וְאָמַר הָא כְעַן אֶסְגֵּיתִי
לְמַלָּלָא קֳדָם־יְיָ וְאָנָא עָפָר וּקְטָם:
מָאִים יַחְסְרוּן מֵחַמְשִׁין זַכָּאִין
חַמְשָׁא הַתְחַבֵּל בְּחַמְשָׁא יַת כָּל־
קַרְתָּא וְאָמַר לָא אַחְבֵּיל אִם־אַשְׁכַּח
תַּמָּן אַרְבְּעִין וְחַמְשָׁא: וְאוֹסִיף עוֹד
לְמַלָּלָא קָדָמוֹהִי וְאָמַר מָאִים
יִשְׁתַּכְּחוּן תַּמָּן אַרְבְּעִין וְאָמַר לָא
אַעְבֵּיד־גְּמִירָא בְּדִיל אַרְבְּעִין:
וְאָמַר לָא כְעַן יִתְקַף קֳדָם־דַּיְיָ
וְאֶמַלִּיל מָאִים יִשְׁתַּכְּחוּן תַּמָּן
תְּלָתִין וְאָמַר לָא אַעְבֵּיד־גְּמִירָא אִם־
אַשְׁכַּח תַּמָּן תְּלָתִין: וְאָמַר הָא כְעַן
אַסְגֵּיתִי לְמַלָּלָא קֳדָם־יְיָ מָאִים
יִשְׁתַּכְּחוּן תַּמָּן עֶסְרִין וְאָמַר לָא
אַחְבֵּיל בְּדִיל עֶסְרִין: וְאָמַר לָא
כְעַן יִתְקַף קֳדָם־דַּיְיָ וְאֶמַלִּיל בְּרַם
זִימְנָא הָדָא מָאִים יִשְׁתַּכְּחוּן תַּמָּן
עַסְרָא וְאָמַר לָא אַחְבֵּיל בְּדִיל
עַסְרָא: וְאִסְתַּלַּק יְקָרָא דַּיְיָ כַּד
שֵׁצִי לְמַלָּלָא עִם־אַבְרָהָם וְאַבְרָהָם
תָּב לְאַתְרֵיהּ: וַעֲאָלוּ תְּרֵין

מלאכיא

כד שמשים נדיקי׳ נדיקי׳ לכל כרך וכרך ס׳ מקומו׳ים וקת״ל לא יכלו הנדיקי׳ לת סרסעי׳ למס

תמיה

לְאַתְרָא בְּגִין זַכְוָות חַמְשִׁין זַכָּאִין דִּבְגַוָּהּ: חוּלִין הוּא לָךְ חוּלִין הוּא לָךְ
לְמֶעְבַּד כְּפִתְגָּמָא הָדֵין לְמִקְטַל זַכָּאי עִם חַיָּיב וִיהֵי זַכָּאי הֵיךְ חַיָּיב חוּלִין
הוּא לָךְ הַאֶפְשַׁר מַאן דְּדָאִין כָּל אַרְעָא לָא יַעְבֵּד דִּינָא: וְיֹאמַר וַאֲמַר
יְיָ אִין אַשְׁכַּח בְּסְדוֹם חַמְשִׁין זַכָּאִין בְּגוֹ קַרְתָּא דְּיַצְלוּן קָדָמַי וְאֶשְׁבּוֹק לְכָל
אַרְעָא בְּגִינְהוֹם: וְיַעַן וְאָתֵיב אַבְרָהָם וְאָמַר בְּכָעוּ בְּרַחֲמִין הָא כְּדוֹן
שָׁרִיתִי לְמַלָּלָא קֳדָם יְיָ וַאֲנָא מִתְחַיֵּל לְעָפָר וְקִטְם: אוּלַי מָאִין חַסְרִין
מִן חַמְשִׁין זַכָּאִין חַמְשָׁא הַתְחַבֵּל בְּגִין חַמְשָׁא דְחַסְרִין לְזוּעֲרֵית כָּל קַרְתָּא
וַאֲמַר לָא אֶחְבַּל אִין אַשְׁכַּח תַּמָּן אַרְבְּעִין וְחַמְשָׁא: וְיוֹסֵף וְאוֹסִיף
תּוּב לְמַלָּלָא קוֹדָמוֹי וַאֲמַר מָאִין יִשְׁתַּכְחוּן תַּמָּן אַרְבְּעִין עֲשָׂרָא עֲשָׂרָא לְכָל
קַרְתָּא לְאַרְבַּעַת קוּרְיִין וְזוּעַר דְּחוּבָהָא קַלִּילִין שְׁבוֹק לָהּ בְּגִין רַחֲמָךְ
וַאֲמַר לָא אֶעְבִּיד גְּמִירָא בְּגִין זַכְוָות אַרְבְּעִין: וְיֹאמַר וַאֲמַר לָא כְּדוֹן
יִתְקוֹף רוּגְזָא דְרִיבּוֹן כָּל עָלְמָיָא יְיָ וַאֲמַלֵּיל מָאִים יִשְׁתַּכְחוּן תַּמָּן תְּלָתִין
דְּיַצְלוּן עֲשָׂרָא עֲשָׂרָא לְכָל קַרְתָּא לְתַלַת קוּרְיִין וְצִבּוּיִם וְזוּעַר שְׁבוֹק לְהוֹם
בְּגִין רַחֲמָךְ וַאֲמַר לָא אֶעְבִּיד גְּמִירָא אִין אַשְׁכַּח תַּמָּן תְּלָתִין: וְיֹאמַר
וַאֲמַר בְּכָעוּ בְּרַחֲמִין הָא כְּדוֹן שָׁרִיתִי לְמַלָּלָא קֳדָם רִבּוֹן כָּל עָלְמָיָא יְיָ
מָאִים יִשְׁתַּכְחוּן עֶשְׂרִין דְּיַצְלוּן עֲשָׂרָא עֲשָׂרָא לְתַרְתֵּין קוּרְיִין וְלְתַלַת שְׁבוֹק
לְהוֹם בְּגִין רַחֲמָךְ וַאֲמַר לָא אֵיחַבֵּל בְּגִין זַכְוָות עֶשְׂרִין: וְיֹאמַר וַאֲמַר
בְּבָעוּ בְּרַחֲמִין מִן קֳדָמָךְ לָא כְּדוֹן יִתְקוֹף רוּגְזָא דְרִבּוֹן כָּל עָלְמָיָא יְיָ
וַאֲמַלֵּיל בְּרַם זִמְנָא הָדָא אִים יִשְׁתַּכְחוּן תַּמָּן עֲשָׂרָא וַנְהִי אֲנָא וְאֵינוּן וְנִבְעֵי
רַחֲמִין עַל כָּל אַתְרָא וְתִשְׁבּוֹק לְהוֹם וַאֲמַר לָא אַחְבִּיל בְּגִין זַכְוָות עֲשָׂרָא: כז
וילך וְאִסְתַּלֵּק יְקָרָא דַיְיָ כַּד פְּסַק לְמַלָּלָא עִם אַבְרָהָם וְאַבְרָהָם לִיקַר שְׁכִינָתָא
תב

תמית הצדיקים: חלילה לך. חולין הוא לך יאמרו כך היא אומנותו שוטף הכל צדיקים כמ
ורשעים כך עשית לדור המבול ולדור הפלגה: כדבר הזה. לא הוא ולא כיוצא בו:
חלילה לך. לעולם הבא: השופט כל הארץ. כקוד בחטף פתח ס׳ של השופט לשון
תמיד וכי מי שהוא שופט לא יעשה משפט אמת: אף אמנם בסדום וגו׳. לפי שסדום מ
היתה מגורפולין וחשובה מכולם תלה בה הכתוב: התשחית בחמשה. והלא הן ט׳ כמ
לכלבך ואתה צדיקו של עולם תגטרף עמהם: אולי ימצאון שם ארבעים. וימלטו ל׳ כמ
הכרכים. וכן ל׳ ינילו ג׳ מהם או כ׳ וגילו ב׳ מהם או י׳ ינילו אחד מהם: הואלתי. רציתי
כמו ויואל משה: אולי ימצאון שם עשרה. על הפחות לא בקש אמר דור המבול היו א׳
בא ובניו וכשיהם ולא הגילו על דורם ועל ט׳ על ידי נרוף כבר בקש ולא מצא: וילך א׳ לג
וגו׳. כיון שפסתתם הסגיגור הלך לו הדיין: ואברהם שב למקומו. כמתלק הדיין
כמתלק הסגיגור. והקטיגור מקטרג ולמיכך ויבאו שני המלאכים סדומה להשחיתה

יט שלישי

ו ויבאו שני המלאכים סדמה
בערב ולוט ישב בשער סדם וירא
לוט ויקם לקראתם וישתחו אפים
ארצה: ז ויאמר הנה נא
אדני סורו נא אל־בית עבדכם
ולינו ורחצו רגליכם והשכמתם
והלכתם לדרככם ויאמרו לא כי
ברחוב נלין: ג ויפצר בם מאד
ויסרו אליו ויבאו אל־ביתו ויעש
להם משתה ומצות אפה ויאכלו:
ד טרם ישכבו ואנשי העיר אנשי
סדם נסבו על־הבית מנער ועד־
זקן כל העם מקצה: ה ויקראו
אל־לוט ויאמרו לו איה האנשים
אשר־באו אליך הלילה הוציאם
אלינו ונדעה אתם: ו ויצא אלהם
לוט הפתחה והדלת סגר אחריו:
ז ויאמר אל־נא אחי תרעו:
ח הנה־נא לי שתי בנות אשר לא־
ידעו איש אוציאה־נא אתהן
אליכם ועשו להן כטוב בעיניכם
רק

מלאכיא לסדום בתרמשא ולוט
יתיב בתרעא דסדום וחזא לוט
וקם לקדמותהון וסגיד על־אפוהי
על־ארעא: ואמר הבו־כען
רבוני זורו כען לבית עבדכון וביתו
ואסתו רגליכון ותקדמון ותהכון
לאורחתכון ואמרו לא אלהין
ברחובא נבית: ואתקיף בהון
לחדא וזרו לותיה ועלו לביתיה
ועבד להון משתיא ופטיר אפה
להון ואכלו: עד־לא שכיבו ואנשי
קרתא אינשי סדום אקיפו על־
בית מעולימא ועד־סבא כל־עמא
מסופיה: וקרו ללוט ואמרו ליה
אן גוברייא דאתו לותך בליליא
אפקינון לוחנא ונדע יתהון:
ונפק לוהון לוט לתרעא ודשא
אחד בתרוהי: ואמר בבעו־כען
אחי לא תבאישון: הא־כען לי
תרתין בנן דלא ידעונון גבר אפק
כען יתהן לותכון ועבידו להן
כדתקין

ויבאו שני המלאכים. והשלישי שבא לבשר את שרה כיון שעשה שליחותו נסתלק לו: המלאכים. ולהלן קראם אנשים כשהיתה שכינה עמהם קראם אנשים. לא אכל אברהם שבחו גדול והיו המלאכי תדירין אצלו כאנשים קראם אנשים ואכל לוט קראם מלאכים: בערב. וכי כל כך שהו המלאכים מחברון לסדום אלא מלאכי רחמים היו וממתינין שמא יוכל אברהם ללמד עליהם סנגוריא: ולוט יושב בשער סדום. ישב כתיב אותו היום מיכוהו שופט עליהם: וירא לוט וגו'. מנית אברהם למד לחזר על האורחים: הנה נא אדוני. בא אתם אדונים לי אחר שעברתם עלי. דבר אחר נריכים אתם לתת לב על הרשעי הללו שלא יכירו בכם וזו היא עצה נכונה: סורו נא. עקמו את הדרך לביתי דרך עקלתון שלא יכירו שאתם נכנסין שם לכך נאמר סורו בראשית רבה: ויאמרו לא. ולאברהם אמרו כן תעשה מנהגן שמסרבין לקטן ואין מסרבין לגדול: כי ברחוב נלין. הרי כי

חַב לְאַתְרֵיהּ: ויבאו וְאַרְתּוּ תְּרֵין מַלְאָכַיָּא לְסְדוֹם בְּרַמְשָׁא
ירושלמי
וְלוֹט יָתִיב בְּתַרְעָא דְסְדוֹם וְחַמָא לוֹט וְקָם לְקַדָמוּתְהוֹן מִתְּרַע מַשְׁכְּנָא וְסָגִיד אַפּוֹי עַל אַרְעָא: ויאמר וְאָמַר בְּבָעוּ כְּדוֹן רְבוֹנַי זוּרוּ כְּדוֹן מִיכָא וְעוּלוּ לְבֵית עַבְדְּכוֹן וּבִיתוּ וְשַׁוּגוּ רִיגְלֵיכוֹן וּתְקַדְמוּן וְתֵהֲכוֹן לְאָרְחַתְכוֹן וְאָמְרוּ לָא אֲרֵי בְשׁוּקָא נָבִית: ויפצר וּפְיַיס בְּהוֹם לְחַדָא וְזָרוּ לְוָתֵיהּ וְעָלוּ לְבֵיתֵיהּ וְעָבַד לְהוֹם מִשְׁתְּיָא וּפַטִירֵי אָפָה לְהוֹם וְדַמֵי לֵיהּ כְּאִילוּ אָכְלִין: טרם עַד דְּלָא שְׁכִיבוּ וְאִינְשִׁין רַשִׁיעִין דְּבְקַרְתָּא אֲנָשֵׁי סְדוֹם אֲחָזוּרוּ עַל בֵּיתָא מִטַּלְיָא וְעַד סֵבָא כָּל עַמָּא מִסִּיפָא: ויקראו וְקָרוּ לְלוֹט וְאָמְרוּ לֵיהּ הַאן גּוּבְרַיָּא דְעָלוּ לְוָתָךְ לֵילְיָא דֵין אַפֵּיקִינּוּן לְוָתָן וְנִשְׁמַשׁ עִמְּהוֹן: ויצא וּנְפַק לְוָתְהוֹם לוֹט לְתַרְעָא וְדָשָׁא אָחַר בַּתְרוֹי: ויאמר וְאָמַר בְּבָעוּ לָא כְּדוֹן אָחוּי תַּבְּאִשׁוּן: הנה הָא כְּדוֹן אִית לִי תַּרְתֵּין בְּנָן דְּלָא שַׁמִּישׁוּ עִם גֻּבַר אַנְפִּיק כְּדוֹן יַתְהֵין לְוָתְכוֹן וְעִיבִּידוּ לְהֵין כְּדְתְקִין

ירושלמי
וְאַסְחוּ רִיגְלֵיכוֹן וְסְחוּן בְּצַפְרָא וְתֵיזְלוּן לְמַשְׁכְּנֵיכוֹן בְּשְׁלָם וְאָמְרוּ לָא אֲרוּם בְּפְלָטֵיוּת קַרְתָּא נָבִית:

ירושלמי
וַהֲוּוּ מִתְחַמְיִין הֵיךְ אָכְלִין וְהֵיךְ שַׁתְיִין:

ירושלמי
וַאֲמַר לְהוֹן לוֹט אַמְתִּינוּ הָכָא קַלִיל זְעֵיר עַד דְּנִבְעֵי רַחֲמִין מִן קֳדָם יְיָ:

ירושלמי
דְּלָא חָכְמוּ תַּשְׁמִישׁ לְגֻבַר:

משמש בלשון אלא שאמרו לא כבור אל ביתיך אלא ברחובה של עיר כלין: ויסורו אליו
עקמו את הדרך לבד ביתו: ומצות אפה. פכח היה: טרם ישכבו ואנשי העיר אנשי
סדום. כך כדרש בבר טרם ישכבו ואנשי העיר היו בפיהם של מלאכים שהיו שואלים
ללוט מה טיבם ומעשיהם והוא אומר להם רובם רשעים עודם מדברי בהם ואנשי העיר
ובו ופשוטו של מקרא ואנשי העיר אנשי רשע נסבו על הבית על שהיו רשעים נקראים
אנשי סדום כמו שאומר הכתוב ואנשי סדום רעים וחטאים: כל העם מקצה. מקצה
העיר עד הקצה שאין אחד מוחה בידם שאפילו נביא אחד אין בהם: וכל עה אורם

רַק לָאֲנָשִׁים הָאֵל אַל־תַּעֲשׂוּ דָבָר
כִּי־עַל־כֵּן בָּאוּ בְּצֵל קֹרָתִי: ט וַיֹּאמְרוּ
גֶּשׁ־הָלְאָה וַיֹּאמְרוּ הָאֶחָד בָּא לָגוּר
וַיִּשְׁפֹּט שָׁפוֹט עַתָּה נָרַע לְךָ מֵהֶם
וַיִּפְצְרוּ בָאִישׁ בְּלוֹט מְאֹד וַיִּגְּשׁוּ
לִשְׁבֹּר הַדָּלֶת: י וַיִּשְׁלְחוּ הָאֲנָשִׁים
אֶת־יָדָם וַיָּבִיאוּ אֶת־לוֹט אֵלֵיהֶם
הַבָּיְתָה וְאֶת־הַדֶּלֶת סָגָרוּ: יא וְאֶת־
הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־פֶּתַח הַבַּיִת הִכּוּ
בַּסַּנְוֵרִים מִקָּטֹן וְעַד־גָּדוֹל וַיִּלְאוּ
לִמְצֹא הַפָּתַח: יב וַיֹּאמְרוּ הָאֲנָשִׁים
אֶל־לוֹט עוֹד מִי־לְךָ פֹּה חָתָן וּבָנֶיךָ
וּבְנֹתֶיךָ וְכֹל אֲשֶׁר־לְךָ בָּעִיר הוֹצֵא
מִן־הַמָּקוֹם: יג כִּי מַשְׁחִתִים
אֲנַחְנוּ אֶת־הַמָּקוֹם הַזֶּה כִּי גָדְלָה
צַעֲקָתָם אֶת־פְּנֵי יְהוָה וַיְשַׁלְּחֵנוּ
יְהוָה לְשַׁחֲתָהּ: יד וַיֵּצֵא לוֹט
וַיְדַבֵּר אֶל חֲתָנָיו לֹקְחֵי בְנֹתָיו
וַיֹּאמֶר קוּמוּ צְאוּ מִן־הַמָּקוֹם הַזֶּה
כִּי מַשְׁחִית יְהוָה אֶת־הָעִיר וַיְהִי
כִּמְצַחֵק בְּעֵינֵי חֲתָנָיו: טו וּכְמוֹ
הַשַּׁחַר עָלָה וַיָּאִיצוּ הַמַּלְאָכִים
בְּלוֹט לֵאמֹר קוּם קַח אֶת־אִשְׁתְּךָ
וְאֶת־שְׁתֵּי בְנֹתֶיךָ הַנִּמְצָאֹת פֶּן
תִּסָּפֶה בַּעֲוֹן הָעִיר: טז וַיִּתְמַהְמָהּ

ויחזיקו

ומילוף לנגש
פנע בו

לו מנלי כתוב

לו מסר

ל לנגש אל

לא מסר

לא לנגש
לא מעמין

כדתקין בעימיכון לחוד לגוברייא
האילין לא תעבדון מדעם ארי
על־כן עלו בטלל שריתי: ואמרו
קריב להלא ואמרו חד אתא
לאיתותבא והא דאין דינא כען
נבאיש לך מן דילהון ואתקיפו
בגברא בלוט לחדא וקריבו
למיתבר דשא: ואושיטו גוברייא
ית־ידיהון ואעילו את־לוט לותהון
לבית ויתדשא אחדו: וית־
גוברייא דבתרע בית מחו
בשברירא מזעירא ועד רבא ולאיו
לאשכחא תרעא: ואמרו גוברייא
ללוט עוד מא־לך הכא חתנא ובנך
ובנתך וכל דלך בקרתא אפיק מן־
אתרא: ארי מחבלין אנחנא ית־
אתרא הדין ארי סגיאת קבלתהון
קדם יי ושלחנא יי לחבלותה:
ונפק לוט ומליל עם־חתנוהי נסבי
בנתיה ואמר קומו פוקו מן אתרא
הדין ארי מחבל יי ית־קרתא והוה
כמחאיך בעיני חתנוהי: וכמיסק
צפרא הוה ודחיקו מלאכיא בלוט
למימר קום דבר ית אתתך וית־
תרתין בנתך דאישתכחא מהימנן
עמך דילמא תתלקי בחובי קרתא:

ואתעכב

במשכב זכור כמו אשר לא ידעו איש: האל: כמו הלאה: כי על כן באו: כי השונאים
הזלת תעשו לכבודי על אשר באו בצל קורתי תרגום בטלל שריתי תרגום של קורה
שריתא: גש הלאה: קרב להלאה כלומר התקרב לבדדין והתרחק ממכו וכן כל הלאה
שבמקרא לשון רחוק כמו זרם הלאה הכה החני ממך והלאה גש הלאה המשך להלן בלשון
לעז טרליי דבום לדבר כזיפה הוא לומר שין אמו חוסטין לך ודומה לו קרב אליך ל תגע

te zetirez
ele norel.

דתקין קומיכון לחוד לגוברייא האלין לא תעבדון מידעם ביש אדום
בגין כן עלו למיבת תחות טלל בשורא חדא דילי: ויאמרו ואמרו
קריב להלא ואמרו הלא בלחודוי אתא דין לאיתותבא בינן והא את עביד
דיינא ודאין למולנא וכרון נבאיש לך יתיר מהלהון ואתקיפו בגברא בלוט
לחדא וקריבו למיתבר דשא: וישלחו ואושיטו גוברייא ית ידיהון
דהנעילו ית לוט לותהון לביתא
וית דשא אחדו: ואת וית גוברשא ירושלמי
דבחדע ביתא מחו בחוולרוריא בסנודים בחרבויה:
מטליא ועד סבא ואשתלהיו
להשכחא תרעא: ויאמרו ואמרו גוברייא ללוט תוב מאן אית לך
בקרתא קדיב או אחא הכא חתנך בנך ובנתך הנפקמן אתרא: כי
ארום מחבלין אנחנא ית אתרא הדין ארום סגיאת קבלתהון קדם יי
ושדרנא יי לחבלותה: ויצא ונפק לוט ומליל עם חתנוי דנסיבו ברתויי
ואמר קומו פוקו מן אתרא הדין ארום מחבל יי ית קרתא והוא פתגמא
כתימהא בגבר מגחיך בעיני ירושלמי
חתנוי: וכמו וכאשון מיסק וכאישון למיסק עמודא שחרא:
קריצתא הוה למיסוק ודחיקו
מלאכיא בלוט למימר קום דבר ית אנתתך וית תרתין בנתך דהישתכחן
גבך דלמא תשתיצי בחובי יתבי קרתא: ויתמהמה ואישתיצי
דאתקיפו

כי · וכן נשה לי ואשבה המשך לנלדין בעכורי ואשב אנלך · אתה מלין על האורחין איך
מלאך לכך · על שאמר להם עד הנכו אמרו לו נש הלאה לשון כאת · ועל שאתה מלין על
האורחים · האחד בא לגור · אדם ככרי יחידי אתה ביאיו שבאת לגור וכעשת מוכיח
אותנו: דלת · הסובבת לכעול ולפתוח: פתח · הוא החלל שבו ככבין ויונאין:
בסכוליה · מכת עורון: מקטן ועד גדול · הקטנים התחילו בעבירה תחלה שבאמר
מכעד ועד זקן לפיכך התחילה הפורענות מהם: עוד מי לך פה · פשוטו של מקרא
מי יש לך עוד בעיר הזאת חוץ מאשתך ובנותיך שבבית: חתן ובניך ובנותיך · אם יש
לך חתן או בנים ובנות הוצא מן המקום: ובניך · בני בנותיך הבשולות · ומדרש
אגדה עוד מאחר שעשין כבלה כזאת מי לך פתחון פה ללמד סנגוריא עליהם שכל
הלילה היה מלין עליהם עובות קרי ביה מי לך פה: חתניו · שתי בנות בשולות היו
לו בעיר: לוקחי בנותיו · שאותן שבבית ארוסות להם: ויאמרו · כתרגומו ודחיקו
מהרוהו: הכמצחק · המזומנות לך בבית להכלם ומדרש אגדה יש וזה ישובו של מקרא:
תספה · תהיה כלה עד תום כל הדור מתורג עד דסף: ויתמהמה · כדי להניל את

וַיַּחֲזִיקוּ הָאֲנָשִׁים בְּיָדוֹ וּבְיַד אִשְׁתּוֹ
וּבְיַד שְׁתֵּי בְנֹתָיו בְּחֶמְלַת יְהוָה עָלָיו
וַיּוֹצִאֻהוּ וַיַּנִּחֻהוּ מִחוּץ לָעִיר :
נב פסר לסס
וס מנס
יז וַיְהִי כְּהוֹצִיאָם אֹתָם הַחוּצָה
וַיֹּאמֶר הִמָּלֵט עַל־נַפְשֶׁךָ אַל־תַּבִּיט
אַחֲרֶיךָ וְאַל־תַּעֲמֹד בְּכָל־הַכִּכָּר
הָהָרָה הִמָּלֵט פֶּן־תִּסָּפֶה :
יח וַיֹּאמֶר לוֹט אֲלֵהֶם אַל־נָא
אֲדֹנָי : יט הִנֵּה־נָא מָצָא עַבְדְּךָ
חֵן בְּעֵינֶיךָ וַתַּגְדֵּל חַסְדְּךָ אֲשֶׁר
עָשִׂיתָ עִמָּדִי לְהַחֲיֹת אֶת־נַפְשִׁי
וְאָנֹכִי לֹא אוּכַל לְהִמָּלֵט הָהָרָה פֶּן־
תִּדְבָּקַנִי הָרָעָה וָמַתִּי : כ הִנֵּה־
נָא הָעִיר הַזֹּאת קָרֹבָה לָנוּס שָׁמָּה
וְהִוא מִצְעָר אִמְּלְטָה נָא שָׁמָּה
הֲלֹא מִצְעָר הִוא וּתְחִי נַפְשִׁי :
כא וַיֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּה נָשָׂאתִי פָנֶיךָ
גַּם לַדָּבָר הַזֶּה לְבִלְתִּי הָפְכִּי אֶת־
הָעִיר אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ : כב מַהֵר הִמָּלֵט
שָׁמָּה כִּי לֹא אוּכַל לַעֲשׂוֹת דָּבָר עַד־
בֹּאֲךָ

ואתעכב ואתקיפו גוברַיָא בידיה
וביד אתתיה וביד תרתין בנתיה
כרחם יי עלוהי ואפקוהי ואשרוהי
מבָרא לקרתא : והוה כד אפיק
יתהון לברא ואמר חוס על נפשך
לא תסתכי לאחורך ולא תקום
בכל מישרא לטורא אשתיזב
דילמא תלקי : ואמר לוט להון
בבעו כען ריבוני : הא כען אשכח
עבדך רחמין קדמך ואסגיתא
טיבותך די עבדת עמי לקיימא ית
נפשי ואנא לית אנא יכיל
לאשתזבא לטורא דילמא
תערעינני בישתא ואימות : הא
כען קרתא הדא קריבא למערוק
לתמן והיא זעירא אישתיזב כען
לתמן הלא זעירא היא ותתקיים
נפשי : ואמר ליה הא נסיבית אפך
אף לפתגמא הדין בדיל דלא
למהפך ית קרתא דבעיתא עלה :
אוחי אישתיזב לתמן ארי לא
איכול

ממונו : ויחזיקו · אחד מהם היה שליח להגילו וחבירו להפוך סדום לכך כאמר ויאמר המלט ולא כאמר ויאמרו : המלט על נפשך · דייך להגיל נפשות ש תחום על הממון :
יז אל תביט אחריך · אתה הרשעת עמהם ובזכות אברהם אתה נמול איכך כדי לראות בפורענותם ואתה נינול : בכל הככר · ככר קירדן : ההרה המלט · אבל אברהם נרא שהוא יושב בהר שנאמר ויעתק משם ההרה ואף עכשו היה יושב שם שנאמר אל המקום אשר היה שם אהלו בתחלה ואעפ שכתו ויאהל אברם ונו אהלי הרבה היו לו ומשכו על חברון : המלט · לשון השמטה וכן כל המלטה שבמקרא אשמוגיר בלעז וכן והמליטה זכר שנשמט העובר מן הרחם · כנפור כמלטה ולא יכלו מלט משא להשמיט משא הרעי שבנקביהם : אל נא אדוני · רבותיכו אמרו ששם זה קדש שנאמר בו להחיות את נפשי
יח מי שיש בידו להמית ולהחיות ותרגומו בבעו כען ה : אל נא · אל תאמרו אלי ל המלט
יט ההרה : נא · לשון בקשה : פן תדבקני הרעה · כשהייתי אבל אבשו כדום היה הקבה
רוצה

וְאַתְקִיפוּ גֻּבְרַיָּא בִּידֵיהּ וּבִידָא דְּאִנְתְּתֵיהּ וּבִידָא דְּתַרְתֵּין בְּרַתּוֹהִי כַּד חַיְּסָא
מִן קֳדָם יְיָ הָוָת עָלוֹהִי וְאַפְּקוּהִי וְאַשְׁרִיוּהִי מִבָּרָא לְקַרְתָּא: וַיְהִי וְהָוָה
בְּאַפָּקָתְהוֹן יָתְהוֹן לְבָרָא וְהָדַר חַד מִנְּהוֹן לְסַדּוֹם לְחַבְלוּתָא וְחַד אִשְׁתְּאַר
עִם לוֹט וַאֲמַר לֵיהּ חוּס עַל נַפְשָׁךְ לָא אִסְתַּכַּל לְאָחוֹרָךְ וְלָא תְקוּם בְּכָל

ירושלמי

מִישְׁרָא לְטַוּרָא אִשְׁתְּזִיב דִּלְמָא
תִּשְׁתֵּיצִי: וַיֹּאמֶר וַאֲמַר לוֹט
לוֹתֵיהּ בְּבַעוּ מִנָּךְ אַמְתִּין לִי שָׁעָא
וְעִירָא עַד דְּנִתְבּוֹץ רַחֲמִין מִן קֳדָם
יְיָ: הִנֵּה הָא כְּדוֹן אֶשְׁכַּח עַבְדָּךְ רַחֲמִין קֳדָמָךְ וְאַסְגֵּיתָא
טִיבוּתָךְ דְּעַבַדְתָּא עִמִּי לְקַיָּמָא יַת נַפְשִׁי וְאָנָא לָא יָכִילְנָא לְאִשְׁתֵּיזָבָא
לְטַוּרָא דִּלְמָא תִּידְעִינַנִּי בִּישְׁתָּא וְאֵימוּת: הִנֵּה הָא כְּדוֹן בְּבַעוּ קַרְתָּא
הָדָא קְרִיבָא מִתְבַּהָא וְחָמִי לְמֵיעֲרוֹק לְתַמָּן וְהִיא צִיבְחַר וְקַלִּילִין חוֹבָהָא
אִשְׁתֵּיזִיב כְּדוֹן תַּמָּן הֲלָא צִיבְחַר הִיא וְתִתְקַיֵּים נַפְשִׁי: וַיֹּאמֶר וַאֲמַר
לֵיהּ הָא נְסִיבִית אַפָּךְ אוּף לְפִתְגָּמָא הָדֵין כְּדֵיל דְּלָא אֶהְפּוֹךְ יַת קַרְתָּא
מַלֵּילְתָּא לְאִשְׁתֵּיזָבָא בָהּ: מְהַר אֲזַל אִשְׁתֵּיזִיב לְתַמָּן אֲרוּם לָא יָכִילְנָא
לְמַעְבַּד

אמתינו הכא קליל זעיר עד דנבעי
רחמין קדם יי:

רוחה מעשי ומעשה בני העיר והייתי מרוה בדיק וכדאי להכנס · וכשאבוא אכנס בדיק אני
כרשע · וכן יאמרה הנרפית לאליהו כי בחת אני להזכיר את עוכי עד שלא בחת אבלי היום
הקבה רוחה מעשי ומעשה עמי ואני נדקת ניכיהם ומשבחת אבלי לפי מעשיך אני רשעה:
העיר הזאת קרובה · קרובים ישיבתה מתישבה מקרוב לפיכך לא כתמלאה מאתה עדיין כ
ומה היא קריבתה מדור הפלגה שבתפלגו האבשים והתחילו להתיישב איש במקומו והיא
היתה בשבת מות פלג ומשם ועד כאן כב שנה שפלג מת בשבת מא לאברהם כיבל פלג
אי לאחרי הולידו את רעו רט שנה מהם כלו לב כשבולד שרוג ומשרוג עד שבולד נחור ל
שני סב ומנחור עד שבולד תרח כט הרי גא ומשם עד שבולד לאברהם ע הרי קסא תן
להם מא הרי רט ולותה שנה היתה שבת הפלגה וכשנחרבה סדום היה לאברהם בן נט
שנה הרי מדור הפלגה עד כאן כב שנה ונוער לאחרה ישיבתה לאחרי ישיבת סדום
וחברותיה שנה לאחת הוא שנאמר לאמלטה כא · כא בגימטריא כא: הלא מצער היא:
עוכותיה מועטין ויכול אתה להכיחה: ותחי נפשי · בה זהו מדרשו · ופשוטו כל מקרא
הלא עיר קטנה היא ואנשי בה מעט אין לך להקפיד אם תכיחנה ותחי נפשי בה: גם כא
לדבר הזה · לא דייך שאתה מבל אלא אף כל העיר אבל בגלגך: הפכי · הופך אמ
כמו עד בואי אחרי רוחי מדי דברי בו: כי לא אוכל לעשות · זה עונשן של מלאכים על כב
שאמרו כי משחיתים אנחנו ואלו הדבר בשגגה לפיכך לא זזו משם עד שהוזקקו לומר
שאין הדבר ברשותן: כי לא אוכל · לשון יחיד מכאן אתה למד שהאחד הופך והאחד
מבל

ל תסר כתיב
ג סכירי ינלה

בָּאֵךְ שָׁמָּה עַל־כֵּן קָרָא שֵׁם־הָעִיר
צוֹעַר׃ כג הַשֶּׁמֶשׁ יָצָא עַל־
הָאָרֶץ וְלוֹט בָּא צֹעַרָה׃ כד וַיהוָה
הִמְטִיר עַל־סְדֹם וְעַל־עֲמֹרָה גָּפְרִית
וָאֵשׁ מֵאֵת יְהוָה מִן־הַשָּׁמָיִם׃
ס בליסגס ס"ל
כה וַיַּהֲפֹךְ אֶת־הָעָרִים הָאֵל וְאֶת
כָּל־הַכִּכָּר וְאֵת כָּל־יֹשְׁבֵי הָעָרִים
וְצֶמַח הָאֲדָמָה׃ כו וַתַּבֵּט אִשְׁתּוֹ
מֵאַחֲרָיו וַתְּהִי נְצִיב מֶלַח׃ כז וַיַּשְׁכֵּם
אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־
עָמַד שָׁם אֶת־פְּנֵי יְהוָה׃ כח וַיַּשְׁקֵף
עַל־פְּנֵי סְדֹם וַעֲמֹרָה וְעַל כָּל־פְּנֵי
אֶרֶץ הַכִּכָּר וַיַּרְא וְהִנֵּה עָלָה קִיטֹר
הָאָרֶץ כְּקִיטֹר הַכִּבְשָׁן׃ כט וַיְהִי
בְּשַׁחֵת אֱלֹהִים אֶת־עָרֵי הַכִּכָּר וַיִּזְכֹּר
אֱלֹהִים אֶת־אַבְרָהָם וַיְשַׁלַּח אֶת־
לוֹט מִתּוֹךְ הַהֲפֵכָה בְּהַפֵּךְ אֶת־
הָעָרִים אֲשֶׁר יָשַׁב בָּהֶן לוֹט׃
ל וַיַּעַל לוֹט מִצֹּעַר וַיֵּשֶׁב בָּהָר
וּשְׁתֵּי בְנֹתָיו עִמּוֹ כִּי יָרֵא לָשֶׁבֶת
בצוער

ל ופסר ומ"ל
בק"ס

כלס פסר כמ"נ
מלס

יס טו קמץ ונ
פתס

אֵיכוֹל לְמֵעְבַּד פִּתְגָּמָא עַד־מֵיתָיְךָ
לְתַמָּן עַל־כֵּן קְרָא שְׁמָא דְּקַרְתָּא
צוֹעַר׃ שִׁמְשָׁא נְפַק עַל אַרְעָא
וְלוֹט עָאל לְצוֹעַר׃ וַיְיָ אַמְטַר עַל־
סְדוֹם וְעַל־עֲמוֹרָה גָּפְרִיתָא וְאֵישָׁתָא
מִן קֳדָם יְיָ מִן שְׁמַיָּא׃ וַהֲפַךְ יָתֵי
קִירְוָיָא הָאִלֵּין וְיָת כָּל־מֵישְׁרָא וְיָת
כָּל־יָתְבֵי קִירְוָיָא וְצִמְחָא דְּאַרְעָא׃
וְאִסְתְּכִי אִתְּתֵיהּ מִבַּתְרוֹהִי וַהֲוָת
קָמָא דְּמִלְחָא׃ וְאַקְדִּים אַבְרָהָם
בְּצַפְרָא לְאַתְרָא דְּשַׁמֵּשׁ תַּמָּן בְּצִלּוֹ
קֳדָם יְיָ׃ וְאִסְתְּכִי עַל אַפֵּי סְדוֹם
וַעֲמוֹרָה וְעַל כָּל אַפֵּי אַרְעָא
דְּמִשְׁרָא וַחֲזָא וְהָא סְלִיק תְּנָנָא
דְּאַרְעָא כְּתְנָנָא דְּאַתּוּנָא׃ וַהֲוָה
בְּחַבָּלוּת יְיָ יָת קִרְוֵי מֵישְׁרָא וּדְכִיר
יְיָ יָת אַבְרָהָם וְשַׁלַּח יָת לוֹט מִגּוֹ
הַפֵּכְתָּא כַּד הָפַךְ יָת קִרְוָיָא דַּהֲוָה
יָתֵיב בְּהֶן לוֹט׃ וּסְלִיק לוֹט מִצֹּעַר
וִיתֵיב בְּטוּרָא וְתַרְתֵּין בְּנָתֵיהּ עִמֵּיהּ
אֲרֵי דְחֵיל לְמִיתַב בְּצוֹעַר וִיתֵיב
בְּמַעֲרָתָא

מכיל שאין שני מלאכים נשלחים לדבר אחד׃ על כן קרא שם העיר צוער׃ על שם
כד והיא מצער׃ וה׳ המטיר׃ כל מקום שכ׳ וה׳ הוא ובית דיבו׃ המטיר על סדום׃ בעלו
השחר כמו שאומר וכמו השחר עלה שעה שהלבנה עומדת בדקיע עם החמה לפי שהיו
מהם עובדין לחמה ומהם ללבנה אמר הקב"ה אם אפרע מהם ביום יהיו עובדי לבנה
אומרים אלו היתה לבנה מושלת לא הייבו חרבין כלבו׃ ואם אפרע מהם בלילה יהיו
עובדי החמה אומרים אלו היה ביום כשהחמה מושלת לא הייבו חרבין לכך כתוב וכמו
השחר עלה וכפרע מהם בשעה שהחמה והלבנה מושלים׃ המטיר גפרית ואש׃ בתחלה
מטר ובעשה גפרית ואש׃ מאת ה׳׃ דרך מקראות לדבר כן כמו בשי למך ולא אמר
בשי׃ וכן אמר דוד קחו עמכם מעבדי אדוניכם ולא אמר מעבדי׃ וכן אחשורוש בשם
המלך ולא אמר בשמי׃ אף כאן אומר מאת ה׳ ולא אמר מאתו׃ מן השמים׃ והוא שאמר
הכתוב כי בם ידין עמים וגו׳׃ כשבא ליתר הבריות מביא עליהם אש מן השמים כמו
שעשה לסדום׃ וכשבא להוריד המן מן השמים הנני ממטיר לכם לחם מן השמים׃

ויהפוך

לְמֶעְבַּד מְרַעַם עַד מֵיעֲלָךְ לְחַמָּן בְּגִין כֵּן קָרָאת שְׁמָא דְקַרְתָּא זוֹעַר׃

השמש שִׁמְשָׁא עֲבָרַת יַמָּא
וּנְפַק עַל אַרְעָא בְּסוֹף תְּלַת שָׁעִין
וְלוֹט עָל לְזוֹעַר׃ וה׳ וּמִימְרָא
דַיְיָ אֲחִית מִיטְרִין דְרַעֲוָא עַל
סְדוֹם וְעַל עֲמוֹרָה עַל מְנַת דְיַעְבְּדוּן
תְּתוּבָא וְלָא עָבְדוּ אֲרוּם אָמְרוּ לָא
גְלֵי קֳדָם יְיָ עוֹבְדִין בִּישַׁיָּא דְהָא
בְּכֵן נְחָתוּ עֲלֵיהוֹן כְּכְרִיתָא וְאֶשָׁא
מִן קֳדָם מֵימְרָא דַיְיָ מִן שְׁמַיָּא׃
וִיהַפּוּךְ וְהַפֵּךְ יַת קִרְוַיָּא הָאִלֵּין
וְיַת כָּל מֵישְׁרָא וְיַת כָּל יַתְבֵי קִירְוַיָּא
וְצִמְחָא דְאַרְעָא׃ ורתבט
וְאִסְתְּכַלַת אִינְתְּתֵיהּ מִבָּתַר מַלְאָכָא
לְמִנְדּוֹעַ מָה הֲוָי בְּסוֹף בַּיְתֵיהּ
דְאִיבָדָה דְהִי הֲוָרַת מִבְּנַתְרוֹן
דְסְדוֹמָאֵי וּמִטּוּל דְחַטַּת בְּמִילְחָא
בְּפִירְסוּמֵי עַנְיָא הָא הִיא עֲבִידָא
עַמּוּד דְמֶלַח׃ וישכם וְאַקְדֵּם

ירושלמי

וּמִימְרֵיהּ דַיְיָ הֲוָה מַחֵית עַל עַמָּא
דְסְדוֹם וְעַמּוֹרָה מִיטְרִין דְרַעֲוָא
דִילְמָא דְיַעְבְּדוּן תְּרוּבָא מִן
עוֹבָדֵיהוֹן בִּישַׁיָּא וְכֵיוָן דַחֲמַיִן
מִטְרָא דְרַעֲוָא הֲוָו אָמְרִין דִלְמָא
דְלֵית עוֹבָדִינָן בִּישַׁיָּא גְלֵן קֳדָמֵי
חֲזַר לְמֶהֱוֵי מַחֵית עֲלֵיהוֹן גּוּפְרִיתָא
וְאֶשָׁתָא מִן קֳדָם יְיָ מִן שְׁמַיָּא׃

אַבְרָהָם בְּצַפְרָא לְאַתְרָא דְשַׁמִּישׁ חַמָּן בְּצִלּוֹ קֳדָם יְיָ׃ וישקף וְאַזְדִּיק
עַל אַנְפֵּי סְדוֹם וַעֲמוֹרָה וְעַל כָּל אַנְפֵּי אַרְעָא מֵישְׁרָא וַחֲמָא וְהָא סַלִּיק
קוּטְרָא דְאַרְעָא הֲוָא כְּקוּטְרָא דְאַתּוּנָה׃ ויהי וַהֲוָה בְּחַבְּלוּת יְיָ יַת
קִירְוֵי מֵישְׁרָא וּדְכִיר יְיָ יַת זְכוּתֵיהּ דְאַבְרָהָם וְשַׁלַּח יַת לוֹט מִגּוֹ הַפֵּיכְתָּא
כַּד הַפֵּךְ יַת קִרְוַיָּא דִי הֲוָה יָתִיב בְּהוֹן לוֹט׃ ויעל וְסַלִּיק לוֹט מִן זוֹעַר
וְיָתִיב בְּטַוּרָא וְתַרְתֵּין בְּנָתֵיהּ עִמֵּיהּ אֲרוּם הֲוָה דָחִיל לְמִיתַב בְּזוֹעַר וְיָתִיב
במערתא

ויכו׳ את העיר וגו׳ · אחרעתם יושבות בכלע אחד והככן מלמעלה למטה מכאחר כ״ט
בחלמים מלא ידו וגו׳ : ותבט אשתו מאחריו · מאקריו של לוט : ותהי כציב מלח : מ״ו
כמלח פעולה וכמלח לקתה אמר לה תבי מעט מלח לאורחים הללו אמרה לו אף המכהב
הרע הזה אתה בא להכהיב במקום הזה : קיטור · תימור של עצן עורקא בלעז : כ״ז
בכבן · חפירה שעורפין בה את האבמים למיד וכן כל כבשן שבתורה : ויזכור אלהים כ״ח
את אברהם · מהו זכירתו של אברהם על לוט כגבר שהיה יודע שרה אשתו של אברהם
ופחע שאמר אברהם בחגרים על שרה אחותי היא ולא גלה הדבר שהיה חם עליו לפיכך

יל מלא בְּצוֹעַר וַיֵּשֶׁב בַּמְּעָרָה הוּא וּשְׁתֵּי
בְנֹתָיו: לא וַתֹּאמֶר הַבְּכִירָה אֶל־
הַצְּעִירָה אָבִינוּ זָקֵן וְאִישׁ אַיִן בָּאָרֶץ
לָבוֹא עָלֵינוּ כְּדֶרֶךְ כָּל־הָאָרֶץ:
לב לְכָה נַשְׁקֶה אֶת־אָבִינוּ יַיִן
וְנִשְׁכְּבָה עִמּוֹ וּנְחַיֶּה מֵאָבִינוּ זָרַע:
ל ומימני שתה לג וַתַּשְׁקִין אֶת־אֲבִיהֶן יַיִן בַּלַּיְלָה הַהוּא
ודמך ויקם ותבא הַבְּכִירָה וַתִּשְׁכַּב אֶת־
ונערק: בקול עלו אָבִיהָ וְלֹא־יָדַע בְּשִׁכְבָהּ וּבְקוּמָהּ:
לד וַיְהִי מִמָּחֳרָת וַתֹּאמֶר הַבְּכִירָה
אֶל־הַצְּעִירָה הֵן שָׁכַבְתִּי אֶמֶשׁ אֶת־
פ פסל ופ מלא אָבִי נַשְׁקֶנּוּ יַיִן גַּם הַלַּיְלָה וּבֹאִי
שִׁכְבִי עִמּוֹ וּנְחַיֶּה מֵאָבִינוּ זָרַע:
לה וַתַּשְׁקִין גַּם בַּלַּיְלָה הַהוּא אֶת־
אֲבִיהֶן יַיִן וַתָּקָם הַצְּעִירָה וַתִּשְׁכַּב
ג פסל עִמּוֹ וְלֹא יָדַע בְּשִׁכְבָהּ וּבְקוּמָהּ:
לו וַתַּהֲרֶין שְׁתֵּי בְנוֹת־לוֹט מֵאֲבִיהֶן:
לז וַתֵּלֶד הַבְּכִירָה בֵּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ
מוֹאָב הוּא אֲבִי־מוֹאָב עַד־הַיּוֹם:
לח וְהַצְּעִירָה גַּם־הִוא יָלְדָה בֵּן
וַתִּקְרָא שְׁמוֹ בֶן־עַמִּי הוּא אֲבִי בְנֵי־
עַמּוֹן עַד־הַיּוֹם: ס

ב וַיִּסַּע מִשָּׁם אַבְרָהָם אַרְצָה
הַנֶּגֶב וַיֵּשֶׁב בֵּין קָדֵשׁ וּבֵין שׁוּר
וַיָּגָר בִּגְרָר: ב וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל־
שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אֲחֹתִי הִוא וַיִּשְׁלַח
אֲבִימֶלֶךְ מֶלֶךְ גְּרָר וַיִּקַּח אֶת־שָׂרָה:
ג וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל־אֲבִימֶלֶךְ בַּחֲלוֹם
הַלַּיְלָה מֵימַר מִן קָדָם יְיָ לְוַת אֲבִימֶלֶךְ
בחלמא

בְּמַעֲרְתָּא הִוא וְתַרְתֵּין בְּנָתֵיהּ:
וַאֲמַרַת רַבְּתָא לְזְעֵירְתָּא אֲבוּנָא
סִיב וּגְבַר לֵית בְּאַרְעָא לְמֵיעַל
עָלָנָא כְּאוֹרַח כָּל אַרְעָא: אִיתָא
נַשְׁקֵי יָת אֲבוּנָא חַמְרָא וְנִשְׁכַּוּב
עִמֵּיהּ וּנְקַיֵּים מֵאֲבוּנָא בְּנִין:
וְאַשְׁקִיאַת יָת אֲבוּהֶן חַמְרָא בְּלֵילְיָא
הִוא וְעָאלַת רַבְּתָא וּשְׁכִיבַת עִם־
אֲבוּהָא וְלָא יְדַע בְּמִשְׁכְּבָהּ
וּבְמִיקְמָהּ: וַהֲוָה בְיוֹמָא דְבָתְרוֹהִי
וַאֲמַרַת רַבְּתָא לְזְעֵירְתָּא הָא־
שְׁכִיבִית רַמְשָׁא עִם אַבָּא נַשְׁקִינִיהּ
חַמְרָא אַף בְּלֵילְיָא וְעוּלִי שְׁכוּבִי
עִמֵּיהּ וּנְקַיֵּים מֵאֲבוּנָא בְּנִין: וְאַשְׁקִין
אַף בְּלֵילְיָא הַהוּא יָת אֲבוּהֶן
חַמְרָא וְקָמַת זְעֵירְתָּא וּשְׁכִיבַת עִמֵּיהּ
וְלָא יְדַע בְּמִשְׁכְּבָהּ וּבְמִיקְמָהּ:
וְעִדְּיָאוּ תַּרְתֵּין בְּנָת לוֹט מֵאֲבוּהֶן:
וְיָלִידַת רַבְּתָא בַּר וּקְרַת שְׁמֵיהּ
מוֹאָב הוּא אֲבוּהוֹן דְּמוֹאָבָאֵי עַד־
יוֹמָא דֵין: וּזְעֵירְתָּא אַף הִיא יָלִידַת
בַּר וּקְרַת שְׁמֵיהּ בַּר־עַמִּי הוּא
אֲבוּהוֹן דְּבְנֵי עַמּוֹן עַד יוֹמָא דֵין:
וּנְטַל מִתַּמָּן אַבְרָהָם לְאַרַע דָּרוֹמָא
וִיתֵיב בֵּין רָקֶם וּבֵין חַגְרָא וְאִתּוֹתֶב
בִּגְרָר: וַאֲמַר אַבְרָהָם עַל שָׂרָה
אִתְּתֵיהּ אֲחָתִי הִיא וְשַׁלַּח אֲבִימֶלֶךְ
מַלְכָּא דִגְרָר וּדְבַר יָת שָׂרָה: וְאָתָא
מֵימַר מִן קָדָם יְיָ לְוַת אֲבִימֶלֶךְ
בחלמא

ל חס הקב"ה עליו: כי ירא לשבת בגוער · לפי שהיתה קרובה לסדום: לאביכו זקן · ואם
לא עכשו אימתי שמא ימות או יפסוק מהוליד: ואיש אין בארץ · מבורות היו שכל
לג העולם כקרב כמו בדור המבול כו': ותשקין וגו' · יין כדמן להן במערה להוציא מהן ב'
אומות

בְּמַעֲרָתָא הוּא וְתַרְתֵּין בְּנָתֵיהּ: ותאמר וַאֲמַרַת רַבְּתָא לִזְעֵירְתָּא אָבוּנָא סִיב וּגְבַר לֵית בְּאַרְעָא לְמֵיעַל עָלָנָא כְּאוֹרַח כָּל אַרְעָא: לכה אִיתָא נַשְׁקִי יַת אָבוּנָא חֲמַר

ירושלמי
וּגְבַר לֵית בְּאַרְעָא לְמֵיזְדַּמְּנָא לְוָתָן כְּנִימוּס כָּל אַרְעָא:

וְכַדְיַהִי דָּוִי נִשְׁמִישׁ עִמֵּיהּ וּנְקַיִּים מֵאָבוּנָא בְּנִין: ותשקין וְאַשְׁקְיָאן יַת אָבוּהוֹן חֲמַר בְּלֵילְיָא הַהוּא וְרָוָא וְקָמַת רַבְּתָא וְשַׁמְשַׁת עִם אָבוּהָא וְלָא יָדַע בְּמִשְׁכְּבָהּ וְלָא יָדַע בְּמִקְמָהּ: ויהי וַהֲוָה מִיּוֹמָחְרָא וַאֲמַרַת רַבְּתָא לִזְעֵירְתָּא הָא כְּבַר שַׁמְשִׁית דַּמְשִׁי עִם אַבָּא נַשְׁקִינְיָהּ חַמְרָא אוּף בְּלֵילְיָא דֵּין וְרוּי וְעוּלִי שִׁימוּשִׁי עִמֵּיהּ וּנְקַיִּים מֵאָבוּנָא בְּנִין: ותשקין וְאַשְׁקְיָאן אוּף בְּלֵילְיָא הַהוּא יַת אָבוּהוֹן חֲמַר וְרוּי וְקָמַת זְעֵירְתָּא וְשַׁמְשַׁת עִמֵּיהּ וְלָא יָדַע בְּמִשְׁכְּבָהּ וְלָא בְּמִקְמָהּ: ותהרין וְאִתְעַבְּרָן תַּרְתֵּין בְּנָת לוֹט מֵאָבוּהוֹן: ותלד וְיָלִידַת רַבְּתָא בַּר וְקָרַת שְׁמֵיהּ מוֹאָב אֲרוּם מֵאָבוּהָא אִתְעַבְּרַת הוּא אָבוּהוֹם דְּמוֹאָבָאֵי עַד יוֹמָא דֵּין: והצעיר וְזְעֵירְתָּא אוּף הִיא יְלִידַת בַּר וְקָרַת יַת שְׁמֵיהּ בֶּן עַמִּי אֲרוּם בַּר אָבוּהָא הִיא הוּא אָבוּהוֹן דְּעַמָּא מוֹאָבָאָה עַד זְמַן יוֹמָא דֵּין: ויסע וּנְטַל מִתַּמָּן אַבְרָהָם לְאַרַע דָּרוֹמָא וְיָתֵיב בֵּינֵי רָקַם וּבֵינֵי חַגְרָא וְאִיתְנַתַּב בִּגְרָר: ויאמר וַאֲמַר אַבְרָהָם עַל שָׂרָה אִנְתְּתֵיהּ אֲחוֹתִי הִיא וְשַׁדַּר אֲבִימֶלֶךְ מַלְכָּא דִּגְרָר וְדַבַּר יַת שָׂרָה: ויבא וְאָתָא מֵימַר מִן קֳדָם יְיָ

ירושלמי
מַלְכָּא דְּעַרַד:

לות

לומות: ותסכב לת לכיה · ובנעירה כתיב ותסכב עמו · נעירה לפי שלא פתחה בזכות
אלא לחותה למדתה חיסך עליה הכתוב ולא פירש נכותה · לכל נכירה שפתחה בזכות
פרסמה הכתוב במפורש · ובקומה של נכירה נקוד לומר שנקומה ידע ולא על פי כן לא
כשמר ליל שני מלשתות: ותהרין · לא על פי שאין הלשה מתעברת מביאה ראשונה אלו ג
שלטו בעצמן והוציאו ערותן לחוץ ועברו מביאה ראשונה: מואב · זו שלא היתה נכונה לו
פירשה שמאביה היא · לכל נעירה קראתו בלשון נקיה וקבלו שכר בימי משה שכאמ׳ בבני
עמון אל תתגר בם כלל י ובמואב לא הזהיר אלא שלא ילחם בם אבל לנערן התיר לו:
וי׳סע משם אברהם · כשראה שחרבו הכרכים ופסקו העוברים והשבים כסע לו משם · ה
ד״א להתרחק מלוט שיבא עליו שם רע שבא על בנותיו: וי׳אמר אברהם · כאן לא בטל ב
רשות אלא על כרחה שלא בטובתה לפי שכבר לוקחה לבית פרעה על ידי כן: אל
שרה אשתו · על שרה אשתו · וכיונא בו אל הלקח ארון וגו׳ · ואל מות תמיה · שביה בלשון

הֲלִילָה וַיֹּאמֶר לוֹ הִנְּךָ מֵת עַל־
הָאִשָּׁה אֲשֶׁר לָקַחְתָּ וְהִוא בְּעֻלַת
בָּעַל: ז וַאֲבִימֶלֶךְ לֹא קָרַב אֵלֶיהָ
וַיֹּאמַר אֲדֹנָי הֲגוֹי גַּם־צַדִּיק תַּהֲרֹג:
ח הֲלֹא הוּא אָמַר־לִי אֲחֹתִי הִוא
וְהִיא־גַם־הִוא אָמְרָה אָחִי הוּא
בְּתֻם־לְבָבִי וּבְנִקְיֹן כַּפַּי עָשִׂיתִי זֹאת:
ט וַיֹּאמֶר אֵלָיו הָאֱלֹהִים בַּחֲלֹם גַּם
אָנֹכִי יָדַעְתִּי כִּי בְתֻם־לְבָבְךָ עָשִׂיתָ
זֹאת וָאֶחְשָׂךְ גַּם־אָנֹכִי אֹתְךָ מֵחֲטוֹ־
לִי עַל־כֵּן לֹא־נְתַתִּיךָ לִנְגֹּעַ אֵלֶיהָ:
י וְעַתָּה הָשֵׁב אֵשֶׁת הָאִישׁ כִּי נָבִיא
הוּא וְיִתְפַּלֵּל בַּעַדְךָ וֶחְיֵה וְאִם אֵינְךָ
מֵשִׁיב דַּע כִּי־מוֹת תָּמוּת אַתָּה וְכָל־
אֲשֶׁר לָךְ: יא וַיַּשְׁכֵּם אֲבִימֶלֶךְ
בַּבֹּקֶר וַיִּקְרָא לְכָל־עֲבָדָיו וַיְדַבֵּר
אֶת־כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּאָזְנֵיהֶם
וַיִּירְאוּ הָאֲנָשִׁים מְאֹד: יב וַיִּקְרָא
אֲבִימֶלֶךְ לְאַבְרָהָם וַיֹּאמֶר לוֹ מַה־
עָשִׂיתָ לָּנוּ וּמַה־חָטָאתִי לְךָ כִּי־
הֵבֵאתָ עָלַי וְעַל־מַמְלַכְתִּי חֲטָאָה
גְדֹלָה מַעֲשִׂים אֲשֶׁר לֹא יֵעָשׂוּ עָשִׂיתָ
עִמָּדִי: יג וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ אֶל־
אַבְרָהָם מַה רָּאִיתָ כִּי עָשִׂיתָ אֶת־
הַדָּבָר הַזֶּה: יד וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם כִּי
אָמַרְתִּי רַק אֵין־יִרְאַת אֱלֹהִים
בַּמָּקוֹם הַזֶּה וְהָרְגוּנִי עַל־דְּבַר
אִשְׁתִּי: טו וְגַם אֲמָנָה אֲחֹתִי בַּת־
אָבִי הִוא אַךְ לֹא בַת־אִמִּי וַתְּהִי־לִי
לְאִשָּׁה:

בחלמא דליליא ואמר ליה הא אנת
מאית על עיסק איתתא דדברתא
והיא אנת גבר: ואבימלך לא
קריב לותה ואמר יי העם אף זכאי
תקטול: הלא הוא אמר לי אחתי
היא והיא אף היא אמרת אחי הוא
בקשיטות לבי ובזכאות ידי עבדית
דא: ואמר ליה יי בחילמא אף
קדמי גלי ארי בקשיטות לבך
עבדת דא ומנעית אף אנא יתך
מלמחטי קדמי על כן לא שבקתך
למקרב לותה: וכען אתיב אתת־
גברא ארי נביא הוא ויצלי עלך
ותיחי ואם לית־ך מיתיב דע ארי־
ממת תמות את וכל דלך: ואקדים
אבימלך בצפרא וקרא לכל־
עבדוהי ומליל ית־כל־פתגמיא
האילין קדמיהון ודחילו גוברייא
לחדא: וקרא אבימלך לאברהם
ואמר ליה מה עבדת לנא ומה־
חבתי לך ארי איתיתא עלי ועל־
מלכותי חובאה רבתא עובדין
דלא כשרין לאתעבדא עבדת עמי:
ואמר אבימלך לאברהם מה חזית
ארי עבדת ית־פתגמא הדין:
ואמר אברהם ארי אמרית לחוד
לית־דחלתא דיי באתרא הדין
ויקטלונני על־עיסק אתתי: ובדם
בקושטא אחתי בת אבא היא
ברם לא בת אמיהות לי
לאינתו:

ל״ה כתיב ל׳ בתורס ל׳ וסמ״ל

ל״ה מלא בלשון זכר:

כ״ל מלא ומל מקכעס סמ״ל

כ״ל מלא ומל מקכעס סמ״ל

ל״ה

פל: לא קרב אליה · המלאך מכעו כמו שכאמר לא כתיך לכנוס אלם: הגוי גם צדיק תהרג

לוֹת אֲבִימֶלֶךְ בְּחֶלְמָא דְּלֵילְיָא וְאָמַר לֵיהּ הָא אַנְתְּ מֵית עַל עֵיסָק אִנְתְּתָא
דְּאַנְסַתְּ וְהִיא מִיב עֲלָא לְגַבְרָ: ואבימלך וַאֲבִימֶלֶךְ לָא קְרִיב לְגַבָּהּ
לְמִסְאַבָּהּ וְאָמַר יְיָ הֲבַר עַמִּמִין דְּלָא חַב אוף חֲמִי לֵיהּ לְמִזְכֵּי בְּרִינָא
אִתְקְטִיל: הלא הֲלָא הוּא אָמַר לִי דְּאָחֹת הִיא וְהִיא אוף הִיא
אֲמְרַתְּ אָחִי הוּא בְּקַשְׁטוּת לְבָבִי וּבְזַכָּאוּת יָדַיי עֲבַדִית דָּא: ויאמר
וְאָמַר לֵיהּ מֵימְרָא דַיְיָ בְּחֶלְמָא אוף קָדָמַי גְּלֵי אֲרוּם בְּקַשְׁטוּת לְבָבֶךָ
עֲבַדְתְּ דָּא וּמְנַעִית אוף אֲנָא יָתֶךָ מִלְּמִחְטֵי קָדָמַי בְּגִין כֵּן לָא שְׁבַקְתִּיךָ
לְמִקְרַב לְגַבָּהּ: ועתה וּכְעַן אָתִיב אִיתַת גְּבַר אֲרוּם נְבִיא הוּא וְיִצְלֵי
עָלָךְ וְתֵיחֵי וְאִין לֵיתָךְ מְתִיב דַּע אֲרֵי מֵימְמַרְתְּ תָּמוּת אַנְתְּ וְכָל דִּילָךְ:
וישכם וְאַקְדֵים אֲבִימֶלֶךְ בְּצַפְּרָא וּקְרָא לְכָל עַבְדּוֹי וּמַלִּיל יַת כָּל
פִּתְגָמַיָּא הָאִילֵין קָדָמֵיהוֹן וּדְחִילוּ גּוּבְרַיָּא לַחֲדָא: ויקרא וּקְרָא
אֲבִימֶלֶךְ לְאַבְרָהָם וְאָמַר מָה עֲבַדְתְּ לָנָא וּמָה חָבִית לָךְ אֲרוּם אֲתֵיתָא
עָלַי וְעַל מַלְכוּתִי חוֹבָא רַבָּא עוֹבְדִין דְּלָא כְּשִׁרִין לְאִתְעֲבָדָא עֲבַדְתְּ
עִמִּי: ויאמר וַאֲמַר אֲבִימֶלֶךְ לְאַבְרָהָם מָה חֲמִיתָא אֲרוּם עֲבַדְתְּ יַת
פִּתְגָמָא הָדֵין: ויאמר וְאָמַר אַבְרָהָם אֲרוּם אֲמַרִית בְּלִבָּבִי לְחוֹד
לֵית דַּחְלָתָא דַיְיָ בְּאַתְרָא הָדֵין וְיִקְטְלוּנַנִי עַל עֵיסָק אִנְתְּתִי: וגם
וּבְרַם בְּקוּשְׁטָא אֲחָתִי בְּרַת אָבָא דְּאִיבָא הִיא בְּרַם לָא מִגְּנִיסַת אִימָא
והות

תהרג · אף אם הוא נדיק תהרגנו שמא כך דרכך לאבד האומות חכם כך עשית לדור
המבול ולדור הפלגה אף אני אומר שהרגתם על לא דבר כשם שאתה אומר להרגני: נס
היה · לרבות עבדים וגמלים וחמורים שלה את כלם שאלתי ואמרו לי אחיה הוא: בתם
לבבי · שלא דמיתי לחטוא: ובנקיון כפי · נקי אני מן החטא וזלא כנעתי בה: ידעתי כי
בתם לבבך וגו' · אמת שלא דמית מתחלה לחטא אבל נקיון כפים אין כאן שלא ממך היה
שלא כנעת בה שא חשבתי אני אותך מחטוא: לא נתתיך · לא נתתי לך כח · וכן לא נתנו
אלקים · וכן לא נתנה אביה לבא: השב את האיש · ואל תהא סבור שתתנבא בעיניו או
ישכאך ולא יתפלל עליך: כי נביא הוא · ויודע שלא כנעת בה לפיכך ויתפלל בעדך:
מעשים אשר לא יעשו · מכה אשר לא הורגלה לבא על בריה באה לכו על ידך עבירת כל
נקבים של זרע ושל קטנים ורעי וחזרי וחטים: רק אין ירא אלקים · אבסבאי שבא לעיר
על עסקי אכילה ושתייה שואלין אותו או על עסקי אשתו שואלין אותו · אשתך היא או
אחותך היא: אחתי בת אבי · ובת אב מותרת לבן כח שאין אבות לבני עשו · וכדי לאמת
דבריו השיבם כן · ואם תאמר והכה בת אחיו היתה: בני בנים הרי הן כבני והרי היא בתו
של תרח וכך הוא אומר ללוט כי אבשים אחים אבתכו: אך לא בת אמי · הרן מאם אחרת
היה:

לְאִשָּׁה: יג וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִתְעוּ אֹתִי
אֱלֹהִים מִבֵּית אָבִי וָאֹמַר לָהּ זֶה
חַסְדֵּךְ אֲשֶׁר תַּעֲשִׂי עִמָּדִי אֶל כָּל-
הַמָּקוֹם אֲשֶׁר נָבוֹא שָׁמָּה אִמְרִי-לִי
אָחִי הוּא: יד וַיִּקַּח אֲבִימֶלֶךְ צֹאן
וּבָקָר וַעֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת וַיִּתֵּן
לְאַבְרָהָם וַיָּשֶׁב לוֹ אֶת שָׂרָה אִשְׁתּוֹ:
טו וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ הִנֵּה אַרְצִי
לְפָנֶיךָ בַּטּוֹב בְּעֵינֶיךָ שֵׁב: טז וּלְשָׂרָה
אָמַר הִנֵּה נָתַתִּי אֶלֶף כֶּסֶף לְאָחִיךְ
הִנֵּה הוּא-לָךְ כְּסוּת עֵינַיִם לְכֹל
אֲשֶׁר אִתָּךְ וְאֵת כֹּל וְנֹכָחַת:
יז וַיִּתְפַּלֵּל אַבְרָהָם אֶל-הָאֱלֹהִים
וַיִּרְפָּא אֱלֹהִים אֶת-אֲבִימֶלֶךְ וְאֶת-
אִשְׁתּוֹ וְאַמְהֹתָיו וַיֵּלֵדוּ: יח כִּי-
עָצֹר עָצַר יְהוָה בְּעַד כָּל-רֶחֶם
לְבֵית אֲבִימֶלֶךְ עַל-דְּבַר שָׂרָה
אֵשֶׁת אַבְרָהָם: ס
כא ה וַיהוָה פָּקַד אֶת-שָׂרָה כַּאֲשֶׁר
אָמַר

כל ספר מנ"ל
ג סמ"ל
ל"ו פסל
כל ל"ו פסל
פמ"ל מנ"ס
כא
פקל ס"ת סרל
פרשה' לף כל
פעקדות פקל

לְאִנְתּוּ: וַיְהוָה כַּד-טָעוּ עַמְמַיָּא בָּתַר
עוֹבְדֵי-יְדֵיהוֹן יָתִי קְרִיב-יְיָ לְ
לְדַחֲלָתֵיהּ מִבֵּית אַבָּא וַאֲמָרִית לָהּ
דֵּין טִיבוּתִיךְ דְּתַעְבִּידִין עִמִּי לְכָל-
אַתְרָא דְּנֵהֲךְ לְתַמָּן אֲמָרִי עֲלַי אָחִי
הוּא: וּדְבַר אֲבִימֶלֶךְ עָאן וְתוֹרִין
וְעַבְדִּין וְאַמְהָן וְיַהֲב לְאַבְרָהָם
וְאָתֵיב לֵיהּ יָת שָׂרָה אִתְּתֵיהּ:
וַאֲמַר אֲבִימֶלֶךְ הָא אַרְעִי קֳדָמָךְ
בְּדַחֲקִין בְּעֵינָךְ תֵּיב: וּלְשָׂרָה אֲמַר
הָא יְהַבִּית אֶלֶף סְלָעִין דְּכַסְפָּא
לְאָחוּךְ הָא הוּא-לִיךְ כְּסוּת דִּיקַר-
עַיְנִין חֲלַף דִּשְׁלַחִית וּדְבַרְתִּיךְ
וְחַזִּית יָתִיךְ וְיָת-כָּל-דְּעִימָךְ וְעַל-
כָּל-מָה-דַּאֲמַרְתְּ אִיתוֹכַחַת: וְצַלִּי
אַבְרָהָם קֳדָם-יְיָ וְאַסִּי יְיָ יָת-אֲבִימֶלֶךְ
וְיָת-אִתְּתֵיהּ וְאַמְהָתֵיהּ וְאִתְרְוָחוּ:
אֲרֵי מֵיחַד אֲחַד יְיָ בְּאַפֵּי כָּל-פְּרַתְחַ-
וְלִדָא לְבֵית אֲבִימֶלֶךְ עַל-עֵיסָק
שָׂרָה אִתַּת אַבְרָהָם: וַיְיָ הַכִּיר יָת
שָׂרָה

הָיָה: וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִתְעוּ אוֹתִי וגו׳ אוּנְקְלוֹס תַּרְגֵּם מַה שֶׁתַּרְגֵּם וַיַּסְּעוּ עוֹד דְּבַר דְּנוּר
עַל אוֹפְכוֹ כְּשֶׁהוּכְּלוּ הַקְּלָה מִבֵּית אָבִי לִהְיוֹת מְשׁוֹטֵט וְכָל מִמְּקוֹם לְמָקוֹם וִידַעְתִּי
שֶׁאֶעֱבוֹר בְּמָקוֹם רְשָׁעִים וְאוֹמַר לָהּ זֶה חַסְדֵּךְ: כַּאֲשֶׁר הִתְעוּ׳ לְשׁוֹן רַבִּים׳ וְאַל תִּתְמַהּ כִּי
הִרְבָּה מְקוֹמוֹת לְשׁוֹן אֱלֹהוּת וְלְשׁוֹן מְרוּת קְרוּי בְּלְשׁוֹן רַבִּים׳ אֲשֶׁר הָלְכוּ אֱלֹקִים׳ אֱלֹקִים
חַיִּים׳ שֵׁקִים קְדוֹשִׁי׳ וְכֹל לְשׁוֹן שֵׁקִים לְשׁוֹן רַבִּים׳ וְכֵן וַיִּקַּח אֱדוֹנֵי יוֹסֵף׳ אֲדוֹנֵי הָאֲדוֹנִי׳
אֲדוֹנֵי הָאָרֶץ׳ וְכֵן בְּעָלָיו עִמּוֹ׳ וְהוּעַל בְּבַעֲלָיו׳ וְאֵת מַהוּ לְשׁוֹן הִתְעוּ כֹּל הַגּוֹלֶה מִמְּקוֹמוֹ
וְאֵינוֹ מְיוּשָׁב קוֹרֵא תוֹעֶה׳ כְּמוֹ וְתֵלֶךְ וְתִתְעֶה׳ תָּעִיתִי כְּשֶׂה אוֹבֵד׳ יִתְעוּ לְבָלִי אוֹכֵל׳
יִבְקְשׁוּ וְיִתְעוּ לְבַקֵּשׁ אֹכֶל: אִמְרִי לִי׳ עָלַי וְכֵן וְשָׁאֲלוּ אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם לְאִשְׁתּוֹ׳ עַל אִשְׁתּוֹ׳ וְכֵן
וְאָמַר פַּרְעֹה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל׳ עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׳ כֵּן יֹאמְרוּ לִי אֶשֶׁת הַדְּנָתָהוּ: וַיִּתֵּן לְאַבְרָהָם׳
כְּדֵי שֶׁיִּתְפַּיֵּס וְיִתְפַּלֵּל עָלָיו: הִנֵּה אַרְצִי לְפָנֶיךָ׳ אֶל פַּרְעֹה אָמַר לוֹ הִנֵּה אִשְׁתְּךָ קַח וָלֵךְ׳
לְפִי שֶׁנִּתְיָרֵא שֶׁהַמְּצָרַיִם שֶׁטּוּפֵי זִמָּה: וְלִשָּׂרָה אָמַר׳ אֲבִימֶלֶךְ לְכִבּוּדָהּ כְּדֵי לְפַיְּסָהּ הִנֵּה
עָשִׂיתִי לְךָ כָּבוֹד זֶה כָּתַבְתִּי מָמוֹן לְאָחִיךָ שֶׁאָמַרְתְּ עָלָיו אָחִי הוּא הִנֵּה הַמָּמוֹן וְהַכָּבוֹד הַזֶּה לְךָ

כבות

אֲחוֹת לִי לְאִנְתִּי׃ ויהי וַהֲוָה כַּד בָּעוּ לְאַטְעָאָה יָתִי פַּלְחִי טַעֲוָותָא
וּנְפָקִית מִבֵּית אַבָּא וְאַמְרִי׳ לָהּ טִיבוּתִיךְ דְּתַעְבְּדִין עִמִּי לְכָל אַתְרָא דִּינְהַךְ
לְתַמָּן אֵימְרִי עָלַי דְּאָחִי הוּא׃ ויקח וּנְסִיב אֲבִימֶלֶךְ עָאן וְתוֹרִין
וְאַמְהִין וְיַהֲב לְאַבְרָהָם וְאָתִיב לֵיהּ
יָת שָׂרָה אִנְתְּתֵיהּ׃ ולשרה
וּלְשָׂרָה אָמַר הָא יְהַבִית אֶלֶף סְלָעִין
דְּכַסְפָּא לַאֲחוּךְ הָא כַּסְפָּא הַהוּא
יְהֵיב לִיךְ מַתְּנָה חֲלַף דְּאִתְכַּסִּית
מִן עֵינוֹי דְּאַבְרָהָם בַּעֲלִיךְ לֵיל חַד
וּמִן כָּל מַה דַּהֲוָה עִימִּי הֲעַל כּוּלָּה
אִיתְוַוכַּחַת הָא אִילוּ יְהַבִית כָּל מַה
דַּהֲוָה לִי לֵית אֲנָא כְּמִיסַת
וְאִתְוַוכְּחַן מִילָּיָא יְדַע אַבְרָהָם
צַדִּיקָא דְּלָא חַכְּמִית יָתִיךְ׃

ירושלמי

ירושלמי

וּלְשָׂרָה אָמַר הָא יְהַבִית אֶלֶף סְלָעִי׳
דִּכְסַף לְאָחוּךְ הָא כַּסְפָּא הַהוּא
יְהֵיב לִיךְ מַתְּנָה חֲלַף דְּאִתְכַּסִּית
מִן עֵינוֹי דְּאַבְרָהָם בַּעֲלִיךְ לֵיל חַד
וּמִן כָּל מַה דַּהֲוָה עִימִּי הַעַל כּוּלָּה
אִיתְוַוכַּחַת הָא אִילוּ יְהַבִית כָּל מַה
דַּהֲוָה לִי לֵית אֲנָא כְּמִיסַת
וְאִתְוַוכְּחַן מִילָּיָא יְדַע אַבְרָהָם
צַדִּיקָא דְּלָא חַכְּמִית יָתִיךְ׃

ולשרה
אִנְתְּתֵיהּ׃ וירתפלל וְצַלִּי
אַבְרָהָם קָדָם יְיָ וְאַסִּי יְיָ יָת
אֲבִימֶלֶךְ וְיָת אִנְתְּתֵיהּ וּלְחֵינָרָתוֹי
וְאִתְרַוְוחוּ׃ כִּי עָצֹר אָרוּם
מֵיחַר אָחִיר מֵימְרָא דַיְיָ בְּאַנְפֵי כָל
מִטְּרוֹד טָרֵד׃

צִירְיָה בֵּית וַוְלְדָא לְנַשְׁיָא דְּבֵית אֲבִימֶלֶךְ עַל עֵיסַק שָׂרָה אִיתַּת
אַבְרָהָם׃ וה׳ פָּקַד וַיְיָ דְּכִיר יָת שָׂרָה הֵיכְמָא דְּאָמַר לֵיהּ וְעָבַד
יי

כסות עיכים: לכל אשר אתך. יכסו עיכיהם שלא יקילוך ששו השיבותיך ריקכיתיש להם לומר לאחר שכתעלל בה החזירה. עכשיו שהוברכתי לבזכו ממון ולפיים יודעי יהיו שעל כרחי השיבותיך ועל ידי כם: ואת כל. ועם כל בני עולם: וכוכחת. יהא לך פתחון פה להתוכח ולהרראות דברים ככרים הללו ולשון תוכחה בכל מקום ברור דברים ובלעז קסרוביר. ואת בפכים אחרים ולשון המקרא כך הוא כופל על התרגום הכה הוא לך כסות של כבוד על העיכים שלי ששלטו בך ובכל אשר אתך ועל כן תרגמו וחזית יתיך ויתי כל דעמך. ויש מדרש אגדה אבל ישוב לשון המקרא פירשתי: וילדו. כתרגומו ואיתרוחו כפתחו כקביהם והולידו והיא לידה שלהם: בעד כל רחם. ככנד הל פתח: על דבר שרה. על פי דבורה של שרה: וה׳ פקד את שרה. שמוך פרשה זו ללמדך שכל המבקש רחמים על חברו והוא צריך לאותו דבר הוא כעכה תחלה שב׳ ויתפלל וגו׳ ושמיך ליה וה׳ פקד שפקד ככר קודם שרפא את אבימלך: פקד את שרה. בהריון:

כאשר

אמר ויעש יהוה לשרה כאשר
דבר: ב ותהר ותלד שרה
לאברהם בן לזקניו למועד אשר
דבר אתו אלהים: ג ויקרא
אברהם את־שם־בנו הנולד לו
אשר ילדה לו שרה יצחק: ד וימל
אברהם את־יצחק בנו בן־שמנת
ימים כאשר צוה אתו אלהים: ה
ואברהם בן־מאת שנה בהולד לו
את יצחק בנו: ו ותאמר שרה צחק
עשה לי אלהים כל־השמע יצחק־
לי: ז ותאמר מי מלל לאברהם
היניקה בנים שרה כי־ילדתי בן
לזקניו: ח ויגדל הילד ויגמל
ויעש אברהם משתה גדול ביום
הגמל את־יצחק: ט ותרא שרה
את־בן־הגר המצרית אשר־ילדה
לאברהם מצחק: י ותאמר
לאברהם גרש האמה הזאת ואת־
בנה כי לא־יירש בן־האמה הזאת
עם־בני עם־יצחק: יא וירע הדבר
מאד בעיני אברהם על אודת בנו:

ויאמר

שרה כמא דאמר ועבד יי לשרה
כמא דמליל: ועביאת וילידת שרה
לאברהם בר לסיבתוהי לזמנא
דמליל תיה יי: וקרא אברהם ית־
שום בריה דאתיליד ליה דילידת־
ליה שלה יצחק: וגזר אברהם ית־
יצחק בריה בר־תמניא יומין כמא
דפקיד יתיה יי: ואברהם בר־מאה
שנין כד אתיליד ליה ית יצחק
בריה: ואמרת שרה חדוא עבד לי
יי כל דשמע יחדי לי: ואמרת מאן
מחימן דאמר לאברהם קיים דתונוק
בנין שרה ארי ילדית בר לסיבתוהי:
ורבא רביא ואיתחסיל ועבד
אברהם משתיא רבא ביומא
דאתחסיל ית יצחק: וחזת שרה ית־
בר־הגר מצריתא דילידת לאברהם
מחאיך: ואמרת לאברהם תריך
אמתא הדא וית־ברה ארי לא יירת
בר־אמתא הדא עם־ברי עם־
יצחק: ובאיש פתגמא לחדא
בעיני אברהם על־עיסק בריה:

ואמר

ה וקסר

חמישי
ל וקסר

ב כתרין ליטי
קל קסר וסל
מלס · ס מלס
כליס · קל מן
יב פתקין
כלתנס לסכל
כרלטיס ·

כני לקרנו זס
ספרזל סס יס
יורס כו מן
לקורנו ·

כאשר דבר · כלילה ומה היס לאמירה והיכן הוס לכוד · לאמירה ויאמר אלהים אכל שרס
לאשתך · לכור היה לכר ה׳ אל אברס בברית בין הבתריס סס כאמר לא יירשך זה והביס
היורס ונשרס: ויעש ה׳ לשרה כאשר דבר · לאברהם: אשר דבר אותו · דמליל ותיה:
את המועד · דבר וקבע כשאמר לו למועד אשוב אליך שרע לו שריטה בכותל אמר לו
בשתגיע חמה לשריטה זו בשכה האחרת תלד: יצחק לי · ישמח עלי ומדרש אגדה
הרבה עקרות כפקדו עמה הרבה חולים כתרפאו בו ביום הרבה תפלות כעכו עמה ורב
שחוק היה בעולם: מי מלל לאברהם · לשון שבח וקשיבות ידאו מי הוא וכמה הוא
גדול שומר הבטחה ומכטיח ועושה: מלל · שיכה הכתוב ולא אמר דבר נימטריא שלו
אכלום ל למוף מלה לאברהם: המיקה בנים שרה · ומהו בנים לשון רבים ביו המשתה
הביאו

יי לשרה ניסא היכמא דמליל ועבד יי ניסין לשרה היך דמליל:
אברהם בצלותיה על אבימלך:
ותהר ואתעברת וילדת שרה
לאברהם בר דדמי ליה לסיבתו לזימנא דמליל יתיה יי: ויקרא
אברהם ית שום בריה דיתליד ליה דילדת ליה שרה יצחק: וימל
וגזר אברהם ית יצחק בריה בר תמניא יומין כמה דפקיד יתיה יי:
ואברהם ואברהם בר מאה שנין כד אתיליד ליה ית יצחק בריה:
ותאמר ואמרת שרה תימהא
עבד לי יי כל דשמע יתנזה עלי:
ותאמ׳ ואמרת מה מהימן מבשרא
דבשר לאברהם ואמר עתידה
דתוניק בנין שרה ארום ילדת
ליה בר לאישון: ויגדל ורבא
טליא ואתחסין ועבד אברהם
משתיא רבא ביומא דאתחסין ית
יצחק: ותרא ותמת שרה ית
בא דהגר מצריתא דילדת
לאברהם מגחך לפולחנא נוכראה
וגחין ליי: ותאמר ואמרת
לאברהם טרוד ית אמתא הדא
וית ברה ארום לית אירשר למירות בר אמתא הדא עם ברי ויגח קרבא
עם יצחק: וירע ובאיש פתגמא לחדא בעיני אברהם על עיסק
ישמעאל בריה דיפלח לפולחנא נוכראה: ויאמר ואמר יי לאברהם
לא

ירושלמי

ואמרת מה הות בישרא דבשר
לדיבוני לאברהם מן שרויה ואמר
עתידה היא למינקה ארי ילדת
בר לסיבתוהי:

ירושלמי

ותמת שרה ית בר הגר מצריתא
דילדת לאברהם עבד עובדין
בישין דלא כשרין לאחעבדא
מגחך בפולחנא נוכראה:

הכיקו השרת כמיהן עמיהן שהיו אומרות לא ילדה שרה אלא אמופי הכיקה מן השוק
והכיקה אותם: וינמל. לשון כל חדש: משתה גדול. שהיו שם גדולי הדור שם
וענר ואבימלך: מצחק. לשון ע״ז כמו שנאמר ויקומו לצחק. ד״א לשון גלוי עריות
כמה דתימא לצחק בי. ד״א לשון רגיחה יקומו כל הכשרים וישחקו לפניכו וגו׳ היה מריב
עם יצחק על הירושה ואומר אני בכור וכוטל פי שנים ויונאים בשדה וכוטל קשתו ויורה
בו חנים כדאמרת כמתלהלה היורה זקים וגו׳ ואיזו הלא מצחק אני: עם בני עם יצחק.
מכיון שהוא בני אפילו אם איכו הגון כיצחק או הגון כיצחק אפילו איכו בני אין זה כדאי
לירש עמו ק״ו עם בני עם יצחק שתיהן בו: על אודות בכו. שמע שיגא לתרבו רעה.

יב וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־אַבְרָהָם אַל־
יֵרַע בְּעֵינֶיךָ עַל־הַנַּעַר וְעַל אֲמָתֶךָ
כֹּל אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵלֶיךָ שָׂרָה שְׁמַע
בְּקֹלָהּ כִּי בְיִצְחָק יִקָּרֵא לְךָ זָרַע:
יג וְגַם אֶת־בֶּן הָאָמָה לְגוֹי אֲשִׂימֶנּוּ
כִּי זַרְעֲךָ הוּא: יד וַיַּשְׁכֵּם אַבְרָהָם
בַּבֹּקֶר וַיִּקַּח־לֶחֶם וְחֵמַת מַיִם וַיִּתֵּן
אֶל־הָגָר שָׂם עַל־שִׁכְמָהּ וְאֶת־הַיֶּלֶד
וַיְשַׁלְּחֶהָ וַתֵּלֶךְ וַתֵּתַע בְּמִדְבַּר בְּאֵר
שָׁבַע: טו וַיִּכְלוּ הַמַּיִם מִן־הַחֵמֶת
וַתַּשְׁלֵךְ אֶת־הַיֶּלֶד תַּחַת אַחַד
הַשִׂّיחִם: טז וַתֵּלֶךְ וַתֵּשֶׁב לָהּ מִנֶּגֶד
הַרְחֵק כְּמִטְחֵי קָשֶׁת כִּי אָמְרָה
אַל־אֶרְאֶה בְּמוֹת הַיֶּלֶד וַתֵּשֶׁב
מִנֶּגֶד וַתִּשָּׂא אֶת־קֹלָהּ וַתֵּבְךְּ:
יז וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת־קול הַנַּעַר
וַיִּקְרָא מַלְאַךְ אֱלֹהִים אֶל־הָגָר מִן־
הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר לָהּ מַה־לָּךְ הָגָר
אַל־תִּירְאִי כִּי שָׁמַע אֱלֹהִים אֶל־קול
הַנַּעַר בַּאֲשֶׁר הוּא־שָׁם: יח קוּמִי
שְׂאִי אֶת־הַנַּעַר וְהַחֲזִיקִי אֶת־יָדֶךָ בּוֹ
כִּי־לְגוֹי גָּדוֹל אֲשִׂימֶנּוּ: יט וַיִּפְקַח
אֱלֹהִים אֶת־עֵינֶיהָ וַתֵּרֶא בְּאֵר מָיִם
וַתֵּלֶךְ וַתְּמַלֵּא אֶת־הַחֵמֶת מַיִם

ל׳ חסר כתוב

ל׳ וחסר

ל׳ וכל שאר מלאך האלהים

וַאֲמַר יְיָ לְאַבְרָהָם לָא יִבְאַשׁ בְּעֵינָךְ
עַל עוּלֵימָא וְעַל אַמְתָּךְ כֹּל דְּתֵימַר
לָךְ שָׂרָה קַבֵּיל מִנַּהּ אֲרֵי בְּיִצְחָק
יִתְקְרוּן לָךְ בְּנִין: וְאַף יַת בַּר־
אַמְתָּא לְעַם אֲשַׁוִּינֵיהּ אֲרֵי בְרָךְ
הוּא: וְאַקְדִּים אַבְרָהָם בְּצַפְרָא
וּנְסִיב לַחְמָא וְרוּקְבָא דְמַיָּא וִיהַב
לְהָגַר שַׁוִּי עַל כַּתְפָּהּ וְיַת רַבְיָא
וְשַׁלְחַהּ וַאֲזָלַת וְטָעַת בְּמַדְבְּרָא
בְּאֵר שָׁבַע: וּשְׁלִימוּ מַיָּא מִן רוּקְבָא
וְרַמַת יַת רַבְיָא תְּחוֹת חַד מִן־
אִילָנַיָּא: וַאֲזָלַת וְיָתְבַת לָהּ
מִקְבֵּיל אַרְחֵיקַת כְּמֵיגַד בְּקַשְׁתָּא
אֲרֵי אֲמָרַת לָא אֶחְזֵי כְּמוֹתֵיהּ
דְּרַבְיָא וְיָתְבַת מִקְבֵּיל וַאֲרִימַת יַת־
קָלַהּ וּבְכַת: וּשְׁמִיעַ קָדָם יְיָ יַת־
קָלֵיהּ דְּרַבְיָא וְקָרָא מַלְאָכָא דְיְיָ
לְהָגַר מִן שְׁמַיָּא וְאָמַר לַהּ מַה־לָךְ
הָגַר לָא תִדְחֲלִין אֲרֵי שְׁמִיעַ קָדָם־
יְיָ לְקָלֵיהּ דְּרַבְיָא בְּאַתְרָ דְּהוּא תַמָּן:
קוּמִי טוּלִי יַת רַבְיָא וְאַרְתְּקִיפִי יַת־
יְדָךְ בֵּיהּ אֲרֵי לְעַם סַגִּי אֲשַׁוִּינֵיהּ:
וּגְלָא יְיָ יַת עֵינָהָא וְחַזַת בְּיָרָא דְמַיָּא
וַאֲזָלַת וּמְלַת יַת רוּקְבָא מַיָּא

ופשוטו על שאומרת לו לשלחו: שמע בקולה. למדכו שגם היא היתה בכיאה:
לחם וחמת מים. ולא כסף וזהב לפי שהיה שוכחו על שיצא לתרבות רעה: ואת
הילד. אף הילד שם על שכמה שהכניס בו שרה עין רעה ואחזתו חמה ולא יכול לילך
ברגליו: ותלך ותתע. חזרה לגלולי בית אביה: ויכלו המי. לפי שדרך חוליה לשתות הרבה:
מנגד. מרחוק: כמטחוי קשת. כשתי טיחות והוא לשון ירייה כן בלשון משנה שהטיח
באשתו על שם שהזרע יורה כחץ. ולא היה לו לכתוב כמטחי קשת משפט הוי ליכתב
לכאן כיון בחנוי הכלע מנזרת והיתה אדמת יהודה למצרים לחנא ומנזרת יחונו ויכונו
כשכור

לָא יְבָא אִישׁ בְּעֵינָךְ עַל טַלְיָא דִי נְפַק מִתַּרְבּוּתָךְ וְעַל אֻמְּתָךְ דְּאַתְּ מְתַרְגֵּם כָּל
דְּתִימַר לָךְ שָׁדָה קַבִּיל מִנָּהּ דְּנַבִּיאָתָא הִיא אֲרוּם בְּיִצְחָק יִתְקְרוּן לָךְ בְּנִין
וְדֵין בַּר אַמְּתָא לָא מִתְיַחֵס בַּתְּרָךְ: וגם וְאוּף יַת בַּר אַמְּתָא לְעַם
לֵיסְטִים אֶשְׁוִיבֵיהּ אֲרוּם בְּרָךְ הוּא: וישכם וְאַקְדִּים אַבְרָהָם בְּצַפְּרָא
וּנְסִיב לַחְמָא וְקִדְוָא דְמַיָּא וִיהַב לְהָגָר שַׁוִּי עַל כַּתְפָּהּ וְקַשַּׁר לָהּ בְּמוֹתְנָהָא
לְאוֹרוּעֵי דְּאֻמְּתָא הִיא וְיַת רִיבָא וּפַטְרָהּ בְּגִיטָא וְאָזְלַת וְטַעַת מִן אָרְחָא
לְמַדְבְּרָא דְסָמִיךְ לְבֵירָא דְשָׁבַע: ירושלמי
וּיכְלוּ וַהֲווֹ כֵּיוָן דְּמָטוּ לְפִיתְחָא וּשְׁלִימוּ מַיָּא מִן קִרְנַת וְסַלְקַת יַת
דְּמַדְבְּרָא אֲדְכָרוּ לְמִטְעֵי בְתַר טַלְיָא:
פּוּלְחָנָא נוּכְרָאָה וְלָקָה יִשְׁמָעֵאל
בְּאֵישָׁא צְמִירְתָא וּשְׁתֵי כָל מַיָּא עַד דִּישְׁלִימוּ כָּל מַיָּא מִן קִרְוָוה וְאִיתְחַרִיךְ
וְאִתְקְלִישׁ בְּשַׂרֵיהּ וְסוֹבְרָתֵיהּ וְאִישְׁתַּלְהֵיאַת וּקְרָא לְדַחֲלְתָא דְאִיבָּא וְלָא
עָנָה יָתֵהּ וּמִן יַד סַלְקַת יַד רִיבָא תְּחוֹת חַד מִן אִלָּנַיָּא: ותלך וְאָזְלַת
וְיָתְבַת לָהּ לְסִטַר חַד וְסַלְקַת יַת פּוּלְחָנָא נוּכְרָאָה אַרְחִיקַת מִן בְּרַת
כְּשִׁיעוּר מֵיגַד בְּקַשְׁתָּא אֲרוּם אֲמַרַת לֵית אָנָא יְכִלָא לְמֵיחֲמֵי בְּמוֹתָא דְטַלְיָא
וְיָתְבַת מְקַבֵּל בְּרָהּ וְאָרִימַת יַת קָלָהּ וּבְכַת: וישמע וְשָׁמִיעַ קָדָם יְיָ
יַת קָלֵיהּ דְטַלְיָא בְּגִין זְכוּתֵיהּ דְּאַבְרָהָם וּקְרָא מַלְאָכָא דַיְיָ לְהָגָר מִן שְׁמַיָּא
וְאֲמַר לָהּ מָה לִיךְ הָגָר לָא תִסְתַּיְפִין אֲרוּם שְׁמִיעַ קָדָם יְיָ יַת קָלֵיהּ דְטַלְיָא
וְלָא דָן יָתֵיהּ לְפוּם עוֹבְדוֹי בִּישָׁיָא דְהוּא עָתִיד לְמֶעְבַּד אֱלָהֵין בְּגִין זְכוּתֵיהּ
דְּאַבְרָהָם חַס עֲלוֹי בְּאַחַד דְהוּא תְּמָן: קומי אִזְדְקְפִי טוּלִי יַת טַלְיָא
וְאַחְקִיפִי יַת יְדִיךְ בֵּיהּ אֲרוּם לְעַם רַב אֲשַׁוִּינֵיהּ: ויפקח וּגְלִי יְיָ יַת
עֵינָהָא וְאִתְגְּלִי לָהּ בֵּירָא דְמַיָּא וְאָזְלַת וּמְלַת יַת קִרְוָוה מַיָּא וְאַשְׁקִיַת יַת
טַלְיָא:

כשכור וכן קנוי ארץ מגזרת קנה: ותשב מכנד · כיון שקרב למות הזמיפה להתרחק
מת קול הנער · מכאן שיפה תפלת החולה מתפלת אחרים עליו והיא קודמת להתקבל ::
באשר הוא שם · לפי מעשיה שהוא עושה עכשיו הוא נדון ולא לפי מה שהוא עתיד
לעשות · לפי שהיו מלאכי השרת מקטרגים ואומרים רבונו של עולם מי שעתיד להמית
בכיך בנמיא אתה מעלה לו באר והוא משיבם עכשיו מה הוא נדיק או רשע אמרו לו נדיק
אמר להם לפי מעשיו של עכשיו אני דנו וזהו באשר הוא שם והיכן המית את ישראל
בנמיא כשהגלם נבוכד נצר שנאמר משא בערב ונו' לקראת נמיא התיו מים ונו' כשהיו
מוליכין אותם אצל ערביים היו ישראל אומרים לשבאים בבקשה מכם הוליכונו אצל בני
דודינו ישמעאל וירחמו עליכו שב אורחות דרכים אל תקרי דרכים אלא דודים ואלו

ל וחסר

ששי

ל וחסר: לנכרי כנים כן כני ל ומלא ל חסר

ל חסר

ג חסר

וַתִּשְׁקֶ֥ן אֶת־הַנַּֽעַר׃ יט וַיְהִי אֱלֹהִים
אֶת־הַנַּ֖עַר וַיִּגְדָּ֑ל וַיֵּ֣שֶׁב בַּמִּדְבָּ֔ר וַיְהִי
רֹבֶ֖ה קַשָּֽׁת׃ כ וַיֵּ֥שֶׁב בְּמִדְבַּ֖ר
פָּארָ֑ן וַתִּקַּ֣ח לּ֔וֹ אִמּ֥וֹ אִשָּׁ֖ה מֵאֶ֥רֶץ
מִצְרָֽיִם׃ פ

כא וַיְהִי֙ בָּעֵ֣ת הַהִ֔וא וַיֹּ֣אמֶר
אֲבִימֶ֔לֶךְ וּפִיכֹ֖ל שַׂר־צְבָא֑וֹ אֶל־
אַבְרָהָ֥ם לֵּאמֹ֖ר אֱלֹהִ֣ים עִמְּךָ֑ בְּכֹ֖ל
אֲשֶׁר־אַתָּ֥ה עֹשֶֽׂה׃ כב וְעַתָּה
הִשָּׁבְעָה־לִּ֥י בֵאלֹהִ֖ים הֵנָּ֑ה אִם־
תִּשְׁקֹ֣ר לִ֔י וְלִנִינִ֖י וְלִנְכָדִ֑י כַּחֶ֣סֶד אֲשֶׁר
עָשִׂ֥יתִי עִמָּ֖ךְ תַּעֲשֶׂ֣ה עִמָּדִ֑י וְעִם־
הָאָ֥רֶץ אֲשֶׁר־גַּרְתָּ־בָּ֖הּ׃ כג וַיֹּאמֶ֥ר
אַבְרָהָ֖ם אָנֹֽכִי אִשְׁבָּֽע׃ כד וְהוֹכַ֥ח
אַבְרָהָ֖ם אֶת־אֲבִימֶ֑לֶךְ עַל֙ אֹד֣וֹת
בְּאֵ֣ר הַמַּ֔יִם אֲשֶׁ֥ר גָּזְל֖וּ עַבְדֵ֥י
אֲבִימֶֽלֶךְ׃ כה וַיֹּאמֶר֙ אֲבִימֶ֔לֶךְ לֹ֣א
יָדַ֔עְתִּי מִי־עָשָׂ֥ה אֶת־הַדָּבָ֖ר הַזֶּ֑ה
וְגַם־אַתָּ֣ה לֹא־הִגַּדְתָּ֔ לִּ֖י וְגַ֣ם אָנֹכִ֑י
לֹ֣א שָׁמַ֔עְתִּי בִּלְתִּ֖י הַיּֽוֹם׃ כו וַיִּקַּ֣ח
אַבְרָהָ֗ם צֹ֤אן וּבָקָר֙ וַיִּתֵּ֣ן לַאֲבִימֶ֔לֶךְ
וַיִּכְרְתוּ֥ שְׁנֵיהֶ֖ם בְּרִֽית׃ כז וַיַּצֵּ֣ב
אַבְרָהָ֔ם אֶת־שֶׁ֥בַע כְּבְשֹׂ֖ת הַצֹּ֑אן
לְבַדָּֽהֶן׃ כח וַיֹּאמֶר֙ אֲבִימֶ֔לֶךְ אֶל־
אַבְרָהָ֖ם מָ֣ה הֵ֑נָּה שֶׁ֣בַע כְּבְשֹׂ֔ת
הָאֵ֣לֶּה אֲשֶׁר־הִצַּ֔בְתָּ לְבַדָּֽנָה׃
כט וַיֹּאמֶר֙ כִּ֣י אֶת־שֶׁ֣בַע כְּבְשֹׂ֔ת
תִּקַּ֖ח מִיָּדִ֑י בַּעֲבוּר֙ תִּֽהְיֶה־לִּ֣י לְעֵדָ֔ה
כִּֽי־חָפַ֥רְתִּי אֶת־הַבְּאֵ֖ר הַזֹּֽאת׃
ל עַל־כֵּ֣ן קָרָ֗א לַמָּקוֹם֙ הַהֽוּא֙ בְּאֵר
שָׁבַ֔ע כִּֽי־שָׁ֥ם נִשְׁבְּע֖וּ שְׁנֵיהֶֽם׃
לא וַיִּכְרְתוּ בְרִית בְּבְאֵר שָׁבַע וַיָּקָם אֲבִימֶלֶךְ וּפִיכֹל שַׂר־צְבָאוֹ וַיָּשֻׁבוּ אֶל־

ואשקיאת ית רביא׃ והוה מימרא
דיי בסעדיה דרביא ורבא ויתיב
במדברא והוה רבי קשתא׃ ויתיב
במדברא דפארן ונסיבת ליה אמיה
אתתא מארעא דמצרים׃ והוה
בעידנא ההיא ואמר אבימלך
ופיכל רב חיליה לאברהם למימר
מימרא דיי בסעדך בכל דאת עביד׃
וכען קיים לי במימרא דיי הכא
אם תשקר לי ובברי ובר ברי
בטיבותא די עבדית עמך תעבד
עמי ועם ארעא דאיתותבת בה׃
ואמר אברהם אנא אקיים׃ ואוכח
אברהם ית אבימלך על עיסק
בירא דמיא דאנסו עבדי אבימלך׃
ואמר אבימלך לא ידעית מאן
עבד ית פתגמא הדין ואף את
לא חויית לי ואף אנא לא שמעית
אלהין יומא דין׃ ודבר אברהם
עאן ותורין ויהב לאבימלך וגזרו
תרויהון קיים׃ ואקים אברהם ית
שבע חורפן דעאן בלחודהן׃ ואמר
אבימלך לאברהם מה אינון שבע
חורפן אילין דאקימתא בלחודהן׃
ואמר ארי ית שבע חורפן תקביל
מן ידי בדיל דתהי לי לסהדו ארי
חפרית ית בירא הדין׃ על כן קרא
לאתרא ההוא באר שבע ארי תמן
קיימו תרויהון׃ וגזרו קיים בבאר
שבע וקם אבימלך ופיכל רב
חיליה

ארץ

שַׁלְיָא: ויהי וַהֲוָה מֵימְרָא דַּיְיָ בְּסַעֲדֵיהּ דְּטַלְיָא וּרְבָא וְיָתֵיב בְּמַדְבְּרָא
וַהֲוָה יַלִּיף רַבִּי קַשְׁוּתָא: וישב וְיָתֵיב בְּמַדְבְּרָא דְּפָארָן וּנְסִיב אִיתָּא
יַת עֲדִישָׁא וְתַרְכָּה וּנְסִיבַת לֵיהּ אִמֵּיהּ יַת פַּטִּימָא אִתְּתָא מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם:
ויהי וַהֲוָה בְּעִדָּנָא הַהִיא וַאֲמַר אֲבִימֶלֶךְ וּפִיכֹל רַב חֵילֵיהּ לְאַבְרָהָם
לְמֵימַר מֵימְרָא דַּיְיָ בְּסַעֲדָךְ בְּכֹל מַה דְּאַנְתְּ עָבִיד: ועתה וּכְעַן קַיֵּים
לִי בְּמֵימְרָא דַּיְיָ הָכָא אִין תִּשְׁקַר בִּי וּבְבָרִי וּבְבַר בְּרִי כְּטִיבוּתָא דְּעָבַדְתִּ
עִמָּךְ תַּעֲבִיד עִמִּי וְעִם אַרְעָא דְּדַרְתָּא בָּהּ: ויאמר וַאֲמַר אַבְרָהָם
אֲנָא אֲקַיֵּים: והוכיח וְאִתְוַכַּח אַבְרָהָם עִם אֲבִימֶלֶךְ עַל עֵיסַק בֵּירָא
דְּמַיָּא דְּאַנְסוּ לֵיהּ עַבְדֵי אֲבִימֶלֶךְ: ויאמר וַאֲמַר אַבְרָהָם לָא יָדַעְנָא
מַן הוּא דְּעָבַד יַת פִּתְגָמָא הָדֵין וְאוּף אַנְתְּ לָא חַוֵּית לִי וְאוּף אֲנָא לָא
שְׁמַעְנָא מִן חוֹדַנִין אֱלָהִין יוֹמָא דֵּין מִבָּתְרָךְ: ויקח וּדְבַר אַבְרָהָם עָאן
וְתוֹרִין וַיְהַב לַאֲבִימֶלֶךְ וְגָזְרוּ תַרְוֵיהוֹן קְיָם: ויצב וְאָקֵים אַבְרָהָם
יַת שְׁבַע חוּרְפַּן בְּלְחוֹדֵיהֶן וְאַפְרִשׁוּן מִן תּוֹרֵי: ויאמר וַאֲמַר אֲבִימֶלֶךְ
לְאַבְרָהָם מָה הֵינוּן שְׁבַע חוּרְפַּן הָאִלֵּין דְּאַקִּימְתָּא בְּלְחוֹדֵיהוֹן: ויאמר
וַאֲמַר אֲרוּם יַת שְׁבַע חוּרְפַּן תְּקַבֵּל מִן יְדִימִן בְּגַלַּל דְּתֶהֱוֵי לִי לְסָהֲדוּ
אֲרוּם חָפַרְתִּ יַת בֵּירָא הָדָא: על כן בְּגִין כֵּן קָרָא לְבֵירָא הַהִוא
בֵּירָא דְּשַׁבַע חוּרְפַּן אֲרוּם תַּמָּן קַיְּימוּ תַּרְוֵיהוֹן: ויכרתו וּגְזָרוּ קְיָם
בְּבֵירָא דְּשַׁבַע חוּרְפַּן וְקָם אֲבִימֶלֶךְ וּפִיכֹל רַב חֵילֵיהּ וְתָבוּ לְאַרַע
פְּלִשְׁתָּאֵי

ונחים לקראתם ומביאין להם בשר מליח וכודות כפוחים כסבורים ישראל שהם מלאים
מים וכשמכניסו לתוך פיו ופותחו הרוח ככסת בגופו ומת: רוֹבֶה קשת. יורה חצים
בקשת: קשת. על שם הלומכות כמו חמר גמל גייד לפיכך השין מודגשת היה יושב
במדבר ומלמדם את העוברים הוא שכאמר ידו בכל וגו': מחֹרן מכרים. ממקום גדוליה
שכאמר ולה שפחה מצרית וגו'. הייכו דאמרי איכשי זרוק חוטרא לאוירא אעיקריה קאי:
אֱלֹהִים עִמָּךְ. לפי שראו שיצא מסכוכת בדוס לשלום ועם המלכים כלחם וכפלו בידו
וכפקדה אשתו לזקוניו: ולבני ולנכדי. עד כאן רחמי האב על הבן: כחסד אשר
עשיתי עמך תעשה עמדי. שאמרתי לך הכה ארני לפניך: והוֹכִיחַ. כתוכח עמו על
כך: בעבור תהיה לי. זאת: לעדה. לשון עדות של נקבה כמו ועדה המנבה:
כי חפרתי את הבאר. מריבים היו עליה רועי אבימלך ואומרים אנחנו חפרנוה אמרו
ביניהם כל מי שיתראה על הבאר ויעלו המים לקראתו שלו הוא ועלו לקראת אברהם:

אשל

שביעי כב

אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים׃ לג וַיִּטַּע אֶשֶׁל
בְּבְאֵר שָׁבַע וַיִּקְרָא שָׁם בְּשֵׁם יְהוָה
אֵל עוֹלָם׃ לד וַיָּגָר אַבְרָהָם בְּאֶרֶץ
פְּלִשְׁתִּים יָמִים רַבִּים׃ פ

כב א וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
וְהָאֱלֹהִים נִסָּה אֶת־אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר
אֵלָיו אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי׃
ב וַיֹּאמֶר קַח־נָא אֶת־בִּנְךָ אֶת־יְחִידְךָ
אֲשֶׁר־אָהַבְתָּ אֶת־יִצְחָק וְלֶךְ לְךָ אֶל־
אֶרֶץ הַמֹּרִיָּה וְהַעֲלֵהוּ שָׁם לְעֹלָה
על

חיליה וְתֶבוּ לְאַרְעָא פְּלִשְׁתָּאֵי׃
וּנְצִיב נְצָבָא בְּבֵאֵר שָׁבַע וְצַלִּי תַּמָּן
בְּשֻׁמָא דַיְיָ אֱלָהָא עָלְמָא׃ וְאִתּוֹחֲבַ
אַבְרָהָם בְּאַרְעָא פְּלִשְׁתָּאֵי יוֹמִין
סַגִּיאִין׃ וַהֲוָה בָּתַר פִּתְגָמַיָּא
הָאִלֵּין וַיְיָ נַסִּי יָת אַבְרָהָם וַאֲמַר
לֵיהּ אַבְרָהָם וַאֲמַר הָא אֲנָא׃
וַאֲמַר הַב־כְּעַן יָת בְּרָךְ יָת יְחִידָךְ
דְּרַחֲמְתָּ יָת יִצְחָק וְאֵיזֵל־לָךְ לְאַרְעָא
פוּלְחָנָא וְאַסְּקֵיהּ קָדָמַי תַּמָּן לְעָלָתָא
על

נג אשל · רב ושמואל חד אמר פרדס להכניס ממנו פירות לאורחים בסעודה · וחד אמר
פונדק לאכסניא וכו׳ כל מיני פירות · ומביאו לשון כטיעה באהלים שכאמר ויטע אהלי
אפדנו : ויקרא שם וגו׳ · על ידי אותו אשל הוקרא שמו של הקב״ה אלוה לכל העולם
לאחר שאוכלין ושותים אומר להם ברכו למי שאכלתם משלו מבורים אתם ממשלי אכלתם
נד משל מי שאמר והיה העולם אכלתם : ימים רבים · מרובי׳ על של אברהן בחברון עש ה כה״
שנה וכאן כו׳ שהרי בן ע״ה שנה היה בעקידתו מחרן · אותה שנה ויבא וישב באלוני ממרא
שלא מביאו קודם לכן שכתיב אלא שם שבכל מקומותיו היה כאורח חוכה וכובע והולך
שכאמר ויעבור אברם · ויעתק משם · ויהי רעב · וירד אברם מצרים · ובמצרים לא עשה
אלא שלשה חדשים שהרי שלחו פרעה מיד וילך למסעיו עד ויבא וישב באלוני ממרא אשר
בחברון שם ישב עד שנהפכה סדום מיד ויסע משם אברם מפני בושה של לוט ובא לארץ
פלשתים וכן תשעים ותשעה שנה היה שהרי בשלשי למילתו באו אצלו המלאכים הרי כ״ה
שנה וכאן כתוב ימים רבים מרובים על הראשונים ולא בא הכתוב למתום אלא לפרש
ואם היו מרובים עליהם שתי שנים או יותר היה מפרשם על כרחך איכם יתרים יותר
משנה הרי כ״ו שנה מיד יצא משם וחזר לחברון ואותה שנה קדמה לפני עקידתו של יצחק
נה שנים · כך בסדר עולם : אחר הדברים האלה · יש מדבותיכו אומרים אחר דבריו של
שטן שהיה מקטרג ואומר מכל בעודה שעשה אברהם לא הקריב לפניך פר אחד או איל
אחד אמר לו כלום עשה אלא בשביל בנו אלו הייתי אומר לו זבח אותו לפני לא היה
מעכב · ויש אחר דבריו של ישמעאל שהיה מתפאר על יצחק שמל בן י״ג שנה ולא מיחה
אמר לו יצחק באבר אחד אתה מירא אלו אמר לי הקב״ה זבח עצמך לפני לא הייתי
נו מעכב : הנני · כך היא עניותם של חסידים לשון ענוה הוא ולשון זימון : קח נא · אין
באלא לשון בקשה אמר לו בבקשה ממך עמוד לי בזו הנסיון שלא יאמרו הראשונות לא
היה בהן ממש : את בנך · אמר לו שני בנים יש לי אמר לו את יחידך אמר לו זה יחיד
לאמו

פְּלִשְׁתָּאֵי: ויטע וְנָצִיב פַּרְדִּיסָא בְּבֵירָא דְשַׁבַּע חוּרְפַּן וְאַתְקִין בְּגַוֵּיהּ מֵיכְלָא וּמַשְׁקְיָא לַעֲבוּרַיָּא וּלְתַאוּבְיָא וְהָוָה מַכְרִיז עֲלֵיהוֹן תַּמָּן אוֹדוּ וְהֵימִינוּ בְּשֵׁם מֵימְרָא דַיְיָ אֱלָקָא עָלְמָא:

וְנָצִיב אַבְרָהָם פַּרְדֵּס בְּבֵאר שָׁבַע וְאַתְקִין בְּגַוֵּיהּ מַאֲכָל וּמַשְׁקֶה וְלִתְחוּמַיָּא וַהֲווּ אָכְלִין וְשַׁתְיִין וַהֲווּ בָּעֵין לְמִיתֵּן לֵיהּ טִיבִּי דִּי אֲכָלוּ וּשְׁתוּ וְלָא צָבֵי לְמִקְבְּלֵהּ מִנָּהוֹן וַהֲוָה אָמַר לְהוֹן אֲבוּנָן אַבְרָהָם מִן מָה דְּאָמַר וַהֲוָה עָלְמָא בְּמֵימְרֵיהּ צָלִין קֶדֶם אָבוּכוֹן דְּבִשְׁמַיָּא דְּמִן דִּידֵיהּ אֲכַלְתּוּן וּשְׁתֵיתוּן וְלָא הֲווּ זָעֵין מִן אַתְרֵיהוֹן עַד זְמַן דַּהֲוָה מְגַיֵּר יְתָהוֹן וּמַלִּיף יָתְהוֹן אוֹרְחָא דְעָלְמָא וְאוֹדֵי וְצַלֵּי תַּמָּן אַבְרָהָם בְּשֵׁם מֵימְרָא דַיְיָ אֱלָהָא דְעָלְמָא:

יונתן בן עוזיאל

ויהי וַהֲוָה בָּתַר פִּתְגָמַיָּא הָאִלֵּין מִן דִּינְצוּ יִצְחָק וְיִשְׁמָעֵאל יִשְׁמָעֵאל הַוָה אָמַר לִי חֲמִי לְמֵירוֹת יַת אַבָּא דַאֲנָא בְרֵיהּ בּוּכְרֵיהּ וְיִצְחָק הַוָה אָמַר לִי חֲמִי לְמֵירוֹת יַת אַבָּא דַאֲנָא בַר שָׁרָה אִנְתְּתֵיהּ וַאֲנָתְ בַּר הָגָר אַמְתָא דְאַמִּי עָנִי יִשְׁמָעֵאל וְאָמַר אֲנָה זַכָּאי יָתִיר מִנָּךְ דַּאֲנָא אִתְגַּזְרִית לְתַלִּיסְרֵי שְׁנִין וְאַן הַוָה צְבוּתִי לְמֶעְבְּדָא לָא הַוֵינָא מָסַר נַפְשִׁי לְאִתְגַּזְרָא וַאֲנָתְ אִתְגַּזְרַת בַּר תְּמָנְיָא יוֹמִין אִלּוּ הַוָה בָךְ מִנְדְּעָא דְּלָמָא לָא הַוֵית מָסַר נַפְשָׁךְ לְאִתְגַּזְרָא מִתִּיב יִצְחָק וְאָמַר הָא נָא יוֹמָיָא בַּר תְּלָתִין וְשִׁת שְׁנִין וְאִילּוּ בְּעֵי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְכוּלֵי אֲבָרַיי לָא הַוֵיתִי מְעַכֵּב מִן יַד אִשְׁתַּמְעוּ פִּתְגָמִין הָאִלֵּין קֶדֶם מֵימְרֵי עָלְמָא וּמִן יַד מֵימְרָא דַיְיָ נִסִּי יַת אַבְרָהָם וְאָמַר לֵיהּ אַבְרָהָם וְאָמַר לֵיהּ הָא נָא: ויאמר וְאָמַר דְּבַר כְּדוֹן יַת בְּרָךְ יַת יְחִידָךְ דְּאַתְּ רַחִים יַת יִצְחָק וְאֵיזִיל לָךְ לְאַרְעָא פּוּלְחָנָא וְאַסֵּיקֵהוּ תַּמָּן לְעָלָתָא עַל חַד מִן

ירושלמי

וַהֲוָה בָּתַר פִּתְגָמָא הָאִלֵּין וַיְיָ מְהַנְּסִי יַת אַבְרָהָם בְּנִסְיוֹנָא עֲשִׂירָאָה וְאָמַר לֵיהּ אַבְרָהָם וְאָמַר הָא אָנָא:

ירושלמי לְטוּר מוֹרִיָּה:

טוּרִיא

לאמו וזה יחיד לאמו אמר לו אשר אהבת אמר לו שביחס אבי אוהב אמר לו את יצחק ·
ולמה לא גילה לו מתחלה שלא לערבבו פתאום ותזוח דעתו עליו ותערף וכדי לחבב
עליו את המצוה וליתן לו שכר על כל דבור ודבור: ארץ המוריה · ירושלים וכן בדברי
הימים לבנות בית לה׳ בהר המוריה · ורבותינו פירשו על שם שמשם הוראה יוצא לישראל ·
ואנקלוס תרגמו על שם עבודת הקטרת שיש בו מור כרך ועקר בשמים: והעלהו · לא
אמר לו שחטהו לפי שלא היה חפץ הקב״ה לשחטו אלא להעלהו להר לעשותו עולה
ומשעלתו

עַל אַחַד הֶהָרִים אֲשֶׁר אֹמַר אֵלֶיךָ׃
ג וַיַּשְׁכֵּם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר וַיַּחֲבֹשׁ
אֶת־חֲמֹרוֹ וַיִּקַּח אֶת־שְׁנֵי נְעָרָיו אִתּוֹ
וְאֶת יִצְחָק בְּנוֹ וַיְבַקַּע עֲצֵי עֹלָה
וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־אָמַר־
לוֹ הָאֱלֹהִים׃ ד בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי
וַיִּשָּׂא אַבְרָהָם אֶת־עֵינָיו וַיַּרְא אֶת־
הַמָּקוֹם מֵרָחֹק׃ ה וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם
אֶל־נְעָרָיו שְׁבוּ־לָכֶם פֹּה עִם־הַחֲמוֹר
וַאֲנִי וְהַנַּעַר נֵלְכָה עַד־כֹּה וְנִשְׁתַּחֲוֶה
וְנָשׁוּבָה אֲלֵיכֶם׃ ו וַיִּקַּח אַבְרָהָם
אֶת־עֲצֵי הָעֹלָה וַיָּשֶׂם עַל־יִצְחָק בְּנוֹ
וַיִּקַּח בְּיָדוֹ אֶת־הָאֵשׁ וְאֶת־
הַמַּאֲכֶלֶת וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו׃
ז וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל־אַבְרָהָם אָבִיו
וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הִנֵּה־אָנֹכִי בְנִי וַיֹּאמֶר
הִנֵּה הָאֵשׁ וְהָעֵצִים וְאַיֵּה הַשֶּׂה
לְעֹלָה׃ ח וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֱלֹהִים
יִרְאֶה־לּוֹ הַשֶּׂה לְעֹלָה בְּנִי וַיֵּלְכוּ
שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו׃ ט וַיָּבֹאוּ אֶל־הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר אָמַר־לוֹ הָאֱלֹהִים וַיִּבֶן שָׁם
אַבְרָהָם אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וַיַּעֲרֹךְ אֶת־
הָעֵצִים וַיַּעֲקֹד אֶת־יִצְחָק בְּנוֹ וַיָּשֶׂם
אֹתוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ מִמַּעַל לָעֵצִים׃
י וַיִּשְׁלַח אַבְרָהָם אֶת־יָדוֹ וַיִּקַּח

שם המקום בני
זה ירושלם

פסוק

עַל חַד מִן־טוּרַיָּא דְּאֵימַר לָךְ׃ ג
וְאַקְדִּים אַבְרָהָם בְּצַפְרָא וְזָרִיז יָת
חֲמָרֵיהּ וּדְבַר יָת־תְּרֵין עוּלֵימוֹהִי
עִמֵּיהּ וְיָת יִצְחָק בְּרֵיהּ וְצַלַּח אֲעֵי
לְעָלָתָא וְקָם וְאָזַל לְאַתְרָא דְּאֲמַר
לֵיהּ יְיָ׃ ד בְּיוֹמָא תְלִיתָאָה וְזָקַף
אַבְרָהָם יָת־עֵינוֹהִי וְחָזָא יָת אַתְרָא
מְרָחִיק׃ ה וַאֲמַר אַבְרָהָם לְעוּלֵימוֹהִי
אוּרִיכוּ לְכוֹן הָכָא עִם־חֲמָרָא וַאֲנָא
וְעוּלֵימָא נִתְמְטֵי עַד־כָּא וְנִסְגּוּד
וּנְתוּב לְוָתְכוֹן׃ ו וּנְסִיב אַבְרָהָם יָת־
אֲעֵי דַעֲלָתָא וְשַׁוִּי עַל יִצְחָק בְּרֵיהּ
וּנְסִיב בִּידֵיהּ יָת אֶשְׁתָּא וְיָת סַכִּינָא
וְאָזְלוּ תַרְוֵיהוֹן כַּחֲדָא׃ ז וַאֲמַר יִצְחָק
לְאַבְרָהָם אֲבוּהִי וַאֲמַר אַבָּא וַאֲמַר
הָא אָנָא בְרִי וַאֲמַר הָא אֶשְׁתָּא
וַאֲעֵיָא וְאָן אִימְרָא לַעֲלָתָא׃
ח וַאֲמַר אַבְרָהָם קֳדָם יְיָ גְלֵי לֵיהּ
אִמְרָא לַעֲלָתָא בְּרִי וַאֲזָלוּ תַרְוֵיהוֹן
כַּחֲדָא׃ ט וְאָתוֹ לְאַתְרָא דַּאֲמַר לֵיהּ
יְיָ וּבְנָא תַּמָּן אַבְרָהָם יָת מַדְבְּחָא
וְסַדַּר יָת אֲעֵיָא וַעֲקַד יָת יִצְחָק
בְּרֵיהּ וְשַׁוִּי יָתֵיהּ עַל־מַדְבְּחָא עֵיל
מִן אֲעֵיָא׃ י וְאוֹשִׁיט אַבְרָהָם יָת־

ידיה

את

ומשהעלהו אמר לו הורידהו׃ אחד ההרים · הקבה מתהא הנדיקים ואחר מגלה להם
וכל זה כדי להרבות שכרן וכן אל הארץ אשר אראך וכן ביובה וקרא עליה את הקריאה׃
ויישכם · כודרז למנוה׃ ויחבש · הוא בעצמו ולא נוה לאחד מעבדיו שהאהבה מקלקלת
השורה׃ את שני נעריו · ישמעאל ואליעזר שאין אדם חשוב רשאי לצאת לדרך בלא שני
אנשים שאם יצטרך האחד לבקביו ויתרחק יהיה השני עמו׃ ויבקע · תרגום ובלא כמו
ובלחו הירדן לשון ביקוע פילדרא בלעז׃ ביום השלישי · למה אחר מלהרגותו מיד כדי
שלא

שׁוּרַיָּא דְּאֵימַר לָךְ: וישכם וְאַקְדִּים אַבְרָהָם בְּצַפְּרָא וְזַרִיז יַת חֲמָרֵיהּ
וּדְבַר יַת תְּרֵין טַלְיָיוֹי עִמֵּיהּ יַת אֱלִיעֶזֶר וְיַת יִשְׁמָעֵאל וְיַת יִצְחָק בְּרֵיהּ
וְקַטַע קִיסִין דַּקִּיחָא וּתְאֵנְתָא וְדִיקְלָא דְּחַזְיִין לְעָלְתָא וְקָם וְאָזַל לְאַתְרָא
דְּאָמַר לֵיהּ יְיָ: ביום בְּיוֹמָא תְּלִתָּאה וּזְקַף אַבְרָהָם יַת עֵינוֹי וְחָמָא
עֲנַן אִיקָרָא קָטֵיר עַל טַוּרָא אִשְׁתְּמוֹד עֵיהּ מִן רָחִיק: ויאמר וַאֲמַר
אַבְרָהָם לְעוּלֵימוֹי אוֹרִיכוּ לְכוֹן הָכָא עִם חֲמָרָא וַאֲנָא וְעוּלֵימָא נִתְחַמֵּי עַד
כָּא לְבָחוּנִי אִין יִתְקַיֵּים מָה דְּאִתְבַּשְׁרִית כְּדֵין יְהוֹן בְּנָךְ וְנִסְגּוֹד לְמֵרֵי
עָלְמָא וְנָתוּב לְוָתְכוֹן: ויקח וּנְסִיב אַבְרָהָם יַת קִיסֵי דְּעָלְתָא וְשַׁוִּי
עִילּוֹי יִצְחָק בְּרֵיהּ וּנְסִיב בִּידֵיהּ יַת אֶשְׁתָּא וְיַת סַכִּינָא וַאֲזָלוּ תַּרְוֵיהוֹם
כְּחַדָא: ויאמר וַאֲמַר יִצְחָק לְאַבְרָהָם אָבוּי וַאֲמַר אַבָּא וַאֲמַר הָאנָא
וַאֲמַר הָא אֶשְׁתָּא וְקִיסִין וְהָאן
אִמְּרָא לְעָלְתָא: ויאמר וַאֲמַר
אַבְרָהָם יְיָ יִבְחַר לֵיהּ אִמְּרָא לְעָלְתָא
וַאֲזָלוּ תַּרְוֵיהוֹם כְּלֵב שְׁלִים כְּחַדָא:
ויבאו וַאֲתוֹ לְאַתְרָא דְּאַמַּר לֵיהּ
יְיָ וּבְנָא תַּמָּן אַבְרָהָם יַת מַדְבְּחָא

ירושלמי

וַאֲמַר אַבְרָהָם מֵמְרֵיהּ דַּיְיָ יִזְדַּמַּן לִי
אִמְּרָא וְאִין לָא אַתְּ הוּא לַעֲלָתָא
בְּרִי וַהֲלִיכוּ תַּרְוֵיהוֹן כַּחֲדָא כְּלֵב
שָׁפִי:

דְּנָנָא אָדָם וְאִתְפְּכַר כְּמוֹי דְּטוֹבְעָנָא וְתֵב נֹחַ וּבְנֵיהּ וְאִתְפְּכַר בְּדָרָא
דְּפַלּוּגְתָּא וְסָדַר עִילּוֹי יַת קִיסַיָּא וְכָפַת יַת יִצְחָק בְּרֵיהּ וְשַׁוִּי יָתֵיהּ עַל
מַדְבְּחָא לְעֵיל מִן קִיסִין: וישלח וְאוֹשִׁיט אַבְרָהָם יַת יְדֵיהּ וּנְסִיבַת
סַכִּינָא לְמִיכַּס יַת בְּרֵיהּ עָנִי וַאֲמַר
יִצְחָק לְאַבּוֹי כָּפֵת יָתִי וְאוֹרַת דְּלָא
נִפְרְכַס

ירושלמי

וּפְשַׁט אַבְרָהָם יַת יְדֵיהּ וּנְסִיב יַת
סַכִּינָא לְמִכּוֹס יַת יִצְחָק בְּרֵיהּ עָנִי
יִצְחָק וַאֲמַר לְאַבְרָהָם אָבוּי אַבָּא
כְּפוֹת

אלא יאמרו המון ועדבנו פתאום וטרף דעתו ואלו היה לו שהות להמלך אל לבו לא היה
עושה: וירא את המקום · ראה ענן קשור על ההר: על כה · כלומר דרך מועט
למקום אשר לפניכו ומדרש אגדה ארץ היכן הוא מה שאמר לו המקום פה יהיה זרעך:
ונשובה · נתנבא שישובו שניהם: המאכלת · בכין · על שם שאוכלת את הבשר כמה
דתימא וחרבי תאכל בשר · ומכשרת בשר לאכילה: דבר אחר זאת כקראת מאכלת
על שם שישראל אוכלים מתן שכרה: וילכו שניהם יחדו · אברהם שהיה יודע שהולך
לשחוט את בנו היה הולך ברגון ושמחה כיצחק שלא היה מרגיש בדבר: ירא לו השם
כלומר יראה ויבחר לו השם ואם אין שם לעולה בני · ואף על פי שהבין יצחק שהוא הולך
לשחט וילכו שניהם יחדיו בלב שוה: ויעקד · ידיו ורגליו מאחריו חידים והרגלי ביחד
שיא עקידה והוא לשון עקודים שהיו קרסוליהם לבנים מקום שעוקדים איתן בו היה

אֶת־הַמַּאֲכֶלֶת לִשְׁחֹט אֶת־בְּנוֹ׃ יא וַיִּקְרָא אֵלָיו מַלְאַךְ יְהוָה מִן־
הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אַבְרָהָם
וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי׃ יב וַיֹּאמֶר אַל־תִּשְׁלַח
יָדְךָ אֶל־הַנַּעַר וְאַל־תַּעַשׂ לוֹ
מְאוּמָה כִּי עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי־יְרֵא
אֱלֹהִים אָתָּה וְלֹא חָשַׂכְתָּ אֶת־בִּנְךָ
אֶת־יְחִידְךָ מִמֶּנִּי׃ יג וַיִּשָּׂא אַבְרָהָם
אֶת־עֵינָיו וַיַּרְא וְהִנֵּה־אַיִל אַחַר
נֶאֱחַז בַּסְּבַךְ בְּקַרְנָיו וַיֵּלֶךְ אַבְרָהָם
וַיִּקַּח אֶת־הָאַיִל וַיַּעֲלֵהוּ לְעֹלָה
תַּחַת בְּנוֹ׃ יד וַיִּקְרָא אַבְרָהָם שֵׁם־
הַמָּקוֹם הַהוּא יְהוָה יִרְאֶה אֲשֶׁר

יאמר

יד חסר ויחר מלא לשחוט את העולה׃

יד מלעיל

בסבך קמץ

יְדֵיהּ וּנְסִיב יָת־סַכִּינָא לְמִיכַּס יָת־
בְּרֵיהּ׃ וּקְרָא לֵיהּ מַלְאָכָא דַיְיָ מִן
שְׁמַיָּא וַאֲמַר אַבְרָהָם אַבְרָהָם
וַאֲמַר הָא אֲנָא׃ וַאֲמַר לָא־תוֹשֵׁיט
יְדָךְ לְעוּלֵימָא וְלָא־תַעֲבֵיד לֵיהּ
מִדְּעַם אֲרֵי כְּעַן יְדַעְנָא אֲרֵי דַחֲלָא
דַיְיָ אַתְּ וְלָא מְנַעְתָּ יָת־בְּרָךְ יָת־
יְחִידָךְ מִנִּי׃ וּזְקַף אַבְרָהָם יָת־
עֵינוֹהִי בָּתַר־אִילִין וַחֲזָא וְהָא דְכַרָא
חַדָּא אֲחִיד בְּאִלָּנָא בְּקַרְנוֹהִי וַאֲזַל
אַבְרָהָם וּנְסִיב יָת־דִּיכְרָא וְאַסְקִיהּ
לְעָלְתָא חֲלַף בְּרֵיהּ׃ וּפְלַח צְלוֹ
אַבְרָהָם תַּמָּן בְּאַתְרָא הַהוּא וְאָמַר

קדם

יב כבר׃ לאברהם לאברהם׃ לשון חבה הוא שכופל את שמו׃ אל תשלח׃ לשחוט
אמר לו אם כן לחנם באתי לכאן לעשה בו חבלה ואוכיח ממנו מעט דם אמר לו אל תעש
לו מאומה אל תעש בו מום׃ כי עתה ידעתי׃ אמר ר׳ אבא אל אברהם אפרש לפניך את
שיחותי אתמול אמרת לי כי ביצחק יקרא לך זרע וחזרת ואמרת קח נא את בנך עכשיו
אתה אומר לי אל תשלח ידך אל הנער׃ אמר לו הקב״ה לא אחלל בריתי ומוצא שפתי לא
אשנה כשאמרתי לך קח מוצא שפתי לא אשנה לא אמרתי לך שחטהו שלא העלהו אסקתיה
אחתיה׃ כי עתה ידעתי׃ מעתה יש לי מה להשיב לשטן ולאומות התמהים מה
היא חבתי אצלך יש לי פתחון פה עכשיו שרואים כי ירא אלקים אתה׃ והלה איל׃ מוכן
היה לכך מששת ימי בראשית׃ אחר׃ אחרי שאמר לו המלאך אל תשלח ידך ראהו כשהוא
בלוא והוא שמתרבמיכן וזקף אברהם עיניהו בתר אילין׃ בסבך׃ אילן׃ בקרניו שהיה רן
אצל אברהם והשטן סובבו ומערבבו באילנו׃ תחת בנו׃ מאחר שבתו ויעלהו לעולה לא
חסר המקרא כלום מהו תחת בנו על כל עבודה שעשה ממנו היה מתפלל ואומר יהי
רצון שתהא זו כאלו היא עשויה בבני כאלו בני שחוט כאלו דמו זרוק כאלו הוא נופשט
כאלו הוא בקטר ונעשה דשן׃ ה׳ יראה׃ פשוטו כתרגומו ה׳ יבחר וירא לו את המקום
הזה להשרות בו שכינתו ולהקריב כאן קרבנות׃ אשר יאמר היום׃ שיאמרו לימי הדורות
עליו בהר זה יראה הקב״ה לעמו׃ היום׃ הימים העתידין כמו עד היום הזה שבכל
המקרא שכל הדורות הבאים הקורא את המקרא הזה אומרים עד היום הזה עד יום
שעומדים בו׃ ומדרש אגדה ה׳ יראה עקידה זו לסלוח לישראל בכל שנה ולהגילם מן
הפורענות כדי שיאמר היום הזה בכל דורות הבאים בהר ה׳ יראה אפרו של יצחק נגוד

ועומד

אַפְרְכֵס מִן צַעֲרָא דְנַפְשִׁי וְנַדְחִי לְגוּבָא דְחַבְלָא וְיִשְׁתֵּכַח פְּסוֹלָא בְקָרְבָּנָךְ עֵינוֹי דְאַבְרָהָם מִסְתַּכְּלָן בְּעֵינוֹי דְיִצְחָק וְעֵינוֹי דְיִצְחָק מִסְתַּכְּלָן לְמַלְאֲכֵי מְרוֹמָא יִצְחָק הֲוָה חָמֵי יַתְהוֹם וְאַבְרָהָם לָא חָמֵי יַתְהוֹם עָנִין מַלְאֲכֵי מְרוֹמָא אִיתוֹן חָמוּן כְּדֵין יְחִידָאִין דְאִית בְּעַלְמָא חַד נְכִיס וְחַד מִתְנַכִּיס דְנָכִיס לָא מְעַכֵּב וּדְמִתְנַכִּיס פָּשִׁיט צַוְּרֵיהּ: ויקרא וּקְרָא לֵיהּ מַלְאָכָא דְיָיָ מִן שְׁמַיָּא וַאֲמַר לֵיהּ אַבְרָהָם אַבְרָהָם וְאָמַר הָאנָא: ויאמר וַאֲמַר אַל תּוֹשֵׁיט יָדְךָ לְטַלְיָא וְלָא תַּעֲבֵיד לֵיהּ מִדַּעַם בִּישׁ אֲרוּם כְּדוֹן גְּלֵי קֳדָמַי אֲרוּם דְחָלָא דַיְיָ אַנְתְּ וְלָא עֲכַבְתָּא יַת בְּרָךְ יַת יְחִידָךְ מִנִּי: וישא וּזְקַף אַבְרָהָם יַת עֵינוֹי וַחֲזָא וְהָא דְכַרָא חַד דְאִתְבְּרִי בֵּינֵי שְׁמֵשְׁתָּא דְשִׁכְלוּל עַלְמָא אֶחָיד בְּרֵחִישׁוֹתָא דְאִילָנָא בְקַרְנוֹי וְאָזַל אַבְרָהָם וּנְסִיב יָתֵיהּ וְאַסֵּיקֵהוּ לְעָלָתָא חֵלֶף בְּרֵיהּ: ויקרא וְאוֹדֵי וְצַלֵּי אַבְרָהָם תַּמָּן בְּאַתְרָא הַהוּא וְאָמַר בְּבָעוּ בְרַחְמִין מִן קֳדָמָךְ יְיָ גְּלֵי קֳדָמָךְ דְּלָא הֲוָה בְּלִבָּבִי עוּמְקָא וּפְנִית לְמֶעְבַּד גּוּרְתָּךְ בְּחַדְוָא כְּדֵין כַּד יְרַחֵם בְּנוֹי דְיִצְחָק בְּרִי עֲלַיִן לְשַׁעַת אֲנִיקִי תְּהֵוֵי מִדְּכַר לְהוֹם וְעָנֵי יַתְהוֹם וּפְרִיק יַתְהוֹם וַעֲתִידִין אִינוּן כָּל דָּרַיָּא קַיְמִין לְמֵהֱוֵי אַמְרִין בְּשַׁוְרָא הֲדֵין כְּפַת אַבְרָהָם יַת יִצְחָק בְּרֵיהּ וְחַמָּן אַתְגַּלְיַת עִילּוֹי שְׁכִנְתָּא

כְּפוּת יְדֵי יָאוּת דְּלָא בְּשַׁעַת צָעֲרִי אֲפַרְכֵס וַאֲעַרְבֵּבָה יָתָךְ וְיִשְׁתַּכַּח קוּרְבָּנָךְ פְּסִיל וְאַדְחֵיל גּוּבָא דְחַבְלָא לְעַלְמָא דַאֲתֵי עֵינוֹי דְאַבְרָהָם הֲווֹ מְשׁוֹטְטִין בְּעֵינוֹי דְיִצְחָק עֵינוֹי דְיִצְחָק הֲווֹ מְשׁוֹטְטִין בְּמַלְאֲכֵי מְרוֹמָא יִצְחָק הֲוָה חָמֵי יַתְהוֹן אַבְרָהָם לָא חָמֵי יַתְהוֹן בֵּיהּ בְּשַׁעְתָּא נְפָקוּ מַלְאֲכֵי מְרוֹמָא וְאָמְרִין אִילֵין לְאִילֵין אִתּוֹן חָמוּן תְּרֵין צַדִּיקִין יְחִידָאִין בְּגוֹ עַלְמָא חַד נְכִיס וְחַד מִתְנַכִּיס דְּנָכִיס לָא מְעַכֵּב וּדְמִתְנַכִּיס פָּשִׁיט צַוְּרֵיהּ: וַאֲמַר אַבְרָהָם אַבְרָהָם עָנֵי אַבְרָהָם בִּלְשׁוֹן בֵּית קוּדְשָׁא וַאֲמַר הֵנִנִי:

ירושלמי

וּפְלַח וְצַלֵּי אַבְרָהָם בְּשֵׁם מֵימְרֵיהּ דַיְיָ וַאֲמַר אַתְּ הוּא יְיָ דַחֲמִי וְלָא מִתְחַמֵּי בְּבָעוּ רַחֲמִין מִן קֳדָמָךְ יְיָ כּוּלָּא גְּלֵי וִידִיעַ קֳדָמָךְ דְּלָא הֲוָת בְּלִבִּי פַּלְגוּ בְּזִימְנָא דַאֲמַרְתָּ לִי לְמִקְרְבָא יַת יִצְחָק בְּרִי וּלְמֶעְבַּד יְהֵיהּ עָפָר וּקְטָם קֳדָמָךְ אֶלָּא מִן יַד אַקְדִּמִית בְּצַפְרָא וַעֲבַדִית יַת מֵימְרָךְ בְּחַדְוָא וְקַיְּמִית מֵימְרָךְ וּכְדוֹן בְּבָעוּ רַחֲמִין מִן קֳדָמָךְ יְיָ אֱלָהִים כַּד יֶהֱוֵין בְּנוֹי דְיִצְחָק עֲלַיִן

יאמר היום בהר יהוה יראה:
יט ויקרא מלאך יהוה אל אברהם
שנית מן השמים: יא ויאמר בי
נשבעתי נאם יהוה כי יען אשר
עשית את הדבר הזה ולא חשכת
את בנך את יחידך: יב כי ברך
אברכך והרבה ארבה את זרעך
ב וכחול אשר על שפת הים וירש זרעך את שער
אויביו: יג והתברכו בזרעך כל
גויי הארץ עקב אשר שמעת בקולי:
יד וישב אברהם אל נעריו ויקמו
וילכו יחדו אל באר שבע וישב
אברהם בבאר שבע: פ
ויהי אחרי הדברים האלה
ויגד לאברהם לאמר הנה ילדה
מלכה גם הוא בנים לנחור אחיך:
כא את עוץ בכרו ואת בוז אחיו
ואת קמואל אבי ארם: כב ואת
כשד ואת חזו ואת פלדש ואת
ידלף ואת בתואל: כג ובתואל
ילד את רבקה שמנה אלה ילדה
מלכה לנחור אחי אברהם:
כד ופילגשו ושמה ראומה ותלד
ל גם הוא את טבח ואת גחם ואת
תחש ואת מעכה:

קמו. לאמצון כימין

ב לאלף שעולין לשר יי כשלש רגלים.

ב וכחול אשר על שפת הים. ימים שבמיתו אריכות ימים. ע"פשר.

ל גם הוא נר מ

ועומד לכתרה: דרך אברכך. אחת לאב ואחת לבן: והרבה ארבה. אחת לאב ואחת לבן: וישב אברהם בבאר שבע. לא ישיבה ממש שהרי בחברון היה יושב שכים לפני עקידתו של יצחק יצא מבאר שבע והלך לו לחברון כמו שאמר וגר אברהם בארץ פלשתים ימים רבים מרובים משל חברון הראשונים והם שנה ועשרים שנה כמו שפירשנו למעלה:
כ אחרי הדברים האלה ויגד וגו'. בשובו מעל המוריה היה אברהם מהרהר ואומר אלו היה

קדם ייי הנא יהון פלחין דריא בכן
יתאמר ביומא הדין בטורא הדין
אברהם קדם ייי פלח: כא ויקרא
מלאכא דייי לאברהם תיניות מן
שמיא: ואמר במימרי קיימית אמר
ייי ארי חלף די עבדתא ית פתגמא
הדין ולא מנעתא ית ברך ית
יחידך: ארי ברכא אברכינך
ואסגאה אסגי ית בנך כוכבי
שמיא וכחלא די על כיף ימא
וירתון בנך ית קרוי סנאיהון:
ויתברכון בדיל בנך כל עממיא
דארעא חלף דקבילתא למימרי:
ותב אברהם לות עולימוהי וקמו
ואזלו כחדא לבאר שבע ויתיב
אברהם בבאר שבע: והוה בתר
פתגמיא האילן ואיתחוי לאברהם
למימר הא ילידת מלכה אף היא
בנין לנחור אחוך: ית עוץ בוכריה
וית בוז אחוהי וית קמואל אבוהי
דארם: וית כשד וית חזו וית
פלדש וית ידלף וית בתואל:
ובתואל אוליד ית רבקה תמניא
אילין ילידת מלכה לנחור אחוהי
דאברהם. ולחינתיה ושמה ראומה
וילידת אף היא ית טבח וית גחם
וית תחש וית מעכה:

דַיְיָ: ויקרא וּקְרָא מַלְאָכָא
דַיְיָ לְאַבְרָהָם תְּנָיְינוּת מִן שְׁמַיָּא:
ויאמר וַאֲמַר בְּמֵימְרִי קַיְימִית אֲמַר
יְיָ חוֹלֶף דְּעָבַדְתָּ יַת פִּתְגָמָא הָדֵין
וְלָא מָנַעְתָּ יַת בְּרָךְ יַת יְחִידָךְ:
כי ברך אֲרוּם בָּרְכָא אֲבָרְכִינָךְ
וַאַסְגָּא אַסְגֵּי יַת בְּנָךְ כְּכוֹכְבֵי
שְׁמַיָּא וּכְחָלָא דְּעַל כֵּיף יַמָּא
וְיֵירְתוּן בְּנָךְ יַת קְרְוֵי קוּמֵי סַנְאֵיהוֹן:
והתברכו וְיִתְבָּרְכִין בְּגִין זְכוּת
בְּנָךְ כָּל עַמְמֵי אַרְעָא חוֹלֶף דְּקַבֵּילְתָּא בְּמֵימְרִי:
וישב וּדְבָרוּ מַלְאֲכֵי
מָרוֹמָא יַת יִצְחָק וְאוּבְלוּהִי לְבֵי מִדְרְשָׁא דְשֵׁם רַבָּא וַהֲוָה תַּמָּן תְּלַת שְׁנִין
וּבְהַהוּא יוֹמָא תָב אַבְרָהָם לְוַת עוּלֵימוֹי וְקָמוּ וַאֲזָלוּ כְּחָדָא לְבֵירָא דְשָׁבַע
וַיֵּתֵב אַבְרָהָם בְּבֵירָא דְשָׁבַע:
וידי אחר וַהֲוָה בָּתַר פִּתְגַמַיָּא
הָאִילֵין מִן בָּתַר דְּכָפַת אַבְרָהָם יַת יִצְחָק וְאָזַל סָטָנָא וְתַבִּי לְוַת שָׂרָה
וְאַבְרָהָם נָכַס יַת יִצְחָק וְקָמַת שָׂרָה וּפַגְנַת וְאִשְׁתַּנְקַת וּמִיתַת מִן אֲנִיקָא
וַאֲתָא אַבְרָהָם וּבָת בְּאַרְחָא וְתַגִּיא לְאַבְרָהָם לְמֵישַׁר חָא יְלִידַת מִלְכָּה אַף
הִיא אִתְרַוְוחַת בִּזְכוּת דְּאַחְתָּהּ לְמִילַד בְּנִין לְנָחוֹר אָחוּךְ: את עוץ
יַת עוּץ בּוּכְרֵיהּ וְיַת בּוּז אָחוּי וְיַת קְמוּאֵל רַב קְסוּמַיָּא דְאַרְמָאִי: ואת
וְיַת כֶּשֶׂד וְיַת חָזוֹ וְיַת פִּלְדָּשׁ וְיַת יִדְלָף וְיַת בְּתוּאֵל: ובתואל וּבְתוּאֵל
אוֹלִיד יַת רִבְקָה תְּמַנְיָא אִלֵּין
יְלִידַת מִלְכָּה לְנָחוֹר אָחוּי דְאַבְרָהָ:
ופִלַגְשֵׁיהּ וּשְׁמָהּ רְאוּמָה וְיָלִידַת
אוּף הִיא יַת טֶבַח וְיַת גַּחַם וְיַת
תַּחַשׁ וְיַת מַעֲכָה:

ירושלמי
וּפִלַגְשֵׁיהּ וּשְׁמָהּ:

כי שחוט כבר היה הולך כלא כמים היה לי להשיאו אשה מבנות ענר אשכל וממרא בשדו
הקנה שנולדה רבקה בת זוגו וחזו הדברים האלה הרהורי דברים שהיו על ידי עקידה:
נס היא. אף היא השוות משפחותיה למשפחות אברהם יב מה אברהם שבטים שיצאו
מיעקב ח׳ בני הגבירות ול׳ בני שפחות אף אלו ח׳ בני גבירות ול׳ בני פלגש: ובתואל ילד
את רבקה. כל היחוסין הל לו לא נכתבו אלא בשביל פסוק זה:

חסלת וירא אלין:

כג ויהי חיי שרה מאה שנה
ועשרים שנה ושבע
שנים שני חיי שרה:
ב ותמת שרה בקרית ארבע הוא
חברון בארץ כנען ויבא אברהם
לספד לשרה ולבכתה: ג ויקם
אברהם מעל פני מתו וידבר אל-
בני-חת לאמר: ד גר-ותושב אנכי
עמכם תנו לי אחזת-קבר עמכם
ואקברה מתי מלפני: ה ויענו בני-
חת את-אברהם לאמר לו:
ו שמעני אדני נשיא אלהים אתה
בתוכנו במבחר קברינו קבר את-
מתך איש ממנו את-קברו לא-יכלה-
ממך מקבר מתך: ז ויקם אברהם
וישתחו לעם הארץ לבני חת:
ח וידבר אתם לאמר אם-יש את-
נפשכם לקבר את-מתי מלפני
שמעוני ופגעו-לי בעפרון בן-צחר:
ט ויתן-לי את-מערת המכפלה
אשר-לו אשר בקצה שדהו בכסף
מלא יתננה לי בתוככם לאחזת-
קבר: י ועפרון ישב בתוך בני-
חת ויען עפרון החתי את-אברהם
באזני בני-חת לכל באי שער עירו
לאמר: יא לא אדני שמעני השדה

נתתי

והוו חיי שרה מאה ועשרין
ושבע שנין שני חיי שרה:
ומיתת שרה בקריית ארבע
היא חברון בארעא דכנען ואתא
אברהם למספדה לשרה ולמיבכה:
וקם אברהם מעל אפי מתיה ומליל
עם בני חתאה למימר: דיור-
ותותב אנא עמכון הבו-לי אחסנת-
קבורא עמכון ואיקבר מיתי מן
קדמי: ואתיבו בני חתאה ית-
אברהם למימר ליה: קביל-מינאי
ריבוננא רב קדם-יי את בינא
בשפר קברנא קבר ית-מתך איש
מנא ית-קבריה לא-ימנע מנך
מלמקבר מיתך: וקם אברהם
וסגיד לעמא דארעא לבני חיתאה
: ומליל עמהון למימר אם-איתי
רעוא בנפשכון למקבר ית-מיתי
מן-קדמי קבילו-מיני ובעו-לי מן-
עפרון בר-צחר: ויתן-לי ית-מערת
כפלתא די ליה די בסטר חקליה
בכספא שלים יתנינה לי ביניכון
לאחסנת קבורא: ועפרון יתיב בגו
בני חתאה ואתיב עפרון חתאה
ית אברהם קדם בני חתאה לכל-
עאלי תרע-קרתיה למימר: לא-

רבוני

פרשת חיי שרה

א ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים. לכך נכתב שנה בכל כלל וכלל
לומר לך שכל אחד כדרש לענינו בת ק׳ כבת כ׳ לחטא מה בת כ׳ לא חטאת

שהרי

פ פ פ

ויהיון חַיֵּי שָׂרָה וַהֲווֹ חַיֵּי שָׂרָה מְאָה וְעֶשְׂרִין וְשַׁבְעָ שְׁנִין שְׁנֵי
חַיָּיהָא דְשָׂרָה: ירושלמי

וּמִיתַת שָׂרָה בְּקִרְיַת אַרְבַּע הִיא וּמִיתַת שָׂרָה בְּקִירְיָתְהוֹן דְגוּבַיָּיא:
חֶברוֹן בְּאַרְעָא דִכְנָעַן וְאָתָא
אַבְרָהָם מִן טַוּר פּוּלְחָנָא וְאַשְׁכְּחָה דְמִיתַת וְיָתֵיב לְמִסְפַּד לְשָׂרָה
וּלְמִבְכְּיָיהּ: ויקם וְקָם אַבְרָהָם מִן מְחֻמֵּי אַפּוֹהִי עַל מִיתֵיהּ וּמַלֵּיל עִם
בְּנֵי חִתָּאָה לְמֵימַר: גר דַּיָּר וְתוֹתָב אֲנָא עִמְּכוֹן בְּבָעוּ זַבּוּנוּ לִי
אֲחֻסַּת קְבוּרְתָּא עִמְּכוֹן וְאִיקְבַּר יַת מֵיתִי תַּמָּן: ויענו וְאָתִיבוּ בְּנֵי
חִתָּאָה יַת אַבְרָהָם לְמֵימַר לֵיהּ: שמענו קַבֵּל מִנָּנָא רִבּוֹנָנָא רַב קָדָם
יְיָ אַת בֵּינָנָא בְּשַׁפַּר קִיבְרָנָא קְבַר יַת מֵיתָךְ אֵינַשׁ מִנָּנָא יַת קְבוּרְתֵּיהּ לָא
יְמַנַּע מִנָּךְ בְּגִין דְלָא לְמִיקְבַּר מֵיתָךְ: ויקם וְקָם אַבְרָהָם וְגָחַן לְעַמָּא
דְאַרְעָא לִבְנֵי חִיתָאָה: וידבר וּמַלֵּיל עִמְּהוֹן לְמֵימַר אִין אִית רְעוּ עִם
נַפְשְׁכוֹן לְמִקְבַּר יַת מֵיתִי מִן מְחֻמֵּי אַפַּיי קַבִּילוּ מִנִּי וּבְעוּ עָלַי קָדָם עֶפְרוֹן בַּר
צֹחַר: ויתן וְיִזְבּוּן לִי יַת מְעָרַת כְּפֵילְתָּא דִילֵיהּ דְמִיתַבְנָיָא בְּסִטַר חַקְלֵיהּ
בְּכַסְפָּא שְׁלִים יִתְּנִנַּהּ לִי בֵּינֵיכוֹן לַאֲחֻסַּת קְבוּרְתָּא: ועפרון וְעֶפְרוֹן יָתִיב
בְּגוֹ בְּנֵי חִיתָאָה וְאָתִיב עֶפְרוֹן חִיתָאָה יַת אַבְרָהָם בְּאָזְנֵי בְּנֵי חִיתָאָה לְכָל
עָלֵי תְּרַע קַרְתֵּיהּ לְמֵימַר: לא אדוני בְּבָעוּ רִבּוֹנִי קַבֵּל מִנִּי חַקְלָא
יהבית

פרי ליכה בת עובשין לף בת מאה בלא חטא ובת ב׳ כבת ז׳ ליופי: שני חיי שרה. כלן
שוין לטובה: בקרית ארבע. על שם ד׳ ענקים שהיו שם לחימן ששי ותלמי ואביהם: ב
ד״א על שם ד׳ זוגות שנקברו שם איש ואשתו. אדם וחוה. אברהם ושרה. יצחק ורבקה
יעקב ולאה: ויבא אברהם. מבאר שבע: לספוד לשרה ולבכותה. ובשמכה מיתת שרה
לעקידת יצחק לפי שעל ידי בשורת העקידה שנזדמן בכה לשחיטה וכמעט שלא נשחט
פרחה נשמתה ומתה: גר ותושב אנכי עמכם. גר מארץ אחרת ונתישבתי עמכם: ד
ומדרש אגדה אם תרצו הריני גר ואם לאו אהיה תושב ואטלנה מן הדין שאמר לי הקב״ה
לזרעך אתן את הארץ: אחזת קבר. אחזת קרקע לבית הקברות: לא יכלה. לא ימנע ה
כמו לא תכלא רחמיך. וכמו ויכלא הנשם: כספכם. רבוכם: ופגעו לי. לשון בקשה
כמו אל תפגעי בי: המכפלה. בית ועליה על גביו. ד״א שכפולה בזוגות: בכסף מלא.
אלס כל שוויה וכן דוד אמר לארונה בכסף מלא: ועפרון ישב. כתיב ספר אותו היום ו
מבוקו שוטר עליהם מפני חשיבותו של אברהם שהיה נריך לו עלה לגדולה:
לכל באי שער עיר. שכולן בעלו ממלאכתן ובאו לגמול חסד לשרה: לא אדני. לא ז
תקנה

נתתי לך והמערה אשר בו לך
נתתיה לעיני בני עמי נתתיה לך
קבר מתך: יב וישתחו אברהם
לפני עם הארץ: יג וידבר אל
עפרון באזני עם הארץ לאמר אך
אם אתה לו שמעני נתתי כסף
השדה קח ממני ואקברה את מתי
שמה: יד ויען עפרון את אברהם
לאמר לו: טו אדני שמעני ארץ
ארבע מאת שקל כסף בינו ובינך
מה הוא ואת מתך קבר: טז וישמע
אברהם אל עפרון וישקל אברהם
לעפרון את הכסף אשר דבר באזני
בני חת ארבע מאות שקל כסף
עבר לסחר: יז ויקם שדה עפרון
אשר במכפלה אשר לפני ממרא
השדה והמערה אשר בו וכל העץ
אשר בשדה אשר בכל גבלו סביב:
יח לאברהם למקנה לעיני בני חת
בכל באי שער עירו: יט ואחרי
כן קבר אברהם את שרה אשתו
אל מערת שדה המכפלה על פני
ממרא הוא חברון בארץ כנען:
כ ויקם השדה והמערה אשר
בו לאברהם לאחזת קבר מאת
בני חת: ס

כד כאנה כאנים כמנין ימים ענו: נגן

יא ואברהם זקן בא בימים ויהוה
ברך את אברהם בכל: ב ויאמר
אברהם אל עבדו זקן ביתו המשל
בכל-

לוי

נ׳ מפר

עפרון ר׳ חסר כנ״מ עין רע ועולה ת׳ כנ״ת פקני מלקח ישראל

פ׳ מכר

ל דחסר מאד ומטעין ניכ

רבוני קביל מיני חקלא יהבית לך
ומערתא די ביה לך יהבתה לעיני
בני עמי יהבתה לך קבר מיתך:
וסגיד אברהם קדם עמא דארעא:
ומליל עם עפרון קדם עמא
דארעא למימר ברם אם את עביד
לי טיבו קביל מיני אתן כספא דמי
חקלא סב מיני ואקבר ית מיתי
תמן: ואתיב עפרון ית אברהם
למימר ליה: ריבוני קביל מיני
ארעא שויא ארבע מאה סלעין
דכסף בינא ובינך מה הא וית מיתך
קבר: וקביל אברהם מן עפרון
ותקל אברהם לעפרון ית כספא
דמליל קדם בני חתאה ארבע מאה
סלעין דכסף מתקבל סחורא בכל-
מדינתא: וקם חקלא עפרון די
בכפלתא די קדם ממרא חקלא
ומערתא די ביה וכל אילני די
בחקלא די בכל תחומיה סחור
סחור: לאברהם לזבינוהי לעיני
בני חתאה בכל עאלי תרע קרתיה:
ובתר כן קבר אברהם ית שרה
אתתיה במערת חקל כפלתא על
אפי ממרא היא חברון בארעא
דכנען: וקם חקלא ומערתא די-
ביה לאברהם לאחסנת קבורא מן
בני חיתאה: ואברהם סיב
עאל ביומין ויי בריך ית אברהם
בכולא: ואמר אברהם לעבדיה

סבא

תקנה לותה בדמים: כתתי לך. הרי היא כמו שכתתיה לך: לך אם אתה לו שמעני. אתה אומר לי לשמוע לך וליקח בחנם אני לא אעשה כך אם אתה לו שמעני הלוא

ושמעני

יְהַבִית לָךְ וּמְעָרְתָא דְּבֵיהּ לָךְ יְהַבְתָּהּ לְמַתְנָא בְּאַנְפֵי בְנֵי עַמִּי יְהַבְתָּהּ לָךְ
אֵיזֵל קְבַר מֵיתָךְ: וישתחו וְגָחַן לֵיהּ אַבְרָהָם בְּאַנְפֵי בְּנֵי חֵיתָאָה:
וידבר וּמַלֵּיל עִם עֶפְרוֹן בְּאַנְפֵי עַמָּא דְּאַרְעָא לְמֵימַר בְּרַם אִם אַנְתְּ צָבֵי
לְמֶעְבַּד לִי טָבוּי קַבֵּל מִנִּי אֶתֵּן כַּסְפָּא דְּמֵי חַקְלָא סַב מִנִּי וְאֶקְבּוֹר יָת
מֵיתִי תַּמָּן: ויען וְאָתֵיב עֶפְרוֹן יָת אַבְרָהָם לְמֵימַר לֵיהּ:
אדוני רְבוֹנִי קַבֵּל מִנִּי אַרְעָא דְשִׁמְּין דִּידָהּ אַרְבַּע מְאָה סְלָעִין הִכְסַף
בֵּינָא וּבֵינָךְ מַה הִיא וְיָת מֵיתָךְ קְבַר: וישמע וְקַבִּיל
אַבְרָהָם מִן עֶפְרוֹן וּתְקַל אַבְרָהָם
לְעֶפְרוֹן יָת כַּסְפָּא דְּמַלֵּיל בְּאַנְפֵי
בְּנֵי חֵתָאָה אַרְבַּע מְאָה סְלָעִין
דְּכַסְפָּא טָב עָבְרִין בְּכָל פְּרָזוֹר
וּמִתְקַבְּלִין בְּכָל פְּרַקְמַטְיָא: ויקם
וְקָם זַבִּין חַקַל עֶפְרוֹן דִּי בְכַפֵּלְתָּא

ירושלמי

אַרְבַּע מְאָה סְלָעִין הִכְסַף עָבְרִין
לְכָל פְּרָזוֹר וּמִתְקַבְּלִין בְּכָל פ
פְּרַקְמַטְיָא:

דְּקֳדָם מַמְרֵא חַקְלָא וּמְעָרְתָא דְּבֵיהּ וְכָל אִילָנָא דִּבְחַקְלָא דִּבְכָל תְּחוּמֵיהּ
חֲזוֹר חֲזוֹר: לאברהם לְאַבְרָהָם לְזִבְנוּי בְּאַנְפֵי בְּנֵי חֵיתָאָה לְכָל עֲלֵי
תְרַע קִרְתֵּיהּ: ואחרי כן וּמִן בָּתַר כְּדֵין קָבַר אַבְרָהָם יָת שָׂרָה אִנְתֵּיהּ
לְמְעָרַת חֲקִיל כַּפֵּילְתָּא דְעַל אַנְפֵי מַמְרֵא הִיא חֶבְרוֹן בְּאַרְעָא דִכְנָעַן:
ויקם וְקָם חַקְלָא וּמְעָרְתָא דְּבֵיהּ לְאַבְרָהָם לְאַחֲסָנַת קְבוּרְתָא מִן בְּנֵי
חֵיתָאָה: ואברהם וְאַבְרָהָם סִיב עַל בְּיוֹמִין וּמֵימְרָא דַיְיָ בְּרִיךְ יָת
אַבְרָהָם בְּכֹל מִנְיָנֵי בְּרִכְתָא: ויאמר

ירושלמי

וַאֲמַר אַבְרָהָם לְאֶלִיעֶזֶר עַבְדֵּיהּ
סָבָא דְּבֵיתֵיהּ דְּשַׁלִּיט בְּכָל אֲפוֹתִיקֵי
דִילֵיהּ

וַאֲמַר אַבְרָהָם לְעַבְדֵּיהּ שַׁלִּיטָא
דְּבֵיתֵיהּ שַׁלִּיט בְּכָל מָה דִּידֵיהּ שׁוּי
כְּעַן

ותשמעני: כתתי. לוכש כלעז מוכן היא אצלי הלואי כתתיו לך כבר: ביני וביכך. יד
בין שני אוהבים כמוכו מה היא חשובה לכלום אלא הבא את המכר ואת מתך קבור:
ושקול אברהם לעפרון. חסר ו״ו לפי שאמר הרבה ואפילו מעט לא עשה שבטל ממכו פו
שקלים גדולים שהן קבטרין שבאמר עובר לסוחר שמתקבלים בשקל בכל מקום ויש
מקום ששקליהן גדולים שהן קבטרין בכט״כארש בלעז: ויקם שדה עפרון. תקומה יז
היתה לו שיצא מיד הדיוט ליד מלך. ופשוטו של מקרא ויקם השדה והמערה אשר בו וכל
העץ לאברהם למקנה וגו׳: בכל בא שער עירו. בקרב כלם ובמעמד כלם הקנהו יח
לו. ברך את אברהם בכל. בכל עולה בנימטריא בן ומאחר שהיה לו בן היה נריך יט
להשיאו אשה: זקן ביתו. לפי שהוא דבוק בקוד זקן: תחת ירכי. לפי שהכשבע כ

בכל אשר לו שים נא ידך תחת
ירכי: ג ואשביעך ביהוה אלהי
השמים ואלהי הארץ אשר לא
תקח אשה לבני מבנות הכנעני
אשר אנכי יושב בקרבו: כי
אל ארצי ואל מולדתי תלך ולקחת
אשה לבני ליצחק: ס ויאמר
אליו העבד אולי לא תאבה
האשה ללכת אחרי אל הארץ
הזאת ההשב אשיב את בנך אל
הארץ אשר יצאת משם: ו ויאמר
אליו אברהם השמר לך פן תשיב
את בני שמה: ז יהוה אלהי
השמים אשר לקחני מבית אבי
ומארץ מולדתי ואשר דבר לי
ואשר נשבע לי לאמר לזרעך אתן
את הארץ הזאת הוא ישלח
מלאכו לפניך ולקחת אשה לבני
משם: ח ואם לא תאבה האשה
ללכת אחריך ונקית משבעתי זאת
רק את בני לא תשב שמה:
ט וישם העבד את ידו תחת ירך
אברהם אדניו וישבע לו על הדבר
הזה: י ויקח העבד עשרה גמלים
מגמלי אדניו וילך וכל טוב אדניו
בידו ויקם וילך אל ארם נהרים
אל עיר נחור: יא ויברך הגמלים
מחוץ לעיר אל באר המים לעת

ערב

סבא דביתיה דשליט בכל דילה
שוי כען ידך תחות ירכי: ואקיים
עלך במימרא דיי אלהא דשמיא
ואלהא דארעא דלא תסב אתתא
לברי מבנת כנענאי די אנא יתיב
ביניהון: אלהין לארעי ולילדותי
תיזיל ותיסב איתתא לברי ליצחק:
ואמר זליה עבדא מאי לא תיבי
איתתא למיתי בתרי לארעא הדא
האתבא אתיב ית ברך לארעא די
נפקת מתמן: ואמר ליה אברהם
אסתמר לך דילמא תתיב ית
ברי לתמן: ייי אלהא דשמיא
דדברני מבית אבא ומארע ילדותי
ודמלל לי ודקיים לי למימר לבנך
אתן ית ארעא הדא הוא ישלח
מלאכיה קדמך ותיסב אתתא לברי
מתמן: ואם לא תיבי איתתא למיתי
ברתך ותהי זכאה ממומתי דא
לחוד ית ברי לא תתיב לתמן:
ושוי עבדא ית ידיה תחות ירכא
דאברהם רבוניה וקיים ליה על
פתגמא הדין: ודבר עבדא עשרא
גמלין מגמלי ריבוניה ואזל וכל
שפר ריבוניה בידיה וקם ואזל
לארם דעל פרת לקרתא דנחור:
ואשרי גמליא מברא לקרתא עם
בירא דמיא לעידן רמשא לעידן

דנפקו

פה ידך כנים תיל סרסכיעו כמילה.

יז מל׳ כתור פס דמט עין כמו מכ.

כלס מלאכים בר מן מ׳ואמ׳ מל ארוני

ג מנ׳ ל וחכ׳

פריך שיטול בידו חפץ של מצוה כגון ספר תורה או תפלין. והמילה היתה מצוה ראשונה לו ובלה לו על ידי נער והיתה קביבה עליו ונטלה: ה׳ אלהי השמים אשר לקחני מבית אבי.

דילה שוי כדון ידך בגזירת כען ידך תחות ירך קיימי:
מהולתי: ואשביעך ואומינך

ושום מימרא דיי אלקא דמותביה בשמי מרומא הוא אלקא דשולטניה
על ארעא די לא תסב איתא לברי מבנתהון דכנענאי די אנא יתיב
ביניהון: כי אלהין לארעי ולביית גניסתי תיזיל ותסב אתתא לברי
ליצחק: ויאמר ואמר ליה עבדא מאים לית צבות אתתא למיתי
בתרי לארעא הדא האתבא אתיב ית ברך לארעא די נפקתא מתמן:
ויאמר ואמר ליה אברהם אסתמר לך דילמא תתיב ית ברי לתמן:
ה׳ יי אלקא דמותביה בשמי מרומא דדברני מן בית אבא ומן ארע
ילדותי ודמלילי ודקיים עלי למימר לבנך אתן ית ארעא הדא הוא
יזמין מלאכיה לקמך ותיסב איתא לברי מתמן: ואם לא ואם לית
צבות אתתא למיתי בתרך ותזדכי ממומתי דא לחוד ית ברי לא תתיב
לתמן: וישם ושוי עבדא ית ידיה בגזרת מהולתא דאברהם רבוניה
וקיים ליה עיסק פתגמא הדין:
ויקח ודבר עבדא עשרה גמלין
מן גמליה רבוניה ואזל כל שפר
אפותיקי דרבוניה בידיה וקם ואזל
לארם דעל פרת לקרתא דנחור:
ויברך וארכע גמליא מברא לקרתא לבירא דמיא לערב. השא
לעין

ירושלמי
וכל שפר אפותיקי דרבוניה בידיה
וקם ואזל לארם דעל פרת נהרים:

אבי. ולא אמר ואלהי הארץ ולמעלה אמר ואשביעך ונומר. אמר לו עבדיו הוא אלהי
השמים ואלהי הארץ שהרגלתיו בני הבריות אבל כשלקחני מבית אבי היה אלהי השמים
ולא אלהי הארץ שלא היו בני עולם מכירים בו ושמו לא היה רגיל בארץ: מבית אבי.
מארץ: ומארץ מולדתי. מאור כשדים: ואשר דבר לי. לברכי. כמו אשר דבר עלי
וכן כל לי ולו ולהם הסמוכים אבל דבור מפורשים בלשון על. ותרגום שלהם עלי עלוהי
עליהון שאין כופל אבל דבור לשון לי ולו ולהם אלא אלי אליו אליהם ותרגום שלהם עמי
עמיה עמהון אבל אמירה כופל לי ולו ולהם: ואשר נשבע לי. בין הבתרים: ונקית
משבועתי. ונקה לו אשה מבנות ענר אשכול וממרא: רק את בני ונו׳. רק מעוט
הוא בני איכו אחר אבל יעקב בן בני בופו לחזור: מגמלי אדוניו. ככלין היו משאר
גמלים שהיו ובאין ומומין מפני הגזל שלא ירעו בשדות אחרים: וכל טוב אדוניו
בידו. שטר מתנה בתוב לוגחק על כל אשר לו כדי שיקבנו לשלוח לו בתם:
ארם נהרים: בין שתי כהלות ונשבת: ויבלך הגמלים: ארפינס:

ל ספר דספר עָרֶב לְעֵרֶת צֵאת הַשֹּׁאֲבֹת׃
יב וַיֹּאמַר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדֹנִי
אַבְרָהָם הַקְרֶה־נָא לְפָנַי הַיּוֹם
וַעֲשֵׂה־חֶסֶד עִם אֲדֹנִי אַבְרָהָם׃
שלשי יג הִנֵּה אָנֹכִי נִצָּב עַל־עֵין הַמָּיִם
ל ספר דמר וּבְנוֹת אַנְשֵׁי הָעִיר יֹצְאֹת לִשְׁאֹב
מָיִם׃ יד וְהָיָה הַנַּעֲרָ אֲשֶׁר אֹמַר
רס אֵלֶיהָ הַטִּי־נָא כַדֵּךְ וְאֶשְׁתֶּה וְאָמְרָה
ק שְׁתֵה וְגַם גְּמַלֶּיךָ אַשְׁקֶה אֹתָהּ
ל ומר הֻכַחְתָּ לַעַבְדְּךָ לְיִצְחָק וּבָהּ אֵדַע
כִּי־עָשִׂיתָ חֶסֶד עִם־אֲדֹנִי׃ טו וַיְהִי
הוּא טֶרֶם כִּלָּה לְדַבֵּר וְהִנֵּה רִבְקָה
פל פס כר מן יֹצֵאת אֲשֶׁר יָלְדָה לְבְתוּאֵל בֶּן־
ס מלה מִלְכָּה אֵשֶׁת נָחוֹר אֲחִי אַבְרָהָם
רס · ל פס ו וְכַדָּהּ עַל־שִׁכְמָהּ׃ טז וְהַנַּעֲרָ טֹבַת
ק מַרְאֶה מְאֹד בְּתוּלָה וְאִישׁ לֹא יְדָעָהּ
וַתֵּרֶד הָעַיְנָה וַתְּמַלֵּא כַדָּהּ וַתָּעַל׃
יז וַיָּרָץ הָעֶבֶד לִקְרָאתָהּ וַיֹּאמֶר
ל ומלת הַגְמִיאִינִי נָא מְעַט־מַיִם מִכַּדֵּךְ׃
יח וַתֹּאמֶר שְׁתֵה אֲדֹנִי וַתְּמַהֵר
ל ספר וַתֹּרֶד כַּדָּהּ עַל־יָדָהּ וַתַּשְׁקֵהוּ׃
יט וַתְּכַל לְהַשְׁקֹתוֹ וַתֹּאמֶר גַּם
לְגְמַלֶּיךָ אֶשְׁאָב עַד אִם־כִּלּוּ
לִשְׁתֹּת׃ כ וַתְּמַהֵר וַתְּעַר כַּדָּהּ
ו ספר אֶל־הַשֹּׁקֶת וַתָּרָץ עוֹד אֶל־הַבְּאֵר
לִשְׁאֹב וַתִּשְׁאַב לְכָל־גְּמַלָּיו׃
כא וְהָאִישׁ מִשְׁתָּאֵה לָהּ מַחֲרִישׁ
לדעת

פיהון מַלְיָיתָא׃ וַאֲמַרְיָיָ אֱלָהֵיהּ
דְּרִבּוֹנִי אַבְרָהָם זַמִּין כְּעַן קָדָמַי
יוֹמָא דֵּין וְעִיבֵד טִיבוּ עִם רִבּוֹנִי
אַבְרָהָם׃ הָא אֲנָא קָאֵים עַל־עֵינָא
דְּמַיָּא וּבְנַת אֱנָשֵׁי קַרְתָּא נַפְקָן
לְמִמְלֵי מַיָּא׃ וּתְהֵי עוּלֵימְתָּא
דְּאֵימַר לַהּ אַרְכִּינִי כְּעַן קוּלְתִיךְ
וְאֶשְׁתִּי וְתֵימַר אֶשְׁתֵּ וְאַף גְּמַלָּךְ
אַשְׁקִי יָתָהּ זַמִּינְתָּ לְעַבְדָּךְ לְיִצְחָק
וּבָהּ אִידַּע אֲרֵי עֲבַדְתָּ טִיבוּ עִם־
רִבּוֹנִי׃ וַהֲוָה־הוּא עַד־לָא שֵׁיצֵי
לְמַלָּלָא וְהָא רִבְקָה נְפָקַת
דְּאִתְיְלִידַת לְבְתוּאֵל בַּר־מִלְכָּה
אִתַּת נָחוֹר אֲחוּהִי דְּאַבְרָהָם
וְקוּלְתָהּ עַל־כְּתֵפָהּ׃ וְעוּלֵימְתָּא
שַׁפִּירַת חֵיזוּ לַחֲדָא בְּתוּלְתָּא
וּגְבַר לָא יְדָעָהּ וּנְחַתַת לְעֵינָא וּמְלַת
קוּלְתָהּ וְסַלִּיקַת׃ וּרְהַט עַבְדָּא
לְקַדָּמוּתָהּ וַאֲמַר אַשְׁקִינִי כְּעַן זְעֵיר־
מַיָּא מִקּוּלְתִיךְ׃ וַאֲמַרַת אֶשְׁתֵּ
רִבּוֹנִי וְאוֹחִיאַת וְאַחֵיתַת קוּלְחָא
עַל־יְדָהּ וְאַשְׁקְתֵיהּ׃ וְשֵׁיצִיאַת
לְאַשְׁקָיוּתֵיהּ וַאֲמַרַת אַף לְגַמְלָךְ
אַמְלִי עַד דְּיִסְפְּקוּן לְמִשְׁתֵּי׃
וְאוֹחִיאַת וּנְפָצַת קוּלְחָהּ לְבֵית־
שַׁקְיָא וּרְהַטַת עוֹד לְבֵירָא לְמִמְלֵי
וּמְלַת לְכָל־גַּמְלוֹהִי׃ וּגְבַרָא שָׁהֵי
בָּהּ מִסְתַּכֵּל שָׁתִיק לְמִיְדַּע הַאַצְלַח

יד אותה הוכחת · ולוויה היה לו שתהא גומלת חסדי וכדי ליכנס בביתו של אברהם · ולשון הוכחת בירורת לפרוניש בלעז : וכה אדע · לשון תחנה הודע לי בה : כי עשית חסד · אם תהיה ממשפחתו והונגת לו אדע כי עשית חסד : בתולה · ממקום בתולים : ואיש לא
יא ידעה · שלא כדרכה לפי שבכות הנכרי היו משמרו מקום בתוליהן ומפקירות עכשו ממקו
אחר

לעדן דנפקן מליאתא: ויאמר ואמר יי אלקא דרבוני אברהם
זמין כען אתא מהגנא קומי יומנא ועיבד טיבוי עם רבוני אברהם: הנה
הא אנא קאי על עינא דמיא ובנתהון דאינשי קרתא נפקן למלי מוי:
והיה ותהי ריבא דאימר לה אדכיני כדון לגיניך ואישתי ותימר שתי
ואוף גמליך אשקי יתה זמינתא במזלא לעבדך ליצחק ובה אינדע אדום
עבדתא טיבוי עם רבוני: ויהי והוה בשעא קלילא הוא עד כדון
לא פסק למללא והא רבקה נפקת דאיתילידא לבתואל בר מלכה
אנתתיה דנחור אחוי דאברהם ולגינחה על כתפהא: והנערה
ורבא שפירא למיחמי לחדא בתולתא וגבר לא ידעה במשכבה ונחתת
לעיינא ומלת לגנתא וסליקת: וירץ ורהט עבדא לקדמותהא ואמר
אטעמני כדון קליל מוי מן לגיניתיך: ותאמר ואמרת שתי רבוני
ואוחיארת ואחיתת לגינחה על ידה ואשקיתיה: ותכל ופסקת
לאשקיותיה ואמרת אוף לגמלך
אימלי עד דיסגפון למשתי:
ותמהר ואוחאת ולוקינת לגינתא
למודכיות בית שקתי ורהטת תוב
לבירא למלי ומלת לכל גמלוי:

ירושלמי

ורזרזת ואחתת מורכיה לגו שקיא
ומלת ואשקת לכל גמלוהי:

והאיש וגברא היה ממתין לה דשתיק למנדע האצלח יי אורחיה אין
לא:

לאחר העיד על זו שנקייה מכל: וירץ העבד לקראתה. לפי שראה שעלו המים לקראתה: יז
הנמיאיכי כא. לשון נמיעה הומ"ר בלעז: ותרד כדה. מעל שכמה: עד אם כלו. יח יט
הרי אם משמש בלשון אשר אם כלו די ספקון שזו היא נמר שתייתן כשתו די ספקן.
ותער. לשון כפיפה והרבה יש בלשון משנה המערה מכלי אל כלי ובמקרא יש לו דומה כ
אל תער כפשי אשר הערה למות כפשו: שוקת. אבן חלולה ששותים בה הגמלים:
משתלה לשון שאיה כמו שאו עריס תשאה שמוה: משתאה. משתומם ומתבהל על כא
שראה דברו קרוב להצליח אבל איכו יודע אם ממשפחת אברהם היא אם לאו. ואל תתמה
בתיו של משתאה שאין לך תיבה שתחלתה ש"ן ומדברת בלשון מתפעל שאין תיו מפרידה
בין שתי אותיות של עקר היסוד כגון משתאה משתולל מגזרת שולל וישתומם מגזרת
שממה וישתומר חקות עמרי מגזרת ושמר אף כאן משתאה מגזרת תשאה וכשם שאתה
מוצא לשון משומם באדם כבהל ובאלם ובעל מחשבות כמו על יומו כשמו אחרוכים שומו
שמים אשתומם כשעה חדא כך תפרש לשון שאייה באדם בהול ובעל מחשבות. ואבקלוס
תרגם לשון שהייה וגברא שהי שוהא ועומד במקום אחד לראות ההצליח ה' דרכו
ואין לתרגם שתי שהרי איכו לשון שתייה שאין ה' כופלת בלשון שתייה: משתאה
לה.

לדעת ההצליח יהוה דרכו אם־לא:
נב ויהי כאשר כלו הגמלים לשתת
ויקח האיש נזם זהב בקע משקלו
ושני צמידים על־ידיה עשרה זהב
משקלם: נג ויאמר בת־מי את
הגידי־נא לי היש בית־אביך מקום
לנו ללין: נד ותאמר אליו בת־
בתואל אנכי בן־מלכה אשר ילדה
לנחור: נה ותאמר אליו גם־תבן
גם־מספוא רב עמנו גם־מקום ללון:
נו ויקד האיש וישתחו ליהוה:
נז ויאמר ברוך יהוה אלהי אדני
אברהם אשר לא־עזב חסדו ואמתו
מעם אדני אנכי בדרך נחני יהוה
בית אחי אדני: נח ותרץ הנערה
ותגד לבית אמה כדברים האלה:
נט ולרבקה אח ושמו לבן וירץ
לבן אל־האיש החוצה אל־העין:
ל והיה כראת את־הנזם ואת־
הצמידים על־ידי אחתו וכשמעו
את־דברי רבקה אחתו לאמר כה־
דבר אלי האיש ויבא אל־האיש
והנה עמד על־הגמלים על־העין:
לא ויאמר בוא ברוך יהוה למה
תעמד בחוץ ואנכי פניתי הבית
ומקום לגמלים: לב ויבא האיש
הבית ויפתח הגמלים ויתן תבן
ומספוא לגמלים ומים לרחץ רגליו
ורגלי האנשים אשר אתו:

ויישם

קדמ׳לין תני׳ לין וחפ״ס הלילו

רביעי

קדמה לחי כנלרי תני כח כחלרק וח״פס לחי ורחם

כ וחסר כנס מלאי כר יק דין חסר׳ קדמה:

לג מלא

ייי אורחיה אם־לא: והוה כד
ספיקו גמליא למישתי ופסיב גברא
קדשא דדהבא תקלא מתקליה
ותרין שירין על־ידהא מתקל
עשר סלעין דדהבא מתקלהון:
ואמר בת־מאן את חוי כען לי
האית בבית־אבוך אתר כשר לנא
למבת: ואמרת ליה בת בתואל
אנא בר־מלכה דילידת לנחור:
ואמרת ליה אף־תבנא אף־כסרא
סגי עמנא אף אתר כשר למבת:
ופרע גברא וסגיד קדם ייי: ואמר
בריך ייי אלהיה דרבוני אברהם די
לא־מנע טיבותיה וקושטיה מן
רבוני אנא באורח תקנא דברני ייי
בית אחוהי דרבוני: ורהטת
עולימתא ואחויאת לבית אמה
כפתגמיא האילין: ולרבקה אחא
ושמיה לבן ורהט לבן לות־גברא
לברא לעינא: והוה כד־חזא ית־
קדשא וית־שידיא על־ידי אחתיה
וכד־שמע ית־פתגמי רבקה אחתיה
למימר כדין מליל עמי גברא
ואתא לות־גברא והא קאים עילוי־
גמליא על־עינא: ואמר עול
בריכא דייי למא את קאים ברא
ואנא פנית ביתא ואתר כשר
לגמליא: ועאל גברא לביתא
ושרא גמליא ויהב תיבנא וכיסתא
לגמליא ומיא לאסתאה רגלוהי
ורגלי גוברייא דעמיה: ושויו

קדמוהי

לא: ויהי וַהֲוָה כְּדִי סְפִיקָן גַּמְלַיָּא לְמִנְלִי וְנָסִיב גַּבְרָא קַדְשָׁא
דְּדַהֲבָא דַּרְכְּמוֹנָא מַתְקְלִית קְבֵל דַּרְכְּמוֹנָא לְגַלְגַּלְתָּא דְּאִיתִימוֹסִין בְּנָהָא
לְמֵיתַב לְעִיבִידַת מַשְׁכְּנָא וּתְרֵין שִׁירִין יַהֲב עַל יְדָהָא מַתְקַל עֲשַׂר סְלָעִין
דְּדַהֲבָא סְכוּם מַתְקַלְהוֹן קְבֵל תְּרֵין לוּחַיָּא דִּכְתִיבִין בְּהוֹן עֲשַׂרְתֵּי דִּבְרַיָּא:
ויאמר וַאֲמַר בְּרַת מַאן אַתְּ תַּנִּי כְּדוֹן לִי הַאִית בֵּית אָבוּךְ אֲתַר כְּשַׁר
לָנָא לְמִבַּת: ותאמר וַאֲמַרַת לֵיהּ בְּרַת בְּתוּאֵל אֲנָא בַּר מִלְּכָּת
דְּיִלִידַת לְנָחוֹר: ותאמר וְחַנַת לְמֵימַר לֵיהּ אוּף תִּבְנָא אוּף אִסְפַּסְתָּא
סַגִּי עִמָּנָא אוּף אֲתַר כְּשַׁר לְמִבַּת: ויקד וְנָחַן גַּבְרָא וְסָגִיד קָדָם יְיָ
דְּזַמִּין קָדָמוֹי אִתְתָא מְהַגְּנָא: ויאמר וַאֲמַר בְּרִיךְ שְׁמָא דַיְיָ אֱלָקֵיהּ
דְּרִבּוֹנִי אַבְרָהָם דִּי לָא מְנַע טִיבוּתֵיהּ וְקִשְׁטֵיהּ מִן רִבּוֹנִי אֲנָא בְּזָכוּתֵיהּ
בְּאוֹרַח חַקָּנָא דַּבְרַנִּיָּיָ בֵּית אַחוֹי דְּרִבּוֹנִי: ותרץ
ולרבקה וְלִרְבְקָה אָחָא וְשֻׁמֵּיהּ לָבָן וּרְהַט לָבָן לְוַת גַּבְרָא לְבָרָא
לְעַיְנָא: ויהי וַהֲוָה כְּדִי חֲמָא יַת קָדְשָׁא וְיַת שִׁרְיָא עַל יְדֵי אֲחָתֵיהּ וּכְד
שְׁמַע יַת פִּתְגְּמֵי רִבְקָה אֲחָתֵיהּ לְמֵימַר כְּדוֹן מַלֵּיל עִמִּי גַּבְרָא וְאָתָא לְוַת
גַּבְרָא וְהָא קָאֵי עֲלוֹי גַּמְלַיָּא עַל עַיְנָא: ויאמר וְחָשִׁיב לָבָן דְּהוּא
אַבְרָהָם וַאֲמַר עוּל בְּרִיכָא דַיְיָ לְמָא אַנְתְּ קָאֵי בְּבָרָא וַאֲנָא פַּנֵּית בֵּיתָא
מְפוּלְחָנָא נוּכְרָאֵי וַאֲתַר אַתְקִינַת לְגַמְלַיָּא: ויבא וְעָל גַּבְרָא
לְבֵיתָא וְשָׁרִי זְמֵמֵי גַּמְלַיָּא וִיהַב לָבָן תִּבְנָא וְאִסְפַּסְתָּא לְגַמְלַיָּא וּמַיָּא
לְמִשְׁזוּג רְגָלוֹי וְרִגְלֵי גוּבְרַיָּא דִּי עִמֵּיהּ: ויושם

לה: משתומם עליה כמו אמרי לי אחי הוא אכסי המקום לאשתו: נקע עב
רמז לשקלי ישראל נקע לגלגלת: ושכי נמידים: רמז לשכי לוחות מגומדות:
עשרה זהב משקלם: רמז לעשרת הדברות שבהן: ויאמר בת מי את: לאחר כג
שנתן לה שאלה לפי שהיה בטוח בזכותו של אברהם שהגליח הקב"ה דרכו: ללין:
ליכה אחת: לין שם דבר והיא אמרה ללון כמה ליכות: בת בתואל: הסיבתו כד
על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון: מספוא: כל מאכל הנמלים קרוי מספוא כה
כגון תבן ושעורים: בדרך: דרך המזומן דרך הישר באותו דרך שהייתי נריך: ובן כל כו
בית ולמד והא המשמשים בראש התיבה ובקודים בפתח מדברים בדבר הפשוט שבזכר
בבר במקום אחר או שהוא מבורר וכבר באיזו הוא מדבר: לבית אמה: דרך הכשים כז
היתה להיות להן בית לישב בו למלאכתן ואין הבת מגדת אלא לאמה: וירן: למה כח
וירן ועל מה רן ויהי כראות את הכסף אמר עשיר הוא זה וכתן עיניו בממון: על כט
הנמלים: לשמרן כמו זהוא עומד עליהם לשמשם: פנית הבית: מעבודת אלילים: ל
ופנית: הסיר זמם שלהם שהיה מותם את פיהם שלא ירעו בדרך בשדות אחרי: לא

ויוסס ק׳ כ׳ דמיכי ויוסס בחרין טרנו לסעיתו:

לג וַיָּשֶׂם לְפָנָיו לֶאֱכֹל וַיֹּאמֶר לֹא
אֹכַל עַד אִם־הִגַּדְתִּי דְּבָרָי וַיֹּאמֶר
דַּבֵּר: לד וַיֹּאמֶר עֶבֶד אַבְרָהָם
אָנֹכִי: לה וַיהוָה בֵּרַךְ אֶת־אֲדֹנִי
מְאֹד וַיִּגְדָּל וַיִּתֶּן־לוֹ צֹאן וּבָקָר
וְכֶסֶף וְזָהָב וַעֲבָדִם וּשְׁפָחֹת וּגְמַלִּים
וַחֲמֹרִים: לו וַתֵּלֶד שָׂרָה אֵשֶׁת
אֲדֹנִי בֵן לַאדֹנִי אַחֲרֵי זִקְנָתָהּ וַיִּתֶּן
לוֹ אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ: לז וַיַּשְׁבִּעֵנִי
אֲדֹנִי לֵאמֹר לֹא־תִקַּח אִשָּׁה לִבְנִי
מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר אָנֹכִי יֹשֵׁב
בְּאַרְצוֹ: לח אִם־לֹא אֶל־בֵּית אָבִי
תֵּלֵךְ וְאֶל־מִשְׁפַּחְתִּי וְלָקַחְתָּ אִשָּׁה
לִבְנִי: לט וָאֹמַר אֶל־אֲדֹנִי אֻלַי לֹא־
תֵלֵךְ הָאִשָּׁה אַחֲרָי: מ וַיֹּאמֶר אֵלַי
יְהוָה אֲשֶׁר־הִתְהַלַּכְתִּי לְפָנָיו יִשְׁלַח
מַלְאָכוֹ אִתְּךָ וְהִצְלִיחַ דַּרְכֶּךָ וְלָקַחְתָּ
אִשָּׁה לִבְנִי מִמִּשְׁפַּחְתִּי וּמִבֵּית אָבִי:
מא אָז תִּנָּקֶה מֵאָלָתִי כִּי תָבוֹא אֶל־
מִשְׁפַּחְתִּי וְאִם־לֹא יִתְּנוּ לָךְ וְהָיִיתָ
נָקִי מֵאָלָתִי: מב וָאָבֹא הַיּוֹם אֶל־
הָעַיִן וָאֹמַר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדֹנִי
אַבְרָהָם אִם־יֶשְׁךָ נָא מַצְלִיחַ דַּרְכִּי
אֲשֶׁר אָנֹכִי הֹלֵךְ עָלָיהָ: מג הִנֵּה
אָנֹכִי נִצָּב עַל־עֵין הַמָּיִם וְהָיָה
הָעַלְמָה הַיֹּצֵאת לִשְׁאֹב וְאָמַרְתִּי
אֵלֶיהָ הַשְׁקִינִי נָא מְעַט־מַיִם מִכַּדֵּךְ:
מד וְאָמְרָה אֵלַי גַּם אַתָּה שְׁתֵה
וְגַם לִגְמַלֶּיךָ אֶשְׁאָב הִוא הָאִשָּׁה
אֲשֶׁר־הֹכִיחַ יְהוָה לְבֶן־אֲדֹנִי:
מה אֲנִי טֶרֶם אֲכַלֶּה לְדַבֵּר אֶל־
לִבִּי וְהִנֵּה רִבְקָה יֹצֵאת וְכַדָּהּ עַל־

ל׳ ופסר כלן סס׳עד ויפרון בחים

ל׳ ופסר

פסר

כל אוריי׳ פכר כמ׳ ה פסר

קדמ׳ הנמיכני תכיל הסקיני

ל׳ ופסר ו חמישי כל חסר כמ׳ ה

שכמה

קָדָמוֹהִי לְמֵיכַל וַאֲמַר לָא אֵיכוֹל עַד
דְּאֶמְלֵיל פִּתְגָמַי וַאֲמַר מַלֵּיל:
וַאֲמַר עַבְדָּא דְּאַבְרָהָם אֲנָא: וַיְיָ
בָּרִיךְ יָת רִבּוֹנִי לְחַדָּא וּרְבָא וִיהַב־
לֵיהּ עָאן וְתוֹרִין וּכְסַף וּדְהַב
וְעַבְדִין וְאַמְהָן וְגַמְלִין וַחֲמָרִין:
וִילִידַת שָׂרָה אִיתַת רִבּוֹנִי בַּר
לְרִבּוֹנִי בָּתַר דְּסִיבַת וִיהַב־לֵיהּ יָת־
כָּל־דִּילֵיהּ: וְקַיֵּים עָלַי רִבּוֹנִי לְמֵימַר
לָא־תִסַּב אִתְּתָא לְבְרִי מִבְּנָת כְּנַעֲנָאֵי
דִּי אֲנָא יָתִיב בְּאַרְעֵהוֹן: אֶלָּהֵן
לְבֵית־אַבָּא תֵּזֵיל וּלְזַרְעִיתִי וְתִסַּב
אִתְּתָא לְבְרִי: וַאֲמָרִית לְרִבּוֹנִי מָאִים
לָא־תֵיתֵי אִתְּתָא בָּתְרִי: וַאֲמַר לִי יְיָ
דִּי־פָלְחִית קָדָמוֹהִי יִשְׁלַח מַלְאָכֵיהּ
עִמָּךְ וַיְצַלַּח אוֹרְחָךְ וְתִסַּב אִתְּתָא
לְבְרִי מִזַּרְעִיתִי וּמִבֵּית אַבָּא: בְּכֵן
תְּהֵי זַכָּאי מִמּוֹמָתִי אֲרֵי תֵּהַךְ
לְזַרְעִיתִי וְאִם־לָא יִתְּנוּן לָךְ וּתְהֵי
זַכָּאי מִמּוֹמָתִי: וְאָתֵית יוֹמָא דֵּין
לְעֵינָא וַאֲמָרִית יְיָ אֱלָהּ דְּרִבּוֹנִי
אַבְרָהָם אִם־אִית כְּעַן רַעֲוָא קָדָמָךְ
לְאַצְלָחָא אוֹרְחִי דִּי אֲנָא אָזֵיל עֲלָהּ:
הָא אֲנָא קָאֵים עַל־עֵינָא דְּמַיָּא וּיְהֵא
עוּלֵימְתָּא דְּתִיפּוֹק לְמִמְלִי וַאֵימַר
לַהּ אַשְׁקִינִי כְּעַן זְעֵיר־מַיָּא מִ
מְקוּלְתִיךְ: וְתֵימַר לִי אַף־אַתְּ אֶשְׁתִּ
וְאַף לְגַמְלָךְ אַמְלִי הַיָּא אִתְּתָא
דְּזַמִּין יְיָ לְבַר־רִבּוֹנִי: אֲנָא עַד־לָא
שֵׁיצֵיתִי לְמַלָּא בְּלִבִּי וְהָא רִבְקָה
נְפָקַת וְקוּלְתָהּ עַל־כַּתְפָּהּ וּנְחָתַת

לעינא

ויושם וְסַדְרוּ קוֹמֵיהּ לְמֵיכוּל תַּבְשִׁילָא דְּבֵיהּ
סַמָּא דְקִטּוֹל וְאַרְגִּישׁ בֵּיהּ וְאָמַר לָא אֵיכוּל עַד דְּאַמְלִיל פִּתְגָמַיי וְאָמַר
מַלֵּיל: ויאמר וַאֲמַר עַבְדָּא דְּאַבְרָהָם אָנָא: וה׳ וַיְיָ בְּרִיכִית
רִבּוֹנִי לַחְדָּא וּרְבָא וִיהַב לֵיהּ עָאן וְתוֹרִין וְכַסְפָּא וְדַהֲבָא וְעַבְדִין וְאַמְהָן
וְגַמְלִין וְחַמְרִין: ותלד וִילִידַת שָׂרָה אִיתַת רִבּוֹנִי בַּר לְרִבּוֹנִי בָּתַר
דְּסִיבַת וִיהַב לֵיהּ יַת כָּל דִּילֵיהּ: וישביעני וְאוֹמֵי יָתִי רִבּוֹנִי לְמֵימַר
לָא תִסַּב אִיתָא לְבְרִי מִבְּנַת כְּנַעֲנָאֵי דְּאָנָא יָתִיב בְּאַרְעֵהוֹן: אם
אֶלָּהֵן לְבֵית אֲבָא תֵּזִיל וְלִיחוּסִי וְתִסַּב אִיתָא לְבְרִי: ואומר וַאֲמַרִית
לְרִבּוֹנִי מָאִים לָא תֵיתֵי אִתְּתָא בַּתְרַיי: ויאמר וַאֲמַר לִי יְיָ דְּפָלְחִית
קוּמוֹי יְזַמִּין מַלְאָכֵיהּ עִמָּךְ וְיַצְלַח אָרְחָךְ וְתִסַּב אִיתָא לְבְרִי מִן יְחוּסִי
וּמִן גְּנִיסַת בֵּית אֲבָא: אז בְּכֵין תְּזַדְּכִי מִמּוֹמָתִי אֵין תֵּיעוֹל לְבֵית
יְחוּסִי וְאִין לָא יִתְּנוּן לָךְ וּתְהֵי זַכָּאי מִמּוֹמָתִי: ואבא וְאָתֵית יוֹמָנָא
לְעֵינָא וַאֲמַרִית יְיָ אֱלָקֵיהּ דְּרִבּוֹנִי אַבְרָהָם אִין אִיתָךְ כְּדוֹן מַצְלַח אָרְחִי
דְּאָנָא אָזֵיל עֲלַהּ: הנה הָא אָנָא קָאֵי עַל עֵינָא דְּמַיָּא וּתְהֵי רִיבָא דְּתֵיפּוֹק
לְמִימְלֵי וְאֵימַר לַהּ אַשְׁקוּנִי כְּדוֹן קְלִיל מַוֵּי מִן לְגִינִיתִיךְ: ואמרה
וְתֵימַר לִי אוּף אַנְתְּ שְׁתִי אוּף לְגַמְלָךְ אַמְלִי הִיא אִנְתְּתָא דְזַמִּין יְיָ בְּמַזְלָא
לְבַר רִבּוֹנִי: אני אָנָא עַדְלָא פְּסָקִית לְמַלְּלָא עִם הַרְהוּרֵי לִבִּי וְהָא
רִבְקָה נַפְּקַת וְלִגִינְתָא עַל כַּתְפָּא וּנְחָתַת לְעֵינָא וּמְלַת וַאֲמַרִית לַהּ
אַשְׁקִינִי

עלי אם דברתי · הרי אם משמש בלשון אשר ובלשון כי כמו עד כי יבא שילה ואם אזל כי 25
משמש כל לשונות והאחד אי והוא אם: ויתן לו את כל אשר לו · ושטר המתנה בידי: 26
לא תקח אשה מבנות הכנעני · אם לא תלך תחלה אל בית אבי ולא תאבה ללכת אחריך: 27
אולי לא תלך האשה · אלי כתיב כת היתה לו לאליעזר והיה מחזר למנוח עילה שיאמר 28
לו אברהם לפנות אליו להשיאו בתו אמור לו אברהם בני ברוך ואתה ארור ואין ארור
מדבק בברוך: ואבא היום · היום יצאתי והיום באתי מכאן שקפצה לו הארץ · אמר ר׳ 29
אחא יפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום מתורתן של בנים שהרי פרשה של אליעזר
כפולה בתורה והרבה נופי תורה לא כתבו אלא ברמיזה: נא אתה · נס לרבות אבשים 30
שעמו: הוכיח · בירר והודיע וכן כל הוכחה שבמקרא ברור דבר: טרם אכלה · 31
טרם שאני מכלה וכן כל לשון הווה פעמים שהוא מדבר בלשון עבר ויכול לכתוב טרם
כליתי ופעמים שמדבר בלשון עתיד כמו כי אמר איוב הרי לשון עבר · ככה יעשה אויב
הרי לשון עתיד ופירוש שניהם לשון הווה כי אומר היה איוב אולי חטאו בני והיה עושה

שכמה ותרד העינה ותשאב ואמר
אליה השקיני נא: מו ותמהר
ותורד כדה מעליה ותאמר שתה
וגם־גמליך אשקה ואשתה וגם
הגמלים השקתה: מז ואשאל
אתה ואמר בת־מי את־ותאמר בת־
בתואל בן־נחור אשר ילדה־לו
מלכה ואשם הנזם על־אפה
והצמידים על־ידיה: מח ואקד
ואשתחוה ליהוה ואברך את־יהוה
אלהי אדני אברהם אשר הנחני
בדרך אמת לקחת את־בת־אחי
אדני לבנו: מט ועתה אם־ישכם
עשים חסד ואמת את־אדני הגידו
לי ואם־לא הגידו לי ואפנה על־
ימין או על־שמאל: נ ויען לבן
ובתואל ויאמרו מיהוה יצא הדבר
לא נוכל דבר אליך רע או־טוב:
נא הנה רבקה לפניך קח ולך ותהי
אשה לבן אדניך כאשר דבר יהוה:
נב ויהי כאשר שמע עבד אברהם
את־דבריהם וישתחו ארצה
ליהוה: נג ויוצא העבד כלי־
כסף וכלי זהב ובגדים ויתן לרבקה
ומגדנת נתן לאחיה ולאמה:
נד ויאכלו וישתו הוא והאנשים
אשר עמו וילינו ויקומו בבקר
ויאמר שלחני לאדני: נה ויאמר
אחיה ואמה תשב הנער אתנו
ימים או עשור אחר תלך:
נו ויאמר אלהם אל־תאחרו אתי
ויהוה הצליח דרכי שלחוני ואלכה
לאדוני:

ל מנלח וכ׳ עם׳

מו מנלח

פלס מנלחים כ׳ מלא פסק׳ קדמלף

מל מון יח פתחין

ששי

נב מנלחי

ב׳ קל חסר ורמוקיף מנלח

נד מנלח

רב ק׳

לעינא ומלת ואמרית לה אשקיני
כען: ואחיאת ואחיתת קולתה
מינה ואמרת אשת ואף גמלך אשקי
ושתיתי ואף גמליא אשקיאת:
ושאילית יתה ואמרית בת־מא את
ואמרת בת־ברתואל בר־נחור
דילידת ליה מלכה ושויתי קדשא
על־אפה ושיריא על־ידהא:
וכרעית וסגדית קדם ייי ובריכית
ית־ייי אלהיה דרבוני אברהם
דדברני באורח קשוט למיסב ית־
בת־אחוהי דרבוני לבריה: וכען
אם־איתיכון עבדין טיבו וקשוט
עם־רבוני חוו לי ואם־לא חוו לי
ואפני על־ימינא או על־שמאלא:
ואתיב לבן וברתואל ואמרו מן
קדם־ייי נפק פתגמא לית־אנחנא
יכלין למללא עמך בישא או־טב:
הא רבקה קדמך דבר ואיזיל ותהי
אתתא לבר־רבונך כמא דמליל ייי:
והוה כד שמע עבדא דאברהם
ית־פתגמיהון וסגיד על־ארעא
קדם־ייי: ואפיק עבדא מאנין
דכסף ומנין דדהב ולבושין ויהב
לרבקה ומגדנין יהב לאחוהא
ולאמה: ואכלו ושתיאו הוא
וגוברייא די־עמיה וברתו וקמו
בצפרא ואמר שלחוני לות רבוני:
ואמר אחוהא ואמה תתיב
עולמתא עמנא עידן בעידן או
עסרא ירחין בתר־כן תיזיל:
ואמר לחון לא־תאחרון ית־ייי
אצלח אורחי שלחוני ואיהך לות
רבוני

אַשְׁקִינִי כְדוּן: ותמהר וְאוֹזִיאַת וְאַחִיתַת לְגִינְתָהּ מִינָהּ וְאַמְרַת
שְׁתִי וְאִיף גַּמְלִיךְ אַשְׁקִי וְשַׁתִּתִי וְאוּף גַּמְלַיָּא אַשְׁקִיַּת: ואשאל
וְשַׁאֲלִית יַתָהּ וְאַמְרִית בְּרַת מָאן אַנְתְּ וְאַמְרַת בְּרַת בְּתוּאֵל בַּר נָחוֹר
דְּיַלִּידַת לֵיהּ מִילְכָּא וְשַׁוִּית קְדָשָׁא עַל אַפָּהּ וְשִׁרְיָא עַל יְדָהָא: ואקד
וּגְחָנִית וְסַגִּידִית קֳדָם יְיָ וּבְרִיכִית יַת יְיָ אֱלָקֵיהּ דְּרִבּוֹנִי אַבְרָהָם דְּדַבְּרַנִי
בְּאוֹרַח קְשׁוֹט לְמֵיסַב יַת בְּרַת אָחוֹי דְּרִבּוֹנִי לִבְרֵיהּ: ועתה וּכְדוּן
אִין אִיתֵיכוֹן עָבְדִין טִיבוּ וְקְשׁוֹט עִם דְּרִבּוֹנִי תַּנּוּ לִי וְאִין לָא תַּנּוּ לִי וְאֵיפְנִי
עַל דְּרוֹמָא אוֹ עַל צִיפּוּנָא: ויען וְאָתֵיב לָבָן וּבְתוּאֵל וְאָמְרוּ מִן קֳדָם
יְיָ נְפַק פִּתְגָמָא דְּרִבְקָה אִתְיְהִבַת לִיצְחָק אֲנַן לָא נְיָכוֹל לְמַלָּלָא לָךְ בִּישׁ
אוֹ טַב: הנה הָא רִבְקָה קוּמָךְ דְּבַר וְאֵיזֵיל וּתְהֵי אִיתָא לְבַר רִבּוֹנָךְ
כְּמָא דְּמַלֵּיל יְיָ: ויהי וַהֲוָה כַּד שָׁמַע עַבְדָּא דְּאַבְרָהָם יַת פִּתְגָמֵיהוֹן
וְסַגִּיד עַל אַרְעָא קֳדָם יְיָ: ויוצא וְהַנְפַּק עַבְדָּא מָנִין דְּכֶסֶף וּמָנִין
דְּדַהַב וּלְבוּשִׁין וְיַהֵב לְרִבְקָה וְדוֹרוֹנִין יְהַב לְאָחוּהָא וּלְאִמָּהּ: ויאכלו
וְאָכְלוּ וְשָׁתוּ הוּא וְגוּבְרַיָּא דְעִמֵּיהּ וּבָרְתוּ וְקָמוּ בְּצַפְרָא וַאֲמַר שַׁדְּרוּנִי
לְרִבּוֹנִי: ויאמר וְעַל דַּהֲווּ מְמַלְּלִין בְּרַמְשָׁא בְּתוּאֵל הַוָה אָכִיל
מֵהַהוּא תְּבְשִׁילָא וְאַשְׁכַּחוּנְהִי בִּקְרִיצָתָא דְהָא מִית וַאֲמַר אָחוּהָא וְאִימָא
תֵּיתַב רִיבָא עִמָּנָא יוֹמֵי שַׁתָּא חַדָּא אוֹ עֲשָׂר יַרְחִין וּבָתַר כְּדֵין תֵּיזֵיל:
ויאמר וַאֲמַר לְהוֹם לָא תְעַכְּבוּן יָתִי וַיְיָ אַצְלַח אוֹרְחִי אַלְוִיוּנִי וְאֵיזֵיל
לְרִבּוֹנִי:

פך: ואשאל ואשים. שכה הסדר שהרי הוא תחלה כתן ואחר כך שאל אלא שלא יתפשוהו
כדבריו ויאמרו היאך כתת לה ועדיין איכך יודע מי היא: על ימין. מבכות ישמעאל:
על שמאל. מבכות לוט שהיה יושב לשמאלו של אברהם בר: ויען לבן ובתואל. רשע
היה וקפץ להשיב לפני אביו: לא נוכל דבר אליך. למאן בדבר הזה לא עי תשובת
דבר רע ולא עי תשובת דבר הנון וכיבר לפי שמה יצא הדבר לפי דבריך שזימכה לך:
ויפתחו ארגה. מכאן שמודים על בשורה טובה: ומגדלות לשון מגדים שהביא עמו
נמיני פירות של ארץ ישראל: וילכו. כל לי כה שבמקרא ליכת לילה אחד: ויאמר אחיה
ואמה. ובתואל היכן היה הוא רוכה לעבב ובא מלאך והמיתו: ימים. שכה כמו ימים
תהיה גאולתו שכך כותבין לבתולה זמן יב חדש לפרכם עצמה בתכשיטיה: או עשור.
חדשים ואת ימים ממש אין דרך המבקשים לבקש דבר מועט ואם לא תרצה תן לנו

מו
מם
נ
נב נג
נד נה

לאדני: נ ויאמרו נקרא לנערה
ונשאלה את־פיה: נא ויקראו
לרבקה ויאמרו אליה התלכי עם־
האיש הזה ותאמר אלך:
נב וישלחו את־רבקה אחתם ואת־
מנקתה ואת־עבד אברהם ואת־
אנשיו: נג ויברכו את־רבקה
ויאמרו לה אחתנו את היי לאלפי
רבבה ויירש זרעך את שער שנאיו:
נד ותקם רבקה ונערתיה
ותרכבנה על־הגמלים ותלכנה
אחרי האיש ויקח העבד את־רבקה
וילך: נה ויצחק בא מבוא באר
לחי ראי והוא יושב בארץ הנגב:
נו ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות
ערב וישא עיניו וירא והנה גמלים
באים: נז ותשא רבקה את־עיניה
ותרא את־יצחק ותפל מעל הגמל:
נח ותאמר אל־העבד מי־האיש
ההלך בשדה לקראתנו
ויאמר העבד הוא אדני ותקח
הצעיף ותתכס: נט ויספר העבד
ליצחק את כל־הדברים אשר עשה:
ס ויבאה יצחק האהלה שרה
אמו ויקח את־רבקה ותהי לו

לאשה
ונסיב ית־רבקה והות־ליה לאיתו
ורחמה

ריבונוי: ואמרו נקרי לעולמתא
ונשמע מה־דהיא אמרה: וקרו
לרבקה ואמרו לה הדתזלין עם
גברא הדין ואמרת אזיל: ושלחו
ית־רבקה אחתהון וית־מנקתה
וית־עבדא דאברהם וית־גברוהי:
וברכו ית־רבקה ואמרו לה אחתנא
את הוי לאלפין ולרבוון וירתון
בנייכי ית קרוי סנאיהון: וקמת
רבקה ועולמתהא ורכיבא על
גמליא ואזלת בתר גברא ודבר
עבדא ית־רבקה ואזל: ויצחק
אתא במרתוהי מבירא דמלאך
קיימא אתחזי־עלה והוא יתיב
בארעא דרומא: ונפק יצחק לצלאה
בחקלה למפני רמשא וזקף עינוהי
וחזא והא גמליא אתן: וזקפת
רבקה ית־עינהא וחזת ית־יצחק
ואתרכינת מעל גמלא: ואמרת
לעבדא מאן גברא דיכי דמהליך
בחקלא לקדמותנא ואמר עבדא
הוא רבוני ונסיבת עיפא ו
אתכסיאת: ואשתעי עבדא
ליצחק ית כל־פתגמיא דעבד:
ואעלת יצחק למשכנא וחזא והא־
תקנין עובדהא כעובדי שרה אמיה

מרובה מזה: וכשאלה את פיה. מכאן שאין משיאין את האשה אלא מדעתה: ותאמר
נא אלך. מעצמי ואף אם איכבס רוצים. את היי לאלפי רבבה. את וזרעך תקבלו אותה
ברכה שכאמר לאברהם בהר המוריה הרבה ארבה את זרעך יהי רצון שיהא אותו הזרע
ממך ולא מאשה אחרת: ונא בארי לחי ראי. שהלך להביא הגר לאברהם אביו שישאנה:
ישב בארץ הנגב. קרוב לאותו באר שכאמר ארבה הנגב וישב בין קדש ובין שור ושם
היה

לְרִבּוֹנִי: ויאמרו וַאֲמָרוּ נִקְרֵי לְרִיבָא וְנִשְׁמַעְתֵּה דְּהִיא אָמְרַת:
ויקראו וּקְרוֹ לְרִבְקָה וְאָמְרוּ לַהּ הֲתֵיזִילִין עִם גַּבְרָא הָדֵין וַאֲמַרַת
אֵיזֵיל: וישלחו וְאַלְוִיוּ יַת רִבְקָה אֲחָתְהוֹן וְיַת פַּרְגְּוּתַהּ וְיַת עַבְדָּא
דְּאַבְרָהָם וְיַת גּוּבְרוֹי: ויברכו וּבָרִיכוּ יַת רִבְקָה וַאֲמָרוּ לַהּ עַד כְּדוּן
הַוְיַת אֲחָתַן וּכְדוּן אַתְּ אֲזֹלָא וּמְחַנְסְבָא לְצַדִּיקָא יְהִי רַעֲיָא דְּמִינִיךְ יִפְקוּן
אַלְפִין דְּרִיבְוָן וְיֵרְתוּן בְּנַיְכִי יַת קוּרְיֵי סַנְאֵיהוֹם: ותקם וְקָמַת רִבְקָה
וְרִיבָתָהָא וּרְכִבָן עַל גַּמְלַיָּא וְאָזְלָן בָּתַר גַּבְרָא וּדְבַר עַבְדָּא יַת רִבְקָה
בַּהֲדֵיהּ וְטַיָּיל וְהֵיכְמָא דְּאִתְקְטָעָא לֵיהּ אָרְחָא בְּמֵיזְלֵיהּ לְפַדָּן אֲרָם
הֵיכְדֵין אִתְקְטָעָא לֵיהּ בְּמֵיתְבֵיהּ
דְּבֵיוֹמָא חַד אָזֵיל וּבְיוֹמָא חַד תֵּיב:

ירושלמי

ויצחק וְיִצְחָק הֲוָה אָתֵי מִן בֵּית מִדְרָשָׁא
מִדְרָשָׁא דְשֵׁם רַבָּא מַעֲלָנָא דְּבֵירָא
דְּאִתְגְּלֵי עֲלוֹהִי חַי וְקַיָּים דְּחַמִּיוּלָא
מִתְחַמִּיוּ הוּא הֲוָה יָתִיב בְּאַרְעָא
דְּרוֹמָא: ויצא וּנְפַק יִצְחָק
לְצַלָּאָה בְּאַנְפֵי בָרָא לְעִידוּנֵי רַמְשָׁא וּזְקַף עֵינוֹהִי וַחֲמָא וְהָא גַּמְלַיָּא
אָתְיָין: ותשא וּזְקַפַת רִבְקָה יַת עֵינָהָא וְחָמַת יַת יִצְחָק וְאִתְרְכִינַת
מֵעַל גַּמְלָא: ותאמר וַאֲמַרַת לְעַבְדָּא מַן גַּבְרָא הָדוּר וַיְאֵי דְּמִטַּיָּיל
בְּחַקְלָא לְקַדְמוּתָנָא וַאֲמַר עַבְדָּא

ירושלמי

הוא רִבּוֹנִי וּנְסִיבַת רְדִידָא וְאִתְעַטְּפַת וּנְסִיבַת רְדִידָהּ וְאִתְצַמְצַמַת בֵּיהּ:
בֵּיהּ: ויספר וְחָנִי עַבְדָּא
לְיִצְחָק יַת כָּל פִּתְגָּמַיָּא דְּעַבַד: ויביאה וְאָעֵלָהּ יִצְחָק לְמַשְׁכְּנָא
דְּשָׂרָה אִמֵּיהּ וּמִן יַד נְהַרַת בּוּצִינָא דְּטָפַת בִּזְמַן דְּמִיחַת שָׂרָה וּנְסִיב יַת
רִבְקָה

פכ היה הכאר שכאמר הכה בין קדש ובין כרד: לשון תפלה כמו ישפוך שיחו:
פנ ותלח את יצחק. ראתה אותו הדור ותוהה מהכת: ותפול. השמיטה עצמה לארץ
כתרגומו ואיתרכיכת הטתה עצמה לארץ ולא הגיעה עד הקרקע כמו הטי כא כדך
ארכיכי ויט שמים וארכין לשון מוטה לארץ ודומה לו כי יפול לא יוטל כלומר אם יטה
לארץ לא יגיע עד הקרקע: ותתכס. לשון ותתפעל כמו ותקבר ותשבר: ויספר
פד העבד. נלה לו כמים שכעשו לו שקפנה לו הארץ ושכודמכה לו רבקה בתפלתו:
הלהלה שרה אמו. ויביאה הלהלה וכעשית דוגמת שרה אמו כלומר והרי היא שרה אמו
שכל זמן ששרה קיימת היה כר דלוק מערב שבת לערב שבת וברכה מצויה בעיסה ועכן
קטור

לְאִשָּׁה וַיֶּאֱהַבֶהָ וַיִּנָּחֶם יִצְחָק אַחֲרֵי
אִמּוֹ: פ יז וַיִּסְּף אַבְרָהָם
וַיִּקַּח אִשָּׁה וּשְׁמָהּ קְטוּרָה:
יח וַתֵּלֶד לוֹ אֶת־זִמְרָן וְאֶת־יָקְשָׁן
וְאֶת־מְדָן וְאֶת־מִדְיָן וְאֶת־יִשְׁבָּק
וְאֶת־שּׁוּחַ: יט וְיָקְשָׁן יָלַד אֶת־שְׁבָא
וְאֶת־דְּדָן וּבְנֵי דְדָן הָיוּ אַשּׁוּרִם
וּלְטוּשִׁם וּלְאֻמִּים: כ וּבְנֵי מִדְיָן
עֵיפָה וָעֵפֶר וַחֲנֹךְ וַאֲבִידָע וְאֶלְדָּעָה
כָּל אֵלֶּה בְּנֵי קְטוּרָה: כא וַיִּתֵּן
אַבְרָהָם אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ לְיִצְחָק:
כב וְלִבְנֵי הַפִּלַגְשִׁים אֲשֶׁר
לְאַבְרָהָם נָתַן אַבְרָהָם מַתָּנֹת
וַיְשַׁלְּחֵם מֵעַל יִצְחָק בְּנוֹ בְּעוֹדֶנּוּ
חַי קֵדְמָה אֶל־אֶרֶץ קֶדֶם:
כג וְאֵלֶּה יְמֵי שְׁנֵי חַיֵּי אַבְרָהָם אֲשֶׁר־חָי
מְאַת שָׁנָה וְשִׁבְעִים שָׁנָה וְחָמֵשׁ
שָׁנִים: כד וַיִּגְוַע וַיָּמָת אַבְרָהָם
בְּשֵׂיבָה טוֹבָה זָקֵן וְשָׂבֵעַ וַיֵּאָסֶף
אֶל־עַמָּיו: כה וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ יִצְחָק
וְיִשְׁמָעֵאל בָּנָיו אֶל־מְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה
אֶל־שְׂדֵה עֶפְרֹן בֶּן־צֹחַר הַחִתִּי
אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי מַמְרֵא: כו הַשָּׂדֶה
אֲשֶׁר קָנָה אַבְרָהָם מֵאֵת בְּנֵי חֵת
שָׁמָּה קֻבַּר אַבְרָהָם וְשָׂרָה אִשְׁתּוֹ:
כז וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם
וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת־יִצְחָק בְּנוֹ וַיֵּשֶׁב
יִצְחָק עִם־בְּאֵר לַחַי רֹאִי:

ואילן

ורחמה ואתנחם יצחק בתר דמיתת
אמיה: ואוסיף אברהם
ונסיב אתתא ושמה קטורה: וילדת
ליה ית זמרן וית יקשן וית מדן
וית מדין וית ישבק וית שוח:
ויקשן אוליד ית שבא וית דדן ובני
דדן הוו למשרין ולשכונין ולנגוון:
ובני מדין עיפא ועפר וחנוך ואבידע
ואלדעה כל אילין בני קטורה:
ויהב אברהם ית כל די ליה ליצחק:
ולבני לחינתא די לאברהם יהב
אברהם מתנן ושלחינון מעל יצחק
ברה בעוד דהוא קיים קידמא
לארע מדינחא: ואילין יומי שני
חיי אברהם דחיא מאה ושבעין
וחמש שנין: ואתנגיד ומית
אברהם בסיבו טבא סיב ושבע
יומין ואתכניש לעמיה: וקברו
יתיה יצחק וישמעאל בנוהי
במערת כפלתא בחקל עפרון בר
צוחר חתאה די על אפי ממרא:
חקלא די זבן אברהם מן בני
חתאה תמן אתקבר אברהם ושרה
אתתיה: והוה בתר דמית
אברהם וברך יי ית יצחק ברה
ויתיב יצחק עם בירא דמלאך
קיימא אתחזי עלה:

ואילן

ואלה

קשור על האהל ומשמתה פסקו וכשבאת רבקה חזרו בו: לאחרי אמו. דרך ארץ כל
זמן שאמו של אדם קיימת כרוך הוא אצלה ומשמתה הוא מתכחש באשתו: קטורה. זו
הגרוכקרלת קטורה על שם שכאים מעשיה כקטרת ושקשרה פתחה שלא כזדוונה
לאדם מיום שפרשה מאברהם: אשורים ולטושים. שם ראשי אומות. ותרגום של אונקלוס
אין

שביעי
כה
כולם חסר
כ"מו וכן
מאמרו שיתין
תכלין ממו
לכפי דקל
מכריה שמע
דאכיל ואיסו
לא אכיל
את נפסוקים
דאית כהין
את ואת ואת
ואת ואת
ואת
חסר
כ"תפר ושונא

ד יפר

לית וחר
ואנרה ושרה
זקנים
ד ופיתן אכה
רעיה שמעה
מלכה

רִבְקָה וַהֲוָת לֵיהּ לְאִנְתּוּ וְרִיחֲמָא בְּגִין דְּחָמָא עוּבְדָהָא דְּתַקְנִין בְּעוּבְדֵי אִמֵּיהּ וְאִתְחַנְחַם יִצְחָק בָּתַר דְּמִיתַת אִמֵּיהּ: ויוסף וְאוֹסִיף אַבְרָהָם וּנְסִיב אִיתָּא וּשְׁמַהּ קְטוּרָה הִיא הָגַר דְּקִטֵּירָא לֵיהּ מִן שִׁירוּיָא: וְהִיא הֲוָת הָגָר דַּהֲוָת אֲסִירָא לֵיהּ מִן שִׁירוּיָהּ: ותלד וַיְלִידַת לֵיהּ יָת זִמְרָן וְיָת יָקְשָׁן וְיָת מְדָן וְיָת מִדְיָן וְיָת יִשְׁבָּק וְיָת שׁוּחַ: ויקשן וְיָקְשָׁן אוֹלִיד יָת שְׁבָא וְיָת דְּדָן וּבְנֵי דְּדָן הֲווֹן תַּגָּרִין וְאוּמָנִין וְרִישֵׁי אוּמִּין: תַּגָּרִין וַאֲמָפוּרִין וְרִישֵׁי אוּמִּין: ובני מדין וּבְנוֹי דְּמִדְיָן עֵיפָה וְעֵפֶר וַחֲנוֹךְ וַאֲבִידָע וְאֶלְדָּעָה כָּל אִלֵּין בְּנָהּ דְּקִטוּרָא: ויתן וְיָהַב אַבְרָהָם בְּמַתְּנָתֵהּ יָת כָּל דִּילֵיהּ לְיִצְחָק: ולבני וְלִבְנֵיהוֹם דְּפִלַּקְתִּין דְּלְאַבְרָהָם יְהַב אַבְרָהָם נִיכְסִין וּמְטַלְטְלִין לְמַתְּנָן וְתַרְיְכִינוּן מֵעִילּוֹי יִצְחָק בְּרֵיהּ עַד דְּהוּא בְּחַיֵּי וְאָזְלַן לְמִיתַב קִידוּמָא לְאַרַע מַדִּינְחָא: ואלה וְאִלֵּין סְכוּם יוֹמֵי חַיֵּי אַבְרָהָם דְּחַיָּא מְאָה וְשׁוּבְעִין וְחַמֵּשׁ שְׁנִין: ויגוע וְאִתְנְגִיד וּמִית אַבְרָהָם בְּשֵׁיבוּ טָבָא סִיב וְשַׂבַע כָּל טוּבָא בְּרַם יִשְׁמָעֵאל עֲבַד תְּתוּבָא בְּיוֹמוֹי וּבָתַר כֵּן אִתְכְּנַשׁ לְעַמֵּיהּ: ויקברו וּקְבָרוּ יָתֵיהּ יִצְחָק וְיִשְׁמָעֵאל בְּנוֹי לְמְעָרַת כְּפִילְתָּא לְחֶקֶל עֶפְרוֹן בַּר צוֹחַר חִיתָּאָה דְּעַל אַנְפֵּי מַמְרֵא: השדה חֲקַלָא דְּזַבַן אַבְרָהָם מִן בְּנֵי חִיתָּאָה תַּמָּן אִתְקְבַר אַבְרָהָם וְשָׂרָה אִנְתְּתֵיהּ: ויהי וּמִן בְּגַלַּל דְּלָא הֲוָה אַבְרָהָם צָבֵי לְבָרְכָא יָת יִשְׁמָעֵאל בְּגִין כֵּן לָא בָּרִיךְ יָת יִצְחָק דְּאִין הֲוָה מְבָרֵךְ לְיִצְחָק וְלָא מְבָרֵךְ לְיִשְׁמָעֵאל הֲוָה נְטִיר לֵיהּ נְבוּי וּבָתַר דְּמִית אַבְרָהָם בָּרִיךְ יְיָ יָת יִצְחָק וְיָתִיב יִצְחָק סְמִיךְ לְבֵירָא דְּאִתְגְּלֵי עֲלוֹי יְקָרְחַי וְקַיָּים דְּחָמֵי וְלָא אִתְחָמֵי: ואלה וְאִלֵּין תּוֹלְדַת ישמעאל

אין לי לישבו על לשון המקרא: ויתן אברהם וגו׳ אל׳ כחמיה ברכה דיצחק שאמר לו הקב״ה לאברהם והיה ברכה הברכות המורות בידך לברך את מי שתרצה ואברהם מסרן ליצחק: הפלגשים׳ ספר כתיב שלא היתה אלא פלגש אחת היא הגר היא קטורה׳ נשים בכתובה׳ פלגשים בלא כתובה׳ כדאמרינן בסנהדרין בנשים ופלגשים דדוד: כתן אברהם מתנות׳ פירשו רבותינו שם עומאה מסר להם: מאה שנה ושבעים שנה וחמש שנים׳ בן ק׳ כבן ע׳ ובן ע׳ כבן ה׳ בלא חטא: יצחק וישמעאל׳ מכאן שעשה ישמעאל תשובה והוליך את יצחק לפניו והיא שיבה טובה שנאמרה באברהם: ויהי אחרי מות אברהם ויברך וגו׳ כחמו תנחומי אבלים׳ דא״ל אעפ״י שמסר הקב״ה את הברכות לאברהם כתיירא לברך את יצחק מפני שנפה את עשו יונא ממנו אמר יבא בעל העולם ויברך את אשר

פ יב וְאֵלֶּה תֹּלְדֹת
יִשְׁמָעֵאל בֶּן־אַבְרָהָם אֲשֶׁר יָלְדָה
הָגָר הַמִּצְרִית שִׁפְחַת שָׂרָה
לְאַבְרָהָם: יג וְאֵלֶּה שְׁמוֹת
בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל בְּשֵׁמֹתָם לְתֹלְדֹתָם
בְּכֹר יִשְׁמָעֵאל נְבָיֹת וְקֵדָר וְאַדְבְּאֵל
וּמִבְשָׂם: יד וּמִשְׁמָע וְדוּמָה
וּמַשָּׂא: טו חֲדַד וְתֵימָא יְטוּר
נָפִישׁ וְקֶדְמָה: יז אֵלֶּה הֵם בְּנֵי
יִשְׁמָעֵאל וְאֵלֶּה שְׁמֹתָם בְּחַצְרֵיהֶם
וּבְטִירֹתָם שְׁנֵים־עָשָׂר נְשִׂיאִם
לְאֻמֹּתָם: יח וְאֵלֶּה שְׁנֵי חַיֵּי
יִשְׁמָעֵאל מְאַת שָׁנָה וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה
וְשֶׁבַע שָׁנִים וַיִּגְוַע וַיָּמָת וַיֵּאָסֶף אֶל־
עַמָּיו: יט וַיִּשְׁכְּנוּ מֵחֲוִילָה עַד־
שׁוּר אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי מִצְרַיִם בֹּאֲכָה
אַשּׁוּרָה עַל־פְּנֵי כָל־אֶחָיו נָפָל:

קה· יהוידע סימן·

ואילין תולדת ישמעאל בר־
אברהם די ילידת הגר מצריתא
אמתא דשרה לאברהם: ואילין
שמהן בני ישמעאל בשמהתהון
לתולדתהון בוכרא דישמעאל
נביות וקדר ואדבאל ומבשם:
ומשמע ודומה ומשא: חדד
ותימא יטור נפיש וקדמה:
אילין אינון בני ישמעאל ואילין
שמהתהון בפציחיהון ובכרכיהון
תרין עסר רברבין לאומהון:
ואילין שני חיי ישמעאל מאה
ותלתין ושבע שנין ואתנגיד ומית
ואיתכניש לעמיה: ושרו מחוילה
עד־חגרא דעל אפי מצרים מטי
לאתור על־אפי כל־אחוהי
שרא:

פ פ פ פ

יט ואלה תולדת יצחק בן־
אברהם אברהם
הוליד את־יצחק:
כ ויהי יצחק בן־ארבעים שנה
בקחתו את־רבקה בת־בתואל
הארמי

ואילין תולדת יצחק בר־
אברהם אברהם
אוליד ית־יצחק:
והוה יצחק בר־ארבעין שנין כד־
נסיב ית־רבקה בת־בתואל ארמאה
מפדן

יא ייטב בעיניו ובא הקלה וברכו: בשמותם לתולדות· סדר לידתן זה לאחר זה: בחצריהם·
כרכים שאין להם חומה· ותרגומו בפציחיהון שהם מפוזרים לשון פתיחה כמו פצחו ורננו:
יג ואלה שני חיי ישמעאל וגו· אל חייא בר אבא למה כתבו שבותיו של ישמעאל כדי ליחס בהם
שבותיו של יעקב משבותיו של ישמעאל למדנו שמשם יעקב בבית עבר יד שנה כשפירש
מאביו קודם שבא אצל לבן שהרי כשפירש יעקב מאביו מת ישמעאל שנאמר וילך עשו אל
ישמעאל וגו· כמו שמפורש בסוף מגלה בקראת: וינוע· לא באמרה נויעה אלא בגדיקים:
יח כפל· שכן· כמו מדין ועמלק ובני קדם כופלים בעמק· כאן הוא אומר לשון כפילה ולהלן
אומר על פני כל אחיו ישכון· עד שלא מת אברהם ישכון משמת אברהם כפל:

יִשְׁמָעֵאל בַּר אַבְרָהָם דִּילִידַת הָגָר מִצְרַיְתָא אַמְתָא דְשָׂרָה לְאַבְרָהָם: ואלה שמות וְאִלֵּין שְׁמָהַת בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל בְּשׁוּמְהוֹן לְתוֹלְדָתְהוֹן בּוּכְרָא דְיִשְׁמָעֵאל נְבָיוֹת וַעֲדָב וְאַדְבְּאֵל וּמִבְשָׂם: ומשמע וּצְמִיתָא וּשְׁתוּקָא וְסוּבְרָא: חדד חֲרִיפָא וְתֵימָא יְטוּר נָפִישׁ וְקֶדְמָה: אלה אִלֵּין הִינוּן בְּנוֹי דְיִשְׁמָעֵאל וְאִלֵּין שׁוּמְהוֹן בְּכוּפְרָנֵיהוֹן וּבְקַסְטְרָוָתְהוֹן תְּרֵיסַר רַבְּרְבִין לְאוּמָתְהוֹן: ואלה וְאִלֵּין שְׁנֵי חַיֵּי יִשְׁמָעֵאל מְאָה וּתְלָתִין וּשְׁבַע שְׁנִין וְהָדַר בִּתְיוּבָא וְאִתְנְגִיד וְאִתְכְּנַשׁ לְעַמֵּיהּ: וישכנו וְשָׁרוּ מִן הִינְדָּקִי עַד חֲלוּצָא דְעַל אַנְפֵּי מִצְרַיִם מֵעָלֵךְ לְאַתּוּר עַל אַנְפֵּי כָּל אָחוּי שָׁרָא בְּאַחֲסַנְתֵּיהּ:

ירושלמי

בְּכַפְרָנֵיהוֹן וּבְקַסְטְרָוָתְהוֹן תְּרֵי עֲשַׂר רַבְּרְבִין לְאוּמֵיהוֹן:

ירושלמי

וְשָׁרוּ מִן הִינְדָּקִיָא עַד חֲלוּצָת דְּאִית כָּל קֳבֵל מִצְרַיִם מַעֲלָךְ אָתוּרָיָה קֳדָם כָּל אַחוֹהִי שָׁרָא:

פ פ פ

ואלה

וְאִלֵּין תּוֹלְדַת יִצְחָק בַּר אַבְרָהָם וּמִן בְּגַלַּל דְּהַוָה אִיקוּנִין דְיִצְחָק מְדַמְּיִן לְאִיקוּנִין דְאַבְרָהָם הַוּוֹן בְּנֵי נָשָׁא אָמְרִין בְּקוּשְׁטָא אַבְרָהָם אוֹלִיד יָת יִצְחָק: וידי וַהֲוָה יִצְחָק בַּר אַרְבְּעִין שְׁנִין בְּמִסְבֵּיהּ יָת רִבְקָה בְּרַת בְּרוּאֵל אֲרַמָּאָה דְמִן פַּדַּן אֲרָם אַחְתֵּיהּ דְלָבָן אֲרַמָּאָה לֵיהּ לְאִנְתּוּ: ויעתר

וְאִלֵּין יְיוּחוּס תּוֹלְדוֹת:

פרשת תולדות יצחק

יא ואלה תולדות יצחק. יעקב ועשו הלמודים בפרשה ועל ידי שכתב הכתוב יצחק בן לאברהם הוזקק לומר לאברהם הוליד את יצחק לפי שהיו לינצי הדור אומרים מלכימלך כתעברה שרה שהרי כמה שנים שהתה עם לאברהם ולא כתעברה מימכו מה עשה הקלה בר קלמתר פניו של יצחק דומה לאברהם והעידו מכל לאברהם הוליד את יצחק וזהו שכתוב כאן יצחק בן לאברהם שהרי עדות יש שלאברהם הוליד את יצחק: בן לרבעים שנה. שהרי כשבא לאברהם מהר המוריה כתבשר שנולדה רבקה ויצחק היה בן לז שנה שהרי בו בפרק נתה שרה ומשנולד יצחק עד שתתה שרה לז היו ובת ג היתה כשנולד יצחק ובת קכז כשמתה שנאמר ויהיו חיי שרה ובו הרי ליצחק לז שנים ובו בפרק נולדה רבקה המתין לה עד שתהא ראויה לביאה ג שנים וכשלה: בת

הָאֲרַמִּי מִפַּדַּן אֲרָם אֲחוֹת לָבָן
הָאֲרַמִּי לוֹ לְאִשָּׁה: כא וַיֶּעְתַּר
יִצְחָק לַיהוָה לְנֹכַח אִשְׁתּוֹ כִּי עֲקָרָה
הִוא וַיֵּעָתֶר לוֹ יְהוָה וַתַּהַר רִבְקָה
אִשְׁתּוֹ: כב וַיִּתְרֹצְצוּ הַבָּנִים
בְּקִרְבָּהּ וַתֹּאמֶר אִם־כֵּן לָמָּה זֶּה
אָנֹכִי וַתֵּלֶךְ לִדְרֹשׁ אֶת־יְהוָה:
כג וַיֹּאמֶר יְהוָה לָהּ שְׁנֵי גוֹיִם
בְּבִטְנֵךְ וּשְׁנֵי לְאֻמִּים מִמֵּעַיִךְ יִפְרֵדוּ
וּלְאֹם מִלְּאֹם יֶאֱמָץ וְרַב יַעֲבֹד
צָעִיר: כד וַיִּמְלְאוּ יָמֶיהָ לָלֶדֶת
וְהִנֵּה תוֹמִם בְּבִטְנָהּ: כה וַיֵּצֵא
הָרִאשׁוֹן אַדְמוֹנִי כֻּלּוֹ כְּאַדֶּרֶת שֵׂעָר
וַיִּקְרְאוּ שְׁמוֹ עֵשָׂו: כו וְאַחֲרֵי־כֵן
יָצָא אָחִיו וְיָדוֹ אֹחֶזֶת בַּעֲקֵב עֵשָׂו

בנים קס ואס בית יעקב אס ובית עשו לקס:

כהן גויס ק

כל מסר נמ"ל מלא.

מִפַּדָּן אֲרָם אֲחָתֵיהּ דְּלָבָן אֲרַמָּאָה
לֵיהּ לְאִנְתּוּ: וְצַלִּי יִצְחָק קֳדָם יְיָ
לְקֳבֵיל אִנְתֵּיהּ אֲרֵי עַקְרָה הִיא
וְקַבֵּיל צְלוֹתֵיהּ יְיָ וְעַדְיָאַת רִבְקָה
אִנְתֵּיהּ: וְדַחֲקִין בְּנַיָּא בְּמֵעָהָא
וַאֲמַרַת אִם־כֵּן לְמָה דְנָן אֲנָא וְאָזְלַת
לְמִתְבַּע אוּלְפָּן מִן קֳדָם יְיָ: וַאֲמַר יְיָ
לָהּ תְּרֵין עַמְּמִין בְּמֵעָיְכִי וְתַרְתֵּין
מַלְכְוָן מִמֵּעָיְכִי יִתְפְּרְשׁוּן וּמַלְכוּ
מִמַּלְכוּ תִּתְקַף וְרַבָּא יִשְׁתַּעְבַּד
לְזְעֵירָא: וְשַׁלִּימוּ יוֹמָהָא לְמִילַּד
וְהָא תְּיוֹמִין בְּמֵעָהָא: וּנְפַק
קַדְמָאָה סְמוּק כּוּלֵּיהּ כְּגָלִים דְּשֵׂעָר
וּקְרוּ שְׁמֵיהּ עֵשָׂו: וּבָתַר־כֵּן נְפַק
אָחוּהִי וִידֵיהּ אֲחִידָא בְּעַקְבָא

ויקרא דעשו

בתואל מפדן ארם אחות לבן׳ וכי עדיין לא נכתב שהיא בת בתואל ואחות לבן ומפדן ארם
אלא להגיד שבחה שהיתה בת רשע ואחות רשע ומקומה לכשי רשע ולא למדה מפעשיהם:
פדן ארם · על שם ששכי ארם היו ארם נהריים וארם נוכה קורא אותו פדן לשון כמד בקר
תרגום פדן תורין ויש פותרין פדן ארם כמו שדה ארם שבלשון ישמעאל קורין לשדה
כא פדן: ויעתר · הרבה והפציר בתפלה: ויעתר · כתפגר וכתפיים וכתפתה לו
ואומר אכי כל לשון עתר לשון הפצרה ורבוי הוא וכן עתר ענן הקטרת ורבית עליה
העשן וכן העתרתם עלי דבריכם וכן כעתרות כשיקו שוכא דומות למרובות והכם למשא
אכקרישרא בלעז: לנכח אשתו · זה עומד בזוית זו ומתפלל וזו עומדת בזוית זו
ומתפללת: ויעתר לו · ולא לה שאין דומה תפלת צדיק בן צדיק לתפלת צדיק בן רשע
כב לפיכך לו ולא לה: ויתרוצצו · עכ המקרא הזה אומר דרשני שסתם מה היא רציצה זו
וכתב אכ למה זה אכי · רבותיכו דרשוהו לשון ריצה כשהיתה עוברת על פתחי תורה של
שם ועבר יעקב רץ ומפרכם לצאת עוברת על פתח עא ועשו מפרכם לצאת · דבר אחר
מתרוצצים זה עם זה ומריבים בבחלת שני עלמות: ותאמר אם כן · גדול בער העבור:
למה זה אכי · מתאוה ומתפללת על הריון: ותלך לדרוש · לבית מדרשו של שם: לדרוש
כג את ה׳ · להגיד לה מה תהא בסופה: ויאמר ה׳ לה · ע׳ שליח לשם כאמר ברוח הקדש והוא
אמר לה: שני גוים בבטנך · גויים כתיב אלו אכטוכיכוס ורבי שלא עבקו מעל שולחכם
לא הכון ולא חזרת לא בימות החמה ולא בימות הגשמים: ושני לאומים · אין לאום אלא
מלכות:

ויערתר ואזל יצחק לטור פולחנא אחר דכפתיה אבוי ודהב יצחק
בצלותיה דעתיה דקבה ממה דגזר על אנתתיה ארום עקרא הות גביה
עשרין ותרתין שנין ואתהפיך בגינה דעתיה דקבה ממרה דגזר עליה
דאף הוא הוה עקר ואתרווח
ירושלמי
ואיתעברת רבקה אנתתיה:
ואדחקוא בניה במעיה ואמרת
וירתרוצצו ואידחיקו בניא
אין כדין היא צעריהון דילדתא
במיעהא הי כגיברין עבדו קרבא
למה כען לי חיין למהוי לי בנין
ואמרת אם כדין הוא צערא
ואזלת למתבוע רחמין מן קדם יי:
דילידתא למה דין לי בנין ואזלת
בבית מדרשוי דשם רבא:
לבי מדרשא דשם רבא למבעי
רחמין מן קדם יי: ויאמר ואמר
יי לה תרין עממין במעייכי ותרין מלכוון ממעייכי יתפרשון ומלכו
ממלכו יהי אלים ורבא יהוי משתעבד לזעירא אם בגוי דזעירא נטרין
פקודיא דאורייתא: וימלאו ושלימו מאתן ושובעין יומי עיבורהא
ירושלמי
למילד והא תיומין במעהא:
ונפק קדמאה סומקרוי
ויצא ונפק קדמאה סומקרוי
כוליה כגלן דשער וקרו שמיה
כוליה כבילן דשער וקרון:
עשו מן בגלל דאתיליד כוליה
גמיר בשיער רישא ודיקנא ושיגין וככין: ואחרי כן ובתר כדין נפק
אחוי וידיה אחידא בעקבא דעשו וקרא שמיה יעקב ויצחק בר שיתין
שנין

מלכות: ממעיך יפרדו · מן המעים הם כפרדים זה לרשעו וזה לתומו: מלאם יומן · לא ישוו בגדולה כשזה קם זה כופל וכן הוא אומר אמלאה החרבה לא כתמלאה בור אלא מחורבנה של ירושלם: וימלאו ימיה · אבל בתמר כתיב ויהי בעת לדתה שלא מלאו ימיה כי לא חדשים ילדתם: והנה תומים · חסר ובתמר תאומים מלא לפי שסכיהם צדיקים אבל כאן אחד צדיק ואחד רשע: אדמוני · מימן הוא שיהא שופך דמים: כלו כאדרת שער · מלא שער כטלית של צמר המלאה שער פלוקירא בלעז · ויקראו שמו עשו · הכל קראו לו כן לפי שהיה כעשה וכגמר בשערו כפן שכים הרבה: ואחרי כן יצא אחיו · שמעתי מדרש אגדה הדורשו לתי פשוטו בדין היה אוחז בו לעכבו יעקב כונר מטיפה ראשונה ועשו מן השכייה בא ולמד משפופרת שפיה קטנה תן לה שתי אצבעות זו אחר זו הכנסת ראשונה תצא אחרונה והכנסת אחרונה תצא ראשונה כמצא עשו הכונר באחרונה יצא ראשונה ויעקב שכונר ראשונה יצא אחרון: בעקב עשו · מימן שאין זה מספיק לנטור מלכותו עד שזה עומד וכוטלה היתה ויעקב בא לעכבו שיהא

לו:

וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וְיִצְחָק בֶּן־שִׁשִּׁים
שָׁנָה בְּלִדְתָּ אֹתָם: כו וַיִּגְדְּלוּ
הַנְּעָרִים וַיְהִי עֵשָׂו אִישׁ יֹדֵעַ צַיִד
אִישׁ שָׂדֶה וְיַעֲקֹב אִישׁ תָּם יֹשֵׁב
אֹהָלִים: כז וַיֶּאֱהַב יִצְחָק אֶת־
עֵשָׂו כִּי־צַיִד בְּפִיו וְרִבְקָה אֹהֶבֶת
אֶת־יַעֲקֹב: כח וַיָּזֶד יַעֲקֹב נָזִיד
וַיָּבֹא עֵשָׂו מִן־הַשָּׂדֶה וְהוּא עָיֵף:
ל וַיֹּאמֶר עֵשָׂו אֶל־יַעֲקֹב הַלְעִיטֵנִי
נָא מִן־הָאָדֹם הָאָדֹם הַזֶּה כִּי
עָיֵף אָנֹכִי עַל־כֵּן קָרָא־שְׁמוֹ אֱדוֹם:
לא וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב מִכְרָה כַיּוֹם
אֶת־בְּכֹרָתְךָ לִי: לב וַיֹּאמֶר
עֵשָׂו הִנֵּה אָנֹכִי הוֹלֵךְ לָמוּת וְלָמָּה־
זֶּה לִי בְּכֹרָה: לג וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב
הִשָּׁבְעָה לִּי כַּיּוֹם וַיִּשָּׁבַע לוֹ וַיִּמְכֹּר
אֶת־בְּכֹרָתוֹ לְיַעֲקֹב: לד וְיַעֲקֹב
נָתַן לְעֵשָׂו לֶחֶם וּנְזִיד עֲדָשִׁים וַיֹּאכַל
וַיִּשְׁתְּ וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ וַיִּבֶז עֵשָׂו אֶת־
הַבְּכֹרָה: פ

כו: פ וַיְהִי רָעָב בָּאָרֶץ מִלְּבַד

הרעב

דְּעֵשָׂו וּקְרָא שְׁמֵיהּ יַעֲקֹב וְיִצְחָק בַּר
שִׁתִּין שְׁנִין כַּד יְלִידַת יַתְהוֹן:
וּרְבִיאוּ עֻלּוּמַיָּא וַהֲוָה עֵשָׂו גְּבַר
נַחְשִׁירְכָן גְּבַר נָפִיק חֲקַל וְיַעֲקֹב
גְּבַר שְׁלִים מְשַׁמֵּשׁ בֵּית־אוּלְפָנָא:
וּרְחִים יִצְחָק יַת־עֵשָׂו אֲרֵי מְצֵידִיתֵיהּ
הֲוָה־אָכִיל וְרִבְקָה רְחִמַת יַת־
יַעֲקֹב: וּבְשִׁיל יַעֲקֹב תַּבְשִׁילָא
וַאֲתָא עֵשָׂו מִן חַקְלָא הוּא מִשְׁלְהֵי:
וַאֲמַר עֵשָׂו לְיַעֲקֹב אַטְעִימְנִי כְּעַן
מִן־סִימוֹקָא סַמְקָא הָדֵין אֲרֵי
מִשְׁלְהֵי אֲנָא עַל־כֵּן קְרָא שְׁמֵיהּ
אֱדוֹם: וַאֲמַר יַעֲקֹב זַבִּין כְּיוֹם־
דִּילְהֵנְיָת בְּכוֹרוּתָךְ לִי: וַאֲמַר עֵשָׂו
הָא אֲנָא אָזִיל לְמִמַּת וּלְמָה דְנָן לִי
בְּכוֹרוּתָא: וַאֲמַר יַעֲקֹב קַיֵּם לִי
כְּיוֹם דִּלְהֵין וְקַיֵּם לִי וּזְבִין יַת־
בְּכוֹרוּתֵיהּ לְיַעֲקֹב: וְיַעֲקֹב יְהַב
לְעֵשָׂו לְחֵים וְתַבְשִׁיל דְּטָלוּפְחִין
וְאָכַל וּשְׁתִי וְקָם וַאֲזַל וְשַׁט עֵשָׂו
יַת־בְּכוֹרוּתָא:

וַהֲוָה כַּפְנָא בְּאַרְעָא בַּר מִכַּפְנָא

קדמאה

רחשון ללידה כראשון ליצירה ויפטור את רחמה ויטול את הבכורה מן הדין: ויקרא שמו יעקב. הקב"ה. לא אביו קרא לו יעקב על שם אחיזת העקב: בן ששים שנה. י' שנים מסכסלה עד שנעשית בת י"ג שנה ורחוים להריון ו' שנים הללו נפה והמתין לה כמו שעשה אביו לשרה כיון שלא נתעברה ידע שהיא עקרה והתפלל עליה ושפחה לא רצה ליטול לפי שנתקדש בהר המוריה להיות עולה תמימה: וינדלו. ויהי עשו. כל זמן שהיו קטנים לא היו נכרים במעשיהם ואין אדם מדקדק בהם מה עינים כיון שנעשו בני י"ג שנה זה פירש לבתי מדרשות וזה פירש לעצמו: יודע ציד. לצוד ולרמות את אביו בפיו ושואלו אבא היאך מעשרין את המלח היאך מעשרין את התבן כמבור אביו שהוא מדקדק במצות: איש שדה. במשמעו אדם בטל וגודה בקשתו חיות ועופות: תם. איננו בקי בכל אלה בלבו כן היו מי שאינו חריף לרמות קרוי תם: יושב אהלים. אהלו

של

אנין כד ילידת יתהום: ויגדלו ורביאו טליא והות עשו גבר
נחשירכן למיצוד עופין וחיוין גבר בפיק חקל קטיל בפשין דהוא קטל ית
נמרודיית חנוך ברית ויעקב גבר שלים בעובדוי משמש בבית מדרשא
דעבר תבע אולפן מן קדם יי: ויאהב ורחים יצחק ית עשו ארום
מלי רמיותא בפומיה ורבקה רחימת ית יעקב: ויזד ובהוא יומא
דמית אברהם בשיל יעקב תבשילי דטלופחי ואזל לנחמא לאבוי ואתא
עשו מן ברא והוא משלהי ארום חמש עבירן עבר בההוא יומא
פלח פולחנא נוכראה שפך אדמא זכיא ועל על עוליבתא מארשה
וכפר בחיי עלמא דאתי ובזא ית בכירותא: ויאמר ואמר עשו
ליעקב אטעם יתי כדון מן תבשילא סמוקא הדין ארום משלהי אנא
בגין כן קרא שמיה אדום: ויאמר ואמר יעקב זבין יומנא
כיום דאנת עתיד למיחסן ית בכירותך לי: ויאמר ואמר עשו
הא אנא אזיל לממת ולית אנא חיי ותוב בעלם אחרן ולמה דנן לי
בכירותא וחולקא בעלמא דאת אמר: ויאמר ואמר יעקב קיים
לי כיום דיהי וקיים ליה וזבין ית בכירותיה ליעקב: ויעקב ויעקב
נתן לעשו לחם ותבשיל דטלופחי ירושלמי
ואכל ושתי וקם ואזל ושט עשו
ית בכירותא וחולק עלמא דאתי:
ויהי והוה כד פנא תקיף בארעא
וקם ואזל וזבי עשו ית בכורותא
ואפס חולקה בעלמא דאתי וכפר
בתחיית מתיא:

דכנען

פא
כב
ג
לא
לב
לג

הרעב הראשון אשר היה בימי
אברהם וילך יצחק אל־אבימלך
מלך־פלשתים גררה: ו וירא
אליו יהוה ויאמר אל־תרד
מצרימה שכן בארץ אשר אמר
אליך: ג גור בארץ הזאת
ואהיה עמך ואברכך כי לך
ולזרעך אתן את־כל־הארצת האל
והקמתי את־השבעה אשר
נשבעתי לאברהם אביך:
ד והרביתי את־זרעך ככוכבי
השמים ונתתי לזרעך את כל־
הארצת האל והתברכו בזרעך כל
גויי הארץ: ה עקב אשר־
שמע אברהם בקלי וישמר משמרתי
מצותי חקותי ותורתי: ו וישב
יצחק בגרר: ז וישאלו אנשי
המקום לאשתו ויאמר אחתי היא
כי ירא לאמר אשתי פן־יהרגני
אנשי המקום על־רבקה כי־טובת
מראה הוא: ח ויהי כי־ארכו־
לו שם הימים וישקף אבימלך מלך
פלשתים בעד החלון וירא והנה
יצחק מצחק את רבקה אשתו:
ט ויקרא אבימלך ליצחק ויאמר
אך הנה אשתך הוא ואיך אמרת
אחתי היא ויאמר אליו יצחק כי
אמרתי פן־אמות עליה:
י ויאמר אבימלך מה־זאת עשית
לנו כמעט שכב אחד העם את־
אשתך והבאת עלינו אשם:

ויצו

כל מלה כלה חבר
ב ואידך כיכא אחד השם שם ירדס תיבי דמלך דור קף סגא כסכיל עכמו סגא מלך:

קדמאה דהוה ביומי אברהם ואזל
יצחק לות אבימלך מלכא־
דפלשתאי לגרר: ואתגלי ליה יי
ואמר לא תתחות למצרים שרי
בארעא דאימר לך: דור בארעא
הדא ויהי מימרי בסעדך ואברכיך
ארי־לך ולבנך אתן ית־כל ארעתא
האילין ואקיים ית־קיימא דקיימית
לאברהם אבוך: ואסגי ית־בנך
ככוכבי שמיא ואתן לבנך ית כל־
ארעתא האילין ויתברכון בדיל־
בנך כל עממי ארעא: חלף
דקבל אברהם במימרי ונטר
מטרת־מימרי פיקודי קיימי ו
ואוריתי: ויתיב יצחק בגרר:
ושאילו אינשי אתרא על־עיסק
אתתיה ואמר דאחת היא ארי דחיל
למימר אתתי דילמא יקטלונני
אינשי אתרא על־רבקה ארי־
שפירת חיזו היא: והוה כד־
סגיו־ליה תמן יומיא ואסתכי
אבימלך מלכא דפלשתאי מן
חרכא וחזא והא יצחק מחאיך ית
רבקה אתתיה: וקרא אבימלך
ליצחק ואמר ברם הא אתתך היא
ואיכדין אמרת אחתי היא ואמר
ליה יצחק ארי אמרית דילמא
אתקטיל עלה: ואמר אבימלך
מה־דא עבדת לנא כזעיר־כון
שכיב דמיחד בעמא עם אתתך
ואיתיתא עלנא חובא: ופקיד
אבימלך

כל מלה כלה חבר
ב ואידך כיכא אחד השם שם ירדס תיבי דמלך דור קף סגא כסכיל עכמו סגא מלך:

לסעו סביזה עבודתו של מקום: קל תרל מגרימה: סהיה דעתו לרדת מגרים כמו

דכנען בר מכפנא קדמאה דהוה ביומוי דאברהם ואזל יצחק לות
אבימלך מלכא דפלשתאי לגרר: וירא והוה בלבביה דיצחק
למיחות למצרים ואתגלי ליה יי ואמר לא תיחות למצרים שרי בארעא
דאימר לך: גור דור בארעא הדא ויהי מימרי בסעדך ואברכינך
ארום לך ולבנך אתן ית כל ארעתא האלין ואקיים ית קיימא דקיימית
לאברהם אבוך: והרבתי ואסגי ית בנך היי כוכבי שמיא ואתן
לבנך ית כל ארעתא האלין ויתברכון בגין בנך כל עממי ארעא: עקב
חולף די קביל אברהם במימרי ונטר מטרת מימרי פקודייי קיימיי ואורייתי:
וישב ויתיב יצחק בגרר: וישאלו ושאילו אינשי אתרא על
אינתתיה ואמר אחתי היא ארום דחיל למימר לה אנתתי ארום חשיב
בלבביה דלמא יקטלוני אינשי אתרא על עיסק רבקה ארום שפירת חיזו
היא: ויהי והוה כד סגו ליה ירושלמי
חמן יומיא למישרין ואודיק אבימלך וָאדיק:
מלכא דפלישתאי מן חרכא וחמא
והוה יצחק חאיך עם רבקה אנתתיה: ויקרא וקרא אבימלך ליצחק
ואמר ברם הא אינתתך היא והיכדין אמרת אחתי היא ואמר ליה יצחק
ארום אמרית בלבבי דלמא ירושלמי
אתקטיל בגינה: ויאמר ואמר ואמר אבימלך מה היא דא
אבימלך מה דא עבדת לנא כזעיר דעבדתא לן הא קליל זעיר אילו
פין שכיב מלכא דמיחד בעמא עם שימש חד טליא עם אתתך והוית
אנתחך ואייתיתא עלנא חובא: מיתית עלנא חובא רבא: ויצו

שירד לאביו בימי הרעב: אל תרד מצרימה · שאתה עולה תמימה ואין חוכה לארץ כדאי
לך: האל · כמו הילה: והתברכו בזרעך · לדס אומר לבנו יהא זרעך כזרעו של
יצחק וכן בכל המקרא וזה אב לכולן בך יברך ישראל לאמר ואף לענין הקללה מביאו כן
והיתה הלשה לאלה שהמקלל שוכלו אומר תהא כפלוכית וכן והכחתם שמכם לשבועה
לבחירי שהנשבע אומר יהא כפלוני אם עשיתי כך וכך: שמע אברהם בקולי · בשביל שקיבלתי
אותו: ושמור משמרתי · גזרות להרחקה על אזהרות שבתורה כגון שביות לעריות
ושבות לשבת: מצותי · דברים שאלו לא נכתבו ראוין הם להצטוות כגון גזל ושפיכות
דמים: חקותי · דברים שיצר הרע ואומות העולם משיבין עליהם כגון אכילת חזיר
ולבישת שעטנז שאין טעם בדבר אלא גזירת המלך וחקותיו על עבדיו: ותורותי ·
להביא תורה שבעל פה הלכה למשה מסיני · לאשתו: על אשתו כמו אמרי לי אחי הוא:
כי אמרתי · אמר מעתה אין לי לדאג מאחר שלא אכפוה עד עכשיו ולא מזהר להיות כשמר:
וישקף אבימלך · ראה משמש מטתו: אחל כעס · המיוחד בעם זה המלך: והבאת
עליכו

ג ד

ה

ו

ז

ח

לאמר הנגע באיש הזה ובאשתו
מות יומת: יז וזרע יצחק בארץ
ההוא וימצא בשנה ההוא מאה
שלישי שערים ויברכהו יהוה. ויגדל האיש
ד מנה וילך הלוך וגדל עד כי גדל מאד:
יח ויהי לו מקנה צאן ומקנה
בקר ועבדה רבה ויקנאו אתו
פלשתים: יט וכל הבארת אשר
חפרו עבדי אביו בימי אברהם
ל מנה לחלק אביו סתמום פלשתים וימלאום
רמז למה מנחתי הערל עפר: יא ויאמר אבימלך אל יצחק
בעפר לך מעמנו כי עצמת ממנו מאד:
יב וילך משם יצחק ויחן בנחל
גרר וישב שם: יג ויחפר יצחק
כלם רסר ויחפר את בארת המים אשר
כלם הסר חפרו בימי אברהם אביו ויסתמום
לומלא פלשתים אחרי מות אברהם ויקרא
ם מנה ל נקב להן שמות כשמת אשר קרא להן
אביו: יד ויחפרו עבדי יצחק
בנחל וימצאו שם באר מים חיים:
כלם מנה יס טו ויריבו רעי גרר עם רעי יצחק
לאמר לנו המים ויקרא שם הבאר
עשק כי הרתעשקו עמו: טז
ויחפרו באר אחרת וריבו גם
עליה ויקרא שמה שטנה:
יז ויעתק משם ויחפר באר
אחרת ולא רבו עליה ויקרא שמה
פעמים חסר רחבות ויאמר כי עתה הרחיב
פורס חסר יהוה לנו ופרינו בארץ:
רביעי יח ויעל משם באר שבע:
יט וירא אליו יהוה בלילה
ההוא

אבימלך ית כל עמא למימר דינזק
לגברא הדין ולאתתיה אתקטלא
יתקטל: וזרע יצחק בארעא
ההיא ואשכח בשתא ההיא על-
חד מאה בדשערוהי וברכיה יי:
ורבא גברא ואזל אזיל ורבי עד
די רבא לחדא: והוו ליה
גיתי ענא וגיתי תורי ופולחנא סגי
וקניאו ביה פלשתאי: וכל
בירי דחפרו עבדי אבוהי ביומי
אברהם אבוהי טמונין פלשתאי
וכלינין עפרא: ואמר אבימלך
ליצחק אזיל מעמנא ארי תקיפתא
מינא לחדא: ואזל מתמן
יצחק ושרא בנחלא דגרר ויתיב
תמן: ותב יצחק וחפרית
בירי דמיא דחפרו ביומי אברהם
אבוהי וטמונין פלשתאי בתר
דמית אברהם וקרא להן שמהן
כשמהן די קרי להן אבוהי:
וחפרו עבדי יצחק בנחלא
ואשכחו תמן בירא דמיין נבעין:
ונצו רעוותא דגרר עם רעותא
דיצחק למימר די לנא מיא וקרא
שמא דבירא עסק ארי אתעסקו
עמיה: וחפרו בירא אוחרי
ונצו אף עלה וקרא שמה שטנה:
ואסתלק מתמן וחפר בירא אוחרי
ולא נצו עלה וקרא שמה רחובות
ואמר ארי כען אפתי יי לנא ונפוש
בארעא: וסליק מתמן לבאר
שבע: ואתגלי ליה יי בליליא
ההוא

ויצו ופקיד אבימלך ית כל עמא למימר דיקרב לגיש בגברא
הדין ובאנתתיה אתקטלא יתקטל: ויזרע וזרע יצחק
לצדקתא בארעא ההיא ואשכח בשתא ההיא על חד מאה בדשערוי
ובריכיה יי: ויגדל ורבא גברא ואזל אזיל ורבי עד די
רבא לחדא: ויהי והוו ליה גיתי עאן וגיתי תורין ופולחנא סגיאת
וקניאו יתיה פלשתאי: וכל וכל בירין דחפרו עבדי אבוי ביומי
אברהם אבוי טמונינון פלשתאי ומלונון עפרא: ויאמר ואמר
אבימלך ליצחק איזל מעמנא ארי תקיפתא מינא בנכסין לחדא: וילך
ואזל מתמן יצחק ושרא בנחלא דגרר ויתיב תמן: וישב ותב יצחק
וחפר ית בירין דמוי די חפרו עבדי אבוי ביומי אברהם אבוי וטמונינון
פלישתאי בתר דמית אברהם וקרא להון שמהן די הוה
קרי להון אבוי: ויחפרו וחפרו עבדי יצחק בנחלא ואשכחו
תמן ביר מוי נבעין: וריבו ונצו רעוותא דגרר עם רעוותא דיצחק
למימר דילנא מיא והוה צבו מן שמיא ויבשת ובכן אהדרו יתה ליצחק
ונבעת וקרא שמא דבירא עסק ארום אתעסקו עלה עמיה: ויחפרו
וחפסו ביר אוחרי ונצו אוף עלה ויבשת ותולא נבעת וקרא שמה שטנה:
ויעתק ואסתלק מתמן וחפס ביר אוחרי ולא נצו עלה הי כקדמאי
וקרא שמה רווחתא ואמר ארום כדון ארווח יי לנא ויפשינא בארעא:
ויעל וסליק מתמן לבירא דשבע: וירא ואתגלי ליה יי בליליא
ההוא

עליכו. לא שכב בכל הכלות לאשם עליכו: בארץ ההיא. לא עלה שליכה חשובה כארץ יב
ישראל עגמה כארץ שבעה גוים. בשנה ההיא. לא על פי שליכה כתקנה שהיתה שכת
רעבון: מלה שעריס. שלמדוה כמה ריצוייה לעשות ועשת על ר׳ שלמדוה מלה.
ורבותיכו לאמרו לומר זה למעשרות היה: בארץ ההיא בשנה ההיא. שכיהם למה לומר
שהארץ קשה והשנה קשה: כי גדל מאד. שהיו אומרים זכל פרדותיו של יצחק ולא יג
כספו וזהבו של אבימלך: ועבלה רבה. פעולה רבה בלשון לעז לוכרייכא עבודה יד
משמע עבודה אחת. עבדה משמע פעולה רבה: סתמום פלשתים. מפני שלמדו תקלה מו
אם לבו מפני הניסות הבאות עליכו עמוכין פלשתאי לשון סתימה ובלשון משנה מטמטם
את הלב: נבחל נגר. רחוק מן העיר: וישב ויחפור את הבארות אשר חפרו בימי יז
אברהם אביו. ופלשתים סתמום קודם שנכנס יצחק מגרר חזר וחפרן: עשק. ערער: כ
כי התעשקו עמו. כתעשקו עליה במריבה וערער: שטנה. כוש״מכט: כא
ופרינו בארץ. כתרגומו וכיפוס בארעא: ואחות כב

ההוא ויאמר אנכי אלהי אברהם
אביך אל־תירא כי־אתך אנכי
וברכתיך והרביתי את־זרעך
בעבור אברהם עבדי: כה ויבן
שם מזבח ויקרא בשם יהוה ויט־
שם אהלה ויכרו־שם עבדי־יצחק
באר: כו ואבימלך הלך אליו מגרר
ואחזת מרעהו ופיכל שר־צבאו:
כז ויאמר אלהם יצחק מדוע
באתם אלי ואתם שנאתם אתי
ותשלחוני מאתכם: כח ויאמרו
ראו ראינו כי־היה יהוה עמך
ונאמר תהי נא אלה בינותינו
בינינו ובינך ונכרתה ברית עמך:
כט אם־תעשה עמנו רעה
כאשר לא נגענוך וכאשר עשינו
עמך רק־טוב ונשלחך בשלום
אתה עתה ברוך יהוה: ל ויעש
להם משתה ויאכלו וישתו:
לא וישכימו בבקר וישבעו איש
לאחיו וישלחם יצחק וילכו מאתו
בשלום: לב ויהי ביום ההוא
ויבאו עבדי יצחק ויגדו לו על־
אדות הבאר אשר חפרו ויאמרו לו
מצאנו מים: לג ויקרא אתה
שבעה על־כן שם־העיר באר
שבע עד היום הזה: ס
לד ויהי עשו בן־ארבעים
שנה ויקח אשה את־יהודית בת־
בארי החתי ואת־בשמת בת־אילן
החתי: לה ותהיין מרת רוח
ליצחק ולרבקה: ס

ויהי

ההוא ואמר אנא אלהיה דאברהם
אבוך לא־תדחל ארי־בסעדך
מימרי ואברכינך ואסגי ית־בנך
בדיל אברהם עבדי: ובנא
תמן מדבחא וצלי בשמא דיי
ופרסיה־תמן למשכניה וכרו־תמן
עבדי־יצחק בירא: ואבימלך
אתא לותיה מגרר וסיעת רחמוהי
ופיכל רב־חיליהון: ואמר להון
יצחק מה־דין אתיתון לותי ואתון
סניתון יתי ושלחתוני מלותכון:
ואמרו מחזא חזינא ארי־הוה
מימרא־דיי בסעדך ואמרנא
תרתקיים כען מומתא דהוה־בין
אבהתנא בינא ובינך ונגזר קיים
עמך: אם־תעביד עמנא בישא
כמא דלא אנזיקנך וכמא דעבדנא
עמך לחוד־טב ונשלחינך בשלם
אתה כען ברוך יהוה: ועבד להון
משתיא ואכלו ושתיאו: ואקדימו
בצפרא וקיימו גבר לאחוהי
ושלחינון יצחק ואזלו מלותיה
בשלם: והוה ביומא ההוא ואתו
עבדי יצחק וחויאו ליה על־עיסק
בירא דחפרו ואמרו ליה אשכחנא
מיא: וקרא יתה שבעה על־כן
שמא דקרתא באר־שבע עד
יומא הדין: והוה עשו
בר ארבעין שנין ונסיב אתתא ית־
יהודית בת־בארי חתאה וית־
בשמת בת־אילון חתאה: והוואה
מסרבן ומרגזן על־מימר יצחק
ורבקה:

כתיקון ספר תורה לה לו כולו אכל כעל בקסרה אומר להלה כה"ק.

5 ומלה

ד' כ כתוב ולו
וב כתוב ה"ק
עד מן כ' מלה

5 ומלה

חמישי

דהוא ואמר אנא אלקא דאברהם אבוך לא תדחל ארום בסעדך מימרי
ואברכינך ואסגי ית בנך בגין זכותא דאברהם עבדי : ויבן ובנא תמן
מדבחא וצלי בשמא דיי ופרס חמן משכניה וחפסו תמן עבדי יצחק
בירא : ואבימלך וכד נפק יצחק מגרר אתיבשן ביריהון ואילניהון לא
עבדו פירין וארגישו רבגין דתריכו יתיה הווה להון כל דא ואזל
אבימלך לוותיה מגרר ואתקיף ברחמוי למיזל עמיה ופיכל רב חיליה :
ויאמ׳ ואמר להון יצחק מדין אתיהון לוותי דאצלי עליכון ואתון סניתון
יתי ותרכתוני מלוותכון : ויאמרו ואמרו מחמא חמינא ארום הוה
מימרא דיי בסעדך דבזכותך הוות לן כל טבתא וכדו נפקתא מן ארעון
יבישו בירן ואלנא לא עבדו פירין ואמרנא נהדרינה לוותנא ותתקיים
כדון מומתא דהות בינן ובכין תהי בינן ובינך ונגזור קים עמך : אם
אם תעביד עמנא בישא היכמא דלא קריבנא בך לביש והיכמא דעבדנא
עמך לחוד טב ושלחנך פון בשלם אנת כדון ברוכא דיי : וישכימו
ואקדימו בצפר וקימו גבר לאחוי ופסג מתגא דחמריה ויהב פסגא חדא
להום לסהדו וצלי עליהום יצחק ואתרוחו ואלוינון יצחק ואזלו מלותיה
בשלם : ויהי והוה ביומא ההיא ואתו עבדי יצחק ותנו ליה על
עיסק בירא דחפסו ואמרו ליה אשכחנא מוי : ויקרא וקרא יתה
שבעה בגין כן שמא דקרתא ביר שבע עד יומא הדין : ויהי והות
עשו בר ארבעין שנין ונסיב איתא ית יהודית ברת בארי חיתאה וית
בשמת ברת אילון חיתאה :

ירושלמי

ותהיין והוון מגחנן בפולחנא נוכראה ומתכוונן לאמרדא בעובדיהון בישיא ליצחק ולרבקה :

ירושלמי

והוין סרהבנין ואפחת רוח פולחן בפולחנא נוכרייה ולא הוו מקבלן אולפן לא מן יצחק ולא מן רבקה :

ויהי

ואחזת מרעהו · כתרגומו וסיעת מרחמוהי סיעת מאוהביו · ול תתמה על תיו של אחזת
וא״עפ שאין תיבה סמוכה יש דוגמתה במקרא עזרת מכר ושכורת ולא מיין : לאחזת · לשון
קניה ואנול שכאחזון יחד : ראה ראיכו · ראה באחיך ראיכו בך : תהי כא שה ביכותיכו ·
תהי כא השה אשר ביכותיכו מיומי אביך תהי גם עת ביכיכו וביכיך : לא כגעכוך · כשאמרכו
לך לך מעמכו : אתה · גם אתה עשה לכו כן : שבעה · על שם הברית : בן ארבעי שכה ·
עשו היה כמשל לחזיר שכא יכרכמכה חזיר מיער החזיר הזה כשהוא שוכב פושט טלפיו
לומ׳ ראו שאני טהור כך אלו גוזלים וחומסים ומראים עצמם כשרים כל מ׳ שכה היה עשו
בד כשים תחת בעליהן ומעבה אותם כשהיה בן מ׳ אמר אבא בן מ׳ שכה כשא אשה אף אני
בן : מורת רוח · לשון ממרים הייתם כל מעשיהן היו לעגבון : ליצחק ולרבקה · שהיו

כז
ל מסל

ט ויהי כי־זקן יצחק ותכהין
עיניו מראת ויקרא את־עשו בנו
הגדל ויאמר אליו בני ויאמר אליו
הנני: יא ויאמר הנה־נא זקנתי
לא ידעתי יום מותי: יב ועתה
שא־נא כליך תליך וקשתך וצא
השדה וצודה לי צידה:
יג ועשה־לי מטעמים כאשר
אהבתי והביאה לי ואכלה בעבור
תברכך נפשי בטרם אמות:
יד ורבקה שמעת בדבר יצחק
אל־עשו בנו וילך עשו השדה
לצוד ציד להביא: טו ורבקה
אמרה אל־יעקב בנה לאמר הנה
שמעתי את־אביך מדבר אל־עשו
אחיך לאמר: טז הביאה לי ציד
ועשה־לי מטעמים ואוכלה
ואברכה לפני יהוה לפני מותי:
יז ועתה בני שמע בקלי לאשר
אני מצוה אתך: יח לך־נא
אל־הצאן וקח־לי משם שני גדיי
עזים טבים ואעשה אתם מטעמים
לאביך כאשר אהב: יט והבאת
לאביך ואכל בעבור אשר יברכך
לפני מותו: כ ויאמר יעקב
אל רבקה אמו הן עשו אחי איש
שעיר ואנכי איש חלק: כא אולי
ימשני אבי והייתי בעיניו כמתעתע
והבאתי עלי קללה ולא ברכה:
כב ותאמר לו אמו עלי קללתך
בני

ורבקה: והודה כד־סיפ
יצחק וכהיא עינוהי מלמחזי וקרא
ית־עשו ברה רבא ואמר ליה ברי
ואמר ליה הא אנא: ואמר הא־
כען סיבית לית־אנא ידע יומא
דאמות: וכען סב כען זינך סייפך
וקשתך ופוק לחקלא וצוד לי
ציידא: ועביד־לי תבשילין כמא־
דרחימית ואעל לי ואכול בדיל
די־תברכינך נפשי עד־לא אימות:
ורבקה שמעת בדמליל יצחק עם־
עשו ברה ואזל עשו לחקלא
למיצד ציידא לאיתאה: ורבקה
אמרת ליעקב ברה למימר הא
שמעית ית־אבוך ממליל עם עשו
אחוך למימר: אתי לי ציידה
ועביד־לי תבשילין ואיכול
ואברכינך קדם יי קדם מותי:
וכען ברי קבל מיני למא די־אנא
מפקדא יתך: אזיל כען לות ענא
וסב־לי מתמן תרין גדיי בר־עזין
טבין ואעבד ית־אינון תבשילין
לאבוך כמא דרחים: ותיתי לאבוך
ויכול בדיל דיברכינך קדם מותיה:
ואמר יעקב לרבקה אמיה הא
עשו אחי גבר שערן ואנא גבר
שעיע: מאים ימושנני אבא ואיהי
בעינוהי כמתלעב ואיתי עלי לוטין
ולא ברכן: ואמרת ליה אמה עלי
יתאמר בנבואה דלא ייתון לוטיא
עלך

ל מסל כד"ס ומר חסר ומברכך גדלה סמך מסם כגימט' מסלי סכך בתב לה בכמיכתה. ל מסר וכעמין

ל מלא

ויהי וַהֲוָה כַּד סִיב יִצְחָק וְכַהֵין עֵינוֹי מִלְּחֲמֵי דְּכַד כַּפְּתֵיהּ אֲבוּי
אִסְתַּכַּל בְּכוּרְסְיֵהּ יְקָרָא וְשַׁרְיָין מֵהַהוּא זִמְנָא עֵינוֹי לְמֶכְהֵי וּקְרָא יָת
עֵשָׂו בְּרֵיהּ רַבָּא בְּאַרְבְּעִין בְּנִיסָן וְאָמַר לֵיהּ בְּרִי הָא לֵילְיָא דֵּין עִילָּאִי
מְשַׁבְּחִין לְמָאנֵי עָלְמָא וְאוֹצְרֵי שַׁלִּין מִתְפַּתְּחִין בֵּיהּ וְאָמַר לֵיהּ הַאנָא
דְּיֵאמַר וְאָמַר הָא כְּרוֹן סִיבִית לֵית אֲנָא יָדַע יוֹם מוֹתִי: ועתה וּכְדוֹן
סַב כְּרוֹן מָאנֵי זֵינָךְ בֵּית גִּירָךְ וְקִישְׁתָּךְ וּפוֹק לְחַקְלָא וְצוּד לִי צֵידָא: ועשה
וְעֵיבַד לִי תַּבְשִׁילִין הֵיכְמָא דְּרָחֵימִית וְתֵעוֹל לְוָתִי וְאֵיכוֹל בְּגִין דְּתִבָּרְכִינָךְ
נַפְשִׁי עַד לָא אֵימוֹת: ורבק וְרִבְקָה שַׁמְעַת בְּרוּחַ קוּדְשָׁא כַּד מַלֵּיל יִצְחָק
עִם עֵשָׂו בְּרֵיהּ וְאָזַל עֵשָׂו לְחַקְלָא לְמֵיצַד צֵידָא לְאֵיתְיָאָה: ורבקה וְרִבְקָה
אָמְרַת לְיַעֲקֹב בְּרָהּ לְמֵימַר הָא לֵילְיָא הָדֵין עִלָּאִי מְשַׁבְּחִין לְמָרֵי עָלְמָא
וְאוֹצְרֵי שַׁלִּין מִתְפַּתְּחִין בֵּיהּ וְשַׁמְעִית יָת אֲבוּךְ מְמַלֵּיל עִם עֵשָׂו אָחוּךְ
לְמֵימַר: הביאה אֶעֱלֵי צֵידָהּ וְעֵיבַד לִי תַּבְשִׁילִין וְאֵיכוֹל וַאֲבָרְכִינָךְ
קֳדָם יְיָ קֳדָם דְּאֵימוֹת: ועתה וּכְעַן בְּרִי קַבֵּיל מִנִּי לְמַה דַּאֲנָא
מְפַקֵּד יָתָךְ: לך אֵיזֵיל כְּרוֹן לְבֵית עָנָא וְסַב לִי מִתַּמָּן תְּרֵי גְּדָיֵי עִזִּין
שַׁמְנִין חַד לְשׁוּם פִּסְחָא וְחַד לְשׁוּם קָרְבַּן חַגָּא וַאֲעֵבִיד יַתְהוֹן תַּבְשִׁילִין
לְאָבוּךְ הֵיכְמָה דִּי רָחִים: והבאת וְתָעֵיל לְאָבוּךְ וְיֵכוֹל בְּגִין דִּיבָרְכִינָךְ
קֳדָם מוֹתֵיהּ: ויאמר וְעַל דַּהֲוָה יַעֲקֹב דָּחִיל חֵישָׁאָה דָּחִיל דִּלְמָא
יִלְטְשִׁינֵיהּ אֲבוּי וְאָמַר הָא עֵשָׂו אָחִי גְּבַר שַׁעְרָן וַאֲנָא גְּבַר שָׁעִיעַ: אולי
מָאִים יְגַשְּׁשֵׁנִי אַבָּא וְאֶהְיֶה בְעֵינָיו כְּמְתַעְתֵּעַ וְהֵבֵאתִי עָלַי
קְלָלָה וְלֹא בְרָכָה: ויאמר וְאָמַרַת לֵיהּ אִין בִּירְכָן יְבָרְכִינָךְ יְיָ
עָלָךְ וְעַל בְּנָךְ וְאִין לְוָטִין יְלַטְּטִינָךְ יְיָ עָלַי וְעַל נַפְשִׁי בְּרַם קַבֵּל מִנִּי
ואזיל

ידעתי יום מותי. אמר רבי יהושע בן קרחה אם מניע אדם לפרק לאכותיו ידאג חמש
שנים לפני כן וחמש לאחר כן ויצחק היה בן קכ"ג אמר שמא לפרק אמי אני מניע והיא
אתה בת קכ"ז והריני בחמש שנים המוך לפרקה לפיכך לא ידעתי יום מותי שמא לפרק
אמי שמא לפרק אבא: תלייך. חרבך שדרך לתלותה: שא כא. לשון השחזה כאותה
שנכיכו אין משחיזין את הסכין אבל משיאה על גבי חבלתה חדד סכיך ושחוט יפה שלא
תאחיל כבלה: ונודה לי. מן הפקר ולא מן הגזל: לפני ה'. ברשותו שיסכים
על ידי: לנול ביל להביא. מהו להביא אם לא ימצא ביל יביא מן הגזל: וקח לי.
משלי הם ואינם גזל שכך כתב לה יצחק בכתובתה ליטול שני גדיי עזים בכל יום כ"ר:
שני גדיי עזים. וכי שני גדיי עזים היה מאכלו של יצחק אלא האחד הקריב פסח בז
ביום והאחד עשה מטעמים כפרקי דרבי אליעזר: כאשר אהב. כי טעם הגדי כטעם
הצבי: איש שעיר. בעל שער: ימושני. כמו מחמש בנחרים:

a
ב
ג
ד
ה
יא יב

בְּנִי אַךְ שְׁמַע בְּקֹלִי וְלֵךְ קַח־לִי׃
יד וַיֵּלֶךְ וַיִּקַּח וַיָּבֵא לְאִמּוֹ
וַתַּעַשׂ אִמּוֹ מַטְעַמִּים כַּאֲשֶׁר אָהַב
אָבִיו׃ טו וַתִּקַּח רִבְקָה אֶת־
בִּגְדֵי עֵשָׂו בְּנָהּ הַגָּדֹל הַחֲמֻדֹת
אֲשֶׁר אִתָּהּ בַּבָּיִת וַתַּלְבֵּשׁ אֶת־יַעֲקֹב
בְּנָהּ הַקָּטֹן׃ טז וְאֵת עֹרֹת גְּדָיֵי
הָעִזִּים הִלְבִּישָׁה עַל־יָדָיו וְעַל חֶלְקַת
צַוָּארָיו׃ יז וַתִּתֵּן אֶת־הַמַּטְעַמִּים
וְאֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר עָשָׂתָה בְּיַד יַעֲקֹב
בְּנָהּ׃ יח וַיָּבֹא אֶל־אָבִיו וַיֹּאמַר
אָבִי וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי מִי אַתָּה בְּנִי׃
יט וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־אָבִיו
אָנֹכִי עֵשָׂו בְּכֹרֶךָ עָשִׂיתִי כַּאֲשֶׁר
דִּבַּרְתָּ אֵלַי קוּם־נָא שְׁבָה וְאֹכְלָה
מִצֵּידִי בַּעֲבוּר תְּבָרֲכֵנִי נַפְשֶׁךָ׃
כ וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל־בְּנוֹ מַה־
זֶּה מִהַרְתָּ לִמְצֹא בְנִי וַיֹּאמֶר כִּי
הִקְרָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָנָי׃
כא וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל־יַעֲקֹב
גְּשָׁה־נָּא וַאֲמֻשְׁךָ בְּנִי הַאַתָּה זֶה בְּנִי
עֵשָׂו אִם־לֹא׃ כב וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב
אֶל־יִצְחָק אָבִיו וַיְמֻשֵּׁהוּ וַיֹּאמֶר הַקּוֹל
קוֹל יַעֲקֹב וְהַיָּדַיִם יְדֵי עֵשָׂו׃
כג וְלֹא הִכִּרוֹ כִּי־הָיוּ יָדָיו כְּיָדֵי
עֵשָׂו אָחִיו שְׂעִרֹת וַיְבָרְכֵהוּ׃
כד וַיֹּאמֶר אַתָּה זֶה בְּנִי עֵשָׂו
וַיֹּאמֶר אָנִי׃ כה וַיֹּאמֶר הַגִּשָׁה לִּי
וְאֹכְלָה מִצֵּיד בְּנִי לְמַעַן תְּבָרֶכְךָ נַפְשִׁי
וַיַּגֶּשׁ־לוֹ וַיֹּאכַל וַיָּבֵא לוֹ יַיִן וַיִּשְׁתְּ׃
כו וַיֹּאמֶר אֵלָיו יִצְחָק אָבִיו גְּשָׁה־
נָּא וּשְׁקָה־לִּי בְנִי׃ כז וַיִּגַּשׁ וַיִּשַּׁק־

לו

כ״ל חסר כמ״ש
ל׳ יתר דחסר

ל׳ ומלא
ב׳ כסורייתא
כתרי ליסני
נל קריי׳ ואת
כלחס כר מן
ואת הלחם

כלס חסר

ל׳ נחסר

י׳ חסר כליסב׳
ז׳ יתר כליסנא

ד׳ יתר כליסב׳

ששי
ל׳ נחסר

יד׳ כמעט
נתרי׳ סוטרי׳

עָלָיו בְּרִי בְּרַם קַבִּיל מִנִּי וְאֵיזֵיל
סַב־לִי׃ וַאֲזַל וּנְסִיב וְאַיְתִי לְאִמֵּיהּ
וְעַבְדַת אִמֵּיהּ תַּבְשִׁילִין כְּמָא דְרַחֵם
אֲבוּהִי׃ וּנְסִיבַת רִבְקָה יַת־לְבוּשֵׁי
עֵשָׂו בְּרַהּ רַבָּא דַּכְיָיתָא דִּי עִמָּהּ
בְּבֵיתָא וְאַלְבִּישִׁינוּן יַת־יַעֲקֹב בְּרַהּ
זְעֵירָא׃ וְיַת מַשְׁכֵּי גַּדְיֵי בַּר־עִזֵּי
אַלְבִּישַׁת עַל־יְדוֹהִי וְעַל שְׁעִיעוּת
צַוָּארוֹהִי׃ וְיָהֲבַת יַת־תַּבְשִׁילַיָּא
וְיַת־לַחְמָא דִּי עַבְדַת בִּידָא דְיַעֲקֹב
בְּרַהּ׃ וְעַל לְוַת אֲבוּהִי וַאֲמַר אַבָּא
וַאֲמַר הָא אֲנָא מָאן אַנְתְּ בְּרִי׃
וַאֲמַר יַעֲקֹב לְאָבוּהִי אֲנָא עֵשָׂו
בּוּכְרָךְ עַבְדִּית כְּמָא דְמַלֵּלְתָּא לִי
קוּם־כְּעַן אִסְתְּחַר וְתֵיכוּל מִצֵּידִי
בְּדִיל דִּי־תְבָרְכִנְּנִי נַפְשָׁךְ׃ וַאֲמַר
יִצְחָק לִבְרֵיהּ מַה־דֵּין אוֹחֵיתָא
לְאַשְׁכְּחָא בְּרִי וַאֲמַר אֲרֵי זִמְּנָן יְיָ אֱלָהָךְ
קָדָמָי׃ וַאֲמַר יִצְחָק לְיַעֲקֹב קְרֵיב־
כְּעַן וַאֲמוּשִׁנָּךְ בְּרִי הַאִתְּ דֵּין בְּרִי
עֵשָׂו אִם־לָא׃ וּקְרֵיב יַעֲקֹב לְוַת
יִצְחָק אֲבוּהִי וּמְשֵׁיהּ וַאֲמַר קָלָא
קָלֵיהּ דְּיַעֲקֹב וִידַיָּא יְדוֹהִי דְּעֵשָׂו׃
וְלָא אִישְׁתְּמוֹדְעֵיהּ אֲרֵי הֲוָן יְדוֹהִי
כִּידֵי עֵשָׂו אָחוּהִי שְׂעִירָן וּבָרְכֵיהּ׃
וַאֲמַר אַתְּ דֵּין בְּרִי עֵשָׂו וַאֲמַר אֲנָא׃
וַאֲמַר קְרֵיב לִי וְאֵיכוּל מִצֵּידָא דְּבְרִי
בְּדִיל דִּי־תְבָרְכִנְּךָ נַפְשִׁי וּקְרֵיב
לֵיהּ וַאֲכַל וְאַיְתִי לֵיהּ חַמְרָא וּשְׁתִי׃
וַאֲמַר לֵיהּ יִצְחָק אֲבוּהִי קְרֵיב־כְּעַן
וּנְשֵׁק לִי בְּרִי׃ וּקְרֵיב וּנְשֵׁק לֵיהּ

וְאֵיזֵל סַב לִי: וילך וַאֲזַל וּנְסִיב וַאֲיָתִי לְאִמֵּיהּ וַעֲבָדַת אִמֵּיהּ תַּבְשִׁילִין
הֵיכְמָא דְרַחֵם אָבוּי: ותקח וּנְסִיבַת רִבְקָה יַת לְבוּשֵׁי עֵשָׂו בְּרָהּ רַבָּא
מְרַגְּגַן דְּהוּוֹ מִן אָדָם קַדְמָאי וְהַרְוָא יוֹמָא לָא אַלְבְּשִׁינוּן עֵשָׂו וְאִשְׁתַּאַרוּ
גַּבָּהּ בְּבֵיתָא וְאַלְבֵּשַׁת יַת יַעֲקֹב בְּרָא זְעֵירָא: ואת וְיַת מַשְׁכֵּי דְגַדְיֵי
בְּנֵי עִזֵּי אַלְבִּישַׁת עַל יְדוֹי וְעַל שְׁעוֹת צַוְּרֵיהּ: ותתן וְסַדְרַת יַת
תַּבְשִׁילָא וְיַת לַחְמָא דִי עֲבָדַת בְּיַד יַעֲקֹב בְּרָהּ: ויבא וְעָאל לְוַת
אָבוּי וְאָמַר אַבָּא וְאָמַר הָאנָא מַן אַנְתְּ בְּרִי: ויאמר וְאָמַר יַעֲקֹב
לְאָבוּי אָנָא עֵשָׂו בּוּכְרָךְ עֲבַדְנָא הֵיכְמָא דְמַלֵּילְתָּא עִמִּי קוּם כְּדֵין אִסְתְּחַר
וְתֵיכוּל מִצֵּידִי בְּגִין דִּתְבָרְכִינְנִי נַפְשָׁךְ: ויאמר וְאָמַר יִצְחָק לִבְרֵיהּ
מַה דֵּין אוֹחִיתָא לְאַשְׁכְּחָא בְּרִי וְאָמַר אֲרוּם יְזַמֵּן יְיָ אֱלָקָךְ קָדָמַי: ויאמר
וְאָמַר יִצְחָק לְיַעֲקֹב קְרִיב כְּדוֹן וַאֲמוּשִׁינָךְ בְּרִי הַאַנְתְּ דֵּין בְּרִי עֵשָׂו אִין לָא:
ויגש וְקָרִיב יַעֲקֹב לְוַת יִצְחָק
אָבוּי וּגְשָׁשֵׁיהּ וְאָמַר קָלָא הָדֵין ירושלמי
קָלֵיהּ דְיַעֲקֹב בְּרַם מַמַּשׁ יְדוֹי מְמוּשׁ יְדוֹי מְמוּשׁ יְדוֹי דְעֵשָׂו:
כְּמִימַשׁ יְדוֹי דְעֵשָׂו: ולא וְלָא
אִשְׁתְּמוֹדְעֵיהּ אֲרוּם הֲוָה יְדוֹי כִּידֵי עֵשָׂו אָחוּי שְׁעַרְנַיִן וּבָרְכֵיהּ: ויאמר
וְאָמַר אַנְתְּ הוּא דֵין בְּרִי עֵשָׂו וְאָמַר אָנָא: ויאמר וְאָמַר קְרֵיב לִי
וְאֵיכוּל מִצֵּידָא דִבְרִי בְּגִין דִּתְבָרְכִינָךְ נַפְשִׁי וְקָרִיב לֵיהּ וְאָכַל וְלָא הֲוָה
חֲמָרָא גַּבֵּיהּ וְאַזְדַּמַּן לֵיהּ מַלְאָכָא וְאַיְתִי מִן חַמְרָא דְאִצְטְנַע בְּעִינְבוֹיֵי מִן
יוֹמֵי שִׁירוּי עָלְמָא וְיַהֲבֵיהּ בְּיַד יַעֲקֹב וְיַעֲקֹב אַמְטֵי לֵיהּ לְאָבוּי וּשְׁתִי:
ויאמר וְאָמַר לֵיהּ יִצְחָק אָבוּי קְרֵיב כְּדוֹן וְשַׁק לִי בְּרִי: ויגש וְקָרִיב
וּנְשִׁיק לֵיהּ וְאָרַח יַת רֵיחָא דְלְבוּשׁוֹי וּבָרְכֵיהּ וְאָמַר חָמוּן רֵיחָא דִבְרִי
כְּרֵיחָא

לו׳ וַיָּרַח אֶת־רֵיחַ בְּגָדָיו וַיְבָרְכֵהוּ
וַיֹּאמֶר רְאֵה רֵיחַ בְּנִי כְּרֵיחַ שָׂדֶה
אֲשֶׁר בֵּרְכוֹ יְהוָה׃ כח וְיִתֶּן־לְךָ
הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי
הָאָרֶץ וְרֹב דָּגָן וְתִירֹשׁ׃
כט יַעַבְדוּךָ עַמִּים וְיִשְׁתַּחֲוּ לְךָ
לְאֻמִּים הֱוֵה גְבִיר לְאַחֶיךָ וְיִשְׁתַּחֲוּ
לְךָ בְּנֵי אִמֶּךָ אֹרְרֶיךָ אָרוּר וּמְבָרְכֶיךָ
בָּרוּךְ׃ ל וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כִּלָּה
יִצְחָק לְבָרֵךְ אֶת־יַעֲקֹב וַיְהִי אַךְ יָצֹא
יָצָא יַעֲקֹב מֵאֵת פְּנֵי יִצְחָק אָבִיו
וְעֵשָׂו אָחִיו בָּא מִצֵּידוֹ׃
לא וַיַּעַשׂ גַּם־הוּא מַטְעַמִּים
וַיָּבֵא לְאָבִיו וַיֹּאמֶר לְאָבִיו יָקֻם אָבִי
וֹיאכַל מִצַּיד בְּנוֹ בַּעֲבוּר תְּבָרְכַנִּי
נַפְשֶׁךָ׃ לב וַיֹּאמֶר לוֹ יִצְחָק אָבִיו
מִי־אֵתָּה וַיֹּאמֶר אֲנִי בִנְךָ בְכֹרְךָ עֵשָׂו׃
לג וַיֶּחֱרַד יִצְחָק חֲרָדָה גְדֹלָה
עַד־מְאֹד וַיֹּאמֶר מִי־אֵפוֹא הוּא
הַצָּד־צַיִד וַיָּבֵא לִי וֹאכַל מִכֹּל
בְּטֶרֶם תָּבוֹא וַאֲבָרְכֵהוּ גַּם־בָּרוּךְ
יִהְיֶה׃ לד כְּשֹׁמַע עֵשָׂו אֶת־דִּבְרֵי
אָבִיו וַיִּצְעַק צְעָקָה גְדֹלָה וּמָרָה
עַד־מְאֹד וַיֹּאמֶר לְאָבִיו בָּרְכֵנִי גַּם־
אָנִי אָבִי׃ לה וַיֹּאמֶר בָּא אָחִיךָ

יא כוס סגרכ׳
כ׳ היכות
לימר לך
מברכו כסס
סנכ׳ מעולם
כ׳ו
ויסתחוו ק׳

ל׳ו׳ ואורריך

ספר

כ׳ ספר׳

ס׳ומיניך קס
עמכא דלחמא
וכפר כנכתי׳

כל אוריית
ספר כמ׳ד
מנס׳

שביעי

במרמה

ויריח׳ והלא אין ריח רע יותר משטף העזים אלא מלמד שנכנסה עמו ריח גן עדן׃
כריח שדה אשר ברכו ה׳׃ שכתן בו ריח טוב וזהו שדה תפוחים כך דרשו רז״ל׃ ויתן
לך׃ ויתן ויחזור ויתן ברלשית רבה׃ ולפי פשוטו מוסף לענין הרלשון ראה ריח בני
שכתן לו הקב״ה כריח שדה ונומר ועוד יתן לך מטל השמים וגו׳ כמשמעו ומדרשי אגדה
ים הרבה לכמה פנים׃ בני אתה׃ ויעקב אמר ליהודה בני אתיך לפי שהיו לו בנים
מכמה אמהות וכאן שלא כשאר אלא אשה אחת אומר בני אתה׃ אורריך ארור ומברכיך
ברוך׃ ובכלעם הוא אומר מברכיך ברוך ואורריך ארור הצדיקים תחלתם יסורים
ובופן

ואדחי ית ריחא דלבושוהי ובריכיה
ואמר חזי ריחא דבני כריחא דחקלא
די ברכיה יי׃ ויתן לך יי מטלא
דשמיא ומטובא דארעא וסגיאות
עיבור וחמר׃ יפלחונך עממין
וישתעבדון לך מלכון דיוי רב
לאחוך ויסגדון לך בני אמך ליטך
יהון ליטין ומברכך יהון בריכין׃
והוה כד שיצי יצחק לברכא ית־
יעקב והוה ברם מיפק נפק יעקב
מן קדם יצחק אבוהי ועשו אחוהי
אתא מצידיה׃ ועבד אף הוא
תבשילין ואעיל לאבוהי ואמר
לאבוהי יקום אבא וייכול מצידא
דבריה בדיל די תברכינני נפשך׃
ואמר ליה יצחק אבוהי מן את
ואמר אנא ברך בוכרך עשו׃ ותוה
יצחק תוהא רבא עד לחדא ואמר
מאן הוא דיכי דצד צידא ואעיל
לי ואכלית מכולא עד לא תיעול
ובריכתיה אף־ברוך יהי׃ כד שמע
עשו ית־פתגמי אבוהי וצוח צוחא
רבתא ומרירא עד לחדא ואמר
לאבוהי ברכני אף־אנא אבא׃
ואמר על אחוך בחוכמא וקביל

ברכתך׃

יא
יב
יג

בְּרִיחָא דְקִטוֹרֶת בּוּסְמָנַיָּא דַעֲתִידָא מִתְקְרָבָא בְּטַוּוּר בֵּי מַקְדְּשָׁא דְאִתְקְרֵי חֲקִיל דְּבִרְיךְ יְהֵיהּ יְיָ וְאִתְרְעֵי לְאַשְׁרָאָה שְׁכִינָתֵיהּ תַּמָּן: וְיִתֵּן לְךָ מֵימְרָא דַיְיָ מִטּוּב טַלִּין דְּנָחֲתִין מִן שְׁמַיָּא וּמִטּוּב מַבּוּעִין דְּסַלְקִין וּמַרְבְּיָין צִמְחֵי אַרְעָא מְלַרַע וְסוּגְנוֹי עִבּוּר וְחַמַּר: יַעַבְדוּךָ יִשְׁתַּעְבְּדוּן לָךְ אוּמַיָּא כָּל בְּנוֹי דְעֵשָׂו וְיִגְחֲנוּן קוּמָךְ מַלְכְוָתָא כָּל בְּנָהָא דְקִטוֹרָה רַב וְשַׁלִּיט תְּהֵי עַל אָחָךְ וִיהוֹן מְקַדְּמִין לְמִשְׁאַל בִּשְׁלָמָךְ בְּנֵי אִמָּךְ לַיְיָשָׁךְ בְּרִי יְהוֹן לִיטִין כְּכַלְעָס בַּר בְּעוֹר וּמְבָרְכָךְ יְהוֹן בְּרִיכָן כְּמֹשֶׁה נְבִיָּא סַפְּרָהוֹס דְּיִשְׂרָאֵל: וְיִתֵּן לְךָ מִן שְׁמַיָּא וּמִטּוּב מַבּוּעִין דְּסַלְקִין וּמַרְבְּיָין צִמְחֵי אַרְעָא מְלַרַע וְסוּגְנוֹי עִבּוּר וְחַמַּר: יִעַבְדוּךָ יִשְׁתַּעְבְּדוּן לָךְ אוּמַיָּא כָּל בְּנוֹי דְעֵשָׂו וְיִגְחֲנוּן קוּמָךְ מַלְכְוָתָא כָּל בְּנָהָא דְקִטוֹרָה רַב וְשַׁלִּיט תְּהֵי עַל אָחָךְ וִיהוֹן מְקַדְּמִין לְמִשְׁאַל בִּשְׁלָמָךְ בְּנֵי אִמָּךְ לַיְיָשָׁךְ בְּרִי יְהוֹן לִיטִין כְּכַלְעָס בַּר בְּעוֹר וּמְבָרְכָךְ יְהוֹן בְּרִיכָן כְּמֹשֶׁה נְבִיָּא סַפְּרָהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל:

ירושלמי

יִפְלְחוּן קָדָמָךְ אוּמַיָּא כָּל בְּנוֹי דְאָחוּךְ וְיִשְׁתַּעְבְּדוּן לָךְ כָּל מַלְכַיָּא כָּל בְּנוֹי דְיִשְׁמָעֵאל הֲוֵי רַב וְשַׁלִּיט עַל בְּנֵי קְטוּרָה יְהוֹן מְקַדְּמִין וְשָׁאֵלִין בִּשְׁלָמָךְ כָּל בְּנוֹי דְלָבָן אֲחוּהָ דְאִמָּךְ מָאן דְּלַיִיט יָתָךְ יַעֲקֹב בְּרִי יְהֵוֵי לַיִיט כְּכַלְעָס בֶּן בְּעוֹר וּמָאן דְּמְבָרֵךְ יָתָךְ יְהֵוֵי בְּרִיךְ כְּמֹשֶׁה נְבִיָּא סַפְּרָהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל:

וַיְהִי וְהוּא זָרַע יִצְחָק לְבָרְכָא יָת יַעֲקֹב וְהוּא בְּרַם מֵיפַק נְפַק יַעֲקֹב כְּתַרְתֵּין טְפוּחִין מִלְּוָת יִצְחָק אָבוּהָ וַעֲשָׂו אָחוּי עַל מְצַיְּדֵיהּ: וַיַּעַשׂ וְעָבֵיד מֵימְרָא דַיְיָ מִנְיָה צַיְדָא דַמְיָא וַאֲשַׁכַּח כַּלְבָא חַדָּא וְקַטְלֵיהּ וְעָבַד אַף הוּא מִנְיָה תַּבְשִׁילִין וְאַיְתִי לְאָבוּי וְאָמַר לְאָבוּי יְקוּם אַבָּא וְיֵיכוּל מִצַּיְדָא דְבַרְיָה בְּדִיל דִּיתְבָרְכִינִי נַפְשָׁךְ: וַיֹּאמֶר וַאֲמַר לֵיהּ יִצְחָק אָבוּי וְאָמַר לֵיהּ מַאן אַנְתְּ וַאֲמַר אֲנָא בְּרָךְ בּוּכְרָךְ עֵשָׂו: וַיֶּחֱרַד וְאִזְדַּעְזַע יִצְחָק זְעִזּוּעַ סַגִּי כְּדִי שָׁמַע יָת קָלֵיהּ דְעֵשָׂו וְרֵיחַ תַּבְשִׁילֵיהּ עָלַת בְּאַנְפּוֹי הֵיכְרֵיחָא דִיקִידַת גֶּהִינָּם וַאֲמַר מָאן הוּא דֵיכִי דְצַד צַיְדָא וְאָעֵל לִי וַאֲכָלִית מִכֹּל דַּאֲיִתִי עַד דְּלָא עָלַת וּבְרִיכְתֵּיהּ וְאַף הָכִי בְּרִיךְ יְהֵי: כְּשָׁמְעוֹ כְּדִי שָׁמַע עֵשָׂו יָת פִּתְגָמֵי אָבוּי וְצָוַח צְוָחָתָא רַבְּתָא וּמְרִירְתָּא עַד לַחֲדָא וַאֲמַר לְאָבוּי בָּרִיכְנִי אוּף לִי אַבָּא: וַיֹּאמֶר וַאֲמַר עָל אָחוּךָ

בְּמִרְמָה וַיִּקַּח בִּרְכָתֶךָ: לו וַיֹּאמֶר הֲכִי
קָרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וַיַּעְקְבֵנִי זֶה פַּעֲמַיִם
אֶת־בְּכֹרָתִי לָקָח וְהִנֵּה עַתָּה לָקַח
בִּרְכָתִי וַיֹּאמֶר הֲלֹא־אָצַלְתָּ לִּי
בְּרָכָה: לז וַיַּעַן יִצְחָק וַיֹּאמֶר
לְעֵשָׂו הֵן גְּבִיר שַׂמְתִּיו לָךְ וְאֶת־
כָּל־אֶחָיו נָתַתִּי לוֹ לַעֲבָדִים וְדָגָן
וְתִירֹשׁ סְמַכְתִּיו וּלְכָה אֵפוֹא מַה
אֶעֱשֶׂה בְּנִי: לח וַיֹּאמֶר עֵשָׂו
אֶל־אָבִיו הַבְרָכָה אַחַת הִוא־לְךָ
אָבִי בָּרְכֵנִי גַם־אֲנִי אָבִי וַיִּשָּׂא עֵשָׂו
קֹלוֹ וַיִּבְךְּ: לט וַיַּעַן יִצְחָק אָבִיו
וַיֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּה מִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ
יִהְיֶה מוֹשָׁבֶךָ וּמִטַּל הַשָּׁמַיִם מֵעָל:
מ וְעַל־חַרְבְּךָ תִחְיֶה וְאֶת־
אָחִיךָ תַּעֲבֹד וְהָיָה כַּאֲשֶׁר תָּרִיד
וּפָרַקְתָּ עֻלּוֹ מֵעַל צַוָּארֶךָ:
מא וַיִּשְׂטֹם עֵשָׂו אֶת־יַעֲקֹב עַל־
הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרְכוֹ אָבִיו וַיֹּאמֶר
עֵשָׂו בְּלִבּוֹ יִקְרְבוּ יְמֵי אֵבֶל אָבִי
וְאַהַרְגָה אֶת־יַעֲקֹב אָחִי:
מב וַיֻּגַּד לְרִבְקָה אֶת־דִּבְרֵי עֵשָׂו
בְּנָהּ הַגָּדֹל וַתִּשְׁלַח וַתִּקְרָא
לְיַעֲקֹב בְּנָהּ הַקָּטָן וַתֹּאמֶר אֵלָיו
הִנֵּה עֵשָׂו אָחִיךָ מִתְנַחֵם לְךָ
לְהָרְגְךָ:

ל׳ כתיב ס׳ כפוף

אל אוריי ספר כד מן ח׳

פני הספר כפפוקים

אמירה נלכו יא׳ ר דס׳ קריכת מיתה:

בִּרְכָתֶךָ: וַאֲמַר יָאוּת קְרָא שְׁמֵיהּ
יַעֲקֹב וְחַכְמִנִּי דְּנָן תַּרְתֵּין זִימְנִין יַת־
בְּכִירוּתִי נְסִיב וְהָא כְּעָן קַבֵּל בִּרְכָתִי
וַאֲמַר הֲלָא־שְׁבַקְתְּ לִי בִּרְכָתָא:
וְאָתִיב יִצְחָק וַאֲמַר לְעֵשָׂו הָא רַב
שַׁוִּיתֵיהּ לָךְ וְיַת כָּל־אַחוֹהִי יְהַבִּית
לֵיהּ לְעַבְדִּין וְעִיבּוּר וְחַמַּר סְעַדְתֵּיהּ
וְלָךְ הָכָא מָה אַעְבֵּיד בְּרִי: וַאֲמַר
עֵשָׂו לַאֲבוּהִי הַבִּרְכָתָא חֲדָא הִיא־
לָךְ אַבָּא בָּרְכְנִי אַף אֲנָא אַבָּא וְאָרִים
עֵשָׂו קָלֵיהּ וּבְכָא: וְאָתִיב יִצְחָק
אֲבוּהִי וַאֲמַר לֵיהּ הָא מִטּוּבָא
דְּאַרְעָא יְהֵי מוֹתְבָךְ וּמִטַּלָּא דִּשְׁמַיָּא
מִלְּעֵילָא: וְעַל־חַרְבָּךְ תְּחֵי וְיַת־
אָחוּךְ תִּפְלַח וִיהֵי כַּד־יַעְבְּרוּן בְּנוֹהִי
עַל־פִּתְגָמֵי אוֹרַיְתָא וְתַעְדֵּי נִירָהּ
מֵעַל צַוָּארָךְ: וּנְטַר עֵשָׂו דְּבָנוּ
לְיַעֲקֹב עַל־בִּרְכָתָא דִּי בָרְכֵיהּ
אֲבוּהִי וַאֲמַר עֵשָׂו בְּלִבֵּיהּ יְקָרְבוּן
יוֹמֵי אֲבֵלָא דְּאַבָּא וְאֶקְטוֹל יַת־
יַעֲקֹב אָחִי: וְאִתְחַוְיָה לְרִבְקָה יַת־
פִּתְגָמֵי עֵשָׂו בְּרַהּ רַבָּא וּשְׁלַחַת
וּקְרַת לְיַעֲקֹב בְּרַהּ זְעֵירָא וַאֲמַרַת
לֵיהּ הָא עֵשָׂו אָחוּךְ כְּמִין לָךְ
לְמִקְטָלָךְ:

לב לו מדעתו: במלת מה · בחכמה: הכי קרא שמו · לשון תימה הוא כמו הכי אתי אתה שמא
לכך נקרא שמו יעקב על שם כופו שהוא עתיד לעקבני · תכחומא ליה חרד יצחק
אמר מה עון יש בי שברכתי קטן לפני גדול ושכיתי כדר היקם התחיל עשו מבעק
ויעקבני זה פעמים אמר לו אביו מה עשה לך אמר לו את בכורתי לקח אמר בכך הייתי
מכר וחרד שמא עברתי על שורת הדין עכשיו לבכור ברכתי גם ברוך יהיה: ויעקבני:
כתרגומו וכמכי ארבכי ואדב וכמן ויש מתרגמין וחכמני כתחכם לי: אצלת · לשון
לג הפרשה כמו ויאכל: הן גביר · ברכה זו שביעית היא והוא עושה אותה רשותך אמר לו

מה

אָחוּךְ בְּחָכְמָתָא וְקַבֵּל מִינִי בִּרְכָתָךְ: ויאמר וַאֲמַר בִּקוּשְׁטָא קָרָא
שְׁמֵיהּ יַעֲקֹב וְשָׁקַר בִּי דְנַן תַּרְתֵּין זִמְנִין יַת בְּכִירוּתִי נְסִיב וְהָא כְּדוּן קַבֵּיל
בִּירְכָתִי וַאֲמַר הָלָא שַׁבְקָתָא לִי בִּרְכָתָא: ויען וְאָתִיב יִצְחָק וַאֲמַר
לְעֵשָׂו הָא שְׁלִיט מִינֵיתֵיהּ עָלָךְ וְיַת כָּל אָחוּי שַׁוִּיתִי קוּמוֹי לְעַבְדִין וְאַזִּיל
וְתִיטְרַד מִנִּי דְּמָה אֶעְבִּיד לָךְ בְּרִי: ויאמר וַאֲמַר עֵשָׂו לְאָבוּי
הַבִּירְכָתָא חֲדָא הִיא לָךְ אִיבָּא בָּרִיכְנִי אוּף לִי אַבָּא וְאָרִים עֵשָׂו קָלֵיהּ
וּבְכָא: ויען וְאָתִיב יִצְחָק וַאֲמַר לְעֵשָׂו הָא בְּטוּב פְּרִי אַרְעָא יְהֵי
מוֹתָבָךְ וּמִטְלָא דִשְׁמַיָּא מִלְּעֵילָא: ירושלמי
וְעַל חַרְבָּךְ וְעַל סַיְפָּךְ תְּהֵי רַחִיץ
עָלִיל לְכָל אָהָר וּמַרְכִּיךְ וְתֶאֱבֵי
וּלְאָחוּךְ תְּהֵי מִשְׁתַּעְבֵּד וַיְהִי אֵין
רַשְׁעֵי וְתַחֵית יַת בְּנוֹי מִלְּמִיטַר
פְּקוּדֵי אוֹרַיְתָא בְּכֵן תְּהֵי פְּרִיק נִיר
שְׁעַבּוּדֵיהּ מֵעַל צַוָּארָךְ: וישטם
וְנָטַר עֵשָׂו שְׂנָא בְּלִבֵּיהּ עַל יַעֲקֹב
אָחוּי עַל סִדַּר בִּירְכָתָא דִּי בָרְכֵיהּ
אָבוּי וַאֲמַר עֵשָׂו בְּלִבֵּיהּ לֵית אֲנָא
עָבִיד הֵיכְמָא דְעָבַד קַיִן דְּקַטֵּל יַת
הֶבֶל בְּחַיֵּי אָבוּי וְהַדַּר אָבוּי וְאוֹלִיד יַת שֵׁת בְּרַם מִתְעַכֵּב אֲנָא עַד זְמַן
דְּיִמְטוּן יוֹמֵי אֲבֵלָא דְמִיתַת אַבָּא וּבְכֵן אֲנָא קָטֵיל יַת יַעֲקֹב אָחִי וַאֲנָא
מִשְׁתְּכַח קָטֵיל וְיָרֵית: ויגד וְאִתְחַוְיָא לְרִבְקָה בְּרוּחַ קוּדְשָׁא יַת פִּתְגָמֵי
עֵשָׂו בְּרָהּ רַבָּא דְּחָשִׁיב בְּלִבֵּיהּ לְמִקְטוֹל לְיַעֲקֹב וְשַׁדַּרַת וְקָרַאת לְיַעֲקֹב
בְּרָהּ זְעֵירָא וַאֲמַר לֵיהּ הָא עֵשָׂו אָחוּךְ כְּמִין לָךְ כְּמַן וּמִתְיַעֵט עָלָךְ
לְמִקְטְלָךְ:

מה תועלת לך בברכה אם תקנה בכסים שלו הם שהרי נביר שמתיו לך ומה שקנה בכל
קנה רבו: ולך איפוא מה לעשה: איה איפוא אבקש מה לעשות לך: הברכה אחת:
לא
הא זו משמשת לשון תמיה כמו הבמחכים: השמכה היא: הכמות בכל: משמני הארץ
לב
ומן: זו איטליאה של יון: והיה כאשר תריד: לשון נגר כמו אריד בשיחי כלומר
כשיעברו ישראל על התורה ויהיה לך פתחון פה להנטער על הברכות שנטל ופרקת
מעלו ומן: יקרבו ימי אבל אבי: כמשמעו שלא אנער את אבא ומדרש אגדה לכמה פנים
מא
יש: וינל לרבקה: ברוח הקדש הגיד לה מה שעשו מהרהר בלבו: מתנחם: יכחש
מב
על האחוה לחשוב מחשבה אחרת להתנכר לך ולהרגך: ומדרש אגדה כבר אתה מת
בעיניו ושתה עליך כוס של תנחומים: ופשוטו לשון תנחומים מתנחם הוא על הברכות
כב ב 22 2 בהריגתך:

לְהַרְגֶךָ: מג וְעַתָּה בְּנִי שְׁמַע
בְּקֹלִי וְקוּם בְּרַח־לְךָ אֶל־לָבָן אָחִי
חָרָנָה: מד וְיָשַׁבְתָּ עִמּוֹ יָמִים
אֲחָדִים עַד אֲשֶׁר־תָּשׁוּב חֲמַת אָחִיךָ:
מה עַד־שוּב אַף־אָחִיךָ מִמְּךָ
וְשָׁכַח אֵת אֲשֶׁר־עָשִׂיתָ לוֹ וְשָׁלַחְתִּי
וְלָקַחְתִּיךָ מִשָּׁם לָמָּה אֶשְׁכַּל גַּם־
שְׁנֵיכֶם יוֹם אֶחָד: מו וַתֹּאמֶר
רִבְקָה אֶל־יִצְחָק קַצְתִּי בְחַיַּי מִפְּנֵי
בְּנוֹת חֵת אִם־לֹקֵחַ יַעֲקֹב אִשָּׁה
מִבְּנוֹת־חֵת כְּאֵלֶּה מִבְּנוֹת הָאָרֶץ
לָמָּה לִי חַיִּים: ו וַיִּקְרָא
יִצְחָק אֶל־יַעֲקֹב וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ וַיְצַוֵּהוּ
וַיֹּאמֶר לוֹ לֹא תִקַּח אִשָּׁה מִבְּנוֹת
כְּנָעַן: ז קוּם לֵךְ פַּדְּנָה אֲרָם
בֵּיתָה בְתוּאֵל אֲבִי אִמֶּךָ וְקַח־לְךָ
מִשָּׁם אִשָּׁה מִבְּנוֹת לָבָן אֲחִי אִמֶּךָ:
ח וְאֵל שַׁדַּי יְבָרֶךְ אֹתְךָ וְיַפְרְךָ
וְיַרְבֶּךָ וְהָיִיתָ לִקְהַל עַמִּים:
ט וְיִתֶּן־לְךָ אֶת־בִּרְכַּת אַבְרָהָם
לְךָ וּלְזַרְעֲךָ אִתָּךְ לְרִשְׁתְּךָ אֶת־אֶרֶץ
מְגֻרֶיךָ אֲשֶׁר־נָתַן אֱלֹהִים לְאַבְרָהָם:
י וַיִּשְׁלַח יִצְחָק אֶת־יַעֲקֹב
וַיֵּלֶךְ פַּדְּנָה אֲרָם אֶל־לָבָן בֶּן־
בְּתוּאֵל הָאֲרַמִּי אֲחִי רִבְקָה אֵם
יַעֲקֹב וְעֵשָׂו: יא וַיַּרְא עֵשָׂו כִּי־
בֵרַךְ יִצְחָק אֶת־יַעֲקֹב וְשִׁלַּח אֹתוֹ
פַּדְּנָה אֲרָם לָקַחַת־לוֹ מִשָּׁם אִשָּׁה
בְּבָרְכוֹ אֹתוֹ וַיְצַו עָלָיו לֵאמֹר לֹא־
תִקַּח אִשָּׁה מִבְּנוֹת כְּנָעַן:
יב וַיִּשְׁמַע יַעֲקֹב אֶל־אָבִיו וְאֶל־
אִמּוֹ וַיֵּלֶךְ פַּדְּנָה אֲרָם:

ק ועיין על
פרשת צו פיר
ליקרב הכית
מגונהו ק
אמה

כח

לְמִקְטָלָךְ: וּכְעַן בְּרִי קַבֵּיל מִנִּי
וְקוּם אֵיזֵיל־לָךְ לְוַת־לָבָן אָחִי לְחָרָן:
וְתֵתֵיב עִמֵּיהּ יוֹמִין זְעִירִין עַד
דְּתֵתְחוּב חֵימַתָא דְאָחִוךְ: עַד־דְּיִתְחוּב
רוּגְזָא־דְאָחוּךְ מִנָּךְ וְיִתְנְשֵׁי יָת־
דְּעַבַדְתְּ לֵיהּ וְאֶשְׁלַח וְאֶדְבְּרִנָּךְ
מִתַּמָּן לְמָה אֶתְכַּל אַף־תְּרֵוֵיכוֹן
יוֹמָא חַד: וַאֲמַרַת רִבְקָה לְיִצְחָק
עֲקִיחַ בְּחַיַּי מִן־קֳדָם בְּנַת חִתָּאֶה
אִם נְסִיב יַעֲקֹב אִתְּתָא מִבְּנַת־
חִתָּאֶה כְּאִילֵּין מִבְּנַת אַרְעָא לְמָא
לִי חַיִּין: וּקְרָא יִצְחָק לְיַעֲקֹב וּבָרֵךְ
יָתֵיהּ וּפַקְדֵיהּ וַאֲמַר לֵיהּ לָא־תִיסַּב
אִתְּתָא מִבְּנַת כְּנָעַן: קוּם אֵיזֵיל
לְפַדַּן אֲרָם לְבֵית בְּתוּאֵל אֲבוּהָא
דְאִמָּךְ וְסַב־לָךְ מִתַּמָּן אִתְּתָא מִבְּנַת
לְבָן אֲחוּהָא דְאִמָּךְ: וְאֵל שַׁדַּי
יְבָרֵךְ יָתָךְ וְיַפְשִׁנָךְ וְיַסְגִּנָךְ וּתְהֵי
לִכְנִשְׁת שִׁבְטִין: וְיִתֶּן־לָךְ יָת־
בִּרְכָתָא דְאַבְרָהָם לָךְ וּלְבַנָךְ עִמָּךְ
לְמֵירְתָךְ יָת אַרְעָא תּוֹתְבוּתָךְ דִּי־
יְהַב יְיָ לְאַבְרָהָם: וְשִׁלַּח יִצְחָק
יָת יַעֲקֹב וַאֲזַל לְפַדַּן אֲרָם לְוָת־לָבָן
בַּר־בְּתוּאֵל אֲרַמָּאָה אֲחוּהָא
דְרִבְקָה אִמֵּיהּ דְיַעֲקֹב וְעֵשָׂו: וְחַזָא
עֵשָׂו אֲרִי־בָרֵךְ יִצְחָק יָת־יַעֲקֹב
וְשַׁלַּח יָתֵיהּ לְפַדַּן אֲרָם לְמִסַּב־לֵיהּ
מִתַּמָּן אִתְּתָא כַּד בָּרְכֵיהּ יָתֵיהּ וּפַקִּיד
עֲלוֹהִי לְמֵימַר לָא־תִיסַּב אִתְּתָא
מִבְּנַת כְּנָעַן: וְקַבֵּיל יַעֲקֹב מִן־
אֲבוּהִי וּמִן־אִמֵּיהּ וַאֲזַל לְפַדַּן
דַּאֲרָם:

לְמִקְטְלָךְ: וְעַתָּה וְכִדְוֹן בְּרִי קַבֵּל מִנִּי קוּם עֲדוֹק לָךְ לְנַפְשָׁךְ וְאֵיזֵיל
לְוַת לְבָן אָחִי לְחָרָן: וְיִשְׁבַּת
וְתֵיתֵיב עִמֵּיהּ יוֹמִין קְלִילִין עַד דִּי
תִּישְׁרוֹךְ רִיתְחָא דְאָחוּךְ: עַד שוּב
עַד דְּיִנְוַח דוּגְוָא דְאָחוּךְ מִנָּךְ
וְיִתְנְשֵׁי יַת מָה דְעָבַדְתְּ לֵיהּ וְאֶשְׁדַּר

ירושלמי

עַד זְמַן דְּתַחֲזוֹר כּוּלְתֵיהּ דְּאָחוּךְ
מִינָּךְ:

וְאֵידְבְּרִינָךְ מִתַּמָּן לְמָה אֶתְכַּל אוּף תַּרְוֵיכוֹן יוֹמָא חַד דְּאַנְתְּ מִתְקַטִּיל
וְהוּא מִטְרַד הֵיכְמָא דְאִתְכְּלַת חַוָּה מִן הֶבֶל דְּקַטְלֵיהּ קַיִן וְאִיטַרְדָן
תַּרְוֵיהוֹן מִן אַפֵּי אָדָם וְחַוָּה כָּל יוֹמֵי חַיֵּיהוֹם דְּאָדָם וְחַוָּה: וְתֹאמֶר
וַאֲמַרַת רִבְקָה לְיִצְחָק אִיתְעַקֵּת בְּחַיַּי מִן קֳדָם רְגוּז בְּנַת חֵת אִין נְסִיב
יַעֲקֹב אִיתָּא דְשִׁיעָתָא מִבְּנַת חֵת כְּאִלֵּין מִבְּנָתְהוֹן דְּעַמָּא דְאַרְעָא לְמָה
לִי חַיִּין: וַיִּקְרָא וּקְרָא יִצְחָק לְיַעֲקֹב וּבְרִיךְ יְתֵיהּ וּפַקְדֵיהּ וַאֲמַר
לֵיהּ לָא תִּסַּב אִיתָּא מִבְּנָתְהוֹן דִּכְנַעֲנָאי: קוּם קוּם אֵיזֵיל לְפַדָּן
דַּאֲרָם לְבֵית בְּתוּאֵל אֲבוּהָא דְאִמָּךְ וְסַב לָךְ מִתַּמָּן אִיתָּא מִבְּנַת לָבָן
אֲחוּהָא דְּאִמָּךְ: וְאֵל שַׁדַּי וְאֵל שַׁדַּי יְבָרֵךְ יָתָךְ בְּנִכְסִין סַגִּיאִין וְיִפְשִׁינָךְ
וְיִסְגִּינָךְ לְתַרְיָסַר שִׁבְטִין וּתְהֵי זַכִּי לְכִינְשַׁת דְּבְנֵי סַנְהֶדְרִין דְּסִכּוּמְהוֹן
שִׁבְעִין כְּמִנְיָנָא עַמְמַיָּא: וְיִתֵּן וְיִתֵּן לָךְ יַת בִּרְכָתָא דְּאַבְרָהָם לָךְ וְלִבְנָךְ
עִמָּךְ וְיִתְיְרְשׁוּן לְמִירְתָּךְ יַת אַרְעָא תּוּתְבוּתָךְ דִּי יְהַב יְיָ לְאַבְרָהָם: וְיִשְׁלַח
דְּשַׁדַּר יִצְחָק יַת יַעֲקֹב וַאֲזַל לְפַדָּן אֲרָם לְוַת לָבָן בַּר בְּתוּאֵל אֲרַמָּאָא
אֲחוּהָא דְּרִבְקָה אִמֵּא דְיַעֲקֹב וְעֵשָׂו: וַיַּרְא וַחֲמָא עֵשָׂו אֲרוּם בְּרִיךְ
יִצְחָק יַת יַעֲקֹב וְשַׁדַּר יְתֵיהּ לְפַדָּן אֲרָם לְמִיסַּב לֵיהּ מִתַּמָּן אִיתָּא כַּד בְּרִיךְ
יְתֵיהּ וּפְקִיד עָלוֹי לְמֵימַר לָא תִּסַּב אִיתָּא מִבְּנַת הוֹן דִּכְנַעֲנָאי: וַיִּשְׁמַע
וְקַבִּיל יַעֲקֹב בְּמֵימַר אָבוּי וּבְמֵימַר אִמֵּיהּ וַאֲזַל לְפַדָּן אֲרָם: וַיַּרְא
וחמא

בהרינתך: לחליים · מועטים: למה אשכל · להיות שכולה משניכם הקובר את בניו מד מט
קרוי שכול וכן ביעקב. אמר כאשר שכלתי שכלתי: גם שניכם · אם יקום עליך ואתה
תהרגנו יעמודו בניו ויהרגוך ורוח הקדש מורקה בה ומתכבלת שביום אחד ימותו כמו
שמפורש בהמקרא לאשתו: קבלתי בחיי · ולאסתי בחיי: פדנה · כמו לפדן: ביתה מו כ
בתואל · לבית בתואל כל תיבה שבריכה למ"ד בתחלתה הטל לה ה"ה בסופה: ואל שדי · ב
מי שדי בברכותיו למתברכין מפיו יברך אותך: את ברכת אברהם · שאמר לו ואעשך ל
לגוי גדול · והתברכו בזרעך · יהיו אותן ברכות האמורות בשבילך ממך יבא אותו הגוי
ואותו הזרע המבורך: אם יעקב ועשו · איני יודע מה מלמדנו: וישמע יעקב · מחובר ס ז
לעכין

ח וַיַּרְא עֵשָׂו כִּי רָעוֹת בְּנוֹת
כְּנָעַן בְּעֵינֵי יִצְחָק אָבִיו:
ט וַיֵּלֶךְ עֵשָׂו אֶל־יִשְׁמָעֵאל
וַיִּקַּח אֶת־מָחֲלַת בַּת־יִשְׁמָעֵאל בֶּן־
אַבְרָהָם אֲחוֹת נְבָיוֹת עַל־נָשָׁיו לוֹ
לְאִשָּׁה:

דארם: וחזא עשו ארי בישן
בנת כנען בעיני יצחק אבוהי: ואזל
עשו לות־ישמעאל ונסב ית־מחלת
בת־ישמעאל בר־אברהם אחתיה
דנביות על־נשוהי ליה לאיתו:

ס ס ס ס ס

ויצא ונפק

יעקב מבאר שבע
וילך חרנה:
יא וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם

יעקב מבארא דשבע
ואזל לחרן:
ועלע באתרא

ובת

יעקב מכאר שבע עד ת"ת עכר מכאר שבע ד' אמי תיבות שם שנמצאן בבית שם ועכר:

ס

וילן

לעכין של מעלה וירא עשו כי ברך יצחק וגו' וכי שלח אותו פדנה ארם וכי שמע יעקב אל אביו והלך פדנה ארם וכי רעות בנות כנען והלך גם הוא אל ישמעאל: אחות נביות ממשמע שנאמר בת ישמעאל איכי יודע שהיא אחות נביות אלא למדנו שמת ישמעאל משעדה לעשו קודם כיטולין והשיאה נביות אחיה ולמדנו שהיה יעקב באותו הפרק בן מ"ג שנים שהרי ישמעאל בן ע"ד שנים היה כשנולד יעקב ו"ל שנה היה גדול ישמעאל מיצחק ויצחק בן ששים שנה בלדת אותם הרי שבעים ול' ושנותיו היו קל"ז שנה ואלה שני חיי ים ישמעאל וגו' נמצא יעקב בשמת ישמעאל בן מ"ג היה ולמדנו מכאן שנטמן בבית עבר י"ד שנה ואחר הלך לחרן שהרי לא שהה בבית לבן לפני לידתו של יוסף אלא י"ד שנה שב עבדתיך ארבע עשרה שנה בשתי בנותיך ושם שנים בצאנך ושכר הצאן משנולד יוסף היה שנאמר ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף וגו' וכתיב ויוסף בן שלשים שנה היה בעמדו ומשם עד שירד יעקב למצרים ט' שנים ז' של שבע וב' של רעב ויעקב אמר לפרעה ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה. נא וחשוב י"ד שלפני לידת יוסף ושלשים של יוסף ותשע משנלך עד שבא יעקב הרי מ"ג וכשירד מאביו היה בן מ"ג הרי ק"ו והוא אומר שלשים ומאת שנה הרי חמדים י"ד שנים הא למדת שאחר שקבל הברכות נטמן בבית עבר י"ד שנים:

על כסיו. הוסיף רשעה על רשעתו שלא גרש את הראשונות:

חסלת ואלה תולדות

ויצא יעקב. על ידי שבשביל שרעות בנות כנען בעיני יצחק אביו הלך עשו אל ישמעאל הפסיק העכין בפרשתו של יעקב וכתב וירא עשו כי ברך וגו' ומשגמר חזר לעכין הראשון: ויצא. לא היה צריך לכתוב אלא וילך יעקב חרנה ולמה הזכיר יציאתו אלא מגיד שיציאת צדיק מן המקום עושה רושם שבזמן שהצדיק בעיר הוא הולך הוא זיוה הוא הדרה יצא משם פנה הולך פנה זיוה פנה הדרה. וכן ותצא מן המקום
יא האמור בכעסי ורות: וילך חרנה. יצא ללכת לחרן: ויפגע במקום. לא הזכיר הכתוב

וְחַמָּא עֵשָׂו אֲרוּם בִּישָׁן בְּנַתְהוֹן דִּכְנַעֲנָאֵי קֳדָם יִצְחָק אָבוּי: וילך וְאָזַל
עֵשָׂו לְוָת יִשְׁמָעֵאל וּנְסִיב יָת מַחֲלַת הִיא בָשְׂמַת בַּר יִשְׁמָעֵאל בַּר אַבְרָהָם
אֲחָתֵיהּ דְּנְבָיוֹת מִן אֵמֵיהּ עַל נְשׁוֹי לֵיהּ לְאִנְתּוּ:

ס ס ס

יונתן בן עוזיאל ירושלמי

ויצא חַמְשָׁא נִיסִין אִתְעַבִּידוּ לְיַעֲקֹב בְּזִמַּן דְּנְפַק מִן בֵּירָא דְשָׁבַע: נִיסָא קַדְמָאָה שְׁעוּי דְיוֹמָא וּטְמַע שִׁמְשָׁא בְּלָא אֶשְׁוֵיהּ מִן קֳדָם דְּהַוָּה דְּבִירָא מִתְחַמַּד לְמִלְּלָא עִמֵּיהּ: נִיסָא תִּנְיָנָא אַרְבְּעָתֵי אַבְנַיָּא דְשַׁוִּי אִיסָרוֹי אַשְׁכַּח יִתְהוֹן בְּצַפְּרָא לְאַבְנָא חָדָא: נִיסָא תְּלִיתָאָה אַבְנָא דְהַוּוֹ כָל עִדְרַיָּא מִתְכַּנְּשִׁין וּמְגַלְגְּלִין לָהּ מֵעִילּוֹי פֻּם בֵּירָא גְּלַגֵּל יָתָהּ בְּחַדָּא מִן דְּרָעוֹי: נִיסָא רְבִיעָאָה דְטַפַּת בֵּירָא וּסְלִיקוּ מַיָּא וְאַנְפּוֹי וְהַוָּרַת טַיְיפָא כָּל יוֹמִין דְּהַוָּה בְּחָרָן: נִיסָא חֲמִישָׁאָה קְפַצַת אַרְעָא קוּמוֹי וּבְהַהוּא יוֹמָא דְּנְפַק אָזַל לְחָרָן:

חַמְשָׁא נִיסִין אִתְעַבִּידוּ לְיַעֲקֹב בְּזִמְנָא דְּנְפַק מִבְּאֵר שָׁבַע לְמֵיזַל לְחָרָן: נִיסָא קַדְמָאָה אִתְקְצָרוּ לֵיהּ שַׁעֲוֵי דְיוֹמָא וּטְמָעַת לֵיהּ שִׁמְשָׁא דִּי לָא בְאִשּׁוּנָה מִן בְּגַלַל דַּהֲוָה דְּבוּרֵיהּ מִתְחַמְּדָא לְמִלְּלָא עִמֵּיהּ: נִיסָא תִּנְיָנָא כֵּיוָן דְּנָטַל אֲבוּנָן יַעֲקֹב רַגְלוֹי מִבְּאֵר שָׁבַע קְפַצַת אַרְעָא קָדָמוֹי וְאִשְׁתְּכַח יָתִיב בְּחָרָן: נִיסָא תְּלִיתָאָה אַבְנַיָּא דְּנְסַב יַעֲקֹב אֲבוּנָן בְּרַמְשָׁא וְשַׁוִּי יָתְהוֹן תְּחוֹרֵי יְסוֹדֵי רֵישֵׁיהּ וְכֵיוָן דְּקָם בְּצַפְּרָא וְאַשְׁכַּח דְּכוּלְּהוֹן לְאֶבֶן חָדָא וְהִיא אַבְנָא דְּאַקִּים קַיְימָא קָמָא וְאָרִיק מִשְׁחָא עַל רֵישֵׁיהּ: נִיסָא רְבִיעָאָה דַּהֲוָון כָּל רַעְיָא מִתְכַּנְּשִׁין עֲלָהּ דְּאַבְנָא לְגַלְּלָא יָתָהּ מֵעִילַּוֵי פּוּמָא דְּבֵירָא וְלָא הֲוָו יְכִלִין וְכֵיוָן דַּאֲתָא אֲבוּנָן יַעֲקֹב וְאָרִים יָתָהּ בְּחַדָּא יְדֵיהּ וְאַשְׁקִי יָת עָנָא דְּלָבָן אָחוּי דְּאִמּוֹי: נִיסָא חֲמִישָׁיָא כֵּיוָן דְּאָרִים אֲבוּנָן יַעֲקֹב יָת אַבְנָא מֵעִילַּוֵי פּוּמָא דְּבֵירָא טְפַת בֵּירָא וַהֲוַת טַיְיפָא עֲשָׂרִין שְׁנִין כָּל יוֹמִין דַּהֲוָה אֲבוּנָן יַעֲקֹב יָתִיב בְּחָרָן: אִילֵּין חַמְשָׁא נִיסָא אִתְעַבִּידוּ לַאֲבוּנָן יַעֲקֹב בְּזִמְנָא דְּנְפַק מִבְּאֵר שָׁבַע לְמֵיזַל לְחָרָן: ויפגע

כאי זה מקום שלא במקום הנזכר במקום לחד הוא הר המוריה שנאמר בו וירא את המקום מרחוק: ויפגע. כמו ופגע בריחו ופגע בדבשת. ורבותינו פירשו לשון תפלה כמו ואל תפגע בי ולמדנו שתקן תפלת ערבית ושנה הכתוב ולא כתב ויתפלל ללמדך שקפצה לו

הארץ

וַיִּלֶן שָׁם כִּי בָא הַשָּׁמֶשׁ וַיִּקַּח מֵאַבְנֵי
הַמָּקוֹם וַיָּשֶׂם מְרַאֲשֹׁתָיו וַיִּשְׁכַּב
בַּמָּקוֹם הַהוּא: יב וַיַּחֲלֹם וְהִנֵּה
סֻלָּם מֻצָּב אַרְצָה וְרֹאשׁוֹ מַגִּיעַ
הַשָּׁמָיְמָה וְהִנֵּה מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים
עֹלִים וְיֹרְדִים בּוֹ: יג וְהִנֵּה
יְהוָה נִצָּב עָלָיו וַיֹּאמַר אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אָבִיךָ וֵאלֹהֵי יִצְחָק
הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה שֹׁכֵב עָלֶיהָ לְךָ
אֶתְּנֶנָּה וּלְזַרְעֶךָ: יד וְהָיָה זַרְעֲךָ
כַּעֲפַר הָאָרֶץ וּפָרַצְתָּ יָמָּה וָקֵדְמָה
וְצָפֹנָה וָנֶגְבָּה וְנִבְרְכוּ בְךָ כָּל־
מִשְׁפְּחֹת הָאֲדָמָה וּבְזַרְעֶךָ:
טו וְהִנֵּה אָנֹכִי עִמָּךְ וּשְׁמַרְתִּיךָ
בְּכֹל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ וְהֲשִׁבֹתִיךָ אֶל־
הָאֲדָמָה הַזֹּאת כִּי לֹא אֶעֱזָבְךָ עַד
אֲשֶׁר אִם־עָשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי
לָךְ: טז וַיִּקַץ יַעֲקֹב מִשְּׁנָתוֹ
וַיֹּאמֶר אָכֵן יֵשׁ יְהוָה בַּמָּקוֹם הַזֶּה
וְאָנֹכִי לֹא יָדָעְתִּי: יז וַיִּירָא וַיֹּאמַר
מַה־נּוֹרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵין זֶה כִּי

אם

ס"נ"מ"ס"נ"ה"מ"ל

בני"מ"מון וכנ"ל
עוני כי זה
יספיל זה
יריס וכנ"מ"
מיכי סהריאה
מעמ"סר מיכי
פלותיות למס
פרמז לו לת
פגלות:

נ"כ"מלא ודין
מפר

פופי תיכות
מכר' מלות
נכור וסמיך
ליה לכן יש ה
לומר אין
תפלה כשמע
אלא כנכור.

ובְרַת תַּמָּן אֲרֵי־עַאל שִׁמְשָׁא
וּנְסִיב מֵאַבְנֵי אַתְרָא וְשַׁוִּי אֵיסְדּוֹהִי
וּשְׁכִיב בְּאַתְרָא הַהִוא: וַחֲלַם
וְהָא סוּלְמָא נְעִיץ בְּאַרְעָא וְרֵישֵׁיהּ
מְטֵי עַד־צִית שְׁמַיָּא וְהָא
מַלְאֲכַיָּא דְיָיָ סַלְקִין וּנְחַתִין בֵּיהּ:
וְהָא יְקָרָא דְיָיָ מְעַתֵּד עֵילָוֹהִי
וַאֲמַר אֲנָא יְיָ אֱלָהֵיהּ דְּאַבְרָהָם
אָבוּךְ וֵאלָהֵיהּ דְּיִצְחָק אַרְעָא דְּאַתְּ
שְׁכִיב עֲלַהּ לָךְ אֶתְּנִנַּהּ וּלְבַנָיְךָ:
וִיהֵוֹן בְּנָךְ סַגִּיאִין כְּעַפְרָא דְאַרְעָא
וְתִתְּקֹף לְמַעַרְבָא וּלְמַדִּינְחָא
וּלְצִפּוּנָא וּלְדָרוֹמָא וְיִתְבָּרְכוּן
בְּדִילָךְ כָּל־זַרְעִית אַרְעָא וּבְדִיל
בְּנָךְ: וְהָא מֵימְרִי בְּסַעְדָּךְ וְאֶטְרִנָּךְ
בְּכֹל אָתַר דִּי־תְהָךְ וַאֲתִיבְנָךְ
לְאַרְעָא הָדָא אֲרֵי לָא אֶשְׁבְּקִנָּךְ עַד
דִּי אֶעְבֵּיד יָת דְּמַלֵּלִית לָךְ: וְאִיתְעַר
יַעֲקֹב מִשְׁנָתֵיהּ וַאֲמַר בְּקוּשְׁטָא אִית
יְקָרָא דְיָיָ שְׁרֵי־בְּאַתְרָא הָדֵין וְאָנָא
לָא־הֲוִיתִי יָדַע: וּדְחִיל וַאֲמַר מָה
דְּחִילוּ אַתְרָא הָדֵין לֵית דֵּין אֶלָּא

הדיוט

הקרן כמו שמפורש בפרק גיל הכסה: כי בא השמש. היה לו לכתוב ויבא השמש וילן שם כי בא השמש משמע שסקעה לו חמה פתאום שלא בעונתה כדי שילין שם: ויקח מראשותיו. עשאן במין מרזב סביב לראשו מפני חיות רעות התחילו מריבות זו את זו זאת אומרת עלי יביא גדיק את ראשו וזאת אומרת עלי יביא מיד עשאן הקב"ה לבן אחת וזהו שנאמר ויקח את האבן אשר שם מראשותיו: וישכב במקום ההוא. לשון מיעוט באותו מקום שכב אבל י"ל שבים שמש בבית עבר לא שכב בלילה שהיה עוסק בתורה:

יב עולים ויורדים. עולים תחלה ואחר כך יורדים. מלאכים שליווהו בארץ אין יוצאין חוצה
יג לארץ ועלו לרקיע וירדו מלאכי חוצה לארץ ללוותו: נצב עליו. לשמרו: ואלהי יצחק.
אף על פי שלא מצאו במקרא שייחד הקב"ה שמו על הצדיקים בחייהם לכתוב אלהי פלוני
ישוב שנאמר הן בקדושיו לא יאמין כאן ייחד שמו על יצחק לפי שבכה עיניו וכלוה בבית

וקרי

ויפגע וצלי בתר בי מוקדשא ובית תמן ארום טמע שמשא ובסיפ
ארבעה מתבני אתרא קדיש ושוי
איסדוי ושכיב באתרא ההוא:

ויחלום וחלם והא סולמא
קביע בארעא ורישיה מטי עד צית
שמיא והא תרין מלאכיא דאזלו
לסדום ואיטרדו מן מחיצתהון מן
בגלל דגליין מסטיין דמרי
עלמא והוו מטרדין ואזלין עד
זמן דנפק יעקב מבית אבוי והינון
לוון יתיה בחיסדא עד בית אל
ובהדוא יומא סלקון לשמי
מרומא ענין ואמרין איתון חמון
יעקב חסידא דאיקונין דיליה
קביעא בכורסי יקרא דהויתון מתחמדין למחמי יתיה בכן שאר מלאכיא
קדישיא דיי נחתין למסתכלא ביה: והנה והא יקרא דיי מעתר
עילוי ואמר ליה אנא יי אלקיה דאב דהם אבוך ואלקיה דיצחק ארעא
דאנת שכיב עלה לך אתינה ולבנך: והיה ויהון בנך סגיאין היי
כעפרא דארעא ותתקיף למערבא ולמדינחא ולצפונא ולדרומא
ויתברכון בגין זכותך כל ייחוסי ארעא ובגין זכות בנך: והנה והא
מימרי בסעדך ואיטירינך בכל אתר דתהך ואתיבינך לארעא הדא ארום
לא אשבקינך עד זמן די אעביד ית דמלילית לך: וייקץ ואיתער
יעקב מדמכיה ואמר בקושטא אית יקר שכינתא דיי שרי באתרא הדין
ואנה לא הוית ידע: ויירא ודחיל ואמר מה דחיל ומשבח אתרא
הדין

ירושלמי

וחלם והא סולמא קביע בארעא
ורישיה מטי עד צית שמיא והא
מלאכיא דילוון יתיה מביתיה
דאבוי סליקו למבשרא למלאכי
מרומא למימר אתון חמון ליעקב
גברא חסידא דאיקונין דידיה
בכורסי דיקרא דהויתון מתחמדין
למיחמי יתיה והא מלאכין קדישין
מן קדם יי סלקין ונחתין ומסתכלין
ביה:

והנה והא יקרא דיי מעתר
ואלקיה דיצחק ארעא
יהון בנך סגיאין היי
ולדרומא
והנה והא
ויקץ ואיתער
הדין
ויירא ודחיל ואמר מה דחיל ומשבח אתרא

והרי הוא כמת ויפר הרע פסק ממכו · תנחומא: שובב עליה · קיפל הקבה כל ארץ
ישראל תחתיו כדי שתהא כוחה ליכבש לבניו: ופלגת · וחזקת כמו וכן יפרון: אנכי יד
עמך · לפי שהיה ירא מעשו ומלבן: עד אשר אם עשיתי · אם משמש בלשון כי: דברתי טו
לך · לברכך ועליך מה שהבטחתי לאברהם על זרעו לך הבטחתיו ולא לעשו שלא אמרתי
לו כי יצחק יקרא לך זרע אלא כי ביצחק ולא כל יצחק וכן כל לי ולך ולו ולהם המוכים
אבל דבור משמשים לשון על וזה יוכיח שהרי עם יעקב לא דבר קודם לכן: ואנכי לא יז
ידעתי · שאם ידעתי לא ישכתי במקום קדוש כזה: כי אם בית אלהים · אמר רבי אלעזר יח

אם־בית אלהים וזה שער השמים: לוי
יז וישכם יעקב בבקר ויקח
את־האבן אשר־שם מראשתיו
וישם אתה מצבה ויצק שמן על־
ראשה: יח ויקרא את־שם־
המקום ההוא בית־אל ואולם לוז
שם העיר לראשנה: יט וידר
יעקב נדר לאמר אם־יהיה אלהים
עמדי ושמרני בדרך הזה אשר
אנכי הולך ונתן־לי לחם לאכל
ובגד ללבש: כא ושבתי בשלום
אל־בית אבי והיה יהוה לי
לאלהים: כב והאבן הזאת
אשר־שמתי מצבה יהיה בית
אלהים וכל אשר־תתן לי עשר
אעשרנו לך: ב וישא יעקב
רגליו וילך ארצה בני־קדם:
ג וירא והנה באר בשדה
והנה־שם שלשה עדרי־צאן רבצים
עליה כי מן־הבאר ההוא ישקו
העדרים והאבן גדלה על־פי
הבאר: ד ונאספו שמה כל־
העדרים וגללו את־האבן מעל פי

הדיוט אלהין אתרא דרעוא בית
מן־קדם ייוי ודין תרע קביל שמיא:
ואקדים יעקב בצפרא ונסיב ית־
אבנא דשוי איסדוהי ושוי יתה קמא
ואריק משחא על רישה: וקרא
ית שמא דאתרא ההוא בית־אל
ובדם לוז שמא דקרתא מלקדמין:
וקיים יעקב קיים למימר אם־יהי
מימרא־דיי כסעדי וישדינני
באורחא הדא האנא אזיל ויתן־לי
לחמא למיכל וכסו למלבש:
ואתוב בשלם לבית אבא ויהי
מימרא דיי לי לאלהא: ואבנא
הדא די שויתי קמא תהי דאהי־
פלה עבד קדם־ייי וכל די תתן לי חד־
מן עשרא אפרשינה קדמך: ונטל
יעקב רגלוהי ואיל לארעא בני־
מדינחא: וחזא והא בירא בחקלא
והא־תמן תלתא עדרין דענא רביצין
עלה ארי מן־בירא הדיא משקין
עדריא ואבנא רבתא על־פומא
דבירא: ומתכנשין־תמן כל־
עדריא ומגנדרין ית־אבנא מעל־

פומא

כסס רבי יוסי בן זמרא הסולם הזה עומד בבאר שבע ושפועו מגיע כנגד בית המקדש שבאר שבע עומד בדרומה של יהודה וירושלם בצפונה בגבול שבין יהודה ובנימין ובית של היה בצפון של נחלת בנימין בגבול שבין בנימין ובין בני יוסף כמה סולם שרגלין בבאר שבע ורקעו בבית אל מגיע למקום שפועו כנגד ירושלם וכלפי שאמרו רבותינו שאמר הכה בדיק זה בא לבית מלוכי ויפטר בלא ליכה: ועוד אמרו יעקב קראו לירושלם בית אל וזו לוז היא ולא ירושלם ומהיכן למדו לומר כן אמר שנעקד הר המוריה ובא לכאן וזו היא קפיצת הארץ המוריה בשמיטת חולין שבא בית המקדש לקראתו עד בית אל וזהו ויפגע במקום וכשעבר יעקב על בית המקדש מדוע לא עבכו שם אמר אין ראוי ליכנס להתפלל על מקום שהתפללו אבותיו ומן השמים ישבבוהו אמר עד כדאמרינן

הֲדֵין לֵית דֵּין אֶתַר חוֹל אֲרוּם אֱלָהֵין בֵּית מִקְדַּשׁ לְשֻׁמַיָּה דַּיְיָ וְדֵין בָּשַׁר
לְצָלוּ מְכַוֵּון כָּל קֳבֵל תְּרַע שְׁמַיָּא מְשַׁכְּלֵל תְּחוֹת כּוּרְסִי יְקָרָא: וישכם
וְאַקְדִּים יַעֲקֹב בְּצַפְּרָא וּנְסִיב יַת אַבְנָא מִן דְּשַׁוֵּי אֵיסָדוֹי וְשַׁוֵּי יָתָהּ קָמָת
וְאָרִיק מִשְׁחָא עַל רֵישָׁהּ: ויקרא וּקְרָא שְׁמָא דְּאַתְרָא הַהוּא בֵּית אֵל
וּכְרַם לוּז שְׁמָא דְּקַרְתָּא מִן קַדְמַת דְּנָא: וידר וְקַיֵּים יַעֲקֹב קַיָּם
לְמֵימַר אִין יְהֵי מֵימְרָא דַּיְיָ בְּסַעְדִּי וְיִטְּרִנְנִי מִשְׁפֵּיכוּת אָדָם זַכָּאי וּפוּלְחָנָא
נוּכְרָאָה וְגִילוּי עֲרָיָתָא בְּאוּרְחָא הָדֵין דְּאַנָא אָזִיל וְיִתֶּן לִי לְחֵים לְמֵיכוֹל
וּכְסוּ לְמִלְבּוּשׁ: ושבתי וְאִיתוּב בְּשְׁלָם לְבֵיתֵיהּ דְּאַבָּא וִיהֵי יְיָ לִי
לֵאלָקָא: והאבן וְאַבְנָא הָדָא דְּשַׁוֵּיתִי קָמָא תְּהֵי מְסַדְּרָא בְּבֵי
מוּקְדְּשָׁא דַּיְיָ וִיהוֹן דְּרַיָּא פַּלְחִין עֲלָהּ לְשֻׁמָּא דַּיְיָ וְכֹל דְּתִיתֶּן לִי חַד מִן
עֲסָרָא אַפְרְשִׁינֵיהּ קָדָמָךְ: וישא וּנְטַל יַעֲקֹב בְּקַלִּילוּתָא דִּיגְלוּי
לְטַיְלָא וְאָזַל לְאַרְעָא בְּנֵי מַדִּינְחָא: וירא וַחֲמָא וְהָא בֵּירָא בְּחַקְלָא
וְהָא תַּמָּן תְּלָתָא עָדְרִין דְּעָאן רְבִיעִין עֲלָהּ אֲרוּם מִן בֵּירָא הַהִיא מַשְׁקִין
עָדְרַיָּא וְאַבְנָא רַבְּתָא מַחְתָּא עַל פֻּם בֵּירָא: ונאספו וּמִתְכַּנְשִׁין תַּמָּן כָּל
עדריא

כפרק ניד הכשר וקרא מוכיח ולך חרכה כי מטא לחרן אמר אפשר שברתי על מקום
שהתפללו אבותי ולא התפללתי בו · יהב דעתיה למהדר וחזר עד בית אל וקבנה לו
האדן · עכ: מה כורא · תרגום מה דחילו אתרא הדין · דחילו שם דבר הוא כמו יג
מוכלתכו וכסו למלבש: וזה שער השמים · מקום תפלה לעלות תפלתם השמימה ·
ומדרשו שבית המקדש שלמעלה מכוון כנגד בית המקדש שלמטה: אם יהיה אלהים כ
עמדי · אם ישמור לי הבטחות הללו שהבטיחני להיות עמדי כמו שאמר לי והנה אנכי
עמך: ושמרני · כמו שאמר לי ושמרתיך בכל אשר תלך: ונתן לי לחם לאכול · כמו
שאמר כי לא אעזבך והמבקש לחם הוא קרוי נעזב שנאמר ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו
מבקש לחם: ושבתי · כמו שאמר לי והשיבותיך אל האדמה: בשלום · שלם מן החטא כא
פלא אלמד מדרכי לבן: והיה ה׳ לי לאלהים · שיהול שמו עלי מתחלה ועד סוף אלא
ימנא פסול בזרעי כמו שאמר אשר דברתי לך והבטחה זו הבטיח לאברהם שנאמר להיות
לך לאלהים ולזרעך אחריך: והאבן הזאת · כך תפרש ויו זו של והאבן אם תעשה לי את כב
אלה ואף אני אעשה זאת: והאבן הזאת אשר שמתי מצבה וגו׳ · כתרגומו אהא כלא עלה
קדש ה׳ וכן עשה בשובו מפדן ארם כשאמר לו קום עלה בית אל מה נאמר שם ויצב יעקב
מצבה ויסך עליה נסך: וישא יעקב רגליו · משכתבשר בשורה טובה והובטח בשמירה ו
פשא לבו את רגליו וכעשה קל ללכת · כך מפורש בבראשית רבה: ישאו העדרים · ב
משקים הרועים את העדרים והמקרא דבר בלשון קצרה: וכאספו · רגילים היו ליאסף ג
לפי שהיתה האבן גדולה: וגללו · וגוללין ותרגומו ומנכדרין · כל לשון הווה משתנה
לדבר בלשון עתיד ובלשון עבר לפי שכל דבר ההווה תעיד כבר היה ועתיד להיות:

הַבְּאֵר וְהַשְׁקוּ אֶת־הַצֹּאן וְהַשִּׁיבוּ
אֶת־הָאֶבֶן עַל־פִּי הַבְּאֵר לְמִקְמָהּ׃
ט וַיֹּאמֶר לָהֶם יַעֲקֹב אַחַי מֵאַיִן
אַתֶּם וַיֹּאמְרוּ מֵחָרָן אֲנָחְנוּ׃
י וַיֹּאמֶר לָהֶם הֲיִדַעְתֶּם אֶת־
לָבָן בֶּן־נָחוֹר וַיֹּאמְרוּ יָדָעְנוּ׃
יא וַיֹּאמֶר לָהֶם הֲשָׁלוֹם לוֹ וַיֹּאמְרוּ
שָׁלוֹם וְהִנֵּה רָחֵל בִּתּוֹ בָּאָה עִם־
הַצֹּאן׃ יב וַיֹּאמֶר הֵן עוֹד הַיּוֹם
גָּדוֹל לֹא־עֵת הֶאֱסֹף הַמִּקְנֶה הַשְׁקוּ
הַצֹּאן וּלְכוּ רְעוּ׃ יג וַיֹּאמְרוּ לֹא
נוּכַל עַד אֲשֶׁר יֵאָסְפוּ כָּל־הָעֲדָרִים
וְגָלְלוּ אֶת־הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר
וְהִשְׁקִינוּ הַצֹּאן׃ יד עוֹדֶנּוּ מְדַבֵּר
עִמָּם וְרָחֵל בָּאָה עִם־הַצֹּאן אֲשֶׁר
לְאָבִיהָ כִּי רֹעָה הִוא׃ טו וַיְהִי
כַּאֲשֶׁר רָאָה יַעֲקֹב אֶת־רָחֵל בַּת־
לָבָן אֲחִי אִמּוֹ וְאֶת־צֹאן לָבָן אֲחִי
אִמּוֹ וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב וַיָּגֶל אֶת־הָאֶבֶן
מֵעַל פִּי הַבְּאֵר וַיַּשְׁקְ אֶת־צֹאן לָבָן
אֲחִי אִמּוֹ׃ טז וַיִּשַּׁק יַעֲקֹב לְרָחֵל
וַיִּשָּׂא אֶת־קֹלוֹ וַיֵּבְךְ׃ יז וַיַּגֵּד
יַעֲקֹב לְרָחֵל כִּי אֲחִי אָבִיהָ הוּא וְכִי
בֶן רִבְקָה הוּא וַתָּרָץ וַתַּגֵּד לְאָבִיהָ׃
יח וַיְהִי כְּשֹׁמַע לָבָן אֶת־שֵׁמַע
יַעֲקֹב בֶּן־אֲחֹתוֹ וַיָּרָץ לִקְרָאתוֹ

ולא אמרו פנוס לו כי אין פנו׳ אמר לפי נרפעים:

כל אוריתא ספר בר מן ו׳

ויחבק

פּוּמָא דְּבֵירָא וּמַשְׁקִין יַת־עָאנָא
עַל־פּוּמָא דְּבֵירָא לְאַתְרָהּ׃ וַאֲמַר
לְהוֹן יַעֲקֹב אַחַי מִנָּן אַתּוּן וַאֲמַרוּ
מֵחָרָן אֲנַחְנָא׃ וַאֲמַר לְהוֹן הַיְדַעְתּוּן
יַת־לָבָן בַּר־נָחוֹר וַאֲמַרוּ יְדָעִין׃
וַאֲמַר לְהוֹן הַשְׁלָם לֵיהּ וַאֲמַרוּ שְׁלָם
וְהָא רָחֵל בְּרַתֵּיהּ אָתְיָא עִם־עָאנָא׃
וַאֲמַר הָא עוֹד יוֹמָא סַגִּי לָא עִדָּן
לְמִכְנַשׁ בְּעִיר אַשְׁקוּ עָאנָא וְאִזִּילוּ
רְעוּ׃ וַאֲמַרוּ לָא נִיכֹל עַד
דְּיִתְכַּנְּשׁוּן כָּל עֲדָרַיָּא וְיַגְנְדְּרוּן יַת־
אַבְנָא מֵעַל פּוּמָא דְּבֵירָא וְנַשְׁקֵי
עָאנָא׃ עַד דְּהוּא מְמַלֵּיל עִמְּהוֹן
וְרָחֵל אַתַת עִם־עָאנָא דְּיָלְפָהּ
אֲרִי רְעִיתָא הִיא׃ וְהַוָה כַּד חָזָא
יַעֲקֹב יַת־רָחֵל בַּת־לָבָן אֲחוּהָא
דְּאִימֵּיהּ וְיַת־עָאנָא דְּלָבָן אֲחוּהָא
דְּאִימֵּיהּ וּקְרִיב יַעֲקֹב וְגַנְדַּר יַת־
אַבְנָא מֵעַל־פּוּמָא דְּבֵירָא וְאַשְׁקֵי
יַת־עָאנָא דְּלָבָן אֲחוּהָא דְּאִימֵּיהּ׃
וּנְשַׁק יַעֲקֹב לְרָחֵל וְאָרִים יַת־קָלֵי
וּבְכָא׃ וְחַוִּי יַעֲקֹב לְרָחֵל אֲרִי בַר־
אָחַת אֲבוּהָא הוּא וַאֲרִי בַר־
רִבְקָה הוּא וּרְהָטַת וְחַוָּאַת לְאָבוּהָ׃
וַהֲוָה כַּד שְׁמַע לָבָן יַת־שְׁמָעֵי יַעֲקֹב
בַּר־אֲחָתֵיהּ וּרְהַט לְקַדָּמוּתֵיהּ

וגפיף

והשיבו · ומתיבין׃ בלה עם הבאר · הטעם בא״לף ותרגומו לתיל׃ ורחל בלה · הטעם
למעלה בבי״ת ותרגומו לתת · הרלשון לשון עושה והשני לשון עשתה׃ הן עוד היום
גדול · לפי שדלה לותם רובנים כמבור שרוצים לאסוף המקנה הביתה ולא ירעו עוד
אמר להם הן עוד היום גדול אם שכירים אתם לא השלמתם פעולת היום · ואם הבהמות
שלכם אף על פי כן לא עת האסף המקנה וגו׳ כ״ר׃ לא נוכל · להשקות לפי שהאבן
גדולה׃ וגללו · זה מתורגם ויגדרון לפי שהוא לשון עתיד׃ ויגש יעקב ויגל · כאדם

שמעביר

עֲדְרַיָּא וּמְגַלְגְּלִין יַת אַבְנָא מֵעַל פֻּם בֵּירָא וּמַשְׁקֵן יַת עָנָא וּמְתִיבִין יַת
אַבְנָא עַל פֻּם בֵּירָא לְאַתְרָהּ: ויאמר וַאֲמַר לְהוֹם יַעֲקֹב אַחַי מִנַּן
אַתּוּן וְאָמְרוּ מֵחָרָן אֲנַחְנָא: ויאמר וַאֲמַר לְהוֹם הַיְדַעְתּוּן יַת לָבָן
בַּר נָחוֹר וְאָמְרוּ יְדַעְנָא: ויאמר וַאֲמַר הַשְׁלַם לֵיהּ וַאֲמָרוּ שְׁלַם וְהָא
רָחֵל בְּרַתֵּיהּ אָתְיָא עִם עָנָא: ירושלמי
ויאמר וַאֲמַר הָא עִדַּן יוֹמָא סַגִּי לָא אִישׁוֹן לְמִכְנְשָׁא:
לָא עִידַן לְמִיכְנַשׁ בְּעִיר אַשְׁקוּ
עָנָא וְאֵיזִילוּ רְעוּ: ויאמרו וְאָמְרוּ לָא נִיכּוֹל עַד דִּי יִתְכַּנְשׁוּן כָּל עֲדְרַיָּא
וְיִגַלְגְּלוּן יַת אַבְנָא מֵעַל פֻּם בֵּירָא וְנַשְׁקֵי יַת עָנָא: עדנו עַד דַּהֲוָא
מְמַלֵּל עִמְּהוֹן וְרָחֵל אָתַת עִם עָנָא דְּלָאבוּהָא אֲרוּם רָעִיתָא הִיא בְּהַהוּא
זִמְנָא אֲרוּם הֲוָה מַחְחָאדַיְיָ בַּעֲנָא דְּלָבָן וְלָא אִשְׁתַּיְּרוּ מִנְּרוֹן אֶלָּהֵן
קַלִּילִין וְתָרִיךְ דַּעֲיָא דִילֵיהּ וּמַה דְּאִישְׁתְּאַרוּ שַׁוִּי קָדָם רָחֵל בְּרַתֵּיהּ: ויהי
וַהֲוָה כְּדִי חֲמָא יַעֲקֹב יַת רָחֵל בְּרַת לָבָן אָחוּהָ דְּאִמֵּיהּ וְקָרִיב יַעֲקֹב
וְגַלְגֵּיל יַת אַבְנָא בְּחַדָּא מִן אֶדְרָעוֹי מֵעִילּוֹי פֻּם בֵּירָא וְטָפַת בֵּירָא וּסְלִיקוּ
מַיָּא לְאַנְפּוֹי וְאַשְׁקֵי יַת עָנָא דְּלָבָן אָחוּהָא דְּאִמֵּיהּ וַהֲוַת טַיְיפָא עֲשָׂרִין
שְׁנִין: וישק וְנַשֵּׁק יַעֲקֹב לְרָחֵל וְאָדִים יַת קָלֵיהּ וּבְכָא: ויגד וְחַכִּי
יַעֲקֹב לְרָחֵל אֲרוּם לְאִיתְקָרְבָא עִם אֲבוּהָא אָתָא וּלְמֵיסַב חַדָּא מִן בְּרַתּוֹי
עָנַת רָחֵל וַאֲמַרַת לֵית אֶפְשַׁר לָךְ לְמִיתַב עִמֵּיהּ אֲרוּם גְּבַר רַמָּאי הוּא אֲמַר
לֵהּ יַעֲקֹב אֲנָא רַמָּאי וְחַכִּים יַתִּיר מִנֵּיהּ וְלֵית לֵיהּ רְשׁוּ לְאַבְאָשָׁא לִי אֲרוּם
מֵימְרָא דַיְיָ בְּסַעֲדִי וּבְדִי יְדִעַת אֲרוּם בַּר רִבְקָה הוּא וּרְהַטַת וְחַוְיַאת
לְאַבוּהָא: ויהי וַהֲוָה כְּמִשְׁמַע לָבָן יַת שְׁמַע גְּבוּרָתֵיהּ וְחַסִּידוּתֵיהּ
דְּיַעֲקֹב בַּר אֲחָתֵיהּ הֵיךְ נְסִיב יַת בְּכִירוּתָא וְיַת כְּדַר בִּרְכָתָא מִן יַד אָחוּי
וְהֵיךְ אִתְגְּלִילֵיהּ יְיָ בְּכִירַת אֵל וְהֵיךְ נָדַד יַת אַבְנָא וְהֵיךְ טָפַת בֵּירָא
וסליקת

שמעביר הפקק מעל פי בלוחית להודיעך שכחו גדול: ויאֹמר · שנפה ברוח הקדש
שליכה ככנסת עמו לקבורה · ל"ח לפי שנא בידים ריקניות · אמר אליעזר עבד אבי אבא
היו בידיו כזמיסונמידים ומגדכות ואבי אין בידי כלום לפי שדרך אליפז בן עשו במכות
אביו אחריו להרגו והשיגו ולפי שגדל אליפז בחיקו של יצחק משך ידו אמר ליה מה אעשה
לבווי של אבא אמר לו יעקב טול מה שבידי והעבי חשוב כמת: כי אחי אביה הוא · יב
קרוב לאביה כמו אכשיס אחיס אכחכו ומדרשו אס לרמאות הוא בא גם אבי אחיו ברמאות
ואם אדבו כשר הוא גם אבי בן רבקה אחותו כשרה: ותגד לאביה · אמה מתה ולא
היה לה להגיד אלא לו: וילן לקראתו · כשבור ממון הוא טעון שהרי עבד הבית בא יג
לבאן

ויחבק לו ויבשק לו ויביאהו אל־
ביתו ויספר ללבן את כל־הדברים
האלה: יד ויאמר לו לבן אך
עצמי ובשרי אתה וישב עמו חדש
ימים: טו ויאמר לבן ליעקב הכי־
אחי אתה ועבדתני חנם הגידה לי
מה־משכרתך: טז וללבן שתי
בנות שם הגדלה לאה ושם
הקטנה רחל: יז ועיני לאה
רכות ורחל היתה יפת־תאר ויפת
מראה: יח ויאהב יעקב את־
רחל ויאמר אעבדך שבע שנים
ברחל בתך הקטנה: יט ויאמר
לבן טוב תתי אתה לך מתתי אתה
לאיש אחר שבה עמדי:
כ ויעבד יעקב ברחל שבע
שנים ויהיו בעיניו כימים אחדים
באהבתו אתה: כא ויאמר יעקב
אל־לבן הבה את־אשתי כי מלאו
ימי ואבואה אליה: כב ויאסף
לבן את כל־אנשי המקום ויעש
משתה: כג ויהי בערב ויקח
את־לאה בתו ויבא אתה אליו ויבא
אליה: כד ויתן לבן לה את־ זלפה

שלישי ש

ויחבק לו ונשיק ליה ואעליה
לבית־יה ואישתעי ללבן ית כל־
פתגמיא האילין: ואמר ליה לבן
ברם קריבי ובשרי את ויתיב עמיה
ירח יומין: ואמר לבן ליעקב
המרא־חי את ותפלחינני מגן חוי לי
מה־אגרך: ולבן תרתין בנן שום
רבתא לאה ושום זעירתא רחל:
ועיני לאה יאיין ורחל הות שפירא
ברייוא ויאיא בחיזוא: ורחים יעקב
ית־רחל ואמר אפלחינך שבע שנין
ברחל ברתך זעירתא. ואמר לבן
טב דאתן יתה לך מראתן יתה
לגבר אוחרן תיב עמי: ופלח יעקב
ברחל שבע שנין והוו בעינוהי
כיומין זעירין ברחים יתה: ואמר
יעקב ללבן הב ית־איתתי ארי
שלימו יומי־פולחני ואעול ליתה:
וכנש לבן ית כל־אנשי אתרא ועבד
משתיא: והוה ברמשא ודבל
ית־לאה ברתיה ואעיל יתה לותיה
ועאל לותה: ויהב לבן לה ית־
זלפה

לכאן בעשרה גחלים טעונין: ויחבק. כשלא רצה עמו כלום אמר שמא זהו כיס הכיס
והכס בחיקו: ויכשק לו. אמר שמא מרגליות הכיס והכס בפיו: ויכפר ללבן. שלא
יד כח אלא מתוך לוכס לחיו ושכעלו ממוכו ממכו: אך עצמי ובשרי. מעתה אין לי לחסך
הביתה הואיל ואין בידך כלום אלא מפני קורבה לטפל בך חדש ימים וכן עשה ואף זו
טו לא לקחם שהיה רועה נאמן: הכי אחי אתה. לשון תימה וכי בשביל שאחי אתה תעבדני
חנם: ועבדתני. כמו ותעבדני וכן כל תיבה שהיא לשון עבר הוסף ו״ו בראשה והיא
יז הופכת התיבה להבא: רכות. שהיתה בכורה לעלות בגורלו של עשו ובוכה שהיא
מקבל אומרים שכי בכים לרבקה ושתי בכות ללבן הגדולה לגדול והקטנה לקטן: תואר.

וְסַלִּיקַת לְאַנְפּוֹי וְדַהֲט לְקָדָמוֹתֵיהּ וְנַפֵּיף לֵיהּ וְנַשִּׁיק לֵיהּ וְאַעֲלֵיהּ לְבֵיתֵיהּ
וְתָנִי לְלָבָן יַת כָּל פִּחְגָּמַיָּא הָאִלֵּין: ויאמר וְאָמַר לֵיהּ לָבָן בְּרַם
קְרִיבִי וְדָמִי לִי אַנְתְּ וַיִּתֵּב עִמֵּיהּ יַרְחֵ יוֹמִין: ויאמר וְאָמַר לָבָן לְיַעֲקֹב
הַמִדְּאָחִי אַנְתְּ חָשִׁיב וּתְפַלְּחִינִי מַגָּן תֵּנִי לִי מַן יְהֵי אַגְרָךְ: וללבן
וּלְלָבָן הַוּוֹן תַּרְתֵּין בְּנִין שׁוּם רַבְּתָא ירושלמי
לֵאָה וְשׁוּם זְעֵירְתָּא רָחֵל: ועיני
וְעֵינֵי לֵאָה הַוּוֹן צִירְנַיְתָן דְּבָכְיָא
וּבַעְיָא מִן קֳדָם יְיָ דְּלָא יְזַמֵּן לָהּ
לְעֵשָׂו רְשִׁיעָא וְרָחֵל הֲוַת יְאָיָא
בְּרִיוָא וְשַׁפִּירָא בְּחֵיזְוָא: ויאהב

וְעֵינֵי דְּלֵאָה הַוּוֹן רַכִּיכָן עַל דַּהֲוַת
בַּכְיָה וּמְצַלָּא דְּלָא תִּיסוּק בְּמַזְלֵיהּ
דְּעֵשָׂו וְרָחֵל הֲוַת יְיָא בְּרִיוָא וְשַׁפִּירָא
בְּחֵזְוָא:

וְרָחֵל יַעֲקֹב יַת רָחֵל וְאָמַר אֶפְלַחִינָךְ שַׁב שְׁנִין כְּגִין רָחֵל בְּרַתָּךְ זְעֵירְתָּא:
ויאמר וְאָמַר לָבָן בְּרַמְיוּ טַב דְּאִיתֵּן יָתֵהּ לָךְ מִן דְּאִיתֵּן יָתֵהּ לְגֻבַר אוּחְרָן
תִּיב עִמִּי: ויעבר וּפְלַח יַעֲקֹב בְּגִין רָחֵל שַׁב שְׁנִין וַהֲווֹ דְּמַיִין בְּעֵינוֹהִי
כְּיוֹמִין קְלִילִין מִדְּרָחֵים יָתֵהּ: ויאמר וְאָמַר יַעֲקֹב לְלָבָן הַב יַת
אִנְתִּתִי אֲרוּם אִשְׁלִימוּ יוֹמַי פּוּלְחָנִי
וְאֵיעוּל לְוָתָהּ: ויאסוף וְכַנַּשׁ
לָבָן יַת כָּל אֵינְשֵׁי אַתְרָא וְעָבַד
לְהוֹן שְׁרוּ עָנֵי וְאָמַר לְהוֹם הָא שַׁב
שְׁנִין דְּאָתָא יַעֲקֹב לְגַבָּן בֵּירַן לָא
חָסְרוּ וּבֵית שַׁקְיוֹתָן סַגּוּ וְכָדוּן אִיתוּ
נְתִיעַת עֲלֵיהּ עִישָׁא דְּרַמְיוּ דִּי יִמְתַּן
לְגַבָּן וְעָבְדוּ לֵיהּ עִיטָא דְּרַמְיוּ
לְאַסְאָבָא לֵיהּ לֵאָה חוֹלֶף רָחֵל:
ויהי וַהֲוָה בְּרַמְשָׁא וּדְבַר יַת
לֵאָה בְּרַתֵּיהּ וְאָעִיל יָתַהּ לְוָתֵיהּ וְעַל לְוָתָהּ: ויתן וְיָהַב לָבָן לֵיהּ
יַת זִלְפָּה

וְכַנַּשׁ לָבָן יַת כָּל עַמָּא דְּאַתְרָא
וְעָבַד שִׁירוּ עָנֵי לְבָן וַאֲמַר לְהוֹן הָא
שְׁבַע שְׁנִין אִית לֵיהּ לְגַבְרָא צַדִּיקָא
הָדֵין מִן דַּאֲתָא לְוָתָן שַׁקְוָתָן לָא
חָסְרוּ וּמַבּוּעִינָן סַגְיָין וּכְדוּן אַתּוּן
הָבוּ לִי עִצָּה דְּנִכְבּוֹשׁ יָתֵיהּ גַּבָּן עוֹד
שְׁבַע שְׁנִין וְיַהֲבוּ לֵיהּ עִיצָּה דְּרַמְיוּ
לְמִסְבָּה לֵיהּ לְלֵאָה חֲלַף רָחֵל:

הוא נורת הפרנוף לשון יתארהו בשרד קוכפ"לש בלעז: מרלה. הוא זיו קלמתר:
לעבלך שבע שכים. הן ימים לחדים שלמרה לו לחו וישבת עמו ימים לחדים ותדע
שכן הוא שהרי כתיב ויהיו בעיכיו כימים לחדים: ברחל בתך הקטכה. כל הסימכין
הללו למה לפי שיודע בו שהוא רמאי לחר לו לעבלך ברחל ושמא תלחר רחל לחרת מן
הסוק תל בתך ושמא תלחר לחליף ללאה שמה ולקרא שיה רחל תל הקטכה ולעלכ לא
הועיל: מלאו ימי. שלמרה לי לחי ועוד מלאו ימי שהרי לכי כן פל שכה ולימתי לעמיל פא
שכים עשר שבעים חהו שכלמר ולכולה חליה והלא קל שבקלים לינו לומר כן שא להוליד
תולדות

זלפה שפחתו ללאה בתו שפחה:
כה ויהי בבקר והנה־הוא לאה
ויאמר אל־לבן מה־זאת עשית לי
הלא ברחל עבדתי עמך ולמה
רמיתני: כו ויאמר לבן לא
יעשה־כן במקומנו לתת הצעירה
לפני הבכירה: כז מלא שבע
זאת ונתנה לך גם־את־זאת בעבדה
אשר תעבד עמדי עוד שבע־שנים
אחרות: כח ויעש יעקב כן
וימלא שבע זאת ויתן־לו את־רחל
בתו לו לאשה: כט ויתן לבן
לרחל בתו את־בלהה שפחתו לה
לשפחה: ל ויבא גם אל־רחל
ויאהב גם־את־רחל מלאה ויעבד
עמו עוד שבע־שנים אחרות:
לא וירא יהוה כי־שנואה לאה
ויפתח את־רחמה ורחל עקרה:
לב ותהר לאה ותלד בן ותקרא
שמו ראובן כי אמרה כי־ראה יהוה
בעניי כי עתה יאהבני אישי:
לג ותהר עוד ותלד בן ותאמר
כי־שמע יהוה כי־שנואה אנכי ויתן־
לי גם־את־זה ותקרא שמו שמעון:
לד ותהר עוד ותלד בן ותאמר
עתה הפעם ילוה אישי אלי כי־
ילדתי לו שלשה בנים על־כן קרא־
שמו לוי: לה ותהר עוד ותלד
בן ותאמר הפעם אודה את־יהוה
על־כן

פלס חסר
פלס חסר כל מן כ

לג פסו׳ כי כי כי

זלפה אמתיה ללאה ברתיה
לאמהו: והוה בצפרא ודא היא
לאה ואמר ללבן מה־דא עבדת לי
הלא ברחל פלחית עמך ולמא
שקרת כי: ואמר לבן לא יתעביד
כדין באתרנא למתן זעירתא קדם
רבתא: אשלים שבועתא דדא
ונתן לך אף־ית־דא בפולחנא
דתפלח עמי עוד שבע־שנין
אוחרנין: ועבד יעקב כן ואשלים
שבועתא דדא ויהב ליה ית־רחל
ברתיה ליה לאינתו: ויהב לבן
לרחל ברתיה ית־בלהה אמתיה
לה לאמהו: ועאל אף לות־רחל
ורחים אף־ית־רחל מלאה ופלח
עמיה עוד שבע־שנין אוחרנין:
וחזא ייי ארי־שנואתא לאה ויהב לה
עידוי ורחל עקרא: ועדיאת לאה
ולידת בר וקרת שמיה ראובן ארי
אמרת ארי־גלי קדם־ייי עולבני ארי
כען ירחמינני בעלי: ועדיאת
עוד וילידת בר ואמרת ארי־שמיע
קדם־ייי ארי־שנואתא אנא ויהב לי
אף־ית־דין וקרת שמיה שמעון:
ועדיאת עוד וילידת בר ואמרת
הדא זימנא יתחבר־לי בעלי ארי
ילידית ליה תלתא בנין על־כן
קרא־שמיה לוי: ועדיאת עוד
וילידת בר ואמרת הדא־זימנא
אודה

כה תולדות אמר כן: ויהי בבקר והנה היא לאה. אבל בלילה לא היתה לאה לפי שמסר
יעקב סימנים לרחל וכשראתה רחל שמכניסין לו לאה אמרה עכשיו תכלם אחותי עמדה
כו ומסרה לה אותן סימנים: מלא שבוע זאת. דבוק הוא שהרי נקוד בחטף שבוע של
זאת

ית זִלְפָּה בְּרַתֵּיהּ דִּילִידַת לֵיהּ פִּילַקְתֵּיהּ וּמְסָרָהּ לְלֵאָה בְּרַתֵּיהּ לְאִמְּהוֹ:
ויהי וְהַוָּה לְעִידוֹנֵי צַפְּרָא וְאִסְתַּכַּל בָּהּ וְהָא הִיא לֵאָה דִּכְלָא לֵאָה הַוָּה
חָשִׁיב דְּרָחֵל הִיא מִן בְּגַלַּל דְּמָסְרַת לָהּ רָחֵל כֹּל מִלַּיָּא דְּמָסַר לָהּ יַעֲקֹב
וְכַד חָמָא כֵּן אֲמַר לְלָבָן מַה דְּנָא עֲבַדְתָּ לִי הֲלָא בְּגִין רָחֵל פְּלָחִית עִמָּךְ
וּלְמָא שְׁקַרְתָּ בִּי: ויאמר וַאֲמַר לָבָן לָא מִתְעַבִּיד כְּדֵין בְּאַתְרִין לְמִיתַּן
זְעֵירְתָּא קֳדָם רַבְּתָא: מלא אַשְׁלֵם כְּדוּן שׁוּבְעָתִי יוֹמֵי מִשְׁתַּיָּא דְּדָא וְנִיתֵּן
לָךְ אוּף יַת דָּא בְּפוּלְחָנָא דְּתִפְלַח עִמִּי תְּרוּב שִׁיב שְׁנִין אוּחֳרָנִין: ויעש
וְעַבֵּד יַעֲקֹב כְּדֵין וְאַשְׁלִים שְׁבָעָתִי יוֹמֵי מִשְׁתַּיָּא דְּלֵאָה וִיהַב לֵיהּ יַת רָחֵל
בְּרַתֵּיהּ לְאִנְתּוּ: ויתן וַיִּתֵּן לָבָן לְרָחֵל בְּרַתֵּיהּ יַת בִּלְהָה בְּרַתֵּיהּ דִּילִידַת
לֵיהּ פִּילַקְתֵּיהּ וּמְסָרָהּ לָהּ לְאִמְּהוֹ: ויבא וְעַל אוּף לְוָת רָחֵל וְרָחִים אוּף יַת
רָחֵל מִלֵּאָה וּפְלַח עִמֵּיהּ בְּגִינָהּ תְּרוּב שֵׁב שְׁנִין אוּחֳרָנִין: וירא וּגְלִי קֳדָם
יְיָ אֲרוּם לֵא הַוָּה לֵאָה רְחִמְתָא בְּאַנְפֵּי יַעֲקֹב וְאַמַּר בְּמֵימְרֵיהּ לְמִיתַּן לָהּ
בְּנִין וְרָחֵל הֲוַת עַקְרָה: ותהר וְאִתְעַבְּרַת לֵאָה וִילִידַת בַּר וּקְרַת יַת שְׁמֵיהּ
רְאוּבֵן אֲרוּם גְּלִי קֳדָם יְיָ עוּלְבָּנִי אֲרוּם כְּדוּן יְרַחֲמִנֵּנִי בַּעְלִי וְהֵיכְמָא
דְּאִתְגְּלִי קֳדָם יְיָ עוּלְבָּנִי הֵיכְדֵּין יְהֵוֵי גְּלֵי קֳדָמוֹי עוּלְבָּנְהוֹן דְּבָנַיָּי כַּד יְהוֹן
מִשְׁתַּעְבְּדִין בְּאַרְעָא דְּמִצְרָאֵי: ותהר וְאִתְעַבְּרַת תּוּב וִילִידַת בַּר וַאֲמַרַת
אֲרוּם שְׁמִיעַ קֳדָם יְיָ אֲרוּם שְׂנִיתָא אָנָא וְיַהֲב לִי אוּף יַת דֵּין וְהֵיכְדֵּין יִשְׁתְּמַע
קֳדָמוֹי קָלְהוֹן דְּבָנַיָּי כַּד יְהוֹן מִשְׁתַּעְבְּדִין בְּמִצְרַיִם וְקָרַת שְׁמֵיהּ שִׁמְעוֹן:
ותהר וְאִתְעַבְּרַת תּוּב וִילִידַת בַּר וַאֲמַרַת הָדָא זִמְנָא יִתְחַבַּר עִמִּי בַּעְלִי
אֲרוּם יְלִידִית לֵיהּ תְּלָתָא בְּנִין וְהֵיכְדֵּין עֲתִידִין בְּנוֹי לְמֶהֱוֵיהוֹן מִתְחַבְּרִין
לְשַׁמְשָׁא קֳדָם יְיָ בְּגִין כֵּן קָרָא שְׁמֵיהּ לֵוִי: ותהר וְאִתְעַבְּרַת תּוּב

ירושלמי
חסלי׳ סכעתי
יומי משתיתא
דלאה ונתן:

זלת והן שבעת ימי המשתה בגמרא ירושלמית במועד קטן: וכתבה לך. לשון רבים.
כמו כרדה וכבלה וכשרפה לף זה לשון וכתן: נס לת זלת. מיד לאחר ז׳ ימי המשתה
ותעבוד לאחר כשואיה: שבע שכים אחרות. אחרות הקישן לראשונות מה ראשונות
באמונה לף האחרונות באמונה ואעפ׳ שברמאות בא עליו: ותקרא שמו ראובן. רבותי׳ לב
פירשו אמרה ראו מה בין בני לבן אמי שמכר הבכורה ליעקב וזה לא מכרה ליוסף, ולא
ערער עליו ולא עוד שלא ערער עליו אלא שבקש להוציאו מן הבור: הפעם יהוה אשי.
לפי שהאמהות בכיאות היו וידעות ש״ב שבטים יוצאים מיעקב ול׳ בשים ישא אמרה
מעתה אין לו פתחון פה עלי שהרי בטלתי כל חלקי בבכים: על כן. כל מי שבאמ׳ בו על
כן מרובה באוכלוסין חוץ מלוי שהאהרון היה מכלה בהם: קרא שמו לוי. תמהתי
שבכולן כתיב ותקרא וזה כתב בו קרא ויש מדרש אגדה בשה הדברים רבה ששלח הקב״ה
גבריאל והביאו לפניו וקרא לו שם זה וכתן לו כ״ל מתנות כהונה ועל שם שלוהו במתנות
קראו לוי: הפעם אודה. שבטלתי יותר מחלקי מעתה יש לי להודות: לג

ל

עַל־כֵּן קָרְאָה שְׁמוֹ יְהוּדָה וַתַּעֲמֹד
מִלֶּדֶת׃ ט וַתֵּרֶא רָחֵל כִּי לֹא
יָלְדָה לְיַעֲקֹב וַתְּקַנֵּא רָחֵל בַּאֲחֹתָהּ
וַתֹּאמֶר אֶל־יַעֲקֹב הָבָה־לִּי בָנִים
וְאִם־אַיִן מֵתָה אָנֹכִי׃ י וַיִּחַר־
אַף יַעֲקֹב בְּרָחֵל וַיֹּאמֶר הֲתַחַת
אֱלֹהִים אָנֹכִי אֲשֶׁר מָנַע מִמֵּךְ פְּרִי־
בָטֶן׃ יא וַתֹּאמֶר הִנֵּה אֲמָתִי
בִלְהָה בֹא אֵלֶיהָ וְתֵלֶד עַל־בִּרְכַּי
וְאִבָּנֶה גַּם־אָנֹכִי מִמֶּנָּה׃
יב וַתִּתֶּן־לוֹ אֶת־בִּלְהָה שִׁפְחָתָהּ
לְאִשָּׁה וַיָּבֹא אֵלֶיהָ יַעֲקֹב׃
יג וַתַּהַר בִּלְהָה וַתֵּלֶד לְיַעֲקֹב בֵּן׃
יד וַתֹּאמֶר רָחֵל דָּנַנִי אֱלֹהִים וְגַם
שָׁמַע בְּקֹלִי וַיִּתֶּן לִי בֵּן עַל־כֵּן
קָרְאָה שְׁמוֹ דָן׃ טו וַתַּהַר עוֹד
וַתֵּלֶד בִּלְהָה שִׁפְחַת רָחֵל בֵּן שֵׁנִי
לְיַעֲקֹב׃ טז וַתֹּאמֶר רָחֵל נַפְתּוּלֵי
אֱלֹהִים נִפְתַּלְתִּי עִם־אֲחֹתִי גַּם־
יָכֹלְתִּי וַתִּקְרָא שְׁמוֹ נַפְתָּלִי׃
יז וַתֵּרֶא לֵאָה כִּי עָמְדָה מִלֶּדֶת
וַתִּקַּח אֶת־זִלְפָּה שִׁפְחָתָהּ וַתִּתֶּן
אֹתָהּ לְיַעֲקֹב לְאִשָּׁה׃ יח וַתֵּלֶד
זִלְפָּה שִׁפְחַת לֵאָה לְיַעֲקֹב בֵּן׃
יט וַתֹּאמֶר לֵאָה בְּגָד וַתִּקְרָא

ג׳ דן יהודה יענן ומימרך ידיה

כא נר ק׳ וכו׳ פר מ״ס ומילי דכתיב קרא ויקרי תרין׃

אוּדֵה קֳדָם יְיָ עַל־כֵּן קְרַת שְׁמֵהּ
יְהוּדָה וְקָמַת מִלְּמִיל֫וֹד׃ וַחֲזַת
רָחֵל אֲרֵי לָא יְלִידַת לְיַעֲקֹב וְקַנְיָאַת
רָחֵל בַּאֲחָתָהּ וַאֲמַרַת לְיַעֲקֹב הַב־
לִי בְנִין וְאִם־לָא מִיתָא אֲנָא׃
וְתַקִּיף־רוּגְזָא דְיַעֲקֹב בְּרָחֵל וַאֲמַר
הֲמִנִּי אַתְּ בַּעְיָא הֲלָא מִן קֳדָם־יְיָ
דְּמָנַע מִנִּיךְ יַלְדָּא דְמָעַיִן׃
וַאֲמַרַת הָא אַמְתִּי בִלְהָה עוּל
לְוָתָהּ וְתֵלִיד וַאֲנָא אֶתְרַבֵּי וְאֶתְבְּנֵי
אַף אֲנָא מִנָּהּ׃ וִיהַבַת־לֵיהּ יָת־
בִּלְהָה אַמְתָּהּ לְאִינְתּוּ וְעָאל לְוָתָהּ
יַעֲקֹב׃ וְעַדְּיָאַת בִּלְהָה וִילִידַת
לְיַעֲקֹב בַּר׃ וַאֲמַרַת רָחֵל דִּנַנִי יְיָ
וְאַף קַבֵּיל צְלוֹתִי וִיהַב־לִי בַּר עַל־
כֵּן קְרַת שְׁמֵיהּ דָּן׃ וְעַדְּיָאַת עוֹד
וִילִידַת בִּלְהָה אַמְתָא דְרָחֵל בַּר
תְּנִין לְיַעֲקֹב׃ וַאֲמַרַת רָחֵל קַבֵּיל
יְיָ בְּעוּתִי בְּאִיתְחַנְנוּתִי בְּצְלוֹתִי
חֲמִידִית דְּיִהֵי־לִי־וְלַד בָּאֲחָתִי וְאַף־
אִתְיְהִיב־לִי וּקְרַת שְׁמֵיהּ נַפְתָּלִי׃
וַחֲזַת לֵאָה אֲרֵי קָמַת מִלְּמִלַּד
וּדְבָרַת יָת־זִלְפָּה אַמְתָּהּ וִיהַבַת יָתָהּ
לְיַעֲקֹב לְאִינְתּוּ׃ וִילִידַת זִלְפָּה
אַמְתָא דְלֵאָה לְיַעֲקֹב בַּר׃ וַאֲמַרַת

לאה

את

6 ותקלא רחל · קבלה במעשיה אמרה שולי שנדקה ממני לא זכתה לבני: הבה לי · וכי כך
עשה אביך לאמך והלא התפלל עליה: מתה אנכי · מכאן למי שאין לו בנים שחשוב כמת:
ב התחת · וכי במקומו אני: ממך · את אומרת שאעשה כאבא אני איני כאבא אבא לא
ג היו לו בנים אני יש לי בנים ממך מזבע ולא ממני: על ברכי · פתרגומו ואבא אירבי:
ואבנה גם אנכי · מהו גם אמרה לו זקנך אברהם היו לו בנים מהגר וחגר מתכיו כנגד
שרה אמר לה זקנתי הכנסה ברתה לביתה אמרה לו אם הדבר הזה מעכב הנה אמתי:
ו ואבנה גם אנכי ממנה · כשרה: דנני אלהים · דנני וזכני: כשתולי אלהים · מנחם

וְיָלִידַת בַּר וְאַמְרַת הָדָא זִמְנָא אוֹדֵי קֳדָם יְיָ דְּמִין בְּרִי דִּין עִתִּיד לְמִיפַּק
מַלְכִין וּמִנֵּיהּ יִפּוֹק דָּוִד מַלְכָּא דְּעָתִיד לְאוֹדוּיֵי קֳדָם יְיָ בְּגִין כֵּן קָרַת
שְׁמֵיהּ יְהוּדָה וְקָמַת מִלְּמִילַד: וחרא וַחֲמַת רָחֵל אֲרוּם לָא יָלִידַת
לְיַעֲקֹב וְקַנְיָאַת רָחֵל בְּאַחָתָהּ וַאֲמַרַת לְיַעֲקֹב צַלִּי קֳדָם יְיָ וְיַהֲב לִי בְנִין
וְאִין לָא הֵי כְּמִיתָא אֲנָא חֲשִׁיבָא: ויחר וְתַקִּיף רוּגְזָא דְיַעֲקֹב בְּרָחֵל
וְאָמַר עַד דַּאֲנָתָ בְּעָיָא מִנִּי בְּעִי מִן קֳדָם יְיָ דְּמִן קֳדָמוֹי הֵינוּן בְּנַיָּא וְהוּא
מָנַע מִנִּיכִי פְּרִי מֵעַיָּא: ותאמר וַאֲמַרַת הָא אַמְתִּי
בִּלְהָה עוֹל לְוָתָהּ וְתֵילִיד וַאֲנָא אֵירַבִּי וְאַחְבְּנִי אוּף אֲנָא מִינָהּ: ותתן
וְשַׁחְרַרַת לֵיהּ יָת אַמְתָא בִּלְהָה וּמְסַרַת לֵיהּ לְאִנְתּוּ וְעָל לְוָתָהּ יַעֲקֹב:
ותהר וְאִתְעַדְיַאת בִּלְהָה וִילִידַת לְיַעֲקֹב בַּר: ותאמר וַאֲמַרַת
רָחֵל דָּן יָתִי יְיָ בְּרַחֲמוֹי שַׁמְיָא וּלְחוֹד שָׁמַע בְּקָל צְלוֹתִי וְיַהֲב לִי בַּר וְהֵיכְדִין
עָתִיד לְמִירַן עַל יַד שִׁמְשׁוֹן בַּר מָנוֹחַ דְּמִן זַרְעַיְיתֵיהּ וְלָא מְסַר בִּידֵיהּ יָת
עַמָּא דְּפְלִשְׁתָּאֵי בְּגִין כֵּן קָרַת שְׁמֵיהּ דָּן: ותהר וְאִתְעַבְּרַת תּוּב
וִילִידַת בִּלְהָא אַמְתָא דְּרָחֵל בַּר תְּנַיְין לְיַעֲקֹב: ותאמר וַאֲמַרַת רָחֵל
מִדְּרַחֲקָא דְּחִיקַת קֳדָם יְיָ בְּצַלּוֹ בְּרַסְקֵבֵל בְּעוּתִי דִּיהֵי לִי בַּר כְּאַחָתִי אוּף
יְהַב לִי תְּרֵין וְהֵיכְדִין עָתִידִין בְּנוֹי לְאִתְפְּרָקָא מִן יַד בַּעֲלֵי דְּבָבֵיהוֹם
בְּדַחֲקוּתְהוֹן בְּצַלּוֹ קֳדָם יְיָ וּקְרַת שְׁמֵיהּ נַפְתָּלִי: ותרא וַחֲמַת לֵאָה
אֲרוּם קָמַת מִלְּמִילַד וְשַׁחְרַרַת יָת זִלְפָּה אַמְתָהּ וִיהַבַת יָתָהּ לְיַעֲקֹב
לְאִנְתּוּ: ותלד וִילִידַת זִלְפָּה
אַמְתָא דְּלֵאָה לְיַעֲקֹב בַּר:
ותאמר וַאֲמַרַת לֵאָה אָתָא גַּדָּא
מִזְּלָא

ירושלמי

וַאֲמַר לֵאָה אָתָא גַּדָּא טָבָא דְּעָתִיד
לְמִגְדַּעַא

בן סלוק פרשז במחברת נמיל פתיל חבוריס מלת המקוס כתחברתי עס לחותי לזכות
לבניס · וכי מכרשו לשון עקש ופתלתול כתעקשתי והפכרתי פנירות הרבה וכפתולים
למקוס להיות שוה לאחותי: נס יכולתי · הסכיס על ידי · ולכלום תרגס לשון תפלה
כמו כפתולי אלהים כפתלתי בקשות הסביבות לפניו כתקבלתי וכתעתרתי כאחותי:
כפתלתי כתקבלה תפלתי ומלת יש רבים בלשון כוטליקון: ותלד זלפה · בכלן כאמר
הריון חוץ מזלפה לפי שהיתה בחורה מכולן ותיכוקת בשכיס ולין הריון ככר בה וכדי
לרמות יעקב כתבה לבן ללאה שלא יבין שמכניסין לו את לאה שכך מנהג ליתן שפחה
קטנה לגדולה והקטנה לקטנה: בא גד · בא מזל טוב כמו גד גדי וסיוק לא
ודומה לו העורכים לגד שלחן · ולגדה שבולד מהול כמו גולו לילכא ולא ידעתי על מה
כתב תיבה אחת: דבר אחר למה בקראת תיבה אחת בגד כמו בגדת בי בשבאתה אל

את־שמו גד׃ יב ותלד זלפה
שפחת לאה בן שני ליעקב׃
יג ותאמר לאה באשרי כי
אשרוני בנות ותקרא את־שמו
אשר׃ ס יד וילך
ראובן בימי קציר־חטים וימצא
דודאים בשדה ויבא אתם אל־לאה
אמו ותאמר רחל אל־לאה תני־
נא־לי מדודאי בנך׃ טו ותאמר
לה המעט קחתך את־אישי ולקחת
גם את־דודאי בני ותאמר רחל לכן
ישכב עמך הלילה תחת דודאי
בנך׃ יז ויבא יעקב מן־השדה
בערב ותצא לאה לקראתו ותאמר
אלי תבוא כי שכר שכרתיך בדודאי
בני וישכב עמה בלילה הוא׃
יח וישמע אלהים אל־לאה
ותהר ותלד ליעקב בן חמישי׃
יט ותאמר לאה נתן אלהים
שכרי אשר־נתתי שפחתי לאישי
ותקרא שמו יששכר׃ כ ותהר
עוד לאה ותלד בן־ששי ליעקב׃
כא ותאמר לאה זבדני אלהים
אתי זבד טוב הפעם יזבלני אישי
כי־ילדתי לו ששה בנים ותקרא
את־שמו זבלון׃ כב ואחר ילדה
בת ותקרא את־שמה דינה׃

ויזכר

ורביעי

ל׳ וחסר

מר מן יפתחין פתחתא דפס

ועל

לאה אתא גד וקרת ית־שמיה גד׃
וילידת זלפה אמתא דלאה בר
תנין ליעקב׃ ואמרת לאה
רתושבחא־הות־לי ארי־בכן
ישבחונני נשיא וקרת ית־שמיה
אשר׃ ואזל ראובן ביומי חצד־
חיטין ואשכח יברוחין בחקלא
ואיתי יתהון ללאה אמיה ואמרת
רחל ללאה הבי־כען לי מיברוחי
דברך׃ ואמרת לה דיזעיר
דדברת ית־בעלי ולמסב אף ית־
יברוחי דברי ואמרת רחל בכן
ישכוב עמיך בליליא חלף יברוחי
דברך׃ ואתא יעקב מן־חקלא
ברמשא ונפקת לאת לקדמותיה
ואמרת לותי תיעול ארי מיגר
אגרתיך ביברוחי דברי ושכיב עמה
בליליא הוא׃ וקביל יי צלותה
דלאה ועדיאת וילידת ליעקב בר
חמיתאי׃ ואמרת לאה יהב יי
אגרי דיהבית אמתי לבעלי וקרת
שמיה יששכר׃ ועדיאת עוד
לאה וילידת בר־שתיתאי ליעקב׃
ואמרת לאה יהב יי־יתי־לי חולק טב
הדא־זימנא ידי־מדודיה־דבעלי
לותי ארי־ילידית ליה שיתא בנין
וקרת ית־שמיה זבולן׃ ובתר־כן
ילידת ברתא וקרת ית־שמה דינה׃

יד שפחתי כלים שבגד בלשת כעורים׃ בימי קציר חטים׃ להגיד שבחן של שבטים שעת הקציר היה ולא פשט ידו בגזל להביא חטים ושעורים אלא דבר ההפקר שאין אדם מקפיד בו׃ דודאים׃ סימני עשב הוא ובלשון ישמעאל יבמין׃ ולקחת גם את דודאי בני׃ בתמיה ולעשות עוד זאת ליקח גם את דודאי בני ותרגומו ולמיסב׃ לכן ישכב

עמך

מַזְלָא טָבָא בְּרַם בְּנוֹי עַתִּידִין לְמִיגְדְּעָא מִשְׁתּוּיֵרוּן דְּאוּמַיָּא
לְמֵירוּת אַחֲסַנְתְּהוֹן בְּקַדְמִיתָא וקרת:
מֵעֲבְרָא לְיַרְדְּנָא וְקָרַת שְׁמֵיהּ גָּד:

וחלד וְיָלִידַת זִלְפָּה אַמְתָּא דְּלֵאָה בַּר תְּנִין לְיַעֲקֹב: ותאמר
וַאֲמַרַת לֵאָה תּוּשְׁבַּחְתָּא הַוַּת לִי אֲרוּם שַׁבְּחוּ לִי בְּנַת יִשְׂרָאֵל וְהֵיכְדֵין
עַתִּידִין בְּנוֹי לְשַׁבְּחָא קָדָם יְיָ עַל טַב פִּירֵי אַרְעָהוֹם וקרת ית שְׁמֵיהּ אָשֵׁר:

וילך וְאָזַל רְאוּבֵן בְּיוֹמֵי סִירַן בִּזְמַן חֲצַד חִיטִּין וְאַשְׁכַּח יַבְרוּחִין בְּחַקְלָא
וְאַיְתִי יַתְהוֹם לְלֵאָה אִימֵיהּ וַאֲמַרַת רָחֵל לְלֵאָה הַבִּי כְּדוּן לִי מִן יַבְרוּחֵי
דְּבְרִיךְ: ותאמר וַאֲמַרַת לָהּ הַזְעֵיר הוּא דְּנְסִיבַת יַת בַּעְלִי וְאַנְתְּ
בַּעְיָא לְמִיסַּב אוּף יַת יַבְרוּחֵי דְּבְרִי ירושלמי
וַאֲמַרַת רָחֵל בְּגִין כֵּן יִשְׁכּוֹב עִמָּךְ בְּשִׁבְיָעָה יְזַדְּמַן לְוָתִיךְ:
בְּלֵילְיָא הָדֵין חוּלַף יַבְרוּחֵי דְּבְרִיךְ:

ויבא וְעַל יַעֲקֹב מִן חַקְלָא בְּדַמְשָׁא וּשְׁמַעַת לֵאָה קַל נְהִיקֵיהּ דְּחַמְרָא
וִידַעַת דְּהָא יַעֲקֹב אָתָא וּנְפָקַת לֵאָה לְקַדְמוּתֵיהּ וַאֲמַרַת לְוָתִי תֵּיעוֹל
אֲרוּם מִיגַּר אֲגַרְתִּיךְ בְּיַבְרוּחֵי דְּבְרִי מִן רָחֵל אַחְתִּי וְשַׁכִּיב עִמָּהּ בְּלֵילְיָא
הַהוּא: וישמע וְקַבֵּל יְיָ צְלוֹתָא דְּלֵאָה וְאִיתְעַבְּרַת וְיָלִידַת לְיַעֲקֹב
בַּר חֲמִישָׁאי: ותאמר וַאֲמַרַת לֵאָה יְהַב יְיָ אַגְרִי דִּיהַבִּית
אַמְתִּי לְבַעְלִי וְהֵיכְדֵין עַתִּידִין בְּנוֹי לְקַבְּלָא אַגַּר טַב עַל דְּאִינּוּן עָסְקִין
בְּאוֹרַיְיתָא וקרת ית שְׁמֵיהּ יִשָּׂשכָר: ותהר וְאִיתְעַבְּרַת תּוּב לֵאָה
וְיָלִידַת בַּר שְׁתִיתָאי לְיַעֲקֹב: ותאמר וַאֲמַרַת לֵאָה זְבַד יָתִי יְיָ
זְבוּדִין טָבִין מִבְּנִין זְמָנָא הָדָא יְהֵי מְדוֹרֵיהּ דְּבַעְלִי עִמִּי אֲרוּם יְלִידִית לֵיהּ
שִׁיתָא בְּנִין וְהֵיכְדֵין עַתִּידִין בְּנוֹי לְקַבְּלָא חוּלָק טַב וקרת שְׁמֵיהּ זְבוּלֻן:

ואחר וּמִן בָּתַר כְּדֵין יְלִידַת בְּרַת וקרת ית שְׁמָהּ דִּינָה אֲרוּם אֲמַרַת
דֵּין הוּא מִן קֳדָם יְיָ דִּיהוֹן מִנִּי פְּלוּגוֹת שִׁבְטַיָּא בְּרַם מִן רָחֵל אַחְתִּי יִפְקוּן
תְּרֵין שִׁבְטִין הֵיכְמָא דְּנִפְקוּ מִן אִמָּהָתָא וְשִׁמְעוֹן קָדָם יְיָ צְלוֹתָא
דלאה

עמך הלילה. שלי היתה שכיבת לילה זו ואני כותבה לך תחת דודאי בכך ולפי שזלזלה יו
במשכב הנדיק לא זכתה ליקבר עמו: שכר שכרתיך. נתתי לרחל שכרה: בלילה
ההוא. הקב"ה שיעשו שינא משם יששכר: וישמע אלהים אל לאה. שהיתה מתאוה
ומחזרת להרבות שבטים: זבל טוב. כתרגומו: יזבלני. לשון בית זבול פ
הירבירוירל"אה בלעז בית מדור מעתה לא תהא עיקר דירתו שלא עמי שים לי בנים ככנד
כל בשיו: דינה. פרשו רבותינו שדנה לאה דין בעצמה אם זה זכר לא תהא רחל כפ
אחותי

כב וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־רָחֵל
וַיִּשְׁמַע אֵלֶיהָ אֱלֹהִים וַיִּפְתַּח אֶת־
רַחְמָהּ: כג וַתַּהַר וַתֵּלֶד בֵּן
וַתֹּאמֶר אָסַף אֱלֹהִים אֶת־חֶרְפָּתִי:
כד וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ יוֹסֵף לֵאמֹר
יֹסֵף יְהוָה לִי בֵּן אַחֵר: כה וַיְהִי
כַּאֲשֶׁר יָלְדָה רָחֵל אֶת־יוֹסֵף וַיֹּאמֶר
יַעֲקֹב אֶל־לָבָן שַׁלְּחֵנִי וְאֵלְכָה אֶל־
מְקוֹמִי וְלְאַרְצִי: כו תְּנָה אֶת־
נָשַׁי וְאֶת־יְלָדַי אֲשֶׁר עָבַדְתִּי אֹתְךָ
בָּהֶן וְאֵלֵכָה כִּי אַתָּה יָדַעְתָּ אֶת־
עֲבֹדָתִי אֲשֶׁר עֲבַדְתִּיךָ: כז וַיֹּאמֶר
אֵלָיו לָבָן אִם־נָא מָצָאתִי חן בְּעֵינֶיךָ
נִחַשְׁתִּי וַיְבָרְכֵנִי יְהוָה בִּגְלָלֶךָ:
חמישי כח וַיֹּאמֶר נָקְבָה שְׂכָרְךָ עָלַי
וְאֶתֵּנָה: כט וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַתָּה
יָדַעְתָּ אֶת אֲשֶׁר עָבַדְתִּיךָ וְאֶת אֲשֶׁר־
הָיָה מִקְנְךָ אִתִּי: ל כִּי מְעַט
אֲשֶׁר־הָיָה לְךָ לְפָנַי וַיִּפְרֹץ לָרֹב וַיְבָרֶךְ יְהוָה אֹתְךָ לְרַגְלִי וְעַתָּה מָתַי
אעביד אעשה

ועל־ה וכרנא דרחל קדם־יי וקבל
צלותה יי ויהב לה עידו: ועהיאת
וילידת בר ואמרת כנש יי ית־
חיסודי: וקרת ית־שמיה יוסף
למימר יוסף יי לי בר אוחרן:
והוה כד ילידת רחל ית־יוסף ואמר
יעקב ללבן שלחני ואיהך לאתרי
ולארעי: הב ית־נשי וית־בני די
פלחית יתך בהון ואיזל ארי את
ידעת ית־פולחני דפלחתך: ואמר
ליה לבן אם־כען אשכחית רחמין
בעינך נסיתי וברכני יי בדילך:
ואמר פריש אגרך עלי ואתין:
ואמר ליה את ידעת ית דפלחתיך
וית דהוה בעירך עמי: ארי זעיר
די־הוה לך קדמי ותקיף לסגי
וברכך יי יתך בדילי וכען אימתי
אעביד אעשה

לחותי כלחת השפחות וכתפללה עליו וכהפכה לנקבה: ויזכור אלהים את רחל: זכר
כב לה שמסרה מימיה לאחותה ושהיתה מנירה שמא תעלה בגורלו של עשו שמא יגרשנה
יעקב לפי שאין לה בנים ואף עשו הרשע כך עלה בלבו כששמע שאין לה בנים הוא
כג שייבל הפייט הראדמון כבט שלא חלה נבה לקחתה לו ובכהלה: אסף: הכניסה במקום
שלא תראה וכן אסוף חרפתיכו ולא יאסף הביתה אספו כנהם וירחך לא יאסף לא יטמן:
חרפתי: שהייתי לחרפה על באלי עקרה והיו אומרים עלי שאעלה לחלקו של עשו
הרשע: ואגדה כל זמן שאין לאשה בן אין לה במי לתלות ברחוכה משים לה בן תולה
כד בו מי שבר כלי זה בכך מי אכל תאכים אלו בכך: יוסף ה׳ לי בן אחר: יודעת היתה
בנבואה שאין יעקב עתיד להשמיד אלא שנים עשר שבטים אמרה יהי רצון שאותו שהוא
כה עתיד להשמיד יהא ממני לכך לא כתפללה אלא על בן אחר: כאשר ילדה רחל את
יוסף: משכולל שטנו של עשו שנאמר והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו
לקש אש בלא להבה איכו שולט למרחוק משכולל יוסף בטח יעקב בהקב״ה ורפה לשון:
כו נכח נגד כמי: איכי רוכה לבאת כי אם ברשות: כשלתי: מכתש היה כמיתי בכיחוש שלי
בעל

דְּלָאָה וְאִיתְחַלְפוּ עוּבְרַיָּא בְּמֵעֵיהוֹן וַהֲוָה יָהִיב יוֹסֵף בְּמַעֲהָא
דְּרָחֵל וְדִינָה כְּמַעֲהָא דְּלֵאָה: ירושלמי
וּזְכַר וַעֲל דּוּכְרָנָא דְּרָחֵל קֳדָם אַרְבָּעָת מַפְּתְּחִין דְּאִינּוּן מְסִירִין
יְיָ וּשְׁמִיעַ קָדְמוֹי קַל צְלוֹתָהּ וַאֲמַר בְּיַד רִיבּוֹן כָּל עָלְמָא יְיָ וְלָא מְסַר
בְּמֵימְרֵיהּ לְמִיתַן לָהּ בְּנִין: וּתְהַר יִתְהוֹן לָא לְמַלְאָךְ וְלָא לְשָׁרָף
וְאִתְעַבְּרַת וְיָלִידַת בַּר וַאֲמַרַת כְּנַשׁ מַפְּתֵחַ מִטְרָא מַפְּתֵחַ בַּרְנָסָה מַפְּתֵחַ
יְיָ יָת חִיסוֹדִי וְהֵיכְדֵין עָתִיד יְהוֹשֻׁעַ קִבְרַיָּא מַפְּתֵחַ עַקְרָתָא: מַפְּתֵחַ
בְּרֵיהּ דְּיוֹסֵף לְמִכְנוֹשׁ יָת חִיסוֹדָא מִטְרָא דְּכֵן כְּתִיבָא מִפְּרַשׁ יִפְתַּח יְיָ
דְּמִצְרַיִם מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְמִגְזַר לָךְ אֶת אוֹצָרוֹ הַטּוֹב וְגוֹמֵ: מַפְּתֵחַ
יִתְחוֹם מֵעוּבְרָא לְיַרְדְּנָא: וּתְקַרֵא פַּרְנָסָה דְּכֵן כְּתִיבָא מִפְּרַשׁ פּוֹתֵחַ
וְקָרַת יָת שְׁמֵיהּ יוֹסֵף לְמֵימַר יוֹסִיף אֶת יָדֶיךָ וְגוֹמֵר: מַפְּתֵחַ קִבְרַיָּא
יְיָ לִי עַל דֵּין בַּר אוֹחֲרָן: וִידַהִי דְּכֵן כְּתִיבָא מִפְּרַשׁ בְּפַתְחִי אֶת
וַהֲוָה כְּדִי יְלִידַת רָחֵל יָת יוֹסֵף קִבְרוֹתֵיכֶם וְגוֹמֵר: מַפְּתֵחַ עַקְרָתָא
וַאֲמַר יַעֲקֹב בְּרוּחַ קוּדְשָׁא דְּבֵית דְּכֵן כְּתִיבָא מִפְּרַשׁ וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים
יוֹסֵף עָתִידִין לְמֶהֱוֵי כְּשַׁלְהוֹבִיחָא אֶת רָחֵל וְגוֹמֵר: וְאִידְכַּר מֵימְרָא
לְגַמְרָא יָת דְּבֵית עֵשָׂו אֲמַר מִכָּאן דַּיָּי בְּרַחֲמוֹי טָבָיָא יָת רָחֵל וּשְׁמִיעַ
לֵית אֲנָא מִסְתַּפֵּי מִן עֵשָׂו וּלְגִיוֹנוֹי מֵימְרָא דַּיָּי בְּקַל צְלוֹתָהּ וַאֲמַר
וַאֲמַר לְלָבָן שַׁלְּחֵנִי וְאֵיזֵךְ לַאֲתָרִי בְּמֵימְרֵיהּ לְמִיתַן לָהּ בְּנִין:
וּלְאַרְעִי: תְּנָה הַב לִי יָת נִשַׁי
וְיָת בְּנַיָּי דְּפִלְחִית יָתָךְ בְּגִינְהוֹן וְאֵזֵל אֲרוּם אַנְתְּ יָדַעְתְּ יָת פּוּלְחָנִי דִּי
פִּלְחָתָךְ: וַיֹּאמֶר וַאֲמַר לֵיהּ
לָבָן אִין כְּדוֹן אַשְׁכַּחִית רַחֲמִין ירושלמי
בְּעֵינָךְ הָא אַסְתִּירִית קוֹסְמִין וּבַרְכַנִּי אַטְיַרִית
יְיָ בְּגִינָךְ: וַיֹּאמֶר וַאֲמַר קְטַע
אֶגְרָךְ עָלַי וְאֶתֵּן: וַיֹּאמֶר וַאֲמַר לֵיהּ אַנְתְּ יָדַעְתְּ יָת דִּי פִּלְחָתָךְ וְיָת דַּהֲוָה
בְּעִירָךְ נְטִיר עִמִּי: כִּי מְעַט אֲרוּם קְלִיל דַּהֲוָה לָךְ עָאן קֳדָמַי וּרְקִיעַ
סְגִי וּבְרִיךְ יְיָ יָתָךְ בְּרִיגְלִי דְּאַתְנַיִת לָךְ מִדְּעָלַת בְּבֵיתָךְ וּכְדוֹן אִימָת

אֶעֱשֶׂה גַּם־אָנֹכִי לְבֵיתִי׃ לא וַיֹּאמֶר
מָה אֶתֶּן־לָךְ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לֹא־תִתֶּן־
לִי מְאוּמָה אִם־תַּעֲשֶׂה־לִּי הַדָּבָר
הַזֶּה אָשׁוּבָה אִרְעֶה צֹאנְךָ אֶשְׁמֹר׃
לב אֶעְבֹר בְּכָל־צֹאנְךָ הַיּוֹם הָסֵר
מִשָּׁם כָּל־שֶׂה נָקוּד וְטָלוּא וְכָל־שֶׂה־
חום בַּכְּשָׂבִים וְטָלוּא וְנָקוּד בָּעִזִּים
וְהָיָה שְׂכָרִי׃ לג וְעָנְתָה־בִּי
צִדְקָתִי בְּיוֹם מָחָר כִּי תָבוֹא עַל־
שְׂכָרִי לְפָנֶיךָ כֹּל אֲשֶׁר־אֵינֶנּוּ נָקוּד
וְטָלוּא בָּעִזִּים וְחום בַּכְּשָׂבִים גָּנוּב
הוּא אִתִּי׃ לד וַיֹּאמֶר לָבָן הֵן
לוּ יְהִי כִדְבָרֶךָ׃ לה וַיָּסַר בַּיּוֹם
הַהוּא אֶת־הַתְּיָשִׁים הָעֲקֻדִּים
וְהַטְּלֻאִים וְאֵת כָּל־הָעִזִּים הַנְּקֻדוֹת
וְהַטְּלֻאֹת כֹּל אֲשֶׁר־לָבָן בּוֹ וְכָל־חום
בַּכְּשָׂבִים וַיִּתֵּן בְּיַד־בָּנָיו׃
לו וַיָּשֶׂם דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בֵּינוֹ
וּבֵין יַעֲקֹב וְיַעֲקֹב רֹעֶה אֶת־צֹאן לָבָן
הַנּוֹתָרֹת׃ לז וַיִּקַּח־לוֹ יַעֲקֹב מַקַּל
לִבְנֶה לַח וְלוּז וְעַרְמוֹן וַיְפַצֵּל בָּהֵן
פְּצָלוֹת לְבָנוֹת מַחְשֹׂף הַלָּבָן אֲשֶׁר
עַל־הַמַּקְלוֹת׃ לח וַיַּצֵּג אֶת־
הַמַּקְלוֹת אֲשֶׁר פִּצֵּל בָּרְהָטִים

לא ספר לת

לא ותלא

כלים יב מל׳ ג וסבר דאסר

ג׳ כ׳ תסר ו׳ו כפרק ח׳ מל׳

בשקתות

אעביד אף־אנא לְבֵיתִי׃ וַאֲמַר
מָה אֶתֶּן־לָךְ וַאֲמַר יַעֲקֹב לָא־תִתֶּן־
לִי מִדְּעַם אִם־תַּעֲבֵיד־לִי פִּתְגָמָא
דֵּדִין אֶתּוּב אִרְעֵי עָנָךְ אֶטַּר׃
אֶעְבַּר בְּכָל־עָנָךְ יוֹמָא־דֵין הַעְדֵּי
מִתַּמָּן כָּל אִמְּרֵי נְמוֹר וּרְקוּעַ וְכָל־
אִמַּר שְׁחוּם בְּאִמְּרַיָּא וּרְקוּעַ וְנְמוֹר
בְּעִזַּיָּא וִיהֵי אַגְרִי׃ וְתִסְהֵיד־בִּי
זְכוּתִי בְּיוֹמָא דְּמָחָר אֲרֵי־תֵיעוֹל
עַל־אַגְרִי קֳדָמָךְ כָּל דְּלֵיתוֹהִי נְמוֹר
וּרְקוּעַ בְּעִזַּיָּא וּשְׁחוּם בְּאִמְּרַיָּא
גְּנִיבָא הוּא עִמִּי׃ וַאֲמַר לָבָן בְּרַם
לְוֵי יְהֵי כְּפִתְגָמָךְ׃ וְאַעְדֵּי בְּיוֹמָא
הַהוּא יַת־תֵּישַׁיָּא רְגוֹלַיָּא וּרְקוּעַיָּא
וְיַת כָּל־עִזַּיָּא נְמוֹרָתָא וּרְקוּעָתָא
כָּל דִּי־חִוַּר בֵּיהּ וְכָל־דְּשְׁחוּם
בְּאִמְּרַיָּא וִיהַב בְּיַד בְּנוֹהִי׃ וְשַׁוִּי
מַהֲלַךְ תְּלָתָא יוֹמִין בֵּינוֹהִי וּבֵין
יַעֲקֹב וְיַעֲקֹב רָעֵי יַת־עָנָא דְּלָבָן
דְּאִשְׁתְּאֲרָא׃ וּנְסִיב לֵיהּ יַעֲקֹב
חוּטְרִין דְּלִבְנֶן רַטִּיבִין וּדְלוּז וּדְדֻלְוָב
וְקַלִּיף בְּהֹן קְלַפִּין חִוָּרִין קִילוּף
חִוַּר דִּי עַל־חוּטְרַיָּא׃ וְדַעֲיָץ יַת־
חוּטְרַיָּא דִּי קַלִּיף בְּרַהֲטַיָּא אֲחַר־

בית

גם אנכי לביתי · לנוכח ביתי עכשיו אין עושין לגרכי שלא בכי ופריך אמי להיות עושה גם
אני עמהם ומומכן וזהו גם: כקול · מנומר בחברבורו דקות כמו כקול תוכטורא בלעז:
טלוא · לשון טלאים חברבורות רחבות: חום · שחום דומה לאדו רושו בלעז · לשון משכה
שחמתית וכמנאת לבנה לעני התבואה: והיה שכרי · אותן שיולדו מכאן ולהבא
כקודים וטלואים בעזים ושחומים בכבשים יהו שלי ואותן שישכן עכשו הפרש מהם
והפקידם ביד בניך שלא תאמר לי על הגולדים מעתה אלו היו שם מתחלה ועוד שלא
תאמר לי על ידי הזכרים שהן כקודים וטלואים תלדנה הנקבות דומיתן מכאן ואילך:

לב

ועבתה

אֵימַת אַעֲבִיד אוף אָנָא עִיבִידְתָּא וְאָנָא זָקִיק לְפַרְנָסָא אֵינְשֵׁי בֵּיתִי: ויאמ׳
וַאֲמַר מַה אֵיתִין לָךְ וַאֲמַר יַעֲקֹב לָא תִיתֵּן לִי מִדַּעַם אוּחְרָן אֵין תַּעֲבִיד
לִי פִּתְגָּמָא הָדֵין אֵיתוּב אֶרְעֵי עָנָךְ
אֲטַר: אעבור אַעֲבֵר בְּכָל

ירושלמי

כָּל אֵימַר קָרוּחַ וּנְמוֹר וְכָל אֵימַר
לְחוּשׁ בְּאֵימַרְיָא וּקְרוּחַ וְנָמוֹר
בְּעִזַּיָא:

עָנָךְ יוֹמָא דֵין אַעְדִּי מִתַּמָּן כָּל אֵימַר
נָמוֹר וּקְרוּחַ וְכָל אֵימַר לָחוּשׁ
בְּאֵימַרְיָא וּקְרוּחַ וּנְמוֹר בְּעִזַּיָא וַיְהִי
אַגְרִי: ועניתה וְתִסְהַד בִּי
זַכְוָותִי לְיוֹמָחְרָא אֲרוּם תֶּהֱוִי עַל אַגְרִי לְקָמָךְ כָּל דְּלֵית תּוֹהִי נְמוֹר
וּקְרוּחַ בְּעִזַּיָא וּלְחוּשׁ בְּאֵימַרְיָא גְּנִיבָא הוּא לְמֶהֱוֵי דִילִי: ויאמר וַאֲמַר
לָבָן יָאוּת לְוָאי דִּיהֵי כְּפִתְגָּמָךְ: ויסר וַאֲפְרִישׁ בְּיוֹמָא הַהוּא יַת
בְּרְחַיָא דְסִימָנָא בְּרוּלֵיהוֹן וּקְרוּחַיָא וַית כָּל עִזַּיָא נְמוֹרָתָא וּקְרוּחָתָא כָּל
דִּי שׁוּמָא חִיוָרָא בֵּיהּ וְכָל דִּילְחוּשׁ בְּאֵימַרְיָא וְיַהֲב בִּידָא דְבָנוֹי: וישם
וְשַׁוִּי מַהֲלַךְ תְּלָתָא יוֹמִין בֵּינֵי עָנֵיהּ וּבֵינֵי יַעֲקֹב וְיַעֲקֹב רָעֵית עָנָא דְלָבָן
סָכָאן וּמִרְעָאן דְּאִשְׁתָּאֲרוּ: ויקח וּנְסִיב לֵיהּ יַעֲקֹב חֻטְּרָא דְּפַרְזֶל לָבָן
וְדִלּוּז וְאַרְדְּפוּ וּקְלִיף בְּהוֹן קְלִיפִין חִיוָרִין לְגַלָּאָה חִיוָרָא דְעַל חוּטְרַיָּא:
ויצג וְנַעַץ יַת חוּטְרַיָּא דִי קְלִיף

ירושלמי

בְּמוֹרְכְיָיתָא בְּשַׁקְיָיתָא דְמַיָּא אֲתַר
בְּמַרְכְּיוֹתָא:

דאתאן

ובכתה בי · אם תחשדני שאני כוטל משלך כלום תעכה בי נדקתי כי תבא נדקתי לג
ותעיד על שכרי לפניך שלא תמצא בעדרי כי אם כקודים וטלואים וכל שתמצא בהן לד
שאינו כקוד או טלוא או חום בילדיו שנכנתיו לך ובנכיבה הוא שרוי אצלי: הן · לשון לה
הין קבלת דברים: לו יהי כדברך · הלואי ותתפון בכך: ויסר · לבן ביום ההוא לו
וגו׳: תישים · עזים זכרים: כל אשר לבן בו · כל אשר היתה בו חברבורת לבנה:
ויתן · לבן ביד בניו: הכותלות · הרעועות שבהן החולות והעקרות שאינן אלא לז
שירים אותן מסר לו · מקל לבנה · עץ הוא ושמו לבנה כמה דתימא תחת אלון ולבנה לח
ואומר אני הוא שקורין טריבנלא שהוא לבן: לח · כשהוא רטוב: לוז · ועוד לקח
מקל לוז עץ שנדלין בו אגוזי דקים קולדרי בלעז: וערמון · קשטניר בלעז: פצלות ·
קילופים קילופים שהיה עושהו מכומר: מחשוף הלבן · גלוי לובן של מקל כשהיה
קולפו היה כראה וכגלה לובן שלו במקום הקילוף: ויצג · הרגומו ודעין לשון תחיב נא
וכעינה הוא בלשון ארמי והרבה יש בגמרא דנה ושלפה דן כיה מידי דנה כמו דענה
אלא שמקצר את לשונו: ברקטים · במרוצות המים בבריכות העשויות באדמה להשקות

בשקתות המים אשר תבאן הצאן
לשתות לנכח הצאן ויחמנה בבאן
לשתות: לט ויחמו הצאן אל-
המקלות ותלדן הצאן עקדים
נקדים וטלאים: מ והכשבים
הפריד יעקב ויתן פני הצאן אל-
עקד וכל חום בצאן לבן וישת לו
עדרים לבדו ולא שתם על צאן
לבן: מא והיה בכל יחם הצאן
המקשרות ושם יעקב את המקלות
לעיני הצאן ברהטים ליחמנה
במקלות: מב ובהעטיף הצאן
לא ישים והיה העטפים ללבן
והקשרים ליעקב: מג ויפרץ
האיש מאד מאד ויהי לו צאן רבות
ושפחות ועבדים וגמלים וחמרים:
ל א וישמע את דברי בני לבן
לאמר לקח יעקב את כל אשר
לאבינו ומאשר לאבינו עשה את
כל הכבד הזה: ב ויראה יעקב
את פני לבן והנה אינו עמו
כתמול שלשום: ג ויאמר יהוה
אל יעקב שוב אל ארץ אבותיך
ולמולדתך ואהיה עמך:
ד וישלח יעקב ויקרא לרחל
וללאה השדה אל צאנו:
ה ויאמר להן ראה אנכי את-
פני אביכן כי אינו אלי כתמול
שלשם ואלהי אבי היה עמדי:

ב מנא כסכר

ג מנא כסכר

ד מנא כסכר

ה מנא כסכר

בית שקיא דמיא אחר דאתן ענא
למישתי לקבלהן דענא ומחיחמן
במיתיהן למישתי: ואתיחמיא
ענא בחוטריא וילדן ענא רגולין
נמורין ורקועין: ואימריא אפריש
יעקב ויהב בריש ענא כל דרגול
וכל דשחום בענא דלבן ושוי-
ליה עדרין בלחודהי ולא עריבינן
עם ענא דלבן: והוי בכל עידן
דמתיחמן ענא מבביריא ומשוי
יעקב ית חוטריא לעיני ענא
ברהטיא ליחמותהן בחוטריא:
ובלקשות ענא לא משוי והוה
לקשיא ללבן ובכיריא ליעקב:
ותקיף גברא לחדא לחדא והוו-
ליה עאן סגיאן ואמהן ועבדין
וגמלין וחמרין: ושמע ית פתגמי
בני לבן דאמרין נסיב יעקב ית
כל די לאבונא ומדי לאבונא קנא
ית כל נכסיא האלין: וחזא יעקב
ית סבר אפי לבן והא ליתנין עמיה
כמאתמלי ומדקדמוהי: ואמר
יי ליעקב תוב לארע אבהתך
ולילדותך ויהי מימרי בסעדך:
ושלח יעקב וקרא לרחל וללאה
לחקלא לות ענוהי: ואמר להן
חזי אנא ית סבר אפי אבוכן ארי
ליתנין עמי כמאתמלי ומדקדמוהי
ואלהיה דאבא הוה בסעדי:

ואתנה ואתין

לא

ג מפסר כתור יב מנא ג מנא ומיתב דדר מלכא לענמא

סם הנאן: אשר תבאן וגומר: ברהטים אשר תבאכה הנאן לשתות סם הצינ המקלות לכבש הנאן: ויחמכה: הנהמה רואה את המקלות והיא כרתעת לקחוריה והזכ

דאתיין ענא למשתי חמן שוינון לקיבליהן דענא והוון מתיחמן
במיתיהן למשתי: ויחמו ואתיחמן ענא לקבל חוטריא וילידן
ענא רגולין דסימנא בריגליהון וקרוחין וגבידהון חיורין:
והכשבים וטליא אפריש יעקב ויהב בריש ענא משכוביתא כל ית
דרגול וכל דלחוש בענא דלבן ושוי ליה עדרין בלחודוי ולא ערביבינון
עם ענא דלבן: והיה והוי בכל עידן דמתיחמן ענא מבכרתא
ומשוי יעקב ית חטריא לעיני ענא במורכייתא ליחמותהן קבל
חטרייא: ובהעטיף ובלקוייי ענא לא משוי והוון לקישיא לבן
ובכירייא ליעקב: ויפרץ ותקיף גברא לחדא לחדא והוו ליה ען
סגיאין ואמהן ועבדין וגמלין וחמרן: וישמע ושמע ית פתגמי בני
לבן דאמרין נסיב יעקב ית כל די לאבונא ומן די לאבונא עבד ליה ית
כל יקר נכסיא האלין: וירא וחמא יעקב ית סבר אפוי דלבן והא
ליתנון שפיין לקיבליה כדאיתמלי והי כדקדמוי: ויאמר ואמר יי
ליעקב תוב לארע אבהתך וליולדותך ויהי מימרי בסעדך: וישלח
ושדר יעקב ית נפתלי דהוא עזגד קליל וקרא לרחל ולאה ועלן
לחקלא לות ענוהי: ויאמר ואמר להין חמי אנא ית סבר אפי אבוכון
והא ליתנון שפיין עמי הכדאיתמלי והי כדקדמוי ואלקא דאיבא הוה
מימרא

רובעה ויולדת כיונא בו · רבי הושעיא אומר המים כעשין זרע בוועיהן ולא היו נריכות
לזכר וזהו ויחמכה: אל המקלות · אל מראית המקלות: עקודים · מסופים במקוס לט
עקידתן הס קרסולי ידיהן ורגליהס: והכשבים הפריד יעקב · הכולדים עקודים מ
בקודים הבדיל והפרים לעצמן ועשה אותן עדר עדר לבדו והוליך אותו העדר העקוד
לפני הצאן ופני הצאן ההולכות אחריהס נוטות אליהס וזהו שאומר ויתן פני הצאן אל·
עקוד שהיו פני הצאן אל העקודים ואל כל חוס שמצא בצאן לבן: ויסת לו עדרים
כמו שפירשתי: המקושרים · כתרגומו הבכירות ואין לי עד במקרא · ומכחס חבירו עס· מא
אחיתופל בקושרים ויהי הקשר אמין אותן המתקשרות יחד למהר עיבורן: ובהעטיף · מב
לשון איחור כתרגומו בלקישות · ומכחס חברו עס המחלבות והמעטפות לשון עטיפת
כסות כלומר מתעטפות בעורן וגמרן ואיכן מתאוות להתיחס על ידי הזכרים: בצאן מג
רבות: פרות ורבות משאר צאן: ועבדים ושפחות · מוכר בצאו בדמים יקרים ולוקח
לו כל אלה: עשה · ככס · כמו ויעש חיל · ויך את עמלק: שוב אל ארץ אבותיך · מד ב
ופס אהיה עמך אבל בעודך מתוכר לטמא לי אפשר להשרות שכינתי עליך: ויקרא ד
לרחל ולאה · לרחל תחלה ואחר כך ללאה שהיא היתה עקר הבית שבשבילה מזדווג
יעקב עם לבן ואף בכיה של לאה מודיס בדבר שהלי בועז ובית דיבו יושבת יהודה

ו וְאַתֶּנָה יְדַעְתֶּן כִּי בְּכָל־כֹּחִי
עֲבַדְתִּי אֶת־אֲבִיכֶן׃ ז וְאֲבִיכֶן
הִתֵּל בִּי וְהֶחֱלִף אֶת־מַשְׂכֻּרְתִּי
עֲשֶׂרֶת מֹנִים וְלֹא־נְתָנוֹ אֱלֹהִים לְהָרַע
עִמָּדִי׃ ח אִם־כֹּה יֹאמַר נְקֻדִּים
יִהְיֶה שְׂכָרֶךָ וְיָלְדוּ כָל־הַצֹּאן נְקֻדִּים
וְאִם־כֹּה יֹאמַר עֲקֻדִּים יִהְיֶה שְׂכָרֶךָ
וְיָלְדוּ כָל־הַצֹּאן עֲקֻדִּים׃ ט וַיַּצֵּל
אֱלֹהִים אֶת־מִקְנֵה אֲבִיכֶם וַיִּתֶּן לִי׃
י וַיְהִי בְּעֵת יַחֵם הַצֹּאן וָאֶשָּׂא
עֵינַי וָאֵרֶא בַּחֲלוֹם וְהִנֵּה הָעַתֻּדִים
הָעֹלִים עַל־הַצֹּאן עֲקֻדִּים נְקֻדִּים
וּבְרֻדִּים׃ יא וַיֹּאמֶר אֵלַי מַלְאַךְ
הָאֱלֹהִים בַּחֲלוֹם יַעֲקֹב וָאֹמַר הִנֵּנִי׃
יב וַיֹּאמֶר שָׂא־נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה
כָּל־הָעַתֻּדִים הָעֹלִים עַל־הַצֹּאן
עֲקֻדִּים נְקֻדִּים וּבְרֻדִּים כִּי רָאִיתִי אֵת
כָּל־אֲשֶׁר לָבָן עֹשֶׂה לָךְ׃
יג אָנֹכִי הָאֵל בֵּית־אֵל אֲשֶׁר
מָשַׁחְתָּ שָּׁם מַצֵּבָה אֲשֶׁר נָדַרְתָּ לִּי
שָׁם נֶדֶר עַתָּה קוּם צֵא מִן־הָאָרֶץ
הַזֹּאת וְשׁוּב אֶל־אֶרֶץ מוֹלַדְתֶּךָ׃
יד וַתַּעַן רָחֵל וְלֵאָה וַתֹּאמַרְנָה
לוֹ הַעוֹד לָנוּ חֵלֶק וְנַחֲלָה בְּבֵית
אָבִינוּ׃ טו הֲלוֹא נֻכְרִיּוֹת נֶחְשַׁבְנוּ
לוֹ כִּי מְכָרָנוּ וַיֹּאכַל גַּם אָכוֹל אֶת־
כַּסְפֵנוּ׃

כ ספר כלס חסרים בר מן ו

ל כתוב חס בנקבות

כלס חסרים בר מן ב

יג מלא כתו אבינו׃
ב מלא כתו לו כי מכרנו

וְאַתִּין יְדַעְתִּין אֲרֵי בְּכָל־חֵילִי
פְּלַחִית יָת־אֲבוּכֶן׃ וַאֲבוּכֶן שַׁקַּר
בִּי וְאַשְׁנִי יָת־אַגְרִי עֲשַׂר זִימְנִין וְלָא־
שַׁבְקֵיהּ יְיָ לְאַבְאָשָׁא עִמִּי׃ אִם־
כְּדֵין הָוֵה אֲמַר נְמוּרִין יְהֵי אַגְרָךְ
וְיַלְדָן כָּל־עָנָא נְמוּרִין וְאִם־כְּדֵין
הָוֵה אֲמַר רְגוֹלִין יְהֵי אַגְרָךְ וְיַלְדָן
כָּל־עָנָא רְגוֹלִין׃ וְאַפְרִישׁ יְיָ מִן־
בְּעִירָא דַאֲבוּכֶן וִיהַב־לִי׃ וַהֲוָה
בְּעִידָן דְּאִתְיַחֲמָא עָנָא וְזַקְפִית עֵינַי
וְחָזִית בְּחֶלְמָא וְהָא תַּישֵׁיָא דְּסַלְקִין
עַל־עָנָא רְגוֹלִין נְמוּרִין וּפְצִיחִין׃
וַאֲמַר לִי מַלְאָכָא דְיָיָ בְּחֶלְמָא יַעֲקֹב
וַאֲמַרִית הָא אָנָא׃ וַאֲמַר זְקוֹף־
כְּעַן עֵינָךְ וְחֲזִי כָּל־תַּישֵׁי דְּסַלְקִין
עַל־עָנָא רְגוֹלִין נְמוּרִין וּפְצִיחִין
אֲרֵי גְלֵי־קָדָמַי יָת כָּל־דִּי לְבָן עָבִיד
לָךְ׃ אָנָא אֱלָהָא דְּאִתְגְּלֵיתִי־
עָלָךְ בְּבֵית־אֵל דִּי מְשַׁחְתָּא תַּמָּן
קָמָא דְּקַיֵּימְתָּא קָדָמַי תַּמָּן קַיֵּים כְּעַן
קוּם פּוּק מִן־אַרְעָא הָדָא וְתוּב
לְאַרַע יְלִדוּתָךְ׃ וַאֲתֵיבַת רָחֵל
וְלֵאָה וַאֲמַרָא לֵיהּ הַעוֹד כְּעַן לַנָא
חוּלָק וְאַחְסָנָא בְּבֵית אֲבוּנָא׃
הֲלָא נוּכְרָאן אִיתְחֲשַׁבְנָא לֵיהּ אֲרֵי
זַבְּנָנָא וְאָכַל אַף־מֵיכַל יָת כַּסְפָנָא׃

אומרים כרחל וכלאה אשר בנו שתיהן וגומר הקדימו רחל ללאה׃ עשרת מוכים׃ אין מוכים כחות מעשרה׃ מוכים׃ לשון מכוס כלל החשבון והן עשיריות למדכו שהחליף תכלו ק׳ פעמים׃ והכה העתודים׃ אף על פי שהבדילם לבן כלם שלא יתעברו הנקן דומתן היו המלאכים מביאין אותן מעדר המכור ביד בני לבן לעדר שביד יעקב׃ ובדולים׃ בתרגומו ופציחין פי׳ שיד בלעז חוט של לבן מקיף את נופו כביב הברבורת

מֵימְרָא בְּסַעְדִי: ואתנה וְאַתּוּן יְדַעְתּוּן אֲרוּם בְּכָל חֵילִי פְּלַחִית יָת אֲבוּכוֹן: ואביכם וַאֲבוּכוֹן
שָׁקַר בִּי וְשַׁלְחִיף יָת אַגְרִי עֲשָׂר חוּלְקִין וְלָא יְהַב לֵיהּ יְיָ רְשׁוּ לְאַבְאָשָׁא עִמִּי: אם כה אִם כְּדֵין הֲוָה אָמִיר קְרוּחִין יְהֵי אַגְרָךְ וַיְלִידָן כָּל עָנָא קְרוּחִין וְאִם כְּדֵין הֲוָה אָמִיר מָאן דְּשׁוּמָא בְּרִיגְלֵיהוֹן יְהֵי אַגְרָךְ וַיְלִידָן כָּל עָנָא מָאן דְּשׁוּמָא בְּרִיגְלֵיהוֹן: ויצל וְרוֹקֵן יְיָ יָת גֵּיתָא דְאָבוּכוֹן וְיַהֲב לִי: ויהי וַהֲוָה בְּעִידַן דְּאִתְחַמָּא עָנָא וְזַקְפִית עֵינַי וְחָמִית בְּחֵילְמָא וְהָא בְרָחַיָּא דְּסַלְקִין עַל עָנָא שׁוּמָא בְּרִגְלֵיהוֹן וְקִירְוְחִין וְגַבְּיהוֹן חִיוְרִין: ויאמר וַאֲמַר לִי מַלְאָכָא דַיְיָ בְּחֵילְמָא יַעֲקֹב וַאֲמָרִית הָאנָא ויאמר וַאֲמַר עָנֵי יַעֲקֹב בִּלְשָׁן קוּדְשָׁא וַאֲמַר זְקוֹף כְּדוֹן עֵינָךְ וְחָמֵי כָל בְּרָחַיָּא דְּסַלְקִין עַל עָנָא שׁוּמָא בְּרִיגְלֵיהוֹן וְקִרוּחִין וְגַבְּיהוֹן חִיוְרִין אֲרוּם גְּלֵי קְדָמַי יָת כָּל אוּנְסָא דְּלָבָן עָבִיד לָךְ: אנכי אֲנָא הוּא אֱלָקָא דְּאִתְגְּלֵיתִי עֲלָךְ בְּבֵית אֵל דִּי רִיבִית תַּמָּן קָמָא דְקַיְימִית קָדָמַי תַּמָּן קַיְים כְּדוֹן קוּם פּוּק מִן אַרְעָא הָדָא וְתוּב לְאַרַע יַלְדוּתָךְ: ותען וַאֲחֵבַת רָחֵל כְּאַסְכְּמוּתָא דְּלֵאָה וַאֲמַרָן לֵיהּ הַאֲפִשַׁר דְּעַד כְּדוֹן אִית לָנָא חוּלַק וְאַחְסָנָא בְּבֵית אָבוּנָא: הלא הֲלָא נוּכְרָיָתָא אִתְחַשְׁבִינָן לֵיהּ אֲרוּם זַבְּנָנָא וְאָכַל אוּף מֵיכַל יָת כַּסְפָּנָא: הֲלָא נוּכְרָאִין אִתְחַשְׁבִינָן לֵיהּ אֲרֵי זַבָּן יָתָן וְהָא בָעֵי לְמֵיהַב לְחוֹד כְּתוּבָתָן:

שלו פתוחה ומפולשת מזן אל זן ואין לי להביא עד מן המקרא: האל בית ש׳ כמו ש׳ בית ע
אל הה״א יתירה ודרך מקראות לדבר כן כמו כי אתם באים אל הארץ ככתוב: משחת
שם׳ לשון רבוי וגדולה כשמשח למלכות כך ויצק שמן על ראשה להיו משוחה למזבח:
אשר נדרת לי׳ וגריך אתה לשלמו שאמרת יהיה בית אלהים שתקריב שם קרבנות:
העוד לנו׳ למה כתעכב על ידך כלום אנו מיחלות לירש מנכסי אביכו כלום בין יד
הזכרים: הלא נכריות כחשבנו לו׳ אפילו בשעה שדרך בני אדם לתת כדוכיא לבנותיו מז
בשעת נישואין נהג עמנו כנכריות כי מכרנו לך בשכר הפעולה: את כספנו׳ שעכב
דמי

כספנו: יז כי כל־העשר אשר
הציל אלהים מאבינו לנו הוא
ולבנינו ועתה כל אשר אמר אלהים
אליך עשה: יח ויקם יעקב וישא
את־בניו ואת־נשיו על־הגמלים:
יט וינהג את־כל־מקנהו ואת־
כל־רכשו אשר־רכש מקנה קנינו
אשר רכש בפדן ארם לבוא אל־
יצחק אביו ארצה כנען: כ ולבן
הלך לגזז את־צאנו ותגנב רחל את־
התרפים אשר לאביה: כא ויגנב
יעקב את־לב לבן הארמי על־בלי
הגיד לו כי ברח הוא: כב ויברח
הוא וכל־אשר־לו ויקם ויעבר את־
הנהר וישם את־פניו הר הגלעד:
כג ויגד ללבן ביום השלישי
כי ברח יעקב: כד ויקח את־
אחיו עמו וירדף אחריו דרך
שבעת ימים וידבק אתו בהר
הגלעד: כה ויבא אלהים אל־
לבן הארמי בחלם הלילה ויאמר
לו השמר לך פן־תדבר עם־יעקב
מטוב עד־רע: כו וישג לבן
את־יעקב ויעקב תקע את־אהלו
בהר ולבן תקע את־אחיו בהר
הגלעד:

ששי

ל וחסר כלס חב כמ"ם

כלס חסר ס

כ חסר

ארי כל־עותרא דאפריש יי מאבונא
דילנא הוא ודבנא וכען כל דאימר
יי לך עביד: וקם יעקב ונטל ית־
בנוהי וית־נשוהי על־גמליא:
ודבר ית־כל־גיתוהי וית כל
קינייה דקנא גיתוהי וקינייה דקנא
בפדן ארם למיתי לות יצחק אבוהי
לארעא דכנען: ולבן אזל למיגז
ית־עניה ונסיבת רחל ית־צלמניא
די לאבוהא: וכסי יעקב מן־לבן
ארמאה על־דלא חוי ליה ארי
אזל הוא: ואזל הוא וכל־דליה
וקם ועברית־פרת ושוי ית־אפוהי
לטורא דגלעד: ואיתחוה ללבן
ביומא תליתאה ארי אזל יעקב:
ודבר ית־אחוהי עמיה ורדף
בתרוהי מהלך שבעא יומין
ואדביק יתיה בטורא דגלעד:
ואתא מימר מן־קדם יי לות לבן
ארמאה בחילמא דליליא ואמר
ליה אסתמר לך דילמא תמליל עם־
יעקב מטב עד בישא: ואדביק לבן
ית־יעקב ויעקב פרס ית־משכניה
בטורא ולבן אשרי ית־אחוהי

בטורא

יז דמי שכר פעולתך: כי כל העושר. כי זה משמש בלשון אלא. כלומר משל אביכו אין
לכו כלום אלא מה שהציל הקב"ה מאביכו שלכו הוא: הציל. לשון הפרש וכן כל
לשון הצלה שבמקרא לשון הפרשה שמפרישו מן הרעה ומן האויב: את בניו ואת נשיו.
הקלים זכרים לנקבות ועשו הקלים נקבות לזכרים שנאמר ויקח עשו את נשיו ואת
יח בניו וגומר: מקנה קנינו. מה שקנה מנאנו עבדים ושפחות וגמלים וחמורים: לגזוז
את צאנו. שנתן ביד בניו דרך שלשת ימים ביניו ובין יעקב: ותגנב רחל את התרפים.
להפרים

מי כל אַרוּם כָּל עוּתְרָא דְרוּקָן יְיָ מִן אָבוּנָא דִי לָנָא הוּא וְדִבְנָנָא וּכְדוּן
כָּל דְּאָמַר יְיָ לָךְ עִיבִיד: ויקם
וְקָם יַעֲקֹב וְסוֹבַר יָת בְּנוֹי וְיָת נְשׁוֹי ירושלמי
עַל גַּמְלַיָּא וינהג וְדָבַר יָת כָּל סְגוּלֵיהּ
בְּעִירָא וְיָת כָּל נְכָסוֹי דִי קָנָא גֵּיתוֹי
וְנְכָסוֹי דִי קָנָה בְּפַדַּן אֲרַם לְמֵיתֵי
לְוָת יִצְחָק אֲבוּי לְאַרְעָא דִכְנָעַן: ולבן וְלָבָן אֲזַל לְמִיגַּז עָנֵיהּ
וגנבת רָחֵל יָת צְלָמָנַיָּא דְהַוּוֹן נְכָסִין גַּבְרָא בּוּכְרָא וְחָזְמִין רֵישֵׁיהּ וּמַלְחִין
לֵיהּ בְּמִילְחָא וּכוּסְמִין וְכַתְבִין קוּסְמִין בְּצִיצָא דְדַהֲבָא וִיהָבִין תְּחוֹת
לִישָׁנֵיהּ וּמְקִימִין לֵיהּ בְּכוּתְלָא וּמְמַלֵּיל עִמְּהוֹן וְאִילֵּין הִינוֹן דְהַוָה נָחִין
לְהוֹן אֲבוּהָא: ויגנוב וְגָנַב יַעֲקֹב יָת דַעֲתֵיהּ דְלָבָן אֲרַמָּאָה עַל דְּלָא
חַוִי לֵיהּ אֲרוּם אָזַל הוּא: ויברח וְאָזַל הוּא עִם כָּל דִילֵיהּ וְקָם
וְעָבַר יָת פְּרָת וְשַׁוִי יָת אַנְפּוֹי לְמֵיסוּק לְטַוּרָא דְגִלְעָד אֲרוּם חָמָא בְּרוּחַ
קוּדְשָׁא דְתַמָּן עָתִיד לְמֶהֱוֵי
שֵׁיזְבוּתָא לְבָנוֹי בְּיוֹמֵי יִפְתָּח דְמִן
גִּלְעָד: ויגד וּבְתַר דְּאוֹל ירושלמי
יַעֲקֹב קָמוּ רַעְיָא עַל בֵּירָא וְלָא וְהַוָה כַּד אִתְכְּנִישׁוּ רַעְיָא בַּעַיִן
אַשְׁכְּחוּ מַיָּא וְאַמְתִּינוּ תְּלָתָא יוֹמִין לְמִשְׁתֵּן עָנָא וְלָא הֲווֹ יְכִלִין
דְּלְמָא תְּהֵי טַיְיפָא וְלָא טָפַת וּבְכֵן וְאַמְתִּינוּ תְּרֵין וּתְלָתָא יוֹמִין דִּילְמָא
אִיתוֹי לְלָבָן בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה וְיָדַע חַטִּיף בֵּירָא וְלָא טָפַת וּבְכֵן אַתְנוּ
אֲרוּם עָרַק יַעֲקֹב דְּבִזְכוּתֵיהּ הֲוָה לְלָבָן בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה אֲרוּם עָרַק
טַיְיפָא עֲשָׂרִין שְׁנִין: ויקח וּדְבַר יַעֲקֹב:
יָת קְרִיבוֹי עִמֵּיהּ וּרְדַף בַּתְרוֹי מַהֲלַךְ שִׁבְעָא יוֹמִין וְאַרַע יַתִּיהּ דְשַׁדִּי
בְּטַוּר גִּלְעָד מוֹדִי וּמַצְלִי קָדָם אֱלָקֵיהּ: ויבא וְאָתָא מַלְאָכָא בְּמֵימַר
מִן קָדָם יְיָ וְשַׁלַּף חַרְבָּא עַל לָבָן רַמָּאָה בְּחֵילְמָא דְלֵילְיָא וְאָמַר לֵיהּ טוּר
לָךְ דִּלְמָא תְּמַלֵּיל עִם יַעֲקֹב מִן טַב עַד בִּישׁ: וישג וְאַדְבֵּק לָבָן יָת
יַעֲקֹב וְיַעֲקֹב פְּרַס יָת מַשְׁכְּנֵיהּ בְּטַוּרָא וְלָבָן אֲשַׁרִי יָת אָחוֹי בְּהַהוּא טַוּרָא
דְגִלְעָד:

להפרים את אחיה מע"ח כתכווכה: ביום השלישי. שהרי דרך שלשת ימים היה ביניהם: כב
את אחיו. קרוביו: דרך שבעת ימים. כל אותן ג' ימים שהלך המגיד להגיד ללבן כג
הלך יעקב לדרכו כמנהג יעקב רחוק מלבן ו' ימים וכו' השיגו לבן למדבר שכל מה שהלך
יעקב בשבעה ימים הלך לבן ביום אחד: מטוב ועד רע. כל טובתן של רשעים רעה כד

הַגִּלְעָד: כו וַיֹּאמֶר לָבָן לְיַעֲקֹב
מַה עָשִׂיתָ וַתִּגְנֹב אֶת־לִבָּבִי וַתְּנַהֵג
בְּנֹתַי כִּשְׁבוּיוֹת חָרֶב: כז לָמָּה
נֶחְבֵּאתָ לִבְרֹחַ וַתִּגְנֹב אֹתִי וְלֹא־
הִגַּדְתָּ לִי וָאֲשַׁלֵּחֲךָ בְּשִׂמְחָה וּבְשִׁרִים
בְּתֹף וּבְכִנּוֹר: כח וְלֹא נִשַּׁקְתַּנִי
לְבָנַי וְלִבְנֹתָי עַתָּה הִסְכַּלְתָּ
עֲשׂוֹ: כט יֵשׁ־לְאֵל יָדִי לַעֲשׂוֹת
עִמָּכֶם רָע וֵאלֹהֵי אֲבִיכֶם אֶמֶשׁ
אָמַר אֵלַי לֵאמֹר הִשָּׁמֶר לְךָ מִדַּבֵּר
עִם־יַעֲקֹב מִטּוֹב עַד־רָע:
ל וְעַתָּה הָלוֹךְ הָלַכְתָּ כִּי נִכְסֹף
נִכְסַפְתָּה לְבֵית אָבִיךָ לָמָּה גָנַבְתָּ
אֶת־אֱלֹהָי: לא וַיַּעַן יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר
לְלָבָן כִּי יָרֵאתִי כִּי אָמַרְתִּי פֶּן תִּגְזֹל
אֶת־בְּנוֹתֶיךָ מֵעִמִּי: לב עִם אֲשֶׁר
תִּמְצָא אֶת־אֱלֹהֶיךָ לֹא יִחְיֶה נֶגֶד
אַחֵינוּ הַכֶּר־לְךָ מָה עִמָּדִי וְקַח לְךָ
וְלֹא־יָדַע יַעֲקֹב כִּי רָחֵל גְּנָבָתַם:
לג וַיָּבֹא לָבָן בְּאֹהֶל יַעֲקֹב וּבְאֹהֶל
לֵאָה וּבְאֹהֶל שְׁתֵּי הָאֲמָהֹת וְלֹא
מָצָא וַיֵּצֵא מֵאֹהֶל לֵאָה וַיָּבֹא בְּאֹהֶל
רָחֵל: לד וְרָחֵל לָקְחָה אֶת־
הַתְּרָפִים וַתְּשִׂמֵם בְּכַר הַגָّמָל וַתֵּשֶׁב
עֲלֵיהֶם וַיְמַשֵּׁשׁ לָבָן אֶת־כָּל־הָאֹהֶל
וְלֹא מָצָא: לה וַתֹּאמֶר אֶל־אָבִיהָ
אַל־יִחַר בְּעֵינֵי אֲדֹנִי כִּי לֹא אוּכַל
לָקוּם מִפָּנֶיךָ כִּי דֶרֶךְ נָשִׁים לִי וַיְחַפֵּשׂ
וְלֹא מָצָא אֶת־הַתְּרָפִים: לו וַיִּחַר
לְיַעֲקֹב וַיָּרֶב בְּלָבָן וַיַּעַן יַעֲקֹב
וַיֹּאמֶר לְלָבָן מַה־פְּשָׁעִי מַה חַטָּאתִי

כי
לְלָבָן מַה־חֲרִי מַה סִרְחֹנִי אֲרִי

בטורא דגלעד: ואמר לבן
ליעקב כה עבדת וכסיתא מיני
ודברת ית־בנתי כשביית חרב:
למה אטמרת למיזל וכסיתא מיני
ולא־חויתא ליושלחתך פון בחדון
ובתושבחן בתופין ובחנגין: ולא
שבקתני לנשקא לבני ולבנתי כען
אסכלתא למעבד: אית־חילא
בידי למעבד עמכון ביש ואלהא
דאבוכון ברמשא אמר לי למימר
אסתמר לך מלמלא עם־יעקב
מטב עד־ביש: וכען מיזל אזלת
ארי חמדא חמדתא לבית אבוך
למה נסיבתא ית־דחלתי: ואתיב
יעקב ואמר ללבן ארי דחילית ארי
אמרית דילמא־חנוס ית־בנתך
מני: עם דתשכח ית־דחלתך לא
יתקיים קדם אחנא אשתמודע לך
מה דקמי וסב לך ולא ידע יעקב
ארי רחל נסיבתיון: ועל לבן
במשכנא דיעקב ובמשכנא דלאה
ובמשכנא דתרתין לחינתא ולא
אשכח ונפק ממשכנא דלאה ועל
במשכנא דרחל: ורחל נסיבת ית־
צלמניא ושויתיון בעביטא דגמלא
ויתיבת עליהון ומשש לבן ית־כל־
משכנא ולא אשכח: ואמרת
לאבוהא לא־יתקוף בעיני רבוני ארי
לא איכול למיקם מן־קדמך ארי־
אורח נשין לי ובלש ולא אשכח
ית־צלמניא: ותקיף ליעקב
ונצא בלבן ואתיב יעקב ואמר

דְגִלְעָד: ויאמר וַאֲמַר לָבָן לְיַעֲקֹב מָה עֲבַדְתְּ וְגָנַבְתְּ דַעְתִּי וּדְבַרְתָּ
יַת בְּנָתַי הֵי כִּשְׁבְיַת חַרְבָּא: למה לְמָא אִיטַמַרְתְּ לְמֵיזַל וְגָנַבְתְּ
דַעְתִּי וְלָא חֲנִית לִי דְּאִילוּ חֲנִיתָא לִי שַׁלַּחְתִּיךְ פּוּן בְּחֶדְוָיָא וּבְרַתּוּשְׁבְחָן
בְּתוּפִּין וּבְכִנָּרִין: ולא וְלָא אַמְתַּנְתָּנִי לְנַשְׁקָא לְבָנַי בְּרָתַי וְלִבְרָתַי
כְּדוּן אִסְכַּלְתְּ מָה דְעָבַדְתְּ: יש ירושלמי
אִית סַפִּיקָא בִּידִי לְמֶעְבַּד עִמְּכוֹן אִית לִי חֵיל וְאוֹכְלוֹסִין:
בִּישָׁא וְאֶלָּקָא דַאֲבוּכוֹן בְּרַמְשָׁא
אֲמַר לִי לְמֵימַר אִסְתַּמַּר לָךְ מִלְּמַלָּא עִם יַעֲקֹב מִטַּב וְעַד בִּישׁ: ועתה
וְכְדוּן מֵיזַל אֲזִילְתָּא אֲרוּם מִתְחַמְּדָא חַמִּידְתָּא לְבֵיתֵיהּ דְאַבוּךְ לְמָא
גְנַבְתְּ יַת צִילְמֵי טַעֲוָתִי: ויען וְאָתֵיב יַעֲקֹב וַאֲמַר לְלָבָן אֲרוּם
אִיסְתַּפֵּיתִי וַאֲמַרִית דִּלְמָא תִּינוֹס יַת בְּנָתָךְ מִנִּי: עם עִם כָּל מַאן
דְתִשְׁכַּח יַת צִלְמֵי טַעֲוָתָךְ יְמוּת בְּלָא זְמַנֵּיהּ כָּל קֳבֵל אַחֲנָא אִשְׁתְּמוֹדַע לָךְ
מַאן דְעִמִּי מִן דִּילָךְ וְסַב לָךְ וְלָא יָדַע יַעֲקֹב אֲרוּם רָחֵל גְנַבְתְּנוּן: ויבא
וְעַל לָבָן בְּמִשְׁכְּנָא דְיַעֲקֹב וּבְמִשְׁכְּנָא דְלֵאָה וּבְמִשְׁכְּנָהוֹן דְתַרְתֵּין לְחֵינָתָא
וְלָא אַשְׁכַּח וּנְפַק מִמִּשְׁכְּנָא דְלֵאָה וְעָל בְּמִשְׁכְּנָא דְרָחֵל: ורחל וְרָחֵל
נְסִיבַת יַת צִלְמַנְיָא וְשַׁוְתִּינוּן בַּעֲכִיטָא דְגַמְלָא וִיתִיבַת עֲלֵיהוֹם וּפְשַׁפִּישׁ
יַת כָּל מִשְׁכְּנָא וְלָא אַשְׁכַּח: ותאמר וַאֲמַרַת לָא יִתְקוֹף בְּעֵינֵי רִבּוֹנִי
אֲרוּם לֵית אֶפְשַׁר לְמֵקוּם מִן קֳמָךְ אֲרוּם אוֹרַח נְשִׁין לִי וּפְשַׁפֵּשׁ וְלָא אַשְׁכַּח
יַת צִלְמַנְיָא: ויחר וְתָקִיף רוּגְזָא דְיַעֲקֹב וְאִידַיִן עִם לָבָן וְאָתֵיב
יַעֲקֹב וַאֲמַר לְלָבָן מָה חוֹבְתִּי וּמָה סוֹרְחָנִי אֲרוּם אוֹחֵיתָ דְּמֵיתִי בַּתְרָיי:

סיח לכל הנדיקים: כמכוויות חרב · כל חיל הבא למלחמה קרוי חרב: ותנכוב לתתי · נכבת לת דעתי: יש לאל ידי · יש כח וחיל בידי לעשות עמכם רע וכל אל שהוא לשון קדש על שם עיזוז ורוב לוכים הוא: ככמפת · חמדת והרבה יש במקרא ככספה ונס כלתה כפשי · למעשה ידיך תכסוף: כי ירחתי ונו' · השיבו על ראשון ראשון שאמר לו ותכהנ לת בנותי ונומר: לא יחיה · ומלותה קללה מתה רחל בדרך: מה עתדי · משלך: באהל יעקב הוא אהל רחל שהיה יעקב תדיר אצלה וכן הוא אומר בכי רחל אשת יעקב ובכולן לא כאמר אשת יעקב: ויבא באהל רחל · כשיבא מאהל לאה חזר לו לאהל רחל קודם שיתפש באהל האמהות וכל כך למה לפי שהיה מכיר בה שהיא משמשכית: בכר הגמל · לשון כרים וכסתות כתרגומו בעביטא דגמלא והיא מרדעת העשויה כמין כר · ובעירובין שביבו הקיפוה בעביטין וכן עביטי גמלים בשטו בלעז: דלקת · רדעת כמו על הרדים דלקוכו וכמו מדלוק אחרי פלשתים:

כי דלקת אחרי: לז כי מששת
את כל כלי מה מצאת מכל כלי
ביתך שים כה נגד אחי ואחיך
ויוכיחו בין שנינו: לח זה עשרים
שנה אנכי עמך רחליך ועזיך לא
שכלו ואילי צאנך לא אכלתי:
לט טרפה לא הבאתי אליך
אנכי אחטנה מידי תבקשנה
גנבתי יום וגנבתי לילה:
מ היתי ביום אכלני חרב וקרח
בלילה ותדד שנתי מעיני:
מא זה לי עשרים שנה בביתך
עבדתיך ארבע עשרה שנה בשתי
בנתיך ושש שנים בצאנך ותחלף
את משכרתי עשרת מנים:
מב לולי אלהי אבי אלהי
אברהם ופחד יצחק היה לי כי
עתה ריקם שלחתני את עני ואת
יגיע כפי ראה אלהים ויוכח אמש:
מג ויען לבן ויאמר אל יעקב
הבנות בנותי והבנים בני והצאן
צאני וכל אשר אתה ראה לי הוא
ולבנתי מה אעשה לאלה היום או
לבניהם אשר ילדו: מד ועתה
לכה נכרתה ברית אני ואתה והיה
לעד ביני וביניך: מה ויקח יעקב
אבן וירימה מצבה: מו ויאמר

יעקב

ל ומלה
נ ומלה
כולם מלאים
כר מן ג

שביעי

ל ומלה

רדפתא בתרי: ארי מששתא
ית כל מני מה אשכחתא מכל מני
ביתך שוי הכא קדם אחי ואחך
ויוכחון בין תרונא: דנן עסרין
שנין אנא עימך רחלך ועיזך לא
אחכילו ודיכרי ענך לא אכלית:
תבירא לא איתיתי לותך כד הוה
שגיא ממינא מן ידי את בעי לה
נטרית ביממא ונטרית בליליא:
הויתי ביממא אכלני שרבא וגלידא
הוה נחית על בליליא ונדת שינתי
מעיני: דנן לי עסרין שנין בביתך
פלחיתך ארבע עסרי שנין בתרתין
בנתך ושית שנין בענך ואשניתא ית
אגרי עשר זמנין: אילולא פון
אלהא דאבא אלהא דאברהם
ודדחיל ליה יצחק הוה בסעדי ארי
כען ריקן שלחתני ית עמלי וית
ליאות ידי גלי קדם יי ואוכח
ברמשא: ואתיב לבן ואמר ליעקב
בנתא בנתי ובנייא בניי וענא עני
וכל דאת חזי די לי הוא ולבנתי
מה אעביד לאילין יומא דין או
לבניהן דילידא: וכען איתא ניגזך
קיים אנא ואת ויהי לסהיד בייני
וביניך: ונסיב יעקב אבנא וזקפה
קמא: ואמר יעקב לאחוהי לקוטו

אבנין

לז לח ויוכיחו · ויברר עם מי הדין לפרוב"ר בלעז: לא שכלו · לא הפילו עיבורם כמו רחם
משכיל תשלט פרתו ולא תשכל: ואלי נאכך · מוכאן למדו חיל בן יומו קרוי חיל שאם לא כן
לט מה שבחו חילים לא לאכל לאכל כבשים לאכל אם כן גזלן הוא: טרפה · על ידי ארי וזאב:
אנכי אחטנה · לשון קולט אל השערה ולא יחטיא · אני ובני שלמה חטאים חסרים · אנכי
אחטנה

כי אֲרוּם פִּשְׁפַּשְׁתָּא יָת כָּל מָנָאיי מַה אַשְׁכַּחְתָּא מִכָּל מָאנֵי בֵּיתָךְ שַׁוִּי
כְּדוֹן דִּינָךְ קֳבֵל אַחַיי וְאָחָךְ וִידִינוּן קְשׁוֹט בֵּין תַּרְוֵיהוֹן: זה לי דָּנָן
עֶשְׂרִין שְׁנִין אָנָא גַּבָּךְ רִיחֲלָיִךְ
וְעִיזָיִיךְ לָא אִתְכָּלוּ וַאֲגַר דִּיכְרֵי
עָנָךְ לָא אֲכָלִית: טְרִפָה דְתִבְיָרָא
מִן חֵיוָת בָּרָא לָא אַיְיתִיתִי לְוָתָךְ
דְּאִין אָנָא חָטֵי בָּהּ מִן יְדֵי הַוְיָת
תְּבַע יָתָהּ מָה דְמִתְגְּנֵיב בְּיוֹמָא
מִבְּנֵי נָשָׁא עָלַי הֲוָה לְאַשְׁלָמָא
וּמָה דְהַוָה מִתְגְּנֵיב בְּלֵילְיָא מִן
חֵיוָת בָּרָא עָלַי הֲוָה לְמִשְׁלְמָא:

ירושלמי

קְטִילַת לָא אַיְיתִית לְוָתָךְ כָּל חַדָּא
מִנְּהוֹן דַּהֲוָה עָרָקָא מִן מִינְיָנָא
אָנָא הֲוֵינָא מְשַׁלֵּם מִן יְדֵי הַוְיָת
תְּבַע יָתָהּ וּמִן דַּהֲוָה גְּנֵבְיָא גְּנִבִין
בְּיוֹמָא וְחֵיוָת בָּרָא מִתְאָכְלָא
בְּלֵילְיָא אָנָא הֲוֵינָא מְשַׁלֵּם יָתָהּ:

הוּיתִי הַוְיָתִי בְּיוֹמָא כְּחַקְלָא אֲכָלַנִי שַׁרְבָּא וְקַרְוָשָׁא בְּלֵילְיָא וְאִיתְפְּרְדַת
שְׁנָתָא מִנִּי: זה לי דָּנָן לִי עֶשְׂרִין שְׁנִין בְּבֵיתָךְ פְּלַחְתָּךְ אַרְבְּסַרִי שְׁנִין
בְּגִין תַּרְתֵּין בְּנָתָךְ וְשִׁית שְׁנִין בְּגִין עָנָךְ וְשַׁלַּחְפְּתָא יָת אַגְרִי עֲשַׂרְתֵּי
חוּלְקִין: לולי אִילוּלֵיפוֹן אֱלָקֵיהּ דְּאִיבָא אֱלָקֵיהּ דְּאַבְרָהָם וּדְדַחִיל
לֵיהּ יִצְחָק הֲוָה בְּסַעְדִי אֲרוּם כְּדוֹן רֵיקָם שַׁלַּחְתָּנִי יָת סִיגוּפַיְיוֹת לֵיאוּת
יְדֵיי גָּלֵי קָדָם יְיָ בְּגִין כֵּן אוֹכַח בְּרַמְשָׁא: ויען וַאֲתֵיב לָבָן וַאֲמַר
לְיַעֲקֹב בְּנָתָא דִּינְסִיבַת לְנָשִׁין בְּרַתֵּיי הִינִין וּבְנַיָּא דִילִידָן הִי כְּבָנֵי חַשִׁיבִין
וְעָנָא מִן עָנֵיי הַוּ וְכָל דְּאַנְתְּ חָמֵי מִן דִּילִי הוּא וְלִבְרָתַיי מַה אֵיכוֹל
לְמֶעְבַּד לְאִילֵין יוֹמָא דֵּין אוֹ לְבְנֵיהֶן דִּילִידָן: ועתה וּכְדוֹן אֵיתָא
וְנִגְזַר קְיָם אָנָא וְאַנְתְּ וִיהִי לְסָהִיד בֵּינָא וּבֵינָךְ: ויקח וּנְסִיב יַעֲקֹב
אֶבְנָא וְזַקְפָּהּ לְקָמָא: ויאמר וַאֲמַר יַעֲקֹב לְבְנוֹי דְּהַוְיָת קָרֵי לְהוֹם
אחוי

לחסרכה לס חסרה חסרה לי שמילי תבקשכה: לחכי לחטוכה׳ תרגומו דהות שניא
ממכייכא שהיתה כפרדת ומחוסרת כמו ולא כפקד ממכו לים תרגומו לא שנא: נכוכתי
יוס ונכוכתי לילה׳ נכוכת יוס לו נכוכת לילה הכל שלמתי: נכוכתי׳ כמו רבתי
בנוים שרתי במדיכות מלאתי מספט לוהבתי לדוס: לחכלני חרב׳ לשון לס לוכלה: יז
קדח׳ כמו מחליך קדחו תרגומו גלידא: שכתי׳ לשון שיכה: ותחלף לת משכורתי׳ יח
הוית משכה תכלי שביכיכו מכקוד לטלוא מכקוליס לברוליס: ופחד יצחק׳ לא רגה יט
לומר אלהי יצחק שלין הקבה מייחד שמו על הצדיקים בחייהס ולף עפ שלמר לו בנלתו
מבלר שבע לכי ה׳ אלהי לברהס לביך ואלהי יצחק בשביל שכהו עיכיו והרי הוא כמת׳
יעקב כתירא לומר אלהי ולמר ופחד: ויוכח׳ לשון תוכחה הוא ולא לשון הוכחה:
מה לעשה לאלה׳ איך תעלה על לבי להרע להן: והיה לעד׳ הקבה: עב מד

יעקב לאחיו לקטו אבנים ויקחו
אבנים ויעשו־גל ויאכלו שם על־
הגל: ״ ויקרא־לו לבן יגר
שהדותא ויעקב קרא לו גלעד:
״״ ויאמר לבן הגל הזה עד
ביני ובינך היום על־כן קרא־שמו
גלעד: ״״ והמצפה אשר
אמר יצף יהוה בינו ובינך כי נסתר
איש מרעהו: ״ אם־תענה את־
בנתי ואם־תקח נשים על־בנתי אין
איש עמנו ראה אלהים עד בינו
ובינך: ״״ ויאמר לבן ליעקב
הנה־הגל הזה והנה המצבה
אשר ירתי בינו ובינך: ״״ עד
הגל הזה ועדה המצבה אם־אני
לא־אעבר אליך את־הגל הזה
ואם־אתה לא־תעבר אלי את־הגל
הזה ואת־המצבה הזאת לרעה:
״״ אלהי אברהם ואלהי נחור
ישפטו בינינו אלהי אביהם וישבע
יעקב בפחד אביו יצחק:
״״ ויזבח יעקב זבח בהר ויקרא
לאחיו לאכל לחם ויאכלו לחם
וילינו בהר: ״״ וישכם לבן
בבקר וינשק לבניו ולבנותיו ויברך
אתהם וילך וישב לבן למקומו:
ויעקב הלך לדרכו ויפגעו־
בו מלאכי אלהים: ״ ויאמר יעקב
כאשר ראם מחנה אלהים זה ויקרא

שם

אבנין ונסיבו אבנין ועבדו דגורא
ואכלו תמן על דגורא: וקרא־
ליה לבן יגר שהדותא ויעקב קרא
ליה גלעד: ואמר לבן דגורא
הדין סהיד ביני ובינך יומא דין על־
כן קרא שמיה גלעד: וכוותא
די אמר יסף ימרא די ביני ובינך
ארי נתכסי גבר מחברה: אם־
תענית בנתי ואם־תיסב נשין על־
בנתי ליה אינש עמנא חזי ימרא־
די סהיד בינו ובינך: ואמר לבן
ליעקב הא דגורא הדין והא
קמחא די אקימית בינא ובינך:
סהיד דגורא הדין וסהדא קמתא
אם־אנא לא אעיבר לותך ית־
דגורא הדין ואם את לא תעיבר
לותי ית־דגורא הדין וית־קמתא
הדא לבישו: אלהיה דאברהם ואלהי
דנחור ידנון בינא אלהא דאבוהון
וקיים יעקב בדדחיל ליה אבוהי
יצחק: ונכס יעקב ניכסתא
בטורא וקרא לאחוהי למיכל־
לחמא ואכלו לחמא ובתו בטורא:
ואקדם לבן בצפרא ונשיק לבנוהי
ולבנתיה וברך יתהן ואזל ותב
לבן לאתריה: ויעקב אזל
לאורחיה ועדעו־ביה מלאכיא די:
ואמר יעקב כד חזינון משריתא
מן קדם יי דא וקרא שמא דאתרא

ההוא

פגלס ספרים בריון ג

מפטיר

ג מלאים
ג חסרים

לב

ו חסר את

לאחיו הם בני שהיו לו אחים כנשים לברה ולמלחמה עליו: יגר שהדותא · תרגומו של
גלעד: גלעד · גל עד: והמצפה אשר אמר ונומר · והמצפה אשר בהר הגלעד כמו
שכתוב

אַחוי לְקוטו אַבְנִין וְלָקְטוּ אַבְנִין וַעֲבַדוּ אוֹגַר וַאֲכָלוּ תַּמָּן עַל אוֹגְדָא :
ויקרא וּקְרָא לֵיהּ לָבָן אוֹגַר סָהִיד וְיַעֲקֹב קָרָא לֵיהּ בְּלִישָׁן בֵּית קוּדְשָׁא
גַּלְעֵד : והמצפה וּסְכוּתָא אִתְקְרִיַת דִּי אָמַר יְסַתְּכִי יְיָ בֵּנָא וּבֵינָךְ
אֲרוּם נִטְמַר גְּבַר מִן חַבְרֵיהּ : אם אִין תְּסַגִּיף יַת בְּרָתַיי לְמֶעְבַּד
לָהֵן עוֹלְבָּנָא וְאִם תִּיסַּב עַל בְּרָתַיי לֵית אֵינָשׁ לְמִידַּן יָתָן חָמֵי מֵימְרָא דַּיְיָ
סָהִיד בֵּינָא וּבֵינָךְ : ויאמר וַאֲמַר לָבָן לְיַעֲקֹב הָא אוֹגַר הָדֵין וְהָא
קָמָא דְּאַקִּימִית בֵּינָא וּבֵינָךְ : עד סָהִיד אוֹגַר הָדֵין וְסָהִידָא קָמָא אִין
אֲנָא לָא אֶעֱבַר לְוָתָךְ יַת אוֹגַר הָדֵין וְאִין אַנְתְּ לָא תְּעֵבַר לְוָתִי יַת
אוֹגַר הָדֵין וְיַת קָמָא הָדָא לְאַבְאָשָׁא : אלקי אֱלָקֵיהּ דְּאַבְרָהָם
וֵאלֹקֵיהּ דְּנָחוֹר יְדִינוּן בֵּינָנָא אֱלָקֵיהּ דַּאֲבוּהוֹן וְקַיֵּים יַעֲקֹב בֵּאֲלָקָא דְּדָחִיל
לֵיהּ אֲבוּי יִצְחָק : ויזבח וּנְכַס יַעֲקֹב נִכְסָתָא בְּטַוְרָא וְזַמֵּן לְקָרִיבוּיֵי
דְּאָחוּי עִם לָבָן לְמִסְעוּד לַחְמָא וּסְעָדוּ לַחְמָא וּבָתוּ בְּטַוְרָא : וישכם
וְאַקְדִים לָבָן בְּצַפְרָא וּנְשֵׁיק לְבָנוֹי דְּיַעֲקֹב וְלִבְנָתֵיהּ דְּלֵיהּ וּבְרִיךְ יָתְהוֹן
וְאֲזַל וְתַב לָבָן לַאֲתָרֵיהּ : ויעקב
וְיַעֲקֹב אֲזַל לְאָרְחֵיהּ וְאַרְעוּ בֵּיהּ
מַלְאָכַיָּא דַּיְיָ : ויאמר וַאֲמַר
יַעֲקֹב כֵּין דְּחָמִינוּן לָא מַשְׁרְוָיִין
דְּעֵשָׂו הֵינוּן דְּאַתְיִין לְקַדָּמוֹתִי וְלָא
מַשְׁרְוָיִין דְּלָבָן הֵינוּן דְּהַדְרוּ לְמִרְדַּף
בַּתְרַיי אֱלָהֵן מַשְׁרְוָיִין דְּמַלְאָכַיָּא
קַדִּישִׁין דְּאִשְׁתַּלְחוּ מִן קֳדָם יְיָ הֵינוּן
בְּגִין כֵּן קְרָא שְׁמֵהּ דְּאַתְרָא הַהוּא
בלישן

ירושלמי

וַאֲמַר יַעֲקֹב כַּד חָמָא יַתְהוֹן דִּילְמָא
מַשְׁרְיָין מִן לָבָן אַחוֹי דְּאִמָּא אֵינוּן
אַתְיָין קֳדָמוֹי לְמִסְדְּרָא לְקִבְלֵי
סִידְרֵי קְרָבָא לְמִקְטַל יָתִי אוֹ
דִּילְמָא מַשְׁרְיָין דְּמַלְאָכִין קַדִּישִׁין
מִן קֳדָם יְיָ אֵינוּן וְאַתְיָין לְשֵׁיזְבָא
יָתִי מִן יְדֵיהוֹן בְּגִין כְּדֵין קְרָא
שמיה

סכתוב ויעבר את מנחה בלעד ולמה נקראת שמה מנחה לפי שאמר כל אחד מהם
לחברו יגף ה׳ ביני וביניך אם תעבור את הברית : כי כסתר · ולא כראה אים את
רעהו : בכותי בכותי · שני פעמים אף בלהה וזלפה בכותיו היו מפלגש : אם תענה
את בנותי · למנוע מהן עונת תשמיש : יריתי · כמו ירה בים כזה שהוא יורה חץ :
אם אני · הרי אם משמש בלשון אשר כמו עד אם דברתי דברי : לרעה · לרעה לי
אתה עובר אבל אתה עובר לפרקמטיא : אלהי אברהם · קדש : אלהי נחור · חול :
אלהי אביהם · חול : ויזבח יעקב זבח · שחט בהמות למשתה : לאחיו · לאוהביו שעם
לבן : לאכול לחם · כל דבר מאכל קרוי לחם כמו ענב לחם רב כשחיתה עץ בלחמו :
ויפגעו בו מלאכי אלהים · מלאכים של אי׳ באו לקראתו ללוותו לארץ :

מחניים ·

שם־המקום ההוא מחנים׃ ס

קמח מלקי מחכים סימן

פ פ פ

ויִשְׁלַח

יַעֲקֹב מַלְאָכִים
לְפָנָיו אֶל־עֵשָׂו
אָחִיו אַרְצָה
שֵׂעִיר שְׂדֵה אֱדוֹם׃ ט וַיְצַו אֹתָם
לֵאמֹר כֹּה תֹאמְרוּן לַאדֹנִי לְעֵשָׂו כֹּה
אָמַר עַבְדְּךָ יַעֲקֹב עִם־לָבָן גַּרְתִּי
וָאֵחַר עַד־עָתָּה׃ י וַיְהִי־לִי שׁוֹר
וַחֲמוֹר צֹאן וְעֶבֶד וְשִׁפְחָה וָאֶשְׁלְחָה
לְהַגִּיד לַאדֹנִי לְמְצֹא־חֵן בְּעֵינֶיךָ׃
יא וַיָּשֻׁבוּ הַמַּלְאָכִים אֶל־יַעֲקֹב
לֵאמֹר בָּאנוּ אֶל־אָחִיךָ אֶל־עֵשָׂו וְגַם
הֹלֵךְ לִקְרָאתְךָ וְאַרְבַּע־מֵאוֹת אִישׁ
עִמּוֹ׃ יב וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד וַיֵּצֶר
לוֹ וַיַּחַץ אֶת־הָעָם אֲשֶׁר־אִתּוֹ וְאֶת־
הַצֹּאן וְאֶת־הַבָּקָר וְהַגְּמַלִּים לִשְׁנֵי
מַחֲנוֹת׃ יג וַיֹּאמֶר אִם־יָבוֹא
עֵשָׂו אֶל־הַמַּחֲנֶה הָאַחַת וְהִכָּהוּ
וְהָיָה הַמַּחֲנֶה הַנִּשְׁאָר לִפְלֵיטָה׃
לוי יד וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֱלֹהֵי אָבִי
אַבְרָהָם וֵאלֹהֵי אָבִי יִצְחָק יְהוָה

וישלח

יַעֲקֹב אֲזַגְדִּין קָדָמוֹהִי
לְוַת־עֵשָׂו אָחוּהִי
לְאַרְעָא דְשֵׂעִיר
חֲקַלְיָה דְאֱדוֹם׃ וּפַקֵּיד יָתְהוֹן
לְמֵימַר כְּדֵין תֵּימְרוּן לְרִבּוֹנִי לְעֵשָׂו
כְּדֵנָן אָמַר עַבְדָּךְ יַעֲקֹב עִם־לָבָן
דָּרִית וְאוֹחֲרִית עַד־כְּעָן׃ וַהֲוָו־
לִי תּוֹרִין וְחַמָּרִין עָן וְעַבְדִּין וְאַמְהָן
וְשַׁלְחִית לְחַוָּאָה לְרִבּוֹנִי
לְאַשְׁכְּחָא רַחֲמִין בְּעֵינָךְ׃ וְתָבוּ
אֲזַגְדָּיָא לְוַת־יַעֲקֹב לְמֵימַר אֲתֵינָא
לְוַת אָחוּךְ לְוַת־עֵשָׂו וְאַף אָתֵי
לְקָדָמוֹתָךְ וְאַרְבַּע־מְאָה גַּבְרָא
עִמֵּיהּ׃ וְדָחִיל יַעֲקֹב לַחֲדָא וְעַקַּת
לֵיהּ וּפְלֵיג יָת־עַמָּא דְעִימֵּיהּ וְיָת־
עָנָא וְיָת־תּוֹרֵי וּגְמַלְיָא לְתַרְתֵּין
מַשְׁרְיָין׃ וַאֲמַר אִם־יֵיתֵי עֵשָׂו
לְמַשְׁרִיתָא חָדָא וַיְמַחֵנֵיהּ וִיהֵי
מַשְׁרִיתָא דְאִשְׁתְּאַרָא לְשֵׁיזְבָא׃
וַאֲמַר יַעֲקֹב אֱלָהֵיהּ דְּאַבָּא אַבְרָהָם
וֵאלָהֵיהּ דְּאַבָּא יִצְחָק יְיָ דְּאָמַר לִי

כוסריקון מחותן חייא׳ כמל יעקב מלאכים׃

כהן

האמר

חוב

מקנים׃ שתי מחנות של חוכה לארץ שבאו עמו עד כאן׃ ושל מ״ שבאו לקראתו׃

חסרת ויצא

ג וישלח יעקב מלאכים׃ מלאכים ממש׃ ארצה שעיר׃ לארץ שעיר כל היכה שבריכה
ד למ״ד בתחילתה הטיל לה ה״א בסופה׃ גרתי׃ לא כעשיתי עד וחשוב אלא גר
איכך כדאי לשכוח אותי על ברכות אביך שברכני הוה נביר לאחיך לא כתקימה בי׃ ד״א
גרתי בגמטריא תרי״ג כלומר עם לבן הרשע גרתי ותרי״ג מצות שמרתי ולא למדתי
ממעשיו הרעים׃ ויהי לי שור וחמור׃ אבא אמר לי מטל השמים ומשמני הארץ זו איכה
לא מן השמים ולא מן הארץ׃ שור וחמור׃ דרך ארץ לומר על שוורים הרבה שור׃ אדם

אומר

בְּלִישָׁן בֵּית קוּרְשָׁא מַחֲנַיִם: שְׁמֵיהּ דְּאַתְרָא הַהוּא מַחֲנַיִם:

פ פ פ

וישלח

וְשַׁדַּר יַעֲקֹב אֲזַגְדִּין קוּמוֹי לְוַת עֵשָׂו אָחוּהִי לְאַרְעָא דְּגַבְלָא לְחַקְלֵיהּ אֱדוֹמָאִי: וויצו ופקיד יתהום לְמֵימַר כְּדֵין תֵּימְרוּן לְרִיבּוֹנִי לְעֵשָׂו כְּדְנָן אָמַר עַבְדְּךָ יַעֲקֹב עִם לָבָן אִיתוֹתָבִית וְאִשְׁתְּהֵיית עַד כְּדוֹן: ויהי לי ומבלמה דבריך יתי אבא לִית בִּידִי אֱלָהִין הַוּוֹ לִי בּוּעֵיר תּוֹרִין וַחֲמָרִין עָאן וַעֲבָדִין וְאַמְהָן וְשַׁדַּרִית לְחַנָּאָה לְרִבּוֹנִי דְּלָא אֲהַנְיֵית לִי בִּרְכְתָא הַהִיא לְאַשְׁכְּחָא רַחֲמִין בְּעֵינָךְ דְּלָא תִינְטוֹר לִי בְּכֵן עֲלָה: וישובו וְתָבוּ עֲזַגְדַּיָּא לְוַת יַעֲקֹב לְמֵימַר אֲתֵינָא לְוַת אָחוּךָ לְעֵשָׂו וְאוּף אָתֵי לְקַדְמוּתָךְ וְאַרְבַּע מְאָה גוּבְרִין פּוּלְמַרְכִּין עִמֵּיהּ: ויירא וְדָחֵיל יַעֲקֹב לַחֲדָא עַל דְּלָא עָסַק עֶשְׂרִין שְׁנִין כְּיִקְרָא דְּאָבוּי וְעָקַת לֵיהּ וּפַלִיג יַת עַמָּא דְּעִמֵּיהּ וְיַת עָנָא וְיַת תּוֹרֵי וְגַמְלַיָּא לְתַרְתֵּין מַשְׁרְיָין לְמוֹהֲבוֹת לֵאָה וּלְמוֹהֲבוֹת רָחֵל: ויאמר וַאֲמַר אִין יֵיתֵי עֵשָׂו לְמַשְׁרִי דְחַדָא מִנְּהוֹן וְיִמְחִינֵיהּ וְיֵהֵי מַשְׁרִי דְּמִשְׁתְּאַר לְשֵׁיזְבָא: ויאמר וַאֲמַר יַעֲקֹב אֱלָקֵיהּ דְּאָבָא אַבְרָהָם דְּהוּא

אלקיה

אומר לחברו בלילה קרא התרכנול ואיכו אומר קראו התרכנולים: ואשלחה להגיד לאדוני· להודיע שאני בא אליך: למצוא חן בעיניך· שאני שלם עמך ומבקש להנתך: באנו אל אחיך אל עשו· שהיית אומר אחי הוא אבל הוא כוהג עמך כעשו עודנו בשנאתו: ויירא ויגר· ויירא שמא יהרג· ויגר לו אם יהרוג הוא את אחרים: המחנה האחת והנהו· מחנה משמש לשון זכר ולשון נקבה· אם תאמר על מחנה הרי נקבה· המחנה הזה לשון זכר וכן יש שאר דברי משמשים לשון זכר ולשון נקבה השמש יצא על הארץ מקבה השמי מוצאו הרי זכר· השמש זרחה על המים הרי לשון נקבה· וכן רוח והנה רוח גדולה באה הרי נקבה וינע בארבע פנות הבית הרי זכר· ורוח גדולה וחזק מפרק הרי הרי זכר ונקבה· וכן אם ואם יבאה מלפני ה׳ לשון נקבה· אם לוהט לשון זכר: והיה המחנה הנשאר לפליטה· על כרחו כי אלחם עמו התקין עצמו לשלשה דברים לדורון למלחמה ולתפלה: לדורון· ותעבור המנחה על פניו· לתפלה· אלהי אבי אברהם· למלחמה· והיה המחנה הנשאר לפליטה: ואלהי אבי יצחק· ולהלן הוא אומר ופחד יצחק ועוד מהו שחזר והזכיר שם המיוחד היה לו לכתוב האומר אלי שוב לארצך וגומר· שלא כך אמר יעקב לפני הקב״ה שתי הבטחות הבטחתני אחת בצאתי

מבית

הֲאָמֵר אֵלַי שׁוּב לְאַרְצְךָ וּלְמוֹלַדְתְּךָ
וְאֵיטִיבָה עִמָּךְ׃ י קָטַנְתִּי מִכֹּל
הַחֲסָדִים וּמִכָּל־הָאֱמֶת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ
אֶת־עַבְדֶּךָ כִּי בְמַקְלִי עָבַרְתִּי אֶת־
הַיַּרְדֵּן הַזֶּה וְעַתָּה הָיִיתִי לִשְׁנֵי
מַחֲנוֹת׃ יא הַצִּילֵנִי נָא מִיַּד אָחִי
מִיַּד עֵשָׂו כִּי־יָרֵא אָנֹכִי אֹתוֹ פֶּן־יָבוֹא
וְהִכַּנִי אֵם עַל־בָּנִים׃ יב וְאַתָּה
אָמַרְתָּ הֵיטֵב אֵיטִיב עִמָּךְ וְשַׂמְתִּי
אֶת־זַרְעֲךָ כְּחול הַיָּם אֲשֶׁר לֹא־יִסָּפֵר
מֵרֹב׃ יג וַיָּלֶן שָׁם בַּלַּיְלָה הַהוּא
וַיִּקַּח מִן־הַבָּא בְיָדוֹ מִנְחָה לְעֵשָׂו
אָחִיו׃ יד עִזִּים מָאתַיִם וּתְיָשִׁים
עֶשְׂרִים רְחֵלִים מָאתַיִם וְאֵילִים
עֶשְׂרִים׃ טו גְּמַלִּים מֵינִיקוֹת
וּבְנֵיהֶם שְׁלֹשִׁים פָּרוֹת אַרְבָּעִים
וּפָרִים עֲשָׂרָה אֲתֹנֹת עֶשְׂרִים וְעֵירִם
עֲשָׂרָה׃ טז וַיִּתֵּן בְּיַד עֲבָדָיו
עֵדֶר עֵדֶר לְבַדּוֹ וַיֹּאמֶר אֶל־עֲבָדָיו
עִבְרוּ לְפָנַי וְרֶוַח תָּשִׂימוּ בֵּין עֵדֶר
וּבֵין עֵדֶר׃ יז וַיְצַו אֶת־הָרִאשׁוֹן
לֵאמֹר כִּי יִפְגָּשְׁךָ עֵשָׂו אָחִי וּשְׁאָלְךָ

לאמר

תּוּב לְאַרְעָךְ וּלְיַלְדוּתָךְ וְאֵיטִיב
עִמָּךְ׃ זְעֵירָן זַכְוָתִי־מִכֹּל חֲסָדִין
וּמִכֹּל טָבוּן דִּי עֲבַדְתָּ עִם־עַבְדָּךְ
אֲרֵי בְחוּדִי עֲבַרִית יַת־יַרְדְּנָא הָדֵין
וּכְעַן הֲוֵיתִי לְתַרְין מַשְׁרְיָין׃
שֵׁיזְבִנִיכְעַן מִידָא דְאָחִי מִידָא דְעֵשָׂו
אֲרֵי דְחִיל אֲנָא מִינֵיהּ דִּילְמָא־אֵיתֵי
וְיִמְחִנַנִי אִימָּא עַל־בְּנַיָּא׃ וְאַתְּ
אֲמַרְתְּ אוֹטַבָא אוֹטִיב עִמָּךְ וְאֶשְׁוִי
יַת־בְּנָךְ סַגִּיאִין כְּחָלָא דְיַמָּא דְּלָא
יִתְמְנוּן מִלְּמִסְגִּי׃ וּבָת תַּמָּן בְּלֵילְיָא
הַהוּא וּנְסֵיב מִן־דְּאֲתָיָתִי בִּידֵיהּ
תִּיקְרוּבְתָּא לְעֵשָׂו אָחוּהִי׃ עִזִּין
מָאתָן וּתְיָשַׁיָּא עֶסְרִין רְחֵלֵי מָאתָן
וּדְכָרֵי עֶסְרִין׃ גַּמְלֵי מֵינְקָתָא
וּבְנֵיהוֹן תְּלָתִין תּוֹרְתָא אַרְבָּעִין
וְתוֹרִין עַסְרָא אָתְנָן עֶסְרִין וְעַיְרִי
עַסְרָא׃ וִיהַב בִּידָא דְעַבְדּוֹהִי
עֲדָרָא עֲדָרָא בְּלַחוֹדוֹהִי וְאָמַר
לְעַבְדּוֹהִי עִבְרוּ קֳדָמַי וְרוּחָא תְּשַׁוּוֹן
בֵּין עֲדָרָא וּבֵין עֲדָרָא׃ וּפַקִּיד
יַת קַדְמָאָה לְמֵימַר אֲרֵי יַעְרְעִנָּךְ

עשו

מוכית לכי שאומרת לו לכי ה׳ אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק ושם אמרת לי ושמרתיך בכל אשר תלך׳ וכבית לבן אמרת לי שוב אל ארץ אבותיך ואהיה עמך ושם כבלית אלי בשם המיוחד לבדו שבאמר ויאמר ה׳ אל יעקב שוב אל ארץ אבותיך ונומר בשתי הבטחות אלו לכי בא לפניך: קטנתי מכל החסדים׳ כתמעטו זכיותי ע״י החסדים והאמת שעשית עמי לכך לכי ירא שמא משהבטחתני כתקלקלתי בחטא ויגרום לי להמכר ביד עשו:
ומכל האמת׳ אמיתת דבריך שאמרת לי כל ההבטחות שהבטחתני: כי במקלי׳ לא היה עמי לא כסף ולא זהב ולא מקנה אלא מקלי לבדו׳ ומדרש אגדה בתן מקלו בידן ובבקע הירדן: מיד לאחי מיד עשו׳ מידלאחי שאין כוכב עמי כלום אלא כעשו הרשע: היטב איטיב׳ היטב בזכותך איטיב בזכות אבותיך: ושמתי את זרעך כחול הים׳ והיכן אמר לו כן והלא לא אמר לו אלא והיה זרעך כעפר הארץ׳ אלא שאמר לו כי לא

לעזבך

אֲלַקִּיהּ דְּאִיבָא יִצְחָק יְ דְאָמַר לִי תּוּב לְאַרְעָךְ וּלְיַלְדוּתָךְ וְאוֹטִיב עִמָּךְ
קטנתי לֵית אֲנָא כְּמִיסַת וְזָעִיר אֲנָא מִכָּל טַבְוָן וּמִן כָּל קוּשְׁטָא דִי
עֲבַדְתְּ עִם עַבְדָּךְ אֲרוּם בְּחוּטְרִי בִלְחוֹד עֲבַרִית יַת יַרְדְּנָא הָדֵין וּכְדוּן
הֲוֵינָא לְתַרְתֵּין מַשְׁרְיָין: הַצִּילֵנִי שֵׁיזְבֵנִי כְּדוּן מִן יַד אָחִי רַבָּא מִן
יַד עֵשָׂו אֲרוּם מְסַתְּפֵי אֲנָא מִבֵּיתֵהּ דְּהוּא עָסֵק בְּאִיקָרָא דְאַבוּי דִלְמָא אֵיתֵי
וְיִמְחִינַנִּי אִימָא עַל בְּנַיָּא: וְאַתָּה וְאַנְתְּ אֲבַטְּחַתָּנִי אוֹטָבָא אוֹטִיב
עִמָּךְ וַאֲשַׁוִּי יַת בְּנָךְ סַגִּיעִין הֵי כְּחָלָא דְיַמָּא דְלָא מִתְמַנִּי מִסְּגִי: וַיִּלֶן
וּבַת תַּמָּן בְּלֵילְיָא הַהוּא וְנָסִיב מִן דְּאִזְדַּמַּן בִּידֵיהּ דּוֹרוֹן לְעֵשָׂו אָחִיו:
עִזִּים עִזֵּי מָאתָן וּכְרָחֵי עֶשְׂרִין רְחֵילֵי מָאתָן וְדִיכְרֵי עֶשְׂרִין: גְּמַלִּים
גַּמְלַיָּא נוּקְבָן עִם בְּנֵיהוֹן הוּ
תְּלָתִין תּוֹרִיתָא אַרְבָּעִין וְתוֹרֵי
עֶשְׂרָא אֲתָנֵי עֶשְׂרִין וְלוּוְקְרִין
עֲשָׂרָא: וַיִּתֵּן וְזַמִּין בְּיַד

ירושלמי
וְלוּוְדִין דַּקִּין עֶשְׂרָא:

עַבְדּוֹי עֲדָרָא עֲדָרָא בִּלְחוֹדוֹי וְאָמַר לְעַבְדּוֹי עִבְרוּ קָדָמַי וְנִיפַּשׁ תְּשׁוּן
בֵּינֵי עֲדָרָא וּבֵינֵי עֲדָרָא: וַיְצַו וּפְקִיד יַת קַמָּא לְמֵימַר אֲרוּם וְאַרְעִינָךְ
עשו

לעזבך עד אשר לא עשיתי את אשר־דברתי לך · ולאברהם אמר הרבה ארבה את זרעך
ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים: הבא בידו · ברשותו · וכן ויקח את כל ארבה
מידו · ומדרש אגדה מן הבא בידו אבנים טובות ומרגליות שאדם בר בערור ובושאם
בידו · ד״א מן הבא בידו מן החולין שבטל מעשר כמה דאת אמר עשר תעשרנו לך והדר
לקח מבחר: עזים מאתים ותישים עשרים · מאתים עזים נריבות עשרים תיישים וכן
כלם הזכרים כדי נורך הנקבו · ובגר דורש מכאן לעובה האמורה בתורה הטיילים בכל
יום הפועלים שתים בשבת החמרים אחת בשבת הגמלים אחת לשלשים יום הספנים אחת
לשנה חדשים ואיני יודע לכוין המדרש הזה בכוון · אך כראה בעיני שלמדנו מכאן שאין
העובה שוה בכל אדם אלא לפי טורח המוטל עליו שמביאו כאן שמבר לכל תיש עשר
עזי וכן לכל איל לפי שהם פנויים ממלאכה דרכן להרבות תשמיש ולעבר עשר נקבות
ובהמה משתעברה איבה מקבלת זכר · ופרים שעוסקין במלאכה לא מבר לזכר אלא ד׳
נקבות ולחמור שהולך בדרך רחוקה שתי נקבות לזכר · ולגמלים שהולכים דרך יותר
רחוקה נקבה אחת לזכר: גמלים מניקות שלשים · ובניהם עמהם · ומדרש אגדה
ובניהם בגאיהם זכר כנגד נקבה ולפי שנכוע בתשמיש לא פרבמו הכתוב: עירים ·
פנוריים זכרים: עדר עדר לבדו · כל מין ומין לעצמו: עברו לפני · דרך יום אחד
פעמים ואני אבא אחריכם: וריוח תשימו · עדר לפני חברו מלא עין כדי להשביע עינו

לֵאמֹר לְמִי־אַתָּה וְאָנָה תֵלֵךְ וּלְמִי
אֵלֶּה לְפָנֶיךָ׃ יח וְאָמַרְתָּ לַעֲבְדְּךָ
לְיַעֲקֹב מִנְחָה הִוא שְׁלוּחָה לַאדֹנִי
לְעֵשָׂו וְהִנֵּה גַם־הוּא אַחֲרֵינוּ׃
יט וַיְצַו גַּם אֶת־הַשֵּׁנִי גַּם אֶת־
הַשְּׁלִישִׁי גַּם אֶת־כָּל־הַהֹלְכִים אַחֲרֵי
הָעֲדָרִים לֵאמֹר כַּדָּבָר הַזֶּה תְּדַבְּרוּן
אֶל־עֵשָׂו בְּמִצְאֲכֶם אֹתוֹ׃
כ וַאֲמַרְתֶּם גַּם הִנֵּה עַבְדְּךָ
יַעֲקֹב אַחֲרֵינוּ כִּי־אָמַר אֲכַפְּרָה פָנָיו
בַּמִּנְחָה הַהֹלֶכֶת לְפָנָי וְאַחֲרֵי כֵן
אֶרְאֶה פָנָיו אוּלַי יִשָּׂא פָנָי׃
כא וַתַּעֲבֹר הַמִּנְחָה עַל־פָּנָיו
וְהוּא לָן בַּלַּיְלָה הַהוּא בַּמַּחֲנֶה׃
כב וַיָּקָם בַּלַּיְלָה הוּא וַיִּקַּח
אֶת־שְׁתֵּי נָשָׁיו וְאֶת שְׁתֵּי שִׁפְחֹתָיו
וְאֶת־אַחַד עָשָׂר יְלָדָיו וַיַּעֲבֹר אֶת
מַעֲבַר יַבֹּק׃ כג וַיִּקָּחֵם וַיַּעֲבִרֵם
אֶת־הַנָּחַל וַיַּעֲבֵר אֶת־אֲשֶׁר לוֹ׃
כד וַיִּוָּתֵר יַעֲקֹב לְבַדּוֹ וַיֵּאָבֵק אִישׁ
עִמּוֹ עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר׃ כה וַיַּרְא
כִּי לֹא יָכֹל לוֹ וַיִּגַּע בְּכַף־יְרֵכוֹ וַתֵּקַע
כַּף־יֶרֶךְ יַעֲקֹב בְּהֵאָבְקוֹ עִמּוֹ׃

ויאמר

כ״ה פרשה ו׳ פסוק

ל״ג ופסוק

עֲשָׂו אָחִי וְיִשְׁאֲלִנָּךְ לְמֵימַר דְּמָן אַתְּ
וּלְאָן אַתְּ אָזֵיל וּלְמַאן אִלֵּין קָדָמָךְ׃
וְתֵימַר דְּעַבְדָּךְ דְּיַעֲקֹב תַּקְרוּבְתָּא
הִיא דְּמִשְׁלְחָא לְרִבּוֹנִי לְעֵשָׂו וְהָא
אַף־הוּא אָתֵי בְּתַרְנָא׃ וּפַקִּיד
אַף יַת־תִּנְיָנָא אַף יַת־תְּלִיתָאָה אַף
יַת־כָּל־דְּאָזְלִין בָּתַר עִדְרַיָּא לְמֵימַר
כְּפִתְגָמָא הָדֵין תְּמַלְּלוּן עִם־עֵשָׂו
כַּד תַּשְׁכְּחוּן יָתֵיהּ׃ וְתֵימְרוּן אַף
הָא עַבְדָּךְ יַעֲקֹב אָתֵי בְּתַרְנָא אֲרֵי
אָמַר אֲכַפֵּינֵיהּ לְרוּגְזֵיהּ בְּתַקְרוּבְתָּא
דְּמְהַלְּכָא קֳדָמַי וּבָתַר כֵּן אֶחֱזֵי
אַפּוֹהִי מָאִים יִסַּב אַפָּי׃ וְעָבְרַת
תַּקְרוּבְתָּא עַל אַפּוֹהִי וְהוּא בָת
בְּלֵילְיָא הַהִוא בְּמַשְׁרִיתָא׃ וְקָם
בְּלֵילְיָא הוּא וּדְבַר יַת תְּרֵתֵין נְשׁוֹהִי
וַיַת תְּרֵתֵין לְחֵינָתֵיהּ וַיַת חַד עַסַר
בְּנוֹהִי וְעָבַר יַת מַעְבַּר יוֹבֵקָא׃
וּדְבָרִינוּן וְאַעְבְּרִינוּן יַת נַחֲלָא
וְאַעְבַּר יַת דִּלְהוֹהִי׃ וְאִשְׁתְּאַר
יַעֲקֹב בְּלַחוֹדוֹהִי וְאִשְׁתְּדַל גַּבְרָא
עִמֵּיהּ עַד דְּסַלִּיק צַפְרָא׃ וְחָזָא
אֲרֵי לָא יְכִיל לֵיהּ וְקָרִיב בְּפַתְּי
יַרְכֵּיהּ וְזַע פַּתְּי יַרְכָּא דְּיַעֲקֹב
בְּאִישְׁתְּדָלוּתֵיהּ עִמֵּיהּ׃ וַאֲמַר

ואמר שלחני

על רשע ולתוהו על רבוי הדורות׃ למי אתה · שלמי אתה מי שולחך ותרגום דמן את ·
ומי אלה לפניך · ואלה שלפניך של מי הם למי המנחה הזאת שלוחה למ״ל משמשת בדאש
האיבה במקום של כמו וכל אשר אתה רואה לי הוא שלי הוא לה׳ הארץ ומלואה של ה׳׃
ואמרת לעבדך ליעקב · על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון ששאלת למי אתה לעבדך
ליעקב אני ותרגומו דעבדך דיעקב ושאלת ולמי אלה לפניך מנחה היא שלוחה וגומ׳׃
והנה גם הוא · יעקב׃ אכפרה פניו · אבטל רוגזו וכן וכופר בריתכם את מות לא
תוכלי כפרה · וכראה בעיני שכל כפרה שאינו שון וחטא ואינו פנים כלן לשון קבוה

עֵשָׂו אָחִי וְיִבְעֵימְנָךְ לְמֵימַר דְּמַאן אַנְתְּ וּלְאַן אַנְתְּ מְטַיֵּל וּלְמַאן אִלֵּין
דְּקָדָמָךְ: ואמרת וְתֵימַר לְעַבְדָּךְ לְיַעֲקֹב דּוּחוֹן הִיא דְּמִשְׁתַּלְּחָא
לְרַבּוֹנִי לְעֵשָׂו וְהָא אוף הוּא אָתֵי בַּתְרָן: ויצו וּפְקִיד אוף יַת תִּגִּין
אוף יַת תְּלִיתָאֵי אוף יַת כָּל דְּאָזְלִין בָּתַר עֶדְרַיָּא לְמֵימַר כִּפְתְגָמָא הָדֵין
תְּמַלְּלוּן עִם עֵשָׂו כַּד תַּשְׁכְּחוּן יְתֵיהּ: ואמרתם וְתֵימְרוּן אוף הָא
עַבְדָּךְ יַעֲקֹב אָתֵי בַּתְרָנָא אֲרוּם אֲמַר נִדְעֵי יַת סְבַר אַפּוֹי בְּדוֹרוֹנָא דְּמַהְלְכָא
קָדָמַי וּמִבָּתַר כֵּן בְּחַמִּי אַנְפּוֹי הַלְוַאי יְסַבַּר לִי אַפִּין: ותעבור וְעָבְרַת
דּוֹרוֹנָא עַל אַנְפּוֹהִי וְהוּא בָת בְּלֵילְיָא הַהוּא בְּמַשְׁרְיָתָא: ויקם וְקָם
בְּלֵילְיָא הַהוּא וּדְבַר יַת תְּרֵתֵין נְשׁוֹהִי וְיַת תְּרֵתֵין לְחֵינָחוֹיְיָת חַד סְרֵי רְבוֹהִי
וְעָבַר יַת מַגְּיוֹת יַבֹּקָא: ויקחם וּדְבָרִינוּן וְעַבְּרִינוּן יַת נַחֲלָא וְעָבַר
יַת דִּילֵיהּ: ויותר וְאִשְׁתְּאַר יַעֲקֹב בִּלְחוֹדוֹי מֵעֵיבְרָא לְיוּקְבָא וְאִתְכַּתַּשׁ
מַלְאָכָא עִמֵּיהּ בְּדְמוּת גֻּבְרָא וַאֲמַר הֲלָא אֲמַרְתְּ לְעַשְׁרָא כָּל דִּילָךְ וְהָא אִית
לָךְ תְּרֵיסַר בְּנִין וּבְרַתָּא חֲדָא וְלָא עֲשַׂרְתִּינוּן מִן יַד אַפְּרֵשׁ אַרְבַּע בּוּכְרִין
לְאַרְבַּע אִמְּהָתָא וְאִשְׁתַּיְּרוּ תְּמַנְיָא וְתַנָּא לְמִמְנִי מִשְׁמְעוֹן וְסַלֵּק לֵוִי
בְּמַעֲשְׂרָא עֲנִי מִיכָאֵל וַאֲמַר רְבוֹנֵיהּ דְּעָלְמָא דֵּין הוּא עַדְבָּךְ וְעַל עִיסַק
פִּתְגָמֵיא הָאִלֵּין אִשְׁתְּהִי מִן הָאֵל לְנַחֲלָא עַד מִיסַּק עַמּוּד קְרִיצְתָּא:
ויראה וְחָמָא אֲרֵי לָא הֲוָה לֵיהּ
רְשׁוּ לְמִבְאֲשָׁא לֵיהּ וְקָרִיב בִּפְתִי
יַרְכֵיהּ וְזִעְזַע פִּתִי יַרְכָא דְיַעֲקֹב
בְּאִיתְכַּתְּשׁוּתֵיהּ עִמֵּיהּ: ויאמר

ירושלמי

וְקַהֵת כַּף יַרְכֵיהּ דְיַעֲקֹב בְּשַׁדְרוּתֵיהּ
עִמֵּיהּ:

ואמר

ואמר

והעברה הן ולשון ארמי הוא והרכה בנמרא וכפר ידיה בעי לכפורי ידיה בהוא גברא
וגם בלשון המקרא נקראים המזרקים של קדש כפורי זהב על שם שהכהן מקנח ידיו
בהן בשפת המזרק: על פניו · כמו לפניו וכן חמם ושוד ישמעו בה על פני תמיד וכן פ״ו
המכעיסים אותי על פני ומדרש אגדה על פניו אף הוא שרוי בכעס שהיה נריך לכל זה:
ואת אחד עשר ילדיו · ודיבה היכן היתה בתיבה ובעל בפניה שלא יתן בה עשו כ״ב
עיניו ולכך נעבר יעקב שמכעיס מאחיו שמא תחזירנו למוטב ובפלה ביד שכם: יבק · שם כ״ג
מכהר: את אשר לו · הבהמה והמטלטלים עשה עצמו כנשר בוטל מכאן ומכיח כאן:
ויותר יעקב · שפח פכים קטנים וחזר עליהם: ויאבק איש · מכחש פירש ויתעבר איש כ״ד
לשון אבק שהיו מעלים עפר ברגליהם על ידי נעבועם · ולי נראה שהוא לשון ויתקשר
ולשון ארמי הוא כתר דאחיקו ביה ואחיק ליה מיבק לשון עביבה שכן דרך פכים
שמתעגמים להפיל את רעהו שחובקו ואוחזו בזרועותיו ופירשו רבותינו שהוא שרו של
עשו: ותקע · נתקעקעה ממקום חברתה ודומה לו פן תקע כפשי ממך לשון הברש כ״ה

כו וַיֹּאמֶר שַׁלְּחֵנִי כִּי עָלָה הַשָּׁחַר
וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁלֵּחֲךָ כִּי אִם־בֵּרַכְתָּנִי׃
כז וַיֹּאמֶר אֵלָיו מַה־שְּׁמֶךָ וַיֹּאמֶר
יַעֲקֹב׃ כח וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב יֵאָמֵר
עוֹד שִׁמְךָ כִּי אִם־יִשְׂרָאֵל כִּי־שָׂרִיתָ
עִם־אֱלֹהִים וְעִם־אֲנָשִׁים וַתּוּכָל׃
כט וַיִּשְׁאַל יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הַגִּידָה־
נָּא שְׁמֶךָ וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶּה תִשְׁאַל
לְשְׁמִי וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ שָׁם׃ ל וַיִּקְרָא
יַעֲקֹב שֵׁם הַמָּקוֹם פְּנִיאֵל כִּי־רָאִיתִי
אֱלֹהִים פָּנִים אֶל־פָּנִים וַתִּנָּצֵל
נַפְשִׁי׃ לא וַיִּזְרַח־לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ
כַּאֲשֶׁר עָבַר אֶת־פְּנוּאֵל וְהוּא צֹלֵעַ
עַל־יְרֵכוֹ׃ לב עַל־כֵּן לֹא־יֹאכְלוּ
בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־גִּיד הַנָּשֶׁה אֲשֶׁר
עַל־כַּף הַיָּרֵךְ עַד הַיּוֹם הַזֶּה כִּי נָגַע
בְּכַף־יֶרֶךְ יַעֲקֹב בְּגִיד הַנָּשֶׁה׃
לג א וַיִּשָּׂא יַעֲקֹב עֵינָיו וַיַּרְא
וְהִנֵּה עֵשָׂו בָּא וְעִמּוֹ אַרְבַּע מֵאוֹת
אִישׁ וַיַּחַץ אֶת־הַיְלָדִים עַל־לֵאָה
וְעַל־רָחֵל וְעַל שְׁתֵּי הַשְּׁפָחוֹת׃
ב וַיָּשֶׂם אֶת־הַשְּׁפָחוֹת וְאֶת־
יַלְדֵיהֶן רִאשֹׁנָה וְאֶת־לֵאָה וְיַלְדֶיהָ
אַחֲרֹנִים וְאֶת־רָחֵל וְאֶת־יוֹסֵף
אַחֲרֹנִים׃ ג וְהוּא עָבַר לְפָנֵיהֶם

שלישי

לג

ל וספר
ב טלה נאכל
גיד הנשה

וַיִּשְׁתַּחוּ אַרְצָה שֶׁבַע פְּעָמִים עַד־ נשתו

שַׁלְּחֵנִי אֲרֵי סַלִּיק צַפְּרָא וַאֲמַר לֵיהּ
אֲשַׁלְּחִנָּךְ אֶלָּהֵן בְּרַכְתָּ לִי׃ וַאֲמַר לֵיהּ
מַה־שְׁמָךְ וַאֲמַר יַעֲקֹב׃ וַאֲמַר
לָא יַעֲקֹב יִתְאֲמַר עוֹד שְׁמָךְ אֶלָּהֵין
יִשְׂרָאֵל אֲרֵי רַבְּתָ אֶת־קֳדָם יְיָ וְעִם־
גֻּבְרַיָּא וְיָכֹלְתָּא׃ וּשְׁאַל יַעֲקֹב
וַאֲמַר חַוִּי־כְעַן שְׁמָךְ וַאֲמַר לְמָה
דְנָן אַתְּ־שָׁאֵיל לִשְׁמִי וּבְרִיךְ יָתֵיהּ
תַּמָּן׃ וּקְרָא יַעֲקֹב שְׁמָא דְאַתְרָא
פְּנִיאֵל אֲרֵי חֲזֵיתִי מַלְאָכָא דַיְיָ אַפִּין
בְּאַפִּין וְאִישְׁתֵּיזִבַת נַפְשִׁי׃ וּדְנַח־
לֵיהּ שִׁמְשָׁא כַּד עֲבַר יַת־פְּנוּאֵל
וְהוּא מִטְלַע עַל־יַרְכֵיהּ׃ עַל־כֵּן
לָא־אָכְלִין בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל יַת־גִּידָא
דְנַשְׁיָא דִּי עַל־פַּתֵּי יַרְכָּא עַד יוֹמָא
הָדֵין אֲרֵי קְרִיב בְּפַתֵּי יַרְכָּא דְיַעֲקֹב
בְּגִידָא דְנַשְׁיָא׃ וְזָקַף יַעֲקֹב עֵינוֹהִי
וְחָזָא וְהָא עֵשָׂו אָתֵי וְעִמֵּיהּ אַרְבַּע
מְאָה גֻּבְרָא וּפְלִיג יַת־בְּנַיָּא עַל־
לֵאָה וְעַל־רָחֵל וְעַל תַּרְתֵּין לְחֵינָתָא׃
וְשַׁוִּי יַת־לְחֵינָתָא וְיַת־בְּנֵיהֶן קֳדָמֵיתָא
וְיַת־לֵאָה וּבְנָהָא בַּתְרָאִין וְיַת־רָחֵל
וְיַת־יוֹסֵף בַּתְרָאִין׃ וְהוּא עָבַר
קֳדָמֵיהוֹן וּסְגִיד עַל־אַרְעָא שַׁבְעָ
זִמְנִין

ל ועל נפש כי
סכע יפול
נד ק וקס
כו
כח

ובמסכה לקעקע ביכתן לשרש שרשיהן: כי עלה השחר. וכריך אכי לומר שירה: ברכתני
הודה לי על הברכות שברכני אבי שעשו מערער עליהן: לא יעקב. לא יאמר עוד
שהברכות באו לך בעקבה ורמיה כי אם בשררה וגלוי פנים וסופך שהקבה כנלה עליך
בבית אל ומחליף שמך ושם הוא מברכך ואכי שם אהיה ואודה לך עליהן וזה שכתוב ושר
אל מלאך ויוכל בכה ויתחכן לו המלאך. ומה כתחכן לו בית אל ימצאכו ושם ידבר עמנו
קמתן לי עד שידבר עינכו שם ולא רצה יעקב ועל כרחו הודה לו עליהן וזהו ויברך אותו
שם

וַאֲמַר שַׁדְּרֵנִי אֲרוּם סָלַק עַמּוּד
קְרִיצָתָא וּמָטָא שַׁעְתָּא דְּמַלְאֲכֵי
מְרוֹמָא מְשַׁבְּחִין לְמָרֵי עָלְמָא
וְאַנָא חַד מִן מַלְאֲכַיָּא מְשַׁבְּחַיָּא
וּמִיּוֹמָא דְּאִתְבְּרִי עָלְמָא לָא מָטָא
זִמְנִי לְמִשְׁבְּחָא אֱלָהִין הָדָא זִמְנָא וַאֲמַר לִית אֲנָא מְשַׁדַּר יָתָךְ אֱלָהִין בְּיַרְכָּתִי
יָתִי: ויאמר וַאֲמַר לֵיהּ מַה שְׁמָךְ וַאֲמַר יַעֲקֹב: ויאמר וַאֲמַר
לָא יַעֲקֹב אִיתְאֲמַר עוֹד שְׁמָךְ אֱלָהִין יִשְׂרָאֵל אֲרוּם אִתְרַבְרַבְתָּ עִם
מַלְאֲכַיָּא דַיְיָ וְעִם גּוּבְרַיָּא וּיְכֹלְתָּ לְהוֹם: וישאל וְשַׁאֵיל יַעֲקֹב וַאֲמַר
חַוִּי כְּדוֹן שְׁמָךְ וַאֲמַר לְמָה דְנָן אַנְתְּ שָׁאֵיל לְשִׁמִי וּבְרִיךְ יָתֵיהּ יַעֲקֹב תַּמָּן:
ויקרא וּקְרָא יַעֲקֹב שְׁמָא דְאַתְרָא פְּנִיאֵל אֲרוּם אָמַר חֲמִיתִי מַלְאֲכַיָּא
דַיְיָ אַפִּין כָּל קֳבֵל אַפִּין וְאִשְׁתְּזִיבַת נַפְשִׁי: ויזרח וּדְנַח לֵיהּ שִׁמְשָׁא
קֳדָם זְמָנֵיהּ דְּטָמַע בְּגִינֵיהּ קֳדָם זְמָנֵיהּ בְּמִיפְקֵיהּ מִבֵּירָא דְשֶׁבַע כַּד עָבַר
יָת פְּנִיאֵל וּשְׁרִי לְטַיְּלָא וְהוּא מִטְּלַח עַל יַרְכֵּיהּ: על כן בְּגִין כֵּן לָא
אָכְלִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָת גִּידָא דְנַשְׁיָא דְעַל פְּתִי יַרְכָא דְבֵעִירָא וְחִיוָתָא עַד
יוֹמָא הָדֵין אֲרוּם קְרִיב מַלְאָכָא וְאָחַד בְּפִתִי יַרְכָא יְמִינָא דְיַעֲקֹב בְּאָתַר
גִּידָא דְנַשְׁיָא: וישא וּזְקַף יַעֲקֹב יָת עֵינוֹי וְחָמָא וְהָא עֵשָׂו אָתֵי
וְעִמֵּיהּ אַרְבַּע מְאָה גּוּבְרִין פּוּלְמוּרְכִין וּפַלִּיג יָת בְּנַיָּא עַל לֵאָה וְעַל רָחֵל
וְעַל תַּרְתֵּין לְחֵינָתָא: וישם וְשַׁוִּי יָת לְחֵינָתָא הֵינִין וּבְנֵיהֶן בְּקַדְמֵיתָא
אֲרוּם אָמַר אִילּוּ אָתֵי עֵשָׂו לְחַבְּלָא בְּרִיבְיָא וּלְמֶעְבַּד זְנוּ בְּנַשְׁיָא יְעַבֵּיד
בְּאִילֵּין וּבְגוֹ פִּתְגָמָא הָדֵין נְקוּם וְנִגְחַ עִמֵּיהּ קְרָבָא וְיָת לֵאָה וְרִיבְהָא
בַּתְרָאִין וְיָת רָחֵל וְיָת יוֹסֵף בַּתְרָאִין: והוא וְאִינּוּן עָבַר לְקֳמֵיהוֹן
מְצַלִּי וּבְעֵי רַחֲמִין מִן קֳדָם יְיָ וְגָחַן עַל אַרְעָא שְׁבַע זִמְנִין עַד מִיקְרְבֵיהּ
עַד

שס שהיה מתחכן להמתין לו ולא רצה: ועשו אכשיו. עשו ולבן: ותוכל. להם: למה בב
זה תשאל. אין לכו שם קבוע משתכים שמותיכו לפי מצות עבודת השליחות שלכו
משתלחים: ויזרח לו. לברכו. לרפאת את בלעתו כמה דתימר שמש נדקה ומרפא נא
בכנפיה ואותן שעות שמיהר לשקוע בשבילו כשיצא מבאר שבע מיהרה לזרוח בשבילו:
והוא. היה צולע כשזרחה השמש: ויזרח לו השמש. לשון בני אדם הוא כשהגיעו
למקום פלוני האיר לכו השחר זהו פשוטו: גיל הכשה. ולמה נקרא שמו גיל הכשה
לפי שכשה ממקומו ועלה והוא לשון קפיצה וכן כשתה גבורתם וכן כי כשני אלהים את
כל עמלי: ואת לאה וילדיה אחרונים. אחרון לאחרון חביב: עבל לפניהם. אמר ב
אם

נשתו עד אחיו: ד וירץ עשו
לקראתו ויחבקהו ויפל על צוארו
וישקהו ויבכו: ה וישא את
עיניו וירא את הנשים ואת
הילדים ויאמר מי אלה לך ויאמר
הילדים אשר חנן אלהים את
עבדך: ו ותגשן השפחות הנה
וילדיהן ותשתחוין: ז ותגש
גם לאה וילדיה וישתחוו ואחר
נגש יוסף ורחל וישתחוו:
ח ויאמר מי לך כל המחנה
הזה אשר פגשתי ויאמר למצא חן
בעיני אדני: ט ויאמר עשו יש
לי רב אחי יהי לך אשר לך:
י ויאמר יעקב אל נא אם נא
מצאתי חן בעיניך ולקחת מנחתי
מידי כי על כן ראיתי פניך כראת
פני אלהים ותרצני: יא קח נא
את ברכתי אשר הבאת לך כי חננני
אלהים וכי יש לי כל ויפצר בו
ויקח: יב ויאמר נסעה ונלכה

ובקורטני
מכוון לנשמו
ויקחו כני
לנשכיו:

ורביעי

יג בקורטיית
ופתח נחתכם
אחי יהי לך
אשר לך:
בנימטריא ה
ברכות:
ב חסר בתוב

יד מקמצין
אכל טעות
לוחד ונפעל

ואלכה

זמנין עד מיקרביה עד אחוהי:
ורהט עשו לקדמותיה ונפיק
ונפל על צואריה ונשקיה ובכו:
וזקף ית עינוהי וחזא ית נשיא
וית בניא ואמר מן אילין לך ואמר
בניא דחן יי ית עבדך: וקריבא
לחינתא אינין ובניהן וסגידא:
וקריבת אף לאה ובנהא וסגידו
ובתר כן קריב יוסף ורחל וסגידו:
ואמר מא לך כל משריתא הדא
דארעית ואמר לאשכחא רחמין
בעיני רבוני: ואמר עשו אית לי
סגי אחי אצלח בדילך: ואמר
יעקב בבעו אם כען אשכחית
רחמין בעינך וחקביל תקרובתי
מן ידי ארי על כן חזיתינון לאפך
כחזיו אפי דברביא ואיתרעית לי:
קביל כען ית תקרובתי
דאיתותיארת לך ארי רחם עלי
קדם יי וארי אית לי כולא ואחקיף
ביה וקביל: ואמר טול ונדך

ואיהך

לחם יבא לאותו רשע להלחם ילחם בי תחלה: ויחבקהו כתנלגלו רחמיו כשראהו
משתחוה כל השתחוואות הללו: וישקהו כקוד עליו ויש חולקין בדבר הזה בגריסא
דספרי יש שדרשו בקודה זו לומר שלא כשקו בכל לבו: אמר רבי שמעון בן יוחאי הלכה
קיים בידוע שעשו שונא ליעקב אלא שבאמרו רחמיו באותה שעה ונשקו בכל לבו: מי אלה
לך: מי אלה להיות שלך: כנס יוסף ורחל: בכלן האמהות כנשות לפני הבנים אבל
ברחל יוסף כנס לפניה אמר אמי יפת תאר שמא יתלה בה עיניו אותו רשע לעמוד כנגדה
ואעכבנו מלהסתכל בה מכאן זכה יוסף לברכת עלי עין: מי לך כל המחנה: מי כל
המחנה אשר פגשתי שהוא שלך כלומר למה הוא לך פשוטו של מקרא על מוליכי המנחה:
ומדרשו כתות של מלאכים פגע שהיו דוחפין אותו ואת אכסיו ואומרים להם של מי אתם
והם אומרים להם של עשו והן אומרים הכו הכו ואלו אומרים המיתו בכו של יעקב הוא אומרים
ולא קיו מקבלים עליו כן בבו של אברהם ולא קיו נשבעים אחיו של יעקב הוא אומרים
להם

עֹר אַחוֹי: וירץ וּרְהַט עֵשָׂו
לְקַדְמוּתֵיהּ וְגַפֵּיף לֵיהּ וְאִתְרְכִין עַל
צַוְּרֵיהּ וּנְשִׁיק לֵיהּ וּבְכוֹן עֵשָׂו בָּכָא
עַל צַעֲרָא דְשִׁינּוֹי דְאִתְמַזְמִיז
וְיַעֲקֹב בָּכָא עַל צַעֲרָא דְצַוְּרֵיהּ:
וישא וְזָקַף יַת עֵינוֹי וַחֲמָא יַת
נָשֵׁיא וְיַת רִיבְיָא וְאָמַר מָאן אִלֵּין לָךְ וַאֲמַר בְּנַיָּא דְהִינוּן דְאִתְיְהִיבוּ לִי:
כְּמֵיחוּס מִן קָרֵם יְיָ עַל עַבְדָּךְ: ותגשן וּקְרִיבָן לְחֵינְתָא דְהִינוּן
וּבְנֵיהֶן וּגְחִינָן: ותגש וּקְרִיבַת אוּף לֵאָה וּבְנָהָא וּגְחִינָן וּבָתַר כֵּן
קְרִיב יוֹסֵף וְאִתְעַתַּר קָמֵי רָחֵל וְכַסְיֵיהּ בְּקוּמְתֵיהּ וּגְחִינָן: ויאמר וַאֲמַר
מַן לָךְ כָּל מַשְׁרְיָתָא הָדֵין דְאַרְעִית וַאֲמַר דּוֹרוֹן הוּא דְשַׁדְּרִית לְאַשְׁכָּחָא
רַחֲמִין בְּעֵינֵי רִבּוֹנִי: ויאמר וַאֲמַר עֵשָׂו אִית לִי נְכָסִין סַגִּיאִין אָחִי
יְתַקַּיֵּים לָךְ מַאן דְאִית לָךְ: ויאמר וַאֲמַר יַעֲקֹב לָא תִּימָא כֵּן בְּבָעוּ
אֵין כְּרוֹן אַשְׁכְּחִית רַחֲמִין בְּעֵינָךְ וּתְקַבֵּל דּוֹרוֹנִי מִן יְדִי אֲרוּם בְּגִין כֵּן חָמִית
סְבַר אַפָּךְ וּדְמֵי לִי הֵיכְמֵיחֲמֵי אַפֵּי מַלְאָכָא דִידָךְ דְּהָא אִתְרְעִיתָא לִי:
קח נא קַבֵּל כְּרוֹן יַת דּוֹרוֹן דְאִיתַתְיָא לָךְ אֲרוּם אִתְיְהַב לִי כְּמֵיחוּס מִן
קֳדָם יְיָ וַאֲרוּם אִית לִי נְכָסִין סַגִּיאִין וּדְחַק בֵּיהּ וְקַבֵּל: ויאמר וַאֲמַר
נטייל

וּרְהַט עֵשָׂו לְקַדְמוּתֵיהּ וַחֲבִיק יָתֵיהּ
וְאַתְרְכִין עַל צַוְּרֵיהּ וּנְשִׁיק יָתֵיהּ
עֵשָׂו. הֲוָה בָּכֵי עַל דְּקָהֵן שִׁינּוֹי
וְיַעֲקֹב הֲוָה בָּכֵי עַל שַׁעֲשִׁיעַת
צַוְּרֵיהּ:

להם אם כן משלכו אתם: יהי לך אשר לך. כאן הודה לו על הברכות: אל נא. אל
נא תאמר לי כן: אם נא מצאתי חן בעיניך ולקחת מנחתי מידי כי על כן ראיתי פניך
ונומר. כי כראות והנון לך שתקבל מנחתי על אשר ראיתי פניך והן חשובין לי כראות
פני המלאך שראיתי שר שלך ועוד על שכתרצית למחול עורחי. ולמה הזכיר לו ראות
המלאך כדי שיתוירא הימנו ויאמר ראה מלאכים וכיצד אני יכול לו מעתה: ותרצני.
נתפייסת לי. וכן כל רצון שבמקרא לשון פיוס ופיוס נמחכטו בלעז. כי לא לרצון יהיה לבם
הקרבנות באות לפיים ולרצות. וכן שפתו נדיק ידעון רצון יודעים לפיים ולרצות:
ברכתי. מנחתי מנחה זו הבאה על ראות פנים ולפרקים איכה באה אלא לשאלת שלום
וכל ברכה שהיא לראות פנים כגון ויברך יעקב את פרעה עשו אתי ברכה דמנחריב וכן
לשאול לו לשלום ולברכו דתעבו מלך חיות כלם לשון ברכת שלום הן שקורין בלעז
שבולאר אף זו ברכתי מון שלום: אשר הובאת לך. לא טרחת בה ואני ינעתו להניעה
עד שבאה לידך: חנני. כון ראשונה מודגשת לפי שהיא משמשת במקום שני כוכין שהיא
לו לומ חכנני שאין חכן בלא שני כוכין והשלישית לשימוש כמו עשני זבדני: יש לי כל.
כל המוקן ועשו דבר בלשון נקוה יש לי רב יותר ויותר מכדי ברכי: כמעה. כמו
שמעה שלחה. שהוא כמו שמע שלח אף כאן כמעה כמו כמע והכון יסוד בתובה ותרגום
שלם

וְאֵלְכָה לְנֶגְדֶּךָ׃ יג וַיֹּאמֶר אֵלָיו
אֲדֹנִי יָדַעְתָּ כִּי־הַיְלָדִים רַכִּים וְהַצֹּאן
וְהַבָּקָר עָלוֹת עָלָי וְדָפְקוּם יוֹם אֶחָד
וָמֵתוּ כָּל־הַצֹּאן׃ יד יַעֲבָר־נָא
אֲדֹנִי לִפְנֵי עַבְדּוֹ וְאָנִי אֶתְנָהֲלָה
לְאִטִּי לְרֶגֶל הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר לְפָנַי
וּלְרֶגֶל הַיְלָדִים עַד אֲשֶׁר אָבֹא אֶל־
אֲדֹנִי שֵׂעִירָה׃ טו וַיֹּאמֶר עֶשָׂו
אַצִּיגָה־נָּא עִמְּךָ מִן־הָעָם אֲשֶׁר אִתִּי
וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶּה אֶמְצָא־חֵן בְּעֵינֵי
אֲדֹנִי׃ טז וַיָּשָׁב בַּיּוֹם הַהוּא עֵשָׂו
לְדַרְכּוֹ שֵׂעִירָה׃ יז וְיַעֲקֹב נָסַע
סֻכֹּתָה וַיִּבֶן לוֹ בָּיִת וּלְמִקְנֵהוּ עָשָׂה
סֻכֹּת עַל־כֵּן קָרָא שֵׁם־הַמָּקוֹם
סֻכּוֹת׃ ס יח וַיָּבֹא יַעֲקֹב
שָׁלֵם עִיר שְׁכֶם אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן
בְּבֹאוֹ מִפַּדַּן אֲרָם וַיִּחַן אֶת־פְּנֵי
הָעִיר׃ יט וַיִּקֶן אֶת־חֶלְקַת
הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר נָטָה שָׁם אָהֳלוֹ מִיַּד
בְּנֵי חֲמוֹר אֲבִי שְׁכֶם בְּמֵאָה קְשִׂיטָה׃
כ וַיַּצֵּב שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא לוֹ
אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל׃ ס

פ׳ אמר
אבינו ע״ה ארומי
שעירה פופי
תיכות אליפי
שבא שולם ר׳
רמו לאחר ר׳
בליות יבא
מלכים

כ׳מלא

שלם נמר

ותצא ונפקת

אל אנקלוס טול וכהך עשו אחר ליעקב כסע מכאן וכלך׃ ואלכה לנגדך׃ בשוה לך
טובה זו אעשה לך שאחריך ימי מהלכתי ללכת לאט כאשר אתה צריך וזהו לנגדך בשוה
לך׃ עלות עלי׃ הצאן והבקר שהן עלות מוטלות עלי להולן לאט׃ עלות׃ מגדלות
עוללותיהן לשון עולל ויונק׃ עול ימים׃ זשתי פרות עולות ובלעז אכבטיים׃ ודפקום יום
אחד׃ לינעס בדרך במרונה ומתו כל הצאן׃ ודפקום׃ כמו קול דודי דופק נוקש
בדלת׃ יעבר כא אדני׃ ש כא תאריך ימי הליכתך עבור כפי דרכך׃ ואף אם תתרחק׃
אתנהלה׃ אתנהל הא יתירה כמו אדרה אשמעה׃ לאטי׃ לאט שלי לשון כחת
הולכים לאט׃ לאט לי לנער׃ לאטי׃ הלמד מן הימוד ואיכה משמשת אתנהל כחת
שלי׃ לרגל המלאכה׃ לפי נורך הליכת רגלי המלאכה המוטלת לפני להוליך׃ ולרגל
הילדים׃ לפי רגליהם שהן יכולין לילך׃ עד אשר אבוא אל אדוני שעירה׃ הרחיב לו

הדרך

נַיְיל וּנְהַךְ וְאֵזִיל לְקַבְלָךְ עַד דְּתִטְמֵי לְבֵי מַשְׁדְּוַיְיךְ: ויאמר
וַאֲמַר לֵיהּ רִיבּוֹנִי יָדַע אֲרוּם טַלְיָא ירושלמי אֲרוּם טַלְיָא חַטְיָין
חַטְיָין וְעָנָא וְתוֹרֵי דְּמַיְינְקָן עֲלֵי
וְאִין דְּחִיקְנָא לְהוֹם יוֹם חַד וִימוּתוּן כָּל עָנָא: יעבר יְעַיֵּר בְּבָעוּ
רִבּוֹנִי וַיְיַיל קֳדָם עַבְדֵּיהּ וַאֲנָא אִידַבַּר בְּנַיְיחָא לְבַלְחוֹדוֹי לְרַגְל עִיבִּירְתָּא
דְּאִית קֳדָמַי וּלְרַגְל אוּלְפַּן טַלְיָא עַד זִמַּן דְּאֵיתֵי לְוָת רִבּוֹנִי לְגַבְלָא:
ויאמר וַאֲמַר עֵשָׂו אֶשְׁבּוֹק כְּדוּן עִמָּךְ מִן פּוּלְמוּסִין דְּעַמִּי וַאֲמַר לְמָא
דְּנַן אַשְׁכַּח רַחֲמִין קֳדָם רִבּוֹנִי: וישב וְאִתְעַכִּיד נִיסָא לְיַעֲקֹב וְתַב
בְּיוֹמָא הַהוּא עֵשָׂו לְאָרְחֵיהּ לְגַבְלָא: ויעקב וְיַעֲקֹב נְטַל לְסוּכּוֹת
וְאִתְעַכַּב תַּמָּן תְּרֵיסַר יַרְחֵי שַׁתָּא וּבְנָא לֵיהּ בֵּי מִדְרָשָׁא וּלְגִיתָוֵי עֲבַד מְצַלָּן
בְּגִין כֵּן קָרָא שְׁמָא דַאֲתְרָא סוּכּוֹת: ויבא וְאָתָא יַעֲקֹב שְׁלִים
בְּכָל דִּילֵיהּ לְקַרְתָּא דְשִׁכְם דְּבְאַרְעָא דִכְנַעַן בְּמֵיתֵיהּ מִפַּדַּן אֲרָם וּשְׁרָא
לְקֳבֵל קַרְתָּא: ויקן וּזְבַן יָת אֲחֻסַּנַת חֲקַל דְּפָרַס תַּמָּן מַשְׁכְּנֵיהּ מִן
יַד בְּנֵי חֲמוֹר אֲבוּי דְשִׁכְם בְּמֵאָה
מַרְגְּלִין: ויצב וְאֲקֵם תַּמָּן ירושלמי מַרְגְּלִין
מַדְבְּחָא וְתַמָּן יְהַב מַעֲשְׂרֵיהּ דְּאַפְרֵשׁ מִן כָּל דִּילֵיהּ קֳדָם יְיָ אֱלָקָא דְיִשְׂרָאֵל:

ותצא

הדרך שלא היה דעתו ללכת אלא עד סוכות אמר אם דעתו לעשות לי רעה ימתין על
בואי אצלו והוא לא הלך ואימתי ילך בימי המשיח שנאמר ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט
את הר עשו · ומדרשי אגדה יש לפרשה זו רבים: ויאמר למה זה · תעשה לי טובה זו פו
שאיני נריך לה: אמצא חן בעיניך · ולא תשלם לי עתה שום גמול: ויָשָׁב ביום ההוא עו
עשו לדרכו · עשו לבדו וארבע מאות איש שהלכו עמו כשמעו מאצלו אחד אחד והיכן
פרע להם הקדוש ברוך הוא בימי דוד שכ׳כי אם ארבע מאות איש אשר רכבו על הגמלים:
ויִבֶן לו בית · שהה שם שמחה עשר חדש קיץ וחרף וקיץ: סכות קיץ · בית חורף · סכות עז
קיץ: שלם · שלם בגופו שכתרפא מנלעתו שלם בממונו שלא חסר כלום מכל אותו דורון · עח
שלם בתורתו שלא שכח תלמודו בבית לבן: עיר שכם · כמו לעיר וכמוהו עד בואכה בית
לחם: בבאו מפדן ארם · כאדם האומר לחברו ובא פלוני מבין שני אריות ובא שלם · אף
כאן ויבא שלם מפדן ארם מלבן ומעשו שנזדווגו לו בדרך: קשיטה · מעה · אמר רבי עט
עקיבא כשהלכתי לברכי הים היו קורין למעה קשיטה: ויִקְרָא לו אל אלהי ישראל · לא פ
שהמזבח קרוי אלהי ישראל אלא על שם שהיה הקב״ה עמו והגילו קרא שם המזבח על שם
הכם להיות שבחו של יוקום בזכר בקריאת השם כלומר מי שהוא אל הוא הקב״ה הוא
לאלהים לי ששמי ישראל · וכן מצינו במשה ויקרא שמו ה׳ כסי לא שהמזבח קרוי ה׳ אלא על
שם הכם קרא שם המזבח להזכיר שבחו של הקב״ה ה׳ הוא כסי ורבותי׳ דרשו שהקב״ה
קראו ליעקב ש · ודברי תורה כפטיש יפוצץ סלע מתחלקים לכמה טעמים · ואמי ליעקב

חמישי לך
ב ומלא

ד ותצא דינה בת־לאה אשר
ילדה ליעקב לראות בבנות הארץ:
ה וירא אתה שכם בן־חמור
החוי נשיא הארץ ויקח אתה
וישכב אתה ויענה: ו ותדבק
נפשו בדינה בת־יעקב ויאהב את־
הנער וידבר על־לב הנער:
ז ויאמר שכם אל־חמור אביו
לאמר קח־לי את־הילדה הזאת
לאשה: ח ויעקב שמע כי טמא
את־דינה בתו ובניו היו את־מקנהו
בשדה והחרש יעקב עד־באם:
ט ויצא חמור אבי־שכם אל־
יעקב לדבר אתו: י ובני
יעקב באו מן־השדה כשמעם
ויתעצבו האנשים ויחר להם מאד
כי נבלה עשה בישראל לשכב את־
בת־יעקב וכן לא יעשה: יא וידבר
חמור אתם לאמר שכם בני חשקה
נפשו בבתכם תנו נא אתה לו
לאשה: יב והתחתנו אתנו
בנתיכם תתנו לנו ואת־בנתינו
תקחו לכם: יג ואתנו תשבו
והארץ תהיה לפניכם שבו וסחרוה
והאחזו בה: יד ויאמר שכם אל־
אביה ואל־אחיה אמצא־חן
בעיניכם ואשר תאמרו אלי אתן:
טו הרבו עלי מאד מהר ומתן
ואתנה כאשר תאמרו אלי ותנו לי
את־הנער לאשה: טז ויענו בני־
יעקב את־שכם ואת־חמור אביו
במרמה וידברו אשר טמא את

כנערה
ק

דינה

ונפקת דינה בת־לאה די ילדת
ליעקב למחזי בבנת ארעא: וחזא
יתה שכם בר־חמור חיואה רבא
דארעא ודבר יתה ושכיב יתה
ועניה: ואתרעיאת נפשיה בדינה
בת־יעקב ורחים ית־עולימתא ומלל
על־לבה דעולימתא: ואמר
שכם לחמור אבוהי למימר סב־לי
ית־עולימתא הדא לאתו: ויעקב
שמע ארי סאיב ית דינה ברתיה
ובנוהי הוו עם־גיתוהי בחקלא
ושתיק יעקב עד־מיתיהון: ונפק
חמור אבוה־דשכם לות יעקב
למללא עמיה: ובני יעקב עאלו
מן־חקלא כד־שמעו ואיתנסיסו
גוברייא ותקיף להון לחדא ארי
קלנא עבד בישראל למשכב עם־
בת־יעקב וכן לא כשר ל
לאיתעבדא: ומליל חמור עמהון
למימר שכם ברי אתרעיאת נפשיה
בברתיכון הבו כען יתה ליה
לאתו: ואתחתנא בנא בנתכון
תתנון לנא וית־בנתנא תסבון לכון:
ועמנא תתבון וארעא תהי
קדמיכון תיבו ועיבידו בה סחורתא
ואחסינו בה: ואמר שכם לאבוהי
ולאחהא אשכח רחמין בעיניכון
ודתימרון לי אתן: אסגו עלי
לחדא מוהרין ומתנן ואתן כמא
דתימרון לי והבו לי ית־עולימתא
לאיתו: ואתיבו בני יעקב ית־
שכם וית חמור אבוהי בחוכמא

ומלילו

ומלילו די סאיב ית דינה אחתהון: דינה אחתם: יד ואמרו אליהם
ואמרו להון לא ניכול למעבד לאנוכל לעשות הדבר הזה לתת
פתגמא הדין למיתן ית אחתנא את אחתינו לאיש אשר לו ערלה
לגבר כי

יונתן בן עוזיאל

ותצא ונפקת דינה ברת לאה די ילדת ליעקב למיחמי בנימוס בנת עמי
ארעא: וירא וחמא יתה שכם בר חמור חיויאה רבא דארעא ודכר יתה
באונסא ושכיב עמה וסגפה: ותדבק ואתרעיית נפשיה בדינה ברת
יעקב ורחם ית דיבא ומליל פיוסין על לבא דדיבא: ויאמר ואמר שכם
לחמור אבוי למימר סב לי ית טליתא הדא לאנתו: ויעקב ויעקב שמע
ארום סאיב ית דינה ברתיה ובנוי הוו עם גיתוי בחקלא ושתיק יעקב עד
מיתיהון: ויצא ונפק חמור אבוי דשכם לות יעקב למללא עמיה:
ובני ובנוי דיעקב עלו מן חקלא כדי שמען ואתנסיסו גוברייא ותקיף
להום לחדא ארום קלנא עבד שכם בישראל למשכוב עם ברת יעקב
וכן לא הוה כשרי לאתעבדא: וידבר ומליל עמהון חמור למימר
שכם ברי דעיית נפשיה בברתיכון הבו בבעו יתה ליה לאנתו:
והתחתנו ותתערבון בחיתונא עמנא בנתכון תתנון לנא וית בנתנא
תסבון לכון: ואתנו ועמנא תתובון וארעא תהי קדמיכון בדנחא
לכון תיבו ועבידו בה פרקמטיא ואחסינו בה: ויאמר ואמר שכם
לאבוהא ולאחהא אשכח רחמין בעייניכון ודתימרון לי אתין:
הרבו אסגו עלי לחדא מוהרא ירושלמי פירן וכתובתא:
ומתנא ואיתן היכמא דתימרון לי
ויהבו לי ית דיבא לאנתו: ויענו ואתיבו בני יעקב ית שכם וית
חמור אבוי בחוכמא ומלילו בגין דסאיב ית דינה אחתהון: ויאמרו
ואמרו להום לא ניכול למעבד ית פתגמא הדין למיתן ית אחתנא לגבר
דילה

עשוטו של מקרא באתי: בת לאה. ולא בת יעקב. אלא על שם יציאתה בקרואת בת לאה ו
שאף היא יצאנית היתה שבאמל ותבא לאה לקראתו: ושכב אותה. כדרכה: ויעבה. ב
שלא כדרכה: על לב הכעורה. דברים המתישבים על הלב. ראי אביך בחלקת שדה ג
קטבה כמה יומין בזבו אבי אשיאך ותקבה העיר וכל שדותיה: וכן לא יעשה. לעבות ד
את הבתולות שהאומות נדרו עבמן מן העריות על ידי המבול: חשקה. חפצה: מהר. ה יב
מוהר: בחכמה. אשר עמה. הכתוב אומר שלא היתה רמיה שהרי עמא את יג

כִּי־חֶרְפָּה הִוא לָנוּ׃ יט אַךְ־בְּזֹאת
נֵאוֹת לָכֶם אִם תִּהְיוּ כָּמֹנוּ לְהִמּוֹל
לָכֶם כָּל־זָכָר׃ כ וְנִתְּנוּ אֶת־
בְּנֹתֵינוּ לָכֶם וְאֶת־בְּנֹתֵיכֶם נִקַּח־לָנוּ
וְיָשַׁבְנוּ אִתְּכֶם וְהָיִינוּ לְעַם אֶחָד׃
כא וְאִם־לֹא תִשְׁמְעוּ אֵלֵינוּ לְהִמּוֹל
וְלָקַחְנוּ אֶת־בִּתֵּנוּ וְהָלָכְנוּ׃
כב וַיִּיטְבוּ דִבְרֵיהֶם בְּעֵינֵי חֲמוֹר
וּבְעֵינֵי שְׁכֶם בֶּן־חֲמוֹר׃ כג וְלֹא
אֵחַר הַנַּעַר לַעֲשׂוֹת הַדָּבָר כִּי חָפֵץ
בְּבַת־יַעֲקֹב וְהוּא נִכְבָּד מִכֹּל בֵּית
אָבִיו׃ כד וַיָּבֹא חֲמוֹר וּשְׁכֶם
בְּנוֹ אֶל־שַׁעַר עִירָם וַיְדַבְּרוּ אֶל־
אַנְשֵׁי עִירָם לֵאמֹר׃ כה הָאֲנָשִׁים
הָאֵלֶּה שְׁלֵמִים הֵם אִתָּנוּ וְיֵשְׁבוּ
בָאָרֶץ וְיִסְחֲרוּ אֹתָהּ וְהָאָרֶץ הִנֵּה
רְחַבַת־יָדַיִם לְפָנֵיהֶם אֶת־בְּנֹתָם
נִקַּח־לָנוּ לְנָשִׁים וְאֶת־בְּנֹתֵינוּ נִתֵּן
לָהֶם׃ כו אַךְ־בְּזֹאת יֵאָתוּ לָנוּ
הָאֲנָשִׁים לָשֶׁבֶת אִתָּנוּ לִהְיוֹת
לְעַם אֶחָד בְּהִמּוֹל לָנוּ כָּל־זָכָר
כַּאֲשֶׁר הֵם נִמָּלִים׃ כז מִקְנֵהֶם
וְקִנְיָנָם וְכָל בְּהֵמָתָם הֲלוֹא לָנוּ
הֵם אַךְ נֵאוֹתָה לָהֶם וְיֵשְׁבוּ
אִתָּנוּ׃ כח וַיִּשְׁמְעוּ אֶל־חֲמוֹר
וְאֶל־שְׁכֶם בְּנוֹ כָּל־יֹצְאֵי שַׁעַר עִירוֹ
וַיִּמֹּלוּ כָּל־זָכָר כָּל־יֹצְאֵי שַׁעַר עִירוֹ׃
כט וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בִּהְיוֹתָם
כֹּאֲבִים וַיִּקְחוּ שְׁנֵי בְנֵי־יַעֲקֹב שִׁמְעוֹן
וְלֵוִי אֲחֵי דִינָה אִישׁ חַרְבּוֹ וַיָּבֹאוּ
עַל־הָעִיר בֶּטַח וַיַּהַרְגוּ כָּל־זָכָר׃
ואת
וְקָטְלוּ כָּל־דְּכוּרָא׃

ד״ב ספר ות׳ מלה

ל״ג ספר ות

ל״ד חסר

ל״ג מלאים

ל״ג מלא

מדרון פתנין
פ״ת מ״ד דסכל

לְגֻבַר דְּלֵיהּ עוּרְלָא אֲרֵי חֵיסְדָּא
הִיא לָנָא׃ כה בְּרַם בְּדָא נִטְפֵּס לְכוֹן
אִם־תְּהֵוֹן כְּוָתָנָא לְמִגְזַר לְכוֹן כָּל־
דְּכוּרָא׃ וְנִתֵּן יַת־בְּנָתָנָא לְכוֹן וְיַת־
בְּנָתֵיכוֹן נִיסַב־לָנָא וְנִיתֵּיב עִמְּכוֹן
וּנְהֵי לְעַמָּא חַד׃ וְאִם־לָא תְקַבְּלוּן
מִנָּנָא לְמִיגְזַר וּנְדַבַּר יַת־בְּרַתָּנָא
וְנֵזִיל׃ וְשַׁפְּרוּ פִּתְגָמֵיהוֹן בְּעֵינֵי
חֲמוֹר וּבְעֵינֵי שְׁכֶם בַּר־חֲמוֹר׃
וְלָא־אֵיחַר עוּלֵימָא לְמֶעְבַּד
פִּתְגָמָא אֲרֵי אִתְרְעֵי בְּבַת יַעֲקֹב
וְהוּא יַקִּיר מִכֹּל בֵּית אֲבוּהִי׃ וַאֲתָא
חֲמוֹר וּשְׁכֶם בְּרֵיהּ לְתַרְע קַרְתְּהוֹן
וּמַלִּילוּ עִם־אֲנָשֵׁי קַרְתְּהוֹן לְמֵימַר׃
גֻּבְרַיָּא הָאִלֵּן שְׁלִמִּין אִינּוּן עִמָּנָא
וִיתִבּוּן בְּאַרְעָא וַיְעַבְּדוּן בָּהּ־
סְחוֹרְתָּא וְאַרְעָא הָא פְּתִיחַת־יְדִין
קֳדָמֵיהוֹן יַת־בְּנָתְהוֹן נְסַב־לָנָא
לְנִשִּׁין וְיַת־בְּנָתָנָא נִתֵּן לְהוֹן׃ בְּרַם
בְּדָא יִטְפְּסוּן לָנָא גֻּבְרַיָּא לְמִתַּב
עִמָּנָא לְמֶהֱוֵי לְעַמָּא חַד בְּמִיגְזַר
לָנָא כָּל־דְּכוּרָא כְּמָא דְּאִינּוּן
גְּזִירִין׃ גֵּיתֵיהוֹן וְקִנְיָנְהוֹן וְכָל־
בְּעִירְהוֹן הֲלָא דִּילָנָא אִינּוּן בְּרַם
נִטְפֵּס לְהוֹן וְיִתְבּוּן עִמָּנָא׃ וְקַבִּילוּ
מִן־חֲמוֹר וּמִן־שְׁכֶם בְּרֵיהּ כָּל־נַפְקֵי
תְּרַע קַרְתֵּיהּ וּגְזַרוּ כָּל־דְּכוּרָא כָּל־
נַפְקֵי תְּרַע קַרְתֵּיהּ׃ וַהֲוָה בְּיוֹמָא
תְּלִיתָאָה כַּד־תְּקִיפוּ עֲלֵיהוֹן
כְּיִבֵּיהוֹן וּנְסִיבוּ תְּרֵין בְּנֵי יַעֲקֹב
שִׁמְעוֹן וְלֵוִי אֲחֵי דִינָה גְּבַר חַרְבֵּיהּ
וְעָאלוּ עַל־קַרְתָּא דְּיַתְבָא לְרוּחָנָן
וְיַת־חֲמוֹר וַית

דִלֵיהּ עוּדְלָתָא אֲרוּם גְנוּתָא הִיא לָנָא: אֶלָּא בְּרַם בְּדָא נִתְפַּיֵּיס לְכוֹן
אִין תְּהֲוֹן כְּוָתְנָא לְמִגְזַר לְכוֹן כָּל דְּכוּרָא: ונתנו וְנִיתֵּן יָת בְּנָתָנָא
לְכוֹן וְיָת בְּנָתֵיכוֹן נִיסַּב לָנָא וְנִיתֵּב עִמְּכוֹן וּנְהֵי לְעַמָּא חַד: ואם וְאִין
לָא תְקַבְּלוּן מִנָּנָא לְמִגְזַר וְנִיסַּב בְּתוּקְפָּא יָת בְּרַתְּנָא וְנִיזִיל: וייטבו
וְשַׁפְּרוּ פִּתְגָמֵיהוֹן בְּעֵינֵי חֲמוֹר וּבְעֵינֵי שְׁכֶם בַּר חֲמוֹר: ולא אחר וְלָא
אִתְעַכַּב רַבְיָא לְמֶעְבַּד פִּתְגָמָא אֲרוּם צָבֵי בִּבְרַת יַעֲקֹב וְהוּא יַקִּיר מִכֹּל
בֵּיתָא דְאַבוּי: ויבא וְאָתָא חֲמוֹר וּשְׁכֶם בְּרֵיהּ לְתַרַע קַרְתְּהוֹן וּמַלִּילוּ
עִם אֵינְשֵׁי תְּרַע קַרְתְּהוֹן לְמֵימַר: האנשים גּוּבְרַיָּא הָאִלֵּין שַׁלְמִין
אִינּוּן עִמָּנָא וְיִתְּבוּן בְּאַרְעָא וְיַעְבְּדוּן בָּהּ פְּרַקְמַטְיָא וְאַרְעָא הָא פְּתֵיחַת
תְּחוֹמִין קֳדָמֵיהוֹן יָת בְּנָתֵיהוֹן נִיסַּב לָנָא לְנִשִׁין וְיָת בְּנָתָנָא נִיתֵּן לְהוֹם:
אך בְּרַם בְּדָא יִתְפַּיְּסוּן לָנָא גּוּבְרַיָּא לְמִיתַּב עִמָּנָא לְמֶהֱוֵי לְעַם חַד
בְּמִגְזַר לָנָא כָּל דְּכוּרָא הֵיכְמָא דְאִינּוּן גָּזְרִין: מקניהם גֵּיתֵיהוֹן
וְנִכְסֵיהוֹן וְכָל בְּעִירֵיהוֹם הֲלָא דִילָנָא אִינּוּן בְּרַם נִתְפַּיֵּיס לְהוֹם וְיִתְּבוּן
עִמָּנָא: וישמעו וְקַבִּילוּ מִן חֲמוֹר וּמִן שְׁכֶם בְּרֵיהּ כָּל נְפֵקֵי תְּרַע
קַרְתֵּיהּ וּגְזַרוּ כָּל דְּכוּרָא כָּל נְפֵקֵי תְּרַע קַרְתֵּיהּ: וידי וַהֲוָה
בְּיוֹמָא תְלִיתָאָה כַּד הֲוָוּ מִתְמַקְמְקִין מִן כֵּיב גּוּזְרַתְהוֹם וּנְסִיבוּ תְּרֵין מִבְּנוֹי
דְיַעֲקֹב שִׁמְעוֹן וְלֵוִי אֲחֵי דִינָה גְּבַר סַיְפֵיהּ וְעָלוּ עַל קַרְתָּא דַהֲוָה יַתְבָא
לְרוּחְצָן וּקְטָלוּ כָּל דְּכוּרָא: ואת וְיָת חֲמוֹר וְיָת שְׁכֶם בְּרֵיהּ קְטָלוּ
לְפִתְגָם

דיכה לחותם: חרפה היא · שמן פסול הוא לאכלו הבא לחרף חברו היה אומר לו ערל יד
אתה או בן ערל · חרפה בכל מקום נדוף: כאות · כתרגמה להם לשון ויאותו: להמול · טו
להיו כמול אינו לשון לפעול שא לשון להפעל: וכתבו כון שכייה מודגשת לפי שהי משמש יז
במקום שתי מלין וכתבו: ואת בנותיכם נקח לנו · אתה מוצא בתנאי שאומר חמור
ליעקב ובתשובת בני יעקב לחמור שתלו החשיבות בבני יעקב ליקח בנות שכם את
שיבחרו להם ובנותיהם יתנו להם לפי דעתם דכתיב ונתנו את בנותיכו לפי דעתכו ואת
בנותיכם נקח לנו בכל אשר בחפון · וכשדברו חמור ושכם בנו אל יושבי עירם הפכו
הדברים את בנותם נקח לנו לנשים ואת בנותינו נתן להם כדי לרצותם שיאותו להמול:
שלמים · בשלום ובלב שלם: והארץ הנה רחבת ידים · כאדם שידו רחבה ותרגומו כלומ כא
אל תפסידו כלום פרקמטיא הרבה באה לכאן ואין לה קונים: בהמול · בהיות כמול: כב
אך נאותה להם · לדבר זה ועל ידי כן ישבו אתנו: שכי בני יעקב · בניו היו ואף על פי כג כד
כן הגו עצמן שמעון ולוי כשאר אנשים שאינם בניו שלא נטלו עצה חימנו: אחי דינה ·
לפי שמסרו עצמן עליה נקראו אחיה: בעת · שהיו כואבים · ומדרש אגדה בעוד היו

כו וְאֶת־חֲמוֹר וְאֶת־שְׁכֶם בְּנוֹ
הָרְגוּ לְפִי־חָרֶב וַיִּקְחוּ אֶת־דִּינָה
מִבֵּית שְׁכֶם וַיֵּצֵאוּ׃ כז בְּנֵי־יַעֲקֹב
בָּאוּ עַל־הַחֲלָלִים וַיָּבֹזוּ הָעִיר אֲשֶׁר
טִמְּאוּ אֲחוֹתָם׃ כח אֶת־צֹאנָם
וְאֶת־בְּקָרָם וְאֶת־חֲמֹרֵיהֶם וְאֶת אֲשֶׁר
בָּעִיר וְאֶת־אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה לָקָחוּ׃
כט וְאֶת־כָּל־חֵילָם וְאֶת־כָּל־טַפָּם
וְאֶת־נְשֵׁיהֶם שָׁבוּ וַיָּבֹזוּ וְאֶת כָּל־
אֲשֶׁר בַּבָּיִת׃ ל וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב
אֶל־שִׁמְעוֹן וְאֶל־לֵוִי עֲכַרְתֶּם אֹתִי
לְהַבְאִישֵׁנִי בְּיֹשֶׁב הָאָרֶץ בַּכְּנַעֲנִי
וּבַפְּרִזִּי וַאֲנִי מְתֵי מִסְפָּר וְנֶאֶסְפוּ
עָלַי וְהִכּוּנִי וְנִשְׁמַדְתִּי אֲנִי וּבֵיתִי׃
לא וַיֹּאמְרוּ הֲכְזֹנָה יַעֲשֶׂה אֶת־
אֲחוֹתֵנוּ׃

לה וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־יַעֲקֹב
קוּם עֲלֵה בֵית־אֵל וְשֶׁב־שָׁם וַעֲשֵׂה־
שָׁם מִזְבֵּחַ לָאֵל הַנִּרְאֶה אֵלֶיךָ
בְּבָרְחֲךָ מִפְּנֵי עֵשָׂו אָחִיךָ׃
ב וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־בֵּיתוֹ וְאֶל
כָּל־אֲשֶׁר עִמּוֹ הָסִרוּ אֶת־אֱלֹהֵי
הַנֵּכָר אֲשֶׁר בְּתֹכְכֶם וְהִטַּהֲרוּ
וְהָחֲלִיפוּ שִׂמְלֹתֵיכֶם׃ ג וְנָקוּמָה
וְנַעֲלֶה בֵית־אֵל וְאֶעֱשֶׂה־שָּׁם מִזְבֵּחַ
לָאֵל הָעֹנֶה אֹתִי בְּיוֹם צָרָתִי וַיְהִי

ל מל׳ כתורס
וכ מ׳לת נאס׳
לום׳ לך טעמו
מעטה כמה

ל קמן וקף

ו רכתא ומלא
כתורס

לה

ב ספר כתור
ג׳ מלא

וַיִּת־שְׁכֶם בְּרֵיה קְטָלוּ לְפִתְגַם־
חַרְבָּא וּדְבָרוּ יַת־דִּינָה מִבֵּית שְׁכֶם
וּנְפָקוּ׃ בְּנֵי יַעֲקֹב עָלוּ לְחַלָּצָא
קְטִילֵיָא וּבָזוּ קַרְתָּא דְּסָאִיבוּ
אֲחָתְהוֹן׃ יַת־עָנְהוֹן וְיַת־תּוֹרֵיהוֹן
וְיַת־חֲמָרֵיהוֹן וְיַת דִּי־בְקַרְתָּא וְיַת־דִּי
בְחַקְלָא בָּזוּ׃ וְיַת־כָּל־נְכָסֵיהוֹן
וְיַת־כָּל־טַפְלְהוֹן וְיַת־נְשֵׁיהוֹן שְׁבוּ
וּבָזוּ וְיַת כָּל־דִּי בְבֵיתָא׃ וַאֲמַר
יַעֲקֹב לְשִׁמְעוֹן וּלְלֵוִי עֲכַרְתּוּן יָתִי
לְמִיתַן רְבָבוּ בֵּינָא וּבֵין יַתְבֵי
אַרְעָא בְּכְנַעֲנָאָה וּבְפְרִיזָאָה וַאֲנָא
עַם דְּמִנְיָן וְיִתְכַּנְשׁוּ עָלַי וְיִמְחוּנֵי
וְאֶשְׁתֵּיצֵי אֲנָא וְאֵנַשׁ־בֵּיתִי׃ וַאֲמַרוּ
הַכְּנִפְקַת בְּרָא יִתְעַבֵּיד יַת־אֲחָתָנָא׃
וַאֲמַר יְיָ לְיַעֲקֹב קוּם סַק לְבֵית־אֵל
וּתֵיב־תַּמָּן וַעֲבֵיד־תַּמָּן מַדְבְּחָא
לֵאלָהָא דְּאִתְגְּלִי עָלָךְ בְּמֵעֲרָקָךְ
מִן־קֳדָם עֵשָׂו אָחוּךָ׃ וַאֲמַר יַעֲקֹב
לְאֵנַשׁ־בֵּיתֵיהּ וּלְכָל דְּעִמֵּיהּ אַעְדּוּ
יַת־טַעֲוָת עַמְמַיָּא דִּי בֵינֵיכוֹן וְאַדְכּוּ
וְשַׁנּוּ כְּסוּתְכוֹן׃ וְנְקוּם וְנִיסַּק
לְבֵית־אֵל וְנַעֲבֵיד־תַּמָּן מַדְבְּחָא
לֵאלָהָא דְּקַבֵּיל צְלוֹתִי בְּיוֹמָא
דְּעַקְתִּי וַהֲוָה מֵמְרֵיהּ בְּסַעְדִּי

באורחא

עמדי

כו כח

ל

לא
יח

על כחו של זקן׃ על החללים׃ לפשט החללים׃ חילם׃ ממוכס׃ וכן עשה לי את החיל
הזה׃ ישראל עושה חיל׃ ועזבו לאחרים חילם׃ שבו׃ לשון שבייה לפיכך טעמו מלרע׃
עכרתם׃ לשון מים עכורי׳ אין דעתי גלולה עכשיו׃ ואגל גלולה היתה החבית ועכרתם
אותה׃ מכורת היתה ביד ככעכים שיפלו ביד בני יעקב אלא שהיו אומרים עד אשר
תפרה וכחלת את הארץ לפיכך היו שותקין׃ מתי מספר׃ אנשים מועטים׃ הכזונה׃
תפקר׃ את אחותינו׃ ית אחתנא׃ קום עלה׃ לפי שאחרת בדרך כעכשת ובאה לך

לְפִתְגַם דְּחָרֵב וּדְבָרוּ יַת דִּינָה מִבֵּית שְׁכֶם וּנְפָקוּ : בני מוֹתַר בְּנוּי
דְּיַעֲקֹב עָלוּ לְחַלָּצָא קְטוֹלַיָּא וּבָזוּ יַת קַרְתָּא דְּסָאִיבוּ בְּגִיוֹרָא אֲחָתְהוֹן :
אֶת צֹאנָם יַת עָנְהוֹם וְיַת תּוֹרֵיהוֹם וְיַת חֲמָרֵיהוֹם וְיַת דְּבְקַרְתָּא וְיַת
דְּבְחַקְלָא בָּזוּ : ואת וְיַת כָּל נְכָסֵיהוֹן וְיַת כָּל טַפְּלֵיהוֹן שְׁבוּ וּבָזוּ וְיַת
כָּל דְּבְבֵיתָא : ויאמר וַאֲמַר יַעֲקֹב לְשִׁמְעוֹן וּלְלֵוִי עֲכַרְתּוּן יָתִי
לְמִפְקָא טְמִי בְּיַשְׁבֵי אַרְעָא בְּכְנַעֲנָאָה וּבְפְרִיזָאֵי וַאֲנָא עַם דְּמִנְיָן
וְיִתְכַּנְּשׁוּן עָלַי וְיִמְחוּנְנִי וְאִישְׁתֵּצֵי
אֲנָא וְאֵינַשׁ בֵּיתִי : ויאמרו עַנְיָן
שִׁמְעוֹן וּלֵוִי לָא יָאֵי לְמֶהֱוֵי מִתְאַמַּר
בְּכְנִישְׁתְּהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל עַרְלָאן
סָאִיבוּ לְבְתוּלְתָּא וּפַלְחֵי צַלְמִין
טְנִיפוּ לְבַרְתֵּיהּ דְּיַעֲקֹב אֱלָהִין כְּדֵין
יָאֵי לְמֶהֱוֵי מִתְאַמַּר עַרְלָאין
אִתְקְטִילוּ בְּגִין בְּתוּלְתָּא וּפַלְחֵי
צַלְמִין בְּגִין בְּרַתֵּיהּ דְּיַעֲקֹב וְלָא
יְהֵוִי שְׁכֶם בַּר חֲמוֹר מְלַגְלֵג בְּמֵילֵיהּ
עָדְנָא וְכָאִיתָא מְטַעֲיָא נַפְקַת
בְּרָא דְּלֵית לֵהּ תְּבוּעַ יַעֲבִיד יַת
אֲחָתָן אֵין לָא עָבַדְנָא יַת פִּתְגָמָא
הָדֵין : ויאמר ה' וַאֲמַר יְיָ
לְיַעֲקֹב קוּם סוּק לְבֵית אֵל וְתֵיב
תַּמָּן וְעֲבַד תַּמָּן מַדְבְּחָא לְאֱלָקָא
דְּאִתְגְּלִי לָךְ בְּמֵעְרָקָךְ מִן קֳדָם עֵשָׂו
אָחוּךְ : ויאמר וַאֲמַר יַעֲקֹב לְאַנְשֵׁי בֵּיתֵיהּ וּלְכָל דְּעִמֵּיהּ עַטְרוּן
יַת טַעֲוָות עַמְמַיָּא דְּבֵינֵיכוֹן דְּדַבְּרְתּוּן מִבֵּית טָעֲוַת שְׁכֶם וְאִידַכּוּ
מְסוֹאֲבוּת קְטוֹלַיָּא דְּקַרְבְּתּוּן בְּהוֹן וְשַׁנּוּ כְּסוּתְכוֹן : ונקומה וְנֵקוּם
וְנִיסַּק לְבֵית אֵל וְנַעֲבִיד תַּמָּן מַדְבְּחָא לֵאלָקָא דְּקַבֵּל צְלוֹתִי בְּיוֹמָא
דעקתי

ירושלמי

עַנְיָן חֲרִין בְּנוּי דְּיַעֲקֹב כַּחֲדָא
וְאָמְרִין לְיִשְׂרָאֵל אֲבוּהוֹן לָא יָאֵי
הוּא דְּיִהֲוֵי מִתְאַמַּר בְּכְנִישְׁתְּהוֹן
דְּיִשְׂרָאֵל וּבְבֵית מִדְרָשֵׁיהוֹן אַרְלִין
סָאִיבוּ בְּתוּלָא וּפַלְחֵי צַלְמִין בְּרַתֵּיהּ
דְּיַעֲקֹב בְּרַם יָאֵי הוּא דְּיִהֲוֵי מִתְאַמַּר
בְּכְנִשְׁתְּהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל וּבְבֵית מ
מִדְרָשֵׁיהוֹן אַרְלִין אִתְקְטִילוּ עַל
עִסַּק בְּתוּלָה וּפַלְחֵי צַלְמִין עַל
דְּסָאִיבוּ לְדִינָה בַּת יַעֲקֹב דְּלָא יְהֵוִי
שְׁכֶם בַּר חֲמוֹר מִתְגָּאֵי בְּלִבֵּיהּ
וַאֲמַר כְּאִיתָא דְּלֵית לֵהּ אֱנַשׁ
עוּלְבָּנָה כֵּין יִתְעַבִּיד לְדִינָה בַּת
יַעֲקֹב וְאָמְרִין כְּאִיתָא זַנִּי וְנַפְקַת
בְּרָא מַחְשַׁב יַת אֲחָתָן :

עִמָּדִי בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הָלַכְתִּי׃ וַיִּתְּנוּ אֶל־יַעֲקֹב אֶת כָּל־אֱלֹהֵי הַנֵּכָר אֲשֶׁר בְּיָדָם וְאֶת־הַנְּזָמִים אֲשֶׁר בְּאָזְנֵיהֶם וַיִּטְמֹן אֹתָם יַעֲקֹב תַּחַת הָאֵלָה אֲשֶׁר עִם־שְׁכֶם׃ ס וַיִּסָּעוּ וַיְהִי חִתַּת אֱלֹהִים עַל־הֶעָרִים אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיהֶם וְלֹא רָדְפוּ אַחֲרֵי בְּנֵי יַעֲקֹב׃ ס וַיָּבֹא יַעֲקֹב לוּזָה אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן הִוא בֵּית־אֵל הוּא וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר־עִמּוֹ׃ ס וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא לַמָּקוֹם אֵל בֵּית־אֵל כִּי שָׁם נִגְלוּ אֵלָיו הָאֱלֹהִים בְּבָרְחוֹ מִפְּנֵי אָחִיו׃ ס וְתָמֻת דְּבֹרָה מֵינֶקֶת רִבְקָה וַתִּקָּבֵר מִתַּחַת לְבֵית־אֵל תַּחַת הָאַלּוֹן וַיִּקְרָא שְׁמוֹ אַלּוֹן בָּכוּת׃ פ

ט וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶל־יַעֲקֹב עוֹד בְּבֹאוֹ מִפַּדַּן אֲרָם וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ׃ ס וַיֹּאמֶר לוֹ אֱלֹהִים שִׁמְךָ יַעֲקֹב לֹא־יִקָּרֵא שִׁמְךָ עוֹד יַעֲקֹב כִּי אִם־

ישראל

ל״ג וקסר

כ מלא

ג׳ פסר ופיסן לתקנרו דכרכי דכרק

בְּאוֹרְחָא דְּאַזְלִית׃ וִיהַבוּ לְיַעֲקֹב יָת כָּל־טַעֲוָת עַמְמַיָּא דִּי בִידֵהוֹן וְיָת־קַדְשַׁיָּא דִּי בְאוּדְנֵיהוֹן וְטַמַּר יַתְהוֹן יַעֲקֹב תְּחוֹת בּוּטְמָא דְעַם־שְׁכֶם׃ זְנָטְלוּ וַהֲוָת יְ דַחֲלָא מִן־קֳדָם־יְיָ עַל־עַמְמַיָּא דִּי בְּקִירְוֵי סַחֲרָנֵיהוֹן וְלָא רָדְפוּ בָתַר בְּנֵי יַעֲקֹב׃ וַאֲתָא יַעֲקֹב לְלוּז דִּי בְאַרְעָא דְכְנָעַן הִיא בֵּית אֵל הִוא וְכָל־עַמָּא דִּי־עִמֵּיהּ׃ וּבְנָא תַּמָּן מַדְבְּחָא וּקְרָא לַאֲתַרָא אֵל בֵּית־אֵל אֲרֵי תַּמָּן אִתְגְּלוּ לֵיהּ מַלְאֲכַיָּא דַיְיָ בְּמֵעְרְקֵיהּ מִן־קֳדָם אַחוּהִי׃ וּמִיתַת דְּבוֹרָה מֵינִקְתָּא דְרִבְקָה וְאִתְקְבְרַת מִלְּרַע לְבֵית־אֵל בְּשִׁפּוֹלֵי מֵישְׁרָא וּקְרָא שְׁמֵיהּ מֵישַׁר בְּכוּתָא׃ וְאִתְגְּלִי יְיָ לְיַעֲקֹב עוֹד בְּמֵיתוֹהִי מִפַּדַּן אֲרָם וּבָרִיךְ יָתֵיהּ׃ וַאֲמַר לֵיהּ יְיָ שְׁמָךְ יַעֲקֹב לָא יִתְקְרֵי שְׁמָךְ עוֹד יַעֲקֹב אֶלָּהֵין יִשְׂרָאֵל יְהֵי שְׁמָךְ

וקרא

לאביך: כנלו אליו האלהים · במקומות הרבה יש שם אלהות ואדנות בלשון רבים כמו אדוני יוסף אם בעליו עמו ולא כאמר בעלו וכן אלהות שהוא לשון שופט ומרות נזכר בלשון רבים אבל אחד מכל שאר השמות לא תמצא בלשון רבים: ותמת דבורה · מה ענין דבורה בבית יעקב אלא לפי שאמרה רבקה ליעקב ושלחתי ולקחתיך משם שלחם דבורה אבלו לפדן ארם לגאת משם ומתה בדרך · מדברי רבי משה הדרשן למדתיה: ותקבר לבית אל · העיר יושבת בהר וכקברה ברגלי הסר: תחת האלון · בשיפולי משרא שהיה גישור מלמעלה בשפוע ההר והקבור מלמטה ומישור של בית אל היו קורין לו און · ואנדה כתבשר שם באבל שכי שהוגד לו על אמו שמתה · ושון בלשון יוכי אחר · ולפיכך קעלימו את יום מותה שלא יקללו הבריות כרם שיבא ממנו עצו אף הכתוב לא פרסמה עולי · פעם שכי במקום הזה אחד בלכתו ואחד בשובו: ויברך אותו · ברכת אבלים: לא יקרא שמך עוד יעקב · לשון אדם קבא במארב ועקבה אלא לשון שר וגביר:

אכי

דעקתי ודהוה מימריה בסעדי באורחא דאזלית: ויתנו ומסרו בידי
יעקב ית כל טעוות עממיא דבידיהון ודבורו מן טעוות שכם וית קדשייא
דהוו באודניהון דיתבי קרתא דשכם דהוה צייר בהון דמות פיסליה
וטמר יתהון יעקב תחות בוטמא דסמיכא לקרתא דשכם: ויסעו
ונטלו מתמן מודים ומצלן קדם יי והוה רתיתא מן קדם יי על עממיא
דבקרוי חוזרניהום ולא רדפו בתר בני יעקב: ויבא ואתא יעקב
ללוז דבארעא דכנען היא בית אל הוא וכל עמא דעמיה: ויבן ובנא
תמן מדבחא וקרא לאתרא ההוא אל דאשרי שכינתיה בבית אל ארום
תמן איתגליאו ליה מלאכייא דיי
במיערקיה מן קדם עשו אחוי:
ותמת ומיתת דבורה פידגוגתא
דרבקה ואתקברת מן לרע לבית
אל בישיפולי מישרא ובדם תמן
אתבשר יעקב על מיתת לבקה
אימיה וקרא שמיה אוחרן
בכותא: וירא ואתגלי יי
ליעקב תוב במיתוהי מפדן דארם
וברוך יי בשום מימריה בתר
דמיתת אמיה:

ירושלמי

ומיתת דבורה מרביתא דרבקה
ואתקברת מלרע לביתאל תחות
בלוטה וקרא שמיה בלוט בכותא:

ירושלמי

אלהא דעלמא יהא שמיה מברך
לעלמי עלמא אליפת יתן פיקודין
יאין וקיימין שפירין אליפת יתן
ברכת חתנא מן אדם וזוגיה דכן
כתבא מפרש וברוך יתהון מימריה
דיי ואמר להון מימריה דיי תקופו וסגון ומלון ית ארעא וכבושו יתה •
אליפת יתן למברכא ית בישייא מן אבונן אברהם צדיקא כד איתגלית
עלוי במישרי חזוזא ופקידית יתיה למגזר ערלתיה ויתיב ליה בתרע
משכניה כמיחום יומא דכן כתבא מפרש ואמר ואתגלי מימריה דיי
במישרי חזוזא • ועוד אליפת לן למברכא ית אבילא מן אבונן יעקב
צדיקא כד אתגלית עלוי במייתיה מן פדן דארם כד ארעית לדבורה
מרביתה דרבקה אמיה אורחא דעלמא ומיתת עלוי רחל באורחא ויתיב
ליה יעקב אבונן צווח ומיליל לה ומספד ובכי • ואת ריבון כל עלמיא
יי במכילת רחמיך טביא אתגליתא עלוי ונחימת יתיה וברכת אבילא
ברכת יתיה על אמיה בגין כדין כתבא מפרש ואמר ואתגלי מימריה דיי
על יעקב זמן תניינות במייתיה מפדן ארם וברוך יתיה:

יונתן בן עוזיאל

ויאמר ואמרליה יי עד כדון הוה שמך יעקב לא יתקרי שמך תוב

ישראל׳ יהיה שמך ויקרא את־שמו
ישראל׳: יא ויאמר לו אלהים
אני אל שדי פרה ורבה גוי וקהל
גוים יהיה ממך ומלכים מחלציך
יצאו׳: יב ואת־הארץ אשר
נתתי לאברהם וליצחק לך אתנבה
ולזרעך אחריך אתן את־הארץ׳:
יג ויעל מעליו אלהים במקום
אשר־דבר אתו׳: יד ויצב יעקב
מצבה במקום אשר־דבר אתו
מצבת אבן ויסך עליה נסך ויצק
עליה שמן׳: טו ויקרא יעקב
את־שם המקום אשר דבר אתו שם
אלהים בית־אל׳: יז ויסעו מבית
אל ויהי־עוד כברת־הארץ לבוא
אפרתה ותלד רחל ותקש בלדתה׳:
יח ויהי בהקשתה בלדתה ותאמר
לה המילדת אל־תיראי כי־גם־זה
לך בן׳: יט ויהי בצאת נפשה
כי מתה ותקרא שמו בן־אוני ואביו
קרא־לו בנימין׳: יט ותמת רחל
ותקבר בדרך אפרתה הוא בית
לחם׳: כ ויצב יעקב מצבה
על־קברתה הוא מצבת קברת־רחל
עד־היום׳: כא ויסע ישראל
ויט אהלה מחלאה למגדל־עדר׳:
כב ויהי בשכן ישראל בארץ
ההוא וילך ראובן וישכב את־

בלהה לדינתא

ששי

כלס מלא בר מן ט׳ מסר

ל׳ וספר

פסוקי דחית כהון ס מלין דסמוכין מן ב׳ לותיות: יון מלא

ג׳ פר מנהון מלא

יא אני ש׳ שדי · שאני כדי לברך שהברכות שלי: פרה ורבה · על שם שעדיין לא כולל בנימין
ואעפ׳ שכבר כתעברה ממנו: גוי · בנימין: גויים · מנשה ואפרים שעתידים לבאת מיוסף
והם במכין השבטים: ומלכים · שאול ואישבשת שהיו משבט בנימין שעדיין לא כולל:
יג במקום אשר דבר אתו · איני יודע מה מלמדנו: כברת ארץ · מכתם פירש לשון כביר
רבוי

יַעֲקֹב אֱלָהִין יִשְׂרָאֵל יְהֵי שְׁמָךְ וְקָרָא יַת שְׁמֵיהּ יִשְׂרָאֵל: ויאמר
וַאֲמַר לֵיהּ יְיָ אֲנָא אֵל שַׁדַּי פּוּשׁ וּסְגִי עַם קַדִּישׁ וְכִינְשַׁת נְבִיאִין וְכַהֲנִין
יְהוֹן מִבְּנָךְ דְּאוֹלִידְתָּא וּתְרֵין מַלְכִין תּוּב מִנָּךְ יִפְּקוּן: וארץ וְיַת
אַרְעָא דְיַהֲבִית לְאַבְרָהָם וְלִיצְחָק לָךְ אִיתְּנִנָּהּ וְלִבְנָךְ בַּתְרָךְ אֶיתֵּין
יַת אַרְעָא: ויעל וְאִסְתַּלַּק מֵעֲלוֹי שְׁכִינְתָּא דַיְיָ בְּאַתְרָא דְמַלֵּיל
עִמֵּיהּ: ויצב וְאָקִים תַּמָּן קָמָא בְּאַתְרָא דְמַלֵּיל עִמֵּיהּ קָמָא דְאַבְנָא
וּנְסִיךְ עֲלֵהּ נִיסוּךְ חֲמַר וְנִיסוּךְ מוֹי אֲרוּם כְּדֵין עֲתִידִין לְמֶעְבַּד בְּחַגָּא
דְמַטְלַיָּא וְאָרִיק עֲלֵהּ מְשַׁח זֵיתָא: ויקרא וּקְרָא יַעֲקֹב יַת
שְׁמֵיהּ דְאַתְרָא דְמַלֵּיל עִמֵּיהּ תַּמָּן יְיָ בֵּית אֵל: ויסעו וּנְטָלוּ
מִבֵּית אֵל וַהֲוָה תּוּב סוּגְעֵי אַשּׁוּן
עַלְלְתָּא דְאַרְעָא בְּמֵיתֵיהּ לְאֶפְרָת
וְיָלִידַת רָחֵל וְקָשְׁיָת בְּמִילְדָהּ: ויהי וַהֲוָה בְּקַשְׁיוּתָהּ בְּמִילְדָהּ
וַאֲמַרַת לַהּ חַיְיָתָא לָא תִדְחַלִּין אֲרוּם אוּף דֵּין לִיךְ בַּר דְּכַר: ויהי
וַהֲוָה בְּמִיפַּק נַפְשָׁהּ אֲרוּם מָטַת
עֲלָהּ מוֹתָא וּקְרַת שְׁמֵיהּ בַּר דְּוָוִי
וְאָבוּי קָרָא לֵיהּ בִּנְיָמִין: ותמת
וּמִיתַת רָחֵל וְאִתְקְבְרַת בְּאוֹרַח אֶפְרָת הִיא בֵּית לָחֶם: ויצב
וְאָקִים יַעֲקֹב קָמָתָא עַל בֵּית קְבוּרְתָּא הִיא קָמַת בֵּית קְבוּרְתָּא דְרָחֵל עַד
יוֹמָא דֵין: ויסע וּנְטַל יַעֲקֹב וּפְרַס לְמַשְׁכְּנֵיהּ מִן לְהַלָּא לְמִגְדְּלָא
דְעֵדֶר אַתְרָא דְמִתַּמָּן עָתִיד דְּאִתְגְּלֵי מַלְכָּא מְשִׁיחָא בְּסוֹף יוֹמַיָּא:
ויהי וַהֲוָה כַּד שְׁרָא יִשְׂרָאֵל בְּאַרְעָא הַהִיא וְאָזַל רְאוּבֵן וּכְלִבֵּל יַת
מצעא

ירושלמי
וַהֲוָה אִישׁוֹן כְּרוּב אַרְעָא לְמֵיעַל
לְאֶפְרָת וִילִידַת רָחֵל וְאִתְקְשִׁיאַת
בְּמִילְדָהּ:

ירושלמי
וַהֲוָה בְּקַשְׁיוּתָהּ בְּמִילְדָהּ
וְאָבוּי הֲוָה קָרֵי לֵיהּ בְּלִשָׁן בֵּית
קוּדְשָׁא בִּנְיָמִין:

ריבוי מהלך רב׳ ואנדה בזמן שהארץ חלולה ככברה שהכיר מבוי הסתיו עבר והשרב
עדיין לא בא ואין זה פשוטו של מקרא שהרי בכעמן מביאו וילך מאתו כברת ארץ׳ ואומ׳
אבי שקוא שם מדת קרקע כמו מהלך פרסה או יותר כמו שאתה אומר במד כרס חלקת
שדה כך במהלך אדם כותן שם מדה כברת ארץ: כִּי גַם זֶה׳ כוסף לך על יוסף׳ ורבותי׳ יט
דרשו עם כל שבט וולדה תאומה ועם בנימין וולדה תאומה יתירה: בֶּן אוני׳ בן בערי: יט
בנימין׳ כראה בעיני לפי שהוא לבדו וולד בארץ ככען שהיא בכנב כשאדם בא מארם
כהריס כמו שנאמר בכנב בארץ ככען הלוך וכסוע הכנבה: בנימין׳ בן ימין לשון נפון
ימין אתה בראתם לפיכך הוא מלא: בשֶׁכֶן ישראל בארץ ההיא׳ עד שלא בא לחברון כב
אבל יבחק ארעוהו כל אלה: וישכב׳ מתוך שבלבל משכבו מעלה עליו הכתוב כאלו
שכבה ולמה בלבל וחלל יבושיו שכשמתה רחל כטל יעקב מטתו שהיתה כתוכה תליל

בלהה פילגש אביו וישמע ישראל:
פ
כג ויהיו בני
יעקב שנים עשר: כד בני לאה
בכור יעקב ראובן ושמעון ולוי
ויהודה ויששכר וזבלון: כה בני
רחל יוסף ובנימן: כו ובני
בלהה שפחת רחל דן ונפתלי:
כז ובני זלפה שפחת לאה גד
ואשר אלה בני יעקב אשר ילד־לו
בפדן ארם: כח ויבא יעקב
אל־יצחק אביו ממרא קרית
הארבע הוא חברון אשר־גר־שם
אברהם ויצחק: כט ויהיו ימי
יצחק מאת שנה ושמנים שנה:
ל ויגוע יצחק וימת ויאסף אל־
עמיו זקן ושבע ימים ויקברו אתו
עשו ויעקב בניו: פ
לא ואלה תולדות עשו הוא
אדום: לב עשו לקח את־נשיו
מבנות כנען את־עדה בת־אילון
החתי ואת־אהליבמה בת־ענה בת־
צבעון החוי: לג ואת־בשמת
בת־ישמעאל אחות נביות: לד

לחינתא דאפוהי ושמע ישראל:
והוו בני יעקב תרי עסר: בני לאה
בוכריה דיעקב ראובן ושמעון ולוי
ויהודה וישכר וזבלון: בני רחל
יוסף ובנימן: ובני בלהה אמתא
דרחל דן ונפתלי: ובני זלפה
אמתא דלאה גד ואשר אילן בני
יעקב דאיתילידו ליה בפדן ארם:
ואתא יעקב לות־יצחק אבוהי
לממרא קריית ארבע היא חברון
דדר־תמן אברהם ויצחק: והוו
יומי יצחק מאה ותמנין שנין:
ואתגניד יצחק ומית ואיתכניש
לעמיה סיב ושבע יומין וקברו
יתיה עשו ויעקב בנוהי: ואילין
תולדת עשו הוא אדום: עשו נסיב
ית־נשוהי מבנת כנען ית־עדה בת־
אילון חיתאה וית־אהליבמה בת־
ענה בת־צבעון חיואה: וית־בשמת
בת־ישמעאל אחתיה דנביות:
וילידת עדה לעשו ית־אליפז
ובשמת
ותלד עדה לעשו את־אליפז
ובשמת

לו

ל מלא כתיב

כל אוריתא מלא כד מן ה׳ ספר׳

כלהל רחל ולא בשאר אהליס ונתכה בלהל בלהה בת רלובן ותבא עלבון לחו לחר לאס
לחות לחת היתה ברה לחת שפחת לחות לחת תהת ברה לחת לכך בלבל: ויהיו בני
כג יעקב יב׳ מתחיל לעכין ראשון משכולד בכימין כשלמה המטה ומעתה דאויים למכות
ומכאן ורבותיכו דרשו ללמדכו בא שכלן שוין וכולן צדיקים שלא חטא ראובן: בכור
כד יעקב׳ אפילו בשעת הקלקלה קראו בכור: בכור יעקב׳ בכור לבלה בכור
לעבודה בכור למכין ולא נתכה בכורה ליוסף שלא לעכין השבטים שכעשה לשני שבטים:
כה ממלא: שם המישור: קרית ארבע׳ שם העיר ממרא קרית הארבע אל מישור של
קרית ארבע׳ ואם תאמר היה לו לכתוב ממרא הקרית ארבע כן דרך המקרא בכל
דבר ששמו כפול כגון זה וכגון בית לחם אבי עזר בית אל אם הוצרך להטיל בו שם

מַצְעָא דְּבִלְהָה פִּלְקָתֵיהּ דְּאַבוּי דְּהַוָּת מְסַדְּרָא כָּל קֹבֶל מַצְעָא דְּלֵאָה
אִמֵּיהּ וְאִתְחַשִּׁיב עִילּוֹי כְּאִילּוּ שְׁמִישׁ עִמֵּהּ וּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל וּבָאִישׁ לֵיהּ וְאָמַר
וַוי דִּילְמָא נָפַק מִינִּי פִּיסוֹלָא הֵיכְמָא דְּנָפַק מִן אַבְרָהָם יִשְׁמָעֵאל וּמִן אַבָּא
נָפַק עֵשָׂו מְתִיבָא רוּחָא דְּקוּדְשָׁא וְכֵן אָמַר לֵיהּ לָא תִּדְחַל דְּכֻלְּהוֹן צַדִּיקִין
וְלִית בְּהוֹן פִּיסוֹלָא דְּמִבָּתַר דְּאִתְיְלִיד בִּנְיָמִין הֲוָוֹ בְּנֵי יַעֲקֹב תְּרֵיסַר:
בני לאה בְּנֵי לֵאָה בּוּכְרֵיהּ דְּיַעֲקֹב רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן וְלֵוִי וִיהוּדָה וְיִשָּׂשכָר
וְזְבוּלוּן: בני בְּנֵי רָחֵל יוֹסֵף וּבִנְיָמִין: ובני וּבְנֵי בִּלְהָה אַמְתָּא
דְּרָחֵל דָּן וְנַפְתָּלִי: ובני וּבְנֵי זִלְפָּה אַמְתָּא דְּלֵאָה גָּד וְאָשֵׁר
אִלֵּין בְּנֵי יַעֲקֹב דְּאִתְיְלִידוּ לֵיהּ בְּפַדַּן אֲרָם: ויבא וְאָתָא
יַעֲקֹב לְוַת יִצְחָק אָבוּי לְמַמְרֵא קִרְיַת אַרְבַּע הִיא חֶבְרוֹן דְּדַר תַּמָּן
אַבְרָהָם וְיִצְחָק: ויהיו וַהֲוָוֹ יוֹמֵי יִצְחָק מְאָה וּתְמָנֵן שְׁנִין: ויגוע
וְאִתְנְגִיד יִצְחָק וּמִית וְאִתְכְּנֵשׁ לְעַמֵּיהּ סִיב וּשְׂבַע יוֹמִין וּקְבָרוּ יָתֵיהּ עֵשָׂו
וְיַעֲקֹב בְּנוֹי: ואלה וְאִלֵּין יִיחוּסִין דְּעֵשָׂו הוּא דְּמִתְקְרֵי אֱדוֹם: עשו
עֵשָׂו נָסִיב יַת נְשׁוֹי מִבְּנַת כְּנַעַן יַת עָדָה בְּרַת אֵלוֹן חִיתָאָה וְיַת אָהֳלִיבָמָה
בְּרַת עָנָה בְּרַת צִבְעוֹן חִיוָאָה: ואת יַת בָּשְׂמַת בְּרַת יִשְׁמָעֵאל
דְּאַסִיבָא לֵיהּ נְבָיוֹת אָחָה: ותלד וְיָלִידַת עָדָה לְעֵשָׂו יַת אֱלִיפַז

בותכה ברלש התינה השכיה בית הלחמי בעפרת לבי העזרי בכה חיולל בית הלבי: ויגוע 3
ויצחק · לין מוקדם ומלוחר בתורה מכירתו של יוסף קדמה למיתתו של יצחק יד שכה
שהרי כשכולל יעקב היה יצחק בן ששים שכה ויצחק מת בשכת מלה ועשרים ליעקב שכא
ויצחק בן ששים שכה לם תוכיל ששים ממלה ושמוכים שכה כשהרו מלה ועשרים ויוסף
כיוכר בן שבע עשרה שכה ולותה שכה שכת מלה ושמכה ליעקב כיבל בן ששים ושלש
כתברך לרבע עשרה שכה כטומן בבית עבר הרי שבעים ושבע ולרבע עשרה עבד בלשה
ובסוף לרבע עשרה כולל יוסף שכלומר ויהי כלשר ילדה רחל לת יוסף ונומ הרי תשעים
ולחת וא עד שלא מוכר יוסף הרי מלה ושמכה · עדה בת לילון · היא בשמת בת לילון 2
וכקרלת בשמת על שם שהיתה מקטרת בשמים לע: להליבמה · היא יהודית והוא כיבה
שמה יהודיה לומר שהיא כופל בע כדי להטעי לת לביו: בת ענה בת בבעון · לם בת
ענה לא בת בבעון ענה בבו של בבעון שכא ולא בבי בבעון ולא ענה מלמ שבא בבעון
על כלתו לשת ענה ויבלת להליבמה מבין שביהם והודיעך הכתוב שכלן בבי ממזרות
היו: בשמת בת ישמעאל · ולהלן קורא לה מחלת מביבו באגדה מדרש מפר שמואל 3
שלשה מוחלים להן עובותיהן בר שבתנייר והעולה לגדולה והבושא לאה ולמד הטעם
מבלן לבך בקרלת מחלת שבמחלו עובותיו: לחות בביות · על שם שהיא השילה לו משמת
וישמעאל

ובשמת ילדה את־רעואל׃
יעוש ק׳ ט׳ ואהליבמה ילדה את־יעיש
ואת־יעלם ואת־קרח אלה בני עשו
אשר ילדו־לו בארץ כנען׃ ו׳ ויקח
עשו את־נשיו ואת־בניו ואת־בנתיו
ל׳ מלה כתוב׳ ואת־כל־נפשות ביתו ואת־מקנהו
ואת־כל־בהמתו ואת־כל־קניניו
אשר רכש בארץ כנען וילך אל־
ארץ מפני יעקב אחיו׃ ז׳ כי־היה
יש כפרי׳ חסר רכושם רב משבת יחדו ולא יכלה
ד׳ג חסר ודין מלה ארץ מגוריהם לשאת אתם מפני
מקניהם׃ ח׳ וישב עשו בהר
שעיר עשו הוא אדום׃ ט׳ ואלה
שביעי תולדות עשו אבי אדום בהר שעיר׃
׳ אלה שמות בני־עשו אליפז
בן־עדה אשת עשו רעואל בן
בשמת אשת עשו׃ י׳ ויהיו בני
פל ליסכ׳ פקח אליפז תימן אומר צפו וגעתם וקנז׃
יא׳ ותמנע היתה פילגש לאליפז
בן־עשו ותלד לאליפז את־עמלק
אלה בני עדה אשת עשו׃
יב׳ ואלה בני רעואל נחת וזרח
שמה ומזה אלה היו בני בשמת
אשת עשו׃ יג׳ ואלה היו בני
אהליבמה בת־ענה בת־צבעון
יעוש ק׳ אשת עשו ותלד לעשו את־יעיש
ואת־יעלם ואת־קרח׃ יד׳ אלה
תימן ק׳ כל ליסכ׳ מלה כר מן ח׳ חסר אלופי בני־עשו בני אליפז בכור
עשו אלוף תימן אלוף אומר אלוף
צפו אלוף קנז׃ טו׳ אלוף קרח
אלוף געתם אלוף עמלק אלה
אלופי אליפז בארץ אדום אלה בני
עדה׃

ובשמת ילידת ית־רעואל׃ ואהליבמה
ילידת ית־יעוש וית־יעלם וית־
קרח אילין בני עשו דאיתילידו ליה
בארעא דכנען׃ ודבר עשו ית־
נשוהי וית־בנוהי וית־בנתיה וית־
כל־נפשת ביתיה וית־גתוהי וית־
כל־בעיריה וית כל־קנייניה די קנא
בארעא דכנען ואזל לארעא
אוחרי מן־קדם יעקב אחוהי׃
ארי־הוה קנינהון סגי מלמיתב
כחדא ולא יכילת ארע תותבותהון
לסובלא יתהון מן־קדם גיתהון׃
ויתיב עשו בטורא דשעיר עשו
הוא אדום׃ ואילין תולדת עשו
אבוהון דאדומאי בטורא דשעיר׃
אילין שמהת בני־עשו אליפז בר־
עדה אתת עשו רעואל בר־בשמת
אתת עשו׃ והוו בני אליפז תימן
אומר צפו וגעתם וקנז׃ ותמנע
הות לחינתא לאליפז בר־עשו
וילידת לאליפז ית־עמלק אילין
בני־עדה אתת עשו׃ ואילין בני
רעואל נחת וזרח שמה ומזה אילין
הוו בני בשמת אתת עשו׃ ואילין
הוו בני אהליבמה בת־ענה בת־
צבעון אתת עשו וילידת לעשו
ית־יעוש וית־יעלם וית קרח׃
אילין רברבי בני־עשו בני אליפז
בוכרא דעשו רבא תימן רבא אומר
רבא צפו רבא קנז׃ רבא קרח
רבא געתם רבא עמלק אילין רבני
אליפז בארעא דאדום אילין בני
עדה׃

וּבָשְׂמַת יָלְדַת יָת רְעוּאֵל׃ ואהליבמה וְאָהֳלִיבָמָה יָלְדַת יָת יְעוּשׁ
וְיָת יַעְלָם וְיָת קֹרַח אִלֵּין בְּנוֹי דְּעֵשָׂו דִּי אִתְיְלִידוּ לֵיהּ בְּאַרְעָא דִּכְנָעַן׃
ויקח וּדְבַר עֵשָׂו יָת נָשׁוֹי וְיָת בְּנוֹי וְיָת בְּנָתוֹי וְיָת כָּל נַפְשַׁת בֵּיתֵיהּ וְיָת
גֵּיתוֹי וְיָת בְּעִירוֹי וְיָת כָּל נְכָסוֹי דִּי קְנָה בְּאַרְעָא דִּכְנָעַן וְטַיֵּיל לְאַרַע
אוֹחֲרִי דְּחַוָּת רַמְיָא עֲלוֹי אֵימָתָה דְּיַעֲקֹב אָחוּהִי׃ כי היה אֲרוּם
הֲוָה נְכָסֵיהוֹן סַגִּי מִלְּמֵיתַב כְּחַדָּא וְלָא בְּחֵילַת אַרְעָא תּוּתָבוּתְהוֹן
לְסוֹבְרָא יָתְהוֹם מִן קֳדָם גֵּיתֵיהוֹן׃ וישב וַיֵּשֶׁב עֵשָׂו בְּטַוּר גַּבְלָא
עֵשָׂו הוּא רַבָּא דֶאֱדוֹמָאֵי׃ ואלה וְאִלֵּין יִחוּסִין דְּעֵשָׂו רַבָּא
דֶאֱדוֹמָאֵי דְּבֵית מְדוֹרְהוֹן בְּטַוּר גַּבְלָא׃ אלה אִלֵּין שְׁמָהַת בְּנֵי עֵשָׂו
אֱלִיפַז בַּר עָדָה אִיתַת עֵשָׂו רְעוּאֵל בַּר בָּשְׂמַת אִיתַת עֵשָׂו׃ ויהיו וַהֲווֹ
בְּנֵי אֱלִיפַז תֵּימָן אוֹמָר צְפוֹ וְגַעְתָּם וּקְנַז׃ ותמנע וְתִמְנַע הֲוַת
פִּילַקְתָּא לֶאֱלִיפַז בַּר עֵשָׂו וִילִידַת לֶאֱלִיפַז יָת עֲמָלֵק הוּא אֱלִיפַז חַבְרֵיהּ
דְּאִיּוֹב אִלֵּין בְּנֵי עָדָה אִיתַת עֵשָׂו׃ ואלה וְאִלֵּין בְּנֵי רְעוּאֵל נַחַת
וְזַרַח שַׁמָּה וּמִזָּה אִלֵּין הֲווֹן בְּנֵי בָשְׂמַת אִתַּת עֵשָׂו׃ ואלה וְאִילֵּין
הֲווֹ בְּנֵי אָהֳלִיבָמָה בְּרַת עֲנָה בְּרַת צִבְעוֹן אִתַּת עֵשָׂו וִילִידַת לְעֵשָׂו
יָת יְעוּשׁ וְיָת יַעְלָם וְיָת קֹרַח׃ אלה אִלֵּין רַבְרְבֵי בְּנֵי עֵשָׂו בְּנֵי אֱלִיפַז
בּוּכְרֵיהּ דְּעֵשָׂו רַבָּא תֵּימָן רַבָּא אוֹמָר רַבָּא צְפוֹ רַבָּא קְנַז׃ אלוף רַבָּא
קֹרַח רַבָּא גַּעְתָּם רַבָּא עֲמָלֵק אִלֵּין רַבְרְבֵי אֱלִיפַז דְּמִדּוֹרְהוֹן בְּאַרְעָא
אֲדוֹם

ישמעאל נקרא על שמו׳ ואהליבמה ילדה ונומר׳ קרח זה ממזר היה ובן אליפז היה ה
שכח על אשת אביו ש אהליבמה אשת עשו שהרי הוא מכוי עם אלופי אליפז בסוף הענין׃
וילך אל ארץ׳ לגור באשר ימצא׃ ולא יכלה ארץ מגוריהם׳ להספיק מרעה לבהמות ו ו
שלהם והדרש אגדה מפני יעקב אחיו מפני שטר חוב של גזרת כי גר יהיה זרעך המוטל
על זרעו של יצחק אמר אלך לי מכאן אין לי חלק במתנה שנתנה לו הארץ הזאת ולא
בפרעון השטר ומפני הבושה שמכר בכורתו׃ ואלה׳ התולדות שהולידו בניו משהלך ט
לשעיר׃ ותמנע היתה פילגש׳ להודיע גדולתו של אברהם כמה היו תאבים לידבק יב
בזרעו תמנע זו בת אלופים היתה שבאמר ואחות לוטן תמנע ולוטן מאלופי יושבי שעיר
היה מן החורים שישבו בה לפנים אמרה איני זוכה להכנס לך הלוחי ותהיה פילגש׳
ובדברי הימים מונה אותה בבניו של אליפז מלמד שבא על אשתו של שעיר ובאת תמנע
מביתם וכשגדלה נעשית פלגשו וזהו ואחות לוטן תמנע ולא מבאה עם בני שעיר
שהיתה אחותו מן האם ולא מן האב׃ אלה אלופי בני עשו׳ ראשי משפחות׃ מו

עֵדָה: יז וְאֵלֶּה בְּנֵי רְעוּאֵל בֶּן־
עֵשָׂו אַלּוּף נַחַת אַלּוּף זֶרַח אַלּוּף
שַׁמָּה אַלּוּף מִזָּה אֵלֶּה אַלּוּפֵי
רְעוּאֵל בְּאֶרֶץ אֱדוֹם אֵלֶּה בְּנֵי
בָשְׂמַת אֵשֶׁת עֵשָׂו: יח וְאֵלֶּה
בְּנֵי אָהֳלִיבָמָה אֵשֶׁת עֵשָׂו אַלּוּף
יְעוּשׁ אַלּוּף יַעְלָם אַלּוּף קֹרַח אֵלֶּה
אַלּוּפֵי אָהֳלִיבָמָה בַּת־עֲנָה אֵשֶׁת
עֵשָׂו: יט אֵלֶּה בְּנֵי־עֵשָׂו וְאֵלֶּה
אַלּוּפֵיהֶם הוּא אֱדוֹם: ס
כ אֵלֶּה בְּנֵי־שֵׂעִיר הַחֹרִי יֹשְׁבֵי
הָאָרֶץ לוֹטָן וְשׁוֹבָל וְצִבְעוֹן וְעֲנָה:
כא וְדִישֹׁן וְאֵצֶר וְדִישָׁן אֵלֶּה
אַלּוּפֵי הַחֹרִי בְּנֵי שֵׂעִיר בְּאֶרֶץ אֱדוֹם:
כב וַיִּהְיוּ בְּנֵי־לוֹטָן חֹרִי וְהֵימָם
וַאֲחוֹת לוֹטָן תִּמְנָע: כג וְאֵלֶּה
בְּנֵי שׁוֹבָל עַלְוָן וּמָנַחַת וְעֵיבָל שְׁפוֹ
וָאוֹנָם: כד וְאֵלֶּה בְּנֵי צִבְעוֹן
וַאיָה וְעֲנָה הוּא עָנָה אֲשֶׁר מָצָא
אֶת־הַיְמִים בַּמִּדְבָּר בִּרְעֹתוֹ אֶת־
הַחֲמֹרִים לְצִבְעוֹן אָבִיו: כה וְאֵלֶּה
בְּנֵי־עֲנָה דִּישָׁן וְאָהֳלִיבָמָה בַּת־עֲנָה:
כו וְאֵלֶּה בְּנֵי דִישָׁן חֶמְדָּן וְאֶשְׁבָּן
וְיִתְרָן וּכְרָן: כז אֵלֶּה בְּנֵי־אֵצֶר
בִּלְהָן וְזַעֲוָן וַעֲקָן: כח אֵלֶּה בְּנֵי־
דִישָׁן עוּץ וַאֲרָן: כט אֵלֶּה אַלּוּפֵי
הַחֹרִי אַלּוּף לוֹטָן אַלּוּף שׁוֹבָל אַלּוּף
צִבְעוֹן אַלּוּף עֲנָה: ל אַלּוּף
דִּישָׁן אַלּוּף אֵצֶר אַלּוּף דִּישָׁן אֵלֶּה
אַלּוּפֵי הַחֹרִי לְאַלֻּפֵיהֶם בְּאֶרֶץ
שֵׂעִיר: פ

כ חסר יו"ד מבר דחסר מי כל דכתר אנר דישן וכל דמיך לעכס דישון •

כל יומא דס"ת דישון ומתמ ל מסכת: ס"ם בליסמא:

לא וְאֵלֶּה הַמְּלָכִים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאֶרֶץ אֱדוֹם לִפְנֵי מְלֹךְ־מֶלֶךְ לִבְנֵי
יִשְׂרָאֵל:

עֵדָה: וְאִילֵין בְּנֵי רְעוּאֵל בַּר־עֵשָׂו
רַבָּא נַחַת רַבָּא זַרַח רַבָּא שַׁמָּה רַבָּא
מַזָּה אִילֵין רַבְרְבֵי רְעוּאֵל בְּאַרְעָא
דְאֱדוֹם אִילֵין בְּנֵי בָשְׂמַת אִתַּת עֵשָׂו:
וְאִילֵין בְּנֵי אָהֳלִיבָמָה אִתַּת עֵשָׂו
רַבָּא יְעוּשׁ רַבָּא יַעְלָם רַבָּא קֹרַח
אִילֵין רַבְרְבֵי אָהֳלִיבָמָה בַּת־עֲנָה
אִתַּת עֵשָׂו: אִילֵין בְּנֵי־עֵשָׂו וְאִילֵין
רַבְרְבָנֵיהוֹן הוּא אֱדוֹם: אִילֵין
בְּנֵי־שֵׂעִיר חוֹרָאֵי יַתְבֵי אַרְעָא לוֹטָן
וְשׁוֹבָל וְצִבְעוֹן וַעֲנָה: וְדִשָׁן
וְאֵצֶר וְדִישָׁן אִילֵין רַבְרְבֵי חוֹרָאֵי
בְּנֵי שֵׂעִיר בְּאַרְעָא דְאֱדוֹם: וַהֲוָוֹ
בְּנֵי לוֹטָן חוֹרִי וְהֵימָם וַאֲחָתֵיהּ
דְלוֹטָן תִּמְנָע: וְאִילֵין בְּנֵי שׁוֹבָל
עַלְוָן וּמָנַחַת וְעֵיבָל שְׁפוֹ וְאוֹנָם:
וְאִילֵין בְּנֵי־צִבְעוֹן וְאַיָּה וַעֲנָה הוּא
עֲנָה דְאַשְׁכַּח יַת־גִּבָּרַיָּא בְּמַדְבְּרָא
כַּד הֲוָה רָעֵי יַת־חֲמָרַיָּא לְצִבְעוֹן
אֲבוּהִי: וְאִילֵין בְּנֵי־עֲנָה דִשָׁן
וְאָהֳלִיבָמָה בַּת־עֲנָה: וְאִילֵין בְּנֵי
דִישָׁן חֶמְדָּן וְאֶשְׁבָּן וְיִתְרָן וּכְרָן:
אִילֵין בְּנֵי־אֵצֶר בִּלְהָן וּזְעָוָן וַעֲקָן:
אִילֵין בְּנֵי־דִישָׁן עוּץ וַאֲרָן: אִילֵין
רַבְרְבֵי חוֹרָאֵי רַבָּא לוֹטָן רַבָּא שׁוֹבָל
רַבָּא צִבְעוֹן רַבָּא עֲנָה: רַבָּא דִשָׁן
רַבָּא אֵצֶר רַבָּא דִישָׁן אִילֵין רַבְרְבֵי
חוֹרָאֵי לְרַבְרְבָנֵיהוֹן בְּאַרְעָא דְשֵׂעִיר:
וְאִילֵין מַלְכַיָּא דְמַלְכוּ בְּאַרְעָא
דְאֱדוֹם קֳדָם דִּימְלוּךְ מַלְכָא לִבְנֵי
יִשְׂרָאֵל:

אדום אלין בני עדה : ואלה ואלין בני רעואל בר עשו רבא נחת
רבא זרח רבא שמה רבא מזה אלין רברבי רעואל דמדורהון בארעא
דאדום אלין בני בשמת איתת עשו : ואלה ואלין בני אהליבמה
איתת עשו רבא יעוש רבא יעלם רבא קרח אלין רברבי אהליבמה ברת
ענה איתת עשו : אלה אלין בני עשו ואלין רברבנהום הוא אבא
דאדומאי : אלה אלין בנוי דגבל גנוסיא דמקדמת דנא הוון יתבי
ארעא החיא לוטן ושובל וצבעון וענה : ודישון ודישון ואצר
ודישן אלין רברבי גינוסיא בנוי דגבל דמדורהון מן עלמין בארע
אדומאי : ויהיו והוו בני לוטן חרי והימם ואחתיה דלוטן תמנע :
ואלה ואלין בני שובל עלון ומנחת ועיבל שפו ואונם : ואלה
ואלין בני צבעון ואיה וענה הוא ענה דאתרבעית עדריא עם אתני ולזמן
אשכח ית בורגייתא די נפקו מבהון כד הוה רעי ית חמריא לצבעון
אבוי : ואלה ואלין בני ענה דישון ואהליבמה בת ענה : ואלה
ואלין בני דישן חמדן ושבן ויתרן וכרן : אלה אלין בני אצר
בלהן וזעון ועקן : אלה אלין בני דישן עוץ וארם : אלה
אלין רברבי גנוסיא רבא לוטן רבא שובל רבא צבעון רבא ענה :
אלוף רבא דישון רבא אצר רבא דישן אלין רברבי גנוסיא
לרברבניהום דמדורהום מן קדמת דנא בארעא דגבלא : ואלה
ואלין מלאכיא די מלכו בארעא דאדום קדם עד לא מלך מלכא לבני
ישראל :

ארץ · שהיו יושביה קודם שבא עשו לשם · ורבותיכו דרשו שהיו בקיאין בישובה של ארץ
מלא קבה זה לזיתים מלא קבה זה לגפנים שהיו טועמין העפר ויודעין אי זו כטיעה
דאויה לו : ואיה וענה · ויו יתירה והוא כמו איה וענה והרבה יש במקרא תת וקדש כ
ונכא מרמם כרדם ורכב וכום : הוא ענה · האמור למעלה שהוא אחיו של נבעון וכאן
הוא קורא אותו בכו מלמד שבא נבעון על אמו והוליד את ענה : את היומים · כרדים ·
ברביע חמור על סוס נקבה וילדה פרד והוא היה ממזר והביא פמולין לעולם ולמה
נקרא שמם ימים שאימתן מוטלת על הבריות דאמר רבי חביבא מימי לא שאלני אדם על
מכת פרדה לבבה ואיה · ולא הוחקק לכתוב לכו משפחות החורי אלא מפני תמנע
ולהודיע גדולת אברהם כמו שפירשתי למעלה : ואלה המלכים ונומר · שמנה היו לא
וכנגדן העמיד יעקב ובטל מלכות עשו בימיהם · ואלו הן שאול ואישבעת דוד ושלמה
רחבעם אביה אסא יהושפט · ובימי יורם בכו כתיב בימיו פשע אדום מתחת יד יהודה

ישראל: לג וימלך באדום בלע
בן־בעור ושם עירו דנהבה:
לד וימת בלע וימלך תחתיו
יובב בן־זרח מבצרה: לה וימת
יובב וימלך תחתיו חשם מארץ
התימני: לו וימת חשם וימלך
תחתיו הדד בן־ברד המכה את־
מדין בשדה מואב ושם עירו עוית:
לז וימת הדד וימלך תחתיו
שמלה ממשרקה: לח וימת
שמלה וימלך תחתיו שאול
מרחבות הנהר: לט וימת
שאול וימלך תחתיו בעל חנן בן־
עכבור: מ וימת בעל חנן בן־
עכבור וימלך תחתיו הדר ושם עירו
פעו ושם אשתו מהיטבאל בת־
מטרד בת מי זהב: מא ואלה
שמות אלופי עשו למשפחתם
למקומתם בשמתם אלוף תמנע
אלוף עלוה אלוף יתת: מב אלוף
אהליבמה אלוף אלה אלוף פינן:
מג אלוף קנז אלוף תימן אלוף
מבצר: מד אלוף מגדיאל אלוף
עירם אלה אלופי אדום למשבתם
בארץ אחזתם הוא עשו אבי אדום:

ויאמר כנס קמן כר מן ל

ל טוס כר כס נ׳ פס זכ׳ מלה

ל׳ וחסר מלה דרה פס מוכיר פס פעמו מלמד פפלך על ידם

ישראל: ומלך באדום בלע בר־
בעור ושום קרתיה דנהבה: ומית
בלע ומלך תחותוהי יובב בר־זרח
מבצרה: ומית יובב ומלך
תחותוהי חשם מארע דרומא:
ומית חשם ומלך תחותוהי הדד בר־
בדד דקטל ית־מדינאי בחקלי מואב
ושום קרתיה עוית: ומית הדד
ומלך תחותוהי שמלה ממשרקה:
ומית שמלה ומלך תחותוהי שאול
מרחובות דעל־פרת: ומית שאול
ומלך תחותוהי בעל חנן בר־
עכבור: ומית בעל חנן בר־עכבור
ומלך תחותוהי הדר ושום קרתיה
פעו ושום אתתיה מהיטבאל בת־
מטרד בת מצרף דדהבא: ואילין
שמהת רברבי עשו לזרעיתהון
לאתריהון בשמהתהון רבא תמנע
רבא עלוה רבא יתת: רבא
אהליבמה רבא אלה רבא פינון:
רבא קנז רבא תימן רבא מבצר:
רבא מגדיאל רבא עירם אילין
רברבי אדום למותבניהון בארע
אחסנתהון הוא עשו אבוהון
דאדומאי:

לג ויאמליכו עליהם מלך וכימי שאול כתוב אין מלך באדום כבר מלך: יובב בן זרח מבצרה
בצרה מערי מואב היא שכאמר ועל קריות ועל בצרה ונומר ולפי שהעמידה מלך לאדום
לה עתידה ללקות עמהם שכאמר כי זבח לה׳ בבצרה: המכה את מדין בשדה מואב שבאו
מדין על מואב למלחמה והלך מלך אדום לעזור את מואב ומכאן אנו למדים שהיו מדין
ומואב

ישראל: וימלוך ומלך באדום בלע בר בעור ושום קרתא דביית
מלכותיה דנהבה: וימת ומית בלע ומלך תחותוי יובב בר זרח
מבצרה: וימת ומית יובב ומלך תחותוי חושם מארע דרומא:
וימת ומית חושם ומלך תחותוי הדד בר בדד דקטל ית מדיני
בסדרותיה עמהון קרבא בחקלי מואב ושום קרתא דביית מלכותיה עוית:
וימת ומית הדד ומלך תחותיה שמלה ממשרקה: וימת ומית שמלה
ומלך תחותוי שאול דמן רחובות דעל פרת: וימת ומית שאול ומלך
תחותוי בעל חנן בר עכבור:
וימת ומית בעל חנן בר עכבור
ומלך תחותוי הדר ושום קרתא
דביית מלכותיה פעו ושום אנתתיה
מהיטבאל ברת מטרד הוא גברא
דהוה לעי במטרדא ובסרדיתא
ומן דעתר וקנה נכסין הדר
למהוי מחגאה בלביה למימר
מאן הוא כסא ומאן הוא דהבא:

ירושלמי

ומלך מן בתריה הדר ושמה
דקרתיה פעו ושום דאנתתיה
מהיטבאל בת מטרד ברתא
דמצרף דהוה גברא דהוה
לעי במטרדה כל יומי חייוהי מן
בתר דאכל ושבע חזר ואמר מה
הוא דהבא ומה הוא כסא:

ואלה ואלין שמהת רברבי עשו
לייחוסיהון לאתר מדוריהון בשמהתהון רבא תמנע רבא עלוה רבא
ייתת: אלוף רבא אהליבמה רבה אלה רבא פינון: אלוף
רבא קנז רבא תימן רבא מבצר: אלוף רבא מגדיאל הוא הוה
מתקרי מגדיאל על שום קרתיה מגדל תקיף היא רבא עירם אלין רברבי
אדום למותבניהון בארע אחסנתיהון הוא עשו אבוהון דאדומאי:

ומוחב מריבים זה עם זה וכימי בלעם עשו מלוס להתקשר על ישראל: בת מי זהב נה
מהו זהב עשיר היה ולין זהב חשוב בעיניו לכלוס: ואלה שמות אלופי עשו. שנקראו ס
על שם מדינותיהם לאחר שמת הדד ופסקה מהם מלכות. והראשונים הנזכרים למעלה
הם שמות תולדותם וכן מפורש בדברי הימים וימת הדד ויהיו אלופי אדום אלוף תימנע
וגו': מנליאל. קיח נור:

חסלת וישלח יעקב

לז ׳ וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען: ב אלה תולדות יעקב יוסף בן־שבע־עשרה שנה היה רעה את־אחיו בצאן והוא נער את־בני בלהה ואת־בני זלפה נשי אביו ויבא יוסף את־דבתם רעה אל־אביהם: ג וישראל אהב את־יוסף מכל בניו כי־בן־זקנים הוא לו ועשה לו כתנת פסים: ד וירא אחיו כי־אתו אהב אביהם מכל אחיו וישנאו אתו ולא יכלו דברו לשלם: ה ויחלם יוסף חלום ויגד לאחיו ויוסיפו עוד שנא אתו: ו ויאמר אליהם שמעו־נא החלום הזה אשר חלמתי: ז והנה אנחנו מאלמים אלמים בתוך השדה והנה קמה אלמתי

ויתיב יעקב בארע תותבות אבוהי בארעא דכנען: אילין יחולדת יעקב יוסף בר־שבע עסרי שנין כד הוה רעי עם־אחוהי בענא והוא רבי עם־בני בלהה ועם־בני זלפה נשי אבוהי ואיתי יוסף ית־דבהון בישא לאבוהון: וישראל רחים ית־יוסף מכל בנוהי ארי־בר־חכים הוא ליה ועבד ליה כיתונא דפסי: וחזו אחוהי ארי־יתיה רחים אבוהון מכל־אחוהי וסנו יתיה ולא צבן למללא עמיה שלם: וחלם יוסף חלמא וחוי לאחוהי ואוסיפו עוד סנו יתיה: ואמר להון שמעו־כען חלמא הדין דחלמית: והא אנחנא מאסרין אסרן בגו חקלא והא קמת אסרתי ואף־איזדקפת

וגם

וישב יעקב · לאחר שכתב לך ישוכי עשו ותולדותיו בדרך קצרה שלא היו ספוקים וחשובים לפרש היאך נתישבו וסדר מלחמותיהם איך הורישו את החרי פירש לך־ישוכי יעקב ותולדותיו בדרך ארוכה כל גלגולי מבתם לפי שהם חשובים לפני המקום להאריך בהם · וכן אתה מוצא בעשרה דורות שמאדם ועד נח פלוני הוליד פלוני וכשבא לנח האריך בו · וכן בעשרה דורות שמנח ועד אברהם קצר בהם ומשהגיע אצל אברהם האריך בו · משל למרגלית שנפלה בין החול אדם ממשמש בחול וכובדו בכברה עד שמוצא את המרגלית ומשמאלה הוא משליך את הצרורות מידו ובוטל המרגלית:

ב אלה תולדות יעקב · ואלה של תולדות יעקב אלה ישוביהם וגלגוליהם על שבאו לכלל ישוב · מבה ראשונה יוסף בן שבע עשרה וגו׳ עי׳ זה כתגלגלו וירדו למצרים והו אחר ישוב פשוטו של מקרא להיות דבור על אופניו ומ״א דורש תלה הכתוב תולדו יעקב ביוסף מפני כמה דברים אחת שכל עצמו של יעקב לא עבד אצל לבן אלא ברחל והיה זיו איקונין של יוסף דומה לו וכל מה שאירע ליעקב אירע ליוסף · זה בשעת וזה בשעת זה אחיו מבקש להרגו וזה אחיו מבקשים להרגו · וכן הרבה בבל · ועוד בדרש בו וישב

בקש

פ פ פ

וישב וַיֵּתֵב יַעֲקֹב בְּשַׁלְוֵיתָא בְּאַרְעָא תּוֹתָבוּת אֲבוֹהִי בְּאַרְעָא דִכְנָעַן:
אֵלֶּה אִלֵּין זַרְעַיָּת יַעֲקֹב יוֹסֵף בַּר שְׁבַע שְׁנִין הֲוָה בְּמִפְקֵיתֵה
מִן בֵּית מִדְרָשָׁא וְהוּא טָלֶה מִתְרַבֵּי עִם בְּנֵי בִלְהָה וְעִם בְּנֵי זִלְפָּה נְשֵׁי
דְאָבוֹי וְאַיְתִי יוֹסֵף יָת טִיפֵּיהוֹן בִּישׁ וְחָמְנוּן דְאָכְלִין בִּשְׂרָא דְתָלִיש מִן
חֵיוָא חַיְיָא יָת אוּדְנַיָּא וְיָת דְנַבַיָּא וְאָתָא וְחַבִּילַת אֲבוּהוֹן: וישראל
וְיִשְׂרָאֵל רְחִים יָת יוֹסֵף מִכָּל בְּנוֹי
אֲרוּם אִקּוּנִין דְיוֹסֵף דַמְיָין לְאִיקּוּנִין ירושלמי
דִילֵיהּ וְעָבַד לֵיהּ פַּרְגּוֹד מְצוּיָיר: פַּרְגּוֹד מְצוּיָיר:
ויראו וְחָמוּן אָחוֹי אֲרוּם יְתֵיהּ
רְחִים אֲבוּהוֹן מִכָּל אָחוֹי וְנַטְרוּ לֵיהּ בְּכוּ וְלָא צָבוּן לְמַלָּלָא עִמֵּיהּ שְׁלָם:
ויחלם וַחֲלַם יוֹסֵף חֵילְמָא וְתַנִי לְאָחוּהִי וְאוֹסִיפוּ תּוּב לְמִנְטַר לֵיהּ בְּכוּ:
ויאמר וַאֲמַר לְהוֹן שְׁמָעוּ כְדוֹן
חֵלְמָא הָדֵין דִי חֲלֵימִית: והנה ירושלמי מְפַרְכִין פֵּירוּכִין:
וְהָא אֲנַחְנָא מְפַרְכִין פֵּירוּכִין בְּגוֹ
חַקְלָא וְהָא קָמַת פּוּרְכָּתִי וְאוּף אִזְדַקְפַת וְהָא מִתְחַזְרָן פּוּרְכָתֵיכוֹן וְגָחֲנָן
לפורכתי:

בקש יעקב לישב בשלוה קפץ עליו רגזו של יוסף צדיקים מבקשי׳ לישב בשלוה אמר הקב״ה
לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעולם הבא אלא שמבקשים לישב בשלוה בעולם הזה:
והוא כער׳ שהי׳ עושה מעשׂ כערו מתקן בשערו ממשמש בעיניו כדי שיהי׳ כראה יפה:
את בני בלהה׳ כלומר ורגיל אצל בני בלהה לפי שהיו אחיו מבזין אותן והוא מקרבן:
את דבתם רעה׳ כל רעה שהיה רואה באחיו בני לאה היה מגיד לאביו שהיו אוכלין
אבר מן החי ומזלזלין בבני השפחות לקרותן עבדים וחשודין על העריות ובשלשתן לקה
ושחטו שעיר עזים במכירתו ולא אכלוהו חי׳ ועל דבה שפר עליהם שקורין לאחיהם
עבדים לעבד כמכר יוסף׳ ועל העריות שפר עליהם ותשא אשת אדוניו וגו׳: דבתם׳
כל לשון דבה פרלרי״ן בלעז כל מה שהיה יכול לדבר בהם רעה היה מספר: דבה׳ לשון
דובב שפתי ישנים: בן זקונים׳ שכולל לו לעת זקנתו ולבקלום תרגם בר חכים הוא ב
ליה כל מה שלמד משם ועבר מסר לו׳ ל״א שהיה זיו איקונין שלו דומה לו: פסים׳ לשון
כלי מלת כמו כרפס ותכלת וכמו כתובת הפסים לתמר ולאמנון ומ״א עשׂ ברותיו שכמכר
לפוטיפר ולסוחרים ולישמעאלים ולמדנים: ולא יכלו דברו לשלום׳ מתוך נכותם ד
למדנו שנאת שלא דברו אחת בפה ואחת בלב: דברו׳ לדבר עמו: מאלמים שמים׳ ו
כתרגומו מאסרין איסרן עמרין וכן כושא אלומותיו וכמוהו בלשון יושבה והאלומות כוטל
ומכריז׳ קמה אלומתי׳ בזקפה: ונם נצבה׳ לעמוד על עומדה בזקיפה:

ואל

וְגַם־נִצָּבָה וְהִנֵּה תְסָבֵינָה
אֲלֻמֹּתֵיכֶם וַתִּשְׁתַּחֲוִין לַאֲלֻמָּתִי:
ט וַיֹּאמְרוּ לוֹ אֶחָיו הֲמָלֹךְ תִּמְלֹךְ
עָלֵינוּ אִם־מָשׁוֹל תִּמְשֹׁל בָּנוּ וַיּוֹסִפוּ
עוֹד שְׂנֹא אֹתוֹ עַל־חֲלֹמֹתָיו וְעַל־
דְּבָרָיו: ט וַיַּחֲלֹם עוֹד חֲלוֹם
אַחֵר וַיְסַפֵּר אֹתוֹ לְאֶחָיו וַיֹּאמֶר הִנֵּה
חָלַמְתִּי חֲלוֹם עוֹד וְהִנֵּה הַשֶּׁמֶשׁ
וְהַיָּרֵחַ וְאַחַד עָשָׂר כּוֹכָבִים
מִשְׁתַּחֲוִים לִי: י וַיְסַפֵּר אֶל־אָבִיו
וְאֶל־אֶחָיו וַיִּגְעַר־בּוֹ אָבִיו וַיֹּאמֶר לוֹ
מָה הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חָלָמְתָּ הֲבוֹא
נָבוֹא אֲנִי וְאִמְּךָ וְאַחֶיךָ לְהִשְׁתַּחֲוֹת
לְךָ אָרְצָה: יא וַיְקַנְאוּ־בוֹ אֶחָיו
וְאָבִיו שָׁמַר אֶת־הַדָּבָר: יב וַיֵּלְכוּ
אֶחָיו לִרְעוֹת אֶת־צֹאן אֲבִיהֶם
בִּשְׁכֶם: יג וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל־יוֹסֵף
הֲלוֹא אַחֶיךָ רֹעִים בִּשְׁכֶם לְכָה
וְאֶשְׁלָחֲךָ אֲלֵיהֶם וַיֹּאמֶר לוֹ הִנֵּנִי:
יד וַיֹּאמֶר לוֹ לֶךְ־נָא רְאֵה אֶת־
שְׁלוֹם אַחֶיךָ וְאֶת־שְׁלוֹם הַצֹּאן
וְהָשִׁיבֵנִי דָּבָר וַיִּשְׁלָחֵהוּ מֵעֵמֶק
חֶבְרוֹן וַיָּבֹא שְׁכֶמָה: טו וַיִּמְצָאֵהוּ
אִישׁ וְהִנֵּה תֹעֶה בַּשָּׂדֶה וַיִּשְׁאָלֵהוּ
הָאִישׁ לֵאמֹר מַה־תְּבַקֵּשׁ:
טז וַיֹּאמֶר אֶת־אַחַי אָנֹכִי מְבַקֵּשׁ
הַגִּידָה־נָּא לִי אֵיפֹה הֵם רֹעִים:
יז וַיֹּאמֶר הָאִישׁ נָסְעוּ מִזֶּה כִּי
שָׁמַעְתִּי אֹמְרִים נֵלְכָה דֹתָינָה וַיֵּלֶךְ
יוֹסֵף אַחַר אֶחָיו וַיִּמְצָאֵם בְּדֹתָן:
יח וַיִּרְאוּ אֹתוֹ מֵרָחֹק וּבְטֶרֶם יִקְרַב
אֵלֵיהֶם

לוי

ע מנה

לס מלא כר מנ׳

ישראל

מר מן מ׳ נקו׳ כתורס׳

יג מל׳ כתור׳

לזמ׳ לך טלא ינא אלא כמי סוב כטעס טיוכל לראנ׳ עמק כניסס ר׳ו טע׳ ו׳ה כסתעכרו ר׳ו טמס׳

זה כניסס׳ לב ר׳ל כתעו להחסי המכין מלה וזה ספי רס׳ הסיעו ענמן מהחמו רסמס לב

וְהָא מִסְתַּחֲרָן אֲסַרְתְּכוֹן וְסַגְדָן
לְאִיסַרְתִּי: וַאֲמַרוּ לֵיהּ אַחוֹהִי
הֲמָלְכוּ אַתְּ־מְדַמֵּי לְמִמְלַךְ עָלָנָא
אוֹ־שׁוּלְטָן אַתְּ־סְבִיר לְמִשְׁלַט בָּנָא
וְאוֹסִיפוּ עוֹד סְנוֹ יָתֵיהּ עַל־חֶלְמוֹהִי
וְעַל־פִּתְגָמוֹהִי: וְחַלַם עוֹד חֶלְמָא
אָחֳרָנָא וְאִשְׁתְּעִי יָתֵיהּ לְאַחוֹהִי
וַאֲמַר הָא חֶלְמָא עוֹד וְהָא
שִׁמְשָׁא וְסִיהֲרָא וְחַד עַשַׂר כּוֹכְבַיָּא
סָגְדִין לִי: וְאִשְׁתְּעִי לְאָבוּהִי
וּלְאַחוֹהִי וּנְזַף־בֵּיהּ אָבוּהִי וַאֲמַר
לֵיהּ מָה חֶלְמָא הָדֵין דִּי חֲלַמְתָּא
הֲמִיתָא נֵיתֵי אֲנָא וְאִמָּךְ וְאַחָךְ
לְמִסְגַּד לָךְ עַל־אַרְעָא: וְקַנְיוּ בֵּיהּ
אַחוֹהִי וְאָבוּהִי נְטַר־פִּתְגָמָא:
וַאֲזָלוּ אַחוֹהִי לְמִרְעֵי יַת־עָנָא
דְּאָבוּהוֹם בִּשְׁכֶם: וַאֲמַר יִשְׂרָאֵל
לְיוֹסֵף הֲלָא אַחָךְ רָעָן בִּשְׁכֶם אֵיתָא
וְאַשְׁלְחִנָּךְ לְוָת הוֹן וַאֲמַר לֵיהּ הָא
אֲנָא: וַאֲמַר לֵיהּ אֲזֵיל כְּעַן חֲזֵי יַת־
שְׁלָם אַחָךְ וְיַת־שְׁלָם עָנָא וְאָתֵיבְנִי
פִּתְגָמָא וְשַׁלְחֵיהּ מִמֵּישַׁר חֶבְרוֹן
וְאָתָא לְשָׁכֶם: וְאַשְׁכְּחֵיהּ גֻּבְרָא
וְהָא תָעֵי בְּחַקְלָא וְשַׁאֲלֵיהּ גֻּבְרָא
לְמֵימַר מָה־אַתְּ בָעֵי: וַאֲמַר יַת־
אַחַי אֲנָא בָעֵי חַוִּי־כְעַן לִי אֵיכָא
אִינּוּן רָעָן: וַאֲמַר גֻּבְרָא נְטָלוּ
מֵיכָא אֲרֵי שְׁמָעִית דְּאָמְרִין נֵיזֵל
לְדָתָן וַאֲזַל יוֹסֵף בָּתַר אַחוֹהִי
וְאַשְׁכְּחִנּוּן בְּדָתָן: וַחֲזוֹ יָתֵיהּ
מֵרְחִיק וְעַד־לָא קָרֵיב לְוָתְהוֹן
וְחַשִׁיבוּ

לפורכתי: ויאמרו ואמר ליה אחוהי הלממלך אנת מדמי עלנא אין
למשלט אנת סביר עלנא ואוסיפו תוב למנטר ליה בבו על חלמוי ועל
פתגמוי: ויחלם וחלם תוב חלמא חורנא וחני יתיה לאחוי ואמר הא
חלימית חלמא תוב והא שמשא וסיהרא וחד סר כוכביא גחנן לי: ויספר
ואשתעי לאבוי ולאחוי ונזף ביה אבוי ואמר ליה מה חלמא הדין
דחלימתא המיתא ניתיאנא ואמך ואחך למגחן לך על ארעא: ויקנאו
וקניאו ביה אחוהי ואבוי נטר בלביה ית פתגמא: וילכו ואזלו אחוהי
למרעי ית ענא דאבוהון בשכם: ויאמר והוה לזמן יומין ואמר ישראל
ליוסף הלא אחך רען בשכם ודחיל אנא דלמא ייתון חיויאי וימחונון על
עיסקדי מחו ית חמור וית שכם וית יתבי קרתא איתא כדון ואשלחינך
לותהון ואמר ליה האנא: ויאמר ואמר ליה איזל כדון חמי ית
שלם אחך וית שלם ענא ואתיבני פתגמא ושדריה על עיטא עמיקתא
דיתמלל עם אברהם בחברון ובההוא יומא הוה שרוי גלותא דמצרים
וקם ואתא יוסף לשכם: וימצאהו ואשכחיה גבריאל כדמות גברא
והא טעי בחקלא ושאליה גברא למימר מה אנת בעי: ויאמר
ואמרית אחוי אנא בעי חוי כדון לי איכן אינון רען: ויאמר ואמר
גברא נטלן מיכן ארום שמעית מבתר פרגודא דהא אישתרי מן יומא
דין שעבוד מצראי ואיתאמר להום בנבואה דחיויאי בען למסדרא
עמהון סדרי קרבא בגין כן הוו אמרין נזיל לדותן ואזל יוסף בתר אחוהי
ואשכחינון בדותן: ויראו וחמון ייתיה מרחיק ועד לא קריב
לותהום

מספר לותו לאחיו חזר וספרו לאביו בפרהס: וינער בו · לפי שהיה מטיל שכלה עליו:
בכוח כבוד · והלא אמך כבר מתה והוא לא היה יודע שהדברי מגיעין לבלהה שנדלתו
כאמו · ורבותיכו למדו מכאן שאין חלום בלא דברים בטלים · ויעקב כתכון להוכיח
הדבר מלב בניו שלא יקנאוהו לכך אמר לו הבוא כבוד וגו' כשם שאי אפשר כך השאר
בטל: שמר את הדבר · היה ממתין ומצפה מתי יבא וכן שומר אמונים וכן לא תשמור
על חטאתי לא תמתין: לרעות את צאן · כקוד על את שלא הלכו אלא לרעות עצמן:
הנני · לשון עבוה חריצות כזדרז למצות אביו ואעפי שהיה יודע באחיו ששוכאין אותו:
מעמק חברון · והלא חברון בהר שנאמר ויעלו בנגב ויבא עד חברון שא מעמקה עמוקה
של אותו גדיק הקבור בחברון לקיים מה שכא לאברהם בין הבתרים כי גר יהיה זרעך:
ויבא שכמה · מקום מוכן לפורענות שם קלקלו השבטים שם עבו את דינה שם בחלקה
מלכות בית דוד שממר וילך בחבעם שכמה: וימצאהו איש · זה גבריאל: כשעו מזה:
פשעו עצמן מן האמונה: כלכם דותינה · לבקש לך בכלי דתות שיתיתוך בהם ולפי
פשוטו

אֲלֵיהֶם וַיִּתְנַכְּלוּ אֹתוֹ לְהָמִיתוֹ׃
יט וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו הִנֵּה
בַּעַל הַחֲלֹמוֹת הַלָּזֶה בָּא׃
כ וְעַתָּה לְכוּ וְנַהַרְגֵהוּ וְנַשְׁלִכֵהוּ
בְּאַחַד הַבֹּרוֹת וְאָמַרְנוּ חַיָּה רָעָה
אֲכָלָתְהוּ וְנִרְאֶה מַה־יִּהְיוּ חֲלֹמֹתָיו׃
כא וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן וַיַּצִּלֵהוּ מִיָּדָם
וַיֹּאמֶר לֹא נַכֶּנּוּ נָפֶשׁ׃ כב וַיֹּאמֶר
אֲלֵהֶם רְאוּבֵן אַל־תִּשְׁפְּכוּ־דָם
הַשְּׁלִיכוּ אֹתוֹ אֶל־הַבּוֹר הַזֶּה אֲשֶׁר
בַּמִּדְבָּר וְיָד אַל־תִּשְׁלְחוּ־בוֹ לְמַעַן
הַצִּיל אֹתוֹ מִיָּדָם לַהֲשִׁיבוֹ אֶל־אָבִיו׃
כג וַיְהִי כַּאֲשֶׁר־בָּא יוֹסֵף אֶל־
אֶחָיו וַיַּפְשִׁיטוּ אֶת־יוֹסֵף אֶת־כֻּתָּנְתּוֹ
אֶת־כְּתֹנֶת הַפַּסִּים אֲשֶׁר עָלָיו׃
כד וַיִּקָּחֻהוּ וַיַּשְׁלִכוּ אֹתוֹ הַבּוֹרָה
וְהַבּוֹר רֵק אֵין בּוֹ מָיִם׃ כה וַיֵּשְׁבוּ
לֶאֱכֹל לָחֶם וַיִּשְׂאוּ עֵינֵיהֶם וַיַּרְאוּ
וְהִנֵּה אֹרְחַת יִשְׁמְעֵאלִים בָּאָה
מִגִّלְעָד וּגְמַלֵּיהֶם נֹשְׂאִים נְכֹאת וּצְרִי
וָלוֹט הוֹלְכִים לְהוֹרִיד מִצְרָיְמָה׃
כו וַיֹּאמֶר יְהוּדָה אֶל־אֶחָיו מַה־
בֶּצַע כִּי נַהֲרֹג אֶת־אָחִינוּ וְכִסִּינוּ
אֶת־דָּמוֹ׃ כז לְכוּ וְנִמְכְּרֶנּוּ
לַיִּשְׁמְעֵאלִים וְיָדֵנוּ אַל־תְּהִי־בוֹ כִּי־
אָחִינוּ בְשָׂרֵנוּ הוּא וַיִּשְׁמְעוּ אֶחָיו׃
כח וַיַּעַבְרוּ אֲנָשִׁים מִדְיָנִים סֹחֲרִים

וימשכו

ורהשיבו עלוהי למקטליה: ואמרו
גברא לאחוהי הא מרי חלמיא דיכי
אתי: וכען איתו ונקטליניה
ונירמיניה בחד מן גובייא וניימר
חיתא בישתא אכלתיה ונחזי מה־
יהי בסוף חלמוהי: ושמע ראובן
ושיזבידה מידהון ואמר לא
ניקטלינה נפש: ואמר להון
ראובן לא־תישדון דמא ורמו יתיה
לגובא הדין די במדברא ויד לא־
תושטון ביה בדיל לשיזבא יתיה
מידהון לאתבוחיה לות־אבוהי:
והוה כד אתא יוסף לות־אחוהי
ואשלחו ית־יוסף ית־כיתונה ית־
כיתונא דפסי די עלוהי: ונסבוהי
ורמו יתיה לגובא וגובא ריקן ליית
ביה מיא: ואסחרו למיכל
לחמא וזקפו עיניהון וחזו והא
שירת ערבאי אתיא מגלעד
וגמליהון טעינין שעף וקטף ולטום
אזלין לאחתא למצרים: ואמר
יהודה לאחוהי מה־ממון ניתהני
לנא ארי נקטול ית־אחונא ונכסי
על־דמיה: איתו ונזבנינה לערבאי
וידנא לא־תהי ביה ארי־אחונא
ביסרנא הוא וקבילו מינה אחוהי:
ועברו גברי מדינאי תגרי וגידו

ואסיקו

פסוטו סם מקום הוא ואין מקרא יוצא מידי פסוטו: ויתנכלו כתמלאו כלים
ערמומיות: לאותו כמו לאתו עמו כלומר אליו: וכלאה מה יהיו חלומותיו אל ינתק
מקרא זה לומר דרשני רוח הקדש לומרת כן הם לומרים כהרגהו וכתוב מכיים
מה יהיו חלומותיו כדאה דבר מי יקום לו שלכם לו שלי ואל שיאמרו הם וכדאה מה יהיו
חלומותיו

ל וכול חד מן לב חסרין כלישנא

ג ויקמן

שלישי כ ומלא

ב וחסר כלם חסר נר מן ד

ל מלא ל מלא

ל כתור וחסר

לְיַתְהוֹם וְאִתְיַיעֲטוּ עֲלוֹי לְמִקְטְלֵיהּ: ויאמרו וַאֲמָרוּ שִׁמְעוֹן וְלֵוִי
דְּהָווּ אָחִין בְּעֵיטָתָא גְּבַר לְאָחוּי הָא מָאֵרֵי חֶלְמַיָּא דֵּיכִי אָתֵי: ועתה
וּכְדוּן אִתּוּ וְנִקְטְלִינֵיהּ וְנִירְמִינֵיהּ בְּחַד מִן גּוּבַיָּא וְנֵימַר חַיְתָא בִּשְׁתָּא
אַכְלָתֵיהּ וְנֵיחֲמֵי מַה יְהֵי פֵּשֶׁר חֶלְמוֹי: וישמע וְשָׁמַע רְאוּבֵן וְשֵׁיזֵיבֵיהּ
מִן אִידֵיהוֹן וְאָמַר לָא נְקַטְלִינֵיהּ דְּלָא נִתְחַיֵּיב בְּאַדְמֵיהּ: ויאמר וַאֲמַר
לְהוֹם רְאוּבֵן לָא תֵשְׁדוּן אָדָם זַכַּאי טְלוֹקוּ יַתֵּיהּ לְגוּבָא הָדֵין דְּבְמַדְבְּרָא
וְיַד דְּקָטוּלִין לָא תּוֹשְׁטוּן בֵּיהּ בְּגִין לְשֵׁיזְבָא יַתֵּיהּ מִידֵיהוֹן לַאֲתָבוּתֵיהּ
לְוַת אָבוּי: ויהי וַהֲוָה כַּד אֲתָא יוֹסֵף לְוַת אַחוֹהִי וְאַשְׁלְחוּ יַת יוֹסֵף
יַת פַּרְגּוֹדֵיהּ יַת פַּרְגּוֹד מְצַיֵּיר דְּעָלוֹי: ויקחהו וְנַסְבוּ יַתֵּיהּ וְטַלְקוּ יַתֵּיהּ
לְגוּבָא וּגוּבָא סָרִיק לֵית בֵּיהּ מוּי בְּרַם חֵיוִין וְעַקְרְבִין הֲווּ בֵּיהּ: וישבו
וְחָזְרוּ לְמֵיכוֹל לַחְמָא וּזְקַפוּ עֵינֵיהוֹן ירושלמי
וְחָמוּן וְהָא סִיעָא דַעֲרָבָאִין אַתְיָא סִיעָא דְּסָרָקָיִין:
מִגִּלְעָד וּגְמַלֵּיהוֹן טְעִינִין שַׁעֲוָדָא
וּשְׁרַף קְטַף וּלְטוּם מְטַיְּלִין לַאֲחָתָא לְמִצְרָיִם: ויאמר וַאֲמַר יְהוּדָה
לַאֲחוֹהִי מַה הַנַּיְתָא מָמוֹן יְהֵי לַן אֲרוּם נִקְטוֹל יַת אָחוּנָא וּנְכַסֵּי עַל דְּמֵיהּ:
לכו אֵיתוּ וּנְזַבְּנִינֵיהּ לַעֲרָבָאִין וִידָנָא לָא תְּהֵי בֵּיהּ לְמִקְטְלֵיהּ אֲרוּם
אָחוּנָא בְּשַׂרְנָא הוּא וְקַבִּילוּ אַחוֹהִי: ויעברו וְעָבְרוּ גַּבְרֵי מִדְיָנָאִי
מִדְיָנִי

חלומותיו שמכוין שיהרגוהו בעלו חלומותיו: לא נכנו כפם. מכת כפם זו היא מיתה: כח
למען הניל אותו. רוח הקדש מעידה על ראובן שלא אמר זאת אלא להניל אותו שיבא כט
שוא ויעלבו משם אמר אבי בכור וגדול שבכולן לא יתלה הסרחון אלא בי: את כתנתו. כג
זה חלוק: את כתנת הפסים. היא שהוסיף לו אביו יותר על אחיו: והבור רק אין כד
בו מים. ממשמע שכאמר והבור רק איני יודע שאין בו מים מה תל אין בו מים. מים אין
בו אבל נחשים ועקרבים יש בו: ארחת. כתרגומו שיירת על שם הולכי אורח: כה
וגמליהם נושאים ונו' למה פרשם הכתוב את משאם להודיע מתן שכרן של צדיקי שאין
דרכן של ערביים לשאת אלא כפא ועטרן שריחן רע ולזה כזדמנו בשמים שלא יזוק מריח
רע: נכאת. כל כנוסי בשמים הרבה קרוי נכאת וכן ויריחם את כל בית נכותה
מרקחת בשמיו ואבקלוס תרגם לשון שעוה: צרי. שרף הנוטף מעצי הקטף והוא
כעין הנמכה עם שמני הקטרת: ולוט. לוטיתא שמו בלשון משנה. ורבותינו פירשו
שרש עשב ושמו אסטרולוזיאה במסכת כלה: מה בצע. מה ממון כתרגומו: והכיו כו
את דמו. ונעלים את מיתתו: וישמעו. וקבלו מיניה וכל שמועה שהיא קבלת כז
דברים כגון זה וכגון וישמע יעקב ז אביו כעשה ונשמע מתרג' נקבל וכל שהיא שמיעת
האזן כגון וישמעו את קול ה' אלהים מתהלך בגן ורבקה שומע' ושמע ישראל שמעתי את
מלאכו' כלן מתרג' ושמעו ושמעת ושמע שמיע קדמי: ויעברו אנשים מדינאי. זו היא שיירה כח

וַיִּמְשְׁכוּ וַיַּעֲלוּ אֶת־יוֹסֵף מִן־הַבּוֹר
וַיִּמְכְּרוּ אֶת־יוֹסֵף לַיִּשְׁמְעֵאלִים
בְּעֶשְׂרִים כֶּסֶף וַיָּבִיאוּ אֶת־יוֹסֵף
מִצְרַיְמָה: כט וַיָּשָׁב רְאוּבֵן אֶל־
הַבּוֹר וְהִנֵּה אֵין־יוֹסֵף בַּבּוֹר וַיִּקְרַע
אֶת־בְּגָדָיו: ל וַיָּשָׁב אֶל־אֶחָיו
וַיֹּאמַר הַיֶּלֶד אֵינֶנּוּ וַאֲנִי אָנָה אָנִי־
בָא: לא וַיִּקְחוּ אֶת־כְּתֹנֶת יוֹסֵף
וַיִּשְׁחָטוּ שְׂעִיר עִזִּים וַיִּטְבְּלוּ אֶת־
הַכֻּתֹּנֶת בַּדָּם: לב וַיְשַׁלְּחוּ אֶת־
כְּתֹנֶת הַפַּסִּים וַיָּבִיאוּ אֶל־אֲבִיהֶם
וַיֹּאמְרוּ זֹאת מָצָאנוּ הַכֶּר־נָא הֲכֻתֹנֶת
בִּנְךָ הִוא אִם־לֹא: לג וַיַּכִּירָהּ
וַיֹּאמֶר כְּתֹנֶת בְּנִי חַיָּה רָעָה אֲכָלָתְהוּ
טָרֹף טֹרַף יוֹסֵף: לד וַיִּקְרַע יַעֲקֹב
שִׂמְלֹתָיו וַיָּשֶׂם שַׂק בְּמָתְנָיו וַיִּתְאַבֵּל
עַל־בְּנוֹ יָמִים רַבִּים: לה וַיָּקוּמוּ כָל־
בָּנָיו וְכָל־בְּנֹתָיו לְנַחֲמוֹ וַיְמָאֵן
לְהִתְנַחֵם וַיֹּאמֶר כִּי־אֵרֵד אֶל־בְּנִי
אָבֵל שְׁאֹלָה וַיִּבְךְּ אֹתוֹ אָבִיו:

סכן ערך מכן ס׳ ער כן כ עשרים מלעס

שאמר יתלה בסרטון כי יאמר קרעתי לבכור שכתבה לו

ס׳ספר ה׳מלא

והמדינים

וַאֲסִיקוּ יָת־יוֹסֵף מִן־גּוּבָּא וְזַבִּינוּ יָת־
יוֹסֵף לְעַרְבָּאֵי בְּעַסְרִין כְּסַף וְאַיְתִיו
יָת־יוֹסֵף לְמִצְרָיִם: וְכָתַב רְאוּבֵן
לְגוּבָּא וְהָא לֵית־יוֹסֵף בְּגוּבָּא וּבְזַע
יָת־לְבוּשׁוֹהִי: וְתָב לְוָת־אַחֲוֹהִי
וַאֲמַר עוּלֵימָא לֵיתוֹהִי וַאֲנָא לְאַן
אֲנָא אָתִי: וּנְסִיבוּ יָת־כִּיתוֹנָא
דְיוֹסֵף וּנְכָסוּ צְפִירָא בַּר־עִזֵּי וּטְבָלוּ
יָת־כִּיתוֹנָא בְּדָמָא: וּשְׁלַחוּ יָת־
כִּיתוֹנָא דְפַסֵּי וְאַיְתִיו לַאֲבוּהוֹן
וַאֲמָרוּ הָא אַשְׁכַּחְנָא אִישְׁתְּמוֹדַע
כְּעַן הֲכִיתוֹנָא דְבְרָךְ הִיא אִם לָא:
וְאִישְׁתְּמוֹדְעָא וַאֲמַר כִּיתוֹנָא דְבְרִי
חַיְתָא בִישְׁתָּא אֲכָלַתְּיהּ מִיקְטַל
קְטִיל יוֹסֵף: וּבְזַע יַעֲקֹב לְבוּשׁוֹהִי
וְאַסַּר שַׂקָּא בְּחַרְצֵיהּ וְאִיתְאַבֵּל
עַל־בְּרֵיהּ יוֹמִין סַגִּיאִין: וְקָמוּ
כָל־בְּנוֹהִי וְכָל־בְּנָתֵיהּ לְנַחֲמוּתֵיהּ
וְסָרֵיב לְקַבָּלָא תַּנְחוּמִין וַאֲמַר אֲרֵי
אֲחוֹרַת לְבְרִי כַּד אֲבִילָא לְשָׁאוֹל

ובכא

לחרת והוליעך הכתוב שכמכר פעמים הרבה: וימשכו · בני יעקב את יוסף מן הבור
ויכרוהו לישמעאלים והישמעאלים למדכים והמדכים למצרים: ויש׳ ראובן · ובמכירתו
לא היה שם שהגיע יומו לילך ולשמש את אביו דא עמוק היה בשקו ובתעניתו על בלבול
יצועי אביו: אכל אבי בא · אבא אבדה מבערו של אבא: שעיר עזים · דמו דומה
לשל אדם: הכתנת · זה שמה וכשהיא דבוקה לתיבה אחרת כגון כתנת יוסף כתנת
פסים כתנת בד נקוד כתנת: ויאמר כתנת בני · היא זו: חיה רעה אכלתהו · כנבנה
בו רוח הקדש כופו שתתגרה בו אשת פוטיפר ולמה לא גלה לו הקב״ה לפי שהחרימו
וקללו את כל מי שיגלה ושתפו להקב״ה עמהם · אבל יצחק היה יודע שהוא חי אמר היאך
אגלה והקב״ה איננו רוצה לגלות לו: ימים רבים · כ״ב שנה משפירש ממנו עד שירד
יעקב למצרים שנאמר יוסף בן שבע עשרה שנה וגו׳ ובן שלשים שנה היה בעמדו לפני
פרעה וז׳ שני השבע ושנתים הרעב כשבא יעקב למצרים הרי כ״ב שנה בנגד כ״ב שנה
שלא קיים יעקב כבוד אב ואם · כ׳ שנה שהיה בבית לבן וב׳ שני בדרך בשובו מבית לבן

שנה

מֵרֵי פְּרַקְמַטְיָא וּנְגִידוּ וְאַסִּיקוּ יַת יוֹסֵף מִן גּוּבָא וְזַבִּינוּ יַת יוֹסֵף לַעֲרַבָּאִין
בְּעֶשְׂרִין מָעִין דְּכַסְפָּא וְזַבְנוּ מִנְּהוֹן סַנְדְּלִין וַאֲיַיתִיו יַת יוֹסֵף לְמִצְרַיִם:
וישב וְחַב רְאוּבֵן לְגוּבָא אֲרוּם לָא הֲוָה עִמְּהוֹן לְמִסְעוֹד כַּד זַבְנוּהִי
דְּהַוָה יָתִיב בְּצוֹמָא עַל דְּבִלְבֵל מַצַּע אָבוּי וְאָזַל וִיתִיב בֵּינֵי טַוּוּדַיָּיא
לְמֶהֱדוֹר לְגוּבָא לְאַסְקוּתֵיהּ לְאָבוּי מָאִים יְסַב לֵיהּ אַפֵּין וְכִיוֵּן דְּחַב
וַחֲמָא וְהָא לֵית יוֹסֵף בְּגוּבָא וּבְזַע יַת לְבוּשׁוֹי: וישב וְתַב לְוָת אָחוֹי
וַאֲמַר טָלְיָא לֵיתוֹהִי וַאֲנָא לְהֵן אָנָא אָתֵי וְהֵכְדֵין נְחֵמֵי סְבַר אַפּוֹי דְּאַבָּא:
ויקרו וְנָסְבוּ יַת פַּרְגּוֹדָא דְּיוֹסֵף וְנָכְסוּ צְפִיר בַּר עִזֵּי אֲרוּם אַדְמֵיהּ דָּמֵי
לְדַגְבְּרָא וּטְבָלוּ יַת פַּרְגּוֹדָא בְּאַדְמָא: וישלחו וְשַׁדְּרוּ בְּיַד בְּנֵי
זִלְפָּה זְבִידַ בְּנֵי כִּלְהָה יַת פַּרְגּוֹד מְצַיַּיר וַאֲיַיתוֹהִי לְוָת אֲבוּהוֹן וַאֲמָרוּ דָּא
אַשְׁכַּחְנָא אִשְׁתְּמוֹדַע כְּדוּן ה
הַפַּרְגּוֹדָא דִּבְרָךְ הִיא אִין לָא:
ויכירה וְאִשְׁתְּמוֹדְעֵהּ וַאֲמַר
פַּרְגּוֹד דִּבְרִי הִיא לָא חַיְוָת בָּרָא
אֲכָלְתֵּיהּ וְלָא עַל יַד בְּנֵי נָשָׁא אִתְקְטֵ׳
אֶלָּא חֲמִי אָנָא בְּרוּחַ קוּדְשָׁא
דְּאִיתָא בִּישְׁתָּא קַיְימָא לְקִבְלֵיהּ:
ויקרע וּבְזַע יַעֲקֹב לְבוּשׁוֹי וַאֲסַר
שַׁקָּא בְּחַרְצוֹי וְאִתְאַבֵּל עַל בְּרֵיהּ יוֹמִין סַגִּיאִין: ויקומו וְקָמוּ כָּל
בְּנוֹי וְכָל נְשֵׁי בְנוֹי וַאֲזָלוּ לְמִנְחֲמָא לֵיהּ וְסָרִיב לְקַבְּלָא חַנְחוּמִין וַאֲמַר
אֲרוּם אֵיחוּת לְוָת בְּדִיכַד אֶבֵילְנָא לְבֵי קְבוּרְתָּא וּבְכָא יְתֵיהּ בְּרַם יִצְחָק
אבוי:

ירושלמי

יְחֻכָּם יְחֵה וַאֲמַר פַּרְגּוֹד דִּבְרִי הוּא
לָא חֵיוָת בָּרָא אֲכָלַת יְתֵיהּ וְלָא
מִיתְקְטַל בְּרִי יוֹסֵף בְּרַם חֲמִי אָנָא
בְּרוּחַ בֵּית קוּדְשָׁא הֵיךְ אִיתָא בִּישָׁא
קַיְימָא לְקוּבְלֵיהּ:

שנה וחצי בסכת ושנה חדשים בבית אל וזהו שאמר ללבן זה לי עשרים שנה בביתך לי
הן עלי וסופי ללקות ככנדן: וכל בכותיו. רבי יהודה אומר לחיות תלומות כולדו נא
עם כל שבט ושבט וכשאוס. ר׳ נחמיה אומר ככעכיות היו שלא מהו וכל בכותיו כלותיו
שאין אדם ממנע מלקרא לאחתו בכו ולכלתו בתו: וימאן להתנחם. אין אדם מקבל
תנחומין על החי וסבור שמת שעל המת כגזרה שיסתכח מן הלב ולא על החי:
ארד אל בני. כמו על בני והרבה אל משמשין בלשון על. ש שאול ואל בית הדמים אל
הלקח ארון האלדים ואל מות חמיה ואשה: אבל שאלה. כפשוטו לשון קבר הוא
באבלי אקבר ולא אתנחם כל ימי. ומדרשו נהכס מימן זה היה מסור בידי מפי הגבורה
אם לא ימות אחד מבני בחיי מובטח אני שאיני רואה נהכס: ויבך אותו אביו.
בלפי יצחק בוכה היה מפני גרתו של יעקב אבל לא היה מתאבל שהיה יודע שהוא חי:

לו וְהַמִּדְנִיִּם מָכְרוּ אֹתוֹ אֶל־מִצְרַיִם לְפוֹטִיפַר סְרִיס פַּרְעֹה שַׂר הַטַּבָּחִים: פ

לח א וַיְהִי בָּעֵת הַהִוא וַיֵּרֶד יְהוּדָה מֵאֶת אֶחָיו וַיֵּט עַד־אִישׁ עֲדֻלָּמִי וּשְׁמוֹ חִירָה: ב וַיַּרְא־שָׁם יְהוּדָה בַּת־אִישׁ כְּנַעֲנִי וּשְׁמוֹ שׁוּעַ וַיִּקָּחֶהָ וַיָּבֹא אֵלֶיהָ: ג וַתַּהַר וַתֵּלֶד בֵּן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ עֵר: ד וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בֵּן וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ אוֹנָן: ה וַתֹּסֶף עוֹד וַתֵּלֶד בֵּן וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שֵׁלָה וְהָיָה בְכְזִיב בְּלִדְתָּהּ אֹתוֹ: ו וַיִּקַּח יְהוּדָה אִשָּׁה לְעֵר בְּכוֹרוֹ וּשְׁמָהּ תָּמָר: ז וַיְהִי עֵר בְּכוֹר יְהוּדָה רַע בְּעֵינֵי יְהוָה וַיְמִתֵהוּ יְהוָה: ח וַיֹּאמֶר יְהוּדָה לְאוֹנָן בֹּא אֶל־אֵשֶׁת אָחִיךָ וְיַבֵּם אֹתָהּ וְהָקֵם זֶרַע לְאָחִיךָ: ט וַיֵּדַע אוֹנָן כִּי לוֹ לֹא יִהְיֶה הַזֶּרַע וְהָיָה אִם־בָּא אֶל־אֵשֶׁת אָחִיו וְשִׁחֵת אַרְצָה לְבִלְתִּי נָתֵן זֶרַע לְאָחִיו: י וַיֵּרַע בְּעֵינֵי יְהוָה אֲשֶׁר עָשָׂה וַיָּמֶת גַּם־אֹתוֹ: יא וַיֹּאמֶר יְהוּדָה לְתָמָר כַּלָּתוֹ שְׁבִי אַלְמָנָה בֵּית אָבִיךְ עַד־יִגְדַּל שֵׁלָה בְנִי כִּי אָמַר פֶּן־יָמוּת גַּם־הוּא כְּאֶחָיו וַתֵּלֶךְ תָּמָר וַתֵּשֶׁב בֵּית אָבִיהָ: יב וַיִּרְבּוּ הַיָּמִים וַתָּמָת בַּת־שׁוּעַ אֵשֶׁת יְהוּדָה וַיִּנָּחֶם יְהוּדָה

פ׳ פטירין מצרים:

רביעי לח

פ׳ ויהי בעת ההיא: ג׳ מלכים

ג׳ מלכים

פולס חסר בין ס׳ מלכים:

פ׳ ויתנחם דולג לגדליס ויקטל נוכים.

אֶתַּת־יְהוּדָה וְאִיתְנַחַם יְהוּדָה וסליק

וּבְכָא יַתִּיה אָבוּהִי: וּמִדְיָנָאֵי זַבִּינוּ יַתֵּיהּ לְמִצְרַיִם לְפוֹטִיפַר רַבָּא דְפַרְעֹה רַב קָטוֹלָיָא: וַהֲוָה בְּעִידָנָא הַהִיא וּנְחַת יְהוּדָה מִלְּוָת אָחוֹהִי וּסְטָא עַד־גַּבְרָא עֲדֻלָּמָאָה וּשְׁמֵיהּ חִירָה: וְחָזָא תַּמָּן יְהוּדָה בַּת־גַּבְרָא תַּגְרָא וּשְׁמֵיהּ שׁוּעַ וְנַסְבָהּ וְעָאל לְוָתָהּ: וְעַדְיָאת וְיָלִדַת בַּר וּקְרָא יַת־שְׁמֵיהּ עֵר: וְעַדְיָאת עוֹד וְיָלִדַת בַּר וּקְרַת יַת־שְׁמֵיהּ אוֹנָן: וְאוֹסִיפַת עוֹד וְיָלִדַת בַּר וּקְרַת יַת־שְׁמֵיהּ שֵׁלָה וַהֲוָה בְּכְזִיב כַּד־יָלִדַת יָתֵיהּ: וּנְסִיב יְהוּדָה אִתְּתָא לְעֵר בּוּכְרֵיהּ וּשְׁמַהּ תָּמָר: וַהֲוָה עֵר בּוּכְרָא דְיְהוּדָה בִּישׁ קֳדָם יְיָ וְאַמִּיתֵיהּ יְיָ: וַאֲמַר יְהוּדָה לְאוֹנָן עוֹל לְוַת אִתַּת אָחוּךָ וְיַבֵּם יָתַהּ וְאָקֵים זַרְעָא לְאָחוּךָ: וְיָדַע אוֹנָן אַרִי לָא עַל־שְׁמֵיהּ מִתְקְרֵי זַרְעָא וַהֲוֵי כַּד־עָלִיל לְוַת אִתַּת אָחוּהִי וּמְחַבֵּל אוּרְחֵיהּ עַל־אַרְעָא בְּדִיל דְּלָא לְקַיָּמָא זַרְעָא לְאָחוּהִי: וּבְאִישׁ קֳדָם יְיָ דְעָבַד וְאַמִּית אַף־יָתֵיהּ: וַאֲמַר יְהוּדָה לְתָמָר כַּלָּתֵיהּ תֵּבִי אַרְמְלָא בֵּית אֲבוּיִךְ עַד־דְּיִרְבֵּי שֵׁלָה בְּרִי אֲרֵי אֲמַר דִּילְמָא יְמוּת אַף־הוּא כְּאַחוֹהִי וַאֲזָלַת תָּמָר וִיתִיבַת בֵּית אֲבוּהָא: וְסַגִּיאוּ יוֹמַיָּא וּמִיתַת בַּת־שׁוּעַ

וסליק

הטבחים: טוחטי בהמות המלך: ויהי בעת ההיא: למה כסמכה פרשה זו לכאן הקמיק בפרשתו של יוסף ללמד שקורידוקו אביו מגדולתו כשרקו בגרת אחיכם

אבוי: ודהמדנים ומדינאי ירושלמי
זבינו יתיה למצרים לפוטיפר רבא לפוטיפר שליטא דפרעה רב
דפרעה רב ספוקלטוריא: ויהי ספוקלטוריא:
והוה בעדנא ההיא ונחת יהודה
מנכסוי ואתפרש מן אחוי וסטא לות גברא עדולמאה ושמיה חירה:
וירא וחמא תמן יהודה ברת גבר תגר ושמיה שוע וגיירה ועל
לוותה: ותהר ואתעברת וילידת בר וקרת ית שמיה ער ארום בלא
וולד עתיד לממת: ותהר ואתעברת תוב וילידת בר וקרת ית
שמיה אונן ארום ברם עלוי עתיד אבוי לאתאבלא: ותסף ואוסיפת
תוב וילידת בר וקרת ית שמיה ירושלמי
שלה ארום שלי יתה בעלה והוה והוה
בפסקת כד ילידת יתיה: ופסקא:
ויקח ונסיב יהודה איתא לער בוכריה ברת שם רבא ושמה תמר:
ויהי והוה ער בוכרא דיהודה ביש קדם יי על דלא הוה יהיב זרעיה
לאנתתיה ותקיף רוגזא דיי עליה וקטליה יי: ויאמר ואמר
יהודה לאונן עול לות איתת אחוך ויבם יתה ואקם זרעא על
שמא דאחוך: וידע וידע אונן ארום לא על שמיה איקרון בנין
והוה כד הוה מליל לות אנתתיה דאחוי הוה מחבל עובדוי על ארעא
דלא למקמא בנין על שמיה דאחוי: וירע ובאש קדם יי מה דעבד
וקטע אוף ית יומוי: ויאמר ואמר יהודה לתמר כלתיה תיבי
אלמנא בית אבוך עד די רבי שלה ברי ארום אמר דלמא ימות אף
הוא כאחוי ואזלת תמר ויתיבת בית אבוהא: וידבו וסגו יומיא
ומיתת בת שוע איתת יהודה ואתנחם יהודה וסליק על גזזי עניה הוא
וחירה

אמרו לתה לחרת למכרו לילו לחרת להשיאו היינו שומעים לך: ויט מלת לחיו:
עד לים עדולמי כשתתף עמו: ככעכי תגרא: והיה בכזיב שם המקום ולומר
לחי על שם שפסקה מלדת בקרא כזיב לשון היו תהיה כמו לכזב לשר לא יכזבו מימיו
ואם לא כן מה בא להודיענו ובכל ראיתי ותקרא שמו שלה וגו' פסקת: רע בעיני ה'
כרעתו של לוכן משחית זרעו שכאמר בלוכן וימת גם לותו כמיתתו של ער מיתתו של
לוכן ולמה היה ער משחית זרעו כדי שלא תתעבר ויכחיש יפיה: והקם זרע הבן
יקרא עם המת: ושלחת לרגה שם מבפכים וזורה מבחוץ: כי לחר וגו' כלומר דוחה
היה לותה בקש שלא היה בדעתו להשיאה לו: כי לחר פן ימות מוחזקת היא ע
שימותו

יהודה ויעל על־גזזי צאנו הוא
וחירה רעהו העדלמי תמנתה:
יג ויגד לתמר לאמר הנה חמיך
עלה תמנתה לגז צאנו: יד ותסר
בגדי אלמנותה מעליה ותכס
בצעיף ותתעלף ותשב בפתח
עינים אשר על־דרך תמנתה כי
ראתה כי־גדל שלה והוא לא־נתנה
לו לאשה: טו וירא יהודה
ויחשבה לזונה כי כסתה פניה:
יז ויט אליה אל־הדרך ויאמר
הבה־נא אבוא אליך כי לא ידע כי
כלתו הוא ותאמר מה־תתן־לי כי
תבוא אלי: יח ויאמר אנכי
אשלח גדי־עזים מן־הצאן ותאמר
אם־תתן ערבון עד שלחך:
יט ויאמר מה הערבון אשר
אתן־לך ותאמר חתמך ופתילך
ומטך אשר בידך ויתן־לה ויבא
אליה ותהר לו: יט ותקם ותלך
ותסר צעיפה מעליה ותלבש בגדי
אלמנותה: כ וישלח יהודה
את־גדי העזים ביד רעהו העדלמי
לקחת הערבון מיד האשה ולא
מצאה: כא וישאל את־אנשי
מקמה לאמר איה הקדשה הוא
בעינים על־הדרך ויאמרו לא־היתה
בזה קדשה: כב וישב אל־
יהודה ויאמר לא מצאתיה וגם
אנשי המקום אמרו לא־היתה בזה
קדשה:

כלל מלא:
ל׳ נקסר
ל׳ נקסר

ויסליק על־גזזי עניה הוא וחירה
רחמיה עדולמאה לתמנת:
ואיתחוואה לתמר למימר הא
חמויך סליק לתמנת למיגז עניה:
ואעדיאת לבושי ארמלותה מינה
ואיתכסיאת בעיפא ואיתקנת
ויתיבת בפרשות עיינין די־על
אורח תמנת ארי חזת ארי רבא
שלה והיא לא־איתיהבת ליה
לאיתו: וחזאה יהודה וחשבה
כנפקת ברא ארי כסיאת אפהא:
ופטא לותה לאורחא ואמר הבי־
כען איעול לותיך ארי לא ידע ארי
כלתיה היא ואמרת מה־תתן־לי
ארי תעול לותי: ואמר אנא
אשלח גדיא־בר־עיזי מן־ענא
ואמרת אם־תתן משכונא עד
דתשלח: ואמר מה משכונא
דאתן־ליך ואמרת עיזקתך
ושושיפך וחוטרך די בידך ויהב
לה ועאל לותה ועדיאת ליה:
וקמת ואזלת ואעדיאת עיפה מינה
ולבישת לבושי ארמלותה:
ושדר יהודה ית־גדיא בר־עיזי בידי
רחמיה עדולמאה למסב משכונא
מידא דאתתא ולא אשכחה:
ושאיל ית־אנשי אתרה למימר אן
מקדשתא דהיא בעיינין על־אורחא
ואמרו ליה הכא מקדשתא:
ותב לות־יהודה ואמר לא
אשכחתה ואף אנשי אתרא אמרו
לית

ל׳ נקסר
ל׳ נקסר

וְחִילָה רַחֲמֵיהּ עֲדוּלְמָאָה לְתִמְנַת: ויוגד וְאִתְנִי לְתָמָר לְמֵימַר הָא
חָמוּיִךְ סַלִּיק לְתִמְנַת לְמֵיגַז עָנֵיהּ: ותסר וְאַעְדַּת לְבוּשֵׁי אַרְמְלוּתָא
מִנָּהּ וְכַסְיַת בְּרִדִידָא וְאַעְטַפַת וְיִתְיַבַת בְּפַרְשַׁת אָרְחִין דְּכָל עַיְינִין
מִסְתַּכְּלִין תַּמָּן דְּעַל שְׁבִילָא דְתִמְנַת אֲרוּם חָמַת אֲרוּם רַבָּא שֵׁלָה וְהִיא
לָא אִתְיְהִיבַת לֵיהּ לְאִנְתּוּ: ויראה

ירושלמי

וַחֲמַיָה יְהוּדָה וַחֲזָיָה מְדַמָּה
בְּאַנְפּוֹי כְּנִפְקַת בְּרָא אֲרוּם כְּעִיסַת
אַפִּין הֲוַת בְּבֵיתֵיהּ דְיְהוּדָה וְלָא
הֲוָה יְהוּדָה רָחִים יָתָהּ: ויט וּסְטָא לְוָתָהּ לְאָרְחָא וַאֲמַר הָכִי כְּדוּן
אֵיעוֹל לְוָתִיךְ אֲרוּם לָא יָדַע אֲרוּם כַּלָּתֵיהּ הִיא וַאֲמַרַת מָה תִּתֵּן לִי אֲרוּם
תֵּיעוֹל לְוָתִי: ויאמר וַאֲמַר אָנָא אֲשַׁדַּר גִּדְיֵי בַּר עִזִּי מִן עָנָא וַאֲמַרַת
אִין תִּתֵּן מַשְׁכּוֹנָא עַד דְתִשַׁדַּר: ויאמר וַאֲמַר מָה מַשְׁכּוֹנָא דְאֶתֵּן לָךְ
וַאֲמַר סִטוּמְתָךְ וְחוּטְיָיךְ וְחוּטְרָךְ דְּבִידָךְ וִיהַב לָהּ וְעָל לְוָתָהּ וְאִתְעַבְּרַת
לֵיהּ: ותקם וְקָמַת וְאָזְלַת

ירושלמי

וְעָדַת רְדִידָהּ מִנָּהּ וּלְבִישַׁת לְבוּשֵׁי
אַרְמְלוּתָא: וישלח וְשַׁדַּר
יְהוּדָה יָת גִּדְיֵי בַּר עִזִּי בְּיַד רַחֲמֵיהּ עֲדוּלְמָאָה לְמִיסַּב מַשְׁכּוֹנָא מִידָא
דְאִתְּתָא וְלָא אַשְׁכְּחָהּ: וישאל וְשָׁאֵיל יָת אֵינְשֵׁי אַתְרָהּ לְמֵימַר הֵאַן
מַטְעִיתָא דְהָא בְּסִכּוֹת עַיְינִין עַל אָרְחָא וְאָמְרוּ לָא הֲוָה הָכָא מַטְעִיתָא:
וישב וְתָב לְוָת יְהוּדָה וַאֲמַר לָא אַשְׁכַּחְתָּהּ וְאוּף אֵינְשֵׁי אַתְרָא אָמְרוּ
לא

תמכתך · ובשמשון הוא אומר וירד שמשון תמכתה בשפוע ההר היתה יושבת עולין לה
מכאן ויורדין לה מכאן: ותתעלף · כשתה פניה שלא יכיר בה: ותשב בפתח עיכים · יד
בפתיחת עיכים בפרשת דרכים שעל דרך תמכתה ורבותי דרשו בפתחו של אברהם אביכו
שכל עיכים מכפות לראותו: כי ראתה כי גדל שלה וגו' · לפיכך הפקירה עצמה אצל
יהודה שהיתה מתאוה להעמיד ממכו בכים: ויחשבה לזונה · לפי שיושבת בפרשת טו
דרכים: כי כסתה פניה · ולא יכול לראותה ולהכירה ומדרש רבותיכו כי כסתה פניה
כשהיתה בבית חמיה היתה נכועה לפיכך לא חשדה: ויט אליה אל הדרך · מדרך שהיה יז
בה כעה אל הדרך אשר היא בה ובלשון לעז דשטורי"ר: הבה נא · הביאי עצמך
ודעתך לכך · כל לשון הבה לשון הזמנה הוא חוץ ממקום שיש לתרגם בלשון כתיבה
ואף אותן של הזמנה קרובים ללשון כתיבה הם: ערבון · משכון: חותמך ופתילך · יז יח
חזקתך ושופיפך שבעת שאתה חותם בה ושמלתך שאתה מתכסה בה: ותהר לו ·
שבורים כיונא בו בדיקים כיונא בו: הקדשה · מקודשת ומזומנת לזכות: כא

תקח

קְדֵשָׁה׃ כג וַיֹּאמֶר יְהוּדָה תִּקַּח־
לָהּ פֶּן נִהְיֶה לָבוּז הִנֵּה שָׁלַחְתִּי
הַגְּדִי הַזֶּה וְאַתָּה לֹא מְצָאתָהּ׃
כד וַיְהִי כְּמִשְׁלֹשׁ חֳדָשִׁים וַיֻּגַּד
לִיהוּדָה לֵאמֹר זָנְתָה תָּמָר כַּלָּתֶךָ
וְגַם הִנֵּה הָרָה לִזְנוּנִים וַיֹּאמֶר יְהוּדָה
הוֹצִיאוּהָ ותשרף׃ כה הִוא
מוֹצֵאת וְהִיא שָׁלְחָה אֶל־חָמִיהָ
לֵאמֹר לְאִישׁ אֲשֶׁר־אֵלֶּה לוֹ אָנֹכִי
הָרָה וַתֹּאמֶר הַכֶּר־נָא לְמִי הַחֹתֶמֶת
וְהַפְּתִילִים וְהַמַּטֶּה הָאֵלֶּה׃
כו וַיַּכֶּר יְהוּדָה וַיֹּאמֶר צָדְקָה
מִמֶּנִּי כִּי־עַל־כֵּן לֹא־נְתַתִּיהָ לְשֵׁלָה
בְּנִי וְלֹא־יָסַף עוֹד לְדַעְתָּהּ׃

ויהי

לית הָכָא מִקַּדֵּשְׁתָּא׃ וַאֲמַר יְהוּדָה
תִּסַּב לָהּ דִּילְמָא נְהֵי לְחוּד הָא
שַׁדְּרִית גַּדְיָא הָדֵין וְאַתְּ לָא
אַשְׁכַּחְתָּהּ׃ וַהֲוָה כְּתַלָתוּת
יַרְחַיָא וְאִתְחַוָּה לִיהוּדָה לְמֵימַר
זַנְיַאת תָּמָר כַּלָּתֶךָ וְאַף הָא מְעַבְּרָא
מִזְנוּתָהּ וַאֲמַר יְהוּדָה אַפְּקוּהָ
וְתִתְּוֹקַד׃ הִיא מִתַּפְּקָא וְהִיא
שָׁלְחַת לוֹת חֲמוֹהָא לְמֵימַר לְגֻבַר
דְּאִלֵּין דִּילֵיהּ מִנֵּיהּ אֲנָא מְעַדְּיָא
וַאֲמַרַת אִישְׁתְּמוֹדַע כְּבַעַן דְּמַן
עִזְקָתָא וְשׁוּשִׁיפָא וְחוּטְרָא הָאִלֵּין׃
וְאִשְׁתְּמוֹדַע יְהוּדָה וַאֲמַר זַכָּאַת
מִנִּי־מְעַדְּיָא אֲרֵי־עַל־כֵּן לָא־
יְהַבְּיָתָהּ לְשֵׁלָה בְּרִי וְלָא אוֹסִיף עוֹד
לְמִידְעָהּ׃

ל דמטעין
דכעיב לת׃

ל ומלא
ל ומלא
ל ומלא
לא כתיב ליה
בתורה׃

ל וספר
ל ומלא

כג תקח לה׃ יהיה שלה מה שבידה׃ פן נהיה לבוז׃ לא תבקשנה עוד ויתפרסם הדבר ויהיה
הנכלי כי מה עלי לעשות עוד לאמת דברי׃ הנה שלחתי את הגדי הזה׃ ולפי שרמז יהודה
כד לת לבניו בגדי עזים שהטביל כתנת יוסף בדמו רמזהו גם הוא בגדי עזי׃ כמשלש חדשי
רובו של ראשון ורובו של אחרון ואמצעי שלם ולשון כמשלש חדשים כהשתלש החדשים
כמו ומשלוח מנות משלוח ידם וכן תרגם אונקלוס כתלתות ירחיא׃ הרה לזנוניים׃ שם
דבר מעוברת כמו אשה הרה וכמו ברה כחמה׃ ותשרף׃ אמר אפריים מקשאה משום ר׳
כה מאיר בתו של שם היתה שהוא כהן לפיכך דנוה בשריפה׃ היא מוצאת׃ לישרף׃ והיא
שלחה אל חמיה׃ לא רצתה להלבין פניו ולומר ממך אני מעוברת אלא לאיש אשר אלה לו
אמרה אם יודה יודה מעצמו ואם לאו ישרפוני ואל אלבין פניו׃ מכאן אמרו כוח לו לאדם
שיפילוהו לכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים׃ הכר נא׃ אין כאן אלא לשון בקשה
כו הכר נא בורא ואל תאבד שלש נפשות׃ צדקה׃ בדבריה׃ ממני׃ היא מעוברת
ורחל דרשו שיצתה בת קול ואמרה ממני ומאתי יצאו הדברים לפי שהיתה נבועה בבית
חמיה נזרתי שיצאו ממנה מלכים ומשבט יהודה נזרתי להעמיד מלכים בישראל׃ כי על
כן לא נתתיה׃ כי בדין עשתה על אשר לא נתתיה לשלה בני׃ ולא יסף עוד׃ לא
יונתן בן עוזיאל לא

לָא הֲוַת הָכָא מַטְעִיתָא׃ ויאמר וַאֲמַר יְהוּדָה חִסַּב לָהּ מִשְׁכּוֹנַיָּא
דִּילְמָא נְהֵוִי לְגַחוּךְ הָא שַׁדְּרִית יַת גַּדְיָא הָדֵין וְאַנְתְּ לָא אַשְׁכַּחְתָּהּ׃ ויה
והוה

וַהֲוָה בִּזְמַן תְּלַת יַרְחִין אִשְׁתְּמוֹדְעָא דְּמִעַבְּרָה הִיא וְאִיתְנִי לִיהוּדָה
לְמֵימַר זַנְיָית תָּמָר כַּלְּתֶךָ וְאוּף הָא מְעַבְּרָה לְזָנוּ וַאֲמַר יְהוּדָה הָלָא בַּת
כָּהֵין הִיא הַנְּפַקוּהָא וְתִיתְוַקַּד:

ירושלמי

הִיא תָּמָר מִיתְאַפְּקָא לְאִיתְוַקְּדָא
וּבְעָת תְּלַת מַשְׁכּוֹנְיָא וְלָא
אַשְׁכַּחְתְּנוּן תְּלַת עֵינְהָא לְשָׁמֵי
מְרוֹמָא וְכֵן אַמְרַת בְּבָעוּ בְּרַחֲמִין
מִן קֳדָמָךְ יְיָ עָנֵי יָתִי בְּהַדָא שַׁעְתָּא
אֲנָנְקִי וְאַבְהַר עַיְנֵי וְאַשְׁכַּח תְּלַת
סַהֲדְיוָאנָא מְקַיְּמָא לָךְ מִן חַרְצֵי
תְּלָתָא קַדִּישַׁיָּא דְּמִקַּדְשִׁין שְׁמָךְ
וְנַחְתִּין לְאַתּוּן נוּרָא בְּבִקְעַת דּוּרָא
בֵּה שַׁעְתָּא רְמַז קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא
לְמִיכָאֵל וְאַנְהַר עַיְנֵה וְאַשְׁכַּחְתּוּן
וּנְסִיבַת יְתָהוֹן וְטַלְקַת יְתָהוֹן קָמֵי
דִיגְלִידַיְנָיָא וַאֲמַרַת גַּבְרָא דְּאִלֵּין
מַשְׁכּוֹנְיָא דִּדֵיהּ מִנֵּיהּ אֲנָא מְעַבְּרָא
וְאוּף עַל גַּב דְּאַנָא יְקָרָא לֵית אֲנָא
מְפַרְסְמָא לֵיהּ בְּרַם מָרֵי עָלְמָא יְתֵן
בְּלִבְּבֵיהּ דְּיַכִּיר יְתָהוֹם וְיִשְׁיוֹב יָתִי
מִן דִּינָא רַבָּא הָדֵין וְכֵין דְּחָמָא
יְתָהוֹם יְהוּדָה אֲכַר יְתָהוֹם בְּכֵן
אָמַר בְּלִבֵּיהּ טַב לִי בְּהִית בְּעָלְמָא
הָדֵין דְּהוּא עָלַם עֲבִיד וְלָא נְכְהִית
בְּאַנְפֵי אַבְהָתַיי צַדִּיקַיָּא בְּעָלְמָא
דְּאָתֵי טַב לִי יַקִּיד בְּעָלְמָא הָדֵין בְּאֵישָׁא טַפְיָא וְלָא נִיקוֹד בְּעָלְמָא
דְּאָתֵי בְּאֵישָׁא אָכְלָא אֵשָׁא דְּמֵיכְלָא קְבֵל מֵיכְלָא הִיא לְפוּם דְּאָמְרִית
לְיַעֲקֹב אַבָּא אֲכַר כְּדוֹן פַּרְגוֹדָא דְּבִרְקָ לוֹפוּם כֵּן צְרִכִית לְמִשְׁמַע בְּנֵי
דִינָא לְמִן אִינוּן סִיטוּמְתָא וְחוֹטְיָא

ירושלמי

וְחוֹטְרַיָּא הָאִלֵּין: וּיכַר וְאַכַּר
יְהוּדָה וַאֲמַר זַכְיָא הִיא תָּמָר מִנִּי
אִתְעַבְּרַת וּבְרַת קָלָא נְפָלַת

תָּמָר נְפַקַת לְמִתְוַקְּדָא בְּנוּרָא וּבְעָת
תְּלָתָא סַהֲדִי וְלָא אַשְׁכְּחַת יַתְהוֹן
תְּלַת עַיְנָהּ לְמָרוֹמָא וַאֲמַרַת בְּבָעוּ
בְּרַחֲמֵי מִן קֳדָמָךְ יְיָ אַתְּ הוּא יְיָ
אֱלֹהִים דַּעֲנִי לַעֲיָקִיָא בְּשַׁעַת
עֲקַחְהוֹן עָנֵי יָתִי בַּהֲדָא שַׁעְתָּא
דְּהִיא שַׁעַת אֲנַנְקִי וְאָנָא מְקַיְּמְנָא
לָךְ תְּלָתָא צַדִּיקִין בְּבִקְעַת דּוּרָא
חֲנַנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה בָּהּ בְּשַׁעְתָּא
שְׁמַע מֵימְרֵיהּ דַּיְיָ קַל צְלוֹתָהּ וַאֲמַר
לְמִיכָאֵל חוּת וְהַב יַתְהוֹן לְהַנְהִרִין
עֵינֵיהּ כַּד הֲוָא חָמַת יַתְהוֹן נְסִיבַת
יַתְהוֹן וְטַלְקַת יַתְהוֹן קֳדָם רְגָלוֹי
דְּדַיְנָיָא וַאֲמַרַת לְהוֹן גַּבְרָא
דְּאִלֵּין דִּידֵיהּ מִנֵּיהּ אֲנָא מְעַבְּרָא
אַף עַל גַּב דִּיקִירָה לֵית אֲנָא
מְפַרְסָיָא לֵיהּ בְּרַם רָחִיצָא אֲנָא
בְּרַבּוֹן כָּל עָלְמַיָּא יְיָ דְּהוּא סָהִיד
בֵּינִי וּבֵינֵיהּ דִּיהַב בְּלִבֵּיהּ דְּגַבְרָא
דְּאִלֵּין דִּידֵיהּ דְּיַחְכּוּם מִן עִזְקָתֵיהּ
וְשׁוּשִׁיפָא וְחוּטְרָא הָאִלֵּין:

כט וַיְהִי בְּעֵת לִדְתָּהּ וְהִנֵּה תְאוֹמִים
בְּבִטְנָהּ: לְמִיעָדָהּ: וַהֲוָה בְּעִידָנָא מִילָדָהּ
לא וַיְהִי בְּלִדְתָּהּ וַיִּתֵּן־
יָד וַתִּקַּח הַמְיַלֶּדֶת וַתִּקְשֹׁר עַל־יָדוֹ
שָׁנִי לֵאמֹר זֶה יָצָא רִאשֹׁנָה:
לב וַיְהִי כְּמֵשִׁיב יָדוֹ וְהִנֵּה יָצָא
אָחִיו וַתֹּאמֶר מַה־פָּרַצְתָּ עָלֶיךָ פָּרֶץ
וַיִּקְרָא שְׁמוֹ פָּרֶץ ל וְאַחַר יָצָא
אָחִיו אֲשֶׁר עַל־יָדוֹ הַשָּׁנִי וַיִּקְרָא
שְׁמוֹ זָרַח: ס

לא וַהֲוָה דִּי אָתִיב יָדוֹהִי וְהָא נְפַק אָחוּהִי
וַאֲמָרַת מַדִּי
תְקוֹף סַגִּי עֲלָךְ לְמִיתְקַף וּקְרָא
שְׁמֵיהּ פָּרֶץ: וּבָתַר כֵּן נְפַק אָחוּהִי
דִּי עַל־יָדֵיהּ זְהוֹרִיתָא וּקְרָא שְׁמֵיהּ
זָרַח: וְיוֹסֵף אִיתְּחַת לְמִצְרַיִם
וְזַבְּנֵיהּ פּוֹטִיפַר רַבָּא דְּפַרְעֹה רַב
קָטוֹלָיָא גֻּבְרָא מִצְרָאָה מִיַּד ד
דְּעַרְבָאֵי דִּי אַחַתּוּהִי תַּמָּן: וַהֲוָה
מֵימְרָא־דַיְיָ בְּסַעְדֵיהּ דְּיוֹסֵף וַהֲוָה
גֻּבַר מַצְלַח וַהֲוָה בְּבֵית רְבוֹנֵיהּ
מִצְרָאָה: וַחֲזָא רְבוֹנֵיהּ אֲרֵי
מֵימְרָא־דַיְיָ בְּסַעְדֵיהּ וְכֹל דְּהוּא עָבֵד
יְיָ מַצְלַח בִּידֵיהּ: וְאַשְׁכַּח יוֹסֵף
רַחֲמִין בְּעֵינוֹהִי וְשַׁמֵּשׁ יָתֵיהּ וּמַנֵּיהּ
עַל־בֵּיתֵיהּ וְכָל־דְּאִית־לֵיהּ מְסַר
בִּידֵיהּ: וַהֲוָה מִן־עִידַן דְּמַנֵּי יָתֵיהּ
בְּבֵיתֵיהּ וְעַל כָּל־דְּאִית־לֵיהּ וּבָרִיךְ
יְיָ יָת־בֵּית מִצְרָאָה בְּדִיל יוֹסֵף וַהֲוָה

ברכתא

לב כמ"ש עול' לך וכו' כנ' דוד.

חמישי לט

לא וחסר

פו לא הוסיף. וי"א לא פסק: בעת לדתה. וברבקה הוא אומר ויתלאו ימיה ללדת להלן
למלאים וכאן לחסרים: והנה תאומים. מלא ולהלן תאומים חסר לפי שהאחד רשע אכל
כח אלו שכיחס נדיקים: ויתן יד. הוציא האחד ידו לחוץ ולאחר שקשרה על ידו השני
ל היחזירה: פרצת. חזקת עליך חוזק: אשר על ידו השני. ל' ידות כתובות כאן
ובנד ל' חרמים שמעל עכן שיכא ממנו. וי"א ובנד ל' דברים שלקח אדרת שנער וב'
חפיכות ובסף של מאתים שקלים ולשון זהב ב"ר: ויקרא שמו זרח. על שם זריחת מראית
לא השני: ויוסף הורד. חוזר לענין ראשון אלא שהפסיק בו כדי לסמוך ירידתו של יהודה
למכירתו של יוסף לומר שבשבילו הורידוהו מגדולתו. ועוד כדי לסמוך מעשה אשתו של
פוטיפר למעשה תמר לומר לך מה זו לשם שמים אף זו לשם שמים שרצתה באכזרלונין

מִשְׁמַיָּא וַאֲמַרַת דְּמִן קֳדָמַי הֲוָה פִּתְגָמָא וְאִשְׁתְּזָבוּ תַּרְוֵיהוֹם מִן דִּינָא וַאֲמַר בְּגִין דְּלָא יְהַבְתָּה לְשַׁלָּה בְּרִי אִירַע יָתִי כְּדוֹן וְלָא אוֹסִיף תּוּב לְמֵידְעָה בְּמִשְׁכְּבָא:

בְּמִכִּילָא דְּאֵינָשׁ מְכִיל בֵּה מִתְּכִיל לֵיהּ בֵּין מְכִילָא טָבָא בֵּין מְכִילָא בִּישָׁא וְטוֹבוֹי דְּכָל אֵינָשׁ דְּמְגַלֵּי עוֹבָדוֹי עַל דְּנִסְיְבִירַת פַּרְגּוֹדָא דְּיוֹסֵף אָחִי וְאַצְבְּעִירַת יָתָהּ בְּאִידְמָא דְּצִפּוּרָא וְקָרִיבִית יָתָהּ קֳדָם רִיגְלֵי דְּאַבָּא וַאֲמַר לֵיהּ חַכִּים כְּעַן הַפַּרְגּוֹד דְּבָרָךְ הִיא דָּא אִי לָא מְכִילָא לַקְּבִיל מְכִילָא סִדְּרִין לַקְּבִיל סִדְּרִין טַב לִי בָּהִית בְּעַלְמָא הָדֵין וְלָא בָּהִית לְעַלְמָא דְּאָתִי טַב לִי יִקַּד בְּאֵישָׁא טַפְיָא וְלֵית אֲנָא יְקִיד בְּאֵישָׁא אָכְלָא אֵישָׁא זַכְיָא הִיא תָּמַר כַּלָּתִי בְּדִינָא מִינִּי הִיא מְעַבְּרָא חַס לָהּ לְתָמַר כַּלָּתִי לֵית הִיא מְעַבְּרָא בְּגִין דְּזָנוּ בְּגִין כְּדֵין לָא אַסְבִּירַת יָתָהּ לְשֵׁלָה בְּרִי בְּרַת קְלָא נַפְקַת מִן שְׁמַיָּא וַאֲמַרַת תְּרֵיכוֹן זַכָּיִן בְּדִנָּא מִן קֳדָם יְיָ הֲוַת פִּתְגָמָא לָא אוֹסִיף טוּב וְלֵמִיחַכּוֹם יָתָהּ:

יונתן בן עוזיאל

ויהי וַהֲוָה בְּעִידָן מֵלְדָה וְהָא תְּיוֹמִין בְּמָעָהָא: ויהי וַהֲוָה בְּמוֹלְדָהּ וּפֵיצַת יוֹלְדָא יַרְת יְדֵיהּ וּנְסִיבַת חַיְטָא וּקְטָרַת עַל יְדֵיהּ חוּט זְהוֹרִי לְמֵימַר דֵּין נְפַק בְּקַדְמֵיתָא: ויהי וַהֲוָה כַּד אָתִיב יוֹלְדָא יַרְת יְדֵיהּ וְהָא נְפַק אָחוֹי וַאֲמַרַת מָה תְּקוֹף סַגִּי תַּקִּיפְתָּא וְעָלָךְ אִית לְמִתְקוֹף דְּאַנְתְּ עָתִיד לְמֶחְסַן מַלְכוּתָא וּקְרַת שְׁמֵיהּ פָּרֶץ: ואחר וּבָתַר כְּדֵין נְפַק אָחוֹי דְּעַל יְדֵיהּ קָטִיר חוּט זְהוֹרִי וּקְרַת שְׁמֵיהּ זָרַח: ויוסף וְיוֹסֵף אִיתְיְתִת לְמִצְרַיִם וּזְבַנְיֵהּ פּוֹטִיפַר עַל דְּחַמְיֵהּ שַׁפִּיר בְּגִין לְמֶעְבַּד עִמֵּיהּ מִשְׁכְּבֵי דְּכוּרָא וּמִן יַד אִתְגְּזַר עֲלוֹי וַיְבִישׁוּ שַׁעֲבְזוּי וְאִיסְתְּרַס וְהוּא רַבָּאי דְּפַרְעֹה רַב סַפּוּקְלַטּוֹרְיָא גְּבַר מִצְרָאי בְּעַרְבְּנוּתָא מִן עַרְבָּאי דְּאַחְתּוֹהִי לְתַמָּן: ויהי וַהֲוָה מֵימְרָא דַיְיָ בְּסַעֲדָא דְּיוֹסֵף וַהֲוָה גְּבַר מַצְלַח וַהֲוָה בְּבֵית רְבוֹנֵיהּ מִצְרָאי: וירא וַחֲמָא רְבוֹנֵיהּ אֲרוּם מֵימְרָא דַיְיָ הֲוָה בְּסַעֲדֵיהּ וְכָל דְּהוּא עָבִיד יְיָ מַצְלַח בִּידֵיהּ: וימצא וְהַשְׁכַּח יוֹסֵף רַחֲמִין בְּעֵינוֹי וְשַׁמֵּשׁ יָתֵיהּ וּמַנְיֵהּ אַפְּטְרוֹפוֹס עַל בֵּיתֵיהּ וְכָל דְּאִית לֵיהּ מְסַר בִּידֵיהּ: וירא וַהֲוָה מֵעִדַּן דְּמַנְיֵהּ אַפְּטְרוֹפוֹס עַל בֵּיתֵיהּ וְעַל כָּל דְּאִית לֵיהּ וּבָרִיךְ יְיָ

ירושלמי

וּמַנֵּי יָתֵיהּ אַפִּיטְרוֹפוֹס:

שלה שעתידה להעמיד בכים ממכו ואיכה יודענת אם ממכה אם מכתה: כי ה׳ אתו׳ שם
ומיס שגור בפיו: וכל יש לו: הרי לשון קבר אסר אסר: לב ב 32 2 ולא

יוֹסֵף וַיְהִי בְּרַכַּת יְהוָה בְּכָל־אֲשֶׁר
יֶשׁ־לוֹ בַּבַּיִת וּבַשָּׂדֶה׃ ו וַיַּעֲזֹב
כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ בְּיַד־יוֹסֵף וְלֹא־יָדַע אִתּוֹ
מְאוּמָה כִּי אִם־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר־הוּא
אוֹכֵל וַיְהִי יוֹסֵף יְפֵה תֹאַר וִיפֵה
מַרְאֶה׃ פ

ששי

ז וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
וַתִּשָּׂא אֵשֶׁת־אֲדֹנָיו אֶת־עֵינֶיהָ אֶל־
יוֹסֵף וַתֹּאמֶר שִׁכְבָה עִמִּי׃
ח וַיְמָאֵן וַיֹּאמֶר אֶל־אֵשֶׁת אֲדֹנָיו
הֵן אֲדֹנִי לֹא־יָדַע אִתִּי מַה־בַּבָּיִת
וְכֹל אֲשֶׁר־יֶשׁ־לוֹ נָתַן בְּיָדִי׃
ט אֵינֶנּוּ גָדוֹל בַּבַּיִת הַזֶּה מִמֶּנִּי
וְלֹא־חָשַׂךְ מִמֶּנִּי מְאוּמָה כִּי אִם־
אֹתְךָ בַּאֲשֶׁר אַתְּ־אִשְׁתּוֹ וְאֵיךְ
אֶעֱשֶׂה הָרָעָה הַגְּדֹלָה הַזֹּאת
וְחָטָאתִי לֵאלֹהִים׃ י וַיְהִי
כְּדַבְּרָהּ אֶל־יוֹסֵף יוֹם יוֹם וְלֹא־שָׁמַע
אֵלֶיהָ לִשְׁכַּב אֶצְלָהּ לִהְיוֹת עִמָּהּ׃
יא וַיְהִי כַּהַיּוֹם הַזֶּה וַיָּבֹא הַבַּיְתָה
לַעֲשׂוֹת מְלַאכְתּוֹ וְאֵין אִישׁ מֵאַנְשֵׁי
הַבַּיִת שָׁם בַּבָּיִת׃ יב וַתִּתְפְּשֵׂהוּ
בְּבִגְדוֹ לֵאמֹר שִׁכְבָה עִמִּי וַיַּעֲזֹב
בִּגְדוֹ בְּיָדָהּ וַיָּנָס וַיֵּצֵא הַחוּצָה׃
יג וַיְהִי כִּרְאוֹתָהּ כִּי־עָזַב בִּגְדוֹ
בְּיָדָהּ וַיָּנָס הַחוּצָה׃ יד וַתִּקְרָא
לַאַנְשֵׁי בֵיתָהּ וַתֹּאמֶר לָהֶם לֵאמֹר
רְאוּ הֵבִיא לָנוּ אִישׁ עִבְרִי לְצַחֵק בָּנוּ
בָּא אֵלַי לִשְׁכַּב עִמִּי וָאֶקְרָא בְּקוֹל
גָּדוֹל׃ טו וַיְהִי כְּשָׁמְעוֹ כִּי־
הֵרִימֹתִי קוֹלִי וָאֶקְרָא וַיַּעֲזֹב בִּגְדוֹ
אֶצְלִי וַיָּנָס וַיֵּצֵא הַחוּצָה׃

ותנח

ברכתא דיי בכל דאית ליה בביתא
ובחקלא׃ ושבק כל דליה בידא
דיוסף ולא ידע עמיה מדעם
אילהין לחמא די הוא אכיל והוה
יוסף שפיר ברוא וייאי בחזוא׃
והוה בתר פתגמיא האילין וזקפת
אתת רבוניה ית עינהא לות יוסף
ואמרת שכוב עימי׃ וסריב ואמר
לאתת רבוניה הא רבוני לא ידע
עמי מה בביתא וכל דאית ליה
מסר בידי׃ ליתוהי רב בביתא
הדין מני ולא מנע מיני מדעם
אלהין יתיך בדיל דאת אתתיה
ואכדין אעביד בישתא רבתא הדא
ואחוב קדם יי׃ והוה כד דמלילת
עם יוסף יום יום ולא קביל מינה
למשכב לותה למהוי עמה׃ והוה
כיומא הדין ועאל לביתא למבדק
בכתבי חושבניה ולית איניש מאנשי
ביתא תמן בביתא׃ ואחדתיה
בלבושיה למימר שכוב עמי
ושבקיה בלבושיה בידה וערק
ונפק לשוקא׃ והוה כד חזת
ארי שבקיה בלבושיה בידה וערק
לשוקא׃ וקרת לאינשי ביתה
ואמרת להון למימר חזו איתי לנא
גברא עברואה לחייכא בנא עאל
לותי למשכב עמי וקריית בקלא
רמא׃ והוה כד שמע ארי
ארימית קלי וקריית ושבקית
בלבושיה לותי וערק ונפק לשוקא׃

ושבקיה

כי אם הלחם אשר הוא אוכל׳ הטר הוא אוכל׳ כגי׳ היא אשתו

ו מרעיתן ופכח

ט מנה כלשון נקבה

יא ומנ׳

נ׳כנ׳כת׳ וכי׳ הרמתי ידי פסר דסם ודין כ׳כ׳ הרימותי פחוד כ׳כ׳

ית בית מצראי בגין זכותיה דיוסף והוה ביד כתא דיי בכל מה דאית ליה
בביתא ובחקלא: ויעזוב ושבק כל דאית ליה בידא דיוסף ולא ידע
עמיה מדעם אלהין אנתתיה דשכיב גבה והוה יוסף שפיר ברי ויאי
בחזוא: ויהי אחר והוה בתר פתגמיא האלין וזקפת איתת רבוניה
ית עינה ביוסף ואמרת שכוב עמי: וימאן וסריב למקרבא לגבה
דאמר לאיתת רבוניה הא רבוני לא ידע עמי מדעם מה בביתא וכל
דאית ליה מסר בידי: איננו ליתיה רב בביתא הדין מיני ולא מנע
מיני מדעם אלהין יתיה מן בגלל דאנתה אינתתיה ואיכדין אעביד בשתא
רבתא הדא ואיחוב קדם יי: ויהי והוה כדי מלילת עם יוסף יומא
דין ויומא חרא ולא קביל מיניה למשכוב גבה למיהוי מתחייב עמה ביום
דינא רבא לעלמא דאתי: ויהי והוה ביומא הדין ועל לבית
למיבחוש בפנקסי תושבניה וליית אנש מאינשי ביתא תמן בבית:
ותתפשהו ואחדתיה בלבושיה למימר שכוב עמי ושבקיה ללבושיה
בידה ואפק לשוקא: ויהי והוה כדי חמת ארום שבק ללבושיה
בידה ואפק לשוקא: ותקרא ורמת חלבונא רביעתא בדרגשא
וקרא לאנשי ביתא ואמרת חמון שבבת זרעא דאטיל דין דאיתי ריבונכון
לנא גבר עברי למגחוך בנא על
לותי למשכוב עמי וקרית בקלא
רמא: ויהי והוה כדי שמע
ארום ארימית קלי וקרית ושבק
ית לבושיה לותי ואפק לשוקא: ותנח ואנחת לבשא גבה עד
דעל

ירושלמי

והוה כד ארעימית קלי:

ולא ידע אתו מאומה לא היה כותן לבו לכלום: כי אם הלחם· היא אשתו לא שדבר בלשון
נקיה: ויהי יוסף יפה תואר· כיון שראה עצמו מוסל התחיל לוכל ושות ומסלסל בשערו·
אמר הקב"ה אביך מתאבל ואתה מסלסל בשערך אבי מגרה בך את הדוב מיד ותשא אשת
אדוניו וגו' כל מקום שבאמר אחר ממוך: וחטאתי לאלהים· בכי כח כתבוו על העריות:
לשכב אצלה· אפילו בלא תשמיש: להיות עמה· לעולם הבא: ויהי כהיום הזה· כלומר
ויהי כאשר הגיע יום מיוחד יום בחוק יום איד שלהם שהלכו כלם לבית ע"ז אמרה אין
לי יום הנון ליזקק ליוסף כהיום הזה אמרה לכם חולה אבי ואיבי יכולה לילך: לעשות
מלאכתו· רב ושמואל חד אמר מלאכתו ממש וחד אמר לעשות ברכיו עמה אלא שבראית
לו דמות דיוקנו של אביו וכו' כדאיתא במסכת סוטה: ר"ו הביא לבו· הרי זה לשון
קצרה הביא לבו ולא פי' מי הביאו ועל בעלה אומרת כן: עברי· מעבר הנהר מבני
עבר:

יז ותפח בגדו אצלה עד בוא
אדניו אל־ביתו: יז ותדבר אליו
כדברים האלה לאמר בא אלי
העבד העברי אשר־הבאת לנו
לצחק בי: יח ויהי כהרימי קולי
ואקרא ויעזב בגדו אצלי וינס
החוצה: יט ויהי כשמע אדניו
את־דברי אשתו אשר דברה אליו
לאמר כדברים האלה עשה לי
עבדך ויחר אפו: כ ויקח אדני
יוסף אתו ויתנהו אל־בית הסהר
מקום אשר־אסורי המלך אסורים
ויהי־שם בבית הסהר: כא ויהי
יהוה את־יוסף ויט אליו חסד ויתן
חנו בעיני שר בית־הסהר:
כב ויתן שר בית־הסהר ביד־
יוסף את כל־האסורים אשר בבית
הסהר ואת כל־אשר עשים שם הוא
היה עשה: כג אין שר בית־
הסהר ראה את כל־מאומה בידו
באשר יהוה אתו ואשר־הוא עשה
יהוה מצליח: פ
ויהי אחר הדברים האלה
חטאו משקה־מלך מצרים והאפה
לאדניהם למלך מצרים:
ב ויקצף פרעה על שני סריסיו
על שר המשקים ועל שר האופים:
ג ויתן אתם במשמר בית שר
הטבחים אל־בית הסהר מקום
אשר יוסף אסור שם: ד ויפקד
שר הטבחים את־יוסף אתם וישרת
אתם ויהיו ימים במשמר:

ויחלמו

ושבקיה ללבושיה לותה עד דעאל
רבוניה לביתיה: ומלילת עימיה
כפתגמיא האילין למימר עאל־
לותי עבדא עיברא די־אייתיתא
לנא לחייכא בי: והוה כד־
ארימית קלי וקרית ושבקיה
ללבושיה לותי וערק לשוקא:
והוה כד־שמע רבוניה ית־פתגמי
אתתיה די מלילת עימיה למימר
כפתגמיא האילין עבד לי עבדך
וחקיף רוגזיה: ודבר ריבוניה
דיוסף יתיה ויהביה בבית אסירי
אתרא דאסירי דמלכא אסירין
והוה תמן בבית אסירי: והוה
ממרא־דיי בסעדיה דיוסף ונגד
ליה חסדא ויהביה לרחמין בעיני
רב בית־אסירי: ויהב רב בית־
אסירי בידא דיוסף ית כל־אסיריא
די בבית אסירי וית כל־דעבדין
תמן על־ממריה הוה מיתעבד:
לית ידע רב בית־אסירי חזי ית כל־
סורחן בידיה בדממרא דיי בסעדיה
ודהוא עביד ייי מצלח: והוה
בתר פתגמיא האילין וסרחו שקיא
דמלכא־דמצרים ונחתומא
לרבונהון למלכא דמצרים: ורגיז
פרעה על תרין רברבנוהי על רב
שקי ועל רב נחתומי: ויהב יתהון
במטרת בית רב קטוליא בבית
אסירי אתרא די יוסף אסיר תמן:
ומני רב קטוליא ית־יוסף עמהון
ושמש יתהון והוו יומין במטרא:

וחלמו

דְעַל רִבּוֹנֵיהּ לְבַיְתֵיהּ: וחדבר וּמַלִּילַת לֵיהּ כְּפִתְגָּמַיָּא הָאִלֵּין
לְמֵימַר עָל לְוָתִי עַבְדָא עִבְרָאי דְאַיְתֵיתָא לָנָא לְמִגְחוֹךְ בִּי: ויהי
וַהֲוָה כְּדִי שָׁמַע רִבּוֹנֵיהּ יָת פִּתְגָּמֵי אִנְתְּתֵיהּ דְּמַלִּילַת עִמֵּיהּ לְמֵימַר
כְּפִתְגָּמַיָּא הָאִלֵּין עֲבַד לִי עַבְדָךְ וְחָקִיף רוּגְזֵיהּ: ויקח וּנְסִיב עֲטָתָא
דְּרִבּוֹנֵיהּ דְּיוֹסֵף מִן כּוּמְרָנְיָא דְּבַדְקָן דְּחֵלְבוֹנָא הוּא וְלָא קָטֵל יָתֵיהּ וַיִּתְּנֵהוּ
בְּבֵי אֲסִירֵי אֲתַר דַּאֲסִירֵי מַלְכָּא ירושלמי
אֲסִירִין וַהֲוָה תַמָּן בְּבֵית אֲסִירֵי: בבית חבושה:
ויהי וַהֲוָה מֵימְרָא דַיְיָ בְּסַעֲדֵיהּ
דְּיוֹסֵף וּנְגַד עָלֵיהּ חִיסְדָּא וְיַהֵב רַחֲמוֹתֵיהּ בְּעֵינֵי רַב בֵּי אֲסִירֵי: ויתן
וּמַנִּי רַב בֵּית אֲסִירֵי בְּיַד יוֹסֵף יָת כָּל אֲסִירַיָּא דְּבְבֵית אֲסִירֵי וְיָת כָּל
דְּעַבְדִּין תַּמָּן הוּא מְפַקֵּד לְמֶעְבַּד: אין לֵית צְרוֹךְ לְרַב בֵּית אֲסִירֵי
לְמִנְטַר יָת יוֹסֵף כְּאוֹרַח כָּל אֲסִירַיָּא אֲרוּם לָא חָמֵי יָת כָּל סוּרְחָן בִּידֵיהּ
בְּגִין דְּמֵימַר דַּיְיָ הֲוָה בְּסַעֲדֵיהּ וּדְהוּא עָבִיד יְיָ מַצְלַח: ויהי וַהֲוָה
בָּתַר פִּתְגָּמַיָּא הָאִלֵּין וְאִתְחַוְיָא לְמֵימַר סָרְחוּ רַב מְזוּגַיָּא דְּמַלְכָּא
דְּמִצְרַיִם וְרַב נְחַתּוֹמַיָּא וְאַחֲיַעֲטוּ לְמַרְמֵי סַמָּא דְמוֹתָא בְּמֵיכְלֵיהּ
וּבְמִשְׁקֵיהּ לְמִקְטַל לְרִבּוֹנֵיהוֹם לְמַלְכָּא דְּמִצְרַיִם: ויקצוף וּבְנַס פַּרְעֹה
כְּדִי שָׁמַע עַל תְּרֵין רַבְרְבָנוֹי עַל רַב שָׁקֵיוּ וְעַל רַב נַחְתּוֹמֵי: ויתן וְיַהֵב
יָתְהוֹם בְּמַטְרָא בֵּי רַב סַפּוּקְלַטּוֹרְיָא לְבֵית אֲסִירֵי אַתְרָא דְיוֹסֵף אָסִיר
תַּמָּן: ויפקוד וּמַנִּי רַב סַפּוּקְלַטּוֹרְיָא יָת יוֹסֵף עִמְּהוֹם וְשַׁמֵּשׁ יָתְהוֹם
וַהֲווֹ יוֹמִין בְּבֵית מַטְרָא: ויחלמו וְחָלְמוּ חֵילְמָא תְּרֵיהוֹן גְּבַר
חילמיה

ענר אדניו של יוסף: כי אלי לנחק כי העבד העברי אשר הבאת לנו: ויהי
כשמוע אדניו בשעת תשמיש אמרה לו כן וזהו שאמרה כדברים האלה עשה לי עבדך
עכיכי תשמיש כאלה: ויט אליו חמה שהיה מקובל לכל רואיו לשון כלה כאה וחבודה
שבמשכה: הוא היה עושה כתרגומו במיזוריה הוה מתעביד: באשר ה׳ אתו בשביל
שה׳ אתו: אחר הדברים האלה לפי שהרגילה אותה אדורה את הנדיק בפי כלם
לדבר בו הביא להם הקב״ה בורחכם של אלו שיפכו אליהם ולא שיו ועוד שתבוא הרווחה
לנדיק על ידיהם: חטאו זה כמנא זבוב בפיילי פוטירי שלו וזה כמנא ברור בגלוסקין
שלו: אופה את פת המלך ואין לשון אפייה אלא בפת ובלעז פישטור: ויפקד שר
הטבחים את יוסף להיות אתם: ויהיו ימים במשמר שכיב עשר חדש:
ויחלמו

ה וַיַּחַלְמוּ חֲלוֹם שְׁנֵיהֶם אִישׁ
חֲלֹמוֹ בְּלַיְלָה אֶחָד אִישׁ כְּפִתְרוֹן
חֲלֹמוֹ הַמַּשְׁקֶה וְהָאֹפֶה אֲשֶׁר לְמֶלֶךְ
מִצְרַיִם אֲשֶׁר אֲסוּרִים בְּבֵית הַסֹּהַר:
ו וַיָּבֹא אֲלֵיהֶם יוֹסֵף בַּבֹּקֶר וַיַּרְא
אֹתָם וְהִנָּם זֹעֲפִים: ז וַיִּשְׁאַל
אֶת־סְרִיסֵי פַרְעֹה אֲשֶׁר אִתּוֹ
בְּמִשְׁמַר בֵּית־אֲדֹנָיו לֵאמֹר מַדּוּעַ
פְּנֵיכֶם רָעִים הַיּוֹם: ח וַיֹּאמְרוּ
אֵלָיו חֲלוֹם חָלַמְנוּ וּפֹתֵר אֵין אֹתוֹ
וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹסֵף הֲלוֹא לֵאלֹהִים
פְּתָרֹנִים סַפְּרוּ־נָא לִי: ט וַיְסַפֵּר
שַׂר־הַמַּשְׁקִים אֶת־חֲלֹמוֹ לְיוֹסֵף
וַיֹּאמֶר לוֹ בַּחֲלוֹמִי וְהִנֵּה גֶפֶן לְפָנָי:
י וּבַגֶּפֶן שְׁלֹשָׁה שָׂרִיגִם וְהוּא
כְּפָרְחָה עָלְתָה נִצָּהּ הִבְשִׁילוּ
אַשְׁכְּלֹתֶיהָ עֲנָבִים: יא וְכוֹס פַּרְעֹה
בְּיָדִי וָאֶקַּח אֶת־הָעֲנָבִים וָאֶשְׂחַט
אֹתָם אֶל־כּוֹס פַּרְעֹה וָאֶתֵּן אֶת־
הַכּוֹס עַל־כַּף פַּרְעֹה: יב וַיֹּאמֶר
לוֹ יוֹסֵף זֶה פִּתְרֹנוֹ שְׁלֹשֶׁת הַשָּׂרִגִים
שְׁלֹשֶׁת יָמִים הֵם: יג בְּעוֹד
שְׁלֹשֶׁת יָמִים יִשָּׂא פַרְעֹה אֶת־
ראשך

סר מן יין מלא כתורס

יג מל׳ כאורי נס׳ פלוגתא

כ׳ מל׳ וכעכין

יל ומהר יוד קדקדך

וְחַלְמוּ חֶלְמָא תַּרְוֵיהוֹן גְּבַר
חֶלְמֵיהּ בְּלֵילְיָא חַד גְּבַר כְּפוּשְׁרָן
חֶלְמֵיהּ שַׁקְיָא וְנַחְתּוּמָא דִּי לְמַלְכָּא
דְּמִצְרַיִם דַּאֲסִירִין בְּבֵית אֲסִירֵי:
וַאֲתָא לְוָתְהוֹן יוֹסֵף בְּצַפְרָא וַחֲזָא
יָתְהוֹן וְהָא־אִינּוּן נְסִיסִין: וּשְׁאֵיל
יַת־רַבְרְבֵי פַרְעֹה דְּעִמֵּיהּ בְּמַטְרַת
בֵּית רְבוֹנֵיהּ לְמֵימַר מָה־דֵּין אַפֵּיכוֹן
בִּישִׁין יוֹמָא־דֵּין: וַאֲמַרוּ לֵיהּ
חֵילְמָא חֲלַמְנָא וּפָשַׁר לֵית לֵיהּ
וַאֲמַר לְהוֹן יוֹסֵף הֲלָא מִן־קֳדָם יְיָ
פּוּשְׁרָן אֵישְׁתְּעוּ־כְעַן לִי: וְאֵישְׁתְּעִי
רַב־שָׁקְיָא יָת־חֶלְמֵיהּ לְיוֹסֵף וַאֲמַר
לֵיהּ בְּחֶלְמִי וְהָא־גוּפְנָא קֳדָמָי:
וּבְגוּפְנָא תְּלָתָא שִׁבְשִׁין וְהִיא כַּד־
אַפְרַחַת אַפְקַת לַבְלְבִין וַאֲנִיצַת נִצָּן
בְּשִׁילוּ אַתְכְּלָהָא עִינְבִין: וְכָסָא
דְּפַרְעֹה בִּידִי וּנְסִיבִית יָת עִינְבַיָּא
וְעַצְרִית יָתְהוֹן לְכָסָא דְּפַרְעֹה
וִיהַבִית יָת־כָּסָא עַל־יְדָא דְּפַרְעֹה:
וַאֲמַר לֵיהּ יוֹסֵף דֵּין פּוּשְׁרַנְיָהּ תְּלָתָא
שִׁבְשִׁין תְּלָתָא יוֹמִין אִינּוּן: בְּסוֹף
תְּלָתָא יוֹמִין יְדַבְּרִינָךְ פַּרְעֹה ו
ויתיבינך

ה ויחלמו חלום שניהם: ויחלמו שניהם חלום זהו פשוטו ומדרשו כל א׳ חלם חלום שניהם שחלם לת חלומו ופתרון חלומו. וזהו שנאמר וירא שר האופים כי טוב פתר: איש כפתרון חלומו. כל אחד חלם חלום הדומה לפתרון העתיד לבא עליהם: זועפים. עצבים כמו סר וזעף זעף ה׳ אשא: שרינים. זמורות ארוכות שקורין וידיין: והיא כפורחת. דומה לפורחת והיא כפורחת. כדמה לי בחלומי כאלו היא פורחת ואחר הפרח עלתה כנה כעשו ממדר אשפ״יר בלעז ואחר כך הבשילו והיא כד אפרחת אפיקת לבלבין עד כאן תרגום של פורחת. כן גדול מפרח כדכתי׳ ובוסר גומל יהיה כנה וכתיב ויונא פרח והדר ויצן ניצן: ואשחט. כתרגומו ועצרית והרבה יש בלשון משנה: שלשת ימים הם. כימין הם לך לשלשת ימים. ויש מדרשי אגדה הרבה: ישא פרעה את ראשך.

יח יב

לשון

חילמיה בליליא חד גבר חלמיה ופושרן חילמא דחבריה מזוגא ונחתומא
די למלכא דמצרים דאסירין בבית אסירי: ויבא ואתא לוותהון
יוסף בצפרא וחמא יתהום והא אינון בניסין: וישאל ושאל ית
רברבי פרעה דעמיה במסרת ביתא דרבוניה למימר מדין ספר אפיכון
ביש יומא דין מכל יומיא דהויתון הכא: ויאמרו ואמרו ליה חילמא
חלימנא ופשר לית ליה ואמר להון יוסף הלא מן קדם יי פושרן חלמיא
אשתעו כדון לי: ויספר ואשתעי רב מזוגיא ית חלמיה ליוסף
ואמר ליה חמי הוית בזחלמי והא גופנא קדמי: ובגפן ובגופנא
תלתי מצוגיא והיא רדיא אפרחת אפיקת לבלוהא ומן ידבשלו סגוליהא
הוו ענבין: וכוס חמי הוית עד דיהבין כסא דפרעה בידי ונסיבית
ית ענביא ועצרית יתהון לכסא דפרעה ויהבית ית כסא על ידא
דפרעה: ויאמר ואמר ליה
יוסף דין סוף פושרנא דחלמא
תלתי מצוגיא תלתי אבהת עלמא
אינון אברהם יצחק ויעקב דמן
בני בניהון עתידין למישתעבדא
למצרים בטינא ובליבנא ובכל
פולחנהא באנפי ברא ומן בתר
כדון מתפרקין על יד תלת דעיין
די אמרת נסיבית ית ענביא
ועצרית יתהום לכסא דפרעה
ויהבית ית כסא לידא דפרעה היא
פיילא דרוגזא דעתיד פרעה שתי
בעקבא: ואת רב מזוגיא תקבל
אגר טב על חלמך טב דחלמתא
ופושרניה דין הוא לך תלתי
מצוגיא תלתא יומין הינון
לפירקנך:
בעוד בסוף תלתי יומין יעול
קדם פרעה דוכרנך וירים ית
רישך ביקר ויתיבינך על שמושך
ותיתן כסא דפרעה בידיה כהילכתא קדמאה דהוית מזוגיה

ירושלמי

ואמר ליה יוסף דין הוא פתרוניה
דחילמא תלתא שרביטיא אינון
תלתא אבהתי עלמא אברהם
יצחק ויעקב דמן בני בניהון
עתידין למישתעבדא בארעא
דמצרים ועתידין למתפרקא על
ידי תלתא פרנסין מהימנין ואינון
מתילין בסגוליא ודי אמרת
נסיבית ית ענביא ועצרית יתהון
בכסא דפרעה ויהבית ית כסא לגו
כף ידוי דפרעה דהוא כסא
דפורענותא דפרעה עתיד למשתי
בעיקבא: ואת רב מזוגיא לא
מודין אגרך די חלמת חילמא
טבא הדין גרם פתרוניה דחלמא
לא הוה יוסף אמר ליה ומן בתר
דן פתר ליה יוסף היך מה דהות
שפר באפוי ואמר ליה יוסף תלתא
שרביטייא תלתא יומין אינון:

ראשך והשיבך על־כנך ונתת כוס־
פרעה בידו כמשפט הראשון אשר
היית משקהו: יד כי אם־זכרתני
אתך כאשר ייטב לך ועשית־נא
עמדי חסד והזכרתני אל־פרעה
והוצאתני מן־הבית הזה: טו כי־
גנב גנבתי מארץ העברים וגם־פה
לא־עשיתי מאומה כי־שמו אתי
בבור: יז וירא שר־האפים כי־
טוב פתר ויאמר אל־יוסף אף־אני
בחלומי והנה שלשה סלי חרי על־
ראשי: יח ובסל העליון מכל
מאכל פרעה מעשה אפה והעוף
אכל אתם מן־הסל מעל ראשי:
יט ויען יוסף ויאמר זה פתרנו
שלשת הסלים שלשת ימים הם:
כ בעוד שלשת ימים ישא פרעה
את־ראשך מעליך ותלה אותך על־
עץ ואכל העוף את־בשרך מעליך:
כא ויהי ביום השלישי יום הלדת
את־פרעה ויעש משתה לכל־
עבדיו וישא את־ראש שר
המשקים ואת־ראש שר האפים
בתוך עבדיו: כב וישב את־שר
המשקים על־משקהו ויתן הכוס

ל ויחד ורעיכך ד׳מנריס וא׳ פ״ם ווי רעמורים •

יא מלרע ומי׳ פתחי ככור תקתיות •

ד׳פתסין ומי׳ מלא כנפטיס פתור דסנרי

יג מלא כלים׳ וכר׳

ב׳כ׳ מסר וא׳ מלא דין מסר

על כף

ויהב

ויתיבינך על־שמושך ותתן כפא־
דפרעה בידיה כהלכתא קדמיתא
דהויתא משקי ליה: אלהין
תתדכרינני עמך כד יוטיב לך
ותעביד כען עמי טיבו ותתבר־עלי
קדם־פרעה ותפקנני מן־בית־
אסירי הדין: ארי מיגנב גניבנא
מארע עבראי ואף־הכא לא־
עבדית מדעם ארי־מגיאו יתי בבית
אסירי: וחזא רב־נחתומי ארי־
יאות פשר ואמר ליוסף אף־אנא
בחלמי והא תלתא סלין דחירו על־
רישי: ובסלא עלאה מכל מיכלא
דפרעה עובד נחתום ועופא אכיל
יתהון מן־סלא מעלוי רישי:
ואתיב יוסף ואמר דין פושרניה
תלתא כלין תלתא יומין איכון:
בסוף תלתא יומין יעדי פרעה ית־
רישך מיגך ויצלוב יתך על־צליבא
ויכול עופא ית־בשרך מיגך:
והוה ביומא תליתאה יום בית־
ולדא דפרעה ועבד משתיא לכל־
עבדוהי ואדכר ית־רישי רב שקי
וית־ריש רב נחתומי בגו עבדוהי:
ואתיב ית־רב שקי על־שקיותיה

לשון חשבון כשיפקוד שאר עבדיו לשרת לפניו בשעודה ימנה אותך עמהם: כך׳
יד כשים שלך ומושבך: אם זכרתני אתך׳ אשר אם זכרתני אתך מאחר שייטב לך: ועשית
טו כא עמדי חסד׳ אין כא תלא לשון בקשה׳ סלי חורי׳ כלים של כגרים קלופים חורין
חורין ובמקומכו יש הרבה ודרך מוכרי פת כיסכין שקורין אובלי״ש לתתם באותם כלים:
כב יום הולדת את פרעה׳ יום לידתו וקורין לו יום גיכוביא ולשון הולדת לפי שאין הולד
כולד שא עי״ אחרים שהיה מולדת את האשה ועל כן היא נקראת מולדת וכן ומולדותיך
ביום הולדת אותך וכן אחרי הוכנס את הכנע שכיבוסו עי״ אחרים: ויש את ראש וגו׳

מכאם

כי אם שבק יוסף ית רוחצניה דלעיל ונקט רוחצניה דבר נש ואמר לרב
מזוגיא אלהין תדכרינני עמך כד ייטב לך ותעבד כדון עמי טיבו ותדכר
עלי קדם פרעה ותהנפיקינני מן בית אסירי הדין: כי ארום מגנב
איתגניבית מן ארעא דעיבראי ואוף הכא לא עבדית מדעם כיש ארום
שויאו יתי בבית אסירי: וירא וחמא רב נחתומי ארום יאות פשר
דהוא חמא פושרן חילמא דחבריה ושרי למללא בלשון רוגזא ואמר
ליוסף אוף אנא הוית חמי בחלמי ירושלמי
והא תלתא סלין דריפתא קבטון
על ריש:

ירושלמי

והא תלת סלין דריפתא קבטון
על ריש: ובסל ובסלא עלאה מכל
תפנוקי מיכל פרעה עובד נחתום
דעופא אכיל יתהום מן סלא מעילוי
דישי: ויען ואתיב יוסף ואמר
דין הוא פושרניה תלתי סליא
תלתי שעבודיא הינון דעתידין
בית ישראל למשתעבדא ואנת רב
נחתומיה תקבל אגר ביש על
חלמך ביש דחלמת ופשר ליה
יוסף ית מה דשפר בעינוי ואמר
ליה דין לך פושרניה תלתא סליא
תלת יומין הינון לקטלך: בעוד
בסוף תלתא יומין יעדי פרעה
בסייפא ית רישך מעילוי גופך
ויצלוב יתך על קיסא וייכול עופא
ית בישרך מינך: ויהי והוה
ביום תליתאי יום גנוסא דפרעה
ועבד שירו לכל עבדוי ורומם ית
ריש רב מזוגיא וית ריש רב
נחתומיא בגו עבדוי: וישב
ואתיב ית רב מזוגיא על מזגיה
דאשתבח דלא הוה בעיטא ההיא

ואמר ליה תלת סליא אינון תלתא
שיעבודיא תקיפיא דעתידין
מערעא לבית ישראל בארעא
דמצרים בשינויא ובליבנויא ובכל
פולחנא דאפי ברא עתיד פרעה
מלכא דמצרים למהוי גזר גזירין
בישן על ישראל ורמי בניהון
בנהרא ברם פרעה יוביד וחילותיה
ישתיצון ובני ישראל יפקון פריקין
בריש גלי: ואת רב נחתומא
תקביל פורענות די חלימית
חילמא בישא הדין ופתרוניה
דחילמא לא הוה יוסף ידיע ליה
ומן בתר כן פתר ליה יוסף היך מה
שפר באפוי ואמר ליה יוסף דין
הוא פתרוניה דחלמא תלת סליא
תלת יומין אינון:

מכלים עם שאר עבדיו שהיה מוכה המשרתים שישרתו לו בסעודתו וזכר את שלו בתוכם

עַל־כַּף פַּרְעֹה׃ כב וְאֶרֶת שֵׁר הָאֹפִים תָּלָה כַּאֲשֶׁר פָּתַר לָהֶם יוֹסֵף׃ כג וְלֹא־זָכַר שַׂר הַמַּשְׁקִים אֶת־יוֹסֵף וַיִּשְׁכָּחֵהוּ׃

וְיַהֲב כַּסָּא עַל־יְדָא דְּפַרְעֹה׃ רַב נַחְתּוֹמֵי צְלֵב כְּמָא דְּפַשַׁר לְהוֹן יוֹסֵף׃ וְלָא אַדְכַּר רַב־שָׁקְיָתָא יוֹסֵף וְאַנְשֵׁיהּ׃

קי״ב · ונ״ק · פימן׃

פ פ פ פ

מא

ג ורל פתידס על שפת י׳

וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתַיִם יָמִים וּפַרְעֹה חֹלֵם וְהִנֵּה עֹמֵד עַל־הַיְאֹר׃ ב וְהִנֵּה מִן־הַיְאֹר עֹלֹת שֶׁבַע פָּרוֹת יְפוֹת מַרְאֶה וּבְרִיאֹת בָּשָׂר וַתִּרְעֶינָה בָּאָחוּ׃ ג וְהִנֵּה שֶׁבַע פָּרוֹת אֲחֵרוֹת עֹלוֹת אַחֲרֵיהֶן מִן־הַיְאֹר רָעוֹת מַרְאֶה וְדַקּוֹת בָּשָׂר וַתַּעֲמֹדְנָה אֶצֶל הַפָּרוֹת עַל־שְׂפַת הַיְאֹר׃ ד וַתֹּאכַלְנָה הַפָּרוֹת רָעוֹת הַמַּרְאֶה וְדַקֹּת הַבָּשָׂר אֶת שֶׁבַע הַפָּרוֹת יְפֹת הַמַּרְאֶה וְהַבְּרִיאֹת וַיִּקַץ פַּרְעֹה׃ ה וַיִּישָׁן וַיַּחֲלֹם שֵׁנִית וְהִנֵּה שֶׁבַע שִׁבֳּלִים עֹלוֹת בְּקָנֶה אֶחָד בְּרִיאוֹת וְטֹבוֹת׃ ו וְהִנֵּה שֶׁבַע שִׁבֳּלִים דַּקּוֹת וּשְׁדוּפֹת קָדִים צֹמְחוֹת אַחֲרֵיהֶן׃ ז וַתִּבְלַעְנָה הַשִׁّבֳּלִים הַדַּקּוֹת

יג מפר

יאור היאור כל לא נזייתא מפר

כהן

וְהוֹא מִסּוּף תְּרֵתֵין שְׁנִין וּפַרְעֹה חֲלִים וְהָא קָאֵים עַל נַהֲרָא׃ וְהָא מִן נַהֲרָא סָלְקָן שְׁבַע תּוֹרִן שַׁפִּירָן לְמֶחֱזֵי וּפַטִּימָן בְּשַׂר וְרַעְיָן בְּאָחוּא׃ וְהָא שְׁבַע תּוֹרִן אָחֳרָנִין סָלְקָן בַּתְרֵיהֶן מִן נַהֲרָא בִּישִׁן לְמֶחֱזֵי וְחַסִּירָן בְּשַׂר וְקָמָא לְקֹבֶלֵיהֶן דְּתוֹרְתָא עַל כֵּיף נַהֲרָא׃ וְאָכְלָא תּוֹרְתָא בִּישָׁן לְמֶחֱזֵי וְחַסִּירָן בְּשַׂר יָת שְׁבַע תּוֹרְתָא שַׁפִּירָן לְמֶחֱזֵי וּפַטִּימָתָא וְאִתְעַר פַּרְעֹה׃ וּדְמוּךְ וְחָלַם תִּנְיָנוּת וְהָא שְׁבַע שִׁבֹּלִין סָלְקָן בְּקָנְיָא חַד פַּטִּימָן וְטָבָן׃ וְהָא שְׁבַע שִׁבֹּלִין דַּקְיָן וּשְׁקִיפָן קָדוּם צַמְחָן בַּתְרֵיהֶן׃ וּבְלָעָא שִׁבֹּלַיָּא דַקְיָתָא יָת שְׁבַע שִׁבֹּלַיָּא פַּטִּימָתָא

את

כו כמו שלחו את לאם לשון מכין׃ ולא זכר שר המשקים׳ כו כיוס׃ וישכחהו׳ לאחר מכאן מפני שתלה בו יוסף לזוכרו הוזקק להיות אמור שתי שכים שכאמר אשרי הגבר אשר שם ה׳ מבטחו ולא פנה אל רהבים ולא בטח על מנרים הקרוקים לכב׃

חסלת וישב יעקב

ה ויהי מקץ׳ כתרגומו מסוף וכל לשון קץ סוף סוף׃ על היאור׳ כל שאר כהרוס איכס קרויין יאורים חוץ מכילוס מפני שכל הארץ עשוין יאורים ויאורים בידי אדם

ויהב כסא על ידא דפרעה: ואת שר
למקטליה היכמא דפשר לרהום
יוסף: ולא וכגין דשבק יוסף
חסדא דלעיל ואתרחיץ ברב
מזוגיא בבשר עביד בגין כן לא
אידכר רב מזוגיא ית יוסף
ואנשייה עד זמן די מטא קיצא מן
קדם ייי למחפרקא:

ויהי מקץ: והוה מסוף תרתין שנין עאל דוכרניה דיוסף קדם
מימרא דייי ופרעה הוה חליס והא קאי על נהרא: והנה
והא מן נהרא סלקן שבע תורתי
שפירן למיחמי ופטימן בשרא
ורעיין בגו גומיא: והנה והא
שבע תורתי חורנין סלקן מן נהרא כישן למיחמי וחסיין בבשרהון וקמן
לקובליהון דתורתי על כיף נהרא: ותאכלנה ואכלא תורתי דכישן
למיחמי וחסירן בכישריהון ית שבע תורתי דשפירן למיחמי ופטימתא
ואיתער פרעה מדמכיה: ויישן ודמיך וחמא חלמא תנינות והא שבעה
תובלי סלקן בקניא חד פטימן וטבן: והנה והא שבעא תובלי לקין ושקיפן
קידום צמחן בתריהון: ותבלענה ובלען תובליא לקייתא ית שבע
תובליא

וית רב נחתומי צלב דיעט
ירושלמי
שבק יוסף חסיא דלעיל וחסדא
דלרע וחסדא ולוי יתיה מבייתיה
דאבוי ואתרחץ ברב מזוגיא בבשר
עביד ובשר טעם כסא דמיתא ולא
אידכר כתבא דכתיב ומפרש ליט
יהוי גברא די יתרחיץ בבשרא
וישוי בשרא רחצוהי: וברוך יהוי
גברא די יתרחיץ בשם מימריה דייי ויהי מימריה דייי רוחצניה: מן
בגין כן לא אדכר רב מזוגיא ית יוסף ואנשי יתיה עד זמן דמטא קציה
למתפרקא:

פ פ פ

מקץ: והוה מסוף תרתין שנין עאל דוכרניה דיוסף קדם
מימרא דייי ופרעה הוה חליס והא קאי על נהרא: והנה
ירושלמי
והוא מן נהרא סלקן שבע תורתי
שפירן למיחמי ופטימן בשרא
ורעיין בגו גומיא: והנה והא
שבע תורתי חורנין סלקן מן נהרא כישן למיחמי וחסיין בבשרהון וקמן
לקובליהון דתורתי על כיף נהרא: ותאכלנה ואכלא תורתי דכישן
למיחמי וחסירן בכישריהון ית שבע תורתי דשפירן למיחמי ופטימתא
ואיתער פרעה מדמכיה: ויישן ודמיך וחמא חלמא תנינות והא שבעה
תובלי סלקן בקניא חד פטימן וטבן: והנה והא שבעא תובלי לקין ושקיפן
קידום צמחן בתריהון: ותבלענה ובלען תובליא לקייתא ית שבע
תובליא

אדם וכילום עולה בתוכה ומשקה אותם לפי שאין גשמים יורדין במצרים תדיר כשאר
ארצות: יפות מראה. מיומן הוא לימי שובע שהבריות כראות יפות זו לזו שאין עין
בריה נרה בחברתה: בחזו. בחנם מראשן כמו ישנא אחו: ודקות בשר. שיכלאם
בלעו לשון דק: ותאכלנה. כיון שתהא כל שמחת השבע כשכחת בימי הרעב: בקה.
אחד. שורל בלעו: בריאו. שאכום בלעו: שדופו. הלאיאם בלעו שקיפן קידום חבוטות
לשון משקוף החבוט תמיד עי הדלת המכה עליו. קדים. רוח מזרחית שקורין בישא:
הבריאו. שאכם בלעו: וקכה חלום. והכה כשלם חלום שלם לפניו והוכרך לפותרים:
ותפעם

לוי

כולם ספר

את שבע השבלים הבריאות
והמלאות ויקץ פרעה והנה
חלום: ח ויהי בבקר ותפעם
רוחו וישלח ויקרא את כל חרטמי
מצרים ואת כל חכמיה ויספר
פרעה להם את חלמו ואין פותר
אותם לפרעה: ט וידבר שר
המשקים את פרעה לאמר את
חטאי אני מזכיר היום: י פרעה
קצף על עבדיו ויתן אתי במשמר
בית שר הטבחים אתי ואת שר
האפים: יא ונחלמה חלום
בלילה אחד אני והוא איש כפתרון
חלמו חלמנו: יב ושם אתנו
נער עברי עבד לשר הטבחים
ונספר לו ויפתר לנו את חלמתינו
איש כחלמו פתר: יג ויהי כאשר
פתר לנו כן היה אתי השיב על כני
ואתו תלה: יד וישלח פרעה
ויקרא את יוסף וירצהו מן הבור
ויגלח ויחלף שמלתיו ויבא אל
פרעה: טו ויאמר פרעה אל
יוסף חלום חלמתי ופתר אין אתו
ואני שמעתי עליך לאמר תשמע
חלום לפתר אתו: יז ויען יוסף
את פרעה לאמר בלעדי אלהים
יענה את שלום פרעה: יח וידבר
פרעה אל יוסף בחלמי הנני עמד

שני

על

אנא

פטימתא ומליתא ואיתעי פרעה
והא חלמא: ונהוה בצפרא
ומטרפא רוחיה ושלח וקרא ית
כל חרשי מצרים וית כל חכימהא
ואישתעי פרעה להון ית חלמיה
ולית הפשר יתהון לפרעה:
ומליל רב שקי עם פרעה למימר
ית סורחני אנא מדכר יומא דין:
פרעה רגז על עבדוהי ויהב יתי
במטרא בית רב קטוליא יתי וית
רב נחתומי: וחלמנא חלמא
בליליא חד אנא והוא גבר כפושרן
חלמיה חלמנא: ותמן עמנא
עולים עברי עבדא לרב קטוליא
ואישתעינא ליה ופשר לנא ית
חלמנא גבר כחלמיה פשר:
והוה כמא דפשר לנא כן הוה יתי
אתיב על שמושי ויתיה צלב:
ושלח פרעה וקרא ית יוסף
וארהטוהי מן בית אסירי וספר ושנא
כסותיה ועאל לות פרעה:
ואמר פרעה ליוסף חלמא חלימית
ופשר לית ליה ואנא שמעית
עליך למימר דאת שמע חלמא
ותפשר יתיה: ואתיב יוסף ית
פרעה למימר לא מן חוכמתי אלהין
מן קדם ייתיב ית שלמה דפרעה:
ומליל פרעה עם יוסף בחלמי הא

אנא

ותפעם רוחו. ומטרפ רוחיה מקשקשת בתוכו כתנינון ובכבובל כגר לום ותתפעם רוחו לכי סהנו סס סתי פעימות סכת ת חלום והעלמת פתרונו: חרטומי. הבחרים בטימי מתים סגוזלין בעכמות: טימי. הן עכמות בלשון ארמי ובתנכ בית סהוא הלא

טימיא

תובַלַיָא פַּטִימָתָא ומַלְיָתָא וְאִיתְעַר פַּרְעֹה וְהָא הֲוָה חֶילְמָא: וידי
וַהֲוָה בְּצַפְרָא וּמְטַרְפָּא רוּחֵיהּ וְשַׁדַּר וְקָרָא יַת כָּל חַרְשֵׁי מִצְרָאֵי וְיַת כָּל
חַכִּימָהָא וְאִשְׁתְּעִי פַּרְעֹה לְהוֹם יַת חֶילְמַיָא וְלָא הֲוָה אֶפְשַׁר לְגֻבַר דִּי
יְפַשַּׁר יָתֵיהּ אֲרוּם מִן קֳדָם יְיָ אִסְתַּלַּק מִן בְּגַלַּל דִּי מָטָא זְמָנֵיהּ דְּיוֹסֵף
לְמִיפַּק מִן בֵּית אֲסִירֵי: וידבר וּמַלֵּיל רַבְּמִזִּיגָיָא קֳדָם פַּרְעֹה לְמֵימַר
יַת סוֹרְחָנֵיי אֲנָא מַדְכַּר יוֹמָא דֵּין: פרעה מִן קֳדָם יְיָ אִסְתַּלַּק דְּפַרְעֹה
רְגִיז עַל עַבְדּוֹי וִיהַב יָתִי בְּמַטְרָא בֵּי רַב סַפּוּקְלַטּוֹרְיָא יָתִי וְיַת רַב נַחְתּוֹמֵי:
ונחלמה וְחַלְמָנָא חֵילְמָא בְּלֵילְיָא חַד אֲנָא וְהוּא גֻּבַר חֵילְמֵיהּ וּפוֹשְׁרָן
חֶלְמָא דְּחַבְרֵיהּ חַלְמָנָא: ושם וְתַמָּן עִמָּנָא טַלְיָא עִיבְרָאִי עַבְדָּא
לְרַב סַפּוּקְלַטּוֹרְיָא וְאִשְׁתְּעִינָא לֵיהּ וּפַשַּׁר לָנָא יַת חֶילְמָנָא גֻּבַר הֵי כְּפוֹשְׁרָן
חֵילְמֵיהּ פָּשַׁר: ויהי וַהֲוָה הֵיכְמָא דְּפַשַּׁר לָנָא כְּדֵין הֲוָה יָתִי אוֹתִיב
בְּמִילֵיהּ עַל סִדְרִי שִׁימוּשִׁי וְיָתֵיהּ צְלָב: וישלח וְשַׁדַּר פַּרְעֹה וּקְרָא יַת
יוֹסֵף וְדַלּוּגֵיהּ מִן בֵּית אֲסִירֵי וְסַפַּר וְשַׁנִּי כְּסוּתֵיהּ וְעָל לְוָת פַּרְעֹה: ויאמר
וַאֲמַר פַּרְעֹה לְיוֹסֵף חֶלְמָא חֲלֵימִית וּמְפַשַּׁר לֵית יְתֵיהּ וַאֲנָא שְׁמִעִית עֲלָךְ
לְמֵימַר אִין אַנְתְּ שָׁמַע חֵילְמָא אַנְתְּ פְּשַׁר לֵיהּ: ויען וְאָתִיב יוֹסֵף יַת
פַּרְעֹה לְמֵימַר בַּר מִינִי לָא אִית גְּבַר דְּפַשַּׁר חֶלְמִין בְּרַם מִן קֳדָם יְיָ
יְתוּתַב שְׁלָמָא דְּפַרְעֹה: וידבר וּמַלֵּיל פַּרְעֹה עִם יוֹסֵף לְמֵימַר חֲמִי

הוית

טמיא מלא עצמות: ואין פותר אותם לפרעה. פותרים היו אותם אבל לא לפרעה
שלא היה קולן ככם באזניו ולא היה לו קורת רוח בפתרונם שהיו אומרים שבע
בכות אתה מוליד שבע בכות אתה קובר: אין כפתרון חלומו. חלום הראוי יא
פת רון שכפתר לכו ודומה לו: כעֹר עברי עבד. אדורי הרשעים שאין טובתם שלמה יב
מזכירו בלשון בזיון. כעֹר שוטה ואין ראוי לגדולה. עברי אפילו לשונכו איכו מכיר.
עבד וכתוב בכימוסי מצרים שאין עבד מולך ולא לובש בגדי שרים: אין כחלומו. לפי יג
החלום וקרוב לעניכו: השיב על כני. פרעה הנזכר למעלה כמו שאמר פרעה קנף
על עבדיו הרי מקרא קצר לשון ולא פי מי השיב לפי שאין צריך לפרש מי השיב מי שבידו
להשיב והוא פרעה וכן דרך כל מקראות קצרים על מי שעליו לעשות הם בותמים את
הדבר: מן הבור. מן בית הסוהר שהוא עשוי כמין גומא וכן כל בור שבמקרא לשון
גומא הוא ואף אם אין בו מים קרוי בור פוש"א בלעז: וינלח. מפני כבוד המלכות:
תשמע חלום לפתור אותו. תאזין ותבין חלום לפתור אותו: תשמע. לשון הבנה מו
והאזנה כמו שומע יוסף אשר לא תשמע לשונו אכטויכלרא בלעז: בלעדי. אין החכמה יז
משלי

עַל־שְׂפַת הַיְאֹר׃ יט וְהִנֵּה מִן־
הַיְאֹר עֹלוֹת שֶׁבַע פָּרוֹת בְּרִיאוֹת
בָּשָׂר וִיפַת תֹּאַר וְתַרְעִינָה בָּאָחוּ׃
יט וְהִנֵּה שֶׁבַע־פָּרוֹת אֲחֵרוֹת
עֹלוֹת אַחֲרֵיהֶן דַּלּוֹת וְרַעוֹת תֹּאַר
מְאֹד וְרַקּוֹת בָּשָׂר לֹא־רָאִיתִי כָהֵנָּה
בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם לָרֹעַ׃
כ וַתֹּאכַלְנָה הַפָּרוֹת הָרַקּוֹת
וְהָרֵעוֹת אֶת שֶׁבַע הַפָּרוֹת
הָרִאשֹׁנוֹת הַבְּרִיאֹת׃ כא וַתָּבֹאנָה
אֶל־קִרְבְּנָה וְלֹא נוֹדַע כִּי־בָאוּ אֶל־
קִרְבְּנָה וּמַרְאֵיהֶן רַע כַּאֲשֶׁר בַּתְּחִלָּה
וָאִיקָץ׃ כב וָאֵרֶא בַּחֲלֹמִי וְהִנֵּה
שֶׁבַע שִׁבֳּלִים עֹלֹת בְּקָנֶה אֶחָד
מְלֵאוֹת וְטֹבוֹת׃ כג וְהִנֵּה שֶׁבַע
שִׁבֳּלִים צְנֻמוֹת דַּקּוֹת שְׁדֻפוֹת קָדִים
צְמִחוֹת אַחֲרֵיהֶם׃ כד וַתִּבְלַעְנָה
הַשִּׁבֳּלִים הַדַּקּוֹת אֶת שֶׁבַע הַשִّבֳּלִים
הַטֹּבוֹת וָאֹמַר אֶל־הַחַרְטֻמִּים וְאֵין
מַגִּיד לִי׃ כה וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־
פַּרְעֹה חֲלוֹם פַּרְעֹה אֶחָד הוּא אֶת
אֲשֶׁר הָאֱלֹהִים עֹשֶׂה הִגִּיד לְפַרְעֹה׃
שֶׁבַע פָּרֹת הַטֹּבֹת שֶׁבַע שָׁנִים הֵנָּה
וְשֶׁבַע הַשִּׁבֳּלִים הַטֹּבֹת שֶׁבַע שָׁנִים
הֵנָּה חֲלוֹם אֶחָד הוּא׃ כו וְשֶׁבַע
הַפָּרוֹת הָרַקּוֹת וְהָרָעֹת הָעֹלֹת
אַחֲרֵיהֶן שֶׁבַע שָׁנִים הֵנָּה וְשֶׁבַע
הַשִּׁבֳּלִים הָרֵקוֹת שְׁדֻפוֹת הַקָּדִים
יִהְיוּ שֶׁבַע שְׁנֵי רָעָב׃ כז הוּא
הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל־פַּרְעֹה אֲשֶׁר
הָאֱלֹהִים עֹשֶׂה הֶרְאָה אֶת־פַּרְעֹה׃
כח הִנֵּה שֶׁבַע שָׁנִים בָּאוֹת שָׂבָע

גדול

אֲנָא קָאִים עַל־כֵּיף נַהֲרָא׃ וְהָא
מִן־נַהֲרָא סָלְקָן שְׁבַע תּוֹרָן פַּטִּימָן
בְּשַׂר וְשַׁפִּירָן לְמֶחְזֵי וְרַעְיָן בְּאַחוּא׃
וְהָא שְׁבַע־תּוֹרָן אוּחֳרָנַיִן סָלְקָן
בַּתְרֵיהֹן חֲסִינָן וּבִישָׁן לְמֶחְזֵי לַדְּדָא
וַחֲסִירָן בְּשַׂר לָא־חֲזִתִי דְּכוֹתְהֹן
בְּכָל־אַרְעָא דְּמִצְרַיִם לְבִישׁוּ׃
וְאָכְלָא תּוֹרָתָא חֲסִיכָתָא וּבִישָׁתָא
יָת שְׁבַע תּוֹרָתָא קַדְמָיָתָא פַּטִּיפָתָא׃
וְעָלָא לְמֵעֵיהֹן וְלָא אִיתְיְדַע אֲרֵי
עָלוּ לְמֵעֵיהֹן וּמַחֲזֵיהֹן בִּישׁ כְּדְ
בְּקַדְמִיתָא וְאִתְעֲרִית׃ וַחֲזֵית
בְּחֶלְמִי וְהָא שְׁבַע שִׁבְּלִין סָלְקָן
בְּקַנְיָא חַד מְלֵין וְטָבָן׃ וְהָא שְׁבַע
שִׁבְּלִין נְצָן לְקַיְין שְׁקִיפָן קָדוּם צְמָחָן
בַּתְרֵיהֹן׃ וּבְלָעָא שִׁבְּלַיָּא לְקַיְיתָא
יָת שְׁבַע שִׁבְּלַיָּא טָבָתָא וְאֲמָרִית
לְחַרְטֻמַיָּא וְלֵית דְּמַחְוֵי לִי׃ וְאֲמַר
יוֹסֵף לְפַרְעֹה חֶלְמָא דְּפַרְעֹה חַד
הוּא יָת דִּי עָתִיד לְמֶעְבַּד חַוִּי
לְפַרְעֹה׃ שְׁבַע תּוֹרָתָא טָבָתָא
שְׁבַע שְׁנַיָּא אִינִין וְשִׁבְעָא שִׁבְּלַיָּא
טָבָתָא שְׁבַע שְׁנַיָּא אִינִין חֶלְמָא חַד
הוּא׃ וְשִׁבְעָא תּוֹרָתָא חֲסִיכָתָא
וּבִישָׁתָא דְּסָלְקָא בַּתְרֵיהֹן שְׁבַע
שְׁנַיָּא אִינִין וְשִׁבְעָא שִׁבְּלַיָּא לְקַיְיתָא
דְּשִׁקִיפָן קָדוּם יְהוֹיְין שְׁבַע שְׁנֵי
כַּפְנָא׃ הָוָא פְּחָגְמָא דִּי מַלִּילִית
עַם־פַּרְעֹה דִּי עָתִיד לְמֶעְבַּד אַחֲזֵי
לְפַרְעֹה׃ הָא שְׁבַע שְׁנַיָּא אָתַיִן
שׂוּבְעָא רַבָּא בְּכָל־אַרְעָא דְּמִצְרַיִם׃

ויקומון

ל כתיב רש
ל וחסר

ג כ מלא וח
חסר

ם פתחין
כליסב

ל חס כתיב
כעכין
כ חד מלא ורין
חסר

ל חסר

ד חסר כליסב

ל חסר

שלישי

וְיִקוּמוּן שְׁבַע שְׁנֵי כַפְנָא בַּתְרֵיהֶן וְיִתְנְשֵׁי כָל שׂוּבְעָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרָיִם וְיִשֵׁיצֵי כַפְנָא יַת עַמָּא דְּאַרְעָא: וְלָא יִתְיְדַע שׂוּבְעָא בְּאַרְעָא מִן־ גְּדוֹל בְּכָל אֶרֶץ מִצְרָיִם: ל וְקָמוּ שֶׁבַע שְׁנֵי רָעָב אַחֲרֵיהֶן וְנִשְׁכַּח כָּל־ הַשָּׂבָע בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְכִלָּה הָרָעָב אֶת־הָאָרֶץ: לא וְלֹא־יִוָּדַע הַשָּׂבָע

קדם יונתן בן עוזיאל

חֲוִית בְּחֶלְמִי הָא אֲנָא קָאֵי עַל כֵּיף נַהֲרָא: והנה וְהָא מִן נַהֲרָא סַלְקָן שְׁבַע תּוֹרְתֵי פַּטִימָן בְּשַׂר וְשַׁפִּירָן לְמֶחֱמֵי וְרַעְיָין בְּגוֹ גּוּמַיָּא: והנה וְהָא שְׁבַע תּוֹרְתֵי חוֹרָנִין סַלְקָן בַּתְרֵיהֶן חֲשִׁיכָן וּבִישָׁן לְמֶחֱמֵי לַחֲדָא וְחַסְיָין בְּבִישׁוּתְהוֹן לָא חָמִית דְּכִוָתְהוֹן בְּכָל אַרְעָא דְּמִצְרַיִם לְבִישׁוּ: ותאכלן וַאֲכִילָן תּוֹרְתֵי חֲשִׁיכָתָא וּבִישָׁתָא יַת שְׁבַע תּוֹרְתֵי קַמָּיָתָא וּפַטִימָתָא: ותבאנה וְעָלָא לְמֵעֱהֶן וְלָא אִשְׁתְּמוֹדַע אֲרוּם עָלָן לְמֵעֱהֶן וּמֶחֱמֵהֶן בִּישׁ הֵי בְּדֶ בְּקַדְמֵיתָא וְאִיתְעָרִית: ואראה וַחֲמִית בְּחֶלְמִי וְהָא שְׁבַע שׁוּבְלִין סַלְקָן בְּקָנְיָא חַד מַלְיָין וְטָבָן: והנה וְהָא שְׁבַע תּוּבְלֵי נְצָן לַקְיָין שְׁקִיפָן קִידוּם צָמְחָן בַּתְרֵיהֶן: ותבלען וּבָלְעָן תּוּבְלַיָּא לַקְיָיתָא יַת שְׁבַע תּוּבְלַיָּא טַבְתָּא וַאֲמַרִית לְחַרְטֻמַיָּא וְלֵית דְּמִתְנֵי לִי: ויאמר וַאֲמַר יוֹסֵף לְפַרְעֹה חֵילְמָא דְּפַרְעֹה חַד הוּא מָה דַּיְיָ עָתִיד לְמֶעְבַּד תְּנִי לְפַרְעֹה: שבע שְׁבַע תּוֹרָתָן טַבָתָן שְׁבַע שְׁנַיָּא אִינִין מִבְּשָׂרָן וְשִׁבְעָ שׁוּבְלַיָּא טַבְתָּא שְׁבַע שְׁנַיָּא הָאִלֵּין אִינִין מִבְּשָׂרָן חוּלְמָא חַד הוּא: ושבע וְשִׁבְעָ תּוֹרָתָא כְּחִישָׁתָא וּבִישָׁתָא דְּסַלְקָן בַּתְרֵיהֶן שְׁבַע שְׁנַיָּא חוֹרָנַיָּתָא אִינִין מִבְּשָׂרָן וְשִׁבְעָ שׁוּבְלַיָּא לַקְיָיתָא שְׁקִיפָן קִידוּם הֵם הָכִי מִבְּשָׂרָן דִּיהַוְיִין שְׁבַע שְׁנֵי כַפְנָא: הוא הוּא פִּתְגָמָא דְּמַלֵּילִית עִם פַּרְעֹה מָה דַּיְיָ עָתִיד לְמֶעְבַּד אַחֲוֵי יַת פַּרְעֹה: הנה הָא שְׁבַע שְׁנַיָּא אֲתַיִן שׂוּבְעָא רַבָּא בְּכָל אַרְעָא דְּמִצְרַיִם: וקמו וְיִקוּמוּן שְׁבַע שְׁנֵי כַפְנָא מִן בַּתְרֵיהוֹן וְיִתְנְשֵׁי כָל שׂוּבְעָא דַּהֲוָה בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם וְיִשֵׁיצֵי כַפְנָא יַת דַּיָּרֵי אַרְעָא: ולא

ולא

משלי אלף אלהים יעכה ויתן עכייה בפי לחלום פרעה: דלות. כחוסות כמו מדוע יט
אתה ככה דל דאמכון: ורקות בשר. כל לשון רקות שבמקרא חסרין בשר ובלעז
בלוש"ם: נכומות. נוכמא בלשון ארמי פלע הרי הן כעין בלי לחלוח ויבשות כפלע כנ
ותרגומו כגן לקיין כגן אין בהן אלא הכן לפי שכתרוקנו מן הזרע: שבע שכים ושבע כנ
שכים. כלן איכן אלא שבע: ואשר כשכה החלום פעמים לפי שהדבר מזומן כמו שפירש
לו בסוף ועל השכות החלום וגומר: וכשכה כל הזבע. הוא פתרון הכליעה: ולא נא נא

בָּאָרֶץ מִפְּנֵי הָרָעָב הַהוּא אַחֲרֵי־כֵן
כִּי־כָבֵד הוּא מְאֹד: לג וְעַל
ל״ג ומנא הִשְׁנוֹת הַחֲלוֹם אֶל־פַּרְעֹה פְּעָמָיִם
כִּי־נָכוֹן הַדָּבָר מֵעִם הָאֱלֹהִים
ל״ק ומהר הָאֱלֹהִים לַעֲשֹׂתוֹ:
לד וְעַתָּה יֵרֶא פַרְעֹה אִישׁ נָבוֹן
וְחָכָם וִישִׁיתֵהוּ עַל־אֶרֶץ מִצְרָיִם:
לה יַעֲשֶׂה פַרְעֹה וְיַפְקֵד פְּקִדִים
ד״כ חס וכ״מ עַל־הָאָרֶץ וְחִמֵּשׁ אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם
בְּשֶׁבַע שְׁנֵי הַשָּׂבָע: לו וְיִקְבְּצוּ
אֶת־כָּל־אֹכֶל הַשָּׁנִים הַטֹּבוֹת הַבָּאֹת
הָאֵלֶּה וְיִצְבְּרוּ־בָר תַּחַת יַד־פַּרְעֹה
פרעה דיוסף אֹכֶל בֶּעָרִים וְשָׁמָרוּ: לז וְהָיָה
קמן וכל מחר פתח כר מן ח כמתלי ומכע הָאֹכֶל לְפִקָּדוֹן לָאָרֶץ לְשֶׁבַע שְׁנֵי
פר יקכהו לקס׳ הָרָעָב אֲשֶׁר תִּהְיֶין בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם
וְלֹא־תִכָּרֵת הָאָרֶץ בָּרָעָב: לח וַיִּיטַב
הַדָּבָר בְּעֵינֵי פַרְעֹה וּבְעֵינֵי כָּל־
עֲבָדָיו: לט וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל־
עֲבָדָיו הֲנִמְצָא כָזֶה אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ
אֱלֹהִים בּוֹ: לט וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל־ רביעי
יוֹסֵף אַחֲרֵי הוֹדִיעַ אֱלֹהִים אוֹתְךָ
אֶת־כָּל־זֹאת אֵין־נָבוֹן וְחָכָם כָּמוֹךָ:
מ אַתָּה תִּהְיֶה עַל־בֵּיתִי וְעַל־
פִּיךָ יִשַּׁק כָּל־עַמִּי רַק הַכִּסֵּא אֶגְדַּל
מִמֶּךָּ: מא וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל־
יוֹסֵף רְאֵה נְתַתִּי אֹתְךָ עַל כָּל־אֶרֶץ
מִצְרָיִם: מב וַיָּסַר פַּרְעֹה אֶת־
מב ויתן

קֳדָם כַּפְנָא הַהוּא דִּיהֵי בָּתַר־כֵּן
אֲרֵי־תַקִּיף הוּא לַחֲדָא: וְעַל
דְּאִיתְנִי חֶלְמָא לְפַרְעֹה תַּרְתֵּין זִמְנִין
אֲרֵי־תַקִּין פִּתְגָמָא מִן־קֳדָם־יְיָ וּמוֹחֵי
יְיָ לְמַעְבְּדֵיהּ: וּכְעַן יֶחֱזֵי פַּרְעֹה
גֻּבַר סוֹכְלְתָן וְחַכִּים וִימַנְּיֵהּ עַל־
אַרְעָא דְּמִצְרָיִם: יַעְבֵּיד פַּרְעֹה
וִימַנֵּי מְהֵימְנִין עַל־אַרְעָא וְיִזְרַז יַת־
אַרְעָא דְּמִצְרַיִם בְּשִׁבְעָא שְׁנֵי שַׂבְעָא:
וְיִכְנְשׁוּן יַת־כָּל־עִבּוּר שְׁנַיָּא טָבָתָא
דְּאַתְיָין הָאִילֵּין וְיִצְרוּן־עִבּוּרָא
תְּחוֹת יַד־מְהֵימְנֵי־פַרְעֹה עִבּוּרָא
בְּקִירְוָיָא וְיִטְרוּן: וִיהֵי עִיבּוּרָא
גְנִין לְעַמָּא דְּאַרְעָא לְשִׁבְעָא שְׁנֵי
כַּפְנָא דִּי יְהוֹיְין בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם
וְלָא־יִשְׁתֵּיצֵי עַמָּא דְּאַרְעָא בְּכַפְנָא:
וְשִׁפַּר פִּתְגָמָא בְּעֵינֵי פַרְעֹה וּבְעֵינֵי
כָּל־עַבְדּוֹהִי: וַאֲמַר פַּרְעֹה
לְעַבְדָּהִי הֲנַשְׁכַּח כְּדֵין גֻּבַר דִּי רוּחַ־
נְבוּאָה מִן־קֳדָם־יְיָ בֵּיהּ: וַאֲמַר
פַּרְעֹה לְיוֹסֵף בָּתַר דְּהוֹדַע יְיָ יָתָךְ
יַת־כָּל־דָּא לֵית־סוֹכְלְתָן וְחַכִּים
כְּוָתָךְ: אַתְּ תְּהֵי־מְמַנָּא עַל־
בַּיְתִי וְעַל־מֵימְרָךְ יִתְּזַן כָּל־עַמִּי
לְחוֹד כּוּרְסִי־מַלְכוּתָא־הָדֵין אֵיהֵי־
יַקִּיר מִנָּךְ: וַאֲמַר פַּרְעֹה לְיוֹסֵף
חֲזִי דְּמַנִּית יָתָךְ עַל כָּל־אַרְעָא
דְּמִצְרַיִם: וְאַעְדֵּיהּ פַּרְעֹה יַת־
עיזקתיה

לב יודע השבע. הוא פתרון ולא כודע כי באו אל קרבכה: ככון. מזומן. בשבע שכים הטובות כאמר הגיד לפרעה לכי שהיה סמוך. ובשבע שני רעב כאמר הראה אל פרעה לפי

וְלָא יְתִידַע שׁוּבְעָא דְהַוָה בְּאַרְעָא מִן כַּפְנָא הַהוּא דִיהֵי מִן בָּתַר כֵּן אֲרוּס
תַּקִיף הוּא לַחְדָא ועל וּמִן בְּגַלַל דְאִיתְנִי חֵילְמָא לְפַרְעֹה תַּרְתֵּין
זְמָנִין אֲרוּס תַּקִין פִּתְגָמָא מִן קֳדָם יְיָ ומוֹחִי יְיָ לְמֶעְבְּדֵיהּ : ועתה
וְכְדוֹן יֶחְמֵי פַּרְעֹה גְּבַר סוֹכְלְתָן
וְחַכִּים וְיַמְנִנֵיהּ עַל אַרְעָ דְמִצְרַיִם :

ירושלמי

יעשה יַעְבֵד פַּרְעֹה וְיַמְנֵי
אַפּוֹטְרוֹפִין עַל אַרְעָא וְיִפְקוֹן חַד
מִן חַמְשָׁא מִן כָּל עִבּוּרָא דְאַרְעָא
דְמִצְרַיִם בְּשִׁבְע שְׁנֵי שׁוּבְעָא :
ויקבצו וְיִכְנְשׁוּן יַת כָּל עִיבּוּר

ירושלמי

יַעְבִיד פַּרְעֹה וִימַנֵי יָתֵיהּ א
אַפִּיטְרוֹפּוֹס עַל אַרְעָא חַד מִן
חַמְשָׁא בְּאַרְעָא וִיפַלִיג דְמִצְרַיִם
בְּשִׁבְעָתֵי שְׁנֵי שָׁבְעָנָה :

שְׁנַיָא טַבְתָא דְאִתַיִין אִלֵּין וְיִצְבְּרוּן עִיבּוּרָא תְּחוֹת יַד אַפִּיטְרוֹפִין דְפַרְעֹה
וְיִשְׁוּן עִבּוּרָא בְּקִירְוַיָא דִינְטְרוּן : והיה וְיֵהֵי עִבּוּרָא גְנִיז בְּמַעֲ תָּא
בְּאַרְעָא לְמִזַן מִנֵיהּ בְּשִׁבְע שְׁנֵי כַּפְנָא דִיתֵיהֲוַיִין בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם וְלָא
יִשְׁתֵּצִי עַמָא דְאַרְעָא בְּכַפְנָא : וייטב וְשַׁפִּר פִּתְגָמָא קֳדָם פַּרְעֹה
וְקֳדָם כָּל עַבְדּוֹי : ויאמר וַאֲמַר פַּרְעֹה לְעַבְדּוֹי הֲנִשְׁכַּח כְּדֵין גְּבַר
דִי רוּחַ נְבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ בֵּיהּ : ויאמר וַאֲמַר פַּרְעֹה לְיוֹסֵף בָּתַר
דְאוֹדַע יְיָ יָתָךְ יַת כָּל דָא לֵית סוֹכְלְתָן וְחַכִּים כְּוָתָךְ : אתה אַנְתְּ
תְּהֵי אַפִּיטְרוֹפּוֹס עַל בֵּיתִי וְעַל גְּזֵירַת מֵימַר פּוּמָךְ יִתְזִינוּן כָּל עַמִי לְחוֹד
כּוּרְסִי מַלְכוּתָא אֶהֱא רַב מִנָּךְ : ויאמר וַאֲמַר פַּרְעֹה לְיוֹסֵף חֲמֵי
דְמַגִית יָתָךְ סַרְכָן עַל כָּל אַרְעָא דְמִצְרַיִם : ויסר וְאַעְדִי פַּרְעֹה יַת
עיזקתיה

לפי שהיה הלבר מופלג ורחוק כופל בו לשון מרלה : וחמש · כתרגומו ויזרזון וכן
ממושים : את כל אכל · שם דבר הוא לפיכך טעמו באלף וכקוד בפתח קטן ואוכל גר
שהוא פועל כנון כי כל אוכל חלב טעמו בכ׳ וכקוד קמץ קטן : תחת יד פרעה ·
וברשותו ובאוצרותיו : והיה האוכל · הגבור כשאל פקלון הנכון לקיום הארץ : הכמצא גו גם
בזה · הכשכח כדין אש כלך וכבקשכו הכמצא כמוהו : הכמצא לשון תמיהה וכן כל ה״א
המשמשת בראש תיבה וכקולה בחטף פתח : אין כבון וחכם כמוך · לבקש אים כבון גז
וחכם שאמרת לא כמצא כמוך : יש״ק · יתזן יתפרנס כל גרכי עמי יהיו כעשים על ידך מ
כמו בן משק ביתי וכמו כשקו כר גרגישון בלעז : רק הכסא · שיהו קורין לי מלך :
כסא · לשון שם המלוכה כמו וינדל את כסאו מכסאך : כתתי אותך · מכיתי יתך ואף מא
על פי כן לשון כתיכה הוא כמו ולתתך עליון בין לגדולה בין לשפלות כופל לשון כתיכה
עליו כמו בתתי אתכם בגזים ושפלים : ויסר את טבעתו · כתיכת טבעת המלך היא מב

ל׳ ויסר

ל׳ ומנא

נפנת פענח מעריקו גריק פנפע כפע תלוה פוטיפ׳ ענך כפעו פנס׳

כל

מ״ג

מ״ד

מ״ה

מ״ו

מ״ז

מ״ח

מ״ט

מ״ו

מ״א

מ״ב

עוזקתיה מעל ידיה ויהב יתה על ידא דיוסף ואלבש יתיה לבושין דבוץ
ושוי מניכא דדהבא על צווריה:
וירכ׳ וארכיב יתיה ברתיכא תניתא
דלפרעה והוו מכלסין לקדמוי
דין אבא למלכא רב בחכמתא
ורכיך בשניא ומני יתיה סרכן על
כל ארעא דמצרים: ויאמר

ירושלמי
והוו מקלסין קדמוי ואמרין יחי
אבוי דמלכא דרב בחוכמא ורכיך
בשניא:

ואמר פרעה ליוסף אנא פרעה מלכא ואנת אלקפטא ובר ממימרך לא
ירעים גבר ידיה למיסור זיני וית דיגליה למרכוב על סוסיא בכל ארעא
דמצרים: ויקרא ויקרא פרעה שמיה דיוסף גברא דטמירן מפרסם
ויהב ליה ית אסנת דילידת דינה לשכם ורביתה איתת פוטיפרע רבא
דשניס לאינתו ונפק יוסף שליט על ארעא דמצרים: ויוסף ויוסף
בר תלתין שנין בד קם קדם פרעה מלכא דמצרים ונפק יוסף מלות פרעה
ועבר רב ושליט בכל ארעא דמצרים: ותעש ואצלחת ארעא דכל
שובל עברמלי תרין קומצין בשבע שני שובעא עד דימלון כל אוצרייא:
ויקבוץ וכנש ית כל עבור שבע שני שובעא דהוו בארעא דמצרים
ויהב עיבורא בקרוייא עבור חקלי קרתא דבמיזרנהא כנש בגווה:
וליוסף וליוסף אתילידו תרין בנין עד לא עלת שתא דכפנא דילידת
ליה

דך בלשון ארמי מלך בהשותפין לא ריכא ולא בר ריכא׳ ובדברי אגדה דרש רבי יהודה
אברך זה יוסף שהוא אב בחכמה ורך בשני׳ אמר לו בן דורמסקית עד מתי אתה מעוות
עליכו את הכתובים אין אברך אלא לשון ברכים שהכל היו כוכפין ויושאין תחת ידו
כענין שנאמר וכתון אותו וגו׳: אני פרעה׳ שיש יכולת בידי לגזור גזרות על מלכותי מו
ואני גוזר שלא ירים איש ידו: בלעדיך׳ שלא ברשותך׳ דבר אחר אני פרעה אני אמיה
מלא ובלעדיך וגו׳ וזהו דוגמת רק הכסא: את ידו ואת רגלו׳ כתרגומו: נפכת מס
פעכא׳ מפרש הנפוכות ואין לפעכא דמיון במקרא: פוטיפרע׳ הוא פוטיפר ונקרא
פוטיפרע על שנסתרס מאליו לפי שחמל את יוסף: ותעש הארץ׳ כתרגומו מו
ואין לשון כעקר מלשון עשייה: לקמנים׳ קומץ על קומץ יד על יד היו אוכריס׳
אכל שדה העיר כתן בתוכה׳ שכל ארץ וארץ מעמדת פירותיה וכותכין בתבואה מעפר מא
המקום ומעמיד את התבואה מלירקב: עד כי חדל לספור׳ עד כי חדל לו הסופר
לספור והרי זה מקרא קצר: כי אין מספר׳ לפי שאין מספר והרי כי משמש בלשון דהא:
בערם תבא שבת הרעב׳ מכאן שאדם אסור לשמש מטתו בשני רעבון:

אָסְנַת בַּת־פּוֹטִי פֶרַע כֹּהֵן אוֹן׃ ס
כא וַיִּקְרָא יוֹסֵף אֶת־שֵׁם הַבְּכוֹר
מְנַשֶּׁה כִּי־נַשַּׁנִי אֱלֹהִים אֶת־כָּל־
עֲמָלִי וְאֵת כָּל־בֵּית אָבִי׃ כב וְאֵת
שֵׁם הַשֵּׁנִי קָרָא אֶפְרָיִם כִּי־הִפְרַנִי
אֱלֹהִים בְּאֶרֶץ עָנְיִי׃ כג וַתִּכְלֶינָה
שֶׁבַע שְׁנֵי הַשָּׂבָע אֲשֶׁר הָיָה בְּאֶרֶץ
מִצְרָיִם׃ כד וַתָּחֵלְנָה שֶׁבַע שְׁנֵי
הָרָעָב לָבוֹא כַּאֲשֶׁר אָמַר יוֹסֵף וַיְהִי
רָעָב בְּכָל־הָאֲרָצוֹת וּבְכָל־אֶרֶץ
מִצְרַיִם הָיָה לָחֶם׃ כה וַתִּרְעַב
כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּצְעַק הָעָם אֶל־
פַּרְעֹה לַלָּחֶם וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה לְכָל־
מִצְרַיִם לְכוּ אֶל־יוֹסֵף אֲשֶׁר יֹאמַר
לָכֶם תַּעֲשׂוּ׃ כו וְהָרָעָב הָיָה עַל
כָּל־פְּנֵי הָאָרֶץ וַיִּפְתַּח יוֹסֵף אֶת־כָּל־
אֲשֶׁר בָּהֶם וַיִּשְׁבֹּר לְמִצְרַיִם וַיֶּחֱזַק
הָרָעָב בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם׃ כז וְכָל־
הָאָרֶץ בָּאוּ מִצְרַיְמָה לִשְׁבֹּר אֶל־
יוֹסֵף כִּי־חָזַק הָרָעָב בְּכָל־הָאָרֶץ׃

מב א וַיַּרְא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ־שֶׁבֶר
בְּמִצְרָיִם וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְבָנָיו לָמָּה
תִתְרָאוּ׃ ב וַיֹּאמֶר הִנֵּה שָׁמַעְתִּי
כִּי יֵשׁ־שֶׁבֶר בְּמִצְרָיִם רְדוּ־שָׁמָּה
וְשִׁבְרוּ־לָנוּ מִשָּׁם וְנִחְיֶה וְלֹא נָמוּת׃
ג וַיֵּרְדוּ אֲחֵי־יוֹסֵף עֲשָׂרָה לִשְׁבֹּר
בר

ג׳ מלא
ר׳ מלא כאורי׳
רביעי
ל׳ ומלא
ל׳ מלא בתור׳
לכם תעשו כניסם כמילה תעשו׳ שלוש אותיות למול׃
מב
ג׳ וקלרע
כלם תכר כף קנ״ר

וְנִחֲתוּ אֲחֵי־יוֹסֵף עַסְרָא לְמִיזְבַּן
עִיבּוּרָא

דִּילְדַת־לֵיהּ אָסְנַת בַּרַת־פּוֹטִי פֶרַע
רַבָּא דְאוֹן׃ וּקְרָא יוֹסֵף יַת־שְׁמֵהּ
בּוּכְרָא מְנַשֶּׁה אֲרֵי־אַנְשִׁנִי יְיָ יַת־
כָּל־עֲמָלִי וְיַת כָּל־בֵּית אַבָּא׃ וְיַת
שְׁמֵהּ תִּנְיָנָא קְרָא אֶפְרַיִם אֲרֵי־אַפְשַׁנִי
יְיָ בְּאַרְעָא שְׁעַבּוּדִי׃ וּשְׁלִימָא שְׁבַע
שְׁנֵי שׁוּבְעָא דִּי הֲוָאת בְּאַרְעָא
דְּמִצְרַיִם׃ וּשְׁרִיאַת שְׁבַע שְׁנֵי
כַּפְנָא לְמֵיתֵי כְּמָא דִּי אֲמַר יוֹסֵף
וַהֲוָה כַּפְנָא בְּכָל־אַרְעָתָא וּבְכָל־
אַרְעָא דְּמִצְרַיִם הֲוָה לַחְמָא׃
וּכְפִינַת כָּל־אַרְעָא דְּמִצְרָיִם וְצוּחַ
עַמָּא קֳדָם־פַּרְעֹה עַל לַחְמָא וַאֲמַר
פַּרְעֹה לְכָל־מִצְרָאֵי אֵיזִילוּ לְוַת־
יוֹסֵף דִּי־יֵימַר לְכוֹן תַּעְבְּדוּן׃
וְכַפְנָא הֲוָה עַל כָּל־אַפֵּי אַרְעָא
וּפְתַח יוֹסֵף יַת־כָּל־אוֹצְרָיָא דִּי בְהוֹן
עִיבּוּרָא וְזַבִּין לְמִצְרָאֵי וְתַקִּיף כַּפְנָא
בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם׃ וְכָל־דַּיְרֵי
אַרְעָא אָתוּ לְמִצְרַיִם לְמִזְבַּן
עִיבּוּרָא מִן־יוֹסֵף אֲרֵי תַקִּיף כַּפְנָא
בְּכָל־אַרְעָא׃ וְחָזָא יַעֲקֹב אֲרֵי
אִית עִיבּוּר מִזְדַּבַּן בְּמִצְרַיִם וַאֲמַר
יַעֲקֹב לְבָנוֹהִי לְמָא תִתְחַזּוֹן׃
וַאֲמַר הָא שְׁמַעִית אֲרֵי אִית עִיבּוּרָא
מִזְדַּבַּן בְּמִצְרַיִם חוּתוּ לְתַמָּן וְזַבּוּנוּ־
לָנָא מִתַּמָּן וְנֵיחֵי וְלָא נְמוּת׃

יח ותרעב כל ארץ מצרים׳ שהרקיבה תבואתם שאכרו חוץ משל יוסף׃ אשר יאמר לכם תעשו׳ לפי שהיה יוסף אומר להם שימולו וכשבאו אצל פרעה ואומרים כך הוא אומר לכו אמר להם ולמה לא נברתם בר והלא הכריז לכם ששכי הרעב באים אמרו לו אפשר הרבה והרקיבה אמר להם אם כן כל אשר יאמר לכם תעשו הרי נזר על התבואה

והרקיבה

ליה אסנת דריבת בבית פוטיפרע רבא דטניס: ויקרא וקרא יוסף
ית שום בוכרא מנשה ארום אנשיני יי ית כל ליאותיוית כל בית אבא:
ואת וית שום תניין קרא אפרים ארום אמר תקיף יתי יי בארע סיגופי
והיכדין עתיד למתקוף בית אבא הכא בסיגופיהום: ותכלנה ושליתן
שבע שני שובעא דהוואה בארעא דמצרים: ותחילנה ושריאן
שבע שני כופנא למיתי יכמא דאמר יוסף והוה כפנא בכל ארעתא ובכל
ארעא דמצרים הוה לחמא: ותרעב וכפנת כל ארעא דמצרים
דלא הות מפקא בר זרעא וצוח עמא קדם פרעה בגין לחמא ואמר
פרעה לכל מצראי איזילו לות יוסף דיימר לכון תעבדון: ותרעב
וכפנא הות על כל אנפי ארעא ופתח יוסף ית כל אוצרין דבהון עיבורא
וזבין למצראי ותקף כפנא בארעא דמצרים: וכל הארץ וכל דיירי
ארעא עלו למצרים למיזבן עיבורא מן יוסף ארום תקיף כפנא בכל
ארעא: וירא וחמא יעקב ארום עלליא זבנין ומייתן עיבורא
ממצרים ואמר יעקב לבנוי למא דין אתון דחלין למיחות למצרים:
ויאמר ואמר הא שמעית ארום אית עיבורא מזדבן למצרים חותו תמן
וזבונו לנא מן תמן וניחי ולא נמות: ירדו ונחתו אחי יוסף עשרה
למיזבן

והרקיבה מה לא ינזור עליכו וכמות: על כל פני הארץ. מי הם פני הארץ אלו
העשירים: את כל אשר בהם. כתרגומו די בהון עיבורא: ושבור למצרים.
שבר לשון מכר ולשון קנין הוא כאן משמש לשון מכר. שברו לכו מעט אוכל. לשון
קנין. ואל תאמר איכו כי אם בתובלה שלף היין וחלב מציכו ולכו שברו בלא כסף
ובלא מחיר יין וחלב: וירא יעקב כי יש שבר במצרים. ומהיכן ראה והלא לא ראה אלא
שמע שנאמר הכה שמעתי וגו׳ מהו וירא ראה באסטרולוגיה של קדש שעדין יש לו
שבר במצרים ולא היתה כדואה ממש להודיעו בפירוש שזה יוסף: וכל הארץ באו מצרימה.
אל יוסף לשבור. ואם תדרשהו כמדרש היה צריך לכתוב לשבור מן יוסף: למה תתראו.
למה תראו עצמכם בפני בני ישמעאל ובני עשו כאלו אתם שבעים באותה שעה עדיין
היה להם תבואה. ומפי אחרים שמעתי שהוא לשון כחישה למה תהיו כחושים ברעב.
ודומה לו ומרוה גם הוא יורה: רדו שמה. ואל תאמר לכו רמו לאחים ועשר שנים
שנשתעבדו למצרים כמכין רדו: וירדו אחי יוסף. ואל כתב בני יעקב אלא שהיו
מתחרטים במכירתו וכתבו לבם להתנהג עמו באחוה ולפדותו בכל ממון שיפסקו עליהם
עשרה. מה תלמוד לומר והלא כתיב ואת בנימן אחי יוסף לא שלח אלא לענין האחוה
היו חלוקין לעשרה שלא היתה אחבת כלם ושנאת כלם שוה לו אבל לענין לשבור בר
כלם

בֶּר מִמִּצְרָיִם: י וְאֶת־בִּנְיָמִין
אֲחִי יוֹסֵף לֹא־שָׁלַח יַעֲקֹב אֶת־אֶחָיו
כִּי אָמַר פֶּן־יִקְרָאֶנּוּ אָסוֹן:
ס וַיָּבֹאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לִשְׁבֹּר
בְּתוֹךְ הַבָּאִים כִּי־הָיָה הָרָעָב בְּאֶרֶץ
כְּנָעַן: יא וְיוֹסֵף הוּא הַשַּׁלִּיט עַל־
הָאָרֶץ הוּא הַמַּשְׁבִּיר לְכָל־עַם
הָאָרֶץ וַיָּבֹאוּ אֲחֵי יוֹסֵף וַיִּשְׁתַּחֲווּ־
לוֹ אַפַּיִם אָרְצָה: יב וַיַּרְא יוֹסֵף
אֶת־אֶחָיו וַיַּכִּרֵם וַיִּתְנַכֵּר אֲלֵיהֶם
וַיְדַבֵּר אִתָּם קָשׁוֹת וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם
מֵאַיִן בָּאתֶם וַיֹּאמְרוּ מֵאֶרֶץ כְּנָעַן
לִשְׁבָּר־אֹכֶל: יג וַיַּכֵּר יוֹסֵף אֶת־
אֶחָיו וְהֵם לֹא הִכִּרֻהוּ: יד וַיִּזְכֹּר
יוֹסֵף אֶת הַחֲלֹמוֹת אֲשֶׁר חָלַם לָהֶם
וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מְרַגְּלִים אַתֶּם לְרְאוֹת
אֶת־עֶרְוַת הָאָרֶץ בָּאתֶם:
טו וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו לֹא אֲדֹנִי וְעֲבָדֶיךָ
בָּאוּ לִשְׁבָּר־אֹכֶל: טז כֻּלָּנוּ בְּנֵי
אִישׁ־אֶחָד נָהְנוּ כֵּנִים אֲנַחְנוּ לֹא־הָיוּ
עֲבָדֶיךָ מְרַגְּלִים: יז וַיֹּאמֶר
אֲלֵהֶם לֹא כִּי־עֶרְוַת הָאָרֶץ בָּאתֶם
לִרְאוֹת: יח וַיֹּאמְרוּ שְׁנֵים עָשָׂר
עֲבָדֶיךָ אַחִים אֲנַחְנוּ בְּנֵי אִישׁ־אֶחָד
בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וְהִנֵּה הַקָּטֹן אֶת־אָבִינוּ
הַיּוֹם וְהָאֶחָד אֵינֶנּוּ: יט וַיֹּאמֶר

אלהם

עִיבוּרָא מִמִּצְרַיִם: וְיַת־בִּנְיָמִין
אָחוּהִי דְיוֹסֵף לָא שְׁלַח יַעֲקֹב עִם־
אָחוּהִי אֲרֵי אֲמַר דִּילְמָא יְעָרְעִינֵיהּ
מוֹתָא: וְאַתּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִזְבֵּן
עִיבוּרָא כְּגוֹ עַלְיָא אֲרֵי הֲוָה כַּפְנָא
בְּאַרְעָא דִכְנָעַן: וְיוֹסֵף הוּא
דְשַׁלִּיט עַל־אַרְעָא הוּא מְזַבֵּן־
עִיבוּרָא לְכָל־עַמָּא דְאַרְעָא וְאַתּוּ
אָחֵי יוֹסֵף וּסְגִידוּ־לֵיהּ עַל־אַפֵּיהוֹן
עַל־אַרְעָא: וְחָזָא יוֹסֵף יַת־אָחוּהִי
וְאִישְׁתְּמוֹדַעִינוּן וְחָשִׁיב מַה־דְּמַלֵּיל
עִמְּהוֹן וּמַלֵּיל עִמְּהוֹן קָשְׁיָן וַאֲמַר
לְהוֹן מִנָּן אַתְּתוּן וְאָמְרוּ מֵאַרְעָא
דִכְנָעַן לְמִזְבֵּן עִיבוּרָא: וְאִשְׁתְּמוֹדַע
יוֹסֵף יַת־אָחוּהִי וְאִינוּן לָא־
אִשְׁתְּמוֹדְעוּהִי: וְאִדְכַּר יוֹסֵף יַת
חֶלְמַיָּא דַּהֲוָה חָלִים לְהוֹן וַאֲמַר
לְהוֹן אַלִּילֵי אַתּוּן לְמֶחֱזֵי יַת־בִּדְקָא
דְאַרְעָא אֲתֵיתוּן: וַאֲמַרוּ לֵיהּ לָא
רִבּוֹנִי וְעַבְדָּךְ אָתוּ לְמִזְבֵּן עִיבוּרָא:
כּוּלָּנָא בְּנֵי גַּבְרָא־חַד נַחְנָא כֵּיוָנִי
אֲנַחְנָא לָא־הֲווּ עַבְדָּךְ אַלִּילֵי:
וַאֲמַר לְהוֹן לָא אֲלָהִין־בִּדְקָא
דְאַרְעָא אֲתֵיתוּן לְמֶחֱזֵי: וַאֲמַרוּ
תְּרֵי עַסַר עַבְדָּךְ אַחַיָּי אֲנַחְנָא בְּנֵי
גַּבְרָא־חַד בְּאַרְעָא דִכְנָעַן וְהָא
זְעֵירָא עִם־אֲבוּנָא יוֹמָא־דֵין וְחַד

ליתוהי:

ל ומלה

ל וספר

כ סד מ"ל
זתר מכר
דלינב מלה

ר כלם לב אחד להם · בראשית רבה: פן יקראהו אסון · ובבית לא יקראהו אמר ר' אליעזר
כ בן יעקב מכאן שהשטן מקטרג בשעת הסכנה: בתוך הבאים · מטמיכין עצמן שלא
יכירום לפי שכוח להם אביהם שלא יתראו שלא תשלוט בהם עין הרע שכולם באים וכולם
נבוריס: ויתנכר לו אפיס · כשתעחו לו על פניהם וכן כל השתחואה פשוט ידים
ו ח ורגלים הוא: ויתנכר אליהם · כעשה להם כנכרי בדברים לדבר קשות: ויכר יוסף
וגו׳

לְמִזְבּוּן עִיבּוּרָא מִמִּצְרַיִם: ואת וְיַת בִּנְיָמִין אֲחוֹי דְּיוֹסֵף לָא שַׁדַּר
יַעֲקֹב עִם אָחוֹי אֲרוּם אָמַר דְּהָא הוּא טַלְיָא וּמִסְתַּפְּיָנָא דִּלְמָא יְאַרְעִינֵיהּ
מוֹתָא: ויבאו וְאָתוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל חַד בְּתַרְעָא חַד דְּלָא יִשְׁלוֹט
בְּהוֹן עַיְנָא בִּישָׁא כַּד יַיְעָלוּן כְּחַדָּא לְמִזְבּוּן בֵּינֵי כְּנַעֲנָאֵי דְּעָלוּן לְמִזְבּוּן
אֲרוּם הֲוָה כַּפְנָא בְּאַרְעָא דִּכְנָעַן: ויוסף וְיוֹסֵף הוּא הֲוָה שַׁלִּיט עַל אַרְעָא
וְיָדַע דְּאָחוֹי עָלִין לְמִזְבּוּן מִבֵּי נַטּוּרִין בְּתַרְעֵי קַרְתָּא לְמִכְתּוֹב כָּל דְּעָלִיל
בְּיוֹמָא הַהוּא שְׁמֵיהּ וְשֵׁם אֲבוֹי וְהוּא הֲוָה מִזְבַּן עִיבּוּרָא לְכָל עַמָּא
דְּאַרְעָא וְאָתוּ אֲחֵי יוֹסֵף וּבָלְשׁוּ בְּסַרְטַיְיתָא וּבְפַלְטַיְיתָא וּבְבָתֵּי פּוּנְדַקְתָּא
וְלָא אַשְׁכְּחוּהוּ וְעָלוּ לְבַיְתֵיהוֹן וְסִגְדוּ לֵיהּ עַל אַפֵּיהוֹם עַל אַרְעָא: וירא
וְחָמָא יוֹסֵף יַת אָחוֹי וְאִשְׁתְּמוֹדְעִינוּן וְאִתְעַבִּיד בְּעֵינֵיהוֹם כְּחַלּוּנָאֵי וּמַלֵּיל
עִמְּהוֹן מִלִּין קַשְׁיִין וְאָמַר לְהוֹם מִנָּן אַתְּרְתּוּן וַאֲמַרוּ מֵאַרְעָא דְּכְנָעַן
לְמִזְבַּן עִבּוּרָא: ויכר וְאִשְׁתְּמוֹדַע יוֹסֵף יַת אֲחוֹהִי דְּכַד אִתְפְּרַשׁ
מִנְּהוֹם הֲוָה לְהוֹם רוּשַׁם דְּקַן וְאִינוּן לָא אִשְׁתְּמוֹדְעוּהִי דְּלָא הֲוָת
לֵיהּ רוּשַׁם דְּקַן וְהַהִיא שַׁעְתָּא אִית לֵיהּ: ויזכר וּדְכִיר
יוֹסֵף יַת חֶלְמַיָּא דְּחָלַם עֲלֵיהוֹם וְאָמַר לְהוֹם אַלְּלֵי אַתּוּן לְמֶחְמֵי יַת עֶרְיַת
מַטְעִיתָא דְּאַרְעָא אֲתֵתוּן לְמֶחְמֵי: ויאמרו וַאֲמַרוּ לֵיהּ לָא רִבּוֹנִי
וְעַבְדָּךְ אֲתֵן לְמִזְבּוּן עִבּוּרָא: כלנו כֻּלָּנָא בְּנֵי גַּבְרָא חַד נַחְנָא
מְהֵימְנֵי אֲנַחְנָא לָא הֲווּ עַבְדָּךְ אַלְּלֵי: ויאמר וַאֲמַר לְהוֹן לָא אֱלָהֵן
עֶרְיַת מַטְעִיתָא אַרְעָא אֲתֵתוּן לְמֶחְמֵי: ואמרו וַאֲמַרוּ תְּרֵיסַר עַבְדָּךְ
אַחִין אֲנַחְנָא בְּנֵי גַּבְרָא חַד בְּאַרְעָא דְּכְנָעַן וְהָא זְעֵירָא עִם אֲבוּנָא יוֹמָא
דֵּין וְחַד נְפַק מִלְּוָתַן וְלֵית אֲנַחְנָא יְדָעִין מָה הֲוָה בְּסִפְיָה: ויאמר

ואמר

ענו׳ לפי שהניחס חתומי זקן: והס לא הכירוהו׳ שיצא מאצלס בלא חתימת זקן ועכשו
בא בחתימת זקן׳ ומדרש אגדה ויכר יוסף את אחיו כשנמסרו בידו הכיר שהס אחיו
ורחס עליהס: והס לא הכירוהו׳ כשנכנל בידס לכהונ בו אחוה: אשר חלס להס׳ ס
עליהס וידע שנתקיימו שהרי השתחוו לו: ערות הארץ׳ גלוי הארץ מהיכן היא נוחה
ליכנס: כמו את מקור׳ הערה וכמו ערוס וערוה׳ וכן כל ערוה שבמקרא לשון גלוי׳
ות״א בדקא דארעא כמו בדק הבית רעוע הבית אבל לא דקדק לפרשו אחר לשון המקר׳:
לא אדוני׳ לא תאמר כן והרי עבדיך באו לשבור אוכל: כלנו בני איש אחד נחנו׳ יא
מכונס בהס רוח הקדש וכללוהו עמהס שלש חוא בן אביהס: כנים׳ אמתיים כמו כן
דברת׳ כן נכות נלמד דוברות׳ ושברתו לא כן בדיו: כי ערות הארץ באתס לראות יב
שהרי נכנסתס בעשרה שערי העיר למה לא נכנסתס בשער אחד: ויאמרו שנים עשר יג
עבדיך ונוסף׳ ובשביל אותו אחד שאינכו נתפורנו נעיר לבקשו: הוא

אֱלֹהִים יוֹסֵף הוּא אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי
אֲלֵכֶם לֵאמֹר מְרַגְּלִים אַתֶּם:
בְּזֹאת תִּבָּחֲנוּ חַי פַּרְעֹה אִם־
תֵּצְאוּ מִזֶּה כִּי אִם־בְּבוֹא אֲחִיכֶם
הַקָּטֹן הֵנָּה: יז שִׁלְחוּ מִכֶּם
אֶחָד וְיִקַּח אֶת־אֲחִיכֶם וְאַתֶּם
תֵּאָסֵרוּ וְיִבָּחֲנוּ דִּבְרֵיכֶם הַאֱמֶת
אִתְּכֶם וְאִם־לֹא חַי פַּרְעֹה כִּי
מְרַגְּלִים אַתֶּם: יח וַיֶּאֱסֹף אֹתָם
אֶל־מִשְׁמָר שְׁלֹשֶׁת יָמִים:
יט וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹסֵף בַּיּוֹם
הַשְּׁלִישִׁי זֹאת עֲשׂוּ וְחיוּ אֶת־
הָאֱלֹהִים אֲנִי יָרֵא: כ אִם־כֵּנִים
אַתֶּם אֲחִיכֶם אֶחָד יֵאָסֵר בְּבֵית
מִשְׁמַרְכֶם וְאַתֶּם לְכוּ הָבִיאוּ שֶׁבֶר
רַעֲבוֹן בָּתֵּיכֶם: כא וְאֶת־אֲחִיכֶם
הַקָּטֹן תָּבִיאוּ אֵלַי וַיֶּאֱמְנוּ דִבְרֵיכֶם
וְלֹא תָמוּתוּ וַיַּעֲשׂוּ־כֵן: כב
וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו אֲבָל אֲשֵׁמִים
אֲנַחְנוּ עַל־אָחִינוּ אֲשֶׁר רָאִינוּ צָרַת
נַפְשׁוֹ בְּהִתְחַנְנוֹ אֵלֵינוּ וְלֹא שָׁמָעְנוּ
עַל־כֵּן בָּאָה אֵלֵינוּ הַצָּרָה הַזֹּאת:
כג וְיַעֲן רְאוּבֵן אֹתָם לֵאמֹר
הֲלוֹא אָמַרְתִּי אֲלֵיכֶם לֵאמֹר אַל־
תֶּחֱטְאוּ בַיֶּלֶד וְלֹא שְׁמַעְתֶּם וְגַם־
דָּמוֹ הִנֵּה נִדְרָשׁ: כד וְהֵם לֹא
יָדְעוּ כִּי שֹׁמֵעַ יוֹסֵף כִּי הַמֵּלִיץ
בֵּינָתָם: כה וַיִּסֹּב מֵעֲלֵיהֶם

פנגד ג׳ דכרים מעמו לו ויפטיו ויבכו ויפכרו · ששי

ג׳ מנה נתור

ויבך מלותהון

לַיתוֹהִי: וַאֲמַר לְהוֹן יוֹסֵף הוּא
דְּמַלֵּלִית עִמְּכוֹן לְמֵימַר אֲלִילִי
אַתּוּן: בְּדָא תִּתְבַּחֲנוּן חַי פַּרְעֹה
אִם־תִּיפְּקוּן מִיכָּא אֱלָהִין בְּמִיתֵי
אֲחוּכוֹן זְעִירָא הָכָא: שְׁלַחוּ
מִנְּכוֹן חַד וְיִדְבַּר יַת־אֲחוּכוֹן וְאַתּוּן
תִּיתְאַסְרוּן וְיִבְחַרוּן פָּת גְּמִכּוֹן
הַקְשׁוֹט אַתּוּן אֲמָרִין וְאִם־לָא חַי
פַּרְעֹה אֲרֵי אֲלִילֵי אַתּוּן: וְכִנְשׁ
יַתְהוֹן לְבֵית מַטְרָא תְּלָתָא יוֹמִין:
וַאֲמַר לְהוֹן יוֹסֵף בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה
דָּא עִיבִידוּ וְאִתְקַיְּמוּ מִן־קֳדָם־יְיָ
אֲנָא דָחֵיל: אִם־כֵּינִי אַתּוּן
אֲחוּכוֹן חַד יִתְאַסַּר בְּבֵית מַטְרַתְכוֹן
וְאַתּוּן אֵיזִילוּ אוֹבִילוּ עִיבוּרָא
דְּחַסִּיר בְּבָתֵּיכוֹן: וְיַת־אֲחוּכוֹן
זְעִירָא תֵּיתוּן לְוָתִי וְיִתְהֵמְנוּ
פִּתְגַמְכוֹן וְלָא תְּמוּתוּן וַעֲבַדוּ כֵן:
וַאֲמַרוּ גְּבַר לַאֲחוּהִי בְּקוּשְׁטָא
חַיָּבִין אֲנַחְנָא עַל־אֲחוּנָא דִּי חֲזֵינָא
כַּעֲקַת נַפְשֵׁיהּ כַּד־הֲוָא מִתְחַנָּן לָנָא
וְלָא קַבִּילְנָא מִינֵיהּ עַל־כֵּן אָתַת לָנָא
עַקְתָא הָדָא: וַאֲתִיב רְאוּבֵן יַתְהוֹן
לְמֵימַר הֲלָא אֲמַרִית לְכוֹן לְמֵימַר
לָא־תְּחוֹבוּן בְּעוּלֵימָא וְלָא
קַבִּילְתּוּן וְאַף דְּמֵיהּ הָא מִתְבַּעְיָה:
וְאִינוּן לָא יְדָעִין אֲרֵי שְׁמַע יוֹסֵף אֲרֵי
מְתוּרְגְּמָן הֲוָה בֵּינֵיהוֹן: וְאִסְתַּחַר

יד הוא אשר דברתי · הלבר אשר דברתי אליכם מרגלים הוא האמת והנכון זהו לפי פשוטו:
ומדרשו אל ואילו מנאתם אותו ויפקו עליכם ממון הרבה תפדוהו · אמרו לו הן · אל
ואם יאמרו לכם שלא יחזירוהו בשום ממון מה תעשו · אמרו לכך באנו להרוג או ליהרג
אמר להם הוא אשר דברתי אליכם להרוג בני השיר באתם · מכחש אני בגביע שלי ששכים

מכס

וַאֲמַר לְהוֹם יוֹסֵף הוּא דְּמַלִּילִית עִמְּכוֹן לְמֵימַר אַלִּילֵי אַתּוּן: בזאת
בְּהָדָא מִילָּא תִּתְבַּחְרוּן חַיֵּי דְּפַרְעֹה אִין תִּפְקוּן מִיכָּא אֱלָהֵן בִּדְיֵיתֵי אֲחוּכוֹן
קַלִּילָא הָכָא: שלחו פַּטְרוּ מִנְּכוֹן חַד וְיִדְבַּר יַת אֲחוּכוֹן וְאַתּוּן
תִּיתְאַסְרוּן וְיִתְבַּחְרוּן פִּתְגָמֵיכוֹן אִין קוּשְׁטָא עִמְּכוֹן וְאִין לָא חַיֵּי דְּפַרְעֹה
אֲרוּם אַלִּילֵי אַתּוּן: ויאסוף וּכְנַשׁ יַתְהוֹם לְבֵית מַטְרָא תְּלָתָא יוֹמִין:
ויאמר וַאֲמַר לְהוֹם יוֹסֵף בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה דָּא עֵיבִידוּ וְאִיתְקַיְּמוּ מִן
קָדָם יְיָ אֲנָא דָחִיל: אם כנים אִם מְהֵימְנִין אַתּוּן אֲחוּכוֹן חַד יִתְאַסַּר
בְּבֵית מַטְרַתְכוֹן וְאַתּוּן אֵיזִילוּ אוֹכִילוּ עִיבוּרָא דְזַבְנְתּוּן לְכַפְּיֵי בָתֵּיכוֹן:
ואת וְיַת אֲחוּכוֹן קַלִּילָא תַּיְיתוּן לְוָתִי וְיִתְהֵימִינוּן פִּתְגָמֵיכוֹן וְלָא
תְּמוּתוּן וְעָבְדוּ כֵן: ויאמרו וַאֲמַרוּ גְּבַר לְאָחוּי בְּקוּשְׁטָא חַיָּבִין
אֲנַחְנָא עַל אָחוּנָא דְּחַמִּינָא אֲנִיקֵי דְנַפְשֵׁיהּ כַּד הֲוָה מְפַיֵּס לָנָא וְלָא
קַבִּילְנָא מִנֵּיהּ בְּגִין כֵּן אָתַת לָנָא עַקְתָא הָדָא: ויען עָנָה יְהוּדָה
רְאוּבֵן וַאֲמַר הֲלָא אֲמַרִית יַתְכוֹן לְמֵימַר לָא תֵּיחַטּוּן בְּטַלְיָא וְלָא קַבֵּלְתּוּן
מִינִי וְאוּף אַדְמֵיהּ הָא מִתְבְּעֵי
מִינַן: והם וְאִינוּן לָא הֲווּ
יָדְעִין אֲרוּם שָׁמַע הֲוָה יוֹסֵף בְּלִישָׁן
בֵּית קוּדְשָׁא אֲרוּם הֲוָה מְנַשֵּׁר
לְמֶתּוּרְגְּמָן בֵּינֵיהוֹם: ויסב
וְהָדַר מְלַוְּתְהוֹן וּבְכָא וְתָב
לוותהום

ירושלמי

וְהִינוּן לָא הֲוָון יָדְעִין אֲרוּם הֲוָת
שְׁמִיעַ יוֹסֵף בְּלִשָׁן בֵּית קוּדְשָׁא
אֲרוּם הֵיךְ כְּמִתּוּרְגְּמָן הֲוָה מְנַשֵּׁה
קָאִים בֵּינֵיהוֹן:

מכס החריבו כרך גדול של שפס: חי פרעה. לא יהיה פרעה. כשהיה כשבע לשקרי טו
היה כשבע בחיי פרעה: לא תצלו מזה. מן המקום הזה: הלחם אתכם. לא אמת יו
אתכם. לפיכך הי׳ נקוד פתח שהוא כמו בלשון תימה: ולא לך תביאוהו חי פרעה יז
כי מרגלים אתם: משמר. בית האסורים: בבית משמרכם. שאתם אסורים בו עכשיו: יח
ואתם לכו הביאו. לבית אביכם: שבר רעבון בתיכם. מה שקניתם לרעבון אנשי כא
בתיכם: אכל. כתרגומו בקושטא. וראיתי בברלשית רבא לישנא דרומאה הוא כ
אכל ברס: ויאמנו דבריכם. יתקיימו כמו אמן אמן וכמו יאמן כא דבריך: כא כב
בלה אליכו. טעמו בבית לפי שהוא בלשון עברי שכבר בלה ותרגו׳ אתת לכא: ונם כג
דמו. אתין ונתן רבויין דמו ונס דם חזקן: והם לא ידעו כי שומע יוסף: מבין
לשונם ובפיו היו מדברים כן: כי המלין ביכותם. כי כשהיו מדברים עמו היה המלין
ביניהם היודע לשון עברי ולשון מצרי והיה מלין דברייהם ליוסף ודברי יוסף להם לבד
היו סבורים שאין יוסף מכיר בלשון עברי: המלין. זה מכשה: ויסוב מעליהם: כד

וַיֵּבְךְּ וַיָּשָׁב אֲלֵהֶם וַיְדַבֵּר אֲלֵהֶם
וַיִּקַּח מֵאִתָּם אֶת־שִׁמְעוֹן וַיֶּאֱסָר אֹתוֹ
לְעֵינֵיהֶם: כט וַיְצַו יוֹסֵף וַיְמַלְאוּ
אֶת־כְּלֵיהֶם בָּר וְלָהָשִׁיב כַּסְפֵיהֶם
אִישׁ אֶל־שַׂקּוֹ וְלָתֵת לָהֶם צֵדָה
לַדָּרֶךְ וַיַּעַשׂ לָהֶם כֵּן: לא וַיִּשְׂאוּ
אֶת־שִׁבְרָם עַל־חֲמֹרֵיהֶם וַיֵּלְכוּ
מִשָּׁם: לב וַיִּפְתַּח הָאֶחָד אֶת־
שַׂקּוֹ לָתֵת מִסְפּוֹא לַחֲמֹרוֹ בַּמָּלוֹן
וַיַּרְא אֶת־כַּסְפּוֹ וְהִנֵּה־הוּא בְּפִי
אַמְתַּחְתּוֹ: לג וַיֹּאמֶר אֶל־
אֶחָיו הוּשַׁב כַּסְפִּי וְגַם הִנֵּה
בְּאַמְתַּחְתִּי וַיֵּצֵא לִבָּם וַיֶּחֶרְדוּ אִישׁ
אֶל־אָחִיו לֵאמֹר מַה־זֹּאת עָשָׂה
אֱלֹהִים לָנוּ: לד וַיָּבֹאוּ אֶל־יַעֲקֹב
אֲבִיהֶם אַרְצָה כְּנָעַן וַיַּגִּידוּ לוֹ אֵת
כָּל־הַקֹּרֹת אֹתָם לֵאמֹר: לה דִּבֶּר
הָאִישׁ אֲדֹנֵי הָאָרֶץ אִתָּנוּ קָשׁוֹת וַיִּתֵּן
אֹתָנוּ כְּמְרַגְּלִים אֶת־הָאָרֶץ:
לו וַנֹּאמֶר אֵלָיו כֵּנִים אֲנַחְנוּ לֹא
הָיִינוּ מְרַגְּלִים: לז שְׁנֵים־עָשָׂר
אֲנַחְנוּ אַחִים בְּנֵי אָבִינוּ הָאֶחָד אֵינֶנּוּ
וְהַקָּטֹן הַיּוֹם אֶת־אָבִינוּ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן:
לח וַיֹּאמֶר אֵלֵינוּ הָאִישׁ אֲדֹנֵי
הָאָרֶץ בְּזֹאת אֵדַע כִּי כֵנִים אַתֶּם
אֲחִיכֶם הָאֶחָד הַנִּיחוּ אִתִּי וְאֶת־
רַעֲבוֹן בָּתֵּיכֶם קְחוּ וָלֵכוּ:
לט וְהָבִיאוּ אֶת־אֲחִיכֶם הַקָּטֹן
אֵלַי וְאֵרְעָה כִּי לֹא מְרַגְּלִים אַתֶּם כִּי
כֵנִים אַתֶּם אֶת־אֲחִיכֶם אֶתֵּן לָכֶם
וְאֶת־הָאָרֶץ תִּסְחָרוּ: מ וַיְהִי הֵם
מְרִיקִים שַׂקֵּיהֶם וְהִנֵּה־אִישׁ צְרוֹר־

5' ומלא

5' חסר ר"מסר ותרגל"ל בקורי ובספים דרל"

5' ומלא

כספו

מִלְּוַתְּהוֹן וּבְכָא וְתַב לְוַתְּהוֹן וּמַלִּיל
עִמְּהוֹן וּדְבַר מִלְּוַתְּהוֹן יַת־שִׁמְעוֹן
וַאֲסַר יָתֵיהּ לְעֵינֵיהוֹן: וּפַקֵּד
יוֹסֵף וּמְלוֹ יַת־מָנֵיהוֹן עִיבוּרָא
לְאָתְבָא כַּסְפֵיהוֹן גְּבַר לְסַקֵּין
וּלְמִתַּן לְהוֹן זְוָדִין לְאוֹרְחָא וַעֲבַד
לְהוֹן כֵּן: וּנְטָלוּ יַת־עִיבוּרְהוֹן
עַל־חֲמָרֵיהוֹן וַאֲזָלוּ מִתַּמָּן:
וּפְתַח חַד יַת־סַקֵּיהּ לְמִתַּן כִּיסְתָּא
לְחֲמָרֵיהּ בְּבֵית מְבָתָא וַחֲזָא יַת־
כַּסְפֵיהּ וְהָא־הוּא בְּפוּם טְוָעֲנֵיהּ:
וַאֲמַר לְאַחוֹהִי אִיתוֹתֵב כַּסְפִּי וְאַף
הָוָא בְּטוּעֲנִי וּנְפַק מַדָּע לְבָהוֹן
וּתְוָהוּ גְּבַר לְאַחוֹהִי לְמֵימַר מַה־דָּא
עֲבַד יְיָ לָנָא: וַאֲתוֹ לְוַת־יַעֲקֹב
אֲבוּהוֹן לְאַרְעָא דְכְנָעַן וְחַוְיוּ לֵיהּ
יַת כָּל־דְּעָרַע יַתְהוֹן לְמֵימַר:
מַלִּיל גַּבְרָא רְבוֹנָא דְאַרְעָא עִמָּנָא
קָשִׁין וִיהַב יַתְנָא כְּמַאֲלֵי אַרְעָא:
וַאֲמַרְנָא לֵיהּ כֵּיוָנִי אֲנַחְנָא לָא הֲוֵינָא
אֲלִילִי: תְּרֵי עַסְר אֲנַחְנָא אַחִין
בְּנֵי אֲבוּנָא חַד לֵיתוֹהִי וּזְעֵירָא
יוֹמָא־דֵין עִם־אֲבוּנָא בְּאַרְעָא
דְכְנָעַן: וַאֲמַר לָנָא גְּבַרָא
רִבּוֹנָא דְאַרְעָא בְּדָא אִדַּע אֲרֵי
כֵּיוָנִי אַתּוּן אַחוּכוֹן חַד שְׁבוּקוּ לְוָתִי
וְיַת־עִיבוּרָא דְחַסִּיר בְּבָתֵּיכוֹן סַבּוּ
וַאֲזִילוּ: וְאַיְתִיוּ יַת־אַחוּכוֹן
זְעֵירָא לְוָתִי וְאִדַּע אֲרֵי לָא אֲלִילִי
אַתּוּן אֲרֵי כֵּיוָנִי אַתּוּן יַת־אַחוּכוֹן
אֶתֵּן לְכוֹן וְיַת־אַרְעָא תַּעְבְּדוּן בָּהּ
סְחוֹרְתָּא: וַהֲוָה אֵיכוֹן מְרִיקִין
סַקֵּיהוֹן וְהָא־גְּבַר צְרַר־כַּסְפֵיהּ

בסקיה

בְּסַקְיָה וְחָזוֹ יַת־צְרָרֵי כַסְפֵיהוֹן כַּסְּפוֹ בְשַׂקּוֹ וַיִּרְאוּ אֶת־צְרֹרוֹת
אֵינוּן וַאֲבוּהוֹן וּדְחִילוּ: וַאֲמַר כַּסְפֵיהֶם הֻמָּה וַאֲבִיהֶם וַיִּירָאוּ: ל ומלא

להון ויאמר

יונתן בן עוזיאל

לְוַתְהוֹס וּמַלִּיל עִמְּהוֹן וּדְבַר מִלְּוַתְהוֹן יַת שִׁמְעוֹן דְּיַעֵט לְמִקְטְלֵיהּ וְכָפַת
יָתֵיהּ קָמֵיהוֹן: ויצו וּפְקִיד יוֹסֵף לְעַבְדּוֹי וּמְלַן יַת מָנֵירְהוֹן עִיבּוּרָא
וּלְאַתְבָּא כַסְפֵיהוֹן דְּגֻבַר לְגוֹ שַׂקֵּיהּ וּלְמִיתַן לְהוֹן זְוָדִין לְאָרְחָא וְעָבַד
לְהוֹם כֵּן: וישאו וּנְטָלוּ יַת עִיבּוּרֵיהוֹן עַל חֲמָרֵיהוֹן וַאֲזָלוּ מִתַּמָּן:
ויפתח וּפְתַח לֵוִי דְּאִשְׁתְּאַר בְּלַחוֹדֵיהּ מִשִּׁמְעוֹן חַבְרֵיהּ יַת שַׂקֵּיהּ לְמִיתַן
אַסְפַּסְתָּא לְחַבְרֵיהּ בְּבֵי מִבְתּוֹחָא וְחַמָּא יַת כַּסְפֵיהּ וְהָא הוּא בְּפוּם טוּנְיֵהּ:
ויאמר וַאֲמַר לְאָחוֹהִי אִיתְּתַב כַּסְפִּי וְאוּף הָא בְּטוּנִי וּנְפַק מַנְדַּע לְבֵהוֹן
וְתָוְוהוּ גְּבַר לְאָחוֹהִי לְמֵימַר מַה דָּא עֲבַד יְיָ וְלָא בְּחוֹבָא דִילָנָא: ויבאו
וַאֲתוּ לְוַת יַעֲקֹב אֲבוּהוֹן לְאַרְעָא דִכְנָעַן וְתַבְּיוּ לֵיהּ יַת כָּל דְּאַרַע יַתְהוֹם
לְמֵימַר: דבר האיש מַלִּיל גַּבְרָא רְבוּנָא דְאַרְעָא עִמָּנָא מִילִין קָשִׁין
וּבְזִי יָתָן כְּמַאֲלֵלֵי אַרְעָא: ונאמר וְאָמַרְנָא לֵיהּ מְהֵימְנֵי אֲנַן לָא
הֲוִינָא אַלִּילֵי: שנים עשר תְּרֵיסַר אֲנַחְנָא אָחִין בְּנֵי אֲבוּנָא חַד לֵית
אֲנַן יְדִעִין מַה הֲוָה בְּסוֹפֵיהּ וְקַלִּילָא יוֹמָא דֵין עִם אֲבוּנָא בְּאַרְעָא דִכְנָעַן:
ויאמר וַאֲמַר לָנָא גַּבְרָא רְבוּנֵי אַרְעָא בְּדָא אִנְדַּע אֲרוּם מְהֵימְנֵי אַתּוּן
אֲחוּכוֹן חַד שְׁבוּקוּ עִמִּי וְיַת דְּצָרִיךְ לְכֵפְנֵי בָתֵּיכוֹן סִיבוּ וְטַיְּלוּ: והביאו
וְאַיְתִיאוּ יַת אֲחוּכוֹן קַלִּילָא לְוָתִי וְאֶנְדַּע אֲרוּם לָא אַלִּילֵי אַתּוּן אֶלָּא
מְהֵימְנֵי אַתּוּן יַת אֲחוּכוֹן אֵיתֵן לְכוֹן וְיַת אַרְעָא תִּתַּגְּרוּן בְּפִרְגְּמַטְיָא:
ויהי וַהֲוָה כַּד אֵינוּן מְרִיקִין דִיסַקְיֵיהוֹן וְהָא גְּבַר קְטַר כַּסְפֵיהּ בְּדִיסַקְיֵיהּ
וְחָמוּן יַת קִיטְרֵי כַסְפֵיהוֹן הֵינוּן וַאֲבוּהוֹן וּדְחִילוּ עַל שִׁמְעוֹן דְּשַׁבְקוּ
תַמָּן:

כתרחק מעליהם שלא ירגלוהו בוכה: ויכך · לפי שמע שהיו מתרעין: את שמעון ·
הוא השליכו לבור הוא שאומר ללוי הכה בעל החלומות הלזה בא · דבר אחר כתכוון
יוסף להפרידו מלוי שמא יתיעצו שכיחים להרוג אותו: ויאסור אותו לעיניהם · לא
אסרו אלא לעיניהם וכיון שיצאו הוציאו והאכילו והשקהו: ויפתח האחד · הוא לוי כא
שנשאר יחיד משמעון בן זונו: במלון · במקום שלנו בלילה: אמתחת · הוא שק:
וגם הנה באמתחתי · גם הכסף בו עם התבואה: מה זאת עשה אלהים לנו · להביאנו כב
לידי עגילה זו שלא הוסב אלא להתעולל עליו: ואת הארץ תשחרו · תסובבו · וכל לד
לשון סוחרים וסחורה עם שמחזרין וסובבין אחר הפרקמטיא: גרול כספו · יקר כספו: לה
אותי

לו וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יַעֲקֹב אֲבִיהֶם
אֹתִי שִׁכַּלְתֶּם יוֹסֵף אֵינֶנּוּ וְשִׁמְעוֹן
אֵינֶנּוּ וְאֶת־בִּנְיָמִן תִּקָּחוּ עָלַי הָיוּ
כֻלָּנָה׃ לז וַיֹּאמֶר רְאוּבֵן אֶל־
אָבִיו לֵאמֹר אֶת־שְׁנֵי בָנַי תָּמִית אִם־
לֹא אֲבִיאֶנּוּ אֵלֶיךָ תְּנָה אֹתוֹ עַל־יָדִי
וַאֲנִי אֲשִׁיבֶנּוּ אֵלֶיךָ׃ לח וַיֹּאמֶר
לֹא־יֵרֵד בְּנִי עִמָּכֶם כִּי־אָחִיו מֵת
וְהוּא לְבַדּוֹ נִשְׁאָר וְקָרָאָהוּ אָסוֹן
בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר תֵּלְכוּ־בָהּ וְהוֹרַדְתֶּם
אֶת־שֵׂיבָתִי בְּיָגוֹן שְׁאוֹלָה׃

לט וְחָרַעַב כְּבַד בְּאַרְעָא׃

מג

א וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כִּלּוּ לֶאֱכֹל אֶת־
הַשֶּׁבֶר אֲשֶׁר הֵבִיאוּ מִמִּצְרַיִם וַיֹּאמֶר
אֲלֵיהֶם אֲבִיהֶם שֻׁבוּ שִׁבְרוּ־לָנוּ
מְעַט־אֹכֶל׃ ב וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוּדָה
לֵאמֹר הָעֵד הֵעִד בָּנוּ הָאִישׁ לֵאמֹר
לֹא־תִרְאוּ פָנַי בִּלְתִּי אֲחִיכֶם אִתְּכֶם׃
ג אִם־יֶשְׁךָ מְשַׁלֵּחַ אֶת־אָחִינוּ
אִתָּנוּ נֵרְדָה וְנִשְׁבְּרָה לְךָ אֹכֶל׃
ד וְאִם־אֵינְךָ מְשַׁלֵּחַ לֹא נֵרֵד כִּי־
הָאִישׁ אָמַר אֵלֵינוּ לֹא תִרְאוּ פָנַי
בִּלְתִּי אֲחִיכֶם אִתְּכֶם׃ ה וַיֹּאמֶר
יִשְׂרָאֵל לָמָּה הֲרֵעֹתֶם לִי לְהַגִּיד
לָאִישׁ הַעוֹד לָכֶם אָח׃ ו וַיֹּאמְרוּ
שָׁאֹל שָׁאַל הָאִישׁ לָנוּ וּלְמוֹלַדְתֵּנוּ
לֵאמֹר הַעוֹד אֲבִיכֶם חַי הֲיֵשׁ לָכֶם
אָח וַנַּגֶּד־לוֹ עַל־פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
הֲיָדוֹעַ נֵדַע כִּי יֹאמַר הוֹרִידוּ אֶת־
אֲחִיכֶם׃

לז וַאֲמַר אַבוּהוֹן יַתִּי אַתְכְּלִתּוּן
יוֹסֵף לֵיתוֹהִי וְשִׁמְעוֹן לֵא הֲוָה כָּא
וַיָת בִּנְיָמִן תִּדְבְּרוּן עָלַי הֲוָאת
כּוּלְּהֵן׃ וַאֲמַר רְאוּבֵן לְאָבוּהִי
לְמֵימַר יָת תְּרֵין בְּנַי תְּמִית אִם לָא
אַיְתִינֵיהּ לָךְ הַב יָתֵיהּ עַל־יְדִי וַאֲנָא
אֲתֵיבִינֵיהּ לָךְ׃ וַאֲמַר לָא יִחוֹת
בְּרִי עִמְּכוֹן אֲרֵי אָחוּהִי מֵית וְהוּא
בְּלַחוֹדוֹהִי אִשְׁתְּאַר וִיעַרְעִינֵיהּ
מְוָתָא בְּאוֹרְחָא דִּי תְהָכוּן בָּהּ
וְתַחֲתוּן יָת שֵׂיבָתִי בְּדוּנָא לִשְׁאוֹל׃
וּכְפָנָא תְּקִיף בְּאַרְעָא׃ וַהֲוָה כַּד
שֵׁצִיאוּ לְמֵיכַל יָת עִיבּוּרָא דְּאַיְתִיו
מִמִּצְרַיִם וַאֲמַר לְהוֹן אֲבוּהוֹן תּוּבוּ
זְבוּנוּ לָנָא זְעִיר־עִיבּוּרָא׃ וַאֲמַר
לֵיהּ יְהוּדָה לְמֵימַר אִסְתְּהֵדָא אִסְתְּהִיד
בָּנָא גַּבְרָא לְמֵימַר לָא־תֶחֱזוּן אַפַּי
אֱלָהֵין כַּד אֲחוּכוֹן עִמְּכוֹן׃ אִם־
אִיתָךְ מְשַׁלַּח יָת אֲחוּנָא עִמָּנָא נֵיחוֹת
וּנְזַבֵּן לָךְ עִיבּוּרָא׃ וְאִם־לֵיתָךְ
מְשַׁלַּח לָא נֵיחוֹת אֲרֵי גַּבְרָא אֲמַר
לָנָא לָא־תֶחֱזוּן אַפַּי אֱלָהֵין כַּד־
אֲחוּכוֹן עִמְּכוֹן׃ וַאֲמַר יִשְׂרָאֵל
לְמָא אַבְאַשְׁתּוּן לִי לְחַוָּאָה לְגַבְרָא
הַאִית לְכוֹן אָחָא׃ וַאֲמַרוּ שְׁאָלָא
שְׁאֵיל־גַּבְרָא לָנָא וְלִילַדְוָתָנָא
לְמֵימַר הַעַד־כְּעַן אֲבוּכוֹן
קַיָּים הַאִית לְכוֹן אָחָא וְחַוֵּינָא־לֵית
עַל־מֵימַר פִּתְגָמַיָּא הָאִילֵין הַמִּידַע
הַוֵּינָא־יָדְעִין אֲרֵי יֵימַר אַחֵיתוּ יָת־
אֲחוּכוֹן׃

כתיב מסר שלי בוטל מין נסותים סתן כלותי׃

מג

נ׳ מסר כתורס

ד׳ מסר כלישנ׳

כ׳ מסר

ג׳ כ׳ מס׳ ו׳ מ׳ל

לו לותי שכלתם׃ מלמד שחסדן שמא הרגוהו או מכרוהו כיוסף׃ שכלתם׃ כל
לח מי שבכיו מבולים קרוי שכול׃ לא ירד בני עמכם׃ לא קבל דבריו של ראובן׃ אמר
בכור

תמן: ויאמר ואמר להום
יעקב אבוהון יתי אתכלתון יוסף
אמרתון חיותא בישתא אכלתיה
ושמעון אמרתון מלכא דארעא
כפתיה וית בנימין כען אתון
למיסב עלאי הואת צוקתא
דכולהון: ויאמר ואמר
ראובן לאבוי למימרית תרין בני תקטל בשמתא אין לא אתיניה לוותך
חב יתיה על ידי ואנא אתיביניה לך: ויאמר ואמר לא יחות ברי
עמכון ארי אחוי מית והוא בלחודוי אשתייר מן אמיה ויארעיניה מותא
בארחא דתהכון בה ותחתון ית סיבתי בדווי לבי קבורתא: ורהרעב
וכפנא תקיף בארעא: ויהי והוה כד פסקו למיכול ית עיבורא
דהייתו ממצרים ואמר להון אבוהון תובו זבינו לנא קלילו עיבורא:
ויאמר ואמר ליה יהודה למימר מסהדא אסהיד בנא גברא למימר
לא תיחמון סבר אפוי בדלית אחוכון זעירא עמכון: אם אין איתך
משדר ית אחונא עמנא ניחות ונזבון לך עבורא: ואם ואין ליתך
משדר לא ניחות ארום גברא אמר לנא לא תיחמון סבר אפיי בדלית
אחוכון עמכון: ויאמר ואמר ישראל למא אבאישתון לי לחוואה
לגברא הועד כדון אית לכון אחא: ויאמרו ואמרו מישאל שאיל
גברא לנא ולייחוסנא למימר הועד כדון אבוכון קיים האית לכון אחא
ותנינא ליה על מימר פתגמיא האלין המידע הוינא ידעין דימר אחיתך
ית

ס׳כור שועה הוא זה הוא אומר להמית בניו וכי בניו הם ולא בני: כאשר כלו לאכל· ו
יהודה אמר להם המתינו לזקן עד שתכלה פת מן הבית: כאשר כלו· כל שניאו·
והמתרגם כל שפיקו טועה· כאשר כלו הגמלי לשתו מתורג׳ כל שפיקו כששתו די שפקס
הוא גמר שתייתם· אבל זה כאשר כלו לאכל כאשר תם האוכל הוא ומתרגמינן כל שניאו:
העל העיל· לשון התרלה שמתם התרלה מתרה בו בפני עדי· וכן העילותי בלבותיכ·
רל העד בעם: לא תרלו פני בלתי אחיכ׳ אתכ׳· לא תרלוני בלא אחיכ׳ אתכ׳· ואוכ׳ תרגם
אלהין פד אחוכון עמכון יסב הדבר על אופכו ולא דקדק לתרגם אחר לשון המקרא:
לבו ולמולדתכו· למשפחותיכו· ומדרשו אפי׳ עני ערימותיכו גלה לכו: וכנד לו· שים לכו ו
אב ואח: על פי הדברי׳ האלה· על פי שאלותיו אשר שאל הוזקקנו להגיד: כי יאמר· אשר
יאמר כי משמש בלשון אם· ואם משמש בלשון אשר הרי זה שמוש אחת מארבע לשונותיו
שהרי

אֲחִיכֶם: ז וַיֹּאמֶר יְהוּדָה אֶל־
יִשְׂרָאֵל אָבִיו שִׁלְחָה הַנַּעַר אִתִּי
וְנָקוּמָה וְנֵלֵכָה וּנְחַיֶּה וְלֹא נָמוּת גַּם־
אֲנַחְנוּ גַּם אַתָּה גַּם־טַפֵּנוּ:
ח אָנֹכִי אֶעֶרְבֶּנּוּ מִיָּדִי תְּבַקְשֶׁנּוּ
אִם־לֹא הֲבִיאֹתִיו אֵלֶיךָ וְהִצַּגְתִּיו
לְפָנֶיךָ וְחָטָאתִי לְךָ כָּל־הַיָּמִים:
ט כִּי לוּלֵא הִתְמַהְמָהְנוּ כִּי־עַתָּה
שַׁבְנוּ זֶה פַּעֲמָיִם: י וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם
יִשְׂרָאֵל אֲבִיהֶם אִם־כֵּן אֵפוֹא זֹאת
עֲשׂוּ קְחוּ מִזִּמְרַת הָאָרֶץ בִּכְלֵיכֶם
וְהוֹרִידוּ לָאִישׁ מִנְחָה מְעַט צָרִי
וּמְעַט דְּבַשׁ נְכֹאת וָלוֹט בָּטְנִים
וְשְׁקֵדִים: יא וְכֶסֶף מִשְׁנֶה קְחוּ
בְיַדְכֶם וְאֶת־הַכֶּסֶף הַמּוּשָׁב בְּפִי
אַמְתְּחֹתֵיכֶם תָּשִׁיבוּ בְיַדְכֶם אוּלַי
מִשְׁגֶּה הוּא: יב וְאֶת־אֲחִיכֶם קְחוּ
וְקוּמוּ שׁוּבוּ אֶל־הָאִישׁ: יג וְאֵל
שַׁדַּי יִתֶּן לָכֶם רַחֲמִים לִפְנֵי הָאִישׁ
וְשִׁלַּח לָכֶם אֶת־אֲחִיכֶם אַחֵר וְאֶת־
בִּנְיָמִין וְאָנֹכִי כַּאֲשֶׁר שָׁכֹלְתִּי שָׁכָלְתִּי:
יד וַיִּקְחוּ הָאֲנָשִׁים אֶת־הַמִּנְחָה
הַזֹּאת וּמִשְׁנֶה־כֶּסֶף לָקְחוּ בְיָדָם

ואת

ר׳ כתיב ה׳ פיעתיס סכנו זה סופיתיכו פס כן ד לומ׳ סהסס מלוס לנדיקיס׳

כ׳ ומסר

ג׳ מלה נתורה

ו׳ מלה

אֲחוּכוֹן: וַאֲמַר יְהוּדָה לְיִשְׂרָאֵל
אֲבוּהִי שְׁלַח עוּלֵימָא עִמִּי וְנָקוּם
וְנֵזִיל וְנֵיחֵי וְלָא נְמוּת אַף־אֲנַחְנָא
אַף־אַתְּ אַף־טַפְּלָנָא: אֲנָא
מְעַרְבְּנָא בֵּיהּ מִן־יְדִי תְּבַעִינֵיהּ אִם־
לָא אֵיתִינֵיהּ לָךְ וַאֲקִימִינֵיהּ קֳדָמָךְ
וְאֵיהֵי־חָטֵי לָךְ כָּל־יוֹמַיָּא: אֲרֵי
אִלּוּלָא פוֹן־בְּדָא אִיתְעַכְּבְנָא אֲרֵי־
כְעַן תְּרֵתֵין זִימְנִין: וַאֲמַר
לְהוֹן יִשְׂרָאֵל אֲבוּהוֹן אִם כֵּן הוּא
דָּא עִיבִידוּ סָבוּ מִדְּמִשְׁבַּח בְּאַרְעָא
בְּמָנֵיכוֹן וְאַחֵיתוּ לְגֻבְרָא תִּקְרוּבְתָּא
זְעַר קְטַף וּזְעֵיר דְּבַשׁ שַׁעַף וּלְטוּם
בּוּטְנִין וְשִׁגְדִּין: וְכַסְפָּא עַל־חַד־
תְּרֵין סָבוּ בִּידְכוֹן וְיָת־כַּסְפָּא
דְּאִתְּהוֹתַב בְּפוּם טוּעֲנֵיכוֹן תְּתִיבוּ
בִּידְכוֹן דִּילְמָא שְׁלוּ הֲוָת: וְיָת־
אַחוּכוֹן דְּבְרוּ וְקוּמוּ תּוּבוּ לְוָת־
גֻּבְרָא: וְאֵל שַׁדַּי יִתֵּן לְכוֹן רַחֲמִין
קֳדָם גֻּבְרָא וְיִפְטַר לְכוֹן יָת אַחוּכוֹן
אוֹחְרָן וְיָת־בִּנְיָמִן וַאֲנָא כְּמָא
דְּאִתְכְּוֹלִית תְּכוֹלִית: וּנְסִיבוּ
גֻּבְרַיָּא יָת תִּקְרוּבְתָּא הָדָא וְעַל־
חַד־תְּרֵין כַּסְפָּא נְסִיבוּ בִּידֵיהוֹן

וגברו

ה׳ שהרי כי זה כמו אם על אם דברתי דברי: וכחיה · כנכנה בו רוח הקדש על ידי הליכה זו תחי רוחך שכאמר ותחי רוח יעקב אביהם: ולא נמות · ברעב · בימין שפק יתפס שפק לא יתפס ואכו כלכו מתים ברעב אם לא כלך · מוטב שתביא את השפק ותתפוס את הודאי: והנגתיו לפניך · שלא אביאנו אליך מת כי אם חי: וחטאתי לך כל הימים · לעולם הבא: לולא התמהמהנו · על ידך כבר הייכו שבים עם שמעון ולא נבטערת כל הימים הללו: איפה · לשון יתר הוא לתקן מלה בלשון עברי אם כן אזדקק לעשות שאשלחנו עמכם בריך אני לחזר ולבקש איה פה תקנה ועכה להשיאכם ואומר אני זאת עשו: מזמרת הארץ · מדמשבח בארעא שהכל מזמרים עליו כשהוא בא לעולם:

ית אַחוכון : ויאמר וַאֲמַר יְהוּדָה לְיִשְׂרָאֵל אֲבוּי שַׁדַּר טַלְיָא עִמִּי
וְנֵקוּם וְנִיזִיל וְנֵיחֵי וְלָא נְמוּת אוּף אֲנַן אוּף אַנְתְּ אוּף טַפְּלָנָא : אנכי
אֲנָא מְעַרְבְּנָא בֵּיהּ מִן יְדִי תְּבַעִינֵיהּ
אִין לָא אַיְיתִינֵיהּ לְוָתָךְ וַאֲקִימִינֵיהּ
לְקָמָךְ וְנִתְחַיַּיב קָטָךְ כָּל יוֹמַיָּא :
בי לולי אֲרוּם אִלּוּלַפּוֹן שְׁהֵינָא
אֲרוּם כְּדוֹן תַּבְנָא דְּנַן תַּרְתֵּין זִמְנִין :

ירושלמי
נֶהֱוֵי מְרַחֵק מִן מִשְׁאַל בִּשְׁלָמָא
דְּאַבָּא כָּל יוֹמַיָּא :

ויאמר וַאֲמַר לְהוֹם יִשְׂרָאֵל אֲבוּהוֹם אִין כְּדֵין הוּא דָא עִיבִידוּ סַבּוּ
מִמַּה דְּמִשְׁתַּבַּח בְּאַרְעָא וְהָבוּ בְּמָנֵיכוֹן וְאַחֵיתוּ לְגַבְרָא דּוֹרוֹנָא קְלִיל שְׁרַף
קְטַף וְקְלִיל דְּבַשׁ שַׁעֲוָה וּלְטוּם
מְשַׁח דְּבוּטְנִין וּמְשַׁח דְּלוּזִין :
וכסף וְכַסְפָּא עַל חַד תְּרֵין סִיבוּ
בִּידֵיכוֹן וְית כַּסְפָּא דְּאִיתְּתַב בְּפוּם
טוּעֲנֵיכוֹן תְּתוּבוּן בִּידֵיכוֹן דִּלְמָא בְּשָׁלוּ הֲוָה :
אַחוּכוֹן דְּבָרוּ וְקוּמוּ תּוּבוּ לְוַת גַּבְרָא :
רַחֲמִין קֳדָם גַּבְרָא וְיִפְטוֹר לְכוֹן
ית אַחוּכוֹן חוֹרָנָא וְית בִּנְיָמִין וַאֲנָא
הָא כְּבַר אִתְבַּשְׁרִית בְּרוּחַ קוּדְשָׁא
אֲרוּם אִין אִתְכְּלִית עַל יוֹסֵף אִיתְכַּל
עַל שִׁמְעוֹן וְעַל בִּנְיָמִין : ויקחו

ירושלמי
פְּכִיפְּלָא :

ואת אחיכם וְית
וְאֵל שַׁדַּי יִתֵּן לְכוֹן
ירושלמי
וַאֲנָא הֵיךְ מַה דִּי לָא חֲכֵלִית עַל
יוֹסֵף בְּרִי כֵּן לָא אוֹסִיף לְמִתְכְּלָא
לָא עַל שִׁמְעוֹן וְלָא עַל בִּנְיָמִין :

וְנִסִיבוּ גוּבְרַיָּא ית דּוֹרוֹנָא הָדָא וְעַל חַד תְּרֵין כַּסְפָּא נְסִיבוּ בִּידֵיהוֹן
ודבדו

לעולם : ככלת · שעוה כ״ל : בטכים · לא ידעתי מה הם · ובפילושי א׳ כ׳ של
רבי מכיר ראיתי פיסטניאם ודומה לי שהם אפרסקין : וכסף משנה · פי שכים כראשון : יא
קחו בידכם · לשבור אכל שמא הוא סבר השער : אולי משנה הוא שמא הממוכה על הבית
שכחו שונג : ואל שדי · מעתה איככם חסרים כלום אא תפלה הריני מתפלל עליכם · ש יב
שדי · שדי בכתיבת רחמיו וכדי היכולת בידו ליתן יתן לכם רחמים זהו פשוטו · ומדרשו
מי שאמר לעולם די יאמר די לברותי שלא שקטתי מבעורי ברת לבן ברת עשו ברת רחל
ברת דינה ברת יוסף ברת שמעון ברת בנימין : ושלח לכם · ויפטר לכון כתרגומו
יפטרכו מאסוריו לשון לחפשי ישלחכו ויהיו כולל בתרגום לשון וישלח שהרי לשם הם
הולכים אצלו : את אחיכם · זה שמעון : אחר · רוח הקדש כזרקה בו לרבות יוסף ·
ואני · עד שובכם אקיה שכול ומספק : כאשר שכלתי · מיוסף ומשמעון : שכלתי

וְאֶת־בִּנְיָמִן וַיָּקֻמוּ וַיֵּרְדוּ מִצְרַיִם
וַיַּעַמְדוּ לִפְנֵי יוֹסֵף: טו וַיַּרְא יוֹסֵף
אִתָּם אֶת־בִּנְיָמִין וַיֹּאמֶר לַאֲשֶׁר עַל־
בֵּיתוֹ הָבֵא אֶת־הָאֲנָשִׁים הַבָּיְתָה ג׳כ מכר ו׳ מלא
וּטְבֹחַ טֶבַח וְהָכֵן כִּי אִתִּי יֹאכְלוּ
הָאֲנָשִׁים בַּצָּהֳרָיִם: טז וַיַּעַשׂ
הָאִישׁ כַּאֲשֶׁר אָמַר יוֹסֵף וַיָּבֵא
הָאִישׁ אֶת־הָאֲנָשִׁים בֵּיתָה יוֹסֵף:
יז וַיִּרְאוּ הָאֲנָשִׁים כִּי הוּבְאוּ בֵית 5 ומלא
יוֹסֵף וַיֹּאמְרוּ עַל־דְּבַר הַכֶּסֶף הַשָּׁב
בְּאַמְתְּחֹתֵינוּ בַּתְּחִלָּה אֲנַחְנוּ כולם חסר
מוּבָאִים לְהִתְגֹּלֵל עָלֵינוּ וּלְהִתְנַפֵּל
עָלֵינוּ וּלְקַחַת אֹתָנוּ לַעֲבָדִים וְאֶת־
חֲמֹרֵינוּ: יח וַיִּגְּשׁוּ אֶל־הָאִישׁ
אֲשֶׁר עַל־בֵּית יוֹסֵף וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו
פֶּתַח הַבָּיִת: יט וַיֹּאמְרוּ בִּי אֲדֹנִי
יָרֹד יָרַדְנוּ בַּתְּחִלָּה לִשְׁבָּר־אֹכֶל:
כ וַיְהִי כִּי־בָאנוּ אֶל־הַמָּלוֹן
וַנִּפְתְּחָה אֶת־אַמְתְּחֹתֵינוּ וְהִנֵּה
כֶסֶף־אִישׁ בְּפִי אַמְתַּחְתּוֹ כַּסְפֵּנוּ
בְּמִשְׁקָלוֹ וַנָּשֶׁב אֹתוֹ בְּיָדֵנוּ:
כא וְכֶסֶף אַחֵר הוֹרַדְנוּ בְיָדֵנוּ
לִשְׁבָּר־אֹכֶל לֹא יָדַעְנוּ מִי־שָׂם כַּסְפֵּנוּ
בְּאַמְתַּחְתֵּינוּ: כב וַיֹּאמֶר שָׁלוֹם
לָכֶם אַל־תִּירָאוּ אֱלֹהֵיכֶם וֵאלֹהֵי
אֲבִיכֶם נָתַן לָכֶם מַטְמוֹן ב 5 מלא
בְּאַמְתַּחְתֵּיכֶם כַּסְפְּכֶם בָּא אֵלָי וַיּוֹצֵא יב מלא
אֲלֵהֶם אֶת־שִׁמְעוֹן: כג וַיָּבֵא
הָאִישׁ אֶת־הָאֲנָשִׁים בֵּיתָה יוֹסֵף

ויתן

וּדְבָרוּ יַת־בְּנְיָמִן וְקָמוּ וּנְחַתּוּ
לְמִצְרַיִם וְקָמוּ קֳדָם יוֹסֵף: וַחֲזָא
יוֹסֵף עִמְּהוֹן יַת־בְּנְיָמִין וַאֲמַר
לְדִי־מְמַנָּא עַל־בֵּיתֵיהּ אֲעֵיל יַת־
גּוּבְרַיָּא לְבֵיתָא וְכוֹס נִכְסָתָא וְאַתְקִין
אֲרִי עִמִּי יֵיכְלוּן גּוּבְרַיָּא בְּשִׁירוּתָא:
וְעָבַד גַּבְרָא כְּמָא דְּאֲמַר יוֹסֵף
וְאָעִיל גַּבְרָא יַת־גּוּבְרַיָּא לְבֵית
יוֹסֵף: וּדְחִילוּ גּוּבְרַיָּא אֲרֵי
אִתְּעָלוּ לְבֵית יוֹסֵף וְאָמְרוּ עַל־
עֵסֶק כַּסְפָּא דְּאִתּוּתַב בְּטוּעֲנָנָא
בְּקַדְמֵיתָא אֲנַחְנָא מִתְעַלִּין
לְאִתְרַבְּרָכָא עָלָנָא וּלְאִסְתַּקְפָּא
עָלָנָא וּלְמִקְנֵי יַתָּנָא לְעַבְדִּין
וּלְמִדְבַּר יַת־חֲמָרָנָא: וְקָרִיבוּ
לְוָת־גַּבְרָא דִי־מְמַנָּא עַל־בֵּית יוֹסֵף
וּמַלִּילוּ עִמֵּיהּ בְּתָרַע בֵּיתָא:
וְאָמְרוּ בְּבָעוּ רְבוֹנִי מֵיחַת נְחַתְנָא
בְּקַדְמֵיתָא לְמִיזְבַּן עִבּוּרָא: וַהֲוָה
כַּד אֲתֵינָא לְבֵית מַבְּתָא וּפְתַחְנָא
יַת־טוּעֲנָנָא וְהָא כְסַף־גְּבַר בְּפוּם
טוּעֲנֵיהּ כַּסְפָּנָא בְּמִתְקָלֵיהּ וַאֲתֵיבְנָא
יָתֵיהּ בִּידָנָא: וְכַסְפָּא אוֹחֳרָנָא
אַחְתְּנָא בִּידָנָא לְמִזְבַּן עִבּוּרָא לָא
יְדַעְנָא מַן שַׁוִּי כַּסְפָּנָא בְּטוּעֲנָנָא:
וַאֲמַר שְׁלָם לְכוֹן לָא תִדְחֲלוּן
אֱלָהֲכוֹן וֵאלָהָא דַּאֲבוּכוֹן יְהַב
לְכוֹן סִימַן בְּטוּעֲנֵיכוֹן כַּסְפְּכוֹן אֲתָא
לְוָתִי וַאֲפֵיק לְוָתְהוֹן יַת שִׁמְעוֹן:
וְאָעִיל גַּבְרָא יַת־גּוּבְרַיָּא לְבֵית
יוֹסֵף

יוֹסֵף

יד מבנימין. ו׳ וקח בנימין. מתרגמינן ודברו ית בנימין לפי שאין לקיחת הכסף ולקיחת
הקדש

וּדְבַרוּ יַת בְּנְיָמִין וּנְחָתוּ לְמִצְרַיִם וְאִיתַעְתִּדוּ קֳדָם יוֹסֵף: וירא וַחֲמָא
יוֹסֵף עִמְּהוֹן יַת בְּנְיָמִין וַאֲמַר לְמִנְשֶׁה דְּמִמְּנָא אַפִּיטְרוֹפּוֹס עַל בֵּיתֵיהּ אָעֵיל
יַת גּוּבְרַיָּא לְבֵיתָא וּפְרַע בֵּית נִיכְסָתָא וְסַב גִּידָא נַשְׁיָא וְאַתְקֵן תַּבְשִׁילָא
בְּאַפִּימוֹן אֲרוּם עִמִּי יֵיכְלוּן גּוּבְרַיָּא בְּאִישׁוֹן שִׁירוּתָא דְּטִיהֲרָא: ויעש
וְעָבַד גַּבְרָא הֲזִכְמָא דְּאֲמַר יוֹסֵף וְאָעֵיל גַּבְרָא יַת גּוּבְרַיָּא לְבֵית יוֹסֵף:
ויראו וּדְחִילוּ גּוּבְרַיָּא אֲרוּם אִיתְעָלוּ לְבֵית יוֹסֵף וַאֲמַרוּ עַל עֵיסַק
כַּסְפָּא דְּתַב לְטוּנְנָא בְּקַדְמֵיתָא אֲנַן מִתְעָלִין לְמִתְעַקְּפָא עָלָן וּלְמִדְיַנָּא
עָלָן וּלְמִקְנֵי יָתָן לְעַבְדִין וּלְמִיסַּב יַת חֲמָרָנָא: ויגשו וּקְרִיבוּ לְוַת
גַּבְרָא דְּמִמְּנָא אַפִּיטְרוֹפּוֹס עַל בֵּית יוֹסֵף וּמַלִּילוּ עִמֵּיהּ בְּתָרַע בֵּיתֵיהּ:
ויאמרו וַאֲמַרוּ בְּמֵטוּ מָרִי רְבוֹנִי מֵיחַת נְחִיתְנָא בְּקַדְמֵיתָא לְמִזְבַּן
עִיבוּרָא: ויהי וַהֲוָה כַּד מָטֵינָא לְבֵית מִבְּתוֹתָא וּפְתַחְנָא יַת טוּנְנָא
וְהָא כְּסַף גְּבַר בְּפוּם טוּנְיֵהּ כַּסְפָּנָא בְּמִתְקָלֵיהּ וְאַחֵיבְנָא יָתֵיהּ בִּידָנָא:
וכסף וְכַסְפָּא חוֹרָנָא אַחֵיתְנָא בִּידָנָא לְמִזְבּוֹן עִיבוּרָא לָא יָדַעְנָא מַן
שַׁוִּי כַּסְפָּנָא בְּטוּנְנָא: ויאמר וַאֲמַר שְׁלָם לְכוֹן מִן רְבוֹנִי לָא
תִּידְחָלוּן אֱלָקְכוֹן וְאֱלָקָא דְּאַבּוּכוֹן זְהַב לְכוֹן סִימָא בְּטוּנֵיכוֹן כַּסְפְּכוֹן אֲתָא
לְוָתִי וְאַפֵּיק לְוָתְהוֹן יַת שִׁמְעוֹן: ויבא וְאָעֵיל גַּבְרָא יַת גּוּבְרַיָּא
לְבֵית

הלדס שוה בלשון ארמי בדבר הנקח ביד מתרגמינן וכסיב ודבר הנקח בהכהנת דפריס
מתרגמינן ודבר: וטבוח טבח והכן · כמו ולטבוח טבח ולהכן ואין וטבוח לשון נוחי מו
מהיה לו לומר וטבח: בנהריס · זה מתורגם בשירותא שהוא לשון מעודה
ראשונה בלשון ארמי ובלעז ד"זכר: ויש הרבה בגמרא שדא לכלבא שירותיה בגע אכולא
שירותיה · אבל כל תרגום של נהריס עיהרא: ויירא האנשים · כתוב הוא בשני יודין יז
ותרגומו ודחילו: כי הובאו בית יוסף · ואין דרך שאר הבאים לשבור בר ללון בבית
יוסף כי אם בפונדקאות שבשוק: ויראו · שאין זה אלא לאספם אל משמר: אנחנו
מובאים · אל תוך הבית הזה: להתגולל · להיות מתגלגלת עליהם עלילת הכסף
ולהיותה כופלת עליהם ואנקלוס שתרגם ולאסתפקא עלנא הוא לשון להתעולל
כדמתרגמינן עלילות דברים תקקופי מלין · ולא תרגמו אחר לשון המקרא ולהתגולל
שתרגום לאתרברבא הוא לשון גלת הזהב והכב גלתה העלתה שהוא לשון מלכות: כי יט
אדני · לשון בעיא ותחבולים הוא בלשון ארמי בייא בייא: ירוד ירדנו ירידה היא לנו · כב
רגילים הייתי לבאתכם אחרים עכשו אנו באים לך: אלהיכם · בזכותכם ואם אין
זכותכם כי אלהי אביכם בזכות אביכם נתן לכם מטמון: ויבא האיש · הבאה אחר כג
הבאה לפי שהיו הן דוחפים אותו חוץ עד שדברו אליו פתח הבית ומשאתר לתת שלום

וַיִּתֶּן־מַיִם וַיִּרְחֲצוּ רַגְלֵיהֶם וַיִּתֶּן
מִסְפּוֹא לַחֲמֹרֵיהֶם׃ כה וַיָּכִינוּ
אֶת־הַמִּנְחָה עַד־בּוֹא יוֹסֵף בַּצָּהֳרָיִם
כִּי שָׁמְעוּ כִּי־שָׁם יֹאכְלוּ לָחֶם׃
כו וַיָּבֹא יוֹסֵף הַבַּיְתָה וַיָּבִיאוּ
לוֹ אֶת־הַמִּנְחָה אֲשֶׁר בְּיָדָם הַבַּיְתָה
וַיִּשְׁתַּחֲווּ־לוֹ אָרְצָה׃ כז וַיִּשְׁאַל
לָהֶם לְשָׁלוֹם וַיֹּאמֶר הַשָּׁלוֹם אֲבִיכֶם
הַזָּקֵן אֲשֶׁר אֲמַרְתֶּם הֲעוֹדֶנּוּ חָי׃
כח וַיֹּאמְרוּ שָׁלוֹם לְעַבְדְּךָ לְאָבִינוּ
עוֹדֶנּוּ חָי וַיִּקְּדוּ וַיִּשְׁתָּחוּ׃
כט וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיַּרְא אֶת־בִּנְיָמִין
אָחִיו בֶּן־אִמּוֹ וַיֹּאמֶר הֲזֶה אֲחִיכֶם
הַקָּטֹן אֲשֶׁר אֲמַרְתֶּם אֵלָי וַיֹּאמַר
אֱלֹהִים יָחֹנְךָ בְּנִי׃ ל וַיְמַהֵר
יוֹסֵף כִּי־נִכְמְרוּ רַחֲמָיו אֶל־אָחִיו
וַיְבַקֵּשׁ לִבְכּוֹת וַיָּבֹא הַחֲדָרָה וַיֶּבְךְּ
שָׁמָּה׃ לא וַיִּרְחַץ פָּנָיו וַיֵּצֵא
וַיִּתְאַפַּק וַיֹּאמַר שִׂימוּ לָחֶם׃
לב וַיָּשִׂימוּ לוֹ לְבַדּוֹ וְלָהֶם לְבַדָּם
וְלַמִּצְרִים הָאֹכְלִים אִתּוֹ לְבַדָּם כִּי
לֹא יוּכְלוּן הַמִּצְרִים לֶאֱכֹל אֶת־
הָעִבְרִים לֶחֶם כִּי־רְתוּעֲבָה הִוא
לְמִצְרָיִם׃ לג וַיֵּשְׁבוּ לְפָנָיו הַבְּכוֹר
כְּבִכֹרָתוֹ וְהַצָּעִיר כְּצָעִרָתוֹ וַיִּתְמְהוּ
הָאֲנָשִׁים אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ׃

ל מלה

כ שפי דנשין נמורס חל כאמור:

ויסתחוו ק

שביעי

ל ומסר כ מסר כלים

וישא

יוֹסֵף וְיָהַב־מַיָּא וְאַסְחוּ רַגְלֵיהוֹן
וְיָהַב כַּסְתָּא לַחֲמָרֵיהוֹן׃ וְאַתְקִינוּ
יַת־תִּיקְרוּבְתָּא עַד־דְּיָעֵל יוֹסֵף
בְּשֵׁירוּתָא אֲרֵי שְׁמָעוּ אֲרֵי־תַמָּן
יֵיכְלוּן לַחְמָא׃ וְיָעֵל יוֹסֵף לְבֵיתָא
וְאַעֵילוּ לֵיהּ יַת־תִּיקְרוּבְתָּא דִּי־
בִידְהוֹן לְבַיְתָא וְסַגִּידוּ לֵיהּ עַל־
אַרְעָא׃ וּשְׁאֵיל לְהוֹן לְשָׁלָם וַאֲמַר
הַשְׁלָם אֲבוּכוֹן סָבָא דִּי אֲמַרְתּוּן
הַעַד־כְּעַן קַיָּם׃ וַאֲמָרוּ שְׁלָם
לְעַבְדָּךְ לַאֲבוּנָא עַד־כְּעַן קַיָּם
וּכְרָעוּ וְסַגִּידוּ׃ וְזָקַף עֵינוֹהִי וַחֲזָא
יַת־בִּנְיָמִן אָחוּהִי בַּר־אִמֵּיהּ וַאֲמַר
הָדֵין אֲחוּכוֹן זְעֵירָא דִּי אֲמַרְתּוּן לִי
וַאֲמַר מִן־קָדָם־יְיָ יִתְרַחַם עָלָךְ כְּרִי׃
וְאוֹחֵי יוֹסֵף אֲרֵי אִתְגּוֹלָלוּ רַחֲמוֹהִי
עַל־אָחוּהִי וּבְעָא לְמִיבְכֵּי וְעָאל
לְאִדְרוֹן־בֵּית־מִשְׁכְּבָא וּבְכָא תַמָּן׃
וְאַסְחֵי אַפּוֹהִי וּנְפַק וְאִתְחַסַּן וַאֲמַר
שַׁוּוּ לַחְמָא׃ וְשַׁוִּיאוּ לֵיהּ בְּלַחוֹדוֹהִי
וּלְהוֹן בְּלַחוֹדֵיהוֹן וּלְמִצְרָאֵי דְּאָכְלִין
עִמֵּיהּ בְּלַחוֹדֵיהוֹן אֲרֵי לָא יָכְלִין
מִצְרָאֵי לְמֵיכַל עִם־עִיבְרָאֵי לַחְמָא
אֲרֵי־כְעֵירָא דְּמִצְרָאֵי דַּחְלִין לֵיהּ
עִיבְרָאֵי אָכְלִין׃ וְאַסְחֵרוּ קָדָמוֹהִי
רַבָּא כְּרַבְּיוּתֵיהּ וּזְעֵירָא כְּזְעֵרוּתֵיהּ
וְתִמְהוּ גּוּבְרַיָּא גְּבַר בְּחַבְרֵיהּ׃

ונטל

כד בס לכם כמשכו ובאו אחריו׃ ויליכו · הזמינו עטרוה בכלים כאים׃ הביתה · מפרוזדור
כו לטרקלין · ויקדו ויתחוו · על שאלת שלום · קידה כפיפת קדקד השתחואה משתטח
כח לארץ׃ אלהים יחנך בני · בשאר שבטים שמעכו חניכה אשר חנן אלהים את עבדך
כט ובנימין עדיין לא נולד לכך ברכו יוסף בחניכה׃ כי נכמרו רחמיו · שאלו יש לך את
מאב

לְבֵית יוֹסֵף וִיהַב מְזוֹ וְשַׁזִּיגוּ רַגְלֵיהוֹן וִיהַב אַסְפַּסְתָּא לַחֲמֵיהוֹן: ויכיבו
וְאַתְקִינִין יַת דּוּרוֹנָא עַד מֵיעַל יוֹסֵף בְּשֵׁירוּתָא דְּטַיְיהֲדָא אֲרוּם שְׁמָעוּ מִנֵּיהּ
אֲרוּם תַּמָּן יִסְעֲדוּן לַחְמָא: ויבא וְעַל יוֹסֵף לְבֵיתָא וְאַעֵילוּ לֵיהּ יַת
דּוּרוֹנָא דְּיַד יְהוּדָה לְבֵיתָא וְסַגִּידוּ לֵיהּ עַל אַרְעָא: וישאל וּשְׁאֵיל
לְהוֹם לְשָׁלֹם וְאָמַר הַשָּׁלוֹם לַאֲבוּכוֹן סָבָא דְּאַמַּרְתּוּן לִי הַעוֹד כְּדוֹן קַיָּים:
ויאמרו וְאָמְרוּ שְׁלָם לְעַבְדָּךְ לַאֲבוּנָא עַד כְּדוֹן הוּא קַיָּים וְגָחֲנוּ וְסַגִּידוּ:
וישא וּזְקַף יַת עֵינוֹי וַחֲמָא יַת בִּנְיָמִין אָחוּיְהִי בַּר אִמֵּיהּ וְאָמַר הָדֵין
אַחוּכוֹן זְעֵירָא דְּאַמַּרְתּוּן לִי וְאָמַר מִן קָדָם יְיָ יִתְרַחֵם עָלָךְ בְּרִי: וימהר
וְאוֹחִי יוֹסֵף אֲרוּם רְחִשׁוּ רַחֲמוֹי
עַל אָחוּי וּבְעָא לְמִבְכֵּי וְעָל
לְקִיטוֹנָא דְּבֵי מְדַמְכָא וּבְכָא תַּמָּן:
וירחץ וְשַׁזֵּג אַפּוֹי מִן דְּמָעוֹן
וּנְפַק וְאִזְדְּרֵז וְאָמַר שְׁוֹו לַחְמָא:

ירושלמי
לְקִיטוּנָה:
וְשַׁזְגֵי:

וישימו וְשַׁוִּיו לֵיהּ בְּלַחוֹדוֹי וְלְהוֹן בְּלַחוֹדֵיהוֹן וְלְמִצְרָאֵי דְּאָכְלִין עִמֵּיהּ
בְּלַחוֹדֵיהוֹן אֲרוּם לָא כְּשַׁרִין מִצְרָאֵי לְמֵיכַל עִם יְהוּדָאֵי לַחְמָא אֲרוּם
בְּעִירָא דְּמִצְרָאֵי דַּחְלִין לֵיהּ יְהוּדָאֵי אָכְלִין: וישבו וְאַחֲזוּ קָדָמוֹי
רַבָּא כְּהִילְכַת רְבוֹנוּתֵיהּ וּזְעֵירָא כְּהִילְכַת זְעֵירוּתֵיהּ וַהֲוָה נָקִיט כַּסָּא
דְּכַסְפָּא בִּידֵיהּ וּמְקַשְׁקֵשׁ כְּמִנְחַשׁ בִּנְהָא דְּלֵאָה סַדַּר מְצִיטְרָא חֲדָא
וּבְנָהָא דְּזִלְפָּה מְצִיטְרָא חֲדָא וּבְנָהָא דְּבִלְהָה מְצִטְרָא חֲדָא וּבְנְיָמִין בַּר
רָחֵל סַדַּר לְצִיטְרֵיהּ וְתָמְהוּ גובריא

מלס לומר לו לא היה לי ולכי יודע היכן הוא יש לך בכיס לומר לו יש לי עשרה לומר לו
ומה שמס לומר לו בלע ובכר וגומר לומר לו מה טיבן של שמות הללו לומר לו כלס על
שס לקי והכרות לשר מלאוהו · בלע · שכבלע בין הלומות · בכר · שהיה בכור לאמי ·
לשבאל שסבלו אל · גרא · שכתגייר בלכסכיא · וכעמן · שהיה כעיס ביותר · לחי ורלש
לחי היה ורלשי היה · מופיס מפי לכי למד · וחופיס שלא רלה חופתי ולא רלתי לכי
חופתו · ולרל · שירל לבין הלומות כדלתיא במסכ מוטה · מיל ככמרו רחמיו: ככמרו ·
בתחממו ובלטין מסכה על הכומר של זתים ובלטון לרמי משוס מכמר בשרא · ובמקרא
עורכו כתכור ככמרו כתחממו וכקמטו קמטים מפני זלעפות רעב · כן דרך כל
עור כשמחממין לותו בקמט ובכוון: ויתלפף · כתלמן · והוא לשון לחיקי מניכים
חוזק וכן ומזיח לחיקים רפה · כי תועבה הוא · דבר שכלוי הוא למכרים לאכול את
העברים · ולכקלום כתן טעם לדבר: הבכור כבכורתו · מכה בנביא וקורא לאובן
שמעון לוי יהודה יששכר וזבולון בני לס לחת המבו כמדר הזה שהוא מדר תולדותכם
נכן כלס · כיון שהגיע לבנימין לומר זה לין לו לס ולכי לין לי לס ישב לכלי:

לג וישא משאת מאת פניו
אליהם ותרב משאת בנימן
ממשאות כלם חמש ידות וישתו
מד וישכרו עמו: ט ויצו את־
אשר על־ביתו לאמר מלא את־
אמתחת האנשים אכל־כאשר
יוכלון שאת ושים כסף־איש בפי
אמתחתו: י ואת־גביעי הגביע
הכסף תשים בפי אמתחת הקטן
ואת כסף שברו ויעש כדבר יוסף
אשר דבר: יא הבקר אור והאנשים
שלחו המה וחמריהם: יב הם
יצאו את־העיר לא הרחיקו ויוסף
אמר לאשר על־ביתו קום רדף
אחרי האנשים והשגתם ואמרת
אלהם למה שלמתם רעה תחת
טובה: יג הלוא זה אשר ישתה
אדני בו והוא נחש ינחש בו
הרעתם אשר עשיתם: יד וישגם
וידבר אלהם את־הדברים האלה:
טו ויאמרו אליו למה ידבר אדני
כדברים האלה חלילה לעבדיך
מעשות כדבר הזה: טז הן כסף
אשר מצאנו בפי אמתחתינו השיבנו
אליך מארץ כנען ואיך נגנב מבית
אדניך כסף או זהב: יז אשר
ימצא אתו מעבדיך ומת וגם־אנחנו
נהיה לאדני לעבדים: יח ויאמר
גם־עתה כדבריכם כן־הוא אשר
ימצא אתו יהיה לי עבד ואתם
תהיו נקים: יט וימהרו ויורדו

ופתחים
ל׳ וחסר
ל׳ וחסר
לג מל׳ כתורה
ס׳ מכר כלים
כ׳ חסר לו

ונטל חולקין מן קדמוהי לקדמיהון
וסגי חולקא דבנימן מחולקי
כולהון חמשא חולקין ושתיאו
ורויאו עמיה: ופקיד ית־די
ממנא על־ביתיה למימר מליית־
טועני גוברייא עיבורא כמא די־
יכלין למטען ושו כסף־גבר בפום
טועניה: וית־כליל כליל
דכספא תשוי בפום טוענא דזעירא
וית כסף זביניהי דעבד כפתגמא
דיוסף די מליל: צפרא נהר
וגוברייא אתפטרו אינון וחמריהון:
אינון נפקו מן־קרתא לא ארחיקו
ויוסף אמר לדי־ממנא על־ביתיה
קום רדף בתר גברייא ותדבקינון
ותימר להון למא שלמתון בישתא
חלף טבתא: הלא דין דשתי רבוני
ביה והוא בדקא מברק ביה
אבאישתון די עבדתון: ואדביקינון
ומליל עמהון ית־פתגמיא האילין:
ואמרו ליה למא ימליל רבוני
כפתגמיא האילין חס לעבדך
מלמעבד כפתגמא הדין: הא
כספא די אשכחנא בפום טוענא
אתיבנהי לך מארעא דכנען
ואיכדין ניגנוב מבית רבונך מנין
דכספא או מנין דדהב: די ישתכח
עימיה מעבדך יתקטיל ואף־
אנחנא נהי לרבוני לעבדין: ואמר
אף־כען כפתגמכון כן־הוא די
ישתכח עימיה יהי לי עבדא ואתון
תהון זכאין: ואוחיאו ואחיתו

גֻּבַר יַת־טוּעֲנֵיהּ לְאַרְעָא וּפְתַחוּ אֱנָשׁ אֶת־אַמְתַּחְתּוֹ אַרְצָה וַיִּפְתְּחוּ
גבר איש

יונתן בן עוזיאל

גּוּבְרַיָּא אֱינַשׁ בְּחַבְרֵיהּ: וישא וְנָטַל חוּלַקִּין מֵעַל פְּתוֹרֵיהּ וְשַׁדְּרִינוּן
מִן קֳדָמוֹי לְקַדְמֵיהוֹן וּסְגָא חוּלְקָא דְּבִנְיָמִין מִן חוּלְקֵי כֻלְּהוֹן חַמְשָׁא
חוּלְקִין חוּלַק חַד חוּלְקֵיהּ וְחוּלַק חַד מִן דִּילֵיהּ וְחוּלַק חַד מִן אִנְתֵּיהּ
וְתְרֵין חוּלְקִין מִן תְּרֵין בְּנוֹי וְשָׁתִיו וּרְוִיו עִמֵּיהּ דְּמִן יוֹמָא דְּאִתְפְּרִשׁוּ מִנֵּיהּ
לָא שָׁתוּ חַמְרָא לָא הוּא וְלָא הֵינוּן עַד יוֹמָא הַהוּא: ויצו וּפְקִיד
יַת מְנַשֶּׁה דְּמַמְנָה אַפִּיטְרוֹפּוֹס עַל בֵּיתֵיהּ לְמֵימַר מְלֵי יַת דִּיסְקֵיֵי גּוּבְרַיָּא
עִיבּוּרָא הֵיכְמָא דְּאִינוּן יָכְלִין לְסוֹבְרָא וְשַׁוֵּי כְּסַף גְּבַר בְּפוּם טוּעֵיהּ: ואת
וַיַּת אוּגְבִינֵי אוּגְבִין דְּכַסְפָּא שַׁוֵּי בְּפוּם טוּנָא דְּזְעֵירָא וַיַּת כְּסַף זַבִּינוּי
וְעֲבַד כְּפִתְגָּמָא דְּיוֹסֵף דְּמַלִּיל: הבקר צַפְרָא נְהִיר וְגֻבְרַיָּא
אִתְפַּטָּרוּ הֵינוּן וְחַמָּרֵיהוֹן: הם הֵינוּן נְפָקוּ מִן קִרְתָּא לָא אַרְחִיקוּ
וְיוֹסֵף אָמַר לְמַנְשֶׁה דִּי מְמַנָּא אַפִּיטְרוֹפּוֹס עַל בֵּיתֵיהּ קוּם רְדַף בָּתַר גּוּבְרַיָּא
וְתַדְבִּיקִינוּן וְתֵימַר לְהוֹם לְמָא שְׁלִימְתּוּן בִּישְׁתָּא חוֹלַף טַבְתָּא: הלא
הֲלָא דֵּין דְּהַוָּה שָׁתֵי רִבּוֹנִי בֵּיהּ וְהוּא מְטַיַּרָא הֲוָה מְטַיַּר בֵּיהּ אַבְּאֶשְׁתּוּן
מַה דְּעַבְדְּתּוּן: וישיגם וְאַדְבִּיקִינוּן וּמַלִּיל עִמְּהוֹן יַת כָּל פִּתְגָּמַיָּא
הָאִלֵּין: ויאמרו וַאֲמָרוּ לֵיהּ לְמָה יְמַלֵּיל רִבּוֹנִי כְּפִתְגָּמָא
הָאִלֵּין חַס לְעַבְדָּךְ מִלְּמֶעְבַּד כְּפִתְגָּמָא הָדֵין: הן הָא
כַּסְפָּא דְּאַשְׁכַּחְנָא בְּפוּם טוּנָא אֲתֵיבְנֵיהּ לָךְ מֵאַרְעָא דִּכְנָעַן
וְהֵיכְדֵין נִיגְנוֹב מִבֵּית רִבּוֹנָךְ מָנִין דְּכַסְפָּא אוֹ מָנִין דְּדַהַב: אשר די
יִשְׁתְּכַח עִמֵּיהּ מֵעַבְדָּךְ יְהִי חַיָּיב קְטוֹל וְאוּף אֲנַן נְהִי לְרִבּוֹנִי לְעַבְדִּין:
ויאמר וַאֲמַר אוּף כְּדֵין הֵי כְּפִתְגָּמֵיכוֹן כֵּן יְהִי דְּיִשְׁתְּכַח עִמֵּיהּ יְהֵי לִי
עַבְדָּא וְאַתּוּן תְּהוֹן זַכָּאִין: וימהרו וְאוֹחִיאוּ וְאָחִיתוּ גְּבַר טוּנֵיהּ
לארעא

מסלות: מכות: חמש ידות: חלקו עם אחיו ומשאת יוסף ואסכת ומכסה ואפרים: ושכרו לג
עמו: ומיום שמכרוהו לא שתו יין ולא הוא שתה יין ואותו היום שתו: גבלעי: כוס כ
אחוך וקורין לו מדילכו: חלילה לעבדיך: חולין הוא לכו לשון נכלי: ותרגום חס ו
לעבדך חס מאת הקב"ה יהא עליכו מעשות זאת והרבה יש בגמרא חס ושלום: הן כסף ח
אשר מצאנו: זה אחד מעשרה קל וחומר האמוריים בתורה: וכלן מכויין בברייתא רבה:
גם עתה: אף זו מן הדין כדבריכם כן הוא שכלכם חייבים בדבר עשרה שבמצאת ט
בכבה ביד אחד מהם כלם כתפשים: אבל אני אעשה לכם לפנים משורת הדין אשר
ימצא

אִישׁ אֶמְתַּחְתּוֹ׃ יי וַיַּחֲפֹשׂ בַּגָּדוֹל
הֵחֵל וּבַקָּטָן כִּלָּה וַיִּמָּצֵא הַגְּבִיעַ
בְּאַמְתַּחַת בִּנְיָמִן׃ יג וַיִּקְרְעוּ
שִׂמְלֹתָם וַיַּעֲמֹס אִישׁ עַל־חֲמֹרוֹ
וַיָּשֻׁבוּ הָעִירָה׃ יד וַיָּבֹא יְהוּדָה
וְאֶחָיו בֵּיתָה יוֹסֵף וְהוּא עוֹדֶנּוּ שָׁם
וַיִּפְּלוּ לְפָנָיו אַרְצָה׃ טו וַיֹּאמֶר
לָהֶם יוֹסֵף מָה־הַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה אֲשֶׁר
עֲשִׂיתֶם הֲלוֹא יְדַעְתֶּם כִּי־נַחֵשׁ
יְנַחֵשׁ אִישׁ אֲשֶׁר כָּמֹנִי׃ טז וַיֹּאמֶר
יְהוּדָה מַה־נֹּאמַר לַאדֹנִי מַה־נְּדַבֵּר
וּמַה־נִּצְטַדָּק הָאֱלֹהִים מָצָא אֶת־
עֲוֹן עֲבָדֶיךָ הִנְּנוּ עֲבָדִים לַאדֹנִי גַּם־
אֲנַחְנוּ גַּם אֲשֶׁר־נִמְצָא הַגְּבִיעַ
בְּיָדוֹ׃ יז וַיֹּאמֶר חָלִילָה לִּי
מֵעֲשׂוֹת זֹאת הָאִישׁ אֲשֶׁר נִמְצָא
הַגְּבִיעַ בְּיָדוֹ הוּא יִהְיֶה־לִּי עָבֶד
וְאַתֶּם עֲלוּ לְשָׁלוֹם אֶל־אֲבִיכֶם׃

קיימו · יחזקיהו · למכיה · יהיה לי עבד
סימן · ותיכות אלפים כה׃

פ פ פ פ פ

וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה וַיֹּאמֶר בִּי
אֲדֹנִי יְדַבֶּר־נָא עַבְדְּךָ
דָבָר בְּאָזְנֵי אֲדֹנִי וְאַל־

וְקָרִיב לְוָתֵיהּ יְהוּדָה וַאֲמַר
בְּבָעוּ רִיבוֹנִי יְמַלֵּיל־
כְּעַן עַבְדָּךְ פִּתְגָמָא
קָדָם רִבּוֹנִי וְלָא־

יחר יתקף

גֻּבַר טְוַעֲנִיהּ׃ וּכְלַשׁ בְּרַבָּא שָׁוֵי
וּבְזַעֲיָרָא שֵׁצִי וְאִישְׁתְּכַח כַּלִּידָא
בְּטְוַעֲנָא דְּבִנְיָמִן׃ וּבְזָעוּ לְבוּשֵׁיהוֹן
וּרְמוֹ גֻּבַר עַל־חֲמָרֵיהּ וְתָבוּ
לְקַרְתָּא׃ וְעַל יְהוּדָה וַאֲחוֹהִי
לְבֵית יוֹסֵף וְהוּא עַד־כְּעַן תַּמָּן
וּנְפָלוּ קֳדָמוֹהִי עַל־אַרְעָא׃ וַאֲמַר
לְהוֹן יוֹסֵף מָה עוֹבָדָא הָדֵין דִּי
עֲבַדְתּוּן הֲלָא יְדַעְתּוּן אֲרֵי בַּדְקָא
מְבַדֵּק גֻּבְרָא דְּכוֹתִי׃ וַאֲמַר יְהוּדָה
מַה־נֵּימַר לְרִבּוֹנִי מַה־נְּמַלֵּיל וּמַה־
נִזְכֵּי מִן קֳדָם־יְיָ אִשְׁתְּכַח יַת חוֹבָא
דְּעַבְדָּךְ הָא אַנְחְנָא עַבְדִּין לְרִבּוֹנִי
אַף־אַנְחְנָא אַף דְּאִישְׁתְּכַח כַּלִּידָא
בִּידֵיהּ׃ וַאֲמַר חָס לִי מִלְּמֶעְבַּד
דָּא גֻּבְרָא דְּאִישְׁתְּכַח כַּלִּידָא בִּידֵיהּ
הוּא יְהֵי־לִי עַבְדָּא וְאַתּוּן סְקוּ
לְשָׁלֹם לְוַת אֲבוּכוֹן׃

כי אדני פירוש כי עשה מה שתרצ׳ והכעיר יעל עם אביו

כל אוריתא חסר מפטיר

יב יג ימצא אתו יהיה לי עבד׃ בגדול החל · שלא יבינשו שהיה יודע היכן הוא׃ ויעמס
איש על חמורו · בעלי זרוע היו ולא הוכרחו לבייע זה את זה לטעון׃ וישבו העירה ·
מטרופולין היתה והוא אומר העירה העיר כל שהיא אלא שלא היתה חשובה בעיניהם
יד אלא כעיר ביכורית של עשרה בני אדם לעכין המלחמה׃ עודנו שם · שהיה ממתין להם׃
טו הלא ידעתם כי נחש ינחש ונומר · הלא ידעתם כי איש חשוב כמוני יודע לנחש
יז ולדעת מדעת ומסברא וביכה כי אתם גנבתם הגביע׃ האלהים מצא · יודעים אנו
שלא

לְאַרְעָא וּפְתָחוּ גֻבַר טוּנְיָה: ירושלמי
וּיחַפֵּשׂ וּפְשַׁפֵּשׂ בְּרָאוּבֵן שִׁלֹּי וּפְשַׁפֵּשׂ:
וּבְבִנְיָמִן פָּסַק וְאִישְׁתְּכַח אוּגְבִין
בְּטוּנָא דְּבִנְיָמִין: וּיקִרְעוּ וּבְזָעוּ לְבוּשֵׁיהוֹן וְאִיתְיַהֵב לְהוֹן כַּח גְּבוּרְתָּא
וְטַעֲנוּ גֻבַר עַל חֲמָרֵיהּ וְתָבוּ לְקַרְתָּא: וּיבֹא וְעַל יְהוּדָה וַאֲחוֹהִי לְבֵית
יוֹסֵף וְהוּא עוֹד כְּרוֹן תַּמָּן וְנָפְלוּ קֳדָמוֹי עַל אַרְעָא: וּיאמֶר וַאֲמַר
לָהוֹם יוֹסֵף מָה עוֹבְדָא הָדֵין
דְּעַבַרְתּוּן הֲלָא יְדַעְתּוּן אֲרוּם ירושלמי
מְטַיְּרָא יְטַיֵּר גֻּבַר דְּכִוָּתִי: וְהוּא מְטַיְּרֵיהּ מְטַיֵּר בֵּיהּ:
וּיאמֶר וַאֲמַר יְהוּדָה מָה נֵימַר
לְרִבּוֹנִי עַל כַּסְפָּא קֳדָמָאָה וּמָה נְמַלֵּיל עַל כַּסְפָּא בַּתְרָאָה וּמָה נְזַדְּכֵּי עַל
אוּגְבִין מִן קֳדָם יְיָ אִשְׁתְּכַח חוֹבָא עַל עַבְדָּךְ הָא אֲנַחְנָא עַבְדִּין לְרִבּוֹנִי
אוּף אֲנַן אוּף מַאן דְּאִשְׁתְּכַח כַּלִּידָא בִּידֵיהּ: וּיאמֶר וַאֲמַר חַס לִי
מִלְּמֶעְבַּד דָּא גַּבְרָא דְּהִשְׁתְּכַח כַּלִּידָא בִּידֵיהּ הוּא יְהֵי לִי עַבְדָּא
וְאַתּוּן סוּקוּ לְשָׁלֵם לְוַת אֲבוּכוֹן:

פ פ פ

וּיגש

וּקְרִיב לְוָתֵיהּ יְהוּדָה וַאֲמַר בְּבָעוּ
מִינָךְ רִבּוֹנִי יְמַלֵּיל כְּעַן עַבְדָּךְ
פִּתְגָם בְּמִישְׁמָעֵיהּ דְּרִבּוֹנִי וְלָא
יִתְקַף רוּגְזָךְ בְּעַבְדָּךְ הֲלָא מִן זִימְנָא
קדמיא

וּקְרִיב לְוָתֵיהּ יְהוּדָה
וַאֲמַר בְּמָטוּ רִבּוֹנִי
יְמַלֵּיל בְּמָטוּ עַבְדָּךְ פִּתְגָמָא
בְּמִשְׁמָעֵיהּ דְּרִבּוֹנִי וְלָא יִתְקוֹף
רוגזך

שלא סרחנו אבל מאת המקום כסיתה להביא לכו זאת מכה בעל חוב מקום לגבות שטר
חובו: מה נעדק · לשון נדק וכן כל תיבה שתחלת יסודה נדי והיא באה לדבר בלשון
מתפעל אז כתפעל כותן עיית במקום תיו ואינו כותבה לפני אות ראשונה של יסוד התיבה
אלא באחרנא אותיות העקר כגון נעדק מגזרת נדק וינעבע מגזרת נבע וינטירו מגזר
נטר אמוכים הנטיידכו מגזרת נידה לדרך · ותיבה שתחילתה ממך כשהיא מתפעלת התיו
מפרדת את אותיות העקר כגון ויבתבל המנב · מסתכל הוית בקרכיא · ויסתמר הקות
עמרי · מגזרת שמר · וסר מרע מסתולל מגזרת מולך יועצים סולל · מסתולל בעמי
מגזרת דרך לא סלולה:

חסלת ויחי מקץ

וּיגש

אליו · דבר באזני אדוני · יכבסו דברי באזניך: ואל יחר אפך · מפאן אתה
למד שדבר אליו קשות: כי כמוך כפרעה · חשוב אתה בעיני כמלך זה

יָחַר אַפְּךָ בְּעַבְדֶּךָ כִּי כָמוֹךָ כְּפַרְעֹה׃
יט אֲדֹנִי שָׁאַל אֶת־עֲבָדָיו לֵאמֹר
הֲיֵשׁ־לָכֶם אָב אוֹ־אָח׃ כ וַנֹּאמֶר
אֶל־אֲדֹנִי יֵשׁ־לָנוּ אָב זָקֵן וְיֶלֶד
זְקֻנִים קָטָן וְאָחִיו מֵת וַיִּוָּתֵר הוּא
לְבַדּוֹ לְאִמּוֹ וְאָבִיו אֲהֵבוֹ׃
כא וַתֹּאמֶר אֶל־עֲבָדֶיךָ הוֹרִדֻהוּ
אֵלָי וְאָשִׂימָה עֵינִי עָלָיו׃
כב וַנֹּאמֶר אֶל־אֲדֹנִי לֹא־יוּכַל
הַנַּעַר לַעֲזֹב אֶת־אָבִיו וְעָזַב אֶת־
אָבִיו וָמֵת׃ כג וַתֹּאמֶר אֶל־
עֲבָדֶיךָ אִם־לֹא יֵרֵד אֲחִיכֶם הַקָּטָן
אִתְּכֶם לֹא תֹסִפוּן לִרְאוֹת פָּנָי׃
כד וַיְהִי כִּי עָלִינוּ אֶל־עַבְדְּךָ אָבִי
וַנַּגֶּד־לוֹ אֶת דִּבְרֵי אֲדֹנִי׃

כ׳ספר סמכות לו כנ מס טלמד מנקכי׳ דסיינו פס ועכר׳

ויאמר ליה

יונתן בן עוזיאל

רוּגְזָךְ בְּעַבְדָּךְ אֲרוּם מִן שַׁעֲתָא דְּאֲתֵינָן לְוָתָךְ הֲוָת אָמַר לַן מִן קֳדָם יְיָ אֲנָא דָחִיל וְכִדוּן חָזְרוּן דִּינָךְ לְמֶהֱוֵי מִדַּמְיָין לְרִיבָּנוּי דְּפַרְעֹה׃

ירושלמי

קַדְמָיָא דְּנַחְנָן לְוָתָךְ לְמִצְרַיִם הֲוֵיתָא אָמַר לָן מִן קֳדָם יְיָ אֲנָא דָחִיל וְכִדוּ חָזְרוּ דִּינָךְ לְמֶהֱוֵי מִדַּמְיָין לְרִיבָּנוּי דְּפַרְעֹה רַבָּן דְּאַתְּ יָמֵי בֵּיהּ אֲרוּ יַקִּיר אֲנָא כְּוָתָךְ וְאַבָּ׳
יַקִּיר כְּוָת פַּרְעֹה רַבָּן דְּאַתְּ יָמֵי בֵּיהּ הָלָא אֲנָא מִשְׁתַּבַּע בְּחַיֵּי רִשְׁיָה דְּאַבָּא וְלֵית אֲנָא מְשַׁקַּר דְּאִין שְׁלִיף אֲנָא חַרְבִּי מִן גּוֹ תִּיקָא לֵית אֲנָא מַחֲזִיר יָתָהּ לְתִיקָא עַד זְמַן דְּנִימְלֵי כָּל אַרְעָא דְּמִצְרַיִם קְטוֹלִין לֵית אֲנָא מַחֲזִיר יָתָהּ לְתִיקָא עַד זְמַן דְּנַעְבִּיד כָּל אַרְעָא דְּמִצְרַיִם צָדוֹן מִן דְּיוּר מִינָךְ קָדְמוֹי אֲנָא מְשַׁרְיוּ מִפַּרְעֹה רַבָּן אֲנָא מְחַסִּיל עַל מְנַת מֵיעֲבַר עַל כּוּרְחֵיהּ דְּאַבָּא אוֹ דִּילְמָא הָלָא אִשְׁתְּמַע לָךְ וְלָא אַחְבֵּי לָךְ מָה דַּעֲבָדוּ תְּרֵין אָחוֹי שִׁמְעוֹן וְלֵוִי דַּעֲלוּ לְכַרְכָא דְשֶׁכֶם דַּהֲוָה יְתִיב בְּשִׁלְוָה וּקְטָלוּ כָּל דְּכוּרָה לְפִתְגַם דְּחָרֵב עַל יְדֵי דְּסָאִיבוּ לְדִינָה אֲחָתְהוֹן הָלָא הֲוָיָא מְחַמְנְיָא בְּשִׁבְטַיָּיא וְלָא מְקַבְּלָא חוּלְקָא וְאַחֲסָנָא עִמָּן בְּפִלּוּג אַרְעָא עַל חַד בְּמָה וְכַמָּה

דבנימין

דבנימין אחונן מתמני עמן בשבטיא ומקבל חולק ואחסנא עמן בפלוג
ארעא ואנא דחילי קשי מדידהון דערבית לטליא מן ידוי דאבא
ואמרית ליה אין לא איתיתיה לותך ואקימית יתה קדמך נהוי חטי
לך ומרחק סן שאילת שלמך כל יומיא או דילמא דלא אשתמע לך ולא
אתבי לך ארום מלכין ושלטונין אנן כותך בארעא דכנען:

יונתן בן עוזיאל ירושלמי

אדוני רבוני שאיל ית עבדוי למימר האית לכון אבא או אחא: כד חמא יוסף חביבא ויקירא דסליקת גבורתיה דיהודה אחוי ונפקין שערתיה דלביה ובזעו לבושיה ביה בשעתא רמז יוסף למנשה בוכריה ורפס במסאניה ורעדת כל פלטין דיוסף ביה בשעתא אמר יהודה אילולי דהוה עלע מן בית אבא לא הוה כשר למתעבדא כן בכדין שרי יהודה מרכיך במילוי ואמר ריבוני שאיל ית עבדוי למימר האית לכון אב או אח:

יונתן בן עוזיאל

ונאמר ואמרנא לרבוני אית לן אבא סבא וברר סיבתין קליל ואחוי מית ואשתאר הוא בלחודוי מן אמיה ואבוי בגין כן רחים ליה: ותאמר ואמרת לעבדך

ירושלמי

אחתוהי לותי ואשוי עינוי לשבתא עלוי: ונאמר ואמרנא לרבוני

מחוס עיני עלוי:

לית אפשר לטיילא למשבוק ית אבוי דאין שביק ית אבוי מיית הוא: ותאמר ואמרת לעבדך אין לא ייחות אחוכון זעירא עמכון לא תוספון למיחמי סבר אפיי: ויהי והות כד סליקנא לעבדך אבא וחנינא ליה ית פתגמי רבוני: ויאמר ואמר אבונא

פשוטו. ומדרשי סופך ללקות עליו בגרעת כמו שלקה פרעה על ידי זקניו ערף על לילה אחת שעכבה. דבר אחר מה פרעה נוזר ואיכו מקיים מצטיה ואיכו עושה אף אתה כן. וכי זו היא שיית עין שאמרת לשום עיניך עליו. דבר אחר כי כמוך כפרעה. אם תקבלני אהרוג אותך ואת אדוניך: אדוני שאל את עבדיו. מתחלה בעלילה באת עליכו למה היה לך לשאול כל אלה בתך הייכו מבקשים או לאחותכו אתה מבקש ואף על פי כן ובאמר אל אדוני לא פחדכו ממך דבר: ואחיו מת. מפני הירלה היה מודיע דבר שקר מפיו אמר אם אומר לו שהוא קיים יאמר הביאוהו אלי: לבדו לאמו. מאותה האם אין לו עוד אח: ונעזב את אביו ומת. אם יעזוב את אביו דואגים אבו שמא ימות בדרך שהרי

כ״ס וַיֹּאמֶר אָבִינוּ שֻׁבוּ שִׁבְרוּ
לָנוּ מְעַט־אֹכֶל: כ״ו וַנֹּאמֶר לֹא
נוּכַל לָרֶדֶת אִם־יֵשׁ אָחִינוּ הַקָּטָן
אִתָּנוּ וְיָרַדְנוּ כִּי־לֹא נוּכַל לִרְאוֹת
פְּנֵי הָאִישׁ וְאָחִינוּ הַקָּטָן אֵינֶנּוּ
אִתָּנוּ: כ״ז וַיֹּאמֶר עַבְדְּךָ אָבִי
אֲלֵינוּ אַתֶּם יְדַעְתֶּם כִּי שְׁנַיִם יָלְדָה־
לִּי אִשְׁתִּי: כ״ח וַתֵּצֵא הָאֶחָד
מֵאִתִּי וָאֹמַר אַךְ טֹרֹף טֹרַף וְלֹא
רְאִיתִיו עַד־הֵנָּה: כ״ט וְלָקַחְתֶּם
גַּם־אֶת־זֶה מֵעִם פָּנַי וְקָרָהוּ אָסוֹן
וְהוֹרַדְתֶּם אֶת־שֵׂיבָתִי בְּרָעָה שְׁאֹלָה:
ל וְעַתָּה כְּבֹאִי אֶל־עַבְדְּךָ אָבִי
וְהַנַּעַר אֵינֶנּוּ אִתָּנוּ וְנַפְשׁוֹ קְשׁוּרָה
בְּנַפְשׁוֹ: ל״א וְהָיָה כִּרְאוֹתוֹ כִּי־
אֵין הַנַּעַר וָמֵת וְהוֹרִידוּ עֲבָדֶיךָ
אֶת־שֵׂיבַת עַבְדְּךָ אָבִינוּ בְּיָגוֹן
שְׁאֹלָה: ל״ב כִּי עַבְדְּךָ עָרַב אֶת־
הַנַּעַר מֵעִם אָבִי לֵאמֹר אִם־לֹא
אֲבִיאֶנּוּ אֵלֶיךָ וְחָטָאתִי לְאָבִי כָּל־
הַיָּמִים: ל״ג וְעַתָּה יֵשֶׁב־נָא
עַבְדְּךָ תַּחַת הַנַּעַר עֶבֶד לַאדֹנִי
וְהַנַּעַר יַעַל עִם־אֶחָיו: ל״ד כִּי־
אֵיךְ אֶעֱלֶה אֶל־אָבִי וְהַנַּעַר אֵינֶנּוּ
אִתִּי פֶּן אֶרְאֶה בָּרָע אֲשֶׁר יִמְצָא
מה אֶת־אָבִי: ו וְלֹא־יָכֹל יוֹסֵף
לְהִתְאַפֵּק לְכֹל הַנִّצָּבִים עָלָיו וַיִּקְרָא
הוֹצִיאוּ כָל־אִישׁ מֵעָלָי וְלֹא־עָמַד
אִישׁ אִתּוֹ בְּהִתְוַדַּע יוֹסֵף אֶל־אֶחָיו:
ז וַיִּתֵּן אֶת־קֹלוֹ בִּבְכִי וַיִּשְׁמְעוּ
מִצְרַיִם וַיִּשְׁמַע בֵּית פַּרְעֹה:
ח וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־אֶחָיו אֲנִי

פונס סמר כר מן ג׳

ס מסר קצורים כנים תורה טלמד מפין תורה שני

לֵיהֵית פִּתְגָמֵי דְבוּנִי: וַאֲמַר אֲבוּנָא
תּוּבוּ זְבוּנוּ לָנָא זְעֵיר עִיבוּרָא:
וַאֲמַרְנָא לָא נִיכּוֹל לְמֵיחַת אִם אִית
אַחוּנָא זְעֵירָא עִמָּנָא וְנֵחוּת אֲרֵי לָא
נִיכּוֹל לְמֵיחֲזֵי אַפֵּי גַּבְרָא וַאֲחוּנָא
זְעֵירָא לֵיתוֹהִי עִמָּנָא: וַאֲמַר עַבְדָּךְ
אַבָּא לָנָא אַתּוּן יְדַעְתּוּן אֲרֵי תְרֵין
יְלִידַת־לִי אִתְּתִי: וְנָפַק חַד
מִלְוָתִי וַאֲמַרִית בְּרַם מִיקְטַל קְטִיל
וְלָא חֲזֵיתֵיהּ עַד־כְּעַן: וְתִדְבְּרוּן
אַף־יַת דֵּין מִן־קָדָמַי וִיעַרְעִינֵיהּ
מוֹתָא וְתַחְתּוּן יַת שֵׂבְתִּי בְּבִישְׁתָּא
לִשְׁאוֹל: וּכְעַן בְּמֵיתִי לוֹת עַבְדָּךְ
אַבָּא וְעוּלֵימָא לֵיתוֹהִי עִמָּנָא
וְנַפְשֵׁיהּ חֲבִיבָא לֵיהּ כְּנַפְשֵׁיהּ:
וִיהֵי כַּד־יַחֲזֵי אֲרֵי לֵית עוּלֵימָא
וִימוּת וְיַחֲתּוּן עַבְדָּךְ יַת שֵׂבְתָּ
עַבְדָּךְ אֲבוּנָא בְּרוֹנָא לִשְׁאוֹל:
אֲרֵי עַבְדָּךְ מְעָרַב בְּעוּלֵימָא מִן
אַבָּא לְמֵימַר אִם־לָא אֵיתִינֵיהּ לְוָתָךְ
וְאֶהֱוֵי חָטֵי לְאַבָּא כָּל־יוֹמַיָּא:
וּכְעַן יִתֵּיב כְּעַן עַבְדָּךְ חֵלֶף עוּלֵימָא
עַבְדָּא לְרִבּוֹנִי וְעוּלֵימָא יִסַּק עִם־
אָחוֹהִי: אֲרֵי אֵיכְדֵין אֶסַּק לְוָת־
אַבָּא וְעוּלֵימָא לֵיתוֹהִי עִמִּי דִּלְמָא
אֶחֱזֵי בְּבִישְׁתָּא דְּתִשְׁכַּח יַת אַבָּא:
וְלָא־כָיֵל יוֹסֵף לְאִתְחַסָּנָא לְכָל
דְּקַיְימִין עֲלוֹהִי וּקְרָא אַפֵּיקוּ כָּל־
אֱנָשׁ מֵעִילָוֵי וְלָא־קָם אֱנָשׁ עִמֵּיהּ
כַּד־אִתְיְדַע יוֹסֵף לְאָחוֹהִי: וְיַהֵב
יַת קָלֵיהּ בְּבִכְיָתָא וּשְׁמָעוּ מִצְרָאֵי
וּשְׁמַע אֱנָשׁ בֵּית־פַּרְעֹה: וַאֲמַר

יוֹסֵף לַאֲחוֹהִי אֲנָא יוֹסֵף הַעַד כְּעַן אֲבָא קַיָּים וְלָא יְכִילוּ אֲחוֹהִי לַאֲתָבָא יָתֵיהּ פְּתְגָם אֲרֵי אִתְבְּהִילוּ מִן קֳדָמוֹהִי: וַאֲמַר יוֹסֵף לַאֲחוֹהִי

יוֹסֵף הַעוֹד אָבִי חַי וְלֹא יָכְלוּ אֶחָיו לַעֲנוֹת אֹתוֹ כִּי נִבְהֲלוּ מִפָּנָיו: וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אֶחָיו גְּשׁוּ נא

קריבו

יונתן בן עוזיאל

אֲבוּנָא תּוּבוּ זְבוּנוּ לָנָא קָלִיל עִיבוּרָא: ונאמר וַאֲמַרְנָא לֵית אֶפְשַׁר לָנָא לְמֵיחַת אֵין אֵית אָחוּנָא זְעֵירָא עִמָּנָא וְנֵיחוֹת אֲרוּם לֵית אֶפְשַׁר לָנָא לְמֵיחֲמֵי סְבַר אַפֵּי גַּבְרָא וְאָחוּנָא זְעֵירָא לֵיתוּי עִמָּנָא: ויאמר וַאֲמַר עַבְדָּךְ אַבָּא לָנָא אַתּוּן יְדַעְתּוּן אֲרוּם תְּרֵין בְּנִין יְלִידַת לִי אִנְתִּתִי: ויצא וּנְפַק חַד מִלְּוָתִי וַאֲמַרִית בְּרַם מִיקְטַל קְטִיל וְלָא חֲמִיתֵיהּ עַד כְּדוּן: ולקחתם וְתִדְבְּרוּן אַף יָת דֵּין מִן קֳדָמַי וִיאַרְעִינֵיהּ מוֹתָא וְתֵיחֲתוּן יָת סֵיבָתִי בְּדָוּוּי לְבֵי קְבוּרְתָּא: כי עבדך אֲרוּם עַבְדָּךְ מְעָרַב בְּטַלְיָא מִן אַבָּא לְמֵימַר אִין לָא אֲיֵיתִינֵיהּ לְוָתָךְ וְנִתְחַיֵּב קָדָם אַבָּא כָּל יוֹמַיָּא: ועתה וּכְדֵין יָתֵיב בְּבָעוּ עַבְדָּךְ חוּלַף טַלְיָא עַבְדָּא לְרִבּוֹנִי וְטַלְיָא יִסַּק עִם אָחוֹהִי: כי איך אֲרוּם הֵיכְדֵין אֶסַּק לְוָת אַבָּא וְטַלְיָא לֵיתוּי עִמִּי דִּלְמָא אֶחְמֵי בְּבִישְׁתָּא דְּתִיבְרַנִּי יָת אַבָּא: ולא וְלָא יְכִיל יוֹסֵף לְמִסְוַבְּרָא דְּלָא לְמִבְכֵּי מִן בְּגַלַּל כָּל מָן דְּקַיְּימִין קָדָמוֹי וַאֲמַר הַנְפִּיקוּ כָּל אֱינָשׁ מִן קֳדָמַי וְלָא קָם אֱנָשׁ עִמֵּיהּ כַּד אִשְׁתְּמוֹדַע יוֹסֵף לְאָחוֹי: ויתן וַאֲרִים יָת קָלֵיהּ בְּבְכוּתָא וּשְׁמַעוּ מִצְרָאֵי וּשְׁמַע אֱינָשׁ בֵּית פַּרְעֹה: ויאמר וַאֲמַר יוֹסֵף לְאָחוֹי אֲנָא הוּא יוֹסֵף הַעוֹד כְּדוּן אַבָּא קַיָּים וְלָא יְכִילוּ אָחוֹי לְאָתְבָא לֵיהּ פְּתְגָם אֲרוּם אִתְבְּהִילוּ מִן קֳדָמוֹי: ויאמר וַאֲמַר יוֹסֵף לַאֲחוֹי קְרִיבוּ בְּבָעוּ לְוָתִי וְחָמוּן גְּזֵירַת מָחוֹלְתִּי וְקָרִיבוּ וַאֲמַר

אנא

לחזו כדרך מתה: וקרהו לחמון · סהדסון מקטרג בשעת המכה: והורדתם לת שבתי
ונו׳ · עכשו כשהוא לבדי לכי מתכחש בו על לחמו ועל לחיו ולא ימות זה דומ׳ עלי ששלשתן
מתו ביום לחל: והיה כראותו כי לין הנער ומת׳ לחביו מנרתו: כי עבדך ערב לת
הנער · ולא תלמ׳ למה לכי בכבש לתנר יותר משאר לחי הם כלם מבחון ולכי כתקשרתי
בקשר חזק להיות מפולה בשבי עולמות: ישב נא עבדך ונו׳ · לכל דבר לכי מעולה ממכו
לגבורה ולמלחמה ולשמש: להתלפק לכל הנכבש · לא היה יכול לסבול שיהיו מכריים
כבדים עליו ושומעין שלחיו מתביישין בהודעו להם: ושמע בית פרעה · ביתו של פרעה
כלומר עבדיו וכלי ביתו · ולין זה לשון בית ממש שלא כמו בית ישראל · בית יהודה משכלה
בלעז: כי כבהלו · מפני הבושה: גשו נא ללי · ראה לותם כשונים לאחור לחור עכשיו

לפני

ב
לא לב
ג
ד
ב
ג ד

גא אֵלַי וַיִּגַּשׁוּ וַיֹּאמֶר אֲנִי יוֹסֵף
אֲחִיכֶם אֲשֶׁר־מְכַרְתֶּם אֹתִי מִצְרָיְמָה:
ה וְעַתָּה אַל־תֶּעֱצְבוּ וְאַל־יִחַר
בְּעֵינֵיכֶם כִּי־מְכַרְתֶּם אֹתִי הֵנָּה כִּי
לְמִחְיָה שְׁלָחַנִי אֱלֹהִים לִפְנֵיכֶם:
ו כִּי־זֶה שְׁנָתַיִם הָרָעָב בְּקֶרֶב
הָאָרֶץ וְעוֹד חָמֵשׁ שָׁנִים אֲשֶׁר אֵין־
חָרִישׁ וְקָצִיר: ז וַיְשַׁלְּחֵנִי אֱלֹהִים
לִפְנֵיכֶם לָשׂוּם לָכֶם שְׁאֵרִית בָּאָרֶץ
וְלְהַחֲיוֹת לָכֶם לִפְלֵיטָה גְּדֹלָה:
ח וְעַתָּה לֹא־אַתֶּם שְׁלַחְתֶּם אֹתִי
הֵנָּה כִּי הָאֱלֹהִים וַיְשִׂימֵנִי לְאָב
לְפַרְעֹה וּלְאָדוֹן לְכָל־בֵּיתוֹ וּמֹשֵׁל
בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרָיִם: ט מַהֲרוּ
וַעֲלוּ אֶל־אָבִי וַאֲמַרְתֶּם אֵלָיו כֹּה
אָמַר בִּנְךָ יוֹסֵף שָׂמַנִי אֱלֹהִים לְאָדוֹן
לְכָל־מִצְרָיִם רְדָה אֵלַי אַל־תַּעֲמֹד:
י וְיָשַׁבְתָּ בְאֶרֶץ־גֹּשֶׁן וְהָיִיתָ קָרוֹב
אֵלַי אַתָּה וּבָנֶיךָ וּבְנֵי בָנֶיךָ וְצֹאנְךָ
וּבְקָרְךָ וְכָל־אֲשֶׁר־לָךְ: יא וְכִלְכַּלְתִּי
אֹתְךָ שָׁם כִּי־עוֹד חָמֵשׁ שָׁנִים רָעָב
פֶּן־תִּוָּרֵשׁ אַתָּה וּבֵיתְךָ וְכָל־אֲשֶׁר־
לָךְ: יב וְהִנֵּה עֵינֵיכֶם רֹאוֹת וְעֵינֵי
אָחִי בִנְיָמִין כִּי־פִי הַמְדַבֵּר אֲלֵיכֶם:
יג וְהִגַּדְתֶּם לְאָבִי אֶת־כָּל־כְּבוֹדִי
בְּמִצְרַיִם וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר רְאִיתֶם
וּמְהַרְתֶּם וְהוֹרַדְתֶּם אֶת־אָבִי הֵנָּה:
יד וַיִּפֹּל עַל־צַוָּארֵי בִנְיָמִן אָחִיו
וַיִּבְךְּ וּבִנְיָמִן בָּכָה עַל־צַוָּארָיו:
טו וַיְנַשֵּׁק לְכָל־אֶחָיו וַיִּבְךְּ עֲלֵהֶם
וְאַחֲרֵי כֵן דִּבְּרוּ אֶחָיו אִתּוֹ:
טז וְהַקָּל נִשְׁמַע בֵּית פַּרְעֹה

נ׳ ומלה שלישי

כולם מלה זו מלה ל׳ מלה בתור

לג קסר כתור

מ׳ מלה ו׳ חסר בל מסרה

לאמר

קְרִיבוּ בְעַן לְוָתִי וּקְרִיבוּ וַאֲמַר אֲנָא
יוֹסֵף אֲחוּכוֹן דְּזַבִּינְתּוּן יָתִי לְמִצְרָיִם:
וּכְעַן לָא־תִתְחַנְסוּן וְלָא־יִתְקַף
בְּעֵינֵיכוֹן אֲרֵי זַבִּינְתּוּן יָתִי הַלְכָא
אֲרֵי לְקַיְּמָא שַׁלְחַנִי יְיָ לְקֳדָמֵיכוֹן:
אֲרֵי־דְנָן תַּרְתֵּין־שְׁנִין כַּפְנָא בְּגַו
אַרְעָא וְעוֹד חָמֵשׁ שְׁנִין דְּלֵית זְרוּעָא
וְחַצָּדָא: וְשַׁלְחַנִי יְיָ קֳדָמֵיכוֹן
לְשַׁוָּאָה לְכוֹן שְׁאָרָא בְּאַרְעָא
וּלְקַיְּמָא לְכוֹן לְשֵׁיזְבָא רַבָּא:
וּכְעַן לָא־אַתּוּן שַׁלְחָתּוּן יָתִי הָכָא
אֱלָהִין מִן־קֳדָם יְיָ וְשַׁוַּנִי לְאָבָא
לְפַרְעֹה וּלְרִבּוֹן לְכָל־אֵנֶשׁ בֵּיתֵיהּ
וְשַׁלִּיט בְּכָל־אַרְעָא דְּמִצְרָיִם:
אוֹחוּ וּסְקוּ לְוָת אֲבָא וְתֵימְרוּן לֵיהּ
כְּדְנָן אָמַר בְּרָךְ יוֹסֵף שַׁוַּנִי יְיָ לְרִבּוֹן
לְכָל־מִצְרָאֵי חוּת לְוָתִי לָא תִתְעַכַּב:
וְתֵתֵב בְּאַרְעָא דְגֹשֶׁן וְתְהֵי קָרִיב
לִי אַתְּ וּבְנָךְ וּבְנֵי בְנָךְ וְעָנָךְ וְתוֹרָךְ
וְכָל־דִּלָּךְ: וְאֶזְוָן יָתָךְ תַּמָּן אֲרֵי
עוֹד חָמֵשׁ שְׁנִין כַּפְנָא דִּילְמָא־
תִתְמַסְכַּן אַתְּ וְאֵינֵשׁ בֵּיתָךְ וְכָל־
דִּלָּךְ: וְהָא עֵינֵיכוֹן חָזְיִן וְעֵינֵי אָחִי
בִנְיָמִן אֲרֵי פּוּם שְׁנָכוֹן אֲנָא מְמַלֵּיל
עִמְּכוֹן: וּתְחַוְּוּן לְאָבָא יָת כָּל־
יְקָרִי בְּמִצְרַיִם וְיָת כָּל־דִּי חֲזֵיתוּן
וְתוֹחוּן וְתַחֲתוּן יָת אָבָא הַלְכָא:
וּנְפַל עַל צַוְּרָא דְבִנְיָמִן אָחוּהִי
וּבְכָא וּבִנְיָמִן בְּכָא עַל־צַוְּאָרֵיהּ:
וְנַשֵּׁיק לְכָל־אָחוּהִי וּבְכָא עֲלֵיהוֹן
וּבָתַר כֵּן מַלִּילוּ אָחוּהִי עִמֵּיהּ:
וְקָלָא אִישְׁתְּמַע בֵּית פַּרְעֹה לְמֵימַר

אתו

אֲנָא יוֹסֵף אַחוּכוֹן דִּי זַבִּינְתּוּן יָתִי לְמִצְרַיִם: וּעַתָּה וְכְדוּן לָא
תִתְנַסְּסוּן וְלָא יִתְקוֹף בְּעֵינֵיכוֹן אֲרוּם זַבִּינְתּוּן יָתִי הַלְכָא אֲרוּם לְקַיְּמָא
יַתְכוֹן שַׁדְרַנִי יְיָ קֳדָמֵיכוֹן: כִּי אֲרוּם דֵּין תַּרְתֵּין שְׁנִין כַּפְנָא בְּגַו
אַרְעָא וְעוֹד חֲמֵשׁ שְׁנִין דְּלָא רַדְיִין וְלָא חֲצָדִין: וּשְׁלַחֲנִי וְשַׁדְרַנִי
יְיָ קֳדָמֵיכוֹן לְשַׁיְּאָה לְכוֹן שְׁיָרָא בְּאַרְעָא וּלְקַיְּמָא לְכוֹן לְשֵׁיזְבָא רַבָּא:
וְעַתָּה וְכְדוּן לָא אַחוּן שַׁדַּרְתּוּן יָתִי הַלְכָא אֱלָהִין מִן קֳדָם יְיָ אִסְתַּקַּף
פַּרְעֹה וְשַׁוַּיְנִי לְרַב לְפַרְעֹה וּלְרַב עַל כָּל בֵּיתֵיהּ וְשַׁלִּיט בְּכָל אַרְעָא
דְּמִצְרַיִם: מַהְרוּ אוֹחוּ וּסְקוּ לְוַת אַבָּא וְתֵימְרוּן לֵיהּ כְּדְנַן אָמַר בְּרֵךְ
יוֹסֵף שַׁוַּיְנִי יְיָ לְרַב לְכָל מִצְרָאֵי חוּת לְוָתִי לָא תִתְעַכַּב: וּתְיַתֵּב
וְתִתְיַב בְּאַרְעָא דְגֹשֶׁן וּתְהֵי קְרִיב לְוָתִי אַנְתְּ וּבְנָךְ וּבְנֵי בְנָךְ וְעָנָךְ וְתוֹרָךְ
וְכָל דִּילָךְ: וְכַלְכַּלְתִּי וְאֵיזוֹן יָתָךְ תַּמָּן אֲרוּם עַד כְּדוּן חֲמֵשׁ שְׁנִין
כַּפְנָא דִּלְמָא תִתְמַסְכַּן אַנְתְּ וְאֵנַשׁ בֵּיתָךְ וְכָל דִּילָךְ: וְהָנֵה וְהָא
עֵינֵיכוֹן חָמְיִין וְעֵינֵי אָחִי בִּנְיָמִין אֲרוּם פּוּמִי בְּלִישָׁן בֵּית קוּדְשָׁא מְמַלֵּיל
עִמְּכוֹן: וְהַגַּדְתֶּם וְתֵתְנוּן לְאַבָּא יַת כָּל אִיקַר דְּאִית לִי בְּמִצְרַיִם וְיַת
כָּל רְבוּתִי דְּחַמִּיתוּן וְתוֹחוּן יַת אַבָּא הַלְכָא: וּיְפֹל וְאִתְרְכִין עַל
פְּרִיקַת צַוְּרוֹהִי דְּבִנְיָמִין אָחוּי וּבְכָא דְּעָתִיד בֵּית מוּקְדְּשָׁא לְמֶהֱוֵי מִתְבְּנֵי
בְּחוּלְקֵיהּ דְּבִנְיָמִין וְעָתִיד לְמֶחְרוֹב תַּרְתֵּין זִמְנִין וּבִנְיָמִן בָּכָא עַל פְּרִיקַת
צַוְּרֵיהּ דְּיוֹסֵף דְּחָמָא מַשְׁכְּנָא דְשִׁלֹה דְּעָתִיד לְמֶהֱוֵי בְּחוּלְקֵיהּ דְּיוֹסֵף וְעָתִי
לְמֶחְרַב: וּיְנַשֵּׁק וְנַשֵּׁק לְכָל אַחוֹהִי וּבְכָא עֲלֵיהוֹן דְּחָמָא דְּמִשְׁתַּעְבְּדִין
לְבֵנֵי עַמְמַיָּא וּמִן בָּתַר כְּדֵין מַלֵּל לוֹ אַחוֹהִי עִמֵּיהּ: וְדִקּוֹל וְקָלָא
אִשְׁתְּמַע בֵּית מַלְכוּתָא דְּפַרְעֹה לְמֵימַר אֲרוּ אֲחֵי יוֹסֵף וְשַׁפַּר פִּתְגָמָא
בְּעֵינֵי

לחי ככלמים קרח להם בלשון רכה ותחנוניים והראה להם שהוא מהול: למחיה · להיות ס
לכם למחיה: כי זה שכתים הרעב · עברו משכי הרעב: לאב · לחבר ולפטרון: ועלו ו מ ס
אל אבי · ארץ ישראל נבוהה מכל ואבנות: פן תורש · דלוח תתמככן לשון מורים יא
ומעשיר: והנה עיניכם רואות · בכבודי ושאני אחיכם שאני מהול · ועוד כי פי המדבר יב
אליכם בלשון הקדש: ועיני אחי בנימין · השוה את כלם יחד לומר שכשם שאין לי שכחה ח ס
על בנימין אחי שהרי לא היה במכירתי כך אין בלבי שכחה עליכם: ויפל על צואר בנימין יד
אחיו ויבך · על שני מקדשות שעתידין להיות בחלקו של בנימין ומופו ליחרב: ובנימין
בכה על צואריו · על משכן שילה שעתיד להיות בחלקו של יוסף ומופו ליחרב: ואחרי טו
כן · מאחר שראוהו בוכה ולבו שלם עמהם: דברו אחיו אתו · שמתחלה היו בושים ממנו:
והקול כשמע בית פרעה · כמו בבית פרעה · וזהו לשון בית ממש: טעכו יו

לֵאמֹר בָּאוּ אַחֵי יוֹסֵף וַיִּיטַב בְּעֵינֵי
פַרְעֹה וּבְעֵינֵי עֲבָדָיו: יז וַיֹּאמֶר
פַּרְעֹה אֶל־יוֹסֵף אֱמֹר אֶל־אַחֶיךָ זֹאת
עֲשׂוּ טְעֻנוּ אֶת־בְּעִירְכֶם וּלְכוּ בָּאוּ
אַרְצָה כְּנָעַן: יח וְקַחוּ אֶת־אֲבִיכֶם
וְאֶת־בָּתֵּיכֶם וּבֹאוּ אֵלָי וְאֶתְּנָה לָכֶם
אֶת־טוּב אֶרֶץ מִצְרַיִם וְאֹכְלוּ אֶת־
חֵלֶב הָאָרֶץ: יט וְאַתָּה צֻוִּיתָה
זֹאת עֲשׂוּ קְחוּ־לָכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
עֲגָלוֹת לְטַפְּכֶם וְלִנְשֵׁיכֶם וּנְשָׂאתֶם
אֶת־אֲבִיכֶם וּבָאתֶם: כ וְעֵינְכֶם
אַל־תָּחֹס עַל־כֵּלֵיכֶם כִּי־טוּב כָּל־
אֶרֶץ מִצְרַיִם לָכֶם הוּא: כא וַיַּעֲשׂוּ־
כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתֶּן לָהֶם יוֹסֵף
עֲגָלוֹת עַל־פִּי פַרְעֹה וַיִּתֶּן לָהֶם
צֵדָה לַדָּרֶךְ: כב לְכֻלָּם נָתַן לְאִישׁ
חֲלִפֹת שְׂמָלֹת וּלְבִנְיָמִן נָתַן שְׁלֹשׁ
מֵאוֹת כֶּסֶף וְחָמֵשׁ חֲלִפֹת שְׂמָלֹת:
כג וְלְאָבִיו שָׁלַח כְּזֹאת עֲשָׂרָה
חֲמֹרִים נֹשְׂאִים מִטּוּב מִצְרַיִם וְעֶשֶׂר
אֲתֹנֹת נֹשְׂאֹת בֹּר וָלֶחֶם וּמָזוֹן
לְאָבִיו לַדָּרֶךְ: כד וַיְשַׁלַּח אֶת־
אֶחָיו וַיֵּלֵכוּ וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אַל־
תִּרְגְּזוּ בַדָּרֶךְ: כה וַיַּעֲלוּ מִמִּצְרַיִם
וַיָּבֹאוּ אֶרֶץ כְּנָעַן אֶל־יַעֲקֹב אֲבִיהֶם:
כו וַיַּגִּדוּ לוֹ לֵאמֹר עוֹד יוֹסֵף
חַי וְכִי־הוּא מֹשֵׁל בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרָיִם
וַיָּפָג לִבּוֹ כִּי לֹא הֶאֱמִין לָהֶם:
כז וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו אֶת כָּל־דִּבְרֵי
יוֹסֵף אֲשֶׁר דִּבֶּר אֲלֵהֶם וַיַּרְא אֶת־
הָעֲגָלוֹת
יוֹסֵף דִּי מַלִּיל עִמְּהוֹן וְחָזָא יָת־

כ׳ קמר

ג׳ כתיב כן

כ׳ מפר דחכר

כ׳ סכירין
ארנה:
מסר יוד טלח
הגירו לו עד
סכתירו סרס
סכסרימו
כעטרס •

אָתוֹ אַחֵי יוֹסֵף וּשְׁפַר בְּעֵינֵי פַרְעֹה
וּבְעֵינֵי עַבְדּוֹהִי: וַאֲמַר פַּרְעֹה
לְיוֹסֵף אֵימַר לַאֲחָךְ הָא עִיבִידוּ
טְעִינוּ יָת בְּעִירְכּוֹן וְאֶזִילוּ אוֹבִילוּ
לְאַרְעָא דְכְנָעַן: וְדַבְּרוּ יָת אֲבוּכוֹן
וְיָת אַנְשֵׁי בָתֵּיכוֹן וְאֵיתוּ לְוָתִי וְאִתֵּן
לְכוֹן יָת טוּב אַרְעָא דְמִצְרַיִם
וְתֵיכְלוּן יָת טוּבָא דְאַרְעָא: וְאַתְּ
מְפַקֵּד דָּא עִיבִידוּ סְבוּ לְכוֹן מֵאַרְעָא
דְמִצְרַיִם עֶגְלָן לְטַפְּלְכוֹן וְלְנִשֵׁיכוֹן
וְתִטְּלוּן יָת אֲבוּכוֹן וְתֵיתוּן:
וְעֵינְכוֹן לָא תְחוּס עַל מָנְיָכוֹן אֲרֵי
טוּב כָּל אַרְעָא דְמִצְרַיִם דִּילְכוֹן
הוּא: וַעֲבַדוּ כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וִיהַב
לְהוֹן יוֹסֵף עֶגְלָן עַל מֵימְרָא דְפַרְעֹה
וִיהַב לְהוֹן זְוָדִין לְאוֹרְחָא:
לְכוּלְהוֹן יְרִיב לְגֻבַר אֶצְטְלָוִן
הִלְבּוּשָׁא וּלְבִנְיָמִן יְהַב תְּלָת מְאָה
סְלְעִין דְכֶסֶף וְחַמְשָׁא אֶצְטְלָוִן
הִלְבּוּשִׁין: וְלְאֲבוּהִי שְׁלַח כְּדָא
עַסְרָא חֲמָרִין טְעִינִין מִטּוּב דְמִצְרַיִם
וְעַסַר אַתְנָן טְעִינָן עִיבּוּר וְלֶחֶם
וּזְוָדִין לְאֲבוּהִי לְאוֹרְחָא: וְשַׁלַּח
יָת אֲחוֹהִי וַאֲזָלוּ וַאֲמַר לְהוֹן לָא
תִתְנַצְּוּן בְּאוֹרְחָא: וְסַלִּיקוּ
מִמִּצְרַיִם וַאֲתוֹ לְאַרְעָא דְכְנָעַן לְוָת
יַעֲקֹב אֲבוּהוֹן: וְחַוִּיוּ לֵיהּ לְמֵימַר
עַד כְּעַן יוֹסֵף קַיָּים וַאֲרֵי הוּא שַׁלִּיט
בְּכָל אַרְעָא דְמִצְרַיִם וְהוּא מְלַיָּא
פַיְיגָן עַל לִיבֵּיהּ אֲרֵי לָא הֵימִין
לְהוֹן: וּמַלִּילוּ עִימֵּיהּ יָת כָּל פִּתְגָמֵי
יוֹסֵף דִּי מַלִּיל עִמְּהוֹן וְחָזָא יָת־

עֶגְלָתָא

בְּעֵינֵי פַרְעֹה וּבְעֵינֵי עַבְדּוֹי: ויאמר וַאֲמַר לְיוֹסֵף אֵימַר לְאָחָךְ דָּא
עִיבִידוּ טְעִינוּ יַת בְּעִירֵיכוֹן וְטַיְילוּ אוּבִילוּ לְאַרְעָא דִכְנָעַן: וקחו
וּדְבָרוּ יַת אֲבוּכוֹן וְיַת אֵינַשׁ בָּתֵיכוֹן וַאֲיתוּ לְוָתִי וְאֵיתֵן לְכוֹן יַת שְׁפַר אַרַע
אַרְעָא דְמִצְרַיִם וְתֵיכְלוּן יַת שַׁמְנוּנִיתָא דְאַרְעָא: ואתה וְאַנְתְּ יוֹסֵף
מְפַקַּד בְּאֵיקַר אַבָּךְ בְּגִין כֵּן אֵימַר לְאָחָךְ דָּא עִיבִידוּ סִיבוּ לְכוֹן מֵאַרְעָא
דְמִצְרַיִם סַדְנֵי דְמִינְגַדָן בְּתוֹרְתִי לְסוֹבְרָא בְהוֹן יַת טַפְלְכוֹן וְיַת נְשֵׁיכוֹן
וְתִטְלוּן יַת אֲבוּכוֹן וְתֵיתוּן: ועיניכם וְעֵינֵיכוֹן לָא תֵיחוֹס עַל מָנֵיכוֹן
אֲרוּם שְׁפַר אַרַע כָּל אַרְעָא דְמִצְרַיִם דִילְכוֹן הוּא: ויעשו וְעָבְדוּ כֵּן
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן לָהֶם יוֹסֵף סַדְנֵי עַל מֵימְרָא דְפַרְעֹה וַיִּתֵּן לָהֶם זְוָדִין
לְאָרְחָא: לכלם לְכֻלְּהוֹן יְהַב לְגַבְרָא אַסְטְלוּי וּלְבוּשׁ
וּלְבִנְיָמִין יְהַב תְּלָת מְאָה סְלָעִין דְכֶסֶף וְחַמֵּשׁ אִיסְטְוָלֵי דִלְבוּשִׁין:
ולאביו וּלְאָבוּי שַׁדַּר דּוֹרוֹן כְּדֵין עֲשָׂרָא חֲמָרִין טְעִנִין חִמְרָא וּמִטוּבָא
דְמִצְרַיִם וְעֶשֶׂר אַתְנַן טְעִנִן עִבּוּר וּלְחֶם וְזָוָדִין לְאָבוּי לְאָרְחָא: וישלח
וְשַׁדַּר יַת אַחוֹי וְעַיְילוּ וַאֲמַר לָהֶם לָא תִתְגָּצוּן עַל עֵיסָק זַבִּינְתִּי דְלָמָא יִרְגְּזוּן
בְּכוֹן עִבְרֵי אוֹרְחָא: ויעלו וְסַלְקוּ מִמִּצְרַיִם וַאֲתוֹ לְאַרְעָא דִכְנָעַן
לְוָת יַעֲקֹב אֲבוּהוֹן: ויגידו וְחַוְיָאוּ לֵיהּ לְמֵימַר עַד כְּדוֹן יוֹסֵף
קַיָּים וַאֲרוּם הוּא שַׁלִּיט בְּכָל אַרְעָא
דְמִצְרַיִם וּפְלִיג לְבֵיתֵהּ אֲרוּם לָא
הֵימִין לָהֶם: וידברו וּמַלִּילוּ
עִמֵּהּ יַת כָּל פִּתְגָמֵי יוֹסֵף דְּמַלֵּיל עִמְּהוֹן וַחֲמָא יַת סַדְנַיָּיא דְשַׁדַּר יוֹסֵף
לְמִיטוֹל

ירושלמי

וְאַפְלַג לְבֵיתֵהּ:

טענו את בעיריכם · תבואה: את טוב ארץ מצרים · ארץ נושן · כבא ואיכו יודע מס יז
נבא בופה לעשות כמכולה שאין בה דגים: חלב הארץ · כל חלב לשון מיטב הוא: ואתה יח
צויתה · מפי לומר להם: זאת עשו · כך אמור להם שברשותי הוא: שלח כזאת · כחשבון כב
הזה · ומקו החשבון י תמורים וגו': מטוב מצרים · מניכו בגמרא ששלח לו יין ישן שדעת
זקני כוחה היינו · ומדרש אגדה גרסין של פול: בר ולחם · כתרגומו: ומזון · ליפתן:
אל תרגזו בדרך · אל תתעסקו בדבר הלכה שלא תרגז עליכם הדרך · דבר אחר אל כד
תפסיעו פסיעה נסה והפכם בחמה לעיר · ולפי פשוטו של מקרא יש לומר לפי שהיו
מכלמים היה דואג שמא יריבו בדרך על דבר מכירתו להתוכח זה עם זה ולומר על ידך
מכר אתה ספרת לשון הרע עליו וגרמת לכו לשבאתו: ולי הוא מוסל · ואשר הוא כו
מוסל: ויפג לבו · כחלף לבו והלך מלהאמין לא היה לבו פוכה אל הדברים לשון מפיגין
טעמן בלשון משנה · וכמו מאין הפוגות · וריחו לא כמר מתרגמיכן וריחיה לא פג:
את כל דברי יוסף · פיון יוסר להם במה היה עומק כספירם ומכו בפרש עגלה ערופה כז
ראו שבאמר וירא את העגלות אשר שלח יוסף ולא כאמר אשר שלח פרעה:

כ מלא כתוב

הָעֲגָלוֹת אֲשֶׁר שָׁלַח יוֹסֵף לָשֵׂאת
אֹתוֹ וַתְּחִי רוּחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם׃

רביעי

כח וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל רַב עוֹד יוֹסֵף
בְּנִי חָי אֵלְכָה וְאֶרְאֶנּוּ בְּטֶרֶם אָמוּת׃

כו

ט וַיִּסַּע יִשְׂרָאֵל וְכָל אֲשֶׁר לוֹ
וַיָּבֹא בְּאֵרָה שָׁבַע וַיִּזְבַּח זְבָחִים
לֵאלֹהֵי אָבִיו יִצְחָק׃ כ וַיֹּאמֶר
אֱלֹהִים לְיִשְׂרָאֵל בְּמַרְאֹת הַלַּיְלָה
וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי׃
ג וַיֹּאמֶר אָנֹכִי הָאֵל אֱלֹהֵי אָבִיךָ
אַל־תִּירָא מֵרְדָה מִצְרַיְמָה כִּי לְגוֹי
גָּדוֹל אֲשִׂימְךָ שָׁם׃ ד אָנֹכִי אֵרֵד
עִמְּךָ מִצְרַיְמָה וְאָנֹכִי אַעֲלְךָ גַם־
עָלֹה וְיוֹסֵף יָשִׁית יָדוֹ עַל־עֵינֶיךָ׃
ה וַיָּקָם יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיִּשְׂאוּ
בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־יַעֲקֹב אֲבִיהֶם וְאֶת־
טַפָּם וְאֶת־נְשֵׁיהֶם בָּעֲגָלוֹת אֲשֶׁר־
שָׁלַח פַּרְעֹה לָשֵׂאת אֹתוֹ׃
ו וַיִּקְחוּ אֶת־מִקְנֵהֶם וְאֶת־
רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן
וַיָּבֹאוּ מִצְרַיְמָה יַעֲקֹב וְכָל־זַרְעוֹ
אִתּוֹ׃ ז בָּנָיו וּבְנֵי בָנָיו אִתּוֹ
בְּנֹתָיו וּבְנוֹת בָּנָיו וְכָל־זַרְעוֹ הֵבִיא
אִתּוֹ מִצְרַיְמָה׃ ס

חמישי

ח וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
הַבָּאִים מִצְרַיְמָה יַעֲקֹב וּבָנָיו בְּכֹר
יַעֲקֹב רְאוּבֵן׃ ט וּבְנֵי רְאוּבֵן
חֲנוֹךְ וּפַלּוּא וְחֶצְרוֹן וְכַרְמִי׃
י וּבְנֵי שִׁמְעוֹן יְמוּאֵל וְיָמִין וְאֹהַד
וְיָכִין וְצֹחַר וְשָׁאוּל בֶּן־הַכְּנַעֲנִית׃

ל מלא כתוב

ו תנין כתן על סס כי סכע יפול נדל וקס סכאו עליו ו׳ נרות ומכל מקום עשו לכן מלא׳ ריכה יוכף סמעון וסאימן ישית ידו וגו׳ יעניס עיניך כסתמות הכמיתו מלא ימות כמיין

ל׳ חסר כתוב

כר מן ח׳ פ׳ ואלה

בני

גרשון

עֲגָלָתָא דְשַׁלַּח יוֹסֵף לְמִיטַל יָתֵיהּ
וּשְׁרַת רוּחַ־קוּדְשָׁא עַל־יַעֲקֹב
אֲבוּהוֹן׃ וַאֲמַר יִשְׂרָאֵל סַגִּי לִיהֲוָא
עַד־כְּעַן יוֹסֵף בְּרִי קַיָּים אֵיזִיל
וְאֶחֱזִינֵיהּ עַד־לָא אֶמּוּת׃ וּנְטַל
יִשְׂרָאֵל וְכָל־דִּלֵּיהּ וַאֲתָא לְבֵאֵר
שָׁבַע וְדַבַּח דִּבְחִין לֶאֱלָהָא דַאֲבוּהִי
יִצְחָק׃ וַאֲמַר יְיָ לְיִשְׂרָאֵל בְּחֶזְוָא
דְּלֵילְיָא וַאֲמַר יַעֲקֹב יַעֲקֹב וַאֲמַר
הָא אֲנָא׃ וַאֲמַר אֲנָא אֵל אֱלָהָא
דַאֲבוּךְ לָא תִדְחַל מִלְּמֵיחַת לְמִצְרַיִם
אֲרֵי לְעַם סַגִּי אֲשַׁוִּינָךְ תַּמָּן׃ אֲנָא
אֵיחוֹת עִמָּךְ לְמִצְרַיִם וַאֲנָא אֶסְקִנָּךְ
אַף־אַסְקָא וְיוֹסֵף יְשַׁוִּי יְדוֹהִי עַל־
עֵינָךְ׃ וְקָם יַעֲקֹב מִבְּאֵרָא דְשָׁבַע
וּנְטָלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל יָת־יַעֲקֹב אֲבוּהוֹן
וְיָת־טַפְלְהוֹן וְיָת־נְשֵׁיהוֹן בַּעֲגָלָתָא
דִּי־שְׁלַח פַּרְעֹה לְמִיטַל יָתֵיהּ׃
וּדְבָרוּ יָת־גֵּיתֵיהוֹן וְיָת־קִנְיָנֵהוֹן דִּי
קְנוֹ בְּאַרְעָא דִכְנָעַן וַאֲתוֹ לְמִצְרַיִם
יַעֲקֹב וְכָל־בְּנוֹהִי עִמֵּיהּ׃ בְּנוֹהִי וּבְנֵי
בְנוֹהִי עִמֵּיהּ בְּנָתֵיהּ וּבְנָת בְּנוֹהִי
וְכָל־בְּנוֹהִי אַיְתֵי עִמֵּיהּ לְמִצְרַיִם׃
וְאִלֵּין שְׁמָהָת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל דְּעָאלוּ
לְמִצְרַיִם יַעֲקֹב וּבְנוֹהִי בּוּכְרֵיהּ
דְּיַעֲקֹב רְאוּבֵן׃ וּבְנֵי רְאוּבֵן חֲנוֹךְ
וּפַלּוּא וְחֶצְרוֹן וְכַרְמִי׃ וּבְנֵי שִׁמְעוֹן
יְמוּאֵל וְיָמִין וְאֹהַד וְיָכִין וְצֹחַר
וְשָׁאוּל בַּר־כְּנַעֲנִיתָא׃ וּבְנֵי לֵוִי

לְמִיטוֹל יָתֵיהּ וְשָׁרַת רוּחַ נְבוּאָה דְּאִסְתַּלְּקַת מִינֵיהּ בְּעִידָן דְּזַבִּינוּ יָת יוֹסֵף וְחָבַת עָלוֹי יַעֲקֹב אֲבוּהוֹן: ויאמר

ירושלמי

וַאֲמַר יִשְׂרָאֵל סַגִּין טַבְוָון עָבַד עִמִּי יְיָ שֵׁיזְבָנִי מִן יְדוֹי דְּעֵשָׂו וּמִן יְדוֹי דְּלָבָן וּמִן יְדוֹי דִּכְנַעֲנָאֵי דְּרָדְפוּ בַּתְרַאי וְסַגִּין נַחֲמָן חֲמִית וְסַכִּיתִי לְמֶחֱמִי וְלָא לְאִסְכִּית דְּעַד כְּדוֹן

ואמר יִשְׂרָאֵל סַגִּין טָבָן וְנַחֲמָן סַכִּיית לְמֵחֲמֵי וְהָדָא לָא סָכִית דְּהָא עַד כְּדוֹן יוֹסֵף בְּחַיִּין נַיזִיל וְנֵיחֲמֵי יְתֵיהּ עַד לָא נְמוּת:

יוֹסֵף בְּרִי קַיֵּים אֵיזִיל נִדּוֹן וְאַחְמִינֵיהּ קֳדָם דְּאָמוּת: ויסע וּנְטַל יִשְׂרָאֵל וְכָל דִּילֵיהּ וְאָתָא לְבֵאֶר שָׁבַע וְדַבַּח דְּבִחִין לֵאלָקָא דְּאָבוּי יִצְחָק: ויאמר וַאֲמַר יְיָ לְיִשְׂרָאֵל בְּנִבְוָאָה דְּלֵילְיָא וַאֲמַר יַעֲקֹב וַאֲמַר הָאנָא: ויאמר וַאֲמַר אָנָא הוּא אֵל אֱלָקֵיהּ דְּאָבוּךְ לָא תִּדְחַל מִן לְמֵיחוֹת לְמִצְרַיִם עַל עֵיסַק שְׁעַבּוּדָא דִּי פְּסִקַת עִם אַבְרָהָם אֲרוּם לְעַם סַגִּי אֵישַׁוִינָךְ תַּמָּן: אנא אָנָא הוּא דְּבְמֵימְרִי אֵיחוֹת עִמָּךְ לְמִצְרַיִם וְאֵיתֵי סִיגוּפֵיהוֹן דְּכְנָךְ וּמֵימְרִי יַעֲלִינָךְ תַּמָּן אוף אֲסִיק יָת בְּנָךְ מִתַּמָּן וּבְרַם יוֹסֵף יְשַׁוִּי יְדֵיהּ עַל עֵינָךְ: ויקם קָם יַעֲקֹב מִבְּאֵרָא דְשָׁבַע וּנְטָלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָת יַעֲקֹב אֲבוּהוֹן וְיָת טַפְלְהוֹן וְיָת נְשֵׁיהוֹן בְּסִדְנֵי דְשַׁדַּר פַּרְעֹה לְמֵישַׁל יָתֵיהּ: ויקחו וְדַבְּרוּ יָת קִנְיָנֵיהוֹן וְיָת נְכָסֵיהוֹן דְּקִנּוּ בְּאַרְעָא דִכְנָעַן וַאֲתוּ לְמִצְרַיִם יַעֲקֹב וְכָל בְּנוֹי עִמֵּיהּ: בניו בָּנוֹי וּבְנֵי בְּנוֹי עִמֵּיהּ בְּנָתֵיהּ וּבְנַת בְּנוֹי וְכָל זַרְעֵיהּ אַיְתִי עִמֵּיהּ לְמִצְרַיִם: ואלה וְאִילֵין שְׁמָהָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דְּעָלוּ לְמִצְרַיִם יַעֲקֹב וּבְנוֹי בּוּכְרָא דְיַעֲקֹב רְאוּבֵן: ובני וּבְנוֹי דְּרְאוּבֵן חֲנוֹךְ וּפַלּוּא חֶצְרוֹן וְכַרְמִי: ובני וּבְנוֹי דְשִׁמְעוֹן יְמוּאֵל וְיָמִין וְאוֹהַד וְיָכִין וְצֹחַר וְשָׁאוּל הוּא זִמְרִי דְעָבַד עוּבְדָא דִכְנַעֲנָאֵי בְּשִׁטִּים: ובני וּבְנוֹי דְלֵוִי גֵּרְשׁוֹן קְהָת ומרר:

ונעול יוסף בני חי: באר שבע. כמו לבאר שבע ה"ל בסוף תיבה במקום למ"ד בתחילתה: לאלהי אביו יצחק. חייב אדם בכבוד אביו יותר מבכבוד זקנו לפיכך תלה ביצחק ולא באברהם: יעקב יעקב. לשון חבה: אל תירא מרדה מצרימה. לפי שהיה מצר על שמחקק לצאת לחוצה לארץ: ואכלי אעלך. הבטיחו להיות נקבר בארץ: אשר רכשו בארץ כנען. אבל מה שרכש בפדן ארם נתן הכל לעשו בשביל חלקו במערת המכפלה אחר נכסי חוצה לארץ איכן נדאו לי וזהו אשר כליתי לי העמיל לו בגורין של זהב וכסף בחין כרי ואמר לו טול את אלו: ובכות בניו. סרח בת אשר ויוכבד בת לוי: הבאים מצרימה. על שם העתיד קורא להם הכתוב באים. ואין לתמוה על אשר לא כתב אשר באו: כן הכנעמית. נן דיבה שבעלה לבנעני. כשהרגו את שכם לא היתה דיבה רוצה

יח ובני לוי גרשון קהת ומררי: גרשון קהת ומררי: ובני יהודה
יט ובני יהודה ער ואונן ושלה ופרץ וזרח ומית
ער ואונן ובארעא דכנען והוו בני-
ופרץ והרן ומרת ער ואונן בארץ
כנען ויהיו בני-פרץ חצרון וחמול: פרץ חצרון וחמול: ובני יששכר
כ ובני יששכר תולע ופוה ויוב תולע ופוח ויוב ושמרון: ובני
ושמרן: כא ובני זבלון סרד ואלון זבלון סרד ואילון ויחלאל: אילין
ויחלאל: כב אלה בני-לאה אשר בני לאה די ליד ליעקב בפדן
ילדה ליעקב בפדן ארם ות דינה ברתיא כל-נפש
בתו כל-נפש בניו ובנותיו שלשים בנוהי ובנתיה תלתין וחלת: ובני
ושלש: כג ובני גד צפיון וחגי שוני ואצבון ערי גד צפיון וחגי שוני ואצבון ערי
ארודי וארואלי: ובני אשר ימנה
שוני ואצבון ערי וארודי וארואלי:
כד ובני אשר ימנה וישוה וישוי וישוה וישוי וברעה ושרח א
וברעה ושרח אחתם ובני ברעה אחתהון ובני ברעה חבר
חבר ומלכיאל: כה אלה בני ומלכיאל: אילין בני זלפה דיהב
זלפה אשר-נתן לבן ללאה בתו לבן ללאה ברתיה וילידת ית-
ותלד את-אלה ליעקב שש עשרה אילין ליעקב שית עשר נפשן:
נפש: כו בני רחל אשת יעקב בני רחל איתת יעקב יוסף
יוסף ובנימן: כז וילד ליוסף ובנימין: ואתילידו ליוסף
בארץ מצרים אשר ילדה-לו אסנת בארעא דמצרים דילידת ליה אסנת בת-
בת-פוטי פרע כהן און את-מנשה פוטיפרע רבא דאון ית-מנשה וית-אפרים:
ואת-אפרים: כח ובני בנימן ובני בנימין בלע ובכר ואשבל גרא
בלע ובכר ואשבל גרה ונעמן אחי ונעמן אחי וראש מפים וחפים וארד:
וראש מפים וחפים וארד: אלין בני רחל דאתילידו ליעקב
כט אלה בני רחל אשר ילד כל-נפשתא ארבעת עשר: ובני
ליעקב כל-נפש ארבעה עשר: דן חשים: ובני נפתלי יחצאל וגוני
כל ובני דן חשים: כל ובני ויצר ושלם: אילין בני בלהה
נפתלי יחצאל וגוני ויצר ושלם: דיהב לבן לרחל ברתיה וילידת
כל אלה בני בלהה אשר-נתן ית-אילין ליעקב כל-נפשתא שבע:
לבן לרחל בתו ותלד את-אלה
ליעקב כל-נפש שבעה:

כל

ד מלה
ל ומלה
ל ומסר
מ והנכן
כלם כתי׳ מלין
כד מן ל וסרס
דשורף
ד׳מנירין ומן
גיסר

ס לאת עד שכשבע לה שמעון שיטאכה ברתשית ורבה: אלה בני לאה: ואת ליכה בתו:

הזכרים

וּמָרָדִי׃ ובני וּבְנוֹי דִּיהוּדָה עֵר וְאוֹנָן וְשֵׁלָה וָפֶרֶץ וָזָרַח וּמִית עֵר
וְאוֹנָן עַל עֵיסַק עוֹבַדְהוֹן בִּישַׁיָּא בְּאַרְעָא דִכְנָעַן וְשֵׁלָה וָזָרַח
לָא אוֹלִידוּ בְּנִין בְּאַרְעָא דִכְנָעַן וַהֲווֹ בְּנֵי פֶּרֶץ דְּנַחַתוּ לְמִצְרַיִם חֶצְרוֹן
וְחָמוּל׃ ובני וּבְנוֹי דִּישָׂשְׂכָר תּוֹלָע וּפוּוָה וְיוֹב וְשִׁמְרוֹן׃ ובני וּבְנוֹי דִּזְבוּלוּן תַּגְדִּין מָרֵי פְּרַקְמַטְיָא
מְפַרְנְסִין יַת אֲחוֹהִי בְּנֵי יִשָּׂשְׂכָר וּמְקַבְּלִין אַגַּר כְּוָתְהוֹן וְשׁוּמְהוֹן סֶרֶד
וְאֵלוֹן וְיַחְלְאֵל׃ אלה אִלֵּין בְּנֵי לֵאָה דִּילִידַת לְיַעֲקֹב בְּפַדַּן דַּאֲרָם
וְיַת דִּינָה בְּרַתֵּיהּ כָּל נַפְשָׁת בְּנוֹי וּבְרָתֵיהּ תְּלָתִין וּתְלָת׃ ובני וּבְנוֹי
דְּגָד צִפְיוֹן וְחַגִּי שׁוּנִי וְאֶצְבּוֹן עֵרִי וְאָרוֹדִי וְאַרְאֵלִי׃ ובני וּבְנוֹי
דַּאֲשֵׁר יִמְנָה וְיִשְׁוָה וְיִשְׁוִי וּבְרִיעָה וְשֶׂרַח אֲחָתְהוֹן דְּאִידְבְּרַת כַּד הִיא
קָיְמָא לְגִינוּנִיתָא עַל דְּבִשְׂרַת לְיַעֲקֹב דִּיוֹסֵף קַיְּים הִיא שֶׁזִּבַת לִיחָבִי אֶבֶל
מְדִין קְטוֹל בְּיוֹמֵי יוֹאָב וּבְנוֹי דִּבְרִיעָה דְּנַחַתוּ לְמִצְרַיִם חֶבֶר וּמַלְכִּיאֵל׃
אלה אִלֵּין בְּנֵי זִלְפָּה דִּיהַב לָבָן לְלֵאָה בְּרַתֵּיהּ וִילִידַת יַת אִלֵּין לְיַעֲקֹב
שִׁתֵּיסַר נַפְשָׁן׃ בני בְּנוֹי דְּרָחֵל אִתַּת יַעֲקֹב יוֹסֵף וּבִנְיָמִין׃ ויולד
וְאִתְיְלִיד לְיוֹסֵף בְּגִין בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם דִּילִידַת לֵיהּ אָסְנַת בַּת דִּינָה וְרִבַּת
בְּבֵית פּוֹטִיפֶּרַע רַבָּא דְּטָנֵיס יַת מְנַשֶּׁה וְיַת אֶפְרַיִם׃ ובני וּבְנוֹי
דְּבִנְיָמִין עֶשְׂרָא וְשׁוּמְהוֹן עַל פְּרִישׁוּתָא דִּיוֹסֵף אָחוּי בֶּלַע דְּאִיתְבְּלַע מִנֵּיהּ
וְבֶכֶר׳ דְּהוּא בּוּכְרָא דְּאִמֵּיהּ׳ וְאַשְׁבֵּל׳ דְּהַלִּיךְ בְּשִׁיבְיָיתָא׳ גֵּרָא׳
דְּאִיתְגַּר בְּאַרְעָא נוּכְרָאָה׳ וְנַעֲמָן׳ דְּהַוָּה נְעִים וְיַקִּיר׳ אֲחִי׳ דְּהוּא אָחוּי
בַּר אִמֵּיהּ׳ וְאֵחִי׳ דְּהַוָּה רֵישׁ בְּבֵית אָבוּי׳ מוּפִים׳ דְּאִזְדַּבַּן בְּמוּף׳
חֻפִּים׳ דְּבִזְמַן דְּאִתְפְּרַשׁ מִנֵּיהּ הַוָּה בַּר תְּמַנְיָסַר שְׁנִין וְחָזִי לְכִילַת הֵילוּלָא
וַאֲרִיד דְּנַחַת לְמִצְרַיִם׃ אלה אִלֵּין בְּנֵי רָחֵל דְּאִתְיְלִידוּ לְיַעֲקֹב כָּל
נַפְשָׁתָא אַרְבְּסָרֵי׃ ובני וּבְנוֹי דְּדָן זָרִיזִין וְאַמְּפוּרִין וְלִירַת סְכוּם
לְמִנְיָנֵיהוֹם׃ ובני וּבְנוֹי דְּנַפְתָּלִי יַחְצְאֵל וְגוּנִי וְיֵצֶר וְשִׁלֵּם׃ אלה
אִלֵּין בְּנֵי בִלְהָה דִּיהַב לָבָן לְרָחֵל בְּרַתֵּיהּ וִילִידַת יַת אִלֵּין לְיַעֲקֹב כָּל
נַפְשָׁתָא

נ מלרע

כו כָּל־הַנֶּפֶשׁ הַבָּאָה לְיַעֲקֹב
מִצְרַיְמָה יֹצְאֵי יְרֵכוֹ מִלְּבַד נְשֵׁי בְנֵי־
יַעֲקֹב כָּל־נֶפֶשׁ שִׁשִּׁים וְשֵׁשׁ׃
כז וּבְנֵי יוֹסֵף אֲשֶׁר יֻלַּד־לוֹ בְּמִצְרַיִם
נֶפֶשׁ שְׁנָיִם כָּל־הַנֶּפֶשׁ לְבֵית־יַעֲקֹב
הַבָּאָה מִצְרַיְמָה שִׁבְעִים׃ ס
נ מלעיל ששי
כח וְאֶת־יְהוּדָה שָׁלַח לְפָנָיו
אֶל־יוֹסֵף לְהוֹרֹת לְפָנָיו גֹּשְׁנָה וַיָּבֹאוּ
אַרְצָה גֹּשֶׁן׃ כט וַיֶּאְסֹר יוֹסֵף
מֶרְכַּבְתּוֹ וַיַּעַל לִקְרַאת־יִשְׂרָאֵל אָבִיו
גֹּשְׁנָה וַיֵּרָא אֵלָיו וַיִּפֹּל עַל־צַוָּארָיו
וַיִּבְךְּ עַל־צַוָּארָיו עוֹד׃ ל וַיֹּאמֶר
ל ומלא ל וחלא
יִשְׂרָאֵל אֶל־יוֹסֵף אָמוּתָה הַפַּעַם
אַחֲרֵי רְאוֹתִי אֶת־פָּנֶיךָ כִּי עוֹדְךָ חָי׃
לא וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־אֶחָיו וְאֶל־
בֵּית אָבִיו אֶעֱלֶה וְאַגִּידָה לְפַרְעֹה
וְאֹמְרָה אֵלָיו אַחַי וּבֵית־אָבִי אֲשֶׁר
בְּאֶרֶץ כְּנָעַן בָּאוּ אֵלָי׃
לב וְהָאֲנָשִׁים רֹעֵי צֹאן כִּי־אַנְשֵׁי
מִקְנֶה הָיוּ וְצֹאנָם וּבְקָרָם וְכָל־אֲשֶׁר
לָהֶם הֵבִיאוּ׃ לג וְהָיָה כִּי־יִקְרָא
לָכֶם פַּרְעֹה וְאָמַר מַה־מַּעֲשֵׂיכֶם׃
לד וַאֲמַרְתֶּם אַנְשֵׁי מִקְנֶה הָיוּ

עבדיך

כל נפשתא דעלא ליעקב למצרים
נפקי ירכיה בר מנשי בני יעקב כל
נפשתא שתין ושית׃ ובני יוסף
דאיתילידו ליה במצרים נפשתא
תרתין כל נפשתא לבית יעקב
דעלא למצרים שבעין׃ וית־
יהודה שלח קדמוהי לות יוסף
לפנאה קדמוהי לגשן ואתו
לארעא דגשן׃ וטקיס יוסף
רתיכוהי וסליק לקדמות ישראל
אבוהי לגשן ואיתחזי ליה ונפל
על צווריה ובכא על צווריה עוד׃
ואמר ישראל ליוסף אילו אנא
מאית זמנא הדא מנחם אנא בתר
דחזיתינון לאפך ארי עד כען קיים
את׃ ואמר יוסף לאחוהי ולבית
אבוהי איסק ואחוי לפרעה ואימר
ליה אחי ובית אבא די בארעא
דכנען אתו לותי׃ וגוברייא רעי
ענא ארי גברי מרי גיתי הוו וענהון
ותוריהון וכל דילהון איתיו׃
ויהי ארי יקרי לכון פרעה ויימר
מה עובדיכון׃ ותימרון גברי

מרי

כו סהיתה עיקרו של בית׃ כל הנפש הבאה ליעקב ׳ שיבאו מארץ כנען לבא למצרים ואין
הבאה זו לשון עבר אלא לשון הווה כמו בערב היא באה וכמו והנה רחל בתו באה עם
הצאן לפיכך טעמו למעה באלף לפי שכשיבאו לבא מארץ כנען לא היו אלא ששים ושש
והשבי כל הנפש לבית יעקב הבאה מבריתה שבעים הוא לשון עבר לפיכך טעמו למעלה
בבית לפי שמשבאו שם היו שבעים שמבאו שם יוסף ושני בניו וכתוסבה להם יוכבד בין
החומות ולדברי האומר תחומות כולן עם השבטים גריכים אבו לומר שמתו לפני
ירידתן למצרים שהרי לא באו כאן ׳ מנא זי בויקרא רבא עשו שם כפשות היו לו וקשתוב
כז קורא אותן בפשות ביתו לשון רבים לפי שהיו עובדין לאלהות הרבה ׳ ויעקב שבעים

היו

נַפְשְׁתָא שׁוּבְעָא: כל כָּל נַפְשְׁתָא דְעָלָא עִם יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם נַפְקֵי יַרְכֵיהּ
בַּר מִנַּיְיהוֹן דִּבְנֵי יַעֲקֹב כָּל נַפְשָׁתָא שִׁתִּין וְשִׁית: ובני וּבְנוֹי דְיוֹסֵף
דְאִתְיְלִידוּ לֵיהּ בְּמִצְרַיִם נַפְשָׁתָא תְּרֵין וְיוֹסֵף דַּהֲוָה בְּמִצְרַיִם וְיוֹכֶבֶד בְּרַת
לֵוִי דְאִתְיְלִידַת בֵּין מַעֲלֵהוֹן לְמִצְרַיִם בֵּינֵי טוּרַיָּא סְכוּם כָּל נַפְשָׁתָא לְבֵית
יַעֲקֹב דְעָלָא לְמִצְרַיִם שׁוּבְעִין: ואת וְיָת יְהוּדָה שְׁדַר קָדָמוֹי
לְוָת יוֹסֵף לְמַחְוֵיָא קָדָמוֹי אָרְחָא
וּלְמִכְבְּשָׁא יָת עַמּוּדֵיָא דְאַרְעָא
וּלְאַתְקָנָא קָדָמוֹי בֵּית מֵישְׁרוֹי
בְּגוֹשְׁנָא וְאָתוֹ לְאַרְעָא דְגֹשֶׁן:
ויאסור וְשַׁקִּיס יוֹסֵף אַרְתִּכְיֵהּ

ירושלמי
לְאַתְקָנָה לֵיהּ אָתַר בֵּית מֵישְׁרוֹ
לְגוֹשְׁנָא:

וְסַלִּיק לְקָדְמוֹת יִשְׂרָאֵל אָבוּי לְגֹשֶׁן וְקִדֵּם דְאִשְׁתְּמַדְּעֵיהּ אָבוּי
סָגַד לֵיהּ וְאִתְחַיַּיב לְמֵיהֲוֵי שָׁנוּי קְטִיעָן וְתָהֵא וְאִיתְחַמֵּי לֵיהּ וּרְכַן עַל
פְּרִיקַת צַוְּרֵיהּ וּבְכָא עַל צַוְּרֵיהּ תּוּב עַל דִּיסְגַּד לֵיהּ: ויאמר וְאָמַר
יִשְׂרָאֵל לְיוֹסֵף אִין מַיְיתְנָא בַּהֲדָא זִימְנָא מִחְנַחֵם אֲנָא דִּי בְמִיתוּתָא
דְמַיְיתִין בָּהּ צַדִּיקַיָּא אֲנָא מַיִת בָּתַר דְחָמִית סְבַר אַפָּךְ אֲרוּם עַד כְּדוֹן
אַנְתְּ קַיָּים: ויאמר וְאָמַר יוֹסֵף לְאָחוֹי וּלְבֵית אָבוּי אֵיסַק וְאוֹדֵעַ
לְפַרְעֹה וְאֵימַר לֵיהּ אַחַיַּי וּבֵית אַבָּא דְבְאַרְעָא דִכְנָעַן אָתוֹ לְוָתִי:
והאנשים וְגוּבְרַיָּא רַעְיָין דְעָאן אֲרוּם גּוּבְרֵי מָרֵי גַיְתֵי הֲוּ וְעַנְרֵהוֹן
וְתוֹרֵיהוֹן וְכָל דִּילְהוֹן אֲיַיתִיו: והיה וִיהֵי אֲרוּם יִקְרָא לְכוֹם פַּרְעֹה
וְיֵימַר תְּנוּן לִי מַה עוֹבְדֵיכוֹן: ואמרתם וְתֵימְרוּן מָרֵי גַיְתֵי הֲוּ עַבְדָךְ
מטליותנא

כה היו לו והכתוב קורא אותן כפם לפי שהיו עובדים לאל אחד: להורות לפניו · כתרגומו
לפנות לו מקום ולהורות היאך יתישב בה: לפניו · קודם שיגיע לשם · ומדרש אגדה
כט להורות לפניו לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה: ויאסור יוסף מרכבתו · הוא
עצמו אסר את הסוסים למרכבה להזדרז לכבוד אביו: וירא אליו · יוסף כראה ל אביו:
ויבך על צוארו עוד · לשון הרבות בכיה וכן כי לא על איש ישים עוד לשון רבוי הוא
איכו שם עליו עילות כוספות על חטאיו אף כאן הרבה והוסיף בבכי יותר על הראיל
אבל יעקב לא כפל על צוארי יוסף ולא כשקו ואמרו רבותיכו שהיה קורא את שמע:
3 אמוֹתָה הפעם · פשוטו כתרגומו · ומדרשו סבור הייתי למות שתי מיתות בעולם הזה
ולעולם הבא שכשתלקה ממני שכינה והייתי אומר שיתבעני הקב"ה מיתתך עכשו שעוד
לא אי לא אמות אלא פעם אחת: ואומרה אליו אחי וגו' · ועוד אומר לו והאכזים רועי כאן
וגו'

עֲבָדֶיךָ מִנְּעוּרֵינוּ וְעַד־עַתָּה גַּם־
אֲנַחְנוּ גַּם־אֲבֹתֵינוּ בַּעֲבוּר תֵּשְׁבוּ
בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן כִּי תוֹעֵבַת מִצְרַיִם כָּל־
רֹעֵה צֹאן׃ ו וַיָּבֹא יוֹסֵף וַיַּגֵּד
לְפַרְעֹה וַיֹּאמֶר אָבִי וְאַחַי וְצֹאנָם
וּבְקָרָם וְכָל־אֲשֶׁר לָהֶם בָּאוּ מֵאֶרֶץ
כְּנָעַן וְהִנָּם בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן׃ ז וּמִקְצָה
אֶחָיו לָקַח חֲמִשָּׁה אֲנָשִׁים וַיַּצִּגֵם
לִפְנֵי פַרְעֹה׃ ח וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה
אֶל־אֶחָיו מַה־מַּעֲשֵׂיכֶם וַיֹּאמְרוּ אֶל־
פַּרְעֹה רֹעֵה צֹאן עֲבָדֶיךָ גַּם־אֲנַחְנוּ
גַּם־אֲבוֹתֵינוּ׃ ט וַיֹּאמְרוּ אֶל־
פַּרְעֹה לָגוּר בָּאָרֶץ בָּאנוּ כִּי־אֵין
מִרְעֶה לַצֹּאן אֲשֶׁר לַעֲבָדֶיךָ כִּי־כָבֵד
הָרָעָב בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וְעַתָּה יֵשְׁבוּ־נָא
עֲבָדֶיךָ בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן׃ י וַיֹּאמֶר
פַּרְעֹה אֶל־יוֹסֵף לֵאמֹר אָבִיךָ וְאַחֶיךָ
בָּאוּ אֵלֶיךָ׃ יא אֶרֶץ מִצְרַיִם לְפָנֶיךָ
הִוא בְּמֵיטַב הָאָרֶץ הוֹשֵׁב אֶת־אָבִיךָ
וְאֶת־אַחֶיךָ יֵשְׁבוּ בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן וְאִם־
יָדַעְתָּ וְיֵשׁ־בָּם אַנְשֵׁי חַיִל וְשַׂמְתָּם
שָׂרֵי מִקְנֶה עַל־אֲשֶׁר־לִי׃ יב וַיָּבֵא
יוֹסֵף אֶת־יַעֲקֹב אָבִיו וַיַּעֲמִדֵהוּ לִפְנֵי
פַרְעֹה וַיְבָרֶךְ יַעֲקֹב אֶת־פַּרְעֹה׃
יג וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל־יַעֲקֹב
כַּמָּה יְמֵי שְׁנֵי חַיֶּיךָ׃ יד וַיֹּאמֶר
יַעֲקֹב אֶל־פַּרְעֹה יְמֵי שְׁנֵי מְגוּרַי
שְׁלֹשִׁים וּמְאַת שָׁנָה מְעַט וְרָעִים הָיוּ
יְמֵי שְׁנֵי חַיַּי וְלֹא הִשִּׂיגוּ אֶת־יְמֵי שְׁנֵי
חַיֵּי אֲבֹתַי בִּימֵי מְגוּרֵיהֶם׃

ויברך

מן חד מן ד׳ קמץ כתי׳ פ׳ כבוף תיב׳׃

ומקצה אחיו לקח בניקוד סמכים׃ ל׳ קסר

כן כתי׳ כלפון רבים׃ פ׳ מלא

ל׳ ומלא

כ׳ וחסר

ל׳ ומלא

מָרֵי גֵּיתִי הֲוָוֹ עַבְדָךְ מִזְּעֵירָנָא וְעַד־
כְּעַן אַף־אֲנַחְנָא אַף אֲבָהָתָנָא בְּדִיל
דְּתֵיתְבוּן בְּאַרְעָא דְגֹשֶׁן אֲרֵי־
מְרַחַק מִצְרָאֵי כָּל־רָעֵי עָנָא׃
וַאֲתָא יוֹסֵף וְחַוִּי לְפַרְעֹה וַאֲמַר אַבָּא
וְאַחַי וְעַנְהֵון וְתוֹרֵיהוֹן וְכָל־דִּלְהוֹן
אֲתוּ מֵאַרְעָא דְכְנָעַן וְהָא אִינוּן
בְּאַרְעָא דְגֹשֶׁן׃ וּמִקְצַת מִן־
אַחוֹהִי דְּבַר חַמְשָׁא גוּבְרִין
וְאַקִימִינוּן קֳדָם פַּרְעֹה׃ וַאֲמַר
פַּרְעֹה לְאַחוֹהִי מַה־עוֹבָדֵיכוֹן וַאֲמַרוּ
לְפַרְעֹה רָעֵי עָנָא עַבְדָךְ אַף־אֲנַחְנָא
אַף־אֲבָהָתָנָא׃ וַאֲמַרוּ לְפַרְעֹה
לְאִיתוֹתָבָא בְּאַרְעָא אֲתֵינָא אֲרֵי־
לֵית רַעְיָא לְעָנָא דִּי לְעַבְדָךְ אֲרֵי־
תְקִיף כַּפְנָא בְּאַרְעָא דְכְנָעַן וּכְעַן
יִתְבוּן כְּעַן עַבְדָךְ בְּאַרְעָא דְגוֹשֶׁן׃
וַאֲמַר פַּרְעֹה לְיוֹסֵף לְמֵימַר אֲבוּךְ
וְאַחָךְ אֲתוֹ לְוָתָךְ׃ אַרְעָא
דְּמִצְרַיִם קֳדָמָךְ הִיא בְּדִשְׁפִּיר
בְּאַרְעָא אוֹתֵיב יָת־אֲבוּךְ וְיָת־אָחָךְ
יִתְבוּן בְּאַרְעָא דְגֹשֶׁן וְאִם־יְדַעְתָּ
וְאִית־בְּהוֹן גוּבְרִין־חֵילָא
וְתִמַּנְיוּן רַבָּנֵי גִיתֵי עַל־הִלֵּי׃
וְאֵיתֵי יוֹסֵף יָת־יַעֲקֹב אֲבוּהִי
וְאַקִימִינֵיהּ קֳדָם פַּרְעֹה וּבָרֵךְ יַעֲקֹב
יָת־פַּרְעֹה׃ וַאֲמַר פַּרְעֹה לְיַעֲקֹב
כַּמָּה יוֹמֵי שְׁנֵי חַיָּךְ׃ וַאֲמַר יַעֲקֹב
לְפַרְעֹה יוֹמֵי שְׁנֵי תוֹתְבוּתִי מְאָה
וּתְלָתִין שְׁנִין זְעֵירִין וּבִישִׁין הֲווֹ יוֹמֵי
שְׁנֵי חַיַּי וְלָא אַדְבִּיקוּ יָת־יוֹמֵי שְׁנֵי
חַיֵּי אֲבָהָתִי בְּיוֹמֵי תוֹתְבוּתְהוֹן׃ וּבָרֵךְ

יעקב

מִטַּלְיוֹתָנָא וְעַד כְּדוֹן בְּגִין דְּתִיתְבוּן בְּאַרְעָא דְגֹשֶׁן אֲרוּם מְרַחֲקִין מִצְרָאֵי
כָּל רָעֵי עָנָא: ויבא וְאָתָא יוֹסֵף וְתָנִי לְפַרְעֹה וַאֲמַר אֲבָא וְאַחַי
וְעַנְהוֹן וְתוֹרֵיהוֹן וְכָל דִּילְהוֹן אָתוּ מֵאַרְעָא דְכְנָעַן וְהָא הִינוּן בְּאַרְעָא
דְגֹשֶׁן: ומקצה וּמִקְצַת אַחוּי דַּבַּר חֲמִשָּׁא גּוּבְרִין זְבֻלוּן דָּן וְנַפְתָּלִי
גָּד וְאָשֵׁר וַאֲקִימִינוּן קֳדָם פַּרְעֹה: ויאמר וַאֲמַר פַּרְעֹה לְאַחוֹי
דְיוֹסֵף מַה עוֹבָדֵיכוֹן וַאֲמָרוּ לְפַרְעֹה רָעֵי עָנָא הֲווֹ עַבְדָךְ אוּף אֲנַן אוּף
אֲבָהָתָן: ויאמרו וַאֲמָרוּ לְפַרְעֹה לְאִיתוֹתָבָא בְּאַרְעָא אֲתֵינָא אֲרוּם
לֵית אֲתַר בֵּית רַעְיָא לְעָנָא דְלְעַבְדָךְ אֲרוּם תְּקִיף כַּפְנָא בְּאַרְעָא דִכְנָעַן
וּכְדוֹן יִתְּבוּן כְּעַן עַבְדָךְ בְּאַרְעָא דְגֹשֶׁן: ויאמר וַאֲמַר פַּרְעֹה לְיוֹסֵף
לְמֵימַר אֲבוּךְ וְאַחָךְ אָתוּ לְוָתָךְ: ארץ אַרְעָא דְמִצְרַיִם קֳדָמָךְ הִיא
בְּבֵית שְׁפַר אַרְעָא אוֹתֵיב יָת אֲבוּךְ וְיָת אָחָךְ יִתְּבוּן בְּאַרְעָא דְגֹשֶׁן וְאִין
חֲכִימְתָא דְאִית בְּרֹאוֹם גּוּבְרִין דְחֵילָא וְתַמְנִינוּן רַבְּנֵי גֵיתֵי עַל דִידִי:
ויבא וְאַיְתִי יוֹסֵף יָת יַעֲקֹב אֲבוּי וַאֲקִימֵיהּ קֳדָם פַּרְעֹה וּבְרִיךְ יַעֲקֹב יָת
פַּרְעֹה וַאֲמַר יְהֵא רַעֲוָא דְיִתְמְלוּן מְוֵי דְנִילוֹס וַיְעַדֵּי כַּפְנָא מִן עָלְמָא
בְּיוֹמָךְ: ויאמר וַאֲמַר פַּרְעֹה לְיַעֲקֹב כַּמָּה אִינוּן יוֹמֵי שְׁנֵי חַיָּךְ:
ויאמר וַאֲמַר יַעֲקֹב לְפַרְעֹה יוֹמֵי שְׁנֵי תִּתְבּוּחַיָּי מְאָה וּתְלָתִין שְׁנִין
קַלִּילִין וּבִישִׁין הֲווֹ יוֹמֵי שְׁנֵי חַיָּי דְמִן טַלְיוּתִי עֲרָקִית מִן קֳדָם עֵשָׂו אָחִי
וְאִיתוֹתְבִית בְּאַרְעָא דְלָא דִידִי וּכְדוֹן בְּעִידָן סֵיבְתִּי נַחְתִּית לְאִתְיַתְּבָא
הָכָא וְלָא אַדְבִּיקוּ יוֹמַיָּי יָת יוֹמֵי שְׁנֵי חַיֵּי אֲבָהָתִי בְּיוֹמֵי תִּתְבּוּתְהוֹן:
ויברך

ונו: בעבור תשבו בארץ גושן · והיא נריכה לכם שהיא ארץ מרעה וכשתאמרו לו שאין
אתם בקיאין במלאכה אחרת ירחיקכם מעליו ויושיבכם שם: כי תועבת מצרים כל רועה
צאן · לפי שהם להם אלוהות: ומקנה אחיו · מן הפחותים שבהם לגבורה שאין כראים
גבורים שאם יראה אותם גבורים יעשה אותם אנשי מלחמתו: ואלה הם ראובן שמעון
לוי יששכר וזבולון · אותן שלא כפל משה שמותם כשברכן: אבל שמות הגבורים כפל ·
וזאת ליהודה שמע ה׳ קול יהודה ולגד אמר ברוך מרחיב גד ולנפתלי אמר נפתלי ולדן
אמר דן ובן לזבולון ובן לאשר זהו לשון בראשית רבה שהיא אגדת ארץ ישראל · אבל
בגמרא בבלית שלנו מביאו שאותן שכפל משה שמותן הם החלשים ואותן הביא לפני פרעה
ויהודה שהוכפל שמו לא הוכפל משום חלשות אלא טעם יש בדבר כדאיתא בבראשית קמא ·
בבריתא דספרי שביאו בה בזאת הברכה כמו גמרא שלנו: אנשי חיל · בקיאין באומנותן
לרעות צאן: על אשר לי · על צאן שלי: ויברך יעקב · היא שאילת שלום כדרך כל
שבראים לפני המלכים לפרקים שלולא בלעז: שני מגורי · ימי גרותי כל ימי
חייתי

ס׳ רין מלרע שביעי

י וַיְבָרֶךְ יַעֲקֹב אֶת־פַּרְעֹה וַיֵּצֵא
מִלִּפְנֵי פַרְעֹה׃ יא וַיּוֹשֶׁב יוֹסֵף
אֶת־אָבִיו וְאֶת־אֶחָיו וַיִּתֶּן לָהֶם
אֲחֻזָּה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּמֵיטַב הָאָרֶץ
בְּאֶרֶץ רַעְמְסֵס כַּאֲשֶׁר צִוָּה פַרְעֹה׃
יב וַיְכַלְכֵּל יוֹסֵף אֶת־אָבִיו וְאֶת־
אֶחָיו וְאֶת כָּל־בֵּית אָבִיו לֶחֶם לְפִי
הַטָּף׃ יג וְלֶחֶם אֵין בְּכָל־הָאָרֶץ
כִּי־כָבֵד הָרָעָב מְאֹד וַתֵּלַהּ אֶרֶץ
מִצְרַיִם וְאֶרֶץ כְּנַעַן מִפְּנֵי הָרָעָב׃
יד וַיִּלְקֹט יוֹסֵף אֶת־כָּל־הַכֶּסֶף
הַנִּמְצָא בְּאֶרֶץ־מִצְרַיִם וּבְאֶרֶץ כְּנַעַן
בַּשֶּׁבֶר אֲשֶׁר־הֵם שֹׁבְרִים וַיָּבֵא יוֹסֵף
אֶת־הַכֶּסֶף בֵּיתָה פַרְעֹה׃
טו וַיִּתֹּם הַכֶּסֶף מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
וּמֵאֶרֶץ כְּנַעַן וַיָּבֹאוּ כָל־מִצְרַיִם אֶל־
יוֹסֵף לֵאמֹר הָבָה־לָּנוּ לֶחֶם וְלָמָּה
נָמוּת נֶגְדֶּךָ כִּי אָפֵס כָּסֶף׃
טז וַיֹּאמֶר יוֹסֵף הָבוּ מִקְנֵיכֶם
וְאֶתְּנָה לָכֶם בְּמִקְנֵיכֶם אִם־אָפֵס
כָּסֶף׃ יז וַיָּבִיאוּ אֶת־מִקְנֵיהֶם אֶל־
יוֹסֵף וַיִּתֶּן לָהֶם יוֹסֵף לֶחֶם בַּסּוּסִים
וּבְמִקְנֵה הַצֹּאן וּבְמִקְנֵה הַבָּקָר
וּבַחֲמֹרִים וַיְנַהֲלֵם בַּלֶּחֶם בְּכָל־
מִקְנֵהֶם בַּשָּׁנָה הַהִוא׃ יח וַתִּתֹּם
הַשָּׁנָה הַהִוא וַיָּבֹאוּ אֵלָיו בַּשָּׁנָה
הַשֵּׁנִית וַיֹּאמְרוּ לוֹ לֹא נְכַחֵד מֵאֲדֹנִי
כִּי אִם־תַּם הַכֶּסֶף וּמִקְנֵה הַבְּהֵמָה
אֶל־אֲדֹנִי לֹא נִשְׁאַר לִפְנֵי אֲדֹנִי בִּלְתִּי
אִם־גְּוִיָּתֵנוּ וְאַדְמָתֵנוּ׃ יט לָמָּה
נָמוּת לְעֵינֶיךָ גַּם־אֲנַחְנוּ גַּם־אַדְמָתֵנוּ

ל׳ וקפיץ

ר׳ פסר

ל׳ וקד גויתינו

יַעֲקֹב יַת־פַּרְעֹה וּנְפַק מִן־קֳדָם
פַּרְעֹה׃ וְאוֹתֵיב יוֹסֵף יַת־אֲבוּהִי
וְיַת־אָחוּהִי וְיַהַב לְהוֹן אַחֲסָנָא
בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם בְּדִשְׁפִּיר בְּאַרְעָא
בְּאַרְעָא רַעְמְסֵס כְּמָא דְּפַקִּיד פַּרְעֹה׃
וְזָן יוֹסֵף יַת־אֲבוּהִי וְיַת־אָחוּהִי
וְיַת כָּל־בֵּית אֲבוּהִי לַחְמָא לְפוּם
טַפְלָא׃ וְלַחְמָא לֵית בְּכָל־אַרְעָא
אֲרֵי־תַקִּיף כַּפְנָא לַחֲדָא וְאִשְׁתַּלְהִי
עַמָּא דְאַרְעָא דְמִצְרַיִם וְעַמָּא
דְאַרְעָא דִכְנַעַן מִן־קֳדָם כַּפְנָא׃
וּלְקַט יוֹסֵף יַת־כָּל־כַּסְפָּא דְאִשְׁתְּכַח
בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם וּבְאַרְעָא דִכְנַעַן
בְּעִבּוּרָא דִי אִינוּן זַבְנִין וְאַיְתִי יוֹסֵף
יַת־כַּסְפָּא לְבֵית פַּרְעֹה׃ וּשְׁלִים
כַּסְפָּא מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם וּמֵאַרְעָא
דִכְנַעַן וַאֲתוֹ כָל־מִצְרָאֵי לְוַת־יוֹסֵף
לְמֵימַר הַב־לָנָא לַחְמָא וּלְמָה נְמוּת
לְקֳבָלָךְ אֲרֵי שְׁלִים כַּסְפָּא׃ וַאֲמַר
יוֹסֵף הָבוּ גֵיתֵיכוֹן וְאֶתֵּן לְכוֹן
בְּגֵיתֵיכוֹן אִם־שְׁלִים כַּסְפָּא׃
וְאַיְתִיו יַת־גֵּיתֵהוֹן לְוַת־יוֹסֵף וְיַהַב
לְהוֹן יוֹסֵף לַחְמָא בְּסוּסְוָתָא וּבְגֵיתֵי
עָנָא וּבְגֵיתֵי תּוֹרֵי וּבְחַמְרַיָּא וְזַנִּינוּן
בְּלַחְמָא בְּכָל־גֵּיתֵיהוֹן בְּשַׁתָּא
הַהִיא׃ וּשְׁלִימַת שַׁתָּא הַהִיא
וַאֲתוֹ לְוָתֵיהּ בְּשַׁתָּא תִּנְיָנָא וַאֲמַרוּ
לֵיהּ לָא־נְכַסֵּי מִן־רִבּוֹנִי אֲלָהִין
שְׁלִים כַּסְפָּא וְגֵיתֵי בְעִירָא לְוַת־
רִבּוֹנִי לָא אִישְׁתְּאַר קֳדָם רִבּוֹנִי
אֱלָהִין גְּוִיתָנָא וְאַרְעָנָא׃ לְמָה
נְמוּת לְעֵינָךְ אַף אֲנַחְנָא אַף־אַרְעָנָא

ויברך וברוך יעקב ית פרעה ונפק מן קדם פרעה: ויושב ואזתיב
יוסף ית אבוי וית אחוי ויהב להון
אחסנא בארעא דמצרים בבית
שפר ארעא בארעא דפילוסין
היכמא דפקיד פרעה: ויכלכל
וזן יוסף ית אבוהי וית אחוי וית כל בית אבוי לחמא לפום למצטרך
לטפליא: ולחם ולחמא לית בכל ארעא ארום תקיף כפנא לחדא
ואשתלהון דיירי ארעא דמצרים ודיירי ארעא דכנען מן קדם כפנא:
וילקט ולקיט יוסף ית כל כספא דהישתיכח בארעא דמצרים ובארעא
דכנען בעיבורא דהינון זבנין
ואיתי יוסף ית כספא בבית
היפתיקא דפרעה: ויתם ושלים
כספא מארעא דמצרים ומארעא
דכנען וארתו מצראי לות יוסף למימר הב לנא לחמא ולמה נמות
כל קבלך ארום שלים כספא: ויאמר ואמר יוסף הבו גיתיכון
ואתן לכון מזון בגיתיכון אין פסד כספא: ויביאו ואייתיו ית
גיתיהון ליוסף ויהב להון יוסף לחמא בסוסיון ובגיתי ענא ובגיתי תורי
ובחמרא וזנינון בלחמא בכל גיתיהון בשתא ההיא: ותתם ושלימת
שתא ההיא ואתו כל מצראי לותיה בשתא תנייתא ואמר ליה לא נכסי
מן רבוני ארום אין שלים כספא וגיתי בעירא לרבוני לא אישתייר לנא
קדם רבוני אלהין גופינן וארעין: למה למא נמות ועינך חמן אוף
אנן אוף ארעין קני יתן וית ארעין בלחמא ונהי אנן וארעין עבדין לפרעה
והב

ייתי נר בארץ ולא השינו בטובה: ויבלך יעקב. כדרך כל הכפטרים
מלפני שרים מברכים אותם וכוטלים רשות ומה ברכה ברכו שיעלה כילום
לרגליו לפי שאין מברים שותה מי גשמים אלא כילום עולה ומשקה ומברכתו של יעקב
שילך היה פרעה בא על כילום והוא עולה לקראתו ומשקה את הארץ תכחומא:
רעמסס. מארץ גושן היא: לפי הטף. לפי הבריך לכל בני ביתם: ולחם אין בכל יח יב יג
הארץ. חוזר לענין הראשון לתחלת שני הרעב: ותלה. כמו ותלאה לשון עיפות
כתרגומו ודומה לו כמתלהלה היורה זקים: בשבר אשר הם שוברים. כותכין לו את הכסף: יד
אפס. כתרגומו שלים: ויכלם. כמו ויכתנם ודומה לו אין מכהל לה. על מי מכוחות סו יו
הקלכי: בשנה השנית. לשני הרעב: כי אם תם הכסף. כי אשר תם הכסף והמקנה יז

קְנֵה־אֹתָנוּ וְאֶת־אַדְמָתֵנוּ בַּלָּחֶם
וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְאַדְמָתֵנוּ עֲבָדִים
לְפַרְעֹה וְתֵן זֶרַע וְנִחְיֶה וְלֹא נָמוּת
וְהָאֲדָמָה לֹא תֵשָׁם: כ וַיִּקְן יוֹסֵף
אֶת־כָּל־אַדְמַת מִצְרַיִם לְפַרְעֹה כִּי־
מָכְרוּ מִצְרַיִם אִישׁ שָׂדֵהוּ כִּי־חָזַק
עֲלֵהֶם הָרָעָב וַתְּהִי הָאָרֶץ לְפַרְעֹה:
כא וְאֶת־הָעָם הֶעֱבִיר אֹתוֹ לָעָרִים
מִקְצֵה גְבוּל־מִצְרַיִם וְעַד־קָצֵהוּ:
כב רַק אַדְמַת הַכֹּהֲנִים לֹא קָנָה
כִּי חֹק לַכֹּהֲנִים מֵאֵת פַּרְעֹה וְאָכְלוּ
אֶת־חֻקָּם אֲשֶׁר נָתַן לָהֶם פַּרְעֹה עַל־
כֵּן לֹא מָכְרוּ אֶת־אַדְמָתָם:
כג וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־הָעָם הֵן
קָנִיתִי אֶתְכֶם הַיּוֹם וְאֶת־אַדְמַתְכֶם
לְפַרְעֹה הֵא־לָכֶם זֶרַע וּזְרַעְתֶּם אֶת־
הָאֲדָמָה: כד וְהָיָה בַּתְּבוּאֹת
וְנַתַּתֶּם חֲמִישִׁית לְפַרְעֹה וְאַרְבַּע
הַיָּדוֹת יִהְיֶה לָכֶם לְזֶרַע הַשָּׂדֶה
וּלְאָכְלְכֶם וּלַאֲשֶׁר בְּבָתֵּיכֶם וּלְאֹכֶל
לְטַפְּכֶם: כה וַיֹּאמְרוּ הֶחֱיִתָנוּ
נִמְצָא־חֵן בְּעֵינֵי אֲדֹנִי וְהָיִינוּ עֲבָדִים
לְפַרְעֹה: כו וַיָּשֶׂם אֹתָהּ יוֹסֵף
לְחֹק עַד־הַיּוֹם הַזֶּה עַל־אַדְמַת
מִצְרַיִם לְפַרְעֹה לַחֹמֶשׁ רַק אַדְמַת
הַכֹּהֲנִים לְבַדָּם לֹא הָיְתָה לְפַרְעֹה:
כז וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם

בארץ

קְנִי־יָתָנָא וְיָת־אַרְעָנָא בְּלַחְמָא וּנְהֵי
אֲנַחְנָא וְאַרְעָנָא עַבְדִין לְפַרְעֹה
וְהַב־בַּר־זַרְע וְנֵיחֵי וְלָא נְמוּת
וְאַרְעָא לָא תִּכְּוֹר: וְקָנָא יוֹסֵף יָת־
כָּל־אַרְעָא דְמִצְרַיִם לְפַרְעֹה אֲרֵי־
זַבְּנוּ מִצְרָאֵי גְּבַר חַקְלֵיהּ אֲרֵי־
תְקִיף עֲלֵיהוֹן כַּפְנָא וַהֲוָת אַרְעָא
לְפַרְעֹה: וְיָת־עַמָּא אַעְבַּר יָתֵיהּ
מִקְרֵי לְקְרֵי מִסּוֹף תְּחוּם־מִצְרַיִם
וְעַד־סוֹפֵיהּ: לְחוֹד אַרְעָא כּוּמְרָיָא
לָא קְנָא אֲרֵי חוּלְקָא לְכוּמְרַיָּא מִן־
קְדָם פַּרְעֹה וְאָכְלִין יָת־חוּלְקְהוֹן
דְּיַהֲב לְהוֹן פַּרְעֹה עַל־כֵּן לָא זַבְּנוּ
יָת־אַרְעָהוֹן: וַאֲמַר יוֹסֵף לְעַמָּא
הָא קְנֵיתִי יָתְכוֹן יוֹמָא־דֵין וְיָת־
אַרְעַכוֹן לְפַרְעֹה הָא־לְכוֹן בַּר־זַרְע
וְתִזְרְעוּן יָת־אַרְעָא: וִיהֵי בְּאַעוֹלֵי
עֲלַלְתָּא וְתִתְּנוּן חַד־מִן־חַמְשָׁא
לְפַרְעֹה וְאַרְבַּע חוּלְקִין יְהוֹן־לְכוֹן
לְבַר־זַרְע חַקְלָא וּלְמֵיכְלְכוֹן וּלְאִינַשׁ
בָּתֵּיכוֹן וּלְמֵיכַל לְטַפְלְכוֹן: וַאֲמַרוּ
קַיְּמְתָנָא נַשְׁכַּח רַחֲמִין בְּעֵינֵי רִבּוֹנִי
וּנְהֵי עַבְדִין לְפַרְעֹה: וְשַׁוִּי יָתֵיהּ
יוֹסֵף לְגְזֵירָא עַד־יוֹמָא דֵּין עַל־
אַרְעָא דְמִצְרַיִם דְּיַהֲבִין חַד־מִן
חַמְשָׁא לְפַרְעֹה לְחוֹד אַרְעָא
דְכוּמְרָיָא בִּלְחוֹדֵיהוֹן לָא הֲוָת
לְפַרְעֹה: וִיתֵיב יִשְׂרָאֵל בְּאַרְעָא

דמצרים

ד״ה לכם ורע
על פס ונתת
ממיתי לפרעה
ג׳ מלא
ג׳ זסר

פסטיר
ל״ג והוא חר
מן ג׳ סמר
בלים׳

פ׳ נחמר

ובלא הכל שיל אלוכי בלתי נוייתכו: ותן זרע לזרוע האדמה ואעפ שאמ יוסף ועול ה׳
שכים אזר לין חרים וקניר מכיון שבא יעקב למצרים באה ברכה לבניו והתחילו לזרוע
ואכלה הרעב וכן שביכו בתוספתא דסוטה: לא תעס: לא תהא שמחה לא תכור לשון
שדה

וְהַב בַּר זַרְעָא וְנִיחֵי וְלָא נֵימוּת וְאַרְעָא לָא תִשְׁתּוֹמֵם: ויקן וקנא יוסף
יַת כָּל אַרְעָא דְמִצְרָאֵי לְפַרְעֹה אֲרוּם זַבִּינוּ מִצְרָאֵי גְּבַר חַקְלֵיהּ אֲרוּם
תְּקִיף עֲלֵיהוֹן כַּפְנָא וַהֲוָת אַרְעָא
חֲלִיטָא לְפַרְעֹה: ואת העם

ירושלמי

וַיַּת עַמָּא דְמִדִינְתָּא אַעֲבַר יַתְהוֹן
לְקוֹרַיְתָא וְעַמָּא דְקוֹרַיְתָא אַעֲבַר
לְמִדִינְתָּא מִן בְּגַלַּל אַחוֹי דְיוֹסֵף
דְּלָא יִתְקְרוּן גַּלְוֹלָאֵי בְּגִין כֵּן
טַלְטִילִינוּן מִסֵּיפֵי תְּחוּם מִצְרַיִם
וְעַד סוֹפֵיהּ: רק לְחוּד אַרְעָא
דְכוּמְרַנְיָא לָא זַבִּן מִן בְּגַלַּל דְחַמּוּן לֵיהּ זְכוּתָא בְּזִמַּן דְבָעָא רְבוֹנֵיהּ
לְמִקְטַלֵיהּ וְשֵׁיזְבוּהִי מִן דִּין קְטוֹל וּבְרַם אֲרוּם חוּלְקָא אֲמַר לְמִחֲיַהֲבָא
לְהוֹם מִלַּת פַּרְעֹה וְאָכְלִין יַת חוּלְקְהוֹן דִיהַב לְהוֹן פַּרְעֹה בְּגִין כֵּן לָא
זַבִּינוּ יַת אַרְעֲהוֹן: ויאמר ואמר יוסף לְעַמָּא הָא קְנִיתִי יַתְכוֹן יוֹמָא
דֵין וַיַּת אַרְעֲכוֹן לְפַרְעֹה הָא לְכוֹן בַּר זַרְעָא וְחַזְרְעוּן יַת אַרְעָא: והיה
וְיִהֵי בְּאַשְׁנִיָּה בְּמִכְנוּשׁ עֲלַלְתָּא וְתִתְּנוּן חוּמְשָׁא לְפַרְעֹה וְאַרְבַּע חוּלְקִין
יְהֵי לְכוֹן לְבַר זַרְעָא דְאַרְעָא וּלְמֵיכְלֵיכוֹן וּלְפַרְנוּס בָּתֵּיכוֹן וּלְמֵיכוּל
לְטַפְלֵכוֹן: ויאמרו וְאָמְרוּ קַיְּמְחִנָּא נִשְׁכַּח רַחֲמִין בְּעֵינֵי רִבּוֹנִי
וּנְהֵי עַבְדִין לְפַרְעֹה: וישם וְשַׁוִּי יוֹסֵף לְגִזֵּרָא עַד יוֹמָא הָדֵין עַל
אַרְעָא דְמִצְרַיִם לְפַרְעֹה לְמִיסַּב חוּמְשָׁא מִן עַלַּלְתָּא לְחוּד אַרְעָא
דְכוּמְרַנְיָא בִּלְחוֹדֵיהוֹן לָא הֲוָת לְפַרְעֹה: וישב וְיִתֵּיב יִשְׂרָאֵל בְּאַרְעָא
דמצרים

שלה כור שאינו חרוש: ותהי הארץ לפרעה · קכויה לו: ואת העם העביר · יוסף פ כז
מעיר לעיר לזכרון שאין להם עוד חלק בארץ והושיב אל עיר זו בחברתה · ולא הוצרך
הכתוב לכתוב זאת אלא להודיעך שבחו של יוסף שכתבוון להסיר חרפה מעל אחיו שלא
יהו קורין אותם גולים: מקצה גבול מצרים וגו׳ · כן עשה לכל הערים אשר במלכות כב
מצרים מקצה גבולה ועד קצה גבולה: הכהנים · הכומרים כל לשון כהן משרת לשהות
הוא חון מאותן שהם לשון גדולה כגון כהן מדין כהן און: חק לכהנים · חק כך וכך
לאש ליום: הם · כמו הנה: לזרע השדה · שבכל שנה: ולאכל בבתיכם · ולאכול פנ כר
העבדים והשפחות אשר בבתיכם: טפכם · בנים קטנים: כמלא חן · לעשות לכו זאת כה
כמו שאמרת: והיינו עבדים לפרעה · להעלות לו המס הזה בכל שנה לחק שלא יעבור:
וישב ישראל בארץ מצרים · והיכן בארץ גושן שהיא מארץ מצרים: חמלת וינש כו
ויחי

בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן וַיֵּאָחֻזוּ בָהּ וַיִּפְרוּ וַיִּרְבּוּ
מְאֹד׃ ס

כח וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם
שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה
וַיְהִי יְמֵי־יַעֲקֹב שְׁנֵי
חַיָּיו שֶׁבַע שָׁנִים וְאַרְבָּעִים וּמְאַת
שָׁנָה׃ כט וַיִּקְרְבוּ יְמֵי יִשְׂרָאֵל
לָמוּת וַיִּקְרָא לְבְנוֹ לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר
לוֹ אִם־נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ שִׂים־
נָא יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי וְעָשִׂיתָ עִמָּדִי
חֶסֶד וֶאֱמֶת אַל־נָא תִקְבְּרֵנִי
בְּמִצְרָיִם׃ ל וְשָׁכַבְתִּי עִם־אֲבֹתָי
וְנָשָׂאתָנִי מִמִּצְרַיִם וּקְבַרְתָּנִי ב
בִּקְבֻרָתָם וַיֹּאמַר אָנֹכִי אֶעְשֶׂה
כִּדְבָרֶךָ׃ לא וַיֹּאמֶר הִשָּׁבְעָה לִּי
וַיִּשְׁבַּע לוֹ וַיִּשְׁתַּחוּ יִשְׂרָאֵל עַל־
רֹאשׁ הַמִּטָּה׃ פ

מח ו וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
וַיֹּאמֶר לְיוֹסֵף הִנֵּה אָבִיךָ חֹלֶה וַיִּקַּח
אֶת־שְׁנֵי בָנָיו עִמּוֹ אֶת־מְנַשֶּׁה וְאֶת
אֶפְרָיִם׃ ב וַיַּגֵּד לְיַעֲקֹב וַיֹּאמֶר
הִנֵּה בִנְךָ יוֹסֵף בָּא אֵלֶיךָ וַיִּתְחַזֵּק
יִשְׂרָאֵל וַיֵּשֶׁב עַל־הַמִּטָּה׃
ג וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־יוֹסֵף אֵל שַׁדַּי
נִרְאָה־אֵלַי בְּלוּז בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיְבָרֶךְ
אוֹתִי׃

דְּמִצְרַיִם בְּאַרְעָא דְּגֹשֶׁן וְאַחֲסִינוּ
בָּהּ וּנְפִישׁוּ וּסְגִיאוּ לַחֲדָא׃ ס
וְחַיָּא יַעֲקֹב בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם
שְׁבַע עַשְׂרֵי שְׁנִין וַהֲוָה
יוֹמֵי יַעֲקֹב שְׁנֵי חַיּוֹהִי
מְאָה וְאַרְבְּעִין וּשְׁבַע שְׁנִין׃ וּקְרִיבוּ
יוֹמֵי יִשְׂרָאֵל לְמֵמַת וּקְרָא לִבְרֵיהּ
לְיוֹסֵף וַאֲמַר לֵיהּ אִם כְּעַן אַשְׁכַּחִית
רַחֲמִין בְּעֵינָךְ שַׁר כְּעַן יְדָךְ תְּחוֹת
יַרְכִּי וְתַעְבֵּיד עִמִּי טִיבוּ וּקְשׁוֹט לָא־
כְּעַן תְּקַבְּרִנִּי בְּמִצְרַיִם׃ וְאֶשְׁכּוּב
עִם־אֲבָהָתַי וְתִטְלִנִּי מִמִּצְרַיִם
וְתִקְבְּרִנִּי בְּקִבּוּרְתְּהוֹן וַאֲמַר אֲנָא
אַעְבֵּד כְּפִתְגָמָךְ׃ וַאֲמַר קַיֵּם לִי
וְקַיֵּם לֵיהּ וּסְגִיד יִשְׂרָאֵל עַל־רֵישׁ
עַרְסָא׃ וַהֲוָה בָתַר פִּתְגָמַיָּא
הָאִלֵּין וַאֲמַר לְיוֹסֵף הָא אָבוּךְ
שָׁכִיב מַרְעָא וּדְבַר יַת תְּרֵין בְּנוֹהִי
עִמֵּיהּ יַת מְנַשֶּׁה וְיַת אֶפְרָיִם׃ וְחַוִּי
לְיַעֲקֹב וַאֲמַר הָא בְרָךְ יוֹסֵף אָתֵי
לְוָתָךְ וְאִתְתַּקַּף יִשְׂרָאֵל וִיתִיב עַל־
עַרְסָא׃ וַאֲמַר יַעֲקֹב לְיוֹסֵף אֵל
שַׁדַּי אִתְגְּלִי־לִי בְּלוּז בְּאַרְעָא
דִּכְנָעַן וּבָרִיךְ יָתִי׃ וַאֲמַר לִי הָא־

אנא

שלח פיס ים כח
כלא נער שלא
כמכין ויח יק
סכם מסמלך
יוסף עד
סכמכר ויק
סכם כמנרים

כא ידך כניס׳
מילם׃

כהן
מח
ח׳ ו׳ חסר וא
מלא ואתם
ס׳כך מולם׃

כז ויחי יעקב למה פרשה זו סתומה לפי שכיון שנפטר יעקב אביהם נסתמו עיניהם
ולבם של ישראל מצרת השעבוד שהתחילו לשעבדם׃ דבר אחר שבקש לגלות
כט את הקץ לבניו ונסתם ממנו ברחשית רבה׃ ויקרבו ימי ישראל למות׃ כל מי שנאמרה
בו קריבה למות לאהניע לימי אבותיו׃ ויקרא לבנו ליוסף׃ למי שהיה יכולת בידו
לעשות׃ שים נא ידך׃ והשבע׃ חסד ואמת׃ חסד שעושין עם המתים הוא חסד של
אמת שאינו מצפה לתשלום גמול׃ אל נא תקברני במצרים׃ סופה להיות שפרה כמים
ומלין

דְּמִצְרַיִם וּבְנוּ לְהוֹן בָּתֵּי מִדְרָשִׁין וּפַלְטִין בְּאַרְעָא דְגֹשֶׁן וְאַחְסִינוּ בָהּ
אַחְסָנַת חַקְלִין וּכְרָמִין וּנְפִישׁוּ וְסַגִּיאוּ לַחֲדָא :

ס ס ס

וַיְחִי וְחַיָּא יַעֲקֹב בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם תְּרֵיסַר שְׁנִין וַהֲווֹ יוֹמֵי יַעֲקֹב
סְכוּם יוֹמֵי חַיָּיוֹי מְאָה וְאַרְבָּעִין וְשַׁבַּע שְׁנִין : וּקְרִיבוּ יוֹמֵי יִשְׂרָאֵל לְמִמַּת וּקְרָא לְבַרֵיהּ לְיוֹסֵף וַאֲמַר לֵיהּ אִין כְּדוֹן אַשְׁכַּחִית
רַחֲמִין קָדָמָךְ שַׁוִּי כְּדוֹן אִידָךְ בְּגַוַּיְרַת מְהוּלְתִּי וְתַעֲבִיד כְּדוֹן עִמִּי טִיבוּ
וְקִשְׁטָא לָא כְּדוֹן תְּקַבְּרִינַנִּי בְּמִצְרַיִם : וְשַׁכְבְּתִי וְאֶשְׁכּוֹב עִם אֲבָהָתַי
וְתִטְלִינַנִּי מִמִּצְרַיִם וְתִקְבְּרִינַנִּי בִּקְבוּרָתְהוֹן וּמִן בְּגַלַּל דְּהוּא בְּרֵיהּ לָא
שַׁוִּי יְדֵיהּ אֱלָהֵן אָמַר אֲנָא אַעֲבִיד כְּפִתְגָמָךְ : וַיֹּאמֶר וַאֲמַר קַיֵּים לִי
וְקַיֵּים לֵיהּ וּמִן יַד אִתְגְּלִי עָלוֹי יְרוּשַׁלְמִי
יְקָר שְׁכִינְתָּא דְיְיָ וְסַגִּיד יִשְׂרָאֵל וְשַׁבַּח יִשְׂרָאֵל עַל רֵישׁ דַּרְגּוֹשָׁה :
עַל רֵישׁ דַּרְגְּשָׁא : וַיְהִי וַהֲוָה
בָּתַר פִּתְגָמַיָּא הָאִלֵּין וְאִיתְאֲמַר לְיוֹסֵף לְמֵימַר הָא אָבוּךְ שְׁכִיב מְרַע וּדְבַר
יַת תְּרֵין בְּנוֹי עִמֵּיהּ יַת מְנַשֶּׁה וְיַת אֶפְרַיִם : וַיַּגֵּד וְתַנְיָיוּ לְיַעֲקֹב
לְמֵימַר הָא בְּרַךְ יוֹסֵף אֲתֵי לְוָתָךְ וְאִתְקַף יִשְׂרָאֵל וְיָתֵיב עַל דַּרְגְּשָׁא :
וַיֹּאמֶר וַאֲמַר יַעֲקֹב לְיוֹסֵף אֵל שַׁדַּי אִתְגְּלִי לִי בְּלוּז בְּאַרְעָא דְכְנָעַן וּבָרִיךְ
יָתִי :

ושלין מתי חוכה לארץ חיין אלא בדבר גלגול מחלות ושלא יעשוכי מצרים ע"א : ושכבתי 3
עם אבותי : ויו זו מחובר למעלה לתחלת המקרא שיש כא ידך תחת ירכי והשבע לי ואני
סופי לשכב עם אבותי ואתה תשאני ממצרים ואין לומ' ושכבתי עם אבותי השכיבני עם
אבותי במערת שדה כתי' אחריו וכשאתני ממצרי' וקברתני בקבורת' ועוד מציכו בכל מקום
לשון שכיבה עם אבותיו היא הנוויעה ולא הקבורה ושכב דוד עם אבותיו ואחר כך
ויקבר בעיר דוד : וישתחו ישראל . תעלא בעידניה סגיד ליה : על ראש המטה . הפך 23
עצמו לגד השכיבה מכאן אמרו שהשכיבה למעלה מראשותיו של חולה . דבר אחר על
ראש המטה על שהיתה מטתו שלימה ולא היה בה רשע שהרי יוסף מלך הוא ועוד
שכשבה לבין הגויים והרי הוא עומד בגדקו : ויאמר ליוסף . אחד מן המגידים והרי זה 8
מקרא קצר ויש אומרים אפרים היה רגיל לפני יעקב בתלמוד וכשחלה יעקב בארץ גושן
הלך אפרים אצל אביו למצרים להגיד לו : ויקח את שני בניו עמו . כדי שיברכם יעקב
לפני מותו : ויגד . הגיד ליעקב ולא פירש מי והרבה מקראות קצרי לשון : ויתחזק 9
ישראל . אמר אף על פי שהוא בני מלך הוא אחלק לו כבוד מכאן שאולקין כבוד למלכות
וכן משה חלק כבוד למלכות וירדו כל עבדיך אלה אלי וכן אליהו ושכב מתכיו וגו' :

לוי

אתי: ט וַיֹּאמֶר אֵלַי הִנְנִי מַפְרְךָ
וְהַרְבִּיתִךָ וּנְתַתִּיךָ לִקְהַל עַמִּים
וְנָתַתִּי אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת לְזַרְעֲךָ
אַחֲרֶיךָ אֲחֻזַּת עוֹלָם: י וְעַתָּה שְׁנֵי־בָנֶיךָ הַיְלֻדִים לְךָ
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד־בֹּאִי אֵלֶיךָ
מִצְרַיְמָה לִי־הֵם אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה
כְּרְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן יִהְיוּ־לִי:
יא וּמוֹלַדְתְּךָ אֲשֶׁר הוֹלַדְתָּ
אַחֲרֵיהֶם לְךָ יִהְיוּ עַל שֵׁם אֲחִיהֶם
יִקָּרְאוּ בְּנַחֲלָתָם: יב וַאֲנִי בְּבֹאִי
מִפַּדָּן מֵתָה עָלַי רָחֵל בְּאֶרֶץ כְּנָעַן
בַּדֶּרֶךְ בְּעוֹד כִּבְרַת־אֶרֶץ לָבֹא
אֶפְרָתָה וָאֶקְבְּרֵהָ שָׁם בְּדֶרֶךְ אֶפְרָת
הִוא בֵּית לָחֶם: יג וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל
אֶת־בְּנֵי יוֹסֵף וַיֹּאמֶר מִי־אֵלֶּה:
יד וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־אָבִיו בָּנַי
הֵם אֲשֶׁר־נָתַן־לִי אֱלֹהִים בָּזֶה וַיֹּאמַר
קַח־נָא אֵלַי וַאֲבָרְכֵם: טו וְעֵינֵי
יִשְׂרָאֵל כָּבְדוּ מִזֹּקֶן לֹא יוּכַל לִרְאוֹת
וַיַּגֵּשׁ אֹתָם אֵלָיו וַיִּשַּׁק לָהֶם וַיְחַבֵּק
לָהֶם: טז וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל־
יוֹסֵף רְאֹה פָנֶיךָ לֹא פִלָּלְתִּי וְהִנֵּה

רביעי המור
וכיון ד פמות
מנכסוק כנגד
ד רבעות מל
תורה וכאן
רביע מקר:

מסר

שני

הראה

אֲנָא מַפְּשִׁינָךְ וְאַסְגִּינָךְ וְאַתְּנִינָךְ
לְכִנְשַׁת עִבְטִין וְאֶתֵּן יַת־אַרְעָא
הָדָא לְבָנָךְ בַּתְרָךְ אֲחֻסַּנַת עָלַם:
וּכְעַן תְּרֵין בְּנָךְ דְּאִתְיְלִידוּ לָךְ
בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם עַד־מֵיתִי לְוָתָךְ
לְמִצְרַיִם דִּילִי אִינּוּן אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה
כִּרְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן יְהוֹן קֳדָמָי:
וּבְנִין דְּתוֹלִיד בַּתְרֵיהוֹן דִּלְךָ יְהוֹן
עַל שֻׁם אֲחוּהוֹן יִתְקְרוֹן
בְּאַחֲסַנְתְּהוֹן: וַאֲנָא כְּמֵיתִי מִפַּדָּן
מִיתַת עֲלַי רָחֵל בְּאַרְעָא דִכְנָעַן
בְּאוֹרְחָא בְּעוֹד כְּרוּב אַרְעָא לְמֵיעַל
לְאֶפְרָת וּקְבַרְתֵּהּ תַּמָּן בְּאוֹרַח
אֶפְרָת הִיא בֵּית לָחֶם: וַחֲזָא
יִשְׂרָאֵל יַת־בְּנֵי יוֹסֵף וַאֲמַר מַן־
אִילֵּין: וַאֲמַר יוֹסֵף לַאֲבוּהִי בְּנַי
אִינּוּן דִי־יְהַב־לִי יְיָ הָכָא וַאֲמַר
קְרִיבִינּוּן כְּעַן לְוָתִי וַאֲבָרְכִינּוּן:
וְעֵינֵי יִשְׂרָאֵל יְקָרָן מִסֵּיבוּ לָא יְכִיל
לְמֶחְזֵי וְקָרֵיב יַתְהוֹן לְוָתֵיהּ וְנַשֵּׁיק
לְהוֹן וְגַפֵּף לְהוֹן: וַאֲמַר יִשְׂרָאֵל לְיוֹסֵף
מֶחְזֵי אַפָּךְ לָא סַבְרִית וְהָא אַחְזֵי
יַתִּי

ד וכתתיך לקהל עמים · כשרבי שעתידים לבלות ממני עוד קהל ועמים ולא על פי שלמר
לי גוי וקהל גויים גוי לאמר לי על בניכן קהל גויים הרי שכים לבד מבניכן ושוב לא כולל
ה לי בן למדבי שעתיד א׳ משבטי ליחלק ועתה לותה מתכה אני כותן לך: הכולדי לך עד
בא׳ אליך · לפני בא׳ אליך כלומר שכולדו משפרשת ממני עד שבאתי אצלך: לי הם ·
ו בחשבון שאר בני הם ליטול חלק בארץ איש כבנדו: ומולדתך · אם תוליד עוד לא יהיו
במנין בני שלא בתוך שבטי אפרי׳ ומנשה יהיו כללים ולא יהא להם שם בשבטים לענין
חלקה ולא על פי שבחלקה הארץ למנין גלגלותם כדכתיב לרב תרבו נחלתו ובל איש
ז ואיש כטל בשוה חוץ מן הבכורות מכל מקום לא נקרא שבטים אלא אלו: ואני בבאי
מפדן ונומר · ואעפי שאני מטריח עליך להוליבני ליקבר בארץ כנען ולא כך עשיתי
לאמך

יתי: ויאמר ואמר לי האנא מפיש לך ומסגי לך ואיתנינך לכנשת
שבטין ואיתן ית ארעא הדא לברך בתרך אחסנת עולם: ועתה
וכדון תרין בנך דאתילידו לך בארעא דמצרים עד דאתית לותך
למצרים דילי אינון אפרים ומנשה כראובן ושמעון מתחשבין לי:
ומולדתך ובנך די תוליד בתריהון דילך יהון על שום אחיהון יתקרון
באחסנתיהון: ואני ואנא דבעיתי מנך למקברי עם אבהתי מיתת
עלי דחל בחכיף בארעא דכנען באורחא בעוד סוגעי ארעא למיעול
לאפרת ולא יכילית לסוברותה למקברה במערת כפילתא וקברתת
תמן באורח אפרת היא בית לחם: וירא וחמא ישראל ית בני
דיוסף ואמר מן מאן אתילידו לך אלין: ויאמר ואמר יוסף לאבוי
בניי הינון דיהב לי ימרא דיי כדין כתבא דעליה נסיבית ית אסנת
ברת דינה ברתך לאינתו ואמר קריבינון כדון לותי ואיברכנון: ועיני
ועיני ישראל יקרן מן סיבו ולא יכיל למיחמי וקריב יתהון לותיה ונשיק
להון וגפיף להון: ויאמר ואמר ישראל ליוסף מחמי סבר אפך
לא חשיבית והא אחמי יתי יי אוף ית בנך: ויוצא נאפיק יוסף
יתהון

לאמך שהרי מתה סמוך לבית לחם: בכרת ארץ. מדת ארץ והם אלפים אמה כמדת
תחום שבת כדברי ר׳ משה הדרשן. ולא תאמר שעברו עלי נשמים מלהוליכה ולקברה
בחברון עת הגריד היה שהארץ חלולה ומכוקבת ככברה: ואקברה שם. ולא הולכתיך
אפילו לבית לחם להכניסה לארץ וידעתי שיש בלבך עלי אבל דע לך שעל פי הדבר
קברתיה שם שתהא לעזרה לבניה כשיגלה אותם כבוזר אדן והיו עוברים דרך שם יצאת
רחל על קברה ובוכה ומבקשת עליהם רחמים שנאמר קול ברמה נשמע ונומר והקב״ה
משיבה יש שכר לפעולתך כאם ה׳ ושבו בנים לגבולם. ואבקלום תרגם כרוב ארעא כדי
שעור חרישת יום ואומר אני שהיה להם קבר שהיו קורין אותו בדי מחרישה אחת
קוריאדא בלעז כדאמריכן כרוב ותפי כמה דמסיק תעלא מני כרכא: וירא ישראל את
בני יוסף. בקש לברכם וכמתלקה שכיכה ממנו לפי שעתו ירבעם ואחאב לבאת מאפרים
ויהוא ובניו ומנשה: ויאמר מי אלה מהיכן יצאו אלו שאינן ראויין לברכה: בזה.
הראה לו שטר אירוסין ושטר כתובה ובקש יוסף רחמים על הדבר ונחה עליו רוח
הקדש: ויאמר קחם נא אלי ואברכם. זהו שאומר הכתוב ואנכי תרגלתי לאפרים קחם
על זרועותיו תרגלתי רוחי ביעקב בשביל אפרים עד שלקחם על זרועותיו: לא פללתי.
לא חלאתי לבי לתשוב מחשבה שאראה פניך עוד: פללתי. לשון מחשבה כמו הביאו

הֶרְאָה אֹתִי אֱלֹהִים גַּם אֶת־זַרְעֶךָ׃
יא וַיּוֹצֵא יוֹסֵף אֹתָם מֵעִם בִּרְכָּיו
וַיִּשְׁתַּחוּ לְאַפָּיו אָרְצָה׃ יב וַיִּקַּח
יוֹסֵף אֶת־שְׁנֵיהֶם אֶת־אֶפְרַיִם
בִּימִינוֹ מִשְׂמֹאל יִשְׂרָאֵל וְאֶת־מְנַשֶּׁה
בְּשְׂמֹאלוֹ מִימִין יִשְׂרָאֵל וַיַּגֶּשׁ אֵלָיו׃
יג וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל אֶת־יְמִינוֹ וַיָּשֶׁת
עַל־רֹאשׁ אֶפְרַיִם וְהוּא הַצָּעִיר וְאֶת־
שְׂמֹאלוֹ עַל־רֹאשׁ מְנַשֶּׁה שִׂכֵּל אֶת־
יָדָיו כִּי מְנַשֶּׁה הַבְּכוֹר׃ יד וַיְבָרֶךְ
אֶת־יוֹסֵף וַיֹּאמַר הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר
הִתְהַלְּכוּ אֲבֹתַי לְפָנָיו אַבְרָהָם
וְיִצְחָק הָאֱלֹהִים הָרֹעֶה אֹתִי מֵעוֹדִי
עַד־הַיּוֹם הַזֶּה׃ טו הַמַּלְאָךְ הַגֹּאֵל
אֹתִי מִכָּל־רָע יְבָרֵךְ אֶת־הַנְּעָרִים
וְיִקָּרֵא בָהֶם שְׁמִי וְשֵׁם אֲבֹתַי
אַבְרָהָם וְיִצְחָק וְיִדְגּוּ לָרֹב בְּקֶרֶב
הָאָרֶץ׃ טז וַיַּרְא יוֹסֵף כִּי־יָשִׁית
אָבִיו יַד־יְמִינוֹ עַל־רֹאשׁ אֶפְרַיִם וַיִּרַע
בְּעֵינָיו וַיִּתְמֹךְ יַד־אָבִיו לְהָסִיר אֹתָהּ
מֵעַל רֹאשׁ־אֶפְרַיִם עַל־רֹאשׁ מְנַשֶּׁה׃
יז וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־אָבִיו לֹא־כֵן
אָבִי כִּי־זֶה הַבְּכֹר שִׂים יְמִינְךָ עַל־
רֹאשׁוֹ׃ יח וַיְמָאֵן אָבִיו וַיֹּאמַר
יָדַעְתִּי בְנִי יָדַעְתִּי גַּם־הוּא יִהְיֶה־
לְּעָם וְגַם־הוּא יִגְדָּל וְאוּלָם אָחִיו
הַקָּטֹן יִגְדַּל מִמֶּנּוּ וְזַרְעוֹ יִהְיֶה מְלֹא־
הַגּוֹיִם׃ יט וַיְבָרְכֵם בַּיּוֹם הַהוּא
לֵאמֹר בְּךָ יְבָרֵךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר
יָשִׂימְךָ יִשְׂרָאֵל כְּאֶפְרַיִם וְכַמְנַשֶּׁה׃

כולם חסר נר מן כ׳ מלא

שלישי

לאמור ו׳ מלא שכו׳ מקומות הקרי׳ אפריים למנשה כנגד ששה נריקים סופטי׳ שעמדו תמנו׳ ועל כן אם מסול תמסול כמו מלא ולו אכל אם מלוך תמלוך חסר ו׳ שכל המלכי׳ שעמדו תמנו היו רשעים׳

יחיי אף ית־בְּנָךְ׃ וְאַפִּיק יוֹסֵף
יַתְהוֹן מִן־קֳדָמוֹהִי וְסָגִיד עַל־אַפּוֹהִי
עַל־אַרְעָא׃ וּדְבַר יוֹסֵף יַת־
תַּרְוֵיהוֹן יַת־אֶפְרַיִם בִּימִינֵיהּ
מִסְּמָאלָא דְיִשְׂרָאֵל וְיַת־מְנַשֶּׁה
בִּסְמָלֵיהּ מִימִינָא דְיִשְׂרָאֵל וְקָרִיב
לְוָתֵיהּ׃ וְאוֹשִׁיט יִשְׂרָאֵל יַת־
יְמִינֵיהּ וְשַׁוִּי עַל־רֵישָׁא דְאֶפְרַיִם
וְהוּא זְעֵירָא וְיַת־סְמָלֵיהּ עַל־רֵישָׁא
דְמְנַשֶּׁה אַחֲכִימִינוּן לְיָדוֹהִי אֲרֵי
מְנַשֶּׁה בּוּכְרָא׃ וּבָרִיךְ יַת־יוֹסֵף
וַאֲמַר אֱלָהָא דִי פְלַחוּ אֲבָהָתִי
קֳדָמוֹהִי אַבְרָהָם וְיִצְחָק יְיָ דְּזָן יָתִי
מִדְּאִיתְנִי עַד־יוֹמָא הָדֵין׃ מַלְאָכָא
דִי פְרַק יָתִי מִכָּל־בִּישָׁא יְבָרֵךְ יַת־
עוּלְמַיָּא וְיִתְקְרֵי בְהוֹן שְׁמִי וְשׁוּם
אֲבָהָתִי אַבְרָהָם וְיִצְחָק וְכִנּוּנֵי יַמָּא־
יִסְגּוּן בְּגוֹ בְנֵי אֲנָשָׁא עַל־אַרְעָא׃
וְחָזָא יוֹסֵף אֲרֵי שַׁוִּי אֲבוּהִי יַד־יְמִינֵיהּ
עַל־רֵישָׁא דְאֶפְרַיִם וּבְאֵישׁ כְּעֵינוֹהִי
וְסָעַד יְרָא דְאֲבוּהִי לְאַעְדָּאָה יָתָהּ
מֵעַל רֵישָׁא־דְאֶפְרַיִם לְאַנְחוּתָהּ
עַל־רֵישָׁא דִמְנַשֶּׁה׃ וַאֲמַר יוֹסֵף
לַאֲבוּהִי לָא־כֵן אַבָּא אֲרֵי־דֵין
בּוּכְרָא שַׁוִּי יְמִינָךְ עַל־רֵישֵׁיהּ׃
וְסָרִיב אֲבוּהִי וַאֲמַר יְדַעְנָא בְּרִי
יְדַעְנָא אַף־הוּא יְהֵי לְעַם וְאַף־הוּא
יִסְגֵּי וּבְרַם אֲחוּהִי זְעֵירָא יִסְגֵּי מִנֵּיהּ
וּבְנוֹהִי יִהְוֹן שַׁלִּיטִין בְּעַמְמַיָּא׃
וּבָרִיכִנּוּן בְּיוֹמָא הַהוּא לְמֵימַר בָּךְ
יְבָרֵךְ יִשְׂרָאֵל לְמֵימַר יְשַׁוְּנָךְ יְיָ כְּאֶפְרַיִם

יב עכה עשו פלילה׃ ויוסף לותם׃ לאחר שכסקס הויאס יוסף מעם ברכיו כדי ליפנס

יתהון מלות לכיבוי וסגיד על אפוי על ארעא: ויקח ודבר יוסף
ית תרויהון ית אפרים מן צטר ימיניה דהוא שמאליה דישראל וית
מנשה מן צטר שמאליה דהוא ימינא דישראל וקריב לותיה: וישלח
ואושיט ישראל ית ימיניה ושוי על רישא דאפרים והוא זעירא וית
שמאליה על רישא דמנשה ירושלמי
פרג ית ידוי ארום מנשה בוכרא: פרג ית ידוי:
ויברך וברך ית יוסף ואמר יי
דיפלחו אבהתי קדמוי אברהם ויצחק יי דאיזן יתי מדאיתני עד יומא
הדין: המלאך יהי רעוא קדמך דמלאכא דזמינת לי למיפרק
יתי מכל בישא יברך ית טליא ויתקרי בהון שמי ושום אבהתי אברהם
ויצחק והיכמא דכווני ימא סגי מסתגי במיא כדין בנוי דיוסף יתקפון
לסגי בגו ארעא: וירא וחמא יוסף ארום משוי אבוה ית יד ימיניה
על רישא דאפרים ובאיש קדמוי וסעדא לידא דאבוה לאעדאה יתה
מעל רישא דאפרים לאנחותה על רישא דמנשה: ויאמר ואמר
יוסף לאבוהי לא כדין אבא ארום דין בוכרא שוי יד ימינך על רישיה:
וימאן וסרב אבוי ואמר ידענא ברי ידענא דהוא בוכרא ואוף חכימנא
דאוף הוא יהי לעם רב ואוף הוא יסגי וכרם אחוי קלילא יסגי יתיר
מניה ובנוי יהון סגיאין בעממיא: ויברכם וברכינון ביומא ההוא
למימר בך יוסף ברי יברכין בית ישראל ית ינוקא ביומא דמהולתא
למימר

לישכם זה לימין וזה לשמאל לסמוך ידיו עליהם ולברכם: וישתחו לאפיו. כשחזר
לאחוריו מלפני אביו: את אפרים בימינו משמאל ישראל. הבא לקרבת חברו ימינו יב
כנגד שמאל חברו וכיון שיהא הבכור מיומן לברכה: שכל את ידיו: כתרגומו יד
אחכמינון בהשכל וחכמה השכיל את ידיו לכך ומדעת כי יודע היה כי מכשה הבכור
ואף על פי כן לא שת ימינו עליו: המלאך הגואל אותי. מלאך הגדול להשתלח אלי יו
בברתי כענין שנאמר ויאמר אלי מלאך האלהים בחלום יעקב ונומר אנכי האל בית אל:
יברך את הנערים. מכשה ואפרים: וידגו. כדגים הללו שפרים ורבים ואין עין הרע
שולטת בהם: ויתמוך יד אביו. הרימה מעל ראש בנו ותמכה בידו: ידעתי בני יז יח
ידעתי. שהוא הבכור. וגם הוא יהיה לעם וגדל שעתיד גדעון לצאת ממנו שהקנה
מושה כח על ידו: ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו. שעתיד יהושע לצאת ממנו שינחיל
את הארץ וילמד תורה לישראל: וזרעו יהיה מלא הגוים. כל העולם יתמלא בצאת
ממנו ושמו כשיעמיד חמה בגבעון וירח בעמק אילון: כן יברך ישראל. מכאן לברך

יִשְׁמְךָ אֱלֹהִים כְּאֶפְרַיִם וְכִמְנַשֶּׁה
וַיָּשֶׂם אֶת־אֶפְרַיִם לִפְנֵי מְנַשֶּׁה׃
כא וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל־יוֹסֵף הִנֵּה
אָנֹכִי מֵת וְהָיָה אֱלֹהִים עִמָּכֶם
וְהֵשִׁיב אֶתְכֶם אֶל־אֶרֶץ אֲבֹתֵיכֶם׃
כב וַאֲנִי נָתַתִּי לְךָ שְׁכֶם אַחַד עַל־
אַחֶיךָ אֲשֶׁר לָקַחְתִּי מִיַּד הָאֱמֹרִי
בְּחַרְבִּי וּבְקַשְׁתִּי׃ פ
רביעי מט
א וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶל־בָּנָיו וַיֹּאמֶר
הֵאָסְפוּ וְאַגִּידָה לָכֶם אֵת אֲשֶׁר־
יִקְרָא אֶתְכֶם בְּאַחֲרִית הַיָּמִים׃
ב הִקָּבְצוּ וְשִׁמְעוּ בְּנֵי יַעֲקֹב
וְשִׁמְעוּ אֶל־יִשְׂרָאֵל אֲבִיכֶם׃

בְּאֶפְרַיִם וְכִמְנַשֶּׁה וְשַׁוִּי יַת אֶפְרַיִם
קֳדָם מְנַשֶּׁה׃ וַאֲמַר יִשְׂרָאֵל לְיוֹסֵף
הָא אֲנָא מָאִית וִיהֵי מֵימְרָא דְּיָיָ
בְּסַעֲדְכוֹן וַיְתִיב יַתְכוֹן לְאַרְעָא
דַּאֲבָהָתְכוֹן׃ וַאֲנָא יְהַבִית לָךְ
חוּלָק חַד יַתִּיר עַל אַחָךְ דִּי נְסִיבִית
מִידָא דְּאֱמוֹרָאָה בְּצַלּוֹתִי וּבְבָעוּתִי׃
וּקְרָא יַעֲקֹב לְבָנוֹהִי וַאֲמַר אִתְכַּנְּשׁוּ
וַאֲחַוִּי לְכוֹן יַת דִּיעֲרַע יַתְכוֹן בְּסוֹף
יוֹמַיָּא׃ אִתְכַּנְּשׁוּ וְשִׁמְעוּ בְּנֵי יַעֲקֹב
וְקַבִּילוּ אוּלְפָּן מִן יִשְׂרָאֵל אֲבוּכוֹן׃

ראובן

ראובן

ושמעו לאביו׳ שמע׳ אחר להם שמע ישראל פיס בו שנה תיבות

לת בניו יברכם ברכתם ויאמר איש לבנו ישימך אלהים כאפרים וכמנשה׃ וישם לת
כפ אפרים׃ ברכתו לפני מנשה להקדימו בדגלים ובחנכת הנשיאים׃ ואני נתתי לך׃
אתה עורך להתעסק בקבורתי וגם אני נתתי לך נחלה שתקנה בה ואי זו שכם שכא׳
ולת עצמות יוסף אשר העלו ממצרים קברו בשכם׃ שכם אחד על אחיך׃ שכם ממש
היא תהיה לך חלק אחד יתירה על אחיך׃ בחרבי ובקשתי׃ כשהרגו שמעון ולוי לת
אנשי שכם בתכנסו כל סביבותיהם להזדוג להם ויבא יעקב כלי מלחמה ובגדים׃ ד״א
שכם אחד היא הנבורה שיטלו בניו שני חלקים ושכם לשון חלק הוא והרבה יש לו דומי׳
במקרא אחלקה שכם כי תשיתמו שכם תשית שוכלי לפני חלקים׃ דרך ירבחו שכמה איש
חלקו לעבדו שכם אחד׃ אשר לקחתי מיד האמורי׃ מיד עשו שעושה מעשה אמורי׃
דבר אחד שהיה כל אביו באמרי פיו׃ בחרבי ובקשתי׃ היא הכמתו ותפלתו׃ ואגידה
לכם׃ בקש לגלות לת הקץ ובקתלקה ממנו שכיבה והתחיל אומר דברים אחרים׃

ראשית

לְמֵימַר יְשַׁוֵּינָךְ יְיָ כְּאֶפְרַיִם וְכִמְנַשֶּׁה וּכְמִנִּין שְׁבָטַיָּיא יְתַמְנֵי רַבָּא דְּאֶפְרַיִם
קֳדָם רַבָּא דְּמְנַשֶּׁה וּמַנִּי יַת אֶפְרַיִם דְּהֵי קֳדָם מְנַשֶּׁה׃ וַאֲמַר וַאֲמַר
יִשְׂרָאֵל לְיוֹסֵף הָא אֲנָא מָטָא סוֹפִי לְמֵמַת וִיהֵי מֵימְרָא דְּיָיָ בְּסַעֲדְכוֹן וַיְתִיב
יַתְכוֹן לְאַרְעָא דְּאַבָהָתְכוֹן׃ וַאֲנִי ירושלמי
וַאֲנָא הָא יְהַבִית לָךְ יַת קַרְתָּא דְּשִׁכֶם וַאֲנָא הָא יְהַבִית לָךְ חוּלָק חַד
חולק יתיר

חולקחד למתנא יתיר על אחך די נסיבית מידידון דאמודאי בעידן די עלתון לגווה וקמית וסייעית יתכון בסיפי ובקשתי: יתיר על אחך לבושיה דאדם קדמאה נסיב יתיה אברהם אבוי דאבא מן ידוי דנמרוד רשיעא ויהב יתיה ליצחק אבא ויצחק אבא יהב יתיה לעשו ואנא נסבית יתיה מן ידוי דעשו אחי לא בחרבי ולא בקשתי אלהין בזכותי ובעובדי טביא:

יונתן בן עוזיאל

ויקרא יעקב לבנוי ואמר להון אתכנשו ואחני לכון קיצא גניזא רזיא סתימיא קיצא גניזיא המתן אגרהון דצדיקיא ופורענותהון דרשיעיא דעדן מה היא כחדא מתכנשין תריסר שבטי ישראל מקפין דרגשא דדהבא דרביע עלה ומן דאיתגלי איקר שכינתא דיי קיצא דעתיד מלכא משיחא למיתי אתכסי מיניה ובכן אמר איתו ואיתני לכון מה דיארע יעבון בסוף יומיא:

ירושלמי

וקרא אבונן יעקב לבנוי ואמר להון אתכנישו ואחני לכון קיצא גניזא רזיא טמירא ומתן אגריא דצדיקיא ופורענותהון דרשיעיא ושליותיה דעדן מה הוא כחדא אתכנשו תרי עשרתי שבטיא דיעקב ומפקין לדרגשא דדהבא דהוה אבונן יעקב רביע בגוה בעין די יתני להון קץ ברכתא ונחמתא מן די איתגלי ליה רזא איתכסי מניה מן די אפתח ליה תרעא איטרד מניה חזר אבונן יעקב וברך לבנוי גבר כברכתיה יחהון:

יונתן בן עוזיאל

דקבצו אתכנשו וישמעו בני יעקב וקבילו אולפן מן ישראל אבוכון:

ירושלמי

מן דאתכנשו תרי עשרתי שבטוי דיעקב ואקיפו הרגשא דדהבא דהוה אבונן יעקב רביע בגוה סברין דהוא גלי להון סדרי ברכתא ונחמתא ואתכסי מיניה: ענה אבונן יעקב ואמר להון אברהם אבוי דאבא קם מניה פיסול ישמעאל וכל בני קטורה ויצחק אבא קם מניה פיסול עשו אחי ואנא החיל דלא יהי ביניכון גבר לביה פליג על אחוי למיזל למפלח קדם טעוון אוחרנין ענין תרי עשרתי שבטוי דיעקב כולהון כחדא ואמרין שמע מינן ישראל אבונן יי אלהנא יי חד עני יעקב אבון ואמ יהא שמיה רבא מברך לעלמי עלמין

ג רְאוּבֵן בְּכֹרִי אַתָּה כֹּחִי
וְרֵאשִׁית אוֹנִי יֶתֶר שְׂאֵת וְיֶתֶר עֹז:
ד פַּחַז כַּמַּיִם אַל־תּוֹתַר כִּי
עָלִיתָ מִשְׁכְּבֵי אָבִיךָ אָז חִלַּלְתָּ יְצוּעִי
עָלָה: פ
ה שִׁמְעוֹן וְלֵוִי אַחִים כְּלֵי
חָמָס מְכֵרֹתֵיהֶם: ו בְּסֹדָם אַל־
תָּבֹא נַפְשִׁי בְּקָהָלָם אַל־תֵּחַד כְּבוֹדִי
כִּי בְאַפָּם הָרְגוּ אִישׁ וּבְרְצֹנָם עִקְּרוּ־
שׁוֹר:

ויחר כלישנ׳

מִן־יְקָרִי אֲרִי בְרוֹגְזִיהוֹן קְטָלוּ קְטוֹל וּבְרְעוּתְהוֹן תַּרְעוּ שׁוֹר סַנְאָה: לֵיט

רוגזיהון

ראובן בוכרי אַת חֵילִי וְרֵישׁ תּוּקְפִּי
לֵךְ הֲוָה חֲזֵי לְמִסַּב תְּלָתָא חוּלְקִין
בְּכִירוּתָא כְּהוּנְתָא וּמַלְכוּתָא: עַל־
דְּאוֹלְתָא לָקְבִיל אַפָּךְ הָא כְּמַיָּא
בְּרַם לָא אַהֲנִיתָא חוּלָק יַתִּיר לָא
תִּיסַּב אֲרֵי סְלִיקְתָא בֵּית מִשְׁכְּבֵי
אָבוּךָ בְּכֵין אַחֵילְתָּא לְשׁוּיֵי בְּרִי
סְלִיקְתָא: שִׁמְעוֹן וְלֵוִי אָחִין גַּבְרִין־
גְּבָרִין בְּאַרְעָא תּוֹתְבוּתְהוֹן עֲבָדוּ
גְּבוּרָא: בְּרַזֵיהוֹן לָא־הָוַת נַפְשִׁי
בְּאִיתְכַּנּוּשׁ הָוֹן לְמִהַךְ לָא־נְחַתִּית

ד פחז כמים · אל תוסיף לעשות כמו מים הללו המהרים לירוצתם לכך · אל תותר · אל תרבה ליטול כל היתרות הללו שהיו ראויות לך ומהו הפחז אשר פחות · כי עלית משכבי אביך אז חללת · אותו שעלה על יצועי שם שכיבה שהיה דרכו להיות עולה על יצועי: פחז · שם דבר הוא לפיכך טעמו למעלה וכלו כקוד פתח ואלו היה לשון עבר היה כקוד חציו קמץ וחציו פתח וטעמו למטה: יצועי · לשון משכב על שם שמציעים אותו על ידי לבדין וכדיכין · והרבה דומים לו אם תעלה על ערש יצועי:

ה שמעון ולוי אחי · בעבור אחת על שכם ועל יוכף ויאמרו איש ש אחיו ועתה לכו ונהרגהו מי הם תאמר ראובן או יהודה הרי לא הסכימו בהריגתו אם תאמר בני השפחות הרי לא היתה שכאתן שלמה שכאמר והוא כער את בני בלהה ואת בני זלפה ישסכר וזבולון לא היו מדברי בפני אחיהם הגדולים מהם על כרחך שמעון ולוי הם שקראם אביהם אחים: כלי חמס · אומנות זו של רציחה חמס הוא בידיהם מברכת עשו היא זו אומנות שלו היא ואתם חמסתם אותה הימנו: מכרותיהם · לשון כלי זיין המייף בלשון יווני מכ״ר תרגומא דבר אחר מכרותיהם בארץ מגורתם כהנו עכמן בכלי חמס כמו מכורותיך ומולדותיך וזהו תרגום של אנקלום: בסודם אל תבא נפשי · זה מעשה זמרי כשהתקבצו שבטו של שמעון להביא את המדינית לפני משה ואמרו לו זו אסורה או מותרת אם תאמר אסורה בת יתרו מי התירה לך אל יזכר שמי בדבר זמרי בן סלוא נשיא בית אב לשמעוני ולא כתב בן יעקב: ובקהלם · כשיקהיל קרח שהוא משבטו של לוי את כל העדה על משה ועל אהרן: אל תחד כבודי · שם אל יתיחד עמהם שמי שנאמר קרח בן יצהר בן קהת

ראובן ראובן בוכרי אנת היש
חיל שמושי ושירוי קריות הרהורי
חמי הוי לך בכורותא ורבות
כהונתא ומלכותא ועל די חטית
ברי אתיהיבת בכירותא ליוסף
ומלכותא ליהודה וכהונתא ללוי:
פחז מדמינא לך לגינא קילא
דעלון לגווה נחלין מוחין מ
מתגברין ולא יכלת למסובלא
יתהון ואסתחיפת כן איתרעת
ראובן ברי די חטית לא תוסיף
ועל די חטית ישתבק לך ארום
אתחשב לך כאילו עלתא לאיתא
דשמיש עמה אבוך בעידן ד
דבלבילתא שוויי דסליקת עלה:
שמעון שמעון ולוי אחין
תלאמין מאני זיינא שנינא למחטף
היא אשתמודעותהון:
בסודם בעצתהון לא אתרעיית
נפשי ובמכנשתהון לשכם למחרבה
לא איתיחד יקרי ארום ברוגזהון
קטלו מלכא ושולטניה ברעותהון
פכרו שור בעלי דבבהון:
ארור

ראובן בוכרי אנת חיילי ושירוי
צערי חמי הוה לך ראובן ברי
למסב תלתא חולקין יתיר על
אחך בכורותא כהונתא מלכותא
ועל דחטיית ראובן ברי איתיהיב
בכורותא ליוסף ומלכותא ליהודה
וכהונתא רבתא לשיבטא לוי:
פחז מדמי אנא לך ברי ראובן
לגנה זעירא דעלוי בגוה נחלין
שטפין והלא יכלת לסובלא יתהון
ואתרעת מן קדמיהון כן אתרעת
ראובן ברי בעובדך טביא דחטית
לא תוסיף למחטי ועל דחטיית
ישתבק לך:
שמעון ולוי אחין תלמין גיברין
מרי זיינא שנינה עבדו קרב מן
טליותהון באורעא בעלי דבביהון
עבדו ניצחני קרביהון:
בעצתהון לא אתרעיית נפשי
ובכנשתהון לכרבא דשכם ל
למחרבה יתיה לא חסו על יקרי
ארום ברוגזהון קטילו מלכין עם
שלטונין וברעותהון זבינו יוסף
אחיהון דמתיל לתורא:

ליט

בן לוי ולא כאמר בן יעקב אבל בדברי הימי כשבתיאסו בני קרח על הדוכן כאמ בן קרח
בן יצהר בן קהת בן לוי בן ישראל: אל תחת כבודי · כבוד לשון זכר הוא ועל כרחך
אתה צריך לפרש כמדבר אל הכבוד ואומר אתה כבודי אל תתיחד עמם כמו לא תחל
אתם בקבורה: כי באפם הרגו איש · אלו תמור ואבשי שכם ואינן חשובין כלם שא באיש
אחד וכן הוא אומר בגדעון ובכית את מדין באיש אחד · וכן במנרים פוש ורוכבו רמה
בים · זהו מדרשו · ופשוטו הרבה אנשים קרוי איש כל אחד לעצמו ב באפם הרגו כל איש
שבעצמו עליו וכן וילמד לטרף טרף אדם אכל: ובצונם עקרו שור · רצו לעקור את
יוסף

שׁוֹר: ג אָרוּר אַפָּם כִּי עָז
וְעֶבְרָתָם כִּי קָשָׁתָה אֲחַלְּקֵם בְּיַעֲקֹב
וַאֲפִיצֵם בְּיִשְׂרָאֵל: פ
ד יְהוּדָה אַתָּה יוֹדוּךָ אַחֶיךָ
יָדְךָ בְּעֹרֶף אֹיְבֶיךָ יִשְׁתַּחֲווּ לְךָ בְּנֵי
אָבִיךָ: ט גּוּר אַרְיֵה יְהוּדָה
מִטֶּרֶף בְּנִי עָלִיתָ כָּרַע רָבַץ כְּאַרְיֵה
וּכְלָבִיא מִי יְקִימֶנּוּ: י לֹא יָסוּר
שֵׁבֶט מִיהוּדָה וּמְחֹקֵק מִבֵּין רַגְלָיו
עַד כִּי יָבֹא שִׁילֹה וְלוֹ יִקְהַת עַמִּים:

אסרי

כיס שמו נריך לכיות כרלס כדף כלת כרחת לור יכודס לתכ יורוך

יכל שילס כגימס מוים.

ויחי אונקלוס

רוּגְזֵיהוֹן אֲרֵי תַקִּיף וְחֵמַתְהוֹן אֲרֵי
קַשְׁיָא אֶיפַלְגִינוּן בְּיַעֲקֹב וְאֶיבַדְּרִינוּן
בְּיִשְׂרָאֵל: יְהוּדָה אַתְּ אוֹדִיתָא
וְלָא־בְדַחְיוּתָא בָךְ יוֹדוּן אֲחָךְ יָדָךְ
תִּתְקִיף עַל־בַּעֲלֵי־דְבָבָךְ יִתְבַּדְּרוּן
סַנְאָךְ יְהוֹן־מְחַזְּרִין־קֹדֶל קָדָמָךְ
וַיְהוֹן־מַקְדְּמִין־לְמִשְׁאַל בִּשְׁלָמָךְ
בְּנֵי אֲבוּךְ: שִׁלְטוֹן־יִתֵּי בְּשַׁרְוְיָא
וּבְסוֹפָא־יִתְרַבָּא מַלְכָּא מִדְּבֵית־
יְהוּדָה אֲרֵי מִדִּין קַטְלָא בְּרִי נַפְשָׁךְ
סַלִּיקְתָּא יְנוּחַ יִשְׂרֵי בְתַקְוֹף כְּאַרְיָא
וּכְלַיְתָא וְלֵית־מַלְכוּ דְתִזַעְזַעְנֵיהּ:
לָא־יַעְדֵּי עֲבִיד־שׁוּלְטָן מִדְּבֵית יְהוּדָה וְסַפְרָא מִכְּנֵי־בְנוֹהִי עַד־
עָלְמָא עַד דְּיֵיתֵי מְשִׁיחָא דִּדִילֵיהּ הִיא מַלְכוּתָא וְלֵיהּ יִשְׁתַּמְעוּן עַמְמַיָּא:

יסחר

יוסף שכקרא שור שכאמר בכור שורו הדר לו · עקרו אשריטיר בלעז לשון את סוסיהם
ד תעקר: ארור אפם כי עז · אפילו בשעת תוכחה לא קלל אלא אפם וזהו שאין בלעם
מה לקוב לא קבה אל: אחלקם ביעקב · אפרידם זה מזה שלא יהא לוי במכין השבטים
והרי הם חלוקים · דבר אחר אין לך עכיים סופרים ומלמדי תינוקות אלא משמעון כדי
שיהיו כפוכים ושבטו של לוי עשאו מחזר על הגרכות לתרומות ולמעשרות כתן לו
ה תפוכתו דרך כבוד: יהודה אתה יודוך אחיך · לפי שהוכיח את הראשונים בקכטוריס
התחיל יהודה ככוג לאחוריו וקראו יעקב בדברי רצוי לא אתה כמותם: ידך בעורף
אויביך · בימי דוד ואויבי תתה לי עורף: בכי אביך · על שם שהיו מכשים הרבה לא אמר
ו כדרך שאמר יצחק: גור אריה · על דוד כתכבא בתחלה גור בהיות שאול מלך עליכו
אתה המוציא והמביא את ישראל ולבסוף אריה כשהמליכוהו עליהם · וזהו שתרג אכקלוס
שלטון יהא בשרוא בתקלתו: מטרף · ממה שחשדתיך בטרוף טורף יוסף חיה רעה
אכלתהו וזהו יהודה שכמשל לאריה: בכי עלית · סלקת את עצמך ואמרת מה בצע וגו'
וכן בהרינת תמר שהודה בדקה ממני לפיכך כרע שכב וגו' בימי שלמה איש תחת גפנו
ז וגו': לא יסור שבט מיהודה · מדוד ואילך אלו ראשי גליות שבבבל שרודים את העם
בשבט שממונים על פי המלכות: ומחוקק מבין רגליו · תלמידים שו בשיאי ארץ ישראל:
עד כי יבא שילה · מלך המשיח שהמלוכה שלו · וכן תרגמו אכקלוס · ומדרש אגדה שילו
שי לו שכאמר יובילו שי למורא: ולו יקהת עמים · אכיפת העמים שהיוד שיקר היא
ביסוד כמו יפעתך ופעמים שכופלת ממנו וכמה אותיות משמשות בלשון זה והן בקראים
עיקר

ארור אמר יעקב ליט הוה
כרכא דשכם כד עלון לגוה
למחרבא ברוגזיהון דתקיף ו
וחימתהון על יוסף ארום קשיא
אמר יעקב אין שריין הינון תריהון
כחדא לית מליך ושולטן דיקום
קדמיהון אפליג אחסנת בנוי
דשמעון לתרין חולקין חולק חד
יפוק ליה מגו אחסנת בני יהודה
וחולק חד ביני שאר שבטיא דיעקב
ואבדר שבטא דלוי בגו כלהון
שבטיא דישראל:

יהודה יהודה אנת אודית על
עובדא דתמר בגין כן לך יהודון
אחך ויתקרון יהודאין על שמך ידך
יתפרעון לך מבעלי דבבך למפתק גירין להון כד יחזרון קדל קדמך
ויהון מקדימין למשאל בשלמך בני אבוך:

גור מדמי אנא לך יהודה ברי
לגור בר אריון דמן קטוליה
דיוסף ברי סליקת נפשך ומידינא
דתמר תהי משזיב נייח ושרי
בתקוף הי כאריא והי כליתא דכד
נח מן יקימיניה:

לא יסור לא פסקין מלכין
ושליטין מדבית יהודה וספרין
מאלפי אוריתא מזרעיה עד זמן
די ייתי מלכא משיחא זעיר בנוי
ובדיליה יתימסון עממיא:

ליט הוה כרכא דשכם דעלו לגזת
שמעון ולוי למחרבת ברוגזיהון
ארום תקיף הוה וחמתהון ארום
קשיא הות: אמר אבונן יעקב
אין שרין הינון כחדא לית אומא
ומלכו יכלא למיקם מן קמיהון
אפליג ית שבטא דשמעון סברין
מלפי אוריתא בכנשתא דיעקב
ואיבדר ית שבטא דלוי בבתי
מדרשיא דבני ישראל:

יהודה לך יודון כל אחך ועל שמך
יתקרון כל יהודאי ידך יתפרעון
לך מבעלי דבבך יהוון מקדמין
ושאלין בשלמך כל בני דאבוך:

מדמי אנא לך ברי יהודה לגור בר
אריון מן קטלוי דיוסף את הויתא
משיזיב מן דינא דתמר ברי את
הויתא זכאי נייח ושרי בגו קרבא
היך אריא והיך אריותא ולית אומא
ומלכו דתיקום לקובלך:

לא פסקן מלכין מדבית יהודה
אף לא סברין מלפי אוריתא מבני
בנוי עד זמן דייתי מלכא משיחא
דדידיה היא מלכותא וליה עתידין
דישתעבדון כל מלכותא דא רעא:

עיקר כופל כגון כון על בונף ועל כוסך ואלף שבאלחותי באזכיכם ושבאבחת חרב ואסוך
שמן לף זה יקחת עמים לכיפת עמים שכאמר אליו גויים ידרושו ודומה לו עין תלענ לאב
ותכון ליקחת אס לקבון קמטים שבפניה מפני זקנתה וכגמרא דיתביה ומקהו לקהתא

יא אסרי לגפן עירה ולשרקה בני אתנו כבס ביין לבשו ובדם
ענבים סותה: יב חכלילי עינים
מיין ולבן שנים מחלב:
חמישי פ יג זבולן לחוף
ימים ישכן והוא לחוף אניות וירכתו
על צידן: פ
יד יששכר חמר גרם רבץ בין
המשפתים: טו וירא מנחה כי
טוב ואת הארץ כי נעמה ויט
שכמו
וחזא
וחזא

יסחר ישראל לקרתיה
עמא יבנון הכליה יהון צדיקיא
סחור סחור ליה ועבדי אוריתא
באולפן עמיה יהי ארגון טב
לכושוהי בסותיה מלאמילא צבעי
זהורי וצבעונין: יסמקון טורוהי
בכרמוהי יטופון נעוהי בחמר
יחוורן בקעתיה מעיבור ובעדרי
ענא: זבולן על ספר ימיא ישרי
והוא יכבש מחוזין בספינן וטוב
ימא ייכול ותחומיה יהי מטי על
צידון: יששכר עתיר בנכסין
חולקא ארי טב וירת ארעא ארי
מעבדא

יא כשוקי דכרדעא נמסכת יבמות ויכול היה לומר קהיית עניים: אסרי לגפן עירה
בתכנא על ארן יהודה שתהא מושכת יין כמעין איש יהודה יאסור לגפן עיר אחד
ויטעכנו מגפן אחת ומשורק אחד בן אתון אחד: שורקה. זמורה ארוכה קורי"ירא
בלעז: כבס ביין. כל זה לשון רבוי יין: סותה. לשון מין בגד הוא ואין לו דמיון
ביוקרא: אוסרי. כמו אוסר דגמת מקימי מעפר דל היושבי בשמים וכן בני אתונו כענין
זה. ואנקלוס תרגם במלך המשיח. גפן הם ישראל. עירה זו ירושלם. שורקה ישראל
ואנכי כטעתיך שורק: בני אתנו. יבנון היכליה לשון שער האיתון בספר יחזקאל ועוד
תרגמו בפכים אחרים. גפן שו נדיקים. בני אתונו עבדי אוריתא באולפן על שם רוכבי
אתונות נחורות כבס ביין יהא ארגוון טב שביבועו דומה ליין ובבעוכין הוא בלשון סותה
שהאשה לובשתן ומסיתה בהן את הזכר ליתן עיניו בה. ואף רבותינו פירשו בגמרא
לשון הסתת שכרות במסכת כתובות ועל היין שמא תאמר איכו מרוה תלמוד לומר סותה:
יב חכלילי. לשון אודם כתרגומו וכן למי חכלילות עיניים שכן דרך שותי יין עיניהם
מאדימין: מחלב. מרוב חלב שיהא בארצו מרעה טוב לעדרי בקר. וכן פירוש המקרא
אדום עיניים יהא מרוב יין ולבן שנים יהא מרוב חלב. ולפי תרגומו עיניים לשון הריס
שמשם נופים לימרקוק. ועוד תרגמו בפכים אחרים לשון מעייכות וקילוח היקבים
כעווהו יקבים שלו ולשון ארמי הוא במסכת ע"ז כעוא ארתחו וחוורן בקעתיה תרגום
יג שנים לשון שני הסלעים: לחוף ימים. על חוף ימים תהיה ארצו. חוף כתרגומו ספר
מרקא בלעז והוא יהיה מכוי תדיר אל חוף אניות במקום הכמל שאניות מביאות שם
ברקמטיא שהיה זבלון עוסק בפרקמטיא וממכיא מזון לשבטו יששכר וקם עוסקים בתורה
הוא

אסרי מה יאי מלכא משיחא דעתיד למיקום מדבית יהודה אסר חרצוי ונפיק לקרבא לקביל שנאוי ומתקטלין מלכין עם שלטונין מסמק נהריא מים קטיליהון ומחור גולמתיה מן תרב גבריהון לבושוי מעגעגין באידמא ודהוא מדמי לדפוס עינבין:

חכלילי מה יאין הינון עינוי דמלכא משיחא כחמרא זכיכא מן למיחמי גילוי עירין ושדיות אדם זבאי ושנוי נקין מן חלבא דלא למיכל חטוף ואנוסא וכדין יסמקון טוורוי ומעצרתיה מן חמרא וגולמתוי יחורון מן עללתא ומן דירין דעאן: זבלון זכלון על ספני ימא ושדי והוא יהא שליט במחוזין ומכבש הפרכי ימא בספינתא ותחומיה ימטי עד צידון:

ישׁשכר ישׁשכר חמיר באוריא ושבט תקיף ידע כווני בזימניא והוא מרבע ביני תחומי אחוי: וירא וחמא נייחא דעלמא דאתי ארום טב וחולקא דארעא דישרל ארום

מה יאי מלכא משיחא דעתיד למיקום מדבית יהודה אסר חרצוי ונפיק לקרבא לקביל שנאוי ומתקטלין מלכין עם שלטונין מסמק נהריא מים קטיליהון ומחור גולמתיה מן תרב גבריהון לבושוי מעגעגין באידמא ודהוא מדמי לדפוס עינבין:

מה יאין אינון עינוי דמלכא משיחא למיחמי מן חמרא זכיכא מלמחמי בהין גילוי עריות ושפיכות דם זכיי שינוי בקין בהלכה ממיכל בהין חמסין וגזלין יסמקון טוורוי מן גופני ומעצרתי מן חמריה יחורון גולמתיה מן סיגוי עבור ועדרין דען:

ישׁשכר שבטא תקיף ותחומיה יהוי ממצע ביני תרין תחומיא: וחזא בית מקדשא דאתקרי מנוחה ארום טב הוא וית ארעא ארום שמינין אינון פיריה וארכן בתפיה

כאן שלמר משה שמח זבלון בצאתך ויששכר באהלך זבולון יוכל בפרקמטיא ויששכר עוסק בתורה באהלים: וירכתו על צידון · סוף גבולו יהא ממוך לצידון ירכתו מופו כמו ולירכתי המשכן: יששכר חמור גרם · חמור בעל עצמות סובל עול תורה כחמור חזק שמטעינין אותו למשאוי כבד: רובץ בין המשפתים · כחמור המהלך ביום ובלילה ואין לו ליכה בבית וכשהוא רובץ לנוח רובץ בין התחומין בתחומי העיירות שהולך שם פרקמטיא: וירא מנוחה כי טוב · ראה לחלקו ארץ מבורכת וטובה להוציא פירות: ויט שכמו לסבול · עול תורה ויהי לכל אחיו ישראל למס עובד לספק להם הוראות של תורה ובלרי עבורין שלמר ומפני יששכר יודעי ביבה לעתים לדעת מה יעשה ישראל ראשיהם

שְׁכֶמוֹ לְסֹבֶל וַיְהִי לְמַס עֹבֵד׃ ס

יז דָּן יָדִין עַמּוֹ
כְּאַחַד שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל׃ יח יְהִי דָן
נָחָשׁ עֲלִי דָרֶךְ שְׁפִיפֹן עֲלִי אֹרַח
הַנֹּשֵׁךְ עִקְּבֵי סוּס וַיִּפֹּל רֹכְבוֹ אָחוֹר׃
יט לִישׁוּעָתְךָ קִוִּיתִי יְהוָה׃ ס
יט גָּד גְּדוּד יְגוּדֶנּוּ
וְהוּא יָגֹד עָקֵב׃ ס

ל פמ׳ מן ג׳ מלין ששי

מְעַבְדָא־פֵּירִין וּיְכַבֵּשׁ מָחוֹזֵי־עַמְמַיָּא
וְיִשֵּׁיצֵי יַרְתַּ־דַּיָּרֵיהוֹן וּדְאִישְׁתְּאַרוּן־
בְּרָהוֹן יְהוֹן לֵיהּ פַּלְחִין וּמַסְקֵי מִיסִין׃
מִדְּבֵית־דָּן יִתְבְּחַר־וְיִקוּם גַּבְרָא
בְּיוֹמוֹהִי יַרְתַּפְרֵיק עַמֵּיהּ וּבְשִׁנּוֹהִי
יְנוּחוּן כַּחֲדָא שִׁבְטַיָּא דְּיִשְׂרָאֵל׃
יְהֵי־גַבְרָא דְּיִתְבְּחַר־וְיִקוּם מִדְּבֵית־
דָּן אֵימָתֵיהּ תִּתְרְמֵי עַל־עַמְמַיָּא
וּמַחֲתֵיהּ תִּתְקַף־בְּפַלְשְׁתָּאֵי כְּחֵיוֵי
חוּרְמָן יִשְׁרֵי־עַל־אוֹרְחָא וּכְפַרְנָא יִכְמוּן עַל־שְׁבִילָא
יַקְטֵיל־גַּבְרֵי מַשְׁרִיתָא־פַּלְשְׁתָּאֵי פָּרְשִׁין עַם־רִגְלָאִין יַעֲקֹר־סוּסָוָן־
וּרְתִיכִין וִימַגַּר־רוֹכְבֵיהוֹן לַאֲחוֹרָא׃ לְפוּרְקָנָךְ סָבַרְתִּי יְיָ׃ מִדְּבֵית גָּד
מַשְׁרִיתָא־מְזַיְּנִין כַּד־יַעֲבְרוּן יַת־יַרְדְּנָא קֳדָם אֲחֵיהוֹן לְקָרְבָא וּבְנֻכְסִין
סַגִּיאִין יְתוּבוּן לְאַרְעֲהוֹן׃ דְּאָשֵׁר טבא

מלתים מלתים מכהלרלות העמיל וכל לחיהם על פיהם׃ ויט שכמו׃ השפיל שכמו כמו
ויט שמים הטו לזכיכם׃ ולאנקלוס תרגמו בפכים לחרים ויט שכמו למכול מלחמות
יז ולכבוש מחוזות שהם יושבים על המפר ויהיה הלויב כבוש תחתיו למס עובל׃ דן ידין
עמו׃ יכקוס כקמת עמו מפלשתים כמו כי ידין ה׳ עמו׃ כלחד שבטי ישראל׃ כל ישראל
יהיו כלחד עמו ולת כלם ידין ועל שמשון כבל כבולה זו ועוד יש לפרש כלחד שבטי
יח ישראל כמיוחל שבשבטים הול לוד שבל מיהודה׃ שפיפון׃ הול כחש ולומר לחי שקרוי
כן על שם שהול כושף ולתה תשופכו עקב׃ הכושך עקבי סוס׃ כך לרכו של כחש
ולמהו לכחש הכושך עקבי סוס׃ ויפול רוכבו לחור׃ שלל כנע בו׃ ולונמתו מכיבו
בשמשון וילפת לת שבי עמולי התוך ונומר ושעל הנג מתו׃ ולאנקלוס תרגם כחוי חורמן
שם מין כחש שלין רפולה לכשיכתו והול נפעוכי וקרוי חורמן על שם שעושה הכל חרס
יט וכפיתבל כמו פתן יכמון ילרוב׃ לישועתך קויתי ה׳׃ כתבל שיבקרו פלשתים לת
כ עיביו ומופו לומר זכרבי וחזקבי לך הפעם ונומר׃ גד גדוד יגודבו׃ כלם לשון גדול
הם וכך תבלו מבחם׃ ולם תלמר לין גדוד בלל שבי דלת״ין יש לומר גדוד שם דבר בריך
שבי דלת״ין שבן דרך תיבה בת שתי לותיות לבפול בסופה ולין ימודה ללל שתי לותיות
וכן לומר בנפור לבול מגזרת שבעתי כדודים שם כפל שדוד מגזרת ישוד בהרים לף יגול
יגודבו וגדול מגזרה לחת הם ובשהול מדבר בלשון יפעל לינו כפול כמו יגול יבול ירוש
ישוד יסוב ובשהול מתפעל לו מפעיל לחרים הול כפול כמו יתגודד יתדומם יתבולל
יתעודד׃ ובלשון מפעיל יתום ולמכה יעודד לשובב יעקב לליו משובב כתיבות יגודבו
הלמור כלן לין לשון שיפעלוהו לחרים ללל כמו יגול הימבו כמו בבי יבלוכי יבלו ממבי
גד גדול יגודבו גדודים יגודו הימבו שיעברו הילדן עם לחיהם למלחמה כל חלוץ על
שבבשה

אֲדוֹם בַּסִּימָא הִיא בְּגִין בֵּן אַרְכִּין לְמִלְעֵי בְּאוֹרַיְתָא וַהֲוָון לֵיהּ כָּל
יַתְפֵּי לְמִלְעֵי בְּאוֹרַיְתָא וַהֲווֹ לֵיהּ אָחוֹי מַסְקֵי מִיסִין:
אָחוֹי מַסְקֵי דוֹרוֹנִין: דן מִדְבִּית
דָּן עָתִיד דְּיֵקוּם גַּבְרָא דְּיָדוּן יַת עַמֵּיהּ דִּינִין דְּקִשׁוֹט כַּחֲדָא יִשְׁתַּמְּעוּן
לֵיהּ שִׁבְטַיָּא דְּיִשְׂרָאֵל:
יְהִי דָן יְהִי גַּבְרָא דְּיִתְבְּחַר וְיִקוּם יְהֵוֵי פָּרוּקָא דְּעָתִיד לְמִיקַם יִתְקֵיף
מִדְבִּית דָּן מְדַמֵּי לְחוּרְמָנָא דְּרָבִיעַ וְיִתְגְּאֵה עַל כָּל מַלְכְוָתָא וְהוּא
עַל פַּרְשַׁת אוֹרְחָא וּלְרִישֵׁי חִיוְיָין יְהֵוֵי מְדַמֵּי לְחִיוְיָא דְּרָבִיעַ בְּאוֹרְחָא
דְּכָמִין עַל שְׁבִילָא דְּנָכִית סוּסְיָיא וּלְחוּרְמָנָא הְכָמִין בְּפַרְשַׁת א
בְּעִיקְבֵיהּ וְנָפִיל מִן אֵימָתֵיהּ דְּרַכְבֵיהּ אוֹרְחָתָא דְּמָחָא לְסוּסָא בְּעִיקְבֵיהּ
מְחַפְּדְקִיר לַאֲחוֹרֵיהּ הֵיכְדֵין יַקְטִיל וּמִן אֵימָתֵיהּ מִסְתַּבַּר רַכְבֵיהּ
שִׁמְשׁוֹן בַּר מָנוֹחַ יַת כָּל גִּיבָּרֵי פ לְאִיתְהַפָּכָא לַאֲחוֹרֵיהּ וְהוּא שִׁמְשׁוֹן
פְּלִישְׁתָּאֵי לְפַרְשִׁיָּא וּלְדִיגְלָאֵי בַּר מָנוֹחַ דְּאֵימָתֵיהּ עַל בַּעֲלֵי
וְיַעֲקַר סוֹסְוָתְהוֹן וּמְמַגֵּר דְּבָבֵיהוֹן דְּבָבוֹי וּדְחָלְתֵיהּ עַל שַׂנְאוֹי וּמְקַטֵּיל
לַאֲחוֹרָא: מַלְכִין עַם שִׁלְטוֹנִין:
לִישׁוּעָתֶךָ אָמַר יַעֲקֹב כַּד חָמָא אָמַר אָבוּנָן יַעֲקֹב לָא לְפוּרְקָנֵיהּ
יַת גִּדְעוֹן בַּר יוֹאָשׁ וְיַת שִׁמְשׁוֹן בַּר דְּגִדְעוֹן בַּר יוֹאָשׁ סַכִּיתַ נַפְשִׁי דְּהִיא
מָנוֹחַ דְּקַיְּימִין לִפְרוּקִין לָא ל שָׁעָה וְלָא לְפוּרְקָנֵיהּ דְּשִׁמְשׁוֹן
לְפוּרְקָנֵיהּ דְּגִדְעוֹן אָנָא מְסַכִּי וְלָא דְּהוּא פּוּרְקָן עֲבִיד אֶלָּא לְפוּרְקָנָא
לְפוּרְקָנֵיהּ דְּשִׁמְשׁוֹן אָנָא מוֹדִיק דְּאַמְרַת בְּמֵימְרָךְ לְמֵיתֵי לְעַמָּךְ
דְּפוּרְקָנְהוֹן פּוּרְקָן דְּשַׁעְתָּא אֱלָהִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵיהּ לְפוּרְקָנָךְ סַכִּית
לְפוּרְקָנָךְ סָכִית וְאוֹדִיקִית יְיָ ד נַפְשִׁי:
דְּפוּרְקָנָךְ פּוּרְקָן עָלְמִין:
גַּד גְּדוּד שִׁבְטָא דְּגָד יַעֲבְרוּן מִדְבִּית גָּד יִפְקוּן מַשִּׁירִין מְטַכְּסִין
מְזַיְּנִין עַם שְׁאַר שִׁבְטַיָּא יַת נַחֲלֵי זַיְנִין וְאִינוּן יַעֲבְרוּן יַת יִשְׂרָאֵל יַת
אַרְנוֹנָא וְהִינוּן יִכְבְּשׁוּן קָדְמֵיהוֹן יַרְדְּנָא וְאִינוּן יְחַסְנוּן יְתַרְהוֹן יַת
יַת עַמּוֹדַיָּא דְּאַרְעָא וְהִינוּן יְהַדְּרוּן אַרְעָא דְּכְנַעַן וּבְחַד בֵּן יְחַזְּרוּן
מְזַיְּנִין בְּסוּפָא בְּנֶכְסִין סַגִּיאִין בְּשָׁלֵם לְמַשְׁכְּנֵיהוֹן:
נִישְׁרוּן בְּשָׁלְיוּתָא לְהַלְאָה מִן עִיבַר יַרְדְּנָא דְּכְדֵין אִתְרְעוּן וַהֲוָה
לְהוֹן וְאִתְקַבְּלוּ אַחְסַנְתְּהוֹן:

סכבשה הארץ: והוא יגול עקב · כל גדוליו ישובו על עקבם לכחלתם שלקחו בעבר הירדן ולא יפקל מקם לים: עקב · בדרכן ובמסילותם שהלכו ישובו כמו עקבותיך לא

כ מֵאֲשֶׁר שְׁמֵנָה לַחְמוֹ וְהוּא
יִתֵּן מַעֲדַנֵּי מֶלֶךְ : ס

כתיסת ונרוב בנרים פסר :

כא נַפְתָּלִי אַיָּלָה שְׁלֻחָה הַנֹּתֵן
אִמְרֵי שָׁפֶר : ס

כן פרת כן פתר על סכ התרגלוס

כב בֵּן פֹּרַת יוֹסֵף בֵּן פֹּרַת עַלֵּי-
עָיִן בָּנוֹת צָעֲדָה עַלֵּי-שׁוּר :

וימררהו ואתמררו

כג וּמְרָרֻהוּ וְרָבוּ בַעֲלֵי חִצִּים וְשִׂטְמֻהוּ :

כד וְתָכֵן בְּקֶשֶׁת אֵיתָנוּ וַיָּפֵזוּ זְרֹעֹתָיו מִידֵי אַבִּיר
יַעֲקֹב מִשָּׁם רֹעֶה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל :

כה מֵאֵל אָבִיךָ וְיַעְזְרֶךָּ וְאֵת שַׁדַּי וִיבָרְכֶךָּ
בִּרְכֹת שָׁמַיִם מִמָּעַל בִּרְכֹת תְּהוֹם רֹבֵצֶת תָּחַת
בִּרְכֹת שָׁדַיִם וָרָחַם :

כו בִּרְכֹת אָבִיךָ גָּבְרוּ עַל בִּרְכֹת הוֹרַי עַד תַּאֲוַת
גִּבְעֹת עוֹלָם תִּהְיֶנָה לְרֹאשׁ יוֹסֵף וּלְקָדְקֹד נְזִיר
אֶחָיו :

כז בִּנְיָמִין זְאֵב יִטְרָף בַּבֹּקֶר יֹאכַל עַד וְלָעֶרֶב יְחַלֵּק
שָׁלָל :

כח כָּל אֵלֶּה שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל שְׁנֵים עָשָׂר וְזֹאת אֲשֶׁר
דִּבֶּר לָהֶם אֲבִיהֶם וַיְבָרֶךְ אֹתָם אִישׁ כְּבִרְכָתוֹ
בֵּרַךְ אֹתָם :

כט וַיְצַו אֹתָם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אָנֹכִי נֶאֱסָף אֶל-עַמִּי
קְבְרוּ אֹתִי אֶל-אֲבֹתָי אֶל הַמְּעָרָה אֲשֶׁר בִּשְׂדֵה
עֶפְרֹן הַחִתִּי :

ל בַּמְּעָרָה אֲשֶׁר בִּשְׂדֵה מַכְפֵּלָה אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי מַמְרֵא
בְּאֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר קָנָה אַבְרָהָם אֶת הַשָּׂדֶה מֵאֵת
עֶפְרֹן הַחִתִּי לַאֲחֻזַּת קָבֶר :

לא שָׁמָּה קָבְרוּ אֶת אַבְרָהָם וְאֶת שָׂרָה אִשְׁתּוֹ שָׁמָּה
קָבְרוּ אֶת יִצְחָק וְאֶת רִבְקָה אִשְׁתּוֹ וְשָׁמָּה קָבַרְתִּי
אֶת לֵאָה :

לב מִקְנֵה הַשָּׂדֶה וְהַמְּעָרָה אֲשֶׁר בּוֹ מֵאֵת בְּנֵי חֵת :

לג וַיְכַל יַעֲקֹב מִצַּוֹת אֶת בָּנָיו וַיֶּאֱסֹף רַגְלָיו אֶל
הַמִּטָּה וַיִּגְוַע וַיֵּאָסֶף אֶל עַמָּיו :

לד וַיִּפֹּל יוֹסֵף עַל פְּנֵי אָבִיו וַיֵּבְךְּ עָלָיו וַיִּשַּׁק לוֹ :

לה וַיְצַו יוֹסֵף אֶת עֲבָדָיו אֶת הָרֹפְאִים לַחֲנֹט אֶת אָבִיו
וַיַּחֲנְטוּ הָרֹפְאִים אֶת יִשְׂרָאֵל :

לו וַיִּמְלְאוּ לוֹ אַרְבָּעִים יוֹם כִּי כֵן יִמְלְאוּ יְמֵי הַחֲנֻטִים
וַיִּבְכּוּ מִצְרַיִם אֹתוֹ שִׁבְעִים יוֹם :

לז וַיַּעַבְרוּ יְמֵי בְכִיתוֹ וַיְדַבֵּר יוֹסֵף אֶל בֵּית פַּרְעֹה
לֵאמֹר אִם נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֵיכֶם דַּבְּרוּ נָא
בְּאָזְנֵי פַרְעֹה לֵאמֹר :

לח אָבִי הִשְׁבִּעַנִי לֵאמֹר הִנֵּה אָנֹכִי מֵת בְּקִבְרִי אֲשֶׁר
כָּרִיתִי לִי בְּאֶרֶץ כְּנָעַן שָׁמָּה תִּקְבְּרֵנִי וְעַתָּה
אֶעֱלֶה נָא וְאֶקְבְּרָה אֶת אָבִי וָאָשׁוּבָה :

לט וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה עֲלֵה וְקְבֹר אֶת אָבִיךָ כַּאֲשֶׁר הִשְׁבִּיעֶךָ :

מ וַיַּעַל יוֹסֵף לִקְבֹּר אֶת אָבִיו וַיַּעֲלוּ אִתּוֹ כָּל עַבְדֵי
פַרְעֹה זִקְנֵי בֵיתוֹ וְכֹל זִקְנֵי אֶרֶץ מִצְרָיִם :

מא וְכֹל בֵּית יוֹסֵף וְאֶחָיו וּבֵית אָבִיו רַק טַפָּם וְצֹאנָם
וּבְקָרָם עָזְבוּ בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן :

מב וַיַּעַל עִמּוֹ גַּם רֶכֶב וָפָרָשִׁים וַיְהִי הַמַּחֲנֶה כָּבֵד מְאֹד :

מג וַיֵּשֶׁב יוֹסֵף בְּמִצְרַיִם הוּא וּבֵית אָבִיו וַיְחִי יוֹסֵף
מֵאָה וְעֶשֶׂר שָׁנִים :

מד וַיַּרְא יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם גַּם בְּנֵי שִׁלֵּשִׁים יֻלְּדוּ עַל
בִּרְכֵּי יוֹסֵף :

מה וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אֶחָיו אָנֹכִי אָמוּת וֵאלֹהִים פָּקֹד
יִפְקֹד אֶתְכֶם וְהֶעֱלָה אֶתְכֶם מִן הָאָרֶץ הַזֹּאת
אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב :

מו וַיַּשְׁבַּע יוֹסֵף אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פָּקֹד יִפְקֹד
אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהַעֲלִתֶם אֶת עַצְמֹתַי מִזֶּה :

מז וַיָּמֶת יוֹסֵף בֶּן מֵאָה וְעֶשֶׂר שָׁנִים וַיַּחַנְטוּ אֹתוֹ
וַיִּישַׂם בְּאָרוֹן בְּמִצְרָיִם :

אונקלוס

טָבָא אַרְעָיָה וְהוּא מְרַבְּיָא בְּתַפְנוּקֵי
מַלְכִין : נַפְתָּלִי בְּאַרַע-טָבָא
יִתְרְמֵי-עַדְבָיָה וְאַחֲסַנְתֵּיהּ תְּהֵי-
מְעַבְדָא פֵּירִין יְהוֹן-מוֹדָן וּמְבָרְכִין
עֲלֵיהוֹן : בְּרִי דְיוֹסֵף בְּרִי
דְיִתְבְּרַךְ-כְּגוֹפָן דְּנָצֵב עַל-עֵינָא-
דְמַיָא תְּרֵין שְׁבָטִין יִפְּקוּן מִכְּנוּהִי
יְקַבְּלוּן חוּלָקָא וְאַחֲסַנְתָּא :

כ כולעו וכן בעקבי הצאן בלשון לעז טרליאם : מאשר שמנה לחמו · מאכל הבא מחלקו
של אשר יהא שמן שיהיו זתים מרובין בחלקו והוא מושך שמן כמעין · וכן בירכו משה
ועובל בשמן רגלו · כמו שפכיכו במכחות פעם אחת הוברכו אבטי לודקיא לשמן וכו׳ :

כא אילה שלוחה · זו בקעת ניפוסר שהיא קלה לבשל פירותיה כאילה זו שהיא קלה לרוץ
אילה שלוחה אילה משולחת לרוץ : הכותן אמרי שפר · כתרגומו · ד״א על מלחמת
מיסרא כתכבא ולקחת עמך עשרת אלפי איש מבני נפתלי וגומל והלכו שם בזריזות וכן
כאמר שם לשון שלוח בעמק שלח ברגליו : הכותן אמרי שפר · על ידם שרו דבורה וברק
שירה · ורבותיכו לרשותו על יוס קבורת יעקב כשערער עשו על המערה בוטבת
בוטה · ותרגומו יתרמי עדביה יפול חבלו והוא יולה על חלקו אמרים כאים ושבח : בן
פרת · בן חן והוא לשון ארמי אפריון פמעייה לר׳ שמעון בפוף בבא מציעא : בן פורת
עלי עין · חכו כטוי על העין הרואה אותו : בנות צעדה עלי שור · בנות היו נועדות
להתכבל ביופיו בנות הרבה נעדה כל אחת ואחת במקום שתוכל לראותו משם : עלי
שור · על ראייתו כמו אשורכו ולא קרוב · ומדרש אגדה יש רבים וזה כוטה לישוב המקר׳
פרת אלו שבו הות תקון הלשון כמו על דברת בני הקדש : שור · כמו לשור : עלי שור ·
בשביל לשור · ותרגום של אונקלוס בנות נעדה עלי שור תרין שבטין יפקון מבנוהי וכו׳
וכתב בנות על שם בנות מנשה בנות נלפחד שבטלו חלק בשני עברי הירדן ברי דיסגי
יוסף פרת לשון פריה ורביה ויש מדרשי אגדה המתישבים על הלשון בשעה שבא עשו
לקראת יעקב בכלן קדמו האמהות ללכת לפני בניהם להשתחוות וברחל כתיב בגם
יוסף ורחל וישתחוו · אמר יוסף רשע הזה עיכו רמה שמא יתן עיניו באמי יבא לפניה
ומרבב קומתו לכפותה והוא שברחו אביו בן פרת הגדלת ענמך יוסף עלי עין של עשו
לפי זכות לגדולה : בנות נעדה עלי שור · להתכבל בך בנאתך על מגרים · ועוד
דרשוהו לענין שלא יצלוט בזרעו עין הרע · ולא כשבדך מנשה · וקפרים ברכם כלגים
פלין

יונתן בן עוזיאל

מאשר טובוי דְּאַשֵׁר מִן שְׁמִינִין
הֵינוּן פֵּירוֹי אַרְעָא מַרְבֵּיר
בושמין

ירושלמי

טובוי דְּאַשֵׁר מַדֵּי שְׁמִינָה הִיא
אַרְעָא וְאַרְעֵיהּ תְּהֵוֵי מַסְפִּיקָא
תפנוקי

בושמין ועיקרי סמנין:

נפתלי נפתלי עזגד קליל דמי לאילא דרהיט על שיני טוריא מבשר בשורן טבן הוא בשר דעד כדון יוסף קיים והוא אזדרז ואזל למצרים ואייתי אוניתא דחקיל כפילתא דלית בה לעשו חולקא וכד הוה פתח פומיה בכנישתא דישראל למשבחא מבחר מכל לשניא:

בן פורת יוסף ברי דרבית יוסף ברי דרבית ותקיפת וסוף הוה עלך למתקף דכבשת יגרך בעובדא דריבונתך ובעובדא דאחך מדמי אנא לך לגופן שתילא על מבועין דמיין דשלחת שורשהא ותברת שיני כיפיא ובעובדתהא כבשת כל אילני סרקא כן כבשתא יוסף ברי בחכמתך ובעובדך טביא כל חרשי מצראי וכד הוו מקלסין קדמך הוו בנתהון דשלטוניא מהלכן על טוריא ושרין לקמך שירין ושטלאין דדהבא מן בגלל דתתלי עינך בהן ולא תליתא עינך בחדא מנהון למתחייבא בהין ליום דינא רבא:

סברין דאת תלי עינך ומסתכל בחדא מנהון חס לך יוסף ברי דלא תליתא עינך בחדא מנהון והוון בנתיהון דמלכיא ובנתהון דשלטוניא אמרין אילין לאילין הין הוא גברא חסידא יוסף דלא הלך בתר חיזו עינוי ולא בתר היהור ליביה ארום חיזו עינוי והיהור ליביה מודין בר נשיא מגו עלמא בגין כדין יקום מינך תרין שבטיא מנשה ואפרים

ויקבלון

תפנוקי מלכיא דבני ישראל:

עזגד דקליל למיבשר בשורן טבן ורהוא בשר לאבונן יעקב מן שירויא דהוא עד כדון יוסף בחיין והוא נחית למצרים בשעא זעירא ואייתי אוניתא דחלק כפילה מן פלטין דיוסף ובשהוא פתח פומיה בכנישתא דיעקב לישניה חלי כדובשא:

ברי דרבית יוסף ברי דרבית ותקיף ותתחמי לך למתקף מדמי אנא יוסף ברי לגופנא שתילא על מבועין דמיין דשלחת שורשיה לתחומיא ופטית שיני כל כיפיא שלחת למרומיא וכבישת כל אילניא כן כבשת יוסף ברי בחוכמתך ית כל חרשיהון דמצראי וית כל חכימיהון דהוו בזימנא דארכיבו יתך באתיכא תנינא דהוה לפרעה והוו מכריזין קדמך ואמרין דין הוא אבוי דמלכא ייחי ויתקיים אבא דמלכא דרב ב בחוכמתא ויעיר בשניא והוו בנתהון דמלכיא ובנתהון דשלטוני מרקדן עלך על כרויא ומציתן עלך מן חרביא והוו מזרקן קדמך שירין עזקין קטילין מניכין וכל מני דהב

כג וַיְמָרֲרֻהוּ וְרֹבּוּ וַיִּשְׂטְמֻהוּ
בַּעֲלֵי חִצִּים: כד וַתֵּשֶׁב בְּאֵיתָן
קַשְׁתּוֹ וַיָּפֻזוּ זְרֹעֵי יָדָיו מִידֵי אֲבִיר
יַעֲקֹב מִשָּׁם רֹעֶה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל:
כה מֵאֵל אָבִיךָ וְיַעְזְרֶךָּ וְאֵת
שַׁדַּי וִיבָרְכֶךָּ בִּרְכֹת שָׁמַיִם מֵעָל
בִּרְכֹת תְּהוֹם רֹבֶצֶת תָּחַת בִּרְכֹת
שָׁדַיִם וָרָחַם: כו בִּרְכֹת אָבִיךָ
גָּבְרוּ עַל־בִּרְכֹת הוֹרַי עַד תַּאֲוַת
גִּבְעֹת דְּאַבּוּךְ יְהִי בְּסַעַדְתָּךְ וַיְרֵת שַׁדַּי

ל ספר

ל״ה ספר ומ״ח מלא · ג וסכר פ״ל ותס

וַיְבָרְכִינָךְ בִּרְכָן דְּנַחְתָּן־מִטְּלָא־דִשְׁמַיָּא מִלְּעֵילָא בִּרְכָן דְּנַגְדָן־
מִמַּעֲמַקֵּי־אַרְעָא מִלְּרַע בִּרְכָתָא דְּאַבּוּךְ וּדְאִמָּךְ: בִּרְכָתָא דְּאַבּוּךְ
יִתּוֹסְפָן עַל־בִּרְכָתָא דִּילִי־בָרְיָכוּ אֲבָהָתַי דְּחָמִידוּ לְהֵן רַבְרְבֵיָא דְּמִן
עָלְמָא

וְאַתְמַרְרוּ יַתֵּיהּ וְנַקְמוּהִי וְאָעִיקוּ־
לֵיהּ גַּבְרִין גְּבָרִין בַּעֲלֵי פֻּלְגוּתָא:
וְתָבַרַת בְּהוֹן נְבִיאוּתֵיהּ עַל־דְּקַיָּמִים
אוֹרַיְיתָא בְּסִתְרָא וְשַׁוִּי בְּתוּקְפָא
רוּחֲצָנֵיהּ בְּכֵן יִתְרְמָא דְּהַב עַל־
דְּרַעוֹהִי וְאַחֲסִין מַלְכוּתָא וּתְקִיף
דָּא־הַוַת־לֵיהּ מִן־קֳדָם אֵל־תַּקִּיפָא
דְּיַעֲקֹב דְּבִמֵימְרֵיהּ זָן אֲבָהָן וּבְנִין
זַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל: מִימַר־אֱלָהָא
דְּאַבּוּךְ יְהֵי בְּסַעֲדָךְ וַיְרֵת שַׁדַּי
וִיבָרְכִינָךְ בִּרְכָן דְּנַחְתָּן־מִטְּלָא־דִשְׁמַיָּא מִלְּעֵילָא בִּרְכָן דְּנַגְדָן־
מִמַּעֲמַקֵּי־אַרְעָא מִלְּרַע בִּרְכָתָא דְּאַבּוּךְ וּדְאִמָּךְ: בִּרְכָתָא דְּאַבּוּךְ
יִתּוֹסְפָן עַל־בִּרְכָתָא דִּילִי־בָרְיָכוּ אֲבָהָתַי דְּחָמִידוּ לְהֵן רַבְרְבֵיָא דְּמִן
עָלְמָא

פג שאין עין הרע שולטת בהם: וימררוהו ורבו · וימררוהו אחיו · וימררוהו פוטיפר ואשתו
לאסרו לשון וימררו את חייהם: ורבו · כעשו לו אחיו אנשי ריב · ואין הלשון הזה לשון
פעלו שאם כן היה לו ליכתב ורבו כמו המה מי מריבה אשר רבו וגומר · ואף אם לשון
רביית חנים הוא כן היה לו ליכתב איכו אלא לשון פועלו כמו שמים שהוא לשון
הושמו וכן רמו מעט שהוא לשון הורמו אלא שלשון הורמו והושמו על ידי אחרים ולשון
שמו רמו רבו מאליהם הוא משוממים את עצמם כתרוממו מעצמם בעשו אנשי ריב · וכן
דומו יושבי אי כמו כדמו · וכן תרגם אונקלוס ונקמוהי: בעלי חנים · שלשונם כאן ·
פד ותרגומו לשון ותהי המחנה אותן שהיו ראויים לחלק עמו כחלה: ותשב באיתן קשתו ·
בתישבה בחזק: קשתו · חזקו: ויפזו זרועי ידיו · זו היא כתיבת טבעת על ידו לשון
זהב מופז זאת היתה לו מידי הקב״ה שהוא אביר יעקב ומשם עלה להיות רועה אבן ישראל
עקרן של ישראל לשון האבן הראשה לשון מלכות · ואונקלוס אף הוא כך תרגמו: ותשב ·
ותבת בהון נביאותיה החלומות אשר חלם להם על דקיים אוריתא בסתרא תוכפת הוא
ולא מלשון עברי שבמקרא ושוי תוקפא רוחצניה תרגום של באיתן קשתו וכך לשון
התרגום על העברי ותשב כבואתו בשביל שאיתנו של הקב״ה היתה לו לקשת ולמבטח
בכן יתרמא דהב לכך ויפזו זרועי ידיו: אבן ישראל · לשון בוטריקון אב ובן אבן
פה ובכין יעקב ובניו: מאל אביך · היתה לך זאת והוא יעזרך: ואת שדי · ועם הקב״ה היה
לבך כשלא שמע לדברי אדוניך והוא יברכך: ברכו שדים ורחם · ברכתא דאבא ודאמא
כלומ׳ יתברכו המולידי והיולדות שיהיו הזורעים מזריעין טיפה הראויה להריון והנקבו
לא ישכלו את רחם שלהן להפיל עובריהן: שדים ורחם · ירא יורה מתרגמינן אישתדא יישתדיו

ויקבלון חולק ואחסנא עם אחיהון בפילוג ארעא:

וימרדו ביו ומרדו ליה ונצו ליה כל חרשי מצראי ואוף אכלו קורצוי קדם פרעה סברין למחתא יתיה מן יקריה אמרין עלוי לישן תליתאי דקשי היי כגירין:

אמרו לקובליה ולא יכלו ליה כל חרשיהון דמצרים וכל חכימין אמרו בשתיה קדם רבוניה אכלו קרצוהי קדם פרעה מלכא דמצרי מן בגלל למנחתא יתיה מן יקריה אמרו עלוי לישן תליתאי בפלטרין

יונתן בן עוזיאל

ותשב והדרת למתב לקדמותא תקוף איברה דלא למשמשא עם רבוניה ואיתבדרו ידוי מן הדהורא זרעא וכבש יצריה מן אולפן תקיף דגביל מן יעקב ומתמן זכא למהוי פרנסא ולאיתחברא בגלוף שמהן על אבנא דישראל:

ופרעה דהוה קשי עלוי היך גירא: ואשרי תיקפא רוחצניה בשני ידוי ודרעויו בעא רחמין מן תקיפא דאבוי דיעקב דמתחות אדרע גבורתיה מרברין ואחיין שבטיא דישראל:

מאל ממימר ירושלמי

אלקא דאבוך יהי סיועך ומן דמתקרי שדי יברכינך ברכן דנחתן מטלא דשמיא מלעילא ומטוב ברכן מבועי תהומא דסלקן ומכסין צמחין מלרע ברכין יהוין תרייא דינקת מנהון ומעייא דרבעת בהון:

ברכות

ברכתא דאבוך יתוספן על ברכתא דברכן יתי אברהם ברכתא דבריכו יתך אברהם

בירכן תריין דינקת מנהון ומעייא דרבעת בהון:

ברכתא דאבוך יתוספן עלך על ברכתא דבריכו יתך אברהם

לף שדים כאן על שם שהזרע יורה כאן: כילות לאיך נברו ונגזר הברכות שברכני הקב"ה נברו על הברכות שברך את הורי: עד תאות גבעות עולם: לפי שהברכות שלי נברו עד סוף גבולי גבעו עולם שכתן לי ברכה פרוצה בלי מגרי מנעת עד ארבע קצות העולם שכל ופרנת ימה וקדמה ונומר מה שלא אמר לאברהם אביכו וליצחק: לאברהם אמר לו שא עיניך וראה נפוכה ונומר כי את כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה ולא הראהו שלא ארץ ישר בלבד: ליצחק אמר כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל והקימותי את השבועה ונומר זהו שאמר ישעיה והאכלתיך נחלת יעקב אביך ולא אמר נחלת אברהם אבינו תאות: אשמולן כך חברו מנחם בן סרוק: הורי: לשון הדיון שהורוני בנעי אמי כמו הורה נבר: עד תאות: עד קצות כמו והתאויתם לכם לגבול קדשה תתאו לבא תמת

נ״ב מלה ורין גִּבְעַת עוֹלָם תִּהְיֶיָן לְרֹאשׁ יוֹסֵף
פסר׳ וּלְקָדְקֹד נְזִיר אֶחָיו׃ פ
כ בְּנְיָמִין זְאֵב יִטְרָף בַּבֹּקֶר
כולם פתחין יֹאכַל עָד וְלָעֶרֶב יְחַלֵּק שָׁלָל׃
וב כ״ל נחתא
כא כָּל־אֵלֶּה שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל
שְׁנֵים עָשָׂר וְזֹאת אֲשֶׁר דִּבֶּר לָהֶם
מ״ל מלה אֲבִיהֶם וַיְבָרֶךְ אוֹתָם אִישׁ אֲשֶׁר
כתורה׃ כְּבִרְכָתוֹ בֵּרַךְ אֹתָם׃ כב וַיְצַו
אוֹתָם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֲנִי נֶאֱסָף אֶל־
ג׳ ל פתחים עַמִּי קִבְרוּ אֹתִי אֶל־אֲבֹתַי אֶל־
דין קמץ הַמְּעָרָה אֲשֶׁר בְּשְׂדֵה עֶפְרוֹן הַחִתִּי׃
כג בַּמְּעָרָה אֲשֶׁר בְּשְׂדֵה הַמַּכְפֵּלָה
אֲשֶׁר־עַל־פְּנֵי מַמְרֵא בְּאֶרֶץ כְּנָעַן
אֲשֶׁר קָנָה אַבְרָהָם אֶת־הַשָּׂדֶה מֵאֵת
ר׳ פסוק עֶפְרֹן הַחִתִּי לַאֲחֻזַּת־קָבֶר׃
שמה
אַבְרָהָם יָת חַקְלָא מִן עֶפְרוֹן חִיתָאָה לַאֲחֻסַּנַת קְבוּרָא׃

עַלְמָא יְהוֹיָין כָּל־אֵילִין לְרֵישָׁא
דְיוֹסֵף וּלְגַבְרָא פְּרִישָׁא דְאַחוֹהִי׃
בְּנְיָמִין בְּאַרְעָא תְּשַׁרֵי־שְׁכִינְתָּא
בְּאַחֲסָנָתֵיהּ יִתְבְּנֵי מַקְדְּשָׁא בְּצַפְרָא
וּבְפַנְיָא יְהוֹן־מְקָרְבִין כַּהֲנַיָּא
קוּרְבָּנָא וּבְעִיהוֹן־רַמְשָׁא יְהוֹן־
מְפַלְגִין־מוֹתָר־חוּלְקְהוֹן מְשַׁאֲרִין
קוּדְשַׁיָּא׃ כָּל־אֵילִין שִׁבְטַיָּא
דְיִשְׂרָאֵל תְּרֵין עֲסַר וְדָא דְּמַלֵּיל
לְהוֹן אֲבוּהוֹן וּבָרִיךְ יָתְהוֹן גְּבַר
דְּכִבְרְכָתֵיהּ בָּרִיךְ יָתְהוֹן׃ וּפַקִּיד
יָתְהוֹן וַאֲמַר לְהוֹן אֲנָא־מִתְכַּנֵּישׁ
לְעַמִּי קְבָרוּ יָתִי לְוָת־אֲבָהָתַי
בְּמְעָרְתָּא דְּבַחֲקַל עֶפְרוֹן חִתָּאָה׃
בְּמְעָרְתָּא דְּבַחֲקַל כַּפֵּילְתָּא דִּי עַל־
אַפֵּי מַמְרֵא בְּאַרְעָא דִכְנָעַן דִּיזְבַּן
יָתָהּ מִן קְבַרוּ יָת

אברהם

תהיין · כלם לראש יוסף : כזיר לאחיו ׃ פרישא דלאחוהי שבבדל מלאחיו כמו ויכזרו מקדשי
בני יער׳ כזורו לאחור · ורבותיכו דרשו ותשב באיתן קשתו על כבישת יבדו בלשת לדוכיו
וקורלו קשת על שם שהזרע יורה כחץ : ויפזו זרועי ידיו ׃ כמו ויפנו שיבא הזרע מבין
לגבעות ידיו ; מידי לביר יעקב · שברלת׳ לו דמות דיוקבו של לביו כו׳ כדלאיתא בסוטה ;
ולבקלוס תרגם תלות עולם לשון תלוה וחמדה ונבעות לשון מבוקי ארץ שחמדתו לאמו
והזקיקתו לקבלם : בנימן זאב יטרף · זאב הוא לשר יטרף בבא על שהיו עתידין להיות
חטפכין וחטפת׳ לכם איש לשתו בפלגם בנבעה ובכא על שאול שהיה כונא באויבין סביב
שב׳ ושאול לבד המלוכה וילחם באדום ובמואב וגו׳ ובכל לשר יפבה ירשיע : בבקר יאכל
עד · לשון בזה ושלל המתורג׳ עדלה · ועוד יש לו דומה בלשון עברית לז חולק עד שלל
ועל שאול הוא לומר שעמד בתחלת פריקתן וזריחתן של ישראל : ולערב יחלק שלל · לף
משתבקע שמשן של ישר׳ עי׳ כבוכל בבה שינלם לבבל ; יחלק שלל · מרדכי ולסתר שהם
מבנימן יחלקו את שלל המן שבא׳ הבה בית המן בתתי לאסתר · ולבקלוס תרגם על שלל
הכהנים בקדשי המקדש : וזאת לשר דבר להם לביהם ויברך לותם · והלא יש מהם שלא
ברכם שלא בבטרן שלא כך פירושו וזאת לשר דבר להם לביהם מה שלמור בעכין · יכול שלא
ברך

אַבְרָהָם וְיִצְחָק דַּחֲמִידוּ לְהֵין
רַבְרְבָנֵי עַלְמָא יִשְׁמָעֵאל וְעֵשָׂו וְכָל
בְּנָהָא דְקִטּוּרָה יִתְכַּנְּשׁוּן כָּל אִלֵּין
בִּרְכָתָא וְיִתְעַבְּדוּן כְּלִיל דְּרִבּוּ לְרֵישׁ
יוֹסֵף וּלְקַדְקֳדֵיהּ דְגַבְרָא דְהַוָה רַב
וְשַׁלִּיט בְּמִצְרַיִם וְזָהִיר בִּיקָרָא
דְאַחוּי

בנימין בְּנְיָמִין שֵׁבֶט תַּקִּיף בְּרֵיכָא
טַרְפֵיהּ בְּאַרְעֵיהּ תִּשְׁרֵי שְׁכִינַת מָרֵי
עַלְמָא וּבְאַחֲסַנְתֵּיהּ יִתְבְּנֵי בֵּית
מוּקְדְּשָׁא בְּצַפְרָא יְהוֹן כָּהֲנַיָּא
מְקָרְבִין אִמַּר תְּדִירָא עַד אַרְבַּע
שָׁעִין וּבֵינֵי שִׁמְשָׁתָא יְקָרְבוּן אִמַּר
תְּנַיְין וּבְרַמְשָׁא יְהוֹן מְפַלְּגִין מוֹתַר
שְׁאַר קוּרְבָּנַיָּא וְאָכְלִין גְּבַר ח
חוּלְקֵיהּ: כל אלה כָּל אִלֵּין
שִׁבְטַיָּא דְיִשְׂרָאֵל תְּרֵיסַר כּוּלְהוֹן
צַדִּיקִין כַּחֲדָא וְדָא דְמַלֵּיל לְהוֹן
אֲבוּהוֹן וּבָרִיךְ יַתְהוֹן אֵינַשׁ הֵי
כְּבִרְכָתֵיהּ בָּרִיךְ יַתְהוֹן: ויצו וּפַקִּיד יַתְהוֹן וַאֲמַר לְהוֹן אֲנָא מִתְכַּנֵּישׁ
לְעַמִּי קְבָרוּ יָתִי לְוָת אֲבָהָתַי לְמְעָרְתָא די בְּחַקַל עֶפְרוֹן חִתָּאָה:
במערה בְּמְעָרְתָא די בְּחַקַל כַּפֵּילְתָּא דְעַל אַפֵּי מַמְרֵא בְּאַרְעָא דִכְנָעַן
דְזַבֵּן אַבְרָהָם יַת חַקְלָא מִן עֶפְרוֹן חִתָּאָה לְאַחֲסָנַת קְבוּרְתָא: שמה
תמן

ברך לראובן שמעון ולוי תל״ ויברך אותם כלם כמשמע: אשר כברכתו · בלכה העתידה
לבא על כל אחד ואחד ברך אותם לא היה לו לומר שא איש אשר כברכתו ברך אותו מה תל״
ברך אותם לפי שכתן ליהול נבור ארי ולבנימן חטיף של זאב ולכפתלי קלותו של איל יכול
פלא כלכן כלם בכל הבלכו תל״ ברך אותם: כאסף אל עמי · של שם שמכנסין הנפשות כ
אל מקו׳ נכיותן שיש אסיפות בלשון עברי שהוא בלשון הבכסה כנון ואין איש מאסף אותי
הביתה · ואספתו ל תוך ביתך באספכם את תבואת הארץ · הבכסתם לבית מפני הגשמי׳
באספכם את מעשיכם · וכל אסיפה האמורה במית׳ אף היא לשון הבכסה: אל אבותי · עם
אבותי: 2 42 3 מה

לא שָׁמָּה קָבְרוּ אֶת־אַבְרָהָם
וְאֶת שָׂרָה אִשְׁתּוֹ שָׁמָּה קָבְרוּ אֶת־
יִצְחָק וְאֶת רִבְקָה אִשְׁתּוֹ וְשָׁמָּה
קָבַרְתִּי אֶת־לֵאָה׃ לב מִקְנֵה
הַשָּׂדֶה וְהַמְּעָרָה אֲשֶׁר־בּוֹ מֵאֵת
בְּנֵי־חֵת׃ לג וַיְכַל יַעֲקֹב לְצַוֹּת
אֶת־בָּנָיו וַיֶּאֱסֹף רַגְלָיו אֶל־הַמִּטָּה
וַיִּגְוַע וַיֵּאָסֶף אֶל־עַמָּיו׃

נ

וַיִּפֹּל יוֹסֵף עַל־פְּנֵי אָבִיו
וַיֵּבְךְּ עָלָיו וַיִּשַּׁק לוֹ׃ ב וַיְצַו
יוֹסֵף אֶת־עֲבָדָיו אֶת־הָרֹפְאִים
לַחֲנֹט אֶת־אָבִיו וַיַּחֲנְטוּ הָרֹפְאִים
אֶת־יִשְׂרָאֵל׃ ג וַיִּמְלְאוּ לוֹ
אַרְבָּעִים יוֹם כִּי כֵן יִמְלְאוּ יְמֵי
הַחֲנֻטִים וַיִּבְכּוּ אֹתוֹ מִצְרַיִם שִׁבְעִים
יוֹם׃ ד וַיַּעַבְרוּ יְמֵי בְכִיתוֹ
וַיְדַבֵּר יוֹסֵף אֶל־בֵּית פַּרְעֹה לֵאמֹר
אִם־נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֵיכֶם דַּבְּרוּ־
נָא בְּאָזְנֵי פַרְעֹה לֵאמֹר׃ ה אָבִי
הִשְׁבִּיעַנִי לֵאמֹר הִנֵּה אָנֹכִי מֵת
בְּקִבְרִי אֲשֶׁר כָּרִיתִי לִי בְּאֶרֶץ כְּנָעַן
שָׁמָּה תִּקְבְּרֻנִי וְעַתָּה אֶעֱלֶה־נָּא
וְאֶקְבְּרָה אֶת־אָבִי וָאָשּׁוּבָה׃

ב כתפור׳ רין ויחלאו ימיב לגדת רמו לסוף מ יום מלל נוסף׃

ויאמר

אבדהם וית שרה אתתיה חמן
קברו ית יצחק וית רבקה אתתיה
וחמן קברית ית לאה׃ ג זבינו
חקלא ומערתא די ביה מן בני
חיתאה׃ ד ושיצי יעקב לפקדא
ית בנוהי וכנש רגליהי לערסא
ואיתנגיד ואתכניש לעמיה׃
ונפל יוסף על אפי אבוהי ובכא
עלוהי ונשק ליה׃ ה ופקיד יוסף
ית עבדוהי ית אסוותא למחנט ית
אבוהי וחנטו אסוותא ית ישראל׃
ושלימו ליה ארבעין יומין ארי כן
שלימו יומי חנטיא ובכו יתיה
מצראי שבעין יומין׃ ו ועברו יומי
בכי חיה ומליל יוסף עם בית פרעה
למימר אם כען אשכחית רחמין
בעינכון מלילו כען קדם פרעה
למימר׃ ז אבא קיים עלי למימר
הא אנא מאית בקברי דאחקנית לי
בארעא דכנען תמן תקברינני
וכען איסק כען ואקבר ית אבא
ואיתוב׃

לכותי׃ ויאסף רגליו הככים רגליו׃ ויגוע ויאסף׃ ומית לא כאמר כו ואמרו רבותינו
ג יעקב אביכו לא מת׃ לחנוט את אביו׃ עכין מרקחת בשמים הוא׃ וימלאו לו׃ השלימו
לו ימי חניטתו עד שמלאו לו ארבעים יום׃ ויבכו אותו מצרים שבעים יום׃ מ׳ לחניטה
ד ושלשים לבכי לפי שבאה להם ברכה לרגלו שכלה הרעב והיו מי כילום מתברכין׃ אשר
כריתי לי׃ כפשוטו כמו כי יכרה איש׃ ומדרשו עוד מתיסב על הלשון כמו אשר קניתי׃
אמר רבי עקיבא כשהלכתי לכרכי הים היו קורין למכירה כירה׃ ועוד מדרשו לשון כרי
דגור שכטל יעקב כל כסף וזהב שהביא מבית לבן ועשה אותו כרי ואמר לעשו עול זה
ה בשביל חלקך במערה׃ כאשר השביעך׃ ואם לא בשביל השבועה לא הייתי מניחך אבל ירא
לומר עבור על השבועה שלא יאמר אם כן אעבור על השבועה שכשבעתי לך שלא אגלה
על לשון הקדש שאמי מביר עודף על שבעים לשון ואתה איבך מביר בו כדאיתא במסכת

תַּמָּן קְבַרוּ יָת אַבְרָהָם וְיָת שָׂרָה אִנְתְּתֵיהּ תַּמָּן קְבַרוּ יָת יִצְחָק וְיָת רִבְקָה
אִנְתְּתֵיהּ וְתַמָּן קְבַרִית יָת לֵאָה: מקנה זְבִינֵי חַקְלָא וּמְעָרְתָא דְּבֵיהּ
מִן בְּנֵי חִתָּאָה: ויכל וּפְסַק יַעֲקֹב לְפַקְּדָא יָת בְּנוֹי וּכְנִישׁ רַגְלוֹי לְגוֹי
דַּרְגֵּשׁ וְאִתְנְגִיד וְאִתְכְּנִישׁ לְעַמֵּיהּ: ירושלמי
ויפול וְאַרְבַּע יוֹסֵף יָת אֲבוֹי וְאַרְבַּע יוֹסֵף בְּעַרְסָא דְשִׁנְדְּפִין ד
בְּעַרְסָא דְשִׁנְדְּפִין מְחַפְּיָא דְּדַהַב טַב מְקַבְּעָא אַבְנִין טָבִין וּמְחַזְּקָא
בְּאַטוּנִין דְּבוּץ תַּמָּן הֲווֹ שַׁדְיָין תַּמְרִין רְחִחִין וְתַמָּן מוֹקְדִין רִישֵׁי
כּוּסְמִין תַּמָּן הֲווֹ קַיְמִין גְּבָרִין מִן דְּבֵית עֶשְׂוֹ וּגְבָרִין מִן דְּבֵית
יִשְׁמָעֵאל תַּמָּן הֲוָה קָאֵים אַרְיֵה יְהוּדָה גְּבָרֵיהוֹן דְּאַחוֹי עָנָא וְאָמַר
לְאַחוֹי אִתּוֹן וְנִבְנֵי עַל אֲבוּנָן אַרְזָא דְּמָא דְּרִשְׁיָה מְטֵי עַד צִית שְׁמַיָּא
בְּרַם עַנְפוֹי מִטְּלַן עַל כָּל דַּיְרֵי אַרְעָא וְשָׁרְשׁוֹי מִטַּיְין עַד אַרְעָת
תְּהוֹמָא מִנֵּיהּ קְמוֹ תְּרֵסַר שִׁבְטִין מְנִיהּ עָתִיד לְמֵקוּם מַלְכִין וְשַׁלִּיטִין
וְכַהֲנַיָּא בְּפַלּוּגָתְהוֹן לְקָרְבָּא קוּרְבָּנִין וּמִנֵּיהּ לֵיוָאֵי בְּמַחְלוֹקָתְהוֹן
לְזַמְּרָא הָא בְכֵן אִתְרְכִין יוֹסֵף עַל אַנְפֵּי אָבוֹי וּבְכָא עָלוֹי וּנְשִׁיק לֵיהּ:
ויצו וּפְקַד יוֹסֵף יָת עַבְדּוֹי יָת אַסְוָתָא לְבַסְמָא יָת אֲבוֹי וּבַסְּמוּ
אַסְוָתָא יָת יִשְׂרָאֵל: וימלאו וְשַׁלִּימוּ לֵיהּ מִן דְּאִתְבַּסַּם אַרְבָּעִין
יוֹמִין אֲרוּם כְּדֵין שַׁלְּמִין יוֹמֵי בַּסְמָא וּבְכוֹן יָתֵיהּ מִצְרָאֵי שׁוּבְעִין יוֹמִין
אָמְרִין אִלֵּין לְאִלֵּין אִיתּוֹן נִבְכֵּי עַל יַעֲקֹב חִסִּידָא דְּבִזְכוּתֵיהּ עָדַת כַּפְנָא
מִן אַרְעָא דְּמִצְרַיִם דְּהַוָּת גְּזִירְתָּא לְמֶהֱוֵי כַּפְנָא אַרְבְּעִין וְתַרְתֵּין שְׁנִין
וּבִזְכוּתֵיהּ דְּיַעֲקֹב אִתְּמַנְעָן אַרְבְּעִין שְׁנִין מִן מִצְרַיִם וְלָא הֲוָה כַּפְנָא אֱלָהֵן
תַּרְתֵּין שְׁנִין בְּלִחוּדֵיהֶן: ויעברו וַעֲבָרוּ יוֹמֵי בְכִיתֵיהּ וּמַלִּיל יוֹסֵף עִם
רְבוֹנֵי בֵית פַּרְעֹה לְמֵימַר אִין כְּבַעוּ אַשְׁכַּחְנָא רַחֲמִין בְּעֵינֵיכוֹן מַלִּילוּ נָא
בְּמִשְׁמְעֵיהּ דְּפַרְעֹה לְמֵימַר: אבי אַבָּא קַיֵּם עָלַי לְמֵימַר הָא אָנָא מֵית
בְּקִבְרִי דְּחַפַּרְתִּי לִי בְּאַרְעָא דִכְנָעַן תַּמָּן תִּקְבְּרִינַנִּי וּכְדוֹן אֵיזַל כְּדוֹן
ואיזכור

ו וַיַּעַל עִמּוֹ גַּם־רֶכֶב גַּם־פָּרָשִׁים וַיְהִי הַמַּחֲנֶה כָּבֵד מְאֹד׃ ז וַיַּעֲלוּ עַד־גֹּרֶן הָאָטָד אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן וַיִּסְפְּדוּ שָׁם מִסְפֵד גָּדוֹל וְכָבֵד מְאֹד וַיַּעַשׂ לְאָבִיו אֵבֶל שִׁבְעַת יָמִים׃ ח וַיַּרְא יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַכְּנַעֲנִי אֶת־הָאֵבֶל בְּגֹרֶן הָאָטָד וַיֹּאמְרוּ אֵבֶל כָּבֵד זֶה לְמִצְרָיִם עַל־כֵּן קָרָא שְׁמָהּ אָבֵל מִצְרַיִם אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן׃ יג וַיַּעֲשׂוּ בָנָיו לוֹ כֵּן כַּאֲשֶׁר צִוָּם׃ יד וַיִּשְׂאוּ אֹתוֹ בָנָיו אַרְצָה כְנָעַן וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ בִּמְעָרַת שְׂדֵה הַמַּכְפֵּלָה אֲשֶׁר קָנָה אַבְרָהָם אֶת־הַשָּׂדֶה לַאֲחֻזַּת־קָבֶר מֵאֵת עֶפְרֹן הַחִתִּי עַל־פְּנֵי מַמְרֵא׃ טו וַיָּשָׁב יוֹסֵף מִצְרַיְמָה הוּא וְאֶחָיו וְכָל־הָעֹלִים אִתּוֹ לִקְבֹּר אֶת־אָבִיו אַחֲרֵי קָבְרוֹ אֶת־אָבִיו׃ טז וַיִּרְאוּ אֲחֵי־יוֹסֵף כִּי מֵת אֲבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ לֻו יִשְׂטְמֵנוּ יוֹסֵף וְהָשֵׁב יָשִׁיב לָנוּ אֵת כָּל

ו פסוקי כתיב נס נס ומלא כימין׃

ז מל׳ כתוב׃

יז מפרש לו יוסיפו יוסף בלב ולא כמעשה׃ ואם תמן לעשות׃

ואיתוב׃ ואמר פרעה סק וקבור ית־אבוך כמא דקיים־עלך׃ וסליק יוסף למקבר ית־אבוהי וסליקו עמיה כל־עבדי פרעה סבי ביתיה וכל סבי ארעא דמצרים׃ וכל בית יוסף ואחוהי ובית אבוהי לחוד טפלהון ועניהון ותוריהון שבקו בארעה דגשן׃ וסליקו עמיה אף דתיכין אף פרשין והות משריתא סגיאה לחדא׃ ואתו עד־בית־אידרי דאטד די בעיברא דירדנא וספדו תמן מספד רב וחקיף לחדא ועבד לאבוהי אבלא שבעא יומין׃ וחזא יתיב ארעא כנענאה ית־אבלא בבית־אידרי דאטד ואמרו אבל־תקיף דין למצראי על־כן קרא שמה אבל מצרים די בעיברא דירדנא׃ ועבדו בנוהי ליה כן כמא די פקידינון׃ ונטלו יתיה בנוהי לארעא דכנען וקברו יתיה במערת חקל כפלתא דזבן אברהם ית־חקלא לאחסנת־קבורא מן עפרן חיתאה על־אפי ממרא׃ ותב יוסף למצרים הוא ואחוהי וכל־דסליקו עמיה למקבר ית־אבוהי בתר דקבר ית־אבוהי׃ וחזו אחי יוסף ארי־מית אבוהון ואמרו דילמא יטר־לנא דבבו יוסף ואתבא יתיב לנא

יח

מוטה ג׳ נרן האטד׃ מוקף אטדין היה׃ ורבותי׳ דרשו על שם המאורע שבאו כל מלכי כנען וכשיאי ישמעאל למלחמה וכיון שראו כתרו של יוסף תלוי באחרונו של יעק׳ עמדו כלן ותלו בו כ׳ תריסים והקיפוהו כ׳ תרים כנגד המוקף מיין של קונים׃ כאשר נוס׃ מהו אשר נוס׃

וְאִיקְבּוֹר יָת אַבָּא וְאִיתוּב׃ ויאמר וַאֲמַר פַּרְעֹה סַק וּקְבוֹר יָת אָבוּךָ
דְּהִיכְמָא דְקַיָּים עָלָךְ׃ ויעל וְסַלִּיק יוֹסֵף לְמִקְבּוֹר יָת אָבוּי וְסַלִּיקוּ
עִמֵּיהּ כָּל עַבְדוֹי דְּפַרְעֹה סָבֵי בֵּיתֵיהּ וְכָל סָבֵי אַרְעָא דְמִצְרַיִם׃ וכל בית
וְכָל אֱנָשׁ בֵּיתָא דְיוֹסֵף וְאָחוֹי וּבֵית אָבוּי לְחוֹד טַפְלְהוֹן וְעַנְהוֹן וְתוֹרֵיהוֹן
שְׁבָקוּ בְּאַרְעָא דְגֹשֶׁן׃ ויעל וְסַלִּיקוּ עִמֵּיהּ אוּף אַרְתְּכִין אוּף פָּרָשִׁין
וְהַוָּת מַשִּׁירְיָיתָא סַגִּיאָה לַחֲדָא׃ ויבאו וְאָתוּ עַד בֵּית אִידֵּי דְאָטָד
דִּי בְּעוּבְרָא דְיַרְדְּנָא וְסָפְדוּ תַּמָּן מִסְפַּד רַב וּתְקִיף לַחֲדָא וְעַבַּד לְאָבוּי
אוּבְלָא שַׁבְעָא יוֹמִין׃ וירא וַחֲמָא יָתְבֵי אַרְעָא כְּנַעֲנָאֵי אוּבְלָא
בְּבֵית אִדֵּי דְאָטָד וְשַׁדְיִין קְטוֹרֵי חַרְצָהוֹן בְּגִין אִיקַר דְיַעֲקֹב וַהֲווֹ מְחַוְיִן
בִּידֵיהוֹן וְאָמְרִין אֶבֶל תַּקִּיף דֵּין לְמִצְרַיִם בְּגִין כֵּן קְרָא שְׁמָא דְאַתַר אֶבֶל
מִצְרַיִם דִּי בְּעוּבְרָא דְיַרְדֵּנָא׃ ויעשו וְעַבְדוּ בְּנוֹי לֵיהּ הֵיכְדֵּין כְּמָה
דְפַקִּידִינוּן׃ וישאו וּנְטָלוּ יָתֵיהּ בְּנוֹי לְאַרְעָא דְכְנָעַן וּשְׁמִיעַ פִּתְגָמָא
לְעֵשָׂו רַשִׁיעָא וּנְטַל מִן טוּרָא דְגַבְלָא בִּלְגִיוֹנִין סַגִּיאִין וְאָתָא לְחֶבְרוֹן
וְלָא הֲוָה שָׁבִיק לְיוֹסֵף לְמִקְבּוֹר יָת אָבוּי בִּמְעָרַת כְּפֵילְתָּא מִן יַד אֲזַל
נַפְתָּלִי וְרָהַט וּנְחַת לְמִצְרַיִם וְאָתָא בְּהַהוּא יוֹמָא וְאַיְתִי אַגִּיתָא דְכְתַב
עֵשָׂו לְיַעֲקֹב אָחוּי עַל פֻּלְגוּת מְעָרַת כְּפֵילְתָּא וּמִן יַד רְמָז לְחוּשִׁים בַּר דָּן
וּנְטַל סַיְפָא וְקָטַע רֵישֵׁיהּ דְעֵשָׂו רַשִׁיעָא וַהֲוָה רֵישֵׁיהּ דְעֵשָׂו מִתְגַּלְגֵּל עַד
דְעָל לְגוֹ מְעָרְתָּא וְאִיתְנַח בְּגוֹ עִיטְפֵיהּ דְיִצְחָק אָבוּי וְגוּפֵיהּ קְבָרוּ בְּנוֹי
דְעֵשָׂו בְּחֶקֶל כְּפֵילְתָּא וּבְתַר כֵּן קְבָרוּ יָתֵיהּ בְּנוֹי לְיַעֲקֹב בִּמְעָרַת חֶקֶל
כְּפֵילְתָּא דִיזְבַּן אַבְרָהָם יָת חַקְלָא לְאַחְסָנַת קְבוּרְתָּא מִן עֶפְרוֹן חִיתָּאָה
עַל אַנְפֵּי מַמְרֵא׃ וישב וְתָב יוֹסֵף לְמִצְרַיִם הוּא וְאָחוֹהִי וְכָל דְסַלִּיקוּ
עִמֵּיהּ לְמִקְבּוֹר יָת אָבוּי בָּתַר דְקָבַר יָת אָבוּי׃ וירא וְחָמוּ אֲחֵי
יוֹסֵף אֲרוּם מֵיתַת אֲבוּהוֹן וְלָא הֲוָה מִסְתְּחַר עִמְּהוֹן כַּחֲדָא לְמֵיכוֹל לַחֲדָא
וְאָמַר מַה דִּילְמָא נְטַר לָנָא סָנְאָ יוֹסֵף וַאֲתָבָא יְהִיב לָנָא יָת כָּל בִּישָׁא
נוס׃ ויש֗לו לאותו בכיו ולא בכי בכיו שכך נוס אל ישלו מעתי לא איש מגרי ולא לאחר
מבכיכ שהם מבכות כבען שלא אתם וקבע להם מקו שלשה למזרח וכן לד׳ רוחות ובסדרן
למבע מחנה של דגלים כקבעו כאן׃ לוי לא ישא שהו עתיד לשאת את הארון׃ ויוסף לא
ישא שהוא מלך׃ מבשה ואפרי יהיו תחתיה׃ והו איש על דגלו באותות שמסר להם אביהם
לישא מעתו׃ הוא ואחיו וכל העולין אתו׃ בחזיתן כאן הקדים אחיו למגרי העולים אתו
ובהליכתן הקדים מגרים לאחיו שבאמר ויעלו אתו כל עבדי פרעה וגו׳ ואחר כך כל בית
יוסף ואחיו שלא לתי שראו כבוד שעשו מלכי כבען שתלו כתריהם באחריו של יעקב בהגו
בהם כבוד׃ וירא ואחי יוסף כי מת אביהם׃ מהו וירא הכירו במיתתו אבל יוסף שהיו
רגילי לשעוד על שלחנו של יוסף והיה מקרבן בשביל כבוד אביו ומצמת יעק לא קרבן׃

יב

יג

טו

לו

כָּל־הָרָעָה אֲשֶׁר גָּמָלוּנוּ אָחִיו׃
יז וַיְצַוּוּ אֶל־יוֹסֵף לֵאמֹר אָבִיךָ
צִוָּה לִפְנֵי מוֹתוֹ לֵאמֹר׃ יח כֹּה־
תֹאמְרוּ לְיוֹסֵף אָנָּא שָׂא נָא פֶשַׁע
אַחֶיךָ וְחַטָּאתָם כִּי־רָעָה גְמָלוּךָ
וְעַתָּה שָׂא נָא לְפֶשַׁע עַבְדֵי אֱלֹהֵי
אָבִיךָ וַיֵּבְךְּ יוֹסֵף בְּדַבְּרָם אֵלָיו׃
יט וְגַם־אֶחָיו וַיִּפְּלוּ
לְפָנָיו וַיֹּאמְרוּ הִנֶּנּוּ לְךָ לַעֲבָדִים׃
כ וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹסֵף אַל־
תִּירָאוּ כִּי הֲתַחַת אֱלֹהִים אָנִי׃
כא וְאַתֶּם חֲשַׁבְתֶּם עָלַי רָעָה
אֱלֹהִים חֲשָׁבָהּ לְטֹבָה לְמַעַן עֲשֹׂה
כַּיּוֹם הַזֶּה לְהַחֲיֹת עַם־רָב׃
כב וְעַתָּה אַל־תִּירָאוּ אָנֹכִי
אֲכַלְכֵּל אֶתְכֶם וְאֶת־טַפְּכֶם וַיְנַחֵם
אֹתָם וַיְדַבֵּר עַל־לִבָּם׃
כג וַיֵּשֶׁב יוֹסֵף בְּמִצְרַיִם הוּא
וּבֵית אָבִיו וַיְחִי יוֹסֵף מְאָה וְעֶשֶׂר
שָׁנִים׃ כד וַיַּרְא יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם
בְּנֵי שִׁלִּשִׁים גַּם בְּנֵי מָכִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה
יֻלְּדוּ עַל־בִּרְכֵּי יוֹסֵף׃ כה וַיֹּאמֶר
יוֹסֵף אֶל־אֶחָיו אָנֹכִי מֵת וֵאלֹהִים
פָּקֹד יִפְקֹד אֶתְכֶם וְהֶעֱלָה אֶתְכֶם

ית־כָּל־בִּישְׁתָּא דְּגַמְלוּנָא יָתֵיהּ׃
וּפַקִּידוּ לְוַת־יוֹסֵף לְמֵימַר אֲבוּךְ
פַּקִּיד קֳדָם מוֹתֵיהּ לְמֵימַר׃ כְּדֵין
תֵּימְרוּן לְיוֹסֵף בְּבָעוּ שְׁבוֹק כְּעַן
לְחוֹבֵי אַחָךְ וּלְחַטָּאֵיהוֹן אֲרֵי בִישְׁתָּא
גְּמָלוּךָ וּכְעַן שְׁבוֹק כְּעַן לְחוֹבֵי עַבְדֵי
אֱלָהָא דְּאָבוּךְ וּבְכָא יוֹסֵף
בְּמַלָּלוּתְהוֹן עִמֵּיהּ׃ וַאֲזָלוּ אַף־
אַחוֹהִי וּנְפָלוּ קֳדָמוֹהִי וַאֲמָרוּ הָא־
אֲנַחְנָא לָךְ לְעַבְדִין׃ וַאֲמַר לְהוֹן
יוֹסֵף לָא תִּדְחָלוּן אֲרֵי דַחְלָא דַיְיָ
אֲנָא׃ וְאַתּוּן חֲשַׁבְתּוּן עָלַי בִּישָׁא
מִן קֳדָם יְיָ אִתְחַשְׁבַת לְטָבָא בְּדִיל
לְמֶעְבַּד כְּיוֹמָא הָדֵין לְקַיָּמָא עַם־
סַגִּי׃ וּכְעַן לָא תִּדְחָלוּן אֲנָא
אֶזְוֹן יָתְכוֹן וְיָת טַפְּלְכוֹן וּנְחֵם יָתְהוֹן
וּמַלִּיל תַּנְחוּמִין עַל לִבְּהוֹן׃ וִיתֵיב
יוֹסֵף בְּמִצְרַיִם הוּא וּבֵית אֲבוּהִי
וְחַיָּא יוֹסֵף מְאָה וְעַשְׂר שְׁנִין׃ וְחַזָא
יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם בְּנִין תְּלִיתָאִין אַף בְּנֵי
מָכִיר בַּר־מְנַשֶּׁה אִתְיְלִידוּ וְרַבְּיָ
יוֹסֵף׃ וַאֲמַר יוֹסֵף לַאֲחוֹהִי אֲנָא
מָאֵית וְיָיָ מְיַדְּכַר דְּכִיר יָתְכוֹן וְיַסֵּק

יתכון

מן

ס״מסר כ״ל׳ ר״ חסר שביעי ס״נ מל׳ נתור׳ מ״ס רנתא

לו ישמעכו · שמא ישנאכו · לו מתחלק לעכיכים הרבה · יש לו משמש בלשון בקשה ולשון הלואי כגון לו יהי כדברך לו שמעני ולו הולכו לו מתכו · ויש לו משמש בלשון אם ואולי כגון לו חכמו · לו הקשבת למצותי · ולו אנכי שוקל על כפי · ויש לו משמש בלשון שמא · לו ישטמכו ואין לו עוד דומה במקרא והוא לשון אולי כמו אולי לא תלך האשה אחרי לשון שמא הוא · ויש אולי לשון בקשה כגון אולי ירחם ה׳ בעבור · אולי ישיב ה׳ אותי הרי הוא כמו לו יהי כדברך · ויש אולי לשון אם אולי יש חמשים צדיקים: ויגוו אל יוסף · כמו ויגוש ש בני ישר׳ צוה למשה ולאהרן להיות שלוחים ש בני ישראל · אף זה ויגוו ש שלוחים להיות שליח ש יוסף ואומר לו כן · ואת מי צוו את בני בלהה שהיו רגילין אצלו שכ׳ והוא כער את

בני

בִּישָׁא דִּיגְמַלְנָא יָתֵיהּ: וְיִצּוּ וּפְקִידוּ שִׁכְטַיָּא יַת בִּלְהָה אַמְתָא דְּרָחֵל לְמֵימַר אָבוּךְ פַּקִּיד קֳדָם עַד לָא יִתְכְּנִישׁ לְמֵימַר:
וּפְקִידוּ יַת בִּלְהָא לְמֵימַר לְיוֹסֵף אָבוּךְ פַּקִּיד קֳדָם מוֹתֵיהּ לְמֵימַר לָךְ: כְּה כְּדְנָא תֵּימְרוּן לְיוֹסֵף
בְּמָטוּ שְׁבוֹק כְּדוּן לְחוֹבֵי אֲחָךְ וּלְחַטָּאֵיהוֹן אֲרוּם בִּישָׁא גְּמָלוּ יָתָךְ וּכְדוּן שְׁבוֹק כְּבָעוּ לְחוֹבֵי עַבְדֵי אֱלָקָא דְּאָבוּךְ וּבְכָא יוֹסֵף בְּמַלְּוֹתְהוֹן עִמֵּיהּ:
וילכו וַאֲזָלוּ אוּף אָחוּי וְאִתְרְכִינוּ קֳדָמוֹי וַאֲמַרוּ הָא אֲנַן לָךְ לְעַבְדִין:
ויאמר וַאֲמַר לְהוֹן יוֹסֵף לָא תִּדְחֲלוּן אֲרוּם לָא נִיגְמוֹל לְכוֹן בִּישְׁתָּא אֱלָהִין טַבְתָּא אֲרוּם דָּחִיל וּמִתְכַּר מִן קֳדָם יְיָ אֲנָא: ואתם וְאַתּוּן חֲשַׁבְתּוּן עָלַי מַחְשָׁבִין בִּישִׁין דְּמָה דְּלָא הֲוֵינָא מִסְתַּחַר עִמְּכוֹן לְמֵיכַל מִן בִּגְלַל דְּנַטִּירְנָא לְכוֹן בָּכוּ הוּא וּמֵימְרָא דַיְיָ חַשְׁבָא עָלַי לְטַבְתָּא דְּאַבָּא הֲוָה מוֹתִיב לִי בְּרֵישָׁא וּמִן קֳדָם יְקָרֵיהּ הֲוֵינָא מְקַבֵּל וּכְדוּן לֵית אֲנָא מְקַבֵּל בְּגִין דְּאֵיזְכֵּי לְמִתְעַבְּדָא לַן שֵׁיזְבָתָא בְּיוֹמָא הָדֵין לְקַיָּמָא עַם סַגִּי מִדְּבִית יַעֲקֹב: ועתה וּכְדוּן לָא תִּדְחֲלוּן אֲנָא אֵיזוֹן יָתְכוֹן וְיָת טַפְּלֵיכוֹן וְנָחֵים יָתְהוֹן וּמַלֵּיל תַּנְחוּמִין עַל לִבְּהוֹן: וישב וְיָתֵיב יוֹסֵף בְּמִצְרַיִם הוּא וּבֵית אָבוּי וְחָיָא יוֹסֵף מְאָה וְעֶשְׂרִי שְׁנִין: וירא וַחֲמָא יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם בְּנִין דְּרִין תְּלִיתָאִין אוּף בְּנֵי מָכִיר בַּר מְנַשֶּׁה כַּד אִתְיְלִידוּ גְּזִירִינוֹן יוֹסֵף: ויאמר וַאֲמַר יוֹסֵף לְאָחוּי הָא אֲנָא מַיְת וַיְיָ מִיתְכַּר ידכר

ירושלמי

וַאֲמַר לְהוֹן יוֹסֵף לָא תִּתְּחַלוּן אֲרוּם חַסְלַת בִּישָׁא דְּעַבַּרְתּוּן לִי הֲלָא קֳדָם יְיָ אִיתוֹן מַחְשַׁבְתְּהוֹן דְּבָנֵי אֱנָשָׁא:

בני בלהה: לכיך נוה. שכו בדבר השלום כי לא נוה יעקב כן שלא כחשד יוסף בעיניו: שלא יג
כא לפשע עבדי שהי לכיך. לא לכיך מת שוהו קיים והם עבדיו: וילכו גם אחיו. מוסף יד
על השליחות: כי התחת אלהים אני. שמא במקומו אני בתמיה לא הייתי רוצה להרע טו
לכם כלום אני יכול והלא אתם כלכם חשבתם עלי רעה והקב"ה חשבה לטובה והיאך אני
לבדי יכול להרע לכם: וידבר על לבם. דברי המתקבלי על הלב. על שלא ירדת לכאן כא
היו מרכבים עלי שאני עבד על ידיכם כודע שאני בן חורין ואני הורג אתכם מה הבריו
אומרו כת של בחורי ראה וכשתבח בהן ואמ' אחי הם ולבסוף הרג אותם יש לך אח שהורג
את אחיו. ד"א כדות לא יכלו לכנו כר א וכו': על ברכי יוסף כתרגו' נדלן בין ברכיו: כג

חסלת ויחי וספר בראשית בה"ה:

מִן־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב׃
כה וַיַּשְׁבַּע יוֹסֵף אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לֵאמֹר פָּקֹד יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם
וְהַעֲלִתֶם אֶת־עַצְמֹתַי מִזֶּה׃
כו וַיָּמָת יוֹסֵף בֶּן־מְאַת וְעֶשֶׂר
שָׁנִים וַיַּחַנְטוּ אֹתוֹ וַיִּישֶׂם בָּאָרוֹן
בְּמִצְרָיִם׃ חזק

יפקיר לגון לאמר פקד יפקד אלהים אתכם
פסרין כמו לא כפקד רמו
סמכין פקיר
ופקר מן ה׳
סנס ופסר
רד״נ׃

יתכון מן־ארעא הדא לארעא
דקיים לאברהם ליצחק וליעקב׃
ואומי יוסף ית־בני ישראל למימר
בידבר דכיר ייתכון ותסקון ית־
גרמי מיכא׃ ומית יוסף בר־מאה
ועסר שנין וחנטו יתיה ושמוהי
בארונא במצרים׃ חזק

הכוס פסוקי דספר בראשית אלף וחמש מאות ושלשים וארבעה וסימן אך לד׳ וחציו ועל חלבן תחיה׳ ופרשיותיו יב׳ אלא״ף סימן׳ וסדריו מ״ג׳ ידידיה סימן׳ ואותיותיו ד׳ אלפים ושלש מאות ותשעים וחמשה פ״ה׳ ימלא׳ סימן׃

נוסחא אחרינא מתרגום ירושלמי על איזה פסוקים מספר בראשית נמצאו בתוספתא׃

היא מוצאת תמר היא מתקפא לאתוקדא בנורא ובעית תלתא סהדין ולא אשכחת יתהון כד אתא סמאל מלאכא וטמרינון מן קודמהא וזקפת עינהא לשמיא ואמרת בבעו מינך אלהא חייא ענני בהדא שעתא דאנא נקיא ואנא יהיבת לך חלתא צדיקיא אינון חנניא מישאל ועזריה בבקעת דורא דיפלון בנורא על דילי בה שעתא רמז ה׳ לגבריאל ונחת ויהבינון לה ואסיקת יתהון לקדם רגליהון דדיניא ואמרת אשתמודע כען דמן עזקתא ושושיפא וחוטרא האלין׃ **ויכר יהודה** ואשתמודע יהודה ואמר זכאה מני היא מעדיא ולית היא מעדיא מבנין דזנוי במכילת׳ דאדם מניל בה מכילין ליה כד נסיבית כתונא דיוסף אחא וטבילת יתה בדמא ואתתיה לות אבא ואמרית אשתמודע כען הכתונא דברך היא אם לא בכן אמרו לי אחי וכל אינשי בית אבא אשתמודע כען דמן עזקתא ושושיפא וחוטרא האלין טב לי למידן באשא טפיא מלמידן באשא אכלא בכן נפקת בת קול מן שמיא ואמרת תרויכון אתון זכאין מני הוא פתגמא ולא אוסיף עוד למדעה׃

ויגש וקריב לותיה יהודה תקיף ומתגבר כאריא ואמר שמע מני מלכא הבזמנא קדמיתא דאתינא לותך אמרת לנא מן קדם פרעה אנא דחיל ומללתא עמנא בתסקופי מלין ופתגמי קשיא ויהבתנא כמאלילי ארעא ואסרתנא בבית מטרא תלתא יומין וביומא תליתאה אמרת לנא מן קדם ה׳ אנא דחיל שבוקו עמי חד מנכון עד דתיתיאו ית

בנימן

יְדִכּוֹד יַתְכוֹן וְיַסְקִיתְכוֹן מִן אַרְעָא הָדָא לְאַרְעָא דְקַיְּים לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב: וישבע וְאוֹמֵי יוֹסֵף יַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֵימַר לְבָנֵיהוֹן הָא אַתּוּן מִשְׁתַּעְבְּדִין בְּמִצְרַיִם וְלָא תְּזִידוּן לְמִיסוֹק מִמִּצְרַיִם עַד זִמַּן דְּיֵיתוּן תְּרֵין פְּרוּקִין וְיֵימְרוּן לְכוֹן מִדְּכַר דְּכִיר יְיָ יַתְכוֹן וּבְעִידַן דְּאַתּוּן סַלְּקִין תַּסְקוּן יַת גַּרְמַיי מִיבָא: וימת

וּמִית יוֹסֵף בַּר מְאָה וְעֶשֶׂר שְׁנִין וּבַסִּימוּ יְתֵיהּ וְעַטְרוּן יְתֵיהּ וְשׁוּוּן יְתֵיהּ בְּגַלּוּסְקְמָא וְשַׁקְעוּן יְתֵיהּ בְּגוֹ נִילוֹס דְּמִצְרַיִם: חזק

ירושלמי

וּבַסִּימוּ יְתֵיהּ וְשַׁמּוּהִי בְּגַלּוּסְקְמָא בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם: חזק

בנימן אחוכון וית שמעון אחונא אפרשתא מננא ואסרתיה בבית מטרא לעיננא ועבדנא כפתגמך ואתינא לך ית בנימן אחונא ושויתא כלידך בטוענה למסב יתיה עבדא הלא אדכר לך הלא ישתמדע לך מה דעבדו תרין אחוי שמעון ולוי דעלו על קרתא דחמור אבוהי דשכם דקטלו כל דכורא בדיל דינה אחתנא דליתה ממנין שבטיא ודלית לה חולק ואחסנ׳ עמנא בפלוג ארעא על אחת כמה וכמה בנימן אחונא דהוא ממנינא שבטיא ודאית ליה חולק ואחסנא עמנא בפלוג ארעה ובארעיה תשרי שכינתא ובאחסנתיה תתבני מקדשא ואנא בחילי תקיף מתרויהון חי ה׳ דישראל אבא אם אשליף חרבי מתערה לא אתכינה ריקנון לנרתיקה עד דאקטל כל מצראי בך אנא מתחיל ובפרעה רבך אנא מסיים אמר ליה יוסף אם תשלוף חרבך אתבינא לצוארך אמר ליה יהודה כען אפתח פומי ואבלע יתך אמר ליה יוסף אם תפתח פומך אסתום יתיה באבנא חדא אמר ליה יהודה נורא דשכם דליק בלבי אמר ליה יוסף בנור׳ דתמר כלתך אנא מטפי אמר ליה יהודה כען אצבעית ארעא דמצראי בדמא אמר ליה יוסף צבעין אתון מיומיכון כמא דעבדתון לכיתונא דיוסף אחוכן דנכסתון צפיד בר עיזין וטבלתון יתה בדמ׳ ואתיתון לות אבוכון ואמרתון ליה אשתמודע כען הכיתונ׳ דברך הוא אם לא בכן צווח יהודה צווחתא רבתא עד דאיתבהילו כל מצראי ונפל כל ולדא ממעי אמיה ונפל פלגת שורא מארעא דמצרים בכן אתבהל יוסף ורמז למנשה בריה ואשש ידיה על כתפיה בכן בעט יוסף בעמוד׳ דהיכלא ולפפה ותב יהוד׳ מתקוף רוגזיה ושרי למללא בחננא קדם שליטא דארעא ואמר ימלל כען עבדך פתגמא קדם רבוני ולא יתקוף רוגזך בעבדך ארי כפרעה כן את:

וְאֵלֶּה

שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרַיְמָה
אֶת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ׃
ב רְאוּבֵן שִׁמְעוֹן לֵוִי וִיהוּדָה׃
ג יִשָּׂשכָר זְבוּלֻן וּבִנְיָמִן׃
ד דָּן וְנַפְתָּלִי גָּד וְאָשֵׁר׃
ה וַיְהִי כָּל־נֶפֶשׁ יֹצְאֵי יֶרֶךְ־יַעֲקֹב
שִׁבְעִים נָפֶשׁ וְיוֹסֵף הָיָה בְּמִצְרָיִם׃
ו וַיָּמָת יוֹסֵף וְכָל־אֶחָיו וְכָל הַדּוֹר
הַהוּא׃ ז וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ
וַיִּשְׁרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעַצְמוּ בְּמְאֹד מְאֹד
וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ אֹתָם׃ פ
ח וַיָּקָם מֶלֶךְ־חָדָשׁ עַל־מִצְרָיִם
אֲשֶׁר לֹא־יָדַע אֶת־יוֹסֵף׃ ט וַיֹּאמֶר
אֶל־עַמּוֹ הִנֵּה עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב
וְעָצוּם מִמֶּנּוּ׃ י הָבָה נִתְחַכְּמָה
לוֹ פֶּן־יִרְבֶּה וְהָיָה כִּי־תִקְרֶאנָה
מִלְחָמָה וְנוֹסַף גַּם־הוּא עַל־שֹׂנְאֵינוּ
וְנִלְחַם־בָּנוּ וְעָלָה מִן־הָאָרֶץ׃
יא וַיָּשִׂימוּ עָלָיו שָׂרֵי מִסִּים לְמַעַן

ענותו

יעקב בנים ר"ת וכופי תיבות מילה את יעקב איש פ"ת סכת לוק' סכסכיל סכת ומילה סמרו בקנרי כנחלו

ר"ומלת סמה לסונות כנגד ו' סקיון יולדות סמה בכרם אחד׃

כהן

נ כ"פתסי' ו"ה קמן׃

וְאֵלֶּה

שְׁמָהַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דְּעָלוּ לְמִצְרַיִם
עִם־יַעֲקֹב גֻּבְרָא וְאַנְשׁ־בֵּיתֵיהּ עָלוּ׃
רְאוּבֵן שִׁמְעוֹן לֵוִי וִיהוּדָה׃
יִשָּׂשכָר זְבוּלֻן וּבִנְיָמִן׃ דָּן וְנַפְתָּלִי
גָּד וְאָשֵׁר׃ וַהֲוָה כָּל־נַפְשָׁתָא
נַפְקֵי יַרְכָא־דְיַעֲקֹב שַׁבְעִין נַפְשִׁן
וְיוֹסֵף דַּהֲוָה בְּמִצְרַיִם׃ וּמִית
יוֹסֵף וְכָל־אַחוֹהִי וְכָל דָּרָא הַהוּא׃
וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נְפִישׁוּ וְאִתְיַלְּדוּ
וְסַגִּיאוּ וְתַקִּיפוּ לַחֲדָא לַחֲדָא
וְאִתְמְלִיאַת אַרְעָא מִנְּהוֹן׃ וְקָם
מַלְכָא־חַדְתָּא עַל־מִצְרַיִם דְּלָא
מְקַיֵּם גְּזֵרַת יוֹסֵף׃ וְאָמַר לְעַמֵּיהּ
הָא עַמָּא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל סַגִּן וְתַקִּפִין
מִינָּא׃ הָבוּ נִתְחַכַּם לְהוֹן דְּלָמָא־
יִסְגּוּן וִיהֵי אֲרֵי־יַעֲרַעֵינָא קְרַב
וְיִתּוֹסְפוּן אַף־אִינוּן עַל־סַנְאָנָא
וְיִגִּיחוּן בָּנָא קְרַב וְיִסְקוּן מִן־אַרְעָא׃
וּמַנְיָאוּ עֲלֵיהוֹן שִׁלְטוֹנִין מַבְאֲשִׁין

בדיל

שמות בני ישראל · אף על פי שמכאן בחייהן בשמותם חזר ומכאן במיתתן להודיע חיבתן שכמשלו לכוכבים שמוציאן ומכניסן במספר ובשמותם שכל המוציא במספר נראה לכולם בשם יקרא׃ ויוסף היה במצרים · והלא הוא ובניו היו בכלל שבעים ומה בא ללמדנו וכי לא הייכו יודעים שהוא היה במצרים · אלא להודיעך נדקתו של יוסף · הוא יוסף הרועה את צאן אביו · הוא יוסף שהיה במצרים · וכעשה מלך ועומד בנדקו׃ וישרצו · שהיו יולדות שש בכרס אחד׃ ויקם מלך חדש · רב ושמואל · חד אמר חדש ממש וחד אמר שכתחדש

ואלה שמות

וְאִלֵּין שְׁמָהַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דְּעָלוּ לְמִצְרַיִם עִם יַעֲקֹב גְּבַר עִם אֶנֶשׁ בֵּיתֵיהּ עָלוּ: ראובן רְאוּבֵן שִׁמְעוֹן לֵוִי וִיהוּדָה: יששכר יִשָּׂשְׁכָר זְבוּלֻן וּבִנְיָמִין: דן דָּן וְנַפְתָּלִי גָּד וְאָשֵׁר: ויהי וַהֲוָה סְכוּם כָּל נַפְשָׁתָא נַפְקֵי יַרְכָא דְיַעֲקֹב שׁוּב עִין נַפְשָׁתָא עִם יוֹסֵף וּבְנוֹי דַּהֲווּ בְּמִצְרַיִם: וימת וּמִית יוֹסֵף וּבַחֲדֵיהּ מִיתוּ כָּל אַחוֹהִי וְכָל דָּרָא הַהוּא: ובני וּבְנוֹי דְיִשְׂרָאֵל נְפִישׁוּ וְאִיתְיַלִּידוּ וְסַגוּ וְאִתְקִיפוּ לַחֲדָא וְאִיתְמְלִיאַת אַרְעָא מִנְּהוֹן: ויקם וְקָם מְלִיךְ חָדַת כְּמִין שֵׁירוּיָא עַל מִצְרַיִם דְּלָא חַכִּים יַת יוֹסֵף וְלָא הַלִּיךְ בְּנִימוּסוֹי: ויאמר וַאֲמַר לְעַמֵּיהּ הָא עַמָּא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל סַגִּיאִין וְתַקִּפִין יַתִּיר מִינָן: הבה אִיתוֹן כְּוֹן נִתְיַעַט עֲלֵיהוֹן בְּהִלִּין דִּינִין נַזְעֵר יַתְהוֹן קֳדָם עַד לָא יִסְגּוֹן וְיֵהֲוֵי אֲרוּם יֶאֱרַע יָתָן סִדְרֵי קְרָבָא יִתְוֹסְפוּן לְחוּד הִינוֹן עַל סַנְאֵינָן וְיִשְׁיצוּן יַתְנָא וְלָא יִשְׁיְרוּן מִינָן אוּף לָא חַד וּמִן בָּתַר כְּדֵין יִפְּקוּן לְהוֹן מִן אַרְעָא: וישימו וְשָׁווּן עֲלֵיהוֹן רַבְרְבִין מְפַלְחִנִין מִן בְּגַלַּל לְמִצְעֲרָא יַתְהוֹן בְּשִׁעְבּוּדְהוֹן וּבְנָיִן קִרְיִין

ירושלמי

וְקָם מַלְכָּא בְּשִׁירוּי עַל מִצְרַיִם דְּלָא חַכִּים יַת יוֹסֵף וְלָא הַלִּיךְ בְּנִימוּסוֹי:

ירושלמי

וְיַקְטְלוּן יָתָן וְיַסְקוּן לְרוּן בְּשֻׁלַּם מִן אַרְעָא:

גזירותיו: אשר לא ידע. עשה עצמו כאלו לא ידעו: הבה נתחכמה. כל הבה לשון הזמנה הוא כאומר הזמינו עצמכם לכך: נתחכמה לו. לעם נתחכם מה לעשות לו. ורבותינו דרשו נתחכם למושיען של ישראל לדונם במים שכבר נשבע שלא יביא מבול לעולם: ועלה מן הארץ. על כרחינו. ורבותינו דרשו כאדם שמקלל עצמו ותולה קללתו בחברו. והרי הוא כאלו כתב ועליו מן הארץ והם ירשוה: עליו. על העם: מסים. לשון מס שריס שגובין מהם המס. ומהו המס שיבנו ערי מסכנות לפרעה. למענן עבותו בסבלותם. של מצרים:

כ׳ וחסר
ל׳ מלא
ל׳ וחסר
עַבֹּתוֹ בְּסִבְלֹתָם וַיִּבֶן עָרֵי מִסְכְּנוֹת
לְפַרְעֹה אֶת־פִּתֹם וְאֶת־רַעַמְסֵס׃
יב וְכַאֲשֶׁר יְעַנּוּ אֹתוֹ כֵּן יִרְבֶּה
לוי ל׳ וחסר וְכֵן יִפְרֹץ וַיָּקֻצוּ מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃
ל׳ וחסר יג וַיַּעֲבִדוּ מִצְרַיִם אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּפָרֶךְ׃ יד וַיְמָרְרוּ אֶת־חַיֵּיהֶם
נמר רך מלא׳ לרס כמ׳ פס עריס לסבת׃
בַּעֲבֹדָה קָשָׁה בְּחֹמֶר וּבִלְבֵנִים
וּבְכָל־עֲבֹדָה בַּשָּׂדֶה אֵת כָּל־
עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר־עָבְדוּ בָהֶם בְּפָרֶךְ׃
טו וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לַמְיַלְּדֹת
הָעִבְרִיֹּת אֲשֶׁר שֵׁם הָאַחַת שִׁפְרָה
וְשֵׁם הַשֵּׁנִית פּוּעָה׃ טז וַיֹּאמֶר
בְּיַלֶּדְכֶן אֶת־הָעִבְרִיּוֹת וּרְאִיתֶן עַל־
הָאָבְנָיִם אִם־בֵּן הוּא וַהֲמִתֶּן אֹתוֹ
וְאִם־בַּת הִוא וָחָיָה׃ יז וַתִּירָאן
לוחסר הַמְיַלְּדֹת אֶת־הָאֱלֹהִים וְלֹא עָשׂוּ
כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֲלֵיהֶן מֶלֶךְ מִצְרָיִם
שני וַתְּחַיֶּין אֶת־הַיְלָדִים׃ יח וַיִּקְרָא
מֶלֶךְ־מִצְרַיִם לַמְיַלְּדֹת וַיֹּאמֶר לָהֶן
מַדּוּעַ עֲשִׂיתֶן הַדָּבָר הַזֶּה וַתְּחַיֶּין
אֶת־הַיְלָדִים׃ יט וַתֹּאמַרְן
ל׳ וחסר הַמְיַלְּדֹת אֶל־פַּרְעֹה כִּי לֹא כַנָּשִׁים
ל׳ וחסר הַמִּצְרִיֹּת הָעִבְרִיֹּת כִּי־חָיֹת הֵנָּה

בדיל לענואיהון בפולחנהון תנו קירוי בית־אוצרא לפרעה ית־פיתם וית־רעמסס׃ וכמא דמענן לרהון כן סגן וכן תקפין ועקת למצראי מן קדם בני ישראל׃ ואפלחו מצראי ית־בני ישראל בקשיו׃ ואמרו ית־חייהון בפולחנא קשיא בטינא ובליבני וכל־פולחנא בחקלא ית כל־פולחנהון דאפלחו בהון בקשיו׃ ואמר מלכא דמצרים לחיתא יהודייתא דשום חדא שפרה ושום תניתא פועה׃ ואמר כד תהויין מולדן ית־יהודיתא ותחזיין על־מחברא אם־בר הוא תקטלן יתיה ואם־ברתא היא תקיימינא׃ ודחילא חיתא מן קדם ייולא עבדא כמא דמליל עמהון מלכא דמצרים וקיימא ית־בניא׃ וקרא מלכא דמצרים לחייתא ואמר להן מה־דין עבדתין ית־פתגמא הדין וקיימתין ית־בניא׃ ואמרא חיתא לפרעה ארי לא כנשיא מצריתא יהודייתא

בטרם
ארי־תכימן איכין עד־לא עלת לותהון

מצריס׃ ערי מסכנות׃ כתרגומו׃ וכן לך בא׳ ש׳ המוכן הלז נזכר הממוכה על האוצרות׃
את פיתום ואת רעמסס׃ שלא היו רקויות מתחלה לכך ועשאום חזקות ובצורות לאוצר׃
יב וכאשר יענו אותו׃ בכל מה שהם כותבין לך לענות כן לך הקדה להרבות ולהפרין׃ כן
ירבה׃ כן רבה וכן פורץ׃ ומדרשו רוח הקדש אומרת כן׃ אתם אומרים פן ירבה ואני
יג אומר כן ירבה׃ ויקוצו׃ קצו בחייהם׃ ורבותיכו לרשו בקוצים היו בעיניהם׃ בפרך׃
טו בעבודה קשה המפרכת את הגוף ומשברתו׃ המילדות׃ הוא לשון מולידות׃ אלא שיש
יז לשון קל ויש לשון כבד כמו שוכל ומשכיל דובר ומדבר׃ כך מוליד ומילד׃ בילדכן׃ כמו
טו בהולידכן׃ שפרה׃ יוכבד׃ על שם שמספר את הולד׃ פועה׃ מרים׃ שפועה ומדברת

והיונה

קוּרְיִין תְּלִילִין לְשׁוּם בֵּית אוֹצְרוֹ
דְּפַרְעֹה יַת טַאנִיס וְיַת פִּילוּסִין: יַת טַנִיסוְיַת פִּילוּסִין:
וכאשר וְהֵיכְמָא דְּמַעֲנַיִן לְהוֹן
הֵכְדֵין הֲווֹן סַגִּין וְהֵיכְדֵין הֲווֹן מִתְקַפִּין וְאִתְיַעֲקוּ מִצְרָאֵי בְּחַיֵּיהוֹן מִן
קֳדָם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ויעבידו וְשַׁעֲבִידוּ מִצְרָאֵי יַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקָשְׁיוּ:
וימררו וְאַמְּרוּ יַת חַיֵּיהוֹן בְּפוּלְחָנָא קָשְׁיָא בְּטִינָא וּבְלִיבְנִין וּבְכָל
פּוּלְחָנָא בְּאַנְפֵי בָּרָא יַת כָּל פּוּלְחָנְהוֹן דַּהֲווֹן מְפַלְּחִין בְּהוֹן בְּקָשְׁיוּ:
ויאמר וַאֲמַר פַּרְעֹה דְּמַךְ הָוֵה חֲמֵי בְּחֵילְמֵיהּ וְהָא כָּל אַרְעָא
דְּמִצְרַיִם קַיְמָא בְּכַף מוֹדְנָא חֲדָא וְטַלְיָא בַּר אִמְּרָתָא בְּכַף מוֹדְנָא
חֲדָא וַהֲוָת כַּרְעָא כַּף מוֹדְנָא מִטַּלְיָא בְּגַוֵּהּ מִן יַד שָׁדַר וּקְרָא לְכָל
חַרְשֵׁי מִצְרַיִם וְתָנֵי לְהוֹן יַת חוּלְמֵיהּ מִן יַד פִּתְחוֹן פּוּמְהוֹן יָנִיס וְיַמְבְּרֵס טעו מבצפיס
דְּיִשֵׁי חַרְשֵׁי וְאַמְרִין לְפַרְעֹה בִּיד חַד עָתִיד לְמֶהֱוֵי מִתְּיַל כְּנִבְיַשְׁתְּהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל
דְּעַל יְדוֹי עָתִידָא לְמֶחְרְבָא כָּל
אַרְעָא דְּמִצְרַיִם וּבְגִין אִתְיַעַט
פַּרְעֹה מַלְכָּא דְּמִצְרַיִם לְחַיֵּיתָא
יְהוּדָיְיתָא דְּשְׁמָא דְּחַדָא שִׁפְרָה
הִיא יוֹכֶבֶד וּשְׁמָא דְּתִנְיְיתָא

ירושלמי
וְאָמַר מַלְכָּא דְּמִצְרַיִם לְיוֹלַדְתָּא
עִיבְרַיְיתָא דְּשְׁמָהּ דַּחֲדָא שִׁפְרָה
וְהִיא הֲוָת יוֹכֶבֶד וּשְׁמָהּ דְּתִנְיְיתָא
פּוּעָה הִיא הֲוָת מִרְיָם:

פּוּעָה הִיא מִרְיָם בְּרַתָּהּ: ויאמר וַאֲמַר כַּד חֲזָיִין מוֹלְדָן יַת
יְהוּדָיְיתָא וְתִסְחְכִין עִילּוֹי מִתְּבָרָא אִין בִּיר דְּכַר הוּא וְתִקְטְלוּן יָתֵיהּ וְאִין
בְּרַתָּא נוּקְבָא הִיא וְתִתְקַיָּם: ורתיראן וּדְחִילָא חַיְּתָא מִן
קֳדָם יְיָ וְלָא עֲבָדוּ הֵיכְמָא דְּמַלִּיל עִמְּהוֹן מַלְכָּא דְּמִצְרַיִם וְקַיְּמָא יַת
בְּנַיָּיא: ויקרא וּקְרָא מַלְכָּא דְּמִצְרַיִם לְחַיֵּיתָא וַאֲמַר לְהוֹן לְמָא דֵּין
עֲבַדְתִּין יַת פִּתְגָּמָא הָדֵין וְקַיְּמְתִּין יַת בְּנַיָּא: ותאמרן וַאֲמַרָן חַיֵּיתָא
לְפַרְעֹה אֲרוּם לָא כְּנִשְׁיָיא מִצְרָיָא ירושלמי
יְהוּדָיְיתָא אֲרוּם זְרִיזָן וְחַיָּין אִינּוּן עַד לָא אֵיתֵי לְוָתְהוֹן
בְּדַעְתֵּיהּ
והונה לזלל כדרך הכתים קמפייכות ג, בוק הבוכה: פועה · לשון נעקה · כמו כיולדה
לפעה: על הלבנים · מושב הלשה היולדת · ובמקום לחר קורלו מסבר · וכמוהו עושה
מלאכה על הלבנים · מושב כלי לומכו יוצר חרש: לא כן הוא ונומ · לא היה מקפיל אלא
על הזכרים שרלו לגטנביכיו שעתיד להוולד בן המושיע לותם: וחיה · ותחיה: ותחיין
לת הילדים · מספקות להם מזון · תרגום הרלשון וקיימא והשני וקיימתון לפי שלשון
עבר לבקבו רבות תיבה זו וכיוצא בה משמשת לשון פעלו ולשון פעלתם · כגון ותלמדכה
לים מגרי לשון עבר כמו ויאמרו לזכרים · ותדברכה בפיכם לשון דברתם כמו ותדברו
לזכרים · וכן ותקללכה לותי לל עמי לשון עבר · חללתם כמו ותחללו לזכרים: כי יולות יט

בטרם תבוא אלהן המילדת וילדו: לותהן חייתא ילדן: ואוטיב
כ ויטב אלהים למילדת וירב ליי לחייתא וסגי עמא ותקיפו
העם ויעצמו מאד: כא והיה כי- לחדא: והוה כד דחלא חייתא
ירא המילדת את האלהים ויעש מן קדם ליי ועבד להן בתין:
להם בתים: כב ויצו פרעה ופקיד פרעה לכל עמיה למימר
לכל עמו לאמר כל הבן הילוד כל ברא דיתילד ליהודאי בנהרא
היארה תשליכהו וכל הבת תחיון: תרמוניה וכל ברתא תקיימון:
ב פ וילך איש ואזל גברא מבית לוי ונסיב ית ברת
מבית לוי ויקח את בת לוי: הלוי:
כ ותהר האשה ותלד בן ותרא ועדיאת אתתא וילדת
אתו כי טוב הוא ותצפנהו שלשה בר וחזרת יתיה ארי טב הוא
ירחים: ג ולא יכלה עוד ואטמרתיה תלתא ירחין: ולא
הצפינו ותקח לו תיבת גמא יכילת עוד לאטמרותיה ונסיבת
ותחמרה בחמר ובזפת ותשם בה ליה תיבותא דגומא וחפתה
את הילד ותשם בסוף על שפת בחמרא ובזפתא ושויאת בה ית-
היאור: רביא ושויתה ביערא על כיף
נהרא:

פוס ר׳ תגין כ כמלת ר׳ כויו וכ׳ כבית לוס׳ מעתיד לקבל ממה מומטי תורה כי לקח מוס נתתי לכם.

כ׳ מלה

ב

פכה: בקיאות כמילדות: תרנוס מילדות חייתא: ורבותיכו דרשו הרי הן
משולות לחיות השדה שאינן בריות מילדת: והיכן משולות לחיות: נור אר ה:
אלב יטרוף: בכור שורו: אילה שלוחה: ומי שלא נכתב בו הרי הכתוב כולל מה אמך
כ לביא: וייטב: הטיב להם: וזה חלוק בתיבה שיבולה שתי אותיות וכתן לה ו״ו יוד
בראשה כשהיא באה לדבר לשון ויפעיל הוא נקוד היוד בגירי שהוא קמץ קטן: כגון
וייטב אלקים למילדות: וירב בנת יהודה הרבה תאניה: וכן וינל את השאלית דבכוזר
אדן הגלה את השאלית: ויפן זכב אל זכב הפכה הזכבות זו לזו: כל אלו לשון הפעיל את
אחרים: וכשהוא מדבר בלשון ויפעל הוא נקוד היוד בחירק: כגון וייטב בעיניו
לשון הוטב: וכן וירב העם כתרבה העם: וינל יהודה הגלה יהודה: ויפן כה וכה
הפכה לכאן ולכאן: ואל תשיבני וילך וישב וירד וינא לפי שאינן מגזרתן של אלו שהרי
היוד יכוד בהן ירד ינא ישב ילך יוד אות שלישית בו: וייטב אלהים למילדות: מהו
כא הטובה: ויעש להם בתים: בתי כהונה ולויה ומלכות שקרויין בתים: ויבן את בית ה׳
ואת בית המלך: כהונה ולויה מיוכבד: ומלכות ממרים: כדאיתא במכבת סוטה:
כב לכל עמו: אף עליהם גזר יום שנולד משה אמרו לו אינטנמיניו היום נולד ואין אנו
יודעים אם מצרים אם מישראל ורואין אנו שסופו ללקות במים לפיכך גזר אותו היום
אף על המצריים שנאמר כל הבן הילוד ולא באיזו הילוד לעברים והם לא היו יודעים
א שסופו ללקות על מי מריבה: ויקח את בת לוי: פרעה היה ממנה מפני גזרת פרעה

בְּדַעֲתֵיהֶן הֵינִין קֹדֶם עַד לָא תֵיתֵי לְוָתְהוֹן חַיְיתָא הֵינִין תַּלְיִין עֵינֵיהֶן בְּצָלוֹ מְצָלָן וּבְעַיִין רַחֲמִין מִן קֹדֶם אֲבוּהֹן דְּבִשְׁמַיָּא וְהוּא שָׁמַע בְּקָל צְלוֹתְהוֹן וּמִן יַד הֵינִין מִתְעַנְּיִין וִילִידָן וּפָרְקָן בְּשָׁלָם: וַיֵּיטֵב וְאוֹתֵיב לְחַיְיתָא וּסְגוֹ עַמָּא וּתְקִיפוּ לַחְדָא: וַיְהִי וְהָוָה כַּד דְּחִילָא חַיְיתָא מִן קֹדֶם יְיָ וּקְנוּ לְהֵן שׁוּם טַב לְדַרְיָא וּבְנָא לְהֵין מֵימְרָא דַיְיָ בֵּית מַלְכוּתָא וּבֵית כְּהוּנָתָא רַבְּתָא: וַיֵּצוּ וְכַד חָמָא פַּרְעֹה כְּדֵין בְּכֵן פַּקִּיד לְכָל עַמֵּיהּ לְמֵימַר כָּל בֵּיר תְּטַלּוֹקְנֵיהּ וְכָל בְּרַתָּא תְּקַיְּמוּן: וַיֵּלֶךְ וְאָזַל עַמְרָם גַּבְרָא דְּמִשֵּׁבֶט לֵוִי וְאוֹתֵיב בְּכִילְתָא וְגְנוּנָא דְּהִלּוֹלָא יַת יוֹכֶבֶד אִינְתֵּיהּ דְּתַרְיָךְ מִן קֹדֶם גְּזֵירָתָא דְּפַרְעֹה וַהֲוָת בְּרַת מֵאָה וּתְלָתִין שְׁנִין כַּד אַהְדְּרָהּ לְוָתֵיהּ וְאִתְעַבִּיד לָהּ נִיסָא וְהַדְּרַת לְעַלֵּימוּתָא כְּמָה דְּהַוָת כַּד הֲוָת זְעֵירְתָא מִיקַּרְיָא בְּרַת לֵוִי: וַתַּהַר וְאִתְעַבְּרַת אִיתְתָא וִילִידַת בֵּיר בְּסוֹף שִׁיתָא יַרְחִין וְחַמַת יָתֵיהּ אֲרוּם בַּר קַיְּמִי הוּא וַאֲטַמְרַתֵּיהּ תְּלַת יַרְחִין דְּסַכּוּמְהוֹן תִּשְׁעָא: וְלָא הֲוַת אֶפְשַׁר לָהּ תּוּב לְאַטְמָרוּתֵיהּ דְּמִצְרָאֵי מַרְגְּשִׁין עֲלֵהּ וּנְסִיבַת לֵיהּ תֵּיבוּתָא דְטוּגֵס וְחָפְתָהּ בְּחֵימְרָא וּבְזִיפְתָּא וְשַׁוְיַת בְּגַוָּהּ יַת טָלְיָא וְשַׁוְיַתֵּיהּ בְּגוֹ גוּמְיָא עַל גֵּיף נְהָרָא:

ירושלמי

וַיֵּיטֵב וְאוֹתֵיב לְיַהוּדָאֵי בְּנְהָרָא

ירושלמי

וְאָזַל גַּבְרָא מִשִּׁבְטָא דְּלֵוִי וּנְסִיב יַת יוֹכֶבֶד חֲבִיבָתֵיהּ לֵיהּ לְאִתָּהּ:

ירושלמי

אֲרוּם דְּחִילָן יְלָדָתָא מִן קֹדֶם יְיָ וְקַנְיָין לְהֵין שׁוּם טַב בְּגוֹ דַרְיָא וַעֲבָדוּ לְהוֹן בָּתִּים בֵּיתָא דְּלֵוָיָא וּבֵיתָא דְּכְהוּנָתָא רַבְּתָא:

ירושלמי

אֲרוּם דְּחִילָן יְלָדָתָא מִן קֹדֶם יְיָ וְקַנְיָין לְהֵין שׁוּם טַב בְּגוֹ דַרְיָא וַעֲבָדוּ לְהוֹן בָּתִּים בֵּיתָא דְּלֵוָיָא וּבֵיתָא דְּכְהוּנָתָא רַבְּתָא:

הַיְאֹר: י וַתֵּחֲצַב אֲחֹתוֹ מֵרָחֹק
לְדֵעָה מַה־יֵּעָשֶׂה לוֹ: ס וַתֵּרֶד
בַּת־פַּרְעֹה לִרְחֹץ עַל־הַיְאֹר
וְנַעֲרֹתֶיהָ הֹלְכֹת עַל־יַד הַיְאֹר וַתֵּרֶא
אֶת־הַתֵּבָה בְּתוֹךְ הַסּוּף וַתִּשְׁלַח
אֶת־אֲמָתָהּ וַתִּקָּחֶהָ: יא וַתִּפְתַּח
וַתִּרְאֵהוּ אֶת־הַיֶּלֶד וְהִנֵּה נַעַר בֹּכֶה
וַתַּחְמֹל עָלָיו וַתֹּאמֶר מִיַּלְדֵי
הָעִבְרִים זֶה: יב וַתֹּאמֶר אֲחֹתוֹ
אֶל־בַּת־פַּרְעֹה הַאֵלֶךְ וְקָרָאתִי לָךְ
אִשָּׁה מֵינֶקֶת מִן הָעִבְרִיֹּת וְתֵינִק לָךְ
אֶת־הַיָּלֶד: יג וַתֹּאמֶר־לָהּ בַּת־
פַּרְעֹה לְכִי וַתֵּלֶךְ הָעַלְמָה וַתִּקְרָא
אֶת־אֵם הַיָּלֶד: יד וַתֹּאמֶר לָהּ
בַּת־פַּרְעֹה הֵילִיכִי אֶת־הַיֶּלֶד הַזֶּה
וְהֵינִקִהוּ לִי וַאֲנִי אֶתֵּן אֶת שְׂכָרֵךְ
וַתִּקַּח הָאִשָּׁה הַיֶּלֶד וַתֵּנִיקֵהוּ:
יג וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וַתְּבִאֵהוּ לְבַת־
פַּרְעֹה וַיְהִי־לָהּ לְבֵן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ
מֹשֶׁה וַתֹּאמֶר כִּי מִן־הַמַּיִם מְשִׁיתִהוּ:
יד וַיְהִי בַּיָּמִים הָהֵם וַיִּגְדַּל
מֹשֶׁה וַיֵּצֵא אֶל־אֶחָיו וַיַּרְא בְּסִבְלֹתָם
וַיַּרְא אִישׁ מִצְרִי מַכֶּה אִישׁ עִבְרִי
מאחיו:

ב חסר דחסר בליסנא

ד ב חסר וא מנא

ומנא

שלישי

נַהֲרָא: וְאִיתְעַתַּדַת אֲחָתֵיהּ
מֵרָחִיק לְמִידַּע מַה־יִתְעֲבֵיד לֵיהּ:
וּנְחַתַת בַּת־פַּרְעֹה לְמִיסְחֵי עַל־נַהֲרָא
וְעוּלֵימָתָהָא מְהַלְכָן עַל־כֵּיף נַהֲרָא
וַחֲזַת יַת־תֵּיבוּתָא בְּגוֹ יַעֲרָא
וְאוֹשִׁיטַת יַת־אַמְתָהּ וּנְסִיבַתָּהּ:
וּפְתַחַת וַחֲזַת יַת־רַבְיָא וְהָא־
עוּלֵימָא בָּכִי וְחָסַת עֲלוֹהִי וַאֲמַרַת
מִבְּנֵי יְהוּדָאֵי הוּא דֵּין: וַאֲמַרַת
אֲחָתֵיהּ לְבַת־פַּרְעֹה הַאֵיזִיל
וְאִיקְרֵי לִיךְ אִיתְתָא מֵינִיקְתָּא מִן
יְהוּדָיָתָא וְתוֹנִיק לִיךְ יַת־רַבְיָא:
וַאֲמַרַת־לָהּ בַּת־פַּרְעֹה אִיזִילִי
וַאֲזָלַת עוּלֵמְתָּא וְקָרַת יַת־אִמַּהּ
דְּרַבְיָא: וַאֲמַרַת לָהּ בַּת־פַּרְעֹה
הַא־לִיכִי יַת־רַבְיָא הָדֵין וְאוֹנִקִיהִי
לִי וַאֲנָא אֶתֵּן יַת־אַגְרָךְ וּנְסִיבַת
אִיתְתָא רַבְיָא וְאוֹנִיקַתֵּיהּ:
וּרְבָא רַבְיָא וְאִיתִיתֵיהּ לְבַת־פַּרְעֹה
וַהֲוָה לָהּ לְבַר וּקְרַת שְׁמֵיהּ מֹשֶׁה
וַאֲמַרַת אֲרֵי מִן־מַיָּא שְׁלַחְתֵּיהּ:
וַהֲוָה בְּיוֹמַיָּא הָאִינּוּן וּרְבָא מֹשֶׁה
וּנְפַק לְוָת אַחְוָהִי וַחֲזָא בְּפוּלְחָנְהוֹן
וַחֲזָא גְּבַר מִצְרִי מַחֵי לְגֻבַר־יְהוּדִי
מאחוהי:

• לרחוץ על היאור · כרס המקרא ופרשהו ותרד בת פרעה על היאור לרחוץ בו: על יד
היאור: אבל היאור כמו רחו חלקת יואב על ידי והוא לשון יד ממש שיד האדם כמוכה לו
ורבותי אמרו הולבו לשון מיתה הולכות למות לפי שמחו בה · והכתו מסייענן כי למה לבו
לבתו וכערותיה הולכו: את אמתה · את שפחתה: ורבותי דרשו לשון יד · אבל לפי דקדוק
לשון הקדש היה לו ליבקד אמתה מס דנושה · והם דרשו את אמתה את ידה וכשתרבבה
אמתה אמות הרבה: ותפתח ותראהו · את מי ראתה את הילד זהו פשוטו · ומדרשו
שראתה עמו שביבה: והנה נער בוכה · קולו כנער: מן העבריות · שחזירתו על מצריות
הרבה ליבק ולא יבק לפי שהיה עתיד לדבר עם השביבה: ותלך העלמה · הלכה בזריזות
ועלמות

נַהֲרָא: ותתצב וְאִיתְעַתְּדַת מִרְיָם אַחְתֵּיהּ מֵרָחִיק לְאִיתְחַכְּמָא
מַה יֶהֱעֲבִיד לֵיהּ: ותרד וְגָרֵי מֵימְרָא דַיְיָ צוּלְקָא דְשִׁחְנָא
וְטָרִיב בְּשִׁרָא בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם וְנַחַתַת בְּרַתֵּיהּ דְּפַרְעֹה לְאִתְקַרְרָא
עַל נַהֲרָא וְעוּלֵימָתָהָא אָזְלַן עַל גֵּיף נַהֲרָא וְחָמַת יַת תֵּיבוּתָא בְּגוֹ
גוּמַיָּא וְאוֹשִׁישַׁת יַת גַּרְמִידָא וּנְסִיבַתָּא וּמִן יַד אִיתַסְיַת מִן שִׁיחְנָא
וּמִן טְרִיבָא: ותפתח וּפְתַחַת וְחָמַת יַת רַבְיָא וְהָא טַלְיָא
בָכִי וְחָסַת עָלוֹי וַאֲמַרַת מִן בְּנֵי יְהוּדָאֵי הוּא דֵּין: ותאמר
וַאֲמַרַת אַחְתֵּיהּ לְבַרַת פַּרְעֹה הַאֵיזֵיל וְאִיקְרֵי לִיךְ אִיתָא מֵנִיקְתָא מִן
יְהוּדָיָתָא וְתוֹנִיק לִיךְ יַת רַבְיָא: ותאמר וַאֲמַרַת לַהּ בְּרַת פַּרְעֹה
אֵיזִילִי וַאֲזָלַת טַלְיְתָא וּקְרַת לְאִמֵּיהּ דְּרַבְיָא: ותאמר וַאֲמַרַת לַהּ
בְּרַת פַּרְעֹה אוֹבִילִי יַת רַבְיָא הָדֵין וְאוֹנִיקְתֵּיהּ לִי וַאֲנָא אֶתֵּין יַת
סוּטְרָךְ וּנְסִיבַת אִיתְתָא יַת רַבְיָא וְאוֹנִיקְתֵּיהּ: ויגדל וּרְבָא רַבְיָא
וְאַיְתִיתֵיהּ לְבַרַת פַּרְעֹה וַהֲוָה לַהּ חָבִיב הֵי כְּבִיר וּקְרַת שְׁמֵיהּ מֹשֶׁה
אֲרוּם אֲמַרַת מִן מוֹי דְּנַהֲרָא ירושלמי
שַׁחֵילְתֵּיהּ: ויהי וַהֲוָה בְּיוֹמַיָּא דְלֵיתֵיהּ:
הָאִינוּן וּרְבָא מֹשֶׁה וּנְפַק לְוָת
אָחוֹהִי וַחֲמָא בַּאֲנִיק נַפְשֵׁיהוֹן וּכְסוּגִי פּוּלְחָנְהוֹן וַחֲמָא גְּבַר מִצְרָאִי
מַחֵי גְּבַר יְהוּדָאִי מֵאָחוֹהִי: ויפן

ואסתכל

ושלמות כעלם: הילוכי · כתכלה ולא ידעה מה כתכבא׳ הי שליכי: משיתיהו · שחלתיה
הוא לשון הוכלה בלשון ארמי כמשחל ביביתא יחלבא · ובלשון עברי משיתיהו לשון
הסירותיו כמו לא ימוש לא משו כך חברו מכחש · ואבי אומר שליכו ממחברת מש וימוש
אלא מגזרת משה ולשון הוכלה הוא · וכן ימשכי ממים רבים · שאלו היה ממחברת מש לא
יתכן לומר משיתיהו אלא המישותיהו כאשר יאמר מן קש הקימותי ומן שב השיבותי ומן
בא הביאותי לו משתיהו כמו ומשתי את עון הארץ · אבל משיתי איכו אלא מגזרת תיבה
שפיעל שלה מיוסל בה״א בסוף התיבה · כגון משה בכה עשה נוה מכה כשיבוא לומר בהם
פעלתי תבא ה״ול במקום ה״א כמו עשיתי בכיתי פכיתי נויתי: וגדל משה · והלא כבר
כתב וגדל הילד · אמר רבי יהודה בר׳ אלעזר הראשון לקומה והשני לגדולה שמיהו
פרעה על כיתו: וירא בסבלותם · כתן עיכיו ולבו להיות מכר עליהם: איש מצרי ·
נוגש היה ממונה על שוטרי ישראל והיה מעמילם מקרות הגבר למלאכתם: מכה איש
עברי · מלקהו ורודהו ובעלה של שלומית בת דברי היה וכתן עיביו בה ובלילה העמילו
והוציאו מביתו והוא חזר וכבשם לבית ובא על אשתו: כשבורה שהוא ביום [illegible] האיש
לביתו והרגיש בדבר וכשריאה אותו מצרי שהרגיש בדבר היה מכהו ורודהו כל היום:

מֵאַחָיו: יג וַיִּפֶן כֹּה וָכֹה וַיַּרְא
כִּי־אֵין אִישׁ וַיַּךְ אֶת־הַמִּצְרִי
וַיִּטְמְנֵהוּ בַּחוֹל: יד וַיֵּצֵא בַּיּוֹם
הַשֵּׁנִי וְהִנֵּה שְׁנֵי־אֲנָשִׁים עִבְרִים
נִצִּים וַיֹּאמֶר לָרָשָׁע לָמָּה תַכֶּה רֵעֶךָ:
כל אוריתא מסר ליפר
טו וַיֹּאמֶר מִי שָׂמְךָ לְאִישׁ שַׂר
וְשֹׁפֵט עָלֵינוּ הַלְהָרְגֵנִי אַתָּה אֹמֵר
כַּאֲשֶׁר הָרַגְתָּ אֶת־הַמִּצְרִי וַיִּירָא
מֹשֶׁה וַיֹּאמַר אָכֵן נוֹדַע הַדָּבָר:
טז וַיִּשְׁמַע פַּרְעֹה אֶת־הַדָּבָר
הַזֶּה וַיְבַקֵּשׁ לַהֲרֹג אֶת־מֹשֶׁה וַיִּבְרַח
מֹשֶׁה מִפְּנֵי פַרְעֹה וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ־
מִדְיָן וַיֵּשֶׁב עַל־הַבְּאֵר:
יז וְלִכֹּהֵן מִדְיָן שֶׁבַע בָּנוֹת
וַתָּבֹאנָה וַתִּדְלֶנָה וַתְּמַלֶּאנָה אֶת־
הָרְהָטִים לְהַשְׁקוֹת צֹאן אֲבִיהֶן:
יח וַיָּבֹאוּ הָרֹעִים וַיְגָרְשׁוּם וַיָּקָם
מֹשֶׁה וַיּוֹשִׁיעָן וַיַּשְׁקְ אֶת־צֹאנָם:
יט וַתֹּאמַרְנָה אֶל־רְעוּאֵל אֲבִיהֶן
וַיֹּאמֶר מַדּוּעַ מְהַרְתֶּן בֹּא הַיּוֹם:
יט ד כתיב כן וח׳ ומכוחיכם
יט וַתֹּאמַרְנָה אִישׁ מִצְרִי הִצִּילָנוּ
מִיַּד הָרֹעִים וְגַם דָּלֹה דָלָה לָנוּ
וַיַּשְׁקְ אֶת־הַצֹּאן: כ וַיֹּאמֶר אֶל־
בְּנֹתָיו וְאַיּוֹ לָמָּה זֶּה עֲזַבְתֶּן אֶת־
הָאִישׁ קְרָאן לוֹ וְיֹאכַל לָחֶם:
לין וחיו ה׳ זמים כמתרגמין דמלכים מתנלגלין עכתי ומ׳ ת׳
כא וַיּוֹאֶל מֹשֶׁה לָשֶׁבֶת אֶת־
ל׳ ומנא
ל׳ וספר יוד

האיש

מֵאַחוּהִי: וְאִיתְחֲפִי לְתָא וּלְתָא
וַחֲזָא אֲרֵי לֵית גַּבְרָא וּמְחָא יַת־
מִצְרָאָה וְטַמְרֵיהּ בְּחָלָא: וּנְפַק
בְּיוֹמָא תִנְיָנָא וְהָא תְרֵין גַּבְרִין
יְהוּדָאִין נַצָּן וַאֲמַר לְחַיָּבָא לְמָה
אַת מְחֵי לְחַבְרָךְ: וַאֲמַר מַן
שַׁוְיָךְ לְגֻבַר רַב וְדַיָּן עָלָנָא
הַלְמִקְטְלִי אַת אָמַר כְּמָא דְקַטְלְתָּא
יַת מִצְרָאָה וּדְחֵיל מֹשֶׁה וַאֲמַר
בְּקוּשְׁטָא אִתְיְדַע פִּתְגָמָא: וּשְׁמַע
פַּרְעֹה יַת פִּתְגָמָא הָדֵין וּבְעָא
לְמִקְטַל יַת מֹשֶׁה וְעָרַק מֹשֶׁה מִן
קֳדָם פַּרְעֹה וִיתֵיב בְּאַרְעָא דְמִדְיָן
וִיתֵיב עַל בֵּירָא: וּלְרַבָּא דְמִדְיָן
שְׁבַע בְּנָן וְאִתְאָתָה וּדְלָאָה וּמְלָאָה
יַת רְהָטַיָּא לְאַשְׁקָאָה עָנָא
דַאֲבוּהֶן: וְאַתּוֹ רָעַיָּא וּטְרָדוּנִין
וְקָם מֹשֶׁה וּפְרָקִינִין וְאַשְׁקִי יַת עָנְהֶן:
וַאֲתָאָה לְוַת רְעוּאֵל אֲבוּהֶן וַאֲמַר
מָה דֵין אוֹחֵיתֶן לְמֵיתֵי יוֹמָא דֵין:
וַאֲמַרָא גַּבְרָא מִצְרָאָה שֵׁיזְבָנָא מִיַּד
דְּרָעַיָּא וְאַף מִדְּלָא דְלָא לָנָא
וְאַשְׁקִי יַת עָנָא: וַאֲמַר לְבְנָתֵיהּ
וְאַן הוּא לְמָה דֵין שְׁבַקְתֵּין יַת
גַּבְרָא קְרֵן לֵיהּ וְיֵכוּל לַחְמָא:
וְצַבִּי מֹשֶׁה לְמִתַּב עִם גַּבְרָא וִיהַב
יַת

יב ויפן כה וכה. ראה מה עשה לו בבית ומה עשה לו בשדה. ולפי פשוטו כמשמעו: וירא
יג כי אין איש. עתיד לבאת ומכו שיתגייר: שכי אכשיס עברים. דתן ואבירם הם שהותירו
מן המן: כנים. מריבים: למה תכה. אף על פי שלא הכהו כאדם רשע בהרמת יד:
רעך. רשע כמותך: מי שמך לאיש. והכה עודך כעד: הלהרגני אתה אומר. מכאן
אמו לעדים שהרגו בשם המפורש: וירא משה. כפשוטו ומדרשו דאג לו על שראה בישר
רשעים דלעורין קשה מעתה שמא איכם ראויין ליגאל: אכן נודע הדבר. כמשמעו.

ומדרשו

וְאִיסְתַּכַּל מֹשֶׁה בְּחָכְמַת דַּעֲתֵיהּ וְאִיסְתַּכַּל מֹשֶׁה בְּרוּחַ קוּדְשָׁא
וְאִיתְבּוֹנַן בְּכָל דַּר וְדַר וְהָא לָא בִּתְרֵין עוֹלַיְמַיָּא וְהָא לֵית גִּיּוֹר
קָאִים מִן הַהוּא מִצְרָאֵי גְּבַר גִּיּוֹר עָתִיד לְמִיקוּם מֵהַהוּא מִצְרָאֵי
וְלָא דְעָבִיד תְּתוּבָא מִן בְּנֵי בְּנוֹי וּקְטַל יַתְמִצְרָאֵי וּטְמַן יַתֵּיהּ בְּחָלָא:
עַד עַלְמָא וּמְחָא יַת מִצְרָאֵי
וְטַמְרֵיהּ בְּחָלָא: ויצא וּנְפַק בְּיוֹמָא תִּנְיָינָא וְאוּדִיק וְהָא דָתָן וַאֲבִירָם
צוּבְרִין יְהוּדָאִין נָצָן וְכַד חָמָא דִּי זְקַף דָּתָן יְדֵיהּ עַל אֲבִירָם לְמִיסְחֵיהּ
אָמַר לֵיהּ לְמָא אַנְתְּ מָחֵי לְחַבְרָךְ: ויאמר וְאָמַר לֵיהּ דָּתָן מַאן הוּא
דְּמַנִּי יָתָךְ לְגַבְרָא רַב וְדַיָּין עַלְנָא הֲלָא לְמִקְטְלִי אַנְתְּ אָמַר כְּמָה דְקַטַלְתְּ
יַת מִצְרָאֵי וּדְחֵיל מֹשֶׁה וְאָמַר בְּקוּשְׁטָא אִתְפְּרְסַם פִּתְגָמָא: וישמע
וְשָׁמַע פַּרְעֹה יַת פִּתְגָמָא הָדֵין וּבְעָא לְמִקְטוֹל יַת מֹשֶׁה וְעָרַק מֹשֶׁה מִן
קֳדָם פַּרְעֹה וִיתֵיב בְּאַרְעָא דְמִדְיָן וִיתֵיב עַל וּבִירָא: ולכהן ולְאוֹנִיס
דְמִדְיָן שְׁבַע בְּנָתָא וְאִתּוֹ וּתְלָאָה וּמְלָאָה וַת מוּרְבְּיוּאתָא לְאַשְׁקָאָה יַת
עָנָא דַאֲבוּהֶן: ויבאו וְאָתוּן רַעְיָא וּטְרָדוּנִין וְקָם מֹשֶׁה בְּכַח
גְּבוּרְתֵּיהּ וּפְרָקִינִין וְאַשְׁקִי יַת עָנְהֵין: ותבאן וַאֲתָאָה לְוַת רְעוּאֵל
אֲבוּהָ דַאֲבוּהוֹן וַאֲמַרְמָה דֵּין אוֹחִיתוּן לְמֵיתֵי יוֹמָא דֵין: ותאמרן
וַאֲמַרָא גַּבְרָא מִצְרָאֵי שֵׁיזְבָנָא מִן יְדָא דְרַעְיָא וּלְחוֹד מְדוֹל חַד דְּלָה לַן
וְאַשְׁקִי יַת עָנָא: ויאמר וַאֲמַר לְבְנָתֵיהּ דְּבְרֵיהּ וְהָאן הוּא לְמָא דְנָן
שֶׁבַקְתִּין יַת גַּבְרָא קְרֵין לֵיהּ וְיֵיכוֹל לַחְמָא: ויואל וְכַד חַבִּים רְעוּאֵל
דְעָרַק מֹשֶׁה מִן קֳדָם פַּרְעֹה טְלַק יָתֵיהּ לְגוֹבָא וַהֲוַת צִפֹּרָה בְּרַתֵּיהּ דְּבְרֵיהּ
מְפַרְנְסָא יָתֵיהּ בְּסִיחְרָא בְּזִמַּן עִישַׁרְתֵּי שְׁנִין וּלְסוֹף עִישַׁרְתֵּי שְׁנִין אַפְּקֵיהּ
מִן גּוֹבָא וְעָל מֹשֶׁה בְּגוֹ גִינוּנֵיתָא דְרַעְוּאֵל וַהֲוָה מוֹדֵי וּמְצַלֵּי קֳדָם יְיָ
דְעָבַד עִמֵּיהּ נִיסִין וּגְבוּרָן וְאִיסְתְּכִי יַת חוּטְרָא דְאִיתְבְּרִיאַת בֵּינֵי שִׁמְשָׁתָא
וְחַקְיָין וּמְפָרַשׁ עֲלָהּ שְׁמָא רַבָּא וְיַקִּירָא דְבֵיהּ עָתִיד לְמֶעְבַּד יַת תִּימְהַיָּא
במצרים

ומדרשו כולם לי הדבר שהייתי תמה עליו מה חטאו ישראל מכל שבטים לומות להיות
כרדים בעבודת פרך · אבל רואה אני שהם ראויים לכך: וישמע פרעה · הם הלשינו פו
עליו: ויבקש להרוג את משה: מסרו לקוסטיכר להרגו ולא שלטה בו החרב הזא שאמר
משה ויצילני מחרב פרעה: וישב על הבאר · למד מיעקב שכדוגג לו זונו מן הבאר:
ולכהן מדין · רב שבהן ופירש לו מעל״ה וכידוהו מאכלם: את הרהטים · את בריכות יו
מרוצות המים העשויות בארץ: וינרשום · מפני הכבוד: למה זה עזבתן · הכיר בו יז כ
שהוא מזרעו של יעקב שתמיד עולים לקראתו: ויאכל לחם · שמא ישא אחת מהם · כדי
בי אם הלחם אשר הוא אוכל: ויואל · כתרגומו · ודומה לו הואל כא ולין · הואלתי כא
לדבר ·

ר׳ מאיר

הָאִישׁ וַיִּתֶּן אֶת־צִפֹּרָה בִּתּוֹ לְמֹשֶׁה׃ כב וַתֵּלֶד בֵּן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ גֵּרְשֹׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נָכְרִיָּה׃ כג וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיֵּאָנְחוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מִן־הָעֲבֹדָה וַיִּזְעָקוּ וַתַּעַל שַׁוְעָתָם אֶל־הָאֱלֹהִים מִן־הָעֲבֹדָה׃ כד וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת־נַאֲקָתָם וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־בְּרִיתוֹ אֶת־אַבְרָהָם אֶת־יִצְחָק וְאֶת־יַעֲקֹב׃ כה וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּדַע אֱלֹהִים׃ ס

רביעי ג

ומשה היה רעה את־צאן יִתְרוֹ חֹתְנוֹ כֹּהֵן מִדְיָן וַיְנַהֵג אֶת־הַצֹּאן אַחַר הַמִּדְבָּר וַיָּבֹא אֶל־הַר הָאֱלֹהִים חֹרֵבָה׃ ב וַיֵּרָא מַלְאַךְ יְהוָה אֵלָיו בְּלַבַּת־אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסְּנֶה וַיַּרְא וְהִנֵּה הַסְּנֶה בֹּעֵר בָּאֵשׁ וְהַסְּנֶה אֵינֶנּוּ אֻכָּל׃ ג וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אָסֻרָה־נָּא וְאֶרְאֶה אֶת־הַמַּרְאֶה הַגָּדֹל הַזֶּה מַדּוּעַ לֹא יִבְעַר הַסְّנֶה׃ ד וַיַּרְא יְהוָה כִּי סָר לִרְאוֹת וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱלֹהִים מִתּוֹךְ הַסְּנֶה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי׃ ס וַיֹּאמֶר אַל־תִּקְרַב הֲלֹם שַׁל־נְעָלֶיךָ מֵעַל רַגְלֶיךָ כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עוֹמֵד עָלָיו אַדְמַת־קֹדֶשׁ הוּא׃ ויאמר עלוהי אתר־קדיש הוא׃ ואמר אנא

ל׳ וחס ומלעי

ל׳ וחסר

ל׳ ומלא

ל׳ וחסר

כמפולתא דרסכי כנ׳ סמכן פסק טעמ׳ נס כה׳ ה׳ כר מן מסה כנין דק־מא׳ ונתרחה טלו׳ ירמסכיל יכין וידוס׃

ירת־צפורה ברתיה למשה׃ ויליד בר וקרא ית־שמיה גרשם ארי אמר דיר הויתי בארע נוכראה׃ והוה ביומיא סגיאיא דהאינון ומית מלכא דמצרים ואיתנחו בני־ישראל מן־פולחנא דהורה־קשי־עליהון וזעיקו וסליקת קבילתהון לקדם ייי מן־פולחנא׃ ושמיע קדם־ייי ית־קבילתהון ודכיר ייי ית־קיימיה דעם־אברהם דעם־יצחק ודעם־יעקב׃ וגלי קדם־ייי שעבודא דבני־ישראל ואמר־במימריה למפרקהון ייי׃ ומשה הוה רעי ית־ענא דיתרו חמוהי רבא דמדין ודבר ית־ענא לאתר־שפר־רעיא למדברא ואתא לטורא דאיתגלי עלוהי יקרא דיי לחורב׃ ואיתגלי מלאכא דיי ליה בשלהובית־אשתא מגו אסנא וחזא והא אסנא בעיר באשתא ואסנא ליתוהי מתאכיל׃ ואמר משה איתפני כען ואחזי ית־חיזונא רבא הדין מה־דין לא מתוקד אסנא׃ וחזא ייי ארי איתפני למחזי וקרא ליה ייי מגו אסנא ואמר משה משה ואמר הא אנא׃ ואמר לא־תקרב הלכא שרי־סינך מעל ריגלך ארי אתרא דאת קאים

אנא

כג לדבר׃ ומדרשו לשון אלה כשבע לו שלא יצוה ממדין כי אם ברשותו׃ ויאמר מלך מצרים׃

כד כגטרע והיה שוחט תינוקות ישראל ורוחץ בדמם׃ כאקתם׃ נעקתם׃ וכן משיר מתים

כה יכאקו׃ את בריתו את אברהם׃ עם אברהם׃ וידע אלהים׃ כתן עליהם לב ולא

העלים

בְּמִצְרַיִם וּבְיָהּ עָתִיד לְמִיבְזַע יַת יַמָּא דְסוּף וּלְהַנְפָּקָא מוּי מִן כֵּיפָא וַהֲוָה
דָּעֵיץ בְּגוֹ גִינוֹנִיתָא וּמִן יַד אוֹשִׁיט יְדֵיהּ וְנַסְבֵיהּ הָא בְּכֵין צָבֵי מֹשֶׁה לְמֵיתַב
עִם גַּבְרָא וִיהַב יַת צִפֹּרָה בְּרַת בְּרַתֵּיהּ לְמֹשֶׁה: ותלד וִילִידַת בְּרִי
דְּכַר וּקְרָא שְׁמֵיהּ גֵּרְשׁוֹם אֲרוּם אָמַר דַּיָּר הֲוֵיתִי בְּאַרְעָא נוּכְרָיָא דְּלָא
דִידִי: ויהי וַהֲוָה בְּיוֹמַיָּא סַגִּיאַיָּא הָאִינוּן וְאִיתְבַּתַּשׁ מַלְכָּא
דְּמִצְרַיִם וּפְקִיד לְקַטְלָא בּוּכְרָיָא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּגִין לְמִיסְחֵי בְּאַדְמֵיהוֹן
וְאִתְאַנְחוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן פּוּלְחָנָא דַּהֲוָה קָשְׁיָא עֲלֵיהוֹן וּזְעִיקוּ וּסְלִיקַת
קְבִילְתֵּיהוֹן לְשֻׁמֵּי מְרוֹמָא דַּיְיָ וְאַמַּר בְּמֵימְרֵיהּ לְמִפְרוֹקִינוּן מִן פּוּלְחָנָא:
וישמע וְשָׁמִיעַ קָדָם יְיָ קְבִילְתֵּהוֹן וּדְכִיר קָדָם יְיָ יַת קְיָימֵיהּ דְּקַיֵּים עִם
אַבְרָהָם וְעִם יִצְחָק וְעִם יַעֲקֹב: וירא וְחַמָא יְיָ צַעַר שִׁעְבּוּדְהוֹן דְּבְנֵי
יִשְׂרָאֵל וּגְלֵי קָדְמוֹי יַת תְּיוּבְתָא דְּעָבְדוּ בְּטוּמְרָא דְּלָא יָדְעוּ אֵינַשׁ
בְּחַבְרֵיהּ: ומשה וּמֹשֶׁה הֲוָה רָעֵי יַת עָנָא דְּיִתְרוֹ חָמוֹי רַבָּא דְּמִדְיָן
וּדְבַר יַת עָנָא לְאַתַר שְׁפַר רַעְיָא דְּאַחוֹרֵי מַדְבְּרָא וְאָתָא לְטַוּרָא דְּאִתְגְּלִי
עָלוֹי יְקָרָא דַּיְיָ לְחוֹרֵב: וירא
וְאִתְגְּלִי זְגוּגָאל מַלְאָכָא דַּיְיָ לֵיהּ
בְּלַהֲבֵי אֵישָׁתָא מִגּוֹ סְנִיָא וְחַמָא
וְהָא סְנִיָא מַשְׁרִיב בְּאֵישָׁתָא וְסְנִיָא
לֵית הוּא יַקִּיד וּמִתְאָכֵיל בְּנוּרָא:
ויאמר וַאֲמַר מֹשֶׁה אֵיתְפְּנִי כְּדוּן
וְאֵיחְמֵי יַת חֲזָוְוָנָא רַבָּא הָדֵין מַדְּיָן
לָא שְׁרִיב סְנִיָא: וירא וּגְלֵי
קָדָם יְיָ אֲרוּם אִיתְפְּנִי לְמֵיחְמֵי
וְקָרָא לֵיהּ יְיָ מִגּוֹ סְנִיָא וַאֲמַר מֹשֶׁה
מֹשֶׁה וַאֲמַר הָאֵנָא: ויאמר
וַאֲמַר לָא תְקָרֵב הַלְכָא שְׁלוֹף סֵינָךְ
מֵעַל רִיגְלָךְ אֲרוּם אַתְרָא דְּאַנְתְּ
קָאֵים עָלוֹי אַתַר קַדִּישׁ הוּא וְעָלוֹי אַנְתְּ עָתִיד לְקַבְּלָא אוֹרַיְיתָא לְמַלְפָּא

ירושלמי

וְחַמָא וְהָא סְנִיָא בָּעִיר בְּאֶשָׁא
וְסְנִיָא מִתְשַׁיֵּב וְלָא יָקִיד:

ירושלמי

וְאֵיחֲזִי יַת חֲזוֹזָא רַבָּא הָדֵין מִן
בְּגַלַל מָה סְנִיָא מִתְשַׁיֵּב וְלָא יָקִיר:

ירושלמי

שְׁלוֹף סַנְדְּלָךְ:

יתה

העלים עיניו: לאחר המדבר · להתרחק מן הגזל שלא ירעו בשדות אחרים: אל הר א
האלהים · על שם העתיד: בלבת אש · בשלהבת אש לבו של אש כמו לב השמים לב ב
השה · ושל תתמה על התיו יש לבו כיוצ בו מה אמולה לבתך: מתוך הסנה · ולא אילן אחר
משום עמו אחכי בגרה: אכל · כאכל כמו לא עבד בה אשר לקח משם: אמורה נא · מכאן ג
להתקרב שם: של · שלוף והוצא · כמו וכשל הברזל · כי ישל זיתך: אדמת קדש הוא · ד
המקום:

ו וַיֹּאמֶר אָנֹכִי אֱלֹהֵי אָבִיךָ אֱלֹהֵי
אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וֵאלֹהֵי יַעֲקֹב
וַיַּסְתֵּר מֹשֶׁה פָּנָיו כִּי יָרֵא מֵהַבִּיט
אֶל־הָאֱלֹהִים: ז וַיֹּאמֶר יְהוָה
רָאֹה רָאִיתִי אֶת־עֳנִי עַמִּי אֲשֶׁר
בְּמִצְרָיִם וְאֶת־צַעֲקָתָם שָׁמַעְתִּי מִפְּנֵי
נֹגְשָׂיו כִּי יָדַעְתִּי אֶת־מַכְאֹבָיו:
ח וָאֵרֶד לְהַצִּילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם
וּלְהַעֲלֹתוֹ מִן־הָאָרֶץ הַהִוא אֶל־
אֶרֶץ טוֹבָה וּרְחָבָה אֶל־אֶרֶץ זָבַת
חָלָב וּדְבָשׁ אֶל־מְקוֹם הַכְּנַעֲנִי
וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי
וְהַיְבוּסִי: ט וְעַתָּה הִנֵּה צַעֲקַת
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בָּאָה אֵלָי וְגַם רָאִיתִי
אֶת־הַלַּחַץ אֲשֶׁר מִצְרַיִם לֹחֲצִים
אֹתָם: י וְעַתָּה לְכָה וְאֶשְׁלָחֲךָ
אֶל־פַּרְעֹה וְהוֹצֵא אֶת־עַמִּי בְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם: יא וַיֹּאמֶר
מֹשֶׁה אֶל־הָאֱלֹהִים מִי אָנֹכִי כִּי אֵלֵךְ
אֶל־פַּרְעֹה וְכִי אוֹצִיא אֶת־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם: יב וַיֹּאמֶר כִּי־
אֶהְיֶה עִמָּךְ וְזֶה־לְּךָ הָאוֹת כִּי אָנֹכִי
שְׁלַחְתִּיךָ בְּהוֹצִיאֲךָ אֶת־הָעָם
מִמִּצְרַיִם תַּעַבְדוּן אֶת־הָאֱלֹהִים עַל
הָהָר הַזֶּה: יג וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־
הָאֱלֹהִים הִנֵּה אָנֹכִי בָא אֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתִּי לָהֶם אֱלֹהֵי
אֲבוֹתֵיכֶם שְׁלָחַנִי אֲלֵיכֶם וְאָמְרוּ־לִי
מַה־שְּׁמוֹ מָה אֹמַר אֲלֵהֶם:
יד וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־מֹשֶׁה

אֲנָא אֱלָהָא דְּאָבוּךְ אֱלָהָא
דְּאַבְרָהָם אֱלָהָא דְּיִצְחָק וֵאלָהָא
דְּיַעֲקֹב וּכְבִשְׁנוּן מִשְׁרֵי לְאַפּוּהִי
אֲרֵי דַחִיל מִלְּאִסְתַּכָּלָא בְּצִיתִי
יְקָרָא דְיְיָ: וַאֲמַר יְיָ מְגַלֵּא גְלִי
קָדָמַי יַת־שִׁעְבּוּד עַמִּי דְּבְמִצְרַיִם
וְיַת־קְבִלַת הָוֹן שְׁמִיעַ־קָדָמַי מִן־
קָדָם מַפְלְחֵיהוֹן אֲרֵי גְלֵי־קָדָמַי יַת־
כְּיֵבֵיהוֹן: וְאִיתְגְּלֵיתִי לְשֵׁזָבוּתְהוֹן
מִידָא דְמִצְרָאֵי וּלְאַסָּקוּתְהוֹן מִן־
אַרְעָא הַהִיא לְאַרְעָא טָבָא וּפְתֵיאָ
לְאַרְעָא עֲבִדָא חֲלַב וּדְבַשׁ לַאֲתַר
כְּנַעֲנָאֵי וְחִיתָאֵי וְאֱמוֹרָאֵי וּפְרִזָאֵי
וְחִיוָאֵי וְיבוּסָאֵי: וּכְעַן הָא קְבִילַת
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל עָלַת לְקָדָמַי וְאַף־גְּלֵי
קָדָמַי יַת־דּוּחֲקָא דְּמִצְרָאֵי דְּחָקִין
לְהוֹן: וּכְעַן אֵיתָא וְאֶשְׁלְחִנָךְ
לְוַת־פַּרְעֹה וְאַפֵּיק יַת־עַמִּי בְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם: וַאֲמַר מֹשֶׁה
קָדָם־יְיָ מַן אֲנָא אֲרֵי אֵיזֵיל לְוַת־
פַּרְעֹה וַאֲרֵי אַפֵּיק יַת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
מִמִּצְרָיִם: וַאֲמַר אֲרֵי־יְהֵי־מֵימְרִי
בְּסַעְדָךְ וְדֵין־לָךְ אָתָא אֲרֵי אֲנָא
שְׁלַחְתָּךְ בְּאַפְקוּתָךְ יַת־עַמָּא
מִמִּצְרַיִם תִּפְלְחוּן קֳדָם־יְיָ עַל טוּרָא
הָדֵין: וַאֲמַר מֹשֶׁה קֳדָם־יְיָ הָא
אֲנָא אָתֵי לְוַת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵמַר
לְהוֹן אֱלָהָא דַאֲבָהָתְכוֹן שְׁלְחַנִי
לְוָתְכוֹן וַיְמַרוּן־לִי מַן־שְׁמֵיהּ מָה
אֵימַר לְהוֹן: וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה

ד כ כתי׳ רלה
וכ רלוה

ל׳ פחמר

כתמפוס מ׳

ל מלא

כ מלא
ל ומלא

ל מלא דמלא
כפורה
ר פסיקי
דלית בהון
קב עם

אהיה אהיה

ג המקום: ועתה לכה ואשלחך אל פרעה. ואם תאמר מה תועיל והוצא את עמי

יתה לבני ישראל: ויאמר ואמר אנא הוא אלקיה דאבוך אלקיה
דאברהם אלקיה דיצחק ואלקיה דיעקב וכבשינון משה לאנפוי ארום
דיה דחיל מלמסתכי בצית איקר שכינתא דיי: ויאמר ואמר
מיגלא גלי קדמי ית סיגוף עמי דבמצרים וית קבילתיהון שמיע קדמיי
מן קדם משעבדיהון ארום גלי קדמי ביביהון: וארד ואיתגליתי
אמא דין עלך בגין דבמימרי לשיזבותהון מן ידא דמצראי ולאסקותהון
מן ארעא ההיא מסאבתא לארע טבתא ופתיא בתחומין לארע עבדא
חלב ודבש לאתר דדיירי תמן כנענאי וחיתאי ואמוראי ופריזאי וחיוואי
ויבוסאי: ועתה וכדון האה קבילת בני ישראל סליקת לקדמיי
ולחוד גלי קדמיי ית דוחקא דמצראי דחקין יתהון: ועתה וכדון
איתא ואשדרינך לות פרעה ואפיק ית עמי בני ישראל ממצרים:
ויאמר ואמר משה קדם יי מאן אנא ארום אזיל לות פרעה
וארום אפיק ית בני ישראל ממצרים: ויאמר ואמר ארום יהי מימרי
בסעדך ודין לך סימנא דאנא שדרתך בהנפקותך ית עמא ממצרים
תפלחון קדם יי דתקבלון ית אוריתי על טורא הדין: ויאמר ואמר
משה קדם יי הא אנא אזיל לות בני ישראל ואימר להון יי אלקא
דאבהתכון שדרני לוותכון וימרון
לי מה שמיה מה אימר להון:
ויאמר ואמר יי למשה דין
דאמר

ירושלמי

ואמר מימריה דיי למשה דין דאמר
לעלמא

עמי יושיבו דרכיך ותוכיחם: מי אנכי מה אני חשוב לדבר עם המלכים: וכי אוציא
את בני ישראל. ואף אם חשוב אני מה זכו ישראל שיעשה להם כם ואוציאם ממצרים:
ויאמר כי אהיה עמך. השיבו על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון. שאמרת מי אנכי כי
אלך אל פרעה לא שלך היא כי אם משלי כי אהיה עמך וזה המראה אשר ראית בסנה לך
האות כי אנכי שלחתיך וכדאי אני להגיל כאשר ראית הסנה עושה שליחותי ואינו אוכל
כך תלך בשליחותי ואינך כזוק. ששאלת מה זכות יש לישראל שיצאו ממצרים דבר גדול
יש לי על הונאה זו שהרי עתידים לקבל התורה על ההר הזה לסוף שלשה חדשים. לא
כי אהיה עמך וזה שתצליח בשליחותך לך האות על הבטחה אחרת שכי מבטיחך
שכשתוציאם ממצרי תעבדון אותי על ההר הזה שתקבלו תורה עליו והיא הזכות העומד
לישראל. ודומה לשון זה מוציאו בישעיה וזה לך האות אכול השנה בפיח וגומר מפלת
בכתריב תהיה לך אות על הבטחה אחרת שאדנכם הריבה מפירות ואני אברך הפפיחי:

אהיה אשר אהיה ויאמר כה תאמר
לבני ישראל אהיה שלחני אליכם:
טו ויאמר עוד אלהים אל משה
כה תאמר אל בני ישראל יהוה
אלהי אבתיכם אלהי אברהם אלהי
יצחק ואלהי יעקב שלחני אליכם
זה שמי לעלם וזה זכרי לדר דר:
טז לך ואספת את זקני ישראל
ואמרת אלהם יהוה אלהי
אבתיכם נראה אלי אלהי אברהם
יצחק ויעקב לאמר פקד פקדתי
אתכם ואת העשוי לכם במצרים:
יז ואמר אעלה אתכם מעני
מצרים אל ארץ הכנעני והחתי
והאמרי והפרזי והחוי והיבוסי
אל ארץ זבת חלב ודבש:
יח ושמעו לקולך ובאת אתה
וזקני ישראל אל מלך מצרים
ואמרתם אליו יהוה אלהי העברים
נקרה עלינו ועתה נלכה נא דרך
שלשת ימים במדבר ונזבחה ליהוה
אלהינו: יט ואני ידעתי כי לא
יתן אתכם מלך מצרים להלך ולא
ביד חזקה: כ ושלחתי את ידי
והכיתי את מצרים בכל נפלאתי
אשר אעשה בקרבו ואחרי כן
ישלח אתכם: כא ונתתי את
חן העם הזה בעיני מצרים והיה כי
תלכון לא תלכו ריקם:

ג פעמי ככנד
ג חכות אהיה
עולה כח"וכן
ד"פי תיכות
מהנ"אכו' וכן
ר תחלת ממס
מותפי תורה
רמו כזכו' אז
בגאלו:
חמשי

כ כמס' ומ"מלא
ו כחעם תיו
ל מלא כנ'
ירין

כון עקומ"רמו
לפמט' מכו':
ד ופסר
ג"פס"ו כ"ו"פ'
אפר אעשה
בקרבו. אפר
בניסתרי דנך
עדם כאחב
בקרבו היו
רשומא דמכות

ואהיה אשר אהיה ואמר כדנן
תימר לבני ישראל אהיה שלחני
לותכון: ואמר עוד יי למשה
כדנן תימר לבני ישראל יי אלהיה
דאבהתכון אלהיה דאברהם
אלהיה דיצחק ואלהיה דיעקב
שלחני לותכון דין שמי לעלם ודין
דוכרני לכל דר ודר: איזיל
ותיכנוש ית סבי ישראל ותימר
להון יי אלהיה דאבהתכון איתגלי
לי אלהיה דאברהם יצחק ויעקב
למימר מידבר דכירנא יתכון וית
דאיתעבד לכון במצרים: ואמרית
אסיק יתכון משיעבוד מצראי
לארע כנענאי וחיתאי ואמוראי
ופריזאי וחיואי ויבוסאי לארע
עבדא חלב ודבש: ויקבלון מינך
ותיתי את וסבי ישראל לות מלכא
דמצרים ותימרון ליה יי אלהא
דיהודאי איתקרי עלנא וכען ניזיל
כען מהלך תלתא יומין במדברא
ונדבח קדם יי אלהנא: וקדמי
גלי ארי לא ישבוק יתכון מלכא
דמצראי למיזל ולא מן קדם
דחיליה תקיף: ואשלח ית
מחת גבורתי ואמחי ית מצראי
בכל פרשתי די אעביד בינוהון
ובתר כן ישלח יתכון: ואתן ית
עמא הדין לרחמין בעיני מצראי
ויהי ארי תהכון לא תהכון ריקנין:

דְּאָמַר וַהֲוָה עַלְמָא אָמַר וַהֲוָה לְעַלְמָא חַיֵּי וַהֲוֵי וְעָתִיד לְמֵימַר
כּוּלָּא וְאָמַר כְּדֵנָא תֵּימַר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵיהּ חַיֵּי וַחֲוֵי וְאָמַר כְּדֵין תֵּימַר
אֲנָא הוּא דְּהַוֵינָא וְעָתִיד לְמֵיהֲוֵי לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל אֶהְיֶה שְׁלָחַנִי אֲלֵיכֶם:
שַׁדְרַנִי לְוָתְכוֹן: ויאמר וְאָמַר
תּוּב יְיָ לְמֹשֶׁה כְּדֵנָן תֵּימַר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֱלָקָא דְּאַבְהָתְכוֹן אֱלָקֵיהּ
דְּאַבְרָהָם אֱלָקֵיהּ דְּיִצְחָק וֶאֱלָקֵיהּ דְּיַעֲקֹב שַׁדְרַנִי לְוָתְכוֹן דֵּין הוּא שְׁמִי
לְעָלַם וּדְדִין דּוּכְרָנִי לְכָל דָּר וָדָר: לך אֵיזִיל וְתִכְנוֹשׁ יַת סָבֵי יִשְׂרָאֵל
וְתֵימַר לְהוֹן יְיָ אֱלָקָא דְּאַבְהָתְכוֹן אִתְגְּלִי לִי אֱלָקֵיהּ דְּאַבְרָהָם יִצְחָק
וְיַעֲקֹב לְמֵימַר מִדְּכַר דְּפַקִּירְנָא יַתְכוֹן וַיַת עוֹלְבָּנָא דְּאִתְעֲבִיד לְכוֹן
בְּמִצְרַיִם: ואמר וְאָמַרְתִּי בְּמִימְרִי אַסִּיק יַתְכוֹן מִסִּיגּוּף מִצְרָאֵי
לְאַרְעָא כְּנַעֲנָאֵי וְחִיתָאֵי וְאֱמוֹרָאֵי וּפְרִיזָאֵי וְחִיוָאֵי וִיבוּסָאֵי לְאַרְעָא עֲבִדָא
חֲלַב וּדְבַשׁ: ושמעו וְיַקְבְּלוּן מִינָךְ וְתֵיעוֹל אַתְּ וְסָבֵי יִשְׂרָאֵל לְוַת
מַלְכָּא דְּמִצְרַיִם וְתֵימְרוּן לֵיהּ יְיָ אֱלָקָא דְּיַהוּדָאֵי אִתְקְרֵי עָלָנָא וּכְדוּן נֵזִיל
כְּדוּן מַהְלַךְ תְּלָתָא יוֹמִין בְּמַדְבְּרָא וּנְדַבַּח קֳדָם יְיָ אֱלָקָנָא: ואני וַאֲנָא
קַדְמֵי גַּלֵּי אֲרוּם לָא יִשְׁבּוֹק יַתְכוֹן מַלְכָּא דְּמִצְרַיִם לְמֵיזַל וְלָא מִן דְּחֵילֵיהּ
תַּקִּיף אֱלָהֵן בְּגִין דְּבִמְימְרִי לְאוֹכְחוּתֵיהּ בְּמַכְּתְּשִׁין בִּישִׁין: ושלחתי
וְתִתְעַכְּבוּן תַּמָּן עַד דְּאֵישַׁדַּר יַת מַחַת גְּבוּרְתִּי וְאֵימְחֵי יַת מִצְרָאֵי בְּכָל
פֻּרְישְׁוָתִי דְּאֶעְבַּד בֵּינֵיהוֹן וּמִבָּתַר כֵּן יְפַטּוּר יַתְכוֹן: ונתתי וְאֵיתֵן
יַת עַמָּא הָדֵין לְרַחֲמִין בְּעֵינֵי מִצְרָאֵי וִיהֵי אֲרוּם תֵּהָכוּן מִן תַּמָּן פְּרִיקִין
לָא תֵּהָכוּן רֵיקָנִין: ושאלה ותשאל

לפמו רבוכו של עולם מה לכי מזכיר להם ברל לחלת לויס בברה זו · לחר לו יפה לחרת
כה תחר ונו׳: זה שמי לעלם · חסר ו״ו לומר העלימהו שלח יקרח ככתבו: וזה זכרי · סו
לדור היולך כקרח וכן דוד הוח לחר ה׳ שמך לעולם ה׳ זכרך לדור ודור: לת זקני יז
ישרלל · מיוחלים ליסיבה · ולח תחר זקנים סתם היולך לפסר לו לחמוף זקנים של
ששים רבוח: ושמעו לקולך · מכיון שתחר להם לשון זה ישמעו לקולך שכבר סימן זה יח
מסור בולם מיעקב ומיוסף שבלשון זה הם כגלולים · יעקב לחר להם ולחלדים פקד יפקד
לתכם · ויוסף לחר להם פקד יפקד לחלדים לתכם: פקדה עליכו · לשון מקרה · וכן ויקר
לחלדים · ולכבי לקרה כה · לחח כקרה מלתו הלוס: לח יתן לתכם מלך מצרים להלוך · יט
לחם לין לכי מרלה לו ידי החזקה כלו׳ כל עוד שלין לכי מודיעו ידי החזקה לח יתן לתכם
להלוך: לח יתן · לח ישבוק · כמו על כן לח כתיך · לח כתבו לחלקים להרע עמדי · וכלן
לשון כתיבה הם · וים ולח ביד חזקה ולח בשביל שידו חזקה כי מלו לשלח לת ידי והכתי
לת מצרים וגומ׳ ומתרגמין לותו ולח מן קדם דחיליה תקיף · משמו של רבי יעקב ברבי

כב ושאלה אשה משכנתה
ומגרת ביתה כלי־כסף וכלי זהב
ונצלתם כ״ג ושמלת ושמתם על־בניכם ועל־
כמנולה טחין בנתיכם ונצלתם את־מצרים:
כה דגים
ד ד ויען משה ויאמר והן לא־
יאמינו לי ולא ישמעו בקלי כי
יאמרו לא־נראה אליך יהוה:
מה זס ק׳ ה ויאמר אליו יהוה מזה בידך
מוס מ׳ וס פי׳ ויאמר מטה: ו ויאמר השליכהו
מ׳ טכס יהיו ה פירוש יכ׳ ארצה וישלכהו ארצה ויהי לנחש
שכסיס בירן וינס משה מפניו: ז ויאמר
יהוה אל־משה שלח ידך ואחז
בזנבו וישלח ידו ויחזק בו ויהי
למטה בכפו: ח למען יאמינו
כי־נראה אליך יהוה אלהי אבתם
אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי
יעקב: ט ויאמר יהוה לו עוד
הבא נא ידך בחיקך ויבא ידו בחיקו
ויוצאה והנה ידו מצרעת כשלג:
י ויאמר השב ידך אל־חיקך
ג וחפר לו וישב ידו אל־חיקו ויוצאה מחיקו
וכעכין: והנה־שבה כבשרו: יא והיה
ו חסר אם־לא יאמינו לך ולא ישמעו לקל

האת

ותשאל אתתא משבבתה ומקריבת
ביתה מנין דכסף ומנין דדהב
ולבושין ותשוון על־בניכון ועל־
בנתיכון ותרוקנון ית־מצרים:
ואתיב משה ואמר והא לא־יהמנון
לי ולא יקבלון מיני ארי ימרון לא־
איתגלי לך יי: ואמר ליה יי מה־
דין בידך ואמר חוטרא: ואמר
רמיהי לארעא ורמהי לארעא
והוה לחוי וערק משה מן קדמוהי:
ואמר יי למשה אושיט ידך ואחוד
בזנביה ואושיט ידיה ואתקיף ביה
והוה לחוטרא בידיה: בדיל
דיהימנון ארי־איתגלי לך יי אלהא
דאבהתהון אלהיה דאברהם
אלהיה דיצחק ואלהיה דיעקב:
ואמר יי ליה עוד אעיל־כען ידך
בעיטפך ואעיל ידיה בעיטפיה
ואפקה והא ידיה חורא כתלגא:
ואמר ארתיב ידך לעיטפך ואתיב
ידיה לעיטפיה ואפקה מעיטפיה
והא תבת הות כבישריה: ויהי
אם־לא יהמנון לך ולא יקבלון

לקל

כב מכחס כאוזן לי: ומגרת ביתה · מלותה שהיא גרה אתה בבית: ונצלתם · כתרגומו
ותרוקיכון · וכן ויצלו את מצרים ויתנצלו בני ישראל את עדיים · והכון בו יסוד · ומכחס
חברו במחברת בדי עם ויבל אלקים את מקנה אביכן · אשר הביל אלקים מאביכם · ולא
יקמכו לדבריו כי אם לא היתה הכון יסוד והיא כקודה בחירק לא תהא משמשת בלשון
ופעלתם אלא בלשון וכפעלתם · כמו וכבחתם מן החלמה ונתתם ביד קויב וכנפתם לפני
קויביכם ונתכתם בתוכה ואמלתם כגלגו לשון כפעלכו · וכל כון שהיא באה בתיבה
לפרקים וכופלת ממנה כגון של כונף כוסא כותן כוסך כשהיא מדברת לשון ופעלתם
תבקד בשבא בחטף · כגון ונשאתם את אביכם · ונתתם להם את ארץ הגלעד · ומלתם
את

וְתִשְׁאַל אִיתָתָא מִן שִׁיבְרְתָהּ וּמִן קְרִיבַת כּוּתְלֵיהּ בֵּיתָהּ מָנִין דִּכְסַף וּמָנִין דִּדְהַב וּלְבוּשִׁין וּתְעַטְּרוּן עַל בְּנֵיכוֹן וְעַל בְּנַחֵיכוֹן וּתְרוֹקִינוּן יָת מִצְרָאֵי: ויען וְאָתִיב מֹשֶׁה וַאֲמַר וְהָא לָא יְהֵימְנוּן לִי וְלָא יְקַבְּלוּן מִבְּנֵי אֲרוּם יֵימְרוּן לָא אִתְגְּלִי לָךְ יְיָ: ויאמר וַאֲמַר לֵיהּ יְיָ מַה דֵּין בִּידָךְ וַאֲמַר חוּטְרָא: ויאמר וַאֲמַר טְלוֹק יְתֵיהּ לְאַרְעָא וְטַלְקֵיהּ לְאַרְעָא וַהֲוָה לְחַוְיָא וְעָרַק מֹשֶׁה מִן קָדָמוֹי: ויאמר וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אוֹשֵׁיט יָדָךְ וְאֵיחוּד בְּקוּטְנֵיהּ וְאוֹשֵׁיט יְדֵיהּ וְאַתְקֵיף בֵּיהּ וַהֲוָה לְחוּטְרָא בִּידֵיהּ: למען מִן בְּגַלַל דְּיֵהֵימְנוּן אֲרוּם אִתְגְּלִי לָךְ יְיָ אֱלָקָא דְּאַבְהָתְהוֹן אֱלָקֵיהּ דְּאַבְרָהָם אֱלָקֵיהּ דְּיִצְחָק וֵאלָקֵיהּ דְּיַעֲקֹב: ויאמר וַאֲמַר יְיָ לֵיהּ תּוּב אָעֵיל כְּדוֹן יָדָךְ בְּחוּבָךְ וְאָעֵיל יְתֵיהּ בְּגוֹ חוּבֵיהּ וַהֲנַפְקַהּ וְהָא יְדֵיהּ סְגִיעָתָא מְחַוְרָא הִיא כְּתַלְגָא: ויאמר וַאֲמַר אָתִיב יָדָךְ לְעִיטְפָךְ וַאֲתִיב יְדֵיהּ לְחוּבֵיהּ וַהֲנַפְקַהּ מִן גּוֹ חוּבֵיהּ תָּבַת לְמֶהֱוֵי בַּרְיָא הֵי כְּבִשְׂרֵיהּ: והיה

ירושלמי

מִמְּגוּרָתָהּ:

ירושלמי

וַאֲמַר טָלַק יְתֵיהּ לְאַרְעָא וּטְלַק יְתֵיהּ לְאַרְעָא:

ירושלמי

וְתִתְקוֹף בְּבֵית קוֹשְׁנוֹי:

ירושלמי

אָעֵיל כְּדוֹן יָדָךְ בְּחֵיבָךְ וְאָעֵיל יְדֵיהּ בְּחוּבֵיהּ:

את נשל ערלתכם · לכך אני אומר שזאת הנקודה בחירק מן הימול היא וימול שם לבל נגול והוא מן הלשונות הנכנלים · כמו דבור כפול למוד כשידבר בלשון ופעלתם יבקל בחירק · כמו ולבלתם אל הסלע · וכפרתם את הבית · ולמדתם אותם את בניכם : מזה בידך · לכך נכתב תיבה אחת לדרוש מזה שבידך אתה חייב ללקות שחשלת בכשרים · ופשוטו כאדם שאומר לחברו מודה אתה שזו שלפניך אבן היא אמר לו הן אמר לו הריני עושה אותה עץ : ויהי לבחש · רצו לו שמיפר לשון הרע על ישראל ותפש אומנותו של בחש : ויחזק בו · לשון אחיזה הוא והרבה יש במקרא · ויחזיקו האנשים בידו · והחזיקה במבוסיו · והחזקתי בזקנו · כל לשון חזוק הדבוק לבית לשון אחיזה הוא : מגולעת כשלג · דרך נרעת להיות לבנה · אם נהרת לבנה היא אף באות זה רמז שלשון הרע מפיל באמרו לא יאמינו לי לפיכך הלקהו בנרעת כמו שלקתה מריס על לשון הרע : ויחיקו · שבה בבשרו : מכאן שמדה טובה מהרת לבא ממדת פורענות שהרי בראשונה

ה

ב

ד

ו

ז

לא

ג חסר

הָאֹת הָרִאשׁוֹן וְהֶאֱמִינוּ לְקֹל הָאֹת
הָאַחֲרֹן: ט וְהָיָה אִם־לֹא יַאֲמִינוּ
גַּם לִשְׁנֵי הָאֹתוֹת הָאֵלֶּה וְלֹא
יִשְׁמְעוּן לְקֹלֶךָ וְלָקַחְתָּ מִמֵּימֵי
הַיְאֹר וְשָׁפַכְתָּ הַיַּבָּשָׁה וְהָיוּ הַמַּיִם
אֲשֶׁר תִּקַּח מִן־הַיְאֹר וְהָיוּ לְדָם
בַּיַּבָּשֶׁת: י וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־
יְהוָה בִּי אֲדֹנָי לֹא אִישׁ דְּבָרִים אָנֹכִי
גַּם מִתְּמוֹל גַּם מִשִּׁלְשֹׁם גַּם מֵאָז
דַּבֶּרְךָ אֶל־עַבְדֶּךָ כִּי כְבַד־פֶּה וּכְבַד
לָשׁוֹן אָנֹכִי: יא וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֵלָיו מִי שָׂם פֶּה לָאָדָם אוֹ מִי יָשׂוּם
אִלֵּם אוֹ חֵרֵשׁ אוֹ פִקֵּחַ אוֹ עִוֵּר הֲלֹא
אָנֹכִי יְהוָה: יב וְעַתָּה לֵךְ וְאָנֹכִי
אֶהְיֶה עִם־פִּיךָ וְהוֹרִיתִיךָ אֲשֶׁר
תְּדַבֵּר: יג וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנָי שְׁלַח־
נָא בְּיַד־תִּשְׁלָח: יד וַיִּחַר־אַף
יְהוָה בְּמֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הֲלֹא אַהֲרֹן
אָחִיךָ הַלֵּוִי יָדַעְתִּי כִּי דַבֵּר יְדַבֵּר
הוּא וְגַם הִנֵּה־הוּא יֹצֵא לִקְרָאתֶךָ
וְרָאֲךָ וְשָׂמַח בְּלִבּוֹ: טו וְדִבַּרְתָּ
אֵלָיו וְשַׂמְתָּ אֶת־הַדְּבָרִים בְּפִיו
וְאָנֹכִי אֶהְיֶה עִם־פִּיךָ וְעִם־פִּיהוּ
וְהוֹרִיתִי אֶתְכֶם אֵת אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן:

ודבר

לְקָל אָתָא קַדְמָאָה וְיַהֲמְנוּן לְקָל
אָתָא בַתְרָאָה: וִיהֵי אִם־לָא
יְהֵימְנוּן אַף לְתַרְין אָתָיָא הָאִלֵּין
וְלָא יְקַבְּלוּן מִינָךְ וְתֵיסַב מִמַּיָא
דִּבְנַהֲרָא וְתֵשׁוֹד לְיַבֶּשְׁתָּא וִיהוֹן
מַיָא דְתֵיסַב מִן־נַהֲרָא וִיהוֹן לְדַמָא
בְּיַבֶּשְׁתָּא: וַאֲמַר מֹשֶׁה קֳדָם־יְיָ
בְּבָעוּ יְיָ לָא גֻבַר מִלּוֹל אֲנָא אַף
מֵאִתְמָלִי אַף מִדְּקַמּוֹהִי אַף מֵעִידָן
דְּמַלֵּלְתָּא עִם־עַבְדָּךְ אֲרֵי יַקִּיר־
מַמְלָל וְעַמִּיק לִישָׁן אֲנָא: וַאֲמַר
יְיָ לֵיהּ מַן שַׁוִּי פּוּמָא לֶאֱנָשָׁא אוֹ מַן־
שַׁוִּי אִלְּמָא אוֹ חַרְשָׁא אוֹ פְּתִיחָא אוֹ
עַוִּירָא הֲלָא אֲנָא יְיָ: וּכְעַן אֵיזֵל
וּמֵימְרֵי יְהֵא עִם־פּוּמָךְ וְאַלְפִינָךְ דִּי
תְמַלִּיל: וַאֲמַר בְּבָעוּ יְיָ שְׁלַח־
כְּעַן בְּיַד־מַן דְּכֶשֵׁר לְמִשְׁלַח:
וְתֶקֵיף־רוּגְזָא דְיְיָ בְּמֹשֶׁה וַאֲמַר הֲלָא
אַהֲרֹן אָחוּךְ לֵיוָאָה גְלֵי קֳדָמַי אֲרֵי־
מַלָּלָא יְמַלֵּיל הוּא וְאַף הָא־הוּא
נָפֵיק לְקָדָמוֹתָךְ וְיִחְזִנָּךְ וְיִחְדֵּי
בְּלִבֵּהּ: וְתִמַּלֵּיל עִמֵּיהּ וְתָשׁוּ
יַת־פִּתְגָמַיָא בְּפוּמֵיהּ וּמֵימְרֵי יְהֵי
עִם־פּוּמָךְ וְעִם־פּוּמֵיהּ וְאַלֵּיף יַתְכוֹן

יַת

ל"ל ומ"ל וכס"מ והוריתך וכמ' עליו ל"ל וכ"כ והוריתיך ר' תג' על ה לוס והוריתיך על פי פקס פומסי תורה שאתן לך:

ג וקנא:

לא כאמר מחיקו: והאמינו לקול האות האחרון: משתאמר להם בהפלכם לקיתי על
שפרתי עליכם לשון הרע יאמינו לך שכבר למדו בכך שהמזלזלין להם לוקים בנגעים
כגון פרעה וקבימלך בשביל שרה: והיו המים וגו' והיו והיו שני פעמים: כראה בעיני
אילו כאמר והיו המים אשר תקח מן היאור לדם ביבשת שומע אני שבידו הם נהפכים
לדם ואלו כשיהיו לארץ יהיו בהויתן: אבל עכשו מלמדנו שלא יהיו דם עד שיהיו ביבשת:
גם מתמול וגו': למדנו שז' ימים היה הקב"ה מפתה את משה בבכה לילך בשליחותו
מתמול שלשום מאז דברך הרי ג' ושלשה נמין רבויין הם הרי ששה: והוא היה עומד ביום
השביעי כשאמר לו זאת עוד שלח כי ביד תשלח עד שחרה בו וקבל עליו: וכל זה שלא

היה

והיה ויהי אין לא יהימנון אוף לתרין אתיא האלין
ולא יקבלון מנך ותסב מן מוי דבנהרא ותשיד ליבשתא ויהון מוי
דתסב מן נהרא ויהון לדמא ביבשתא: ויאמר ואמר משה קדם
יי בבעוי לא גבר דברן אנא אוף מאיתמלי אוף מן לקדמוי אוף מן
שעתא דמלילתא עם עבדך ירושלמי
ארום חגר פום וקשי ממלל אנא: ארום חגור פום וקשי ממלל אנא:
ויאמר ואמר יי ליה מאן הוא
דשוי ממלל פומא בפום אדם קדמאי או מאן שוי אלימא או חרשא
או פתיחא או סמיא הלא אנא יי: ועתה וכדון איזיל ואנא במימרי
אהא עם ממלל פומך ואליף יתך
מה דתמליל: ויאמר ואמר יהושלמי
בבעוי ברחמין מן קדמך יי שלח שלח כדון שליחותך ביד פנחס דרחמי ליה
למשתלחא בסוף ימיא: למשתלחא:
ויחר ותקיף רוגזא דיי במשה ואמר הלא אהרן אחוך ליואי גלי
קדמי ארום מלא ימליל הוא ואוף הא הוא נפיק לקדמותך ויחמינך
ויחדי בלביה: ודברת ותמליל עמיה ותשוי ית פתגמיא בפומיה
ומימרי יהא עם מימר פומך ועם מימר פומיה ואליף יתכון ית מה
דתעבדון:

היה רוצה ליטול גדולה על אהרן אחיו שהיה גדול הימנו וכביר היה שפת הכנלה כנלתי
לבית אביך בהיותם במצרים הוא אהרן. וכן ביחזקאל ואודע לכם באהרן מצרים ואומר
לכם איש גלולי עיניו השליכו ואותיו בבואה לאהרן באמרה: כבד פה. בבכידות אבי
מדבר ובלשון לעז בלבו: מי שם פה ונומר. מי למדך לדבר כשהיית כהון לפני פרעה יא
על המצרי: או מי ישום אלם. מי עשה פרעה אלם שלא בתאמן במצות הרינתך ואת
משרתיו חרשים שלא שמעו בצוותו עליך ולאספקלטוריס הקורנים מי עשאם עודי שלא
ראו כשברחת מן הבימה וכמלטת. הלא אנכי שמי ה' עשיתי כל זאת: ביד תשלח. ביד יב
מי שאתה רגיל לשלוח והוא אהרן. דבר אחר ביד אחר שתרצה לשלוח אין מופי להכבים
לאהרן ולהיות נואלם לעתיד יש לך שלוחים הרבה: ויחר אף. רבי יהושע בן קרחה יד
אומר כל חרון אף שבתורה עושה רושם וזה לא כאמר בו רושם ולא מצינו שבא עונש על
ידי אותו חרון. אמר לו רבי יוסי אף בזו כאמר בו רושם: הלא אהרן אחיך הלוי. שהיה
עתיד להיות לוי ולא כהן והכהונה הייתי אומר לנאת ממך מעתה לא יהיה כן אלא הוא
יהיה כהן ואתה הלוי שכאמר ומשה איש האלקים בניו יקראו על שבט הלוי: הנה הוא
יוצא לקראתך. כשתלך למצרים: וראך ושמח בלבו. לא כשאתה סבור שיהא מקפיד
עליך שאתה עולה לגדולה. ומשם וכה אהרן לעדי החשן הכתוב על הלב: ודבר

יז וְדַבֵּר הוּא לְךָ אֶל־הָעָם
וְהָיָה הוּא יִהְיֶה־לְּךָ לְפֶה וְאַתָּה
תִּהְיֶה־לּוֹ לֵאלֹהִים׃ יז וְאֶת־
הַמַּטֶּה הַזֶּה תִּקַּח בְּיָדֶךָ אֲשֶׁר
תַּעֲשֶׂה־בּוֹ אֹתֹת׃ פ
ששי יח וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיָּשָׁב אֶל־יֶתֶר
חֹתְנוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ אֵלְכָה נָּא וְאָשׁוּבָה
אֶל־אַחַי אֲשֶׁר־בְּמִצְרַיִם וְאֶרְאֶה
הַעוֹדָם חַיִּים וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ לְמֹשֶׁה
לֵךְ לְשָׁלוֹם׃ יט וַיֹּאמֶר
כ מצרים יהוה אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְיָן לֵךְ שָׁב
ה כנירין מִצְרַיִם כִּי־מֵתוּ כָל־הָאֲנָשִׁים
קנריקה הַמְבַקְשִׁים אֶת־נַפְשֶׁךָ׃ כ וַיִּקַּח
ל חסר מֹשֶׁה אֶת־אִשְׁתּוֹ וְאֶת־בָּנָיו וַיַּרְכִּבֵם
ד חסר עַל־הַחֲמוֹר וַיָּשָׁב אַרְצָה מִצְרָיִם
את חסר כנגד וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־מַטֵּה הָאֱלֹהִים
ספרינון ה״ה בְּיָדוֹ׃ כא וַיֹּאמֶר יהוה אֶל־
מֹשֶׁה בְּלֶכְתְּךָ לָשׁוּב מִצְרַיְמָה רְאֵה
כָל־הַמֹּפְתִים אֲשֶׁר־שַׂמְתִּי בְיָדֶךָ
וַעֲשִׂיתָם לִפְנֵי פַרְעֹה וַאֲנִי אֲחַזֵּק
אֶת־לִבּוֹ וְלֹא יְשַׁלַּח אֶת־הָעָם׃
כב וְאָמַרְתָּ אֶל־פַּרְעֹה כֹּה אָמַר
יהוה בְּנִי בְכֹרִי יִשְׂרָאֵל׃
כג וָאֹמַר אֵלֶיךָ שַׁלַּח אֶת־בְּנִי
וְיַעַבְדֵנִי וַתְּמָאֵן לְשַׁלְּחוֹ הִנֵּה אָנֹכִי
כ חסר עטה דין הֹרֵג אֶת־בִּנְךָ בְּכֹרֶךָ׃ כד וַיְהִי

יִת דְתַעְבְּדוּן׃ וּיְמַלֵּיל הוּא לָךְ
עִם־עַמָּא וִיהֵי הוּא יְהֵי־לָךְ
לְמֵרָא וְרִגְמַן וְאַתְּ תְּהֵי־לֵיהּ לְרַב׃
וְיָת חוּטְרָא הָדֵין תְּסַב בִּידָךְ
דְּתַעְבֵּיד בֵּיהּ יָת אָתַיָּא׃ וַאֲזַל
מֹשֶׁה וְתָב לְוָת יִתְרוֹ חֲמוֹהִי וַאֲמַר
לֵיהּ אֵיזֵיל כְּעַן וְאֵיתוּב לְוָת אַחָי
דִּבְמִצְרַיִם וְאֶחֱזֵי הַעַד כְּעַן אִינּוּן
קַיְמִין וַאֲמַר יִתְרוֹ לְמֹשֶׁה אֵיזֵיל
לְשָׁלָם׃ וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה בְּמִדְיָן
אֵזֵיל תּוּב לְמִצְרַיִם אֲרֵי מִיתוּ כָּל־
גַּבְרַיָּא דְּבָעוּ לְמִקְטְלָךְ׃ וּדְבַר
מֹשֶׁה יָת אִתְּתֵיהּ וְיָת בְּנוֹהִי
וְאַרְכִּיבִינּוּן עַל חֲמָרָא וְתָב לְאַרְעָא
דְּמִצְרַיִם וּנְסִיב מֹשֶׁה יָת חוּטְרָא
דְּאִיתוֹהִי בִּידוֹהִי בִּירַת נִי זִין מִן קֳדָם
יְיָ בִּידֵיהּ׃ וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה בְּמֵהֲכָךְ
לְמֵתָךְ לְמִצְרַיִם חֲזִי כָּל־מוֹפְתַיָּא
דְּשַׁוֵּיתִי בִּידָךְ וְתַעְבְּדִינּוּן קֳדָם־
פַּרְעֹה וַאֲנָא אֶתְקֵיף יָת לִיבֵּיהּ וְלָא
יְשַׁלַּח יָת עַמָּא׃ וְתֵימַר לְפַרְעֹה
כְּדֵנָן אֲמַר יְיָ בְּרִי בּוּכְרִי יִשְׂרָאֵל׃
וַאֲמַרִית לָךְ שַׁלַּח יָת בְּרִי וְיִפְלַח
קֳדָמַי וּמְסָרֵיב אַתְּ לְשַׁלָּחוּתֵיהּ הָא
אֲנָא קָטֵיל יָת בְּרָךְ בּוּכְרָךְ׃ וַהֲוָה

באורחא

בדרך

יז ודבר הוא לך · בשבילך ידבר אל העם וזה יוכיח על כל לך ולי ולו ולכם ולהם הכמוכים
לדבור שכולם לשון עליהם׃ יהיה לך לפה · למלין לפי שלת כבד פה׃ לשקי לרב ולשר׃
יח ויסב אל יתר חותנו · ליטול רשות שהרי בשבע לו · וז׳ שמות היו לו רעו אל יתר יתר ויתרו קיני
יט וכו׳ · כי מתו כל האנשים · מי הם דתן ואבירם חיים היו אלא שירדו מכסאיהם והעני
כ משוב כמת׃ על החמור · חמור המיוחד הוא החמור שחבש אברהם לעקידת יצחק והוא
שעתיד

דתעבדון: ודבר ויאמליל
הוא לך עם עמא ויהי הוא יהוי
לך למחורגמן ואנת תהוי ליה
לרב חבוע אולפן מן קדם יי:

ירושלמי
הוא יהוי לך למתורגמן ואת תהוי
ליה כתבע אולפן מן קדם יי:

ואת וית חוטרא הדין תיסב בידך דתעביד ביה ית אתייא: וילך
זאזל משה ותב לות יתרו חמוי ואמר ליה איזיל כדון לות אחיי
דבמצרים ואיחמי האעד כדון אינון קיימין ואמר יתרו למשה איזיל
לשלם: ויאמר ואמר יי למשה במדין איזל תתוב למצרים ארום
איתרוקנו ונחתו מבכסיהון והא אינון חשיבין כמתיא כל גוברייא
דהוו תבעין ית נפשך למיסב יתה: ויקח ודבר משה ית אנתתיה
וית בנוי וארכבינון על חמרא ותב לארעא דמצרים ונסיב משה ית
חוטרא דנסב מן גינוניתא דחמוי והוא מספיר כורסי יקרא מתקליה
ארבעין סאין ועילוי חקיק ומפרש שמא רבא ויקירא ובה אתעבידו
ניסין מן קדם יי בידיה: ויאמר ואמר יי למשה במהכך למיתוב
למצרים חמי כל תמהיא דשויתי בידך ותעבידינון קדם פרעה ואנא
אתקיף ית יצרא דלביה ולא יפטור ית עמא: ואמרת ותימר לפרעה
כדנא אמר יי ברי בוכרי ישראל: ואומר ואמרית לך פטור ית
ברי ויפלח קדמיי ומסרב אנת למפטריה הא אנא קטיל ית ברך בוכרך:

ויהי

שעתיד מלך המשיח להגלות עליו שכאמר עני ורוכב על חמור: ויסב ארצה מצרים ויקח
משה את מטה · אין מוקדם ומאוחר מדוקדקים במקרא: בלכתך לשוב מצרימה ונומר · כא
דע שעל מכת כן תלך שתהא נכור בשליחותי לעשות כל מופתי לפני פרעה ולא תירא
ממנו · אשר שמתי בידיך · לא על שלש אותות האמורות למעלה שהרי לא לפני פרעה
נוה לעשותם אלא לפני ישראל שיאמינו לו · ולא מצינו שעשאם לפניו אלא מופתים שאני
עתיד לעשות בידיך במצרים כמו כי ידבר אליכם פרעה וגו' · ואל תתמה על אשר כתב
אשר שמתי שכן משמעו כשתדבר עמו כבר שמתים בידך: ואמרת אל פרעה · כשתשמע כב
שלבו חזק וימאן לשלוח אמור לו כן: בני בכורי · לשון גדולה כמו גם אני בכור אתכהו
זהו פשוטו · ומדרשו כאן חתם הקב"ה על מכירת הבכורה שלקח יעקב מעשו: ואומר כג
אליך · בשליחותו של מקום: שלח את בני · הבה אהבי הורג וגו' · היא מכה אחרונה ובה
התרהו תחלה מפני שהיא קשה · וזה הוא שאמר באיוב הן ל ישגיב בכחו לפיכך מי כמהו
מורה · בשר ודם המבקש להכעיס מחברו מעלים את דבריו שלא יבקש הגלה אבל הקב"ה
ישגיב בכחו ואין יכולת להמלט מידו כי אם בשובו אליו לפיכך הוא מורהו ומתרה בו

בדרך במלון ויפגשהו יהוה ויבקש
המיתו: כה ותקח צפרה צר
ותכרת את ערלת בנה ותגע
לרגליו ותאמר כי חתן דמים אתה
לי: כו וירף ממנו אז אמרה חתן
דמים למולת: פ
כז ויאמר יהוה אל אהרן לך
לקראת משה המדברה וילך
ויפגשהו בהר האלהים וישק לו:
כח ויגד משה לאהרן את כל
דברי יהוה אשר שלחו ואת כל
האתת אשר צוהו: כט וילך
משה ואהרן ויאספו את כל זקני
בני ישראל: ל וידבר אהרן את
כל הדברים אשר דבר יהוה אל
משה ויעש האתת לעיני העם:
לא ויאמן העם וישמעו כי פקד
יהוה את בני ישראל וכי ראה
את ענים ויקדו וישתחוו:
שביעי ה ואחר באו משה ואהרן
ויאמרו אל פרעה כה אמר יהוה
אלהי ישראל שלח את עמי
ויחגו לי במדבר: ב ויאמר
פרעה מי יהוה אשר אשמע בקלו
לשלח את ישראל לא ידעתי את
יהוה וגם את ישראל לא אשלח:
ויאמרו
ישראל לא אשלח:

באורחא בבית מבתא וערע ביה
מלאכא די ובעא למקטליה:
ונסיבת צפורה טינרא וגזרת ית
עורלת ברה וקריבת לקדמוהי
ואמרת בדמא דמהולתא הדין
איתיהב חתנא לנא: ונח מיניה
בכן אמרת אילולי דמא דמהולתא
הדין איתחייב חתנא קטול:
ואמר יי לאהרן איזיל לקדמות
משה למדברא ואזל ועריעיה
בטורא דאיתגלי עלוהי יקרא דיי
ונשק ליה: וחוי משה לאהרן
ית כל פתגמיא די שלחיה וית
כל אתיא די פקדיה: ואזל משה
ואהרן וכנשו ית כל סבי בני
ישראל: ומליל אהרן ית כל
פתגמיא דמליל יי עם משה ועבד
אתיא לעיני עמא: והימין עמא
ושמעו ארי דכיר יי ית בני ישראל
וארי גלי קדמוהי ית שעבודהון
וכרעו וסגידו: ובתר כן עלו
משה ואהרן ואמרו לפרעה כדנן
אמר יי אלהא דישראל שלח ית
עמי ויחגון קדמי במדברא: ואמר
פרעה שמא דיי לא אתגלי לי די
אקבל למימריה לשלחא ית ישראל
לא אתגלי לי שמא דיי ואף ית
ואמרו אלהא

לשון: ויהי · משה: בדרך במלון ויבקש המיתו · לפי שלא מל את אליעזר בנו ועל שנתרשל בענין מיתה · תניא אמר רבי יוסי הם ושלום לא נתרשל אלא אמר אמול ואני לדרך בכבה היא לתיבוק עד שלשה ימים אמול ואשהה ג׳ימים הקב״ה בוכי לך שוב מצריים ומפני מה בענין לפי שנתעסק במלון תחלה · במסכת נדרים והיה המלאך בעשה כמין כעס ובולעו מראשו ועד ירכיו וקוזר ובולעו מראשו ועד לותו מקום הביכה נפורה

שנשביל

ויהי והוה באורחא בבית מבתותא וארע ביה מלאכא דיי ובעא
למקטליה מן בגלל גרשום ברה דלא הוה גזיר על עיסק יתרו חמוי
דלא שבקיה למגזריה ברם אליעזר הוה גזר בתנאה דאתניו תרויהון:

ותקח ונסיבת צפורה טינרא ירושלמי
וגזרת ית עורלת גרשום ברה וגזרת ית עורלתיה דיברה ו
ואקריבת ית גזירת מהולתא ואקריבת יתיה קדם ריגלוי ד
לריגלוי דמלאך חבלא ואמרת דמחבלא ואמרת חתנא בעא
חתנא בעא למגזור וחמוי עכיב למגזר וחמוי לא שבק יתיה וכדון
עלוי וכדין אדם גוזרתא הדין איכפר אידם גזרתיה חדא על
יכפר על חתנא דילי: חוטי דחתנא הדין:

וירף ופסק מלאך חבלא מניה וכד ארפי מחבלא מיניה בכן
בכן שבחת צפורה ואמרת מה שבחת צפורה ואמר מה חביב
חביב הוא אדם גוזרתא הדין הוא דם גזירתא די ישזיב לחתנת
דשיזיב ית חתנא מן ידוי דמלאך מן ידוי דמלאך מותא:
חבלא: ויאמר ואמר יי לאהרן

איזיל לקדמות משה למדברא ואזל ואדעיה בשורא דאתגלי עלוי
יקרא דיי ונשיק ליה: ויגד ותני משה לאהרן ית פתגמיא האלין
דשלחיה וית כל אתיא דפקדיה למעבד: וילך ואזל משה ואהרן
וכנשו ית כל סבי בני ישראל: וידבר ומליל אהרן ית כל פתגמיא
דמליל יי עם משה ועבד אתיא לעיני עמא: ויאמן והימין עמא
ושמעו ארום דכיר יי ית בני ישראל וארום גלי קדמוי שעבודהון וגחנן
וסגידו: ואחר ובתר כדין ירושלמי ועקדו:

עלו משה ואהרן ואמרו לפרעה כדנא אמר יי אלקא דישראל פטור ית
עמי ויעבדון לי חגא במדברא: ויאמר ואמר פרעה שמא דיי לא
אתגלי לי דאקביל בימרה למפטור ית ישראל לא אשבחית בספר
מלאכיא כתיב ית שמא דיי מניה לית אנא דחיל ואוף ית ישראל לא
איפטור:

שבשביל המילה הוא: ותגע לרגליו. השליכתו לפני רגליו של משה: ותאמר. על כה
בכה: כי חתן דמים אתה לי. אתה היית נורם להיות החתן שלי כרגע עליך הורג אישי
אתה לי: וירף. המלאך ממנו. אז הביכה שעל המילה בא להורגו: אמרה חתן דמים כו
למולות. חתני היה כרגע על דבר המילה: למולות. על דבר המולות שם דבר הוא
והלמ"ד משמשת בלשון על כמו ואמר פרעה לבני ישראל. ואבקלוס תרגם דמים על דם
המילה: ואחר באו משה ואהרן וגו'. אבל הזקנים בשמטו אחד אחד מאחר משה ואהרן א

ג וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהֵי הָעִבְרִיִּם נִקְרָא
עָלֵינוּ נֵלְכָה נָּא דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת
יָמִים בַּמִּדְבָּר וְנִזְבְּחָה לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ
פֶּן־יִפְגָּעֵנוּ בַּדֶּבֶר אוֹ בַחָרֶב׃
ד וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מֶלֶךְ מִצְרַיִם
לָמָּה מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן תַּפְרִיעוּ אֶת־ ל ונלה
הָעָם מִמַּעֲשָׂיו לְכוּ לְסִבְלֹתֵיכֶם׃
ה וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה הֵן־רַבִּים עַתָּה
עַם הָאָרֶץ וְהִשְׁבַּתֶּם אֹתָם
מִסִּבְלֹתָם׃ ו וַיְצַו פַּרְעֹה בַּיּוֹם
הַהוּא אֶת־הַנֹּגְשִׂים בָּעָם וְאֶת־
שֹׁטְרָיו לֵאמֹר׃ ז לֹא תֹאסִפוּן
לָתֵת תֶּבֶן לָעָם לִלְבֹּן הַלְּבֵנִים
כִּתְמוֹל שִׁלְשֹׁם הֵם יֵלְכוּ וְקֹשְׁשׁוּ לָהֶם
תֶּבֶן׃ ח וְאֶת־מַתְכֹּנֶת הַלְּבֵנִים
אֲשֶׁר הֵם עֹשִׂים תְּמוֹל שִׁלְשֹׁם תָּשִׂימוּ
עֲלֵיהֶם לֹא תִגְרְעוּ מִמֶּנּוּ כִּי־נִרְפִּים
הֵם עַל־כֵּן הֵם צֹעֲקִים לֵאמֹר נֵלְכָה
נִזְבְּחָה לֵאלֹהֵינוּ׃ ט תִּכְבַּד
הָעֲבֹדָה עַל־הָאֲנָשִׁים וְיַעֲשׂוּ־בָהּ
וְאַל־יִשְׁעוּ בְּדִבְרֵי שָׁקֶר׃ י וַיֵּצְאוּ
נֹגְשֵׁי הָעָם וְשֹׁטְרָיו וַיֹּאמְרוּ אֶל־הָעָם
לֵאמֹר כֹּה אָמַר פַּרְעֹה אֵינֶנִּי נֹתֵן
לָכֶם תֶּבֶן׃ יא אַתֶּם לְכוּ קְחוּ
לָכֶם תֶּבֶן׃ אַתּוּן תִּיבְנָא׃

פד מן מ״ל מלין כסכין אלף כלמנע תיכותה ולא קריין׃

כ ופסר וסיק קול רמי לחין נזבחה

כ כמפור ולא יפעו כדברי שקר׃ יפעו ולין מוסיע אותם פלין

מכוונים בתפלת ויפעו כדברי שקר עליהם נאמר יפעו ולין מוסיע׃

עד שכשמעו כולם קולם שהגיעו לפלטין לפי שירלו ללכת׃ ובמיכי כפרע להם וכנגד
ג משה לבדו והם לא יגעו החזירם לאחוריהם׃ פֶּן יִפְגָּעֵנוּ׃ פן יפגענו היו צריכים לומר
ד אלא שחלקו כבוד למלכות פגיעה זו לשון מקרה מות הוא׃ תַּפְרִיעוּ אֶת הָעָם מִמַّעֲשָׂיו׃
תבדילו ותרחיקו אותם ממלאכתם שומעין לכם וסבורים לכוח מן המלאכה׃ וכן
פרעה אל תעבור בו רחקהו׃ וכן ותפרעו כל עצתי׃ כי פרוע הוא כרחק וכתעב׃
לכו לסבלותיכם׃ לכו למלאכתכם שים לכם לעשות בבתיכם׃ אבל מלאכת שעבוד מצרי
ה לא היתה על שבטו של לוי׃ תדע לך שהרי משה ואהרן יוצאים ובאים׃ הֵן רַבִּים עַתָּה
עם

אֲרָעָא דְּהוּדָאֵי אִתְגְּלִי עֲלָנָא
נֵזֵיל כְּעַן מַהֲלַךְ תְּלָתָא יוֹמִין
בְּמַדְבְּרָא וּנְדַבַּח קֻדָּם־יְיָ אֱלָהָנָא
דִּילְמָא־יַעֲרְעִנָּנָא בְּמוֹת אוֹ
בְּקִטּוֹל׃ יַאֲמַר לְהוֹן מַלְכָּא
דְּמִצְרַיִם לְמָא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן תְּבַטְּלוּן
יַת־עַמָּא מֵעִיבְדָתְהוֹן אֲזִילוּ
לְפוּלְחַנְכוֹן׃ וַאֲמַר פַּרְעֹה הָא־
סַגִּיאִין כְּעַן עַמָּא דְּאַרְעָא וְתַבְטְּלוּן
יַתְהוֹן מֵעִיבְדָתְהוֹן׃ וּפְקִיד
פַּרְעֹה בְּיוֹמָא הַהוּא יַת־שִׁלְטוֹנֵי
עַמָּא וְיַת־סַרְכּוֹהִי לְמֵימַר׃ לָא
תּוֹסְפוּן לְמִיתַּן תִּבְנָא לְעַמָּא
לְמִרְמֵי לְבֵנִין כְּמָא דְּאִתְמְלִי
וּמִדְקַמּוֹהִי אֵינוּן אֲזִלוּן וְיִגַּבְּרוּן לְהוֹן
תִּבְנָא׃ וְיַת־סְכוּם לְבֵנְיָא דִּי אֵינוּן
עָבְדִין מָאִתְמְלִי וּמִדְקַמּוֹהִי תְּמַנּוּן
עֲלֵיהוֹן לָא תְּמַנְּעוּן מִנֵּיהּ אֲרֵי
בְּטַלְנִין אִינּוּן עַל־כֵּן אִינּוּן מְצַוְּחִין
לְמֵימַר נֵזֵיל נְדַבַּח קֻדָּם אֱלָהָנָא׃
יִתְקַף פּוּלְחָנָא עַל־גַּבְרַיָּא וְיִתְעַסְקוּן
בֵּיהּ וְלָא יִתְעַסְקוּן בְּפִתְגָמִין
בְּטִילִין׃ וּנְפַקוּ שִׁילְטוֹנֵי עַמָּא
וְסַרְכּוֹהִי וְאָמְרוּ לְעַמָּא לְמֵימַר כְּדֵנָן
אָמַר פַּרְעֹה לֵית אֲנָא יְהִיב לְכוֹן
אֲזִילוּ סְבוּ לְכוֹן׃ תִּבְנָא

לכם

תיבנא

אֵיפְטוֹר: ויאמרו וַאֲמַרוּ אֱלָקֵיהּ דִיהוּדָאֵי אִיתְקְדִי שְׁמֵיהּ עֲלָנָא
נְטַיֵיל כְּדוֹן מַהֲלַךְ תְּלָתָא יוֹמִין בְּמַדְבְּרָא וּנְדַבַּח נִיכְסַת חַגָּא קֳדָם יְיָ
אֱלָהִין דְּלָמָא יִאְרַע יָתָן בְּמוֹתָא אוֹ בְּקַטְלָא: ויאמר וַאֲמַר לְהוֹן
מַלְכָּא דְּמִצְרַיִם לָמָה מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן תְּבַטְּלוּן יַת עַמָּא מֵעֲבִידָתְהוֹן אֵיזִילוּ
לְפוּלְחָנְכוֹן: ויאמר וַאֲמַר פַּרְעֹה הָא סַגִּין הֵינוּן כְּדוֹן עַמָּא
דְּאַרְעָא דְּאַתּוּן מְבַטְּלִין יַתְהוֹן מִפּוּלְחָנְהוֹן: ויצו וּפְקִיד פַּרְעֹה
בְּיוֹמָא הַהוּא יַת שׁוּלְטָנֵיא דְּעַמָּא וְיַת סַרְכּוֹי לְמֵימַר: לא תּוֹסְפוּן
לְמִיתַּן תִּבְנָא לְעַמָּא לְמֵירְמֵי לֵיבְנַיָּא הֵי כְּמֵאִתְמָלִי וְהֵי כְּמֵלְקַדְמוֹי הֵינוּן
אֶזְלוּן וּיְגַבְּבוּן לְהוֹן תִּבְנָא: ואת וְיַת סְכוּם לֵיבְנַיָּא דְּהֵינוּן עָבְדִין
מֵאִתְמָלִי וּמִלְּקַדְמוֹי תְּמַנּוּן עֲלֵיהוֹן לָא תִּמְנְעוּן מִנֵּיהּ אֲרוּם בַּטְּלָנִין
הֵינוּן בְּגִין כֵּן הֵינוּן צָוְחִין לְמֵימַר נֵיזֵיל נְדַבַּח נִיכְסַת חַגָּא קֳדָם אֱלָקָנָא:
תכבד תִּתְקַף פּוּלְחָנָא עֲלוֹי גּוּבְרַיָּא וְיִתְעַסְּקוּן בֵּהּ וְלָא יִתְרַחֲצוּן עַל
מִלֵּי שִׁקְרָא: ויצאו וּנְפַקוּ שׁוּלְטָנֵי עַמָּא וְסַרְכּוֹי וְאָמְרוּ לְעַמָּא כְּדֵנָא
אָמַר פַּרְעֹה לֵית אֲנָא יָהִיב לְכוֹן תִּבְנָא: אתם אַתּוּן אֵיזִילוּ סַבּוּ
לכון

עם הארץ · שהעבודה מוטלת עליהם ואתם משביתים אותם מסבלותם הפסד גדול הוא
זה: הנוגשים · מנהיגים היו והשוטרים היו ישראל הנוגע ממוכה על כמה שוטרים ו
והשוטר ממוכה לרדות בעושי המלאכה: תבן · אשטובלא היו גובלין אותו עם הטיט: ז
לבנים · טיובלא שעושים מטיט ומיבשין אותן בחמה ויש שאורפין אותן בכבשן: כתמול
שלשום · כאשר הייתם עושים עד הנה: וקושטו · ולקטו: ואת מתבזכת הלבנים · ח
סכום חשבון הלבנים שהיה כל אחד עושה ליום כשהיה התבן נתן להם אותו סכום
תשימו עליהם גם עתה למען תכבד העבודה עליהם: כי נרפים · מן העבודה הם
לכך לבם פונה אל הבטלה ומועקים לאמר נלכה ונז: מתבזכת · ותוכן לבנים · ולא
תתנו עגלות · ואת הכסף המתוכן · כלם לשון חשבון הם: נרפים · המלאכה רפויה
בידם ועזובה מהם והם נרפים ממנה רעו"ים בלעז: ואל ישעו בדברי שקר · ואל יהגו ט
וידברו תמיד בדברי רוח לאמר נלכה נזבחה · ודומה לו ואשעה בחקיך תמיד · למשל
ולשמיכה ולשוטין · ויספר ואשתעי · ואי אשר לומר ויעשו לשון ויעע אל הבל · ואל קין
ואל מנחתו לא שעה ולפרש אל ישעו אל יפנו שאם כן היה לו לכתוב ואל ישעו אל דברי
שקר או לדברי שקר כי כן גזרת כלם ישעה האדם אל עושהו · לא שעה אל קדוש ישראל
ולא ישעה אל המזבחות · ולא מבאתי שמוש של בית ממוכה לאחריהם אבל אקר
לשון דבור כמתעסק לדבר בדבר כופל לשון שמוש בית כנון הכדברים בך ·
ותדבר מרים ואהרן במשה · המלאך הדובר בי · לדבר בם ·
ואדברה בעדותיך · אף כאן אל ישעו בדברי שקר אל יהיו כדברים בדברי שוא
ובבאו: אתם לכו קחו לכם תבן · ונריכים אתם לילך בזריזות כי אין כגרע דבר י
מכל

לָכֶם׳ תֶּבֶן מֵאֲשֶׁר תִּמְצָאוּ כִּי אֵין
נִגְרָע מֵעֲבֹדַתְכֶם דָּבָר׃ יִ וַיִּפֶץ
הָעָם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם לְקַשֵּׁשׁ קַשׁ
לַתֶּבֶן׃ יא וְהַנֹּגְשִׂים אֲצִים לֵאמֹר
כַּלּוּ מַעֲשֵׂיכֶם דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ כַּאֲשֶׁר
בִּהְיוֹת הַתֶּבֶן׃ יב וַיִּכּוּ שֹׁטְרֵי
בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־שָׂמוּ עֲלֵהֶם נֹגְשִׂי
פַרְעֹה לֵאמֹר מַדּוּעַ לֹא כִלִּיתֶם
חָקְכֶם לִלְבֹן כְּתֹמוֹל שִׁלְשֹׁם גַּם־
תְּמוֹל גַּם־הַיּוֹם׃ יג וַיָּבֹאוּ שֹׁטְרֵי
בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְעֲקוּ אֶל־פַּרְעֹה
לֵאמֹר לָמָּה תַּעֲשֶׂה כֹּה לַעֲבָדֶיךָ׃
יד תֶּבֶן אֵין נִתָּן לַעֲבָדֶיךָ וּלְבֵנִים
אֹמְרִים לָנוּ עֲשׂוּ וְהִנֵּה עֲבָדֶיךָ מֻכִּים
וְחָטָאת עַמֶּךָ׃ טו וַיֹּאמֶר נִרְפִּים
אַתֶּם נִרְפִּים עַל־כֵּן אַתֶּם אֹמְרִים
נֵלְכָה נִזְבְּחָה לַיהוָה׃ יז וְעַתָּה
לְכוּ עִבְדוּ וְתֶבֶן לֹא יִנָּתֵן לָכֶם וְתֹכֶן
לְבֵנִים תִּתֵּנוּ׃ יח וַיִּרְאוּ שֹׁטְרֵי
בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֹתָם בְּרָע לֵאמֹר לֹא־
תִגְרְעוּ מִלְּבִנֵיכֶם דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ׃
יט וַיִּפְגְּעוּ אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן
נִצָּבִים לִקְרָאתָם בְּצֵאתָם מֵאֵת
פַּרְעֹה׃ כ וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם יֵרֶא
יְהוָה עֲלֵיכֶם וְיִשְׁפֹּט אֲשֶׁר
הִבְאַשְׁתֶּם אֶת־רֵיחֵנוּ בְּעֵינֵי פַרְעֹה
וּבְעֵינֵי עֲבָדָיו לָתֶת־חֶרֶב בְּיָדָם
לְהָרְגֵנוּ׃

דְּאַבְאַשְׁתּוּן יַת־רֵיחָנָא בְּעֵינֵי פַרְעֹה וּבְעֵינֵי עַבְדּוֹהִי לְמִיהַן חַרְבָּא
בִּידֵיהוֹן

תִּיבְנָא מֵאָתָר דְּתַשְׁכְּחוּן אֲרֵי לָא
אִיתְמְנַע מִפּוּלְחָנְכוֹן מִידְּעַם׃
וְאִירְתַּבַּדָּר עַמָּא בְּכָל־אַרְעָא
דְּמִצְרַיִם לְגַבְּבָא גִּילִי לְתִיבְנָא׃
וְשִׁילְטוֹנַיָּא דַּחֲקִין לְמֵימַר אַשְׁלִימוּ
עִבִּידְתְּכוֹן פִּירְתַּגַם־יוֹם בְּיוֹמֵיהּ
כְּמָא דַּהֲוַיְתוּן עַבְדִּין כַּד־מִתְיַהֲב־
לְכוֹן תִּיבְנָא׃ וּרְקוּ סַרְכֵּי בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל דְּמַנְיָאוּ עֲלֵיהוֹן שִׁלְטוֹנֵי
פַּרְעֹה לְמֵימַר מָא־דֵּין לָא
אַשְׁלִימְתּוּן גּוּזְרַתְכוֹן לְמִרְמֵי לִיבְנִין
כְּמֵאִיתְמָלִי וּמִדְקַמּוֹהִי אַף־תְּמָלִי
אַף־יוֹמָא דֵּין׃ וְאָתוֹ סַרְכֵּי בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְצַוְּחוּ קֳדָם־פַּרְעֹה לְמֵימַר
לְמָא תַּעְבִּיד כְּדֵין לְעַבְדָּךְ׃ תִּבְנָא
לָא מִתְיַהֲב לְעַבְדָּךְ וּלְבֵנְיָא אָמְרִין
לָנָא עִבִּידוּ וְהָא עַבְדָּךְ לָקֵן וְחַטָּן
עֲלֵיהוֹן עַמָּךְ׃ וַאֲמַר בִּטְלָנִין אַתּוּן
בִּטְלָנִין עַל־כֵּן אַתּוּן אָמְרִין נֵיזֵיל
נְדַבַּח קֳדָם־יְיָ׃ וּכְעַן אֲזִלוּ פְּלַחוּ
וְתִבְנָא לָא־מִתְיַהֲיב לְכוֹן וְסַכּוּם
לְבֵנְיָא תִּתְּנוּן׃ וְחַזּוּ סַרְכֵּי בְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל יַחֲזוֹן בְּבִישׁ לְמֵימַר לָא־
תִמְנְעוּן מִלְּבֵנֵיכוֹן פִּרְתַּגַם־יוֹם
בְּיוֹמֵיהּ׃ וְעַרְעוּ יַת־מֹשֶׁה וְיַת־
אַהֲרֹן קָיְמִין לְקָדָמוֹתְהוֹן
בְּמִפְּקָהוֹן מִלְּוָת פַּרְעֹה׃ וְאָמְרוּ
לְהוֹן יִתְגְּלֵי יְיָ עֲלֵיכוֹן וְיִתְפְּרַע

מכל ככוס לבנים שהייתם עושים ליום בהיות התבן כתן לכם מזומן מבית המלך:
יב לקשש קש לתבן · לאסוף אסיפה ללקוט לקט לבורך תבן הטיט: קש · לשון לקוט על
יג שם נדבר המתפזר הוא ונריך לקוששו קרוי קש בשאר מקומות: לצים · דוחקים:

לכון תיבנא מן אתר דתשכחון ארום לא מתמנע מפולחנכון מדעם:
ויפץ ואיתברר עמא בכל ארעא דמצרים לגבבא גילי לתיבנא:
והנגשים ושולטניא דחקין למימר אשלימו עיבידתכון פתגם יום
ביומיה היכמא דהויתון עבדין כד הוה יהיב לכון תיבנא: ויכו ולקו
סרכי בני ישראל דמנו עליהון שולטני פרעה למימר למא דין לא
אשלמתון גזירתכון למרמי לבנין הי כמאיתמלי והי כמדקדמוי אוף
איתמלי אוף יומא דין: ויבאו ואתו סרכי בני ישראל וצוחו קדם
פרעה למימר למה תעביד כדין לעבדך: תבן תיבנא לא מיתיהב
לעבדך ולבנא אמרין לנא עיבידו והא עבדך לקיין וחיובתהון דעמך
חקפא וסלקא: ויאמר ואמר בטלנין אתון בטלנין בגין כן אתון
אמרין נזיל נדבח נכסת חגא קדם אלקנא: ועתה וכדון איזילו
פלחו וחבנא לא יתיהב לכון וסכום לבניא חתנון: וירעו וחמון
סרכי בני ישראל יתהון בביש למימר לא תימנעון מלבניכון דפתגם יום
ביומיה: ויפגעו וארעוית משה וית אהרן קיימין לקדמותהון
במפקהון מן קדם פרעה: ויאמרו ואמרו להון יתגלי קדם יי
עולבנא ולחוד יחפרע מגכון דאסדרתוןית ריחנא קדם פרעה
וקדם

דבר יום ביומו · חשבון של כל יום כלו ביומו כאשר עשיתם בהיות התבן מוכן: ויכו יד
שוטרי בני ישראל · השוטרים ישראל היו וחמים על חבריהם מלדחקם וכשהיו משלימים
הלבנים לכונשים שהם מצריים והיה חסר מן הכבשן היו מלקין אותם על שלא דחקו את
עושי המלאכה · לפיכך זכו אותן שוטרים להיות מכהדרין וכאכל מן הרוח אשר על משה
והושם עליהם שיאמר אספה לי שבעים איש מזקני ישראל מאותן שידעת הטובה שעשו
במצרים כי הם זקני העם ושוטריו: ויכו שוטרי בני ישראל אשר שמו כונשי פרעה
אותם לשוטרים עליהם לאמר מדוע וגו' · למה ויכו שהיו אומרים להם מדוע לא כליתם
גם תמול גם היום חק הקנוב עליכם ללבון כתמול השלישי שהוא יום שלפני אתמול והוא
היה בהיות התבן כתן להם: ויכו לשון ויופעלו הוכו מיד אחרים הכונשים הכום:
ולבנים אומרים לכו · הכונשים עשו כמכין הראשון: וחטאת עמך · אלו היה כקוד פתח יז
היתי אומר שהוא דבוק ודבר זה חטאת עמך הוא עכשו שהוא קמץ שם דבר הוא וכך
פירושו ודבר זה מביא חטאת על עמך כאלו כתוב וחטאת לעמך כמו כבאכה בית לחם
שהוא כמו לבית לחם וכן הרבה: ותכן לבנים · חשבון הלבנים וכן את הכסף המתוכן יח
המכוי כמו שאמור בעכין ויבורו וימכו את הכסף: וירא שוטרי בני ישראל · את יט
חבריהם הכרדים על ידם: ברע · ראו אותם ברעה ורעה המוכאת אותם בהכבידם
העבודה עליהם לאמר לא תגרעו וגו': ויפגעו · אכשים מישראל את משה ואת אהרן כ
וגו' · ורבותיכו דרשו כל בנים ובנבים דתן ואבירם היו שבאמר בהם יצאו בנבים:

למה

לְהַרְגֻנוּ: לג וַיָּשֶׁב מֹשֶׁה אֶל־
יְהוָה וַיֹּאמַר אֲדֹנָי לָמָּה הֲרֵעֹתָה
לָעָם הַזֶּה לָמָּה זֶּה שְׁלַחְתָּנִי:
ל׳ כתיב כ״ו
כג וּמֵאָז בָּאתִי אֶל־פַּרְעֹה לְדַבֵּר
בִּשְׁמֶךָ הֵרַע לָעָם הַזֶּה וְהַצֵּל לֹא־
הִצַּלְתָּ אֶת־עַמֶּךָ: ו וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עַתָּה תִּרְאֶה אֲשֶׁר
אֶעֱשֶׂה לְפַרְעֹה כִּי בְיָד חֲזָקָה
יְשַׁלְּחֵם וּבְיָד חֲזָקָה יְגָרְשֵׁם מֵאַרְצוֹ:
ר׳ פתחין וה׳ וסב והר לכם ן
קל׳ ויקח׳ סימן׳ מעלי׳ סימן:

בִּידֵיהוֹן לְמִקְטְלָנָא: וְתֵב מֹשֶׁה
קֳדָם יְיָ וַאֲמַר יְיָ לְמָא אֲבָאשְׁתָּא
לְעַמָּא הָדֵין וּלְמָא דְנָן שְׁלַחְתָּנִי:
וּמֵעִידַן הָעָלִית לְוָת־פַּרְעֹה לְמַלָּלָא
בְּשֻׁמְךָ אִיתְבָּאֵשׁ לְעַמָּא הָדֵין וְשֵׁזְבָא
לָא־שֵׁזַבְתָּא יָת־עַמָּךְ: וַאֲמַר יְיָ
לְמֹשֶׁה כְּעַן תֶּחֱזֵי דַּאֲעַבֵּיד לְפַרְעֹה
אֲרֵי בִידָא תַּקִּיפָא יְשַׁלְּחִינּוּן וּבִידָא
תַּקִּיפָא יְתַרְכִּינּוּן מֵאַרְעֵיהּ:

ס ס ס ס ס ס

וידבר אלהים אל־משה ויאמר אליו אני יהוה: ג וארא אל־אברהם אל־יצחק ואל־יעקב באל שדי ושמי יהוה לא נודעתי להם: ד וגם הקמתי את־בריתי אתם לתת להם את־ארץ כנען את ארץ מגריהם אשר־גרו בה: ה וגם אני שמעתי את־נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבדים אתם ואזכר את־בריתי:

ומליל יְיָ עִם־מֹשֶׁה וַאֲמַר לֵיהּ אֲנָא יְיָ:
וְאִתְגְּלֵיתִי לְאַבְרָהָם
לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב בְּאֵל שַׁדַּי וּשְׁמִי יְיָ
לָא אוֹדַעִית לְהוֹן: וְאַף אֲקִימִית
יָת־קְיָימִי עִמְּהוֹן לְמִתַּן לְהוֹן יָת־
אַרְעָא דְכְנָעַן יָת אַרְעָ תּוֹתָבוּתְהוֹן
דְּאִתּוֹתָבוּ בַהּ: וְאַף אֲנָא קָדַמַי שְׁמִיעַ
יָת־קְבִילַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דְּמִצְרָאֵי
מְפַלְּחִין בְּהוֹן וּדְכַרְנָא יָת־קְיָימִי:

ואורא בני ינחק כדאית כתיב׳ ומכועתו ליצחק וכו׳: ינחק גרס ליצראל מינהו ממגרים. ואר״ש אברהם סופי תיבות אלה מעמו ענתם אלמיה ילא הרהרו אסר מדותי: לתת בני ת״ל ת״ך רמז לעני מקדשים מי עמדו ת״ל ת״ך ברית: בכן

סכים:

כב כג למה הרעותה לעם הזה. ואם תאמר מה אכפת לך קובל אני על שלחתני: הרע לשון הפעיל הוא הרבה רעה עליהם. ותרגומו אבאיש: עתה תראה וגו׳. הרהרת על מדותי לא כאברהם שאמרתי לו כי ביצחק יקרא לך זרע ואחר כך אמרתי לו העלהו לעולה ולא הרהר אחרי לפיכך עתה תראה. העשוי לפרעה תראה ולא העשוי למלכי זאומות כשאבילם לארץ: כי ביד חזקה ישלחם. מפני ידי חזקה שתחזק עליו וישלחם: וביד חזקה יגרשם מארצו. על כרחם של ישראל יגרשם ולא יספיקו לעשות להם בידה. וכן הוא אומר ותחזק מצרים על העם וגומר:

חסלת שמות

ב וידבר אלקים אל משה. דבר אתו ומשכט על שהקשה לדבר ואומר למה הרעות לעם הזה: ויאמר אליו אני ה׳. כאמן לשלם שכר טוב למתהלכים לפני

ולא

וקדם עכדוי דגרמתון למיתן סייפא בידיהון למקטלנא: וישב ויתב
משה לקדם יי ואמר יי למא אבאשתא לעמא הדין ולמא דנן שלחתני:
ומאז ומן שעתא דעלית לות פרעה למללא בשמך אתבאש לעמא
הדין ושיזבא לא שיזבתא ית עמך: ויאמר ואמר יי למשה כדון
תחמי מה אעבד לפרעה ארום בידא תקיפתא יפטורינון ובידא תקיפתא
יתריכינון מן ארעיה:

ס ס ס

וידבר אלקים ומליל יי עם משה ואמר ליה אנא יי הוא
דאיתגליתי עלך בגו סניא ואמרית לך אנא יי:

ירושלמי

ואורא ואיתגליתי לאברהם
ליצחק וליעקב באל שדי ושמי יי
ברם באפי שכינתי לא אתידיעת
להון: וגם ולחוד אקימית
ית קיימי עמהון למיתן להום ית
ארעא דכנען ית ארע תותבותהון דאיתותבו בה: וגם ולחוד על
קדמי ית אניק בני ישראל דמצראי משעבדין יתהון ודכירנא ית קיימי:

ואתגלי במימריה יי על אברהם
על יצחק ועל יעקב באלהא שמיא
ושום מימרא דיי לא אודעית
להון:

לכן

ולא לחכם שלחתיך כי אם לקיים דברי שדברתי לאבות הראשונים · ובלשון הזה מביאו
שהוא כדרש בכמה מקומות אני ה׳ כאמן ליפרע כשהוא אומר אבל עונם כגון וחללת את
שם אלקיך אני ה׳ וכשהוא אומר אבל קיום מצות כגון ושמרתם מצותי ועשיתם אותם אני
ה׳ כאמן ליתן שכר: וארא · אל האבות: באל שדי · הבטחתים הבטחות ובכלן אמרתי
להם אני אל שדי: ושמי ה׳ לא נודעתי להם · לא הודעתי איך כתוב כאן אלא לא נודעתי
לא נכרתי להם במדת אמתות שלי שעליה נקרא שמי ה׳ כאמן לאמת דברי שהרי הבטחתין
ולא קיימתי: וגם הקימותי את בריתי ונו׳ · וגם כשברראתי להם באל שדי הבטחתי
והעמדתי ברית ביני وביניהם · לתת להם את ארץ כנען · לאברהם בפרשת מילה כאמר
אני אל שדי ונומר ונתתי לך ולזרעך אחריך את ארץ מגוריך · ליצחק כי לך ולזרעך אתן
את כל הארצות האל והקימותי את השבועה אשר נשבעתי לאברהם ואותה שבועה
שנשבעתי לאברהם בא שדי אמרתי ליעקב אני אל שדי פרה ורבה ונומר את הארץ אשר
ונומר הרי שכרתי להם ולא קיימתי: וגם אני · כמו שהבטחתי והעמדתי הברית יש עלי
לקיים · לפיכך שמעתי את נאקת בני ישראל הנוקקים: אשר מצרים מעבידים אותם
ואזכור · אותו הברית · כי בברית בין הבתרים אמרתי לו וגם את הגוי אשר יעבודו דן
אנכי:

כהן בריתי: ז לכן אמר לבני ישראל
אני יהוה והוצאתי אתכם מתחת
סבלת מצרים והצלתי אתכם
מעבדתם וגאלתי אתכם בזרוע
נטויה ובשפטים גדלים:
ז ולקחתי אתכם לי לעם והייתי
לכם לאלהים וידעתם כי אני יהוה
אלהיכם המוציא אתכם מתחת
סבלות מצרים: ח והבאתי
אתכם אל הארץ אשר נשאתי את־
ידי לתת אתה לאברהם ליצחק
וליעקב ונתתי אתה לכם מורשה
אני יהוה: ט וידבר משה כן
אל בני ישראל ולא שמעו אל־
משה מקצר רוח ומעבדה קשה:
פ י וידבר יהוה
אל משה לאמר: יא בא דבר
אל פרעה מלך מצרים וישלח את־
בני ישראל מארצו: יב וידבר
משה לפני יהוה לאמר הן בני־
ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני
פרעה ואני ערל שפתים:
פ יג וידבר יהוה
אל משה ואל אהרן ויצום אל בני
ישראל ואל פרעה מלך מצרים

ב ל חסר וא
מלה ד ן חסר
ג מלא כתרגם

ל ומלא

מקצר חסר ו ן
ועולה כמנין
תל לום טלמו
תל סנה ינאו
סנא ויהי מקץ
טלטים סנה
ומרכע מלות
סנה.

בכן אימר לבני־ישראל אנא יי
ואפיק ית כון מגו דחוק־פולחן
מצראי ואשזיב ית כון מפולחנהון
ואפרוק ית כון בדרע מרמם ובדינין
רברבין: ואקריב ית כון קדמי
לעמא ואיהוי לכון לאלהא ותדעון
ארי אנא יי אלהכון דאפיק ית כון
מגו דחוק־פולחן מצראי:
ואעיל ית כון לארעא דקיימית
במימרי למיתן ית ה לאברהם
ליצחק וליעקב ואתן ית ה לכון
ירותא אנא יי: ומליל משה כן
עם־בני ישראל ולא קבילו מן־
משה מעיק רוח ומפולחנא דהוה
קשי־עליהון: ומליל יי עם־משה
למימר: עול מליל עם־פרעה
מלכא דמצרים וישלח ית־בני־
ישראל מארעיה: ומליל משה
קדם יי למימר הא בני־ישראל לא־
קבילו מיני ואיכדין יקבל־מיני
פרעה ואנא יקיר ממלל: ומליל
יי עם־משה ועם־אהרן ופקידינון
לות־בני ישראל ולות־פרעה מלכא

דמצרים

להוציא

לכי: לכן · על פי אותה השבועה: אמור לבני ישראל אני ה׳ · הנאמן בהבטחתי:
והוצאתי אתכם · כי כן הבטחתי ואחרי כן יצאו ברכוש גדול: סבלות · טורח משא
מצרים: כשאתי את ידי · הרימותיה לישבע בכסאי: ולא שמעו אל משה · לא קבלו
תנחומין: מקוצר רוח · כל מי שהוא מצר רוחו וכשמתו קצרה ואינו יכול להאריך
בכשימתו · קרוב לענין זה שמעתי בפרשה זו מרבי ברוך ברבי אליעזר והביא לי ראיה
ממקרא זה בתענס הזאת אודיעם את ידי ואת גבורתי וידעו כי שמי ה׳ למדנו כשהקב״ה
מאמן את דבריו אפילו לפורענות מודיע ששמו ה׳ וכל שכן האמנה לטובה · ורבותינו
דרשוהו לענין של מעלה שאמר משה למה הרעות אמר לו הקב״ה חבל על דאבדין ולא
משתכחין

לכן בכן אימר לבני ישראל אנא הוא יי ואפיק יתכון מגו דחוק פולחן
מצראי ואישיזיב יתכון מפולחנהון ואפרוק יתכון בדרע מרומם ובדינין
רברבין: ולקחתי ואקרב יתכון קדמי לעם ואהוי לכון לאלקא
ותידעון ארום אנא יי אלקכון דאנפיק יתכון מגו דחוק פולחן מצראי:
והבאתי ואעיל יתכון לארעא דקיימית בימרי למיתן יתה לאברהם
ליצחק ולי עקב ואיתן יתה לכון ירותא אנא יי: וידבר ומליל משה כדין
עם בני ישראל ולא קבילו מן משה ירושלמי
מקפידות רוחא ומפולחנא נוכראה מקפידות:
קשיא דיבידיהון: וידבר ומליל
יי עם משה למימר: בא דבר עול מליל עם פרעה מלכא דמצרים
ויפטור ית בני ישראל מארעיה: וידבר ומליל משה קדם יי למימר
הא בני ישראל לא קבילו מיני והיכדין יקבל מיני פרעה ואנא קשי
ממלל: וידבר ומליל יי עם משה ועם אהרן ואזהרינון על בני
ישראל ושלחינון לות פרעה מלכא דמצרים לאפקא ית בני ישראל
מארעא

משתכחין יש לי להתאוכן על מיתת האבות הרבה פעמים כנלתי עליהם כ"אל שדי ולא נ
אמרו לי מה שמך ואתה אמרת מה שמו מה אומר אליהם: וגם הקימותי ונומר · וכשבקש ד
לקבור את שרה לא מצא קבר עד שקנה בדמים מרובים · וכן יצחק ערערו עליו על
הבארות אשר חפר · וכן יעקב ויקן את חלקת השדה לבטות אהלו ולא הרהרו אחר
מדותי ואתה אמרת למה הרעות · ואין המדרש מתישב אחר המקרא מפני כמה דברים ·
אחת שלא כאמר ושמי ה' לא שאלו לי ואם תאמר לא הודעתם שכך שמו הרי תחלה כשנגלה
לאברהם בין הבתרים כאמר אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים · ועוד היאך הסמיכה
כמשכת בדברים שהוא סומך לכאן וגם אני שמעתי ונומר לכן אמור לבני ישראל · לכך
אני אומר יתישב המקרא על פשוטו דבור על אופניו והדרשה תדרש שכאמר הלא כה
דברי כאש נאם ה' וכפטיש יפוצץ סלע מתחלק לכמה בנוטות: ערל שפתים · אטום יב
שפתים · וכן כל לשון ערלה אני אומר שהוא אטום · ערלה אזנם אטומה משמוע · ערלי
לב אטומים מהבין · שתה גם אתה והערל והאטם משכרו כום הקלל · ערל בשר שהניל
אטום ומכוסה בה · וערלתם ערלתו עשו לו אוטם וכסוי איסור שיבדיל בפני אכילתו ·
שלש שנים יהיה לכם ערלים אטום ומכוסה ומובדל מלאכלו: ואיך ישמעני פרעה · זה
אחד מעשרה קל וחומר שבתורה: וידבר ה' אל משה ואל אהרן: לפי שאמר משה אני יג
ערל שפתים נירף לו הקב"ה את אהרן להיות לו לפה ולמלין: ויצום אל בני ישראל נוה
עליהם להנהיגם בכחת ולסבול אותם · ואל פרעה מלך מצרים נוס עליו לחלוק לו כבוד
בדבריהם זה מדרשו · ופשוטו נוס על דבר ישראל ועל שליחותו אל פרעה; ודבר הנווי
מהו מפורש בפרשה שנויה לאחר מדר היחס · אלא מתוך שהזכיר משה ואהרן הפסיק

לְהוֹצִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ
מִצְרָיִם׃ ס

שני ספר פתורה

יד אֵלֶּה רָאשֵׁי בֵית־אֲבֹתָם בְּנֵי
רְאוּבֵן בְּכֹר יִשְׂרָאֵל חֲנוֹךְ וּפַלּוּא
חֶצְרֹן וְכַרְמִי אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת רְאוּבֵן׃
טו וּבְנֵי שִׁמְעוֹן יְמוּאֵל וְיָמִין
וְאֹהַד וְיָכִין וְצֹחַר וְשָׁאוּל בֶּן־
הַכְּנַעֲנִית אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת שִׁמְעוֹן׃
ספר דמסר

טז וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי־לֵוִי לְתֹלְדֹתָם
גֵּרְשׁוֹן וְקְהָת וּמְרָרִי וּשְׁנֵי חַיֵּי לֵוִי
שֶׁבַע וּשְׁלֹשִׁים וּמְאַת שָׁנָה׃
יז בְּנֵי גֵרְשׁוֹן לִבְנִי וְשִׁמְעִי
לְמִשְׁפְּחֹתָם׃ יח וּבְנֵי קְהָת
עַמְרָם וְיִצְהָר וְחֶבְרוֹן וְעֻזִּיאֵל וּשְׁנֵי
חַיֵּי קְהָת שָׁלֹשׁ וּשְׁלֹשִׁים וּמְאַת
שָׁנָה׃ יט וּבְנֵי מְרָרִי מַחְלִי וּמוּשִׁי
אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת הַלֵּוִי לְתֹלְדֹתָם׃
כל לוי ספר כר מן ח מר מן ס פסו דמ׳ כסמתכו ומתחלפין בלתיכון

כ וַיִּקַּח עַמְרָם אֶת־יוֹכֶבֶד דֹּדָתוֹ
לוֹ לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לוֹ אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־
מֹשֶׁה וּשְׁנֵי חַיֵּי עַמְרָם שֶׁבַע וּשְׁלֹשִׁים
וּמְאַת שָׁנָה׃ כא וּבְנֵי יִצְהָר קֹרַח
וְנֶפֶג וְזִכְרִי׃ כב וּבְנֵי עֻזִּיאֵל
מִישָׁאֵל וְאֶלְצָפָן וְסִתְרִי׃ כג וַיִּקַּח
אַהֲרֹן אֶת־אֱלִישֶׁבַע בַּת־עַמִּינָדָב
אֲחוֹת נַחְשׁוֹן לוֹ לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לוֹ
אֶת־נָדָב וְאֶת־אֲבִיהוּא אֶת־אֶלְעָזָר
וְאֶת־אִיתָמָר׃ כד וּבְנֵי קֹרַח
אַסִּיר וְאֶלְקָנָה וַאֲבִיאָסָף אֵלֶּה
כונס מלא בר מן ח
מִשְׁפְּחֹת הַקָּרְחִי׃ כה וְאֶלְעָזָר
בֶּן־אַהֲרֹן לָקַח־לוֹ מִבְּנוֹת פּוּטִיאֵל
לוֹ לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לוֹ אֶת פִּנְחָס אֵלֶּה
רָאשֵׁי אָבוֹת הַלֵּוִיִּם לְמִשְׁפְּחֹתָם׃
כו הוּא אַהֲרֹן וּמֹשֶׁה אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לָהֶם הוֹצִיאוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
ד׳ דקדי אהרן לעמס ב

דְּמִצְרַיִם לְאַפָּקָא יַת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
מֵאַרְעָא דְּמִצְרָיִם׃ אִלֵּין רֵישֵׁי
בֵית־אֲבָהָתְהוֹן בְּנֵי רְאוּבֵן בּוּכְרָא
דְּיִשְׂרָאֵל חֲנוֹךְ וּפַלּוּא חֶצְרוֹן וְכַרְמִי
אִלֵּין זַרְעַיָּת רְאוּבֵן׃ וּבְנֵי שִׁמְעוֹן
יְמוּאֵל וְיָמִין וְאֹהַד וְיָכִין וְצֹחַר
וְשָׁאוּל בַּר־כְּנַעֲנִיתָא אִלֵּין זַרְעַיָּת
שִׁמְעוֹן׃ וְאִלֵּין שְׁמָהָת בְּנֵי־לֵוִי
לְתוֹלְדָתְהוֹן גֵּרְשׁוֹן וְקָהָת וּמְרָרִי
וּשְׁנֵי חַיֵּי לֵוִי מְאָה וּתְלָתִין וּשְׁבַע
שְׁנִין׃ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן לִבְנִי וְשִׁמְעִי
לְזַרְעַיָּתְהוֹן׃ וּבְנֵי קְהָת עַמְרָם
וְיִצְהָר וְחֶבְרוֹן וְעֻזִּיאֵל וּשְׁנֵי חַיֵּי
קְהָת מְאָה וּתְלָתִין וּתְלָת שְׁנִין׃
וּבְנֵי מְרָרִי מַחְלִי וּמוּשִׁי אִלֵּין זַרְעַיָּת
לֵוִי לְתוֹלְדָתְהוֹן׃ וּנְסִיב עַמְרָם
יַת־יוֹכֶבֶד אַחַת־אֲבוּהִי לֵיהּ לְאִתּוּ
וִילִדַת לֵיהּ יַת־אַהֲרֹן וְיַת־מֹשֶׁה
וּשְׁנֵי חַיֵּי עַמְרָם מְאָה וּתְלָתִין וּשְׁבַע
שְׁנִין׃ וּבְנֵי יִצְהָר קֹרַח וְנֶפֶג וְזִכְרִי׃
וּבְנֵי עֻזִּיאֵל מִישָׁאֵל וְאֶלְצָפָן וְסִתְרִי׃
וּנְסִיב אַהֲרֹן יַת־אֱלִישֶׁבַע בַּת־
עַמִּינָדָב אֲחָתֵיהּ דְּנַחְשׁוֹן לֵיהּ לְאִתּוּ
וִילִדַת לֵיהּ יַת־נָדָב וְיַת־אֲבִיהוּא
יַת־אֶלְעָזָר וְיַת־אִיתָמָר׃ וּבְנֵי
קֹרַח אַסִּיר וְאֶלְקָנָה וַאֲבִיאָסָף אִלֵּין
זַרְעַיָּת קֹרַח׃ וְאֶלְעָזָר בַּר־אַהֲרֹן
נְסִיב־לֵיהּ מִבְּנַת פּוּטִיאֵל לֵיהּ
לְאִתּוּ וִילִדַת לֵיהּ יַת־פִּנְחָס אִלֵּין
רֵישֵׁי אֲבָהָת לֵיוָאֵי לְזַרְעַיָּתְהוֹן׃
הוּא אַהֲרֹן וּמֹשֶׁה דִּי אֲמַר יְיָ לְהוֹן
אפיקו
מארץ

מֵאַדְעָא דְמִצְרַיִם: אלה ראשי אִלֵּין רֵישֵׁי בֵית אֲבָהָתְהוֹן בְּנוֹי דְרָאוּבֵן
בּוּכְרָא דְיִשְׂרָאֵל חֲנוֹךְ וּפַלּוּא חֶצְרוֹן וְכַרְמִי אִלֵּין יִיחוּסִין דְּרָאוּבֵן: ובני
וּבְנוֹי דְשִׁמְעוֹן יְמוּאֵל וְיָמִין וְאוֹהַד וְיָכִין וְצֹחַר וְשָׁאוּל הוּא זִמְרִי דְאַשְׁאֵיל
נַפְשֵׁיהּ לְזִנּוּתָא הֵי בְּכַנְעָנָאי אִלֵּין יִיחוּסִין דְשִׁמְעוֹן: ואלה וְאִלֵּין
שְׁמָהָת בְּנוֹי דְלֵוִי לְיִחוּסֵיהוֹן גֵּרְשׁוֹן קְהָת וּמְרָרִי וְשְׁנֵי חַיֵּיהוֹן דְּלֵוִי מְאָה
וְתְלָתִין וְשַׁבְע שְׁנִין חַיָּא עַד דְּחָמָא יָת משה וְיָת אַהֲרֹן פְּרִיקַיָּא דְיִשְׂרָאֵל:
בני בְּנוֹי דְגֵרְשׁוֹם לִבְנִי וְשִׁמְעִי לְיִחוּסֵיהוֹן: ובני וּבְנוֹי דְקְהָת עַמְרָם
וְיִצְהָר וְחֶבְרוֹן וְעֻזִּיאֵל וְשְׁנֵי חַיֵּיהוֹן דְקְהָת חֲסִידָא מְאָה וְתְלָתִין וְתְלָת שְׁנִין
חַיָּא עַד דְּחָמָא יָת פִּנְחָס הוּא אֵלִיָּהוּ כַּהֲנָא רַבָּא דְעָתִיד לְמִשְׁתְּלָחָא
לְגָלוּתָא דְיִשְׂרָאֵל בְּסוֹף יוֹמַיָּא: ובני וּבְנוֹי דְמְרָרִי מַחְלִי וּמוּשִׁי
אִלֵּין יִיחוּסִין דְּלֵוִי לְגִנְיסָתְהוֹן: ויקח וּנְסִיב עַמְרָם יָת יוֹכֶבֶד חֲבִיבָתֵיהּ
לֵיהּ לְאִנְתּוּ וְיָלִידַת לֵיהּ יָת אַהֲרֹן וְיָת משה וְשְׁנֵי חַיֵּיהוֹן דְעַמְרָם חֲסִידָא
מְאָה וְתְלָתִין וְשַׁבְע שְׁנִין חַיָּא עַד דְּחָמָא יָת בְּנֵי רְחַבְיָה בַּר גֵּרְשׁוֹם בַּר
משה: ובני וּבְנוֹי דְיִצְהָר קֹרַח וְנֶפֶג וְזִכְרִי: ובני וּבְנוֹי דְעֻזִּיאֵל
מִישָׁאֵל וְאֶלְצָפָן וְסִתְרִי: ויקח וּנְסִיב אַהֲרֹן יָת אֱלִישֶׁבַע בְּרַת עַמִּינָדָב
אֲחָתֵיהּ דְנַחְשׁוֹן לֵיהּ לְאִנְתּוּ וְיָלִידַת לֵיהּ יָת נָדָב וְיָת אֲבִיהוּא יָת אֶלְעָזָר
וְיָת אִיתָמָר: ובני וּבְנוֹי דְקֹרַח אַסִּיר וְאֶלְקָנָה וַאֲבִיאָסָף אִלֵּין יִיחוּסֵיהּ
דְקֹרַח: ואלעזר וְאֶלְעָזָר בַּר אַהֲרֹן נְסִיב לֵיהּ מִבְּרָתוֹי דְיִתְרוֹ הוּא
פּוּטִיאֵל לֵיהּ לְאִנְתּוּ וְיָלִידַת לֵיהּ יָת פִּנְחָס אִלֵּין רֵישֵׁי אֲבָהָת לֵיוָאֵי
לְיִחוּסֵיהוֹן: הוא אִיהוּ אַהֲרֹן ומשה דְאָמַר יְיָ לְהוֹן הַנְפִּיקוּ יָת
בני

פעכין כאלה ראשי בית אבותם ללמדכו היאך כולדו משה ואהרן ובמי כיחסו: אלה יד
ראשי בית אבותם · מתוך שהוזקק ליחס שבטו של לוי עד משה ואהרן בשביל משה ואהרן
התחיל ליחסם דרך תולדותם מראובן: ושמי חיי לוי ונומר · למה כתבו שבותיו של לוי יז
להודיע כמה ימי השעבוד שכל זמן שאחד מן השבטים קיים לא היה שעבוד שראוי וימת
יוסף וכל אחיו ואחר כך ויקם מלך חדש ולוי האריך ימים על כולם: ושמי חיי קהת יח
ושני חיי עמרם ונומר · מחשבון זה אנו למדים על מושב בני ישראל ארבע מאות שנה
שאמר הכתוב שלא באורן מצרים לבדה היו אלא מיום שכולל יצחק · שהרי קהת מיורדי
מצרים היה חשוב כל שבותיו ושבות עמרם וגם שלא משה לא תמצאם ארבע מאות והרבה
שנים כנלעים לבנים בשני האבות: יוכבד דודתו · אחת אבותי בת לוי אחות קהת: כ
אחות כחסון · מכאן למדו הכוזרי אשה נריך לבדוק באחיה: מבכות פוטיאל · מזרע כב כג
יתרו שפטים ענלים לע"ז · ומזרע יוסף שפטפע ביגרו: הוא אהרן ומשה · אלו שהוזכרו כד
למעלה שילדה יוכבד לעמרם הוא אהרן ומשה אשר אמר ה' · יש מקומות שמקדים אהרן
למשה

ד חסר כ"ל

מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־צִבְאֹתָם׃
כז הֵם הַמְדַבְּרִים אֶל־פַּרְעֹה מֶלֶךְ־
מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
מִמִּצְרַיִם הוּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן׃
כח וַיְהִי בְּיוֹם דִּבֶּר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם׃ ס
כט וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר
אֲנִי יְהוָה דַּבֵּר אֶל־פַּרְעֹה מֶלֶךְ
מִצְרַיִם אֵת כָּל־אֲשֶׁר אֲנִי דִבֶּר אֵלֶיךָ׃
ל וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה הֵן
אֲנִי עֲרַל שְׂפָתָיִם וְאֵיךְ יִשְׁמַע אֵלַי
פַּרְעֹה׃ פ
ז א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רְאֵה
נְתַתִּיךָ אֱלֹהִים לְפַרְעֹה וְאַהֲרֹן אָחִיךָ
יִהְיֶה נְבִיאֶךָ׃ ב אַתָּה תְדַבֵּר אֵת
כָּל־אֲשֶׁר אֲצַוְּךָ וְאַהֲרֹן אָחִיךָ יְדַבֵּר
אֶל־פַּרְעֹה וְשִׁלַּח אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
מֵאַרְצוֹ׃ ג וְאֲנִי אַקְשֶׁה אֶת־לֵב
פַּרְעֹה וְהִרְבֵּיתִי אֶת־אֹתֹתַי וְאֶת־
מוֹפְתַי בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם׃ ד וְלֹא
יִשְׁמַע אֲלֵכֶם פַּרְעֹה וְנָתַתִּי אֶת־יָדִי
בְּמִצְרַיִם וְהוֹצֵאתִי אֶת־צִבְאֹתַי אֶת־
עַמִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
בְּשְׁפָטִים גְּדֹלִים׃ ה וְיָדְעוּ
מִצְרַיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה בִּנְטֹתִי אֶת־יָדִי
עַל־מִצְרַיִם וְהוֹצֵאתִי אֶת־בְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָם׃ ו וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה
וְאַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתָם כֵּן
עָשׂוּ׃ ז וּמֹשֶׁה בֶּן־שְׁמֹנִים שָׁנָה
וְאַהֲרֹן בֶּן־שָׁלֹשׁ וּשְׁמֹנִים שָׁנָה
בְּדַבְּרָם אֶל־פַּרְעֹה׃ פ
שלישי ח וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־
אַהֲרֹן לֵאמֹר׃ ט כִּי יְדַבֵּר אֲלֵכֶם

ו חסר כתורס
ל חסר
ל וחסר
ז חסר כתורס

אֲפִיקוּ יַת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאַרְעָא
דְּמִצְרַיִם עַל־חֵילֵיהוֹן׃ אִינּוּן
דְּמִמַּלְּלִין עִם־פַּרְעֹה מַלְכָּא־
דְּמִצְרַיִם לְאַפָּקָא יַת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
מִמִּצְרַיִם הוּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן׃
וַהֲוָה בְּיוֹמָא דְּמַלֵּיל יְיָ עִם־מֹשֶׁה
בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם׃ וּמַלֵּיל יְיָ עִם־
מֹשֶׁה לְמֵימַר אֲנָא יְיָ מַלֵּיל עִם־
פַּרְעֹה מַלְכָּא דְּמִצְרַיִם יַת כָּל־דַּאֲנָא
מְמַלֵּיל עִמָּךְ׃ וַאֲמַר מֹשֶׁה קֳדָם
יְיָ הָא אֲנָא יַקִּיר מַמְלָל וְאֵיכְדֵין
יְקַבֵּיל מִנִּי פַּרְעֹה׃ וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה
חֲזִי דְּמַנִּיתָךְ רַב לְפַרְעֹה וְאַהֲרֹן
אָחוּךְ יְהֵי מְתוּרְגְּמָנָךְ׃ אַתְּ תְּמַלֵּיל
יַת כָּל־דְּאַפְקַדְנָךְ וְאַהֲרֹן אָחוּךְ
יְמַלֵּיל עִם־פַּרְעֹה וְיִשְׁלַח יַת־בְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל מֵאַרְעֵיהּ׃ וַאֲנָא אַקְשִׁי
יַת־לִבָּא דְּפַרְעֹה וַאַסְגִּי יַת־אָתְוָתַי
וְיַת־מוֹפְתַי בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם׃
וְלָא־יְקַבֵּל מִנְּכוֹן פַּרְעֹה וְאִתֵּן יַת־
מְחַת גְּבוּרְתִּי בְּמִצְרַיִם וְאַפִּיק יַת־
חֵילַי יַת עַמִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאַרְעָא
דְּמִצְרַיִם בְּדִינִין רַבְּרְבִין׃ וְיִדְעוּן
מִצְרָאֵי אֲרֵי אֲנָא יְיָ כַּד אֲרִים יַת־
מְחַת גְּבוּרְתִּי עַל מִצְרַיִם וְאַפִּיק יַת־
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִבֵּינֵיהוֹן׃ וְעָבַד
מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כְּמָא דְּפַקִּיד יְיָ יָתְהוֹן
כֵּן עֲבָדוּ׃ וּמֹשֶׁה בַּר־תְּמָנָן שְׁנִין
וְאַהֲרֹן בַּר־תְּמָנָן וּתְלָת שְׁנִין
בְּמַלָּלוּתְהוֹן עִם־פַּרְעֹה׃ וַאֲמַר יְיָ
לְמֹשֶׁה וְלַאֲהַרֹן לְמֵימָר׃ אֲרֵי יְמַלֵּיל

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל פְּרִיקִין מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם עַל חֵילֵיהוֹן: הם הינון דְּמִמַּלְּלִין
עִם פַּרְעֹה מַלְכָּא דְּמִצְרַיִם לְהַנְפָּקָא יַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם הוּא מֹשֶׁה
נְבִיָּא וְאַהֲרֹן כַּהֲנָא: ויהי וַהֲוָה בְּיוֹמָא דְּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה בְּאַרְעָא
דְּמִצְרַיִם הַוָּה אַהֲרֹן מַצִּית אוּדְנֵיהּ וְשָׁמַע מַה דְּמַלֵּיל עִמֵּיהּ: וידבר
וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימַר אֲנָא הוּא יְיָ מַלֵּיל עִם פַּרְעֹה מַלְכָּא דְּמִצְרַיִם
יַת כָּל דַּאֲנָא מְמַלֵּיל עִמָּךְ: ויאמר וַאֲמַר מֹשֶׁה קָדָם יְיָ הָא אֲנָא קַשִּׁי
מְמַלָּל וְכֵדֵין יְקַבֵּל מִנִּי פַּרְעֹה: ויאמר וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה לְמָא אַנְתְּ
מִסְתַּפִּי זְחֵמִי דְּבַכַּר שַׁוִּית יָתָךְ דְּחִילָא לְפַרְעֹה כְּאִילוּ אֱלָקָא דִּילֵיהּ וְאַהֲרֹן
אָחוּךְ יְהֵא נְבִיָּא דִּילָךְ: אתה אַנְתְּ תְּמַלֵּיל לְאַהֲרֹן יַת כָּל דְּאִיפַּקְדִינָךְ
וְאַהֲרֹן אָחוּךְ יְמַלֵּיל לְפַרְעֹה וְיִפְטוֹר יַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאַרְעֵיהּ: ואני
וַאֲנָא אַקְשֵׁי יַת יְצָרָא דְלִבָּא דְּפַרְעֹה וַאֲסַגֵּי יַת אַתְוָתַיי וְיַת תִּימְהַיַּי
בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם: ולא וְלָא יְקַבֵּל מִנְּכוֹן פַּרְעֹה וְאֵיגָרֵי בְּהוֹן גִּירִין
דְּקִטּוֹל וְאֵיתֵין מַחַת גְּבוּרַת יָדִי בְּמִצְרַיִם וַאֲפִיק יַת עַמִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל פְּרִיקִין
מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם בְּדִינִין רַבְּרְבִין: וידעו וְיִנְדְּעוּן מִצְרָאֵי אֲרוּם אֲנָא
הוּא יְיָ כַּד אָרִים יַת מַחַת גְּבוּרְתִּי עַל מִצְרַיִם וַאֲנַפִּיק יַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל פְּרִיקִין
מִבֵּינֵיהוֹן: ויעש וְעָבַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן הֵיכְמָא דְּפַקִּיד יְיָ יָתְהוֹן הֵיכְדֵין
עֲבָדוּ: ומשה וּמֹשֶׁה בַּר תַּמְנָן שְׁנִין וְאַהֲרֹן בַּר תַּמְנָן וּתְלָת שְׁנִין
בְּמַלְּלוּתְהוֹן עִם פַּרְעֹה: ויאמר וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לְמֵימַר: כי

למשה ויש מקומות שמקדים משה לאהרן לומר ששקולין כאחד: על נבאותם. בנבואתם
כל נבאם לשבטיהם יש על שאינו אלא במקום אות אחת. על חרבך תחיה כמו בחרבך.
עמדתם על חרבכם בחרבכם: הם המדברים ונומר. הם שבטעוו הם שקיימו: הוא
משה ואהרן. הם בשליחותם ובנדקתם מתחלה ועד סוף: ויהי ביום דבר ונומר.
מחובר למקרא של אחריו: וילבר ה׳. הוא הדבור עצמו האמור למעלה אלא מתוך
שהפסיק עליו הענין כדי ליחסם חזר הענין עליו להתחיל בו: לאמר ה׳. כדי לשלחך
ולקיים דברי שליחותי בא דבר אל פרעה מלך מצרים: כתתיך אלהים לפרעה. שופט
ורודה לרדותו במכות ויסורין: יהיה כביאך. כתרגומו מתורגמך. וכל לשון נבואה
אדם המכריז ומשמיע לעם דברי תוכחות והוא מגזרת כיב שפתים יכוד חכמה ויכל
מהתכבות דשמואל ובלעז קורלין לו פרילי״ביר: אתה תדבר. פעם אחת כל שליחות
ושליחות לפי ששמעתו מפי ואהרן אחיך ימליצנו ויטעימנו באזני פרעה: ואני אקשה.
מאחר שהרשיע והתרים בכבדי וגלוי לפני שאין כחת רוח באומות ע״א לתת לב שלם לשוב
טוב לי שיתקשה לבו: למען הרבות בו אותותי. ותכירו אתם גבורותי. וכן מדתו של
הקב״ה מביא פורענות על האומות ע״א כדי שישמעו ישראל ויירא׳ כאמר הכרתי גוים כשמו
פנותם אמרתי אך תיראי אותי תקחי מוסר. ואף על פי כן בחר ש מכות הראשונות לא
כאמר ויחזק ה׳ את לב פרעה אלא ויחזק לב פרעה: את ידי. יד ממש להכות בהם:

מופת.

כז
כח
ח
כ
ג
ד

פרעה לאמר תנו לכם מופת
ואמרת אל אהרן קח את מטך
והשלך לפני פרעה יהי לתנין:
ויבא משה ואהרן אל פרעה
ויעשו כן כאשר צוה יהוה וישלך
אהרן את מטהו לפני פרעה ולפני
עבדיו ויהי לתנין: ויקרא גם
פרעה לחכמים ולמכשפים ויעשו
גם הם חרטמי מצרים בלהטיהם
כן: וישליכו איש מטהו
ויהיו לתנינם ויבלע מטה אהרן
את מטיהם: ויחזק לב
פרעה ולא שמע אליהם כאשר דבר
יהוה: ס
ויאמר יהוה אל משה כבד
לב פרעה מאן לשלח העם:
לך אל פרעה בבקר הנה
יצא המימה ונצבת לקראתו על
שפת היאר והמטה אשר נהפך
לנחש תקח בידך: ואמרת
אליו יהוה אלהי העברים שלחני
אליך לאמר שלח את עמי
ויעבדני במדבר והנה לא שמעת
עד כה: כה אמר יהוה
בזאת תדע כי אני יהוה הנה אנכי
מכה במטה אשר בידי על המים
אשר ביאר ונהפכו לדם:
והדגה אשר ביאר תמות
ובאש היאר ונלאו מצרים לשתות
מים מן היאר: ס
ויאמר יהוה אל משה
אמר אל אהרן קח מטך ונטה ידך

ונא אמר ויכי שא אמר אחר מתבליך אותו אמר למטה יכי תכין כדי מיטמע פרעה מעלמי דנור יכי נתמין

ד מלאים
ג חסר יו״ד בתראה
ב חד חסר וחד מלא דין חסר

ארגל מטל למלך מכחיות מחכה המיר לנכות המכם כו כך פרעה מומה זה אין לו לב והייכו דכתיב ככד לב כרע מלכו נעשה ככד.

ה בקעין

על מים

מוכפת. אות לסודיעו שיש נריך כמי שמולח מתכס: לתנין. כחש: בלהטיהם.

על ידך על מימי מצרים מופי תיבו כלים לומר שאף מים שבכלים נהפכו לדם.

בלחשיהון

עמכון פרעה למימר הבו לכון
אתא ותימר לאהרן סב ית חוטרך
ורמי קדם פרעה יהי לתנינא:
ועל משה ואהרן לות פרעה
ועבדו כן כמא דפקיד יי ורמא
אהרן ית חוטריה קדם פרעה
וקדם עבדוהי והוה לתנינא:
וקרא אף פרעה לחכימיא
ולחרשיא ועבדו אף אינון חרשי
מצרים בלחשיהון כן: ורמו גבר
חוטריה והוו לתנינא ובלע
חוטרא דאהרן ית חוטריהון:
ואיתקף לבא דפרעה ולא קביל
מנהון כמא דמליל יי: ואמר יי
למשה אתיקר ליבא דפרעה סריב
לשלחא עמא: איזל לות
פרעה בצפרא הא נפיק למיא
ותרע עתד לקדמותיה על כיף
נהרא וחוטרא דאתהפיך לחיוי
תיסב בידך: ותימר ליה יי אלהיה
דיהודאי שלחני לותך למימר שלח
ית עמי ויפלחון קדמי במדברא
והא לא קבילתא עד כען:
כדנן אמר יי בדא תידע ארי אנא
יי הא אנא מחי בחוטרא דבידי
על מיא דבנהרא וית הפכון
לדמא: ונוני דבנהרא ימותון
ויסרינהרא וילאון מצראי למשתי
מיא מן נהרא: ואמר יי למשה
אימר לאהרן סב חוטרך וארים ידך
על

בי ידבר אַרוּם יְמַלֵּיל עִמְּכוֹן פַּרְעֹה לְמֵימַר הָבוּ לְכוֹן תִּימָהָא
וְתֵימַר לְאַהֲרֹן סַב יַת חוּטְרָךְ וּטְלוֹק ירושלמי וּטְלַק קֳדָם פַּרְעֹה:
יְתֵיהּ קֳדָם פַּרְעֹה יְהִי לְחִיוֹי חוּרְמָן
אַרוּם עֲתִידִין כָּל דַּיְרֵי אַרְעָא לְמִשְׁמַע קַל צְוָוחָתְהוֹן דְּמִצְרָיִם בְּתַבְרוּתִי
יַתְהוֹן הֵיכְמָא דְשָׁמְעָן כָּל בַּרְיָתָא יַת קַל צִיוּוּחַת חִיוָיָא כַּד אִתְעַדְּשִׁיל מִן
שֵׁירוּיָא: ויבא וְאָעֵל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לְוַת פַּרְעֹה וְעָבְדוּ הֵיכְדֵּין הֵי
כְּמָא דְפַקֵּד יְיָ וּטְלַק אַהֲרֹן יַת חוּטְרֵיהּ קֳדָם מֵיחֲמֵי פַּרְעֹה וְקֳדָם מֵיחֲמֵי
עַבְדּוֹי וַהֲוָה לְחוּרְמָנָא: ויקרא וְקָרָא לְחוּד פַּרְעֹה לְחַכִּימַיָּא
וּלְחַרְשַׁיָּא וְעָבְדוּ לְחוּד הֵינוּן יָנִיס וּמְבָרְיִס חַרְשִׁין דְּבְמִצְרַיִם בְּלַחֲשֵׁי
קוּסְמֵיהוֹן הֵיכְדֵּין: וישליכו וּטְלָקוּן אֵינַשׁ חוּטְרֵיהּ וַהֲווֹ לְחַרְמָנִין
וּמִן יַד אִתְהַפִּיכוּ לְמֶהֱוֵי כְּמִין שֵׁירוּיָא וּבְלַע חוּטְרָא דְאַהֲרֹן יַת חוּטְרֵיהוֹן:
ויחזק וְאִיתְקַף יְצַרָא דְלִבָּא דְפַרְעֹה וְלָא קַבִּיל מִנְּהוֹן הֵי כְּמָה דְמַלֵּיל
יְיָ: ויאמר וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אִיתְקַף יְצַרָא דְלִיבָּא דְפַרְעֹה מְסָרֵב
לְמִפְטוֹר יַת עַמָּא: לך אֵיזֵל ירושלמי
לְוַת פַּרְעֹה בְּצַפְרָא הָא נָפֵיק לְמִתְקוֹרְרָה עַלְמַיָּא:
לְמִנְטוּר קוּסְמִין עִילְוֵי מַיָּא הֵי
בְּאַמְגּוּשָׁא וְתִתְעַתַּד לְקָדְמוּתֵיהּ עַל גֵּיף נַהֲרָא וּבְרַם חוּטְרָא דְאַהֲרֹן
דְּאִתְהַפִּיךְ לְחִיוֹי תִּיסַּב בִּידָךְ: ואמרת וְתֵימַר לֵיהּ יְיָ אֱלָקָא דְיַהוּדָאֵי
שַׁדְרַנִי לְוָתָךְ לְמֵימַר פְּטוֹר יַת עַמִּי וְיִפְלְחוּן קָדָמַי בְּמַדְבְּרָא וְהָא לָא
קַבִּילְתָּ עַד כְּדוֹן: כה כְּדֵנָא אֲמַר יְיָ בְּדָא סִימָנָא תִּנְדַּע אַרוּם אֲנָא
יְיָ הָא אֲנָא מָחֵי בְּחוּטְרָא דְבִידִי עַל מַוֵּי דִי בְּנַהֲרָא וְיִתְהַפְּכוּן לְאַדְמָא:
והדגה וְנוּנֵי דְּבְנַהֲרָא יְמוּתוּן וְיִסְרֵי נַהֲרָא וְיִשְׁתַּלְהוּן מִצְרָאֵי לְמִשְׁתֵּי
מַוֵּי מִן נַהֲרָא: ויאמר וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אֵימַר לְאַהֲרֹן סַב חוּטְרָךְ וְאַרֵים
ידך

בלחשיהון ואי לו דמיון במקרא ויש לדמות לו להט החרב המתהפכ׳ דומה שהיא מתהפכ׳
על ידי לחש: ויבלע מטה אהרן · מאחר שחזר וכעשה מטה בלע את כלן: כבד · יב
תרגומו יקיר ולא אתיקר מפני שהוא שם דבר כמו כי כבד ממך הדבר: הכה יוכל טו
סמימה · לבקביו שהיה עושה עצמו אלוה ואומר שאיכו צריך לבקביו ומשכים ויוצא לגילום
ועושה שם צרכיו: על כה · על הכה ומלרשו על שתשמע ממני מכת בכורות שאפתח יו
בה בכה אמר ה׳ בחצות הלילה: והפכו לדם · לפי שאין נשמים יורדים במצרים וגילום יז
עולה ומשקה את הארץ ומצרים עובדים לגילום לפיכך הלקה את ידאתם ואחר כך הלקה
אותם: ובלאו מצרים · לבקש רפואה למי היאור שיהיו ראויין לשתות: אמור אל אהרן · יח יט
לפי שהגין היאור על משה כשכשלך לתוכו לפיכך לא לקה על ידו לא בדם ולא בצפרדעים

עַל־מֵימֵי מִצְרַיִם עַל־נַהֲרֹתָם עַל־
יְאֹרֵיהֶם וְעַל־אַגְמֵיהֶם וְעַל כָּל־
מִקְוֵה מֵימֵיהֶם וְיִהְיוּ־דָם וְהָיָה דָם
בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וּבָעֲצִים וּבָאֲבָנִים:
כ וַיַּעֲשׂוּ־כֵן מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה וַיָּרֶם בַּמַּטֶּה וַיַּךְ אֶת־
הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיְאֹר לְעֵינֵי פַרְעֹה
וּלְעֵינֵי עֲבָדָיו וַיֶּהְפְּכוּ כָּל־הַמַּיִם
אֲשֶׁר־בַּיְאֹר לְדָם: כא וְהַדָּגָה
אֲשֶׁר־בַּיְאֹר מֵתָה וַיִּבְאַשׁ הַיְאֹר וְלֹא־
יָכְלוּ מִצְרַיִם לִשְׁתּוֹת מַיִם מִן־הַיְאֹר כולס מלרע כר מן ד
וַיְהִי הַדָּם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרָיִם:
כב וַיַּעֲשׂוּ כֵן חַרְטֻמֵּי מִצְרַיִם
בְּלָטֵיהֶם וַיֶּחֱזַק לֵב־פַּרְעֹה וְלֹא־
שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה:
רביעי כג וַיִּפֶן פַּרְעֹה וַיָּבֹא אֶל־בֵּיתוֹ
וְלֹא־שָׁת לִבּוֹ גַּם־לְזֹאת: כד וַיַּחְפְּרוּ
כָל־מִצְרַיִם סְבִיבֹת הַיְאֹר מַיִם
לִשְׁתּוֹת כִּי לֹא יָכְלוּ לִשְׁתּת מִמֵּימֵי מן ד מכר
הַיְאֹר: כה וַיִּמָּלֵא שִׁבְעַת יָמִים
אַחֲרֵי הַכּוֹת־יְהוָה אֶת־הַיְאֹר:
פ כו וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה בֹּא אֶל־פַּרְעֹה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו
כֹּה אָמַר יְהוָה שַׁלַּח אֶת־עַמִּי
וְיַעַבְדֻנִי: כז וְאִם־מָאֵן אַתָּה
לְשַׁלֵּחַ הִנֵּה אָנֹכִי נֹגֵף אֶת־כָּל־
גְּבוּלְךָ בַּצְּפַרְדְּעִים: כח וְשָׁרַץ ג מלא כתוב כליסכא
הַיְאֹר צְפַרְדְּעִים וְעָלוּ וּבָאוּ בְּבֵיתֶךָ
וּבַחֲדַר מִשְׁכָּבְךָ וְעַל־מִטָּתֶךָ וּבְבֵית
עֲבָדֶיךָ וּבְעַמֶּךָ וּבְתַנּוּרֶיךָ ו
וּבְמִשְׁאֲרֹתֶיךָ: כט וּבְכָה וּבְעַמְּךָ ל ומלא חד מן כ מלין כתיב ה בסוף תיבותא
וּבְכָל־עֲבָדֶיךָ יַעֲלוּ הַצְּפַרְדְּעִים:

עַל־מַיָּא דְּמִצְרָאֵי עַל־נַהֲרֵיהוֹן עַל
אֲרִיתֵיהוֹן וְעַל־אַגְמֵיהוֹן וְעַל כָּל־
בֵּית־כְּנִישַׁת מַיֵּיהוֹן וִיהֵוֹן דְּמָא
וִיהֵי דְּמָא בְּכָל־אַרְעָא דְּמִצְרָיִם
וּבְמָנֵי אָעָא וּבְמָנֵי אַבְנָא: וְעָבְדוּ־כֵן
מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כְּמָא דְּפַקִּיד יְיָ וְאָרִים
בְּחוּטְרָא וּמְחָא יַת־מַיָּא דְּבִנְהָרָא
לְעֵינֵי פַרְעֹה וּלְעֵינֵי עַבְדּוֹהִי
וְאִירְתַּהְפִּיכוּ כָל־מַיָּא דְּבִנְהָרָא ו
לְדָמָא: וְנוּנֵי דְּבִנְהָרָא מִיתוּ וְסָרִי
נַהֲרָא וְלָא יְכִילוּ מִצְרָאֵי לְמִשְׁתֵּי
מַיָּא מִן־נַהֲרָא וַהֲוָה דְּמָא בְּכָל־
אַרְעָא דְּמִצְרָיִם: וְעָבְדוּ־כֵן
חַרְשֵׁי מִצְרַיִם בְּלַחֲשֵׁיהוֹן וְאִתְּקַף
לִבָּא דְּפַרְעֹה וְלָא קַבִּיל מִנְּהוֹן
כְּמָא דְּמַלִּיל יְיָ: וְאִתְּפְנִי פַרְעֹה
וְעָל לְבֵיתֵיהּ וְלָא שַׁוִּי לִבֵּיהּ אַף־
לְדָא: וְחַפְּרוּ כָּל־מִצְרָאֵי סְחָרְנֵי
נַהֲרָא מַיָּא לְמִשְׁתֵּי אֲרֵי לָא יְכִילוּ
לְמִשְׁתֵּי מִמַּיָּא דְּבִנְהָרָא: וּשְׁלִימוּ
שַׁבְעָא יוֹמִין כַּתְרֵי דְּמַחָא יְיָ יַת־
נַהֲרָא: וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה עוֹל לְוָת־
פַּרְעֹה וְתֵימַר לֵיהּ כְּדֵנָן אֲמַר יְיָ
שַׁלַּח יַת־עַמִּי וְיִפְלְחוּן קָדָמָי:
וְאִם־מְסָרֵיב אַתְּ לְשַׁלְחָא הָא אֲנָא
מְחַיֵּית כָּל־תְּחוּמָךְ בְּעוּרְדְּעָנְיָא:
וִירַבֵּי נַהֲרָא עוּרְדְּעָנְיָא וְיִסְקוּן
וְיַעֲלוּן בְּבֵיתָךְ וּבְאִידְרוֹן בֵּית־
מִשְׁכְּבָךְ וְעַל־עַרְסָתָךְ וּבְבֵית עַבְדָּךְ
וּבְעַמָּךְ וּבְתַנּוּרָךְ וּבַאֲצָוָתָךְ:
וּבָךְ וּבְעַמָּךְ וּבְכָל־עַבְדָּךְ יִסְקוּן
עוּרְדְּעָנְיָא:

יְדָךְ עַל מוֹי דְּמִצְרָאֵי עַל נַהֲרֵיהוֹן עַל פַּצִּידֵיהוֹן עַל שִׁיקֵיהוֹן וְעַל כָּל בֵּית
ירושלמי
כְּנִישׁוּת מֵימֵיהוֹן וִיהוֹן דְּמָא וִיהֵי
דְּמָא בְּכָל אַרְעָא דְּמִצְרַיִם וּבְמָאנֵי ובעצים ובְּסִיקַיָּא:
אָעָא וּבְמָאנֵי אַבְנָא: ויעשו כן
וַעֲבָדוּ הֵיכְדֵין מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן הֵי כְּמָא דְּפַקִּיד יְיָ וְאָרִים בְּחוּטְרָא וּמְחָא יַת
מוֹי דִּבְנַהֲרָא לְמֶחֱמֵי פַּרְעֹה וּלְמֶחֱמֵי עַבְדּוֹי וְאִתְהַפִּיכוּ כָּל מוֹי דִּבְנַהֲרָא
לְאַדְמָא: והדגה ונוני די בְּנַהֲרָא מִיתוּ וְסָרִי נַהֲרָא וְלָא יְכִילוּ
מִצְרָאֵי לְמִשְׁתֵּי מוֹי מִן נַהֲרָא וַהֲוָת מְחַת דְּמָא בְּכָל אַרְעָא דְּמִצְרַיִם:
ויעשו וַעֲבָדוּ הֵיכְדֵין אַצְטַגְנִינֵי מִצְרַיִם בְּלַחֲשֵׁיהוֹן וְהַפִּיכוּ מִן מֵיָא
דְּגוֹשֶׁן לְאַדְמָא וְאִיתְקִיף יְצָרָא דְּלִיבָּא דְּפַרְעֹה דְּלָא קַבִּיל מִנְּהוֹן הֵי כְּמָא
דְּמַלִּיל יְיָ: ויפן וַעֲבַד פַּרְעֹה צוּרְבֵיהּ וְעָאל לְבֵיתֵיהּ וְלָא שַׁוִּי לְבֵיהּ
לְחוּד לְמַחְתָּא דָא: ויחפרו וְחָפְרוּ מִצְרָאֵי חַזְרָנוּת נַהֲרָא מוֹי לְמִשְׁתֵּי
וְלָא אֲשְׁכָּחוּ צְלִילַן אֲרוּם לָא יְכִילוּ לְמִשְׁתֵּי מִן מוֹי דִּבְנַהֲרָא: וימלא
וְשַׁלִּימוּ שׁוּבְעָא יוֹמִין מִן בָּתַר דְּמַחָא יְיָ יַת נַהֲרָא וּמְבָתַר כֵּן אָסִי מֵימְרָא
דַּיְיָ יַת נַהֲרָא: ויאמר וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה עוֹל לְוָת פַּרְעֹה וְתֵימַר לֵיהּ
כִּדְנָא אָמַר יְיָ פְּטוֹר יַת עַמִּי וְיִפְלְחוּן קָדָמַי: ואם וְאִין מְסָרֵב אַנְתְּ
לְמִפְטוֹר הָא אָנָא מָחֵי יַת כָּל תְּחוּמָךְ בְּעוּרְדְּעָנְיָא: ושרץ וְיִרְבֵּי
נַהֲרָא עוּרְדְּעָנְיָא וְיִסְקוּן וַיַּעֲלוּן בְּבֵיתָךְ וּבְקִיטוֹן בֵּי דַמְכָךְ וְעִילוֹי דַּרְגְּשָׁךְ
וּבְבֵית עַבְדָּךְ וּבְעַמָּךְ וּבְתַנּוּרָךְ וּבְאַצְוָתָךְ: ובכה וּבְגוּפָךְ וּבְגוּפֵי
עמך

כנרים מבריכות העשויות בילי אדם משפת הנהר לשדות · וכילום מימיו מתברכי ועולה
דרך היאורים ומשקה השדות: לגמיהם · קבוצת מים שאינן כובעין ואין מושכין אלא
עומדין במקום אחד וקורין לו אשטנ"ק: בכל ארץ מצרים · אף במרחצאות ובאמבטאות
שבבתים: ובעצים ובאבנים · מים שבכלי עץ ובכלי אבן: בלטיהם · לחם שאומרין אותו כב
בלט ובחשאי · רבותיכו אמרו בלטיהם מעשה שליש בלהטיהם מעשה כשפים: ויחזק
לב פרעה · לומר על ידי מכשפות אתם עושין כן · תבן אתם מכניסין לעבדיים עיר
שכולה תבן · אף אתם מביאין מכשפות למצרים שכולה כשפים: גם לזאת · למופת כג
המטה שהפך לתנין ולא לזה שלו דם: וימלא · מין שבעת ימים שלא שב היאור לקדמותו כה
שהיתה המכה משמשת רביע חדש ונ' חלקים היה מעיד ומתרה בהם: ואם מאן אתה · כו
ואם סרבן אתה · מאן כמו ממאן מסרב אלא ככוי האדם על שם המפעל כמו שלו ושקט
מר וזעף: כונף את כל גבולך · מכה וכן כל לשון מגפה אינו לשון מיתה שא לשון מכה:
וכן וכנפו אחה הרה אינו מיתה · וכן בטרם יתכנפו רגליכם · פן תגוף באבן רגלך ·
ולאבן כנף: ויגלו מן היאור: בביתך · ואחר כך בבית עבדיך · הוא התחיל בעצה כח
תחלה ויאמר אל עמו וממנו התחילה הפורענות: ובכה ובעמך · בתוך מעיהם ככנסין כט

ח

ד׳ ויאמר

וּבְכָל עֲבָדֶיךָ יַעֲלוּ הַצְּפַרְדְּעִים׃ ס ו וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה אֱמֹר אֶל־אַהֲרֹן נְטֵה אֶת־יָדְךָ
בְּמַטֶּךָ עַל הַנְּהָרֹת עַל־הַיְאֹרִים
וְעַל־הָאֲגַמִּים וְהַעַל אֶת־
הַצְּפַרְדְּעִים עַל אֶרֶץ מִצְרָיִם׃
ו וַיֵּט אַהֲרֹן אֶת־יָדוֹ עַל מֵימֵי
מִצְרָיִם וַתַּעַל הַצְּפַרְדֵּעַ וַתְּכַס אֶת־
אֶת־אֶרֶץ מִצְרָיִם׃ ז וַיַּעֲשׂוּ כֵן
הַחַרְטֻמִּים בְּלָטֵיהֶם וַיַּעֲלוּ אֶת־
הַצְּפַרְדְּעִים עַל אֶרֶץ מִצְרָיִם׃
ח וַיִּקְרָא פַרְעֹה לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן
וַיֹּאמֶר הֶעְתִּירוּ אֶל־יְהוָה וְיָסֵר
הַצְּפַרְדְּעִים מִמֶּנִּי וּמֵעַמִּי וַאֲשַׁלְּחָה
אֶת־הָעָם וְיִזְבְּחוּ לַיהוָה׃
ט וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְפַרְעֹה הִתְפָּאֵר
עָלַי לְמָתַי אַעְתִּיר לְךָ וּלְעֲבָדֶיךָ
וּלְעַמְּךָ לְהַכְרִית הַצְּפַרְדְּעִים מִמְּךָ
וּמִבָּתֶּיךָ רַק בַּיְאֹר תִּשָּׁאַרְנָה׃
י וַיֹּאמֶר לְמָחָר וַיֹּאמֶר כִּדְבָרְךָ
לְמַעַן תֵּדַע כִּי אֵין כַּיהוָה אֱלֹהֵינוּ׃
חמשי יא וְסָרוּ הַצְּפַרְדְּעִים מִמְּךָ וּמִבָּתֶּיךָ
וּמֵעֲבָדֶיךָ וּמֵעַמְּךָ רַק בַּיְאֹר ת
תִּשָּׁאַרְנָה׃ יב וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
מֵעִם פַּרְעֹה וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל יְהוָה
עַל־דְּבַר הַצְּפַרְדְּעִים אֲשֶׁר־שָׂם
לְפַרְעֹה׃ יג וַיַּעַשׂ יְהוָה כִּדְבַר
מֹשֶׁה וַיָּמֻתוּ הַצְּפַרְדְּעִים מִן־הַבָּתִּים
מִן־הַחֲצֵרוֹת וּמִן־הַשָּׂדֹת׃
יד וַיִּצְבְּרוּ אֹתָם חֳמָרִם חֳמָרִם

אכל לא מן המנורים לפי שמסרו ענמן למיתה על קידוש השם ע״כ נתלמו כדאיתא בפסחים מנכיא וכו׳ כשאו קל וחומר מהצפרדעים׃

ד ומקרקרין׃ ולעל הצפרדע׃ צפרדע אחת היתה והיו מוכין אותה והיא מתזת כחילים
ה כחילים זהו מדרשו׃ ופשטו״ל שרון הצפרדעים קורא לשון יחידות וכן ותהי ככנס

עוּרְדְעָנַיָּא׃ וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אֵימַר
לְאַהֲרֹן אָרֵים יָת־יְדָךְ בְּחוּטְרָךְ עַל־
נַהֲרַיָּא עַל־אָרְיָתַיָּא וְעַל־אַגְמַיָּא
וְאַסֵּיק יָת־עוּרְדְעָנַיָּא עַל־אַרְעָא
דְּמִצְרָיִם׃ וְאָרֵים אַהֲרֹן יָת־יְדֵיהּ
עַל מַיָּא דְּמִצְרָאֵי וְסַלִּיקוּ עוּרְדְעָנַיָּא
וְחָפוּ יָת־אַרְעָא דְּמִצְרָיִם׃ וְעָבְדוּ
כֵן חַרְשַׁיָּא בְּלַחֲשֵׁיהוֹן וְאַסִּיקוּ יָת־
עוּרְדְעָנַיָּא עַל־אַרְעָא דְּמִצְרָיִם׃
וּקְרָא פַרְעֹה לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַאֲמַר
צַלּוּ קֳדָם־יְיָ וְיַעְדֵּי עוּרְדְעָנַיָּא מִנִּי
וּמֵעַמִּי וַאֲשַׁלַּח יָת־עַמָּא וְיִדְבְּחוּן
קֳדָם־יְיָ׃ וַאֲמַר מֹשֶׁה לְפַרְעֹה
שְׁאַל־לָךְ גְּבוּרָא הַב־לָךְ זְמַן
לְאֵימָתַי אֲצַלֵּי עָלָךְ וְעַל־עַבְדָּךְ
וְעַל־עַמָּךְ לְשֵׁיצָאָה עוּרְדְעָנַיָּא
מִנָּךְ וּמִבָּתָּתָךְ לְחוֹד דְּבַנְהָרָא
יִשְׁתָּאֲרוּן׃ וַאֲמַר לְמָחָר וַאֲמַר
כְּפִתְגָמָךְ בְּדִיל דְּתִידַע אֲרֵי־לֵית
כְּיֵי אֱלָהָנָא׃ וְיֵעְדוּן עוּרְדְעָנַיָּא
מִנָּךְ וּמִבָּתָּתָךְ וּמֵעַבְדָּךְ וּמֵעַמָּךְ
לְחוֹד דְּבַנְהָרָא יִשְׁתָּאֲרוּן׃ וּנְפַק
מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִלְּוָת פַּרְעֹה וְצַלֵּי
מֹשֶׁה קֳדָם־יְיָ עַל־עֵסֶק עוּרְדְעָנַיָּא
דְּשַׁוִּי לְפַרְעֹה׃ וְעָבַד יְיָ כְּפִתְגָמָא
דְּמֹשֶׁה וּמִיתוּ עוּרְדְעָנַיָּא מִן־בָּתַּיָּא
מִן־דָּרָתָא וּמִן־חַקְלָתָא׃ וְכַנְשׁוּ
יָתְהוֹן דְּגוּרִין דְּגוּרִין וְסָרִיאוּ עַל־
אַרְעָא׃

וחבאש

שַׁמָּךְ וּבְכָל עַבְדָּךְ יִשְׁלְטוּן עוּרְדְעַנְיָא: ויאמר וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲרֵים
יַת יְדָךְ בְּחוּטְרָךְ עַל נַהֲרַיָּא עַל ירושלמי
פַּצִּידַיָּא וְעַל שִׁיקַיָּא וְאַסֵּיק יַת בְּיַצְיָא:
עוּרְדְעַנְיָא עַל אַרְעָא דְמִצְרַיִם:

ויט וַאֲרִים אַהֲרֹן יַת יְדֵיהּ עַל מַיָּא דְמִצְרַיִם וְסָלֵיקַת מְחַת עוּרְדְעַנְיָא
דְחָפַת יַת אַרְעָא דְמִצְרַיִם בְּרַם מֹשֶׁה לָא אַלְקִי יַת מַיָּא לָא בְאַדְמָא וְלָא
בְּעוּרְדְעַנְיָא מִן בְּגַלַּל דְּהַוַת לֵיהּ בְּהוֹן שֵׁיזְבוּתָא בְּזִמַּן דְּטָלְקַת יְתֵיהּ
אֶמֵּיהּ בְּנַהֲרָא: ויעשו וְעָבְדוּ הֵיכְדֵין אִיסְטַגְנִינִין בְּלַחֲשֵׁיהוֹן וְאַסִּיקוּ
יַת עוּרְדְעַנְיָא עַל אַרְעָא דְמִצְרַיִם: ויקרא וּקְרָא פַּרְעֹה לְמֹשֶׁה
וּלְאַהֲרֹן וַאֲמַר צְלוֹן קָדָם יְיָ וְיַעְדֵּי עוּרְדְעַנְיָא מִנִּי וּמִן עַמָּא וְאֶפְטוֹר יַת
עַמָּא וְיִדְבְּחוּן נִיכְסַת חַגָּא קָדָם יְיָ: ירושלמי
ויאמר וַאֲמַר מֹשֶׁה לְפַרְעֹה שַׁבַּח הַב סִימָן דְּאִיתְרַחִיק עָלָךְ עַד
נַפְשָׁךְ בְּגִינִי לְאֵימַת דְּאַנְתְּ בָּעֵי אֵימַת אֲצַלֵּי עָלָךְ:
אֶצְלֵי עָלָךְ וְעַל עַבְדָּךְ וְעַל עַמָּךְ
לְשֵׁיצָאָה עוּרְדְעַנְיָא מִנָּךְ וּמִבָּתָּךְ לְחוֹד מַה דְּבְנַהֲרָא יִשְׁתַּיְרוּן: ויאמר
וַאֲמַר לְמָחָר וַאֲמַר כְּפִתְגָמָךְ מִן בְּגַלַּל דְּתִנְדַּע אֲרוּם לֵית כְּיָי אֱלָקָנָא:
וסרו וְיַעְדוּן עוּרְדְעַנְיָא מִנָּךְ וּמִבָּתָּךְ וּמִן עַבְדָּךְ וּמִן עַמָּךְ לְחוֹד מַה
דְּבְנַהֲרָא יִשְׁתַּיְרוּן: ויצא וּנְפַק מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִלְּוָת פַּרְעֹה וְצַלֵּי מֹשֶׁה
קָדָם יְיָ עַל עֵיסַק עוּרְדְעַנְיָא דְשַׁוִּי לְפַרְעֹה: ויעש וַעֲבַד יְיָ כְּפִתְגָמָא
דְמֹשֶׁה וּמִיתוּ עוּרְדְעַנְיָא מִן בָּתַּיָּא ירושלמי
וּמִן דַּרְתָּא וּמִן חַקְלָא: ויצברו וְכַנְשׁוּ יַתְהוֹן כַּרְוָן כַּרְוָן כַּרְוָן:
וְכַנְשׁוּ יַתְהוֹן כַּרְוָן כַּרְוָן וּסְרִיחַת
אַרְעָא:

הרחיקה פרולי״רא בלעז · ולף ותעל הנפרדע גריגולי״רא בלעז: התפלר עלי · כמו
ס
היתפלר הגרון על החובב בו משתבח לומר לאי גדול ממך וכטי״ר בלעז · וכן התפלר
עלי השתבח להתחכם ולשאל דבר גדול ולומר שלא לוכל לעשותו: למתי לעתיר לך:
לאת לאשר לעתיר לך היום על הכרתת הצפרדעים למתי תרצה שיכרתו ותרחה לא לאשלי
דברי למועד שתקבע לי · שו כלומתי לעתיר היה משמע מתי לתפלל · עכשו שכל למתי
לאי היום לתפלל עליך שיכרתו הצפרדעים לזמן שתקבע לי לאמור לאי זה יום תרצה
שיכרתו: לעתיר העתירו והעתרתי · ולא כלומר לעתר עתרו ועתרתי מפני שכל לשון
עתר הרבות פעל הוא זכלשר יאמר הרבו לרבה והרביתי לשון מפעיל כן יאמר העתירו
לעתיר לעתיר דברים ואב לכלם העתרתם עלי דבריכם · הרביתם: ויאמר למחר ·
ס
שתפלל היום שיכרתו למחר: ניחא ונעתק · מיד שיכרתו למחר: חמרים חמרים ·
נבורים

וַתִּבְאַשׁ הָאָרֶץ׃ יז וַיַּרְא פַּרְעֹה
כִּי הָיְתָה הָרְוָחָה וְהַכְּבֵד אֶת־לִבּוֹ
וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה׃
ס יח וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה אֱמֹר אֶל־אַהֲרֹן נְטֵה אֶת־מַטְּךָ
וְהַךְ אֶת־עֲפַר הָאָרֶץ וְהָיָה לְכִנִּם
בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרָיִם׃ יט וַיַּעֲשׂוּ־
כֵן וַיֵּט אַהֲרֹן אֶת־יָדוֹ בְּמַטֵּהוּ וַיַּךְ
אֶת־עֲפַר הָאָרֶץ וַתְּהִי הַכִּנָּם בָּאָדָם
וּבַבְּהֵמָה כָּל־עֲפַר הָאָרֶץ הָיָה כִנִּים
בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרָיִם׃ יא וַיַּעֲשׂוּ־כֵן
הַחַרְטֻמִּים בְּלָטֵיהֶם לְהוֹצִיא אֶת־
הַכִּנִּים וְלֹא יָכֹלוּ וַתְּהִי הַכִّנָּם בָּאָדָם
וּבַבְּהֵמָה׃ יב וַיֹּאמְרוּ הַחַרְטֻמִּם
אֶל־פַּרְעֹה אֶצְבַּע אֱלֹהִים הִוא
וַיְחֲזַק לֵב־פַּרְעֹה וְלֹא־שָׁמַע אֲלֵהֶם
כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה׃ יג וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הַשְׁכֵּם בַּבֹּקֶר
וְהִתְיַצֵּב לִפְנֵי פַרְעֹה הִנֵּה יוֹצֵא
הַמָּיְמָה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה
שַׁלַּח עַמִּי וְיַעַבְדֻנִי׃ יד כִּי אִם־
אֵינְךָ מְשַׁלֵּחַ אֶת־עַמִּי הִנְנִי מַשְׁלִיחַ
בְּךָ וּבַעֲבָדֶיךָ וּבְעַמְּךָ וּבְבָתֶּיךָ אֶת־
הָעָרֹב וּמָלְאוּ בָתֵּי מִצְרַיִם אֶת־
הָעָרֹב וְגַם הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־הֵם עָלֶיהָ׃
טו וְהִפְלֵיתִי בַיּוֹם הַהוּא אֶת־
אֶרֶץ גֹּשֶׁן אֲשֶׁר עַמִּי עֹמֵד עָלֶיהָ
לְבִלְתִּי הְיוֹת־שָׁם עָרֹב לְמַעַן תֵּדַע
כִּי אֲנִי יְהוָה בְּקֶרֶב הָאָרֶץ׃

ד׳ נטע זרקא בספר

ל׳ מפר

מי׳ כנים כנס כל דנכי ארס וכרמ׳ כנס ושאר עפרא כנים׃

ב׳ עמרים

פ׳ מלאים

ארעא׃ וחזא פרעה ארי הות
רוחתא ויקר ית־לביה ולא קביל
מנהון כמא דמליל יי׃ ואמר יי
למשה אימר לאהרן ארים ית־
חוטרך ומחי ית עפרא דארעא
ויהא לקלמתא בכל־ארעא
דמצרים׃ ועבדו כן ארים אהרן
ית־ידיה בחוטריה ומחא ית עפרא
דארעא והות קלמתא באנשא
ובבעירא כל עפרא דארעא הות
קלמתא בכל־ארעא דמצרים׃
ועבדו כן חרשיא בלחשיהון
לאפקא ית קלמתא ולא יכילו
והוה קלמתא באינשא ובבעירא׃
ואמרו חרשיא לפרעה מחא מן־
קדם יי הוא ואיתקף ליבא דפרעה
ולא קביל מנהון כמא דמליל יי׃
ואמר יי למשה אקדם בצפרא
ואתעתד קדם פרעה הא נפיק
למיא ותימר ליה כדנן אמר יי שלח
עמי ויפלחון קדמי׃ ארי אם־
ליתך משלח ית עמי הא אנא
משלח בך ובעבדך ובעמך ובבתך
ית ערובא ויתמלון בתי מצראי
ית ערובא ואף ארעא דאיתון
עלה׃ ואפרישׁ ביומא ההוא ית
ארעא דגשן דעמי שרי עלה בדיל־
דלא למהוי תמן ערובא בדיל־
דתדע ארי אנא יי שליט בגו־
ארעא׃

ושמתי

נ׳ נבורים נבורים כתרגומו דגורין גלין׃ והכבד את לבו׳ לשון פעול הוא הלך הלוך׃
זכן והכות את מוחב ושאול לו באלהים׃ הכה ופגוע׃ כאשר דבר ה׳ והיכן דבר ולא
ישמע אליכם פרעה׃ אמור אל אהרן׃ לא העפר כדי ללקות על ידי משה לפי שהגין
עליו

אַרְעָא: וירא וְחַמָא פַּרְעֹה אֲרוּם הֲוַת רְוִיחָתָא לְעַקְתֵּיהּ וִיקַרְיַת
לִבֵּיהּ וְלָא קַבִּיל מִנְּהוֹן הֵיכְמָא דְמַלֵּיל יְיָ: ויאמר וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה
אֵימַר לְאַהֲרֹן אֲרֵים יָת חוּטְרָךְ וּמְחֵי יָת עַפְרָא דְאַרְעָא וִיהֵי לְקַלְמֵי בְּכֹל
אַרְעָא דְמִצְרַיִם בְּרַם עַל יְדָךְ לֵית אֶפְשַׁר לְמִלְקֵי אַרְעָא דְבָהּ הֲוַת לָךְ
שֵׁיזְבוּתָא כַּד קְטַלְתָּא יָת מִצְרָאי וְקַבִּילְתֵּיהּ: ויעשו וְעָבְדוּ הֵיכְדֵין
וַאֲרֵים אַהֲרֹן יָת יְדֵיהּ בְּחוּטְרֵיהּ וּמְחָא יָת עַפְרָא דְאַרְעָא וַהֲוַת מַחַת
קַלְמֵי בְּבִישְׁרָא דְאֵינָשָׁא וּדְבְעִירָא כָּל עַפְרָא דְאַרְעָא אִיתְהַפִּיךְ לְמֶהֱוֵי
קַלְמֵי בְּכָל אַרְעָא דְמִצְרַיִם: ויעשו וְעָבְדוּ הֵיכְדֵין אִיסְטַגְנִינֵיָא
חַרְשֵׁיוֹתָא בְּלַחֲשֵׁיהוֹן לְאַנְפָּקָא יָת קַלְמִין וְלָא יְכִילוּ וַהֲוַת מַחַת קַלְמֵי
שַׁלְטָא בְּאֵינָשָׁא וּבְבְעִירָא: ויאמרו וַאֲמַרוּ אִיסְטַגְנִינֵי פַּרְעֹה לָא מִן
כַּח גְּבוּרַת מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן הִיא אֱלָהֵן מָחָא מִשְׁתַּלְחָא מִן קֳדָם יְיָ הִיא
דְאִיתְקַף יְצָרָא דְלִבָּא דְפַרְעֹה וְלָא קַבִּיל מִנְּהוֹן הֵיכְמָא דְמַלֵּיל יְיָ:
ויאמר וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אַקְדִּים בְּצַפְרָא וְתִיתְעַתַּד קֳדָם פַּרְעֹה הָא
נָפֵיק לְמִנְטַר קוֹסְמִין עִילּוֹי מַיָא הֵי בְּאַמְגּוּשָׁא וְתֵימַר לֵיהּ כְּדְנָא אָמַר יְיָ
פְּטוֹר יָת עַמִּי וְיִפְלְחוּן קָדָמַי: כִּי אִם אֲרוּם אִין לֵיתָךְ מְפַטַּר יָת עַמִּי

הָאֲנָא מְגַרֵי בָךְ וּבְעַבְדָךְ וּבְעַמָּךְ	ירושלמי
וּבְבֵיתָךְ יָת עֵירְבוּב חֵיוָת בָּרָא	עֵרְבוּבָא:
וְיִתְמַלּוּן בָּתֵּי מִצְרָאֵי עֵירְבוּב חֵיוָא	
בָּרָא וְאוּף יָת אַרְעָא דְהֵיגוֹן עָלָת: והפליתי	וְאֶעֱבַד פְּלָאִין בְּיוֹמָא
הַהוּא עִם אַרְעָא דְגֹשֶׁן דְעַמִּי שָׁרֵי עָלָה בְּדִיל דְלָא לְמֶהֱוֵי תַּמָּן עֵירְבוּב	
חֵיוָת בָּרָא מִן בְּגוֹל דְתִינְדַּע אֲרוּם אֲנָא יְיָ שַׁלִּיט בְּגוֹ אַרְעָא: ושמתי	

ואשוי

עליו כשהרג את המצרי ויטמנהו בחול ולקה על ידי אהרן: ותהי הכנס · הרחישה יג
פדולי״רא בלעז: להוציא את הכנים · לבראותם ממקום אחר: ולא יכולו · שאין השד
שולט על בריה פחותה מכשעורה: אצבע אלהים היא · מכה זו איכה על ידי כשפים מו
מאת המקום היא: כאשר דבר ה׳ · ולא ישמע אליכם פרעה: משליח בך · מגרה בך · יז
וכן ושן בהמות אשלח בם לשון ששוי אכטי״ניר בלעז: את הערוב · כל מיני חיות רעות
וכחשים ועקרבים בערבוביא והיו משחיתים בהם · ויש טעם בדברי אגדה בכל מכה
ומכה למה זו ולמה זו · בטכסיסי מלחמות מלכים בא עליהם כמדר מלכות כשגרה על
עיר בתחלה מקלקל מעייניותיה ואח״כ תוקע עליהם ומריעין בשופרות לירא ולבהלם
וכן הכפרדעים מקרקרים והומים וכולי בדליתא במדרש רבי תנחומא: והפליתי · יח
והפרשתי וכן והפלא ה׳ וכן לא כפלאת היא ממך לא מובדלת ומופרשת היא ממך: למען
תדע כי אני ה׳ בקרב הארץ · אף על פי ששכיכתי בשמים נזרתי מתקיימת בתחתונים:

ושמתי

ששי

ג חסרים

ד׳ ספרין וכנית

ל׳ חסר

לא כלומנא ס כבר וג מנא

ט

יז וְשַׁמְתִּי פְדֻת בֵּין עַמִּי וּבֵין
עַמֶּךָ לְמָחָר יִהְיֶה הָאֹת הַזֶּה׃
יח וַיַּעַשׂ יְהוָה כֵּן וַיָּבֹא עָרֹב
כָּבֵד בֵּיתָה פַרְעֹה וּבֵית עֲבָדָיו
וּבְכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם תִּשָּׁחֵת הָאָרֶץ
מִפְּנֵי הָעָרֹב׃ יט וַיִּקְרָא פַרְעֹה
אֶל־מֹשֶׁה וְלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר לְכוּ זִבְחוּ
לֵאלֹהֵיכֶם בָּאָרֶץ׃ כ וַיֹּאמֶר
מֹשֶׁה לֹא נָכוֹן לַעֲשׂוֹת כֵּן כִּי תּוֹעֲבַת
מִצְרַיִם נִזְבַּח לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ הֵן
נִזְבַּח אֶת־תּוֹעֲבַת מִצְרַיִם לְעֵינֵיהֶם
וְלֹא יִסְקְלֻנוּ׃ כא דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת
יָמִים נֵלֵךְ בַּמִּדְבָּר וְזָבַחְנוּ לַיהוָה
אֱלֹהֵינוּ כַּאֲשֶׁר יֹאמַר אֵלֵינוּ׃
כב וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אָנֹכִי אֲשַׁלַּח
אֶתְכֶם וּזְבַחְתֶּם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם
בַּמִּדְבָּר רַק הַרְחֵק לֹא־תַרְחִיקוּ
לָלֶכֶת הַעְתִּירוּ בַּעֲדִי׃ כג וַיֹּאמֶר
מֹשֶׁה הִנֵּה אָנֹכִי יוֹצֵא מֵעִמָּךְ
וְהַעְתַּרְתִּי אֶל־יהוה וְסָר הָעָרֹב
מִפַּרְעֹה מֵעֲבָדָיו וּמֵעַמּוֹ מָחָר רַק
אַל־יִסֹּף פַּרְעֹה הָתֵל לְבִלְתִּי שַׁלַּח
אֶת־הָעָם לִזְבֹּחַ לַיהוָה׃ כד וַיֵּצֵא
מֹשֶׁה מֵעִם פַּרְעֹה וַיֶּעְתַּר אֶל־יהוה׃
כה וַיַּעַשׂ יהוה כִּדְבַר מֹשֶׁה
וַיָּסַר הָעָרֹב מִפַּרְעֹה מֵעֲבָדָיו וּמֵעַמּוֹ
לֹא נִשְׁאַר אֶחָד׃ כו וַיַּכְבֵּד פַּרְעֹה
אֶת־לִבּוֹ גַּם בַּפַּעַם הַזֹּאת וְלֹא שִׁלַּח
אֶת־הָעָם׃ פ

ט א וַיֹּאמֶר יהוה אֶל־מֹשֶׁה בֹּא־
אֶל־פַּרְעֹה וְדִבַּרְתָּ אֵלָיו כֹּה־אָמַר
יהוה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים שַׁלַּח אֶת־עַמִּי
וְיַעַבְדֻנִי׃

אַרְעָא׃ וְאֶשְׁוֵי פּוּרְקָן לְעַמִּי וְעַל
עַמָּךְ אֵיתֵי מָחָא לְמָחָר יְהֵי אָתָא
הָדֵין׃ וַעֲבַד יְיָ כֵּן וְאָתָא עָרוֹבָא
תַּקִּיף לְבֵית פַּרְעֹה וּלְבֵית עַבְדּוֹהִי
וּבְכָל־אַרְעָא דְמִצְרַיִם אִיתְחַבָּלַת
אַרְעָא מִן־קֳדָם עָרוֹבָא׃ וּקְרָא
פַּרְעֹה לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַאֲמַר אֲזִילוּ
דַּבְּחוּ קֳדָם־אֱלָהְכוֹן בְּאַרְעָא׃
וַאֲמַר מֹשֶׁה לָא תְקִין לְמֶעְבַּד כֵּן
אֲרֵי בְּעִירָא דְמִצְרָאֵי דַּחֲלִין לֵיהּ־
מִינֵיהּ אֲנַחְנָא נַסְבִּין לְדַבָּחָא קֳדָם־יְיָ
אֱלָהָנָא הָא נְדַבַּח יַת־בְּעִירָא
דְמִצְרָאֵי דַּחֲלִין לֵיהּ וְאִינוּן יְהוֹן
חָזַן הֲלָא יִימְרוּן לְמִרְגְּמָנָא׃ מַהֲלַךְ
תְּלָתָא יוֹמִין נֵיזִיל בְּמַדְבְּרָא וּנְדַבַּח
קֳדָם־יְיָ אֱלָהָנָא כְּמָא דְיֵימַר לָנָא׃
וַאֲמַר פַּרְעֹה אֲנָא אֶשְׁלַח יַתְכוֹן
וּתְדַבְּחוּן קֳדָם־יְיָ אֱלָהְכוֹן בְּמַדְבְּרָא
לְחוֹד אַרְחָקָא לָא־תַרְחָקוּן לְמֵיזַל
צַלּוּ עָלַי׃ וַאֲמַר מֹשֶׁה הָא
אֲנָא נָפֵק מֵעִמָּךְ וְאֶצַּלֵּי קֳדָם־יְיָ
וְיַעְדֵּי עָרוֹבָא מִפַּרְעֹה וּמֵעַבְדּוֹהִי
וּמֵעַמֵּיהּ מָחָר לְחוֹד לָא־יוֹסִף
פַּרְעֹה לְשַׁקָּרָא בְּדִיל דְּלָא לְשַׁלְּחָא
יַת־עַמָּא לְדַבָּחָא קֳדָם־יְיָ׃ וּנְפַק
מֹשֶׁה מִן קֳדָם־פַּרְעֹה וְצַלִּי קֳדָם־יְיָ׃
וְעַבַד יְיָ כְּפִתְגָּמָא דְמֹשֶׁה וְאַעְדִּי
עָרוֹבָא מִפַּרְעֹה מֵעַבְדּוֹהִי וּמֵעַמֵּיהּ
לָא אִשְׁתְּאַר חַד׃ וְיַקֵּר פַּרְעֹה יַת־
לִבֵּיהּ אַף בְּזִמְנָא הָדָא וְלָא שַׁלַּח
יַת־עַמָּא׃ וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה עוֹל
לְוַת־פַּרְעֹה וּתְמַלֵּיל עִמֵּיהּ כְּדִנָּן
אֲמַר יְיָ אֱלָהָא דְיִהוּדָאֵי שַׁלַּח יַת־
עַמִּי

עַמִּי וַיִּפְלְחוּן קָדָמַי׃ אֲרֵי אִם־ וַיְעַבְדֻנִי׃ כִּי אִם־מָאֵן אַתָּה
מְסָרֵב אַתְּ לְשַׁלָּחָא וְעַד־כְּעַן־אַתְּ לְשַׁלָּחַ וְעוֹדְךָ מַחֲזִיק בָּם׃

הנה מתקיף יונתן בן עוזיאל

וְאֶשְׁוֵי פּוּרְקָן לְעַמִּי וְעַל עַמָּךְ אֲיָתִי מָחָא לְעִידַן מָחָר יְהֵי אָתָא הָדֵין׃
ויעש וְעָבַד יְיָ כֵּן וַאֲיָתִי עֵירְבּוּב חֵיוָת בָּרָא תַּקִּיף לְבֵית פַּרְעֹה וּלְבֵית
עַבְדּוֹי וּבְכָל אַרְעָא דְּמִצְרַיִם אִתְחַבִּילוּ יַתְבֵי אַרְעָא מִן קֳדָם עֵירְבּוּב חֵיוָת
בָּרָא׃ ויקרא וּקְרָא פַּרְעֹה לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַאֲמַר אֲזִילוּ פְּלָחוּ נְכָסַת
חַגָּא קֳדָם יְיָ אֱלָקְכוֹן בְּאַרְעָא הָדָא׃ ויאמר וַאֲמַר מֹשֶׁה לָא תַקִּין
לְמֶעְבַּד כֵּן אֲרוּם אֻמְרָיָא דְהִינוּן טַעֲוָותְהוֹן דְּמִצְרָאֵי מְנַהוֹן נִיסַב וְנִקְרְבָא
קֳדָם יְיָ אֱלָקָן הָא אִין מְקַרְבִּין אֲנַן יָת טַעֲוָותְהוֹן דְּמִצְרָאֵי קָדָמֵיהוֹן
הוּא מִן דִּינָא הוּא לְאַטְלָא יָתָן בְּאַבְנִין׃ דרך מַהֲלַךְ תְּלָתָא יוֹמִין
נְטַיֵּיל בְּמַדְבְּרָא וְנִדְבַּח נְכָסַת חַגָּא קֳדָם אֱלָקָנָא הֵיכְמָא דְיֵימַר לָנָא׃
ויאמר וַאֲמַר פַּרְעֹה אֲנָא אֶפְטוֹר יָתְכוֹן וְתִדְבְּחוּן קֳדָם יְיָ אֱלָקְכוֹן
בְּמַדְבְּרָא לְחוֹד אַרְחָקָא לָא תַרְחִקוּן לְטַיֵּילָא צְלוֹ עָלַי׃ ויאמר וַאֲמַר
מֹשֶׁה הָא אֲנָא נָפֵיק מִלְּוָותָךְ וְאֵיצַלִּי קֳדָם יְיָ וְיַעְדֵּי עֵרְבּוּב חֵיוָת בָּרָא מִן
פַּרְעֹה וּמִן עַבְדּוֹי וּמִן עַמֵּיהּ לְמָחָר לְחוֹד לָא יוֹסִיף פַּרְעֹה לְמִשְׁקַר בְּדִיל
דְּלָא לְמִפְטוֹר יָת עַמָּא לְמִדְבְּחָא נִיכְסַת חַגָּא קֳדָם יְיָ׃ ויצא וּנְפַק
מֹשֶׁה מִלְּוָת פַּרְעֹה וְצַלִּי קֳדָם יְיָ׃ ויעש וַעֲבַד יְיָ כְּפִתְגַם בְּעוּתָא
דְּמֹשֶׁה וְאַעְדֵּי עֵירְבּוּב חֵיוָת בָּרָא מִפַּרְעֹה וּמֵעַבְדּוֹי וּמֵעַמֵּיהּ לָא אִשְׁתְּאַר
חַד׃ ויכבד וְיַקַּר פַּרְעֹה יָת יְצָרָא דְלִבֵּיהּ אוּף בְּזִמְנָא הָדָא וְלָא
פְּטַר יָת עַמָּא׃ ויאמר וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה עוֹל לְוָת פַּרְעֹה וְתִמַּלֵּיל
עִמֵּיהּ כְּדִנָן אֲמַר יְיָ אֱלָקָא דְיִהוּדָאֵי פְּטוֹר יָת עַמִּי וְיִפְלְחוּן קָדָמַי׃ כִּי
אִם אֲרוּם אִין מְסָרֵב אַנְתְּ לְמִפְטוֹר וְעַד כְּדוּן אַנְתְּ מַתְקִיף בְּדִילִי׃

הנה

ושמתי פדות · שיבדיל בין עמי ובין עמך׃ תשחת הארץ · כשחתת הארץ מתחבלת יט
ארעא׃ זבחו בארץ · במקומכם ולא תלכו במדבר׃ תועבת מצרים · ירקת כא כב
מצרים כמו ולמלכם תועבת בני עמון · ואבל ישראל קורא לותה תועבה · ועוד יש לומר
בלשון אחר תועבת מצרים דבר שבאוי הוא למצרים זביחה שאנו זובחים שהרי ירקתם כב כג
אנו זובחים׃ ולא יסקלונו · בחמיה׃ התל · כמו להתל׃ ויסר הערוב · ולא כד
מתו כמו שעשו הצפרדעים שאם מתו היה להם הנאה בעורות׃ ויעתר אל ה׳ ·
בתחנון בתפלה · וכן אם בא לומר ויעתיר היה יכול לומר ומשמע וירבה בתפלה ·
נבשהוא אומר בלשון ויפעל משמע וירבה להתפלל׃ מחזיק בם · אוחז בם כמו כ

ל׳ ומלק

ג הִנֵּה יַד־יְהוָה הוֹיָה בְּמִקְנְךָ
אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה בַּסּוּסִים בַּחֲמֹרִים
בַּגְּמַלִּים בַּבָּקָר וּבַצֹּאן דֶּבֶר כָּבֵד
מְאֹד׃ ד וְהִפְלָה יְהוָה בֵּין
מִקְנֵה יִשְׂרָאֵל וּבֵין מִקְנֵה מִצְרָיִם
וְלֹא יָמוּת מִכָּל־לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דָּבָר׃
ה וַיָּשֶׂם יְהוָה מוֹעֵד לֵאמֹר מָחָר
יַעֲשֶׂה יְהוָה הַדָּבָר הַזֶּה בָּאָרֶץ׃
ו וַיַּעַשׂ יְהוָה אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה
מִמָּחֳרָת וַיָּמָת כָּל מִקְנֵה מִצְרָיִם
וּמִמִּקְנֵה בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא־מֵת אֶחָד׃
ז וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וְהִנֵּה לֹא־מֵת
מִמִּקְנֵה יִשְׂרָאֵל עַד־אֶחָד וַיִּכְבַּד
לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שִׁלַּח אֶת־הָעָם׃
פ ח וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן קְחוּ לָכֶם מְלֹא
חָפְנֵיכֶם פִּיחַ כִּבְשָׁן וְזָרְקוּ מֹשֶׁה
הַשָּׁמַיְמָה לְעֵינֵי פַרְעֹה׃ ט וְהָיָה
לְאָבָק עַל כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וְהָיָה
עַל־הָאָדָם וְעַל־הַבְּהֵמָה לִשְׁחִין
פֹּרֵחַ אֲבַעְבֻּעֹת בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרָיִם׃
י וַיִּקְחוּ אֶת־פִּיחַ הַכִּבְשָׁן וַיַּעֲמְדוּ
לִפְנֵי פַרְעֹה וַיִּזְרֹק אֹתוֹ מֹשֶׁה
הַשָּׁמַיְמָה וַיְהִי שְׁחִין אֲבַעְבֻּעֹת פֹּרֵחַ
בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה׃ יא וְלֹא־יָכְלוּ
הַחַרְטֻמִּים לַעֲמֹד לִפְנֵי מֹשֶׁה מִפְּנֵי
הַשְּׁחִין כִּי־הָיָה הַשְּׁחִין בַּחַרְטֻמִּים
וּבְכָל־מִצְרָיִם׃ יב וַיְחַזֵּק יְהוָה
אֶת־לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם
כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה׃
ס יג וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה הַשְׁכֵּם בַּבֹּקֶר וְהִתְיַצֵּב לִפְנֵי
פַרְעֹה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר
יהוה

ב חד כתיב ה
וחד כתיב ח

לא חסר את
בליסנא

ל׳ כתורס

ל׳ פתח

ב חסר ור
בליסנא וכשרין

ב חסר וכשרין

מַחְקִיף בְּהוֹן׃ הָא מַחָא מִן־
קֳדָם־יְיָ הֲוָיָא בְּבָעִירָךְ דִּבְחַקְלָא
בְּסוּסְוָאתָא בַחֲמָרֵי בְּגַמְלֵי בְּתוֹרֵי
וּבְעָנָא מַוֹתָא סַגִּי לְחַדָּא׃ וַיַּפְרֵשׁ
יְיָ בֵּין בְּעִירָא דְיִשְׂרָאֵל וּבֵין בְּעִירָא
דְּמִצְרָאֵי וְלָא יְמוּת מִכּוֹלָא־דְּבְנֵי
יִשְׂרָאֵל מִדְּעַם׃ וְשַׁוִּי יְיָ זִימְנָא
לְמֵימַר מְחָר יַעְבֵּיד יְיָ כִּפְתְגָמָא
הָדֵין בְּאַרְעָא׃ וְעָבַד יְיָ יָת־
פִּתְגָמָא הָדֵין בְּיוֹמָא דְּבָתְרוֹהִי
וּמִית כָּל בְּעִירָא דְּמִצְרָאֵי וּמִבְּעִירָא
דְּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל לָא־מִית חַד׃ וְשַׁלַּח
פַּרְעֹה וְהָא לָא־מִית מִבְּעִירָא
דְיִשְׂרָאֵל עַד־חַד וְאִתְיַקַּר לִבָּא
דְפַרְעֹה וְלָא שַׁלַּח יָת־עַמָּא׃
וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה וְלַאֲהַרֹן סָבוּ לְכוֹן
מְלֵי חָפְנֵיכוֹן פִּיחַ דְּאַתּוּנָא וְיִזְרְקִנֵּיהּ
מֹשֶׁה לְצִית־שְׁמַיָּא לְעֵינֵי פַרְעֹה׃
וִיהֵי לְאַבְקָא עַל כָּל־אַרְעָא דְמִצְרָיִם
וִיהֵי עַל־אֱנָשָׁא וְעַל־בְּעִירָא
לְשִׁיחֲנָא סַגִּי אֲבַעְבּוּעַיִן בְּכָל־
אַרְעָא דְמִצְרָיִם׃ וּנְסִיבוּ יָת־פִּיחַ
דְּאַתּוּנָא וְקָמוּ קֳדָם פַּרְעֹה וְזָרַק
יָתֵיהּ מֹשֶׁה לְצִית־שְׁמַיָּא וַהֲוָה
שִׁיחֲנָא אֲבַעְבּוּעַיִן סַגִּי בַּאֲנָשָׁא
וּבְבְעִירָא׃ וְלָא־יְכִילוּ חַרְטֻמַּיָּא
לְמִיקַם קֳדָם מֹשֶׁה מִן־קֳדָם שִׁיחֲנָא
אֲרֵי הֲוָה שִׁיחֲנָא בְּחַרְטֻמַּיָּא וּבְכָל־
מִצְרָאֵי׃ וְתַקִּיף יְיָ יָת־לִבָּא דְפַרְעֹה
וְלָא קַבִּיל מִנְּהוֹן כְּמָא דְמַלִּיל יְיָ
עִם־מֹשֶׁה׃ וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אַקְדֵּם
בְּצַפְרָא וְתִתְעַרְתַּד קֳדָם פַּרְעֹה
וְתֵימַר לֵיהּ כְּדֵנָן אֲמַר יְיָ אֱלָהָא
דְיְהוּדָאי

דיהודאי שלח ית־עמי ויפלחון־ יהוה אלהי העברים שלח את־עמי
קדמי: ויעבדני:
יונתן בן עוזיאל ירושלמי

הנה הא מחת ידא דיי הויא כען כד לא הות למהוי מתגדיא לחוד
בבעירך דבחקלא בסוסותא בחמרי בגמלי כתורי ובענא מותא תקיף
לחדא: והפלא ויעביד יי פלאין בין גיתי דישראל ובין גיתי
דמצראי ולא ימות מכל לבני ישראל מדעם: וישם וקבע יי זמנא
למימר מחר יעביד יי ית פתגמא הדין בארעא: ויעש ה׳ ועבד יי
ית פתגמא הדין ליום חרן ומית כל בעירא דמצראי ומבעירא דבני
ישראל לא מית חד: וישלח ושדר פרעה פולין למחמי והא לא
מית מבעירא דבני ישראל עד חד ואתיקר יצרא דלבא דפרעה ולא
פטר ית עמא: ויאמר ואמר יי למשה ולאהרן סיבו לכון מלי חופניכון
קטם דקיק מן אתונא וידרקיניה משה לצית שמיא למיחמי פרעה:
והיה ויהי לאבקא על כל ארעא דמצרים ויהי על אינשא ועל
בעירא לשחין סגי שלפוקין בכל
ארעא דמצרים: ויקחו ונסיבו ירושלמי שלבוקין:
ית קיטמא דאתונא וקמו לקדם פרעה וזרק יתיה משה לצית שמיא והוה
שחין שלפוקין סגי באינשא ובבעירא: ולא ולא יכילו איסטגנינוא
למיקם קדם משה מן קדם שיחנא ארום הוה מחת שיחנא באיסטגנינוא
ובכל מצראי: ויחזק ותקיף יי ית יצרא דלבא דפרעה ולא קביל
מנהון היכמא דמליל יי עם משה: ויאמר ואמר יי למשה אקדים
בצפרא ותיתעתד קדם פרעה ותימר ליה כדנא אמר יי אלקא דיהודאי
פטור

ג והחזיקה במבוטיו: הכה יל ה׳ הויה׳ לשון היה כי כן יאמר בלשון נקבה על שעבל
היתה ועל העתיד תהיה ועל העומד הויה כמו עושה רונה רועה: והפלה׳ והבדיל:
ד מלא חפציכם׳ ילוייכים בלעז: פיח כבשן׳ לבל הכפח מן הנחלים עמומים
הנשלפים בכבשן ובלעז אולבש: פיח׳ לשון הפחה שהלוח מפיחן ומפריחן: וזרקו
משה׳ וכל לבר הזרק בכח איכו כזרק אלא כיל אחת הרי כסים הלבה׳ אחל שהחזיק
קומכו של משה מלא חפנים שלו ושל אהרן׳ ואחל שהלך האבק על כל ארץ מצרים:
ה פורח אבעבועות׳ כתרגומו לשחין סגי אבעבועין שעל ידו נומחין בועות: שחין׳
לשון חמימות׳ והרבה ים בלשון משנה שכה שחוכה: באדם ובבהמה׳ ואם תאמר
מאין היו להם הבהמות׳ והלא כבר נאמר וימת כל מקנה מצרים לא כגזרה גזרה אלא על
אותן שבשדות בלבד שנאמר במקנך אשר בשדה והיה את לבר ה׳ הבכים את מקנהו

ויעבדני: יז כי בפעם הזאת
אני שלח את כל מגפתי אל לבך
ובעבדיך ובעמך בעבור תדע כי
אין כמני בכל הארץ: יח כי
עתה שלחתי את ידי ואך אותך
ואת עמך בדבר ותכחד מן הארץ:
יט ואולם בעבור זאת העמדתיך
בעבור הראתך את כחי ולמען
ספר שמי בכל הארץ: כ עודך
מסתולל בעמי לבלתי שלחם:
כא הנני ממטיר כעת מחר ברד
כבד מאד אשר לא היה כמהו
במצרים למן היום היסדה ועד-
עתה: כב ועתה שלח העז את-
מקנך ואת כל אשר לך בשדה כל-
האדם והבהמה אשר ימצא
בשדה ולא יאסף הביתה וירד
עליהם הברד ומתו: כג הירא
את דבר יהוה מעבדי פרעה הניס
את עבדיו ואת מקנהו אל הבתים:
כד ואשר לא שם לבו אל דבר
יהוה ויעזב את עבדיו ואת מקנהו
בשדה: פ
כה ויאמר יהוה אל משה נטה
את ידך על השמים ויהי ברד בכל-
ארץ מצרים על האדם ועל-
הבהמה ועל כל עשב השדה
בארץ מצרים: כו ויט משה
את מטהו על השמים ויהוה נתן
קלות וברד ותהלך אש ארצה

ל ומר שביעי עורך מכתול כעמי לכלתי ר"ת נלעס פעל ידו חינך תשלח דטלטה ריו כענה: ללא מפיק

ר עכר דמר

וימטר

קדמי: ארי בזמנא הדא אנא
שלח ית כל מחתי בלבך ובעבדך
ובעמך בדיל דתידע ארי לית
דכותי בכל ארעא: ארי כען
קריב קדמי דשלחית פון ית מחת-
גבורתי ומחית ית-עמך
במותא ואשתציתא מן ארעא:
ובדם בדיל דא קיימתך בדיל
לאחזיותך ית חילי ובדיל דיהון-
משתען גבורת שמי בכל ארעא:
עד כען את כבישת ליה לעמי
בדיל דלא לשלחותהון: הא אנא
מחית כעידנא הדין מחר ברדא
תקיף לחדא דלא הוה דכותיה
במצרים למן יומא דאשתכללת
ועד כען: וכען שלח כנוש ית-
בעירך וית כל דלך בחקלא כל-
אנשא ובעירא דישתכח בחקלא
ולא יתכנש לבתיא ויחות עליהון
ברדא וימותון: הדחיל מפתגמא
דיי מעבדי פרעה כנש ית עבדוהי
וית בעיריה לבתיא: ודלא שוי
לביה לפתגמא דיי שבק ית-
עבדוהי וית בעיריה בחקלא:
ואמר יי למשה ארים ית ידך על-
צית שמיא ויהי ברדא בכל ארעא
דמצרים על אנשא ועל בעירא
ועל כל עשבא דחקלא בארעא
דמצרים: וארים משה ית-
חוטריה על צית שמיא ויי יהב
קלין וברדא ומהלכא אישתא על-
ארעא

אלא כבתים: וכן סכויק במכילתא אכל ויקח שם מלות רכב בחור: את כל מנפותי: למדכו

פְּטוֹרִית עַמִּי וַיְפַלְחוּן קָדָמַי: כִּי בְּפַעַם אֲרוּם בְּזִמְנָא חָדָא אֲנָא
שַׁלַּח מַחְתָּא לָךְ מִן שְׁמַיָּא וְתָתִיב יַת כָּל מַחֲתָיֵי דְּמִחְיָתָךְ לְלִיבָךְ וּבְעַבְדָּךְ
וּבְעַמָּךְ דְּמִין קָדָמַיי הַוּוּן מִשְׁתַּלְחִין וְלָא מִן חַרְשׁוּתָא דְּבְנֵי נָשָׁא בְּגִין
דְּתִנְדַּע אֲרוּם לִית דְּדָמֵילִי בְּכָל אַרְעָא: כִּי אֲרוּם כְּדוּן שַׁדַּרִית יַת
מַחַת גְּבוּרְתִּי מִן דִּינָא הוּא דְּמִחְיָתִי יָתָךְ וְיַת עַמָּךְ בְּמוֹתָא וְאִשְׁתֵּצִית מִן
אַרְעָא: וְאוּלַם וּבְרַם בְּקוּשְׁטָא לָא מִן בְּגַלַּל דִּי נְטַיְּבָא לָךְ קַיֵּמְתִּיךְ
אֶלָּא מִן בְּגַלַּל דְּמַחֲזֵיךְ יַת חֵילִי וּמִן בְּגַלַּל דְּתִתְנַי שְׁמִי קַדִּישָׁא בְּכָל
אַרְעָא: עוֹדֶךָ עַד כְּדוּן אַנְתְּ ירושלמי
מִתְרַבְרֵב בְּעַמִּי בְּדִיל דְּלָא ל מִיתְקַיָּף:
לְמִיפְטַרְיוּן: הָנֵי הָאֲנָא
מָחֵית בְּעִידָן הָדֵין לְמָחַר מִן אוֹצְרֵי שְׁמַיָּא בַּרְדָּא תַּקִּיף לַחֲדָא דְּלָא הֲוֵי
דְּכִוָּתָא בְּמִצְרַיִם מִן יוֹמָא דְּאִשְׁתְּכְלוּ אֲנָשָׁהָא וְעַד כְּדוּן: וּעַתָּה
וּכְדוּן שַׁדַּר כְּנוֹשׁ יַת גֵּיתָךְ וְיַת כָּל דְּלָךְ בְּחַקְלָא כָּל אֵינָשָׁא וּבְעִירָא
דְּאִשְׁתְּכַח בְּחַקְלָא וְלָא יִתְכְּנוֹשׁ לְבֵיתָא וְיֵיחוֹת עֲלֵיהוֹן בַּרְדָּא וְיִמּוֹתוּן:
הוּרָא אִיּוֹב דַּהֲוָה דָחִיל מִפִּתְגָּמָא דַיְיָ מַעְבַּדוּי דִּפְרָעָה כְּנַשׁ יַת עַבְדּוֹי
דִּית גֵּיתוּי לְגוֹ בֵּיתָא: וַאֲשֶׁר וּבְלַעַם דְּלָא שַׁוִּי לִבֵּיהּ לְפִתְגָּמָא דַיְיָ
וְשַׁבַּק יַת עַבְדּוֹי וְיַת גֵּיתוּי בְּחַקְלָא: וַיֹּאמֶר וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲרֵים
יַת יְדָךְ עַל צִית שְׁמַיָּא וִיהִי בַּרְדָּא בְּכָל אַרְעָא דְּמִצְרַיִם עַל אֵינָשָׁא וְעַל
בְּעִירָא וְעַל כָּל עִיסְבָּא דְּחַקְלָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם: וַיַּט וַאֲרִים מֹשֶׁה
יַת חוּטְרֵיהּ עַל צִית שְׁמַיָּא וַיְיָ יְהַב קָלִין וּבַרְדִין וּמְצַלְהֲבָא אֶשְׁתָּא עַל
ארעא

לְמַדְכּוּ מִכָּאן שֶׁמִּכַּת בְּכוֹרוֹת שֶׁקּוֹלָה כְּנֶגֶד כָּל הַמַּכּוֹת: כִּי עַתָּה שָׁלַחְתִּי אֶת יָדִי פו
וְנוֹמַר. כִּי אִלּוּ רָאִיתִי כְּשֶׁהִיִּתָה יָדִי בְּמַקֵּךְ שֶׁהִכִּיתִיךָ בְּדָבָר שָׁלַחְתִּיהוּ וְהִכִּיתִי אוֹתְךָ וְאֶת
עַמְּךָ עַם הַבְּהֵמוֹת. וְתִכָּחֵד מִן הָאָרֶץ אֹכֶל בְּעָבוּר זֹאת הֶעֱמַדְתִּיךָ וְנוֹמַר: עוֹדֶךָ יז
מִסְתּוֹלֵל בְּעַמִּי. כְּתַרְגּוּמוֹ כְּנִיסַת בֵּיהּ בְּעַמִּי וְהוּא מִגְזֶרֶת מְסִלָּה דְּמִתַּרְגְּמִינָן אוֹרַח
כְּנִיסָא וּבְלַעַז קַלְקִיר. וְכָבָר פֵּרַשְׁתִּי בְּסוֹף וַיֵּצֵא מִקֵּץ כָּל תֵּבָה שֶׁתְּחִלַּת יְסוֹדָהּ סְ"מֶךְ
וְסוֹף בֵּאָה לְדַבֵּר בְּלָשׁוֹן מִתְפָּעֵל כּוֹתֵן הַתֵּ"ו שֶׁל שְׁמוֹת בְּאֶמְצַע אוֹתִיּוֹת שֶׁל עִיקַּר כְּנוּן וּ
וְכִנּוּן וְיִסְתַּכֵּל הַקָּנֵב מִגְזֶרֶת סְכָל כִּי תִסְתַּרֵר עָלֶיהָ מִגְזֶרֶת סֵר וְכִנּוּל מִסְתַּכֵּל הוּיַת:
בְּעֵת מָחָר. כְּעֵת הַזֹּאת לְמָחָר שָׁרֵט לוֹ שְׁרִיטָה בְּכוֹתֶל לְמָחָר כְּשֶׁתְּגִיעַ חַמָּה לְכָאן יִרֶד יח
הַבָּרָד: הוּסְדָה. שֶׁכְּתִיסְדָה וְכָל תֵּבָה שֶׁתְּחִלַּת יְסוֹדָהּ יו"ד כְּנוּן יֶסֶד יָלַד יָדַע יִסַּר
כְּשֶׁהִיא מִתְפָּעֶלֶת תֵּבָה הוּ"ו בְּמָקוֹם הַיּוֹד כְּמוֹ הוּסְדָה הוּלְדָה וּיוּדַע וּיוּלַד לְיוֹסֵף בְּדִבְרֵיס
לֹא יוּסַר עָבֶד: שֶׁלֹּא הָעוֹ. כְּתַרְגּוּמוֹ שֶׁלֹּא כְּמוֹ. וְכֵן יוֹשְׁבֵי הַנְּבִיס הַעִיזוּ הַעִיזוּ כְּמוֹ יט
בְּגִיזָן: וְלֹא יִחְמֹל עֵינְךָ. לְשׁוֹן הַכְנָעָה הוּא: הַכֵּים. הַבְּרִיחַ: עַל הַשָּׁמַיִם. כ כ
לְגַל

וַיַּמְטֵר יְהוָה בָּרָד עַל־אֶרֶץ מִצְרָיִם׃ כד וַיְהִי בָרָד וְאֵשׁ מִתְלַקַּחַת בְּתוֹךְ הַבָּרָד כָּבֵד מְאֹד אֲשֶׁר לֹא־הָיָה כָמֹהוּ בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָז הָיְתָה לְגוֹי׃ כה וַיַּךְ הַבָּרָד בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם אֵת כָּל־אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה מֵאָדָם וְעַד־בְּהֵמָה וְאֵת כָּל־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה הִכָּה הַבָּרָד וְאֶת־כָּל־עֵץ הַשָּׂדֶה שִׁבֵּר׃ כו רַק בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן אֲשֶׁר שָׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה בָרָד׃ כז וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם חָטָאתִי הַפָּעַם יְהוָה הַצַּדִּיק וַאֲנִי וְעַמִּי הָרְשָׁעִים׃ כח הַעְתִּירוּ אֶל־יְהוָה וְרַב מִהְיֹת קֹלֹת אֱלֹהִים וּבָרָד וְאֲשַׁלְּחָה אֶתְכֶם וְלֹא תֹסִפוּן לַעֲמֹד׃ כט וַיֹּאמֶר אֵלָיו מֹשֶׁה כְּצֵאתִי אֶת־הָעִיר אֶפְרֹשׂ אֶת־כַּפַּי אֶל־יְהוָה הַקֹּלוֹת יֶחְדָּלוּן וְהַבָּרָד לֹא יִהְיֶה־עוֹד לְמַעַן תֵּדַע כִּי לַיהוָה הָאָרֶץ׃ ל וְאַתָּה וַעֲבָדֶיךָ יָדַעְתִּי כִּי טֶרֶם תִּירָאוּן מִפְּנֵי יְהוָה אֱלֹהִים׃ לא וְהַפִּשְׁתָּה וְהַשְּׂעֹרָה נֻכָּתָה כִּי הַשְּׂעֹרָה אָבִיב וְהַפִּשְׁתָּה גִּבְעֹל׃ לב וְהַחִטָּה וְהַכֻּסֶּמֶת לֹא נֻכּוּ כִּי אֲפִילֹת הֵנָּה׃ לג וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מֵעִם פַּרְעֹה אֶת־הָעִיר וַיִּפְרֹשׂ כַּפָּיו אֶל־יְהוָה וַיַּחְדְּלוּ הַקֹּלוֹת וְהַבָּרָד וְגֶשֶׁם לֹא נִתַּךְ אֶרְצָה׃

אַרְעָא וְאַמְטַר יְיָ בַּרְדָּא עַל־אַרְעָא דְּמִצְרָיִם׃ וַהֲוָה בַרְדָּא וְאֶישָׁתָא מִשְׁתַּלְהֲבָא בְּגַו בַּרְדָּא תַּקִּיף לַחֲדָא דְּלָא הֲוָה דְּכְוָתֵיהּ בְּכָל־אַרְעָא דְּמִצְרַיִם מֵעִידָן דַּהֲוָת לְעָם׃ וּמְחָא בַרְדָּא בְּכָל־אַרְעָא דְּמִצְרַיִם יָת כָּל־דִּבְחַקְלָא מֵאֲנָשָׁא וְעַד־בְּעִירָא וְיָת כָּל־עִשְׂבָּא דְּחַקְלָא מְחָא בַרְדָּא וְיָת כָּל־אִילְנֵי חַקְלָא תְּבַר׃ לְחוֹר בְּאַרְעָא דְּגֹשֶׁן דְּתַמָּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָא הֲוָה בַרְדָּא׃ וְשַׁלַּח פַּרְעֹה וּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַאֲמַר לְהוֹן חֲבִית זִמְנָא הָדָא יְיָ זַכָּאָה וַאֲנָא וְעַמִּי חַיָּבִין׃ צַלּוּ קֳדָם יְיָ וְסַגִּי קֳדָמוֹהִי רְוַח דְּלָא יְהוֹן עֲלָנָא קָלִין דְּלוּט כְּאִילֵין מִן קֳדָם יְיָ וּבַרְדָּא וְאֶשְׁלַח יָתְכוֹן וְלָא תּוֹסְפוּן לְאִתְעַכָּבָא׃ וַאֲמַר לֵיהּ מֹשֶׁה כְּמִפְּקִי מִן קַרְתָּא אֶפְרוֹס יָת יְדַי בְּצַלּוֹ קֳדָם יְיָ קָלַיָּא יִתְמַנְּעוּן וּבַרְדָּא לָא יְהֵי עוֹד בְּדִיל דְּתִידַע אֲרֵי דְיָי אַרְעָא׃ וְאָת וְעַבְדָּךְ יָדַעְנָא אֲרֵי עַד כְּעַן לָא אִתְכְּנַעְתּוּן מִן קֳדָם יְיָ אֱלֹהִים׃ וּכִתָּנָא וְסַעֲרֵי רְקוּ אֲרֵי סַעֲרַיָּא אֲבִיב וּכִתָּנָא גִּבְעוֹלִין׃ וְחִטְיָא וְכוּסְמָתָא לָא לְקָאָה אֲרֵי אַפְלָתָא אִינּוּן׃ וְנַפַּק מֹשֶׁה מִלְּוָת פַּרְעֹה יָת קַרְתָּא וּפְרַשׂ יְדוֹהִי בְּצַלּוֹ קֳדָם יְיָ וּבְטַלוּ קָלַיָּא וּבַרְדָּא וּמְטַרָא דְּהוּה

הקולות יחדלון ויסכרו לא יהיה עוד. לא אמר על הקולות שלא יהיו כי יהיו כמתן תורה.

כד לגד השמים ומדלק לגדה הנביאו הקבה למשה למעלה מן השמים: מתלקחת בתוך הברד. כמ בתוך כמ הלש והברד מעורבין והברד מים הוא ולעשות רצון קונם עשו שלום

אַרְעָא וְאָחִית יְיָ בַּרְדָא עַל אַרְעָא דְמִצְרַיִם: ויהי והוה ברדא
וְאֵישָׁתָא מִתְקַפְצָא בְּגוֹ בַרְדָא תַקִיף לַחֲדָא דְלָא הֲוָה דְכְוָתֵיהּ בְּכָל אַרְעָא
דְמִצְרַיִם מִן עִידַן דַהֲוַת לְאוּמָא וּמַלְכוּ: ויך ומחא ברדא בכל ארעא
דמצרים ית כל דבחקלא מאינשא ועד בעירא וית כל עיסבא דחקלא
מְחָא בַרְדָא וְית כָּל אִילָנָא דְחַקְלָא תְבִיר וְשַׁרִיש: רק לחוד בארעא
דגשן דתמן בני ישראל לא הוה ברדא: וישלח ושדר פרעה פולין
לְמִקְרֵי לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַאֲמַר לְהוֹן חָבִית בְּזִימְנָא הָדָא יְדָעִית דַיְיָ הוּא
אֶלְקָא זַכָּאָה וּכְרַם אֲנָא וְעַמִי חַיָּבִין בְּכָל מַחְתָא וּמַחְתָא: העתירו
צְלוֹ קֳדָם יְיָ וִיהֵי סַגִי קָדָמוֹי מִלְּמֶהֱוֵי קָלִין דְלָוֹט מִן קָדָם יְיָ וּבַרְדָן
וְאֶפְטוֹר יַתְכוֹן וְלָא תוֹסְפוּן לְאִתְעַכָּבָא: ויאמר ואמר ליה משה במפקי
סְמִיךְ לְקַרְתָּא אֶפְרוֹס יָת יָדַיי בְּצְלוֹ קֳדָם יְיָ קָלַיָּא יִתְמַנְעוּן וּבַרְדָא לָא
יְהֵי תּוּב מִן בְּגַלַל דְתִנְדַע אֲרוּם דְיָיָ הִיא אַרְעָא: ואתה ואנתה
וְעַבְדָךְ חַכְּמִית אֲרוּם עַד לָא
תִפְטְרוּן עַמָא תְהוֹן דַחְלִין מִן קֳדָם
יְיָ אֱלֹקִים: והפשתה וכתנא
וְסַרְתָּא לְקוּן אֲרוּם סַרְתָּא הֲוָת
כְסִידָא וְכִיתְנָא עֲבַד פּוּקְלִין: והחטה וחיטיא וכונתיא לא לקון
אֲרוּם לְקִישִׁין הִינִין: ויצא ונפק משה ואהרן מלות פרעה סמיך
לְקַרְתָּא וּפְרַס יְדוֹי בְּצְלוֹ קָדָם יְיָ וְאִתְמְנָעוּ קָלִין דְלָוֹט וּבַרְדָא וּמַטְרָא
דהוה

ירושלמי

וכתנא הות גבעולין ואתרת נצה:

ירושלמי

שלום ביניהם: ולב· די לו במה שהוריד כבר: כגלתי את העיר· אבל בתוך כס כס
העיר לא הקפלל לפי שהיתה מלאה גלולים: טרם תירקון· עדיין לא תירקון· ל
וכן כל טרם שבמקרא עדיין לא הוא ואינו לשון קדם· טרם ישכבו עד לא שכיבו· טרם
יגמר עד לא גמר אף זה כן הוא ידעתי כי עדיין אינכם ירא׳ים ומשתהיה הרוחה תעמדו
בקלקולכם: והפשתה והשעורה נכתה· כשברה לשון פרעה נכה נכאים· וכן לא לא
נכו· ולא יתכן לפרשם לשון הכאה שאין כ״ן במקום הא׳ לפרש נוכתה כמו הוכתה נכו
כמו הכו אלא הכ׳ שורש בתיבה והרי הוא מגזרת שפו עצמותיו: כי השעורה אביב·
כבר ביכרה ועומדה בקשיה וכשתברו ונפלו· וכן הפשתה גדלה כבר והוקשה לעמוד לב
בגבעוליה: השעורה אביב· עמדה באביה לשון באבי הנחל: כי אפילות הנה·
מאוחרות ועדיין היו רכות ויכולות לעמוד בפני קשה· ואף על פי שנאמר את כל
עשב השדה הנה הברד יש לפרש פשוטו של מקרא בעשבים העומדים בקלחם הראוים
ללקות בברד· ומדרש רבי תנחומא יש מרבותינו שנחלקו על זאת ודרשו כי אפילות
פלאי

ומטר לא נתך ארצה: כז ויראה
פרעה כי חדל המטר והברד
והקלת ויסף לחטא ויכבד לבו
הוא ועבדיו: כח ויחזק לב פרעה
ולא שלח את בני ישראל כאשר
דבר יהוה ביד משה:

קכ"ח · ניב"עול · כימן · יע"יקל · כימן:

פ פ פ פ פ

כז ויאמר יהוה אל משה
בא אל פרעה
כי אני הכבדתי
את לבו ואת לב עבדיו למען שתי
אתתי אלה בקרבו: כח ולמען
תספר באזני בנך ובן בנך את אשר
התעללתי במצרים ואת אתתי
אשר שמתי בם וידעתם כי אני
יהוה: כט ויבא משה ואהרן אל
פרעה ויאמרו אליו כה אמר יהוה
אלהי העברים עד מתי מאנת לענת
מפני שלח עמי ויעבדני: ל כי אם
מאן אתה לשלח את עמי הנני
מביא מחר ארבה בגבלך:
לא וכסה את עין הארץ ולא
יוכל לראות את הארץ ואכל את
יתר הפלטה הנשארת לכם מן
הברד ואכל את כל העץ הצמח
לכם מן השדה: לב ומלאו בתיך
ובתי כל עבדיך ובתי כל מצרים
אשר לא ראו אבתיך ואבות אבתיך
מיום היותם על האדמה עד היום
הזה ויפן ויצא מעם פרעה:

ל וחכר כהן

כל אוריתא חסר כר מן ג קלאים

ג חסר כליסל

ויאמרו

דהוה נחית מטא על ארעא:
ואחזא פרעה ארי איתמנע מטרא
וברדא וקליא ואוסיף למחטי
ויקריה ללביה הוא ועבדוהי:
ואיתקף לבא דפרעה ולא שלח
ית בני ישראל כמא דמליל יי
בידא דמשה:

פ פ פ פ פ

ויאמר יי למשה עול לות
פרעה ארי אנא
יקרית ית לביה וית
לבא דעבדוהי בדיל לשואה אתי
אילין ביניהון: ובדיל דתשתעי
קדם ברך ובר ברך ית נסין דעבדית
במצרים וית אתותי דשויתי בהון
ותדעון ארי אנא יי: ועל משה
ואהרן לות פרעה ואמרו ליה כדנן
אמר יי אלהא דיהודאי עד אמתי
מסרב את לאיתכנעא מן קדמי
שלח עמי ויפלחון קדמי: ארי
אם מסרב את לשלחא ית עמי
הא אנא מייתי מחר גובא בתחומך:
ויחפי ית עין שמשא דארעא ולא
יכול למחזי ית ארעא וייכול ית
שאר שזבתא דאשתארת לכון מן
ברדא וייכול ית כל אילנא
דאצמח לכון מן חקלא: ויתמלון
בתך ובתי כל עבדך ובתי כל
מצראי דלא חזו אבהתך ואבהת
אבהתך מיום מהויהון על ארעא
עד יומא הדין ואתפני ונפק מלות
פרעה:

דְהַוָה נָחִית לָא מָטָא עַל אַרְעָא: וירא פרעה וְחַמָא פַּרְעֹה אֲרוּם אִתְמְנַע מִטְרָא וּבַרְדָא וְקָלַיָא דְלַוּט פְּסָקוּ וְאוֹסִיף לְמֶחֱטֵי וְיַקִּירֵיהּ לִיצְרֵי דְלִבֵּיהּ הוּא וְעַבְדּוֹי: ויחזק וְאִתְקַף יִצְרָא דְלִבָּא דְפַרְעֹה וְלָא פְטַר יַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵיכְמָא דְמַלֵּיל יְיָ בִּידָא דְמֹשֶׁה:

פ פ פ

ויאמר

ה׳ אל משה׳ וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה עוֹל לְוָת פַּרְעֹה אֲרוּם אֲנָא יַקִּירִית יִצְרָא דְלִבֵּיהּ וְיִצְרָא דְלִבֵּיהוֹן דְעַבְדּוֹי מִן כְּגַלַל לְשַׁוָאָה אַתְוָתַי אֵלֵּין בֵּינֵיהוֹן: ולמען וּמִן כְּגַלַל דְתַתְנִי בְּמִשְׁמְעֵי בְרָךְ וּבַר בְּרָךְ יַת נִיסִין דְעַבְדִית בְּמִצְרַיִם וְיַת אַתְוָתַי דְשַׁוִיתִי בְּהוֹן וְתִנְדְעוּן אֲרוּם אֲנָא הוּא יְיָ: ויבא וְעָאל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לְוָת פַּרְעֹה וַאֲמָרוּ לֵיהּ כְּדְנָא אָמַר יְיָ אֱלָקָא דְיִשְׂרָאֵל עַד אֵימָת מְסָרֵב אַנְתְּ מִן לְמִתְכְּנָעָא מִן קֳדָמַי פְּטוֹר יַת עַמִּי וְיִפְלְחוּן קֳדָמַי: כי אם אֲרוּם אִין אִישׁ מְסָרֵב אַנְתְּ לְמִפְטוֹר יַת עַמִּי הָא אֲנָא מַיְיתֵי מְחַר גּוּבָא בְּתְחוּמָךְ: וכסה וַיְחַפֵּי יַת חֲזִוּנָא דְאַרְעָא וְלָא יֶהֱוֵי יָכִיל לְמֶחֱמֵי יַת אַרְעָא וְיֵשֵׁיצֵי יַת שְׁאָר שֵׁזִיבוּתָא דְאִשְׁתְּאֲרַת לְכוֹן מִן בַּרְדָא וְיֵשֵׁצֵי יַת כָּל אִילָנָא דְיַצְמַח לְכוֹן מִן חַקְלָא: ומלאו וְיִתְמְלוּן בָּתָּךְ וּבָתֵּי כָל עַבְדָּךְ וּבָתֵּי כָל מִצְרָאֵי דְלָא חֲמוֹן אַבְהָתָךְ וְאַבְהַת אֲבָהָתָךְ מִן יוֹם מֶהֱוֵיהוֹן עַל אַרְעָא עַד יוֹמָא הָדֵין וְאִתְפְּנִי וּנְפַק מִלְּוָת פַּרְעֹה: ויאמרו וְאָמְרוּ עַבְדֵי פרעה

פלאי פלאות כעשו להם שלא לקו: לא כתב. לא הניע ולא אותן שהיו באויר לא הניעו לארץ. ודומה לו ותתך עליכו הארבה והשבועה דעזרא ותניע עליכו. ומכאן כן פרוק חברו בחלק כהתוך כסף לשון יציקת מתכת. ורואה אני את דבריו כתרגומו ויבא ואתיך. לנקת לאתכא. אף זה לא כתב לא הובא לארץ:

חסלת וארא

ויאמר ה׳ אל משה בא אל פרעה. והתרה בו: שיתי שימי שאשית אני: התעללתי. שחקתי כמו כי התעללת בי הלא כאשר התעולל בהם האמור במצרים ויהיו לשון פועל ומעללים שאם כן היה לו לכתוב עוללתי כמו ועולל למו כאשר עוללת לי אשר עולל לי: לעלות. כתרגומו להתבכבד והוא מגזרת עכי מאכת להיות עכי ומעל מפני: את עין הארץ. את מראה הארץ: ולא יוכל. הרואה לראות את הארץ

* ט ויאמרו עבדי פרעה אליו
עד־מתי יהיה זה לנו למוקש שלח
את־האנשים ויעבדו את־יהוה
אלהיהם הטרם תדע כי אבדה
מצרים: י וישב את־משה
ואת־אהרן אל־פרעה ויאמר אלהם
לכו עבדו את־יהוה אלהיכם מי ומי
ההולכים: יא ויאמר משה
בנערינו ובזקנינו נלך בבנינו ו
ובבנותינו בצאנינו ובבקרנו נלך כי
חג־יהוה לנו: יב ויאמר אלהם
יהי כן יהוה עמכם כאשר אשלח
אתכם ואת־טפכם ראו כי רעה נגד־
פניכם: יג לא כן לכו נא הגברים
ועבדו את־יהוה כי אתה אתם
מבקשים ויגרש אתם מאת פני
פרעה: ס
יד ויאמר יהוה אל־משה נטה
ידך על־ארץ מצרים בארבה ויעל
על־ארץ מצרים ויאכל את־כל־
עשב הארץ את כל־אשר השאיר
הברד: טו ויט משה את־מטהו
על־ארץ מצרים ויהוה נהג רוח
קדים בארץ כל־היום ההוא וכל־
הלילה הבקר היה ורוח הקדים
נשא את־הארבה: יז ויעל
הארבה על כל־ארץ מצרים וינח
בכל גבול מצרים כבד מאד לפניו
לא היה כן ארבה כמהו ואחריו לא
יהיה כן: יח ויכס את־עין כל־

לא מכר
לא מתוומסר
לא מסר

רעה נגד
פניכם פופי
תיכות קדם
טרחה כוכס
טלדס עולה
לקרחתס
שני
מ מסר את

ד׳ פסוקי׳ לית
בהון פנים
וחמור

פרעה: ואמרו עבדי פרעה ליה
עד אימתי יהי דין לנא לתקלא
שלח ית־גוברייא ויפלחון קדם־יי
אלההון הע־דבעין לא־ידעת ארי
אבדת מצרים: ואיתותב ית־
משה וית־אהרן לות־פרעה ואמר
להון איזילו פלחו קדם־יי אלהכון
מן ומן אזלין: ואמר משה
בעולמנא ובסבנא נזל בבנינא
ובבנתנא בענא ובתורנא נזיל ארי
חגא־קדם־יי לנא: ואמר להון
יהי כן מימרא־דיי בסעדכון כד
אשלח יתכון וית־טפלכון חזו ארי
בישא דאתון סבירין למיעבד
לקביל־אפיכון לאסתחרא: לא
כן אזילו כען גוברייא ופלחו קדם־
יי ארי יתה אתון בען ותריך יתהון
מלות אפי פרעה: ואמר יי
למשה ארים ידך על־ארעא
דמצרים ויתי־גובא ויסק על־
ארעא דמצרים וייכול ית־כל־
עסבא דארעא ית כל־דאשאר
ברדא: וארים משה ית־חוטריה
על־ארעא דמצרים ויי דבר רוח
קידומא בארעא כל־יומא ההוא
וכל־ליליא צפרא הוה ורוח
קידומא נטל ית־גובא: וסליק
גובא על כל־ארעא דמצרים ושרא
בכל תחום מצרים תקיף לחדא
קדמוהי לא הוה כן גובא דכותיה
ובתרוהי לא יהי כן: וחפא ית־

ד׳ פסוקי׳ לית
בהון פנים
וחמור

ת הארץ ולשון קנרה דנר: הטלס תדע: העול לא ידעת כי אבדה מצרים:
ויוסב

פַּרְעֹה עַד אֵימַת יְהִי דֵין גַּבְרָא לָנָא לְתַקָּלָא פְּטוֹר יַת גַּבְרַיָּא וְיִפְלְחוּן
קָדָם יְיָ אֱלָקְהוֹן הֲעַד כְּדוּן לָא חַכִּימְתָּ אֲרוּם עַל יְדוֹי עֲתִידָא לְמוּבְדָא
אַרְעָא דְּמִצְרַיִם: וְיוּשַׁב וּפְקִיד לְאִיתוֹתָבָא יַת מֹשֶׁה וְיַת אַהֲרֹן לְוַת
פַּרְעֹה וַאֲמַר לְהוֹם אִיזִילוּ פְּלַחוּ קָדָם יְיָ אֱלָקְכוֹן מַן וּמַן הֵינוּן דְּאַזְלִין:
וְיֹאמֶר וַאֲמַר מֹשֶׁה בְּטַלְיָיְנָא וּבְסָבְנָא נֵיזִיל בְּבָרְנָא וּבְבְרַתְּנָא נֵיזִיל
בְּעָנְנָא וּבְתוֹרְנָא נֵזִיל אֲרוּם חַגָּא קָדָם יְיָ לָנָא: וְיֹאמֶר וַאֲמַר לְהוֹן
יְהִי כְדֵין מֵימְרָא דַיְיָ בְּסַעֲדְכוֹן כְּמָא דְּאֶפְטוֹר יַתְכוֹן וְיַת טַפְלְכוֹן חֲמוֹן
אֲרוּם לְתַקָּלָא בִישָׁא הִיא לְכוֹן לְקֳבֵיל אַפֵּיכוֹן בְּאוֹרְחֲכוֹן דְּתַהֲלְכוּן עַד
זְמַן דִּי תִמְטוּן לְבֵית אֲתַר מִשְׁרוּיֵיכוֹן: לָא כֵן לָא כְּמָה דְּאַתּוּן סַבְרִין
אֱלָהֵן אִיזִילוּ כְדוֹן גּוּבְרַיָּא וּפְלְחוּ קָדָם יְיָ אֲרוּם יָתֵיהּ אַתּוּן בָּעָאן וְתָרִיךְ
יְתַהוֹן מִלְּוַת אַפֵּי פַּרְעֹה: וְיֹאמֶר וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אָרֵים יַת יְדָךְ עַל
אַרְעָא דְּמִצְרַיִם בְּדִיל גּוּבָא וְיֵיסַק עַל אַרְעָא דְּמִצְרַיִם וְיֵשֵׁצִי יַת כָּל עִיסְבָא
דְּאַרְעָא יַת כָּל מַה דִּי שְׁיֵיר בַּרְדָא: וַיַּט וַאֲרֵים מֹשֶׁה יַת חוּטְרֵיהּ עַל
אַרְעָא דְּמִצְרַיִם וַיְיָ דְּבַר רוּחַ קִידוּמָא בְּאַרְעָא כָּל יוֹמָא הַהוּא וְכָל לֵילְיָא
צַפְרָא הֲוָה וְרוּחַ קִידוּמָא נָטַל יַת גּוּבָא: וַיַּעַל וּסְלֵיק גּוּבָא עַל כָּל
אַרְעָא דְּמִצְרַיִם וּשְׁרָא בְּכָל תְּחוּם מִצְרַיִם תַּקִּיף לַחֲדָא קָדָמוֹי לָא הֲוָה
כְּדֵין קַשְׁיָין גּוּבָא דְּכְוָתֵיהּ וּבַתְרוֹי לָא עָתִיד דִּיהֵי כֵן: וַיְכַס וַחֲפָא
יַת

ויושב · הושבו עי׳ שליח ששלחו לחריהם והושיבום אל פרעה: ראו כי רעה נגד פניכם · כתרגומו · ומדרש אגדה שמעתי כוכב אחד יש ששמו רעה אמר להם פרעה רואה אני באיגרותיכם שלי אותו כוכב עולה לקראתכם במדבר והוא מיומן לכם והרינהו וכשחטאו ישראל בעגל ובקש הקב״ה להרגם אמר משה בתפלתו למה יאמרו מצרים לאמר ברעה הוציאם זו היא שאמר להם ראו כי רעה נגד פניכם · מיד ויכחם ה׳ על הרעה והפך את הדם לדם מילה שמל יהושע אותו · וזהו שכאמר היום גלותי את חרפת מצרים מעליכם שהיו אומרים לכם דם אבו רואין עליכם במדבר: לא כן · כאשר אמרתם להוליך הטף עמכם אלא לכו הגברים ועבדו את ה׳ כי אותה בקשתם על הכה מזבחה לאלהיכו ואין דרך הטף לזבוח: וינרש אותם · הרי זה לשון קבר ולא פירש מי המגרש: בארבה · בשביל מכת הארבה: ואחריו לא יהיה כן · ואותו שהיה בימי יואל שכאמר כמוהו לא כהיה מן העולם למדבר שהיה כבר משל משה על ידי מיכין הרבה שהיו יחד ארבה ילק חגיל גזם · אבל של משה מין אחד וכמוהו לא היה ולא יהיה: כל ירק · עלה ירוק וירלורא בלעז: לא נשאר ארבה אחד · אף המלוחים שמלחו מהם: ורוח הקדים · רוח מזרחית: נשא את הארבה · לפי שבא בכנפו שמגרים

הָאָרֶץ וְיֶחְשַׁךְ הָאָרֶץ וַיֹּאכַל אֶת־
כָּל עֵשֶׂב הָאָרֶץ וְאֶת כָּל־פְּרִי הָעֵץ
אֲשֶׁר הוֹתִיר הַבָּרָד וְלֹא נוֹתַר
כָּל־יֶרֶק בָּעֵץ וּבְעֵשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּכָל־
אֶרֶץ מִצְרָיִם: יז וַיְמַהֵר פַּרְעֹה
לִקְרֹא לְמֹשֶׁה וְלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר
חָטָאתִי לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְלָכֶם:
יח וְעַתָּה שָׂא נָא חַטָּאתִי אַךְ
הַפַּעַם וְהַעְתִּירוּ לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם
וְיָסֵר מֵעָלַי רַק אֶת־הַמָּוֶת הַזֶּה:
יט וַיֵּצֵא מֵעִם פַּרְעֹה וַיֶּעְתַּר
אֶל־יהוָה: כ וַיַּהֲפֹךְ יהוָה
רוּחַ־יָם חָזָק מְאֹד וַיִּשָּׂא אֶת־
הָאַרְבֶּה וַיִּתְקָעֵהוּ יַמָּה סוּף לֹא
נִשְׁאַר אַרְבֶּה אֶחָד בְּכָל גְּבוּל
מִצְרָיִם: כא וַיְחַזֵּק יהוָה אֶת־לֵב
פַּרְעֹה וְלֹא שִׁלַּח אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
פ כב וַיֹּאמֶר יהוָה אֶל־
משה נְטֵה יָדְךָ עַל־הַשָּׁמַיִם וְיִהְי
חֹשֶׁךְ עַל־אֶרֶץ מִצְרָיִם וְיָמֵשׁ חֹשֶׁךְ:
כג וַיֵּט משה אֶת־יָדוֹ עַל־הַשָּׁמָיִם
וַיְהִי חֹשֶׁךְ אֲפֵלָה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם
שְׁלֹשֶׁת יָמִים: כד לֹא־רָאוּ אִישׁ
אֶת־אָחִיו וְלֹא־קָמוּ אִישׁ מִתַּחְתָּיו
שְׁלֹשֶׁת יָמִים וּלְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה
אוֹר בְּמוֹשְׁבֹתָם: כה וַיִּקְרָא פַרְעֹה
אֶל־משה וַיֹּאמֶר לְכוּ עִבְדוּ אֶת־

כ כמסו הכא ולירך יכתרים כען כולו כסכיל הנערל שלא רגה לעלה . שחמר וכי ירך הטף לוכות ככל כען שלא נות כל ירק כען .

ז' חמר לת כלפנא

שלישי

יהוה פלחו

עֵין שִׁמְשָׁא דְּכָל־אַרְעָא וְחַשְׁוַכַת
אַרְעָא וַאֲכַל יַת כָּל־עִסְבָּא דְּאַרְעָא
וְיַת כָּל־פֵּירֵי אִילָנָא דְּאִשְׁתָּאַר בַּרְדָּא
וְלָא אִישְׁתְּאַר כָּל־יָרוֹק בְּאִילָנָא
וּבְעִסְבָּא דְּחַקְלָא בְּכָל־אַרְעָא
דְּמִצְרָיִם: וְאוֹחֵי פַרְעֹה לְמִקְרֵי
לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַאֲמַר חֲבֵית קָדָם־
יְיָ אֱלָהֲכוֹן וּלְכוֹן: וּכְעַן שְׁבוֹק
כְּעַן חוֹבִי בְּרַם־זִימְנָא הָדָא וְצַלּוּ
קָדָם יְיָ אֱלָהֲכוֹן וְיַעְדֵּי מִנִּי לְחוֹד־
יַת־מוֹתָא הָדֵין: וּנְפַק מִלְּוָת
פַּרְעֹה וְצַלִּי קָדָם־יְיָ: וְהַפֵּךְ יְיָ רוּחַ־
מַעֲרְבָא תַּקִּיף לַחֲדָא וּנְטַל יַת־
גּוּבָא וּרְמָהִי לְיַמָּא דְסוּף לָא
אִישְׁתְּאַר גּוּבָא חַד בְּכָל תְּחוּם
מִצְרָיִם: וְתַקִּיף יְיָ יַת־לִבָּא
דְּפַרְעֹה וְלָא שְׁלַח יַת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲרֵים יְדָךְ עַל־צִית־
שְׁמַיָּא וִיהֵי חֲשׁוֹכָא עַל־אַרְעָא
דְּמִצְרָיִם בַּתַּר דְּיַעְדֵּי קְבַל לֵילְיָא:
וְאָרֵים משה יַת־יְדֵיהּ עַל־צִית־
שְׁמַיָּא וַהֲוָה חֲשׁוֹךְ קְבַל בְּכָל־
אַרְעָא דְּמִצְרָיִם תְּלָתָא יוֹמִין:
לָא חֲזוֹ גֻבְרָא יַת־אָחוּהִי וְלָא קָמוּ
אֱנָשׁ מִתְּחוֹתוֹהִי תְּלָתָא יוֹמִין וּלְכָל־
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֲוָה נְהוֹרָא בְּמוֹתְבָנֵיהוֹן:
וּקְרָא פַרְעֹה לְמֹשֶׁה וַאֲמַר אֲזִילוּ

פלחו

בדרומית מערבית היתה כמו שמפורש במקום אחר: רוח ים. רוח מערבי: ימה סוף. תומר אבי שים סוף היה מקצתו במערב כנגד כל רוח דרומית וגם במזרחה של ארץ ישראל לפיכך רוח ים נקעו לארבה בימה סוף כנגדו. וכן מצינו לעכין תחומין שהוא פונה לגד מזרח שנאמר מים סוף ועד ים פלשתים ממזרח למערב. שים פלשתים

במערב

ית חזוונא דכל ארעא עד די חשוכת ארעא ושיצי ית כל עיסבא דארעא
וית כל פירי אילנא די שייר ברדא ולא אשתייר כל ירוק באילנא
ובעי סבא דחקלא בכל ארעא דמצרים: וימהר ואוחי פרעה ושדר
פולין למיקרי למשה ולאהרן ואמר חבית קדם יי אלקכון ולכון:
ועתה וכדון שבוק כדון חובי לחוד זמנא הדא וצלו קדם יי ויעדי
מיני לחוד ית מותא הדין: ויצא ונפק מלות פרעה וצלי קדם יי:
ויהפך והפך יי ית רוחא מערבא תקיף לחדא ונטל ית גובא וטלקיה
לימא דסוף לא אשתייר גובא חד בכל תחום מצרים ואפי' מד דמלחון
במניא לצדוך מיכלהון נשא הימון רוח מערבא ואזלו: ויחזק ותקיף
יי ית יצרא דלבא דפרעה ולא פטר ית בני ישראל: ויאמר ואמר
יי למשה ארים ית ידך על צית שמיא

ויהי חשוכא על ארעא דמצרים ירושלמי
בקרצתא ויעדי בקדמתא חשוך ויהון ממשמשין בחשוכא
לליא: ויט וארים משה ית
ידיה על צית שמיא והוה חשוך דקביל בכל ארע דמצרים תלתא יומין:
לא ראו לא חמון גבר ית אחוי ולא קמון אנש מאחריה תלתא יומין
ובכל בני ישראל הוה נהורא למקבור רשיעיא דבינהון דמיתן וזכאיא
למעסוק במצותא במוחבניהון: ויקרא ובסוף תלתא יומין קרא
פרעה

כמינרב היה שכאמר בפלשתים יושבי חבל הים גוי כרתים: ויאמר חסך. ויחשיך כא
עליהם חסך יותר מחשכו של לילה וחשך של לילה יאמים ויחשיך עוד: ויאמר. כמו
ויאמר ים לכו תיבות הרבה חסרות אלף לפי שאין הברת האלף ככרת כל כך אין הכתוב
מקפיד על חסרונה כגון לא יהל שם ערבי כמו לא יאהל לא יטה אהלו. וכן ותזרני חיל
כמו ותאזרני. ואבקלוף תרגם לשון הכרה כמו לא ימוש בתר דיעדי קבל לילא כשיגיע
המוך לאור היום. אבל אין הדבור מיושב על הווי של ויאמר לפי שהוא כתוב אחר ויהי
חשך. ומדרש אגדה פותרו לשון ממשש בנהרים שהיה כפול ומכופל ועב עד שהיה בו
ממש: שלשת ימים. שלום של ימים טרגייכא בלעז. וכן שבעת ימים בכל מקום כב
שטייכאה של ימים: ויהי חשך אפלה שלשת ימים. חשך של אופל שלא ראו איש את כג
אחיו אותן שלשת ימים. ועוד שלשת ימים אחרים חשך מוכפל על זה שלא קמו איש
מתחתיו. יושב אין יכול לעמוד. ועומד אין יכול ליישב. ולמה הביא עליהם חשך שהיו
בישראל באותו הדור רשעים ולא היו רוצים לצאת ומתו בשלשת ימי אפלה כדי שלא יראו
מצריים במפלתם ויאמרו אף הם לוקים כמוהו. ועוד שחפשו ישראל וראו את כליהם
וכסיפאו והיו שואלין מהן והיו אומרים אין בידינו כלום אומר לו אני ראיתיו בביתך
ובמקום

יהוה רק צאנכם ובקרכם יצג גם־
טפכם ילך עמכם: כה ויאמר
משה גם־אתה תתן בידנו זבחים
ועלת ועשינו ליהוה אלהינו:
כו וגם־מקננו ילך עמנו לא
תשאר פרסה כי ממנו נקח לעבד
את־יהוה אלהינו ואנחנו לא־ידע
מה־נעבד את־יהוה עד־באנו שמה:
כז ויחזק יהוה את־לב פרעה
ולא אבה לשלחם: כח ויאמר־
לו פרעה לך מעלי השמר לך אל־
תסף ראות פני כי ביום ראתך פני
תמות: כט ויאמר משה כן
דברת לא־אסף עוד ראות פניך:
פ יא ויאמר יהוה אל־
משה עוד נגע אחד אביא על־
פרעה ועל־מצרים אחרי־כן ישלח
אתכם מזה כשלחו כלה גרש
יגרש אתכם מזה: ב דבר־נא
באזני העם וישאלו איש מאת
רעהו ואשה מאת רעותה כלי־כסף
וכלי זהב: ג ויתן יהוה את־
חן העם בעיני מצרים גם האיש
משה גדול מאד בארץ מצרים
בעיני עבדי־פרעה ובעיני העם:

ויאמר

ל׳ וחסר

מעלי כניסת כפסח רמז שנפסח יצאו

כ׳ פתנ׳ מלעי׳ ח ד חסר יחד עלמ׳ ירין חסר

יא

פלחו קדם־יי לחוד ענכון ותוריכון
שבוקו אף־טפלכון ייזיל עמכון:
ואמר משה אף־את תתן בידנא
נכסת־קודשין ועלון ונעביד קדם־
יי אלהנא: ואף־בעירנא ייזיל
עמנא לא נשאר מיניה מדע אדי
מיניה אנחנא נסבין למפלח קדם־
יי אלהנא ואנחנא לית־אנחנא
ידעין מה־ניפלח קדם־יי עד־
מיתנא לתמן: ותקיף יי ית־ליבא
דפרעה ולא אבה לשלחותהון:
ואמר־ליה פרעה אזיל מעילוי
איסתמר לך לא־תוסיף למחזי אפי
ארי ביומא דתיחזי אפי תמות:
ואמר משה יאות מלילתא לא־
אוסיף עוד למחזי אפך: ואמר
יי למשה עוד מכתש חד אייתי על־
פרעה ועל־מצרים בתר־כן ישלח
יתכון מיכא כשלחותיה גמירא
תרכא יתריך יתכון מכא: מליל־
כען קדם עמא וישאלון גברי מן
חבריה ואתתא מן חבירתה מנין־
דכסף ומנין דדהב: ויהב יי ית־
עמא לרחמין בעיני מצראי אף־
גברא משה רב לחדא בארעא
דמצרים בעיני עבדי־פרעה ובעיני
עמא:

כא כה ובמקום פלוני הוא: יונג. יהא מונג במקומו: נס אתה תתן. לא דייך שמקנכו
כו ילך עמנו אלא משלך תתן: פרסה. פרסת רגל פלגות בלבד: לא ידע מה
כח כעבוד. כמה תכבד העבודה שמא ישאל יותר ממה שיש בידיכו: כן דברת. יפה
ח דברת ובזמנו דברת אמת שלא אוסיף עוד ראות פניך: כלה. נמירא כלה כליל
כ כולכם ישלח: דבר נא. אין כאן אלא לשון בקשה כבקשה ממך הזהר רס על כך שלא

יאמר

פַּרְעֹה לְמֹשֶׁה וַאֲמַר זִילוּ פְּלָחוּ קָדָם יְיָ לְחוֹד עַנְכוֹן וְרַחֲזֵיכוֹן יְקוּם גַּבַּיי
אוּף טַפְּלְכוֹן יֵזֵיל עִמְּכוֹן: ויאמר וַאֲמַר מֹשֶׁה אוּף אַנְתְּ תִּתֵּן בִּידָנָא
נִכְסַת קוּדְשִׁין וְעָלְוָן וְנַעֲבֵד קָדָם יְיָ אֱלָהָנָא: וגם וְאוּף גֻּתְנָא יֵזֵיל
עִמָּנָא לָא תִּשְׁתַּיֵּיר מִנָּהוֹן פַּרְסָתָא חֲדָא אֲרוּם מִנָּהוֹן נִסַּב לְמִפְלַח קָדָם
יְיָ אֱלָקָן וַאֲנַחְנָא אִין נִשְׁבִּיקִינוּן לֵית אֲנַן יְדָעִין מַמָּא נִפְלַח קָדָם יְיָ עַד
מֵיתְנָא לְתַמָּן: ויחזק וּתְקֵיף יְיָ
יַת יְצַדָא דְלִבָּא דְפַרְעֹה וְלָא צָבָא
לְמִפְטַרְנוּן: ויאמר לו וַאֲמַר
לֵיהּ פַּרְעֹה אֵיזֵל מֵעִילָוַיי אִיזְדַהַר
לָךְ לָא תּוֹסִיף לְמֶחְמֵי סְבַר אַפַּיי
לְמַלְּלָא קָדָמַי חֲדָא מִן מְלֵיָא
קַשְׁיָיתָא כְּאֵלֵין אֲרוּם בְּיוֹמָא דְאַתְּ
חָמֵי סְבַר אַפַּיי יִתְקוֹף רוּגְזִי בָּךְ
וְאֶמְסוֹר יָתָךְ בְּיַד בְּנֵי נָשָׁא אִלֵּין
דְּהַוּוֹ תָּבְעִין נַפְשָׁךְ לְמִיסַּב יָתָהּ:
ויאמר וַאֲמַר מֹשֶׁה יָאוּת מַלִּילְתָּא
אֲנָא עַד דְּהַוִינָא יָתִיב בְּמִדְיָן
אִיתְאֲמַר לִי בְּמֵימַר מִן קָדָם יְיָ
דְּגוּבְרַיָּיא דְּבָעוּ לְמִקְטְלִי נַחְתּוּ
מִבֵּינֵיסִיהוֹן וְהִינוּן חֲשִׁיבִין כְּמִתְיָא
וְלָא מִן סוּף דְּהַוָה עָלָךְ דְּחָמִין
הֲוִינָא מְצַלִּי וּמְחָתָא הֲוַת מִתְכַּלְיָא
מִינָךְ וּכְדוּן לָא אוֹסִיף תּוּב לְמֶחְמֵי
סְבַר אַפָּךְ: ויאמר וַאֲמַר יְיָ
לְמֹשֶׁה תּוּב מַכְתַּשׁ חַד אֲנָא מַיְיתִי
עָלוֹי פַּרְעֹה וְעִילוֹי מִצְרָאֵי דְקָשִׁי
עֲלֵיהוֹן מִכְּלֵהוֹן וּמִבָּתַר כְּדֵין יְפַטּוֹר יַתְכוֹן מִבָּא כְּמִפְּטָרֵיהּ גְּמִירָא יְהֵי
לֵיהּ מַטְרַד יִטְרוֹד יַתְכוֹן מִבָּא: דבר נא מַלֵּיל כְּדוּן בְּמִשְׁמַעְהוֹן
דְּעַמָּא וְיִשְׁיְלוּן גְּבַר מִן רַחֲמֵיהּ מִצְרָאֵי וְאִיתְּתָא מִן רְחִימָהּ מִצְרִיתָא
מָאנִין דְּכַסְפָּא וּמָאנִין דְּדָהָב: ויתן וְיַהֲב יְיָ יַת עַמָּא לְרַחֲמִין קָדָם
מִצְרָאֵי אוּף גַּבְרָא רַב לַחֲדָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם קָדָם עַבְדֵי פַּרְעֹה וְקָדָם
עַמָּא:

יאמר אותו נדיק אברהם ועבדום וענו אותם קיים נהם ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא
קיים

ירושלמי

וַאֲמַר לֵיהּ פַּרְעֹה זִיל מֵעִילָוַי
אִיזְדַהַר בָּךְ דְּלָא יִתְקוֹף רוּגְזִי בָּךְ
לְמֵימַר הָלָא מִילְיָא קַשְׁיָתָא הָאֵלֵּין
דְּאַתְּ אֲמַר לִי בְּרַם צָבֵי הוּא פַּרְעֹה
לְמָמוֹת וְלָא לֵיהֲוֵי שְׁמַע לְמֵימְרָךְ
אִיזְדַהַר דְּלָא יִתְקוֹף רוּגְזִי בָּךְ
וְאֶמְסוֹר יָתָךְ בֵּין יְדֵיהוֹן דְּעַמָּא
הָאֵלֵּין דְּתְבָעוּ יַת נַפְשָׁךְ לְמִקְטוֹל
יָתָךְ: וַאֲמַר מֹשֶׁה קוּשְׁטָא מַלִּילְתָּא
מְבַשֵּׁר אֲנָא מִן זִימְנָא קַדְמָיָא עַד
דַּאֲנָא יָהֵב בְּמִדְיָן אֲרוּם מִירְתּוּ כָּל
גַּבְרַיָּא דְּהַוּוּ תָּבְעִין יַת נַפְשִׁי
לְמִקְטוֹל לָא מִן סוּף דְּהַוָה לָךְ
רַחֲמִין דְּהַוֵינָא מְצַלֵּי עָלָךְ וּמְחָתָא
מִתְכַּלְיָא בְּרַם מְחָתָא עֲשִׁירָא הִיא
לְפַרְעֹה מִן בְּרָךְ בּוּכְרָךְ וַאֲמַר לֵיהּ
מֹשֶׁה יָאוּת כְּדֵין קוּשְׁטָא מַלִּילְתָּא
לָא אוֹסִיף עוֹד לְמֵיחֲמֵי סְבַר אַפָּךְ:

רביעי

ל וחסר
ם מלאים

כ מלא וגמור

כ פסיק כקוס

כ מלאים ו
אל משה ואל
אהרן וסמי
ניה המדש
הוה לכם לו
שערות המדש
כסיר כקרוכי
כמשח וקרבן
יב

ל מצות קדוש
המדש

ד

ס ד וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֹּה
אָמַר יְהוָה כַּחֲצֹת הַלַּיְלָה אֲנִי יוֹצֵא
בְּתוֹךְ מִצְרָיִם: ה וּמֵת כָּל־
בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכוֹר פַּרְעֹה
הַיֹּשֵׁב עַל־כִּסְאוֹ עַד בְּכוֹר הַשִּׁפְחָה
אֲשֶׁר אַחַר הָרֵחַיִם וְכָל בְּכוֹר בְּהֵמָה:
ו וְהָיְתָה צְעָקָה גְדֹלָה בְּכָל־
אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר כָּמֹהוּ לֹא נִהְיְתָה
וְכָמֹהוּ לֹא תֹסִף: ז וּלְכֹל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לֹא יֶחְרַץ־כֶּלֶב לְשֹׁנוֹ לְמֵאִישׁ
וְעַד־בְּהֵמָה לְמַעַן תֵּדְעוּן אֲשֶׁר
יַפְלֶה יְהוָה בֵּין מִצְרַיִם וּבֵין יִשְׂרָאֵל:
ח וְיָרְדוּ כָל־עֲבָדֶיךָ אֵלֶּה אֵלַי
וְהִשְׁתַּחֲווּ־לִי לֵאמֹר צֵא אַתָּה וְכָל־
הָעָם אֲשֶׁר־בְּרַגְלֶיךָ וְאַחֲרֵי־כֵן אֵצֵא
וַיֵּצֵא מֵעִם־פַּרְעֹה בְּחָרִי־אָף:
ס ט וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה לֹא־יִשְׁמַע אֲלֵיכֶם פַּרְעֹה
לְמַעַן רְבוֹת מוֹפְתַי בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם:
י וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עָשׂוּ אֶת־כָּל־
הַמֹּפְתִים הָאֵלֶּה לִפְנֵי פַרְעֹה וַיְחַזֵּק
יְהוָה אֶת־לֵב פַּרְעֹה וְלֹא־שִׁלַּח אֶת־
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאַרְצוֹ: ס
יב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־
אַהֲרֹן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר:
ד יג הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים
רִאשׁוֹן

עַמָּא: וְאָמַר מֹשֶׁה כְּדֵנָן אָמַר יְיָ
כְּפַלְגוּת לֵילְיָא אֲנָא מִתְגַּלֵּי בְּגַוֹ
מִצְרָיִם: וְיִמּוֹת כָּל־בּוּכְרָא בְּאַרְעָא
דְּמִצְרַיִם מִבּוּכְרָא דְּפַרְעֹה דְּעָתִיד
לְמִתַּב עַל־כּוּרְסְיֵ מַלְכוּתֵיהּ עַד
בּוּכְרָא דְּאַמְתָא דְּיָתַב רֵיחַיָא וְכָל
בּוּכְרָא דְּבְעִירָא: וּתְהֵי צְוָוחָתָא
רַבְּתָא בְּכָל־אַרְעָא דְּמִצְרַיִם דְּכוֹתָהּ
לָא הֲוַת וּדְכוֹתָהּ לָא תֹסִיף:
וּלְכֹל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָא יְנַזֵּק כַּלְבָּא
בְּלִישָׁנֵיהּ לְמִינְבַּח לְמֵאֱנָשָׁא וְעַד־
בְּעִירָא כְּדִיל דְּתִדְעוּן דְּיַפְרֵישׁ יְיָ בֵּין
מִצְרָאֵי וּבֵין יִשְׂרָאֵל: וְיִחֲתוּן כָּל־
עַבְדָךְ אֵילֵין לְוָתִי וְיִבְעוּן־מִנִּי
לְמֵימַר פּוֹק אַתְּ וְכָל־עַמָּא דְּעָמָּךְ
וּבָתַר כֵּן אֶפּוֹק וּנְפַק מִלְּוָת־פַּרְעֹה
בְּתִקוֹף רְגָז: וְאָמַר יְיָ לְמֹשֶׁה לָא־
יְקַבֵּיל מִנְּכוֹן פַּרְעֹה כְּדִיל לְאַסְגָּאָה
מוֹפְתַי בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם: וּמֹשֶׁה
וְאַהֲרֹן עֲבָדוּ יַת־כָּל־מוֹפְתַיָּא
הָאִלֵּין קֳדָם פַּרְעֹה וְתַקֵּיף יְיָ יַת־
לִבָּא דְּפַרְעֹה וְלָא־שַׁלַּח יַת־בְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל מֵאַרְעֵיהּ: וְאָמַר יְיָ לְמֹשֶׁה
וְלַאֲהַרֹן בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם לְמֵימַר:
יַרְחָא הָדֵין לְכוֹן רֵישׁ יַרְחַיָּא קַדְמָיֵ

הוא

ד קייס נהס: ויאמר משה כה אמר ה׳ · כעמדו לפני פרעה כאמרה לו שהרי משי נא
מלפניו לא הוסיף ראות פניו: כחצות הלילה · כהחלק הלילה כחצות כמו כעלות
בחרות אפס נכו והו פשוטו ליסבו על אופניו שאין חצות שם דבר של חציה · ורבותינו
דרשוהו כמו כחצות הלילה ואמרו שאמר משה כחצות דמשמע בתוך לו או לפניו או
לאחריו ולא אמר בחצות שמא יטעו איבטונגיני פרעה ויאמרו משה בדאי הוא:
ה על בכור השני · למה לקו השבויים כדי שלא יאמרו ירא אתם תבעה עלבונם והביאם
פורענות

עַמָּא: ויאמר וַאֲמַר מֹשֶׁה לְפַרְעֹה כְּדְנָא אֲמַר יְיָ לֵילְיָא חוֹרָן בְּשַׁעְתָּא
דְּא אֲנָא מִתְגְּלֵי בְּגוֹ מִצְרָאֵי: ומת וְיִמּוּת כָּל בּוּכְרָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם
מִבְּכִיר בּוּכְרָא דְּפַרְעֹה דְּעָתִיד דְּיִתְיַב עַל כּוּרְסְיֵי מַלְכוּתֵיהּ עַד בּוּכְרָא
דְּאַמְתָּא בִּיצִירְתָא דְּבְמִצְרַיִם דְּמִתְיַלִּיד לָהּ בַּר הֵיא שַׁחְנָא אֲחֹרֵי דְּיַחְיֵיא
וְכָל בּוּכְרָא דְּבְעִירָא: והיתה וּתְהִי צְוָוחְתָא רַבְּתָא בְּכָל אַרְעָא
דְּמִצְרַיִם דְּדִכְוָותֵיהּ לֵילְיָא לָא הֲוָת בֵּיהּ מַחְתָּא כְּדָא וְדִכְוָותֵיהּ לֵילְיָא
לָא תּוֹסִיף לְמֶהֱוֵי מַחְתָּא כְּדָא: ולכל וּלְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יֶחֱרַץ
כַּלְבָא בְּלִישָׁנֵיהּ לְמִנְבַּח לְמֶאֱנָשָׁא וְעַד בְּעִירָא מִן בְּגַלַּל דְּתִינְדְּעוּן
דְּיַפְרִישׁ יְיָ בֵּין מִצְרָאֵי וּבֵינֵי יִשְׂרָאֵל: וירדו וְיֵחָתוּן כָּל עַבְדֶךָ אֵלֶּה
לְוָתִי וְיִבְעוּן מִטּוּ מִינִי לְמֵימַר פּוּק אַנְתְּ וְכָל עַמָּא דְּעַמָּךְ וּמִבָּתַר כְּדֵין
אֶפּוּק וּנְסַק מִלְּוַת פַּרְעֹה בְּתַקִּיף רְגָז: ויאמר וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה לֹא
יִקְבֵּל מִבְּכוֹן פַּרְעֹה מִן בְּגַלַּל לְאַסְגָּאָה תִּמְהַיֵּי בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם: ומשה
וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עָבְדוּ יַת כָּל תִּמְהַיָּא הָאִלֵּין קֳדָם פַּרְעֹה וְתַקֵּיף יְיָ יַת יְצִרָא
דְּלִבָּא דְּפַרְעֹה וְלָא פְּטַר יַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאַרְעֵיהּ: ויאמר ה׳ וַאֲמַר
יְיָ לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם לְמֵימַר: החדש הזה יַרְחָא
הָדֵין לְכוֹן לְמִקְבְּעֵיהּ רֵישׁ יַרְחַיָּא וּמִבֵּיהּ תֵּשְׁרוּן לְמִמְנֵי חַגַּיָּא וְזִמְנַיָּא

ותקופתא

בורעבות על מצרים: מבכור פרעה עד בכור השפחה. כל הפחותים מבכור פרעה
וחשובים מבכור השפחה היו בכלל. ולמה לקו בני השפחות שלף הם היו משתעבדים
בהם ושמחים בצרתם: וכל בכור בהמה. לפי שהיו עובדין לה. כשהקדוש ברוך הוא
נפרע מן הלומה כפרע מאלהיה: לא יחרץ כלב לשונו. אומר אני שהוא לשון שכון לא
ישכן וכן לא חרץ לבני ישראל לאיש את לשונו לא שכן או תחרץ תשתכן למורג חרוץ שמן
מקשבות חרוץ אדם חריף ושכון ויד חרוצים תעשיר חריפים סוחרים שבוכים: אשר
יפלא. יבדיל: וירדו כל עבדיך. חלק כבוד למלכות שהרי בסוף ירד פרעה בעצמו
אליו בלילה ואמר קומו צאו מתוך עמי ולא אמר לו משה מתחלה וירדת אלי והשתחוית
לי: אשר ברגליך. ההולכים אחר עצתך והלוכך: ואחרי כן אצא. עם כל העם
מאצלך: וינא מעם פרעה. כשגמר דבריו ינא מלפניו: בחרי אף. על שאמר לו
אל תוסף ראות פני: למען רבות מופתי. מכת בכורות וקריעת ים סוף ולכער את
מצרים: ומשה ואהרן עשו וגו׳. כבר כתב לכו זאת בכל המופתים ולא שכלה כאן
אלא בשביל לסמכה לפרשה של אחריה: ויאמר ה׳ אל משה ואל אהרן. שבשביל
שאהרן עשה וטרח במופתים כמשה חלק לו כבוד זה במצוה ראשונה שכללו עם משה
בדבור: בארץ מצרים. חוץ לכרך. או איכו אלא בתוך הכרך תל בנאתי את העיר
וגו׳. ומה תפלה קלה לא התפלל בתוך הכרך דבור חמור לא כש מפני מה לא כדבר
שמו בתוך הכרך לפי שהיתה מלאה גלולים: החדש הזה הראהו לבנה בחדושה ואמר

ראשון הוא לכם לחדשי השנה:
ג דברו אל כל עדת ישראל
לאמר בעשר לחדש הזה ויקחו
להם איש שה לבית אבת שה לבית:
ד ואם ימעט הבית מהיות
משה ולקח הוא ושכנו הקרב אל-
איש לפי אכלו כני לאכל כוית לומר לך אם לאכל כוית יכל

בית במכסת נפשת איש לפי אכלו
תכסו על השה: ה שה תמים
זכר בן שנה יהיה לכם מן הכבשים
ומן העזים תקחו: ו והיה לכם
למשמרת עד ארבעה עשר יום
לחדש הזה ושחטו אתו כל קהל
עדת ישראל בין הערבים:
ה מנו סחיפת כפסח
ז ולקחו מן הדם ונתנו על שתי
המזוזת ועל המשקוף על הבתים
אשר יאכלו אתו בהם: ח ואכלו
ט מנו אכילת הפסח הפסו מתחיל ומסיי כאן ל' פסח
את הבשר בלילה הזה צלי אש
ומצות
רמז שנריך כ' אכילות אכילת אכילת מנינם:

לית וחד על המשקוף וחד אל המשקוף:

על

לו כשהירח מתחדש יהיה לך ראש חדש · ואין מקרא יוצא מידי פשוטו על חדש כימן אמר לו זה יהי ראש לסדר מכין החדשים שיהא אייר קרוי שני סיון שלישי: הזה · בתקשה משה על מולד הלבנה באיזו שיעור תראה ותהיה ראויה לקדש והראה לו באצבע את הלבנה ברקיע ואמ' לו כזה ראה וקדש · וכיצד הראהו והלא לא היה כדבר עמו שלא ביום שנאמר ויהי ביום דבר ה' ביום צוותו מן היום אשר צוה ה' והלאה אלא סמוך לשקיעת
ג החמה כאמרה לו פרשה זו והראהו עם חשכה: דברו אל כל עדת · וכי אהרן מדבר והלא כבר נאמר אתה תדבר אלא חולקין כבוד זה לזה ואומרים זה לזה למדני והדבור יוצא מכין ש כיהס כאלו שכיהס מדברים: דברו אל כל עדת בני ישראל בעשור לחדש דברו היום בראש חדש שיקחוהו בעשור לחדש הזה פסח מצרים מקחו בעשור ולא פסח דורות: שה לבית אבות · למשפחה אחת הרי שהיו מרובין יכול שה אחד לכלן תל שה
ד לבית: ואם ימעט הבית מהיות משה: ואם יהיו מועטין מהיות משה אחד שאין יכולין לאכלו ויבא לידי כותר ולקח הוא ושכנו וגו' זהו משמעו לפשוטו ועוד יש בו מדרש למד שאחר שכמנו עליו יכולין להתועט ולמשוך ידיהם היכנו ולהמכות על שה אחר אך אם באו למשוך ידיהם ולהתמעט מהיות משה יתמעטו בעוד השה קיים בהיותו בחיים ולא משכשחט: מכסת · חשבון וכן מכסת הערכך: לפי אכלו · הראוי לאכילה פרט לחולה

ולזקן

וּתְקוֹפָתָא קַדְמָאי הוּא לְכוֹן לְמִנְיָן יַרְחֵי שַׁתָּא: דברו מַלִּילוּ עִם כָּל
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֵימַר בְּעַשְׂרָא לְיַרְחָא הָדֵין זִמְנֵיהּ קָבִיעַ בַּהֲדָא
זִימְנָא וְלָא לְדָרַיָּא וְיִסְבּוּן לְהוֹן אִינַּר לְבֵית גְּנִיסָתָא וְאִין סַגִּיאִין
מִמִּנְיָנָא יִסְבּוּן אִינְרָא לְבֵיתָא: ואם וְאִין זְעִירִין אִינְשֵׁי בֵּיתָא מִמִّנְיָן
עַשְׂרָא כְּמִיסַת לְמֵיכוֹל אִינְרָא וְיִסַּב הוּא וְשִׁיבְנֵיהּ דְּקָרִיב לְבֵיתֵיהּ בְּסָכוּם
נַפְשָׁתָא גְּבַר לְפוּם מִיסַת מֵיכְלֵיהּ תִּיכְסוּן יַת אִמְרָא: שה אִינַּר
שָׁלִים דְּכַר בַּר שַׁתָּא יְהֵי לְכוֹן מִן אִימְרַיָּא וּמִן בְּנֵי עִזַּיָּא תִּסְבּוּן: והיה
וִיהֵי לְכוֹן קָטִיר וְנָטִיר עַד אַרְבְּיסַר יוֹמָא לְיַרְחָא הָדֵין דְּתִינְדְּעוּן דְּלֵיתֵיכוֹן
מִסְתַּפְּיִין מִמִּצְרָאֵי דְּחַמְּיִין יָתֵיהּ וְיִכְסוּן יָתֵיהּ כְּהִילְכְתָא כָּל קְהַל כְּנִישְׁתָּא
דְּיִשְׂרָאֵל בֵּינֵי שִׁמְשָׁתָא: ולקחו וְיִסְבּוּן מִן אַדְמָא וְיִתְּנוּן עַל תְּרֵין
סִיפַּיָּא וְעִילוּי אֻקוּפָא עִילָּאָה מִלְּבַר עַל בַּתַּיָּא דְּיֵיכְלוּן יָתֵיהּ וּדְדַמְּכִין
בְּהוֹן: ואכלו וְיֵכְלוּן יַת בִּישְׂרָא בְּלֵילְיָא הָדֵין דַּחֲמִיסַר בְּנִיסָן עַד
פלגותיה

ולזקן שאיכו יכול לאכול כזית: תכסו · תתמכון: תמים · בלא מום: בן שכה · כל שכתו
קרוי בן שכה כלומר שכולל בשכה זו: מן הכבשים ומן העזים · לו מזה לו מזה שאף עז
קרוי שה שכאמר ושה עזים: והיה לכם למשמרת · זהו לשון בקור שטעון בקור יומם
ארבעה ימים קודם שחיטה · ומפני מה הקדים לקיחתו לשחיטתו ארבעה ימים מה שלא
כן בפסח דורות היה רבי מתיא בן חרש אומר הרי הוא אומר ואעבור עליך ואראך
והכה עתך עת דודים הגיעה שבועה שכשבעתי לאברהם שאגאל את בניו ולא היו בידם
מצות להתעסק בהם כדי שיגאלו שכאמר ואת ערום וערירי וכתן להם שתי מצות דם פסח
ודם מילה שמלו באותו הלילה שכאמר מתבוססת בדמיך בשני דמים ואומר גם את בדם
בריתך שלחתי אסיריך מבור אין מים בו ושהיו שטופין באלילים אמר להם משכו זקחו
לכם משכו ידיכם מאלילים וקחו לכם כאן של מצוה: ושחטו אותו · וכי כלן שוחטין שא
מכאן ששלוחו של אדם כמותו: קהל עדת ישראל · קהל ועדה וישראל · מכאן אמרו
פסחי נבור כשחטים בשלש כתות זו אחר זו · ככבסה כת ראשונה כבעלו לתות העזרה
כו כדאיתא בפסחים: בין הערבים · משש שעות ולמעלה קרוי בן הערבים שהשמש נוטה
לבית מונאו לערוב ולשון בין הערבים כראה בעיני אותן שעות שבין עריבת היום
לעריבת הלילה עריבת היום בתחלת ז׳ שעות מכי יכטו בללי ערב ועריבת הלילה בתחלת
הלילה · ערב לשון כשף ואחר כמו ערבה כל שמחה: ולקחו מן הדם · זו קבלת
הדם יכול כיל תל אחר בשף: המזוזות · הם הזקופות אחת מכאן לפתח ואחת מכאן:
המשקוף · הוא העליון שהדלת שוקף עליו כשסובבין אותו ליכטיל בלעז · ולשון שקיפה
חבטה כמו קול עלה כדף דשקיף חבורה משקופי: על הבתים אשר יאכלו אותו בהם ·
ולא על משקוף ומזוזות שבבית התבן ובית הבקר שאין דרין בתוכו: את הבשר · ולא

ומצות על־מרורים יאכלהו:
ט אל־תאכלו ממנו נא ובשל
מבשל במים כי אם צלי־אש ראשו
על־כרעיו ועל־קרבו: י ולא־
תותירו ממנו עד־בקר והנותר
ממנו עד־בקר באש תשרפו:
יא וככה תאכלו אתו מתניכם
חגרים נעליכם ברגליכם ומקלכם
בידכם ואכלתם אתו בחפזון פסח
הוא ליהוה: יב ועברתי בארץ־
מצרים בלילה הזה והכיתי כל־
בכור בארץ מצרים מאדם ועד־
בהמה ובכל־אלהי מצרים אעשה
שפטים אני יהוה: יג והיה
הדם לכם לאות על הבתים אשר
אתם שם וראיתי את־הדם ופסחתי
עליכם ולא יהיה בכם נגף למשחית

ו מלה לאכול הפכת ו׳ ומכושל:
מ׳ מלה להותיר מרפסת:
ב׳ כ׳ מסר ו׳ מלה:
כולם מלאים
לכם כנמצרי המילה לומר מכאותה לילה מלו:

בהכותי במקטלי

גידים ועצמות: על מצות ומרורים · כל עצב מר נקרא מרור ונוס לאכול מר זכר
ט לוימררו את חייהם: אל תאכלו ממנו כא · מאוכו בלוי כל ברכו קורלו כא בלשון ערבי:
ובשל מכושל: כל זה באזהרת לא תאכלו: במים · מכין לשאר משקין תל ובשל מכושל
מכל מקום: כי אם צלי אש · למעלה נזר עליו במצות עשה וכאן הוסיף עליו לא תעשה
אל תאכלו ממנו כי אם צלי אש: ראשו על כרעיו: גולהו כלו כאחד עם ראשו ועם
כרעיו ועם קרבו בכי מיעיו כותן לתוכו אחר הדחתן · ולשון על כרעיו ועל קרבו כלשון
יא על גבאותם כמו בגבאותם כמות שהן אף זה כמות שהוא כל בשרו משלם: והנותר ממנו
עד בקר · מה תל עד בקר פעם שנייה ליתן בקר על בקר שהבקר משעת הכן החמה
ובא הכתוב להקדים שאסור באכילה מעלות השחר זהו לפי משמעו · ועוד מדרש אחר
למד שאינו נשרף ביום טוב אלא ממחרת וכך תדרשנו והנותר ממנו בבקר באש תשרפו
יא בקר שני תעמוד ותשרפנו: מתניכם חגורים · מזומנים לדרך: בחפזון · לשון
בהלה ומהירות כמו ויהי דוד נחפז ללכת · אשר השליכו ארם בחפזם: פסח הוא
לה׳ · הקרבן הוא קרוי פסח על שם הדלוג שהקב״ה מדלג בתי ישראל מבין בתי מצרים
וקופץ ממצרי למצרי וישראל אמצעי כמלט ואתם עשו כל עבודותיו לשם שמים · ד״א דרך
יב דלוג וקפיצה זכר לשמו שקרוי פסח וגם פסקא לשון פגיעה: ועברתי · כמלך העובר
ממקום למקום ובהעברה אחת וברגע אחד כולן לוקין: כל בכור בארץ מצרים: אף
בכורות

פְּלִגוּתֵיהּ דְּלִילְיָא טָוֵי נוּר וּפַטִּיר
עַל תַּמְכָּהּ וְעוֹלְשִׁין יֵיכְלוּנֵיהּ :
אל תאכלו לָא תֵיכְלוּן מִנֵּיהּ כַּד
חַי וְלָא כַּד בְּשִׁלָא בְּחַמְרָא וּמִשְׁחָא
וְשַׁקְיֵנִי וְלָא מְבֻשָּׁל בְּמַיָּא אֶלָּהֵן טָוֵי נוּר עִם וֵישֵׁיהּ עִם רַגְלוֹי וְעִם בְּנֵי
גַוֵיהּ : ולא תותירו וְלָא תְשַׁיְּרוּן מִנֵּיהּ עַד צַפְּרָא וּדְאִישְׁתַּיֵיר מִנֵּיהּ
עַד צַפְּרָא תְּצַנְּעִינֵיהּ וּבְאוּרְתָא דְשִׁיתְיַסַּר בְּנוּרָא תּוֹקְדוּן דְּלֵית אֶפְשַׁר
לְמִיתּוֹקְדָא מוֹתַר נִיכְסַת קוּדְשַׁיָּא בְּיוֹמָא שָׁבָא : וככה וּכְדָא
דְּלִילְתָא תֵיכְלוּן יָתֵיהּ בְּזִמְנָא דָא
וְלָא לְדָרַיָּא חַרְצֵיכוֹן יְהוֹן מְזַרְזִין אֲסִירִין בְּמִצְוָתָא דְאוֹרַיְתָא :
מְסַגֵּיכוֹן בְּרִיגְלֵיכוֹן וְחוּטְרֵיכוֹן
בִּידֵיכוֹן וְתֵיכְלוּן יָתֵיהּ בְּבֶהָלוּ דְשֶׁכִינַת מָארֵי עָלְמָא מְטוּל דְּחַיְּסָא מִן
קֳדָם יְיָ לְכוֹן הוּא : ועברתי וְאֶתְגְּלִי בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם בְּשֶׁכִינַת יְקָרִי
בְּלֵילְיָא הָדֵין וְעָמִי תְּשַׁעִין אַלְפִין רְכָוִין מַלְאָכִין מְחַבְּלִין וְאֶקְטוֹל כָּל
בּוּכְרָא בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם מֵאֱינָשָׁא וְעַד בְּעִירָא וּבְכָל טַעֲוָות מִצְרָאֵי אֶעֱבַד
אַרְבַּעְתֵּי דִינִין טַעֲוָות מַתְכָּא מִתְרַבְּכִין טַעֲוָות אַבְנָא מִתְגַּדְּעִין טַעֲוָות
פַּחְרָא מִתְעַבְּדִין בְּקִיקִין טַעֲוָות אָעָא מִתְעַבְּדִין קְטֹם דְּיִנְדְּעוּן מִצְרָאֵי
אֲרוּם אֲנָא יְיָ : והיה וִיהֵי אֲדָם נִכְסַת פִּסְחָא וּגְזֵרַת מַהוּלְתָא מְעַרַב
לְכוֹן לְמֶעְבַּד מִנֵּיהּ אַת עַל בָּתַּיָּא דְאַתּוּן שָׁרַיִן תַּמָּן וְאֶחְמֵי יָת זְכוּת
אַדְמָא וְאֶיחוּס עֲלֵיכוֹן וְלָא יִשְׁלוּט בְּכוֹן מַלְאָךְ מוֹתָא דְאִתְיְהִיב לֵיהּ רְשׁוּתָא
למחבלא

בכורות לחרים והם במנרים · ומכיון לף בכורי מנרים בחמקומות לחרים תל למכה מנרים בנכוריהם : מלדם ועד בהמה · מי שהתחיל בעבירה תחילה ממנו מתחלת הפורענות : ובכל לחלקי מנרים · של עץ כרקבת ושל מתכת כמסת ובתכת לחרן : לעשה שפטים לחי ה׳ · לחי בעצמי ולא על ידי שליח : והיה הדם לכם לחות · לכם לחות ולא לחרים לחות · מכחן שלא כתבו הדם חלא מנפכים : וראיתי חת הדם · הכל גלוי לפניו חלא חמר הקב״ה כותן חני חת עיני לרחות שחתם עסוקים במצותי ופוסח חני עליכם : ופסחתי · וחמלתי ודומה לו פסוח והמליט · וחני חומר כל פסיחה לשון דלוג וקפיצה · ופסחתי מדלג היה מבתי ישרחל לבתי מנרים שהיו שרויים זה בתוך זה · וכן פוסחים על שני הסעיפים וכן כל הפסחים הולכים כקופצים · וכן פסוח והמליט מדלגו וממלטו מבין המומתים : ולא יהיה בכם נגף · לחבל הווה הוח במנרים · הרי שהיה מנרי בביתו של ישרחל יכול ימלט תל״ל ולא יהיה בכם נגף לחבל הווה במנרים שבבתיכם · הרי שהיה ישרחל בביתו של מנרי שומע חני יכה כמותו תל״ל ולא יהיה בכם נגף :

לזכלון ·

בהכתי בארץ מצרים: יי והיה
היום הזה לכם לזכרון וחגתם אתו
חג ליהוה לדרתיכם חקת עולם
תחגהו: טו שבעת ימים מצות
תאכלו אך ביום הראשון תשביתו
שאר מבתיכם כי כל אכל חמץ
ונכרתה הנפש ההוא מישראל
מיום הראשון עד יום השבעי:
יי וביום הראשון מקרא קדש
וביום השביעי מקרא קדש יהיה
לכם כל מלאכה לא יעשה בהם
אך אשר יאכל לכל נפש הוא
לבדו יעשה לכם: יי ושמרתם
את המצות כי בעצם היום הזה
הוצאתי את צבאותיכם מארץ
מצרים ושמרתם את היום הזה
לדרתיכם חקת עולם:
יח בראשן בארבעה עשר יום
לחדש בערב תאכלו מצת עד יום
האחד ועשרים לחדש בערב:
יט שבעת ימים שאר לא ימצא
בבתיכם כי כל אכל מחמצת
ונכרתה הנפש ההוא מעדת
ישראל

ובמקטלי בארעא דמצרים:
ויהי יומא הדין לכון לדוכרנא
ותחגון יתיה חגא קדם יי לדריכון
קים עלם תחגוניה: שבעת
יומין פטירן תיכלון ברם ביומא
קדמאה תבטלון חמירא מבתיכון
ארי כל דיכול חמיע וישתצי
אנשא ההוא מישראל מיומא
קדמאה עד יומא שביעאה:
וביומא קדמאה מערע קדיש
וביומא שביעאה מערע קדיש יהי
לכון כל עיבידא לא יתעביד בהון
ברם מה דמיתאכיל לכל נפש הוא
בלחודוהי יתעביד לכון: ותטרון
ית פטירא ארי בכרן יומא הדין
אפיקית ית חילכון מארעא
דמצרים ותטרון ית יומא הדין
לדריכון קים עלם: בניסן
בארבעה עסרא יומא לירחא
ברמשא תיכלון פטירא עד יומא
חד ועסרין לירחא ברמשא:
שבעת יומין חמירא לא ישתכח
בבתיכון ארי כל דייכול מחמעא
וישתצי אנשא ההוא מכנישתא
דישראל

כ"ר מס' נמר מלא י

ל' וחסר

ט מכות ס"ס כתת ח ן

כ חסר כלים

ל' מלכתורה

חסר יו לומר עד ר"ש מות להסרות ממן: י יכנו תכילת מכה ליל סו": יח שלא ימצא ממן כרשותנו

יד לזכרון · לדורות: וחגותם אותו · יום שהוא לך לזכרון אתה חוננו ועליין לא שמעכו אי זהו יום הזכרון ת"ל זכור את היום הזה אשר יצאתם למדכו שיום היציאה הוא יום של זכרון ואי זה יום יצאו ת"ל ממחרת הפסח יצאו הוי אומר יום חמשה עשר בניסן הוא של יום טוב שהרי ליל חמשה עשר אכלו את הפסח ולבקר יצאו: לדורותיכם · שומע אני מעוט דורות

טו שנים ת"ל חקת עולם תחגהו: שבעת ימים · שטיכא של ימים: שבעת ימים מצות תאכלו · ובמקום אחר הוא אומר ששת ימים תאכל מצות · למד על שביעי של פסח שאינו חובה לאכול מצה ובלבד שלא יאכל חמץ · מכין אף ששה רשות ת"ל שבעת ימים זו מדה בתורה דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו בלבד יצא אף ללמד על הכלל כלו יצא מה ז' רשות אף ששי רשות · יכול אף לילה הראשון רשות ת"ל בערב תאכלו

מצות

לְמַחְבְּלָא בְּמִקְטְלִי בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם: והיה ויהי יוֹמָא הָדֵין לְכוֹן
לְדוּכְרָנָא וּתְחַגּוּן יָתֵיהּ חַגָּא קָדָם יְיָ לְדָרֵיכוֹן קְיָם עָלָם תְּחַגּוּנִיהּ: שבעת
שַׁבְעָא יוֹמֵי פַּטִירָא תֵּיכְלוּן בְּרַם מִפַּלְגוּת יוֹמָא דְּמִקַּמֵּי חַגָּא תְּבַטְּלוּן חֲמִיר
מִבָּתֵּיכוֹן אֲרוּם כָּל דְּיֵיכוּל חֲמִיעַ וְיִשְׁתֵּיצֵי אֵינֶשָׁא הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹמָא
קַדְמָאָה דְּחַגָּא וְעַד יוֹמָא שְׁבִיעָאָה: וביום וּבְיוֹמָא קַדְמָאָה מְאַרַע
קַדִּישׁ וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה מְאַרַע קַדִּישׁ יְהֵי לְכוֹן כָּל עֵיבִידְתָּא לָא יִתְעֲבִיד
בְּהוֹן לְחוֹר מַן דְּיִתְעֲבִיד לְמֵיכַל כָּל נֶפֶשׁ אִינּוּן בִּלְהוֹדוֹי יִתְעֲבִיד לְכוֹן:
ושמרתם וְתִטְּרוּן יָת לִישְׁחָא דְּפַטִירֵי אֲרוּם בְּכַרְן יוֹמָא הָדֵין הַנְפֵּיק יְיָ
יָת חֵילֵיכוֹן פְּרִיקִין מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם וְתִטְּרוּן יָת יוֹמָא הָדֵין לְדָרֵיכוֹן קְיָם
עָלָם: בראשון בְּנִיסָן בְּאַרְבְּעָסַר יוֹמִין לְיַרְחָא תִּכְסוּן יָת פִּסְחָא וּבְרַמְשָׁא
דְּחַמְסַר תֵּיכְלוּן פַּטִירֵי עַד יוֹמָא דְּעַשְׂרִין וְחַד לְיַרְחָא בְּרַמְשָׁא דְּעַשְׂרִין
וְתְרֵין תֵּיכְלוּן חֲמִיעַ: שבעת שׁוּבְעָא יוֹמִין חֲמִיר לָא יִשְׁתְּכַח בְּבָתֵּיכוֹן
אֲרוּם כָּל מַאן דְּיֵיכוּל מַחְמְעָא וְיִשְׁתֵּיצֵי בַּר נָשָׁא הַהוּא מִכְּנִישְׁתָּא דְּיִשְׂרָאֵל
בדיורי

מצות הכתוב קבעו חוכה: לך ביום הראשון תסביתו שאור · מערב יט וקרוי ראשון
שהוא לפני השבעה ומציבו מוקדם קרוי ראשון הראשון אדם תולד הלפני אדם כולדת אז
איבו אלא ראשון של ז׳ תל׳ לא תשחט על חמץ לא תשחט הפסח ועדין חמץ קיים: הכפש
ההיא · כשהיא בכפשה ובדעתה פרע לאכום מישראל שומע אבי תכרת מישראל ותלך לה
לעם אחר תל׳ במקום אחר מלפני בכל מקום שהוא רשותי: מקדש קדש · מקדשם דבר יז
קרא אותו קדש לאכילה ושתייה וכסות: לא יעשה בהם · אפילו על ידי אחרים: הוא
לבדו · הוא ולא מכשיריו שאפשר לעשותן מערב יום טוב: לכל כפש · אפילו לבהמה
יכול אף לכברים תל׳ אך: ושמרתם את המצות · שלא יבאו לידי חמוץ מכאן אמרו תפח יח
תלטוש בנוכן · רבי יאשיה אומר אל תהי קורא את המצות אלא את המצוות כדרך שאין
מחמצין את המצה כך אין מחמצין את המצוה שלא אם באה לידך עשה אותה מיד: ושמרתם
את היום הזה · ממלאכה: לדורותיכם חקת עולם · לפי שלא כאמר דורות וחקת עולם
על המלאכה אלא על החגיגה לכך חזר ושבאו כאן שלא תאמר אזהרת כל מלאכה לא
יעשה לא לדורות כאזהרה אלא לאותו הדור: עד יום האחד ועשרים · למה כאמר והלא יט
כבר כאמר שבעת ימים לפי שכאמר ימים לילות מכין תל׳ עד יום האחד וגומר: לא יט
ימצא בבתיכם · מכין לגבולין תלמוד לומר בכל גבולך · מה תלמוד לומר בבתיכם מה
ביתך ברשותך אף גבולך שברשותך יצא חמצו של ככרי שהוא אכל ישראל ולא קבל עליו
אחריות: כי כל אוכל מחמצת · לעבוט כרת על השאור והלא כבר עבט על החמץ אלא
שלא תאמר חמץ שראוי לאכילה עבט עליו שאור שאינו ראוי לאכילה לא יעבט עליו · ואם
עבט על השאור ולא עבט על החמץ הייתי אומר שאור שהוא מחמץ אחרים עבט עליו
שאינו

ישראל בגר ובאזרח הארץ:
כל־מחמצת לא תאכלו בכל
מושבתיכם תאכלו מצות:
חמישי פ כח ויקרא משה לכל־
זקני ישראל ויאמר אלהם משכו
וקחו לכם צאן למשפחתיכם
ושחטו הפסח: כט ולקחתם
אגדת אזוב וטבלתם בדם אשר־
בסף והגעתם אל־המשקוף ואל־
שתי המזוזת מן־הדם אשר בסף
ואתם לא תצאו איש מפתח־ביתו
עד־בקר: ל ועבר יהוה לנגף
את־מצרים וראה את־הדם על־
המשקוף ועל שתי המזוזת ופסח
יהוה על־הפתח ולא יתן המשחית
לבא אל־בתיכם לנגף:
לא ושמרתם את־הדבר הזה
לחק־לך ולבניך עד־עולם:
לב והיה כי־תבאו אל־הארץ
אשר יתן יהוה לכם כאשר דבר
ושמרתם את־העבדה הזאת:
לג והיה כי־יאמרו אליכם
בניכם מה העבדה הזאת לכם:
לד ואמרתם זבח פסח הוא
ליהוה אשר פסח על־בתי בני־
ישראל במצרים בנגפו את־מצרים
ואת־בתינו הציל ויקד העם
וישתחו: לה וילכו ויעשו בני
ישראל כאשר צוה יהוה את־משה
ואהרן כן עשו: ס לו ויהי בחצי הלילה יהוה

דישראל בגיורא וביציבא דארעא:
כל־מחמעא לא תיכלון בכל
מותבניכון תיכלון פטירא:
וקרא משה לכל־סבי ישראל ואמר
להון איתנגידו וסבו לכון מן־בני־
ענא לזרעיתכון וכוסו פסחא:
ותיסבון איסרת אזובא ותטבלון
בדמא דבמנא ותרון לשקפא
ולתרתין סיפיא מן־דמא דבמנא
ואתון לא תפקון אנש מתרע־
ביתיה עד־צפרא: ויתגלי יי
לממחי ית־מצראי ויחזי ית־דמא
על־שקפא ועל תרין סיפיא וייחוס
יי על־תרעא ולא ישבוק מחבלא
למיעל לבתיכון למימחי: ותטרון
ית־פיתגמא הדין לקיים־לך ולבנך
עד־עלמא: ויהי ארי־תיעלון
לארעא דיתין יי לכון כמא דמליל
ותטרון ית־פולחנא הדין: ויהי
ארי־יימרון לכון בניכון מא פולחנא
הדין לכון: ותימרון דיבח־חיס
הוא קדם־יי דחס על־בתי בני־
ישראל במצרים כד־מחא ית־
מצראי וית־בתנא שיזיב וכרע עמא
וסגידו: ואזלו ועבדו בני ישראל
כמא דפקיד יי ית־משה ואהרן כן
עבדו: והוה בפלגות ליליא

ויי

ג כמעט פוי

כ עשיות בפכוק אחת לפכם ואחת למילה.

כ כעסה לישראל הונרך לרבות את הגרים: מחמצת לא תאכלו. אזהרה על אכילת שאור:

יב שלא לאכל תערובת חמץ

ג מלא כתוב

מן הדם כני דפי מילה:

כל לשון מזוז על כר מן ג׳ פ חסרים

שאיכו מחמץ אחרים לא יעכש עליו לכך כאמרו שכיחס: בגר ובאזרח הארץ. לפי שהכס

בדיורי ובייציבי דארעא: כל מחמצת כל עירבובין דמחמע לא
תיכלון בכל אתר מותבניכון תיכלון פטירי: ויקרא ויקרא משה לכל
סבי ישראל ואמר להון נגודו ידיכון מטעוות מצראי וסבו לכון מן בני
ענא לייחוסיכון וכוסו אימר פסחא: ולקחתם ותסבון איסרת
אזובא ותטמשון בדמא דבמן פחרא ותדון לאיסקופא עלאה מלבר
ולתרתין סיפיא מן אדמא דבמן פחרא ואתון לא תפקון איניש מן תרע
ביתיה עד צפרא: ועבר ה׳ ויתגלי יקרא דיי למיחמי ית מצראי
ויחמי ית אדמא דעל אסקופא ועל תרתין סיפיא ויגין מימרא דיי על
תרעא ולא ישבוק מלאכא מחבלא למיעול לבתיכון למימחי: ושמרתם
ותיטרון ית פתגמא הדין לקים לך ולבנך דכודייא עד עלמא: והיה
ויהי ארום תעלון לארעא דעתיד למיתן לכון יי היכמא דמליל ותיטרון
מזמן דתמטון לתמן ית פולחנא הדא והיה ויהי ארום יימרון לכון
בניכון בזמנא ההוא מה פולחנא הדא לכון: ואמרתם ותימרון
נכסת חייסא הוא קדם יי דחס במימריה על בתי בני ישראל במצרים
בחבלותיה ית מצראיוית בתנא שיזיב וכד שמעו בית ישראל ית פתגמא
הדין מפום משה נחנו וסגידו: וילכו ואזלו ועבדו בני ישראל
היכמא דפקיד יי ית משה וית אהרן היכדין אזדרזו ועבדו: ויהי
בחצי והוה בפלגות ליליא דחמיסר ומימרא דיי קטל כל בוכרא
בארעא
כל מחוכת · להניח לת תערובתו: בכל מושבותיכם תאכלו מצות · זה בא ללמד
שתהא רשויה ליאכל בכל מושבותיכם פרט למעשר שני וחלות תודה: משכו · מי שיש כא
לו נתן ימשוך משלו: וקחו · מי שאין לו יקח מן השוק: למשפחותיכם · שה לבית אבות:
אזוב · מין ירק שיש לו נבעולין: אגודת אזוב · שלשה קלחין קרויין אגודה: אשר בסף · כב
בכלי כמו ספות כסף: מן הדם אשר בסף · למה חזר ושנאו שלא תאמר טבילה אחת
לשלש המתכות לכך נאמר עוד אשר בסף ושתהא כל כתיכה וכתיכה מן הדם אשר בסף
על כל הנגע טבילה: ואתם לא תצאו ונומר · מגיד שמאחר שכתבה רשות למשחית
לחבל איכו מבחין בין צדיק לרשע ולילה רשות למחבלים הוא שנאמר בו תרמוס כל חיתו
יער: ופסח · וחמל ויש לומר ודלג: ולא יתן המשחית · ולא יתן לו יכולת לבא כמו לא כג
פתחו אלקים להרע עמדי: כאשר דבר · והיכן דבר והבטחתי אתכם אל הארץ ונומר: כד
ויקד העם: על בשורת הגאולה וביאת הארץ ובשורת הבכים שיהיו להם: וילכו ויעשו כה
בני ישראל · וכי כבר עשו והלא מרש כאמר להם אלא מכיון שקבלו עליהם מעלה עליהם
כאלו עשו: וילכו ויעשו · אף ההליכה מכה הכתוב לימד שכר להליכה ושכר לעשייה:
כאשר צוה ה׳ את משה ואת אהרן · להגיד שבחן של ישראל שלא הפילו דבר מכל מצות משה
ואהרן ומהו כן עשו אף משה ואהרן כן עשו: וה׳ · כל מקום שכ׳ וה׳ הוא ובית דיכו כו

הַכֹּה כָל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכֹר פַּרְעֹה הַיֹּשֵׁב עַל־כִּסְאוֹ עַד בְּכוֹר הַשְּׁבִי אֲשֶׁר בְּבֵית הַבּוֹר וְכָל בְּכוֹר בְּהֵמָה׃ לא וַיָּקָם פַּרְעֹה לַיְלָה הוּא וְכָל־עֲבָדָיו וְכָל־מִצְרַיִם וַתְּהִי צְעָקָה גְדֹלָה בְּמִצְרַיִם כִּי־אֵין בַּיִת אֲשֶׁר אֵין־שָׁם מֵת׃ לב וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לַיְלָה וַיֹּאמֶר קוּמוּ צְאוּ מִתּוֹךְ עַמִּי גַּם־אַתֶּם גַּם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְכוּ עִבְדוּ אֶת־יְהוָה כִּדְבַרְכֶם׃ לג גַּם־צֹאנְכֶם גַּם־בְּקַרְכֶם קְחוּ כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתֶּם וְלֵכוּ וּבֵרַכְתֶּם גַּם־אֹתִי׃ לד וְתֶחֱזַק מִצְרַיִם עַל־הָעָם לְמַהֵר לְשַׁלְּחָם מִן־הָאָרֶץ כִּי אָמְרוּ כֻּלָּנוּ מֵתִים׃ לה וַיִּשָּׂא הָעָם אֶת־בְּצֵקוֹ טֶרֶם יֶחְמָץ מִשְׂאֲרֹתָם צְרֻרֹת בְּשִׂמְלֹתָם עַל־שִׁכְמָם׃ לו וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כִּדְבַר מֹשֶׁה וַיִּשְׁאֲלוּ מִמִּצְרַיִם כְּלֵי־כֶסֶף וּכְלֵי זָהָב וּשְׂמָלֹת׃ לז וַיהוָה נָתַן אֶת־חֵן הָעָם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וַיַּשְׁאִלוּם וַיְנַצְּלוּ אֶת־מִצְרָיִם׃

כיון חד מן ל׳ פסוקים דלית בהו גם גם גם

וַיְהִי קְטָל כָּל־בּוּכְרָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם מִבּוּכְרָא דְּפַרְעֹה דְּעָתִיד לְמִתַּב עַל־כּוּרְסִי־מַלְכוּתֵיהּ עַד בּוּכְרָא דְּשַׁבְיָא דְּבְבֵית אֲסִירֵי וְכָל בּוּכְרָא דְּבְעִירָא׃ וְקָם פַּרְעֹה לֵילְיָא הוּא וְכָל עַבְדּוֹהִי וְכָל מִצְרָאֵי וַהֲוָת צְוַחְתָּא רַבְּתָא בְּמִצְרַיִם אֲרֵי לֵית בֵּיתָא דְּלָא־הֲוָה תַּמָּן מֵיתָא׃ וּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לֵילְיָא וַאֲמַר קוּמוּ פּוּקוּ מִגּוֹ עַמִּי אַף אַתּוּן אַף בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵיזִילוּ פֻּלְחוּ קֳדָם־יְיָ כְּמָא־דַהֲוִיתוּן אָמְרִין׃ אַף עָנְכוֹן אַף תּוֹרֵיכוֹן דִּבְרוּ כְּמָא דְּמַלֵּילְתּוּן וְאֵזִילוּ וְצַלּוּ אַף־עָלַי׃ וְתַקִּיפוּ מִצְרָאֵי עַל־עַמָּא לְאוֹחָאָה לְשַׁלָּחוּתְהוֹן מִן־אַרְעָא אֲרֵי אָמְרוּ כּוּלָּנָא מַיְתִין׃ וּנְטַל עַמָּא יַת־לִישֵׁיהוֹן עַד־לָא חֲמַע מוֹתַר אֲצִוָתְהוֹן צְרִיר בְּלֻבְשֵׁיהוֹן עַל־כַּתְפֵיהוֹן׃ וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל עָבְדוּ כְּפִתְגָּמָא דְּמֹשֶׁה וְשַׁאֵילוּ מִמִּצְרָאֵי מָנִין־דְּכַסְפָּא וּמָנִין דְּדַהֲבָא וּלְבוּשִׁין׃

והויו לשון תוספת הוא כמו פלו ופלו׃ הכה כל בכור · אף על אומה לחרת והוא במצרים׃ מבכור פרעה בכור היה וכשתייר מן הבכורות ועליו הוא אומר בעבור הראותך את כחי כיס מוף׃ עד בכור השבי · שהיו שמחין לאידם של ישראל · ועוד שלא יאמרו ירתתו הכיאה הפורענות · ובכור השפחה בכלל היה שהרי מכה מן החשוב שבכלן עד הפחות ובכור השפחה חשוב מבכור השבי׃ ויקם פרעה · ממטתו׃ לילה · ולא כדרך המלכים בשלש שעות ביום׃ הוא · תחלה ואחר כך עבדיו מלמד שהיה הוא מחזר על בתי עבדיו ומעמידן׃ כי אין בית אשר אין שם מת · יש שם בכור מת אין שם בכור גדול שבבית קרוי בכור שנאמר גם אני בכור אתנהו · דבר אחר מבריות מזכות תחת בעליהן וילדים מרווקים פגויים והיו להם בכורות הרבה פעמים הם חמשה לאשה אחת כל אחד בכור לאביו׃ ויקרא למשה ולאהרן לילה · מגיד שהיה מחזר על פתחי העיר בזעק היכן משה ברוי היכן אהרן ברוי׃ גם אתם · הנבדים׃

גם

בְּאַלְעָא דְּמִצְרַיִם מִבְּיַר בּוּכְרֵיהּ דְּפַרְעֹה דְּעָתִיד לְמִיתַב עַל כּוּרְסִי
מַלְכוּתֵיהּ עַד בּוּכְרֵיָא בְּנֵי מַלְכֵיָא דְּאִשְׁתְּכִין וְאִינוּן בֵּי גוּבָא מִתְמַשְׁכְּנִין
בְּיַד פַּרְעֹה וְעַל דְּהוּ חֲדָן בְּשַׁעֲבוּדְהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל לָקוּ אוּף הֵינוּן וְכָל בּוּכְרֵי
בְּעִירָא מִיתוּ מִמִּצְרָאֵי פַּלְחִין לְהוֹן: ויקם וְקָם פַּרְעֹה בְּלֵילְיָא הוּא
וְכָל שְׁאַר עַבְדּוֹי וְכָל שְׁאַר מִצְרָאֵי וַהֲוָת צַוְוחְתָא רַבְּתָא אֲרוּם לָא הֲוָה תַּמָּן
בֵּיתָא דְּמִצְרָאֵי דְּלָא הֲוָה תַּמָּן בְּכוֹר מָאִית: ויקרא וּתְחוּם אַרְעָא
דְּמִצְרַיִם מַהֲלַךְ אַרְבַּע מְאָה פַּרְסֵי הֲוָת וְאַרְעָא דְּגֹשֶׁן דְּתַמָּן מֹשֶׁה וּבְנֵי
יִשְׂרָאֵל בְּמִצְיעוּת אַרְעָא דְּמִצְרַיִם הֲוָת וּפַלְטְרִין דְּבֵית מַלְכוּתָא דְּפַרְעֹה
בְּרֵישׁ אַרְעָא דְּמִצְרַיִם הֲוָה וְכַד קְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן בְּלֵילְיָא דְּפִסְחָא
אִשְׁתְּמַע קָלֵיהּ עַד אַרְעָא דְּגֹשֶׁן מִתְחַנֵּן הֲוָה פַּרְעֹה בְּקַל עָצִיב וְכֵן אָמַר
קוּמוּ פּוּקוּ מִגּוֹ עַמִּי אוּף אַתּוּן אוּף בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְזִילוּ פַּלְחוּ קָדָם יְיָ
הֵיכְמָא דַּאֲמַרְתּוּן: גם אוּף עַנְכוֹן אוּף תּוֹרֵיכוֹן דְּבָרוּ וּמִן דִּילִי הֵיכְמָא
דְּמַלֵּילְתּוּן וְזִילוּ וְלֵית אֲנָא בְּעֵי מִנְכוֹן אֱלָהֵן דְּתִצְלוּ עָלַי דְּלָא אֵימוּת:
ותחזק וְכַד שְׁמַעוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל קַל בְּכוּתָא דְּפַרְעֹה וְלָא
אַשְׁגְּחוּ עַד דְּאָזַל הוּא וְכָל עַבְדּוֹי וְכָל מִצְרָאֵי וּתְקִיפוּ לְכָל עַמָּא בֵּית
יִשְׂרָאֵל לְאוֹחָאָה לְמוּפְטוֹרִינוּן מִן אַרְעָא ירושלמי

אֲרוּם אֲמָרוּ מִצְרָיִם אִי שַׁהֲיָין יִשְׂרָאֵל שָׁעָא חֲדָא הָא כָּל מִצְרַיִם מַיְתִין:

אֲרוּם אֲמָרִין אִין שַׁהֲיָין הֵינוּן הָכָא שַׁעְתָּא חֲדָא הָא כּוּלָּנָא מַיְתִין:

וישא וּנְטַל עַמָּא יַת לִישִׁיהוֹן עֲלוֹי דְּיִשִׁיהוֹן עַד דְּלָא אַחְמָע וּמִן דְּמִשְׁתַּיֵּיר לְכוֹן מִן פַּטִּירֵי וַמְרִירֵי סוּבְרוּ צְרִיד בְּלִבּוֹשִׁיהוֹן עַל כְּתֵפֵיהוֹן: ובני ישראל

מוֹתַר פִּסְחֵיהוֹן קְטִירִין בְּשִׁשִׁיפְהוֹן יְהִיבִין עַל כְּתֵפֵיהוֹן:

וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עָבְדוּ כְּפִתְגָּמָא דְּמֹשֶׁה וְשַׁיְּלוּ מִן מִצְרָאֵי מָנִין דְּכֶסֶף וּמָנִין דְּדָהָב: וה׳ וַיְיָ יְהַב יַת עַמָּא לְחֵן וחסד

נס בני ישראל · הטף: ולכו עבדו כדברכם · הכל כמו שאמרתם ולא כשאמרתי אני
בטל לא אשלח בטל מי ומי ההולכים בטל נאכבס ובקרכם יבא נס נאכבס נס בקרכם
קחו · ומהו כאשר דברתם נס אתה תתן בידכו זבחים ועולות קחו כאשר דברתם: לב
וברכתם נס אותי · התפללו עלי שלא אמות שאני בכור: כלכו מתים אמרו לא כגזרת לג
משה הוא שהרי אמר ומת כל בכור וכאן אף הפשועים מתים חמשה או עשרה בבית
אחד: עֹרֶם יחמץ · המצרים לא הכיחוס לשהות כדי חמון: משארותם · שירי לד
מצה ומרור: על שכמם · אף על פי שבהמות הרבה הוליכו עמהם מחבבים היו את
המצות: כדבר משה · שאמר להם במצרים ושאלו איש מאת רעהו: ושמלות · אף הן לה

נתן את חן העם בעיני מצרים
וישאלום וינצלו את מצרים:
ששי
מרעמסס סכתה כששת מאות אלף
רגלי הגברים לבד מטף:
וגם ערב רב עלה אתם
וצאן ובקר מקנה כבד מאד:
ויאפו את הבצק אשר
הוציאו ממצרים עגת מצות כי לא
חמץ כי גרשו ממצרים ולא יכלו
להתמהמה וגם צדה לא עשו
להם: ומושב בני ישראל אשר
ישבו במצרים שלשים שנה וארבע
מאות שנה: ויהי מקץ
שלשים שנה וארבע מאות שנה
ויהי בעצם היום הזה יצאו כל־
צבאות יהוה מארץ מצרים:
ליל שמרים הוא ליהוה

ולבושין: ויי יהב ית עמא לרחמין
בעיני מצראי ואשאלונון ורוקינו
ית מצרים: ונטלו בני ישראל
מרעמסס לסכות כשית מאה
אלפין גברא ריגלאה בר מטפלא:
ואף נוכראין סגיאין סליקו עמהון
וענא ותורי בעירא תקיף לחדא:
ואפו ית לישא דאפיקו ממצרים
גריצן פטירן ארי לא חמע ארי־
ארתרכו ממצרים ולא יכילו
לאיתעכבא ואף זודין לא עבדו
להון: ומותב בני ישראל דיתיבו
במצרים ארבע מאה ותלתין שנין:
והוה מסוף ארבע מאה ותלתין
שנין והוה בכרן יומא הדין נפקו
כל חילא די מארעא דמצרים:
ליל נטיר הוא קדם יי לאפקותהון
מארעא
להוציאם

כל תורייתא
חסר וכל קרי
מלא כר מן כ
ממרים ,

ג ומלה פ

לז היו חסונות להם מן הכסף ומן הזהב ומהלוחר בפסוק חסוב: וישאילום. אף מה
שלא היו שואלים הם היו כותבים להם אתה אומר אחד עול שכים ולך: ויכלו. ורוקיכו:
מרעמסס סכתה. מאה ועשרים מיל היו ובאו שם לפי שעה שנאמר ואשא אתכם על
לח כנפי נשרים: הגברים. יוצאי עשרים ומעלה: ערב רב. תערובת אומות של
לט גרים: עוגות מצות. חררה של מצה בצק שלא החמיץ קרוי מצה: וגם צדה לא
עשו להם. לדרך מגיד שבחן של ישראל שלא אמרו היאך נצא למדבר בלא צדה אלא
האמינו והלכו. הוא שמפורש בקבלה זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך לכתך
אחרי במדבר בארץ לא זרועה. מה שכר מפורש אחריו קדש ישראל לה׳ ונומר:
מ אשר ישבו במצרים. אחר שאר הישיבות שישבו גרים בארץ לא להם: שלשים שנה
וארבע מאות שנה. בין הכל משבולל יצחק עד עכשו היו ארבע מאות משהיה לו זרע
לאברהם כתקיים כי גר יהיה זרעך ושלשים שנה היו משבגזרה גזרת בין הבתרים על
שבולל יצחק. ואי אפשר לומר בארץ מצרים לבדה שהרי קהת מן הבאים עם יעקב היה
בא וחשוב כל שנותיו וכל שנות עמרם בנו ושמונים של משה לא תמצאם כל כך ועל כרחך
הרבה שנים היו לקהת עד שלא ירד למצרים והרבה משנות עמרם בבלעים בשנות קהת
והרבה משמונים של משה בבלעים בשנות עמרם הרי שלא תמצא ארבע מאות לביאת

וְחֵסֶד דְּדָם מִצְרָאֵי וְשַׁיְלִינוּן וְדוֹקִינוּ יַרְתּ מִצְרָאֵי מִנִּיכְסֵידְהוֹן: וּנְטָלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן פִּילוּסִין לְסֻכּוֹת מְאָה וְחַלְתִּין מִלִּין תַּמָּן אִיתְחַפְיָאוּ שִׁבְעַת עֲנָנֵי יְקָרָא אַרְבָּעָא מֵאַרְבַּע צִיטְרֵיהוֹן וְחַד מֵעִילַוֵּיהוֹן דְּלָא יַיְחוֹת עֲלֵיהוֹן מִיטְרָא וּבַרְדָא וְלָא יִתְחַרְכוּן כְּשַׁרְבֵּי שִׁמְשָׁא וְחַד מִלְּרַע לְהוֹן דְּלָא יַדְנְקוּן לְהוֹן כּוּכִין וְלָא חִיוִין וְעַקְרַבִּין וְחַד מִטַּיְל קוּמֵיהוֹן לְאַשְׁוָאָה עוּמְקָיָא וּלְמִימַךְ טוּרְיָא לְאַתְקָנָא לְהוֹן בֵּית מִשְׁרוֹי וְהִינוּן כְּשִׁירֵת מְאָה אַלְפִין גּוּבְרַיָּא וּמִטַּיְלִין עַל רִיגְלֵיהוֹן וְלָא דָכְכִן עַל סוּסְוָון בַּר מִטַּפְלָא חַמְשָׁא חַמְשָׁא לְכָל גַּבְרָא: וגם

ירושלמי

וְאוּף נוּכְרָאִין סַגִּיאִין מִנְּהוֹן מְאָתָן וְאַרְבְּעִין רְבָוָון סַלִּיקוּ עִמְּהוֹן וְעָאן וְתוֹרִין וְגֵיתֵי סַגִּי לְחַדָּא: ויאפו

לְחוּד עֲרָבוּבִין:

וַהֲווּ קָטְעִין מִן לֵישָׁא דְּאַפִּיקוּ מִמִּצְרַיִם וְסַדְּרִין עַל רֵישֵׁיהוֹן וּמִתְאַפְּיָלְהוֹן מֵחוּמְתָא דְּשִׁימְשָׁא חֲרִירָן פַּטִּירָן אֲרוּסָלָא חֲמֵע אֲרוּס אִיתְרִיכוּ מִמִּצְרַיִם וְלָא יְכִילוּ לְמִשְׁהֵי וְסַפִּיקָא לְהוֹן לְמֵיכַל עַד חֲמֵישַׁר יוֹמִין לִירְחָא דְּאִיָּר מִטּוּל דְּזוּדִין לָא עָבְדוּ לְהוֹן: ומשב וְיוֹמַיָּא דְיָתִיבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם חֵלְתִּין שְׁמִטִּין דְּשָׁנִין דְּסַכּוּמְהוֹן מְאָתָן וְעֶשֶׂר שְׁנִין וּמִנַּיִן אַרְבַּע מְאָה וְחַלְתִּין שְׁנִין מִן דְּמַלִּיל יְיָ לְאַבְרָהָם מִן שַׁעְתָּא דְּמַלִּיל עִמֵּיהּ בְּחֵמֵישַׁר בְּנִיסָן בֵּינֵי פְּסוּגַיָּא עַד יוֹמָא דְּנַפְקוּ מִמִּצְרַיִם: ויהי

וַהֲוָה מִסּוֹף תְּלָתִין שְׁנִין מִדְּאִיתְגְּזַרַת גְּזֵירָתָא הָדָא עַד דְּאִיתְיַלִּיד יִצְחָק עַד דְּנַפְקוּ פְּרִיקִין מִמִּצְרַיִם אַרְבַּע מְאָה וַהֲוָה בְּכָרֵן יוֹמָא הָדֵין נַפְקוּ כָּל חֵילַיָּא דַיְיָ פְּרִיקִין מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם: ליל שמרים

ירושלמי

לֵיל נְטִירוּמְזוּמָן לְפוּרְקָן הוּא מִן קֳדָם יְיָ בְּאַפְקָתְרוּן דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פְּרִיקִין מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם: אֲרוּם אַרְבַּע לֵילְוָן אִינוּן כְּתִיבִין בְּסֵפֶר דּוּכְרָנְיָא:

אַרְבָּעָה לֵילוֹת כְּתִיבִין בְּסֵפֶר דּוּכְרָנַיָּא קֹדֶם רִבּוֹן עָלְמָא: לֵילְיָא קַדְמָאָה בַּד אִתְגְּלֵי לְמִבְרֵי עָלְמָא: תְּנַיְינָא

מצרים והוזקקת לומר על כרחך שאף שאר הישיבות נקראו גרות ואפילו בחברון שנאמר אשר גר שם אברהם ויצחק ואומר את ארץ מגוריהם אשר גרו בה לפיכך אתה צריך לומ כי גר יהיה זרעך משהיה לו זרע: וכשתמצה ת׳ שנה משנולד יצחק תמצא מביאתן למצרים עד יציאתן ר׳ וזה אחד מן הדברים ששנו לתלמי המלך: ויהי מקץ שלשים שנה ויהי בעצם היום הזה: מגיד שכיון שהגיע הקץ לא עכבן המקום כהרף עין בשו בכיסן בלו מלאכי השרת אצל אברהם לבשרו בשו בכיסן כולל יצחק בשו בכיסן כגזרה גזרת בין הבתרים: ליל שמרים: שהיה הקב״ה שומר ומצפה לו לקיים הבטחתו מב

להוציאם

לְהוֹצִיאָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הוּא־
הַלַּיְלָה הַזֶּה לַיהוָה שְׁמָרִים לְכָל־
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְדֹרֹתָם: פ

מנ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
וְאַהֲרֹן זֹאת חֻקַּת הַפָּסַח כָּל־בֶּן־נֵכָר
לֹא־יֹאכַל בּוֹ: מר וְכָל־עֶבֶד אִישׁ
מִקְנַת־כֶּסֶף וּמַלְתָּה אֹתוֹ אָז יֹאכַל
בּוֹ: מס תּוֹשָׁב וְשָׂכִיר לֹא־יֹאכַל
בּוֹ: מו בַּבַּיִת אֶחָד יֵאָכֵל לֹא־
תוֹצִיא מִן־הַבַּיִת מִן־הַבָּשָׂר חוּצָה
וְעֶצֶם לֹא־תִשְׁבְּרוּ־בוֹ: מז כָּל־
עֲדַת יִשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ אֹתוֹ:

וכי
יונתן בן עוזיאל

כַּד אִתְגְּלִי עַל אַבְרָהָם · תְּלִיתָאָה
כַּד אִתְגְּלִי בְּמִצְרַיִם וַהֲוָת יְדִיעָה
מְקַטְלָא כָּל בּוּכְרָא דְּמִצְרַיִם
וַיְמִינֵיהּ מְשִׁזְבָא בּוּכְרֵיהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל ·
רְבִיעָאָה כַּד אִתְגְּלִי לְמִיפְרוֹק עַמָּא
בֵּית יִשְׂרָאֵל מִבֵּינֵי עַמְמַיָּא וְכֻלְּהוֹן
קָרָא לֵילֵי נְטִיר בְּגִין כֵּן פָּרִישׁ מֹשֶׁה
וַאֲמַר לֵיהּ נְטִיר לְפוּרְקָן הוּא מִן
קֳדָם יְיָ לְמִפְקָא יָת עַמָּא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם הוּא לֵילְיָא הָדֵין
נְטִיר מִמַּלְאָכָא מְחַבְּלָא לְכָל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל דִּבְמִצְרַיִם וְכֵן לְמִיפְרַקְהוֹן
מִגַּלְוָתְהוֹן לְדָרֵיהוֹן:

ופחר ל אהרן
לא לך מו לו
מלא להאכיל
העבד לישראל
מומר ·
ומלא להאכיל
לתושב ·
ומלא להיות
מכפרו
מהחבורה ·
מלא לעבור
ענש מאכפר ·

גיורא
ירושלמי

דְּכְרַנְיָא · לֵילָא קַדְמָאָה כַּד
אִתְגְּלִי מֵימְרָא דַיְיָ עַל עָלְמָא
לְמִבְרָא יְתֵיהּ הֲוָת עָלְמָא תֹּהוּ
וּבֹהוּ וַחֲשׁוֹכָא פָּרִיס עַל אַפֵּי תְּ
הוֹמָא וּמֵימְרָא דַיְיָ הֲוָה נָהִיר
וּמְנַהֵר וּקְרֵי יְתֵיהּ לֵילָא קַדְמָיָא ·
לֵילָא תִּנְיָנָא כַּד אִתְגְּלִי מֵימְרָא
דַיְיָ עַל אַבְרָהָם בֵּינֵי בְתַרְיָא הֲוָה
אַבְרָהָם בַּר מְאָה שְׁנִין וְשָׂרָה הֲוָת
בַּרַת תְּשְׁעִין שְׁנִין לְמִקְיְמָא מַה
דַּאֲמַר כְּתִבָא אַבְרָהָם בַּר מְאָה
שְׁנִין אִיפְּשַׁר לֵיהּ לְמִוְלַד וְשָׂרָה
בַּרַת תְּשְׁעִין שְׁנִין אִיפְּשַׁר לָהּ
דְּתוֹלִיד הֲלָא בַּר תְּלָתִין וְשַׁבַע שְׁנִין
הֲוָה אַבּוּנָן יִצְחָק בִּזְמַן דְּאִיתְקְרֵב עַל גַּבֵּי מַדְבְּחָא שְׁמַיָּא מָכוּ וּנְחָתוּ
וְחַמָּא יִצְחָק יָת שְׁכִינַת יְיָ וְכָהֵין עֵינוֹי מִן מְרוֹמַיָּא וּקְרֵי יְתֵיהּ לֵילָא
תִּנְיָנָא · לֵילָא תְּלִיתָאָה כַּד אִתְגְּלִי מֵימְרָא דַיְיָ עַל מִצְרָאֵי בְּפַלְגוּת
לֵילְיָא הֲוָת יְמִינָא מְקַטְלָא בּוּכְרֵיהוֹן דְּמִצְרָאֵי וַיְמִינֵיהּ מְשֵׁיזְבָא בּוּכְרֵיהוֹן
דישראל

דישראל למקיימא מה דאמ׳ כתבא בדי בוכרי היכון ישראל וקדי יתיה ליליא
תליתאה׳ ליליא דביעאה כד ישלים עלמא קיציה למיתפרקא חבלי
דישעא ישתיצון וגירי פרזלא יתברון משה פוקמן גו מדברא ומלבא
משיחא מן גו רומא דין ידבר בריש ענגא ודין ידבר בריש ענגא
ומימרא דיי מדבר בין תרויהון ואיכון מהלכין כחדא הוא ליל פסחא
קדם יי נטיר ומזמין לכל ישראל לדריהון:

יונתן בן עוזיאל

ויאמר ואמר יי למשה ואהרן דא היא גזירת פסחא כל בר עממין או
בר ישראל דאיסתלק ולא הדר לא ייכול ביה: וכל עבד וכל
נוכראי דאזדבן לעבד לגברא בר ישראל זבין כספא ותיגזור יתיה
ותטבליניה בכן ייכול ביה:

ירושלמי

תושב דיור תיתב ואגירא תוחבא הגבר ואגירא כד הוה בר
נוכראה לא ייכול ביה: בבית עממין לא ייכול מיניה:
בחבורה חדא יתאכל לא תפקון
מן ביתא מן בשרא בר מחבורתא ולא למשדרא דורונין גבר לחבריה
וגרמא לא תתברון ביה בדיל למיכול מה דבגויה: כל עדת כל
בני ישראל מתערבין דין עם דין גניסא עם גניסא אוחרי למעבד
יתיה:

להוציאם מארץ מצרים: הוא הלילה הזה לה׳ · הוא הלילה שאמר לאברהם בלילה
הזה אני נוקם את בניך: שמורים לכל בני ישראל לדורותם · משומר ובא מן המזיקין
כעכין שאמר ולא יתן המשחית ונומ׳: זאת חקת הפסח · באר בעה עשר בניכן כאמרה מנ
להם פרשה זו: כל בן נכר · שבתנכרו מעשיו לאביו שמשמים · ומלתה אותו אז יאכל בו · מד
מגיד שמילת עבדיו מעכבתו מלאכל בפסח דברי רבי יהושע · רבי אליעזר אומר אין
מילת עבדיו מעכבתו מלאכל בפסח · אב״ מה תל״ אז יאכל בו · העבד: תושב · זה גר מה
תושב: ושכיר · זה הנוי ומה תל״ והלא ערלים הם ובאמר כל ערל לא יאכל בו שא כנון
ערבי מהול ונבעוכי מהול והוא תושב או שכיר: בבית אחד יאכל · בחבורה אחת שלא מו
יעשו הבמכין עליו שתי חבורות ויחלקוהו · אתה אומר בחבורה אחת או איבו אלא בבית
אחד כמשמעו ולמד שאם התחילו והיו אוכלים בחבר וירדו נשמים שלא יכנסו לבית תל״
על הבתים אשר יאכלו אותו בהם מבאן שהאוכל אוכל בשני מקומות: לא תוציא מן
הבית · מן החבורה: ועצם לא תשברו בו · הראוי לאכילה כגון שיש עליו בזית בשר יש
בו משום שבירת עצם אין עליו בזית בשר אין בו משום שבירת עצם: כל עדת ישראל מו
יעשו אותו · למה באור לפי שהוא אומר בפסח מצרים שה לבית אבות שבמבו עליו
לומפחות

מח וכי יגור אתך גר ועשה פסח
ליהוה המול לו כל־זכר ואז יקרב
לעשתו והיה כאזרח הארץ וכל־
ערל לא־יאכל בו: מט תורה
אחת יהיה לאזרח ולגר הגר
בתוככם: נ ויעשו כל־בני ישראל
כאשר צוה יהוה את־משה וארן־
אהרן כן עשו: ס
נא ויהי בעצם היום הזה
הוציא יהוה את־בני ישראל מארץ
מצרים על־צבאתם: פ
ב ויהי ביום שבעי יב
ג ויאמר יהוה אל־משה לאמר:
קדש־לי כל־בכור פטר כל־
רחם בבני ישראל באדם ובבהמה
לי הוא: ד ויאמר משה אל־
העם זכור את־היום הזה אשר
יצאתם ממצרים מבית עבדים כי
בחזק יד הוציא יהוה אתכם מזה
ולא יאכל חמץ: ה היום אתם
יצאים בחדש האביב: ו והיה
כי־יביאך יהוה אל־ארץ הכנעני
והחתי והאמרי והחוי והיבוסי
אשר נשבע לאבתיך לתת לך ארץ
זבת חלב ודבש ועבדת את־
העבדה הזאת בחדש הזה:
ז שבעת ימים תאכל מצת וביום
השביעי חג ליהוה: ח מצות
יאכל את שבעת הימים ולא־יראה
לך חמץ ולא־יראה לך שאר בכל־
גבלך: ס והגדת לבנך ביום
ההוא

ידן מלה יאכל פרל כסר פס

ה׳ פס כלי פסח שביעי יב

לקדש כל בכור:

לא מלה לאכל חמץ כפכח

פתעוב פיתן

כ מלה ונאה ממן כל בכע יתי הפסח כא לספר כיניא מנרים בליל טו:

גיורא ויעבד פיסחא קדם־יי יגזר
ליה כל־דכורא ובכן יקרב ל
למעבדיה וידהי כיציבא דארעא
וכל־ערלא לא־יכול ביה:
אוריתא חדא תהי ליציבא ולגיורא
דאתגייר ביניכון: ועבדו כל־
בני ישראל כמא דפקיד יי ית־משה
וית־אהרן כן עבדו: והוה בכרן
יומא הדין אפיק יי ית־בני ישראל
מארעא דמצרים על־חיליהון:
ומליל יי עם־משה למימר:
אפדיש־קדמי כל־בוכרא פתח כל־
ולדא בבני ישראל באנשא ובבעירא
דילי הוא: ואמר משה לעמא
הוו־דכירין ית־יומא הדין דנפקתון
ממצרים מבית עבדותא ארי
בתקוף יד אפיק יי יתכון מכא ולא
יתאכל חמיע: יומא־חדין אתון
נפקין בירחא דאביבא: ויהי ארי
יעלנך יי לארע כנענאי וחתאי
ואמוראי וחויאי ויבוסאי דקים
לאבהתך למתן לך ארע עבדא
חלב ודבש ותפלח ית־פולחנא
הדין בירחא הדין: שכעא יומין
תיכול פטירא וביומא שביעאה
חגא קדם־יי: פטירא יתאכיל ית
שבעת יומין ולא־יתחזי לך חמיע
ולא־יתחזי לך חמיר בכל־תחומך:
ותחוי לברך ביומא ההוא למימר

יְתֵיהּ: וכי וַאֲרוֹם יִתְגַּיֵּר עִמְּכוֹן גִּיּוֹרָא וְיַעְבֵּיד פִּיסְחָא קֳדָם יְיָ יִגְזוֹר
לֵיהּ כָּל דְּכוּרָא וּבְכֵן יְהֵי כְּשֵׁר לְמֶעְבְּדֵיהּ וְיֵהֵי כְּיַצִּיבָא דְּאַרְעָא וְכָל עָרְלָאי
בַּר יִשְׂרָאֵל לָא יֵיכוֹל בֵּיהּ: תורה אוֹרַיְיתָא חֲדָא תְּהֵי לְכָל מִצְוָתָא
לְיַצִּיבָא וּלְגִיּוֹרָא דִּי מִתְגַּיֵּר בֵּינֵיכוֹן: ויעשו וַעֲבָדוּ כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
הֵיכְמָא דְּפַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה וְיָת אַהֲרֹן הֵיכְדֵּין עֲבָדוּ: וידהי וַהֲוָה
בְּכַרְן יוֹמָא הָדֵין אַפִּיק יְיָ יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם עַל חֵילֵיהוֹן:
וידבר ה׳ וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימַר: קדש אַקְדֵּישׁ קָדְמַי כָּל
בּוּכְרָא דְּכוּדְיָא פָּתַח כָּל וַולְדָא בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֵינָשָׁא וּבְבְעִירָא דִּילִי הוּא:
ויאמר וַאֲמַר מֹשֶׁה לְעַמָּא הַוּוֹן דְּכִירִין יָת יוֹמָא הָדֵין דִּי נְפַקְתּוּן פְּרִיקִין
מִמִּצְרַיִם מִבֵּית שִׁעְבּוּד עַבְדָּיָא אֲרוּם בְּתֻקֹּף גְּבוּרַת יְדָא אַפִּיק יְיָ יָתְכוֹן
מִיכָּא וְלָא יִתְאֲכֵל חֲמִיעַ: היום יוֹמָא דֵּין אַתּוּן נַפְּקִין פְּרִיקִין בְּחַמִּיסַר
בְּנִיסָן הוּא יַרְחָא דְּאַבִּיבָא: והיה וִיהֵי אֲרוּם יְעָלִינָךְ יְיָ אֱלָקָךְ לְאַרַע
כְּנַעֲנָאי וְחִיתָאי וְאֱמוֹרָאי וְחִיוָאי וְיבוּסָאי דְּקַיְּים בְּמֵימְרֵיהּ לְאַבְהָתָךְ
לְמִיתַן לָךְ אַרְעָא עַבְדָא חָלָב וּדְבַשׁ וְתִפְלַח יָת פּוּלְחָנָא הָדָא בְּיַרְחָא
הָדֵין: שבעת שׁוּבְעָא יוֹמִין תֵּיכוֹל פַּטִּירָא וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה חַגָּא
קֳדָם יְיָ: מצות פַּטִּירֵי יִתְאֲכֵיל יָת שׁוּבְעָא יוֹמִין וְלָא יִתְחֲמֵי לָךְ
חֲמִיעַ וְלָא יִתְחֲמֵי לָךְ חֲמִיר בְּכָל תְּחוּמָךְ: והגדת וְתֵתְנִי לְבָרְךָ
בְּיוֹמָא הַהוּא לְמֵימַר מִן בגלל

פשר: וכל ערל לא יאכל בו · להביא את שמתו לאיו מחמת מילה שאיכו מומר לערלות
ואיכו למד מכן ככר לא יאכל בו: תורה אחת ונומר · להשוות גר לאזרח אף לשאר מצות פא
שבתורה: פער רחם · שפתח את הרחם תחלה כמו פוטר מים ראשית מדון · ובן פ
יפטירו בשפה יפתחו שפתים: לי הוא · לענמי קמיתים ע״י שהכיתי בכורי מצרים: זכור ב
את היום הזה · למד שמזכירין יציאת מצרים בכל יום: בחלש האביב · וכי לא הייכו ד
יודעין כאי זה חדש אלא כך אמר להם ראו חסד שגמלכם שמוציא אתכם בחדש שהוא
כשר לצאת לא חמה ולא בכה ולא בשמים · וכן הוא אומר מוציא אסירים בכושרות חדש
שהוא כשר לצאת: אל ארץ הכנעני ובו · ואף על פי שלא מכה אלא חמשה עממין כל ס
שבעמנויים במשמע שכולן בכלל כנעני הם ואחת ממשפחות כנען היתה שלא בקרא
לה שם אלא כנעני: כשבע לאבותיך · באברהם הוא אומר ביום ההוא כרת ה׳ את
אברם ובומר · וביצחק הוא אומר גור בארץ הזאת · וביעקב הוא אומר הארץ אשר אתה
שוכב עליה ובומר · זבת חלב ודבש · חלב זב מן העזים והדבש זב מן התמרים ומן
התאכים: את העבודה הזאת · של פסח והלא כבר כאמר למעלה והיה כי תבאו אל
הארץ ובו · ולמה חזר ושכאה בשביל דבר שבתחדש בה · בפרשה ראשוכה כאמר והיה כי
יאמרו אליכם בניכם מה העבודה הזאת לכם בבן רשע הכתוב מדבר שהוציא עצמו מן
הכלל · וכאן והגדת לבכך בבן שאיכו יודע לשאול · והכתוב מלמדך שתפתח לו אתה

הַהוּא לֵאמֹר בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יְהוָה
לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם: ט וְהָיָה
לְךָ לְאוֹת עַל־יָדֶךָ וּלְזִכָּרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ
לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת יְהוָה בְּפִיךָ כִּי
בְיָד חֲזָקָה הוֹצִאֲךָ יְהוָה מִמִּצְרָיִם:
י וְשָׁמַרְתָּ אֶת־הַחֻקָּה הַזֹּאת
לְמוֹעֲדָהּ מִיָּמִים יָמִימָה:
פ יא וְהָיָה כִּי־יְבִאֲךָ
יְהוָה אֶל־אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע
לְךָ וְלַאֲבֹתֶיךָ וּנְתָנָהּ לָךְ:
יב וְהַעֲבַרְתָּ כָּל־פֶּטֶר רָחֶם
לַיהוָה וְכָל־פֶּטֶר שֶׁגֶר בְּהֵמָה אֲשֶׁר
יִהְיֶה לְךָ הַזְּכָרִים לַיהוָה:
יג וְכָל־פֶּטֶר חֲמוֹר תִּפְדֶּה בְשֶׂה
וְאִם־לֹא תִפְדֶּה וְעָרַפְתּוֹ וְכֹל בְּכוֹר
אָדָם בְּבָנֶיךָ תִּפְדֶּה: יד וְהָיָה
כִּי־יִשְׁאָלְךָ בִנְךָ מָחָר לֵאמֹר מַה־זֹּאת
וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ
יְהוָה מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:
טו וַיְהִי כִּי־הִקְשָׁה פַרְעֹה
לְשַׁלְּחֵנוּ וַיַּהֲרֹג יְהוָה כָּל־בְּכוֹר
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכוֹר אָדָם וְעַד־
בְּכוֹר בְּהֵמָה עַל־כֵּן אֲנִי זֹבֵחַ לַיהוָה
כָּל־פֶּטֶר רֶחֶם הַזְּכָרִים וְכָל־בְּכוֹר

בדיל הָא עָבַד יְיָ לִי בְּמִפְּקִי
מִמִּצְרָיִם: וִיהֵי לָךְ לְאָת עַל־יְדָךְ
וּלְדַכְרָנָא בֵּין עֵינָךְ בְּדִיל דְּתֵהֵי
אוֹרַיְתָא דַיְיָ בְּפוּמָךְ אֲרֵי בְּיַד תַּקִּיפָא
אַפְּקָךְ יְיָ מִמִּצְרָיִם: וְתִיטַר יָת־
קְיָימָא הָדֵין בְּזִימְנֵיהּ מִזִּמַּן לְזִמַּן:
וִיהֵי אֲרֵי־יַעֲלִנָךְ יְיָ לְאַרְעָא כְּנַעֲנָאי
כְּמָא דִי־קַיְּמִים לָךְ וְלַאֲבָהָתָךְ
וְיִתְּנִנַּהּ לָךְ: וְתַעֲבַר כָּל־פַּתַח
וַלְדָא קָדָם־יְיָ וְכָל־פַּתַח וַלְדָא בְּעִירָא
דִּיהוֹן לָךְ דִּיכְרִין תַּקְדִּישׁ קָדָם־יְיָ:
וְכָל־פַּתַח בּוּכְרָא דְּחַמְרָא תִּפְרוֹק
בְּאִימְרָא וְאִם־לָא תִּפְרוֹק וְתִנְקְפֵיהּ
וְכָל־בּוּכְרָא דְּאֱנָשָׁא בִּבְנָךְ תִּפְרוֹק:
וִיהֵי אֲרֵי־יִשְׁאָלְנָךְ בְּרָךְ מָחָר לְמֵימַר
מָא־דָא וְתֵימַר לֵיהּ בְּתֻקְפָא יְדָא
אַפְּקָנָא יְיָ מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עַבְדּוּתָא:
וַהֲוָה כַּד אַקְשֵׁי פַרְעֹה לְשַׁלְּחוּתָנָא
וּקְטַל יְיָ כָּל־בּוּכְרָא בְּאַרְעָא
דְּמִצְרַיִם מִבּוּכְרָא דְּאֱנָשָׁא וְעַד־
בּוּכְרָא דְּבְעִירָא עַל־כֵּן אֲנָא דָּבַח
קָדָם־יְיָ כָּל־פַּתַח וַלְדָא דְּכָרְיָא וְכָל־
בּוּכְרָא
בְּנֵי

כונאך חסר אד ס מכס עשירי׳ כזניאס וכתבה לך: למוערה מלה ,ו כו׳ ימים בשבוע חייב בתפילין: יכאך ק׳

וכתבה נ׳תנין על הכא לומר אם תשמור ה׳ פוחסי תורה יתכבה לך:

כב כנ לפרות פטר חמור: ולערוף אותו אם לא רצה לפרותו:

כדכרי אגדה המושכין את הלב: בעבור זה. בעבור שאקיים מצותיו כגון פסח מצה ומרור הללו: עשה ה׳ לי. רמז תשובה לבן רשע לומר עשה ה׳ לי ולא לך שאלו היית שם לא היית כדאי לינאל: והיה לך לאות. יציאת מצרים תהיה לך לאות על ידך ולטוטפות בין עיניך שתכתוב פרשיות הללו ותקשרם בראש ובזרוע: על ידך שמאל לפיכך ידכה מלא בפרשה שכייה לדרוש בה שהיא כהה: מימים ימימה. משכה לשכה: כשבע לך. והיכן נשבע לך והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי ונומ׳: וכתבה לך. תהא בעיניך כאלו כתבה לך בו ביום ואל תהי בעיניך כירושת אבות: והעברת. אין והעברת אלא לשון הפרשה. וכן הוא אומר והעברתם את בחלתו לבתו: פגר בהמה. בפל שנגרתו אמו ושלחתו בלא עתו ולמדך הכתוב שהוא קדוש בבכורה לפטור את הבא

אחריו

בְּגִלַּל מִצְוָתָא דָא עֲבַד מֵימְרָא דַיְיָ לִינִיסִין וּפְרִישַׁן בְּמִפְקִי מִמְצְרַיִם:
והיה וִיהֵי לָךְ נִיסָא הָדֵין חַקִּיק וּמְפָרַשׁ עַל תְּפִילַת יְדָא בְּגוּבְהָא
דְשִׁמְאלָךְ וּלְדוּכְרָן חַקִּיק וּמְפָרַשׁ עַל תְּפִילַת רֵישָׁא קְבִיעָא כָּל קְבֵיל עֵינָךְ
בְּגוּבְהָא לְרֵישָׁךְ מִן בְּגִלַּל דְּתֵיהֲוֵי אוֹרַיְיתָא דַיְיָ בְּפוּמָךְ אֲרוּם בְּחֵיל יְדָא
תַּקִּיפְתָּא הַנְפָּקָךְ יְיָ מִמִּצְרַיִם:

ירושלמי

ושמרת וְתִינְטוֹר יָת קְיָימָא הָדָא
דְתִפְּלִי לְזִימְנָא דְחָזֵי לָהּ בְּיוֹמֵי מִן אִילֵּין יוֹמִין לְאִילֵּין יַרְחִין:
עוֹבְדָא וְלָא בְּשַׁבָּיָא וּבְמֵ עַדָּיָא
וּבִיטָמָא וְלָא בְּלֵילְיָא: והיה וִיהֵי אֲרוּם יְעֵילִינָךְ יְיָ לְאַרְעָא דְכְנַעֲנָאי
הֵיכְמָא דְקַיֵּים לָךְ וּלְאַבָהָתָךְ וְיִתְנִינַהּ לָךְ: והעברת וְתַפְרֵישׁ כָּל פֶּתַח
וולדא קָדָם יְיָ וְכָל פֶּתַח וַוְלָדָא בְּעִירָא דְמִשְׁגְּרָא אִמֵּיהּ דִּיהוֹן לָךְ דְּכָרִין
תַּקְדִּישׁ קָרָם יְיָ: וכל פטר וְכָל פֶּתַח וַוְלָדָא דְחַמְרָא

ירושלמי

תִּיפְרוֹק בְּאִימְרָא וְאִין לָא תִּפְרוֹק
וְתִנְקוֹף יָתֵיהּ וְכָל בּוּכְרָא דְאֵינָשָׁא וְתִקְטְלוּן יָתֵיהּ:
בְּכַרְךָ תִּפְרוֹק וְלָא בְּעַבְדָּךְ תִּפְרוֹק
בְּכַסְפָּא: והיה וִיהֵי אֲרוּם יְשַׁיְלִינָךְ בְּרָךְ מְחַר לְמֵימַר מַה דָּא
מִצְוָתָא דְ בּוּכְרַיָּיא וְתֵימַר לֵיהּ בְּתֻקְפָּא גְבוּרַת יְדָא אַפְּקָנָא יְיָ מִמִּצְרַיִם
פְּרִיקִין מִבֵּית שִׁעְבּוּד עַבְדַיָּא: ויהי וַהֲוָה כַּד אַקְשֵׁי מֵימְרָא דַיְיָ יָת
לִבָּא דְפַרְעֹה לְמִפְטַרְנָא וְקַטֵּל יְיָ כָּל בּוּכְרָא בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם מִן בּוּכְרָא
דְאֵינָשָׁא וְעַד בּוּכְרָא דְבְעִירָא בְּגִין כֵּן אֲנָא דָבַח קָדָם יְיָ כָּל פֶּתַח וַוְלָדָא
דוכרייא

לאחריו ואף שאינו כפל קרוי שנר כמו שנר אלפיך · אבל זה לא בא אלא ללמד על הכפל
שהרי כבר כתב כל פטר רחם · ואת אף בכור בהמה טמאה בשמע בא ופרש במקום
אחר בנקרך ובנאנך · לשון אחר יש לפרש והעברת כל פטר רחם בבכור אדם הכתוב
מדבר: פטר חמור · ולא פטר שאר בהמה טמא ונזרת הכתוב היא לפי שכמשלו בכורי יג
מצרים לחמורים · ועוד שמייעו את ישראל ביציאתן ממצרים טעונים מכסף ומזהב של
מצרים: תפדה בשה · כותן שה לכהן ופטר חמור מותר בהנאה והשה חולין ביד כהן:
וערפתו · עורפו בקופין מאחוריו והורגו · הוא הפסיד ממונו של כהן לפיכך יפסד
ממונו: וכל בכור אדם תפדה · חמש סלעים פדיונו קבוע במקום אחר: כי ישאלך בכך יד
מחר · יש מחר שהוא עכשו ויש מחר שהוא לאחר זמן כגון זה וכגון כי יאמרו בניכם מחר
לבניכם דבני גד ובני ראובן: מה זאת · זה תכוף טעם שאינו יודע להעמיק שאלתו
ומותם ושואל מה זאת ובמקום אחר הוא אומר מה העדות והחקים והמשפטים ונומר
הרי זאת שאלת בן חכם · דברה תורה בנגד ארבעה בנים רשע ושאינו מבין לשאול

בני אפרה: יי והיה לאות על־ידכה ולטוטפת בין עיניך כי בחזק יד הוציאנו יהוה ממצרים: קה׳ ימכה׳ סימן:

בוכרא דבני אפרוק: ויהי לאת על־ידך ולתפילין בין עינך ארום בתקוף יד אפקנא יי ממצרים:

ס׳ תנין על ידכה ולטוטפת פרשה פנגד ה׳ פרקי׳ער כפ׳ ס׳ דניפין כו תפילין:

ס ס ס ס ס

"ויהי בשלח פרעה את העם ולא־נחם אלהים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא כי־אמר אלהים פן־ינחם העם ברארתם מלחמה ושבו מצרימה: יי ויסב אלהים את־העם דרך המדבר ים־סוף וחמשים עלו בני־ישראל מארץ מצרים: יט ויקח משה את־עצמות יוסף עמו כי השבע השביע את־בני ישראל לאמר פקד יפקד אלהים אתכם והעליתם את־עצמתי מזה אתכם: כ ויסעו מסכות ויחנו באתם בקצה המדבר: כא ויהוה הלך

ג׳ ל׳ מסר ו׳ מנה׳ ו׳ כ׳ ך׳:

ל׳ מפ׳ נליסנא

ל׳ ומאר לאמר בקנס׳

לפניהם

ויהוה כד־שלח פרעה ית־עמא ולא־דברינון יי אורח ארע פלשתאי ארי קריבא הוא ארי אמר יי דילמא־יזועון עמא במחזיהון קרבא ויתובון למצרים: ואסחר יי ית־עמא אורח מדברא לימא־דסוף ומזרזין סליקו בני־ישראל מארעא דמצרים: ואסיק משה ית־גרמי יוסף עמיה ארי אומאה אומי ית־בני ישראל למימר מדכר ידכר יי ית־כון ותסקון ית־גרמי מכא עמכון: ונטלו מסכות ושרו באתם בסטר מדבר: ויי

מדבר

יז והשולל דרך מתומה והשולל דרך חכמה: ולטוטפת׳ תפילין ועל שם שהם ארבעה כתים קרויין טוטפת טט בכתבי שתים פת באפריקי שתי׳ ומכאן חברו עם הטף ל דרו׳ ל תעיפו לשון דבור כמו ולזכרון שהרוא׳ אותם קשורים בין העינים׳ יזכור הכם וידבר בא

חסלת בא אל פרעה

יז ויהי בשלח פרעה: ולא נחם׳ נהגם כמו לך נחה את העם׳ בהתהלכך תנחנו אותך: כי קרוב הוא׳ ובות לשוב באותו הדרך למצרים ומדרשי אגדה יש הרבה: בראותם מלחמה׳ כנון מלחמת וירד העמלקי והכנעני וגו׳ אם הלכו דרך יצר היו חוזרים מה אם בשהקיפם דרך מעוקם אמרו נתנה ראש ונשובה מצרימה אם הוליכם בפשוטה עאלכו: פן יכחם׳ יחשבו מחשבה על שיגלו ויתנו לב לשוב: ויסב׳ הסיבם מן הדרך הפשוטה לדרך העקומה: ים סוף׳ כמו לים סוף וסוף הוא לשון אגם גדלים בו קנים׳ וכן ותשם בסוף קבה וסוף קמלו: וחמושים׳ אין חמושים אלא מזוינים:

רוכדייא וכל כוכרא דברייי אפרוק בכספא : והיה ויהי לאת חקיק
ומפרש על יד שמאלך ולתפילין בין ריסי עינך ארום בתקוף גבורת ידא
הנפקנא יי ממצרים :

ס ס ס

ויהי בשלח

ויהוה כד פטר פרעה ית עמא ולא דברינון יי אורח
ארע פלישתאי ארום קריב הוא ארום אמר יי דלמא יתהון
עמא במיחמיהון אחוהון דמיתן בקרבא מאתן אלפין גוברין בני חילא
משבטא דאפרים מאחדין ביתריסין ודומחין ומאני זייינין ונחתו לגת
למיבוז גיתי פלישתאי ובגין דעברו על גזירת מימרא דיי ונפקו ממצרים
תלתין שנין קדם קיצא איתמסרו בידא דפלישתאי וקטלונון הינון הוו
גרמיא יבישיא דאחי יתהון מימרא דיי על ידא דיחזקאל נביא בבקעת
דורא ואין יחמון כדין ידחלון
ויתובון למצרים : ויסב ואחד
יי ית עמא אורח מדברא דימא
דסוף וכל חד עם חמשא טפלין
סליקו בני ישראל מארעא דמצרים:
ויקח ואסיק משה ית ארונא
דגרמי יוסף בגויה מן נילוס דהוה
מדבר עמיה ארום אומאה אומי ית
בני ישראל למימר מידכר ידכר יי
יתכון ותסקון ית גרמיי מיכא
עמכון : ויסעו ונטלו מסכות
אתר דאתחפיו בעני יקרא ושרו
באיתם דבסטר מדברא : וה׳

ירושלמי

ודבר מימרא דיי ית עמא אורח
מדברא ימא דסוף מזיינין בעובדא
טבא סליקו בני ישראל פרקין
מארעא דמצדים :

ירושלמי

ארום משבע אשבע ית בני ישראל
למימר מידכר ידכר יי יתכון ב
במימריה ובדחמי טביא :

ירושלמי

דאתי בסייפי מדברא :

הולך

מזוייכים · וכן הוא אומר ואתם תעברו חמושים · וכן תרגמו אונקלוס מזרזין כמו ויקח
חמיכיו גזרין · דבר אחר חמושים מחומשים אחד מחמשה יצאו וארבעה חלקים מתו
בשלשת ימי אפלה : השבע השביע · השביעם שישביעו לבניהם · ולמה לא השביע בני
שישאוהו לארץ כנען מיד כמו שהשביע יעקב · אמר יוסף אני שליח הייתי במצרים והיה
בפיק בידי לעשות אבל בני לא יכיחוס מצרים לעשות לכך השביעם לבשיגאלו ויבאו
משם שישאוהו : והעליתם את עצמותי מזה אתכם · לאחיו השביע כן למדנו שאף עצמות
כל השבטים העלו עמהם שנאמר אתכם : וישעו מסכות · ביום השני שהרי בראשון נאו

מרעמסס

לפניהם יומם בעמוד ענן לנחתם
הדרך ולילה בעמוד אש להאיר
להם ללכת יומם ולילה:
לא ימיש עמוד הענן יומם
ועמוד האש לילה לפני העם:
יד
פ וידבר יהוה
אל־משה לאמר: דבר אל־
בני ישראל וישבו ויחנו לפני פי
החירת בין מגדל ובין הים לפני
בעל צפן נכחו תחנו על־הים:
ואמר פרעה לבני ישראל
נבכים הם בארץ סגר עליהם
המדבר: וחזקתי את־לב־
פרעה ורדף אחריהם ואכבדה
בפרעה ובכל־חילו וידעו מצרים
כי אני יהוה ויעשו־כן: ויגד
למלך מצרים כי ברח העם ויהפך
לבב
פרעה ועבדיו אל־העם ויאמרו מה־זאת עשינו כי־שלחנו את־ישראל מעבדנו:
ויאסר את־רכבו ואת־עמו לקח עמו:
ויקח שש־מאות רכב בחר ושלשים אלף רכב מצרים ושלשים עליו:
ויחזק יהוה את־לב פרעה מלך מצרים וירדף אחרי בני ישראל ובני ישראל יצאים ביד רמה:
וירדפו מצרים אחריהם כל־סוס רכב פרעה ופרשיו וחילו וישיגם חנים על־הים:
ופרעה הקריב וישאו בני־ישראל את־עיניהם והנה מצרים נסע אחריהם וייראו מאד ויצעקו בני־ישראל אל־יהוה:
ויאמרו אל־משה המבלתי יש־קברים במצרים לקחתנו למת במדבר מדוע זה עשית לנו להוציאנו ממצרים:
הלא־זה הדבר אשר דברנו אליך במצרים לאמר חדל ממנו ונעבדה את־מצרים כי־טוב לנו עבד את־מצרים מאשר נמות במדבר:
ויאמר משה אל־העם אל־תיראו התיצבו וראו את־ישועת יהוה אשר יעשה לכם היום כי אשר־ראיתם את־מצרים היום לא־תוסיפו לראתם עוד עד־עולם:
יהוה ילחם לכם ואתם תחרשון:
ויאמר יהוה אל־משה מה תצעק אלי דבר אל־בני ישראל ויסעו:
ואתה הרם את־מטך ונטה את־ידך על־הים וקרעהו ויבאו בני־ישראל בתוך הים ביבשה:
ואני הנני מחזק את־לבי מצרים ויבאו אחריהם ואכבדה בפרעה ובכל־חילו ברכבו ובפרשיו:
וידעו מצרים כי אני יהוה בהכבדי בפרעה כבודי ברכבו ובפרשיו:
ויסע מלאך האלהים ההלך לפני מחנה ישראל ויסע מאחריהם ויסע עמוד הענן מפניהם ויעמד מאחריהם:
ויבא בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל והיהי הענן והחשך ויאר את־הלילה ולא־קרב זה אל־זה כל־הלילה:
ויט משה את־ידו על־הים ויולך יהוה את־הים ברוח קדים עזה כל־הלילה וישם את־הים לחרבה ויבקעו המים:
ובני ישראל באו בתוך הים ביבשה והמים להם חומה מימינם ומשמאלם:
וירדפו מצרים ויבאו אחריהם כל־סוס פרעה רכבו ופרשיו אל־תוך הים:
ויהי באשמרת הבקר ויהי יהוה בעמוד אש וענן אל־מחנה מצרים ויהם את־מחנה מצרים:
ויסר את־אפן מרכבתיו ויהי נהגם בכבדת ויאמר מצרים אנוסה מפני ישראל כי יהוה נלחם להם במצרים:
ויאמר יהוה אל־משה נטה את־ידך על־הים ויבאו המים על־מצרים על־רכבו ועל־פרשיו:
ויט משה את־ידו על־הים ויפן הים לפנות בקר ומצרים נסים לקראתו וינער יהוה את־מצרים בתוך הים:
ויבאו המים וכסו את־הרכב ואת־הפרשים לכל חיל פרעה הבאים אחריהם בים לא־נשאר בהם עד־אחד:
ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים והמים להם חומה מימינם ומשמאלם:
ויושע יהוה ביום ההוא את־ישראל מיד מצרים וירא ישראל את־מצרים מת על־שפת הים:
וירא ישראל את־היד הגדלה אשר עשה יהוה במצרים ויראו העם את־יהוה ויאמינו ביהוה ובמשה עבדו:

מדבר קדמיהון בימא בעמודא
דענא לדברותהון באורחא
ובליליא בעמודא דאשתא
לאנהרא להון למיזל בימא
ובליליא: לא עדי עמודא
דענא בימא ועמודא דאשתא
בליליא קדם עמא: ומליל יי
עם־משה למימר: מליל עם־בני
ישראל ויתובון וישרון קדם פום
חירתא בין מגדול ובין ימא קדם
בעיל צפון לקבליה תשרון על־
ימא: וימר פרעה על־בני ישראל
מערבלין אינון בארעא אחד
על הון מדברא: ואתקף ית־
לבא־דפרעה וירדוף בתריהון
ואתיקר בפרעה ובכל־משריתיה
וידעון מצראי ארי אנא יי ועבדו
כן: ואיתחוה למלכא דמצרים
ארי אזל עמא ואתהפיך לבא דפרעה
ועבדוהי לעמא ואמרין מה דנן עבדנא דשלחנא ית־ישראל מן־פלחנא:
ואסר ית־רתכה ית־עמה דבר עמה:
ונסיב שת מאה רתכין בחירין וכל רתכי מצרים ותלתין אלפין רתכין:
ותקיף יי ית־לבא־דפרעה מלכא דמצרים ורדף בתר בני ישראל ובני ישראל נפקין בידא רמה:
ורדפו מצראי בתרהון כל־סוס רתכי פרעה ופרשוהי וחילוהי ומשיגין יתהון חנין על־ימא:
ופרעה קריב ונטלו בני־ישראל ית־עינהון והא מצרים נטלין בתרהון ודחלו לחדא בני־ישראל לקדם יי:
ואמרו לקדם משה המן־לית־קברין במצרים דנסבתנא למות במדברא מה דנן עבדת לן דאפקתנא ממצרים:
הלא־דין פתגמא דמלילנא עמך במצרים למימר שבוק לן ונפלח ית־מצרים ארי־טב לן פלחנא ית־מצרים מן־דנמות במדברא:
ואמר משה לעמא לא תדחלון אתיצבון וחזון ית־פרקן דיי דיעבד לכון יומא דין ארי־דחזיתון ית־מצרים יומא דין לא־תוספון למחזי יתהון עד־עלם:
יי יתגרי לכון ואנתון תשתיקון:
ואמר יי למשה מה־דא מצלי קדמי מליל עם־בני ישראל ויטלון:
ואנת אסי ית־מטך ופרוס ית־ידך על־ימא ופלגיניה ויעלון בני־ישראל בגו־ימא ביבשתא:
ואנא הא־אנא מתקף ית־לבא־דמצרים ויעלון בתרהון ואתיקר בפרעה ובכל־חילוהי ברתכוהי ובפרשוהי:
וידעון מצראי ארי אנא יי בדאתיקר בפרעה יקרי ברתכוהי ובפרשוהי:
ונטל מלאכא דאלהים דהוה אזל קדם משרית ישראל ואזל מן־בתרהון ונטל עמודא דענא מן־קדמיהון ואתעתד מן־בתרהון:
ואתא בין משרית מצרים ובין משרית ישראל והוה הענא והחשך ונהיר ית־ליליא ולא־קרב דין לדין כל־ליליא:
ואושיט משה ית־ידוהי על־ימא ואולך יי ית־ימא ברוח קדים תקיפא כל־ליליא ושוי ית־ימא ליבשתא ואתבקעו מיא:
ועלו בני־ישראל בגו־ימא ביבשתא ומיא להון חומתא מן־ימינהון ומן־שמאלהון:
ורדפו מצראי ועלו בתרהון כל־סוס פרעה רתכוהי ופרשוהי לגו־ימא:
והוה בפלגות אשמורתא דצפרא ואסתכל יי בחילא דמצרים מן־עמודא דאשתא ודענא ואבהיל ית־חילא דמצרים:
ואעיל ית־אופנא דרתכוהי ואנהגינון בכבדותא ואמרו מצראי נערקינא מן־קדם ישראל ארי־יי מתגרי לון במצרים:
ואמר יי למשה אושיט ית־ידך על־ימא ויתובון מיא על־מצראי על־רתכוהי ועל־פרשוהי:
ואושיט משה ית־ידוהי על־ימא ואתיב ימא לתקפיה לפלגות צפרא ומצראי נסין לקדמותה ונער יי ית־מצראי בגו־ימא:
ואתבו מיא וכסו ית־רתכא וית־פרשא לכל חילא דפרעה דעלו בתרהון בימא לא־אשתאר בהון אפילו חד:
ובני־ישראל אזלו יבשתא בגו־ימא ומיא להון חומתא מן־ימינהון ומן־שמאלהון:
ופרק יי ביומא ההוא ית־ישראל מן־ידא דמצרים וחזו ישראל ית־מצרים מתין על־שפת ימא:
וחזו ישראל ית־עובדא רבתא דעבד יי במצרים ודחלו עמא קדם יי והימינו בדיי ובמשה עבדוהי:

מרעיכם לסוכות: לכחותם הדרך. כקוד פתח שהוא כמו להכחותם לראותכם הדרך
אשר תלכו בה שהוא כמו להראותכם. אף כאן להכחותם על ידי שליח. ומי הוא השליח
עמוד הענן. והקב"ה בכבודו מוליכו לפניה. ומכל מקום את עמוד הענן הכין להכחותם
על ידו שהרי ע"י עמוד הענן הם הולכים. עמוד הענן איכו לאורה אלא להורות הדרך:
לא ימיש. הקב"ה את עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה. מגיד שעמוד הענן משליש
לעמוד האש ועמוד האש משליש לעמוד הענן. שעד שלא ישקע זה עולה זה: ושובו.
לאחוריהם לגד מצרים היו מקדבין כל יום השלישי כדי להטעות את פרעה שיאמר תועים
הם בדרך כמו שיאמר ואמר פרעה לבני ישראל ונומר: ויחנו לפני פי החירות. הוא
פיתום ועכשו כקרלת פי החירות על שם שכעשו שם בני חורין והם שני כלעים גבוהים
זקופים והגיא שביניהם קרוי פי הסלעים: לפני בעל צפון. הוא כשאר מכל שהי מצרים
כדי להטעותן שיאמרו קשה ירחתן ועליו פירש איוב משגיח לגוי ויאבדם: ואמר פרעה.
כשישמע שהם שבים לאחוריהם: לבני ישראל. על בני ישראל. וכן ה' ילחם לכם
עליכם. אמרי לי אחי הוא אמרי עלי: נבוכים הם. כלואים ומשוקעים ובלעז שיר"ל כמו
מעבי יש עתק הבכא מבכי כהרות. כבוכי הם כלואים הם במדבר שאיכן יודעי לבא ממכו
ולאיכן ילכו: ואכבדה בפרעה. כשאקב"ה מתכבד ברשעים שמו מתגדל ומתכבד

הולך ואיקר שכינתא דיי מידבר קדמיהון ביממא בעמודא דענגא
לדברותהון באורחא וכליליא הדר עמודא דענגא מבתריהון לאיחשך
לדרדפין מן בתריהון ועמודא
דאישתא לאנהרא קדמיהון למיזל
ביממא וכליליא: לא לא עדי
עמודא דענגא ביממא ועמודא
דאישתא בליליא למידברא קדם עמא:
למימר: דבר מליל עם בני
ישראל ויתובון לאחוריהון וישרון
קדם פומי חירתא מובעתא
דאתברייו בגווני בני נשא דכל
ונוקבא ועיינין פתיחן להון הוא
אתרא דטבים דביני מגדול ובינו ימא קדם טעות צפון דמשתיר מכל
טעון דמצרים בגין דיימרון מצראי בחיר הוא בעל צפון מכל טעותא
דאשתיר ולא לקא ויירתון למסגוד ליה וישכחון יתכון דאתון שרן
לקבליה על גיף ימא: ויאמר
ויימר פרעה לרתן ולאבירם בני
ישראל דמשתיירין במצרים
מיטרפין הינון עמא בית ישראל
בארעא טרד עליהון טעות צפון
נגחוי דמדברא: וחזקתי
ואיתקף ית יצרא דלבא דפרעה וירדוף בתריהון ואתיקר בפרעה ובכל
משרייתיה וינדעון מצראי ארום
אנא הוא יי ועבדו הכדין: ויגד
ותנון אוקטריא דאזלו עם ישראל
ארום עריק עמא ואיתהפיך לבא דפרעה

ירושלמי

למיהוון מהלכין בימא וכליליא:
לא הוה פסק:

ירושלמי

וידבר ומליל יי עם משה
ויחזרון וישרון קדם פונדקי חירתא
בין מגדול ובין ימא קדם טעות
צפון כלקובלה תישרון:

ירושלמי

ואמר פרעה על עסק עמא בני
ישראל טעיין אינון במדברא טרד
עליהון טעותא הפעור נגדוי
במדברא:

ירושלמי

ואחגי למלבא:

וכן הוא אומר וכשפטתי אתו ונומר ואחר כך והתגדלתי והתקדשתי וכודעתי ונומר
ואומר שמה שבר רשפי קשת ואחל כך כולע ביהודה שקים ואומר כולע ה׳ משפט עשה:
בפרעה ובכל חילו. הוא התחיל בעבירה וממכו התחיל הפורעכות: ויעשו כן. להגיד
שבאן שמעו לקול משה ולא אמרו היאך כתקרב אל רודפכו אבו נריכים לברוח שלא אמרו
אין לכו אלא לברי בן עמרם: וינד למלך מצרים. איקטורין שלא עמהם וכיון שהגיד
לשלשת ימים שקבעו לילך ולשוב ורצו שאינן חוזרין למצרים באו והגידו לפרעה ביום
הרביעי. וכחמישי ובששי רדפו אחריהם. ליל שביעי ירדו לים. בשחרית אמרו שירה

לֵב פַּרְעֹה וְעַבְדָיו אֶל־הָעָם
וַיֹּאמְרוּ מַה־זֹּאת עָשִׂינוּ כִּי־שִׁלַּחְנוּ
אֶת־יִשְׂרָאֵל מֵעָבְדֵנוּ׃ ו וַיֶּאְסֹר
אֶת־רִכְבּוֹ וְאֶת־עַמּוֹ לָקַח עִמּוֹ׃
ז וַיִּקַּח שֵׁשׁ־מֵאוֹת רֶכֶב בָּחוּר
וְכֹל רֶכֶב מִצְרָיִם וְשָׁלִשִׁם עַל־כֻּלּוֹ׃
ח וַיְחַזֵּק יְהוָה אֶת־לֵב פַּרְעֹה
מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיִּרְדֹּף אַחֲרֵי בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יֹצְאִים בְּיָד
רָמָה׃ ט וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם אַחֲרֵיהֶם
וַיַּשִּׂיגוּ אוֹתָם חֹנִים עַל־הַיָּם כָּל־סוּס
רֶכֶב פַּרְעֹה וּפָרָשָׁיו וְחֵילוֹ עַל־פִּי
הַחִירֹת לִפְנֵי בַעַל צְפֹן׃ י וּפַרְעֹה
הִקְרִיב וַיִּשְׂאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־
עֵינֵיהֶם וְהִנֵּה מִצְרַיִם נֹסֵעַ אַחֲרֵיהֶם
וַיִּרְאוּ מְאֹד וַיִּצְעֲקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל
אֶל־יְהוָה׃ יא וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה
הֲמִבְּלִי אֵין־קְבָרִים בְּמִצְרַיִם לְקַחְתָּנוּ
לָמוּת בַּמִּדְבָּר מַה־זֹּאת עָשִׂיתָ לָּנוּ
לְהוֹצִיאֲנוּ מִמִּצְרָיִם׃ יב הֲלֹא־זֶה
הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֵלֶיךָ בְּמִצְרַיִם

לאמר

ל וחפל

ל חפ דסגר

שני

מ׳מלה כתור׳ שני

כ׳ספר זכרון

זה שונא של מצרים ולכך אמרו עזי וזמרת יה עשר כנגד של מצרים׃

דְּפַרְעֹה וְעַבְדּוֹהִי לְעַמָּא וְאָמְרוּ
מַה־דָּא עֲבַדְנָא אֲרֵי־שַׁלְחָנָא יַת־
יִשְׂרָאֵל מִלְּמִפְלַחְנָא׃ וְטַקִּיס יַת־
רְתִיכֵיהּ וְיַת־עַמֵּיהּ דְּבַר עִמֵּיהּ׃
וּדְבַר שִׁית־מְאָה רְתִיכִין בְּחִירָן וְכֹל
רְתִיכֵי מִצְרַיִם וְגֻבְרִין מְמַנָּן עַל־
כּוּלְּהוֹן׃ וְתַקִּיף יְיָ יַת לִבָּא דְּפַרְעֹה
מַלְכָּא דְּמִצְרַיִם וּרְדַף בָּתַר בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נְפָקִין בְּרִישׁ
גְּלֵי׃ וּרְדָפוּ מִצְרָאֵי בָּתְרֵיהוֹן
וְאַדְבִּיקוּ יַתְהוֹן בַּד־שַׁרְוָן עַל־יַמָּא
כָּל־סוּסְוָתָא דְּרְתִיכֵי פַרְעֹה וּפָרְשׁוֹהִי
וּמַשְׁרִיתֵיהּ עַל־פּוּם חִירָתָא דְּקָדָם
בְּעֵיל־צְפוֹן׃ וּפַרְעֹה קְרִיב וּזְקַפוּ
בְנֵי־יִשְׂרָאֵל יַת־עֵינֵיהוֹן וְהָא
מִצְרָאֵי נָטְלִין בָּתְרֵיהוֹן וּדְחִילוּ
לַחְדָּא וּזְעִיקוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל קֳדָם יְיָ׃
וַאֲמַרוּ לְמֹשֶׁה הֲמִדְּלֵית קְבָרִין
בְּמִצְרַיִם דְּבַרְתָּנָא לְמֵמַת בְּמַדְבְּרָא
מַה־דָּא עֲבַדְתָּא לָנָא לְאַפָּקוּתָנָא
מִמִּצְרַיִם׃ הֲלָא־דֵין פִּתְגָמָא
דְּמַלֵּלְנָא עִמָּךְ בְּמִצְרַיִם לְמֵימַר

שבוק

והוא יום שביעי של פסח׃ לכך אנו קורין השירה ביום השביעי׃ ויהפך׃ כהפך ממש שהיה שהרי אמר להם קומו נאו מתוך עמי׃ וכהפך לב עבדיו שהרי לשעבר היו אומרים לו עד מתי יהיה זה לנו למוקש ועכשיו כהפכו לרדוף אחריהם בשביל יומונם שהשאילום מעבדנו׃ מעבוד אותנו׃ ויאסור את רכבו׃ הוא בעצמו׃ ואת עמו לקח עמו׃ משכם בדברים׃ לקינו וכטלו ממונכם ומלאכתם׃ בואו עמי ואני לא אתנהג כשאר מלכים׃ דרך שאר מלכי׃ עבדיו קודמין לו במלחמה ואני אקדום לפניכם שבא׃ ופרעה הקריב׃ עצמו ומהר לפני חילותיו׃ דרך מלכים ליטול ביזה בראש כמו שיבחר אני אשוה עמכם בחלק שנאמר אחלק שלל׃ בחור׃ נבחרים בחור לשון יחיד כל רכב ורכב שבמכין זה היה בחור וכל רכב מצרים׃ ועמהם כל שאר הרכב׃ ומהיכן היו הבהמות הללו אם תאמר משל מצרים הרי נאמר וימת כל מקנה מצרים׃ ואם משל ישראל הללו נאמר וגם מקנכם ילך

עמנו׃

דְּפַרְעֹה וְעַבְדוֹי לְבִישׁ עַל עַמָּא וְאָמְרוּ מָה דָּא עָבַדְנָא אֲרוּם פְּטַרְנָא יָת
יִשְׂרָאֵל מִפּוּלְחָנָנָא: ויאסור וְתַקִּיס אֵיהוּ בַּפְּשִׁיחַ יָת אַרְתֵּיהּ וְיָת
עַמֵּיהּ דְּבַר עִמֵּיהּ בְּמִלִּין רַכִּיכִין: ויקח וּדְבַר שִׁית מְאָה רְתִיכִין
בְּחִירִין וְכָל רְתִיכֵי מִצְרָאֵי עַבְדוֹי דְּדִחִילוּ מִפְּתַגְמָא דַיְיָ דְּלָא מִיתוּ כְּמִתְנָא
וְלָא בְּבַרְדָא וּמוֹלִיתָא תְּלִיתָאָה לְמִינְגַד וּלְמִירְדּוֹף בְּבָהִילוּ אִסִּיף עַל כָּל
רְתִיכָאוֹרְתִיכָא: ויחזק וְתַקֵּיף יְיָ יָת יְצָרָא דְּלִבָּא דְּפַרְעֹה מַלְכָּא
דְּמִצְרַיִם וּרְדַף בָּתַר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ירושלמי
וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נְפָקִין בִּידָא מְרַמְּמָא וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נְפָקוּ פְּרִיקִין:
מִתְגַּבְּרִין עַל מִצְרָאֵי: וירדפו
וּרְדָפוּ מִצְרָאֵי בַּתְרֵיהוֹן וְאַדְבִּיקוּ יָתְהוֹן כַּד שָׁרֵן עַל יַמָּא כֹּלְּהוֹן סוּסֵי פַרְעֹה
וְאַבְנֵין טָבָן דְּדַבַּר פִּישׁוֹן מִגִּינוֹנֵיתָא דְּעֵדָן לְגוֹ גִיחוֹן וְגִיחוֹן דַּבְּרִינוֹן
לְיַמָּא דְסוּף וְיַמָּא דְסוּף דָּמָא יָתְהוֹן
עַל גַּיפֵּיהּ כָּל סוּסְוָרוֹת אַרְתֵּבֵי ירושלמי
פַּרְעֹה וּפָרְשׁוֹי וּמִשְׁרְיָיתֵיהּ עַל פּוּמֵי קֶדֶם פּוּנְדֵּקֵי דְּחִירְתָא קֶדֶם טַעֲוָתָא
חִירְתָא דְקֶדֶם טַעֲוַת צְפוֹן: דְּצָפוֹן:
וּפַרְעֹה וּפַרְעֹה חָמָא טַעֲוַת צְפוֹן
מִשְׁתְּזִיב וּקְרִיב קָדְמוֹי קְרָבְנִין וּזְקָפוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָת עֵינֵיהוֹן וְהָא מִצְרָאֵי
נַטְלִין בַּתְרֵיהוֹן וּדְחִילוּ לַחֲדָא וְצָלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קֳדָם יְיָ: ויאמרו
וַאֲמָרוּ רַשִׁיעֵי דָּרָא לְמֹשֶׁה הֲמִן בְּגַלַּל דְּלָא הֲוַת לָנָא בֵּית קְבוּרָתָא
בְּמִצְרַיִם דְּבַרְתָּנָא לְמֵמַת בְּמַדְבְּרָא מָה דָּא עֲבַדְתָּא לָנָא לְהַנְפָּקוּתָנָא
מִמִּצְרַיִם: הלא זה הֲלָא דֵּין הוּא פִּתְגָמָא דְּמַלֵּילְנָא עִמָּךְ בְּמִצְרַיִם
יתגלי

עמכו · משל מי היו מהירין את דבר ה׳ מכאן היה ר׳ שמעון אומר כשר שבמצרים הרוגי
עוב שבכתשים רצון את מוחו: ועליהם על כלו · שרי גבאות כתרגומו: ויחזק ה׳ את ט
לב פרעה · שהיה תולה אם לרדוף אם לאו וחזק את לבו לרדוף: ביד רמה · בגבורה
גבוהה ומפורסמת: ופרעה הקריב · היה לו לכתו׳ ופרעה קרב מהו הקריב הקריב עצמו ז
וכתאחז לקדם לפניהם כמו שהתכה עמהם: כומע אחריהם · בלב אחד כאיש אחד ·
דבר אחר והנה מצרים כומע אחריהם ראו שר של מצרים כומע מן השמים לעזור למצרים
תכחומא: ויצעקו · תפסו אומנות אבותם · באברהם הוא אומר אל המקום אשר עמד יז
שם · ביצחק לשוח בשדה · ביעקב ויפגע במקום: המבלי אין קברים · וכי מחמת חסרון
קברים שאין קברים במצרים ליקבר שם לקחתנו משם: שאיר פליטנה דיכון פוש״ט:
אשר דברנו אליך במצרים · והיכן דברו ירא ה׳ עליכם וישפוט: מנוחתנו · מאשר כמות · יב

לאמר חדל ממנו ונעבדה את־
מצרים כי טוב לנו עבד את־מצרים
ממתנו במדבר: יי ויאמר משה
אל־העם אל־תיראו התיצבו וראו
את־ישועת יהוה אשר־יעשה לכם
היום כי אשר ראיתם את־מצרים
היום לא תספו לראתם עוד עד־
עולם: יי יהוה ילחם לכם
ואתם תחרשון: פ
יי ויאמר יהוה אל־משה מה־
תצעק אלי דבר אל־בני־ישראל
ויסעו: יי ואתה הרם את־מטך
ונטה את־ידך על־הים ובקעהו
ויבאו בני־ישראל בתוך הים
ביבשה: יי ואני הנני מחזק

ו׳ תבר כליסן

ז׳ פתמין

ח׳ מכירין כחסר

שלישי

ט׳ חמר נפמר

כזכות ויבקע עמי עולה כזכות נקע ולגלגולת קרי כיס נקע וזה טנסס זה בנקע המים

את

יונתן בן עוזיאל

יתגלי יי עליכון וידון למימר פסק מנא ונפלח ית מצראי ארום טב לנא
דנפלח ית מצראי מדנמות
במדברא: ויאמר ארבע
כיתין אתעבידו בני ישראל על גיף
ימא דסוף חדא אמרא ניחות
לימא. וחדא אמרא נירתוב
למצרים. וחדא אמרא נסדרא
לקובליהון סדרי קרבא. וחדא
אמרא נלבלבא לקובליהון
ונערבבה יתהון. כתא דהוה
אמרא ניחות לימא אמר להון
משה לא תדחלון אתעתדו וחמון
ית פורקניה די עביד לכון יומא
דין. כתא דהוה אמר לרהון
תתיבון

ירושלמי

ארבעה כיתין איתעבידו בני
ישראל כד הוו קיימין על ימא
דסוף חדא אמרה ניפול בימא
וחדא אמרה נחזור למצרים וחדא
אמרה נסדר לקובליהון קרבא
וחדא אמרה נלוולוי לקובליהון
ונערבב יתהון. כתא דהוה אמר
נפול לימא אמר להון משה לא
תדחלון אתעתדו וחמון ית פ
פורקניה די עביד לכון יומא
דין. כתא דהוה אמר נחזור
למצרים אמר להון משה לא
תדחלון ארו היך כמא דחמיתון ית
מצראי

שבוק מיננא ונפלח ית מצראי ארי
טב לנא דנפלח ית מצראי מדנמות
במדברא: ואמר משה לעמא
לא תדחלון איתעתדו וחזו ית־
פורקנא דייי דיעבד לכון יומא דין
ארי כמא דחזיתון ית מצראי יומא־
דין לא תוספון למחזיהון עוד עד־
עלם: יי ייגיח לכון קרב ואתון
תשתקון: ואמר יי למשה קבלית
צלותך מליל עם־בני־ישראל
ויטלון: ואת טול ית־חוטרך
וארים ית־ידך על־ימא ובזעוהי
ויעלון בני־ישראל בגו ימא
כיבשתא: ואנא הא־אנא מתקיף

ית

יונתן בן עוזיאל

תְּחִיבוּן אֲרוּם הֵיכְמָא דַּחֲמִירְתּוּן
יַת מְצָרָאֵי יוֹמָא דֵּין לָא תּוֹסְפוּן
לְמֵיחֲמֵי יַתְהוֹן עוֹד עַד עָלְמָא :

ירושלמי

מִצְרָאֵי יוֹמָא דֵּין לָא תּוֹסְפוּן לְמֵיחֲמֵי יַתְהוֹן עוֹד עַד עָלְמָא בְּשַׁעֲבוּד׳ כְּתָא דַּהֲוָה אָמַר נְסַדֵּר לְקוּבְלֵיהוֹן סִדְרֵי קְרָבָא אֲמַר לְהוֹן

דיד

מֹשֶׁה לָא תִדְחָלוּן יְיָ בִּיקַר שְׁכִינְתֵּיהּ הוּא דְּיַעֲבַד לְכוֹן נִיצְחָנֵי קְרָבֵיכוֹן :

יונתן בן עוזיאל

ה׳ ילחם כְּיתָא דַּהֲוָה אָמַרְא נְסַדְּרָא לְקִבְלֵיהוֹן סִדְרֵי קְרָבָא אָמַר לְהוֹן מֹשֶׁה לָא תְּגִיחוּן דְּמִן קָדָם יְיָ מִתְעַבִּיד לְכוֹן נִצְחָנוּת קְרָבֵיכוֹן׳ כְּיתָא דַּהֲוָת אָמְרָה נַלְבְּלְבָה לְקוּבְלֵיהוֹן אָמַר לְהוֹן מֹשֶׁה שְׁתוּקוּ וְהָבוּ יְקָרָא וְתוּשְׁבְּחָתָא דְּרוּמְמוּ לְאֱלָהָא :

ירושלמי

כְּתָא דַּהֲוָה אָמַר נְלַוְּלוּיֵי לְקוּבְלֵיהוֹן וּנְעַרְבֵּב יַתְהוֹן אָמַר לְהוֹן מֹשֶׁה לָא תִדְחָלוּן קוּמוּ וּשְׁתוּקוּ וְהָבוּ יְקָרָא וְתוּשְׁבְּחָא דְּרוּמְמוּ לְאֱלָהָא :

יונתן בן עוזיאל

וַאֲמַר מֵימְרָא דַּיְיָ לְמֹשֶׁה עַד אֵימָתַי אַתְּ קָאֵים וּמְצַלֵּי קֳדָמַי שְׁמֵיעָא הֵיא צְלוֹתָךְ קֳדָמַי בְּרַם צְלוֹתְהוֹן דְּעַמִּי קְדָם קְרָמַת לְדִידָךְ מַלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִטְלוּן :

ירושלמי

וְאָמַר יְיָ לְמֹשֶׁה עַד אֵימָתַי אַתְּ קָאֵים וּמְצַלֵּי קֳדָמַי שְׁמֵיעָא הֵיא צְלוֹתָךְ קֳדָמַי בְּרַם צְלוֹתְהוֹן דְּעַמִּי קְדָם קְרָמַת לְדִידָךְ מַלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִטְלוּן :

ואתה וְאַנְתְּ אֲרֵים יַת חוּטְרָךְ וְאַרְכִּין יַת יְדָךְ בֵּיהּ עַל יַמָּא וּבְזָעֵיהּ וְעָלוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוֹ יַמָּא בְּיַבֶּשְׁתָּא :

ואני וַאֲנָא הָא אֲנָא מַתְקִיף יַת יְצָרָא דְּלִבְּהוֹן דְּמִצְרָאֵי

וְאַתְּ אַרְעֵם יַת חוּטְרָךְ וְאַרְכִּין יַת יְדָךְ :

ויעלון

ואם היה כקול מלך כוס היה כבאר ממיתתכו · עכשו שכקול בשורק כבאר מאשר כמות · וכן מי יתן מותכו שכמות וכן מי יתן מותי דאבשלום שלמות · כמו ליוס קומי לעד עד יוס שובי בשלום שלקוס שלאזוב : כִּי אשר ראיתם את מצרים · מה שראיתם אותם קיכו אלא היום · היום הזה שראיתם אותם ולא תוסיפו עוד : ילחם לכם · בשבילכם · וכן כי ה׳ כלחם להם · וכן אם לאל תריבון · וכן אשר דבר לי · וכן האתם תריבון לבעל : מה תצעק אלי · למדכו שהיה משה עומד ומתפלל · אמר לו הקב״ה לא עת עתה להאריך שישראל כתוכין בצרה : ל״א מה תצעק אלי על הדבר ולא עליך כמו שכאמר להלן על בני ועל פעל ידי תצוכי : דבר אל בני ישראל ויסעו · אין להם אלא ליסע שאין היס עומד בשביהם כדאי זכות אבותיהם והם והאמונה שהאמינו בי ויצאו לקרוע להם היס :

אֶת־לֵב מִצְרַיִם וְיָבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם
וְאֶכָּבְדָה בְּפַרְעֹה וּבְכָל־חֵילוֹ בְּרִכְבּוֹ
וּבְפָרָשָׁיו: יח וְיָדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־
אֲנִי יְהוָה בְּהִכָּבְדִי בְּפַרְעֹה בְּרִכְבּוֹ
וּבְפָרָשָׁיו: יט וַיִּסַּע מַלְאַךְ
הָאֱלֹהִים הַהֹלֵךְ לִפְנֵי מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל
וַיֵּלֶךְ מֵאַחֲרֵיהֶם וַיִּסַּע עַמּוּד הֶעָנָן
מִפְּנֵיהֶם וַיַּעֲמֹד מֵאַחֲרֵיהֶם:
כ וַיָּבֹא בֵּין מַחֲנֵה מִצְרַיִם וּבֵין
מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיְהִי הֶעָנָן וְהַחֹשֶׁךְ
וַיָּאֶר אֶת־הַלָּיְלָה וְלֹא־קָרַב זֶה אֶל־
זֶה כָּל־הַלָּיְלָה: כא וַיֵּט מֹשֶׁה
אֶת־יָדוֹ עַל־הַיָּם וַיּוֹלֶךְ יְהוָה אֶת־
הַיָּם בְּרוּחַ קָדִים עַזָּה כָּל־הַלַּיְלָה
וַיָּשֶׂם אֶת־הַיָּם לֶחָרָבָה וַיִּבָּקְעוּ
הַמָּיִם: כב וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיַّבָּשָׁה וְהַמַּיִם לָהֶם
חוֹמָה מִיְּמִינָם וּמִשְּׂמֹאלָם:
כג וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם
כָּל סוּס פַּרְעֹה רִכְבּוֹ וּפָרָשָׁיו אֶל־
תּוֹךְ הַיָּם: כד וַיְהִי בְּאַשְׁמֹרֶת
הַבֹּקֶר וַיַּשְׁקֵף יְהוָה אֶל־מַחֲנֵה

ד׳ נ׳ ספר ו׳ מלא

נ׳ כ׳ ספר ו׳ מלא

מצרים

ית־לִבָּא דְמִצְרָאֵי וְיֵעָלוּן בַּתְרֵיהוֹן
וְאִתְיַקַּר בְּפַרְעֹה וּבְכָל־מַשְׁרְיָתֵיהּ
בְּרַתִּיכוֹהִי וּבְפָרָשׁוֹהִי: וְיִדְעוּן
מִצְרָאֵי אֲרֵי אֲנָא יְיָ בְּאִתְיַקָּרוּתִי
בְּפַרְעֹה בְּרַתִּיכוֹהִי וּבְפָרָשׁוֹהִי:
וּנְטַל מַלְאָכָא דְיְיָ דְּמְדַבַּר קֳדָם־
מַשְׁרְיָתָא דְיִשְׂרָאֵל וְאָזַל מִבַּתְרֵיהוֹן
וּנְטַל עַמּוּדָא דַעֲנָנָא מִן־קֳדָמֵיהוֹן
וְשָׁרָא מִבַּתְרֵיהוֹן: וְעָאל בֵּין
מַשְׁרְיָתָא דְמִצְרָאֵי וּבֵין מַשְׁרְיָתָא
דְיִשְׂרָאֵל וַהֲוָה עֲנָנָא וְקִבְלָא
לְמִצְרָאֵי וּלְיִשְׂרָאֵל נַהֲרָא כָּל־לֵילְיָא
וְלָא אִתְקְרִיבוּ דֵּין לְוָת דֵּין כָּל־
לֵילְיָא: וַאֲרִים מֹשֶׁה יָת־יְדֵיהּ
עַל־יַמָּא וּדְבַר יְיָ יָת יַמָּא בְּרוּחַ
קִידוּמָא תַּקִּיף וְכָל־לֵילְיָא וְשַׁוִּי יָת־
יַמָּא לְיַבֶּשְׁתָּא וְאִתְבְּזָעוּ מַיָּא:
וְעָאלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּגוֹ יַמָּא
בְּיַבֶּשְׁתָּא וּמַיָּא לְהוֹן שׁוּרִין
מִיְּמִינְהוֹן וּמִסְּמָאלְהוֹן: וּרְדָפוּ
מִצְרָאֵי וְעָאלוּ בַתְרֵיהוֹן כָּל סוּסָוָת
פַּרְעֹה רַתִּיכוֹהִי וּפָרָשׁוֹהִי לְגוֹ יַמָּא:
וַהֲוָה בְּמַטְרַת אַפְרָא וְאִסְתְּכִי יְיָ

למשרייתא

ים ויֵלֶך מאחריהם · להגדיל כוח מחנה מצרים וכוח מחנה ישראל ולקבל חנים ובליסטראות
של מצרים · בכל מקום הוא אומר מלאך ה׳ וכאן מלאך האלקים אין אלקים בכל מקום
אלא דיין מלמד שהיו ישראל כתוכין בדין באותה שעה אם להכנע אם להאבד עם מצרי:
כ ויבא בין מחנה מצרים · משל למהלך בדרך ובאו מהלך לפניו באו לבטים לשבותו כעלו
מלפניו וכתבו לאחריו בא זאב מאחריו כתבו לפניו באו לבטי לפניו וזאבים מאחריו כתבו
ים על זרועו וכלחם · כך אנכי תרגלתי לאפרים קחם על זרועותיו: ויסע עמוד הענן:
כשחזיקה והשלים עמוד הענן את המחנה לעמוד היום לא כשתלק הענן כמו שהיה
כ רגיל להסתלק ערבית לגמרי אלא כסע והלך לו מאחריהם להחשיך למצרים: ויהי
הענן והחשך · למצרים: ויאר · עמוד האש את הלילה לישראל והולך לפניהם כדרכו
ללכת

וְיַעֲלוּן בַּתְרֵיהוֹן וְאִתְיַקַּר בְּפַרְעֹה וּבְכָל מַשְׁרְיָיתֵיהּ בְּרְתִיכוֹי וּבְפָרְשׁוֹי:
וידעו וְיִדְעוּן מִצְרָאֵי אֲרוּם אֲנָא הוּא יְיָ בְּאִתְיַקָּרוּתִי בְּפַרְעֹה בְּרְתִיכוֹי
וּבְפָרְשׁוֹי: ויסע וּנְטַל מַלְאָכָא דְּיְיָ דְּמְדַבַּר קֳדָם מַשְׁרְיָיתָא דְּיִשְׂרָאֵל
וְאָתָא מִן בַּתְרֵיהוֹן וּנְטַל עַמּוּדָא דַּעֲנָנָא מִן קֳדָמֵיהוֹן וְשָׁרָא מִן בַּתְרֵיהוֹן
מִן בֵּגְלַל מִצְרָאֵי דְּפַתְקִין גִּירִין וְאַבְנִין לְיִשְׂרָאֵל וַהֲוָה עֲנָנָא מְקַבֵּל
יַתְהוֹן: ויבא וְעָאל בֵּין מַשְׁרִיתָא
דְּיִשְׂרָאֵל וּבֵין מַשְׁרִיתָא דְּמִצְרָאֵי
וַהֲוָה עֲנָנָא פַּלְגֵיהּ נְהוֹרָא וּפַלְגֵיהּ
חֲשׁוֹכָא מִסְטַרֵיהּ חַד מַחְשַׁךְ עַל
מִצְרָאֵי וּמִסְטַרֵיהּ חַד אַנְהַר עַל
יִשְׂרָאֵל כָּל לֵילְיָא וְלָא קְרִיבָא מַשְׁרִי
כָּל קְבֵל מַשְׁרִי לְמִסְדְּרָא סִדְרֵי
קְרָבָא כָּל לֵילְיָא: ויט וַאֲרִכִין
מֹשֶׁה יָת יְדֵיהּ עַל יַמָּא בְּחוּטְרָא

ירושלמי
וַהֲוָה עֲנָנָא פַּלְגָא נְהוֹר וּפַלְגָא
חֲשׁוֹכָא נְהוֹר מְנַהֵר עַל יִשְׂרָאֵל
וַחֲשׁוֹכָא מַחְשַׁךְ עַל מִצְרַיִם וְלָא
קְרִיבוּ אִילֵין לְאִילֵין לְמִסְדְּרֵי
קְרָבָא כָּל לֵילְיָא:
וְאַרְכִין:

רַבָּא וְיַקִּירָא דְּאִתְבְּרִי מִן שִׁירוּיָא וּבֵיהּ חָקִיק וּמְפָרַשׁ שְׁמָא רַבָּא וְיַקִּירָא
וְעִישְׁרְתֵּי אַתְוָתָא דִּי מְחָא יָת מִצְרָאֵי וּתְלַת אֲבָהָת עָלְמָא וְשִׁית אִימְהָתָא
וּתְרֵיסַר שְׁבָטוֹי דְּיַעֲקֹב וּמִן יַד דְּבַר יְיָ יָרֵת יַמָּא בְּרוּחַ קִידוּמָא תְּקִיף כָּל
לֵילְיָא וְשַׁוִּי יָת יַמָּא נְגִיבָא וְאִתְבְּזִעוּ מַיָּא לְתְרֵיסַר בְּזִיעָן כָּל קְבֵל תְּרֵיסַר
שְׁבָטוֹי דְּיַעֲקֹב: ויבאו וְעָלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוֹ יַמָּא בְּיַבֶּשְׁתָּא וּמַיָּא
קָרְשׁוּן הֵי כְּשׁוּרִין דְּמִין תְּלַת מְאָה מִילִין מִיַּמְנָהוֹן וּמִשְּׂמָאלְהוֹן:
וירדפו וּרְדָפוּ מִצְרָאֵי וְעָלוּ מִן
בַּתְרֵיהוֹן כָּל סוּסְוָות פַּרְעֹה רְתִיכוֹי
וּפָרְשׁוֹי לְגוֹ יַמָּא: ויהי וַהֲוָת
בְּמַטְרַת צַפְרָא בְּעִדְנָא דְּאַתְיַין

ירושלמי
וַהֲוָה בְּעִידְנוֹי צַפְרָא וְאַדִּיק מֵימְרָא
דֵּיְיָ עַל מַשְׁרִיתֵיהוֹן דְּמִצְרַיִם וּרְמָא
חיילי עליהון

ללכת כל הלילה והחשך של ערפל לכל מצרים: ולא קרב זה אל זה · מחכה אל מחנה:
ברוח קדים עזה · ברוח קדים שהיא עזה שברוחות הוא הרוח שהקב"ה כפרע בה מן
הרשעים שנאמר ברוח קדים אפיכם יבא קדים רוח ה' רוח קדים שנדף בלב ימים הנה
ברוחו הקשה ביום קדים: ויבקעו המים · כל מים שבעולם: כל מום פרעה · וכי מום
אחד היה מניד שאין כולם חסונין לפני המקום אלא כמום אחד: באשמורת הבקר ·
שלשת חלקי הלילה קרויין אשמורה ואותה שלפני הבקר קורא אשמורת הבקר · ואומר
אני שהוא חלוק למשמרות שיר מלאכי השרת כת אחר כת לשלשה חלקים לכך קרוי
אשמורה וזהו שתרגם אנקלוס מטרת: וישקף · ויבט כלומר פנה אליסס להשחיתם ·

כב
כג
כד

מצרים בעמוד אש וענן ויהם את
מחנה מצרים: כד ויסר את
אפן מרכבתיו ויההגהו בכבדת
ויאמר מצרים אנוסה מפני ישראל
כי יהוה נלחם להם במצרים:
רביעי פ כה ויאמר יהוה
אל משה נטה את ידך על הים
וישבו המים על מצרים על רכבו
ועל פרשיו: כו ויט משה את
ידו על הים וישב הים לפנות בקר
לאיתנו ומצרים נסים לקראתו
וינער יהוה את מצרים בתוך הים:
כז וישבו המים ויכסו את
הרכב ואת הפרשים לכל חיל
פרעה הבאים אחריהם בים לא
נשאר בהם עד אחד: כח ובני
ישראל הלכו ביבשה בתוך הים
והמים להם חמה מימינם
ומשמאלם: ל ויושע יהוה ביום
ההוא את ישראל מיד מצרים
וירא ישראל את מצרים מת על

שפת

למשריתא דמצראי בעמודא
דאישתא וענגא ושגיש ית משריתא
דמצראי: ואעדי ית גלגלי
רתיכיהון ומדברין להון ברתקוף
ואמרו מצראי נערוק מן קדם
ישראל ארי דא היא גבורתא דיי
דעבד להון קרבין במצרים:
ואמר יי למשה ארים ית ידך על-
ימא ויתובון מיא על מצראי על-
רתיכיהון ועל פרשיהון: וארים
משה ית ידיה על ימא והב ימא
לעידן צפרא לתוקפיה ומצראי
ערקין לקדמותיה ושגיק יי ית-
מצראי בגו ימא: והבו מיא וחפו
ית רתיכיא וית פרשיא לכל
משרית פרעה דעלו בתריהון בימא
לא אישתאר בהון עד חד:
ובני ישראל הליכו ביבשתא בגו
ימא ומיא להון שורין מימינהון
ומשמאלהון: ופרק יי ביומא ההוא
ית ישראל מידא דמצראי וחזא
ישראל ית מצראי מייתין על כיף
ימא:

על מאמר תנא
פעמורה

לאתיו לתכלו
מתתא מקלה
על הים
כדנס כרתי
מ מקע לעני
בני ישראל:

מתקה חס כתיב
מ כנה כתיב
עליהם מיקה
על מנל מיכ
מיצר כים
ענר
כים נדס מ"ת
רמ"ם מס נת
כנ"מ פסל
מיכה:

ותרגומו ולחתכי לף הוא לשון הבטה כמו שדה נופים חקל כבותא: בעמוד אש וענן
עמוד ענן יורד ועושה אותו כטיט ועמוד האש מוריחו ועלפי סוסיהם משתמעות:
ויהם. לשון מהומה אשדורל"שון בלעז ערבבם כטל מנכיות שלהם. ושכיבו בפרקי רבי
אליעזר בכו של רבי יוסי הגלילי כל מקום שנאמר מהומה הרעשת קול הוא וזה אב לכלן
כה וירעם ה' בקול גדול על פלשתים ויהומם: ויסר את אופן מרכבותיו. מבית האש כפרשו
הגלגלים והמרכבות כגרות והיוצנים בהם כעים ואינריהן מתפרקים: ויההגהו
בכבדות. בהכהגה שהיא כבדה וקשה להם במדה ממדדו ויכבד לבו הוא ומצריו אף
כאן ויההגהו בכבדות: כלחם להם במצרים. במצריים. דבר אחר במצרים בארץ מצרי
כו שכשם שאלו לוקים על הים כך לוקים אותם שבאחרו במצריים. וישבו המים. שזקופין
ועומדים כחומה ישובו למקומם ויכסו על מצרים: לפנות בקר. לעת שהבקר פוזם
לבא: לאיתנו. לתקפו הראשון: נסים לקראתו. שהיו מהוממים ומטורפים ורצין לקראת
המים:

חֵילֵי מְרוֹמָא לְשַׁבְחָא וְאוֹרִיק יְיָ
בְּרָגוֹז עֲלוֹי מִשְׁרִיתְהוֹן דְּמִצְרָאֵי
בְּעַמּוּדָא דְאֵישָׁתָא לְמִירְמֵי עֲלֵיהוֹן
גּוּמְרִין דְּאֵשָׁא וּבְעַמּוּדָא דַעֲנָנָא
לְמִרְמָא עֲלֵיהוֹן בַּרְדִין וְשַׁאֲמֵם יָת
מַשְׁרִיַּת מִצְרָאֵי: ויסר ונסד
יָת גַּלְגַּלֵי רִירְוָתֵיהּ דְּפַרְעֹה וַהֲוָו
מְרַבְּרִין יָתְהוֹן בְּקַשְׁיוּ וַהֲוָון מ
מְהַלְּכִין וְשַׁרְיָין מִן בַּתְרֵיהוֹן וַאֲמַרוּ
מִצְרָאֵי אִלֵּין לְאִלֵּין נְעִירוֹק מִן
עַמָּא בֵית יִשְׂרָאֵל אֲרוּם מֵימְרָא דַיְיָ
הוּא דְּמֵגִיחַ לְהוֹן קְרָבִין בְּמִצְרָאֵי:

עֲלֵיהוֹן נְפִטָא וְאֶשְׁתָּא וְאַבְנֵי בַרְדָא
וְשַׁעֲמֵם יָת מַשְׁרִיַּתְהוֹן דְּמִצְרָיִם:

ירושלמי

וּפְרַק יָת גַּלְגַּלֵי רִירְוָתֵיהוֹן וַהֲוָון
מַרְבְּרִין לְהוֹן גְּרִירָן מִן בַּתְרֵיהוֹן
אוֹרְחָתָן דְּמַזְלוֹתָא מְהַוְיָין נָגְדָן
לְגַלְגַּלְיָא חָזְרוּ גַּלְגַּלְיָא וְרִירְוָתָה
לְמֵיהֲוֵיָין נָגְדָן לְמַזְלוֹתָא וּרְמַיָין עַל
יַמָּא עַנְיָין מִצְרָאֵי וַאֲמְרִין אִלֵּין
לְאִלֵּין נֵיעֲרוֹק מִן קֳדָם עַמָּא דִּבְנֵי
יִשְׂרָאֵל אֲרוּם דֵּין הוּא מֵימְרָא דַיְיָ
עַד דַּהֲוָון יַהֲכִין גְּבָן בְּמִצְרַיִם:

ויאמר וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אַרְכֵן יָת
יְדָךְ עַל יַמָּא וִיתוּבוּן מַיָּין עַל
מִצְרָאֵי עַל רְתִיכֵיהוֹן וְעַל פַּרְשֵׁיהוֹ:
ויט וְאַרְכֵן מֹשֶׁה יָת יְדֵיהּ עַל יַמָּא
וְתָב יַמָּא לְעִידְנֵי צַפְרָא לְתוֹקְפֵיהּ
וּמִצְרָאֵי עָרְקִין כָּל קֳבֵיל גְּלָלוֹי
וַעֲדֵים יְיָ יָת מִצְרָאֵי בְּגוֹ יַמָּא דְּלָא יְמוּתוּן בְּמִיצְעֵיהּ מִן בְּגַלַל דִּיקְבְּלוּן
פּוּרְעָנוּת דְּמִשְׁתַּלְחָא לְהוֹן: וישובו וְתָבוּ גַּלְגַּלֵי יַמָּא וְחָפוּן יָת
רְתִיכַיָּא וְיָת פָּרְשַׁיָּא לְכָל מַשְׁרִיַּת פַּרְעֹה דְּעָלָן בַּתְרֵיהוֹן בְּיַמָּא לָא
אִשְׁתְּיַיר בְּהוֹן עַד חַד: ובני ישראל וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הֲלִיכוּ בְּיַבֶּשְׁתָּא
בְּגוֹ יַמָּא וּמַיָּא לְהוֹן הֵי כְּשׁוּרִין מִיְּמִינְהוֹן וּמִשְּׂמָאלְהוֹן: ויושע וּפְרִיק
וְשֵׁזִיב יְיָ בְּיוֹמָא הַהוּא יָת יִשְׂרָאֵל מִן יְדֵיהוֹן דְּמִצְרָאֵי וְחָמוּן יִשְׂרָאֵל יָת
מצראי

וְאַרְכִין מֹשֶׁה יָת יְדֵיהּ עַל יַמָּא
וַחֲזַר יַמָּא לְעִידָנוֹי צַפְרָא לְאַתְרֵיהּ:

אַרְכִין:

קמיס: ויכבד ה׳ כאלם שמכבד את הקדירה והופך העליון למטה והתחתון למעלה
כך היו עולין וירדין ומתברין בים וכתן הקבה בהן חיות לקבל הייסורין. ושכיק הוא
לשון ערוף בלשון ארמי והרבה יש במדרשי אגדה: ויכסו את הרכב. לכל חיל פרעה. כח
כן דרך המקראות לכתוב למ״ל יתירה כמו לכל כליו תעשה כחשת. וכן לכל כלי המשכן
לכל עבודתו ויתדותם ומתריהם לכל כליהם ואינה אלא תקון לשון: וירא ישראל את ג
מצרים מת. שפלטן הים על שפתו כדי שלא יאמרו ישראל כשם שאנו עולים מכל זה כך
הם

שְׁפַת הַיָּם: לא וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל
אֶת־הַיָּד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה
בְּמִצְרַיִם וַיִּירְאוּ הָעָם אֶת־יְהוָה
וַיַּאֲמִינוּ בַּיהוָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ: פ

טו
אז ישיר משה ובני ישראל
אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוָה
וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר אָשִׁירָה לַיהוָה כִּי
גָאֹה גָּאָה סוּס וְרֹכְבוֹ רָמָה
בַיָּם: ב עֻזִּי וְזִמְרָת יָהּ וַיְהִי־
לִי לִישׁוּעָה זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ
אלהי
לְפָרִיק דֵּין אֱלָהִי וְאַכְנֵי־לֵיהּ מַקְדַּשׁ
אלהא

פסירס נרחס
כסים לחמר
ורכבו
ליטוע ס
מכי סמו
פליסין מכן
ס תרגן
קמיך. לפיך
מוליס לויב
כפסי נרוסך
מדיריס
במכה תכייב
פלא בחסדך
קדשך חסן
מדוס כל
נפחד יעכר
קנית
לשכיך
ידיך:

הס עולין מסל לחר רקוק ומוכו וירדפו לחריכו: לת היל הגדולה. לת הגבורה הגדולה שעשתה ידו של הקב"ה. והרבה לשוכות כופלין על לשון יד וכלן לשון יד ומוס הן והמפרש יתקן הלשון לחר עכין הדבור: לז ישיר משה. לז כשרלה הכם עלה בלבו שישיר שירה. וכן לז ידבר יהושע. וכן ובית יעשה לבית פרעה שסב בלבו שיעשה לה. לף כלן ישיר לחר לו לבו שישיר וכן עשה ויחמרו לחמר לשירה לה. וכן ביהושע כשרלה הכם לחר לו לבו שידבר וכן עשה ויחמרו לעיכי כל ישרלל וכן שירת הבחר שפתח בה לז ישיר ישרלל פירש לחריו עלי בחר עכו לה. לז יבכה שלמה במה פרשו בו חכמי ישרלל שבקש לבכות ולל בכה למדכו שהיוד על שם המחשבה כלמרה זהו לישב פשוטו. לחל מדרשו לחמרו רבל מכלן רמז לתחיית המתים מן התורה וכן בכלן חוץ משל שלמה שפירשוהו בקש לבכות ולל בכה ולין לומר ולישב לשון הזה כשלר דברים הכתובים בלשון עתיד והן מיל כנון ככה יעשה לוב. על פי ה' יחכו. וים לשר ישכון העכן לפי שהן דבר ההוה תמיד וכופל בו בין לשון עתיד בין לשון עבר לחבל זה שלל היה לחלל לשעה לוכו יכול לישבו בלשון הזה: כי נלה נלה. כתרגומו. דבר לחר כי נלה נלה על כל השירות וכל מה שלקלם בו עוד יש כוספות ולל כמדת מלך בשר ודם שמקלסין לותו ולין בו: מום ורוכבו. שכיהם קשורים זה בזה והמים מעלין לותן ויורדין לעומק ולוכן כפרדין: רמה. השליך וכן ורמו לנו לתון כורל. ומדרש לגדה כתוב לחל לומר רמה וכתוב לחל לומ' ירה מלמד שהיו עולין לרוס ויורדין לתהום כמו מי ירה לבן פכתה מלמעלה למטה: עזי וזמרת יה. לנקלום תרגם עזי כמו עזי וזמרת כמו וזמרתי ולמי תמה על לשון המקל שלין לך כתוהו בבקודתו במקרל ללל בשלשה מקומות שהול סמוך לחבל וזמרת וכל שלר מקומות בקוד שורק ה' עזי ומעזי. עזי לליך לשמורה. וכן כל תיבה בת שתי לותיות הבקודה מלל פוס כשהיל מלרכת בלות שלישית ולין השכית בשבל בחטף הרלשוכה בקודה בשורק כנון עז עזי רוק רוקי חק חקי על עלו יסור עולו כל כלו ושלישים על כלו ולקלו שלשה עזי וזמרת של כלן ושל ישעיה ושל תלים בקודים בחטף קמץ. ועוד לין

מְצָרָאֵי מֵיתִין וְלָא מֵיתִין רַמָּאִין עַל גֵּיף יַמָּא: וירא וְחָמוּן יִשְׂרָאֵל
יָת גְּבוּרַת יְדָא תַקִּיפְתָּא דִּי עֲבַד יְיָ בְּהּ נִיסִין בְּמִצְרַיִם וּדְחִילוּ עַמָּא מִן
קֳדָם יְיָ וְהֵימִינוּ בְּשׁוּם מֵימְרָא דַיְיָ
וּבְנִבוּאָתֵיהּ דְּמֹשֶׁה עַבְדֵיהּ:

ירושלמי

אז ישיר משה הָא בְּכֵן שַׁבַּח
מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יָת שֶׁבַח שִׁירְתָּא
הָדָא קֳדָם יְיָ וְאָמְרִין לְמֵימַר נוֹדֶה
וּנְשַׁבֵּחַא קֳדָם יְיָ רַמָּא דְּמִתְגָּאֵי עַל
גֵּיוָתְנַיָּא וּמִתְנַטֵּל עַל מַנְטַלְיָא
גֵּיל מַיָּן דְּמִתְגָּאֵי קָדְמוֹי הוּא
בְּמֵימְרֵיהּ פְּרַע מִנְיָהּ עַל דִּי אָזִיד
פַּרְעֹה רְשִׁיעָא קֳדָם יְיָ וְאִתְנַטֵּל
כְּלָבְבֵיהּ וּרְדַף בָּתַר עַמָּא בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל סוּסָוָן וְרוּכְבֵיהוֹן רְמָא
וּטְבַע יַתְהוֹן בְּיַמָּא דְסוּף: עוזי
תוּקְפָּן וְרַב תּוּשְׁבְּחָתָן דְּחִיל עַל כָּל
עַלְמַיָּא יְיָ אֲמַר בְּמֵימְרֵיהּ וַהֲוָה לִי
אֶלְקָא פְּרוּקְמָן תְּדַיֵּי אִימְּהוֹן הַוּוֹן
עֲקַיָּא מְחַוְּוָן בְּאֶצְבְּעָתְהוֹן ל
לְאַבְהַתְהוֹן וְאָמְרִין דֵּין הוּא אֶלְקָן
דהוה

ירושלמי

בְּכֵן שַׁבַּח מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יָת
שֶׁבַח שִׁירְתָּא הָדָא קֳדָם יְיָ וְאָמְרִין
לְמֵימַר נוֹדֶה וּנְשַׁבֵּחַ קֳדָם יְיָ דְּהוּא
רַם עַל רָמַיָּא וּמִתְגָּאֵי עַל גֵּיוָתְנַיָּא
וְכָל מַן דְּמִתְגָּאֶה קָדְמוֹהִי הוּא
בְּמֵימְרֵיהּ מִתְפְּרַע מִנֵּיהּ סוּסְוָן
וְרוּכְבֵיהוֹן עַל דְּאִיתְגָּאוּ וּרְדָפוּ בָּתַר
עַמָּא דְּבֵית יִשְׂרָאֵל רְמָא וּטְבַע
יַתְהוֹן בְּיַמָּא דְסוּף:

ירושלמי

תּוּקְפָּא וְרוּב תּוּשְׁבְּחָא דְּחִיל כָּל
עַלְמָא יְיָ אֲמַר בְּמֵימְרֵיהּ וַהֲוָה לַן
לְפָרִיק מִן תְּרֵי אִימְּהָתָא הֲוָוּ
יַנְקִיָּא מְרַמְּיִין בְּאֶצְבְּעָתְהוֹן ל
לְאַבְהַתְהוֹן וְאָמְרִין לְהוֹן דֵּין הוּא
אֱלָהּוֹן דַּהֲוָה מְיַבֵּק לָן דְּבַשׁ מִן
כֵּיפָא

כלחד מהם כתוב וזמרתי אלא וזמרת וכלם ממוך להם ויהי לי לישועה לכך אני אומר לישב לשון המקרא שאין עוזי כמו עוז ולא וזמרת כמו וזמרתי אלא עוזי שם דבר פוא כמו הייוסבי בשמים שוכני בחנוי סלע שוכני סכה: וזהו השבח עוז וזמרת יה הוא היה לי לישועה וזמרת דבוק הוא לתיבת השם כמו לעזרת השם בעברת השם על דברת בני הקדש: ולשון וזמרת לשון לא תזמר זמיר עריצים כיסוח וכריתה עוז וכקמתו של שקיבו היה לכו לישועה: ואל תתמה על לשון ייהי שלא כאמר היה שיש לכו מקראות מדברים בלשון זה וזה דוגמתו את קירות הבית סביב להיכל ולדביר ויעש צלעות סביב היה לו לומר עשה צלעות סביב: וכן בדברי הימים ובני ישראל היושבים בערי יהודה וימלוך עליהם רחבעם היה לו לומר מלך עליהם רחבעם: מבלתי יכולת ה׳ ושקטם היה לו לומר שקטם: והאכסים אשר שלח משה וימותו מתו היה לו לומר: ואשר לא שם לבו אל דבר ה׳ ויעזב היה לו לומר עזב: זה אלי: בכבודו כנגלה עליהם והיו מראין אותו באצבע ראתה שפחה על היס מה שלא ראו נביאים: ואכולה: אנקלוס תרגם לשון פוה כוה שאכן:

ג וחסר

אֱלֹהֵי אָבִי וַאֲרוֹמְמֶנְהוּ׃ ג יְהוָה אִישׁ מִלְחָמָה יְהוָה
שְׁמוֹ׃ ד מַרְכְּבֹת פַּרְעֹה וְחֵילוֹ
יָרָה בַיָּם וּמִבְחַר שָׁלִשָׁיו
ג חסר דסתר טֻבְּעוּ בְיַם־סוּף׃ ה תְּהֹמֹת יְכַסְיֻמוּ
יָרְדוּ בְמְצוֹלֹת כְּמוֹ־אָבֶן׃
ו יְמִינְךָ יְהוָה נֶאְדָּרִי בַכֹּחַ יְמִינְךָ
יְהוָה תִּרְעַץ אוֹיֵב׃ ז וּבְרֹב
גְּאוֹנְךָ תַּהֲרֹס קָמֶיךָ תְּשַׁלַּח חֲרֹנְךָ
יֹאכְלֵמוֹ כַּקַּשׁ׃ ח וּבְרוּחַ

אפיך

אֲלָהָא דַאֲבָהָתִי וְאֶפְלַח קָדָמוֹהִי׃
יְיָ מָרֵי נִצְחָן קְרָבָיָא יְיָ שְׁמֵיהּ׃
רְתִיכֵי פַרְעֹה וּמַשְׁרִיתֵיהּ שַׁדִּי בְיַמָּא
וּשְׁפַר גֻּבְרוֹהִי אִיטַבְּעוּ בְיַמָּא דְסוּף׃
תְּהוֹמַיָּא חָפוּ־עֲלֵיהוֹן נְחַתוּ
לְעוּמְקַיָּא כְּאַבְנָא׃ יְמִינָךְ יְיָ
אַדִּירָא בְחֵילָא יְמִינָךְ יְיָ תְּבָרֵת פגמ
סְנָאָה׃ וּבְסַגִּי תּוּקְפָּךְ תְּבַרְתִּנּוּן
לְדָקְמוֹ עַל־עַמָּךְ שַׁלַּחְתָּ רוּגְזָךְ
שֵׁיצֵיתִינּוּן כְּנוּרָא לְקַשָּׁא׃ וּבְמֵימַר

פומך

מלכן · לכוה נאן : דבר אחר ואכוהו לשון כוי אספר כויו ושבחו לבאי עולם כגון מה דודך מדוד דודי נח ואדוס וכל העכין : אלקי אבי · זה וארוממכהו · אלקי אבי · לא אבי תחלת הקדושה מוחזקת ועומדת לי הקדושה ואלהותו עלי מימי אבותי : ה׳ איש מלחמה · בעל מלחמות כמו איש כעמי וכל איש ואישך מתורגמין בעל וכן וחזקת והיית לאיש לגבור : ה׳ שמו · מלחמותיו לא בכלי זין אלא בשמו הוא כלחם ואבי בא אליך בשם ה׳ צבאות · דבר אחר ה׳ שמו אף בשעה שהוא כלחם ובוקס מאויביו אוחז הוא במדתו לרקס על קורליו ולזון את כל באי עולם ולא כמדת מלכי אדמה כשהוא עסוק במלחמה פונה עצמו מכל עבקיס ואין בו כח לעשות זו וזו : ירה בים · שדי בימא שדי לשון ירייה · וכן הוא אומר לו ירה יירה לו אשתדאה איתדי והתיו משמשת באלו במקום יתפעל : ומבחר · שם דבר כמו מרכב משכב מקרא קדש : טבעו · אין טביעה אלא במקום טיט כמו טבעתי ביון מצולה · ויטבע ירמיהו בטיט מלמד שכעשה היס טיט לגמול להס כמדתס ששעבדו את ישראל בחמר ובלבנים : יכסיומו · כמו יכסוס והיו הלמצעית יתירה בו ודרך מקראות בכך כמו ירביון ירויון מדשן ביתיך והיו ראשוכה שמשועה לשון עתיד כך פרשהו טבעו בים סוף כדי שיחזרו המים ויכסו אותן · יכסיומו אין דומה לו במקרא בנקודתו ודרכו להיות בנקד יכסיומו מלא פוס : כמו אבן · ובמקו אחר בללו כעופרת ובמקום אחר יאכלמו כקש · הלשעים כקש הולכים ומטרפין עולין ויורדין · ביכוביס כאבן · והכשריס כעופרת שכחו מיד : ימינך ימיכך · שכי פעמים כשיסראל עושין את רצוכו של מקום השמאל כעשת ימין : ימיכך כאדרי בכח · להגיל את ישראל וימיכך השכית תרעץ אויב · ולי כראה אותה ימין עצמה תרעץ אויב מה שלי אפשר לאדם לעשות שתי מלאכות ביד אחת · ופשוטו של מקרא ימיכך הכאדרת בכח מה מלאכתה ימיכך היא תרעץ אויב וכמה מקראות דומתו כי הכה אויביך ה׳ כי הנה אויביך יאבדו · עד מתי רשעים ה׳ עד מתי רשעים יעלזו · כשאו כהרות ה׳ כשאו כהרות קולם לא לכו ה׳ לא לכו · אעכה כאם ה׳ אעכה את השמי · אכבי לה׳ אכבי אשיר · לולי ה׳ שהיה לכו

דַהֲוָה מוֹנִיקְלַן דוּבְשָׁא מִן כֵּיפָא וּמְשַׁח מִן שְׁמִיר טִינְרָא בְּעִידָן דְּאִימָּן נַפְקָן לְאַנְפֵי בָּרָא וְיַלְדָן וְשַׁבְקָן יָתָן תַּמָּן וּמְשַׁדַּר מַלְאָכָא וּמַסְחֵי יָתָן וּמְלַפֵּף יָתָן וּכְדוּן נ
נַשְׁבְּחִינֵיהּ אֶלְקָא דְּאַבְהָתָן ו
וּנְרוֹמְמִינֵיהּ :

כֵּיפָא וּמְשַׁח יִתֵּן מִן שְׁמִיר טִינְרָא עַנְיֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲמַר דֵּין לְדֵין דֵּין הוּא אֱלָהָן וְנִשְׁבַּח יְתֵיהּ אֶלְקָא דְּאַבְהָתָן וּנְרוֹמְמֵהּ יְתֵיהּ :

ה׳ אָמְרִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יְיָ גִּיבָּרָא עָבִיד קְרָבִינָן בְּכָל דָּר וְדָר מְגַדַּע גְּבוּרָתֵיהּ לְעַמֵּיהּ בֵּית יִשְׂרָאֵל יְיָ שְׁמֵיהּ כְּשְׁמֵיהּ כֵּן גְּבוּרָתֵיהּ יְהֵי שְׁמֵיהּ מְבָרַךְ לְעָלְמֵי עָלְמִין :

ירושלמי

יְיָ בִּימַר שְׁכִינָתֵיהּ הוּא דְּעָבִיד לְכוֹן נִצְחָנֵי קְרָבֵיכוֹן בְּכָל דָּר וְדָר מוֹדַע גְּבוּרָתֵיהּ לְעַמָּא בֵּית יִשְׂרָאֵל יְיָ שְׁמוֹ כִּי כְשֵׁמֵיהּ כֵּן גְּבוּרָתֵיהּ יְהֵא שְׁמֵיהּ מְשַׁבַּח לְעָלְמֵי עָלְמִין :

מרכבות אַרְתְּכוֹי דְּפַרְעֹה וְחֵילוֹתֵיהּ שַׁדָּא בְּיַמָּא שִׁיפַר עוּלֵימוֹי עִלִּיטוּן גִּירִין בְּיַמָּא דְסוּף : תהומות תְּהוֹמַיָּא כַּסּוּן עֲלֵיהוֹן נְחַתוּ וְשַׁקְעוּ בְּמְצוּלָתֵיהּ דְּיַמָּא אִידְמוּן הֲוָי כְּאַבְנָא :

רְתִיכוֹי דְּפַרְעֹה וְחֵילוֹתֵיהּ קַשַׁת עֲלֵיהוֹן גִּירִין בְּיַמָּא שִׁפַר עוּלֵימוֹי וְגִיבָּרוֹי טְמַע בְּיַמָּא דְסוּף :

ימינך יְמִינְךָ יְיָ מַה מְשַׁבְּחָא הֲוָיָא בְּחֵילָא יְמִינְךָ יְיָ תַּכְרִירַת בַּעַל דְּבָבֵיהוֹן דְּעַמָּךְ דְּקַיְּמִין לְקוּבְלֵהוֹן מִן כְּגַלַּל לְאַבְאָשָׁא לְהוֹן : וברוב וּבְסוּגֵי גֵיפְחָנוּתָךְ תְּפַכֵּר שׂוּרֵי בַעֲלֵי דְּבָבֵיהוֹן דְּעַמָּךְ תַּגְדֵּי בְּרוּן תְּקוֹף רוּגְזָךְ תְּגַמַּר יַתְהוֹן הֲוָי כְנוּרָא בְּעָרָא שַׁלְטָא בְּקַשָּׁא :

ירושלמי

מַה מְשַׁבְּחָא הֲוָיָא בְּחֵילָא יְמִינְךָ יְיָ דְּרָעָע וּמְרַצְּצָא שׂוּרֵי בַעֲלֵי דְּבָבֵיהוֹן דְּעַמָּךְ :

וברוח וּבְמֵימַר

מן

אַפָּיךָ נֶעֱרְמוּ מַיִם נִצְּבוּ כְּמוֹ־נֵד
נֹזְלִים קָפְאוּ תְהֹמֹת בְּלֶב־יָם:
ט אָמַר אוֹיֵב אֶרְדֹּף אַשִּׂיג אֲחַלֵּק
שָׁלָל תִּמְלָאֵמוֹ נַפְשִׁי אָרִיק
חַרְבִּי תּוֹרִישֵׁמוֹ יָדִי: י נָשַׁפְתָּ
בְרוּחֲךָ כִּסָּמוֹ יָם צָלְלוּ
כָּעוֹפֶרֶת בְּמַיִם אַדִּירִים: יא מִי־
כָמֹכָה בָּאֵלִם יְהוָה מִי
כָּמֹכָה נֶאְדָּר בַּקֹּדֶשׁ נוֹרָא תְהִלֹּת
עֹשֵׂה־פֶלֶא: יב נָטִיתָ
יְמִינְךָ

פוּמָךְ חַכִּימוּ מַיָּא קָמוּ כְּשׁוּף
אַזְלִיָּא קְפוּ תְּהוֹמֵי בְּלִבָּא דְיַמָּא:
דַּהֲוָה אָמַר סַנְאָה אֶרְדּוּף אַדְבֵּיק
אֶיפַּלֵּג בִּזְתָא תִּשְׂבַּע מִנְּהוֹן נַפְשִׁי
אֶשְׁלוּף חַרְבִּי תְּשֵׁיצִינּוּן יְדִי:
אֲמַרְתָּ בְּמֵימְרָךְ חַפָּא עֲלֵיהוֹן יַמָּא
אִישְׁתְּקָעוּ כְּאַבְרָא בְּמַיִן תַּקִּיפִין:
לֵית־כַּר־מְיָנָךְ אַרְתָּ הוּא־אֱלָהָא
לֵית־כַּר־מְיָנָךְ אֱלָהָא אַתְּ־אַדִּיר
בְּקוּדְשָׁא דְּחֵיל תּוּשְׁבַּחְן עָבֵיד
פְּרִישָׁן:

מיכה ואין כאן לנמנס מיכה דעביר פסלו סכחא וענר כיס פסלו של מיכה ולפי זה יש פסק כין כמכה לאליה.

באפו וכן ומרוח אפו יכלו וזהו שאמר למען שמי אחריך אפי כשזעפו כחה כשימתו אחרוכה וכשהוא כועס כשימתו קכרה ותהלתי אחטה לך ולמען תהלתי אשיב חטה באפי לסתום כחירי כפני האף והרוח שלא יצאו לך כשכילך אחטה כמו כאקה כחטה כמסכת שכת כך כראה כעיני. וכל אף וחרון שכמקרא אחי אומר כן חרה אף כמו ועכמי חרה מאי חורב לשון שרפה ומוקד שהכחרים מתחממים וכחרים כעת הקצף וחרון מגזר חרה כמו רגון מגזרת רגה וכן חמה לשון חמימו על כן הוא אומר כערה בו ובכוח החמה אומ כתקירה דעתו: כערמו מים. אכק תרג לשון ערמימות ולשון כחות המקרא כמו ערמת חטים ונכנו כמו כד יוכיח: כערמו. ממוקד רוח שיכא מאפך יבשו המים והם כעשו כמין גלים וכריות של ערמה שהם גבוהי: כמו כד. כתרגו כשור כחומה: כלי. לשון כבור וכחום כמו כד קכיר כיום כחלה כוכם ככל לא כתב כוכם ככאד אלא ככל ואלו היה ככד כמו כבאלי וכוכם לשון הכבסה היה לו לכתוב מכבים כבבאד מי היס אלא כוכם לשון אומף ומובר הוא וכן קמו כד אחד ויעמדו כד אחד ואין לשון קימה ועמידה בבאלות אלא בחומות ובבורים ולא מביכו כאד כקוד אלא במלא פוס כמו שימה דמעתי בבאלך את כאד החלב: קפאו. כמו וכנביכה תקפיאני שהוקשו וכעשו כאבכים והמים זורקים את המכרים על האבן בכח ובלחמים כס בכל מיני קושי: בלב ים. בחוזק היס ודרך המקראות לדבר כן עד לב השמים. בלב האלה. לשון עקרו ותקפו של דבר: אמר אויב. לעמו כשפיתם בדברים ארדוף ואשיגם ואחלק שללם עם שרי ועבדי: תמלאמו. תמלא מהם: כפשי. רוחי ורצוני זא תתמה על תיבה המדברת כשתים תמלאמו תמלא מהם יש הרבה כלשון הזה כי ארץ הנגב כתתני כמו כתת לי. ולא יכלו לדברו לשלוש כמו לדבר עמו. בני יצאוני כמו יצאו ממני. מספר בעדי אגידכו כמו אגיד לו. אף כאן תמלאמו תמלא כפשי מהם: אריק חרבי. אשלוף ועל שם שהוא מריק את התער בשליפתו וכשאר ריק כופל בו לשון הרקה כמו מריקים שקיהם. וכליו יריקו. ואל תאמר אין לשון ריקות כופל על היונא אלא על התיק ועל השק ועל הכלי שיצא ממנה אבל לא על החרב ועל היין ולדחוק

ולפרש

מִן קֶדֶמָךְ אִיתְעַבִּידוּ מַיָּא עוּרְמָן עוּרְמָן קָמוּ לְהֵין צְרִידִין הֵיכְזִיקִין מַיָּא
נַזְלַיָּא קָפוּ עֲלֵיהוֹן תְּהוֹמַיָּא בְּגוֹ
פֵּילְגוּס דְּיַמָּא רַבָּא : אמר דְּהַוָּה
אָמַר פַּרְעֹה רַשִׁיעָא סַנְאָה וּבַעַל
דְּבָבָא אֶרְדּוֹף בָּתַר עַמָּא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאֶדְבַּק יַתְהוֹן שִׁרְיָין עַל גַּיף יַמָּא
וּנְסַדְּרָא לְקוּבְלֵיהוֹן סִדְרֵי קְרָבָא
וְנִקְטוֹל בְּהוֹן קְטוֹל רַב וְסַגִּי וְנִכְוֹז
מִנְּהוֹן בִּיזָא רַבָּא וְנִשְׁבֵּי מִנְּהוֹן
שִׁבְיָא רַבָּא וְאֵיפְלוּג בִּיזֵיהוֹן לְעַמִּי
עַבְדֵי קְרָבֵי וְכַד תִּתְמְלֵי נַפְשִׁי מִן

ירושלמי

אָמַר פַּרְעֹה רַשִׁיעָא שַׂנְאָה וּבַעַל
דְּבָבָא אֶרְדּוֹף בָּתַר עַמָּא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאַדְבֵּי יַתְהוֹן שִׁירִין עַל גַּף יַמָּא
אֶשְׁבִּי מִנְּהוֹן שִׁבְיָא רַבָּא וְאֶבְזֵי
מִנְּהוֹן בִּיזָא רַבָּא אֶפְלִיג מִן נִכְסַיָּא
לְעַמִּי עַבְדֵי קְרָבָא וְכַד תִּתְמְלֵי
נַפְשִׁי מִנְּהוֹן מִן בָּתַר כֵּן אֶשְׁלוֹף
חַרְבִּי וְאֶשֵׁיצֵי יַתְהוֹן בְּיַד יְמִינִי :

אֲדָם קְטוּלֵיהוֹן מִן בָּתַר כְּדֵין אֶשְׁלוֹף חַרְבִּי וְאֵישֵׁצֵי יַתְרוֹן בְּיַד יְמִינִי :
נשפת אֲשַׁבְּתָ בְּרוּחַ מִן קֶדֶמָךְ יְיָ כְּסוּן עֲלֵיהוֹן גִּירִין דְּיַמָּא נְחַתוּ וְשָׁקְעוּ
הֲוֵי כְּאַבְרָא מַיָּא מְמַשְׁכְּחַיָּא : מי כמוכה מָן כְּוָתָךְ בְּאֵילֵי מְרוֹמָא
יְיָ מָן כְּוָתָךְ הֲדִיר בְּקוּדְשָׁא דָחִיל
בְּרַתּוּשְׁבְּחָן עֲבִיד נִיסִין וּפְרִישָׁן
לְעַמֵּיהּ בֵּית יִשְׂרָאֵל : נטית יַמָּא
וְאַרְעָא הֲוָוֹן מְדַיְּנִין דִּין עִם דָּא
כַּחֲדָא יַמָּא הֲוָה אָמַר לְאַרְעָא
קַבִּילִי בְּנַיְכִי וְאַרְעָא הֲוָת אָמְרָא
לְיַמָּא קַבִּיל קְטִילָנִיךְ לָא יַמָּא הֲוָה
בָּעֵי לְמִטְמַע יַתְהוֹן וְלָא אַרְעָא
הֲוָת בָּעְיָא לְמִבְלַע יַתְהוֹן דְּחִילָא

הוות

ירושלמי

יַמָּא וְאַרְעָא הֲווֹ מְדַיְּנִין דִּין לַקְבִיל
דִּין יַמָּא הֲוָה אָמַר לְאַרְעָא קַבִּילִי
בְּנַיְכִי וְאַרְעָא הֲוָת אָמַר לְיַמָּא
קַבִּיל קְטִילָךְ לָא אַרְעָא הֲוָת בָּעְיָא
לְמִבְלוֹעַ יַתְהוֹן וְלָא יַמָּא הֲוָה בָּעֵי
לְמִטְמְעָא יַתְהוֹן וּבְמֵימַר מִן קֶדֶמָךְ
אַרְכִּינַת יַת יְדָךְ יְמִינָךְ בְּשִׁבּוּעָת

ואשבע

ולפרש אריך חרבי כלשון ורק את חניכיו אודיין בחרבי מניכו הלשון מוסב אף על היונא
שמן תורק · לא הורק מכלי אל כלי · לא הורק הכלי אין כתוב כאן אלא לא הורק היין
מכלי ל כלי מניכו הלשון מוסב על היין · וכן והריקו חרבותם על יופי חכמתך דחילם :
תוריסמו · לשון ריסות ודלות כמו מורים ומעשיר : כספת · לשון הפחה וכן ונס כסף
בהם : בלבו · שקעו עמקו לשון מבולה · כעופרת אבר פלוס בלעז : באלים · בחזקים
כמו זאת אלי הארץ לקח · אילותי לעזרתי חוסה : כורא תהלות · ירואי מלהגיל
תהלותיך פן ימעטו על כן לך דומיה תהלה : נטית ימיכך כשהקבה כוטה ידו הרשעים
כליס וכופלים לפי שהכל כתון בידו וכופלים בהטייתה וכן הוא אומר והיטה ידו וכשל
עוזר וכפל עזור משל לכלי וכוכי הכתוכי בידי אדם מעט ידו מעט והן כופלין ומשתנלין :

תבל עמו

יְמִינְךָ תִּבְלָעֵמוֹ אָרֶץ: יג נָחִיתָ
בְחַסְדְּךָ עַם־זוּ גָּאָלְתָּ נֵהַלְתָּ
בְּעֻזְּךָ אֶל־נְוֵה קָדְשֶׁךָ: יד שָׁמְעוּ
עַמִּים יִרְגָּזוּן חִיל אָחַז יֹשְׁבֵי
פְלֶשֶׁת: טו אָז נִבְהֲלוּ אַלּוּפֵי
אֱדוֹם אֵילֵי מוֹאָב יֹאחֲזֵמוֹ
רָעַד נָמֹגוּ כָּל יֹשְׁבֵי כְנָעַן:
טז תִּפֹּל עֲלֵיהֶם אֵימָתָה
וָפַחַד בְּגֹדֶל זְרוֹעֲךָ יִדְּמוּ כָּאֶבֶן
עַד־יַעֲבֹר עַמְּךָ יְהוָה עַד־
יַעֲבֹר עַם־זוּ קָנִיתָ: יז תְּבִאֵמוֹ
וְתִטָּעֵמוֹ בְּהַר נַחֲלָתְךָ מָכוֹן
לְשִׁבְתְּךָ פָּעַלְתָּ יְהוָה מִקְדָּשׁ
אֲדֹנָי כּוֹנְנוּ יָדֶיךָ: יח יְהוָה
יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד: יט כִּי בָא סוּס

פרעה

קָאֵים לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא: אֲרֵי

פְרִישָׁן: אֲרֵימְתָּ יְמִינָךְ בְּלַעֲתוּן
אַרְעָא: דַּבַּרְהִי בְּטִבְוּתָךְ לְעַמָּא
דְּנָן דִּפְרַקְתָּא סוֹבַּרְהִי בְּרַתּוּקְפָּךְ
לְדִירָא דְּקוּדְשָׁךְ: שְׁמָעוּ עַמְמַיָּא
זְעוּ דַּחֲלָא אֲחַדְתִּינוּן לְדַהֲווּ יָתְבִין
בְּפְלֶשֶׁת: בְּכֵין אִיתְבְּהִילוּ רַבְרְבֵי
אֱדוֹם תַּקִּיפֵי מוֹאָב אֲחַדִינוּן רְתִיתָא
אִיתְבְּרוּ כָּל־דַּהֲווּ יָתְבִין בְּכְנָעַן:
תֵּפֵל עֲלֵיהוֹן אֵימָתָא וְדַחֲלָתָא
בְּסַגִּי תּוּקְפָּךְ יִשְׁתְּקוּן כְּאַבְנָא עַד־
דְּיַעְבַּר עַמָּךְ יְיָ יַת־אַרְנוֹנָא עַד־
דְּיַעְבַּר עַמָּא־דְּנָן דִּי־פְרַקְתָּא־יַת־
יַרְדְּנָא: תַּעֲלִינוּן וְתַשְׁרִינוּן בְּטוּרָא
דְּאַחְסַנְתָּךְ אַתְרָ מְרַתְּקָן לְבֵית־
שְׁכִינָתָךְ אַתְקִינְתָּא יְיָ מִקְדְּשָׁא יְיָ
אַתְקַנְהִי יְדָךְ: יְיָ מַלְכוּתֵיהּ־
עָלוּ סוּסָת פַּרְעֹה בְּרַתִּיכוֹהִי

ובפרשוהי

אמ׳ מן ס׳ דנס כ״מ כדי שלא ירגיש כמחרף ומגדף אכן:

עוד יתירה כפכיל ו׳ כסיס פנעגו כמקד וכפכיל עשרה קרנות מקדש כמרן

יג תבלעמו ארץ · מכאן שזכו לקבורה בשכר שאמרו ה׳ הנדיק: נהלת · לשון מנהל ואנקלוס
יד תרג׳ לשון כועס וסובל ולא דקדק לפרש אחר לשון העברית: ירגזון · מתרגזון: יושבי
טו פלשת · מפני שהרגו את בני אפרים שמהרו את הקץ ויצאו בחזקה כמפורש בדברי הימים
ויהרגו אנשי גת: שופי אדום אילי מואב · והלא לא היה להם לירא כלום שהרי לא עליהם
הולכים אלא מפני אמיכות שהיו מתאוננים ומבטערים על כבודם של ישראל: כמונו ·
כמסו כמו ברביבים תמונגכה · אמרו עליהם הם באים לבלותיהם ולירש את ארצם:
יז תפול עליהם אימתה · על הרחוקים: ופחד · על הקרובים כענין שנאמר כי שמעכם
יח את אשר הוכיח וגו׳: עד יעבר עד יעבר · כתרגומו: קנית · חבבת משאר אומות
כאבן הקמוי בדמים יקרים שחביב על האדם: תביאמו · כתנבא משה שלא יבאם לארץ
לכך לא נאמר תביאנו: מכון לשבתך · מקדש של מטה מכוון כנגד בית שלמעלה אשר
פעלת: מקדש · הטעם עליו זקף גדול להפרידו מתיבת הטם שלאחריו המקדש אשר
כוננו ידיך ה׳ חביב בית המקדש שהעולם נברא ביד אחת שנאמר אף ידי יסדה ארץ
יט ומקדש בשתי ידים ואומתי יבנה בשתי ידים בזמן שה׳ ימלוך לעולם ועד לעתיד לבא שכל
המלוכה שלו: ולעולם ועד לשון עולמית הוא והוי בו ימוד לפיכך היא פתוחה אבל
יט לאבי היודע ועד שהוי בו שמוש קמוצה היא: כי בא סוס פרעה · כאשר בא:

ותקח

דְּזַת אַרְעָא לְמִקְבְּלָא יִתְרוֹן מִן בְּגַלַל דְּלָא יִתְבְּעוּן גַּבָּרָא בְּיוֹם דִּינָא רַבָּא לְעַלְמָא דַּאֲתִי הֵיכְמָא דִּיתְבַּע מִינָּהּ דְּמֵי דְּהֶבֶל מִן יַד אַרְכִּינַת יַד יְמִינָךְ יְיָ בִּשְׁבוּעָה עַל אַרְעָא דְּלָא יִתְבְּעוּן מִינָּהּ לְעַלְמָא דְּאָתֵי וּפְתַחַת אַרְעָא פּוּמָהּ וּבְלָעַת יִתְהוֹן: נחית דְּבַרְתָּ בְּחַסְדָּךְ עַמָּךְ הָאֵילִין דִּי פְּרַקְתָּ וְאַחְסִינַת יִתְהוֹן טַוּר בֵּית מוֹקְדְּשָׁךְ מְדוֹר בֵּית שְׁכִינַת קוּדְשָׁךְ: שמעי שְׁמָעוּ אוּמַיָּא יִתְרַגְּזוּן דְּחִילָא אָחֲדַת יִתְהוֹן כָּל עַמּוּדֵי דַּיְרֵי אַרְעָהוֹן דִּפְלִישְׁתָּאֵי: אז נבהלו הָא בְּכֵן אִתְבַּהֲלוּן רַבְרְבָנֵי אֱדוֹמָאֵי תַּקִּיפֵי מוֹאָבָא אָחֲדַת יִתְהוֹן רְתִיתָא אִתְמְסִי לְבָהוֹן בְּגַוֵיהוֹן כָּל עַמּוּדֵי דַּיְרֵי אַרְעָהוֹן דִּכְנַעֲנָאֵי: תפול תַּפֵּיל עֲלֵיהוֹן אֵימָתָא וּדְחִילָתָא בְּתֻקְפָּא אֶדְרַע גְּבוּרְתָּךְ יִשְׁתַּתְּקוּן הֵי כְּאַבְנָיָא עַד זְמַן דִּי יַעְבְּרוּן עַמָּךְ יְיָ יַת בְּחָלֵי אַרְנוֹנָא עַד זְמַן דִּי יַעְבְּרוּן עַמָּךְ הָאֵילִין דְּקָנֵיתָ יַת מְגִיזָתֵיהּ דְּיוּבְקָא: תביאמו תְּעִיל יַתְהוֹן וְתִנְצְבִנּוּן יִתְהוֹן בְּטוּר בֵּית מַקְדְּשָׁךְ אֲתַר דְּמַכְוֵן קְבִיל כּוּרְסִי יְקָרָךְ מוּזְמָן קְבִיל בֵּית שְׁכִינַת קָדְשָׁךְ אַתְקִינְתָּא יְיָ בֵּית מִקְדָּשָׁךְ יְיָ תַּרְתֵּין אִידָיָיךְ שַׁכְלִילוּ יַתִּיהּ: ה׳ ימלוך כַּד חָמוּן עַמָּא בֵּית יִשְׂרָאֵל יַת נִיסָיָא וְיַת פְּרִישׁוּתָא דְּעָבַד לְהוֹן קוּדְשָׁא יְהֵי שְׁמֵיהּ מְשַׁבַּח עַל יַמָּא דְּסוּף וּגְבוּרַת יְדֵיהּ בְּנֵי גָלְיָיא עָנְיִין וְאָמְרִין אֵילִין לְאֵילִין אִיתוּ נִיתַּן כְּלִילָא דְּרָבוּ בְּרֵישׁ פְּרוֹקָן דְּהוּא מְעַבֵּיר וְלָא עָבַר

וְאַשְׁבַּע לְאַרְעָא דְּלֵית אַת תְּבַע יִתְהוֹן מִינָּהּ לְעַלְמָא דַּאֲתִי בְּכֵין בַּתְחַת אַרְעָא יַת פּוּמָהּ וּבְלָעַת יִתְהוֹן:

ירושלמי

תַּפִּיל עֲלֵיהוֹן אֵימָתָא דְּמוֹתָא וְתִבְיָרָא בְּתֻקְפָּא אֶדְרַע גְּבוּרְתָּךְ יִדְמְדְמוּן כְּאַבְנָיָא עַד דְּיַעְבְּרוּן עַמָּא הָאֵילִין דִּפְרַקְתָּ יַת מְגִיזָתֵיהּ דְּיוּבְקָא וְיַת מְגִיזָתֵיהּ דְּיוֹרְדְּנָא עַד זְמַן יַעְבְּרוּן עַמָּא אֵילִין דִּי קְנֵיתָ לְשִׁמָּךְ:

תָּעִיל יַתְהוֹן וְתִנְצִיב יַתְהוֹן בְּטוּר בֵּית אַחֲסַנְתָּךְ מְדוֹר בֵּית שְׁכִינַת קוּדְשָׁךְ דִּי זַמִּינַת לָךְ יְיָ בֵּית מַקְדְּשָׁא יְיָ תַּרְתֵּין יְדָךְ שַׁכְלִילוּ יַתִּיהּ:

ירושלמי

בֵּיוָן דַּחֲמִין בֵּית יִשְׂרָאֵל יַת נִיסָיָא וּפְלָאִין דַּעֲבַד לְהוֹן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עַל גַּף יַמָּא יְהֵא שְׁמֵיהּ בָּא מְבָרַךְ לְעַלְמֵי עַלְמִין יַהֲבוּ יְקָר וְתוּשְׁבְּחָתָא וְרוּמְמוּ לֵאלָהֵהוֹן עָנְיָן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרִין אֵילִין לְאֵילִין אַתּוּן נִיתֵּין כְּלִילָא בְּרֵישׁ פְּרוֹקָא

פרעה ברכבו וברפרשיו בים
וישב יהוה עליהם את־מי
הים ובני ישראל הלכו
ביבשה בתוך הים:
פ כ ותקח מרים
הנביאה אחות אהרן את־התף
בידה ותצאן כל־הנשים אחריה
בתפים ובמחלת: כא ותען להם
מרים שירו ליהוה כי־גאה גאה סוס
ורכבו רמה בים: ס
כב ויסע משה את־ישראל
מים־סוף ויצאו אל־מדבר־שור
וילכו שלשת־ימים במדבר ולא־
מצאו מים: כג ויבאו מרתה
ולא יכלו לשתת מים ממרה כי
מרים הם על־כן קרא־שמה מרה:
כד וילנו העם על־משה לאמר
מה־נשתה: כה ויצעק אל־
יהוה ויורהו יהוה עץ וישלך אל־
המים וימתקו המים שם שם לו חק
ומשפט

ופרשוהי בימא ואתיב יי עליהון
ית־מי ימא ובני ישראל הליכו
ביבשתא בגו ימא: ונסיבת
מרים נביאתא אחתיה דאהרן ית־
תופא בידה ונפקא כל נשיא
בתרהא בתופין ובחינגין:
ומענא להן מרים שבחו ואודו
קדם יי ארי איתגאי על־
גיורתנא וגיאורתא דיליה
היא סוסיא ורכביה שדי בימא:
ואטיל משה ית־ישראל מימא־
דסוף ונפקו למדברא דחגרא
ואזלו תלתא־יומין במדברא ולא־
אשכחו מיא: ואתו למרה ולא
יכילו למשתי מיא ממרה ארי
מרירין אינון על־כן קרא שמה
מרה: ואיתרעמו עמא על־
משה למימר מה נשתי: וצלי
קדם יי ואלפיה יי אעא ורמא
למיא ובסימו מיא תמן גזר ליה
קים

ותקח מרים הנביאה. היכן כתובה כשהיא לאחות לאהרן קודם שכולל משה לומרה עתידה
לאמי שתלד בן וכו׳ כדאיתא בסוטה. לא לאחות אהרן לפי שמסר נפשו עליה כשנטרעה
בקראת על שמו: את התף. כלי של מיני זמר: בתפים ובמחולות. מובטחות היו
בדקניות שבדור שהקבה עושה להם נסים והוציאו תפים ממצרים: ותען להם מרים.
משה אמר שירה לאנשים הוא אומר והם עונין אחריו ומרים אמרה שירה לנשים: ויסע
משה. הסיען בעל כרחם שעברו מצרים סוסיהם בתכשיטי זהב וכסף ואבנים טובות
והיו ישראל מונחין אותם בים וגדולה היתה ביזת הים מביזת מצרים שנאמר תורי זהב
כעשה לך עם נקודות הכסף לפיכך הוצרך להסיעם בעל כרחם: וילכו מרתה. כמו
למרה. לא בסוף תיבה במקום למ״ד בתחילתה והתיו היא במקום הא הנשרשת בתיבת מרה
ובסמיכות כשהיא נדבקת להא שהוא מוסיף במקום הלמ״ד תהפך לתיו בסמיכתה כמו
חמה אין לי. וחמתו בערה בו. הרי הא של שרש נהפכה לתיו מפני שנסמכה על הויו
הנוספת וכן עבד ואמה. הכה אמתי בלהה. לנפש חיה. וחמתו חיתו לחם. בין הרמה
ותשובתו

דְּהוּא מַחְלִיף וְלָא חָלִיף דְּדִילֵיהּ
הוּא כְּלִיל מַלְכוּתָא וְהוּא מֶלֶךְ
מַלְכִין בְּעַלְמָא הָדֵין וְדִילֵיהּ הִיא
מַלְכוּתָא לְעַלְמָא דְּאָתֵי וְדִילֵיהּ
הִיא וַהֲוָיָא לְעָלְמֵי עָלְמִין: כִּי בָא
אֲרוּם עָלוּ סוּסָוָות פַּרְעֹה בְּרַתִּיכוֹי
וּבְפָרָשׁוֹי בְּיַמָּא וְהָדַר יְיָ עֲלֵיהוֹן יַת
מֵי דְיַמָּא וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הַלִּיכוּ בְּיַבֵּשְׁתָּא בְּגוֹ יַמָּא וְחַמָּן סַלְקִין עֵינְוָן
בַּסִּימָן וְאֵילָנֵי מֵיכְלָא וִירָקִין וּמִיגְדֵּי בְּאַרְעִית יַמָּא: וּתְקַח וְנְסִיבַת
מִרְיָם נְבִיאָתָא אֲחָתֵיהּ דְּאַהֲרֹן יַת
תֻּפָּא בִידָא וְנָפְקָן כָּל נְשַׁיָּא
בַּתְרָהָא בְּתֻפַּיָּא הֲוָוּ חַיְלִין וּ
וּבְחִינְגַיָּא מְחַנְגִין: וּתְעַן וְזַמַּרַת

ירושלמי
בְּתוּפַיָּא הֲוָוּן חַיְלַן:

לְהוֹן מִרְיָם נוֹדֵי וּנְשַׁבְּחָא קֳדָם יְיָ אֲרוּם תּוּקְפָּא וְרוּמְמוּתָא דִּידֵיהּ הוּא
עַל גֵּיוֹתָנִין הוּא מִתְגָּאֵי וְעַל דָּמִין הוּא מִתְנַטֵּל עַל דִּי אָזִיד פַּרְעֹה רַשִׁיעָא
וְרָדַף בְּתַר עַמָּא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל סוּסְוָתֵיהּ וּרְתִיכוֹי דָּמָא וּטְמַע יַתְהוֹן בְּיַמָּא
דְּסוּף: וּיַסַּע וְאַטֵּיל מֹשֶׁה יַת
יִשְׂרָאֵל מִן יַמָּא דְסוּף וּנְפָקוּ לְ
לְמַדְבְּרָא דְחָלוּצָא וְטַיְלוּ תְּלָתָא
יוֹמִין בְּמַדְבְּרָא בְּטִילִין מִן פִּיקוּדַיָּא

ירושלמי
אוֹרְחָא דַחְלוּצָה:

וְלָא אַשְׁכְּחוּ מַיָּא: וַיָּבֹאוּ וְאָתוֹ לְמָרָה וְלָא יְכִילוּ לְמִשְׁתִּי מַיָּא מִמָּרָה
אֲרוּם מְרִירִין הֵינוּן בְּגִין כֵּן קְרָא
שְׁמֵיהּ מָרָה: וַיְלִנּוּ וְאִתְרַעֲמוּ

ירושלמי
וְאִידַיְינוּ עַמָּא:

עַמָּא עַל מֹשֶׁה לְמֵימַר מָה נִשְׁתִּי:
וַיִּצְעַק וְצַלִּי קֳדָם יְיָ וְאַחְוֵי לֵיהּ יְיָ

ירושלמי
וְצַלִּי מֹשֶׁה קֳדָם יְיָ וְחַוִּי לֵיהּ מֵימְרָא

אִילָן מְרִיר דְּאַרְדְּפָנִי וְכַתֵּב עָלוֹי
שְׁמָא רַבָּא וְיַקִּירָא וְטַלַק לְגוֹ מַיָּא
וְאִתְחַלְיָן מַיָּא תַּמָּן שַׁוִּי לֵיהּ מִימְרָא
דַיְיָ גְּזֵירַת שַׁבְּתָא וְקַיָּים אִיקַר אַבָּא

דַיְיָ אִילִין דְּאַרְדְּפָנִי וּקְלַק בְּגוֹ מַיָּא
וְאִתְחַלְיָן מַיָּא תַּמָּן חַוִּי לֵיהּ
מִימְרָא דַיְיָ קַיְמִין וְסִידְרֵי דִינִין
וְתַמָּן נַסִּי יָתֵיהּ נִסִּין בְּנֵי זִיוֹנָא

ותשובתו הראתה: ויַלִּנוּ לשון כפעלו הוא וכן התרגום לשון כפעלו הוא ואתרעמו כד
וכן דרך לשון תלונה להסב הדבור אל האדם מתלונן מתרועם ולא אמר לונן רועם וכן
יאמר קלונו דקומל שיכנע שיו מסב הדבור אליו באמרו שיו: שם שם לנו במרה כתן כה

מחלה אשיתיו
הלחם אותיו
המלח לומלך
ששמני וארבע
מיכי חלאים
תלויים במרה
ופת במלח
ונקיתון של
מים מכמלתן
ולכן סמך לו
עינות מים ·

חמשי
ין

רפאך רפ׳
רפא׳ ורפא
דגש ארכוכה
סגידי סמיכ
נאה נסופי
וסגידי אדס
נאה נקופי ·

ומשפט ושם נסהו: כו ויאמר
אם־שמוע תשמע לקול יהוה
אלהיך והישר בעיניו תעשה
והאזנת למצותיו ושמרת כל־חקיו
כל־המחלה אשר־שמתי במצרים
לא־אשים עליך כי אני יהוה רפאך:
ס כז ויבאו אילמה
ושם שתים עשרה עינת מים
ושבעים תמרים ויחנו־שם על־
המים: ט ויסעו מאילם ויבאו
כל־עדת בני־ישראל אל־מדבר־סין
אשר בין־אילם ובין סיני בחמשה
עשר יום לחדש השני לצאתם
מארץ מצרים: ב וילינו כל־
עדת בני־ישראל על־משה ועל־
אהרן במדבר: ג ויאמרו אלהם
בני ישראל מי־יתן מותנו ביד־יהוה
בארץ מצרים בשבתנו על־סיר
הבשר באכלנו לחם לשבע כי־
הוצאתם אתנו אל־המדבר הזה
להמית את־כל־הקהל הזה ברעב:
ס ד ויאמר יהוה
אל־משה הנני ממטיר לכם לחם
מן־השמים ויצא העם ולקטו דבר־
יום ביומו למען אנסנו הילך

אנסנו ה לך
בתורתי שלא
כיתנ׳ בתורה
שלא לאונלי
כמן ·

בתורתי

קים ידין ורמזו וסיה: ואמר אמי
קבלא תקבל במימרא דיי אלהך
ודכשר בעינוהי תעביד וחציתי
לפקודוהי ותטר כל־קיימוהי כל־
מרעין דשויתי במצרים לא־אשוי
עלך ארי אנא יי אסך: ואתו
לאילם ותמן תרתי עסרי מבועין
דמיין ושבעין דיקלין ושרו תמן
על־מיא: ונטלו מאילם ואתו
כל־כנישתא דבני־ישראל למדבריא
דסין דבין אילים ובין סיני בחמשת
עסרא יומא לירחא תנינא
למפקהון מארעא דמצרים:
ואיתרעמו כל־כנישתא דבני־
ישראל על־משה ועל־אהרן
במדבריא: ואמרו להון בני
ישראל לוי דמיתנא קדם יי בארעא
דמצרים כד־הוינא יתבין על־דודי
ביסרא כד־הוינא אכלין לחמא
לסבעין ארי־אפקתון יתנא
למדבריא הדין לקטלא ית־כל־
קהלא הדין ברפנא: ואמר יי
למשה האנא מחית לכון לחמא
מן־שמיא ויפקון עמא וילקטון
פתגם־יום ביומיה בדיל דאנסינון

היהכון

וְאִיתָא דִּינֵי פִּרְעָא וּמַשְׁקוֹ וּקְנִסִין דְּמִקְנְסֵי לְחַיָּבֵיא וְחַמָּן נִסְיָא בְּנִסְיוֹנָא עֲשִׂירָיָתָא: ויאמר וַאֲמַר אִין קַבֵּל תְּקַבֵּל לְמֵימְרָא דַּיְיָ אֱלָהָךְ וּדְכָשֵׁר קָדָמוֹי תַּעֲבֵיד וְתַצִּית לְפִקּוּדוֹי וְתִנְטוֹר כָּל קְיָימוֹי כָּל מַרְעִין בִּישִׁין דְּשַׁוִּיתִי עַל מִצְרָאֵי לָא אֲשַׁוִּינוּן עָלָךְ וְאִם תַּעֲבְרוּן עַל פִּתְגָמֵי אוֹרַיְיתָא וּמִשְׁתַּלְחִין עָלָךְ אִין ת

ירושלמי

תְּתוּבוּן אַעֲרִינוּן מִנָּךְ אֲרוּם אֲנָא הוּא יְיָ אַסְיָיךְ: ויבאו וְאָתוּ לְאֵילִים וּבְאֵילִים תְּרֵתֵי עֲשְׂרֵי עֵינָוָן דְּמַיִין עַנְיָא לְכָל שִׁבְטָא וְשׁוּבְעִין דִּקְלִין כָּל קְבִיל שׁוּבְעִין סָבֵיָא דְּיִשְׂרָאֵל וְשָׁרוּן תַּמָּן עַל מַיָּיא: ויסעו וּנְטָלוּ מֵאֵילִים וְאָתוֹן כָּל

אֲרוּם אֲנָא יְיָ הִי בְּמֵימְרִי מְסֵי יָתָךְ: וְאָתוֹן לְאֵילִימָה וְתַמָּן תְּרֵתֵי עַשְׂרֵי עַיְינִין דְּמַיִין כָּל קְבִיל תְּרֵתֵי עַשְׂרֵי שִׁבְטַיָּא דְּיִשְׂרָאֵל וְשִׁבְעִין דִּיקְלִין כָּל קְבִיל שִׁבְעִין סָבֵיָא סַנְהֶדְרִין דְּיִשְׂרָאֵל:

כְּנִישְׁתָּא דְּיִשְׂרָאֵל לְמַדְבְּרָא דְסִין דְּבֵין אֵלִים וּבֵין סִינַי בַּחֲמֵיסַר יוֹמִין לְיַרְחָא דְּאַיָּר הוּא יַרְחָא תְּנִינָא לְמִפְּקְהוֹן מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם: וילנו וּבְהַהוּא יוֹמָא פְּסַק לְהוֹן לִישָׁא דְּאַפִּיקוּ מִמִּצְרַיִם וְאִתְרַעֲמוּן כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל מֹשֶׁה וְעַל אַהֲרֹן בְּמַדְבְּרָא: ויאמרו וַאֲמַרוּ לְהוֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַלְוַאי דְּמִיתְנָא בְּמֵימְרָא דַּיְיָ בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם כַּד הֲוֵינָא יָתְבִין עַל דְּדִוּתָא דְּבִיסְרָא כַּד הֲוֵינָא אֲכְלִין לַחְמָא וּשְׂבָעִין אֲרוּם הַנְּפַקְתּוּן יָתָן לְמַדְבְּרָא הָדֵין לְקַטְלָא יַת כָּל קְהָלָא הָדֵין בְּכַפְנָא: ויאמר וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה הָא אֲנָא מַחֵית לְכוֹן לַחְמָא מִן שְׁמַיָּא דְּאִיצְטְנַע לְכוֹן מִן שִׁירוּיָא וְיִפְּקוּן עַמָּא וְיִלְקְטוּן פְּתְגַם יוֹם בְּיוֹמֵיהּ מִן בְּגַלַּל לְנַסּוֹתֵיהוֹן אִין נַטְרִין

מצותא

מכי ה׳ רופאך. ולפי פשוטו כי אני ה׳ רופאך ומלמדך תורה ומצו׳ למען תאכל מהם כרופא הזה האומר לאדם אל תאכל דבר זה פן יפיל לידי חולי זה וכן הוא אומר רפאות תהי לשרך: שתים עשרה עינות מים. ככנגד שבטים עשר שבטים כולמו להם: ושבעים תמרים. ככנגד ע׳ זקנים: בחמשה עשר יום. כתפרש היום של חכמיה זו לפי שבו ביום כלתה החרבה שהוציאו ממצרים והוכרכו למן ללמדכו שאכלו משילי הבצק שנים ואחת מעודות וירד להם מן בששה עשר באייר ויום אחד בשבת היה כלקיתא במסכת שבת: ולוכו. לפי שכלה הלחם: מי יתן מותכו. שבמות ואיכו שם דבר כמו מותכו אלא כמו עשותכו חכותכו שובכו לעבות אכחכו לחכות אכחכו למות אכחכו. לוי דמיתכא. לו מתכו. הלוקי והייכו מתים: לכל יום ביומו. כורך אכילת יום ילקטו ביומו ולא ילקטו היום לבורך מחר: למען אכבכו. תבאכו הילך בתורתי אם ישמרו מצות התלויות בו שלא

בתורתי אם־לא: ס והיה ביום
השׁשׁי והכינו את־אשר־יביאו והיה
משנה על־אשר־ילקטו יום יום:
ו ויאמר משה ואהרן אל־כל־
בני ישראל ערב וידעתם כי יהוה
הוציא אתכם מארץ מצרים:
ז ובקר וראיתם את־כבוד יהוה
בשמעו את־תלנתיכם על־יהוה
ונחנו מה כי תלינו עלינו: תלינו
ח ויאמר משה בתת יהוה ק
לכם בערב בשר לאכל ולחם בבקר
לשבע בשמע יהוה את־תלנתיכם
אשר אתם מלינם עליו ונחנו מה
לא־עלינו תלנתיכם כי על־יהוה:
ט ויאמר משה אל־אהרן אמר
אל־כל־עדת בני ישראל קרבו לפני
יהוה כי שמע את תלנתיכם:
ויהי כדבר אהרן אל־כל־עדת ויהי כדבר
בני־ישראל ויפנו אל־המדבר והנה אהרן ולא
כבוד יהוה נראה בענן: מצא כי
כבוד יהוה נראה
פ יא וידבר יהוה אל־ בענן
משה לאמר: יב שמעתי את־ הוא
תלונת בני ישראל דבר אלהם
לאמר בין הערבים תאכלו בשר
ובבקר תשבעו לחם וידעתם כי

אני

הי־הכון באורייתי אם־לא: ויהי
ביומא שתיתאה ויתקנון ית־דייחון
ויהי על־חד־תרין על דילקטון
יום יום: ואמר משה ואהרן
לכל־בני ישראל רמשא ותדעון
ארי יי אפיק ית־כון מארעא
דמצרים: וצפרא ותחזון ית־
יקרא דיי כד־שמיע קדמוהי ית־
תורעמתכון על־יי ונחנא מה ארי
תתרעמתון עלנא: ואמר משה
בדיתן יי לכון ברמשא ביסרא
למיכל ולחמא בצפרא למסבע כד־
שמיען קדם־יי ית־תורעמתכון
דאתון מרתרעמין עלוהי ונחנא
מה לא עלנא תורעמתכון אלהן
על־מימרא דיי: ואמר משה
לאהרן אמר לכל־כנישתא דבני
ישראל קריבו קדם יי ארי שמיע
קדמוהי ית תורעמתכון: והוה
כד־מליל אהרן עם כל־כנישתא
דבני־ישראל ואיתפניאו למדברא
והא יקרא דיי איתגלי בענא:
ומליל יי עם משה למימר: שמיע
קדמי ית־תורעמת בני ישראל
מליל עמהון למימר בין שמשיא
תיכלון ביסרא ובצפרא תישבעון

לחמא

יותירו ממנו ולא יצאו בשבת ללקוט: והיה משנה · ליום ולמחרת: משנה: על
שהיו רגילים ללקוט יום יום של שאר ימות השבוע אומר אני אשר יביאו והיה משנה לאחר
שיביאו ימצאו משנה במדידה על אשר ילקטו וימדו יום יום וזהו לקטו לחם משנה
לקיעתו היה ממנו לחם משנה · וזהו על כן הוא נותן לכם ביום השני לחם יומים נותן
לכם ברכה פוישון בבית למלאות העומר פעמים ללחם יומים: ערב · כמו לערב:
וידעתם כי אני ה המוציא אתכם ממצרים · לפי שאמרתם לנו כי הוצאתם אותנו תדעו
כי

מצוותא דאורייתי אין לא: והיה ויהי ביומא שתיתאי ויזמנון מה
דיירתון לקמירתון למיכל ביומא בשבתא ויערבון בכתיא וישתתפון
בדרתיהון בגין למיתייא מדין לדין ויהי להון בכופלא על מה דמלקטין
יומא ויומא: ויאמר ואמר משה ואהרן לכל בני ישראל ברמשא
ותנדעון ארום יי אפיק יתכון פריקין מארעא דמצרים: ובקר ובצפרא
תגלי עליכון יקר שכינתא דיי כד
שמיען קדמוי ית תורעמתכון
קדם יי ואנחנא מא אנן חשיבין
ארום אתרעמתון עלנא: ויאמר
ואמר משה בדין תרעון בדיזמן יי לכון בדמשא בישרא למיכול ולחמא
בצפרא למסבוע בדשמיען קדם יי ית תורעמותכון דאתון מתרעמין
עלוי ואנחנא מה אנן חשיבין לא עלנא תורעמותכון אלהין על מימרא
דיי: ויאמר ואמר משה לאהרן אימר לכל כנישתא דבני ישראל
קריבו קדם יי ארום שמיען קדמוי ית תורעמותכון: ויהי והוה
במללות אהרן עם כל כנישתא דישראל ואתפניו למדברא והא יקר
שכינתא דיי אתגלי בענן יקרא: וידבר ומליל יי עם משה למימר:
שמעתי שמיע קדמי ית תורעמות בני ישראל מליל עמהון למימר
בני שמשתא תיכלון בשרא ובצפרא תיכלון לחמא ותנדעון ארום אנא

ירושלמי

ואנן מה אנן חשיבין:

הוא

כי לא לכחכם המוציאים אלא ה׳ הוציא אתכם שיניא לכם את השליו: ובקר וראיתם · לא על
הכבוד שבאמר והכה כבוד ה׳ כראה בענן כאמר אלא כך אמר להם ערב וידעתם כי
היכולת בידו ליתן תאותכם ובשר יתן אך לא בפכים מאירות ותכבה לכם כי שלא כהונן
שאלתם אותו ומכרם מלאה והלחם ששאלתם לבורך בירידתו לבקר תראו את כבוד אור
פניו שיורידהו לכם דרך חנה בבקר שיש שהות להכינו ושל מלמעלה ושל מלמטה כמוכח
בקופסא: אשת תלונותיכם על ה׳ כמו אשר עליה: ונחנו מה · מה אכחנו חשובין: כי
תליו עליכו · שתרעימו עליכו את הכל את בגיכם וכשיכם ובכותיכם וערב רב · ועל כרחי
אני זקוק לפרש תליו בלשון תפעילו מפני דגשותו וקרייתו שאלו היה רפה הייתי מפרשו
בלשון תפעלו כמו וילן העם על משה או אם היה דגש ואין בו יו״ד ובקרא תלונו הייתי
מפרשו לשון תתלוננו עכשו הוא משמע תליו את אחרים כמו במדבלים ויליו עליו את
כל העדה: בשר לאכל · ולא לשובע · למדה תורה דרך ארץ שאין אוכלין בשר לשובע ·
ומה ראה להוריד להם בבקר ובשר בערב לפי שהלחם שאלו כהונן שאי אפשר לו לאדם
בלא לחם אבל בשר שאלו שלא כהונן שהרבה בהמות היו להם ועוד שהיה אפשר להם
בלא בשר לפיכך כתן להם בשעת טורח שלא כהונן: אשר אתם מליכים עליו · את
האחרים השומעים אתכם מתלוננים: קרבו · למקום שהענן ירד: השליו

פ

אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ יג וַיְהִי
בָּעֶרֶב וַתַּעַל הַשְּׂלָו וַתְּכַס אֶת־
הַמַּחֲנֶה וּבַבֹּקֶר הָיְתָה שִׁכְבַת הַטָּל
סָבִיב לַמַּחֲנֶה׃ יד וַתַּעַל שִׁכְבַת
הַטָּל וְהִנֵּה עַל־פְּנֵי הַמִּדְבָּר דַּק
מְחֹסְפָס דַּק כַּכְּפֹר עַל־הָאָרֶץ׃
טו וַיִּרְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ
אִישׁ אֶל־אָחִיו מָן הוּא כִּי לֹא יָדְעוּ
מַה־הוּא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם הוּא
הַלֶּחֶם אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לָכֶם לְאָכְלָה׃
טז זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
לִקְטוּ מִמֶּנּוּ אִישׁ לְפִי אָכְלוֹ עֹמֶר
לַגֻּלְגֹּלֶת מִסְפַּר נַפְשֹׁתֵיכֶם אִישׁ
לַאֲשֶׁר בְּאָהֳלוֹ תִּקָּחוּ׃ יז וַיַּעֲשׂוּ־
כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּלְקְטוּ הַמַּרְבֶּה
וְהַמַּמְעִיט׃ יח וַיָּמֹדוּ בָעֹמֶר וְלֹא
הֶעְדִּיף הַמַּרְבֶּה וְהַמַּמְעִיט לֹא
הֶחְסִיר אִישׁ לְפִי אָכְלוֹ לָקָטוּ׃
יט וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם אִישׁ
אַל־יוֹתֵר מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר׃ כ וְלֹא־
שָׁמְעוּ אֶל־מֹשֶׁה וַיּוֹתִרוּ אֲנָשִׁים
מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר וַיָּרֻם תּוֹלָעִים
וַיִּבְאַשׁ וַיִּקְצֹף עֲלֵהֶם מֹשֶׁה׃
כא וַיִּלְקְטוּ אֹתוֹ בַבֹּקֶר בַּבֹּקֶר

כ׳ וכתיב כן וכספר אחר כמסר ל׳ הלא בטלין׃

ל׳ וחס׳ ועולה כנימטרי רמח טהיס המן בכלע כרמס אבריס׃

כזה הפסוק יש כל כאנס כיתה לומר כל המקיים את התורה הקבה מוחין לו פרנסתו כלא ורק כאו.לו המן׃

כ׳חסר ׳ור ב׳ נוסחא׃

כ׳והוא פר מן פתגמי רספרא

איש

לַחְמָא וְתִדְּעוּן אֲרֵי אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן׃
וַהֲוָה בְרַמְשָׁא וּסְלֵיקַת שְׁלָיו וְחַפַּת
יַת־מַשְׁרִיתָא וּבְצַפְרָא הֲוַת נַחֲתַת
טַלָּא סְחוֹר־סְחוֹר לְמַשְׁרִיתָא׃
וּסְלֵיקַת נַחֲתַת טַלָּא וְהָא עַל־אַפֵּי
מַדְבְּרָא דַּעֲדַק מְקַלַּף דַּעֲדַק כְּגִיר
כְּגַלִּידָא עַל־אַרְעָא׃ וְחָזוֹ בְנֵי־
יִשְׂרָאֵל וַאֲמַרוּ גְּבַר לַאֲחוֹהִי מָנָא
הוּא אֲרֵי לָא יְדִעִין מַה־הוּא וַאֲמַר
מֹשֶׁה לְהוֹן הוּא לַחְמָא דִּיהַב יְיָ
לְכוֹן לְמֵיכָל׃ דֵּין פִּתְגָמָא דְּפַקִּיד
יְיָ לְקוּטוּ מִנֵּיהּ גְּבַר לְפוּם מֵיכְלֵיהּ
עוֹמְרָא לְגוּלְגַלְתָּא מְנַיָּן נַפְשָׁתֵיכוֹן
גְּבַר לְדִי בְמַשְׁכְּנֵיהּ תִּסְבּוּן׃
וַעֲבַדוּ־כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְקָטוּ
דְּאַסְגִּי וּדְאַזְעַר׃ וְכָלוּ בְעוֹמְרָא
וְלָא אוֹחֵל דְּאַסְגִּי וּדְאַזְעַר לָא חָסַר
גְּבַר לְפוּם־מֵיכְלֵיהּ לְקָטוּ׃ וַאֲמַר
מֹשֶׁה לְהוֹן אֵינָשׁ לָא־יִשְׁאַר מִנֵּיהּ
עַד־צַפְרָא׃ וְלָא־קַבִּילוּ מִן־מֹשֶׁה
וְאַשְׁאַרוּ גּוּבְרַיָּא מִנֵּיהּ עַד־צַפְרָא
וְרָחֵישׁ רִיחֵשָׁא וְסָרִי וּרְגִיז עֲלֵיהוֹן
מֹשֶׁה׃ וּלְקָטוּ יָתֵיהּ בְּצַפְּרָא בְּצַפְּרָא

גבר

יג השליו׳ מין עוף ושמן מאד׃ היתה שכבת הטל׳ הטל שוכב על המן ובמקום אחר הוא אומר וברדת הטל וגו׳ הטל יורד על הארץ והמן יורד עליו וחוזר ויורד טל עליו והרי
יד הוא כמוכח בקופסא׃ ותעל שכבת הטל׳ כשהחמה זורחת עולה טל שעל המן לקראת החמה כדרך טל עולה לקראת חמה אף אם תמלא שפופרת של ביצה טל ותסתום את פיה ותניחה בחמה היא עולה מעליה באויר׃ ורבותינו דרשו שהטל עולה מן הארץ באויר וכעלות שכבת הטל כתגלה המן וראו והנה על פני המדבר׃ דק מחוספס׳ מגולה׳ ואין דומה לו במקרא׳ ויש לומר מחוספס לשון חפיסא ודלוקמא שבלשון משנה כשתגלה

משכבת

הוא יי אלקכון: ויהי והוה ב׳ רמשא וסליקו פיסיונין וחפו ית
משריתא ובצפרא הות אנחות טלא מתקדשא מיתקנא הי כפתורין חזור
חזור למשריתא: ותעל וסליקו ענניא ואחיתו מבא עילוי אנחות
טלא והות על אנפי מדברא דקיק ירושלמי
מסרגלדקיק כגלידא על ארעא: בכפורא
ויראו וחמון בני ישראל והון
תמהין ואמרין אינש לחברייה מאן הוא ארום לא ידעון מה הוא ואמר
משה להון הוא לחמא דאצטנע לכון מן שירויא בשמי מרומא וכדון
יהביה יי לכון למיכל: זה הדבר דין פתגמא דפקיד יי לקוטו מניה
גבר לפום מיכליה עומרא לגולגלתא מניין נפשתיכון גבר לפום סכום
אינשי משכניה תסבון: ויעשו ועבדו כן בני ישראל ולקיטו מנא
מאן דמסגי ומאן דאזער: וימודו ואכילו בעומרא לא אשתייר מן
מכילתא מאן דאסגי למילקט ודאזער למילקט לא חסר מן מכילתא
גבר לפום מיכליה לקיטו: ויאמר ואמר משה להון גבר לא ישייר
מניה עד צפרא: ולא ולא קבילו מן משה ושיירו דתן ואבירם
גוברייא חייביא מניה עד צפרא וארחש מורנין וסדי ורגז עליהון
משה: וילקטו והוו מלקטין ית מן עידן צפרא עד ארבע שעין
דיומא אינש לפום מיכליה ומן ארבעשעין ולהאל שחין שימשא
עלוי

משכבת הטל רלו שהיה דבר דק מחוספס בתוכו בין שתי שכבות הטל · ואכקלום תרגם
מקלף לשון מחשוף הלבן: ככפור · כפור ילי״דא בלעז דעדק כגיר כאבני גיר והוא מין
גבש שחור כדאמריכן גבי פסוי הדס הגיר והזרכיך · דעדק כגיר כגלידא על ארעא דק
היה כגיר ושוכב מונלד כקרח על הארץ וכן פירושו דק ככפור שעוח קלוש ומחובר
כגליד · דק ט״כבס בלעז שהיה מנליד גלד דק מלמעלה וכגיר שתרגם אכקלום תוספת
הוא על לשון העברית ואין לו תיבה בפסוק: מן הוא · הככת מזון הוא כמו ויתן להם מו
המלך: כי לא ידעו מה הוא · שיקרלוהו בשמו: עמר · שם מדה: מספר כפשותיכם · יו
כפי מכין כפשות שיש לאיש באהלו תקחו עומר לכל נולגולת: המרבה והממעיט · יש יז
שלקטו הרבה ויש שלקטו מעט וכשבאו לביתם מדדו בעומר איש איש מה שלקטו ומצאו
שהמרבה ללקוט לא העדיף על עומר לנולגולת אשר באהלו והממעיט ללקוט לא מצא
חסר מעומר לנולגולת וזהו כם גדול שכעשה בו: ויותירו אנשים · דתן ואבירם: כ
וירם תולעים · לשון רמה: ויבאש · הרי זה מקרא הפוך שבתחלה הבאיש ולבסוף
הקליב בעבין שבאמר ולא הבאיש ורמה לא היתה בו וכן דרך כל המתליעים:

וחס

אִישׁ כְּפִי אָכְלוֹ וְחֹם הַשֶּׁמֶשׁ וְנָמַס׃
כא וַיְהִי בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי לָקְטוּ לֶחֶם
מִשְׁנֶה שְׁנֵי הָעֹמֶר לְאֶחָד וַיָּבֹאוּ כָּל־
נְשִׂיאֵי הָעֵדָה וַיַּגִּידוּ לְמֹשֶׁה׃
כב וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם הוּא אֲשֶׁר
דִּבֶּר יְהוָה שַׁבָּתוֹן שַׁבַּת־קֹדֶשׁ
לַיהוָה מָחָר אֶת אֲשֶׁר־תֹּאפוּ אֵפוּ
וְאֶת אֲשֶׁר־תְּבַשְּׁלוּ בַּשֵּׁלוּ וְאֶת כָּל־
הָעֹדֵף הַנִּיחוּ לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד־
הַבֹּקֶר׃ כג וַיַּנִּיחוּ אֹתוֹ עַד־
הַבֹּקֶר כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה וְלֹא
הִבְאִישׁ וְרִמָּה לֹא־הָיְתָה בּוֹ׃
כד וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אִכְלֻהוּ הַיּוֹם
כִּי־שַׁבָּת הַיּוֹם לַיהוָה הַיּוֹם לֹא
תִמְצָאֻהוּ בַּשָּׂדֶה׃ כה שֵׁשֶׁת
יָמִים תִּלְקְטֻהוּ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת
לֹא יִהְיֶה־בּוֹ׃ כו וַיְהִי בַּיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי יָצְאוּ מִן־הָעָם לִלְקֹט וְלֹא
מָצָאוּ׃ ס
כז וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עַד־
אָנָה מְאַנְתֶּם לִשְׁמֹר מִצְוֹתַי וְתוֹרֹתָי׃
כח רְאוּ כִּי יְהוָה נָתַן לָכֶם
הַשַּׁבָּת עַל־כֵּן הוּא נֹתֵן לָכֶם בַּיּוֹם
הַשִּׁשִּׁי לֶחֶם יָמִים שְׁנָיִם שְׁבוּ אִישׁ תַּחְתָּיו
אַל־יֵצֵא אִישׁ מִמְּקֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי׃
כט וַיִּשְׁבְּתוּ הָעָם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי׃

ויקראו

גֻּבַר כְּפוּם מִיכְלֵיהּ וּמַה־דְּמִשְׁתְּאַר
מִנֵּיהּ עַל־אַפֵּי חַקְלָא כַּד־חַם עֲלוֹהִי
שִׁמְשָׁא פָּשַׁר׃ וַהֲוָה בְּיוֹמָא
שְׁתִיתָאָה לָקְטוּ לַחְמָא עַל־חַד־
תְּרֵין תְּרֵין עוֹמְרִין לְחַד וַאֲתוֹ כָּל־
רַבְרְבֵי כְּנִישְׁתָּא וְחַוְיָאוּ לְמֹשֶׁה׃
וַאֲמַר לְהוֹן הוּא דְּמַלִּיל יְיָ שַׁבָּא
שַׁבְּתָא קֻדְשָׁא קֳדָם יְיָ מָחָר
יָת דְּאַתּוּן עָתִידִין לְמֵיפֵא אֵפוּ וְיָת
דִּי־אַתּוּן עָתִידִין לְבַשָּׁלָא בַּשְּׁלוּ
וְיָת כָּל־מַוְתְּרָא אַצְנְעוּ לְכוֹן לְמַטְרָא
עַד־צַפְרָא׃ וְאַצְנְעוּ יָתֵיהּ עַד־
צַפְרָא כְּמָא דְפַקִּיד מֹשֶׁה וְלָא סְרִי
וְרִיחָשָׁא לָא הֲוָה בֵּיהּ׃ וַאֲמַר
מֹשֶׁה אִכְלוּהִי יוֹמָא־דֵין אֲרֵי־
שַׁבְּתָא יוֹמָא־דֵין קֳדָם־יְיָ יוֹמָא־דֵין
לָא תַשְׁכְּחֻנֵּיהּ בְּחַקְלָא׃ שִׁתָּא
יוֹמִין תִּלְקְטֻנֵּיהּ וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה
שַׁבְּתָא לָא יְהֵא־בֵּיהּ׃ וַהֲוָה
בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה נְפָקוּ מִן־עַמָּא
לְמִלְקַט וְלָא אַשְׁכְּחוּ׃ וַאֲמַר יְיָ
לְמֹשֶׁה עַד־אֵימָתַי אַתּוּן מְסָרְבִין
לְמִיטַּר פִּקּוּדַי וְאוֹרָיָתִי׃ חֲזוּ אֲרֵי־
יְיָ יְהַב לְכוֹן שַׁבְּתָא עַל־כֵּן הוּא יָהֵב
לְכוֹן בְּיוֹמָא שְׁתִיתָאָה לַחְמָא תְּרֵין־
יוֹמִין תֵּיבוּ אֵינָשׁ תְּחוֹתוֹהִי לָא־
יִפּוֹק אֱנָשׁ מֵאֲתָרֵיהּ בְּיוֹמָא
שְׁבִיעָאָה׃ וְנָחוּ עַמָּא בְּיוֹמָא שביעאה׃

כאן אמ׳ שבת ואחר כך קדש ובפרש׳ קטל פקריס קדש לשבת לומר שמוסיפין מזון על קדש בכניסתו וביציאתו

דאסור כל שבת ל׳ נחסר

מטעינן כיס את

כד שלא יצא פון לתחום ד׳ מן ס׳ אמה

כה וחם השמש וכמס · הנשאר בשדה כעשה כחלים ושותין ממנו איילים ובהמות ואומו העולם בדין מהן וטועמים בהם טעם מן ויודעים מה שבחן של ישראל · פשר לשון פושרין על ידי השמש מתחמם ומפשיר : וכמס · דישטכפריר · ודוגמתו בסנהדרין בסוף ארבע מיתות :

כג לקטו לחם משנה · כשמדדו את לקיטתן באהליהם מצאו כפלים שכי העמר לאחד ומדדם לגדה לחם משונה אותו היום כשתכה לשבת בריחו וטעמו : ויגידו למשה ·

ירושלמי

עִילוֹי וַהֲוָה שַׁיִּיח וּמִתְעַבֵּד מַבּוּעִין דְּמַיִין וּנְגִדִין עַד יַמָּא רַבָּא וְאַתְיָין
חֵיוָון דַּכְיִין וּבְעִירָן וְשַׁתְיִין מִנֵּיהּ וַהֲווּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל צַדְיָין וְאָכְלִין יַתְהוֹן:
ויהי וַהֲוָה בְּיוֹמָא שִׁתְּיָאָה לְקָטוּ לַחֲם בְּכִפְּלָא תְּרֵין עוֹמְרִין לְגַבַר נַשׁ
חַד וְאָתוֹ כָּל רַבְרְבֵי כְּנִישְׁתָּא וְתַנּוּ לְמֹשֶׁה: ויאמר וַאֲמַר לְהוֹן מֹשֶׁה
הוּא דְּמַלִּיל יְיָ עֲבַדְתּוּן שְׁבָא שַׁבַּת קוּדְשָׁא קָדֶם יְיָ לְמָחַר יַת דְּאַתּוּן
צְרִיכִין לְמֵיפָא מָחַר אֵיפוּ יוֹמָא דֵּין וַית דְּאַתּוּן צְרִיכִין לְמִבְשְׁלָא מָחַר
בַּשִּׁילוּ יוֹמָא דֵּין וַית כָּל מַה דְּמִשְׁתַּיֵּיר מִן מַה דִּי תֵּיכְלוּן יוֹמָא דֵּין אֲצַנְעָא
יְתֵיהּ וַיְהִי נְטִיר עַד צַפְרָא: ויניחו וְאַצְנְעוּ יְתֵיהּ עַד צַפְרָא הֵיכְמָא
דְּפַקִּיד מֹשֶׁה וְלָא סְרִי וְרִיחָשָׁא לָא הֲוָת בֵּיהּ: ויאמר וַאֲמַר מֹשֶׁה
אֲכָלוּהִי יוֹמָא דֵּין אֲרוֹם שַׁבְּתָא יוֹמָא דֵּין קָדֶם יְיָ יוֹמָא דֵּין לָא תִשְׁכְּחוּנֵיהּ
בְּחַקְלָא: ששת שִׁתָּא יוֹמִין תִּלְקְטוּנֵיהּ וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה דְּהוּא
שַׁבְּתָא לָא יְהֵי בֵּיהּ מַנָּא נָחִית: ויהי וַהֲוָה בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה נְפָקוּ
מִן רַשִׁיעֵי עַמָּא לְמִלְקוֹט מַנָּא וְלָא אַשְׁכְּחוּ: ויאמר וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה
עַד אֵימָת אַתּוּן מְסָרְבִין לְמִנְטוֹר פִּיקוּדַיי וְאוֹרַיְיתִי: ראו חֲמוּן אֲרוּם
יְיָ יְהַב לְכוֹן יַת שַׁבְּתָא בְּגִין כֵּן הוּא יְהַב לְכוֹן בְּיוֹם שִׁתִּיאָה לַחֲם תְּרֵין
יוֹמִין שְׁרוֹן גְּבַר בְּאַתְרֵיהּ וְלָא חֲטַלְטְלוּן מְדַעַם מֵרְשׁוּתָא לִרְשׁוּתָא כָּל
מֵאַרְבְּעָה גַּרְמִידֵי וְלָא יִפּוֹק אֵינָשׁ מֵאַתְרֵיהּ לְטַיְּלָא לְבַר מִתְּרֵין אַלְפִין
גַּרְמִידֵי בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה: וישבתו וְנַחוּ עַמָּא בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה: ויקראו

למשה · שאלוהו מה היום מימים ומכאן יש ללמד שעדין לא הגיד להם משה פרשת
שבת שכבר צוה לומר להם והיה ביום השני והכינו וגו׳ עד שאלו את זאת אמר להם
הוא אשר דבר ה׳ שכבר צויתי לומר לכם ולכך עכשו הכתוב שאמר לו עד אנה מאנתם ולא כב
הודיעו מן הכלל: את אשר תאפו אפו · מה שאתם רוצים לאפות בתנור אפו היום הכל
לשני ימים ומה שאתם צריכים לבשל ממנו במים בשלו היום · לשון אפייה כופל בלחם
ולשון בישול בתבשיל: למשמרת · לגניזה: ויאמר משה אכלוהו היום · שחרית שהיו כג
רגילין לבאת וללקוט באו לשאול אם כבר אם לאו אמר להם את שבידכם אכלו לערב
חזרו לפניו מהו לבאת אמר להם שבת היום ראה אותם דואגים שמא פסק המן ולא ירד
עוד אמר להם היום לא תמצאוהו מה תל היום היום לא תמצאוהו אבל מחר תמצאוהו:
וביום השביעי שבת · שבת הוא המן לא יהיה בו · ולא כא הכתוב אלא לרבות יום כו
הכפורים וימים טובים: עד אנה מאנתם · מפני הדיוט הוא בהדי הוא לקיח ברכא כז
על ידי הרשעים מתגנין הכשרין: ראו · בעיניכם כי ה׳ בכבודו מזהיר אתכם על כח
השבת שהדי כם כעשה בכל ערב שבת לתת לכם לחם יומים: שבו איש תחתיו · מכאן
המנהג חכמים לרבע אמות ליוצא חוץ לתחום: אל יצא איש ממקומו · אלו אלעים אמה
ולא במבורש שאין תחומין אלא מדברי סופרים ועיקרו של מקרא על לוקטי המן כאמר:

לא וַיִּקְרְאוּ בֵית־יִשְׂרָאֵל אֶת־שְׁמוֹ
מָן וְהוּא כְּזֶרַע גַּד לָבָן וְטַעְמוֹ
כְּצַפִּיחַת בְּדְבָשׁ: לב וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה מְלֹא
הָעֹמֶר מִמֶּנּוּ לְמִשְׁמֶרֶת לְדֹרֹתֵיכֶם
לְמַעַן יִרְאוּ אֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר
הֶאֱכַלְתִּי אֶתְכֶם בַּמִּדְבָּר בְּהוֹצִיאִי
אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: לג וַיֹּאמֶר
מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן קַח צִנְצֶנֶת אַחַת
וְתֵן־שָׁמָּה מְלֹא־הָעֹמֶר מָן וְהַנַּח
אֹתוֹ לִפְנֵי יְהוָה לְמִשְׁמֶרֶת
לְדֹרֹתֵיכֶם: לד כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה וַיַּנִּיחֵהוּ אַהֲרֹן לִפְנֵי
הָעֵדֻת לְמִשְׁמֶרֶת: לה וּבְנֵי
יִשְׂרָאֵל אָכְלוּ אֶת־הַמָּן אַרְבָּעִים
שָׁנָה עַד־בֹּאָם אֶל־אֶרֶץ נוֹשָׁבֶת אֶת־
הַמָּן אָכְלוּ עַד־בֹּאָם אֶל־קְצֵה אֶרֶץ
כְּנָעַן: לו וְהָעֹמֶר עֲשִׂרִית
הָאֵיפָה הוּא: פ
יז א וַיִּסְעוּ כָל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
מִמִּדְבַּר־סִין לְמַסְעֵיהֶם עַל־פִּי יְהוָה
וַיַּחֲנוּ בִּרְפִידִים וְאֵין מַיִם לִשְׁתּוֹת
הָעָם: ב וַיָּרֶב הָעָם עִם־מֹשֶׁה
וַיֹּאמְרוּ תְּנוּ־לָנוּ מַיִם וְנִשְׁתֶּה וַיֹּאמֶר
לָהֶם מֹשֶׁה מַה־תְּרִיבוּן עִמָּדִי מַה־
תְּנַסּוּן אֶת־יְהוָה: ג וַיִּצְמָא שָׁם
הָעָם לַמָּיִם וַיָּלֶן הָעָם עַל־מֹשֶׁה
וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶּה הֶעֱלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם

ל״ב וחסר יוד תכיכ״ל

למען יראו את הלחם ר״ת שיה לומר שיכה שמור עד שיכה שיה

ל״ג דס׳ וסלר הנה את

סמך ויעומר לפרשת המן רמז שיאכלו מן עד יקריבו העומר

שביעי ין

שטעינן כיה תכה

שְׁבִיעָאָה: וּקְרוּ בֵית־יִשְׂרָאֵל יַת־
שְׁמֵיהּ מָנָא וְהוּא כְּבַר־זְרַע גֵּידָא
חִיוַר וְטַעְמֵיהּ כְּאֵיסְקְרִיטָוָן בִּדְבָשׁ:
וַאֲמַר מֹשֶׁה דֵּין פִּתְגָמָא דִּפְקִיד יְיָ
מְלֵי עוּמְרָא מִנֵּיהּ לְמַטְרָא לְדָרֵיכוֹן
בְּדִילִי דִּיחֲזוֹן יַת־לַחְמָא דְּאוֹכְלִית
יָתְכוֹן בְּמַדְבְּרָא בְּאַפָּקוּתִי יַתְכוֹן
מֵאַרְעָא דְּמִצְרָיִם: וַאֲמַר מֹשֶׁה
לְאַהֲרֹן סַב צְלוֹחִית חָדָא וְהַב־תַּמָּן
מְלֵי עוּמְרָא מָנָא וְאַצְנַע יָתֵיהּ קֳדָם
יְיָ לְמַטְרָא לְדָרֵיכוֹן: כְּמָא דִּפְקִיד
יְיָ לְמֹשֶׁה וְאַצְנְעִינֵיהּ אַהֲרֹן קֳדָם
סַהֲדוּתָא לְמַטְרָא: וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל
אֲכָלוּ יַת־מָנָא אַרְבָּעִין שְׁנִין עַד־
דְּעָלוּ לְאַרְעָא יַתִּיבְתָּא יַת־מָנָא
אֲכָלוּ עַד־דְּאָתוֹ לְסִיפֵי אַרְעָא
דְּכְנָעַן: וְעוּמְרָא חַד־מִן
עַסְרָא בַּתְלַת־סְאִין הוּא:
וּנְטָלוּ כָּל־כְּנִישְׁתָּא דִּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל
מִמַּדְבְּרָא דְסִין לְמַטְלֵיהוֹן עַל־
מֵימְרָא דְיְיָ וּשְׁרוֹ בְּרַפִּידִים וְלֵית
מַיָּא לְמִשְׁתִּי עַמָּא: וּנְצָא עַמָּא
עִם־מֹשֶׁה וַאֲמַרוּ הָבוּ לָנָא מַיָּא
וְנִשְׁתִּי וַאֲמַר לְהוֹן מֹשֶׁה מָה־אַתּוּן
נָצִין עִמִּי מָה־אַתּוּן מְנַסְּיָן קֳדָם־יְיָ:
וְצָחֵי תַּמָּן עַמָּא לְמַיָּא וְאִתְרַעַם
עַמָּא עַל־מֹשֶׁה וַאֲמַר לְמָא דְנָן
אַסֵּיקְתָּנָא מִמִּצְרַיִם לְקַטָּלָא יָתִי

לא והוא כזרע גד לבן · עשב ששמו קוליאנדרי וזרע שלו ענול ואיכו לבן והמן היה לבן
ואיכו כמשל לזרע גד שא לעכין הענול כזרע גד היה והוא לבן: כצפיחי · בכך שמטגנין
אותו בדבש וקורין לו אסקריטין בלשון משנה והוא תרגום של אונקלוס: למשמרת ·
לב לגניזה: לדורותיכם · בימי ירמיהו כשהיה ירמיהו מוכיחם למה אין אתם עוסקין בתורה
והם

ויקראו וקרון בֵּית יִשְׂרָאֵל יַת שְׁמֵיהּ מַנָּא וְהוּא כְּבַר זְרַע כּוּסְבַר חֵיוַר וְטַעֲמֵיהּ כְּאַשִׁישְׁיָין בִּדְבַשׁ: ויאמר וַאֲמַר מֹשֶׁה דֵּין פִּתְגָמָא

ירושלמי

כִּזְרַע דְּכוּסְבַר חֵיוַר וְטַעֲמֵיהּ כְּשִׁיפּוּיָין בִּדְבָשׁ: כ

דְּפַקִּיד יְיָ לְאַצְנָעָא מְלֵי עוּמְרָא מִנֵּיהּ לְמַטְרָא לְדָרֵיכוֹן מִן בְּגַלַּל דְּיֶחְמוּן דָּרַיָּא מִסַּרְבָּיָא יַת לַחְמָא דְּאוֹכְלִית יַתְכוֹן בְּמַדְבְּרָא בְּדַהֲנָפְקוּתִי יַתְכוֹן מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם: ויאמר וַאֲמַר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן סַב צְלוֹחִית דְּפַחַר חַדָּא וְהַב תַּמָּן מְלֵי עוּמְרָא מַנָּא וְאַצְנַע יַתֵּיהּ קֳדָם יְיָ לְמַטְרָא לְדָרֵיכוֹן: כאשר הֵיכְמָא דְּפַקִּיד יְיָ יַת מֹשֶׁה וְאַצְנְעֵיהּ אַהֲרֹן קֳדָם סַהֲדוּתָא לְמַטְרָא: ובני וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲכָלוּ יַת מַנָּא אַרְבָּעִין שְׁנִין בְּחַיּוֹהִי דְּמֹשֶׁה עַד מֵיתֵיהוֹן לְאַרְעָא מֵיתִיבָא יַת מַנָּא אָכָלוּ אַרְבָּעִין יוֹמִין בָּתַר מוֹתֵיהּ עַד דְּעָבְרוּ יוֹרְדְנָא וְעָלוּ לִסְיָפֵי אַרְעָא דִּכְנָעַן: והעמר וְעֻמְרָא חַד מִן עֲשִׂרָא לְתֵלַת סְאִין הוּא: ויסעו וּנְטָלוּ כָּל כְּנִשְׁתָּא דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמַּדְבְּרָא דְסִין לְמַטְלְנֵיהוֹן עַל מֵימְרָא דַיְיָ וּשְׁרוּ בִּרְפִידִים אַתְרָא דְּבִטִּילוּ אֵידֵיהוֹן מִמִּצְוָתָא דְאוֹרַיְתָא וְאִתְיַבְּשׁוּ מַבּוּעַיָא וְלָא הֲוָה מוּי לְמִשְׁתֵּי לְעַמָּא: וירב וְנָצוּ רְשִׁיעֵי עַמָּא עִם מֹשֶׁה וְאָמְרוּ הַב לַן מוּי וְנִשְׁתֵּי וַאֲמַר לְהוֹן מֹשֶׁה מַה נְצָן אִתּוֹן עִמִּי וּמָה מְנַסְּן אִתּוֹן קֳדָם יְיָ: ויצמא וְצָחֵי תַּמָּן עַמָּא לְמוּיָא וְאִתְרָעַם עַמָּא עַל מֹשֶׁה וַאֲמַר לְמָא דְנָן אַסֵּיקְתָּנָא

ממצרים

והם אומרים ככיח מלאכתכו וכעסוק בתורה מהיכן כתפרכם הוציא להם נכנכת המן אמר להם אתם ראו דבר ה׳ שמעו לא כאמר אלא ראו בזה כתפרכסו אבותיכם הרבה שלוחין יש לו למקום להכין מזון לירא׳ו: נכנכת · בלוחית של חרס כתרגומו: והכח אותו לפני ה׳ · לפני הארון ולא כאמר מקדיא זה על שכבכה אהל מועד אלא שכתב כאן שנפרשת המן: ארבעים שנה · והלא חסר שלשים יום הם שהרי בחמשה עשר באייר ירד להם המן תחלה ובחמשה עשר בניסן פסק שנאמר ושבות המן ממחרת אלא מגיד שהעונות שהוציאו ישראל ממצרים טעמו בהם טעם מן: אל ארץ נושבת · לאחר שעברו את הירדן: אל קצה ארץ כנען · בתחלת הגבול קודם שעברו את הירדן והם ערבות מואב · כמנהו מכחישין זה את זה אלא ערבות מואב כשמת משה בשבעה באדר פסק המן מלירד וכשתפקו ממן שלקטו בו ביום עד שהקריבו העומר בששה עשר בניסן שנאמר ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח: עשירית האיפה · האיפה שלש סאין והסאה ששה קבין והקב ארבעה לוגין והלוג ששה ביצים כמנה עשירית האיפה ארבעים ושלש ביצים וחומש ביצה והוא שיעור לחלה ולמכחות: מה תכסון · לומר היוכל לתת מים בארץ ציה:

לְהַמִּית אֹתִי וְאֶת־בָּנַי וְאֶת־מִקְנָי
בַּצָּמָא׃ ג וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל־
יְהוָה לֵאמֹר מָה אֶעֱשֶׂה לָעָם הַזֶּה
עוֹד מְעַט וּסְקָלֻנִי׃ ס וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲבֹר לִפְנֵי הָעָם וְקַח
אִתְּךָ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וּמַטְּךָ אֲשֶׁר
הִכִּיתָ בּוֹ אֶת־הַיְאֹר קַח בְּיָדְךָ
וְהָלָכְתָּ׃ ד הִנְנִי עֹמֵד לְפָנֶיךָ
שָׁם עַל־הַצּוּר בְּחֹרֵב וְהִכִּיתָ בַּצּוּר
וְיָצְאוּ מִמֶּנּוּ מַיִם וְשָׁתָה הָעָם וַיַּעַשׂ
כֵּן מֹשֶׁה לְעֵינֵי זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל׃
ה וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם מַסָּה
וּמְרִיבָה עַל־רִיב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל
נַסֹּתָם אֶת־יְהוָה לֵאמֹר הֲיֵשׁ יְהוָה
בְּקִרְבֵּנוּ אִם־אָיִן׃ פ
ו וַיָּבֹא עֲמָלֵק וְיִלָּחֶם עִם־
יִשְׂרָאֵל בִּרְפִידִם׃ ז וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
אֶל־יְהוֹשֻׁעַ בְּחַר־לָנוּ אֲנָשִׁים וְצֵא
הִלָּחֶם בַּעֲמָלֵק מָחָר אָנֹכִי נִצָּב עַל־
רֹאשׁ הַגִּבְעָה וּמַטֵּה הָאֱלֹהִים בְּיָדִי׃
ח וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ כַּאֲשֶׁר אָמַר
לוֹ מֹשֶׁה לְהִלָּחֶם בַּעֲמָלֵק וּמֹשֶׁה
אַהֲרֹן וְחוּר עָלוּ רֹאשׁ הַגִּבְעָה׃
ט וְהָיָה כַּאֲשֶׁר יָרִים מֹשֶׁה יָדוֹ

וגבר

וית־בני וית־בעירי בצחותא׃
וצלי משה קדם־יי למימר מה
אעביד לעמא הדין עוד זעיר־פון
ויתרגמנני׃ ואמר יי למשה עיבר
קדם עמא ודבר עמך מסבי ישראל
וחוטרך דמחיתא ביה ית־נהרא סב
בידך ותיזיל׃ הא־אנא קאים
קדמך תמן על־טינרא בחורב
ותימחי בטינרא ויפקון מיניה מיא
וישתי עמא ועבד כן משה לעיני
סבי ישראל׃ וקרא שמא דאתרא
נסיתא ומצותא על־דנצו בני
ישראל ועל דנסיאו קדם־יי למימר
האית שכינתא דיי בינא אם־לא׃
ואתא עמלק ואגח־קרבא עם־
ישראל ברפידם׃ ואמר משה
ליהושע בחר־לנא גוברין ופוק
אגח־קרבא בעמלק מחר אנא קאים
על־ריש דמרתא וחוטרא
דאתעביד־ביה ניסין מן־קדם־יי
בידי׃ ועבד יהושע כמא דאמר־
ליה משה לאגחא קרבא בעמלק
ומשה אהרן וחור סליקו לריש
דמתא׃ והוה כד־מרים משה

ידוהי

ד עוד מעט. אם לא תתן עוד מעט ומקלוני׃ עבור לפני העם. ורש"י אם יסקלוך למה
הוכאת לעז על בני׃ וקח אתך מזקני ישראל. לעדות שיראו שעל ידך המים יוצאים מן
הצור ולא יאמרו מעיכות היו שם מימי קדם׃ ומטך אשר הכית בו את היאור. מה תל
אשר הכית בו את היאור אלא שהיו ישראל אומרים על המטה שאינו מוכן שא לפורענות
בו לקה פרעה ומצרים כמה מכות במצרים ועל הים לכך כאמר אשר הכית בו את היאור
ו והן אומרים עליו שהוא לפורענות ירא עתה שאף לטובה הוא מוכן׃ והכית בצור.
על הצור לא כאמ' שא בצור מכאן שהמע' היה של מין דבר חזק ושמו מכפריכון והצור נבקע
מפניו׃ ויבא עמלק. ממך פרשה זו למקרא זה לומר תמיד אני ביכיכס ומזומן לכל
ברכיכס

מִמְּצְרַיִם לְקַטְלָא יָתָנָא וְיָת בְּנָנָא וְיָת גֵּיתָנָא בְּצָחוּתָא: ויצעק וְצַלִּי
מֹשֶׁה קֳדָם יְיָ לְמֵימַר מַה אֶעְבַּד לְעַמָּא הָדֵין תּוּב קְלִיל זְעֵיר וְהֵינוּן רָגְמִין
עָתִי: ויאמר וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה עֵיבַר קֳדָם עַמָּא וּדְבַר עִמָּךְ מִסְּבֵי
יִשְׂרָאֵל וְחוּטְרָךְ דְּמָחֵית בֵּיהּ יָת נַהֲרָא דְּבַר בִּידָךְ וְאֵיזֵל לָךְ מִן קֳדָם
תּוּרְעֲמַתְהוֹן: הנני הָאֲנָא קָאֵים קֳדָמָךְ תַּמָּן בְּאַתְרָא דְּתִחְמֵי רוּשָׁם
דִּיגְלָא בְּחוֹרֵב וְתִמְחֵי בֵּיהּ בְּטִינַר חוּטְרָךְ וְיִפְּקוּן מִנֵּיהּ מַוֵי לְמִשְׁתֵּי וְיִשְׁתּוֹן
עַמָּא וְעָבַד הֵיכְדֵּין מֹשֶׁה קֳדָם סְבֵי יִשְׂרָאֵל: ויקרא וּקְרָא שְׁמָא
דַּאֲתְרָא הַהוּא נַסִּיוֹנָא וּמְצוּתָא בְּגִין דְּנָצוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עִם מֹשֶׁה וּבְגִין
דְּנַסַּיִן קֳדָם יְיָ לְמֵימַר הַאִן קִשְׁטָא אִיקַר שְׁכִינְתָּא דַיְיָ שַׁרְיָא בֵּינָנָא אִין
לָא: ויבא וְאָתָא עֲמָלֵק מֵאַרַע דָּרוֹמָא וְשָׁוִי בְּלִילְיָא הַהוּא אֶלֶף
וְשִׁית מְאָה מִילִין וּמִן בְּגַלַּל מְצוּתָא דַּהֲוָה בֵּינֵי עֵשָׂו וּבֵינֵי יַעֲקֹב אָתָא
וְאַגַּח קְרָבָא עִם יִשְׂרָאֵל בְּרְפִידִים וַהֲוָה נְסִיבוּקְטִיל גּוּבְרִין מִדְּבֵית דָּן
דְּלָא הֲוָה עֲנָנָא מַקְבִּיל יַתְהוֹן מִן בְּגַלַּל פּוּלְחָנָא נוּכְרָאָה דִּי בֵּינֵיהוֹן:
ויאמר וַאֲמַר מֹשֶׁה לִיהוֹשֻׁעַ בְּחַר לָנָא גּוּבְרִין גִּיבָּרִין וְתַקִּיפִין בְּפִקּוּדַיָּא
וּנְצַחְנֵי קְרָבָא וּפוֹק מִתְּחוֹת עֲנָנֵי יְקָרָא וּסְדַר סִדְרֵי קְרָבָא לְקֳבֵיל מַשִּׁירַיָּין
עֲמָלֵק מָחָר אֲנָא קָאֵים בְּצוֹמָא מְעַתַּד בְּזַכְוָות אַבְהָתָא רִישֵׁי עַמָּא וְזַכְוָות
אִימַּהָתָא דְּמִתִּילָן לְגֵלִימָתָא וְחוּטְרָא דְּאִתְעַבִּידוּ בֵּיהּ נִיסִּין מִן קֳדָם יְיָ
בִּידִי: ויעש וְעָבַד יְהוֹשֻׁעַ הֵיכְמָא דְּאָמַר לֵיהּ מֹשֶׁה לְאַגָּחָא קְרָבָא
בַּעֲמָלֵק ומשה וְאַהֲרֹן וְחוּר סְלִיקוּ
לְרֵישׁ רָמְתָא: והיה וַהֲוָה כַּד זָקִיף מֹשֶׁה יְדוֹי בְּצָלוּ הֲוָה
ירושלמי

ברכיכם ואתם אומרים היש ה׳ בקרבנו אם אין׳ חייכם שהכלב בא וכושך אתכם ואתם
נושקים לו ותדעו היכן אני׳ משל לאדם שהרכיב בנו על כתפו זינא לדרך היה אותו
הבן רואה חפץ ואומר אבא טול חפץ זה ותן לי והוא נותן לו וכן שנייה וכן שלישית פגעו
באדם אחד אמר לו אותו הבן ראית את אבא אומר לו אביו איך יודע היכן אני השליכו
זנב הכלב ונשכו: בחר לנו׳ לי ולך השווה לו מכאן אמרו יהי כבוד תלמידך חביב עליך
כשלך וכבוד חבירך כמורא רבך׳ מכיון ויאמר אהרן אל משה בי אדוני והלא אהרן גדול
מאחיו היה ועושה את הבירו כרבו׳ מורא רבך כמורא שמים שנאמר אדוני משה כלאם
כלם מן העולם חייבין הם כלייה המורדים בך כאלו מרדו בהקב״ה: ונא הלחם׳ נא מן
הענן והלחם בו: מחר׳ בשת המלחמה אנכי נצב: בחר לנו אנשים׳ גבורים וירא
אמא שתהא זכותן מתייעתן׳ דבר אחר בחר לנו אנשים שיודעין לבטל כשפים לפי שבני
עמלק מכשפין היו: ומשה ואהרן וחור׳ מכאן לתשובת שבריכים ג׳ לעבור לפני התיבה
שבתענית היו שרויים: כאשר ירים משה ידו׳ וכי ידיו של משה כוחות היו המלחמה
כו׳ כדאיתא

וגבר ישראל וכאשר יניח ידו וגבר
עמלק: יא וידי משה כבדים
ויקחו־אבן וישימו תחתיו וישב
עליה ואהרן וחור תמכו בידיו מזה
אחד ומזה אחד ויהי ידיו אמונה
עד־בא השמש: יג ויחלש
יהושע את־עמלק ואת־עמו לפי
חרב: פ

יד ויאמר יהוה אל־משה כתב
זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע
כי־מחה אמחה את־זכר עמלק
מתחת השמים: טו ויבן משה
מזבח ויקרא שמו יהוה־נסי:
יז ויאמר כי־יד על־כס יה מלחמה
ליהוה בעמלק מדר דר:

ד׳ נחסר

קיו׳ יד לאמוכה׳ ס״ימן׳ מכלה׳ ס״ימן׳

ושמע

ידוהי מתגברין דבית ישראל וכד־
מנח ידוהי מתגברין דבית עמלק:
וידי משה יקרן ונסיבו־אבנא
ושויאו תחותוהי ויתב עלה ואהרן
וחור סעידין בידוהי מכא חד ומכא
חד והואה ידוהי פרישן־בצלו עד־
דעאל שמשא: ותבר יהושע ית־
עמלק וית־עמיה לפתגם־דחרב:
ואמר יי למשה כתב דא דוכרנא
בספרא ושוי קדם יהושע ארי־
מימחא אימחי ית דוכרנא דעמלק
מתחות שמיא: ובנא משה
מדבחא ופלח־עלוהי קדם־יי
דעבד־ליה ניסין: ואמר בשבועה
אמירא־דא מן־קדם־דחילא
דשכינתיה על־כורסי יקרא דעתיד־
דיתגח־קרבא קדם־יי בדבית עמלק
לשציות דון מדרי עלמא:

ושמע

יב כו׳ כדלאיתא ברה׳: וידי משה כבדים׳ בשביל שכתעכל במלוה ומכה לאחר תחתיו כתייקרו
ידיו: ויקח׳ לאהרן וחור: לבן וישימו תחתיו׳ ולא ישב לו על כל וכסת לאחר ישראל
שרויין בנער לף לכי להיה עמהם בנער: ויהי ידיו לאמונה׳ ויהי משה ידיו באמונה
פרושות השמים בתפלה כלאמכה וכבוכה: עד בא השמש׳ שהיו עמלקים מחשבין את
השעות באינטרולוגיאה בחי זו שעה הם כוכחים והעמיד להם משה חמה ועלבב את
יג השעות: ויחלש יהושע׳ חתך ראשי גבוריו ולא השאיר אלא חלשים שבהם ולא הרגם
יד כלם מכאן אנו למדים שעשו על פי הדיבור של שכינה: כתוב זאת זכרון׳ שבא עמלק
להזדווג לישראל קודם לכל האומות: ושים באזני יהושע׳ המכנים את ישראל לארץ
שיבוה את ישראל לשלם לו את גמולו כאן כרמז לו למשה שיהושע מכנים את ישראל לארץ:
טו כי מחה אמחה׳ לכך אני מזהירך כן כי חפץ אני למחותו: ויקרא שמו׳ של מזבח: ה׳
נסי׳ הקב״ה עשה לנו כאן נס׳ לא שהמזבח קרוי ה׳ אלא המזכיר שמו של מזבח זוכר את
יז הנס שעשה המקום ה׳ הוא נס שלנו: ויאמר׳ משה: כי יד על כס יה׳ ידו של הקב״ה

הולמת

זְקִיף מֹשֶׁה יְדוֹי בְּצָלוֹ וּמִתְגַּבְּרִין
דְּבֵית יִשְׂרָאֵל וְכַד הֲוָה מָנַח יְדוֹי מִן
לְמַצְלֵיָא וּמִתְגַּבְּרִין דְּבֵית עֲמָלֵק :
וידי וידוי דמשה הוו יקרין מן
בְּגַלַל דְּעִבְּבָ קְרָבָא לְמֵחַר וְלָא
מִנַּע יְדוֹי מִלְּצַלּוֹי הֲוָון בֵּית עֲמָלֵק
מִתְגַּבְּרִין וְנָפְלִין בְּסִידְרֵי קְרָבָא :
וידוי דמשה הוו זקפן בצלו :

אִזְדַּרֵז בְּיוֹמָא הַהוּא לְפוּרְקָנָא דְיִשְׂרָאֵל וְלָא הֲוָה יָכִיל לְמִיזְקְפָהוּן בְּצָלוֹ
וּמִן דַּהֲוָה צָבֵי לְסַגּוּפֵי נַפְשֵׁיהּ נְסִיבוּ אַבְנָא וְשַׁוִּיוּ תְּחוֹתוֹי וְיָתֵיב עֵילָוָה
וְאַהֲרֹן וְחוּר מְסַעֲדִין לִידוֹי מִיכָּא חַד וּמִיכָּא חַד וַהֲוָאת יְדוֹי פְּרִיסָן
בַּהֵימְנוּתָא בְּצָלוֹ וְצוֹמָא עַד מִטְמוֹעַ שִׁמְשָׁא : ויחלש ותבר יְהוֹשֻׁעַ
ית עֲמָלֵק דְּקַטַע רִישֵׁי גִּיבָרַיָא דְעַמֵּיהּ עַל פּוּם מֵימְרָא דַיְיָ בְּקַטִּילַת סַיְיפָא :
ויאמר ואמר יְיָ לְמֹשֶׁה כְּתוֹב דָּא דוּכְרָנָא בְּסֵפֶר סַבָּיָא דְמִלְּקַדְמִין
וְשַׁוִּי פִּתְגָּמָא הָאֵינוּן בְּמִשְׁמְעֵיהּ דִּיהוֹשֻׁעַ אֲרוּם מֵימְחָא אֶמְחֵי יַת דּוּכְרָן
עֲמָלֵק מִתְּחוֹת שְׁמַיָּא : ויבן ובנא מֹשֶׁה מַדְבְּחָא וּקְרָא שְׁמֵיהּ מֵימְרָא

דַיְיָ דֵּין נִיסָא דִילִי דְּנִיסָא דְעָבַר
אַתְרָא בְּגִינִי הוּא : ויאמר וַאֲמַר
אֲרוּם קַיָּים מֵימְרָא דַיְיָ בְּכוּרְסִי
יְקָרֵיהּ דְּהוּא בְּמֵימְרֵיהּ יַגִּיחַ קְרָבָא
בְּדְבֵית עֲמָלֵק וּיְשֵׁיצִי יַתְהוֹן לְתַלְתֵּי
דָרַיָּא מִדָּרָא דְעַלְמָא דֵין וּמִדָּרָא
דְּמַשִּׁיחָא וּמִדָּרָא דְעַלְמָא דְאָתֵי :

ירושלמי

וַאֲמַר שְׁבוּעָה נַפְקַת מִתְּחוֹת כּוּרְסִי
יְקָרָא דְּרִיבּוֹן כָּל עָלְמָא יְיָ מַלְכָּא
קַדְמָאָה דְעָתִיד לְמִיתֵב עַל כ
כּוּרְסְיֵהוֹן דְּמַלְכוּתֵיהּ דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל
הוּא שָׁאוּל בַּר קִישׁ וְהוּא יְסַדֵּר
סִידְרֵי קְרָבָא כָּל קְבֵיל דְּבֵית עֲמָלֵק
וְיִקְטוֹל יְהוֹנָתָן וּמָה דְּמִשְׁתַּיֵּיר מ
מִנְּהוֹן יְשֵׁיצוּן יְהוֹנָתָן מָרְדְּכַי וְאֶסְתֵּר יְיָ בְּמֵימְרֵיהּ אָמַר לְשֵׁיצָיָא יַת הֲרָנְיָה
דַּעֲמָלֵק לְדָרֵי דָרִין :

הורמה לישבע בכסאו להיות לו מלחמה ואיבה בעמלק עולמית ומהו כס ולא כאמר כסא
ואף השם כחלק לאביו כשבע הקבה שאין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחה שמו של
עמלק כלו וכשימחה שמו יהיה השם שלם והכסא שלם שכאמר האויב תמו חרבות לנצח
זהו עמלק שכתוב בו ועברתו שמרה נצח ועריכ כתשת אבל זכרם המה מהו אומ אחד ו
הי לעולם ישב הדי השם שלם : כונן למשפט כסאו הרי כסאו שלם :

חסלת ויחי בשלח

יח ויִשְׁמַע יִתְרוֹ כֹהֵן מִדְיָן חֹתֵן מֹשֶׁה אֵת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהִים לְמֹשֶׁה וְלִישְׂרָאֵל עַמּוֹ כִּי־הוֹצִיא יְהוָה אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם׃
ב וַיִּקַּח יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה אֶת־צִפֹּרָה אִשֶׁת מֹשֶׁה אַחַר שִׁלּוּחֶיהָ׃
ג וְאֶת שְׁנֵי בָנֶיהָ אֲשֶׁר שֵׁם הָאֶחָד גֵּרְשֹׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נָכְרִיָּה׃
ד וְשֵׁם הָאֶחָד אֱלִיעֶזֶר כִּי־אֱלֹהֵי אָבִי בְּעֶזְרִי וַיַּצִּלֵנִי מֵחֶרֶב פַּרְעֹה׃
ה וַיָּבֹא יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ אֶל־מֹשֶׁה אֶל־הַמִּדְבָּר אֲשֶׁר־הוּא חֹנֶה שָׁם הַר הָאֱלֹהִים׃
ו וַיֹּאמֶר אֶל־מֹשֶׁה אֲנִי חֹתְנְךָ יִתְרוֹ בָּא אֵלֶיךָ וְאִשְׁתְּךָ וּשְׁנֵי בָנֶיהָ עִמָּהּ׃
ז וַיֵּצֵא מֹשֶׁה לִקְרַאת חֹתְנוֹ וַיִּשְׁתַּחוּ וַיִּשַּׁק־לוֹ וַיִּשְׁאֲלוּ אִישׁ־לְרֵעֵהוּ לְשָׁלוֹם וַיָּבֹאוּ הָאֹהֱלָה׃
ח וַיְסַפֵּר מֹשֶׁה לְחֹתְנוֹ אֵת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְפַרְעֹה וּלְמִצְרַיִם עַל אוֹדֹת יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל־הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מְצָאָתַם בַּדֶּרֶךְ וַיַּצִּלֵם יְהוָה׃

ל ומלה

נוסח אמ׳ לאמר ולא כאליעזר

ו׳ ספר כלים יתרו נג׳ מ׳ בתורה סכא להתנייר ולקבל התורה

ויחד

ויִשְׁמַע יִתְרוֹ רַבָּא דְמִדְיָן חֲמוּהִי דְמֹשֶׁה יָת כָּל דְּעָבַד יְיָ לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמֵּיהּ אֲרֵי אַפֵּיק יְיָ יָת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם׃ וּדְבַר יִתְרוֹ חֲמוּהִי דְמֹשֶׁה יָת צִפֹּרָה אִתַּת מֹשֶׁה בָּתַר דְּפִטְרָהּ׃ וְיָת תְּרֵין בְּנֵהָא דְשׁוּם חַד גֵּרְשֹׁם אֲרֵי אֲמַר דַּיְיָר הֲוֵיתִי בְּאַרְעָא נוּכְרָאָה׃ וְשׁוּם חַד אֱלִיעֶזֶר אֲרֵי אֱלָהִיהּ דְּאַבָּא הֲוָה בְּסַעְדִּי וְשֵׁזְבַנִי מֵחַרְבָּא דְּפַרְעֹה׃ וַאֲתָא יִתְרוֹ חֲמוּהִי דְמֹשֶׁה וּבְנוֹהִי וְאִתְּתֵיהּ לְוָת מֹשֶׁה לְמַדְבְּרָא דְּהוּא שָׁרֵי תַּמָּן לְטוּרָא דְּאִתְגְּלֵי עֲלוֹהִי יְקָרָא דְּיְיָ׃ וְאָמַר לְמֹשֶׁה אֲנָא חֲמוּךְ יִתְרוֹ אָתֵי לְוָתָךְ וְאִתְּתָךְ וּתְרֵין בְּנֵהָא עִמָּהּ׃ וּנְפַק מֹשֶׁה לְקַדְמוּת חֲמוּהִי וּסְגִיד וּנְשַׁק לֵיהּ וּשְׁאִילוּ גְּבַר לְחַבְרֵיהּ לְשָׁלֵם וְעָלוּ לְמַשְׁכְּנָא׃ וְאִשְׁתַּעִי מֹשֶׁה לְחֲמוּהִי יָת כָּל דְּעָבַד יְיָ לְפַרְעֹה וּלְמִצְרָאֵי עַל עֵיסַק יִשְׂרָאֵל יָת כָּל עַקְתָּא דְּאַשְׁכַּחַתְנוּן בְּאוֹרְחָא

ושזבינון

יבח א ויִשְׁמַע יִתְרוֹ · מה שמועה שמע קריעת ים סוף ומלחמות עמלק׃ יתרו שבע שמות נקראו לו רעואל יתר יתרו חובב חבר קני פוטיאל · יתר על שם שיתר פרשה אחת בתורה ואתה תחזה · יתרו לכשנגייר וקיים המצות הוסיפו לו אות · חובב שחבב את התורה · חובב הוא יתרו שנאמר מבני חובב חותן משה · ויש אומרים רעואל אביו של יתרו היה ומה אומר ותבאנה אל רעואל אביהן שהתינוקות קורין לאבי אביהן אבא · בספרי׃ חותן משה · כאן היה יתרו מתכבד במשה אבי חותן המלך ולשעבר היה משה תולה הגדולה בחמיו שנאמר וישב אל יתר חותנו׃ למשה ולישראל · מקול

פ פ פ

וישמע יתרו · וְשַׁמַע יִתְרוֹ אוּנוֹס מִדְּיָן חֲמוֹי דְּמֹשֶׁה יָת כָּל מַאן
דְּעָבַד יְיָ לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמֵּיהּ אֲרוּם אַפִּיק יְיָ יָת יִשְׂרָאֵל
מִמִּצְרַיִם : ויקח וּדְבַר יִתְרוֹ חֲמוֹי דְּמֹשֶׁה יָת צִפּוֹרָה אִנְתְּתֵיהּ דְּמֹשֶׁה
בָּתַר דְּשַׁלְחָהּ מִלְוָתֵיהּ כַּד הֲוָה אָזִיל לְמִצְרַיִם : ואת שני וְיָת תְּרֵין
בְּנָהָא דְּשׁוּם חַד גֵּרְשׁוֹם אֲרוּם אָמַר דַּיָּר הֲוֵיתִי בְּאַרְעָא נוּכְרָאָה דְּלָא
דִּידִי הִיא : ושם וְשׁוּם חַד אֱלִיעֶזֶר אֲרוּם אָמַר אֱלָקָא דְּאַבָּא הֲוָה בְּסַעְדִּי
וְשֵׁיזְבַנִּי מֵחַרְבָּא דְּפַרְעֹה : ויבא וְאָתָא יִתְרוֹ חֲמוֹי דְּמֹשֶׁה וּבְנוֹהִי
דְּמֹשֶׁה וְאִנְתְּתֵיהּ לְוָת מֹשֶׁה לְמַדְבְּרָא דְּהוּא שָׁרֵי תַּמָּן סְמִיךְ לְטַוּרָא
דְּאִתְגְּלִי עֲלוֹהִי יְקָרָא דַּיְיָ לְמֹשֶׁה מִן שֵׁירוּיָא : ויאמר וַאֲמַר לְמֹשֶׁה
אֲנָא חֲמוּךְ יִתְרוֹ אָתֵי לְוָתֶךָ לְאִתְגַּיָּרָא וְאִין לָא תְּקַבֵּיל יָתִי בְּגִינִי תְּקַבֵּל
בְּגִין אִנְתְּתָךְ וּתְרֵין בְּנָהָא דְּעִמָּהּ : ויצא וּנְפַק מֹשֶׁה מִתְּחוֹת עֲנָנָא
יְקָרָא לְקַדָּמוּת חֲמוֹי וּסְגִיד וּנְשִׁיק לֵיהּ וְגַיָּרֵיהּ וְשַׁיְּלוּ גְּבַר לְחַבְרֵיהּ לְשָׁלֵם
וְאָתוּ לְמִשְׁכַּן בֵּית אוּלְפָּנָא : ויספר וְתַנִּי מֹשֶׁה לְחֲמוֹי יָת כָּל מָה
דְּעָבַד יְיָ לְפַרְעֹה וּלְמִצְרָאֵי עַל עֵיסַק יִשְׂרָאֵל יָת כָּל עַקְתָּא דְּאַשְׁכַּחְתּוּן
בְּאָרְחָא עַל יַמָּא דְסוּף וּבְמָרָה וּבְרְפִידִים וְהֵיךְ אַגַּח עִמְּהוֹן עֲמָלֵק
ושיזבינון

פקול משה ככנד כל ישראל : את כל אשר עשה · להם בירידת המן ובבאר ובעמלק :
כי הוציא ה׳ ונו׳ · זו גדולה על כולם : אחר שלוחיה · כשאמר לו הקבה במדין לך שוב
מצרימה ויקח משה את אשתו ואת בניו ונו׳ ויצא אהרן לקראתו ויפגשהו בהר האלקים ·
אמר לו מי הם הללו אמר לו זו היא אשתי שכשאתי במדין ואלו בני · אמר לו והיכן אתה
מוליכן אמר לו למצרים · אמר לו על הראשונים אנו מצטערים ואתה בא להוסיף עליהם
אמר לה לכי לבית אביך כטלה שני בניה והלכה לה : וילכו מחרב פרעה · כשנלו דתן
ואבירם על דבר המצרי ויבקש להרוג משה כעשה נוקרו כעמוד של שיש : אל המדבר ·
אף אנו יודעים שבמדבר היו אלא בשבחו של יתרו דבר הכתוב שהיה יושב בכבודו של
עולם וכדבו לבו לבוא אל המדבר מקום תהו לשמוע דברי תורה : ויאמר אל משה · על
ידי שליח : אני חותנך יתרו ובאו · אם אין אתה יוצא בני בא בנין אשתך ואם אין
אתה יוצא בנין אשתך בא בנין שני בניה : וילא משה · כבוד גדול כתכבד יתרו באותה
שעה כיון שיצא משה יצא אהרן כדב ואביהו ומי הוא שראה את אלו יוצאין ולא יצא :
ויפגשהו וישק לו · איני יודע מי השתחוה למי כשהוא אומר איש לרעהו מי הקדוי איש
זה משה : וישאלו איש לרעהו · למשוך את לבו לקרבו לתורה : את כל התלאה ·
שעל הים ושל עמלק : התלאה · לחד אלף מן היסוד של תיבה וקתיו הוא תיקון ויסוד

ט וַיִּחַד יִתְרוֹ עַל כָּל־הַטּוֹבָה
אֲשֶׁר־עָשָׂה יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
הִצִּילוֹ מִיַּד מִצְרָיִם׃ י וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ
בָּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר הִצִּיל אֶתְכֶם מִיַּד
מִצְרַיִם וּמִיַּד פַּרְעֹה אֲשֶׁר הִצִּיל אֶת־
הָעָם מִתַּחַת יַד־מִצְרָיִם׃ יא עַתָּה
יָדַעְתִּי כִּי־גָדוֹל יְהוָה מִכָּל־הָאֱלֹהִים
כִּי בַּדָּבָר אֲשֶׁר זָדוּ עֲלֵיהֶם׃
יב וַיִּקַּח יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה עֹלָה
וּזְבָחִים לֵאלֹהִים וַיָּבֹא אַהֲרֹן וְכָל־
זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל לֶאֱכָל־לֶחֶם עִם־חֹתֵן
מֹשֶׁה לִפְנֵי הָאֱלֹהִים׃ יג וַיְהִי
מִמָּחֳרָת וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה לִשְׁפֹּט אֶת־
הָעָם וַיַּעֲמֹד הָעָם עַל־מֹשֶׁה מִן־
הַבֹּקֶר עַד־הָעָרֶב׃ יד וַיַּרְא
חֹתֵן מֹשֶׁה אֵת כָּל־אֲשֶׁר־הוּא עֹשֶׂה
לָעָם וַיֹּאמֶר מַה־הַדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר
אַתָּה עֹשֶׂה לָעָם מַדּוּעַ אַתָּה יוֹשֵׁב
לְבַדֶּךָ וְכָל־הָעָם נִצָּב עָלֶיךָ מִן־בֹּקֶר
עַד־עָרֶב׃ טו וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
לְחֹתְנוֹ כִּי־יָבֹא אֵלַי הָעָם לִדְרֹשׁ
אֱלֹהִים׃ יו כִּי־יִהְיֶה לָהֶם דָּבָר

בא

אוּלְפָּן מִן־קֶדֶם־יְיָ׃ כַּד־הֲוֵי לְהוֹן דִּינָא

וְשִׁזְבִינוּן יְיָ׃ וְחַדֵּי יִתְרוֹ עַל כָּל־
טַבְתָּא דְּעָבַד יְיָ לְיִשְׂרָאֵל דְּשֵׁזְבֵיהּ
מִידָא דְּמִצְרָאֵי׃ וַאֲמַר יִתְרוֹ בְּרִיךְ
יְיָ דְּשֵׁיזֵיב יַתְכוֹן מִידָא דְּמִצְרָאֵי
וּמִידָא דְּפַרְעֹה דְּשֵׁזֵיב יַת־עַמָּא
מִתְּחוֹת מַרְוַת מִצְרָאֵי׃ כְּעַן
יְדַעְנָא אֲרֵי־רַב יְיָ וְלֵית־אֱלָה כַּר־
מִינֵיהּ אֲרֵי בְּפִתְגָּמָא דְּחַשִּׁיבוּ
מִצְרָאֵי לְמִידַן יַת־יִשְׂרָאֵל בֵּיהּ
דִּינוּן׃ וְקָרֵיב יִתְרוֹ חֲמוּהִי
דְּמֹשֶׁה עֲלָוָן וּנְכָסַת קוּדְשִׁין קֳדָם־
יְיָ וְאָתָא אַהֲרֹן וְכָל סָבֵי יִשְׂרָאֵל
לְמֵיכַל לַחְמָא עִם־חֲמוּהִי דְּמֹשֶׁה
קֳדָם יְיָ׃ וַהֲוָה מִיּוֹמָא דְּבָתְרוֹהִי
וִיתֵב מֹשֶׁה לְמִידַן יַת־עַמָּא וְקָם
עַמָּא עֲלוֹהִי דְּמֹשֶׁה מִן־צַפְרָא עַד־
רַמְשָׁא׃ וַחֲזָא חֲמוּהִי דְּמֹשֶׁה יַת
כָּל־דְּהוּא עָבִיד לְעַמָּא וַאֲמַר מַה־
פִּתְגָּמָא הָדֵין דְּאַתְּ עָבִיד לְעַמָּא
מַה־דֵּין אַתְּ יָתִיב בְּלַחְוָדָךְ וְכָל־
עַמָּא קָיְמִין עֲלָוָךְ מִן־צַפְרָא עַד־
רַמְשָׁא׃ וַאֲמַר מֹשֶׁה לְחֲמוּהִי
אֲרֵי־אָתֵן לִי עַמָּא לְמִתְבַּע
דִּינָא

סכור הנילס
ויקרי הנילנ׳

ל׳ ומלרע

שני
כניחט׳ למסר
יום הכיפורים

ולמסה לומר
מן נקר עד
ערב ס׳ יתירה
לומר כל מין
דין אמת
לאמיתו כאלו
נעשה שוה
לה״כה נמעט
נרקמי׳ שנכר
כה מקמרות׳

הכופל ממנו לפרקים וכן תרומה תכופה תקומה תכוקה׃ ויחל יתרו׃ ושמח יתרו זהו
פשוטו׃ ומדרש אגדה כעשה בשרו חידודין חידודין מכר על אכול מגרים הייכו דאמרי
איכסי ניורא עד עשרה דרי לא תבזי ארמאה באפיה׃ על כל הטובה׃ טובת המן
והבאר והתורה׃ ועל כלן אשר הצילו מיד מצרים׃ עד עכשיו לא היה עבד יכול לברוח
ממצרים שהיתה הארץ מכוגרת ואלו יצאו ששים רבוא׃ אשר הציל אתכם מיד מצרים׃
אומה קשה׃ מיד פרעה׃ מלך קשה׃ מתחת יד מצרים׃ כתרגומו לשון רידוי ומרות
יד שהיו מכבידים עליהם היא העבודה׃ עתה ידעתי׃ מכירו הייתי לשעבר ועכשיו
ביותר׃ מכל האלהים׃ מלמד שהיה מכיר בכל ע״ז שבעולם שלא הכיר ע״ז שלא עבדה׃
כי בדבר אשר זדו עליהם׃ כתרגומו במים דמו לאבדם והם כאבדו במים׃ אשר זדו׃
אשר

וְשִׁיזְבִינוּן יְיָ׃ ויחד וּבְדַח יִתְרוֹ עַל כָּל טַבְתָּא דְּעָבַד יְיָ לְיִשְׂרָאֵל
דִּי הַב לְהוֹן מִנָּא וּבִירָא וְדִי שֵׁיזְבִינוּן מִן יְדָא דְּמִצְרָאֵי׃ ויאמר וַאֲמַר
יִתְרוֹ בְּרִיךְ שְׁמָא דַיְיָ דְּשֵׁיזִיב יַתְכוֹן מִן יְדָא דְּמִצְרָאֵי וּמִן יְדָא דְּפַרְעֹה
דְּשֵׁיזִיב יַת עַמָּא מִתְּחוֹת מַרְוַות מִצְרָאֵי׃ עתה כְּדוּן חַכִּימִית אֲרוּם
תַּקִּיף הוּא יְיָ עַל כָּל אֱלָקַיָּא אֲרוּם בְּפִתְגָמָא דְּאַרְשִׁיעוּ מִצְרָאֵי לְמִידַן יַת
יִשְׂרָאֵל בְּמַיָּא עֲלֵיהוֹן הֲדַר רִינָא לְאִתְדָּנָא בְּמַיָּא׃ ויקח וּנְסִיב
יִתְרוֹ עֲלָוָון וְנִכְסַת קוּדְשִׁין קֳדָם יְיָ וְאַתָּא אַהֲרֹן וְכָל סָבֵי יִשְׂרָאֵל לְמֵיכַל
לַחְמָא עִם חֲמוֹי דְּמֹשֶׁה קֳדָם יְיָ וּמֹשֶׁה הֲוָה קָאֵי וּמְשַׁמֵּשׁ קֳדָמֵיהוֹן׃ ויהי
וַהֲוָה בְּיוֹמָא דְּבָתַר יוֹמָא דְּכִפּוּרֵי וִיתֵיב מֹשֶׁה לְמִידַן יַת עַמָּא וְקָם עַמָּא
קֳדָם מֹשֶׁה מִן צַפְרָא עַד רַמְשָׁא׃ וירא וַחֲמָא חֲמוֹי דְּמֹשֶׁה יַת כָּל
דְּהוּא טָרַח וְעָבִיד לְעַמֵּיהּ וַאֲמַר מָה פִּתְגָמָא הָדֵין דְּאַנְתְּ עָבִיד לְעַמָּא
מָה דֵּין אַנְתְּ יָתִיב לְבַלְחוֹדָךְ לְמִידוֹן וְכָל עַמָּא קָיְמִין קָדָמָךְ מִן צַפְרָא עַד
רַמְשָׁא׃ ויאמר וַאֲמַר מֹשֶׁה לְחָמוּהִי אֲרוּם אָתַיִן לִי אָרְחָתִי עַמָּא לְמִתְבְּוַע
אוּלְפָּן מִן קֳדָם יְיָ׃ כי יהיה אֲרוּם יְהֵי לְהוֹן דִּינָא אָתָאן לִי וָתִי יוֹדַיְנָא

אשר הרשיעו · ורבותיכו דרשוהו לשון ויזל יעקב כזיל בקדרה אשר בשלו בה כתבשלו:
עולה · כמשמעה שהיא כולה כליל: וזבחים · שלמים: ויבא אהרן וגומר · ומשה יב
היכן הלך והלא הוא שיבא לקראתו וגרס לו את כל הכבוד אלא שהיה עומד ומשמש
לפניהם: לפני האלהים · מכאן שהכהנים מסעודה שתלמידי חכמים מסובין בה כאלו
בהנה מזיו שכינה: ויהי ממחרת · מוצאי יום הכיפורים היה כך שכינו בספרי ומהו יג
ממחרת למחרת רדתו מן ההר · ועל כרחך לא אפשר לומר אלא ממחרת יום הכיפורים
שהרי קודם מתן תורה לא אפשר לומר והודעתי את חקי וגו׳ · ומשכתבה תורה על יום
הכיפורים לא ישב משה לשפוט את העם שהרי בשבעה עשר בתמוז ירד ושבר את הלוחות
ולמחר עלה בהשכמה ושהה שמונים יום וירד ביום הכיפורים · ואין פרשה זו כתובה
בסדר שלא כאמר ויהי ממחרת עד שבא שכייה אף לדברי האומר יתרו קודם מתן תורה
בא שלוחו אל אהרן לא היה אלא עד שבא שכייה שהרי כאמר כאן וישלח משה את חותנו
ומנינו במסע הדגלים שאמר לו משה נוסעים אנחנו אל המקום וגומר · אל נא תעזוב
אותנו · ואם זו קודם מתן תורה משלחו והלך היכן מצינו שחזר · אם תאמר שם לא כאמר
יתרו אלא חובב וכאן אל יתרו היה הוא חובב הוא יתרו שהרי כתוב מבני חובב חותן
משה: וישב משה ויעמוד העם · יושב כמלך וכולן עומדים · והוקשה הדבר ליתרו
שהיה מזלזל בכבודן של ישראל והוכיחו על כך שכאמר מדוע אתה יושב לבדך וכלם
נצבים: מן הבקר עד הערב · אפשר לומר כן אלא כל דיין שדן דין אמת לאמיתו אפי׳
שעה אחת מעלה עליו הכתוב כאילו עוסק בתורה כל היום וכאלו נעשה שותף להקב״ה
במעשה בראשית שכאמר בו ויהי ערב וכו׳: כי יבא · כי בא לשון הווה · לדרוש אלהים טו
כתרגומו למתבע אלהין לשאול תלמוד מפי הגבורה: כי יהיה להם דבר בא · מי שיהיה יז

בא אֵלַי וְשָׁפַטְתִּי בֵּין אִישׁ וּבֵין
רֵעֵהוּ וְהוֹדַעְתִּי אֶת־חֻקֵּי הָאֱלֹהִים
וְאֶת־תּוֹרֹתָיו׃ ט וַיֹּאמֶר חֹתֵן
מֹשֶׁה אֵלָיו לֹא־טוֹב הַדָּבָר אֲשֶׁר
אַתָּה עֹשֶׂה׃ י נָבֹל תִּבֹּל גַּם־
אַתָּה גַּם־הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר עִמָּךְ כִּי־
כָבֵד מִמְּךָ הַדָּבָר לֹא־תוּכַל עֲשֹׂתוֹ
לְבַדֶּךָ׃ יא עַתָּה שְׁמַע בְּקֹלִי
אִיעָצְךָ וִיהִי אֱלֹהִים עִמָּךְ הֱיֵה אַתָּה
לָעָם מוּל הָאֱלֹהִים וְהֵבֵאתָ אַתָּה
אֶת־הַדְּבָרִים אֶל־הָאֱלֹהִים׃
יב וְהִזְהַרְתָּה אֶתְהֶם אֶת־הַחֻקִּים
וְאֶת־הַתּוֹרֹת וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם אֶת־
הַדֶּרֶךְ יֵלְכוּ בָהּ וְאֶת־הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר
יַעֲשׂוּן׃ יג וְאַתָּה תֶחֱזֶה מִכָּל־
הָעָם אַנְשֵׁי־חַיִל יִרְאֵי אֱלֹהִים אַנְשֵׁי
אֱמֶת שֹׂנְאֵי בָצַע וְשַׂמְתָּ עֲלֵהֶם שָׂרֵי
אֲלָפִים שָׂרֵי מֵאוֹת שָׂרֵי חֲמִשִּׁים
וְשָׂרֵי עֲשָׂרֹת׃ יד וְשָׁפְטוּ אֶת־הָעָם
בְּכָל־עֵת וְהָיָה כָּל־הַדָּבָר הַגָּדוֹל
יָבִיאוּ אֵלֶיךָ וְכָל־הַדָּבָר הַקָּטֹן
יִשְׁפְּטוּ־הֵם וְהָקֵל מֵעָלֶיךָ וְנָשְׂאוּ
אִתָּךְ׃ טו אִם אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה
תַּעֲשֶׂה וְצִוְּךָ אֱלֹהִים וְיָכֹלְתָּ עָמֹד
וְגַם כָּל־הָעָם הַזֶּה עַל־מְקֹמוֹ יָבֹא
בְשָׁלוֹם׃ טז וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה לְקוֹל
חֹתְנוֹ וַיַּעַשׂ כֹּל אֲשֶׁר אָמָר׃
יז וַיִּבְחַר מֹשֶׁה אַנְשֵׁי־חַיִל מִכָּל־
יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן אֹתָם רָאשִׁים עַל־הָעָם
שָׂרֵי

ל ומסר.

ל כ מסר ודין מנא

ל ג מכרים

ספר ו׳ו

שלישי

מקומו כ׳כמסור׳ דין והתבוננת על מקומו ואיכנו לומ׳אם תעשה לא יעמוד לו דין למעל׳ מהו נסתכוכ׳ נגו׳

דִּינָא אָתָן לְוָתִי וְדָאֵינָא בֵּין גַּבְרָא
וּבֵין חַבְרֵיהּ וּמְהוֹדַעְנָא לְהֵון יָת־
קְיָמַיָּא דְיָיָ וְיָת אוֹרַיָתֵיהּ׃ וְאָמַר
חָמוּהִי דְמֹשֶׁה לֵיהּ לָא־תַקָּן
פִּתְגָמָא דְאַתְּ עָבֵיד׃ מִלְּאָה
תִּתְלֵי אַף־אַתְּ אַף־עַמָּא
הָדֵין דְעִמָּךְ אֲרֵי־יַקִּיר מִנָּךְ
פִּתְגָמָא לָא־תִיכּוֹל לְמֶעְבַּדֵיהּ
בְּלַחוֹדָךְ׃ כְּעַן קַבֵּיל מִנִּי
אֶמְלְכִינָךְ וִיהֵי מֵימְרָא דְיָיָ בְּסַעְדָּךְ
חֲוִי אַתְּ לְעַמָּא תְּבָע אוּלְפָּן מִן־קֳדָם
יְיָ וְתַחֲוֵי־מַיָּתֵי אַתְּ יָת־פִּתְגָמַיָּא
לְקֳדָם יְיָ׃ וְתַזְהַר יָתְהוֹן יָת־
קְיָמַיָּא וְיָת־אוֹרַיְתָא וְתַהוֹדַע לְהוֹן
יָת־אוֹרְחָא דְיַהֲכוּן בָּהּ וְיָת־עוֹבָדָא
דְיַעְבְּדוּן׃ וְאַתְּ תֶחֱזֵי מִכָּל־עַמָּא
גַּבְרִין דְחַיְלָא דְחַיָּיָא דְיָיָ גּוּבְרִין
דְקִשְׁוֹט דְסָנְאִין לְקַבָּלָא־מָמוֹן וְתַמְנֵי
עֲלֵיהוֹן רַבְּנֵי אַלְפִין רַבְּנֵי מְאָוָתָא
רַבְּנֵי חַמְשִׁין וְרַבְּנֵי עֲשָׂרָתָא׃
וְיִדְּנוּן יָת־עַמָּא בְּכָל־עִדָּן וִיהֵי כָּל־
פִּתְגָמָא רַב יֵיתָאוּן לְוָתָךְ וְכָל־פִּתְגָמָא
זְעֵיר יְדִינוּן אִינּוּן וְיִקְלוּן מִנָּךְ
וְיִסְבְּרוּן עִמָּךְ׃ אִם יָת־פִּתְגָמָא
הָדֵין תַּעְבֵּיד וְיִפְקְדִנָּךְ יְיָ וְתִיכּוֹל
לְמִיקַם וְאַף כָּל־עַמָּא הָדֵין עַל־
אַתְרֵיהּ יֵהָךְ בְּשַׁלְם׃ וְקַבֵּיל מֹשֶׁה
לְמֵימַר חֲמוֹהִי וְעָבַד כָּל דַּאֲמַר׃
וּבְחַר מֹשֶׁה גַּבְרִין דְחַיְלָא מִכָּל־
יִשְׂרָאֵל וּמַנִּי יָתְהוֹן רֵישִׁין עַל־עַמָּא
רַבְּנֵי

יז לו הדבר כא אלי׃ ויאמר חותן משה׃ דרך כבוד קורלו הכתוב חותנו של מלך׃ כנול תכול׃

וְדַיְינָנָא בֵּין גַּבְרָא וּבֵין חַבְרֵיהּ וּמְהוֹדַעְנָא לְהוֹן יָת קְיָמַיָּא דַּיְיָ וְיָת אוֹרַיְיתֵיהּ: ויאמר וַאֲמַר חֲמוֹי דְּמֹשֶׁה לֵיהּ לָא תַקִּין פִּתְגָמָא דְּאַנְתְּ עָבֵיד: נבל תבל מִיתַּר תִּינְתַּר אוּף אַנְתְּ אוּף אַהֲרֹן וּבְנוֹי וְסָבַיָּא דְּעַמָּךְ אֲרוּם יַקִּיר מִנָּךְ פִּתְגָמָא לָא תֵיכוּל לְמֶעְבַּדֵיהּ בְּלַחוֹדָךְ: עתה כְּדוֹן קַבֵּיל מִנִּי אֵימְלִכְנָךְ וִיהֵי מֵימְרָא דַּיְיָ בְּסַעֲדָךְ הֲוֵי אַנְתְּ לְעַמָּא תְּבַע אוּלְפָּן מִן קֳדָם יְיָ וְתֵיתֵי אַנְתְּ יָת פִּתְגָמָא דְּיִלְּהוֹן קֳדָם יְיָ: והזהרת וְתַזְהַר יָתְהוֹן יָת קְיָמַיָּא וְיָת אוֹרַיְיתָא וּתְהוֹדַע לְהוֹן יָת צְלוֹתָא דְּיֵיצְלוּן בְּבֵית כְּנִישְׁתְּהוֹן וְיָת אוֹרְחָא דְּיֵהֲכוּן לְמִרְיַעַן וּדְיַעְבְּדוּן מִלְּגַוּו לְשׁוּרְתָא וּלְמִיגְמוֹל בָּהּ חִיסְדָּא וְיָת עוֹבְדָא וְשׁוּרַת דִּינָא דְּיַעְבְּדוּן מִלְּגַוּו לְשׁוּרְתָא לְרַשִׁיעַיָּין: ואתה וְאַנְתְּ בְּרוֹר מִכָּל עַמָּא גִּבָּרֵי חֵילָא דַּחֲלָיָא דַּיְיָ גוּבְרִין דְּקִשְׁוֹט דְּסָנְאִין לְקַבְּלָא מָמוֹן שִׂיקָרָא וּתְמַנֵּי עֲלֵיהוֹן רַבָּנֵי אַלְפִין רַבָּנֵי מַאֲוָתָא רַבָּנֵי חוּמְשִׁין רַבָּנֵי עֲשׂוֹרָיָתָא: ושפטו וְיִדִּינוּן יָת עַמָּא בְּכָל עִידָּן וִיהֵי כָּל פִּתְגַם רַב יֵיתוּן לְוָתָךְ וְכָל פִּתְגַם קַלִּיל יְדוֹנוּן הִינּוּן וִיקַלּוּן מִן מִטּוּל דְּעָלָךְ וִיסוֹבְרוּן עִמָּךְ: אם אִין יָת פִּתְגָמָא הָדֵין תַּעְבֵּיד דְּתֵיהֵי פָּנֵי מִן דִּינָא וּתְפַקֵּיד יְיָ פִּקּוּדָיָא וְתֵיכוּל לְמֵיקַם לְמִשְׁמַעְהוֹן וְאוּף אַהֲרֹן וּבְנוֹי וְכָל סָבַיָּא דְּעַמָּא הָדֵין עַל אֲתַר בֵּי דִינְהוֹן יֵיתוּן בְּשָׁלָם: וישמע וְקַבֵּיל מֹשֶׁה לְמֵימַר חֲמוֹי וְעָבַד כָּל דְּאָמַר: ויבחר וּבְחַר מֹשֶׁה גִּבָּרֵי חֵילָא מִכָּל יִשְׂרָאֵל וּמַנֵּי יָתְהוֹן רֵישִׁין עַל עַמָּא רבני

תכול · כתרגומו · ולשונו לשון כמשה פל״שטרא · כמו והעלה כבל · כבבול עלה מנפן שהוא כמוש על ידי שמש ועל ידי קרח וכוקו תש וכלאה: גם אתה · לרבות אהרן וחור ושבעים זקנים: כי כבד ממך · כובדו רב יותר מכחך: אישלך ויהי אלהים עמך · בעבה אמר לו כא המלך בגבורה: היה אתה לעם מול האלהים · שליח ומלין ביכותם למקום ושואל מספטים מאתו: את הדברים · דברי ריבותם: ואתה תחזה · ברוח הקדש שעליך: אנשי חיל · עשירים שאין צריכין להחניף ולהכיר פנים: אנשי אמת · אלו בעלי הבטחה שהן כדאי לסמוך על דבריהם שעל ידי כן יהיו דבריהן נשמעין: שונאי בצע · ששונאין את ממונם בדין כהיא דאמרינן כל דייכא דמפקין ממונא מיכיר בדיכא לאו דייכא הוא: שרי אלפים · הם היו שם מאות שרים לשם מאות אלף: שרי מאות · ששת אלפים היו: שרי חמשים · שנים עשר אלף: שרי עשרות · ששים אלף: ושפטו · וידונון לשון נווי: והקל מעליך · דבר זה להקל מעליך · והקל · כמו והכבד את לבו והכות את מואב לשון הווה: ואם אלהים ויכלת עמוד · המלך בגבורה אם מצוה אותך לעשות כן תוכל עמוד · ואם יעבר על ידך לא תוכל לעמוד: וגם כל הקהל · אהרן כלב ואביהוא ושבעים זקנים הנלוים עתה עמך: ושפטו

ימן

יט

כא

כב

כג

שָׂרֵי אֲלָפִים שָׂרֵי מֵאֹת שָׂרֵי חֲמִשִּׁים
וְשָׂרֵי עֲשָׂרֹת: כו וְשָׁפְטוּ אֶת־
הָעָם בְּכָל־עֵת אֶת־הַדָּבָר הַקָּשֶׁה
יְבִיאוּן אֶל־מֹשֶׁה וְכָל־הַדָּבָר הַקָּטֹן
יִשְׁפְּטוּ הֵם: כז וַיְשַׁלַּח מֹשֶׁה
אֶת־חֹתְנוֹ וַיֵּלֶךְ לוֹ אֶל־אַרְצוֹ:

קדמ׳ ישפטו
תכ״ל ישפוטו

יט

פ בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי
לְצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְבַּר סִינָי:
ב וַיִּסְעוּ מֵרְפִידִים וַיָּבֹאוּ מִדְבַּר
סִינַי וַיִּחֲנוּ בַּמִּדְבָּר וַיִּחַן שָׁם יִשְׂרָאֵל
נֶגֶד הָהָר: ג וּמֹשֶׁה עָלָה אֶל־
הָאֱלֹהִים וַיִּקְרָא אֵלָיו יְהוָה מִן־
הָהָר לֵאמֹר כֹּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב
וְתַגִּיד לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל: ד אַתֶּם
רְאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרַיִם וָאֶשָּׂא
אֶתְכֶם עַל־כַּנְפֵי נְשָׁרִים וָאָבִא אֶתְכֶם
אֵלָי: ה וְעַתָּה אִם־שָׁמוֹעַ תִּשְׁמְעוּ
בְּקֹלִי וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־בְּרִיתִי וְהָיִיתֶם
לִי

ג׳מלת כלשון
ד׳ ר״פ אתם
סלוקי׳ כחפרי
כסרכ׳ מפרים
יס כמנרים
וכמפרים
מרוייקים נס
נקנת ס״ת
ו׳ ודוייקי׳ כמנת
ל׳ מקרים:

רַבְּנֵי אַלְפִין רַבְּנֵי מַאֲוָתָא רַבְּנֵי
חַמְשִׁין וְרַבְּנֵי עֲשׂוֹרָתָא: וְדַיְּנִין
יַת־עַמָּא בְּכָל־עִדָּן יַת־פִּתְגָם קָשֵׁי
מַיְתִין לְוַת־מֹשֶׁה וְכָל־פִּתְגָם זְעֵיר
דַּיְּנִין אִינּוּן: וְשַׁלַּח מֹשֶׁה יַת־
חֲמוּהִי וְאָזַל לֵיהּ לְאַרְעֵיהּ:
בְּיַרְחָא תְּלִיתָאָה לְמִיפַּק בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם בְּיוֹמָא הָדֵין אֲתוֹ
לְמַדְבְּרָא דְסִינַי: וּנְטָלוּ מֵרְפִידִים
וַאֲתוֹ לְמַדְבְּרָא דְסִינַי וּשְׁרוֹ
בְּמַדְבְּרָא וּשְׁרָא־תַמָּן יִשְׂרָאֵל
לְקָבֵיל טוּרָא: וּמֹשֶׁה סְלִיק קֳדָם־
יְיָ וּקְרָא לֵיהּ יְיָ מִן־טוּרָא לְמֵימַר
כְּדֵנֵן תֵּימַר לְבֵית יַעֲקֹב וּתְחַוֵּי לְבְנֵי
יִשְׂרָאֵל: אַתּוּן חֲזֵיתּוּן דְּעַבְדִית
לְמִצְרָאֵי וְאַטֹּלִית יַתְכוֹן כְּדְעַל־
גַּדְפֵי נְשְׁרִין וְקָרֵיבִית יַתְכוֹן
לְפוּלְחָנִי: וּכְעַן אִם־קַבָּלָא
תְּקַבְּלוּן לְמֵימְרִי וְתִטְרוּן יַת־קְיָמִי
וּתְהוֹן

כו ושפטו · ודייכין ית עמא: יביאון · מייתן: ישפוטו הם · כמו ישפטו וכן לא תעבורי כמו לא תעברי · ותרגומו דייכין ליכון מקרלות העליוכים היו לשון נוי לכך מתורגמין וידוכון
כז ייתון ידוכון ומקרלו הללו לשון עשייה: וילך לו ל ארצו · לנייר בני משפחתו: ביום הזה · בראש חדש לא היה צריך לכתוב ל״ל ביום ההוא מהו ביום הזה שיהיו דברי תורה חדשים
ב עליך כאלו היום כתבה: ויסעו מרפידים · מה תל לחזור ולפרש מהיכן נסעו והלא כבר כתב שברפידים היו חוכים בידוע שמשם נסעו ל״ל להקים נסיעתן מרפידים לביאתן
למדבר סיני מה ביאתן למדבר סיני בתשובה לף נסיעתן מרפידים בתשובה: ויחן שם ישראל · כאיש אחד בלב אחד אבל שאר כל החניות בתרעומת ובמחלוקת: נגד ההר
ג למזרחו · וכל מקום שאתה מוצא נגד פנים למזרח: ומשה עלה · ביום השני וכל עליותיו בהשכמה היו שנאמר וישכם משה בבקר: כה תאמר · בלשון הזה וכסדר הזה: לבית יעקב · אלו הנשים תאמר להם בלשון רכה: ותגד לבני ישראל · עונשין ודקדוקין פרש
ד לזכרים דברים הקשין כגידין: אתם ראיתם · לא מצורת היא בידכם הדברים אשר עשיתי נמנרים על במה עבירות הוו חייבין לי קודם שנזדווגו לכם ולא נפרעתי מהם

אלא

רַבָּנִי אַלְפִין שִׁית מְאָה רַבָּנִי מַאֲוָתָא שִׁית אַלְפִין רַבָּנִי חוּמְשִׁין תְּרֵיסַר
אַלְפִין וְרַבָּנִי עִשְׂרַיְיתָא שִׁית רִבְוָון : ושפטו וְהַוּוֹן דַּיָּנִין יַת עַמָּא
בְּכָל עִידָן יַת פְּתְגַם קְשֵׁי מַיְתִין לְוָת מֹשֶׁה וְכָל פְּתְגַם קְלִיל דַּיָּנִין הֵינוּן :
וישלח ופטר משה ית חמוי ואזל ליה לגיירא כל בני ארעיה :
בחדש השלישי בֵּירְחָא תְּלִיתָאָה לְאַפָּקוּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם
בְּיוֹמָא הָדֵין בְּחַד לְיַרְחָא אָתוּ לְמַדְבְּרָא דְּסִינַי : ויסעו ונטלו מרפידים
וְאָתוּ לְמַדְבְּרָא דְּסִינַי וּשְׁרוּ ב
בְּמַדְבְּרָא וּשְׁרָא תַּמָּן יִשְׂרָאֵל בְּלֵב
מְיַחַד כָּל קְבֵיל טַוּרָא : ומשה
וּמֹשֶׁה סְלִיק בְּיוֹמָא תִּנְיָנָא לְוָת
טַוּרָא וּקְרָא לֵיהּ יְיָ מִן טַוּרָא
לְמֵימַר כְּדְנָא תֵּימַר לְנַשְׁיָא דְּבֵית
יַעֲקֹב וְתַחְוֵי לְבֵית יִשְׂרָאֵל : אתם
אַתּוּן חֲמִיתּוּן מַה דִּי עֲבַדִית ל
לְמִצְרָאֵי וּטְעָנִית יַתְכוֹן עַל עֲנָנִין הֵי
כְּעַל גַּדְפֵי נְשָׁרִין מִן פִּילוֹסִין ו
וְאוֹבִילִית יַתְכוֹן לְאַתַר בֵּית מוֹקְדְשִׁי
לְמֶעְבַּד תַּמָּן פִּסְחָא וּבְהַהוּא לֵילְיָא
אֶתֵיבִית יַתְכוֹן לְפִילוֹסִין וּמִתַּמָּן קְרִיבִית יַתְכוֹן לְאוּלְפָּן אוֹרַיְיתִי :

יונתן בן עוזיאל ירושלמי

ועתה וכדון אין קַבְּלָא תְּקַבְּלוּן וכדו אם משמע תשמעון בְּקָל
לְמֵימְרִי וְתִנְטְרוּן יַת קְיָמִי וּתְרֵעוּן מֵימְרִי וְתִשְׁרוּן יַת קְיָמִי וּתְהַוּוּן
קדמי לשמי

אלא על ידכם : ואשא אתכם · זה יום שבאו ישראל לרעמסס שהיו ישראל מפוזרין בכל
ארץ גושן ולשעה קלה כשבאו ליכע ולנאת בקבצו כלם לרעמסס · ואכילום תרגם ואשא
כמו ואכיע אתכם ואטלית יתכון תיקן את הדבור דרך כבוד למעלה : על כנפי נשרים ·
כנשר הנושא גוזליו על כנפיו שכל שאר העופות נותנים את בניהם בין רגליהם לפי
שמתיראין מעוף אחר שפורח על גביהם אבל הנשר הזה איכו מתירא אלא מן האדם
שמא יזרוק בו חץ לפי שאין עוף פורח על גביו לכך נותנו על כנפיו אמר מוטב יכנס
החץ בי ולא בבני · אף אני עשיתי כן וישע מלאך האלקים וגומר · ויבא בין מחנה מצרים
וגומר · והיו מצרים זורקים חיצים ואבני בליסטראות והענן מקבלם : ואביא אתכם
אלי · כתרגומו : ועתה אם · עתה תקבלו עליכם יערב לכם מכאן ואילך שכל התחלות
קשות : ושמרתם את בריתי · שאבריח עמכם על שמירת התורה : סגלה · אוצר חביב

וסיומס לי
סגלה מכל
העמים כי לי כל-
הארץ: ו ואתם תהיו-לי ממלכת
כהנים וגוי קדוש אלה הדברים
אשר תדבר אל-בני ישראל:
רביעי ז ויבא משה ויקרא לזקני העם
וישם לפניהם את כל-הדברים
האלה אשר צוהו יהוה:
ח ויענו כל-העם יחדו ויאמרו
כל אשר-דבר יהוה נעשה וישב
משה את-דברי העם אל-יהוה:
ט ויאמר יהוה אל-משה הנה
אנכי בא אליך בעב הענן בעבור
ישמע העם בדברי עמך וגם-בך
כ פלג נתיב יאמינו לעולם ויגד משה את-דברי
העם אל-יהוה: ו ויאמר יהוה
אל-משה לך אל-העם וקדשתם
ב׳ אמנים היום ומחר וכבסו שמלתם:
יא והיו נכנים ליום השלישי כי
ביום השלישי ירד יהוה לעיני כל-
העם על-הר סיני: יב והגבלת
ל נתורה את-העם סביב לאמר השמרו לכם
עלות בהר ונגע בקצהו כל-הנגע

בהר

וחהון קדמי חביבין מכל-עממיא
ארי-דילי כל-ארעא: ואתון
תהון-קדמי מלכות כהנין ועם
קדיש אילין פתגמיא דתמליל עם-
בני ישראל: ואתא משה וקרא
לסבי עמא וסדר קדמיהון ית כל-
פתגמיא האילין דפקדיה יי:
ואתיבו כל-עמא כחדא ואמרו כל
דמליל יי נעביד ואתיב משה ית-
פתגמי עמא קדם-יי: ואמר יי
למשה הא אנא מיתגלי לך בעיבא
דענגא בדיל דישמע עמא במללותי
עמך ואף-בך יהימנון לעלם וחוי
משה ית-פתגמי עמא קדם יי:
ואמר יי למשה איזיל לות-עמא
ותזמנינון יומא דין ומחר ויחוורון
לבושיהון: ויהון זמנין ליומא
תליתאה ארי ביומא תליתאה
יתגלי יי לעיני כל-עמא על-טורא
דסיני: ותתחם ית-עמא סחור-
סחור למימר איסתמרו לכון
מלמיסק בטורא ומלמקרב בסופיה

כל

כמו וסגלת מלכים כלי יקר וחכמים טובות שהמלכים נוטים אותם · כך אתם לי סגולה
משאר אומות ולא תאמרו אתם לבדכם שלי ואין לי אחרים עמכם ומה יש לי עוד שתהא
ו חביבתכם ככרת כי לי כל הארץ והם בעיני ולפני לכלום: ואתם תהיו לי ממלכת כהנים ·
ז שרים כמה דאת אמר ובני לוי כהנים היו: שה הדברי · לא פחות ולא יותר: ויבא משה
את דברי העם וגו׳ · ביום המחרת שהוא שלישי שהרי בהשכמה עלה וכי צריך היה משה
להשיב אלא בא הכתוב ללמדך דרך ארץ ממשה שלא אמר הואיל ויודע מי ששלחני איני
ט צריך להשיב: בעב הענן · במעבה הענן וזהו ערפל: וגם בך · גם בנביאים הבאים
אחריך: וינד משה את דברי וגומר · ביום המחרת שהוא רביעי לחדש: את דברי
העם וגומר · תשובה על דבר זה שמעתי להם שרצונם לשמוע ממך איכו דומה השומע

עם

קַדְמֵי חֲבִיבִין מִכָּל עַמְמַיָּא דְעַל אַפֵּי אַרְעָא :

ואתם וְאַתּוּן תְּהוֹן קַדְמֵי מַלְכִין קְטִירֵי כְלִילָא וְכַהֲנִין מְשַׁמְּשִׁין וְעַם קַדִּישׁ אִלֵּין פִּתְגָמַיָּא דְתַמְלִיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל :

ויבא וְאָתָא מֹשֶׁה בְּיוֹמָא הַהוּא וּקְרָא לְסָבֵי עַמָּא וּסְדַר קָדָמֵיהוֹן יַת כָּל פִּתְגָמַיָּא הָאִלֵּין דְּפַקִּיד יְיָ :

ויענו וְאָתִיבוּ כָל עַמָּא כַּחֲדָא וְאָמְרוּ כָּל דְּמַלֵּיל יְיָ נַעְבִּיד וְאָתִיב מֹשֶׁה יַת פִּתְגָמֵי עַמָּא קֳדָם יְיָ :

ויאמר וְאָמַר יְיָ לְמֹשֶׁה בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה הָא אֲנָא מִתְגַּלֵּי עָלָךְ בְּעִיבָא דְעָנָן יְקָרָא מִן בְּגַלַּל דְּיִשְׁמְעוּן עַמָּא בְּמַלְּלוּתִי עִמָּךְ וְאוּף בָּךְ יְהֵימְנוּן לְעָלַם וְתַבִּי מֹשֶׁה יַת פִּתְגָמֵי עַמָּא קֳדָם יְיָ :

ויאמר וְאָמַר יְיָ לְמֹשֶׁה בְּיוֹמָא דְּבִיעָאָה אֵיזֵיל לְוַת עַמָּא וְתַזְמִינוּן יוֹמָא דֵין וְיוֹמָחָרָא וְיִחַוְּרוּן לְבוּשֵׁיהוֹן : וְהִיו זְמִינִין לְיוֹמָא תְּלִיתָאָה אֲרוּם בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה יִתְגְּלֵי יְיָ לְעֵינֵי כָל עַמָּא עַל טוּרָא דְסִינַי : וְהַגְבַּלְתָּ וְתַתְחִים יַת עַמָּא וּיקוּמוּן חֲזוֹר חֲזוֹר לְטוּרָא לְמֵימַר הֲוֹו זְהִירִין מִלְּמִסַּק בְּדַהַר וּלְמִקְרַב בְּסַיְיפֵיהּ כָּל דְּיִקְרַב בְּטוּרָא

לְשִׁמִי לְעַם אוֹחֲרָן וְחַבִּיבִין הֲוָיוּ סְגוּלָה מִן כָּל אוּמַיָּא אֲרוּם לִשְׁמָא דַיְיָ הִיא כָּל אַרְעָא :

וְאַתּוּן תְּהוֹן לִשְׁמִי מַלְכִין וְכַהֲנִין וְאוּמָא קַדִּישָׁא אִלֵּין דִּיבְרַיָּא דִּי תְמַלֵּיל :

וְאָתָא מֹשֶׁה וּקְרָא לְחַכִּימַיָּא דְיִשְׂרָאֵל וּסְדַר קָדָמֵיהוֹן יַת כָּל דִּבְרַיָּא הָאִלֵּין דְּפַקִּיד יְיָ מֵימְרָא דַיְיָ :

וְעָנֵין כָּל עַמָּא כַּחֲדָא בְּלִבְּהוֹן שְׁלִימָה וַאֲמְרוּ כָּל דִּי מַלֵּיל מֵימְרָא דַיְיָ נַעְבִּיד וְחַזַּר מֹשֶׁה יַת פִּתְגָמֵי עַמָּא בְּצִלּוֹ קָדָם יְיָ :

וַאֲמַר מֵימְרָא דַיְיָ לְמֹשֶׁה הָא מֵימְרִי מִתְגְּלֵי לָךְ בְּעִבְיָא דַעֲנָנָא מִן בְּגַלַּל יִשְׁמְעוּן עַמָּא בְּמַלְּלוּתִי עִמָּךְ וְלְחוֹד בָּךְ מִלֵּי נְבוּאָתָךְ מֹשֶׁה עַבְדִּי יְהֵימְנוּן לַעָלַם וְתַבִּי מֹשֶׁה יַת פִּתְגָמֵי עַמָּא בְּצִלּוֹ קָדָם יְיָ :

וַאֲמַר מֵימְרָא דַיְיָ לְמֹשֶׁה בְּיוֹמָא דְּבִיעָאָה אֵיזֵיל לְוַת עַמָּא וְתַזְמִינוּן יוֹמָא דֵין וְיוֹמָחָרָא וְיִחַוְּרוּן לְבוּשֵׁיהוֹן : וְהִיו זְמִינִין לְיוֹמָא תְּלִיתָאָה אֲרוּם בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה יִתְגְּלֵי יְיָ לְעֵינֵי כָל עַמָּא עַל טוּרָא דְסִינַי : וְתַתְחִים יַת עַמָּא וּיקוּמוּן חֲזוֹר חֲזוֹר לְטוּרָא לְמֵימַר הֲוֹו זְהִירִין מִלְּמִסַּק בְּדַהַר וּלְמִקְרַב בְּסַיְיפֵיהּ כָּל דְּיִקְרַב בְּטוּרָא

מפי שליח לשומע מפי המלך רבונכו לראות את מלכו : וקדשתם . וזמנתם שיכיו עצמם היום ומחר : והיו נכונים . ומובדלים מאשה : ליום השלישי . שהוא ששה בחדש ובחמישי בכה משה את המזבח תחת ההר ושתים עשרה מצבה כל העכין האמור בפרשת ואלה המשפטים ואין מוקדם ומאוחר בתורה : לעיני כל העם : מלמד שלא היה בהם חומא שכתרפאו כולם : והגבלת . קבע להם תחומין לסימן שלא יקרבו מן הגבול והלאה : לאמר . הגבול אומר להם השמרו מעלות מכאן ולהלן ואתה הזהירם על כך :

בָּהָר מוֹת יוּמָת: יג לֹא־תִגַּע
בּוֹ יָד כִּי־סָקוֹל יִסָּקֵל אוֹ־יָרֹה יִיָּרֶה
אִם־בְּהֵמָה אִם־אִישׁ לֹא יִחְיֶה בִּמְשֹׁךְ
הַיֹּבֵל הֵמָּה יַעֲלוּ בָהָר: יד וַיֵּרֶד
מֹשֶׁה מִן־הָהָר אֶל־הָעָם וַיְקַדֵּשׁ אֶת־
הָעָם וַיְכַבְּסוּ שִׂמְלֹתָם: טו וַיֹּאמֶר
אֶל־הָעָם הְיוּ נְכֹנִים לִשְׁלֹשֶׁת יָמִים
אַל־תִּגְּשׁוּ אֶל־אִשָּׁה: טז וַיְהִי
בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בִּהְיֹת הַבֹּקֶר וַיְהִי
קֹלֹת וּבְרָקִים וְעָנָן כָּבֵד עַל־הָהָר
וְקֹל שֹׁפָר חָזָק מְאֹד וַיֶּחֱרַד כָּל־הָעָם
אֲשֶׁר בַּמַּחֲנֶה: יז וַיּוֹצֵא מֹשֶׁה
אֶת־הָעָם לִקְרַאת הָאֱלֹהִים מִן־
הַמַּחֲנֶה וַיִּתְיַצְּבוּ בְּתַחְתִּית הָהָר:
יח וְהַר סִינַי עָשַׁן כֻּלּוֹ מִפְּנֵי אֲשֶׁר
יָרַד עָלָיו יְהוָה בָּאֵשׁ וַיַּעַל עֲשָׁנוֹ
כְּעֵשֶׁן הַכִּבְשָׁן וַיֶּחֱרַד כָּל־הָהָר
מְאֹד: יט וַיְהִי קוֹל הַשֹּׁפָר הוֹלֵךְ
וְחָזֵק עֲלוּהִי יְיָ בְּאֵישָׁתָא וְסַלִּיק תְּנִינָה
כְּחֶנְנָא דְּאַתּוּנָא וְזָע כָּל־טוּרָא לַחֲדָא: וַהֲוָה קָל שׁוֹפָרָא אָזִיל וְתַקִּיף

ג׳ לפני יורין

ה תמר כליסב׳

כל אורייתא
פסר כ״מ
לב מלה

ה׳ מ׳ ה מלה
בתורה

כָּל־דְּיִקְרַב בְּטוּרָא אִיתְקְטֵלָא
יִתְקְטֵל: לָא תִקְרַב בֵּידָא יְדָא
אֲרֵי־אִיתְרְגְּמָא יִתְרְגֵּם אוֹ־
אִישְׁתְּדָאָה יִשְׁתְּדֵי אִם־בְּעִירָא אִם־
אֵינְשָׁא לָא יִתְקַיֵּם בְּמֵיגַּד שׁוֹפָרָא
אֵינוּן מְרַשָּׁן לְמִסַּק בְּטוּרָא:
וּנְחַת מֹשֶׁה מִן־טוּרָא לְוַת־עַמָּא
וְזַמִּין יַת־עַמָּא וְחַוָּרוּ לְבוּשֵׁיהוֹן:
וַאֲמַר לְעַמָּא הֲווֹ זַמִּינִין לְתַלָּתָא
יוֹמִין לָא תִקְרְבוּן לְצַד אִתְּתָא:
וַהֲוָה בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה בְּמֵיהוֹי
צַפְּרָא וַהֲווֹ קָלִין וּבַרְקִין וַעֲנָנָא
תַּקִּיף עַל־טוּרָא וְקָל שׁוֹפָרָא תַּקִּיף
לַחֲדָא וְזָע כָּל־עַמָּא דִּי־בְמַשְׁרְיָתָא:
וְאַפֵּיק מֹשֶׁה יַת־עַמָּא לְקַדְמוּת
מֵימְרָא דֵיי מִן־מַשְׁרְיָתָא וְאִיתְעַתְּדוּ
בְּשִׁיפּוֹלֵי טוּרָא: וְטוּרָא דְּסִינַי
רְתֵנָן כּוּלֵּיהּ מִן־קֳדָם דְּאִיתְגְּלִי
עֲלוֹהִי יְיָ בְּאֵישָׁתָא וְסַלִּיק תְּנִינָה
וַהֲוָה קָל שׁוֹפָרָא אָזִיל וְתַקִּיף

יג וכנע בקנהו · לפילו בקנהו: ירה יירה · מכאן לכמקלין שהם כדמין למטה מנית
המקילה שהיה נכוה שתי קומות: יירה · יושלך למטה לארץ כמו ירה בים: במשוך
היובל · כשימשוך היובל קול ארוך הוא סימן מילוק שכיכה והפסקת הקול וכיון שאסתלק
הם רשאין לעלות: היובל · הוא שופר של איל שכן בערביא קורין לדכרא יובלא
יד ושופר של אילו של יצחק היה: מן ההר אל העם · מלמד שלא היה משה פוכה לעמקיו
טו אלא מן ההר אל העם: היו ככונים לשלשת ימים · לסוף שלשת ימים הוא יום רביעי
שהוסיף משה יום אחד מדעתו כדברי רבי יוסי ולדברי האומר בששה בחדש כתבו עשרת
הדברות לא הוסיף משה כלום ולשלשת ימים כמו ליום השלישי: אל תגשו אל אשה · כל
שלשת ימים הללו כדי שיהו הכשים טובלות ליום השלישי ותהייכה טהורות לקבל תורה
שאם ישמשו תוך שלשה שמא תפלוט האשה שכבת זרע לאחר טבילתה ותחזור ותטמא
לאבל משהתה ג׳ימי׳ כבר הזרע מסריח ואינו ראוי להזריע וטהור מלטמא את הפולטת:
יז בהיות הבקר · מלמד שהקדים על ידם מה שאין דרך בשר ודם לעשות כן שיהא
הרב ממתין לתלמיד · וכן מצינו ביחזקאל קום נא אל הבקעה ואקום והנה אל הבקעה
והנה

בְּטַוּרָא אִתְקְטָלָא יִתְקְטֵל: לא תגע לָא תִקְרַב בֵּיהּ יְדָא אֲרוּם יִתְרְגֵמָא יִתְרְגֵם בְּאַבְנָא בַּרְדָא אוֹ גִירִין דְּאֵישָׁא יִרְדְּקוּן בֵּיהּ אֵין בְּעִירָא אֵין אֵינְשָׁא לָא יִתְקַיֵּם בְּרַם בְּמֵיגַד קַל שׁוֹפָרָא הֵינוּן מַרְשָׁן לְמֵיסַק בְּטַוּרָא: וירד משה וּנְחַת מֹשֶׁה בְּיוֹמָא הַהוּא לְוַת עַמָּא וְזַמִּין יַת עַמָּא וְחַוָּרוּ לְבוּשֵׁיהוֹן:

ירושלמי

ויאמר וַאֲמַר לְעַמָּא הַוּוֹ זַמִּינִין לְתְלָתָא יוֹמִין לָא תִקְרְבוּן לְתַשְׁמִישׁ דְּעָרִיס: ויהי וַהֲוָה בְּיוֹמָא תְלִיתָאָה בְּשִׁיתָא בְּיַרְחָא בְּעִידּוּנֵי צַפְּרָא וַהֲוָה קָלִין דְּרָעִים וּבְרָקִין וַעֲנָנָא תַקִּיף קְשִׁיר עַל טַוּרָא וְקַל שׁוֹפָרָא תַקִּיף לַחֲדָא וְזַע כָּל עַמָּא דִּי בְמַשְׁרְיָתָא: ויוצא וְאַנְפֵּיק מֹשֶׁה יַת עַמָּא לְקֳדָמוֹת שְׁכִינְתָּא דַיְיָ מִן מַשְׁרְיָתָא וּמִן יַד תַּלְשׁ מָאתֵי עַלְמָא יַת טַוּרָא וְזַקְפֵיהּ בְּאוּרָא וַהֲוָה זַיְיג הֵי כְּאַסְפַּקְלַרְיָא וְאִתְעַתְּדוּ תְּחוֹתֵי טַוּרָא: ודהר סיני וְטַוּרָא דְּסִינַי תְּנִין כּוּלֵּיהּ מִן בְּגַלַל דְּאַרְכִּין לֵיהּ שְׁמַיָּא וְאִתְגְּלֵי עֲלוֹי בְּאֵישָׁא מְצַלְהֲבָא וְסָלִיק קוּטְרֵיהּ הֵי בְּקוּטְרָא דְּאַתּוּנָא וְזַע כָּל טַוּרָא לַחֲדָא: ויהי וַהֲוָה קַל שׁוֹפָרָא אזיל

ירושלמי

וַאֲמַר לְעַמָּא הַוּוֹ מְזַמְּנִין לְתְלָתָא יוֹמִין לָא תִקְרְבוּן לְתַשְׁמִישׁ דְּעָרְסָא: לָא תִקְרַב בֵּיהּ יַד אֱנָשׁ אֲרוּם מִתְרְגְּמָא יִתְרְגְּמוּן אוֹ גִירֵי דְּאֶשָׁא יִתְקְשְׁטוּן בֵּיהּ אִי בְּעִיר אִי גְּבַר לָא יְחֵי בְּמִתְקְעָא דְּשִׁיפּוֹרָא אֵינוּן יִסְקוּן לְטוּרָא:

ירושלמי

וְטוּרָא דְּסִינַי עָטַר כּוּלֵּיהּ מִן קֳדָם דְּאִתְגְּלֵי עֲלוֹי יְקָר שְׁכִינְתָּא דַיְיָ בְּשַׁלְהֵיבָא דְּאֶשָׁתָא:

והכה סס כבוד ה׳ עומד: לקלות האלקים׳ מגיל שהשכינה יופיה לקראתם כחתן יג
היונא לקרא כלה וזש ה׳ מסיני בא ולא כאמ׳ למיכי בא: בתחתית ההר׳ לפי פשוטו ברגלי
ההר ומדרשו שכתלם ההר ממקומו וכפה עליה׳ כגיגית: עשן כולו׳ אין עשן זה סס יד
דבר שהרי כקול הש״ן פתח שא לשון פועל כמו אמר שמר שמע לכך תרגומו תכן כוליה
ולא תרגס תכבא וכל עשן שבמקרא כקודים קמן מפני שהם סס דבר: כבשן׳ שלב ביל
יכול ככבשן זה ולא יותר תל בוער באש עד לב השמי׳ ומה תל כבשן לשבר את האזן מה
שביא יכולה לשמוע כותן לבריות מימן הבכר להם כיונא בו כאריה ישאג וכי מי כתן כח
באדי אלא הוא והכתוב מושלו כאריה אלא אמו מכבין ומדמין אותו לבריותיו כדי לשבר
את האזן מה שיכולה לשמוע׳ כיונא בו וקולו כקול מים רבים וכי מי כתן קול למים אלא יט
הוא ואתה מכבה אותו לדמותו לבריותיו כדי לשבר את האזן: הולך וחזק מאד׳ מהלך

חמשי וְחָזֵק מְאֹד מֹשֶׁה יְדַבֵּר וְהָאֱלֹהִים
יַעֲנֶנּוּ בְקוֹל׃ כ וַיֵּרֶד יְהוָה עַל־
הַר סִינַי אֶל־רֹאשׁ הָהָר וַיִּקְרָא יְהוָה
לְמֹשֶׁה אֶל־רֹאשׁ הָהָר וַיַּעַל מֹשֶׁה׃
כא וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רֵד
הָעֵד בָּעָם פֶּן־יֶהֶרְסוּ אֶל־יְהוָה
לִרְאוֹת וְנָפַל מִמֶּנּוּ רָב׃ כב וְגַם
הַכֹּהֲנִים הַנִּגָּשִׁים אֶל־יְהוָה יִתְקַדָּשׁוּ
פֶּן־יִפְרָץ בָּהֶם יְהוָה׃ כג וַיֹּאמֶר
מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לֹא־יוּכַל הָעָם
לַעֲלֹת אֶל־הַר סִינַי כִּי־אַתָּה
הַעַדְתָּה בָּנוּ לֵאמֹר הַגְבֵּל אֶת־הָהָר
וְקִדַּשְׁתּוֹ׃ כד וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוָה
לֶךְ־רֵד וְעָלִיתָ אַתָּה וְאַהֲרֹן עִמָּךְ
וְהַכֹּהֲנִים וְהָעָם אַל־יֶהֶרְסוּ לַעֲלֹת
אֶל־יְהוָה פֶּן־יִפְרָץ־בָּם׃ כה וַיֵּרֶד
מֹשֶׁה אֶל־הָעָם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם׃

ששי כ ס א וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת
כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לֵאמֹר׃
ס ב אָנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
אשר

וחתקיף לחדא משה ממליל ומן
קדם־יי מתענני־ליה בקל׃ ואיתגלי
יי על־טורא דסיני לריש טורא
וקרא יי למשה לריש טורא וסליק
משה׃ ואמר יי למשה חות
אסחיד בעמא דילמא יפגרון קדם
יי למחזי ויפל מנהון סגי׃ ואף
כהניא דקריבין לשמשא קדם־יי
יתקדשון דילמא יקטול בהון יי׃
ואמר משה קדם־יי לא־יכול עמא
למיסק לטורא דסיני ארי־את
אסהידת בנא למימר דתחים ית־
טורא וקדישתיה׃ ואמר ליה יי
אזיל חות ותיסק את ואהרן עמך
וכהניא ועמא לא־יפגרון למיסק
קדם־יי דילמא יקטול־בהון׃
ונחת משה לעמא ואמר להון׃
ומליל יי ית כל־פיתגמיא האילין
למימר׃ אנא יי אלהך דאפיקתך

מארעא

הדיוט כל זמן שהוא מצריך לתקוע קולו מחלש וכוהה אבל כאן הולך וחזק מאד ולמה
כך מתחלה לשבר אזניהם מה שיכולין לשמוע׃ משה ידבר׃ כשהיה משה מדבר ומשמיע
הדברות לישראל שהרי לא שמעו מפי הגבורה אלא אנכי ולא יהיה לך והקב״ה מסייעו
לתת בו כח להיות קולו מנביר ונשמע׃ יענכו בקול׃ יענכו על דבר הקול כמו אשר
כ יענה באש על דבר האש להורידו׃ וירד ה׳ על הר סיני׃ יכול ירד עליו ממש׃ תל״ כי
מן השמים דברתי עמכם׃ מלמד שהרכין שמים העליונים והתחתונים והניען על גבי
כא ההר כמנע על המטה וירד כשא הכבוד עליהם׃ העל בעם׃ התרה בהם שלא לעלות
בהר׃ פן יהרסו וגו׳׃ שלא יהרסו את מבנם ע״י שתאותם אל ה׳ לראות ויקרבו לגל
ההר׃ וכפל ממנו רב׃ כל מה שיפול מהם ואפי׳ הוא יחידי חשוב לפני רב׃ פן יהרסו
כב כל הריסה מפרדת אסיפת הבנין אף הכפרדין ממנב אנשים הורסים את המנב׃ וגם
הכהנים׃ אף הבכורות שהעבודה בהם׃ הנגשים אל ה׳׃ להקריב קרבנות אף הם אל
ימנעו על תשובותם לעלות׃ יתקדשו׃ יהיו מזומנים להתיצב על עמדן׃ פן יפרץ׃
לשון

אֲזִיל וְתַקִּיף לַחְדָא מֹשֶׁה הֲוָה מְמַלֵּל וּמִן קֳדָם יְיָ הֲוָה מִתְעַבֵּי בְּקַל נְעִים וּמְשַׁבַּח וּנְעִימָתָא מְלַיָּא : וירד ה' וְאִתְגְּלִי יְיָ עַל טַוְרָא דְסִינַי עַל רֵישׁ טַוְרָא וּקְרָא יְיָ לְמֹשֶׁה לְרֵישׁ טַוְרָא וְסָלִיק מֹשֶׁה : ויאמר וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה חוּת אַסְהֵיד בְּעַמָּא דִלְמָא יְכַוְּנוּן קֳדָם יְיָ לְאִסְתַּכְּלָא וַיִּפֹּל מִנְּהוֹן רַב דִּבְרוֹן : וגם וְאוּף כַּהֲנַיָּא דְּקָרִיבִין לְשַׁמְשָׁא קֳדָם יְיָ יִתְקַדְּשׁוּן דִלְמָא יְקַטּוֹל בְּהוֹן יְיָ : ויאמר וַאֲמַר מֹשֶׁה קֳדָם יְיָ לָא יִכְלוּן עַמָּא לְמִסַּק לְטַוְרָא דְסִינַי אֲרוּם אַנְתְּ אַסְהַדְתָּ בָּנָא לְמֵימַר תְּחֵים יָת טַוְרָא וְקַדְּשֵׁהִי : ויאמר וַאֲמַר לֵיהּ יְיָ אֵיזֵל חוּת וְתִסַּק אַנְתְּ וְאַהֲרֹן עִמָּךְ וְכַהֲנַיָּא וְעַמָּא לָא לָא יְכַוְּנוּן לְמִסּוּק לְמִסְתַּכְּלָא קֳדָם יְיָ דִלְמָא יְקַטּוֹל בְּהוֹן : וירד וְנַחַת מֹשֶׁה מִן טַוְרָא לְוָת עַמָּא וַאֲמַר לְהוֹן קְרִיבוּ וְקַבִּילוּ אוֹרַיְתָא עִם עֲשַׂרְתֵּי דִבְרַיָּא : וידבר אלקים וּמַלִּיל יְיָ יָת כָּל דְּבִירַיָּא הָאִלֵּין לְמֵימַר : אנכי דְּבִירָא קַדְמָאָה כַּד הֲוָה נְפִיק מִן פּוּם קוּדְשָׁא יְהֵי שְׁמֵיהּ מְבָרַךְ הֵי כְּזִיקִין וְהֵי כְּבַרְקִין וְהֵי כְּשַׁלְהוֹבַיִן דִינוּר

ירושלמי

וַיִּפּוֹל מִנְּהוֹן אוֹכְלוֹסִין סַגִּיאִין :

ירושלמי

וַאֲמַר מֹשֶׁה קֳדָם יְיָ אַנְתְּ אַסְהַדְתָּ בְּנָא לְמֵימַר וַאֲמַר לֵיהּ יְיָ אֵיזֵל חוּת וְתִסַּק אַנְתְּ וְאַהֲרֹן עִמָּךְ לְמִסּוּק לְמִסְתַּכְּלָא קֳדָם יְיָ דִלְמָא יְקַטּוֹל בְּהוֹן : וירד וְנַחַת מֹשֶׁה מִן טַוְרָא לְוָת עַמָּא וַאֲמַר לְהוֹן קְרִיבוּ וְקַבִּילוּ עֲשַׂרְתֵּי דִבְרַיָּא :

ומַלִּיל מֵימְרָא דַיְיָ יָת כָּל שְׁבַת דִּבְרַיָּא הָאִלֵּין לְמֵימַר :

למפר

לשון פרצה יהרג בהם ויעשה בהם פרצה : לא יוכל העם · לעלות אל ה' : פן יפרץ כג
מותרי ועומדין הם היום שלשת ימים ולא יוכלו לעלות שלין להם רשות : לך רד · כד
והעד כהם שכייה שמזרזין את הלדם קודם מעשה וחוזרין ומזרזין אותו בשעת מעשה :
ועלית אתה ואהרן עמך והכהנים · יכול אף הם עמוך תל ועלית אתה · לאמור מעתה
אתה מחינה לעצמך ואהרן מחינה לעצמו והם מחינה לעצמם משה כנגד יותר מאהרן
ואהרן יותר מן הכהנים · והעם כל עקר אל יהרסו את מבנם לעלות אל ה' : פן יפרץ
בם · אף על פי שהוא בקוד חטף קמץ אינו מגזרתו כן דרך כל תיבה שבקודתה מלא
פום כשהיא באה במקף משתבה הבקוד לחטף קמץ : ויאמר אליהם · התראה זו : כה
וידבר אלהים · אין אלהים אלא דיין לפי שיש פרשיות בתורה שאם עשאן אדם מקבל שכר ו
ואם לאו אינו מקבל עליהם פורענות יכול אף עשרת הדברות כן תל וידבר אלהים דיין
ליפרע : את כל הדברים האלה · מלמד שאמר הקב"ה עשרת הדברות בדבור אחד מה
שאי אפשר לאדם לומר כן · אם כן מה תל עול אנכי ולא יהיה לך שחזר ופירש על כל
דבור ודבור בפני עצמו : לאמר · מלמד שהיו עומדין על הן הן ועל לאו לאו :

אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית
עבדים: לא יהיה לך אלהים
אחרים על פני: לא תעשה
לך פסל וכל תמונה אשר בשמים
ממעל ואשר בארץ מתחת ואשר
במים מתחת לארץ: לא
תשתחוה להם ולא תעבדם כי
אנכי יהוה אלהיך אל קנא פקד
עון אבת על בנים על שלשים ועל
רבעים לשנאי: ועשה חסד
לאלפים לאהבי ולשמרי מצותי:
ס לא תשא את שם
יהוה אלהיך לשוא כי לא ינקה
יהוה את אשר ישא את שמו
לשוא: פ
זכור את יום השבת לקדשו:
ששת ימים תעבד ועשית
כל מלאכתך: ויום השביעי
שבת ליהוה אלהיך לא תעשה
כל

מארעא דמצרים מבית עבדותא
לא יהוי לך אלהא אוחרן בר מיני:
לא תעביד לך צילם וכל דמות די
בשמיא מלעילא ודי בארעא
מלרע ודי במיא מלרע לארעא:
לא תסגוד להון ולא תפלחינון
ארי אנא ייי אלהך אל קנא מסער
חובי אבהן על בנין מרדין על דר
תלתי ועל דר רביעי לשנאי כד
מתלמין בניא למחטי בתר
אבהתהון: ועביד טיבו לאלפי
דרין לרחמי ולנטרי פיקודי:
לא תימי בשמא דיי אלהך למגנא
ארי לא יזכי ייי ית דימי בשמיה
לשיקרא: הוי הכיר ית יומא
דשבתא לקדשותיה: שתא יומין
תפלח ותעבד כל עיבידתך:
ויומא שביעאה שבתא קדם ייי
אלהך לא תעביד כל עיבידתא
את

ב אשר הוצאתיך מארץ מצרים · כלומר הוא ההוצאה שתהיו משועבדים לי · דל"ת לפי שפגלה בים כגבור מלחמה וכגלה כאן כזקן מלא רחמים · שפאמר ותקח רגליו כמעשה לבבת הספיר זו היתה לפניו בשעת השעבוד וכשעמד הים משפגלו הוציל ולפי משתבה במרגלית אל תאמרו שתי רשויות הם לכבי אשר הוצאתיך ממצרים ועל הים · דבר אחר לפי שהיו שומעין קולות הרבה שכאמר את הקולות קולות באין מלרבש רוחות ומן השמים ומן הארץ אל תאמרו רשויות הרבה הן ולמה אמר לשון יחיד אלהיך ליתן פתחון פה למשה ללמד סנגוריא במעשה העגל וזה הוא שאמר למה ה' יחרה אפך בעמך לא להם נויה לא יהיה לכם אלהים אחרים אלא לי לבדי: מבית עבדים · מבית פרעה שהייתם עבדי לו או איכו אומר אלא מבית עבדים שהיו עבדים לעבדים תל"ל ויפלך מבית עבדים מיד פרעה מלך מצרים אמור מעתה עבדים למלך היו ולא עבדים לעבדים: לא יהיה לך · למה כאמר לפי שכאמר לא תעשה לך אין לי אלא שלא יעשה העשוי כבר מכין שלא יקיים תל"ל לא יהיה לך: אלהים אחרים · שאיכן אלוהות אלא אחרים עשאום אלהים עליהם ולא יהכן לפרש אלהים אחרים זולתי שבאלי הוא כלפי מעלה לבקרלותם אלוהות אבלו

לא

לְמִפַּד דִּינוּר מִן יַמִּינֵיהּ וְלִמְפַּד דְּאִישָׁא מִן שְׂמֹאלֵיהּ פְּרַח וְטַיִּיס בְּאַוִּיר
שְׁמַיָּא וְחָזַר וּמִתְחַמֵּי עַל מַשְׁרַיְיתְהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל וְחָזַר וּמִתְחַקֵּק עַל לוּחֵי
קְיָימָא דַּהֲווֹן יְהִיבִין בְּכַף יְדוֹי דְּמֹשֶׁה וּמִתְהַפֵּיךְ בְּהוֹן מִן סְטַר לְסְטַר
וּבְכֵן צַוּוּחַ וְאָמַר עַמִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנָא הוּא יְיָ אֱלָקְכוֹן דִּי פְּרָקִית וְאַפֵּיקִית
יַתְכוֹן פְּרִיקִין מִן אַרְעָא דְּמִצְרָאֵי מִן בֵּית שִׁעְבּוּד עַבְדָּיָא : לָא יִהְוֵי לָךְ
דְּבִירָא תִּנְיָינָא כַּד הֲוָה נָפִיק מִן פּוּם קוּדְשָׁא יְהֵי שְׁמֵיהּ מְבָרָךְ הֲוֵי בְּזִיקִין
וְהֵי כְּבַרְקִין וְהֵי כְּשַׁלְהוֹבַיִין דְּנוּר לַמְפַּד דְּנוּר מִן יַמִּינֵיהּ וְלַמְפַּד דְּאִישָׁא
מִן שְׂמֹאלֵיהּ פְּרַח וְטַיִּיס בְּאַוִּיר שְׁמַיָּא חָזַר וּמִתְחַמֵּי עַל מַשְׁרַיְיתְהוֹן
דְּיִשְׂרָאֵל וְחָזַר וּמִתְחַקֵּק עַל לוּחֵי קְיָימָא וּמִתְהַפֵּיךְ בְּהוֹן מִן סְטַר לְסְטַר
וּבְכֵן הֲוָה צַוּוּחַ וְאָמַר עַמִּי בֵּית יִשְׂרָאֵל לָא תַעְבְּדוּן לְכוֹן צְלַם וְצוּרָה וְכָל
דְּמוּי דְּבִשְׁמַיָּא מִלְּעֵיל וְדִי בְּאַרְעָא מִלְּרַע וְדִי בְּמַיָּא מִלְּרַע לְאַרְעָא :
לָא לָא תִּסְגְּדוּן לְהוֹן וְלָא תִּפְלְחוּן קָדְמֵיהוֹן אֲרוּם אֲנָא יְיָ אֱלָקְכוֹן אֱלָה
קַנָּאן וּפוּרְעָן וּמִתְפְּרַע בְּקִינְאָה מְדַבֵּר חוֹבֵי אֲבָהָת רְשִׁיעָן עַל בְּנִין מְרַדִּין
עַל דַּר תְּלִיתָאי וְעַל דַּר רְבִיעָיי לְשַׂנְאָי וּנְטִיר חֶסֶד וְטִבוּ לְאַלְפִין דָּרִין
לְרַחֲמֵיי צַדִּיקַיָּא וּלְנַטְרֵי פִּקּוּדֵיי וְאוֹרַיְיתִי : לָא תִשָּׂא עַמִּי בֵּית יִשְׂרָאֵל
לָא יִשְׁתְּבַע חַד מִנְּכוֹן בְּשׁוּם מֵימְרֵיהּ דְּיְיָ אֱלָקְכוֹן עַל מַגָּן אֲרוּם לָא מְזַכֵּי
יְיָ בְּיוֹם דִּינָא רַבָּא יַת כָּל מַאן דְּמִשְׁתְּבַע בְּשִׁמֵּיהּ עַל מַגָּן : זְכוֹר עַמִּי
בֵּית יִשְׂרָאֵל הַוּוֹן דְּכִירִין יוֹמָא דְּשַׁבְּתָא לְמֶקְדְּשָׁא יְהֵיהּ : שֵׁיתָא יוֹמִין
תִּיפְלְחוּן וְתַעְבְּדוּן כָּל עֲבִידְתֵּיכוֹן וְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה שַׁבָּא וְנַיְיחָ קָדָם יְיָ
אלהכון

לא אלהים אחרים שפה אחרים לעובדיהם ועקים אליהם ואיכן עוכין אותם ודומה כל
הוא אחר שאיכו מכירו מעולם : על פכי · כל זמן שאבי קיים שלא תאמר לא כעטוו על
ע"א אלא אותו הדור : מחל · על שם שכפסל : כל תמובה · דבר אשר בשמים : אל קכא · ד ה
מקכא ליפרע ואיכו עובר על מדתו למחול על עבודת אלילים כל לשון קכא אבתרימכא
בלעז כותן לב ליפרע : לשוכאי · כתרגומו כשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם · כוכר
תסד · שאדם עושה לשלש שכר עד לאלפים דור במבאת מדם טובה יתרה על מדת
פורעכות אחת על חמש מאות שוו לארבעה דורות וזו לאלפים : לשוא · לחכם להבל ואי ו
זהו שבועת שוא בשבע לשכות את הידוע על עמוד של אבן שהוא של זהב : זכור ושמור · ח
בדבור אחד כאמרו וכן מחלליה מות יומת וביום השבת שני כבשים וכן לא תלבש שעטכו
גדילים תעשה לך וכן ערות אשת אחיך יבמה יבא עליה הוא שכאמר אחת דבר אלהים
שתים זו שמעכו · זכור לשון פעול הוא כמו אכול ושתה הלוך ובכה וכן פתרוכו תכו לב
לזכור תמיד את יום השב שאם בודמן לך חפץ יפה תהא מזמיכו לשבת : ועשית כל ט
מלאכתך · כשתבא שבת יהא בעיכיך כאו כל מלאכתך עשויה שלא תהרה אחר מלאכה :

אתה

לב שלא לעשות מלאכה בשבת

כָּל־מְלָאכָה אַתָּה וּבִנְךָ־וּבִתֶּךָ
עַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וּבְהֶמְתֶּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר
בִּשְׁעָרֶיךָ׃ יא כִּי שֵׁשֶׁת־יָמִים עָשָׂה
יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ אֶת־
הַיָּם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּם וַיָּנַח בַּיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי עַל־כֵּן בֵּרַךְ יְהוָה אֶת־יוֹם
הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֵׁהוּ׃ ס

לג לכבד את אביך ואת אמך

יב כַּבֵּד אֶת־אָבִיךָ וְאֶת־אִמֶּךָ
לְמַעַן יַאֲרִכֻן יָמֶיךָ עַל הָאֲדָמָה
אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ׃ ס

לד לא תרצח נפש

יג לֹא תִרְצָח׃ ס

לה לא תנאף

יד לֹא תִנְאָף׃ ס

לו לא תגנוב

טו לֹא תִגְנֹב׃ ס

לז לא תענה ברעך עד שקר

טז לֹא־תַעֲנֶה בְרֵעֲךָ עֵד שָׁקֶר׃ ס

לח לא תחמד בית רעך

יז לֹא תַחְמֹד בֵּית
רֵעֶךָ לֹא־תַחְמֹד אֵשֶׁת רֵעֶךָ וְעַבְדּוֹ
וַאֲמָתוֹ וְשׁוֹרוֹ וַחֲמֹרוֹ וְכֹל אֲשֶׁר לְרֵעֶךָ׃ פ

לט כל מעשיו שביעי

יח וְכָל־הָעָם רֹאִים אֶת־הַקּוֹלֹת וְאֶת־הַלַּפִּידִם וְאֶת קוֹל הַשֹּׁפָר

ואת

אתה ובכך ובתך · אלו קטנים לו ליכו אלא גדולים לאמרת הרי כבר מוזהרין הם אלא לא
בא אלא להזהיר גדולים על הקטנים וזהו ששביתו קטן שבא לכבות אין שומעים לו מפני
יא ששביתתו עליך: ויכל ביום השביעי · כביכול הכתיב בעצמו מבוחה ללמד הימנו קל
וחומר לאדם שמלאכתו בעמל וביגיעה שיהא כח בשבת: ברך ויקדשהו · ברכו במן
יב לכופלו בששי לחם משנה וקדשו במן שלא היה יורד בו · למען יאריכון ימיך · לא תכבד
יאריכון ואם לאו יקברון שדברי תורה פועריקון הם כמרשים מכלל הן לאו ומכלל לאו
יד הן: לא תנאף · אין כיאוף אלא באשת איש שנאמר מות יומת הנואף והנואפת ואומר
טו קלשה המנאפת תחת אישה תקח את זרים: לא תגנוב · בגונב נפשות הכתוב מדבר לא
תגנובו בגונב ממון או ליכו אלא זה בגונב ממון ולהלן בגונב נפשות אמרת דבר למד
מעכייכו מה לא תרצח לא תנאף מדבר בדבר שחייבין עליה מיתת בית דין אף לא תגנוב
יח דבר שחייב עליו מיתת בית דין: וכל העם רואים · מלמד שלא היה בהם אחד סומא ומכין
שלא היה בהם שם תל ויעבו כל העם ומכיין שלא היה בהם חרש תל כעשה ונשמע: רואים
את הקולות · רואין את הנשמע שאין לראות במקום אחר: את הקולות · הינאין מפי
הגבורה:

אֶלְקָכוֹן לָא תַעְבְּדוּן כָּל עֲבִידְתָּא אִתּוּן וּבְנֵיכוֹן וּבְנָתֵיכוֹן וְעַבְדֵיכוֹן ו
וְאַמְהָתֵיכוֹן וְגִיּוֹרֵיכוֹן דִּי בְּקִרְוֵיכוֹן: אֲרוּם בְּשִׁתָּא יוֹמִין בְּרָא יְיָ יָת
שְׁמַיָּא וְיָת אַרְעָא וְיָת יַמָּא וְיָת כָּל מַה דְּאִית בְּהוֹן וְנַח בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה
בְּגִין כֵּן בְּרִיךְ יְיָ יָת יוֹמָא דְשַׁבְּתָא וְקַדִּישׁ יְתֵיהּ: כבד עַמִּי בֵּית יִשְׂרָאֵל
הֲווֹ זְהִירִין גְּבַר בְּיִקְרָא דְאַבּוּהִי וּבְיִקְרָא דְאִמֵּיהּ מִן בְּגַלַּל דְּיִסְגּוּן יוֹמֵיכוֹן
עַל אַרְעָא דְּיָ אֱלָקְכוֹן יְהִיב לְכוֹן: לא תרצח עַמִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָא
תְּהֲווּן קְטוֹלִין לָא חַבְרִין וְלָא שׁוּתָפִין עִם קְטוֹלִין וְלָא יִתְחַמֵּי בְּכְנִישְׁתֵּיהוֹן
דְּיִשְׂרָאֵל עִם קְטוֹלִין וְלָא יְקוּמוּן בְּנֵיכוֹן מִן בַּתְּרֵיכוֹן וְיִלְפּוּן לְחוֹד הֵינוּן
לְמֶהֱוֵי עִם קְטוֹלִין אֲרוּם בְּחוֹבֵי קְטוֹלָיָא חַרְבָּא נְפִיק עַל עָלְמָא: לא
תנאף עַמִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָא תְּהֲווּן גִּיּוֹרִין לָא חַבְרִין וְלָא שׁוּתָפִין עִם
גִּיּוֹרִין וְלָא יִתְחַמֵּי בְּכְנִישְׁתֵּיהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל עִם גִּיּוֹרִין דְּלָא יְקוּמוּן בְּנֵיכוֹן מִן
בַּתְּרֵיכוֹן וְיִלְפּוּן לְחוֹד הֵינוּן לְמֶהֱוֵי עִם גִּיּוֹרִין אֲרוּם בְּחוֹבֵי גִּיּוֹרָא מִתְּאָ
נְפִיק עַל עָלְמָא: לא תגנוב עַמִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָא תְּהֲווּן גַּנְבִין לָא
חַבְרִין וְלָא שׁוּתָפִין עִם גַּנְבִין וְלָא יִתְחַמֵּי בְּכְנִישְׁתֵּיהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל עִם גַּנְבִין
דְּלָא יְקוּמוּן בְּנֵיכוֹן מִן בַּתְּרֵיכוֹן וְיִלְפּוּן לְחוֹד הֵינוּן לְמֶהֱוֵי עִם גַּנְבִין אֲרוּם
בְּחוֹבֵי גַּנְבָיָא כַּפְנָא נְפִיק עַל עָלְמָא: לא תענה עַמִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָא
תְּהֲווּן מְסַהְדִּין בְּחַבְרֵיכוֹן סַהְדֵי שִׁקְרָ לָא חַבְרִין וְלָא שׁוּתָפִין עִם מְסַהְדִּין
סַהְדֵי שִׁיקְרָא וְלָא יִתְחַמֵּי בְּכְנִישְׁתֵּיהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל עִם מְסַהְדִּין סַהְדֵי שִׁקְרָא
דְּלָא יְקוּמוּן בְּנֵיכוֹן בַּתְּרֵיכוֹן וְיִלְפּוּן לְחוֹד הֵינוּן לְמֶהֱוֵי עִם מְסַהְדִּין סַהְדֵי
שִׁיקְרָא אֲרוּם בְּחוֹבֵי סַהְדֵי שִׁיקְרָא עֲנָנָן סַלְקִין וּמִיטְרָא לָא נָחִית
וּבְצוּרְתָא אַתְיָא עַל עָלְמָא: לא תחמוד עַמִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָא תְּהֲווּן
חֲמוּדִין לָא חַבְרִין וְלָא שׁוּתָפִין עִם חֲמוּדִין וְלָא יִתְחַמֵּי בְּכְנִישְׁתֵּיהוֹן
דְּיִשְׂרָאֵל עִם חֲמוּדִין דְּלָא יְקוּמוּן בְּנֵיכוֹן מִן בַּתְּרֵיכוֹן וְיִלְפּוּן לְחוֹד הֵינוּן
לְמֶהֱוֵי עִם חֲמוּדִין וְלָא יְחַמֵּיד חַד מִנְּכוֹן יָת אִנְתְּתֵיהּ דְּחַבְרֵיהּ וְלָא
לְעַבְדֵיהּ וְלָא לְאַמְתֵּיהּ וְלָא לְתוֹרֵיהּ וְלָא לְחַמְרֵיהּ וְלָא לְכָל מַאן דְּאִית
לְחַבְרֵיהּ אֲרוּם בְּחוֹבֵיָא חֲמוּדָיָא מַלְכוּתָא מִתְגַּרְיָא בְּנֵיכְסֵיהוֹן דִּבְנֵי נָשָׁא
וּלְמִיסַּב יַתְהוֹן וְעַתִּידִין נִכְסִין מִ
מִתְמַסְכְּנִין וְגָלוּתָא אַתְיָא עַל
עָלְמָא: וכל העם וְכָל עַמָּא
חַמְיָין יָת קָלָיָא הֵיךְ הֲווּ מִתְהַפְּכִין
בְּמִשְׁמְעָהוֹן דְּכָל חַד וְחַד וְהֵיךְ הֲווּ
נַפְקִין מִן גּוֹא בְּאוּרְיָא וְיָת קָל

ירושלמי

וְכָל עַמָּא הֲווּ חָמִין יָת קָלָיָא וְיָת
לַפִּידָיָא וְיָת קָלָא דְּשִׁיפּוּרָא וְיָת
טוּרָא עָשִׁיר וְחָמְיָין עַמָּא וְזָעוּ וְקָמוּ
לְהוֹן מֵרָחִיק:

וְאֶת־הָהָר עָשָׁן וַיַּרְא הָעָם וַיָּנֻעוּ
וַיַּעַמְדוּ מֵרָחֹק׃ יט וַיֹּאמְרוּ אֶל־
מֹשֶׁה דַּבֵּר אַתָּה עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה
וְאַל־יְדַבֵּר עִמָּנוּ אֱלֹהִים פֶּן־נָמוּת׃
כ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אַל־
תִּירָאוּ כִּי לְבַעֲבוּר נַסּוֹת אֶתְכֶם בָּא
הָאֱלֹהִים וּבַעֲבוּר תִּהְיֶה יִרְאָתוֹ עַל־
פְּנֵיכֶם לְבִלְתִּי תֶחֱטָאוּ׃ כא וַיַּעֲמֹד
הָעָם מֵרָחֹק וּמֹשֶׁה נִגַּשׁ אֶל־הָעֲרָפֶל
אֲשֶׁר שָׁם הָאֱלֹהִים׃ ס
כב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כֹּה
תֹאמַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַתֶּם רְאִיתֶם
כִּי מִן־הַשָּׁמַיִם דִּבַּרְתִּי עִמָּכֶם׃
כג לֹא תַעֲשׂוּן אִתִּי אֱלֹהֵי כֶסֶף
וֵאלֹהֵי זָהָב לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם׃
כד מִזְבַּח אֲדָמָה תַּעֲשֶׂה־לִּי
וְזָבַחְתָּ עָלָיו אֶת־עֹלֹתֶיךָ וְאֶת־
שְׁלָמֶיךָ אֶת־צֹאנְךָ וְאֶת־בְּקָרֶךָ בְּכָל־
הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַזְכִּיר אֶת־שְׁמִי אָבוֹא
אֵלֶיךָ וּבֵרַכְתִּיךָ׃ כה וְאִם־מִזְבַּח

אבנים

שופרא וית־טורא חנין וחזא עמא
וזעו וקמו מרחיק׃ ואמרו למשה
מליל־את עמנא ונקביל ולא־ימליל
עמנא יי דילמא נמות׃ ואמר
משה לעמא לא תדחלון ארי בדיל
לנסאה יתכון איתגלי־לכון יקרא
דיי ובדיל דתהי דחלתיה על־
אפיכון בדיל דלא תחובון׃ וקם
עמא מרחיק ומשה קריב לצית־
אמיטתא דתמן יקרא דיי׃ ואמר
יי למשה כדנן תימר לבני ישראל
אתון חזיתון ארי מן שמיא מלילית
עמכון׃ לא תעבדון קדמי דחלן
דכסף ודחלן דדהב לא תעבדון
לכון׃ מדבח אדמתא תעביד
קדמי ותהי דבח עלוהי ית־עלוהך
וית־ניכסת קודשך ית־ענך וית־
תורך בכל־אתר די־אשרי שכינתי
לתמן אשלח ברכתי־לך ואברכינך׃

ואם

הגבורה׃ ויכועו׃ לין כוע אלא זיע׃ ויעמדו מרחוק׃ היו כרתעין לאחוריהם שנים
עשר מיל כאורך מחניהם ומלאכי השרת באין ומסייעין אותן להחזירם שנאמר מלכי
כ צבאות ידודון ידודון׃ לבעבור נסות אתכם׃ לגדל אתכם בעולם שיבא לכם שם באומות
שהוא בכבודו כגלה עליכם׃ נסות׃ לשון הרמה וגדולה כמו הרימו כם אריס כסי כנס
על הגבעה שהוא זקוף׃ ובעבור תהיה יראתו׃ על ידי שראיתם אותו יראוי ומאוים
כא תדעו כי אין זולתו ותיראו מפניו׃ נגש אל הערפל׃ לפנים משלש מחיצות חושך ענן
וערפל שנאמר והר בוער באש עד לב השמים חשך ענן וערפל ערפל הוא עב הענן
כב שנאמר לו הנה אנכי בא אליך בעב הענן׃ כה תאמר׃ בלשון הזה׃ אתם ראיתם׃ יש
הפרש בין מה שאדם רואה למה שאחרים משיחין לו שמה שאחרים משיחין לו פעמים
שלבו חלוק מלהאמין׃ כי מן השמים דברתי׃ וכתוב אחר אומר וירד ה׳ על הר סיני
בא הכתוב השלישי והכריע ביניהם מן השמי השמיענך את קולו ועל הארץ הראך את אשו
הגדולה כבודו בשמים ואשו וגבורתו על הארץ׃ ד״א הרבין שמים ושמי השמים והניען
על

שוּפָּא הֵיךְ הֲוָה מַאחֵי מֵיתַיָא וְיַת טוּרָא חָנֵין וַחֲמוּן כָּל עַמָּא וּרְתַעַן
וְקָמוּ תְּרֵיסַר מִילִין מֵרָחִיק: ויאמרו וַאֲמָרוּ לְמֹשֶׁה מַלֵּיל אַנְתְּ
עִמָּנָא וּנְקַבֵּל וְלָא יִתְמַלֵּיל עִמָּנָא תּוּב מִן קֳדָם יְיָ דְּלָמָא נְמוּת:
ויאמר וַאֲמַר מֹשֶׁה לְעַמָּא לָא תִּדְחֲלוּן אֲרוּם מִן בְּגַלַּל לְנַסָּיוּתְכוֹן
אֶתְגְּלִי לְכוֹן יְקָרָא דַיְיָ וּמִן בְּגַלַּל דְּתֶהֱוֵי דַחְלָתֵיהּ עַל אַפֵּיכוֹן בְּגִין
דְּלָא תְּחוֹבוּן: ויעמד וְקָם עַמָּא תְּרֵיסַר מִילִין מֵרָחִיק וּמֹשֶׁה
קָרִיב לְצִית אֲמִיטָתָא דְּתַמָּן יְקַר שְׁכִינְתָּא דַיְיָ: ויאמר וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה
כְּדְנָא תֵּימַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אַתּוּן חֲמִיתוּן אֲרוּם מִן שְׁמַיָּא מַלֵּילִית עִמְּכוֹן:
לא עִמִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָא תַּעֲבְדוּן לְמִסְגּוֹד דְּמוּת שִׁמְשָׁא וְסַהֲרָא וְכוֹכְבַיָּא
וּמַזְּלַיָּא וּמַלְאָכַיָּא דְּמִשְׁמְשִׁין קָדָמוֹי
דַּחְלָן דְּכֶסֶף וְדַחְלָן דְּדָהַב לָא
תַּעֲבְדוּן לְכוֹן: מזבח אדמה
מַדְבַּח אַרְמְתָא תַּעֲבִיד לְשְׁמִי וּתְהֵי
דַּבַּח עֲלוֹי יַת עֲלָוָתֶךָ וְיַת נִכְסַת
קֻדְשָׁךְ מִן עָנָךְ וּמִן תּוֹרָךְ בְּכָל
אָתְרָא דְּאַשְׁרֵי שְׁכִינְתִּי וַאֲנָתְ פְּלַח
קָדָמַי תַּמָּן אֲשַׁלַּח עָלָךְ בִּרְכָתִי ו
וְאֵיבָרְכִינָךְ:

ואם

ירושלמי

מַדְבַּח קְבִיעַ בְּאַרְעָא תַּעְבְּדוּן לְשְׁמִי
וְתִקְרְבוּן עֲלוֹי יַת עֲלָוָתְכוֹן וְיַת
נִכְסַת קֻדְשֵׁיכוֹן יַת עָנְכוֹן וְיַת
תּוֹרֵיכוֹן בְּכָל אָתָר דְּתִדְכְּרוּ יַת שְׁמִי
קַדִּישָׁא מֵימְרִי מִתְגְּלֵי עֲלֵיכוֹן ו
וּמְבָרֵךְ יָתְכוֹן:

ואם

כג על ההר וכן הוא אומר ויט שמים וירד: לא תעשון אתי. לא תעשון דמות שמשי
כמשמשים לפני במרום: אלהי כסף. בא להזהיר על הכרובים שאתה עושה לעמוד
אתי שלא יהיו של כסף שאם שמיתם לעשותם של כסף הרי הן לפני באלוהות: ואלהי
זהב. בא להזהיר שלא יוסיף על שנים שאם עשית ארבעה הרי הן לפני כאלהי זהב: לא
תעשו לכם. לא תאמר הריני עושה כרובים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות כדרך שאני
עושה בבית עולמים לכך נאמר לא תעשו לכם: מזבח אדמה. מחובר באדמה שלא
כ יבנו על גבי עמודים או על גבי כפים. דא״ר שהיה נומלא את חלל מזבח הנחשת אדמה
בשעת חניתן: תעשה לי. שתהא תחלת עשייתו לשמי: וזבחת עליו. אכלו כמו ועליו
אשה מכשה. או איכו אלא עליו ממש תל״ל הבשר והדם על מזבח ה׳ אלהיך ואין שחיטה
בראש מזבח: את עולותיך ואת שלמיך. אשר מבאכך ומבקרך: את צאנך ואת בקרך
פירוש לאת עולותיך ואת שלמיך: בכל מקום אשר אזכיר את שמי. אשר אתן לך רשות
להזכיר שם המפורש שלי שם אבא אליך וברכתיך אשרה שכינתי עליך. מכאן אתה למד
שלא כתן רשות להזכיר שם המפורש אלא במקום שהשכינה באה שם וזהו בית הבחירה
שם כתן רשות לכהנים להזכיר שם המפורש בנשיאות כפים ולברך את העם: ואם כ

אֲבָנִים תַּעֲשֶׂה־לִּי לֹא־תִבְנֶה אֶתְהֶן גָּזִית כִּי חַרְבְּךָ הֵנַפְתָּ עָלֶיהָ וַתְּחַלְּלֶהָ׃ כ וְלֹא־תַעֲלֶה בְמַעֲלֹת עַל־מִזְבְּחִי אֲשֶׁר לֹא תִגָּלֶה עֶרְוָתְךָ עָלָיו׃

ואם מזבח אבנין תעבד קדמי לא־תבני יתהון פסילן דילמא־תרים חרבך עלה ותחלליה׃ כ ולא־תסק בדרגין על־מזבחי דלא־תתגלי ערייתך עלוהי׃

פ פ פ

כא וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם׃ כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עִבְרִי שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד וּבַשְּׁבִיעִת יֵצֵא לְחָפְשִׁי חִנָּם׃ אִם־בְּגַפּוֹ יָבֹא בְּגַפּוֹ

ואלין דינא די תסדר קדמיהון׃ ארי תזבון עבדא בר־ישראל שית שנין יפלח ובשביעתא יפוק לבר־חורין מגן׃ אם־בלחודוהי

ואלה מדרשי חז"ל לחקור דדין המשפטים דדיין מנוס מיעשה פטרה מרס יעשו משפט׃

מחבת לבנים׃ רבי ישמעאל אומר כל אם ואם שבתורה רשות חוץ משלשה אם מזבח לבנים תעשה לי הרי אם זה משמש בלשון כאשר וכאשר תעשה לי מזבח לבנים לא תבנה אתהן גזית שהרי חובה עליך לבנות מזבח אבני שכ׳ לבנים שלמו׳ תבנה וכן אם כסף תלוה חובה הוא שכאמר העבט תעביטנו ואף זה משמש בלשון כאשר וכן אם תקריב מנחת ביכורים זו מנחת העומר שהיא חובה ועל כרחך אין אם הללו תלויין שלא ודאין ובלשון כאשר הם משמשים׃ גזית׃ לשון גזיזה שפוסלן ומכיתתן בברזל׃ כי חרבך הנפת עליה׃ הרי כי זה משמש בלשון פן שהוא דילמא פן תניף חרבך עליה ותחלליה׃ הא למדת שאם הנפת עליה ברזל חללת שהמזבח כברא לאריך ימיו של אדם והברזל כברא לקצר ימיו של אדם אין זה בדין שיוכף המקצר על המאריך׃ ועוד שהמזבח מטיל שלום בין ישראל לאביהם שבשמים לפיכך לא יבא עליו כורת ומחבל׃ והרי דברים קל וחומר ומה לבנים שאינן רואות ולא שומעות ולא מדברות על ידי שמטילות שלום אמרה תורה לא תניף עליהם ברזל המטיל שלום בין איש לאשתו בין משפחה למשפחה בין אדם לחברו על אחת כמה וכמה שלא תבואהו פורענות׃ לא תעלה במעלות׃ כשאתה בונה כבש למזבח לא תעשהו מעלות מעלות אשקליכם בלעז אלא חלק יהא ומשופע׃ אשר לא תגלה ערותך׃ שעל ידי המעלות אתה צריך להרחיב פסיעותיך ואף על פי שאינו גלוי ערוה מקום שהרי כתיב ועשה להם מכנסי בד מכל מקום הרחבת הפסיעות קרוב לגלוי ערוה הוא ואתה כוהן כס מכהן בזיון׃ והרי דברים קל וחומר ומה לבנים הללו שאין בהם דעת להקפיד על בזיונן אמרה תורה הואיל ויש בהם כורך לא תהנה בהם מכהן בזיון חברך שהוא בדמות יוצרך ומקפיד על בזיונו על אחת כמה וכמה׃

חסלת וישמע יתרו׃

ואם מדבח אבנין תעביד לשמי
לא תבני יתהון חציבין דאין
ארימת פרזלא דמניה מתעבד
סייפא על אבנא אפיסתא יתה:
ולא תעלה ואתון כהניא דקיימין
למשמשא קדמי לא תסקון ב
במסוקיין על מדבחי אלהין ב
בגישריא דלא תתחמי עיריתך
עלוי:

פ פ פ

ואלה המשפטים. ואלין הינון סדרי דינא די תסדר קדמיהון:
כי תקנה ארום תיזבון בגניבותיה לעבדא לבר ישראל
שית שנין יפלח ובמעלי שביעתא יפוק לבר חורין מגן: אם אין
בלחודוי

ואלה המשפטים. כל מקום שכאמר אלה פסל את הראשונים. ואלה מוסיף על 6
על הראשונים מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני. ולמה סמכה פרשת
דינין לפרשת מזבח לומר לך שתשים סנהדרין אצל המקדש: אשר תשים לפניהם. אמר
לו הקב"ה למשה לא תעלה על דעתך לומר אשכה להם הפרק וההלכה ג' או ג' פעמים
עד שתהא סדורה בפיהם כמשנתה ואיני מטריח עצמי להביאם טעמי הדבר ופירושו
לכך כאמר אשר תשים לפניהם כשלחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם: לפניהם. ולא
לפני עובדי אלילים ואפילו ידעת בדין אחד שהם דנין אותו כדיני ישראל אל תביאהו
בערכאות שלהם שהמביא דיני ישראל לפני נכרים מחלל את השם ומיקר שם האלילים
להחשיבם שכאמר כי לא כצורנו צורם ואויבנו פלילים כשאויבינו פלילים זהו עדות
לעילוי ירקתם: כי תקנה עבד עברי. עבד שהוא עברי או איני אלא עבדו של עברי ב
עבד כגון שלקחתו מישראל ועליו הוא אומר שם שנים יעבוד ומה אני מקיים והתנחלתם
אותם בלקוח מן הנכרי אבל בלקוח מישראל יצא בשם תלמוד לומר כי ימכר לך אחיך
העברי לא אמרתי אלא באחיך: כי תקנה. מיד בית דין שמכרוהו בגנבתו כמו שכאמר
ואם אין לו ונמכר בגנבתו או איני אלא במוכר עצמו מפני דוחקו אבל מכרוהו בית דין
לא יצא בשם שהוא אומר וכי ימוך אחיך עמך ונמכר לך הרי מוכר עצמו מפני דוחקו
אמור ומה אני מקיים כי תקנה בנמכר בבית דין: לחפשי. לחירות: אם בגפו יבא. ב
שלא היה נשוי אשה כתרגומו אם בלחודוהי ולשון בגפו בכחו שלא בא אלא כמות שהוא

יחידי

בְּגַפּוֹ יֵצֵא אִם־בַּעַל אִשְׁתּוֹ הוּא
וְיָצְאָה אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ׃ ד אִם־אֲדֹנָיו
יִתֶּן־לוֹ אִשָּׁה וְיָלְדָה־לּוֹ בָנִים אוֹ
בָנוֹת הָאִשָּׁה וִילָדֶיהָ תִּהְיֶה לַאדֹנֶיהָ
וְהוּא יֵצֵא בְגַפּוֹ׃ ס וְאִם־אָמֹר
יֹאמַר הָעֶבֶד אָהַבְתִּי אֶת־אֲדֹנִי אֶת־
אִשְׁתִּי וְאֶת־בָּנָי לֹא אֵצֵא חָפְשִׁי׃
ו וְהִגִּישׁוֹ אֲדֹנָיו אֶל־הָאֱלֹהִים
וְהִגִּישׁוֹ אֶל הַדֶּלֶת אוֹ אֶל־הַמְּזוּזָה
וְרָצַע אֲדֹנָיו אֶת־אָזְנוֹ בַּמַּרְצֵעַ
וַעֲבָדוֹ לְעֹלָם׃ ס
ז וְכִי־יִמְכֹּר אִישׁ אֶת־בִּתּוֹ לְאָמָה
לֹא תֵצֵא כְּצֵאת הָעֲבָדִים׃ ח אִם־
רָעָה בְּעֵינֵי אֲדֹנֶיהָ אֲשֶׁר־לֹא יְעָדָהּ

מנ מד
מנות יעוד
לקח העבריה
מנות פדיונה

וְהִפְדָּה
דְּיִקְיְמֵר לֵיהּ וְיִפְרְקִינַהּ לְגָבָר אוחרן

בְּלַחוֹדוֹהִי יֵיעוֹל בְּלַחוֹדוֹהִי יִפּוֹק
אִם בְּעֵיל אִיתְתָא הוּא וְתִיפּוֹק
אִתְּתֵיהּ עִמֵּיהּ׃ אִם רְבוֹנֵיהּ יִתֵּן
לֵיהּ אִתְּתָא וְתֵלִיד לֵיהּ בְּנִין אוֹ
בְּנָן אִתְּתָא וּבְנָהָא תְּהֵי לְרִבּוֹנָהּ
וְהוּא יִפּוֹק בְּלַחוֹדוֹהִי׃ וְאִם
מֵימַר יֵימַר עַבְדָּא דְּרַחֲמָנָא יָת־רְבוֹנִי
יָת־אִתְּתִי וְיָת־בְּנָי לָא אֶפּוֹק לְבַר־
חוֹרִין׃ וַיְקָרֵיב יָתֵיהּ רְבוֹנֵיהּ לְקֳדָם
דַּיָּנַיָּא וַיְקָרֵיב יָתֵיהּ לְוָת־דַּשָּׁא דְּלוָת־
מְזוּזְתָא וּיְרַצַּע רְבוֹנֵיהּ יָת־אוּדְנֵיהּ
בְּמַרְצָעָא וִיהֵי־לֵיהּ עַבַד־פַּלְחָן
לְעָלַם׃ וַאֲרֵי־יְזַבֵּן גְּבַר יָת־
בְּרַתֵּיהּ לְאַמְהוּ לָא תִּפּוֹק כְּמַפְקוּת
עַבְדָּן׃ אִם בִּישָׁא בְּעֵינֵי רְבוֹנָהּ

אוחרן

יחידי בתוך לבושו בכנף בגדו: בגפו יצא מגיד שאם לא היה כשוי מתחלה אין רבו מוסר
לו שפחה כנענית להוליד ממנה עבדים: ואם בעל אשה הוא · ישראלית: ויצאה אשתו
עמו · וכי מי הכניסה שתצא אלא מגיד הכתוב שהקונה עבד עברי חייב במזונות אשתו
ובניו: אם אדוניו יתן לו אשה · מכאן שהרשות ביד רבו למסור לו שפחה כנענית
להוליד ממנה עבדים · או איני בישראלית תל האשה וילדיה תהיה לאדוניה תל
איני מדבר אלא בכנענית שהרי העבריה אף היא יוצאה בשש ואפילו לפני שש אם הביאה
סימנין יוצאה שנאמר אחיך העברי או העבריה מלמד שאף העבריה יוצאה בשש:
את אשתי · הספה: אל האלהים · לבית דין צריך שימלך במוכריו שמכרוהו לו:
אל הדלת או אל המזוזה · יכול שתהא המזוזה כשרה לרצוע עליה תל וכתב באזנו
ובדלת בדלת ולא במזוזה הא מה תל או אל המזוזה הקים דלת למזוזה מה מזוזה מעומד
אף דלת מעומד: ורצע אדוניו את אזנו במרצע · הימכית או איני אלא של שמאל תל
אזן אזן לגזירה שוה כאמר כאן ורצע אדוניו את אזנו וכאמר במצורע תכוף אזנו הימנית מה
להלן הימנית אף כאן הימנית · ומה ראית אזן לירצע מכל שאר איברים שבגוף אמר רבן
יוחנן בן זכאי אזן זאת ששמעה על הר סיני לא תגנוב והלך ונטב תרצע · ואם מוכר עצמו
אזן ששמעה על הר סיני כי לי בני ישראל עבדים והלך וקנה אדון לעצמו תרצע · רבי

שמעון

בלחודוי יעזל בלחודוי יפוק ואין מרי אינתתא בת ישראל הוא ותפוק
אנתתיה עמיה: אם אין רבוניה יתן ליה איתא אמתא ותיליד לה
בנין או בנן איתא ובנתא תהא לרבונה והוא יפוק בלחודוי: ואם אמר
ואין יתבי ויימר עבדא רחימנא ית רבוני ית אנתתי וית בניי לא איפוק
לבר חורין: והגישו ויקרביניה רבוניה לקדם דיינייא ויסב מנדעון
רשותא ויקרביניה לות דשא דלות מזוזתא ויחייט רבוניה ית אודניה
ימינא במחטא ויהי ליה עבד פלח עד יובלא: וכי וארום יזבון גבר
בר ישראל ית ברתיה זעירתא לאמהו לא תיפוק כמפקנות עבדיא כנענאי
דמשתחררין בשינא ועינא אלהין בשנין דשמיטתא ובסימניא וביובלא
ובמותת רבונהא ופורקן כספא: אם רעה אין לא השכחת חינא
קדם רבונהא דזמין יתיה ויפרוק יתה אבוהא לגבר אוחרן לית ליה רשו
לזבונה

שמעון היה דורש מקרא זה כמין חומר לל קשר גרור מנוסס שתולין בצואר לתכשיט מה
נשתנו דלת ומזוזה מכל כלים שבבית אמר הקב"ה דלת ומזוזה שהיו עדים במצרים
כשפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות ואמרתי כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים
לעבדים והלך זה וקנה אדון לענמו ירצע בפניהם: ועבדו לעולם· עד היובל או
איבו אלא לעולם כמשמעו ל"ל ואיש אל משפחתו תשובו מגיד שחמשים שנה קרויים
עולם ולא שיהא עובדו כל חמשים שנה אלא עובדו עד היובל בין סמוך בין מופלג:
וכי יומכור איש את בתו לאמה· בקטנה הכתוב מדבר יכול אפילו הביאה סימנים אמרת
קו ומה מכורה קודם לכן יונאה בסימנין כמו שכתוב ויצאה חנם אין כסף שאבו דורשים
אותו לסימני כערות שאינה מכורה איבו דין שלא תמכר: לא תצא כצאת העבדים·
כיציאת עבדים כנענים שיוצאים בשן ועין אבל זו לא תצא בשן ועין אלא עובדת שם או
עד היובל או עד שתביא סימנין וכל הקודם קודם לגירותה וכותן לה דמי עינה או דמי
שינה· או איבו שלא לא תצא כצאת עבדים בשם וביובל ל"ל כי ימכר לך אחיך העברי או
העבריה מקיש עברי לעבריה לכל יציאותיו מה עברי יונא בשם וביובל אף עבריה יונאה
בשם וביובל ומהו לא תצא כצאת העבדים לא תצא בראשי איברים כעבדים כנענים יכול
העברי יונא בראשי איברים ל"ל העברי או העבריה מקיש עברי לעבריה מה העבריה
איבה יונאה בראשי איברים אף הוא איבו יונא בראשי איברים: אם רעה בעיני אדוניה·
שלא נשאה חן בעיניו לכונסה: אשר לא יעדה· שהיה לו ליעדה ולהכניסה לו לאשה
וכסף קנייתה הוא כסף קדושיה וכאן רמז לך הכתוב שמצוה ביעוד ורמז לך שאיבה
אליבה קדושין אחרים: והפדה· יתן לה מקום להפדות ולצאת שאף הוא מסייע
בפדיונה· ומה הוא מקום שנותן לה שמגרע מפדיונה במספר השנים שעשתה אצלו כאלו
היא שכורה אצלו· כיצד הרי שקנאה במנה ועשתה אצלו שתי שנים אומרים לו יודע היית
שעתידה לצאת לסוף שש במנא שקנית עבודת כל שנה ושנה בששית המנה ועשתה אצלך

שתי

מה אלא
למכור אמה
העבריה:
מו אלא
למכוע מאמס
העבריה נה"ב
מאחר נכות
יבריאל אחר
נפות ועוכה:

ועכתה ספר
ולו לוס אצקר
עוכה כסכת
ולא כשאר סס
ימי השבוע:

והפדה לעם נכרי לא־ימשל למכרה
בבגדו־בה׃ ט ואם לבנו ייעדנה
כמשפט הבנות יעשה־לה׃
אם־אחרת יקח־לו שארה
כסותה ועונתה לא יגרע׃ ו ואם־
שלש־אלה לא־יעשה לה ויצאה
חנם אין כסף׃ ס
יא מכה איש ומת מות יומת׃
יב ואשר לא צדה והאלהים
אנה לידו ושמתי לך מקום אשר
ינוס שמה׃ ס
יג וכי־יזד איש על־רעהו להרגו

בערמה

אותן ליה־ליה־רשו לזבונה
במישלטיה בה׃ ואם־לבריה
יקיימינה כהילכת בנת־ישראל
יעביד־לה׃ אם־אחרנתא יסב־
ליה זיונה כסותה ועונתה לא
ימנע׃ ואם־תלת־אילין לא
יעביד לה ותיפוק מגן בלא
כסף׃ דימחי אינש ויקטלינה
איתקטלא יתקטל׃ ודלא כמן
ליה ומן־קדם־יי אתמסר לידיה
ואשוי לך אתרא דיעיזוק לתמן׃
ואריי־ירשע גבר על־חברה
למקטליה

שתי שנים הרי שליש המכה עול שפי שליעות המכה ותנא מאכלך׃ לעם נכרי לא
המשול למכרה׃ שאינו רשאי למוכרה לאחר לא האדון ולא האב׃ בבגדו בה׃ אם נא
לבנות בה שלא קיים בה מנות ייעוד וכן אביה מאחר שבגד בה ומכרה לזה׃ ואם לבנו
ייעדנה׃ האדון מלמד שאף בנו קס תחתיו ליעדה אם ירצה אביו ואימו כדיך לקדשה
קדושין אחרים אלא אומר לה הרי את מיועדת לי בכסף שקיבל אביך בעמיך׃ כמשפט
הבנות׃ שאר כסות ועונה׃ אם אחרת יקח לו׃ עליה׃ שארה כסותה ועונתה לא
יגרע׃ מן האמה שייעד לו כבר׃ שארה׃ מזונות׃ כסותה׃ כמשמעו׃ עונתה׃
תשמיש׃ ואם שלש אלה לא יעשה לה׃ אם אחת משלש אלה לא יעשה לה ומה הן השלש
יעדנה לו או לבנו או יגרע מפדיונה ותנא וזה לא יעדה לא לו ולא לבנו והיא לא היה
נידה לפדות את עצמה׃ ויצאה חנם׃ ריבה לה יציאה לזו יותר ממה שריבה לעבדים
ומה היא סיציאה למדך שתנא בסימנין ותשהה עמו עד שתביא בימנין ואם הניעו שם
שנים קודם סימנין כבר למדנו שתנא שנאמר העברי או העבריה ועבדך שם שנים ומהו
האמור כאן ויצאה חנם שאם קדמו סימנים לשם שנים תנא בהן׃ או איבו אומר שתנא
אלאבנרות הל׳ אין כסף לרבות יציאת בנרות ואם לא כאמרו שניהם הייתי אומר ויצאה
חנם זו בנרות לכך נאמרו שניהם שלא ליתן פתחון פה לבעל הדין לחלוק׃ מכה איש
ומת׃ כמה בתובים נאמרו בפרשת רוצחין ומה שבידי לפרש למה באו כולם אפרש׃
מכה איש ומת׃ למה נאמר לפי שנאמר ואיש כי יכה כל נפש אדם שומע אני הכאה בלא
מיתה הל׳ מכה איש ומת איבו חייב אלא בהכאת של מיתה׃ ואם נאמר מכה איש ולא
נאמר ואיש כי יכה הייתי אומר איבו חייב עד שיכה איש הכה את האשה ואת הקטן מכין
הל׳ כי יכה כל נפש אדם אפילו קטן ואפילו אשה ועוד אנו באמר ומכה איש שומע אני
אפילו

לְזִבּוּנָהּ חֻלָּף דְּמָנִי מָרָה רְשׁוּתֵיהּ עֲלָהּ : וְאִם וְאִין לְצִיר בְּרֵיהּ זַמִּין יָתֵהּ כְּהִילְכַת בְּנַת יִשְׂרָאֵל יַעֲבִיד לָהּ : אם אחרת אין חוֹרַנְתָּא בַּת יִשְׂרָאֵל יִסַּב לֵיהּ עֲלֵיהּ מִזּוֹנָהּ וְתַכְשִׁיטֵיהּ וּמְעַיֵּיל לָהּ לָא יִמְנַע לָהּ : ואם שלש אין תְּלַת מִילַיָּיא הָאִלֵּין לָא יַעֲבֵד לָהּ לְמִזְמְנָא יָתֵהּ לֵיהּ אוֹ לִבְרֵיהּ אוֹ לְמִיפְרָקָא לִיד אֲבוּהָא וְתִיפּוּק מַגָּן דְּלָא כְּסַף בְּרַם גֵּט פְּטוּרִין יְהִיב לָהּ : מכת דִּימְחֵי לְבַר יִשְׂרָאֵל אוֹ לְבַת יִשְׂרָאֵל וִיקַטְּלִינַהּ אִתְקְטָלָא יִתְקְטִיל בְּסַיְּפָא : וְאִם אִתָּא אוֹחֲרִי יִסַּב עֲלָהּ מִזּוֹנָהּ תַּכְשִׁיטָהּ מֵיעַלָּהּ וּמִפְּקָהּ לְוָתָהּ לָא יִמְנַע מִינָהּ :

ואשר וְדִי לָא אִיזְדַּוּג לֵיהּ וּמִן קֳדָם יְיָ אֲרַע עִיקְתֵיהּ לִידוֹי וְאֶזְמִין לָךְ אֲתַר דִּיעַרוֹק לְתַמָּן : וכי יזיד וַאֲרוּם יִרְשַׁע גְּבַר עַל חַבְרֵיהּ ל אֲרוּם יִתְחַשִׁיב גְּבַר עַל חַבְרֵיהּ למקטליה למקטול

אפילו קטן שהרג ושהכה יהא חייב תל"ל ואיש כי יכה ולא קטן שהכה ועוד כי יכה כל כפש אדם אפילו כפלים כמשמע תל"ל ומכה איש איכו חייב עד שיכה בן קיימא הראוי להיות איש : ואשר לא נדה · לא ארב לו ולא כתכוון : נדה · לשון ארב וכן הוא אומר ואתה נודה את כפשי לקחתה ולא יתכן לומר נדה לשון הכד ביד שבידת חיות אין כופל הא בפועל שלה ושם דבר בה ביד וזה שם דבר בו בדייה ופועל שלו נודה וזה פועל שלו בד · ואומר אכי פתרוכו כתרגומו ודלא כמן ליה · ומכחש חברו בחלק בד ביד ואין אכי מודה לו ואם יש לחברו באחת ממחלקות של בד כחברכו בחלק על בד תכשאו בדה אורם ומילין לבד עילאה ימלל אף כאן אשר לא נדה לא בדד למבוא לו שום בד מיתה ואף זה יש להרהר עליו מכל מקום לשון אורב הוא : והאלהים אכה לידו · זמן לידו לשון לא תאוכה אליך רעה לא יאוכה לבדיק כל און מתאכה הוא לי מזדמן למבוא לי עלה : והאלהים אכה לידו · ולמה תבא זאת מלפכיו הוא שאמר דוד כאשר יאמר משל הקדמוני מרשעים יצא רשע ומשל הקדמוני היא התורה שהיא משל הקב"ה שהוא קדמוכו של עולם והיכן אמרה תורה מרשעים יצא רשע והאלהים אכה לידו במה הכתוב מדבר בשני בני אדם אחד הרג שוגג ואחד הרג מזיד ולא היו בהם עדי שיעידו זה לא כהרג וזה לא גלה והקב"ה מזמכן לפוכדק אחד זה שהרג שוגג עולה בסולם וכופל על זה שהרג במזי והורגו ועדים מעידים עליו ומחייבים אותו לגלות כמצא זה שהרג בשוגג גולה וזה שהרג במזיד כהרג : ושמתי לך מקום · אף במדבר שיכום שמה ואי זה מקום קולטו זה מחכה לויה : וכי יזיד איש · למה כאמר לפי שכאמר מכה איש וגו' שומע אכי אפילו עבד ורופא שהרג ושליח בית דין שהמית במלקות ארבעים והאב המכה את בכו והרב הרודה את תלמידו וכשוגג תל"ל וכי יזיד ולא שוגג על רעהו ולא על עבד להרגו בערמה ולא שליח בית דין

בְּעָרְמָה מֵעִם מִזְבְּחִי תִּקָּחֶנּוּ לָמוּת׃ ס טו וּמַכֵּה אָבִיו וְאִמּוֹ
מוֹת יוּמָת׃ ס טז וְגֹנֵב אִישׁ
וּמְכָרוֹ וְנִמְצָא בְיָדוֹ מוֹת יוּמָת׃
ס יז וּמְקַלֵּל אָבִיו וְאִמּוֹ
מוֹת יוּמָת׃ ס
יח וְכִי־יְרִיבֻן אֲנָשִׁים וְהִכָּה־
אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ בְּאֶבֶן אוֹ בְאֶגְרֹף
וְלֹא יָמוּת וְנָפַל לְמִשְׁכָּב׃
יט אִם־יָקוּם וְהִתְהַלֵּךְ בַּחוּץ עַל־
מִשְׁעַנְתּוֹ וְנִקָּה הַמַּכֶּה רַק שִׁבְתּוֹ יִתֵּן
וְרַפֹּא יְרַפֵּא׃ ס
כ וְכִי־יַכֶּה אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ אוֹ
אֶת־אֲמָתוֹ בַּשֵּׁבֶט וּמֵת תַּחַת יָדוֹ
נָקֹם יִנָּקֵם׃ כא אַךְ אִם־יוֹם אוֹ
יומים

לְמִקְטְלֵיהּ בְּגִילוּ מִן מַדְבְּחִי
תִּדְבְּרִינֵיהּ לְמִקְטַל׃ וּדְיִמְחֵי
אָבוּהִי וְאִמֵּיהּ אִיתְקְטָלָא יִתְקְטֵיל׃
וּדְיִגְנוֹב נַפְשָׁא מִבְּנֵי־יִשְׂרָאֵל־
וְיִזְבְּנִינֵיהּ וְיִשְׁתְּכַח בִּידֵיהּ אִיתְקְטָלָא
יִתְקְטֵיל׃ וּדְיִלְוֹט אָבוּהִי וְאִמֵּיהּ
אִתְקְטָלָא יִתְקְטֵיל׃ וַאֲרֵי־יִנְצְוֹן
גַּבְרִין וְיִמְחֵי גֻּבַר יַת־חַבְרֵיהּ בְּאַבְנָא
אוֹ בְכוּרְמֵיזָא וְלָא יְמוּת וְיִפּוֹל
לְבוּטְלָן׃ אִם יְקוּם וְיִתְהַלֵּךְ
בְּבָרָא עַל־בּוּרְיֵיהּ וִיהֵי־זַכָּאָת
מַחְיָא לְחוֹד בּוּטְלָנֵיהּ יִתֵּן וַאֲגַר־
אַסְיָא יְשַׁלֵּם׃ וַאֲרֵי־יִמְחֵי
גֻּבַר יַת־עַבְדֵּיהּ אוֹ יַת־אַמְתֵּיהּ
בְּשׁוּלְטָן וְיִמּוּת תְּחוֹת יְדֵיהּ אִתְּדָנָא
יִתְדָּן׃ בְּרַם אִם־יוֹמָא אוֹ תְרֵין

אם יקום וגו׳ הפכוק הזה מתפיל כאלף ומכיים כאלף לומר לך שהקב״ה טולת יסורין על הקרס וגוזר עליהם שילכו לאותו יום ולאותה שעה׃ יומין

מו והרופא והרופא בכו ותלמידו שלף על פי שהם מזידין אין מערערין׃ מעם מזבחי׃
אם היה כהן ורוצה לעבוד עבודה תקחנו למות׃ ומכה אביו ואמו׃ לפי שלמדנו על
החובל בחבירו שהוא בתשלומין ולא במיתה הוצרך לומר על החובל באביו שהוא
במיתה ואינו חייב אלא בהכאה שיש בה חבורה׃ אביו ואמו׃ או זה או זה׃ מות יומת׃
מז בחנק׃ וגונב איש ומכרו׃ למה נאמר לפי שנאמר כי ימצא איש גונב נפש מאחיו אין לי
אלא איש שגנב נפש אשה או טומטום או אנדרוגינוס שגנבו מכין תל״ו וגונב איש ומכרו׃
ולפי שנאמר כאן וגונב איש אין לי אלא גונב איש׃ גונב אשה מכין תל״ו וגונב נפש לכך
הוצרכו שמיהם מה שחסר זה גלה זה׃ ונמצא בידו׃ שראוהו עדים שגנבו ומכרו ונמצא
בבר קורס מכירה׃ מות יומת׃ בחנק כל מיתה האמורה בתורה סתם חנק היא והפסיק
הענין וכתב עוד וגונב איש בין מכה אביו ואמו למקלל אביו׃ וכל הייבו פלוגתא דמר
מז בר מקשיכן הכאה לקללה ומ״ם לא מקשיכן׃ ומקלל אביו ואמו׃ למה נאמר לפי שהוא
אומר כי איש איש אשר יקלל את אביו אין לי אלא איש שקלל את אביו אשה שקללה את
אביה מכין תל״ו ומקלל אביו ואמו סתם בין איש ובין אשה אב״ל למה נאמר איש כי יקלל
לרבות את הקטן׃ מות יומת׃ בסקילה וכל מקום שנאמר דמיו בו בסקילה ובכין אב
מח לכלם באבן ירגמו אותם דמיהם בם ובמקלל אביו ואמו נאמר דמיו בו׃ וכי יריבון
אנשים׃ למה נאמר לפי שנאמר עין תחת עין לא למדנו אלא דמי איבריו אבל שבת ורפוי
לא למדנו לכך נאמרה פרשה זו׃ וכפל למשכב׃ כתרגומו ויפול לבטלן לחולי שמבטלו
מלאכתו

לְמִקְטְלֵיהּ בְּנִכְלוֹ אֲפִילוּ כַּהֲנָא הוּא
וּמְשַׁמֵּשׁ עַל גַּבֵּי מַדְבְּחֵי מִתַּמָּן
תִּסְכּוּנֵיהּ וְתִקְטְלוּנֵיהּ בְּסַיְפָא :
ומכה וּדְחַבִּיל בְּאַבּוּי וּבְאִימֵּיהּ
אִתְקְטְלָא יִתְקְטֵל בְּשִׁינּוּקָא ד
דְסוּדְרָא : וגנב וּדְיִגְנוֹב נַפְשׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּזְבִּינֵהוּ וְיִשְׁתַּכַּח בִּרְשׁוּתֵיהּ
ירושלמי
אִתְקְטָלָא יִתְקְטֵל בְּשִׁינּוּקָא ד
דְסוּדְרָא : ומקלל וּדְיַלּוּט וְדִי מְבַזֵּי :
לְאַבּוּי וּלְאִימֵּיהּ בְּשִׁמָּא מְפַרְשָׁא אִתְקְטָלָא יִתְקְטֵל בְּאַטְלוּת אַבְנִין :
ירושלמי
וכי דְאַרוּם יְנִצּוֹן גּוּבְרִין וְיִמְחוּן
חַד לְחַבְרֵיהּ בְּאַבְנָא אוֹ בְּמַרְתִּיקָא אוֹ בְּמַרְתִּיקָא וְלָא יְמוּת וְיִטְלַק
וְלָא יְמוּת וְיִפּוֹל לְמַרְע : אם אין לְעֶרֶס מְרָע :
יְקוּם מִמַּרְעֵיהּ וּמְהַלֵּיךְ בְּשׁוּקָא עַל
מוֹרְנִיתֵיהּ וִיהֵי זַכֵּי מְחַיֵּא מִדִּין קְטוֹל לְחוֹד בּוּטְלָן עִיבִּידְתֵּיהּ וְצַעֲרֵיהּ
וְנִזְקֵיהּ וּכַהֲתֵיהּ יִתֵּן וַאֲגַר אַסְיָא יְשַׁלֵּם עַד דְּמִתְסֵי : וכי יכה וַאֲרוּם
יְמַחֵי גְּבַר יַת עַבְדֵיהּ כְּנַעֲנָאה אוֹ יַת אַמְתֵּיהּ כְּנַעֲנִיתָא בְּשַׁרְבִּיטָא
ירושלמי
וְיָמוּת בְּהַהוּא יוֹמָא תְּחוֹת יְדֵיהּ מִתְנַקְּמָא יִתְנְקֵם :
יִתְדָּנָא יִתְרַן דִּין קְטִילַת סַיְפָא :
אך בְּרַם אִין יוֹמָא חַד מְעִידָן

לעידן

יט ממלאכתו : על מסעכתו · על כוריו וכחו : נקה המכה · וכי תעלה על דעתך שיהרג
זה שלא הרג אלא למדך כאן שחוכשי אותו עד שכראה אם יתרפא זה וכן משמעו כשקם
זה והולך על מסעכתו לו נקה המכה אבל עד שלא יקום זה לא נקה המכה : רק שבתו ·
בטול מלאכתו מחמת החולי ואם קטע ידו או רגלו רואין בטול ממלאכתו מחמת החולי
כאלו שומר קטוקין שהרי אף לאחר החולי איכו ראוי למלאכת יד ורגל והוא בכר כתן לו
מחמת כזקו דמי ידו ורגלו שכאמר יד תחת יד רגל תחת רגל : ורפא ירפא · כתרגומו
ישלם שכר הרופא : וכי יכה איש את עבדו או את אמתו · בעבד כבעבי הכתוב מדבר כ
לו איכו אלא בעבדי ת"ל כי כספו הוא מה כספו קכוי לו עולמית אף עבד הקכוי לו עולמית
והרי היה בכלל מכה איש ומת אלא בא הכתוב והוציאו מן הכלל להיות כדון בדין יום או
יומים שאם לא מת תחת ידו ושהה נועת לעת פעור : בשבט · בשיש בו כדי להמית
הכתוב מדבר או אפילו אין בו כדי להמית ת"ל בישראל ואם באבן יד אשר ימות בה הכהו
והלא דבריה קל וחומר מה ישראל חמור אין חייב עליו אלא אם כן הכהו בדבר שיש בו
כדי להמית ועל אבר שהוא כדי למות כהכאה זו עבד הקל לא כל שכן : נקום יקום ·
מיתת סייף וכן הוא אומר ארב כוקמת נקם ברית : אך אם יום או יומים יעמוד לא כא

יומים יעמד לא יקם כי כספו הוא: ס כב וכי ינצו אנשים
ונגפו אשה הרה ויצאו ילדיה ולא
יהיה אסון ענוש יענש כאשר ישית
עליו בעל האשה ונתן בפללים: כג ואם אסון יהיה ונתתה נפש
תחת נפש: כד עין תחת עין שן
תחת שן יד תחת יד רגל תחת
רגל: כה כויה תחת כויה פצע
תחת פצע חבורה תחת חבורה:
ס כו וכי יכה איש את־
עין עבדו או את־עין אמתו ושחתה
לחפשי ישלחנו תחת עינו:
כז ואם־שן עבדו או־שן אמתו
יפיל לחפשי ישלחנו תחת שנו:
כח וכי יגח שור את־איש או
את־אשה ומת סקול יסקל השור
ולא יאכל את־בשרו ובעל השור
נקי: כט ואם שור נגח הוא מתמול שלשם
ולא הועד בבעליו והמיתה איש או אשה
השור יסקל גם בעליו יומת: ל אם כפר יושת עליו
ונתן פדיון נפשו ככל אשר יושת עליו:
לא בן יגח יגח או בת יגח כמשפט הזה
יעשה לו: לב אם עבד יגח השור או אמה
עבד או אמה כסף שלשים שקלים יתן
לאדניו והשור יסקל: לג וכי יפתח איש בור
או כי יכרה איש בור ולא יכסנו
והנפל שמה פר או חמור: לד בעל הבור
שלם יתן כסף לבעליו והמת יהיה לו:
לה וכי יגף שור איש את־שור רעהו
ומת והמתו את־השור החי וחצו את־
כספו וגם את־המת יחצו: לו או ידע כי
שור נגח הוא מתמול שלשם ולא
הועד בבעליו שלם ישלם שור תחת
השור והמת יהיה לו:

יומין יתקיים לא יתדן ארי כספיה
הוא: וארי ינצון גברין וימחון
אתתא מעדיא ויפקון ולדהא
ולא יהא מותא איתגבאה יתגבי
כמא דישוי עלוהי בעלה דאתתא
ויתן מן־מימר־דיינייא: ואם־
מותא יהא ותתן נפשא חלף
נפשא: עינא חלף עינא שינא
חלף שינא ידא חלף ידא ריגלא
חלף ריגלא: כויא חלף
כויא פידעא חלף פידעא משקופי
חלף משקופי: וארי ימחי גבר
ית־עינא דעבדיה או־ית־עינא
דאמתיה ויחבלינה לבר־חורין
יפטרינה חלף עינה: ואם־
שינא דעבדיה או־שינא דאמתיה
יפיל לבר־חורין יפטרינה חלף
שינה: וארי יגח תור ית־גברא
או ית־איתתא וימות איתרגמא
יתרגם תורא ולא יתאכיל ית־ביסריה ומריה דתורא יהי זכאה:

ואם יוקס · אם על יום אחד הוא פטור על יומים לא כל שכן אלא יום שהוא כיומיו ואי זה זה מעת לעת: לא יוקס כי כספו הוא · הא אחר שהכהו אף על פי ששהה מעת לעת קודם שמת חייב: וכי יכו אנשים · זה עם זה וכתכוון להכות את חבירו והכה את האשה: וכנפו · אין כניפה אלא לשון דחיפה והכאה כמו פן תגוף באבן רגליך בטרם יתכנפו רגליכם ולאבן כנף: ולא יהיה אסון · באשה: ענוש יענש · לשלם דמי וולדות לבעל שמין אותה כמה היתה ראויה למכר בשוק להעלות בדמיה בשביל הריוחה: ענוש יענש · ינכו ממון מזכי כמו ונענש אותו מאה כסף: כאשר ישית עליו ונו · כשיתבענו הבעל בבית דין להשית עליו ענוש על כך: ונתן · המכה דמי וולדות: בפללים · על פי הדיינים: ואם אסון יהיה · באשה: ונתת נפש תחת נפש · רבותינו חולקים בדבר אם נפש ממש היא ממון אבל לא נפש ממש שהמתכוין להרוג את זה והרג את זה פטור ממיתה ומשלם ליורשיו דמיו כמו שהיה ממכר בשוק: עין תחת עין · כימא עין חבירו נותן לו דמי עינו כמה שפחתו דמיו למכור בשוק וכן כלם ולא כטילת אבר ממש כמו שדרשו רבותינו בפרק השובל: כויה תחת כויה · מכות אש ועל עצמו דבר בחבלה שיש בה פחת דמים ועצמו בשן בה פחת דמים אלא נעד כנון כואו בשפוד על בפרגיו אומרים

לְעִידָן אוֹ תְּרֵין זִמְנִין קְטִיעִין יִתְקַיֵּים לָא יִתְרַן מִטּוּל דְּכֶסֶף זְבִינֵיהּ הוּא: וְכִי וַאֲרוּם יִנְצוֹן גַּבְרִין וְיִמְחוֹן אִיתָּא מְעַבְּרָא וְאַפִּילַת יַת וְלָדָהָא וְלָא יְהֵא בָּהּ מוֹתָא מִתְחַיְּבָא יִתְקְנַס וְלָדָא הֵיכְמָא דְּמִשְׁוֵי עֲלֵיהּ בַּעֲלָא דְּאִנְתְּתָא וְיִתֵּן עַל מֵימַר דַּיָּנַיָּא: וְאִם וְאִין מוֹתָא יְהֵא בָּהּ וְתִדְּנוּן נַפְשָׁא דְּקַטּוֹלָא חוֹלַף נַפְשָׁא דְּאִתְּתָא: עַיִן דְּמִי עַיְנָא חוֹלַף עַיְנָא דְּמִי שִׁנָּא חוֹלַף שִׁנָּא דְּמִי יְדָא חוֹלַף יְדָא דְּמִי רִיגְלָא חוֹלַף רִיגְלָא: כְּוִיָּה דְּמִי צַעַר מְחַרוּךְ חוֹלַף מְחַרוּךְ דְּמִי פּוּרְעָא חוֹלַף פּוּרְעָא דְּמִי הַלְכְּשׁוּשׁ חוֹלַף הַלְכְּשׁוּשׁ: וְכִי יַכֵּה וַאֲרוּ יִמְחֵי גְּבַר יַת עַיְנָא דְּעַבְדּוֹ כְּנַעֲנָאִי אוֹ יַת עַיְנָא דְּאַמְתֵּיהּ כְּנַעֲנִיתָא וְיַפִּיל לְבַר חוֹרִין יְפֵטְרִינֵיהּ חוֹלַף עַיְנֵיהּ: וְאִם וְאִין שִׁנָּא דְּעַבְדֵּיהּ כְּנַעֲנָאִי אוֹ שִׁנָּא דְּאַמְתֵּיהּ כְּנַעֲנִיתָא יַפִּיל לְבַר חוֹרִין יְפֵטְרִינֵיהּ חוֹלַף שִׁנְיֵהּ: וְכִי יִגַּח וַאֲרוּם יִנְגַּשׁ תּוֹר יַת גְּבַר אוֹ יַת אִתְּתָא וִימוּת יִתְרְגַּם תּוֹרָא וְלָא יִתְנְכֵּס לְמֵיכוֹל יַת בְּשָׂרֵיהּ וּמָרֵיהּ דְּתוֹרָא יְהֵא זַכַּאי מִדִּין קְטוֹל וְאוּף מִדְּמֵי עַבְדָּא וְאַמְהוּ: וְאִם

וְאִין

כמה אדם כיונא בזה דומה ליטול להיות מנטער כך: פנע. היא מכה המוציאה דם שפונע את בשרה כפר"ד ור בלעז הכל לפי מה שהוא אם יש בה פחת דמים כותן כזק זאם כפל למשכב כותן שבת ורפוי ובשת ובער ומקרא זה יתר הוא. ובהחובל דרשוהו רבותיכו לחייב על הבער אפילו במקום כזק שאעפ שכותן לו דמי ידו אין פוטרין אותו מן הבער לומר הואיל וקבה ידו יש עליו לחתכה בכל מה שירבה אלא אומרים יש לו לחתכה בסם שאיבו מבטער כל כך וזה חתכה בברזל ובערו: חבורה. היא מכה שהדם כנדר בה ואיבו יוצא אלא שמאדים הבשר כבגדו ולשון חבורה ע"קא בלעז כמו ומר חברבורותיו ותרגומו משקופי לשון חבטה בטל"ורא בלעז. וכן שדופות קדים שקיפן קדוס חבוטות ברוח וכן על המשקוף על שם שהדלת מוקם עליו: אֹת עין עבדו. כבעמי אבל עבדי אינו זוכה בשן ועין כמו שאמרבו לא תנא כבאת העבדים: תחת עינו. וכן בכל רקשי אברים אבבעות הידים והרגלים ושתי אזבים והחוטם ורקם הנוויה שהוא גיד האמה. זלמה כאמר שן ועין שאם כאמר עין ולא כאמר שן הייתי אומר מה עין שבברא עמו אף כל שבבר עמו והרי שן לא בברא עמו. ואם כאמ שן ולא כאמ עין הייתי אומ אפי שן תיבוק שיש לה סליפין לבך כאמר עין: וכי יגח שור. אחד שור אחד כל בהמה וחיה ועוף שאר שדבר הכתוב בהווה: זלא יאכל את בשרו. ממשמע שבאמר מקום יסקל השור איבי יודע שהיא בבלה ובבלה אסורה באכילה אלא מה תלמוד לומר ולא יאכל את בשרו שאפי שחטו לאחר שבמיר דיבו אסור באכילה. בהבאה מבין תלמוד לומר ובעל השור בקי בדם האומר לחבירו יבא פלוני בקי מבבסיו ואין לו בהם הבאה של בלום. זהו מדרשו. ופשוטו כמשמעו לפי שבאמר במועד ונם בעליו יומת הובבר לומר בתם ובעל השור בקי:

מתמול

נקי: כט ואם שור נגח הוא
מתמל שלשם והועד בבעליו ולא
ישמרנו והמית איש או אשה השור
יסקל וגם בעליו יומת: ל אם-
כפר יושת עליו ונתן פדין נפשו
ככל אשר-יושת עליו: לא או-בן
יגח או-בת יגח כמשפט הזה יעשה
לו: לב אם-עבד יגח השור או
אמה כסף שלשים שקלים יתן
לאדניו והשור יסקל: ס
לג וכי-יפתח איש בור או כי-
יכרה איש בר ולא יכסנו ונפל-
שמה שור או חמור: לד בעל
הבור ישלם כסף ישיב לבעליו
והמת יהיה-לו: ס
לה וכי-יגף שור איש את-שור
רעהו ומת ומכרו את-השור החי
וחצו

כל אם ואם דשניינ׳ כמקף כר מן דין ומל בור כר מקרין

ל׳ ספר ומר מלא ויקר פדיון

כד לרון בגו קי קבור

ואם תור נגח הוא מאתמל
ומדקדמוהי ואיתסהד במריה ולא
נטריה ויקטול גבר או איתתא
תורא יתרגם ואף-מריה יתקטיל:
אם-ממון ישוון עלוהי ויתן פורקן
נפשיה ככל דישוון עלוהי: או-
לבר-ישראל יגח-תורא או-לבת-
ישראל יגח כדינא הדין יתעביד
ליה: אם-לעבדא יגח תורא
או אמתא כספא תרתין סילעין
יתן לרבוניה ותורא יתרגם:
וארי-יפתח גבר גוב או ארי-יכרה
גבר גוב ולא יכסיניה ויפל-תמן
תורא או חמרא: מריה דגובא
ישלם כספא יתיב למרוהי ומיתא
יהא דילה: וארי-יגוף תור-
הגבר ית-תורא דחברה וימות
ויזבנון ית-תורא חיא ויפלגון ית-

כספיה

כט מתמל שלשום. הרי שלש כניחות: והועד בבעליו. לשון התראה בעדים כמו העד
העיד בכן האיש: והמית איש וגו׳. לפי שבאמר כי יגח אין לי אלא שהמיתו בכניחה
המיתו בכשיכה. דחיפה. בעיטה. מכין תלמוד לומר והמית: וגם בעליו יומת. ביאי
שמים. יכול בידי אדם תלמוד לומר מות יומת המכה רוצח הוא שלא רציחתו אתה הורגו
ואי אתה הורגו על רציחת שורו: אם כופר יושת עליו. אם זה איכו תלוי והרי הוא כתו
אם כסף תלוה לשון אשר זה משפטו שישיתו עליו בית דין כפר: וכתן פדיון נפשו. דמי
ניזק דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר דמי מזיק: לא בן יגח. בן שהוא קטן: לא
בת. שהיא קטנה לפי שבאמר והמית איש או אשה יכול איכו חייב אלא על הגדולים קל
לא בן יגח או בת יגח לחייב על הקטנים כגדולים: אם עבד או אמה. כנעניים:
שלשים שקלים יתן. גזרת הכתוב הוא בין שהוא שוה אף זה בין שאיכו שוה אל דיבר והשקל
משקלו ארבעה זהובים שהם חצי אוקיא למשקל היסר של קולוביא: וכי יפתח איש בור.
שהיה מכוסה וגלהו: או כי יכרה. למה באמר אם על הפתיחה חייב על הכרייה לא כל
שכן אלא להביא כורה אחר כורה שהוא חייב: לא יכסכו. הא אם כסהו פטור ובחומר
ברשות הרבים דבר הכתוב: שור או חמור. הוא הדין לכל בהמה. שבכל מקום שבאמר

שור

וְאִין תּוֹר נַגִּיחַ הוּא מֵאִתְמָלִי וּמִדְּקַדְמוֹ וְאִיתְחַזַּר עַל אַנְפֵּי מָרֵיהּ תְּלָתֵי
זִמְנֵי וְלָא נַטְרֵיהּ וּמְבַתֵּר כֵּן קָטֵל גַּבְרָא אוֹ אִתְּתָא תּוֹרָא יִתְרְגֵם וְאוּף מָרֵיהּ
יִתְקְטֵל בְּמִיתוּתָא דְּמִשְׁתַּלְחָא עֲלוֹי מִן שְׁמַיָּא: אִם כֶּסֶף יִשְׁקוֹל אִין קְנָסָא
דְּמָמוֹנָא יִתְשְׁוִי עֲלוֹי וְיִתֵּן פּוּרְקַן נַפְשֵׁיהּ כְּכָל מָה דְּיִשְׁוֹן עֲלוֹי סַנְהֶדְרִין
דְּיִשְׂרָאֵל: אוֹ בֵן אִין בַּר יִשְׂרָאֵל יִנְגַּח תּוֹרָא אִין לְבַת יִשְׂרָאֵל יִנְגַּח
כְּדִינָא הָדֵין יִתְעֲבֵיד לֵיהּ: אִם בְּרַם אִין עֶבֶד נְכַעֲנָאי יִנְגַּח תּוֹרָא אוֹ
אַמְתָא כְּנַעֲנִיתָא כֶּסֶף תְּלָתִין סִלְעִין יִתֵּן לְמָרֵיהּ דְּעַבְדָּא אוֹ דְּאַמְתָא
וְתוֹרָא יִתְרְגֵם: וְכִי יִפְתַּח וַאֲרוּם יִפְתַּח אֱינַשׁ גּוּב אוֹ אֲרוּם יַחְפֹּס
אֱינַשׁ גּוּב בְּשׁוּקָא וְלָא יְכַסְיֵנֵיהּ וְנָפַל חַמָּן תּוֹרָא אוֹ חֲמָרָא: בַּעַל מָרֵיהּ
דְּגוּבָא יְשַׁלֵּם כֶּסֶף יְתִיב לְמָרֵיהּ דְּמֵי תּוֹרֵיהּ וְחַמְרֵיהּ וּנְבֵילְתָּא יְהֵא דִּילֵיהּ:
וְכִי יִגַּף וַאֲרוּם יְנַגּוֹף תּוֹר דְּגַבְרָא יַת תּוֹרָא דְּחַבְרֵיהּ וִימוּת וְיִזְבְּנוּן יַת
תּוֹרָא

שור לו חמור לכו למדין לותו שור שור משבת שכאמור למען יכוח שורך וחמורך מה להלן
כל בהמה וחיה כשור שהרי כאמר במקום אחר וכל בהמתך אף כאן כל בהמה וחיה כשור
ולא כאמר שור וחמור אלא שור ולא אדם חמור ולא כלים: בעל הבור · בעל התקלה לד
אף על פי שאין הבור שלו שעשאו ברשות הרבים עשאו הכתוב כבעליו להתחייב עליו
כנזקיו: כסף ישיב לבעליו · ישיב לרבות שוה כסף ואפילו מזכין: והמת יהיה לו ·
לכיזק ושמין את הכבלה ונוטלה בדמים ומשלם לו המזיק עליה תשלומי נזקו: וכי יגוף · לה
ידחוף בין בקרניו בין בגופו בין שכשכו בשניו כלן בכלל גיפה הם שאין כגיפה שא לשון
מכה: שור איש · שור של איש: ומכרו את השור וגו' · בשויס הכתוב מדבר שור שוה ל'
המית שור שוה ל' בין שהכבלה שוה הרבה בין שהיא שוה מעט כשנוטל זה חצי
החי וחצי המת וזה חצי החי וחצי המת כמנא כל אחד מפסיד חצי נזק שהזיקה
המיתה · למדנו שהתם משלם חצי נזק שמן השוין אתה למד לשאינן שוין כי דין התם
לשלם חצי נזק לא פחות ולא יותר לו יכול אף בשאינן שוין בדמיהן כשהן חיים אמר
הכתוב יחצו את שניהם אם אמרת כך פעמים שהמזיק משתכר הרבה כשהכבלה שוה
ליותר לכסרים הרבה יותר מדמי שור המזיק ומי אפשר שיאמר הכתוב שיהא המזיק נשכר
או פעמים שהניזק נוטל הרבה יותר מדמי נזק שלם שחצי דמי שור המזיק שוין יותר מכל
דמי שור הניזק ואם אמרת כן הרי תם חמור ממועד על כרחך לא דבר הכתוב שא בשוין
ולמדך שהתם משלם חצי נזק ומן השוין תלמד לשאינן שוין שהמשתלם חצי נזקו שמין לו
את הכבלה ומה שפחתו דמיו בשביל המיתה נוטל חצי הפחת והולך · ולמה אמר הכתוב
בלשון הזה ולא אמר ישלם חציו ללמד שאין התם משלם אלא מגופו ואם כגח ומת אין
נוטל אלא הכבלה ואם איכה מגעת לחצי נזקו יפסיד או שור שוה מכה שכגח שור שוה
אמש אלות איכו נוטל אלא את השור שלא בתחייב התם לחייב את בעליו לשלם מן
העליה ·

וְחָצוּ אֶת־כַּסְפּוֹ וְגַם אֶת־הַמֵּת
יֶחֱצוּן׃ לו אוֹ נוֹדַע כִּי שׁוֹר נַגָּח
הוּא מִתְּמוֹל שִׁלְשֹׁם וְלֹא יִשְׁמְרֶנּוּ
בְּעָלָיו שַׁלֵּם יְשַׁלֵּם שׁוֹר תַּחַת הַשּׁוֹר
וְהַמֵּת יִהְיֶה־לּוֹ׃ ס

לז לדון כדימ הנכב נמיתס או כתשלומין׃

לח כִּי יִגְנֹב־אִישׁ שׁוֹר אוֹ שֶׂה
וּטְבָחוֹ אוֹ מְכָרוֹ חֲמִשָּׁה בָקָר יְשַׁלֵּם
תַּחַת הַשּׁוֹר וְאַרְבַּע צֹאן תַּחַת
הַשֶּׂה׃ ט אִם־בַּמַּחְתֶּרֶת יִמָּצֵא
הַגַּנָּב וְהֻכֶּה וָמֵת אֵין לוֹ דָּמִים׃
י אִם־זָרְחָה הַשֶּׁמֶשׁ עָלָיו דָּמִים
לוֹ שַׁלֵּם יְשַׁלֵּם אִם־אֵין לוֹ וְנִמְכַּר
בִּגְנֵבָתוֹ׃ יא אִם הִמָּצֵא תִמָּצֵא
בְיָדוֹ הַגְּנֵבָה מִשּׁוֹר עַד־חֲמוֹר עַד־
שֶׂה חַיִּים שְׁנַיִם יְשַׁלֵּם׃ ס

כב

יב לדון כמוקי ההכער

יב כִּי יַבְעֵר אִישׁ שָׂדֶה אוֹ כֶרֶם
וְשִׁלַּח אֶת־בְּעִירָה וּבִעֵר בְּשָׂדֶה
אַחֵר מֵיטַב שָׂדֵהוּ וּמֵיטַב כַּרְמוֹ
יְשַׁלֵּם׃ ס

יג לדון כנוקי פלס׃

יג כִּי־תֵצֵא אֵשׁ וּמָצְאָה קֹצִים
וְנֶאֱכַל גָּדִישׁ אוֹ הַקָּמָה אוֹ הַשָּׂדֶה

כַּסְפֵּיהּ וְאַף יַת־דְּמֵי מִיחָא יְפַלְגוּן׃
אוֹ אִיתְיְדַע אֲרֵי תּוֹר נַגָּח הוּא
מֵאִתְמָלִי וּמִן קַדְמוֹהִי וְלָא נַטְרִיהּ
מָרֵיהּ שַׁלָּמָא יְשַׁלֵּם תּוֹרָא חֲלַף
תּוֹרָא וּמִיתָא יְהֵא דִילֵיהּ׃ אֲרֵי
יִגְנוֹב־גְּבַר תּוֹר אוֹ אִמַּר וְיִכְסִינֵיהּ
אוֹ יְזַבְּנִינֵיהּ חַמְשָׁא תּוֹרִין יְשַׁלֵּם
חֲלַף תּוֹרָא וְאַרְבַּע עָנָא חֲלַף
אִמְּרָא׃ אִם־בְּמַחְתַּרְתָּא יִשְׁתְּכַח
גַּנָּבָא וְיִתְמְחֵי וִימוּת לֵית לֵיהּ
דְּמָא׃ אִם־עֵינָא דְסַהֲדֵיא נְפָלַת־
עֲלוֹהִי דְּמָא לֵיהּ שַׁלָּמָא יְשַׁלֵּם אִם־
לֵית לֵיהּ וְיִזְדַּבַּן בְּגָנוּבְתֵּיהּ׃ אִם־
אִשְׁתְּכַחָא יִשְׁתְּכַח בִּידֵיהּ גְּנוּבְתָּא
מִתּוֹר עַד־חֲמַר עַד־אִמַּר כַּד־אִינוּן
חַיִּין עַל־חַד־תְּרֵין יְשַׁלֵּם׃ אֲרֵי
יוֹכִיל גְּבַר חַקְל אוֹ כַרְם וְיִשְׁלַח יַת־
בְּעִירֵיהּ וְיֵיכוּל בְּחַקְל אָחֳרָן שַׁפַּר
חַקְלֵיהּ וּשְׁפַר כַּרְמֵיהּ יְשַׁלֵּם׃
אֲרֵי יִתְפַּק נוּר וְיִשְׁכַּח כּוּבִין
וְיִתְאֲכֻלוּן גְּדִישִׁין אוֹ קַמְתָּא אוֹ

לו העלייה׃ לו כודע׃ לו לא היה תם אלא כודע כי שור כנח הוא היום ומתמול שלשם הרי שלש כניחות׃ שלש ישלם שור׃ כזק שלם׃ והמת יהיה לו׃ לכיזק ועליו ישלים המזיק

לו עד שישתלם כיזק כל כזקו׃ חמשה בקר וגו׃ אמר רבי יוחנן בן זכאי חס המקום על כבודן של בריות׃ שור שהולך ברגליו ולא כתבזה בו הנכב לכושאו על כתפו משלם חמשה שה שכושאו על כתפו משלם ארבעה הואיל וכתבזה בו׃ אמר רבי מאיר בא וראה כמה גדולה כחה של מלאכה שור שבטלו ממלאכתו חמשה׃ שהשלא בטלו ממלאכתו ארבעה׃ תחת השור תחת השה׃ שכאן הכתוב לומר שאין מדת תשלומי ארבעה וחמשה כוהנת

א אלא בשור ושה בלבד׃ אם במחתרת׃ כשהיה חותר את הבית׃ אין לו דמים׃ אין זו רציחה הרי הוא כמת מעצרו כאן למדתך תורה אם בא להורגך השכם להורגו וזה להורגך בא שהרי יודע הוא שאין אדם מעמיד עצמו ורואה שכושלין ממוכו בפניו ושותק

ב לפיכך על מנת כן בא שאם יעמוד בעל הממון כנגדו יהרגנו׃ ואם זרחה השמש עליו אין זה אלא כמין משל אם ברור לך הדבר שיש לו שלום עמך כשמש הזה שהוא שלום

תורא חייא ויפלגון ית דמיה ואוף ית דמי מותא יפלגון: או אין
אשתמודע ארום תור נגחן הוא מאתמלי ומדקדמוי ולא נטריה מריה
שלמא ישלם תורא חולף תורא ונכילתא ומושכא יהא דיליה: כי יגנוב
ארום יגנב גבר תור או אימר ויכסיניה או זביניה חמשא תורא ישלם חולף
תור חד מן בגלל דבטליה מן דידיה וארבע ענא חולף אימר חד מן בגלל
דאקטיה בגניבותיה ולית בה עיבידתא: אם אין בחרבא דכותלא
משתכח גנבא ויתמחי וימות ליית ליה חובת שפיכות אדם זכאי:
אם זרחה אין בריר פתגמא כשמשא דלא למקטול נפש עאל וקטליה
חובת שפיכות אדם זכאי עלוי ואין אשתזיב מן ידוי שלמא ישלם אין
ליית ליה מה דמשלם ויזדבן ליה בר מן גניבותיה ועד שתא דשמיטתא:
אם אין בסהדיא משתכחא ברשותיה גניבותא מן תור עד חמר עד
אימר כד הינון קיימין על חד תרין ישלם: כי ארום יפקר גבר חקיל
או כרמא וישלח ית בעיריה ויכול בחקל גבר או חרן שפר חקליה ושפר
כרמיה ישלם: כי תצא ארום תתפק נור ותשכח כובין ותגמר גדיש
או מידעם דקאי או חקיל שלמא ישלים מאן דאדליק ית דליקתא:
כי

בעולם כך פשוט לך שאיכו כח להרוג אפילו יעמוד בעל הממון ככנדו כנון אב החותר
לגנוב ממון הבן בידוע שרחמי האב על הבן ואיכו כח על עסקי כפשות: דמים לו
כחי הוא קשוב ורגיחה היא אם יהרגכו בעל הבית: שלם ישלם · הגכב ממון שגכב ואיכו
חייב מיתה · ואבקלום שתרגם ואם עיכא דסהדיא כפלת עלוהי לקח לו שטר אחרת לומר
שאם מכאוהו עדים קודם שבא בעל הבית וכשבא בעל הבית כגלו התרו בו שלא יהרגהו
דמים לו חייב עליו אם הרגו שמאחר שיש רואים לו אין הגכב הזה כח על עסקי כפשות
ולא יהרוג את בעל הממון: אם המכא תמכא · ברשותו שלא טבח ולא מכר: משור עד ג
חמור · כל דבר בכלל תשלומי כפל בין שיש בו רוח חיים בין שאין בו רוח חיי שהרי כאמ
מקרא אחד על שה ועל שלמה ועל כל אבדה ישלם שכים לרעהו: חיים שכים ישלם ·
ולא ישלם לו מתים אלא חיים או דמי חיים: כי יבער · את בעירה · ובער · כולם לשון ד
בהמה כמו אכחכו ובערכו: כי יבער · יוליך בהמותיו בשדה וכרם של חבירו ויזיק אותו
בחתך משתי אלו או בשלוח בערה או בבעור · ופירשו רבותיכו שלוח הוא כוקי מדרך כף
רגל ובער הוא כוקי השן האוכלת ומבערת: בשדה אחר · בשדה של איש אחר: מיטב
שדהו ישלם · שמין את הכוק ואם בא לשלם לו קרקע דמי כוקו ישלם לו ממיטב שדותיו
אם היה כוקו שלם יתן לו שוה שלם מעדית שיש לו · למדך הכתוב שהכוקין שמין להם
בעדית: כי תצא אש · אפילו מעצמה: ומצאה קוצים קללוכם בלעז: וכאכל גדיש ה
שליבכה בקוצים עד שהגיעה לגדיש או לקמה המחוברת בקרקע: או השדה · שליבכה
אש I 62 ו סב

שלישי

שלם ישלם המבערת את־הבערה׃ ס ט כי־יתן איש אל־
רעהו כסף או־כלים לשמר וגנב
מבית האיש אם־ימצא הגנב ישלם
שנים׃ אם־לא ימצא הגנב
ונקרב בעל־הבית אל־האלהים
אם־לא שלח ידו במלאכת רעהו׃
י על־כל־דבר־פשע על־שור
על־חמור על־שה על־שלמה על־
כל־אבדה אשר יאמר כי־הוא זה
עד האלהים יבא דבר־שניהם אשר
ירשיען אלהים ישלם שנים לרעהו׃
ס יא כי־יתן איש אל־
רעהו חמור או־שור או־שה וכל־
בהמה לשמר ומת או־נשבר או־
נשבה אין ראה׃ יב שבעת יהוה
תהיה בין שניהם אם־לא שלח ידו
במלאכת רעהו ולקח בעליו ולא
ישלם׃ יג ואם־גנב יגנב מעמו
ישלם לבעליו׃ יד אם־טרף
יטרף יבאהו עד הטרפה לא ישלם׃
וכי

לדין כרימי טוען וכופר׃

לדין כרימי טוען וכופר׃

אם לא ימצא הגנב וקרב בעל הבית אל האלהים׳ אם לא שלח ידו במלאכת רעהו׳ רמז לב׳ שהפקידו אצל אחר זה מאתים וזה מנה וזה אומר ר׳ שלי נזק או׳ ר׳ שלי יבא מוכח עד שיבא אליהו׃ אחר יאמר כי הוא זה נגנב עודנו בתקנת השעבה׃

לדין כרימי טוען וכופר׃

אם לא ימצא הגנב׳ ובא השומר הזה שהוא בעל הבית׃ וקרב׳ אל הדיינין לדון עם זה ולישבע לו שלא שלח ידו בשלו׃ על כל דבר פשע׳ שיאמר שקרן בשבועתו שיעידו עדים שהוא עצמו נגנבו וירשיעוהו אלהים על פי העדים׃ ישלם שנים לרעהו׳ למדך הכתוב שהטוען בפקדון לומר שנגנב הימנו ובמה שהוא עצמו נגנבו משלם תשלומי כפל ואומתי בזמן שנשבע ואחר כך באו עדים שכך דרשו רבותינו׃ וקרב בעל הבית אל האלהים׳ קריבה זו שבועה היא׳ אתה אומר לשבועה או איני אלא לדין שבא לדין

חקל שלמא ישלם דאדליק ית־
הליקתא׃ ארי־יתן גבר לחבריה
כסף או־מנין למיטר ויתגנבון
מבית גברא אם־ישתכח גנבא
ישלם על־חד־תרין׃ אם־לא
ישתכח גנבא ויתקרב מריה־
דביתא לקדם דיינא אם־לא
אושיט ידיה במא־דמסר־ליה
חבריה׃ על־כל־פתגם־חוב
על־תור על־חמר על־אימר על־
כסו על־כל־אבדתא די יימר ארי־
הוא דין לקדם דיינא ייעול דין־
תרויהון די יחייבון דיינא ישלם
על־חד־תרין לחבריה׃ ארי־יתן
גבר לחבריה חמר או־תור או־
אימר וכל־בעירא למיטר וימות
או־אתבר או־אשתבי לית דחזי׃
מומתא דיי תהי בין תרויהון אם־
לא אושיט ידיה במא־דמסר־ליה
חברה ויקביל־מריה מיגיה־
מומתא ולא־ישלם׃ ואם־
אתגנבא יתגניב מעמיה ישלם
לבעליה׃ אם־איתברא יתבר ייתי סהדין דתבירא לא ישלם׃ וארי־
ישאל

מ׳ יתן אַרוּם יִתֵּן גְּבַר לְחַבְרֵיהּ כְּסַף אוֹ מָאנִין לְמִינְטַר בְּלָא אַגַּר נְטִיר
וּמְחַגְנְבִין מִן בֵּית גְּבַר אִין מִשְׁתְּכַח גַּנָּבָא אִיהוּ מְשַׁלֵּם עַל חַד תְּרֵין:
אִם לָא אִין לָא אִשְׁתְּכַח גַּנָּבָא וְיִתְקְרֵב מָרֵיהּ בֵּיתָא לְקֳדָם דַּיָּנַיָּא וּיוֹמֵי
דְּלָא אוֹשִׁיט יְדֵיהּ בְּעִיסְקָא דְּחַבְרֵיהּ: עַל כָּל עַל כָּל מִדַּעַם דְּאִתְבַּיִּר
בְּנוּסְיָא עַל תּוֹר עַל חֲמַר עַל אִמַּר עַל כְּסוּ וְעַל כָּל אֲבִידָתָא יוֹמֵי כַּד יֵימַר
אֲרוּם הוּא דֵּין וְכַד מִשְׁתְּכַחְתָּא גְּנֵיבוּתָא בָּתַר כֵּן בְּיַד גַּנָּבָא קֳדָם דַּיָּנַיָּא
יִזְעִיל דִּין תַּרְוֵיהוֹם דִּין מָרֵיהּ דְּבֵיתָא וְדִין גַּנָּבָא וּלְמַאן דְּמִתְחַיְּבִין דַּיָּנַיָּא
יְשַׁלֵּם גַּנָּבָא עַל חַד תְּרֵין לְחַבְרֵיהּ: כִּי אֲרוּם יִתֵּן גְּבַר לְחַבְרֵיהּ חֲמַר
אוֹ תּוֹר אוֹ אִמַּר וְכֹל בְּעִירָא לְמִנְטַר בְּלָא אַגַּר נְטִיר וִימוּת אוֹ אִתְבַּיר מִן
חֵיוָא אוֹ אִשְׁתְּבִי וְלֵית סָהִיד חֲמִי וּמַסְהִיד: שְׁבוּעַת מִמְרָא דַּיְיָ תְּהֵי
בֵּין תַּרְוֵיהוֹם יוֹמֵי דְּלָא אוֹשִׁיט יְדֵיהּ בְּעִיסְקָא דְּחַבְרֵיהּ וִיקַבֵּל מָרֵיהּ מִנֵּיהּ
מִמְרָא וְלָא יְשַׁלֵּם: וְאִם וְאִין יִתְגְּנֵב מִנֵּיהּ דְּהַוָּה לֵיהּ
עִמֵּיהּ אַגַּר נְטִיר יְשַׁלֵּם לְמָרוֹי:

ירושלמי

אִם טְרֵף אִין אִתְבְּרָא יִתְבַּר מִן אִם יִתְקְטֵלָא יִתְקְטִיל יֵיתִי לֵיהּ מִן
חֵיוָת בָּרָא מַיְתִי לֵיהּ סָהִדִין אוֹ אֵיבָרוֹי סָהִיד קְטִילָא לָא יְשַׁלֵּם:
יְמַטְּיֵיהּ עַד גּוּפָא דְּתָבִיר לָא

ישלם:

וכפר לומר כנכבה מיד כתחייב כפל אם נאו עדים שהוא בידו׳ כאמר כאן שליחות יל
ונאמר למטה שליחות יל שבועת ה׳ תהיה בין שניהם אם לא שלח ידו מה להלן שבועה
אף כאן שבועה: אשר יאמר כי הוא זה׳ לפי פשוטו אשר יאמר העד כי הוא זה שנשבעת
עליו הרי הוא אצלך עד הדייני׳ יבא דבר שניהם ויחקרו את העדות ואם כשרים הם
ורשיעוהו נשומר זה ישלם שנים ואם ירשיעו את העדים שבמקום זוממין ישלמו הם שנים
לשומר׳ ורז״ל דרשו כי הוא זה ללמד שאין מחייבין אותו שבועה שלא אם כן הודה במקצת
לומר כך וכך אני חייב לך והמותר כנכב ממני: כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ חֲמוֹר אוֹ שׁוֹר׳ פ
פרשה דאשונה בתורה בשומר חנם לפיכך פטר בו את הנכבה כמו שכתוב ונגנב מבית
האיש אם לא ימצא הגנב ונקרב בעל הבית לשבועה למדת שפוטר ענמו בשבועה זו
ופרשה זו אמורה בשומר שכר לפיכך אינו פטור אם כנכבה כמו שכתוב אם נגנב יגנב
מעמו ישלם׳ אבל על האונס כמו מת מעצמו או נשבר או נשבה בחזקה עי״ לסטים ואין
רואה שיעיד בדבר: שבועת ה׳ תהיה׳ ישבע שכן הוא כדבריו והוא לא שלח בה יד פ
להשתמש בה לענינו שאם שלח בה יד ואנס באנסה חייב באונסיה: ולקח בעליו׳
השבועה: ולא ישלם׳ לו השומר כלום: אם טרף יטרף׳ עי״ חיה רעה: יביאהו עד׳ יב
יביא עדים שנטרפה באונס ופטור: הטרפה לא ישלם׳ איני אומר טרפה לא ישלם
אלא הטרפה יש טרפה שהוא משלם ויש טרפה שאינו משלם׳ טרפת חתול ושועל וכמיה
משלם׳ טרפת זאב ארי ודוב ונחש אינו משלם ומי לחסך לדון כן שהרי כתוב ומת או נשבר

סז לון פ יג וְכִי־יִשְׁאַל אִישׁ
בדיני השואל מֵעִם רֵעֵהוּ וְנִשְׁבַּר אוֹ־מֵת בְּעָלָיו
אֵין־עִמּוֹ שָׁלֵם יִשָּׁלֵם: יד אִם־
בְּעָלָיו עִמּוֹ לֹא יִשָּׁלֵם אִם־שָׂכִיר
הוּא בָּא בִּשְׂכָרוֹ: ס

סח לון טו וְכִי־יְפַתֶּה אִישׁ בְּתוּלָה אֲשֶׁר
בדיני מפתה לֹא־אֹרָשָׂה וְשָׁכַב עִמָּהּ מָהֹר
מכסנ לותיו יִמְהָרֶנָּה לּוֹ לְאִשָּׁה: טז אִם־מָאֵן
כמכסף לפד יְמָאֵן אָבִיהָ לְתִתָּהּ לּוֹ כֶּסֶף יִשְׁקֹל
כלים ולחד כהסס: כְּמֹהַר הַבְּתוּלֹת: ס

סנ טלח לקמיו מכסנ יז מְכַשֵּׁפָה לֹא תְחַיֶּה: יח כָּל־
שֹׁכֵב עִם־בְּהֵמָה מוֹת יוּמָת:

ס יט זֹבֵחַ לֵאלֹהִים יָחֳרָם
סל סב בלתי ליהוה לבדו: כ וְגֵר לֹא־
טלח לקונות תוֹנֶה וְלֹא תִלְחָצֶנּוּ כִּי־גֵרִים הֱיִיתֶם
הגר כדכרים ולא כממון בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם: כא כָּל־אַלְמָנָה
סו טלח לענות יתום וְיָתוֹם לֹא תְעַנּוּן: כב אִם־עַנֵּה
ולמנה תְעַנֶּה אֹתוֹ כִּי אִם־צָעֹק יִצְעַק אֵלַי

שמע מיקבל

יג לו כשבה מה מיתה שאין יכול להגיל אף שבר ושביה שאין יכול להגיל: וכי ישאל. בא
ללמד על השואל שחייב באונסין: בעליו אין עמו. אם בעליו של שור איננו עם השואל
יד במלאכתו: ואם בעליו עמו. בין שהוא באותה מלאכה בין שהוא במלאכה אחרת היה
עמו בשעת שאלה איננו צריך להיות עמו בשעת שבירה ומיתה: אם שכיר הוא. אם
השור איננו שאול אלא שכיר בא בשכרו ליד השוכר הזה ולא בשאלה. ואין כל הבאה שלו
שהרי על ידי שכרו נשתמש ואין לו משפט שואל להתחייב באונסין ולא פירש מה דינו אם
כשומר חנם או כשומר שכר לפיכך נחלקו בו חכמי ישראל שוכר כיצד משלם רבי מאיר
טו אומר כשומר חנם רבי יהודה אומר כשומר שכר: וכי יפתה. מדבר על לבה עד
שנומעת לו וכן תרגם אדי ישדל שדול בלשון ארמי כפתוי בלשון עברי: מהר ימהרנה.
יז יפסוק לה מוהר כמשפט איש לאשתו שכותב לה כתובה וישאנה: כמהר הבתולות.
שהוא קנוב חמשים כסף אבל התופס את הבתולה ושוכב עמה באונס שנאמר וכתן הקנס
יח השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף: מכשפה לא תחיה. אלא תומת בבית דין
יט ואחד זכרים ואחד נקבות אלא שדבר הכתוב בהווה שהנשים מצויות מכשפות: לאלהים.
לע"ז אלו היה נקוד לאלהים היה צריך לפרש ולכתוב אחרים עכשו שאמר לאלהים אין
צריך לפרש אחרים שכל למ"ד וכ"ת המשמשת בראש התיבה אם נקודה בחטף כגון למלך
למדבר

יְשַׁלֵּם: וכי וַאֲרוּם יִשְׁאַל גֻּבַר מִדַּעַם מִן חַבְרֵיהּ וְיִתְבַּר מָנָא אוֹ מִית
בְּעִירָא מָדֵיהּ לֵית עִמֵּיהּ שַׁלְמָא יְשַׁלֵּם: אם אֵין מָרֵיהּ עִמֵּיהּ לָא
ירושלמי
יְשַׁלֵּם אֵין אַגִּירָא הוּא עָאל פְּסִידֵיהּ
בְּאַגְרֵיהּ: וכי יִפְתַּח וַאֲרוּם אֲרוּם יִשְׁרַגַּג גֻּבַר בְּתוּלָתָא דְּלָא מְאַרְסָא אַרְסַת וְיִשְׁמֵשׁ עִמָּהּ מִפְּרָנָה יִפְּרֵן לֵיהּ לְאִתָּא:
יִשְׁרַגַּג גֻּבַר בְּתוּלָתָא דְּלָא מְאַרְסָא
וְיִשְׁמֵשׁ עִמָּהּ מִפְּרָנָא יִפְּרִין יָתָהּ לֵיהּ
לְאִנְתּוּ: אם מאן אֵין לָא חַמְיָא
לֵיהּ אוֹ דְּלָא יְצָבֵי אֲבוּהָא לְמִתְּנָא לֵיהּ כְּסַף חֲמִשִּׁין סְלָעִין יִתְקְנֵס הֵי
כְּמִפְּרוּנֵי בְּתוּלָתָא: מכשפה עַמֵּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל עָבִיד חַרְשִׁיוּתָא לָא
תְּקַיְּמוּן בְּאַטְלוּת אַבְנִין יִתְקַטְּלוּן: זבח כָּל מַאן דְּדַבַּח לְטַעֲוָות
עַמְּמַיָּא יִתְקְטֵל בְּסַיְּפָא וְנִכְסוֹי יִתְגַּמְּרוּן בְּגִין כֵּן לָא תְהוֹן פַּלְחִין אֱלָהִין
לְשָׁמָא דַּיְיָ בִּלְחוֹדוֹי: וגר וְגִיּוֹרָא לָא תִקְנְטוּן בְּמִילִין וְלָא תְעִיקוּן
לְמִסַּב לֵיהּ נִכְסוֹי עַמֵּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֲווֹ דְּבִירִין אֲרוּם דַּיְרִין הֲוֵיתוּן בְּאַרְעָא
דְּמִצְרַיִם: כל אלמנה כָּל אַרְמְלָא וְיָתוֹם לָא תְסַגְּפוּן: אם אין
סַגְּפָא תְּסַגֵּף יָתֵיהּ אֲדַהֲרוּן לְכוֹן אֲרוּם אִין יְקוּם וְיִצְוַח עֲלֵיכוֹן בְּצָלוּ
קדמי

למדבר לעיר נריך לפרש לאי זה מלך לאי זה מדבר לאי זה עיר וכן למלכים ולרגלים
נריך לפרש לאי זה ואם איכו מפרש כל מלכים במשמע וכן לאלהים כל אלהים במשמע
אפילו קדש אבל כשהייא כקודה פתח כמו למלך למדבר לעיר כודע באי זה מלך מדבר
וכן לעיר כודע באי זה עיר מדבר וכן לאלהים לאותן שהוזהרתם עליהם ממקום אחר
כיונא בו אין כמוך באלהים לפי שלא פירש הוצרך ליכקל פתח: יחרם · יומת לומה כאמר
יחרם והלא כבר כאמרה בו מיתה במקום אחר והוצאת את האיש ההוא או את האשה
ההיא ונו׳ אלא לפי שלא פירש על איזו עבודה חייב מיתה שלא תאור כל עבודות במיתה
בא ופירש לך כאן זובח לאלהים מה זביחה ועבודה הכעשית בפכים לשמים אף אני מרבה
המקטיר והמכסך שהן עבודה בפכים וחייבים עליהם לכל ע״א בין שדרכה לעבדה בכך
בין שאין דרכה לעבדה בכך אבל שאר עבודות כגון המכבד והמרבן והמנפף והמכשק יח
איכו במיתה: וגר לא תוכה · אוכאת דבריה קוכטרלי״איר בלעז כמו והאכלתי את מוכיך
את בשרם: ולא תלחצכו · בגזילת ממון: כי גרים הייתם · אם הוכיתו אף הוא יכול
להוכותך ולומר לך אף אתה מגרים בא׳ת מוס שבך אל תאמר לחבירך · כל לשון גר אדם כא
שלא כולד באותה מדיכה אלא בא ממדיכה אחרת לגור שם: כל אלמנה ויתום לא תענון · כב
הוא הדין לכל אדם אלא שדבר הכתוב בהווה לפי שהם תשושי כח ודבר מצוי לעכותם:
אם עכה תעכה אותו · הרי זה מקרא קצר גזם ולא פירש עוכשו כמו לכן כל הורג קין כג
גזם ולא פירש עוכשו אף כאן אם עכה תעכה אותו לשון גזום כלומר מופך ליטול את
שלך

שְׁמַע אֶשְׁמַע צַעֲקָתוֹ׃ כג וְחָרָה
אַפִּי וְהָרַגְתִּי אֶתְכֶם בַּחֶרֶב וְהָיוּ
נְשֵׁיכֶם אַלְמָנוֹת וּבְנֵיכֶם יְתֹמִים׃
פ כד אִם־כֶּסֶף תַּלְוֶה
אֶת־עַמִּי אֶת־הָעָנִי עִמָּךְ לֹא־תִהְיֶה
לּוֹ כְּנֹשֶׁה לֹא־תָשִׂימוּן עָלָיו נֶשֶׁךְ׃
כה אִם־חָבֹל תַּחְבֹּל שַׂלְמַת רֵעֶךָ
עַד־בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ תְּשִׁיבֶנּוּ לוֹ׃
כו כִּי הִוא כְסוּתָה לְבַדָּהּ הִוא
שִׂמְלָתוֹ לְעֹרוֹ בַּמֶּה יִשְׁכָּב וְהָיָה כִּי־
יִצְעַק אֵלַי וְשָׁמַעְתִּי כִּי־חַנּוּן אָנִי׃
חצי הספר ס כז אֱלֹהִים לֹא
תְקַלֵּל וְנָשִׂיא בְּעַמְּךָ לֹא תָאֹר׃
כח מְלֵאָתְךָ וְדִמְעֲךָ לֹא תְאַחֵר
בְּכוֹר בָּנֶיךָ תִּתֶּן־לִי׃ כט כֵּן תַּעֲשֶׂה
לְשֹׁרְךָ לְצֹאנֶךָ שִׁבְעַת יָמִים יִהְיֶה
עִם־אִמּוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי תִּתְּנוּ־לִי׃
ל וַאֲנְשֵׁי־קֹדֶשׁ תִּהְיֻוּן לִי וּבָשָׂר
תַּפְרֵשׁוּן לָא תֵכְלוּן׃ וַאֲנָשִׁין קַדִּישִׁין

מיקבל יקבול קדמי קבלא אקביל
קבילתיה׃ ויתקיף רוגזי ואקטול
ית־אינון בחרבא ויהוין נשיכון
ארמלן ובניכון יתמין׃ אם־כספא
תוזיף כעמי ית־עניא די עמך לא־
תהי ליה כרשיא לא־תשוון עלוהי
חבוליא׃ אם־משכונא תיסב
כסותא דחברך עד־מיעל שימשא
תתיביניה ליה׃ ארי היא כסותיה
בלחודה היא תוחביה למשכיה
במא ישכוב ויהי ארי־יקבל קדמי
ואקבל קבילתיה ארי חנא אנא׃
דיינא לא תקיל ורבא בעמך לא
תלוט׃ בכורך ודמעך לא תאחר
בוכרא דברך תפריש קדמי׃
כן־תעביד לתורך ולענך שבעא
יומין יהי עם־אמיה ביומא תמינאה
תיסבון׃ ואנשין קדישין

בשדה תרגום

כנ שלך למה כי אם נעק יצעק אלי ונו׳ : והיו כשיכם אלמנות . ממשמע שנאמר וקרנתי
אתכם אוכי יודע שכשיכם אלמנות ובניכם יתומים אלא הרי זו קללה אחרת שיהיו הנשים
נרורות באלמנות חיות שלא יהיו עדים למיתת בעליהן ותהייכה אסורות להנשא והבנים
יהיו יתומים שלא יכיחום בית דין לירד לנכסי אביהם לפי שאין יודעים אם מתו אם
כד כשבו : אם כסף תלוה את עמי . רבי ישמעאל אומר כל אם ואם שבתורה רשות חוץ
משלשה וזה אחד מהן : את עמי . עמי ובכרי עמי קודם עני ועשיר עני קודם עני יעירך
ועני עיר אחר עני עירך קודמין וזה משמעו אם כסף תלוה את עמי תלוהו ולא לנכרי
ולאיזה מעמי את העני ולאיזה עני לאותו שעמך : לא תהיה לו כנושה . לא תתבענו
בחזקה אם אתה יודע שאין לו אל תהי דומה עליו כאלו הלויתו אלא כאלו לא הלויתו
כלומר לא תכלימהו : כשך . רבית שהוא כשיכת כחש שכושך חבורה קטנה ברגלו
ואינו מרגיש ופתאום הוא מבטבט וכופח עד קדקדו . כך רבית איכו מרגיש ואיכו כיכר
כא עד שהרבית עולה ומחסרו חומו הרבה : אם חבל תחבל . כל לשון חבלה איכו משכון
בשעת הלואה אלא שמשכיכן את הלוה כשמגיע הזמן ואיכו פורע : עד בא השמש
תשיבכו לו . כל היום תשיבכו לו עד בא השמש וכבא השמש תחזור ותטלכה עד שיבא
כב בקר של מחר ובכסות יום הכתוב מדבר שאין צריך לה בלילה : כי היא כסותה . זו
עלית :

קָדָמַיי שָׁמַע אֲנָא בְּקַל צְלוֹתֵיהּ וּפְרַע לֵיהּ: וחרד ויתקף רוגזי
וְאֶקְטוֹל יַתְכוֹן בְּחַרְבָּא דְּמוֹתָא
וִיהוֹן נְשֵׁיכוֹן אַרְמְלָן וּבְנֵיכוֹן יַתְמִין:
אם כסף אין כַּסְפָא תוֹזִיף לְעַמִּי
יַת עַנְיָיא דְּעִמָּא לָא תְהֵי לֵיהּ הֵי
כְּרַשְׁיָא לָא תְשַׁוּוּן עֲלוֹי דְּלֵהֵוֵי
עֲלוֹי סַהֲדִין וּמִידֵי עַרְבְּנוּתָא לָא
עַל שָׁעְרִין וְלָא דִיבְיָין: אם אין
מְמַשְׁכְּנָא תְּמַשְׁכֵּן כְּסוּתָא דְּחַבְרָךְ עַד לָא יִטְמוֹעַ שִׁמְשָׁא תְּתֵיבִינֵיהּ לֵיהּ:
כִּי הִיא אֲרוּם הִיא טַלִּית דְּמִתְכַּסִּי בָהּ בִּלְחוֹדָהּ הִיא חֲלוּק דְּתוֹתְבֵיהּ
דְּנַפְלָא לְמִשְׁכְּבֵיהּ וְאֵין תִּיסַב מַצַּע עַרְסֵיהּ בְּמָה יִשְׁכּוֹב וִיהֵי אֵין יִקְבּוֹל
קָדָמַי וְאֶקְבֵּיל צְלוֹתֵיהּ אֲרוּם אֶלָקָא חַנָּנָא אֲנָא: אלהים עַמִּי בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל דַּיָּנֵיכוֹן לָא תְקִילִין וְרַבָּנִין דְּמִתְמַנִּין נְגוּדִין בְּעַמָּךְ לָא תְלוּטוּן:
מלאתך בְּכוּרֵי פֵּירָךְ וּבְכוּרֵי חֲמַר נַעֲוָךְ לָא תַשְׁהֵי עַל זְמַנֵּיהוֹן מִן
לְאַסְקוּתְהוֹן לֶאָתַר שְׁכִינְתִּי בּוּכְרֵי דְּכָרָךְ תַּפְרִישׁ קָדָמַיי: כן הֵיכְדֵין
תַּעֲבַד לְבוּכְרֵי תּוֹרָךְ וְעָנָךְ שׁוּבְעָא יוֹמִין יְהֵי יַנִּיק בְּתַר אִמֵּיהּ וּבְיוֹמָא
תְּמִינָאָה תַּפְרִישִׁינֵיהּ קָדָמַי: ואנשי וְאַנְשֵׁי קַדִּישִׁין טָעְמִין חוֹלִין
בדכותא

עלית: שמלתו · זה חלוק: במה ישכב · לרבות את המצע: אלהים לא תקלל · הרי כו
זו אזהרה לברכת השם ואזהרה לקללת דיין: מלאתך · חובה המוטלת עליך כשתתמלא בת
תבואתך להתבשל והם בכורים: ודמעך · התרומה ואיכי יודע מהו לשון דמע: לא
תאחר · לא תשכה סדר הפרשתן לאחר את המוקדם ולהקדים את המאוחר שלא יקדים
תרומה לבכורים ומעשר לתרומה: בכור בניך תתן לי · לפדותו חמש סלעים מן הכהן
והלא כבר נוה עליו במקים אחר אלא כדי למשוך לו כן תעשה לשורך מה בכור אדם
לאחר שלשים יום פודהו שנאמר ופדויו מבן חדש תפדה אף בכור בהמה דקה מטפל בו
שלשים יום ואחר נותנו לכהן: שבעת ימים יהיה עם אמו · זו אזהרה לכהן שאם בא כג
למהר את קרבנו לא ימהר קודם שמנה לפי שהוא מחוסר זמן: וביום השמיני תתנו לי ·
יכול יהא חובה לבו ביום כאמר כאן שמיני וכאמר להלן ומיום השמיני והלאה ירצה מה
שמיני האמור להלן להכשיר משמיני ולהלן אף שמיני האמור כאן להכשיר משמיני ולהלן
וכן משמעו וביום השמיני אתה רשאי ליתנו לי: ואנשי קדש תהיון לי · אם אתם קדושים ג
ופרושים משקוני כבלות וטרפות הרי אתם שלי ואם לאו איכם שלי: ובשר בשדה טרפה ·
אף בבית כן אלא שדבר הכתוב בהווה מקום שדרך בהמות ליטרף · וכן כי בשדה מצאה
וכן

בשדה טרפה לא תאכלו לכלב
תשלכון אתו: ס
ו לא תשא שמע שוא אל-
תשת ידך עם רשע להית עד חמס:
ז לא תהיה אחרי רבים לרעת
ולא תענה על רב לנטת אחרי
רבים להטת: ח ודל לא
תהדר בריבו: ס
ט כי תפגע שור איבך או חמרו
תעה השב תשיבנו לו: ס
י כי תראה חמור שנאך רבץ
תחת משאו וחדלת מעזב לו עזב
תעזב עמו: ס
לא

תהון קדמי ובשר תליש מן חיא
חייא לא תיכלון לכלבא תירמון
יתיה: לא תקביל שמע דשקר
לא תשוי ידך עם חייבא למהוי ליה
סהיד שקר: לא תהי בתר סגיאי
לאבאשא ולא תתמנע מלאלפא
מה דבעינך על דינא פתר סגיאי
שלם דינא: ועל מסכינא לא
תרחים בדיניה: ארי תעלע
תורא דסנאך או חמרית דטעי
אתבא תתיביניה ליה: ארי-
תחזי חמרא דסנאך רביע תחות
טוענה ותתמנע מלמשבק ליה
משבק תשבוק מה דבלבך עלוהי

ותפריק

וכן אשר לא יהיה טהור מקרה לילה הוא הדין למקרה יום אלא שדבר הכתוב בהווה·
ובשר דתליש מן חיות חיתא בשר שכתלש על ידי טרפת זאב או ארי או מן חיה כשרה אז
בהמה כשרה בחיה: לכלב תשליכון אותו· אף הוא ככלב· או איכו אלא כלב כמשמעו
תל בכבלה או מכור לכברי קל וחומר לטריפה שמותרת בכל הנאות·אם כן מה תל לכלב
ללמדך שהכלב ככבד ממנו ולמדך הכתוב שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה שנאמר ולכל
א בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו אמר הקב"ה תנו לו שכרו: לא תשא שמע שוא· כתרגו
לא תקביל שמע דשקר אזהרה למקבל לשון הרע ולדיין שלא ישמע דברי בעל דין על
שיבא בעל דין חברו: אל תשת ידך עם רשע· העושין את חברו תביעת שקר
ב שהבטיחהו להיות לו עד חמס: לא תהיה אחרי רבים להעות· יש במקרא זה מדרשי
חכמי ישראל אבל אין לשון המקרא מיושב בהן על אופניו· מכאן דרשו שאין מטין לחובה
בהכרעת דיין אחד ומוף המקרא דרשו אחרי רבים להטות שאם יש שנים במחייבין יותר
על המזכין הטה הדין על פיהם לחובה ובדיני כפשות הכתוב מדבר ומנע המקרא
דרשו לא תענה על ריב על רב שאין חולקין על מופלא שבבי דין לפיכך מתחילין בדיני
כפשות מן הנד לקטנים שבהן שואלים תחלה שיאמרו את דעתם· ולפי דברי רבותיכו כך
פתרון המקרא לא תהיה אחרי רבים לרעת לחייב מיתה בשביל דיין אחד שיבו מחייבין
על המזכין ולא תענה על הרב לכטות מדבריו ולפי שהוא חסר יוד דרשו בו כן: אחרי
רבים להטות· ויש רבים שאתה כוטה אחריהם ואימתי בזמן שהן שנים המכריעין
במחייבין יותר מן המזכין· וממשמע שנאמר לא תהיה אחרי רבים לרעות שומע אני אבל
היה עמהם לטובה מכאן אמרו דיני כפשות מטין על פי עד אחד לזכות ועל פי שנים
לחובה

בְּדִכוּתָא תְּהוֹן קָדְמֵי בְּרַם בְּשַׁר חֻלִּישׁ מִן חֵיוָתָא חַיָּיא לָא תֵיכְלוּן לְכַלְבָּא
תִּירְמוּן יָתֵיהּ בְּסוֹטְרֵיהּ : לא תשא עַמִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָא תְקַבְּלוּן מִילֵּי
שִׁקְרָא מִגַּבְרָא דְּיֵכוֹל קוֹרְצִין
בְּחַבְרֵיהּ קָדְמָךְ וְלָא תְשַׁוֵּי יְדָךְ עִם
רְשִׁיעָא דְּיֵהֵי סָהִיד שִׁקַּר : לא
תהיה עַמִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָא תֶהֱוֹן
בָּתַר סַגִּיאִין לְמַבְאָשָׁא אֱלָהִין
לְמִטַּיְיבָא וְלָא יִתְמְנַע חַד מִנְּכוֹן
לְמִלְּפָא זְכוּ עַל חַבְרֵיהּ בְּדִינָא
לְמֵימַר הָא בָתַר סַגִּיאֵי דִּינָא סָטֵי :
ודל וּמִסְכֵּנָא דְּאִתְחַיַּיב בְּדִינֵיהּ
לָא תִיסַב לֵיהּ אַפִּין לְמִרְחָמָא עֲלוֹי
אֲרוּם לֵית מֵיסַב אַפִּין בְּדִינָא : כי תפגע אֵין תֶּאֱרַע תּוֹרָא דְּסַנְאָךְ
דְּאַתְּ סָנֵי לֵיהּ עַל חוֹבְתָא דְּאַנְתְּ יָדַע בֵּיהּ בִּלְחוֹדָךְ אוֹ חֲמָרָא דְּטָעֵי מִן
אָרְחָא אָתְבָא תְּתֵבִינֵיהּ לֵיהּ : כי אֵין תֶּחְמֵי חֲמָרָא דְּסַנְאָךְ דְּאַנְתְּ
סָנֵי לֵיהּ עַל חוֹבְתָא דְּאַנְתְּ יָדַע בֵּיהּ בִּלְחוֹדָךְ רְבִיעָ תְּחוֹת טוֹנֵיהּ וְתִמְנוֹעַ
לְנַפְשָׁךְ מִלְּמִקְרוֹב לֵיהּ מְשַׁבּוֹק תְּשַׁבּוֹק בְּהַהִיא שַׁעְתָּא יַת סָנֵא דְּבִלְבָּךְ
עלוי

ירושלמי

עַמִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָא תְּהַוְּוֹן אָזְלִין
בָּתַר סַגִּיאָ לְמַבְאָשָׁא בְּרַם אֱלָהִין
לְמֵיטַבָא וְלָא תִתְמְנַע חַד מִנְּכוֹן
לְמִלְּפָא זְכוּ לְחַבְרֵיהּ בְּדִינָא וְלָא
תֵימְרוּן בְּלִיבְּכוֹן בָּתַר סַגִּיאָ דִּינָא
סָטֵי :

לחובה · ולכלום תרגם לא תתמכע מלאלפא מה דמתבעי לך על דיכא ולשון העברי
לפי התרגום כך הוא כדרש לא תענה על ריב לכטות אם ישאלך דבר למשפט לא תענה
לכטות לבד לאחד ולסלק ענמך מן הריב אלא הוי דן אותו לאמיתו · ואבי אומר לישבו
על אופניו כפשוטו כך פתרונו · לא תהיה אחרי רבים לרעות אם ראית רשעים מטין
משפט לא תאמר הואיל ורבים הם הכני כוטה אחריהם ולא תענה על ריב לכטות ונומר
ואם ישאלך הנדון על אותו המשפט אל תענכו על הריב דבר הכוטה אחרי אותן רבים
להטות את המשפט ואמיתו אלא אמור את המשפט כאשר הוא ובקולר יהי תלוי בנואר
הרבים : לא תהדר · לא תחלוק לו כבוד לזכותו בדין ולומר דל הוא אזכנו ואכבדנו : ג
כי תראה חמור שונאך וגו׳ הרי כי משמש לשון דלמא שהוא מארבע לשונות של שמושי ה
כי וכה פתרונו שמא תראה חמורו רובץ תחת משאו : וחדלת מעזוב לו · בתמיה : עזוב
תעזוב עמו · עזיבה זו לשון עזרה וכן עבור ועזוב וכן ויעזבו את ירושלם עד החומה
מלאוה עפר לעזב ולסייע את חוזק החומה כיוצא בו כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה
ממני וגו׳ שמא תאמר כן בתמיה לא תירא מהם ומדרש כך דרשו רבותיכו כי תרא וחדלת
פעמים שאתה חודל ופעמי׳ שאתה עוזר הא כיצד זקן ואינו לפי כבודו וחדלת לו בהמת
נכרי ומשאו ישראל וחדלת : עזוב תעזוב עמו · לפרק המשא מלמשקל ליה מליטול משאו

חמשי

פג טלא
להמות משפט
פוטא מפמי
רשעו׳

פד טלא
לחתוך דין
בשוחד דעד׳

פה טלא
ליקח שוחד

פו טמיטת
קרקעות׳
כ׳כתפור לין׳
ויתרם אכלם
לא לו׳ ספירו׳
שביעי׳ אסורין
בהנאה׳

פז תנות
שביתת שבת׳

פח כם טלא
לשבוע בשם
האלילים׳
וטלא להזיר
אחריהם׳

פט לעוב
ברגלים׳

לא תטה משפט אביונך בריבו׳ מדבר שקר תרחק ונקי וצדיק אל תהרג כי לא אצדיק רשע׳ ושחד לא תקח כי השחד יעור פקחים ויסלף דברי צדיקים׳ וגר לא תלחץ ואתם ידעתם את נפש הגר כי גרים הייתם בארץ מצרים׳ וששׁ שנים תזרע את ארצך ואספת את תבואתה׳ והשביעית תשמטנה ונטשתה ואכלו אביני עמך ויתרם תאכל חית השדה כן תעשה לכרמך לזיתך׳ ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי תשבת למען ינוח שורך וחמרך ויפש בן אמתך והגר׳ ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו ושם אלהים אחרים לא תזכירו לא ישמע על פיך׳ שלש רגלים תחג לי בשנה׳ את חג המצות תשמר שבעת ימים

וחפריק עמיה׳ לא תצלי דין מסכינך בדינה׳ מפרתגמא דשיקרא הוי רחיק ודיזכי ודינפק דכי מן דינא לא תקטול ארי לא אזכי חייבא׳ ושוחדא לא תקביל ארי שוחדא מעור עיני חכימין ומקלקל פתגמין תריצין׳ וגיורא לא תעיקון ואתון ידעתון ית נפשא דגיורא ארי דיירין הויתון בארעא דמצרים׳ ושית שנין תזרע ית ארעך ותיכנוש ית עללתה׳ ושביעאה תשמטינה ותרטשינה ויכלון מסכיני עמך ושארהון תיכול לחות ברא כן תעבד לכרמך לזיתך׳ שיתא יומין תעביד עובדך וביומא שביעאה תנוח בדיל דינוח תורך וחמרך וישקוט בר אמתך וגיורא׳ ובכל די אמרית לכון תיסתמרון ושום טעות עממיא לא תדכרון לא ישתמע על פומך׳ תלת ימין תחגון קדמי בשתא׳ ית חגא דפטיריא תיטר שבעא יומין

ומכו׳ אביוכך׳ לשון אובה שהוא מדולדל ותאב לכל טובה׳ וכקי ונדיק אל תהרג׳ מכיון ליונא מבית דין חייב ואמר אחד יש לי ללמד עליו זכות שמחזירים אותו תל׳ וכקי אל תהרג ואעפי שאינו נדיק שלא כנטדק בבית דין מכל מקום כקי הוא מדין מיתה שהרי יש לך לזכותו׳ ומכין ליונא מבית דין זכאי ואמ׳ אחד יש לי ללמד עליו חובה שאין מחזירין אותו לבית דין תל׳ ונדיק אל תהרוג וזה נדיק הוא שכנטדק בבל׳ כי לא אנדיק רשע׳ אין עליך להחזירו כי לא אנדיקנו בדיני אם יבא מידך זכאי יש לי שלוחים הרבה להמיתו במיתה שבתחייב בה׳ ושחד לא תקח׳ אפילו לשופט אמת וכל שכן כדי להטות הדין שהרי להטות את הדין כאמר כבר לא תטה משפט׳ יעור פקחים׳ אפילו חכם בתורה וכוטל שוחד סוף שתטרף דעתו עליו ושתכח תלמודו ויכהה מאור עיניו׳ ויסלף׳ כתרגומו ומקלקל׳ דברי נדיקים׳ דברים המנודקים משפטי אמת וכן תרגומו פתגמין תריצין ישרים׳ וגר לא תלחץ׳ בהרבה מקומות הזהירה תורה על הגר מפני שפוין

אַלוּי וְתִפְרוֹק וְתִטְעוּן עִמֵּיהּ: לא תטה עַמִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָא תְּצַלּוּן
דִּין מִסְכֵּינָא בְּדִינֵיהּ: מדבר מִפְּתְגַם שִׁיקְרָא הֲוֵי רְחִיק וְדִינְפַּק זַכָּאיי
מִבֵּי דִינָךְ וְאַשְׁכְּחוּ לֵיהּ חוֹבָתֵיהּ וְדִי נְפַק חַיָּיב וְאַשְׁכְּחוּ לֵיהּ זְכוּ לָא תִּקְטוֹל
אֲרוּם לָא הֲוֵינָא מְזַכֵּי לֵיהּ אִין הוּא חַיָּיבָא: ושחד וְשׁוּחְדָא לָא תְּקַבֵּל
אֲרוּם שׁוּחְדָא מְסַמֵּי עֵינוֹי נְסִבּוֹהִי וּמְטַלְטֵל חַכִּימַיָּא מִמּוֹחֲבֵיהוֹן וּמְקַלְקֵל
פִּתְגָמִין תְּרִיצִין דְּמִכְּתִבִין בְּאוֹרַיְיתָא וּמְעַרְבֵּב מִילֵי זַכָּאִין בְּפוּמְהוֹן
בְּשַׁעַת דִּינָא: וגר וְלִגְיוֹרָא לָא תְּעִיקוּן וְאַתּוּן חַכִּימְתּוּן יַת אֲנִיק
נַפְשׁ גִּיוֹרָא אֲרוּם דַּיְרִין הֲוֵיתוּן בְּאַרְעָא דְּמִצְרָיִם: ושש וְשֵׁית שְׁנִין
תִּזְרַע יַת אַרְעָךְ וְתִכְנוֹשׁ יַת עַלְלָתָא: והשביעית וּשְׁבִיעָיְתָא
תִּשְׁמְטִינָא מִפּוּלְחָנָא וְתִפְקַר פֵּירָהָא וְיֵיכְלוּן מִסְכֵּינֵי עַמָּא וְשִׁיוּרֵיהוֹן
תֵּיכוֹל חֵיוַת בָּרָא כְּדֵין תַּעֲבִיד לְכַרְמָךְ לְזֵיתָךְ: ששת ימים שִׁתָּא
יוֹמִין תֶּעֱבַד עוֹבָדָךְ וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה תְּנוּחַ מִן בְּגַלַּל דִּינוּחוּן תּוֹרָךְ
וְחַמְרָךְ וְיִשְׁקוֹט בַּר אַמָּתָךְ עַרְלָאָה וְגִיוֹרָא: ובכל וּבְכָל פִּקּוּדַיָּא
דְּאָמְרִית לְכוֹן תִּסְתַּמְּרוּן וְשׁוּם טָעֲוָות עַמְּמַיָּא לָא תִּדְכְּרוּן וְלָא יִשְׁתְּמַע עַל
פּוּמְכוֹן: שלש תְּלָתָא זְמִנִּין תְּחַגּוּן קָדָמַי בְּשַׁתָּא: את חג יַת
חַגָּא דְּפַטִּירַיָּא תִּנְטוֹר שׁוּבְעָא יוֹמִין תֵּיכוֹל פַּטִּירָא הֵיכְמָא דְּפַקִּידְתָּךְ
לזמן

רע: לת כסף הנלי: כמה קשה לו כשלוחכים אותו: ולמפת לת תבואתה: כשון יז
הכנסה לבית כמו ולמפתו אל תוך ביתך: תשמטנה: מעבודה: ונטשתה: מאכילה יח
אחר זמן הבצור: ל"ל תשמטנה מעבודה נמורה כגון חרישה וזריעה: ונטשתה: מלגבל
ומלקשקש: ויתרם תאכל חית השדה: להקיש מאכל אביון למאכל חיה מה חיה אוכלת
בלא מעשר אף אביונים אוכלין בלא מעשר מפאן אמרו אין מעשר בשביעית: כן תעשה
לכרמך: ותחלת המקרא בשדה הלבן כמו שאמור למעלה הימנו תזרע את ארפך:
וביום השביעי תשבות: אף בשנה השביעית לא תעקר שבת בראשית ממקומה שלא יב
תאמר הואיל וכל השנה קרויה שבת לא תהנו בה שבת בראשית: למען ינוח שורך
וחמורך: תן לו כח להתיר שיהא תולש ואוכל עשבים מן הקרקע או איכו אלא יחבשנו
בתוך הבית אמרת אין זה כח אלא נער: בן אמתך: בעבד ערל הכתוב מדבר: והגר:
גר תושב: ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו: לעשות כל מצות עשה באזהרה שכל יג
שמירה שבתורה אזהרה היא במקום לאו: לא תזכירו: שלא יאמר לו שמור לי בגד ע"א
פלוני או תעמוד עמי ביום ע"א פלוני ל"ל ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו ושם שהיה
אחרים לא תזכירו למדך שסקולה ע"א ככנל כל המצות כולן והנזהר בה כשומר את
כולן: לא ישמע: יון הכבדי: על פיך: שלא תעשה שותפו עם נכרי ושבע לך בע"א שלו
כמנחת שאתה גורם שיזכר על ידך: רגלים: פעמים וכן כי הביתכי זה שלש רגלים: יד

יָמִים תֹּאכַל מַצּוֹת כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִךָ
לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב כִּי־בוֹ יָצָאתָ
מִמִּצְרָיִם וְלֹא־יֵרָאוּ פָנַי רֵיקָם׃
יו וְחַג הַקָּצִיר בִּכּוּרֵי מַעֲשֶׂיךָ
אֲשֶׁר תִּזְרַע בַּשָּׂדֶה וְחַג הָאָסִף
בְּצֵאת הַשָּׁנָה בְּאָסְפְּךָ אֶת־מַעֲשֶׂיךָ
מִן־הַשָּׂדֶה׃ יח שָׁלֹשׁ פְּעָמִים
בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָל־זְכוּרְךָ אֶל־פְּנֵי
הָאֲדֹן יְהוָה׃ יט לֹא־תִזְבַּח עַל־
חָמֵץ דַּם־זִבְחִי וְלֹא־יָלִין חֵלֶב־חַגִּי
עַד־בֹּקֶר׃ כ רֵאשִׁית בִּכּוּרֵי
אַדְמָתְךָ תָּבִיא בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לֹא־תְבַשֵּׁל גְּדִי בַּחֲלֵב אִמּוֹ׃
פ כא הִנֵּה אָנֹכִי שֹׁלֵחַ
מַלְאָךְ לְפָנֶיךָ לִשְׁמָרְךָ בַּדָּרֶךְ
וְלַהֲבִיאֲךָ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הֲכִנֹתִי׃
כב הִשָּׁמֶר מִפָּנָיו וּשְׁמַע בְּקֹלוֹ
אַל־תַּמֵּר בּוֹ כִּי לֹא יִשָּׂא לְפִשְׁעֲכֶם כִּי
שְׁמִי בְּקִרְבּוֹ׃ כג כִּי אִם־שָׁמוֹעַ
תִּשְׁמַע בְּקֹלוֹ וְעָשִׂיתָ כֹּל אֲשֶׁר
אֲדַבֵּר וְאָיַבְתִּי אֶת־אֹיְבֶיךָ וְצַרְתִּי
אֶת־צֹרְרֶיךָ׃ כד כִּי־יֵלֵךְ מַלְאָכִי
לְפָנֶיךָ וְהֵבִיאֲךָ אֶל־הָאֱמֹרִי וְהַחִתִּי
וְהַפְּרִזִּי וְהַכְּנַעֲנִי הַחִוִּי וְהַיְבוּסִי
וְהִכְחַדְתִּיו׃

יומין חיכול פטירא כמא דפקידתך
לזמן ירחא דאביבא ארי בירח
נפקתא ממצרים ולא יתחזון קדמי
ריקנין׃ וחגא דחצדא בכורי
עובדך די תזרע בחקלא וחגא
דכנשא במיפקא דשתא במיכנשך
ית עובדך מן חקלא׃ תלת
זמנין בשתא יתחזון כל דכורך
קדם ריבון עלמא יי׃ לא תכוס
על חמיע דם פסחי ולא יביתון
בר מן מדבחא תרבי נכסת חגא
עד צפרא׃ ריש בכורי ארעך
תייתי בית מקדשא די אלהך לא
תיכלון בשר בחלב׃ הא אנא
שלח מלאכא קדמך למטרך
באורחא ולאעלותך לאתרא
דאתקינית׃ איסתמר מן קדמוהי
וקביל למימריה לא תסריב
לקיבליה ארי לא ישבוק לחוביכון
ארי בשמי מימריה׃ ארי אם־
קבלא תקביל במימריה ותעבד כל
דאימליל ואסני ית סנאך ואעיק
לדמעיקין לך׃ ארי יהך מלאכי
קדמך ויעלינך לאמוראי וחיתאי
ופריזאי וכנענאי חיואי ויבוסאי
ואשצנון׃

מ חלש הקציר׳ שהתבואה מתמלאת בו בקציר לצון אב בכור וראשון לבשל פירות׃
יז ולא יראו פני ריקם׳ כשתבאו לראות פני בגלים הביאו לי עולות׃ וחג הקציר הוא
חג שבועות׃ בכורי מעשיך׳ שהוא זמן הבאת בכורים ששתי הלחם הבאין בעצרת היו
מתירין החלש למאכות ולהביא בכורים למקדש של ויו הבכורי׳ וגו׳׃ וחג האסיף׳ הוא
חג הסוכות׃ באספך את מעשיך׳ שכל ימות החמה התבואה מתיבשת בשדות ובחג
יח אוספים אותה אל הבית מפני הגשמים׃ שלש פעמים וגו׳׃ לפי שהעכין מדבר בשביעית
יט הוצרך ללמד שלא יכתרסו בגלים ממקומן׃ כל זכורך׳ הזכרים שבך׃ לא תזבח על

חמץ

לזמן ירחא דאביבא ארום ביה נפקת ממצרים ולא יתחמון קדמי ריקנין:
וחג וחגא דחצדא בכורי עובדך דתיזרע בחקלא וחגא דכנשא
במיפקא דשתא במכנשך ית עובדך מן חקלא: שלש תלתי זמנין
בשתא יתחמון כל דכורך קדם רבון עלמא ייי: לא תזבח עמי בני
ישראל לא חכסון עד דחמיע בבתיכון אדם נכסת פיסחי ולא יבית כר
מן מרבחא חרבי נכסת פסחי עד צפרא לא מן בשרא דתיכלון ברמשא:
ראשית שירוי ביכורי פירי ארעך תיתי לבית מוקדשא דיי אלקך עמי
בית ישראל לית אתון רשאין לא למבשלא ולא למיכול בשר וחלב
מערבין כחדא דלא יתקף רוגזי ואיבשיל עיבוריכון דגנא וקשא תרידון
כחדא: הנה אנכי הא אנא משגר מלאכא קדמך למטרך בארחא
ולאעלותך לאתר שכינתי דאתקינית: השמר איזדהר מן קדמוי
וקביל למימריה לא תסריב על מילוי ארום לא אשבוק לחובכון ארום
בשמי מימריה: כי אם ארום אין קבל תקביל למימריה ותעביד
כל דאמליל על ידוי ואסני ית סנאך ואעיק למיעיקיך: כי ילך ארום
יטייל מלאכי קדמך ויעילנך לות אמוראי ופריזאי וכנענאי חיואי ויבוסאי
ואשצינון:

חמץ וגו׳ • לא תשחט את הפסח ביל בכיכון עד שתבער החמץ: ולא ילין חלב חגי וגו׳
חוץ למזבח: עד בקר • יכול אף על המערכה יפכל בליכה תל על מוקדה על המזבח
כל הלילה: ולא ילין • אין ליכה אלא בעמוד השחר שנאמר עד בקר אבל כל הלילה
יכול להעלותו מן הרצפה למזבח: ראשית בכורי אדמתך • אף השביעית חייבת יט
בביכורים לכך נאמר אף כאן בכורי אדמתך • כיצד אדם נכנס לתוך שדהו ראה תאנה
שנכרה כורך עליה גמי לסימן ומקדישה ואין בכורים אלא משבעה המינין האמורין
במקרא ארץ חטה ושעורה וגו׳: לא תבשל גדי • אף עגל וכבש בכלל גדי שאין גדי
אלא לשון ולד רך ממה שאתה מוצא בכמה מקומות בתורה שכתוב גדי והוצרך לפרש
אחריו עזים כגון אבכי אשלח גדי עזים את גדיי העזים שבי גדיי עזים ללמדך שכל מקום
שנאמר גדי סתם אף עגל וכבש במשמע וכן׳ מקומות ככתב בתורה אחד לאיסור אכילה
ואחד לאיסור הנאה ואח׳ לאיסור בישול: הנה אנכי שולח מלאך • כאן כתבשרו שעתידין נ
לחטוא ושביבה אומרת להם כי לא אעלה בקרבך: אשר הכיכותי • אשר זמנתי לתת
לכם זהו פשוטו • ומדרשו אל המקום אשר הכיכותי כבר מקומי בכר בכנדו וזה אחד מן
המקראות שאומריס שבית המקדש של מעלה מכוון בכנד של מטה: אל תמר בו • לשון נא
המרדה אשר ימרה את פיך: כי לא ישא לפשעכם • איבו מלומד בכך שהוא מן הבית
שאין חוטאין ועוד שהוא שליח ואיבו עושה אלא שליחותו: כי שמי בקרבו • מחזר לראש
המקרא השמר מפביו כי שמי מצותף בו • ורבותיבי אמרו זה מטטרון ששמו בשם רבו נב
מטטרון בגימטריא שדי: ונרתי • כתרגומו ואעיק: הרס

וְחַכְחַדְתִּיו׃ כי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה
לֵאלֹהֵיהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם וְלֹא תַעֲשֶׂה
כְּמַעֲשֵׂיהֶם כִּי הָרֵס תְּהָרְסֵם וְשַׁבֵּר
תְּשַׁבֵּר מַצֵּבֹתֵיהֶם׃ כב וַעֲבַדְתֶּם אֵת
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּבֵרַךְ אֶת לַחְמְךָ
וְאֶת מֵימֶיךָ וְהַסִּרֹתִי מַחֲלָה
מִקִּרְבֶּךָ׃ ס כג לֹא תִהְיֶה מְשַׁכֵּלָה וַעֲקָרָה
בְּאַרְצֶךָ אֶת מִסְפַּר יָמֶיךָ אֲמַלֵּא׃
כד אֶת אֵימָתִי אֲשַׁלַּח לְפָנֶיךָ
וְהָמֹתִי אֶת כָּל הָעָם אֲשֶׁר תָּבֹא
בָהֶם וְנָתַתִּי אֶת כָּל אֹיְבֶיךָ אֵלֶיךָ
עֹרֶף׃ כה וְשִׁלַּחְתִּי אֶת הַצִּרְעָה
לְפָנֶיךָ וְגֵרְשָׁה אֶת הַחִוִּי אֶת הַכְּנַעֲנִי
וְאֶת הַחִתִּי מִלְּפָנֶיךָ׃ כו לֹא
אֲגָרְשֶׁנּוּ מִפָּנֶיךָ בְּשָׁנָה אֶחָת פֶּן
תִּהְיֶה הָאָרֶץ שְׁמָמָה וְרַבָּה עָלֶיךָ
חַיַּת הַשָּׂדֶה׃ כז מְעַט מְעַט
אֲגָרְשֶׁנּוּ מִפָּנֶיךָ עַד אֲשֶׁר תִּפְרֶה
וְנָחַלְתָּ אֶת הָאָרֶץ׃ כח וְשַׁתִּי
אֶת גְּבֻלְךָ מִיַּם סוּף וְעַד יַם
פְּלִשְׁתִּים וּמִמִّדְבָּר עַד הַנָּהָר כִּי
אֶתֵּן בְּיֶדְכֶם אֶת יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ
וְגֵרַשְׁתָּמוֹ מִפָּנֶיךָ׃ כט לֹא תִכְרֹת
לָהֶם וְלֵאלֹהֵיהֶם בְּרִית׃ ל לֹא
יֵשְׁבוּ בְּאַרְצְךָ פֶּן יַחֲטִיאוּ אֹתְךָ לִי כִּי
תַעֲבֹד אֶת אֱלֹהֵיהֶם כִּי יִהְיֶה לְךָ
לְמוֹקֵשׁ׃

ואל

וְאַשְׁצְנוּן׃ לָא תִסְגּוּד לְטַעֲוָתְהוֹן
וְלָא תִפְלְחִנּוּן וְלָא תַעְבֵּיד
כְּעוֹבָדֵיהוֹן אֲרֵי פַגָּרָא חַפַּגְרִינּוּן
וְתַבְּרָא תְּתַבֵּר קָמַתְהוֹן׃ וְתִפְלְחוּן
קֳדָם יְיָ אֱלָהֲכוֹן וַיְבָרֵךְ יָת מֵיכְלָךְ
וְיָת מַשְׁתְּיָךְ וְאַעְדֵּי מַרְעִין בֵּישִׁין
מִבֵּינָךְ׃ לָא תְהֵי מַחְכְּלָא וְעַקְרָא
בְּאַרְעָךְ יָת מְנְיַן יוֹמָךְ אֶשְׁלִים׃
יָת אֵימָתִי אֶשְׁלַח קֳדָמָךְ וְאֵיתַבֵּל
יָת כָּל עַמָּא דְּאַתְּ אָתֵי לְאַגָּחָא
קְרָב בְּהוֹן וְאֵימְסַר יָת כָּל בַּעֲלֵי
דְבָבָךְ קֳדָמָךְ מְחַזְּרֵי קְדָל׃
וְאֶשְׁלַח יָת עַרְעִיתָא קֳדָמָךְ וּתְתָרֵךְ
יָת חִוָּאֵי יָת כְּנַעֲנָאֵי וְיָת חִתָּאֵי מִן
קֳדָמָךְ׃ לָא אֶתְרְכִנּוּן מִן קֳדָמָךְ
בְּשַׁתָּא חָדָא דִּילְמָא תְּהֵי אַרְעָא
צַדְיָא וְתִסְגֵּי עֲלָךְ חֵיוָת בָּרָא׃
זְעֵיר זְעֵיר אֶתְרְכִנּוּן מִן קֳדָמָךְ עַד
דְּתִסְגֵּי וְתֵחְסַן יָת אַרְעָא׃ וְאָשִׁוִי
יָת תְּחוּמָךְ מִיַּמָּא דְסוּף וְעַד יַמָּא
דְּפִלִשְׁתָּאֵי וּמִמַּדְבְּרָא עַד פְּרָת
אֲרֵי אֶמְסַר בִּידְכוֹן יָת יָתְבֵי אַרְעָא
וְתִתְרְכִנּוּן מִן קֳדָמָךְ׃ לָא תִגְזַר
לְהוֹן וּלְטַעֲוָתְהוֹן קְיָם׃ לָא יִתְבוּן
בְּאַרְעָךְ דִּילְמָא יְחַיְּבוּן יָתָךְ קֳדָמַי
אֲרֵי תִפְלַח יָת טַעֲוָתְהוֹן אֲרֵי יְהוֹן
לָךְ לְתַקְלָא׃ וּלְמֹשֶׁה אֲמַר סַגֵּי

קדם

כפס הסכם מה"ר שמוא לונידא ין׳ ו׳ ועבדתם וגו׳ ככנס בלשון רבים ויבא בלשון יחיד השמיענו שבעבור תפלה מובי המרובה כי ברוב עם הדרת מלך ועבודה זו תפלה אמנם בעבור המאכל מעולם לא יתקבצו לאכול א׳ עם חברו כי לא ימשך מזה שום דבר ולרמוז על זה חזקיה בלשון יחיד ואחר ובירך את לחמך וגו׳

נר נה שלא לכרות ברית לשבע עממין וכן לכל ע"א שלא להושיבן בארצנו׳

כר כו הרס תהרסם. לאותם שוהו: מבבותיהם. אבל שהם מביאין להשתחוות להם: לא תהיה משכלה. אם תעשה רצוני: משכלה. מפלת כפלים או קוברת את בניה קרויה משכלה:

כז והמותי. כמו והממתי ותרגומו ואשגש. וכן כל תיבה שבועל שלה בכפל אות אחרונה כשתהפוך לדבר בלשון פעלתי יש מקומות שבועל אות הכפולה ומדגיש את האות וכוקדו בשלא פוס כגון והמותי מגזרת והמם גלגל עגלתו. וסבותי מגזרת וסבב בית אל דלותי

מגזרת

וְאַשְׁיְצִינוּן : לָא לָא תִסְגְּדוּן לְטַעֲוָותְהוֹן וְלָא תִפְלְחִינוּן וְלָא תַעֲבְדוּן
כְּעוֹבְדֵיהוֹן בְּיִשְׁיָא אֲרוּם מְפַכְּרָא תְּפַכֵּר בֵּית סִגּוּדְהוֹן וְתַבְּרָא תְּתַבֵּל
קָמְתֵי צִילְמֵיהוֹן : וְעַבַדְתֶּם וְתִפְלְחוּן קָדָם יְיָ אֱלָקְכוֹן וַיְבָרֵךְ יָת מְזוֹנֵי
מֵיכְלָךְ וּמִישְׁתָיְיךָ וְאַעְדֵי מַחַת מְרִירָתָא מִגַּוָּךְ : לָא תְהֵיה לָא תְהֵי
הַכְלָא וַעֲקָרָא בְּאַרְעָךְ יָת מְנַיַּן יוֹמֵי חַיָּיךָ אַשְׁלֵם מִיוֹמָא לְיוֹמָא : אֶת
אֵימָתִי יָת אֵימָתִי אֲשַׁדַּר קָדָמָךְ וְאֶשְׁגַּשׁ יָת כָּל עַמְמַיָּא דְּאַתְּ אָתֵי לְסַדְּרָא
בְּרֵהוֹן סִדְרֵי קְרָבָא וְאֶתֵּין יָת כָּל בַּעֲלֵי דְבָבָךְ קָדָמָךְ מְחַזְּרֵי קְדָל :
וְשִׁלַּחְתִּי וְאֶשְׁדַּר יָת אוֹרְעִיתָא קָדָמָךְ וּתְתָרֵךְ יָת חִיוָאֵי וְיָת כְּנַעֲנָאֵי וְיָת
חִיתָאֵי מִן קָדָמָךְ : לָא לָא אֶתְרְכִינוּן מִן קָדָמָךְ בְּשַׁתָּא חֲדָא דְּלָמָא
תְּהֵי אַרְעָא צְדִיָא וְיִסְגּוּן עָלָךְ חֵיוָת בְּרָא כַּד יֵירְתוּן לְמֵיכוֹל פִּיגְרֵיהוֹן
וְיִנְזְקוּן בָּךְ : מְעַט מְעַט קָלִיל קָלִיל אֶתְרְכִינוּן מִן קָדָמָךְ עַד דִּי תִסְגֵּי
וְתַחְסִין יָת אַרְעָא : וְשִׁתִּי וְאָשִׁוִי יָת תְּחוּמָךְ מִן יַמָּא דְסוּף עַד יַמָּא
דְּפִלִשְׁתָּאֵי וּמִן מַדְבְּרָא וְעַד פְּרָת אֲרוּם אֶמְסוֹר בִּידְכוֹן יָת כָּל יָתְבֵי אַרְעָא
וְאַנְתְּ תְּתָרְכִינוּן מִן קָדָמָךְ : לָא לָא תִגְזְרוּן לְהוֹן וּלְטַעֲוָותְהוֹן קְיָים :
לָא לָא תֵעֲבִיד לְהוֹן שְׁכוּנָן בְּאַרְעָךְ דְּלָמָא יַטְעִינָךְ וַיְחַיְּבוּן יָתָךְ קָדָמַי
אֲרוּם תִּפְלַח יָת טַעֲוָותְהוֹן אֲרוּם יְהוֹן לָךְ לְתוּקְלָא : וְאֶל מֹשֶׁה וְלָיָת
משה

מגזר דלבו וחרבו · על כפי חקותיך מגזר חקקי לב · את מי רבותי מגזר רבן עזב דליס ·
והמתרגם והמותי ולקטיל טועה הוא · שאלו מגזרת מיתה היה אין ה״א שלו בפתח ולא
מ״ם שלו מודגשת ולא בקודה מלא פוס · אלא והמיתי כנון והמתה את העם הזה · והתיו
מודגשת לפי שתבא במקום שתי תוין · האחת כשרשת לפי שאין מיתה בלא תיו · והאחת
משמשת כמו אמרתי חטאתי עשיתי · וכן וכתתי הת״ו מודגשת שהיא באה במקום שתים
לפי שהיה בריך שלשה תוין שתים ליסוד כמו ביום תת ה׳ מתת אלהים היא והשלישי
לשמוש : עורף · שיכומו מפניך ויהפכו לך ערפם : הגרעה · מין שרץ העוף והיתה כח
מכה אותם בעיניהם ומטילה בם אדם והם מתי · והגרעה לא עברה את הירדן · והחתי
וכנעני הם ארץ מיחון ועוג · לפיכך מכל שבעה אומות לא מצה כאן אלא אלו · וחוי אף
על פי שהוא מעבר הירדן והלאה שכו רבותיכו במסכת כוטה · על שפת הירדן עמדה
וזרקה בהם מרה : שממה · ריקנית מובני אדם לפי שאתם מעט ואין בכם כדי למלאות כט
אותה : ורבה עליך · ותרבה עליך : עד אשר תפרה · תרבה לשון פרי כמו פרו ורבו ל
ושתי · לשון השתה והתיו מודגשת מפני שבאה תחת שתים שאין שיתה בלא תיו והאחת לא
לשמוש : עד הכחד · פרת : ונרשתמו · ותגרשם : כי תעבוד וגו · הרי אלו כי לב
משמשין במקום אשר וכן בכמה מקומות וזהו לשון אי שהוא אחד מארבעה לשונות שהכי
משמש · וגם מביאו בתרגום מקומות אם משמש בלשון אשר : כמו אם תקריב הכתת
בכורים

כד ו ואל־משה אמר עלה אל־
יהוה אתה ואהרן נדב ואביהוא
ושבעים מזקני ישראל והשתחויתם
מרחק: ז ונגש משה לבדו אל־ כל לאורייתא
יהוה והם לא יגשו והעם לא יעלו
עמו: ג ויבא משה ויספר לעם
את כל־דברי יהוה ואת כל־
המשפטים ויען כל־העם קול אחד ר׳פמוקים ויען ויאמרו׳
ויאמרו כל־הדברים אשר־דבר
יהוה נעשה: ד ויכתב משה
את כל־דברי יהוה וישכם בבקר
ויבן מזבח תחת ההר ושתים
עשרה מצבה לשנים עשר שבטי
ישראל: ה וישלח את־נערי בני
ישראל ויעלו עלת ויזבחו זבחים פלוגת׳ עלות
שלמים ליהוה פרים: ו ויקח
משה חצי הדם וישם באגנת וחצי ל׳ וחד מכלי
ההגבו׳ ומלא
הדם זרק על־המזבח: ז ויקח ספר ורין מסר׳
הברית ויקרא באזני העם ויאמרו
כל אשר־דבר יהוה נעשה ונשמע: ג כ סתם ו׳ קמן
ח ויקח משה את־הדם ויזרק
על־העם ויאמר הנה דם־הברית
אשר כרת יהוה עמכם על כל־
הדברים האלה: ט ויעל משה
ואהרן נדב ואביהוא ושבעים מזקני
ישראל: י ויראו את אלהי
ישראל ותחת רגליו כמעשה

לבנת

קדם־ייי אתי ואהרן נדב ואביהוא
ושבעין מסבי ישראל ותסגדון
מרחיק: ויתקרב משה בלחודוהי
לקדם־ייי ואינון לא יקרבון ועמא
לא יסקון עמיה: ואתא משה
ואישתעי לעמא ית כל־פיתגמיא
דייי וית כל דיניא ואתיבו כל־עמא
קלא חד ואמרו כל־פיתגמיא
דמליל ייי נעביד: וכתב משה ית
כל־פיתגמי דייי ואקדם בצפרא
ובנא מדבחא בשפולי טורא ותרתא
עשרי קמן לתרין עסר שיבטיא
דישראל: ושלח ית־בוכרי בני
ישראל ואסיקו עלוון ונכסו נכסת
קודשין קדם ייי תורין: ונסיב
משה פלגות דמא ושוי במזרקיא
ופלגות דמא זרק על־מדבחא:
ונסיב סיפרא דקימא וקרא קדם
עמא ואמרו כל די מליל ייי נעביד
ונקביל: ונסיב משה ית־דמא
וזרק על־מדבחא לכפרא על־עמא
ואמר הא דמא דקימא דגזר ייי
עמכון על כל־פיתגמיא האילין:
וסליק משה ואהרן נדב ואביהוא
ושבעין מסבי ישראל: וחזו ית
יקר־אלהא דישראל ותחות כורסיה
יקריה כעובד אבן טבא וכמחזי

שמיא

ח בכורים שקוק חובה: ואל משה אמר׳ פרשה זו כאמרה קודם עשרת הדברות בל
ב ג בסיון כאמר לו עלה: ובגש משה לבדו׳ אל הערפל: ויבא משה ויספר לעם׳ בו
ביום: את כל דברי ה׳ מצות פרשה וקבלה: ואת כל המשפטים׳ שבע מצות
ד שנצטוו בני נח׳ ושבת וכבוד אב ואם ופרה אדומה ודינין שכתבו להם במרה: ויכתוב
משה׳ מברא״שית ועד מתן תורה וכתב מצות שנצטוו במרה: וישכם בבקר׳ בחמשה
בסיון:

משה אמר מיכאל סדכן חכמתא ביומא שביעאה לירחא סק קדם יי אנת
ואהרן נדב ואביהוא ושובעין מסבי ישראל ותסגדון מרחיק: ונגש
ויתקרב משה בלחודוי קדם יי והינון לא יתקרבון ועמא לא יסקון עמיה:
ויבא ואתא משה ואשתעי לעמא ית כל פתגמיא די יי וית כל דינייא
ואתיב כל עמא קלא חד ואמר כל דמליל יי נעביד: ויכתב וכתב משה
ית פתגמיא די יי ואקדם בצפרא ובנא מדבחא בשיפולי טורא ותריסרי
קמן לתריסרי שיבטיא דישראל: וישלח ושדר ית בוכרי בני ישראל
ארום עד ההיא שעתא הוות פולחנא בבוכריא דעד כדון לא אתעביד
משכן זמנא ועד כדון לא אתייהיבת כהונתא לאהרן ואסיקו עלוון ונכסת
קודשין קדם יי תורין: ויקח ונסיב משה פלגות אדם ניכסא ושוי
במזרקיא ופלגות אדם נכסא דרק על מדבחא: ויקח ספר ונסיב
ספרא דקיימא דאוריתא וקרא קדם עמא ואמרו כל פתגמיא דמליל יי
נעביד ונקבל: ויקח ונסיב משה ית פלגות דמא דבמזרקיא ודרק
על מדבחא לכפרא על עמא ואמר הא דין אדם קיימא דיגזר יי עמכון
על כל פתגמיא האלין: ויעל וסליק משה ואהרן נדב ואביהוא
ושובעין מסבי ישראל: ויראו וזקפו נדב ואביהוא ית עינידהון

ירושלמי

וחמון ית איקר אלקא דישראל
ותחות אפיפורין דריגלוי דמייצע
תחות כורסייה הי כעובד אבן
ספירינון מידכר שעבידא דשעבידו
מצראי ית בני ישראל בטינא

ירושלמי

איפופדין דריגלוי כעובד לבן
דספירינון וכחיזו שמיא כד הוו
נקיין מן ענניא:

ובליבנין והון נשייא בטשן ית טינא עם גוברידהון הוות תמן ריבא
מפנקתא מעברתא ואפילת ית עוברא ואתבטש עם טינא נחת גבריאל
ועבד מניה לבינתא ואסקיה לשמי מרומא ואתקניה גלוגדק תחות
אפיפורין

בסיון: את כעלי· הבכורות: ויקח משה חצי הדם· מי חלקו מלאך בא וחלקו:
באגנות· שתי אגנות אחד לחצי דם עולה ואחד לחצי דם שלמים להזות אותם על
העם· ומכאן למדו רבותיכו שכבסו אבותיכו לברית מילה וטבילה והזאת דמים שאין
הזאה בלא טבילה: ספר הברית· מבראשית ועד מתן תורה ומצוות שכתוו בתורה:
ויזרוק· עכין הזאה ותרגומו וזרק על מדבחא לכפרא על עמא: וירא את אלהי ישראל·
כמתכלו והביטו וכתחיבו מיתה אלא שלא רצה הקב"ה לערבב שמחת התורה והמתין
לבדב ולהביאו עד יום חכבת המשכן· ולזקנים עד ויהי העם כמתאוננים ותבער בם אש

לִבְנַת הַסַּפִּיר וּכְעֶצֶם הַשָּׁמַיִם
לָטֹהַר: יא וְאֶל־אֲצִילֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לֹא שָׁלַח יָדוֹ וַיֶּחֱזוּ אֶת־הָאֱלֹהִים
וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ: ס

יב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲלֵה
אֵלַי הָהָרָה וְהְיֵה שָׁם וְאֶתְּנָה לְךָ
אֶת־לֻחֹת הָאֶבֶן וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה
אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי לְהוֹרֹתָם: יג וַיָּקָם
מֹשֶׁה וִיהוֹשֻׁעַ מְשָׁרְתוֹ וַיַּעַל מֹשֶׁה
אֶל־הַר הָאֱלֹהִים: יד וְאֶל־הַזְּקֵנִים
אָמַר שְׁבוּ־לָנוּ בָזֶה עַד אֲשֶׁר־נָשׁוּב
אֲלֵיכֶם וְהִנֵּה אַהֲרֹן וְחוּר עִמָּכֶם מִי־
בַעַל דְּבָרִים יִגַּשׁ אֲלֵהֶם: טו וַיַּעַל
מֹשֶׁה אֶל־הָהָר וַיְכַס הֶעָנָן אֶת־
הָהָר: טז וַיִּשְׁכֹּן כְּבוֹד־יְהוָה עַל־
הַר סִינַי וַיְכַסֵּהוּ הֶעָנָן שֵׁשֶׁת יָמִים
וַיִּקְרָא אֶל־מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
מִתּוֹךְ הֶעָנָן: יז וּמַרְאֵה כְבוֹד
יְהוָה כְּאֵשׁ אֹכֶלֶת בְּרֹאשׁ הָהָר לְעֵינֵי
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: יח וַיָּבֹא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ
הֶעָנָן וַיַּעַל אֶל־הָהָר וַיְהִי מֹשֶׁה
בָּהָר אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לָיְלָה:

קיח · עזיאל · ימין · חלכי · ימין:

שְׁמַיָּא לְבָרִירוּ: וּלְרַבְרְבֵי בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לָא הֲוָה נְזַקָא וַחֲזוֹ יָת־יְקָרָא
דֵּיי וַהֲווֹ חָדָן בְּקוּרְבָּנֵיהוֹן
וְאִיתְקַבְּלוּ בְּרַעֲוָא כְּאִילּוּ אָמְלִין
וּשְׁתִין: וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה סַק לְקָדָמַי
לְטוּרָא וַהֲוֵי תַמָּן וְאֶתֵּן לָךְ יָת־לוּחֵי
אַבְנָא וְאוֹרַיְתָא וְתַפְקִידְתָּא
דְּכְתִיבִית לְאַלּוּפֵהוֹן: וְקָם מֹשֶׁה
וִיהוֹשֻׁעַ מְשַׁמְּשָׁנֵיהּ וּסְלִיק מֹשֶׁה
לְטוּרָא דְאִתְגְּלִי עֲלוֹהִי יְקָרָא דֵּיי:
וּלְסָבָיָא אֲמַר אוֹרִיכוּ־לָנָא הָכָא
עַד דְּנְתוּב לְוָתְכוֹן וְהָא אַהֲרֹן וְחוּר
עִמְּכוֹן מַן־דְּאִית־לֵיהּ דִּינָא יִתְקְרֵיב
לְקָדְמֵיהוֹן: וּסְלִיק מֹשֶׁה לְטוּרָא
וְחַפָּא עֲנָנָא יָת־טוּרָא: וּשְׁרָא
יְקָרָא דֵּיי עַל־טוּרָא דְסִינַי וְחַפָּהִי
עֲנָנָא שִׁיתָּא יוֹמִין וּקְרָא לְמֹשֶׁה
בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה מִגּוֹ עֲנָנָא:
וְחֵיזוּ יְקָרָא דֵּיי כְּחֵיזוּ־אֶשְׁתָּא
אָכְלָא בְּרֵישׁ טוּרָא לְעֵינֵי בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל: וְעָל מֹשֶׁה בְּגוֹ עֲנָנָא
וּסְלִיק לְטוּרָא וַהֲוָה מֹשֶׁה בְּטוּרָא
אַרְבְּעִין יְמָמִין וְאַרְבְּעִין לֵילְוָן:

ו׳: נטע קדם הולכ׳ דבפרש

ד חסר וא מלא·

מפטיר

ז קמץ

ויִדבר ומליל

ה׳ ותאכל נקבה המחנה נקניכים שבמחנה: כמעשה לבנת הספיר · היא היתה לפניו בשעת השעבוד לזכור נרתן של ישראל שהיו משועבדים במעשה לבנים: וכעצם השמים לטוהר · משכנאלו היה אור וחדוה לפניו: וכעצם · כתרגומו לשון מראה: לטוהר · יח לשון ברור וגלוי: ואל אצילי · הם כדב ואביהו והזקנים: לא שלח ידו · מכלל שהיו ראויים להשתלח בהם יד: ויחזו את האלהים · היו מסתכלין בו בלב גס מתוך אכילה ושתייה כך מדרש תנחומא ואנקלוס לא תרגם כן · אצילי לשון גדולים כמו ומאצילה יב קראתיך · ואגל מן הרוח · שם אמות אצילה: ויאמר ה׳ אל משה · לאחר מתן תורה: עלה אלי ההרה והיה שם · ארבעים יום: את לוחות האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם · כל שם מלות ושלש עשרה מצות בכלל עשרת הדברות הן · ורבינו סעדיה

פירש

אַפִּיפּוּרִין דְּמָרִי עָלְמָא זִיוָהּ הֲוָי כְּעוּבַד אַבֶן טָבָא וְהֲוָי כְּתִקּוּף שְׁפַר שְׁמַיָּא
כַּד הֵינוּן בְּרִירִין מִן עֲנָנְיָא : ואל אצילי וּלְוַת נְדִיבוּ וַאֲבִיהוּא עוּלִימְיָא
שַׁבִּירַיָּא לָא שָׁדַר מַחְתֵּיהּ בְּהַהִיא שַׁעְתָּא בְּרַם אִתְנְטַרָא לְהוֹן לְיוֹם תְּמִינָיָא
לְאִשְׁלָמוּתָא לְאַסְעָרָא עֲלֵיהוֹן וְחָמוּן יַת אִיקַר שְׁכִינְתָּא דַיְיָ וַהֲווּן חָדִין
בְּקוּרְבָּנֵיהוֹן דְּאִתְקַבְּלוּ בְּרַעֲוָא הֲוָי כְּאָכְלִין וְהֲוָי כְּשַׁתְּיִין : ויאמר וַאֲמַר
יְיָ לְמֹשֶׁה סוּק קָדָמַי לְטַוּרָא וַהֲוֵי תַּמָּן וְאֵיתִין לָךְ יַת לוּחֵי אַבְנָא דְּבֵהוֹן
דְּמִיז שְׁאַר פִּתְגָמֵי אוֹרַיְתָא וּשְׁרִית מְאַת וּתְלִיסְרֵי פִּקּוּדַיָּא דְּכְתִיבִית
לְאַלּוּפֵהוֹן : ויקם וְקָם מֹשֶׁה וִיהוֹשֻׁעַ מְשׁוּמְשָׁנֵיהּ וּסְלִיק מֹשֶׁה לְטַוּרָא
דְּאִתְגְּלִי עֲלוֹי יְקַר שְׁכִינְתָּא דַיְיָ : ואל הזקנים וּלְחַכִּימַיָּא אֲמַר
אַמְתִּינוּ לָנָא הָכָא עַד זְמַן דְּנָתוּב לְוָתְכוֹן וְהָא אַהֲרֹן וְחוּר עִמְּכוֹן מַאן
דְּאִית לֵיהּ עֵיסַק דִּינָא יִתְקְרֵב לְוָתְהוֹן : ויעל וּסְלִיק מֹשֶׁה לְטַוּרָא
וְחַפָּא עֲנַן יְקָרָא יַת טַוּרָא : וישכן וּשְׁרָא אִיקַר שְׁכִינְתָּא דַיְיָ עַל טַוּר׳ דְּסִינַי
וְחַפְּהִי עֲנַן יְקָרָא שִׁתָּא יוֹמִין וּקְרָא לְמֹשֶׁה בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה מִגּוֹ עֲנָנָא :
ומראה וְחֵיזוּ זִיו יְקָרָא דַיְיָ הֲוָי כְּאֶשָּׁא בָּעֲרָא וְזִיקוּקֵי אֶשָּׁא אָכְלָא אֵישָׁא
וַהֲווּן חָמָן וְחַמֵּהִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל : ויבא משה וְעָאל מֹשֶׁה בְּגוֹ עֲנָנָא
וּסְלִיק לְטַוּרָא וַהֲוָה מֹשֶׁה בְּטַוּרָא אַרְבָּעִין יְמִין וְאַרְבָּעִין לֵילְוָן :

יְהֵי שְׁמֵיהּ מְשַׁבַּח אַרְבָּעִין יְמִין וְאַרְבָּעִין לֵילְוָן :

פירש כאזהרות שיסל לכל דבור ודבור מצות התלויות בו : ויקם משה ויהושע משרתו · ע
לא ידעתי מה טיבו של יהושע כאן · ואומ׳ אני שהיה התלמיד מלוה לרב עד מקו הנבלת
תחומי ההר שאיבו רשאי לילך משם והלאה ומשם ויעל משה לבדו אל סר השהים ויהושע
כטה שם אהלו וכתעכב שם כל ארבעים יום שכן מביבו כשירד משה ושמע יהושע את
קול העם ברועה למדבו שלא היה יהושע עמהם : ואל הזקנים אמר · בנאתו מן המחנה : יד
שבו לבו בזה · והתעכבו כאן עם שאל העם במחנה להיות נכונים לשפוט לכל איש
ריבו : חור · בנה של מרים היה ואביו כלב בן יפונה שבאמר ויקח לו כלב את אפרת
ותלד לו את חור · אפרת זו מרים כדאיתא במוטה : מי בעל דברים · מישיש לו דין :
ויכסהו העכן · רבותיבו חולקין בדבר · יש מהם אומרים אלו ששה ימים שמראש חדש : טו
ויכסהו העכן · להר : ויקרא אל משה ביום השביעי · לאחר עשרת הדברות ומשה וכל
ישראל עומדים אצל שחלק הכתוב ובול למשה · נא ויכסהו העכן למשה ששת ימים
לאחר עשרת הדברות והם היו בתחלת מ׳ יום שעלה משה לקבל לוחות ולמדך שכל
שבבכם למחבה שביבה טעון פרישה ששה ימים : בתוך העכן · עכן זה בתון עצן הוא יז
ועשה לו הקדוש ברוך הוא למשה שביל בתוכו :

חסלת ואלה המשפטים

כה ויקחו לי עול מ׳ הייכו עין יפה ר׳ מ׳ מאת כל · כל עולה ממש היינו כינוי ר׳ מחמשים מאת כל · ר׳ת עולה פ׳ כי נ עין רעה לחד ממש · תקחו את תרומתי ולא לא תקח אחין נוכין נדקה פאות מעכ ס · נו מנות כהין נית הכפיר · ונכנתי רמו לבית ראשון ונכן תי שני ושני הכ · אהרן בנימש מור ולכן כת׳ כשלמן ועשית לו וכאן כתיב ועשית עליו לומר שכתר תורה עולה על גביהן ·

כה

א ויקחו לי תרומה · לי לשמי : תרומה · הפרשה · יפרישו לי ממוכס כדבה : ידבנו לבו · לשון כדבה והוא לשון רצון טוב פי׳ שכט בלעז : תקחו את תרומתי · לאמרו רבותיכו שלש תרומו לאמורות כאן · לאחת תרומ׳ בקע לגלגלת שכעשו מהם הלדכים כמו שמפורש באלה פקודי · ולאחת תרומת המזבח בקע לגלגלת לקופות לקנות מהן קרבנות נבור · ולאחת תרומת המשכן כדבת כל אחד ואחד · שלש עשרה דברים

ב המאורים בעמין כולם הוצרכו למלאכת המשכן או לבגדי בהונה כשתדקדק בהם : זהב וכסף ונחשת וגו׳ · כלם באו בנדבה אים אים מה שנדבו לבו חוץ מן הכסף שבא בשוה מחצית השקל לכל אחד · ולא מציאו בכל מלאכת המשכן שהוצרך שם כסף יותר שנאמר וכסף פקודי העדה וגו׳ בקע לגלגלת וגו׳ ושאר הכסף הבא שם בנדבה עשאוהו לכלי

ד שרת : תכלת · אמר נבוע בדם חלזון ונבעו ירוק : ארגמן · אמר נבוע ממין נבע

יהוה אל־משה לאמר׃ דבר אל־בני ישראל ויקחו־לי תרומה מאת כל־איש אשר ידבנו לבו תקחו את־תרומתי׃ וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב וכסף ונחשת׃ ותכלת וארגמן ותולעת שני ושש ועזים׃ ועורת אילם מאדמים ועורת תחשים ועצי שטים׃ שמן למאר בשמים לשמן המשחה ולקטרת הסמים׃ אבני־שהם ואבני מלאים לאפד ולחשן׃ ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם׃ ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל־כליו וכן תעשו׃

ס ועשו ארון עצי שטים אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קמתו׃ וצפית אתו זהב טהור מבית ומחוץ

ומליל

עם־משה למימר׃ מליל עם־בני ישראל ויפרשון קדמי אפרשותא מן כל־גבר דיתרעי ליביה תיסבון ית־אפרשותי׃ ודא אפרשותא דתסבון מנהון דהבא וכספא ונחשא׃ ותכלא וארגוונא וצבע זהוריבוץ ומעזי׃ ומשכי דדיכרי מסמקי ומשכי דסגונא ואעי שיטין׃ משחא לאנהרותא בוסמיא למשח דרבותא ולקטורת בוסמיא׃ אבני־בורלא ואבני אשלמותא לשקעא באפודא ובחושנא׃ ויעבדון קדמי מקדש ואשרי שכינתי ביניהון׃ ככל די אנא מחזי יתך ית דמות משכנא וית דמות כל־מנוהי וכן תעבדון׃ ויעבדון ארונא דאעי שיטין תרתין אמין ופלגא אורכיה ואמתא ופלגא פותיה ואמתא ופלגא רומיה׃ ותחפי יתיה דהב דכי

מגיו

פ פ פ

וידבר ה׳ ומליל יי עם משה למימר: דבר מליל עם בני
ישראל ויסבון קדמי אפרשותא מן כל דיתרעי ליביה ולא
באלמותא תסבון אפרשותי: וזאת ודא אפרשותא דתסבון מנהון
דהבא וכספא ונחשא: ותכלת ותיכלא וארגוונא וצבע זהורי ופוץ
ומעזי: ועורות ומשכי דדכרי מסמקי ומשכי דססגונא וקיסין
דסיטין: ושמן ומשח זיתא לאנהרא ובוסמיא לפיטומא דמשח
רכותא ולפיטומא דקטרת בוסמיא: אבני מרגליין דפירולין היכון
מרגליין דאשלמותא למכבשא ולמקבעא באיפודא ובחושנא: ועשו
ויעבדון לשמי מוקדשא ואשרי שכינתי ביניהון: ככל כל מה
דאנא מחמי יתך ית צורת משכנא וית צורת כל מנוי והיכדין תעבדון:
ועשו ויעבדון ארונא דקיסי שיטא תרתין אמין ופולגא אורכיה ואמתא
ופלגא פותיא ואמתא ופלגא רומא: וצפית ותחפי יתיה דהב דכי
מגיו

ששמו ארגמן: ושש. הוא פשתן: ועזים. כולה של עזים לכך תרגם אנקלוס ומעזי
הנאמן כעזים ולא עזים עצמן שתרגום של עזים עזיא: מאדמים. נבוטות היו אדום ס
לאחר עבודן: תחשים. מן חיה ולא היתה אלא לשעה והרבה נווכים היו לה לכך
מתורגם סמנוכא ששם ומתפאר בנוכין שלו: ועצי שטים. ואלין היו להם במדבר פירש
רבי תנחומא יעקב אבינו נפה ברוח הקדש שעתידין ישראל לבנות משכן במדבר והביא
ארזים למצרים וכטעם ובזה לבניו ליטלם עמהם כשיצאו ממצרים: שמן למאור. שמן ו
זית זך להעלות נר תמיד: בשמים לשמן המשחה. שנעשה למשוח כלי המשכן והמשכן
לקדשו והוצרכו לו בשמים כמו שמפורש בכי תשא: לקטורת הסמים. שהיו מקטירין
בכל ערב ובקר כמו שמפורש בואתה תצוה ולשון קטרת העלאת קיטור ותמרות עשן:
לאבני שהם. שתים הוצרכו שם לצורך האפוד האמור בואתה תצוה: מלואים. על שעושין ז
להם בזהב מושב כמין גומא וכותבים האבן שם למלאות הגומא קרוים אבני מלואים
ומקום המושב קרוי משבצת: לאפוד ולחשן. השהם לאפוד ואבני המלאים לחשן וחשן
ואפוד מפורשים בואתה תצוה והם מיני תכשיט: ועשו לי מקדש. ועשו לשמי בית ח
קדושה: ככל אשר אני מראה אותך. כאן את תבנית המשכן המקרא הזה מחובר ט
למקרא שלמעלה הימנו ועשו לי מקדש ככל אשר אני מראה אותך: וכן תעשו. לדורות
אם יאבד אחד מן הכלים או כשתעשו לי כלי בית עולמים כגון שולחנות ומכורו כיורות
ומכוכות שעשה שלמה בתבנית אלו תעשו אותם. ואם לא היה המקרא מחובר למעלה
הימנו לא היה לו לכתוב וכן תעשו אלא כן תעשו והיה מדבר על עשיית אהל מועד
וכליו: ועשו ארון. כמין ארונות שעושים בלא רגלים עצים כמין ארגז שקורין
אישקרין

פ פ

יי עם משה
למימר: מליל
עם בני ישראל
אפרשותא מן כל
ליביה תיסבון ית
ודא אפרשותא
הון דהבא וכספא
תכלא וארגוונא וצבע
עזי: ומשכי דדכרי
כי דסגונא ואעי
ישחא לאנהרותא
ח דרבותא ולקטורת
אבני בורלא ואבני
לשקעא באפודא
ויעבדון קדמי מקדש
ביניהון: בכל די
ית דמות משכנא
מנוהי וכן תעבדון:
האעי שיטין תרתין
אורכיה ואמתא
ח ואמתא ופלגא
פי יתיה דהב דכי
מגיו
לי ממוכס כדנה: ידכנו
ן: תקחו את תרומתי
לת שכעשו מהם הלבבים
לקופות לקנות מהן
שלש עשרה דברים
כשתדקדק בהם: זהב
ן מן הכסף שבא בשוה
שם כסף יותר שנאמר
בכדבה עשאוהו לכלי
אמר נבוא ממין נבא
ששמו

ומחוץ תצפנו ועשית עליו זר זהב
סביב: יג ויצקת לו ארבע טבעת
כל מוסיף מחבר זהב ונתתה על ארבע פעמתיו
בגם פסר ושתי טבעת על צלעו האחת ושתי
טבעת על צלעו השנית:
יד ועשית בדי עצי שטים וצפית
אתם זהב: טו והבאת את
הבדים בטבעת על צלעת הארן
לשאת את הארן בהם: טז בטבעת
הארן יהיו הבדים לא יסרו ממנו:
לא מלא לכוניה כדי כהרין ממנו שני
יז ונתת אל הארן את העדת
אשר אתן אליך: יח ועשית
כפרת זהב טהור אמתים וחצי
ארכה ואמה וחצי רחבה:
יט ועשית שנים כרבים זהב
מקשה תעשה אתם משני קצות
הכפרת: כ ועשה כרוב אחד
מקצה מזה וכרוב אחד מקצה
מזה מן הכפרת תעשו את
הכרבים על שני קצותיו: כא והיו
הכרבים פרשי כנפים למעלה
סככים בכנפיהם על הכפרת
כל מסכנה פרשי כנפים ופל קריה פלוף פרשיס כנפיס:
ופניהם איש אל אחיו אל הכפרת
יהיו פני הכרבים: כב ונתת את
לעלה הכפרת על הארן מלמעלה ואל
הארן
מלעילא ובארונא

מגיו ומברא תחפיניה ותעביד
עלוהי דיר דדהב סחור סחור:
ותתיך ליה ארבע עיזקן דדהב
ותתן על ארבע זויתיה ותרתין
עזקן על סטריה חד ותרתין עיזקן
על סיטריה תנינא: ותעביד
אריחי דאעי שטין ותחפי יתהון
דהבא: ותעיל ית אריחא
בעזקתא על סיטריה ארונא למיטל
ית ארונא בהון: בעזקת ארונא
יהון אריחיא לא יעדון מיניה:
ותתן בארונא ית סהדותא די אתן
לך: ותעביד כפורתא דדהב
דכי תרתין אמין ופלגא אורכה
ואמתא ופלגא פותיה: ותעביד
תרין כרובין דדהב נגיד תעביד
יתהון מתרין סיטרי כפורתא:
ועביד כרובא חד מסיטרה מכא
וכרובא חד מסיטרה מכא מן
כפורתא תעבדון ית כרוביא
על תרין סיטרוהי: ויהון
כרוביא פריסן גדפיהון לעילא
מטלין בגדפיהון על כפורתא
ואפיהון חד לקביל חד לקביל
כפורתא יהון אפי כרוביא:
ותתן ית כפורתא על ארונא
תתן ית סהדותא

יא לאשקרין יוסב על עולין: מבית ומחוץ תצפנו. שלש לרוכות עשה בגלגל שכים של זהב
ואחד של עץ לרבע כתלים ושולים לכל לחל ופתוחים מלמעלה. כתן של עץ בתוך של
זהב ושל זהב בתוך של עץ וחפה שפתו העליונה בזהב כמנהג מבופה מבית ומחוץ: זר
זהב. כמין כתר מוקף לו סביב למעלה בשפתו שעשה הארון החיצון גבוה מן הפכימי
עד שעלה לחול עובי הכפרת ולמעלה הימנו משהו וכשהכפרת שוכב על עובי הכתלים
יב עולה כזר למעלה מכל עובי הכפרת כל סביב והוא מיחן לכתר תורה: ויצקת. לשון

מצבת

מגיו ומברא תחפיניה ותעביד עלוי
דיר דדהב חזור חזור: ויצקת כליל דדהב חזר ומקף:
ותתיך ליה ארבע עזקן דדהב ותתן על ארבע איזתיודוי ותרתין
עזקן על ציטריה חד ותרתין עזקן על ציטריה תניינא: ועשית בדי
ותעביד אריחי דקיסי שיטא ותחפי יתהון דהבא: והבאת ותהנעל
ית אריחיא בעזקתא על ציטרי ארונא למיטול ית ארונא פרהון:
בטבעות בעזקתא דארונא יהוון מתתן אריחיא לא יעדון מגיה:
ונתת ותיתן בגו ארונא ית סהדותא דאיתן לך: ועשית ותעביד
כפורתא דדהב דכי תרתין אמין ופלגא אורכא ואמתא ופלגא פותיה
וסומכה יהי פושכה: ועשית ותעביד תרין כרובין דדהב דכי נגיד
תעביד יתהון מתרין ציטרי כפורתא: ועשה ועיבד כרובא חד
מציטרא מיכא וכרובא חד מציטרא מן כפורתא תעביד ית כרוביא
מתרין ציטרוי: והיו ויהון כרוביא פריסן גדפיהון לעילא כל קבל
רישיהום מטללין בגדפיהום על כפורתא ואפיהון חד כל קבל חד
לקביל כפורתא יהון אפי כרוביא: ונתת ותתן ית כפורתא על ארונא

מתכת כתרגומו: פעמותיו · כתרגומו · זוייתיה ובזויות העליומות ממוך לכפרת היו
נותנים שתים מכאן ושתים מכאן לרחבו של ארון והבדים כתוכים בהם וארכו של ארון
מפסיק בין הבדים לאמתים וחצי בין בד לבד שיהיו שני בני אדם הנושאים את הארון
מהלכין ביניהם וכן מפורש במכחות בפרק שתי הלחם: ושתי טבעות על גלעו האחד
כן הן ארבע טבעות שבתחלת המקרא ופירש לך היכן היו והויו זו יתרה היא ופתרונו
כמו שתי טבעות ויש לך לישבה כן ושתי מן הטבעות האלו על גלעו האחד:
גלעו · גדו: בדי · מוטות: לא ימורו ממנו · לעולם: ונתת אל הארון יב פו יג
כמו בארון: העדות · התורה שהיא לעדות ביני וביניכם שצויתי אתכם מצות הכתובה
בה: כפרת · כסוי על הארון שהיה פתוח מלמעלה ומניחו עליו כמין דף: ואתה יג
וחצי ארכה · כארכו של ארון ורחבה כרחבו של ארון ומיגחת על עובי הכותלים
ארבעתם · ואף על פי שלא כתב שיעור לעוביה פירשו רבותינו שהיה עוביה טפח:
כרובים · דמות פרצוף תיבוק להם: מקשה תעשה · שלא תעשה בפני עצמם ותחברם יח
בראשי הכפרת לאחר עשייתם כמעשה נורפים שקורין שילדרין אלא הטיל זהב הרבה
בתחלת עשיית הכפרת והכה בפטיש ובקורנס באמצע וראשין בולטין למעלה וצייר
הכרובים בבליטת קצותיו: מקשה · בטרין בלעז כמו דא לדא כקשן: קצות הכפרת · יט
ראשי הכפרת: ועשה כרוב אחד מקצה · שלא תאמר שנים כרובים לכל קצה וקצה
לכך הוצרך לפרש כרוב אחד מקצה מזה מן הכפרת ענוה תעשו את הכרובים זהו
פירושו של מקשה תעשה אותם שלא תעשם בפני עצמם ותחברם לכפרת: פולטי כפי · כ
שלא תעשה כפיהם שוכבים אלא פרושים ונבוהים למעלה אצל ראשיהם שיהא עשרה

הָאֲרֹן תִּתֵּן אֶת־הָעֵדֻת אֲשֶׁר אֶתֵּן
אֵלֶיךָ: כב וְנוֹעַדְתִּי לְךָ שָׁם וְדִבַּרְתִּי
אִתְּךָ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת מִבֵּין שְׁנֵי
הַכְּרֻבִים אֲשֶׁר עַל־אֲרֹן הָעֵדֻת אֶת
כָּל־אֲשֶׁר אֲצַוֶּה אוֹתְךָ אֶל־בְּנֵי
ישראל: פ
כג וְעָשִׂיתָ שֻׁלְחַן עֲצֵי שִׁטִּים
אַמָּתַיִם אָרְכּוֹ וְאַמָּה רָחְבּוֹ וְאַמָּה
וָחֵצִי קֹמָתוֹ: כד וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב
טָהוֹר וְעָשִׂיתָ לוֹ זֵר זָהָב סָבִיב:
כה וְעָשִׂיתָ לוֹ מִסְגֶּרֶת טֹפַח סָבִיב
וְעָשִׂיתָ זֵר־זָהָב לְמִסְגַּרְתּוֹ סָבִיב:
כו וְעָשִׂיתָ לוֹ אַרְבַּע טַבְּעֹת זָהָב
וְנָתַתָּ אֶת־הַטַּבָּעֹת עַל אַרְבַּע הַפֵּאֹת
אֲשֶׁר לְאַרְבַּע רַגְלָיו: כז לְעֻמַּת
הַמִּסְגֶּרֶת תִּהְיֶין הַטַּבָּעֹת לְבָתִּים
לְבַדִּים לָשֵׂאת אֶת־הַשֻّלְחָן:
כח וְעָשִׂיתָ אֶת הַבַּדִּים עֲצֵי שִׁטִּים
וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב וְנִשָּׂא בָם אֶת־
הַשֻّלְחָן: כט וְעָשִׂיתָ קְעָרֹתָיו
וְכַפֹּתָיו וְקְשָׂוָתָיו וּמְנַקִּיתָיו אֲשֶׁר יֻסַּךְ

ל מלה וחד סמר

כל לוייתא חסר

ז"ב כניסת דוד מהו יעכס לורע מלכים

פ"מ חסר ס"ח
ב חסר

סַהֲדוּתָא דִּי אֶתֵּן לָךְ: וְאִזְמַן
מֵימְרִי לָךְ תַּמָּן וַאֲמַלֵּיל עִמָּךְ
מֵעִילַוֵי כַּפּוֹרְתָּא מִבֵּין תְּרֵין כְּרוּבַיָּא
דִּי עַל־אֲרוֹנָא דְּסַהֲדוּתָא יָת כָּל־
דִּי אֵפְקֵיד יָתָךְ לְוָת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל:
וְתַעֲבֵיד פַּתּוֹרָא דְּאַעֵי שִׁטִּין
תְּרֵתֵין־אַמִּין אוֹרְכֵיהּ וְאַמְּתָא
פּוּתְיֵהּ וְאַמְּתָא וּפַלְגָא רוּמְיֵהּ:
וְתַחְפֵּי יָתֵיהּ דְּהַב דְּכִי וְתַעֲבֵיד לֵיהּ
דֵּיר דְּדַהֲב סְחוֹר־סְחוֹר:
וְתַעֲבֵיד לֵיהּ גַּדְנְפָא רוּמְיֵהּ פּוּשְׁכָא
סְחוֹר־סְחוֹר וְתַעֲבֵיד דֵּיר־דְּדַהֲב
לְגַדְנְפֵיהּ סְחוֹר־סְחוֹר: וְתַעֲבֵיד
לֵיהּ אַרְבַּע עִזְקָן דְּדַהֲב וְתִתֵּן יָת־
עִזְקָתָא עַל אַרְבַּע זְוָיָתָא דִּי לְאַרְבַּע
רִיגְלוֹהִי: לְקֳבֵיל גַּדְנְפָא תְּהוֹיְן
עִזְקָתָא לְאַתְרָא לְאַרְיָחָא לְמִטַּל
יָת־פַּתּוֹרָא: וְתַעֲבֵד יָת־אַרְיָחָא
דְּאַעֵי שִׁטִּין וְתַחְפֵּי יָתְהוֹן דְּהַבָּא
וִיהוֹן נְטָלִין בְּהוֹן יָת־פַּתּוֹרָא:
וְתַעֲבֵד מָגִיסוֹהִי וּבְזִיכוֹהִי וְקַסְוָתֵיהּ

כא טפחים בחלל שבין הכרובים לכפרת כדאיתא בסוכה: ואל הארון תתן את העדות.
לא ידעתי למה נכפל שהרי כבר כאמר וכתת אל הארון את העדות ויש לומר שבא ללמד
שבעודו ארון לבדו בלא כפרת יתן תחלה העדות לתוכו ואחר כך יתן הכפרת עליו וכן
מצינו בשהקים את המשכן כאמר ויתן את העדות אל הארון ואחר כך וישם את הכפרת
כב על הארון מלמעלה: ונועדתי. כשאקבע מועד לך לדבר עמך אותו מקום אקבע
למועד שאבא שם לדבר אליך: ודברתי אתך מעל הכפרת. ובמקום אחר הוא אומר
וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר זה המשכן מחוץ לפרכת כמנהגו שבי כתובים מבחוץ
זה את זה בא הכתוב השלישי והכריע ביניהם ובבא משה אל אהל מועד וישמע את הקול
מדבר אליו מעל הכפרת ונומר משה היה בכבם למשכן וכיון שבא בתוך הפתח קול יורד
מן השמים לבין הכרובים ומשם יוצא ונשמע למשה באהל מועד: ואת כל אשר אצוה
אותך אל בני ישראל. הרי ו"ו זו יתירה ונפלה וכמוה הרבה במקרא וכה תפתר ואת
כג אשר אדבר עמך שם את אשר אדבר אותך אל בני ישראל הוא: קומתו. גובה רגליו עם

אַרוֹנָא מִלְּעֵילָא וּכְגוֹ אַרוֹנָא תִּתֵּן יַת לוּחֵי סַהֲדוּתָא דְּאֶתֵּן לָךְ: ונועדתי
וְאֶזְמַן מֵימְרִי לָךְ תַּמָּן וְאֵימַלֵּיל עִמָּךְ מֵעֵילַוֵי כַּפּוֹרְתָּא מִבֵּין תְּרֵין כְּרוּבַיָּא
דְּעַל אַרוֹנָא דְּסַהֲדוּתָא אֵית כָּל מַה דְּאֶפְקַד יָתָךְ לְוַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ועשית
וְתַעֲבֵיד פְּתוֹרָא דְּקִיסֵי שִׁטִּין תַּרְתֵּין אַמִּין אוֹרְכֵיהּ וְאַמְּתָא פּוּתְיֵהּ וְאַמְּתָא
וּפַלְגָא רוּמְיֵהּ: וצפית וְתַחְפֵּי יָתֵיהּ דְּהַב דְּכִי וְתַעֲבֵיד לֵיהּ דֵּיר דְּדַהַב
חֲזוֹר חֲזוֹר: ועשית וְתַעֲבֵיד ירושלמי
לֵיהּ גְּפוּף רוּמְיֵהּ פּוּשְׁכָא חֲזוֹר חֲזוֹר גְּפוּף טוֹפַח חֲזַר וּמַקָּף:
וְתַעֲבֵיד דֵּיר דְּדַהַב לְגִיפּוּפֵיהּ חֲזוֹר
חֲזוֹר: ועשית וְתַעֲבֵיד לֵיהּ אַרְבַּע עִזְקָן דְּדַהַב וְתִתֵּן יַת עִזְקָתָא עַל
אַרְבַּע זְיוָיִן דִּי לְאַרְבַּע רִיגְלוֹי: לעמת כָּל קְבֵיל גְּפוּף תֶּהֱוְיָין
עִזְקָתָא לְאַתְרָא לַאֲרִיחָיָא לְמִיטוֹל יַת פְּתוֹרָא: ועשית וְתַעֲבֵיד יַת
אֲרִיחָיָא דְּקִיסֵי שִׁטָּא וְתַחְפֵּי יָתְהוֹן דַּהֲבָא וִיהוֹן נְטִלִין בְּהוֹן יַת פְּתוֹרָא:
ועשית וְתַעֲבֵיד פַּיְלְתּוֹי וּבָזִיכוֹי וְקַשְׁוָותּוֹי וּמְכִילְתּוֹי דִּי יִשְׁתַּמֵּשׁ וְיִתְרַק
בהון

עוכי השלחן: זר זהב · סימן לכתר מלכות שהשולחן שם עושר וגדולה כמו שאומרים כה
שלחן מלכים: מסגרת · כתרגומו גדכפא וכתלקו חכמי ישראל בדבר יש אומרים למעלה כז
היתה כביב לשולחן כמו לבזבזין שבשפת שולחן שרים ויש אומרים למטה היתה תקועה
מרגל לרגל בארבע רוחות השולחן ודף השולחן שוכב על אותה מסגרת: ועשית זר
זהב · הוא זר האמור ופירש לך כאן שעל המסגרת היתה: לעמת המסגרת תהיין כח
הטבעות · ברגלים תקועות כנגד ראשי המסגרת: לבתים לבדים · אותן טבעות יהיו
בתים להכנים בהן הבדים: לבתים · לנורך בתים: לבדים · כתרגומו אתרא לאריחיא:
וכשא בס · לשון כפעל יהי כשא בס את השלחן: ועשית קערותיו וכפותיו · קערותיו כט כט
זה דפוס שהיה עשוי כדפוס הלחם והלחם היה עשוי כמין תיבה פרוצה משתי רוחותיה
שולים לו למטה וקופל מכאן ומכאן כלפי מעלה כמין כותלים ולכך קרוי לחם הפנים
שיש לו פנים רואין לכאן לבדי הבית מזה ומזה וכותן ארכו לרחבו של שלחן וכותליו
זקופים כנגד שפות השלחן והיה עשוי לו דפוס זהב ודפוס ברזל בשל ברזל הוא כאפה
וכשמוציאו מן התנור כותבו בשל זהב עד למחר בשבת שמכדלו על השלחן ואותו דפוס
קרוי קערה: כפותיו · בזיכין שבותכין בהם לבוכה שתים היו לשני קומצי לבוכה שבותכין
על שתי המערכות שבאמר וכתת על המערכת לבוכה זכה: וקשותיו · הם כמין חבאי
קנים חלולים הנסדקין לארכן דונמתן עושה של זהב ומסדר שלשה על ראש כל לחם
שיסב לחם האחד על גבי אותן הקני ומבדילין בין לחם ללחם כדי שתכנס הרוח ביניהם
ולא יתעפשו ובלשון ערבי כל דבר חלול קרוי קנב"ה: ומכסיותיו · תרגומו ומכילתיה
הן סכיפי כמין יתדות זהב עומדין בארץ ונבוהי עד למעלה מן השלחן הרבה ככנ נוכה
מערכת הלחם ומפוכלים שהם פנולים זה למעלה מזה וראשי הקנים שבין לחם ללחם

בהון זהב טהור תעשה אתם:
לא ונתת על־השלחן לחם פנים
לפני תמיד: פ
לב ועשית מנרת זהב טהור
מקשה תעשה המנורה ירכה וקנה
גביעיה כפתריה ופרחיה ממנה
יהיו: לג ששה קנים יצאים
מצדיה שלשה קני מנרה מצדה
האחד ושלשה קני מנרה מצדה
השני: לד שלשה גבעים משקדים
בקנה האחד כפתר ופרח ושלשה
גבעים משקדים בקנה האחד
כפתר ופרח כן לששת הקנים
היצאים מן־המנרה: לה ובמנרה
ארבעה גבעים משקדים כפתריה
ופרחיה: לו וכפתר תחת שני
הקנים ממנה וכפתר תחת שני
הקנים ממנה וכפתר תחת־שני
הקנים ממנה לששת הקנים

ומכילתיה דיתנסך בהין דהב דכי
תעביד יתהין: ותתן על־פתורא
לחם אפיא קדמי תדירא:
ותעביד מנרתא דהב דכי נגיד
תרתעביד מנרתא שידרה וקנה
כלידהא חזורהא ושושנהא מנה
יהון: ושיתא קנין נפקין מסיטרהא
תלתא קני מנרתא מסיטרה חד
ותלתא קני מנרתא מסיטרה
תנינא: תלתא כלידין מציירין
בקניא חד חזור ושושן ותלתא
כלידין מציירין בקניא חד חזור
ושושנכן לשיתא קנין דנפקין מן־
מנרתא: ובמנרתא ארבע כלידין
מציירין חזורהא ושושנהא:
וחזור תחות תרין קנין דמינה
וחזור תחות תרין קנין דמינה וחזור
תחות־תרין קנין דמינה לשיתא
קנין

היצאים

ס׳ מלין דלית לכון סכרא

כלס פסר לוד קדמיז

סמוכים על אותן פגולין כדי שלא יכבד משא הלחם העליונים על התחתונים ויסגרו ולשון מכילתיה סובלותיו כמו כלאתי הכיל · אבל לשון מכקיות איני יודע איך כופל על סכיפין ויש מחכמי ישראל אומרים קשותיו אלו סכיפין שמקשין אותו ומחזיקים אותו שלא יסגר: ומכקיותיו · אלו הקנים שמכקין אותו שלא יתעפש אבל אכקלו שתרגם מכילתיה היה שוגה כדברי האומר מכקיות הן סכיפין: אשר יוסך בהם · אשר יכוסה בהן ועל קשותיו הוא אומר אשר יוסך שהיו עליו כמין סכך וכסוי וכן במקום אחר הוא אומר ואת קשות הכסף וזה וזה יוכך והכסך לשון סכך וכסוי הם: לחם הפנים · שיש לו פנים כמו שפי׳ ומכין הלחם וסדר מערכותיו מפורשים באמור אל הכהנים: מקשה תעשה המנורה · שלא יעשנה חליות ולא יעשה קניה וכרותיה איברים איברים ואחר כך ידביקם כדרך הנורפים שקורין שולדרי״ן אלא כולה באה מחתיכה אחת ומקיש בקורכם ופותך בכלי אומנות ומפריד הקנים איזה ואיזה: מקשה · תרגומו כגיד לשון המשכה שממשיך את האיברים מן העשת לכאן ולכאן בהקשת הקורכם ולשון מקשה מכת קורכם בטרי״ן בלעז כמו דא לדא נקשן: תעשה המנורה · מאליה לפי שהיה משה מתקשה בה אמר

לו

בְּהוֹן דְּדַהֲב דְּכִי תַעֲבֵד יְחֹהוֹן: ונתת וְתִסְדַּר עַל פַּרְתּוֹרָא לַחְמָא
גַּוְוָאָה קֳדָמַי תְּדִירָא: ועשית וְתַעֲבִיד מְנַרְתָּא דְּדַהֲב דְּכִי נְגִיד תַּעֲבִיד
מְנַרְתָּא בָּסִיס דִּידַהּ וְקַנְדָּא חִזּוֹרָיָהּ וְשׁוֹשַׁנְיָיהָא מִינַהּ יְהֹוֹן: וששה
וְשִׁיתָא קְנִין נַפְקִין מִצִּיטְרָהָא תְּלָתָא קְנֵי מְנַרְתָּא מִצִּיטְרָא חַד וּתְלָתָא קְנֵי
מְנַרְתָּא מִצִּיטְרָא תִּנְיָינָא: שלשה תְּלָתָא כַּלִּירִין מְשַׁקְּעִין בְּצִיּוּרֵיהוֹן
בְּקַנְיָא חַד חִיזּוּר וְשׁוֹשָׁן וּתְלָתָא כַּלִּירִין מְשַׁקְּעִין בְּצִיּוּרֵיהוֹן בְּקַנְיָא חַד
חִזּוּר וְשׁוֹשָׁן הֵיכְדֵּין לְשִׁיתָא קְנִין דְּנַפְקִין מִן מְנַרְתָּא: ובמנורה
וּבְמְנַרְתָּא אַרְבָּעָה כַּלִּירִין מְשַׁקְּעִין בְּצִיּוּרֵיהוֹן חִיזּוֹרָיָהָא וְשׁוֹשַׁנְיָהָא:
וכפתר וְחִיזּוּר תַּחוֹת תְּרֵין קְנִין דְּמִינַהּ וְחִיזּוּר תְּחוֹת תְּרֵין קְנִין דְּמִנַּהּ
וחיזור

לו הקבה השלך את הכבר לאור והיא כעשית מאליה לכך לא ככתב תעשה: ירכה · הוא
הרגל של מטה העשוי כמין תיבה ושלשת הרגלים יוצאין הימכה ולמטה: וקנה · הקנה
האמצעי שלה העולה כאמצע הירך זקוף כלפי מעלה ועליו כל האמצעי עשוי כמין בזך
לנוק השמן לתוכו ולתת הפתילה: גביעיה · הן כמין כוסות שעושין מזכוכות ארוכים
וקצרים וקורין להם מדירכש ואלו עשויין של זהב ובולטין ויוצאין מכל קנה וקנה כמכין
שכתן בהם הכתוב ולא היו בה אלא לנוי: כפתוריה · כמין תפוחים היו ענולין סביב
בולטין סביבות הקנה האמצעי כדרך שעושין למכורו שלפני השרים וקורין להם פומ"לש
ומכין שלהם כתוב בפרשה כמה כפתורים בולטין ממכה וכמה חלק בין כפתור לכפתור:
ופרחיה · ציורין עשוין בה כמין פרחים: ממכה יהיו · הכל מקשה יוצא מתוך חתיכת
העשת ולא יעשם לבדם וידביקם: יוצאים מגדיה · לבאן ולבאן באלכסון כמשכים לג
ועולין על כנגד גובהה של מכורה שהוא קנה האמצעי ויוצאין מתוך קנה האמצעי זה
למעלה מזה התחתון ארוך ושל מעלה קצר הימנו והעליון קצר הימנו לפי שהיה גובה
ראשיהן שוה לגובה של קנה האמצעי השביעי שממנו יוצאים הששה: משוקדים · לג
כתרגומו מצויירים היו כדרך שעושין לכלי כסף וזהב שקורין כי"ליר: שלשה גביעים · לד
בולטין מכל קנה וקנה כפתור ופרח היה לכל קנה וקנה: ובמכורה ארבעה גביעים ·
בגופה של מכורה היו ארבעה גביעים אחד בולט בה למטה מן הקנים והשלשה למעלה
מן יציאת הקנים היוצאין מגדיה: משוקדים כפתוריה ופרחיה · זה אחד מחמשה
מקראות שאין להם הכרע אין ידוע אם גביעים משוקדים או משוקדי כפתוריה ופרחיה: לה
וכפתור תחת שני הקנים · מתוך הכפתור היו הקנים כמשכים משני גדיה אילך ואילך
כך שניהו במלאכת המשכן גובהה של מכורה י"ח טפחים הרגלים והפרח נ"ט הוא הפרח
האמור בזרך שנאמר עד ירכה עד פרחה וטפחים חצי וטפח שבו גביע מהארבעה
גביעים וכפתור ופרח משני כפתורים ושני פרחים האמורים במכורה עצמה שנאמר
משוקדים כפתוריה ופרחיה למדנו שהיו בקנה שני כפתורי ושני פרחים לכל מן השלשה
כפתורים שהקנים כמשכין מתוכן שנאמר וכפתור תחת שני הקנים וגו' וטפחים חצי
וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו אילך ואילך כמשכים ועולים כנגד גובהה של

מן־המנרה׃ לו בפתוריהם
וקנתם ממנה יהיו כלה מקשה
אחת זהב טהור׃ לז ועשית
את־נרתיה שבעה והעלה את־
נרתיה והאיר על־עבר פניה׃
לח ומלקחיה ומחתתיה זהב
טהור׃ לט ככר זהב טהור יעשה
אתה את כל־הכלים האלה׃
מ וראה ועשה בתבניתם אשר־
אתה מראה בהר׃ ס

רביעי כו

מא ואת־המשכן תעשה עשר
יריעת שש משזר וחכלת וארגמן
ותלעת שני כרבים מעשה חשב
תעשה אתם׃ מב ארך היריעה
האחת שמנה ועשרים באמה ורחב
ארבע באמה היריעה האחת מדה
אחת לכל־היריעת׃ מג חמש
היריעת תהיין חברת אשה אל־
אחתה וחמש יריעת חברת אשה
אל־אחתה׃ מד ועשית ללאת

תכלת

סלף כפתם ותכיכה כלף כסגול ותליה כסגול וכן כיריעו ע׳ כ כלנו של דבר כל אתכיכה ונקף ומ׳ פסו׳ אלף שלפס כסגול כמ׳כ׳

קנין דנפקין מן־מנרתא׃ חזוריהון
וקניהון מנה יהון נכלה נגידא
חדא דדהב דכי׃ ותעביד ית־
בוצינהא שבעא ותדליק ית־
בוצינהא ויהון מנהרין לקביל
אפהא׃ וצבתהא ומחתיתהא
דדהב דכי׃ ככרא דדהב דכי
יעביד יתה ית כל־מניא האילן׃
וחזי ועביד בדמותהון דאתת מחזי
בטורא׃ וית־משכנא תעביד
עשר יריען דבוץ שזיר ותכלא
וארגונא וצבע זהורי צורת כרובין
עובד אומן תעביד ית־הון׃
אורכא׃ דיריעתא חדא עשרין
וחמני אמין ופורתא ארבע אמין
דיריעתא חדא משחתא חדא לכל־
יריעתא׃ חמש יריען יהוין
מלפפן חדא עם־חדא וחמש יריען
מלפפן חדא עם־חדא׃ ותעביד

ענובין

מכורה טפח חלק וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממכו וטפח חלק וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממכו וכמשכים ועולין ככנד גבהה של מכורה וטפחים חלק כשתיילו שם נ״ט שבהם שלשה גביעים וכפתור ופרח כמראו גביעים כ״ב ״ח לששה קנים שלשה לכל לחד ולחד ולרבעה בגופה של מכורה ״ח כפתורים ששה בששת הקנים ושלשה בגופה של מכורה שהקנים יוצאים מהם ושמים עוד כאמר במכורה שכאמר משוקדים כפתוריה ומעוט כפתורים שנים הלחד למטה אצל הירך והלחד בשלשה טפחים העליונים עם שלשה הגביעים ותשעה פרחים היו לה ששה לששת הקנים שכאמר בקנה הלחד כפתור ופרח ושלשה למכורה שכאמר משוקדים כפתוריה ופרחיה ומיעוט פרחים שנים ולחד האמור בפ׳ בהעלותך עד ירכה עד פרחה ואם תדקדק במשכה זו הכתובה למעלה תמצאם במכונם איש איש במקומו׃ את כרותיה׃ כמין בזיכין שכותבים בתוכן השמן

נו והפתילות׃ והאיר על עבר פניה׃ עשה פי ששת הכרות שברראשי הקנים היוצאים מגדיה מסובים כלפי האמצעי כדי שיהיו הכרות כשתדליקם מאירים אל עבר פניה מוסב

אורם

וְחִיזוֹר תְּחוֹרֶת תְּרֵין קְנִין דְּמִינָהּ לְשִׁיתָא קְנִין דְּנַפְּקִין מִן מְנָרְתָּא:
כִּפְתָרֵיהֶם חִיזוֹרֵיהוֹן וְקָנֵיהוֹן מִינָהּ יְהוֹן כּוּלָּהּ נְגִידָא חַדָּא דְּדָהַב דְּכִי:
וְעָשִׂית וְתַעְבִּיד יָת בּוּצִינָהָא שַׁבְעָא וְדָלִיק בַּהֲנָא דְּמִתְמַנִּי יָת בּוּצִינָהָא
וְיִהוֹן מְנַהֲרִין כָּל קֳבֵל אַפָּהָא: וּמַלְקָחָיו וּמַלְקָחַיְהָא וּמַחְתָּיָהָא
דְּדָהַב דְּכִי: כִּכָּר קִנְטַר דְּדָהַב דְּכִי יַעְבֵּד יָתָהּ יָת כָּל מָנַיָּא דִּידָהּ
הָאֵלֶּה: וּרְאֵה וְחַמֵי וְעֲבֵד בְּצִיּוּרֵיהוֹן דְּאַנְתְּ מִתְחַמֵּי בְּטוּרָא:
וְאֶת הַמִּשְׁכָּן וְיָת מַשְׁכְּנָא תַּעְבֵּד עֲשֶׂר יְרִעֹן דְּבוּץ שְׁזִיר וּתְכֵלֶת וְאַרְגָּמָן
וְשָׁנִי תּוֹלַעַת וְצֶבַע זְהוֹרִי צִיצִיר כְּרוּבִין עוֹבֵד אוּמָן תַּעְבִּיד יָתְהוֹם: אֹרֶךְ אוֹרְכָא
דְּרִיעָתָא חֲדָא עֲשָׂרִין וְתַמְנֵי אַמִּין דִּירִיעָתָא חֲדָא מִשְׁחָתָא חֲדָא לְכָל יְרִעָתָא:
חֲמֵשׁ חֲמֵשׁ יְרִיעֹן תֶּהֱוֵיָן מְלַפְּפָן חֲדָא עִם חֲדָא וְחַמֵּשׁ יְרִיעֹן חוֹרָנַיָּן
מְלַפְּפָן חֲדָא עִם חֲדָא: וְעָשִׂית וְתַעְבֵּד עֲנוּבִין דְּתִכְלָא עַל אֵימְרָא
דִּירִיעָתָא

חורס אל כל פני הקבה האמצעי שהוא נוף המכורה: ומלקחיה · הם הנכתים העשויין
ליקח בהם הפתילה מתוך השמן ליתנן ולמושכן בפי הכרות ועל שם שלוקחים בהם
קרוים מלקחים ונכתהא שתא לשון נכת טכלי"ם בלעז: ומחתותיה · הם כמין כזיכין
קטנים שחותה בהן את האפר שנכר בבקר בבקר כשהוא מטיב את הכרות מאפר
הפתילות שנלקו הלילה וכבו ולשון מחתה פוייש"ר"א בלעז כמו לחתות אש מיקוד:
כִּכָּר זָהָב טָהוֹר · שלא יהיה משקלה עם כל כליה אלא ככר לא פחות ולא יותר והככר
של חול שנים מכה ושל קדש היה כפול ק"כ מכה והמכה הוא ליטרא שנוקלין בה כסף
למשקל קולוכיא והם ק' זהובים כ"ה סלעים והסלע ל' זהובים: וּרְאֵה וְעֲבֵד · ראה
כאן בהר תבכית שאני מראה אותך מניד שכתקשה משה במעשה המכורה עד שהראה לו
הקב"ה מכורה של אש: אשר אתה מראה · כתרגומו דאת מתחזי בטורא אלו היה נקוד
מראה בפתח היה פתרוכו אתה מראה לאחרים עכשו שנקוד חטף קמץ פתרוכו דאת
מתחזי שאחרים מראים לך: ואת המשכן תעשה עשר יריעות · להיות לו לגג ולמחיצות
מחוץ לקרשים שהיריעות תלוים מאחוריהן לכסותן: שש משזר ותכלת וארגמן ותולעת
שני · הרי ל' מינין בכל חוט וחוט אחד של פשתן ושלשה של צמר וכל חוט וחוט חוטו
כפול ששה הרי תרנעה מינין כשהן שזורין יחד כ"ל כפלים לחוט: כרובים מעשה
חושב · כרובים היו מצויירין בהם בארינתן ולא ברקימה שהוא מעשה מקש אלא בארינה
בשני כותלים פרצוף אחד מכאן ופרצוף אחד מכאן · ארי מגד זה זכר מגד זה כמו
שאורגין חגורות של מצי שקורין בלעז פייש"ש: תֶּהְיֶין חוּבָרוֹת · תופרן במחט זה
בגד זה חמש לבד וחמש לבד: אִשָּׁה אֶל אֲחוֹתָהּ · כך דרך המקרא לדבר בדבר שהוא
לשון נקבה ובדבר שהוא לשון זכר אומר איש אל אחיו כמו שנאמר בכרובים ופניהם איש
אל אחיו: לוּלָאוֹת · לבולש בלעז וכן תי"ת עמוכין לשון עמיבה: מִקְצָה בַחֲבֻרָת
באותה

תְּכֵלֶת עַל שְׂפַת הַיְרִיעָה הָאֶחָת
מִקָּצָה בַּחֲבָרֶת וְכֵן תַּעֲשֶׂה בִּשְׂפַת
הַיְרִיעָה הַקִּיצֹנָה בַּמַּחְבֶּרֶת
הַשֵּׁנִית: ט חֲמִשִּׁים לֻלָאֹת תַּעֲשֶׂה
בַּיְרִיעָה הָאֶחָת וַחֲמִשִּׁים לֻלָאֹת
תַּעֲשֶׂה בְּקֵצֵה הַיְרִיעָה אֲשֶׁר
בַּמַּחְבֶּרֶת הַשֵּׁנִית מַקְבִּילֹת הַלֻּלָאֹת
אִשָּׁה אֶל־אֲחֹתָהּ: י וְעָשִׂיתָ
חֲמִשִּׁים קַרְסֵי זָהָב וְחִבַּרְתָּ אֶת־
הַיְרִיעֹת אִשָּׁה אֶל־אֲחֹתָהּ בַּקְּרָסִים
וְהָיָה הַמִּשְׁכָּן אֶחָד: יא וְעָשִׂיתָ
יְרִיעֹת עִזִּים לְאֹהֶל עַל־הַמִّשְׁכָּן
עַשְׁתֵּי־עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת תַּעֲשֶׂה אֹתָם:
יב אֹרֶךְ הַיְרִיעָה הָאַחַת שְׁלֹשִׁים
בָּאַמָּה וְרֹחַב אַרְבַּע בָּאַמָּה הַיְרִיעָה
הָאַחַת מִדָּה אַחַת לְעַשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה
יְרִיעֹת: יג וְחִבַּרְתָּ אֶת־חָמֵשׁ
הַיְרִיעֹת לְבָד וְאֶת־שֵׁשׁ הַיְרִיעֹת
לְבָד וְכָפַלְתָּ אֶת־הַיְרִיעָה הַשִּׁשִּׁית
אֶל־מוּל פְּנֵי הָאֹהֶל: יד וְעָשִׂיתָ
חֲמִשִּׁים לֻלָאֹת עַל שְׂפַת הַיְרִיעָה
הָאַחַת הַקִּיצֹנָה בַּחֲבָרֶת וַחֲמִשִּׁים
לֻלָאֹת עַל שְׂפַת הַיְרִיעָה הַחֹבֶרֶת
הַשֵּׁנִית: טו וְעָשִׂיתָ קַרְסֵי נְחֹשֶׁת

חמשים

עֲנוּבִין דְּתִיכְלָא עַל־שִׂפְתָא
דִּירְיָעָתָא חֲדָא מִסְּיִטְרָא בֵּית לוּפֵי
וְכֵן תַּעְבִּיד בְּשִׂפְתָא דִּירְיָעָתָא
בְּסִטְרָא דְּבֵית לוּפֵי תִּנְיָנָא:
חַמְשִׁין עֲנוּבִין תַּעְבִּיד בִּירְיָעָתָא
חֲדָא וְחַמְשִׁין עֲנוּבִין תַּעְבִּיד
בְּסִטְרָא דִּירְיָעָתָא דְּבֵית לוּפֵי
תִּנְיָנָא מְכַוְּנָן עֲנוּבַיָּא חֲדָא עֹס־
חֲדָא: וְתַעְבִּיד חַמְשִׁין פּוּרְפִּין
דְּדַהֲב וְתַלְפֵּיף יַת־יְרִיעָתָא חֲדָא
עִם־חֲדָא בְּפוּרְפַּיָּא וִיהֵי מַשְׁכְּנָא
חַד: וְתַעְבֵּד יְרִיעָן דְּמַעְזֵי
לְפָרְסָא עַל־מַשְׁכְּנָא הָדָא עַשְׂרֵי
יְרִיעָן תַּעְבִּיד יַתְהֵין: אוֹרְכָא
דִּירְיָעָתָא חֲדָא תְּלָתִין אַמִּין וּפוּתְיָא
אַרְבַּע אַמִּין דִּירְיָעָתָא חֲדָא
מִשְׁחָתָא חֲדָא לְחֲדָא עַסְרֵי יְרִיעָן:
וּתְלַפֵּיף יַת־חַמֵּשׁ יְרִיעָן לְחוֹד וְיַת־
שֵׁית יְרִיעָן לְחוֹד וְתַעֲיֹף יַת יְרִיעָתָא
שְׁתִיתָתָא לְקֳבֵיל אַפֵּי מַשְׁכְּנָא:
וְתַעְבֵּד חַמְשִׁין עֲנוּבִין עַל שִׂפְתָא
דִּירְיָעָתָא חֲדָא בְּסִיטְרָא דְּבֵית־
לוּפֵי וְחַמְשִׁין עֲנוּבִין עַל שִׂפְתָא
דִּירְיָעָתָא דְּבֵית לוּפֵי תִּנְיָנָא:
וְתַעְבֵּד פּוּרְפִּין דְּנְחָשָׁא חַמְשִׁין

ותעיל

כל אורך דנוף כמו כח ודעתי סגרם.

באותה יריעה שבסוף החבור קבוצת חמשת היריעות קרויה חוברת: וכן תעשה בשפת היריעה הקיבוכה במחברת השנית. באותה יריעה שהיא קיבוכה לשון קנה כלו לסוף החוברת: מקבילות הלולאות אשה אל אחותה. שמור שתעשה במדה אחת מכווכות הבדלתן זו מזו וכמדתן ביריעה זו כן יהא בחברתה כשתפרוש חוברת אצל חוברת. היו הלולאות של יריעה זו מכווכות כנגד של זו וזהו לשון מקבילות זו כנגד של זו תרגומו של כנד לקבל. היריעות ארכן כ״ח ורחבן ארבע וכשחבר חמש יריעות יחד כמה רחבן עשרים וכן החוברת השני. והמשכן ארכו שלשים מן המזרח למערב שנאמר

עשרים

דִירִיעָתָא חֲדָא מִן צִיטְרָא בְבֵית לִיפוּפָה וְכֵן תַעֲבִיד בְּאִמְרָא דִירִיעָרָא
בְבֵית לִיפוּפָא תִנְיָין : חמשים חַמְשִׁין עֲנוּבִין תַעֲבִיד בִּירִיעָתָא חֲדָא
וְחַמְשִׁין עֲנוּבִין תַעֲבִיד בְצִיטְרָא דִירִעָתָא דְבְבֵית לִיפוּפָא תִנְיָנָא מְכַוְנִין
עֲנוּבַיָא חַד כָל קֳבֵל חַד : ועשית וְתַעֲבִיד חַמְשִׁין פּוּרְפִין דְדָהַב
וּתְלַפֵיף יַת יְרִיעָתָא חֲדָא עִם חֲדָא בְפוּרְפַיָא וְיִתְחַבַר מִשְׁכְּנָא לְמֶהֱוֵי חַד :
ועשית וְתַעֲבִיד יְרִיעָן דְמִעְזִי לְמִפְרַס עַל מִשְׁכְּנָא תְרֵיסְרֵי יְרִיעָן תַעֲבִיד
יַתְהֵין : ארך אוֹרְכָא דִירִיעָתָא חֲדָא תְלָתִין אַמִין וּפוּתְיָא אַרְבַע
אַמִין דִירִיעָתָא חֲדָא מִשְׁחָתָא חֲדָא לְחַד סְרֵי יְרִיעָן : וחברת וּתְלַפֵיף
יַת חֲמֵשׁ יְרִיעָן לְחוֹד כָל קְבִיל חַמְשָׁא סִפְרֵי אוֹרַיְיתָא וְיַת שֵׁית יְרִיעָן לְחוֹד
כָל קְבֵל שֵׁית סִדְרֵי מַתְנִיתָא וְתֵעוּף יַת יְרִיעָתָא שְׁתִיתָיתָא כָל קְבֵל אַפֵי
מַשְׁכְּנָא : ועשית וְתַעֲבִיד חַמְשִׁין עֲנוּבִין עַל אִמְרַת דִירִיעָתָא חֲדָא
מִצִיטְרָא בְבֵית לִיפוּפָה וְחַמְשִׁין עֲנוּבִין עַל אִמְרָא דִירִיעָתָא בְבֵית
לִיפוּפָה תִנְיָנָא : ועשית וְתַעֲבִיד פּוּרְפִין דְנְחַשׁ חַמְשִׁין וְתֵעוֹל יַת פּוּרְפַיָא

עשרים קרשים לפאת נגב תימנה וכן לצפון וכל קרש אמה וחצי האמה הרי שלשים מן
המזרח למערב · רוחב המשכן מן הצפון לדרום עשר אמות שנאמר ולירכתי המשכן ימה
ונו׳ ושמי קרשים למקומות הרי עשר ובמקומם אפרשם למקראות הללו כותן הירעות
ארכן לרחבו של משכן עשר אמות אמצעיות לגג חלל רוחב המשכן ואמה מכאן ואמה
מכאן לעובי ראשי הקרשים שעוביים אמה כשתיירו ״ו אמה שמוכה לצפון ושמוכה לדרום
מכסות קומת הקרשים שבהן עשר כמצאו שתי אמות התחתוכות מנולות · רחבן של
יריעות מ׳ אמה כשהן מחוברות עשרים אמה לחוברת שלשים מהן לגג חלל המשכן
לארכו ואמה ככנד עובי ראשי הקרשים שבמערב ואמה לכסות עובי העמודים שבמזרח
שלא היו קרשים במזרח אלא ארבעה עמודים שהמסך פרוש ותלוי בווין שבהן במין וילון
כשתיירו שמוכה אמות התלויין על אחורי המשכן שבמערב ושתי אמות התחתוכו׳ מנולות
זו מנאתי בברייתא דמסכת מדות · אבל במסכת שבת אין הירעות מכסות את עמודי
המזרח ותשעה אמות תלויות אחורי המשכן והכתוב מסייעכו וכתת את הפרוכת תחת
הקרסים ואם כדברי הברייתא הזאת כמצאת פרוכת משוכה מן הקרשים ולמערב אמה :
קרסי זהב · פירמ״לש בלעז ׃מכניסין ראשן אחד בלולאות שבחוברת זו וראשן אחד
בלולאות שבחוברת זו ומחברן בהן : יריעות עזים · מכוכה של עזים : לאהל על
המשכן · לפרוש אותן על הירעות התחתוכות : שלשים באמה · שבשבותן ארכן
לרוחב המשכן כמו שבותן את הראשוכות כמצאו אלו עודפות אמה מכאן ואמה מכאן
לכסות אחת מהשתי אמות שבשארו מנולות מן הקרשים והאמה התחתוכה של קרש שאין
הירעה מכסה אותו היא האמה התחוכה בכקב האדן שסאדכים בהן אמה :
וכפלת את הירעה הששית · העודפת באלו העליוכות יותר מן התחתוכות : אל מול
פני האהל · חצי רחבה היה תלוי וכפול על המסך שבמזרח ככגד הפתח דומה לכלם

בכועה

חֲמִשִּׁים וְהִבֵּאתָ אֶת־הַקְּרָסִים
בַּלְּאֹת וְחִבַּרְתָּ אֶת־הָאֹהֶל וְהָיָה
אֶחָד: יז וְסָרַח הָעֹדֵף בִּירִיעֹת
הָאֹהֶל חֲצִי הַיְרִיעָה הָעֹדֶפֶת תִּסְרַח
עַל אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן: יח וְהָאַמָּה
מִזֶּה וְהָאַמָּה מִזֶּה בָּעֹדֵף בְּאֹרֶךְ
יְרִיעֹת הָאֹהֶל יִהְיֶה סָרוּחַ עַל־צִדֵּי
הַמִּשְׁכָּן מִזֶּה וּמִזֶּה לְכַסֹּתוֹ:
יט וְעָשִׂיתָ מִכְסֶה לָאֹהֶל עֹרֹת
אֵילִם מְאָדָּמִים וּמִכְסֵה עֹרֹת תְּחָשִׁים
מִלְּמָעְלָה: פ
המישי טו וְעָשִׂיתָ אֶת־הַקְּרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן
עֲצֵי שִׁטִּים עֹמְדִים: יז עֶשֶׂר
אַמּוֹת אֹרֶךְ הַקָּרֶשׁ וְאַמָּה וַחֲצִי
הָאַמָּה רֹחַב הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד:
יח שְׁתֵּי יָדוֹת לַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד
מְשֻׁלָּבֹת אִשָּׁה אֶל־אֲחֹתָהּ כֵּן תַּעֲשֶׂה
לְכָל קַרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן: יט וְעָשִׂיתָ

וְתַעֲבִיד יָת־פּוּרְפַּיָא בַּעֲנוּבַיָּא
וְתַלְפִּיף יָת־מַשְׁכְּנָא וִיהֵי חַד:
וְסִידְרָא דְּיַתִּיר בִּירִיעַת מַשְׁכְּנָא
פַּלְגוּת יְרִיעָתָא דְּיַתִּירָא תִּסְרַח עַל
אֲחֹרֵי מַשְׁכְּנָא: וְאַמְּתָא מִכָּא
וְאַמְּתָא מִכָּא בְּדִיתִּיר בְּאוֹרְכָא
יְרִיעָתָא דְּמַשְׁכְּנָא יְהֵי סְרִיחַ עַל
סִיטְרֵי מַשְׁכְּנָא מִכָּא וּמִכָּא
לְכַסָּיוּתֵיהּ: וְתַעְבֵּיד חוּפָאָה
לְמַשְׁכְּנָא דְּמַשְׁכֵּי דְּכָרֵי מְסַמְּקֵי
וְחוּפָאָה דְּמַשְׁכֵּי סַסְגּוֹנָא מִלְּעֵילָא:
וְתַעְבִּיד יָת דַּפֵּי לְמַשְׁכְּנָא רָאעֵי
שִׁיטִּין קַיְמִין: עֲשַׂר אַמִּין אוֹרְכָא
דְּדַפָּא וְאַמְּתָא וּפַלְגוּת אַמְּתָא
פּוּתְיָא דְּדַפָּא חַד: תְּרֵין צִירִין
לְדַפָּא חַד מְשַׁלְּבִין חַד לְקָבֵיל
חַד כֵּן תַּעְבֵּיד לְכָל דַּפֵּי מַשְׁכְּנָא:

ותעביד

את

יב נכונה העכוכה בנעיף על פניה: וסרח העודף בירעות האהל · על ירעות המשכן
ירעות האהל הן העלי וכות של עזים שקרויים אהל כמו שאמור בהם לאהל על המשכן
וכל אהל האמור בהן איכו אלא לשון גג שמאהילות ומסככות על התחתוכות והן היו
עודפות על התחתוכות חצי הירעה למערב שהחצי של ירעה אחת עשרה היתרה היה
ככפל אל מול פני האהל כשאדו שתי אמות רחב חציה עודף על רוחב התחתוכות:
יג תסרח על אחורי המשכן · לכסות שתי אמות שהיו מגולות בקרשים: והאמה מזה
והאמה מזה · לנפון ולדרום: בעודף · באורך ירעות האהל שהן עודפות על אורך
ירעות המשכן שתי אמות: יהיה סרוח על צדי המשכן · לנפון ולדרום כמו שפירש
למעלה למדה תורה דרך ארץ שיהא אדם חס על היפה: אחורי המשכן · הוא צד מערבי
יד לשיהפתח במזרח שהן פניו ונפון ודרום קרויים צדדין לימין ולשמאל: מכסה לאהל ·
לאותו גג של ירעות עזים עשה עוד מכסה אחר של עורות אילים מאדמים ועוד למעלה
ממנו מכסה עורות תחשים ואותן מכסאות לא היו מכסין אלא את הגג ארכן שלשים
ורחבן עשר אלו דברי רבי נחמיה ולדברי רבי יהודה מכסה אחד היה מצוי של עורות
אילים מאדמים ומצוי של עורות תחשים: ועשית את הקרשים · הלל ועשית קרשים
טו כמה שנאמר בכל דבר ודבר מהו הקרשים מאותן העומדין ומיוחדין לכך · יעקב אביכו

כטע

פורפיא בענוביא ותלף ית ירושלמי
משכנא ויהי חד: וסרח ושיפוע ושיפועה
מותרא בירעות משכנא פלגות
ירעתא דיתירא תשפע על אחורי משכנא: והאמה ואמתא מיכא
ואמתא מיכא בדיתיר בארך ירעתא דמשכנא יהי משפע על צטרי
משכנא מיכא ומיכא לכסיותיה: ועשית ותעביד חופאה למשכנא
מושבי דדכרי מסמקי וחופאה
דמשכי סגונא מלעילא: ועשית ירושלמי
ותעביד ית לוחיא למשכנא דקיסי הקרשים לוהי:
שיטא קימין הי כארח נציביהון:
עשר עשר אמין אורכא דלוחא ואמתא ופלגא דאמתא פותיא דלוחא
חד: שתי תרתין צירין ללוחא חד מכוונן צטר חד בגו חד היכדין
תעביד לכל לוחי משכנא: ועשות ותעביד ית לוחיא למשכנא
עשרין

בטע ארזים במצרים וכשמת נוח בכיו להעלותם עמהם כשיצאו ממצרים ואמר להם
שעתיד הקב״ה לצוות אותן לעשות משכן במדבר מעצי שטים ראו שיהיו מזומנים בידכם
הוא שיסד הנבלי בפיוט שלו טם מטע מזורזים קורות בתיכו ארזים שנודרזו להיות
מוכנים בידם מקודם לכן: עצי שטים עומדים: איתשטכ״ים בלעז שיהא אורך
הקרשים זקוף למעלה בקירות המשכן ולא תעשה הכתלים בקרשים שוכבים להיות
ראב בקרשים לגובה הכתלים קרש על קרש: עשר אמות ארך הקרש: למדכו נבהו יז
של משכן עשר אמות: ואמה וחצי האמה רחב: למדכו ארכו של משכן לעשרים קרשים
שהיו בנפון ובדרום מן המזרח למערב שלשים אמה: שתי ידות לקרש האחד: היה יז
פורן את הקרש מלמטה באמצעו בגובה אמה מכיח רביע רחבו מכאן ומכיע רחבו
מכאן והן הן הידות והחרין חצי רוחב הקרש באמצע ואותן הידות מכנים באלגים
שהיו חלולים והאלכים נבהן אמה ויושבים רגופים ארבעים זה אצל זה וידות הקרש
הנכנסות בחלל האלכים חכונות משלשת בדיהן רוחב החרין כעובי שפת האלן שיכנס
הקרש את כל ראש האלן שאם לא כן כמצא ריוח בין קרש לקרש כעובי שפת שני האלכים
שיפסיקו ביניהם וזהו שכאמר ויהיו תואמים מלמטה שיחרון את בדי הידות כדי שיתחברו
הקרשים זה אצל זה: משלבות. עשויות כמין שליבת סולם ומוכלות זו מזו ומשופין
האשיהם ליכנס בתוך חלל האלן כשליבה הנכנסת בנקב עמודי הסולם: אשה אל
אחותה. מכוונות זו כנגד זו שיהיו חריציהם שוים זו כמדת זו כדי שלא יהיו ב׳ ידות זו
משוכה לצד פנים וזו משוכה לצד חוץ בעובי הקרש שהוא אמה ותהנוס של ידות בידין

אֶת־הַקְּרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן עֶשְׂרִים קָרֶשׁ
לְפֵאַת נֶגְבָּה תֵימָנָה: יז וְאַרְבָּעִים
אַדְנֵי־כֶסֶף תַּעֲשֶׂה תַּחַת עֶשְׂרִים
הַקֶּרֶשׁ שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ
הָאֶחָד לִשְׁתֵּי יְדֹתָיו וּשְׁנֵי אֲדָנִים
תַּחַת־הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד לִשְׁתֵּי יְדֹתָיו:
יח וּלְצֵלַע הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית לִפְאַת
צָפוֹן עֶשְׂרִים קָרֶשׁ: יט וְאַרְבָּעִים
אַדְנֵיהֶם כֶּסֶף שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת
הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת
הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד: כ וּלְיַרְכְּתֵי
הַמִּשְׁכָּן יָמָּה תַּעֲשֶׂה שִׁשָּׁה קְרָשִׁים:
כא וּשְׁנֵי קְרָשִׁים תַּעֲשֶׂה לְמִקְצֹעֹת
הַמִּשְׁכָּן בִּירְכָתָיִם: כב וְיִהְיוּ
תֹאֲמִם מִלְּמַטָּה וְיַחְדָּו יִהְיוּ תְמִמִּם
עַל־רֹאשׁוֹ אֶל־הַטַּבַּעַת הָאֶחָת כֵּן
יִהְיֶה לִשְׁנֵיהֶם לִשְׁנֵי הַמִּקְצֹעֹת יִהְיוּ:
כג וְהָיוּ שְׁמֹנֶה קְרָשִׁים וְאַדְנֵיהֶם
כֶּסֶף שִׁשָּׁה עָשָׂר אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים
תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים
תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד: כד וְעָשִׂיתָ
בְרִיחִם עֲצֵי שִׁטִּים חֲמִשָּׁה לְקַרְשֵׁי

יל תניין נגב תימנה

כולס ספר

יל תניין 36 ראסו

כולס ספר יוד בתרגום נמ"ח

וְתַעְבֵּיד יַת־דַּפַּיָּא לְמַשְׁכְּנָא עַסְרִין
דַּפִּין לְרוּחַ עֵיבַר דָּרוֹמָא:
וְאַרְבְּעִין סַמְכִין דְּכַסְפָּא תַּעְבֵּיד
תְּחוֹת עַסְרִין דַּפִּין תְּרֵין סַמְכִין
תְּחוֹת־דַּפָּא חַד לְתְרֵין צִירוֹהִי
וּתְרֵין סַמְכִין תְּחוֹת־דַּפָּא חַד לְתְרֵין
צִירוֹהִי: וְלִסְטַר מַשְׁכְּנָא תִּינְיָנָא
לְרוּחַ צִיפּוּנָא עַסְרִין דַּפִּין:
וְאַרְבְּעִין סַמְכֵיהוֹן דְּכַסְפָּא תְּרֵין
סַמְכִין תְּחוֹת דַּפָּא חַד וּתְרֵין סַמְכִין
תְּחוֹת דַּפָּא חַד: וְלִסְיָפֵי מַשְׁכְּנָא
מַעַרְבָּא תַּעְבֵּיד שִׁיתָּא דַּפִּין:
וּתְרֵין דַּפִּין תַּעְבֵּיד לְזוּיָרַת מַשְׁכְּנָא
בְּסוֹפֵהוֹן: וִיהוֹן מְכַוְּנִין מִלְּרַע
וְכַחֲדָא יְהוֹן מְכַוְּנִין עַל־רֵישֵׁיהּ
לְעִיזְקְתָא חֲדָא כֵּן יְהֵי לְתַרְוֵיהוֹן
לְתְרֵין זְוָיִין יְהוֹן: וִיהוֹן תְּמַנְיָא
דַּפִּין וְסַמְכֵיהוֹן דְּכַסְפָּא שִׁתָּא עַשַׂר
סַמְכִין תְּרֵין סַמְכִין תְּחוֹת דַּפָּא חַד
וּתְרֵין סַמְכִין תְּחוֹת דַּפָּא חַד:
וְתַעְבֵּיד עַבְרֵי דְאַעֵי שִׁיטִין חַמְשָׁא
לְדַפֵּי

צלע

יח לפי שדומות לצירי הדלת הנכנסים בחורי המפתן: לפאת נגבה תימנה: לין פאה זו
לשון מקצוע אלא כל הרוח קרויה פאה כתרגומו לרוח עיבר דרומא: וליכתי:
כב לשון סוף כתרגומו ולסיפי ולפי שהפתח במזרח קרוי מזרח פנים והמערב אחוריים וזהו
כג סוף שהפנים מן הראש: תעשה ששה קרשים: הרי ט׳ אמות רחב: ושני קרשים
למקצועות: אחד למקצוע צפונית מערבית ואחד למערבית דרומית כל שמנה קרשים
בסדר אחד הן אלא שאלו השתים איכן בחלל המשכן אלא חצי אמה מזו וחצי אמה מזו
כרוכות בחלל להשלים רחבו לעשר והאמה מזה והאמה מזה באות בכנד אמת עובי קרשי
המשכן הצפון והדרום כדי שיהא המקצוע מבחוץ שוה ויהיו כל הקרשים תאומים זה לזה
מלמטה שלא יפסיק עובי שפת שני האדנים ביניהם להדביקם זו מזו זהו שפירשתי שיהיו
בירי הידות חרוצי מגדיהן שיהא רחב הקרש בולט לגדיו חוץ לידי הקרש לכסות את
שפת האדן וכן הקרש שאצלו וכמנאו תאומים זה לזה וקרש המקצוע שבסדר המערב

חרון

עֶשְׂרִין לוּחִין לְרוּחַ עִיבַר דְּרוֹמָא : ירושלמי
וארבעים וְאַרְבְּעִין חוֹמְרִין חוֹמְרִין :
דְּכֶסֶף תַּעֲבִיד תְּחוֹת עֶשְׂרִין לוּחִין
תְּרֵין חוֹמְרִין תְּחוֹת לוּחָא חַד לְתְרֵין צִירוֹי וּתְרֵין חוֹמְרִין תְּחוֹת לוּחָא חַד
לְתְרֵין צִירוֹי : ולצלע וְלְסַטַר מִשְׁכְּנָא תִּנְיָנָא לְרוּחַ צִיפּוּנָא עֶשְׂרִין
לוּחִין : וארבעים וְאַרְבְּעִין חוֹמְרֵיהוֹן דְּכֶסֶף תְּרֵין חוֹמְרִין תְּחוֹת
לוּחָא חַד וּתְרֵין חוֹמְרִין תְּחוֹת לוּחָא חַד : ולירכתי וְלְסַיְפֵי מִשְׁכְּנָא
מַעַרְבָּאָה תַּעֲבִיד שִׁיתָּא לוּחִין : ושני וּתְרֵין לוּחִין תַּעֲבִיד לְזָוְיַיתָא
מִשְׁכְּנָא בְּסוֹפֵיהוֹן : ויהיו וִיהוֹן מְזַוְּגִין מִלְּרַע וְכַחֲדָא יְהוֹן מְזַוְּגִין
עַל רֵישֵׁיהוֹן בְּעִזְקְתָא חֲדָא הֵיכְדִין יְהֵי לְתַרְוֵיהוֹן לְתְרֵין זָיוָיִן יְהוֹן : וְהוּ
וִיהוֹן תְּמַנְיָא לוּחִין וְחוֹמְרֵיהוֹן דְּכֶסֶף שֵׁיתְסְרֵי חוֹמְרִין תְּרֵין חוֹמְרִין תְּחוֹת
לוּחָא חַד וּתְרֵין חוֹמְרִין תְּחוֹת לוּחָא חַד : ועשית וְתַעֲבִיד נַגְדִּין
דקיסי

כו מרון לרחבו כעביו ככנל חרן של כל קרש הצפוני והדרומי כדי שלא יפרידו האדנים
ביניהם : ויחליו יהיו תמים · כמו תאומים : על ראשו · של קרש : אל העבעת האח ·
כל קרש וקרש היה חרון מלמעלה ברחבו שני חריצין בשני צדיו כדי עובי טבע ומכניסו
בטבעת אחת כמנא מתאים לקרש שאצלו · אבל אותן טבעות לא ידעתי אם קבועות הן
אם מטולטלות ובקרש שבמקצוע היה טבעת בעובי הקרש הדרומי והצפוני ורחש קרש
המקצוע שבסדר מערב ובכם לתוכו כמנהו שני הכתלים מחוברים : כן יהיה לשניהם ·
כז בקרשים שבמקצוע לקרש שבסוף צפון ולקרש המערבי וכן לשני המקצועות : והיו שמנה
קרשים · הן האמורות למעלה תשעה ששה קרשים ושני קרשים למקוצעות כמנהו שמנה
קרשים בסדר מערבי כך שבויה במשכה מעזה סדר הקרשים במלאכת המשכן היה עושה
את האדנים חלולים וחורן את הקרש מלמטה רביע מכאן ורביע מכאן והחרין חציו
באמצע ועשה לו שתי ידות כמין שני חמוקין · ולפ שהנרשא כמין שני חווקין כמין שני
שליבות סולם המובדלות זו מזו ומשופות ליכנס בחלל האדן כשליבה הנכנסת בנקב
עמוד הסולם והוא לשון משולבות עשויות כמין שליבה ומכניסן לתוך שני אדנים שבאמר
שני אדנים שני אדנים וחורן את הקרש מלמעלה אצבע מכאן ואצבע מכאן וכותן לתוך
טבעת אחת של זהב כדי שלא יהיו כפרדין זה מזה שבאמר ויהיו תואמים מלמטה כך
כח פיא המשכה והפי שלה הבעתי למעלה בסדר המקראות : בריחים · כתרגומו עברין
ובלעז אספרים : חמשה לקרשי בלע המשכן · אלו חמשה שלזה הן אלא שהבריח העליון
והתחתון עשוי משתי חציות זה מבריח על חצי הכותל וזה מבריח על חצי הכותל זה
בכנס בטבעת מכל זה וזה בכנס בטבעת מכל זה עד שמגיעין זה לזה כמנא שעליון
ותחתון שוים שהן ארבעה אבל האמצעי ארכו כנגד כל הכותל ומבריח מקצה הכותל
ועד קצהו שבאמר והבריח התיכון וגו' מבריח מן הקצה ל הקצה שהעליונים והתחתונים

צלע־המשכן האחד: כו וחמשה
בריחם לקרשי צלע־המשכן
השנית וחמשה בריחם לקרשי צלע
המשכן לירכתים ימה: כז והבריח
התיכן בתוך הקרשים מבריח מן־
הקצה אל־הקצה: כח ואת־
הקרשים תצפה זהב ואת־
טבעתיהם תעשה זהב בתים
לבריחם וצפית את־הבריחם זהב:
ל והקמת את־המשכן כמשפטו
אשר הראית בהר: ס
לא ועשית פרכת תכלת וארגמן
ותולעת שני ושש משזר מעשה
חשב יעשה אתה כרבים:
לב ונתתה אתה על־ארבעה
עמודי שטים מצפים זהב ווויהם
זהב על־ארבעה אדני־כסף:
לג ונתתה את־הפרכת תחת
הקרסים והבאת שמה מבית

לפרכת

ארונא

לדפי סטר־משכנא חד:
וחמשא עברין לדפי סטר־משכנא
תנינא וחמשא עברין לדפי סטר
משכנא לסופהון מערבא:
ועבדא מציעאה בגו דפיא מעבר
מן־סייפי לסייפי: וית־דפיא
תחפי דהבא וית־עזקתהון תעביד
דהבא אתרא לעבריא ותחפיית־
עבדיא דהבא: ותקים ית־
משכנא כהילכתיה די אתחזית
בטורא: ותעביד פרוכתא
תכלא וארגונא וצבע זהורי ובוץ
שזיר עבד אומן יעביד יתה צורת
כרובין: ותתן יתה על־ארבעא
עמודי שטין מחפן דהבא ווהון
דהבא על־ארבעא סמכין דכסף:
ותתן ית־פרוכתא תחות פורפיא
ותעיל תמן מגו לפרוכתא ית

כל נלע
דמחכר טעמי
למעלם ופתח

כלס כתיב כן
ונמסר לחרת
כמכר ל סמר
וח מלה י

ששי

כ׳ סכירין
תעשה ממון
כ״ף ככר
כרוכת י

כם

לא

כל הטבעות בקרשים ליכם בתוכן שתי טבעות לכל קרש משולשים בתוך עשר אמות של נוכח הקרש חלק אחד מן הטבעת העליונה ולמעלה וחלק אחד מן התחתונה ולמטה וכל חלק הוא רביע ארך הקרש ושני חלקים בין טבעת לטבעת כדי שיהיו כל הטבעות מכוונין זה כנגד זה אבל לבריח התיכון אין טבעות אלא הקרשים נקובין בעובין והוא נכנס בהם דרך הנקבים שהם מכוונין זה מול זה וזהו שנאמר בתוך הקרשים הבריחים העליונים והתחתונים שבנפון ושבדרום ארך כל אחת שו אמה והתיכון ארכו שלשים אמה וזהו מן הקצה אל הקצה מן המזרח ועד המערב וחמשה בריחים שבמערב ארך העליונים והתחתונים שם אמות והתיכון ארכו שתים עשרה כנגד רחב שמנה קרשים כך היא מפורשת במלאכת המשכן: בתים לבריחים · הטבעות שתעשה בהן יהיו בתים ליכם בהן הבריחים: וצפית את הבריחים זהב · לא שהיה הזהב מדובק על הבריחים אלא עליהם שום נפוי אלא היה קובע כמין שתי פיפיות של זהב כמין שני מלקי קנה חלוק וקובען אל הטבעת לכאן ולכאן ארכן ממלא את רחב הקרש מן הטבעת לכאן וממנה לכאן והבריח נכנס לתוכו וממנו לטבעת ומן הטבעת לפה השני כמנהו הבריחי מנופים זהב כשהן נתונין בקרשים והבריחי הללו מבחוץ היו בלטות הטבעות והפיפיות

לא

דְקִיסֵי שִׁיטָא חַמְשָׁא לְלוּחֵי צִטַּר מִשְׁכְּנָא חַד: וחמשה וְחַמְשָׁא נַגְּרִין לְלוּחֵי צִטַּר מִשְׁכְּנָא תִּנְיָינָא וְחַמְשָׁא נַגְּרִין לְלוּחֵי צִטַּר מִשְׁכְּנָא לְסוּפֵיהוֹן מַעַרְבָא: והבריח וְנַגְּרָא מְצִיעָאָה בְּגוֹ לוּחַיָּא מ

ירושלמי דְמִשְׁכְּנָא: ר

ירושלמי שִׁיפּוּעָיָא מִן מַעַרְבָא:

מִשְׁלַבִּישׁ מִן סִיפֵּי לְסִיפֵּי מִן אִילָנָא דְנָצִיב אַבְרָהָם בְּבֵאֵרָא דְשָׁבַע וְכַד עָבְרוּ יִשְׂרָאֵל יַת יַמָּא קַטָעוּ מַלְאָכַיָּא יַת אִילָנָא וְטַלְקוּהוּ לְיַמָּא וַהֲוָת טָפֵי עַל אַנְפֵּי מַיָּא וַהֲוָה מַלְאָכָא מַכְרִיז וְאָמַר דֵּין הוּא אִילָנָא דְנָצִיב אַבְרָהָם בְּבֵירָא דְשָׁבַע וְצִלֵּי תַּמָּן בְּשׁוּם מֵימְרָא דְיְיָ וְנִסְכּוּהִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעָבְדוּ מִנֵּיהּ נַגְּרָא מְצִיעָאָה אוֹרְכֵיהּ שׁוּבְעִין אַמִּין וּפְרִישָׁן מִתְעַבְּדָן בֵּיהּ דְכַד הַווּ מוֹקְמִין יַת מִשְׁכְּנָא הֲוָה מִסְגַּלְגַּל הֵיא כְּעַבְנָא חֲזוֹר חֲזוֹר מְלַגֵּיו לְלוּחֵי מִשְׁכְּנָא וְכַד הֲוָה מִתְפְּרֵק הֲוָה פַּשִׁיט הֵי כְּחוּטְרָא: ואת וְיָרַת לוּחַיָּא תְּחֵפֵי דְדַהֲבָא וְיַת עַזְקָתְהוֹן תַּעֲבִיד דְדַהֲבָא אַתְרָא לְנַגְדִּין וְתַחְפֵּי יַת נַגְרַיָּא דְדַהֲבָא: והקמות וְתָקִים יַת מִשְׁכְּנָא כְּהִילְכָתָא דְאִתְחַמִּיתָא בְּטַוּרָא: ועשית פרכת וְתַעֲבִיד פַּרְגּוֹדָא דְתִכְלָא וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי וּבוּץ שְׁזִיר עוֹבַד אוּמָן יַעֲבִיד יָתָהּ צוּרִין כְּרוּבִין: ונתת וּתְסַדַּר יָתָהּ עַל אַרְבָּעָה עַמּוּדֵי שִׁיטָא מְחַפִּין דְדַהֲבָא וְוֵיהוֹן דְדַהֲבָא עַל אַרְבָּעָה אֻמָּנִין דְכֶסֶף: ונתת וְתִתֵּן יַת פַּרְגּוֹדָא תְּחוֹת כּוּרְסַיָּא וְתַעוֹל לְתַמָּן מלגיו

לא היו כרלות בתוך המשכן אלא כל הכותל חלק מבפנים: והקמות את המשכן · לאחר שנמר הקימהו: הרלית בקר · קודם לכן שאני עתיד ללמל ולהרלותך סדר הקמתו: פרכת · לשון מחיצה הוא ובלשון חכמים פרגוד דבר המבדיל בין המלך ובין העם: תכלת וארגמן · כל מין ומין היה כפול בכל חוט וחוט ששה חוטין: מעשה חושב · כבר פירשתי שזו הי׳ אריגה של שתי קורות והכיורין שמשכי עבריה איכן דומין זה לזה: כרובים · כיורין של בריות יעשה בה ארבעה עמודים תקועים בתוך ארבעה אדנים ואונקליות קבועין בהן עקומים למעלה להושיב עליהן כלוכס שראש הפרוכת כרוך בה והאונקליות הן הווין שהרי כמין ווין הן עשויים והפרכת ארכה עשר אמות לרחבו של משכן ורחבה עשר אמות בגבהן של קרשים פרוסה בשלישי של משכן שיהא הימכה ולפנים עשר אמות והימכה ולחוץ עשרים אמה כמלא בית קדשי הקדשים עשר · על עשר שנאמר וכתת את הפרכת תחת הקרסים המחברים את שתי חוברות של יריעות המשכן רחב החוברת עשרים אמה וכשפרשה על גג המשכן מן הפתח למערב כלתה בשני שלישי המשכן והחוברת השנית בחצי שליש של משכן והיותר תלוי לאחוריו לכסות את הקרשי:

ושמת

לַפֹּרֶכֶת אֶת אֲרוֹן הָעֵדֻת וְהִבְדִּילָה
הַפָּרֹכֶת לָכֶם בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ
הַקָּדָשִׁים: לג וְנָתַתָּ אֶת־הַכַּפֹּרֶת
עַל אֲרוֹן הָעֵדֻת בְּקֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים:
לד וְשַׂמְתָּ אֶת־הַשֻּׁלְחָן מִחוּץ
לַפָּרֹכֶת וְאֶת־הַמְּנֹרָה נֹכַח הַשֻּׁלְחָן
עַל צֶלַע הַמִּשְׁכָּן תֵּימָנָה וְהַשֻּׁלְחָן
תִּתֵּן עַל־צֶלַע צָפוֹן: לה וְעָשִׂיתָ
מָסָךְ לְפֶתַח הָאֹהֶל תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן
וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר מַעֲשֵׂה
רֹקֵם: לו וְעָשִׂיתָ לַמָּסָךְ חֲמִשָּׁה
עַמּוּדֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב
וָוֵיהֶם זָהָב וְיָצַקְתָּ לָהֶם חֲמִשָּׁה
אַדְנֵי נְחֹשֶׁת: ס

כז עָשִׂיתָ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ עֲצֵי
כז קמנין שִׁטִּים חָמֵשׁ אַמּוֹת אָרֶךְ וְחָמֵשׁ
אַמּוֹת רֹחַב רָבוּעַ יִהְיֶה הַמִּזְבֵּחַ
כל אורייתא וְשָׁלֹשׁ אַמּוֹת קֹמָתוֹ: ב וְעָשִׂיתָ
מכר
ג מסר קַרְנֹתָיו עַל אַרְבַּע פִּנֹּתָיו מִמֶּנּוּ
תִּהְיֶין קַרְנֹתָיו וְצִפִּיתָ אֹתוֹ נְחֹשֶׁת:
ג וְעָשִׂיתָ סִירֹתָיו לְדַשְּׁנוֹ וְיָעִיו
ל ופס׳ · מס׳ וּמִזְרְקֹתָיו וּמִזְלְגֹתָיו וּמַחְתֹּתָיו לְכָל־
מסר׳ כֵּלָיו תַּעֲשֶׂה נְחֹשֶׁת: ד וְעָשִׂיתָ לוֹ

מכבר

וארונא דסהדותא ותפרוש
פרוכתא לכון בין קודשא ובין
קודש קודשיא: ותתן ית־
כפורתא על ארונא דסהדותא
בקודש קודשיא: ותשוי ית־
פתורא מברא לפרוכתא וית־
מנרתא לקביל פתורא על סטר
דמשכנא דרומא ופתורא תתן על־
סטר צפונא: ותעביד פרסא
לתרע משכנא תכלא וארגונא
וצבע זהורי וכוץ שזיר עובד צייר:
ותעבד לפרסא חמשא עמודי שטין
ותחפי יתהון דהבא וויהון דהבא
ותתיך להון חמשא סמכין דנחשא:
ותעביד ית־מדבחא דאעי שיטין
חמש אמין אורכא וחמש אמין
פותיא מרבע יהי מדבחא ותלת
אמין רומיה: ותעביד קרנוהי על
ארבע זוייתיה מיניה יהוין קרנוהי
ותחפי יתיה נחשא: ותעביד
פסכתרוותיה למספי קטמיה
ומגרופיתיה ומזרקוהי וצינוריתיה
ומחתיתיה לכל־מנוהי תעביד
נחשא:

לה וחמת את השלחן · שלחן בכפון משוך מן הכותל הכ פוכי שתי אמות ומחצה · ומכורה
בדרום משוכה מן הכותל הדרומי שתי אמות ומחצה · ומזבח הזהב כתון ככנד אויר שבין
שלחן למכורה משוך קמעא כלפי המזרח וכלם כתוכים מן חצי המשכן ולפנים · כיצד ארך
המשכן מן הפתח לפרכת עשרים אמה המזבח והשלחן והמכורה משוכים מן הפתח לגל
לו מערב עשר אמות: ועשית מסך · ואלון שהוא מסך ככנד הפתח כמו סכת בעדו לשון
מגין: מעשה רוקם · הצורות עשויות בו מעשה מחט כפרצוף של עבר זה כך פרצוף
של עבר זה: רוקם · שם האומן ולא שם האומנות ותרגומו עובד צייר ולא עובד ציור
לח מדת המסך כמדת הפרכת עשר אמות על עשר אמות: ועשית את המזבח וגו׳ · ושלם

אמות

מלגיו לפרגודא ית ארונא דסהדותא וחפרישׁ פרגודא לכון בינֵי קודשא
ובינֵי קדש קודשיא: ונתת וחיתן ית כפורתא בהדי כרובייא דנפקין
נגיד מינה בקדש קודשיא: ושמת ותשוי ית פתורא מבּרא
לפרגודא וית מנרתא כל קביל פתורא על סטר משכנא דרומא ופתורא
תסדר על סטר ציפונא: ועשית ותעביד פרסא לתרע משכנא
תיכלא וארגוונא וצבע זהורי ובוץ שזיר עובד ציור מחטא: ועשית
ותעביד לפרסא חמשא עמודי שיטא ותחפי יתהון דהבא ווירהון
דהבא ותתיך להון חמשא חומרין דנחשא: ועשית ותעביד ית מדבחא דקיסי שיטא חמש אמין
אורכא וחמש אמין פותיא מרבע יהא מדבחא ותלת אמין רומיה:
ועשית קרנותיו ותעביד קרנוהי על ארבע זויתיה מניה יהוין קרנוי
זקיפן לעיל ותחפי יתיה נחשא:
ועשית ותעביד דודוותיה ל
למידרדא יתיה ומגרפתיה ו
ומזרקוי ומשליתיה ומחתתיה
כל מנוי תעביד נחשא: ועשית לו

ירושלמי

ותעביד דודוותה למידרדה יתה
ויעוי ומזרקוי ומשלייתא ו
ומחתתיתה לכל מנוי תעביד נחש':

ירושלמי

ויאנקלוותהון דדהב:

קנקל

לחות קומתו דברי ר׳ יהודה. ר׳ יומי לומ׳ כאמ׳ כאן רבוע וכאמ׳ בפכימי רבוע
מה להלן נבהו פי שכים כארכו אף כאן נבהו פי שכים כארכו. ומה אני מקיים שלש אמות
קומתו משפת סובב ולמעלה: ממנו תהיה קרנותיו. שלא יעשה לבדם ויחברם בו: ב
ונפית אותו בחשת. לכפר על עוזות מצח שבאמר ומצחך נחושה: מזלותיו. כמין יורות: ג
לדשנו. להסיר דשנו לתוכם והוא שתא למספי קטמיה לספות הדשן לתוכם כי יש מלים
בלשון עברית מלה אחת מתחלפת בפתרון לשמש בכין ובתירה כמו ותשרש שרשיה אויל
משרים וחלופו וכל תבואתי תשרש. וכמוהו בסעיפיה פוריה וחלופו מסעף פורה מפשח
סעיפיה וכמוהו וזה האחרון עצמו שבר עצמיו וכמוהו ויבקלוהו באגמים וחלופו בקלו
מאגן הסירו אגמי וכן ויעזקהו ויסקלהו אף כאן לדשנו להסיר דשנו ובלעז אדשנבליר:
ויעיו. כתרגומו מגרפות שבוטל בהם הדשן והן כמין כפוי הקדרה של מתכת דק ולו
בית יד ובלעז יולי"ל: מזרקותיו. לקבל בהם דם הזבחים: ומזלגותיו. כמין לוקליות
כפופים ומכה בהם בבשר ובתחביב בו ומתהפכין בהן על נחלי המערכה שיהא ממהר
שריפתן ובלעז קרוי"כש ובלשון חכמים נכוריות: ומחתותיו. בית קבול יש להם ליטול
בהן נחלים מן המזבח לשאתם על מזבח הפכימי לקטרת ועל שם חתייתן קרויים מחתות
כמו לקחתות אש מיקוד לשון שליבת אש ממקומה וכן היחתה אש בחיקו: לכל כליו.

כמו

מִכְּבָר מַעֲשֵׂה רֶשֶׁת נְחֹשֶׁת וְעָשִׂיתָ
עַל־הָרֶשֶׁת אַרְבַּע טַבָּעֹת נְחֹשֶׁת עַל
אַרְבַּע קְצוֹתָיו׃ ס וְנָתַתָּה אֹתָהּ
תַּחַת כַּרְכֹּב הַמִּזְבֵּחַ מִלְּמַטָּה וְהָיְתָה
הָרֶשֶׁת עַד חֲצִי הַמִּזְבֵּחַ׃ י וְעָשִׂיתָ
בַדִּים לַמִּזְבֵּחַ בַּדֵּי עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ
אֹתָם נְחֹשֶׁת׃ יא וְהוּבָא אֶת־בַּדָּיו
בַּטַּבָּעֹת וְהָיוּ הַבַּדִּים עַל־שְׁתֵּי
צַלְעֹת הַמִּזְבֵּחַ בְּשֵׂאֵת אֹתוֹ׃
יב נְבוּב לֻחֹת תַּעֲשֵׂהוּ אֹתוֹ כַּאֲשֶׁר
הָרְאָה אֶתְךָ בָּהָר כֵּן יַעֲשׂוּ׃
ס יג וְעָשִׂיתָ אֶת חֲצַר
הַמִّשְׁכָּן לִפְאַת נֶגֶב־תֵּימָנָה קְלָעִים
לֶחָצֵר שֵׁשׁ מָשְׁזָר מֵאָה בָאַמָּה אֹרֶךְ
לַפֵּאָה הָאֶחָת׃ יד וַעַמֻּדָיו עֶשְׂרִים
וְאַדְנֵיהֶם עֶשְׂרִים נְחֹשֶׁת וָוֵי
הָעַמֻּדִים וְחִשֻּׁקֵיהֶם כָּסֶף׃ טו וְכֵן
לִפְאַת צָפוֹן בָּאֹרֶךְ קְלָעִים מֵאָה
אֹרֶךְ וַעַמֻּדָיו עֶשְׂרִים וְאַדְנֵיהֶם
עשרים

פלס יסר ל קמן וה׳ פתס

פלס מלא

שביעי

פלס יסר כר מזר מלא

יג יסר דסתר

נְחָשָׁא׃ וְתַעְבֵּיד לֵיהּ סְרָדָא עוֹבַד
מְצַדְתָּא דְנְחָשָׁא וְתַעְבֵּיד עַל־
מְצַדְתָּא אַרְבַּע עִזְקָן דְנְחָשָׁא עַל
אַרְבָּעָה סְטָרוֹהִי׃ וְתִתֵּן יָתַהּ
תְּחוֹת סוֹבְבָא דְמַדְבְּחָא מִלְּרַע
וּתְהֵי מְצַדְתָּא עַד פַּלְגוּת מַדְבְּחָא׃
וְתַעְבֵּיד אַרְיָחָיָא לְמַדְבְּחָא אַרְיָחֵי
דַאֲעֵי שִׁטִּין וּתְחַפֵּי יָתְהוֹן נְחָשָׁא׃
וְיֵעָיל יָת אַרְיָחוֹהִי בְּעִזְקָתָא וִיהוֹן
אַרְיָחָיָא עַל־תְּרֵין סְטָרֵי מַדְבְּחָא
בְּמֵיטַל יָתֵיהּ׃ חֲלִיל לוּחִין תַּעְבֵּיד
יָתֵיהּ כְּמָא דִי־אַחֲזֵי יָתָךְ בְּטוּרָא כֵּן
יַעְבְּדוּן׃ וְתַעְבֵּיד יָת דָּרַת
מִשְׁכְּנָא לְרוּחַ עֵיבַר דָּרוֹמָא סְרָדִין
לְדָרַתָּא דְבוּץ שְׁזִיר מְאָה בְּאַמִּין
אוֹרְכָא לְרוּחָא חָדָא׃ וְעַמּוּדוֹהִי
עַסְרִין וְסַמְכֵיהוֹן עַסְרִין דְנְחָשָׁא וּוֵי
עַמּוּדַיָּא וְכַבּוּשֵׁיהוֹן כְּסַף׃ וְכֵן
לְרוּחַ צְפוּנָא בְּאוֹרְכָּא סְרָדִין מְאָה
אוֹרְכָא וְעַמּוּדוֹהִי עַסְרִין וְסַמְכֵיהוֹן
עשרין

ד כמו כל כליו׃ מכבר׃ לשון כבירה שקורין קר״בלש כמין לבוש עשוי לו למזבח עשוי חורין חורין כמין רשת ומקרא זה מסורס וכה פתרונו ועשית לו מכבר כחשת מעשה רשת׃ כרכב המזבח׃ סובב כל דבר המקיף סביב בענול קרוי כרכב כמו שסביבו בהכל שוקטין אלו הן גלמי כלי עץ כל שעתיד לשוף ולכרכב והוא שעושים חרוצין ענולין בקרשי דפני המיבות וספסלי העץ אף למזבח עשה חרוצין סביבו בדפנו לכוי והוא לשוף שלש אמות על גבהו כדברי האומר הא מה אני מקיים שלש אמות קומתו משפת סובב ולמעלה אבל סובב להלוך הכהנים לא היה למזבח הנחשת שלא על ראשו לפנים מקרנותיו וכן שניהם בזבחים לו והו כרכוב בין קרן לקרן ולפנים מהן אמה של הלוך רגלי הכהנים שתי אמות הללו קרויים כרכוב ולקרקעו שם והכתיב תחת כרכובו ומלמעה למדנו שהכרכוב בדפנו הוא ולשון המכבר תחתיו׃ ומיון המתרגם ערי הוו חד לכוי וחד לכהני דלא ישתרגו זה שבדופן לכוי היה ומתחתיו הלביש המכבר והגיע ראשו עד חצי המזבח והוא היה מימין לחצי גבהו להבדיל בין דמים העליונים לדמים התחתונים וכנגדו עשו למזבח בית עולמים דוגמת חוט המקרא באמצעו וכנגד שהיו עולין בו אעפ״ש שלא פירשו

בעכין

ועשית לו וְתַעְבֵּד לֵיהּ קַנְקַל עוּבַד מְצַרְתָּא קנקל:
דְנְחָשָׁא וְתַעְבֵּד עַל מְצַרְתָּא אַרְבַּע עִזְקָן
דְנְחָשָׁא עַל אַרְבַּע אִיטְרוֹי: ונתת וְתִיתֵן יָתֵהּ תְּחוֹת סוּבְּבֵי
מַדְבְּחָא מִלְּרַע וּתְהֵי מְצַדְּיָא עַל פַּלְגוּת מַדְבְּחָא וְאֵין נְפִיל גּוּמָא אוֹ
גּוּמְרָא דְּאֶשָׁא מֵעִילַוֵי מַדְבְּחָא נְפִיל עִילַוֵי קַנְקַל וְלָא יִתְמְטֵי לְאַרְעָא
וַנְסָבִין יְתֵיהּ בַּהֲנַיָא מֵעִילַוֵי קַנְקַל וּמַהַדְּרִין יָתֵיהּ עַל מַדְבְּחָא: ועשית
בדי וְתַעֲבֵיד אֲרִיחִין דְּקִיסֵי שִׁיטָא וְתַחְפֵּי יָתְהוֹן נְחָשָׁא: והובא
וְיַהֲנַעֲל יָת אֲרִיחוֹי בְּעִזְקָתָא וִיהוֹן אֲרִיחַיָא עַל תְּרֵין צִטְרֵי מַדְבְּחָא
בְּמֵיטַל מַדְבְּחָא: נבוב חֲלִיל לוּחִין מְלֵי עַפְרָא תַּעְבֵּד יָתֵיהּ הֵי כְּמָה
דְּאַחְמִיתָךְ בְּטַוּרָא הֵיכְדֵין יַעְבְּדוּן:
ועשית את חצר וְתַעְבֵּד יָת דָּרַת ירושלמי
מִשְׁכְּנָא לְרוּחַ עֵיבַר דָּרוֹמָא וִילַוֹן וֵילָוֹן:
לְדָרְתָא דְּבוּץ שְׁזִיר מְאָה אַמִּין
אוֹרְכָא לְרוּחַ חֲדָא: ועמודיו וְעַמּוּדוֹי עֶשְׂרִין וְחוּמְרֵיהוֹן עֶשְׂרִין
דְּנְחָשָׁא וְוֵי עַמּוּדַיָא וְכַבּוּשֵׁיהוֹן כְּסַף: וכן וְהֵיכְדֵין לְרוּחַ צָפוֹנָא
בְּאוֹרְכָא וִילַוֹן מְאָה אוֹרְכָא וְעַמּוּדֵיהוֹן עֶשְׂרִין וְחוּמְרֵיהוֹן עֶשְׂרִין דְּנְחָשָׁא
ווי

בעכין זה כבר שמעכו בפרשת מזבח אדמה תעשה לי לא תעלה במעלות לא תעשה לו
מעלות בכבש שלו אלא כבש חלק למדכו שהיה לו כבש כך שכיכו במכילתא· ומזבח
אדמה הוא מזבח הכחשת שהיו ממלאין חללו אדמה במקום חכייתן והכבש היה בדרום
המזבח מובדל מן המזבח מלא חוט השערה ורגליו מגיעין עד אמה ממוך לקלעי החצר
שבדרום כדברי האומר עשר אמות קומתו· ולדברי האומר דברים ככתבן שלש אמות
קומתו לא היה ארך הכבש אלא עשר אמות כך מצאתי במסכת מ״ט מדות וזה שהוא מובדל
מן המזבח מלא החוט במסכת זבחים למדכוה מן המקרא: בטבעות· בארבע טבעות
שכעשו למכבר: כבוב לוחות· כתרגומו חליל לוחין לוחות עצי שטים מכל צד והחלל
באמצע ולא יהא כלו עץ אחד שיהא עביו חמש אמות על חמש אמו כמין סדן: קלעים·
עשויין כמין קלעי ספיכה כקנים כקנים מעשה קליעה ולא מעשה אורג ותרגום מרדין
כתרגומו של מכבר המתורגם מרדה לפי שהן מכוקבין ככברה: לפאה האחת· כל
הרוח קרוי פאה: ועמודיו עשרים· חמש אמות בין עמוד לעמוד: ואדניהם· של
העמודים כחשת האדנים יושבים על הארץ והעמודים תקועים לתוכן היה עושה כמין
קוכדסין שקורין פל״אם ארכן ששה טפחים ורחבן שלשה וטבעת כחשת קבועה בו
באמצעו וכורך שפת הקלע סביביו במיתרים ככגד כל עמוד ועמוד ותולה הקוכדם דרך
טבעתו באוכקלי שבעמוד העשוי כמין וי״ו ראשו זקוף למעלה וראשו אחד תקוע בעמוד
באותן שעושין להניח דלתות שקורין בוכר״ם ורחב הקלע תלוי מלמטה והיא קומת מחיצו·

עֶשְׂרִים נְחֹשֶׁת וָוֵי הָעַמֻּדִים
וַחֲשֻׁקֵיהֶם כָּסֶף: יא וְלַחֹב הַחָצֵר
לִפְאַת יָם קְלָעִים חֲמִשִּׁים אַמָּה
עַמֻּדֵיהֶם עֶשְׂרָה וַאֲדָנֵיהֶם עֶשְׂרָה:
יב וְלַחֹב הַחָצֵר לִפְאַת קֵדְמָה
מִזְרָחָה חֲמִשִּׁים אַמָּה: יג וְחָמֵשׁ
עֶשְׂרֵה אַמָּה קְלָעִים לַכָּתֵף
עַמֻּדֵיהֶם שָׁלֹשָׁה וַאֲדָנֵיהֶם שָׁלֹשָׁה:
יד וְלַכָּתֵף הַשֵּׁנִית חָמֵשׁ עֶשְׂרֵה
קְלָעִים עַמֻּדֵיהֶם שָׁלֹשָׁה וַאֲדָנֵיהֶם
שָׁלֹשָׁה: טו וּלְשַׁעַר הַחָצֵר מָסָךְ
עֶשְׂרִים אַמָּה תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן
וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר מַעֲשֵׂה
רֹקֵם עַמֻּדֵיהֶם אַרְבָּעָה וַאֲדָנֵיהֶם
אַרְבָּעָה: טז כָּל־עַמּוּדֵי הַחָצֵר
סָבִיב מְחֻשָּׁקִים כֶּסֶף וָוֵיהֶם כֶּסֶף
וַאֲדָנֵיהֶם נְחֹשֶׁת: יז אֹרֶךְ הַחָצֵר
מֵאָה בָאַמָּה וְרֹחַב חֲמִשִּׁים
בַּחֲמִשִּׁים וְקֹמָה חָמֵשׁ אַמּוֹת שֵׁשׁ
מָשְׁזָר וַאֲדָנֵיהֶם נְחֹשֶׁת: יח לְכָל־
כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן בְּכָל עֲבֹדָתוֹ וְכָל־
יְתֵדֹתָיו וְכָל יִתְדֹת הַחָצֵר נְחֹשֶׁת:

ספר ו

כל משכנא קדמאה ספר תני כ׳ ר׳מלא

כולהון מלא כר מן ר׳ ר׳מלא מפטיר

5 ספר וחד מלא ה׳מטעי דכנידין כל:

לו יעיו סימן כלו סימן:

ואתה

עֶשְׂרִין נְחָשָׁא וָוֵי עַמּוּדַיָּא
וְכִיבּוּשֵׁיהוֹן כְּסָף: וּפוּתְיָא
דְּדַרְתָּא לְרוּחַ מַעַרְבָּא סְרָדִין
חַמְשִׁין אַמִּין עַמֻּדֵיהוֹן עַסְרָא
וְסַמְכֵיהוֹן עַסְרָא: וּפוּתְיָא
דְּדַרְתָּא לְרוּחַ קִידוּמָא מַדִּינְחָא
חַמְשִׁין אַמִּין: וְחַמֵּשׁ עַסְרֵי אַמִּין
סְרָדִין לְעִיבְרָא עַמּוּדֵיהוֹן תְּלָתָא
וְסַמְכֵיהוֹן תְּלָתָא: וּלְעִיבְרָא
תִּינִנָא חַמֵּשׁ עַסְרֵי סְרָדִין עַמּוּדֵיהוֹן
תְּלָתָא וְסַמְכֵיהוֹן תְּלָתָא:
וּלְתָרַע דַּרְתָּא פַּרְסָא עֶשְׂרִין אַמִּין
תְּכֵלָא וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי וּבוּץ
שְׁזִיר עוֹבַד צִיּוּר עַמּוּדֵיהוֹן אַרְבָּעָא
וְסַמְכֵיהוֹן אַרְבָּעָא: כָּל־עַמּוּדֵי
דַרְתָּא סְחוֹר־סְחוֹר מְכַבְּשִׁין כְּסַף
וָוֵיהוֹן דְּכַסְפָּא וְסַמְכֵיהוֹן נְחָשָׁא:
אוֹרְכָא דְּדַרְתָּא מְאָה בְּאַמִּין
וּפוּתְיָא חַמְשִׁין בְּחַמְשִׁין וְרוּמָא
חָמֵשׁ אַמִּין דְּבוּץ שְׁזִיר וְסַמְכֵיהוֹן
דְּנְחָשָׁא: לְכָל מָאנֵי מַשְׁכְּנָא בְּכָל
פּוּלְחָנֵיהּ וְכָל־סְכוּהֵי וְכָל־סְכֵי
דְּדַרְתָּא דְּנְחָשָׁא:

ואת

הקנר: ווי העמודים. הם האונקליות: וחשוקיהם. מוזקפין היו העמודים בחוטי כסף סביב ואיכי יודע אם על פכי כולן אם בראשם אם באמצעם. אך יודע אני שחשוק לשון חגורה שכך מציאו בפילגש בגבעה ועמו נמל חמורים חבושים הרגומו חשוקים:

יא לפאת קדמה מזרחה. פני המזרח קדם לשון פנים אחור לשון אחורים לפיכך מזרח קרוי קדם שהוא פנים ומערב קרוי אחור כל״א הים האחרון ימא מערבא: חמשים אמה. אותן חמשים אמה לא היו מתומים כלם בקלעים לפי שם הפתח אלא חמש עשרה אמה קלעים לכתף הפתח מכאן וכן לכתף השנית כשאר רחב חלל הפתח בכתים עשרים אמה וזהו שנאמר ולשער החצר מסך עשרים אמה וילון להסך כנגד הפתח עשרים אמה ארך

יד כרחב הפתח: עמודיהם שלשה. חמש אמות בין עמוד לעמוד בין עמוד שבראש הדרום

וְיֵי עַמּוּדַיָּא וְכִיבּוּשֵׁיהוֹן כְּסַף : ורחב ופותיא לְרוּחַ מַעַרְבָא וִילַוִּין
חַמְשִׁין אַמִּין עַמּוּדֵיהוֹן עַשְׂרָא וְחוּמְרֵיהוֹן עַשְׂרָא : ורחב ופותיא
דְּדַרְתָּא לְרוּחַ קִדּוּמָא מַדִּינְחָא חַמְשִׁין אַמִּין : וחמש עשרה וַחֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה
אַמִּין וִילַוִּין לְעֵיבְרָא עַמּוּדֵיהוֹן תְּלָתָא וְחוּמְרֵיהוֹן תְּלָתָא : ולשער
וְלִתְרַע דַּרְתָּא פְּרַסָא עֶשְׂרִין אַמִּין דְּתִיכְלָא וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי וּבוּץ
שְׁזִיר עוֹבַד צִיּוּר מַחְטָא עַמּוּדֵיהוֹן אַרְבָּעָה וְחוּמְרֵיהוֹן אַרְבָּעָה : כל
כָּל עַמּוּדֵי דַּרְתָּא חֲזוֹר חֲזוֹר מְכֻבָּשִׁין כְּסַף וְוֵיהוֹן כְּסַף וְחוּמְרֵיהוֹן דְּנְחָשָׁא :
ארך אוֹרְכָא דְּדַרְתָּא מְאָה אַמִּין וּפוּתְיָא חַמְשִׁין לְמַעַרְבָא וַחֲמִשִּׁין
לְמַדִּינְחָא וּרוּמָא חֲמֵשׁ אַמִּין דְּבוּץ שְׁזִיר וְחוּמְרֵיהוֹן דְּנְחָשָׁא : לכל כלי
לְכָל מָאנֵי מַשְׁכְּנָא בְּכָל פּוּלְחָנֵיהּ וְכָל מִתְחֵי דַּרְתָּא חֲזוֹר חֲזוֹר
דְּנְחָשָׁא :

ואתה

העומד במקצוע דרומית מזרחית על עמוד שהוא מן השלשה שבמזרח חמש אמות וממכו
לשני חמש אמות ומן השני לשלישי חמש אמות וכן לכתף השכית וארבעה עמודים למכך
הרי עשרה עמודים למזרח ככנד עשרה למערב : כל עמודי החצר סביב וגו׳ לפי שלא יג
פירש ווין וקשוקים ואדני כחשת אלא לנפון ולדרום אבל למזרח ומערב לא כאמר ווין
וקשוקים ואדני כחשת לכך בא ולמד כאן ארך החצר הנפון והדרום שמן המזרח למערב
מאה באמה : ורחב חמשים בחמשים · חצר שבמזרח היתה מרובעת חמשים על חמשים יד
שהמשכן ארכו שלשים ורחבו עשר העמיד מחרץ פתחו בשפת חמשים החיצונים של אורך
החצר כמנא כלו בחמשים הפנימיים וכלה ארכו לסוף שלשים כמנאו עשרים אמה ריוח
לאחוריו בין הקלעים שבמערב ליריעות של אחורי המשכן ורחב המשכן עשר אמות
באמצע רחב החצר כמנאו לו עשרים אמה ריוח לנפון ולדרום מן קלעי החצר ליריעות
המשכן וכן למערב וחמשים על חמשים חצר לפניו : וקומה חמש אמות · גובה מחיצות
החצר והוא רחב הקלעים : ואדניהם נחשת · להניח אדני המסך שלא תאמר לא כאמרו
אדני כחשת אלא לעמודי הקלעים אבל אדני המסך של מין אחר כך כראה בעיני שלבך
חזר ושבאן : לכל כלי המשכן · שהיו צריכין להקמתו ולהורדתו כגון מקבות לתקוע יז
יתדות ועמודים : ויתדות · כמין כנרי כחשת עשויין ליריעות האהל ולקלעי החצר
קשורים באיתרים סביב סביב בשפוליהון כדי שלא תהא הרוח מנביהתן ואיני יודע אם
תחובין בארץ או קשורין ותלויין וכובדן מכביד שפולי היריעות שלא יכועו ברוח ואומר
לפי שאמן מוכיח עליהם שהם תקועין בארץ לכך כקראו יתדות ומקרא זה מפייעני אהל
בל יבעון בל יסע יתדותיו לנצח :

חסלת ויקחו ליתרומה

ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד:
כא באהל מועד מחוץ לפרכת אשר על העדת יערך אתו אהרן ובניו מערב עד בקר לפני יהוה חקת עולם לדרתם מאת בני ישראל: ס

ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך ואת בניו אתו מתוך בני ישראל לכהנו לי אהרן נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר בני אהרן:
ב ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת: ג ואתה תדבר אל כל חכמי לב אשר מלאתיו רוח חכמה ועשו את בגדי אהרן לקדשו לכהנו לי: ד ואלה הבגדים אשר יעשו חשן ואפד ומעיל וכתנת תשבץ מצנפת ואבנט ועשו בגדי קדש לאהרן אחיך ולבניו לכהנו לי: ס והם יקחו

ק תנות לבישת בגדי הכהנים

את

ואת תפקיד ית בני ישראל ויסבון לך משח זיתא דכיא כתישא לאנהרא לאדלקא בוצינא תדירא: במשכן זימנא מבדא לפרוכתא דעל סהדותא יסדר יתיה אהרן ובנוהי מרמשא עד צפרא קדם ייקים עלם לדריהון מן בני ישראל: ואת קרב לותך ית אהרן אחוך וית בנוהי עמיה מגו בני ישראל לשמשא קדמי אהרן נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר בני אהרן: ותעבד לבושי קודשא לאהרן אחוך ליקר ולתושבחא: ואת תמליל עם כל חכימי לבא דאשלמית עמהון רוח חוכמתא ויעבדון ית לבושי אהרן לקדשותיה לשמשא קדמי: ואילין לבושיא דיעבדון חושנא ואיפודא ומעילא וכיתונא מרמצא מצנפתא והמיינין ויעבדון לבושי קודשא לאהרן אחוך ולבנוהי לשמשא קדמי: ואינון יסבון

ית

תנוה בני כשי צוה: רמז להדלקת הנר לכשי כשבת: כתית תל"ת כ"כ בני"ם כוסג הדלק המנור דהיינו רמז לגיר סמי מקדשים: נר תמיד כנגי נסכת:

בח

ב ואתה תנוה: זך: כלי שמרי כמו שסכיכו במכתו מנרגרו ברקם הזית כו: כתית: הזתי כותש במכתשת ולכו טוחכן בריחים כדי שלא יהו בו שמרים ולאחר שהוציא טפה ראשונה מככיסן לריחים וטוחכן: והשמן הסכי פסול למכור וכשר למכחות שכל כתית למאור ולא כתי למכחו: להעלות נר תמיד: מדליק עד שתהא שלהבת עולה מלליה: תמיד: כל לילה ולילה קרוי תמיד כמו שאתה אומר עולה תמיד ולוכה אלא מיום ליום: וכן במלכת הבאין תמיד ולוכה אלא מחפיתה בבקר ומחכיתה בערב: אבל תמיד האמור בלחם הפכים משבת לשבת הוא: מערב עד בקר: תן לה מדתה שתהא דולקת מערב ועד בקר: ושיערו חכמים חצי לוג ללילי שבת האדוכין וכן לכל הלילות ואם יותר אין בכך כלום: ואתה הקרב: אליך לאחר שתגמר מלאכת המשכן: לקדשו

פא

ג

לכהנו

פ פ פ

ואתה תצוה · וְאַנְתְּ תְּפַקֵּד יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִסְּבוּן לָךְ מִשְׁחָא
דְּזֵיתָא דַּכְיָא כְּתִישָׁא לְאַנְהוֹרֵי לַאֲדָלְקָא בּוּצִינְיָא תְּדִירָא :
באהל בְּמִשְׁכַּן זִימְנָא מִבָּרָא לְפַרְגּוֹדָא דְּעַל סַהֲדוּתָא יְסַדֵּר יָתֵיהּ אַהֲרֹן
ובנו מִן רַמְשָׁא וְעַד צַפְרָא קֳדָם יְיָ קַיָּם עָלָם לְדָרֵיהוֹן מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל :
ואתה וְאַנְתְּ קְרֵיב לְוָתָךְ יָת אַהֲרֹן אָחוּךְ וְיָת בְּנוֹי עִמֵּיהּ מִגּוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לשמשא קָדְמַי אַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר בְּנוֹי דְּאַהֲרֹן :
ועשית וְתַעֲבִיד לְבוּשָׁא דְּקוּדְשָׁא לְאַהֲרֹן אָחוּךְ לִיקָר וּלְתוּשְׁבְּחָא :
ואתה וְאַנְתְּ תְּמַלֵּיל עִם כָּל חַכִּימֵי לִבָּא דְּאַשְׁלֵימִית עִמְּהוֹן רוּחָא
דְּחָכְמָתָא וְיַעְבְּדוּן יָת לְבוּשֵׁי אַהֲרֹן לְקַדָּשׁוּתֵיהּ לְשַׁמָּשָׁא קָדְמַי : **ואלה**
וְאִלֵּין לְבוּשַׁיָּא דְּיַעְבְּדוּן חוּשְׁנָא וְאֵפוֹדָא וּמְעִילָא וְכִיתוֹנִין מְרַמְּצָן מַצִּנְפָּן
וְקַמּוֹרִין וְיַעְבְּדוּן לְבוּשֵׁי קוּדְשָׁא לְאַהֲרֹן אָחוּךְ וְלִבְנוֹי לְשַׁמָּשָׁא קָדְמַי :
והם

לכהנו לי · לקדשו להכינו בכהונה על ידי הבגדים שיהא כהן לי ולשון כהונה שירות
הוא בלשון שכטרי"ה : קטן · תכשיט כמנד הלב : • אפוד · לא שמעתי ולא מצאתי
בברייתא פירוש תבניתו ולבי אומר לי שהוא חגורה לו מאחוריו רחב כרחב גב איש כמין
סיכר שקורין פורנ"יכט שחגורות השרות כשרוכבות על הסוסים כך מעשהו מלמטה של
אדוד חגור לאפוד בד למדנו שהאפוד חגורה הוא · וא"א לומר אין בו אלא החגורה לבדה
שהרי כאמר ויתן עליו את האפוד ואח"כ ויחגור אותו בחשב האפוד ותרגם לאקלו בהמיין
אפודה למדנו שהחשב הוא החגור והאפוד שם תכשיט לבדו וא"א לומר שעל שם שתי
הכתפות שבו הוא קרוי אפוד שהרי כאמר שתי כתפות האפוד למדנו שהאפוד שם לבד
והכתפות שם לבד והחשב שם לבד לכך אני אומר שעל שם הסיכר של מטה קרוי אפוד
עם שאופדו ומוקשרו בו כמו שכאמר ויאפוד לו בו והחשב הוא חגור של מעלה הימנו
והכתפות קבועות בו · ועוד אומר לי לבי שיש ראיה שהוא מן לבוש שתרגם יוכתן ודוד
חגור אפוד בד כדרוש דכון · ותרגם כמו כן מעילים בדרומין במעשה תמר אחות
אבשלום כי כן תלבשנה בנות המלך הבתולות מעילים : מעיל · הוא כמין חלוק וכן
הכתונת אלא שהכתונת ממוך לבשרו ומעיל קרוי חלוק העליון : תשבץ · עשוין משבצות
לבוי והמשבצות הם כמין בומות העשויות בתכשיטי זהב למושב קביעת אבנים טובות
ומרגליות כמו שכאמר באבני האפוד מושבות משבצות זהב ובלשון קורלין אותו קשו"כט
בלשון : מצנפת · כמין כיפת כובע שקורין קופ"ה שהרי במקום אחר קורא להם מגבעות
ומתרגמינן כובעין : ואבנט · הוא חגורה על הכתונת והאפוד חגורה על המעיל
כמו שמצינו בבגדי לבנתן ויתן עליו את הכתנת ויחגור אותו באבנט וילבש אותו את
המעיל ויתן עליו את האפוד : בגדי קדש · מתרומה המקודשת לשמי יעשו אותם :
והם יקחו · אותם חכמי לב שיעשו הבגדים יקבלו מן המתנדבים את הזהב ואת התכלת
לעשות

אֶת־הַזָּהָב וְאֶת־הַתְּכֵלֶת וְאֶת־
הָאַרְגָּמָן וְאֶת־תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת־
הַשֵּׁשׁ׃ ו וְעָשׂוּ אֶת־הָאֵפֹד זָהָב
תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן תּוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ
מָשְׁזָר מַעֲשֵׂה חֹשֵׁב׃ ז שְׁתֵּי כְתֵפֹת
חֹבְרֹת יִהְיֶה־לּוֹ אֶל־שְׁנֵי קְצָוֹתָיו
וְחֻבָּר׃ ח וְחֶשֶׁב אֲפָדָתוֹ אֲשֶׁר
עָלָיו כְּמַעֲשֵׂהוּ מִמֶּנּוּ יִהְיֶה זָהָב
תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ
מָשְׁזָר׃ ט וְלָקַחְתָּ אֶת־שְׁתֵּי
אַבְנֵי־שֹׁהַם וּפִתַּחְתָּ עֲלֵיהֶם שְׁמוֹת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ י שִׁשָּׁה מִשְּׁמֹתָם
עַל הָאֶבֶן הָאֶחָת וְאֶת־שְׁמוֹת
הַשִּׁשָּׁה הַנּוֹתָרִים עַל־הָאֶבֶן הַשֵּׁנִית
כְּתוֹלְדֹתָם׃ יא מַעֲשֵׂה חָרָשׁ

אבן

יַת־דַּהֲבָא וְיַת־תַּכְלָא וְיַת־אַרְגְּוָנָא
וְיַת־צְבַע זְהוֹרִי וְיַת־בּוּצָא׃
וַיַעְבְּדוּן יַת־אֵפוֹדָא דַּהֲבָא תְּכֵלָא
וְאַרְגְּוָנָא צְבַע זְהוֹרִי וּבוּץ שְׁזִיר
עוֹבַד אוּמָן׃ תַּרְתֵּין כַּתְפָן
מְלַפְּפָן יְהוֹן לֵיהּ עַל־תְּרֵין סְטַרוֹהִי
וְיִתְלַפָּף׃ וְהֵמְיָן תְּקוֹנֵיהּ דִּי
עֲלוֹהִי כְּעוֹבָדֵיהּ מִנֵּיהּ יְהֵא דַּהֲבָא
תְּכֵלָא וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי וּבוּץ
שְׁזִיר׃ וְתִסַּב יַת־תַּרְתֵּין אַבְנֵי־
בּוּרְלָא וְתִגְלֵוף עֲלֵיהֶן שְׁמָהָת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ שִׁתָּא מִשְּׁמָהָתְהוֹן
עַל אַבְנָא חֲדָא וְיַת־שְׁמָהָת שִׁתָּא
דְּאִישְׁתָּאֲרוּ עַל־אַבְנָא תִּנְיָתָא
כְּתוּלְדָתְהוֹן׃ עוֹבַד אוּמָן אַבְנֵי־

טבא

לעשות מהן את הבגדים׃ ועשו את האפוד׃ אם באתי לפרש מעשה האפוד והחשן על
סדר המקראות הדי פירושן פרקים ויסגה הקורא בגרופן לכך אני כותב מעשיהם כמות
שהוא למען ירון קורא בו ואחר כך אפרש על סדר המקראות׃ האפוד עשוי כמין מיכר
של כסים רוכבות סוסים וחונר אותו מאחוריו ככנל לבו למטה מאציליו ראבו כמדת
ראב נבו של אדם ויותר ומגיע על עקביו והחשב מחובר בראשו על פני ראבו מעשה
אורג ומאריך לכאן ולכאן כדי להקיף ולחגור בו והכתפות מחוברו׳ בחשב אחד לימין וא׳
לשמאל מאחורי הכהן לשני קצות ראבו של מיכר וכשזוקפן עומדות לו על שני כתפיו והן
כמין שתי רצועות עשויות ממין האפוד ארוכות כדי שיעור לזקפן אצל בוארו מכאן
ומכאן וכפלו׳ לפניו למט׳ מכתפיו מעט ואבני השה׳ קבוע׳ בהם אחת על סתף ימין ואח׳
על כתף שמאל והמשבצות כתובות בראשיהם לפני כתפיו ושתי עבותות הזהב תחובות
בשתי טבעות שבחשן בשני קצות ראבו העליון אחת לימין ואחת לשמאל ושני ראשי
השרשרות תקועין במשבצות לימין וכן שני ראשי השרשרות השמאלית תקועין במשבצות
שבכתף שמאל כנגד החשן תלוי במשבצות האפוד על לבו מלפניו ועוד שתי טבעות
בשני קצות החשן בתחתית וכנגדם שתי טבעות בשתי כתפות האפוד מלמטה בראשו
התחתון המחובר בחשב טבעות החושן אל מול טבעות האפוד שוכשם זה על זה
ומרכסן בפתיל תכלת תחוב בטבעות האפוד והחשן שיהא תחתית החשן דבוק לחשב
האפוד ולא יהא כל וכבל סולך ותוזר׃ זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר׃

ממשת

וחס וְהֵינוּן יְסַבּוּן מִן מְמוֹנְהוֹן אֵת דַּהֲבָא וְאֵת תְּכֵלְתָּא וְאֵת אַרְגְּוָנָא וְאֵת
צִבְעָא זְהוֹרִי וְאֵת בּוּצָא: ועשו וַיַּעֲבְדוּן אֵת אֵפוֹדָא תְּכֵלְתָּא וְאַרְגְּוָנָא
וְצִבְעָא זְהוֹרִי וּבוּץ שְׁזִיר עוֹבַד אוּמָן: שתי תַּרְתֵּין כַּתְפִין מְלַפְּפָן יְהוּן
לֵיהּ לְתַרְתֵּין סְטָרוֹי וְיִתְלַפָּף: וחשב וְהַמְיַין טִיכּוּסֵיהּ דְּעָלוֹי הֵי כְּעוּבְדֵיהּ
מִנֵּיהּ יְהֵי דְּדַהֲבָא תְּכֵלְתָּא וְאַרְגְּוָנָא וְצִבְעָא זְהוֹרִי וּבוּץ שְׁזִיר: ולקחת
וְתֵיסַב אֵת תַּרְתֵּין מַרְגְּלִין דְּבוּרְלָא וְתִגְלוּף עֲלֵיהוֹן שְׁמָהָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
ששה שִׁיתָּא מִן קְצָת שְׁמָהָתְהוֹן מַרְגְּלָיָא חֲדָא וְיָת שְׁמָהָת שִׁיתָּא
דְּמִשְׁתַּיְרִין עַל מַרְגְּלִיתָא תִּנְיָיתָא מְסַדְּרִין הֵי כְּיַלְדוּתְהוֹן: מעשה
עוֹבַד אוּמָן יְהֵוְיַין מַרְגְּלַיְתָא גְּלִיף חָקִיק וּמְפָרֵשׁ הֵי כְּגִלּוּף דְּעִזְקָא
תגלוף

חמשת מיכין הללו שזורין בכל חוט וחוט היו מרדדין את הזהב כמין עסיס דקין וקונגין
פתילי מהם וטווין לותו חוט של זהב עם שש חוטי של תכלת וחוט של זהב עם שש חוטין
של ארגמן וכן בתולעת שני וכן בשש שכל המיכין חוטן כפול ששה וחוט זהב עם כל א׳
וא׳ ואחר שוזר את כלם כא׳ כמנא חוטן כפול עשרי׳ ושמנה וכן מפורש במסכת יומא ולמד
מן המקרא הזה וירקעו את פחי הזהב וקצץ פתילי לעשות את פתילי הזהב בתוך התכלת
ובתוך הארגמן וגו׳ למדנו שחוט של זהב שזור עם כל מין ומין: מעשה חושב׳ כבר
פירשתי שהוא ארינת שתי קירות שאין נורת שני עבריה דומות זו לזו: שתי כתפות וגו׳
הסיכר מלמטה וחשב האפוד היא החגורה ונמודה לו מלמעלה דוגמת סיכר הכשים
ומנהו של כהן היו מחוברות בחשב שתי חתיכות כמין שתי רצועות רחבות אחת בכנד
כל כתף וכתף וזקפן על שתי כתפותיו עד שנכפלות לפניו בכנד החזה ועל ידי חבורן
לטבעות החשן כאחזין מלפניו בכנד לבו שאין כופלות כמו שמפורש בעכין והיו זקופות
והולכות בכנד כתפיו ושתי אבני שהם קבועות בהן אחת בכל אחת: אל שני קצותיו׳
אל רחבו של אפוד שלא היה רחבו אלא בכנד גבו של כהן ונבהו עד בכנד האצילים
שקורין קולי״ש שבאמר לא יחברו ביזע אין חוברין במקום זיעה לא למעלה מאציליהם ולא
למטה ממתניהם אלא בכנד אציליהם: וחבר׳ האפוד עם אותן שתי כתפות האפוד
וחבר אותם במחט למטה בחשב ולא יארגם עמו אלא אורגם לבד ואחר כך מחברם:
וחשב אפודתו׳ וחגור שעל ידו הוא מאפדו ומתקנהו לכהן ומקשטו: אשר עליו׳
למעלה בשפת הסיכר היא החגורה: כמעשהו׳ כארינת הסיכר מעשה חשב ומחמשת
מיכים כך ארינת החשב מעשה חשב ומחמשת מיכין: ממנו יהיה׳ עמו היה ארוג ולא
ואחרנו לבד ויחברנו: כתולדותם׳ כסדר שנולדו ראובן שמעון לוי ויהודה דן וכפתלי
על האחת׳ ועל השנית גד ואשר יששכר וזבולן יוסף ובנימין מלא שכן הוא כתוב במקום
תולדתו כ״ה אותיות בכל אחת ואחת: מעשה חרש אבן׳ מעשה אומן של אבנים׳ חרש
זה דבוק הוא לתיבה שלאחריו ולפיכך הוא נקוד פתח בסופו׳ וכן חרש גנים כעה קי

ומסר כליסב׳ אֲבֶן פִּתּוּחֵי חֹתָם תְּפַתַּח אֶת־שְׁתֵּי
הָאֲבָנִים עַל־שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
ג׳מלאים מִסִּבֹּת מִשְׁבְּצוֹת זָהָב תַּעֲשֶׂה אֹתָם׃
יא וְשַׂמְתָּ אֶת־שְׁתֵּי הָאֲבָנִים
ג׳חסרים עַל כִּתְפֹת הָאֵפֹד אַבְנֵי זִכָּרוֹן לִבְנֵי
כ׳מלא דין ישְׂרָאֵל וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת־שְׁמוֹתָם
ונלא שמותם לִפְנֵי יְהוָה עַל־שְׁתֵּי כְתֵפָיו לְזִכָּרוֹן׃
שני ס יב וְעָשִׂיתָ מִשְׁבְּצֹת
כלס חסר כר מן כ׳ זָהָב׃ יג וְשַׁרְשְׁרֹת זָהָב
טָהוֹר מִגְבֹּלֹת תַּעֲשֶׂה אֹתָם מַעֲשֵׂה
כלס חסר כר מן ב׳ עֲבֹת וְנָתַתָּה אֶת־שַׁרְשְׁרֹת הָעֲבֹתֹת
עַל־הַמִּשְׁבְּצֹת׃ ס
כלס חס כמ״ל כעכותות לסכה׳ לפוד כניסס מלאך סהיס מלוכס כמלס יד וְעָשִׂיתָ חֹשֶׁן מִשְׁפָּט מַעֲשֵׂה
חֹשֶׁב כְּמַעֲשֵׂה אֵפֹד תַּעֲשֶׂנּוּ זָהָב
תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ
מָשְׁזָר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ׃ טו רָבוּעַ
יִהְיֶה כָּפוּל זֶרֶת אָרְכּוֹ וָזֶרֶת רָחְבּוֹ׃
ל׳ ומסר כלס מלא בך מן ס׳ מסר׳ טז וּמִלֵּאתָ בוֹ מִלֻּאַת אֶבֶן אַרְבָּעָה
טּוּרִים אֶבֶן טּוּר אֹדֶם פִּטְדָה וּבָרֶקֶת
הַטּוּר הָאֶחָד׃ יז וְהַטּוּר הַשֵּׁנִי

נפך

טַבָּא כְּתַב־מְפָרֵשׁ כְּגַלּוּף־דְּעִזְקָא
תְּגַלּוּף יַת־תַּרְתֵּין אַבְנַיָּא עַל־שְׁמָהָת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְשַׁקְּעָן מְרַמְּצָן דְּדָהָב
תַּעֲבִיד יַתְהֶן׃ וְתִשְׁוֵי יַת־תַּרְתֵּין
אַבְנַיָּא עַל כְּתְפֵי אֶפּוֹדָא אַבְנֵי
דְכָרְנָא לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִטּוֹל אַהֲרֹן
יַת־שְׁמָהָתְהוֹן קֳדָם יְיָ עַל־תְּרֵין
כְּתְפּוֹהִי לְדִכְרְנָא׃ וְתַעֲבִיד
מְרַמְּצָן דְּדָהָב׃ וְתַרְתֵּין תִּיכִין
דְּדָהָב דְּכִי מְרַתְּחָן תַּעֲבִיד יַתְהֶן
עוֹבַד גְּדִילוּ וְתִתֵּן יַת־תִּיכַיָּא
גְּדִילָתָא עַל־מְרַמְּצָתָא׃
וְתַעֲבִיד חוֹשֶׁן דִּינָא עוֹבַד אוּמָן
כְּעוֹבַד אֶפּוֹדָא תַּעֲבִדִינֵיהּ דְּהַבָּא
תְּכֵלָא וְאַרְגְּוָנָא וְצִבְעָא זְהוֹרִי וּבוּץ
שְׁזִיר תַּעֲבִיד יָתֵיהּ׃ מְרַבַּע יְהֵא
עָיִף זְרַתָּא אוֹרְכֵיהּ וְזַרְתָּא פּוּתְיֵהּ׃
וְתַשְׁלֵים בֵּיהּ אַשְׁלְמוּת אַבְנָא
אַרְבַּעָא סִדְרִין דְּאַבְנָן טָבָא סִידְרָא־
קַדְמָאָה סַמְקוֹן יְרָקוֹן וּבְרָקוֹן סִידְרָא
חַד׃ וְסִידְרָא תִּנְיָנָא אֵיזְמַרְגְּדִין

שבזיז

פרש על עניס · וכן חרש ברזל ועגל כל אלה דבוקים ופתוחים: פתוחי חותם · כתרגו׳
כתב מפורש כגלף דעזקא חרוכות הלותיות בתוכן כמו שחורכין חותמי טבעות שהם
לחתום לגרות כתב ככל ומפורש: על שמות · כמו בשמות: מוסבות משבצות · מוקפות
הלבנים במשבצות זהב שעושה מושב הלבן בזהב כמין גומא למדת הלבן ומשקעה
יב במשבצת כמנהג המשבצת מוכבת את הלבן כביב ומחבר המשבצת בלפוד: לזכרון ·
יג שיהא רואה הקב״ה השבטים כתובים לפניו ויזכור בדקתם: ועשית משבצות · מיעוט
משבצות ב׳ ולא פי׳ לך עתה בפרשה זו שלא מקבת ברכן ובפרשת החשן נאמר לך פירושן:
יד שרשרות זהב · שלשלאות: מגבלות · לסוף גבול החשן תעשה אותם: מעש׳ עבות · מעש׳
קליע׳ חוטין ולא מעש׳ בקבי׳ וכפלי׳ כאותן שעושין לבורו׳ שלא כאות שעושי׳ לעדרסקאו׳
שקורין לכשש״ירש: וכתת את שרשרות · של עבותות העשויות מעשה עבות על משבצות
הללו ולא זה הוא מקום נוחת עשייתן של שרשרות ולא נוחת קביעתן ואין תעש׳ האמור
כאן

תְּגַלּוּף יַת תַּרְתֵּין מַרְגְּלָיְתָא עַל שְׁמָהָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מַקְּפָן בְּאוּמָנוּתָהוֹן מְרַמְּצָן דְּדַהַב תַּעֲבִיד יַתְהוֹן: ושמת וְתִסְדַּר יַת תַּרְתֵּין מַרְגְּלָיְתָא עַל כִּתְפֵי אֵפוֹדָא מַרְגְּלַיָּת מְדַכְּרָן זְכוּתָא לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִטּוֹל אַהֲרֹן יַת שְׁמָהָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל תְּרֵין כְּתְפּוֹי לְדוּכְרָנָא: ועשית וְתַעֲבִיד מְרַמְּצָן דְּדַהַב: ושתי שרשרות וְתַרְתֵּין שִׁישְׁלַן דְּדַהַב דַּכִּי מִתְחַמָּן תַּעֲבִיד יַתְהוֹן עוֹבַד קְלִיעָא וְתִתֵּן יַת שִׁישְׁלְתָא קְלִיעָתָא עַל מְרַמְּצָתָא: ועשית וְתַעֲבִיד חוֹשֶׁן דִּינָא דְּבֵיהּ מְהוֹדַע דִּינֵיהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל דְּאִתְכַּסִּי מִן דַּיָּנַיָּא וְסִדְרֵי נִצְחָן קְרָבֵיהוֹן וּלְמִכְפְּרָא עַל דַּיָּנַיָּא עוֹבַד אוּמָן הֵי עוֹבַד אֵפוֹדָא תַּעֲבְדִּינֵיהּ דְּדַהֲבָא תֵּיכְלָא וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי וּבוּץ שְׁזִיר תַּעֲבִיד יְהֵי: רבוע מְרַבַּע יְהֵי עִיף זְרָתָא אוֹרְכֵיהּ וְזַרְתָּא פּוּתְיֵיהּ: ומלאת וְתַשְׁלִים בֵּיהּ אַשְׁלְמוּת דְּמַרְגְּלִין טָבָאן אַרְבְּעָה סִידְרִין דְּמַרְגְּלִין טָבָאן כָּל קְבִיל אַרְבַּע טְרִיגוֹנִין דְּעַלְמָא סִדְרָא קָדְמָיָא סְמוֹקְתָא יַרְקְתָא וּבַרְקְתָא סִדְרָא חַד וַעֲלִיהוֹן חָקִיק וּמְפָרַשׁ שְׁמָהָת שִׁבְטַיָּא רְאוּבֵן שִׁמְעוֹן וְלֵוִי: והטור וְשׁוּם סִדְרָא תִּנְיָנָא

ירושלמי פְּשַׁךְ וְתַשְׁלִים עִמֵּיהּ אַשְׁלִימוּ דְּאַבְנָא אַרְבַּע סִדְרִין דְּאָבָן טָבָא סִידְרָא קַמָּיְתָא סַמְקָתָא וְיַרְקָתָא וּבַרְקָתָא כְּתִיב מְפָרַשׁ עֲלֵיהוֹן שֵׁם שִׁבְטִין תְּלָתָא רְאוּבֵן שִׁמְעוֹן לֵוִי:

ירושלמי

וְסִידְרָא תִּנְיָנָא בְּדִכְרָנָא וְסִמְפּוֹלְיָנָ׳ ועין

איזמורד

כאן לשון נווי ואין וכתת האמור כאן לשון נווי אלא לשון עתיד כי בפרשת החשן חוזר ומכוה על עשייתן ועל קביעותן ולא ככתב כאן אלא להודיע מקצת צורך המצבות שצוה לעשות עם האפוד וכתב לך זאת לומר לך המצבות הללו יזוקקו לך לכשתעשה שרשרות מגבלות על החשן תתכס על המצבות הללו: חשן משפט · שמכפר על קלקול הדין · לא משפט · שמברר דבריו והכטחתו אמת דרישמט בלעז שהמשפט משמש שלש לשונות דברי טענות הדייניס ונמר הדין ועונש הדין אם עונש מיתה אם עונש מכות אם עונש ממון וזה משמש לשון בירור דברים שמפרש ומברר דבריו: כמעשה אפוד · מעשה חושב ומחמשת מיכין: זרת ארכו וזרת רחבו · כפול ומוטל לו לפניו ככנד לבו שכאמר והיו על לב אהרן תלוי בכתיפות האפוד הבאות מאחוריו על כתפיו ונקפלות ויורדות לפניו מעט והחשן תלוי בהן בשרשרות וטבעות כמו שמפורש בעכין: ומלאת בו · על שם שהאבנים ממלאות גומות המצבות המתוקנות להן קורא אותן בלשון מלואים:

נֹפֶךְ סַפִּיר וְיָהֲלֹם: יז וְהַטּוּר
הַשְׁלִישִׁי לֶשֶׁם שְׁבוֹ וְאַחְלָמָה:
יח וְהַטּוּר הָרְבִיעִי תַּרְשִׁישׁ וְשֹׁהַם
וְיָשְׁפֵה מְשֻׁבָּצִים זָהָב יִהְיוּ בְּ
מִלּוּאֹתָם: יט וְהָאֲבָנִים תִּהְיֶיךָן
עַל־שְׁמֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּים
עֶשְׂרֵה עַל־שְׁמֹתָם פְּתוּחֵי חוֹתָם
אִישׁ עַל־שְׁמוֹ תִּהְיֶיךָן לִשְׁנֵי עָשָׂר
שֵׁבֶט: כ וְעָשִׂיתָ עַל־הַחֹשֶׁן
שַׁרְשֹׁת גַּבְלֻת מַעֲשֵׂה עֲבֹת זָהָב
טָהוֹר: כא וְעָשִׂיתָ עַל־הַחֹשֶׁן
שְׁתֵּי טַבָּעוֹת זָהָב וְנָתַתָּ אֶת־שְׁתֵּי
הַטַּבָּעוֹת עַל־שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן:
כב וְנָתַתָּה אֶת־שְׁתֵּי עֲבֹתֹת הַזָּהָב
עַל־שְׁתֵּי הַטַּבָּעֹת אֶל־קְצוֹת הַחֹשֶׁן:
כג וְאֶת שְׁתֵּי קְצוֹת שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת
תִּתֵּן עַל־שְׁתֵּי הַמֻּשְׁבְּצוֹת וְנָתַתָּה
עַל־כִּתְפוֹת הָאֵפֹד אֶל־מוּל פָּנָיו:
כד וְעָשִׂיתָ שְׁתֵּי טַבְּעוֹת זָהָב

ושמת

שַׁבְזִיז וְסַבְהַרְלוֹם: וְסִידְרָא
תְּלִיתָאָה קַנְבִּירִי טַרְקִיָּא וְעַיִן־
עִיגְלָא: וְסִידְרָא רְבִיעָאָה כְּרוּם־
יְמָא וּבוּרְלָא וּפַנְטִירִי מַרְמָצָן בְּדַהֲב
יְהוֹן בְּאַשְׁלֻמוּתְהוֹן: וְאַבְנַיָּא
יְהוֹיִן עַל־שְׁמָהָת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל תְּרֵתֵי
עַסְרֵי עַל־שְׁמָהָתְהוֹן כְּתַב־מְפָרַשׁ
כְּגַלּוּף דְּעִיזְקָא גְּבַר עַל־שְׁמֵיהּ
יְהוֹיִן לְתְרֵי עַסַר שִׁבְטִין:
וְתַעְבִּיד עַל־חוּשְׁנָא תִּיכִין מִתְחַמָּן
עוֹבַד גְּדִילוּ דְּדַהֲב דְּכִי: וְתַעְבִּיל
עַל־חוּשְׁנָא תַּרְתֵּין עִיזְקָן דְּדַהֲב
וְתִתֵּן יַת־תַּרְתֵּין עִיזְקָתָא עַל־תְּרֵין
סִיטְרֵי חוּשְׁנָא: וְתִתֵּן יַת־תַּרְתֵּין
גְּדִילָן דְּדַהֲב עַל־תַּרְתֵּין עִיזְקָתָא
בְּסִיטְרֵי חוּשְׁנָא: וְיַת תַּרְתֵּין
גְּדִילָן דְּעַל־תְּרֵין סִיטְרוֹהִי
תִּתֵּן עַל־תַּרְתֵּין מְרַמְצָתָא וְתִתֵּן
עַל־כִּתְפֵי אֵפוֹדָא לְקֳבֵל
אַפּוֹהִי: וְתַעְבִּיד תַּרְתֵּין עִיזְקָן
דְּדַהֲב

קדמ׳לת סתי כעכותות תמינה ויתנו סתי כעכתת דזהב · כ׳מלא דין נרגיע ורכתריה כורקא ופי׳רן

ב מלואים: משובצים זהב · יהיו הטורים במלואותם מוקפים משבצות זהב בעומק שעור
פ״ח שיתמלא בעובי האבן זהו לשון במלואותם כשעור מלוי עביין של אבנים יהיה עומק
המשבצות לא פחות ולא יותר: אין על שמן · כסדר תולדותם סדר האבנים אודם
לראובן · פטדה לשמעון · וכן כלם: על החשן · בשביל החשן לקבעם בטבעותיו כמו
פ״כ שמפורש למטה בעכין: שרשות · לשון שרשי אילן המאחזין לאילן להאחז ולהתקע
בארץ אף אלו יהיו מאחזין לחשן שבהם יהיה תלוי באפוד והן שתי שרשרות האמורות
למעלה בעכין המשבצות ואף שרשרות פתר מנחם בן סרוק לשון שרשים ואמר שהרי״ש
יתרה כמו מ״ם שבשלשם ומ״ם שבריקם ואיכי רואה את דבריו אלא שרשרת בלשון עברית
כשלשלת בלשון משנה: גבלות · הוא מגבלות האמור למעלה שתתקעם בטבעות
שיהיו בגבול החשן וכל גבול לשון קנה אשומ״יל בלענ״ז: מעשה עבות · מעשה קליעה:
על החשן · לצורך החשן כדי לקבעם בו · ולא יתכן לומר שתהא תחלת עשייתן עליו
שאם כן מה הוא שחוזר ואומר וכתת את שתי הטבעות והלא כבר כתובים בו היה לו
לכתוב בתחלת המקרא ועשית על קצות החשן שתי טבעות זהב ואף בשרשרות כיון
אתה

אִיזְמוּרַד וְסַפִּירִינוֹן וְכַדְכּוֹדִין וַעֲלִיהוֹן חָקִיק וּמְפָרֵשׁ שְׁמָהָת תְּלָתָא שְׁבָטַיָּא יְהוּדָה דָן וְנַפְתָּלִי: וְהַטּוּר וְשׁוּם סַרְדָא תְּלִיתָאָה שַׁנְכִּירִינוֹן וְעַרְקִין וְעַיִן עִיגֶל וַעֲלִיהוֹן חָקִיק וּמְפָרֵשׁ שְׁמָהָת תְּלָתָא שְׁבָטַיָּא גָּד וְאָשֵׁר וְיִשָּׂשכָר: וְהַטּוּר וְשׁוּם סַרְדָא רְבִיעָאָה כְּרוּם יַמָּא רַבָּא וּבִירְלִיוּרַת חָלָא וּמַרְגְּנִיַּת אַפְּנְטוּרִין וַעֲלִיהוֹן חָקִיק וּמְפָרֵשׁ שְׁמָהָת תְּלָתָא שְׁבָטַיָּא זְבוּלֻן יוֹסֵף וּבִנְיָמִין מְשַׁקְּעִין בְּדָהָב יְהוֹן בְּאַשְׁלָמוּתְהוֹן: וְהָאִבְנַיִם

וְעַיִן עִיגְלָא כְּתַב מְפָרֵשׁ עֲלֵיהוֹן שֵׁם שְׁבָטִין תְּלָתָא יְהוּדָה יִשָּׂשכָר וּזְבוּלוּן:
וְסַרְדָא תְּלִיתָאָה זוּזִין וּבִירְזְלִין וּזְמַרְגַּדִין כְּתַב מְפָרֵשׁ עֲלֵיהוֹן שֵׁם שְׁבָטִין תְּלָתָא דָן נַפְתָּלִי וְגָד:

ירושלמי

וְסִידְרָא רְבִיעָאָה כְּרוּם יַמָּא בְּדוּלְחָא וּמַרְגְּלִיתָא כְּתַב מְפָרֵשׁ עֲלֵיהוֹן שֵׁם שְׁבָטִין תְּלַת אֲשֶׁר יוֹסֵף וּבִנְיָמִין מְשַׁקְּעִין דְּהָב יְהוֹן בְּאַשְׁלָמוּתְהוֹן:

וּמַרְגְּלַיְיתָא תְּהֲוִוין מִתְנַסְּבָן עַל שְׁמָהָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵינוּן תַּרְתֵּיסְרֵי עַל שְׁמָהָתְהוֹן גְּלִיף חָקִיק וּמְפָרֵשׁ הֵי כְּגְלוּף דְּעוּזְקָא גְּבַר מַרְגְּלִיתֵיהּ עַל שְׁמֵיהּ תְּהֲוִיין לְתְרֵיסַר שְׁבָטִין: וּעְשִׂית וְתַעֲבֵיד עַל חוּשְׁנָא שִׁישְׁלַן מְתַחְמַן עִיבַר קְלִיעָא דְּדְהַב דְּכִי: וּעְשִׂית וְתַעֲבֵיד עַל חוּשְׁנָא תַּרְתֵּין עִזְקָן דְּדְהַב דְּכִי וְתִיתֵן יַת תַּרְתֵּין עִזְקָתָא עַל תְּרֵין סְטָרֵי חוּשְׁנָא: וְנָתַתָּ וְתִיתֵן יַת תַּרְתֵּין קְלִיעָן דְּדְהַב עַל תַּרְתֵּין עִזְקָתָא בְּסִיטְרֵי חוּשְׁנָא: וְאֶת וְיַת תַּרְתֵּין קְלִיעָן דְּעַל תְּרֵין סְטְרוֹי תִּיתֵן עַל תַּרְתֵּין מְרַמְּצָתָא וְתִיתֵן עַל כְּתֵפֵי

אתה לפת זר כן: ועל שני קצות החשן. לשתי פאות שבכנד הנואר לימנית ולשמאלית הנאים חול כתפות האפוד: וכתת את שתי עבותות הזהב. והן הן שרשרות הכתובות למעלה ולא פירש מקום קבועין בחשן עכשו מפרש לך שיהא תוחב אותן בטבעות ותלע לך שהן הן הראשונות שהרי בפרשת אלה פקודי לא הוכפלו: ואת שתי קצות. של שתי עבותות שני ראשיהם של כל אחת: תתן על שתי המשבצות. הן הן הכתובות למעלה בין פרשת החשן וערשת האפוד ולא פירש את ערכן ואת מקומן עכשו מפרש שיתקע בהן ראשי העבותות התחובות בטבעות החשן לימין ולשמאל אצל הנואר שני ראשי שרשרת הימנית תוקע במשבצת של ימין וכן בשל שמאל שני ראשי שרשרת השמאלית: ונתת. המשבצות על כתפות האפוד אחת בזו ואחת בזו כמראה כתפות האפוד מחזיקין את החשן שלא יפול ובהן הוא תלוי ועדין שפת החשן התחתונה הולכת ובאה ונוקשת על כריסו ואינה דבוקה לו יפה לכך הוצרך עוד שתי טבעות לתחתיתו כמו שמפרש והולך: אל מול פניו. של אפוד שלא יתן המשבצות בעבר הכתפות שכלפי המעיל אלא בעבר העליון שכלפי החוץ והוא קרוי מול פניו של אפוד כי אותו עבר שאינו

וְשַׂמְתָּ אֹתָם עַל־שְׁנֵי קַצְוֹת הַחֹשֶׁן
עַל־שְׂפָתוֹ אֲשֶׁר אֶל־עֵבֶר הָאֵפוֹד
בַּיְתָה׃ כז וְעָשִׂיתָ שְׁתֵּי טַבְּעוֹת
זָהָב וְנָתַתָּה אֹתָם עַל־שְׁתֵּי כִתְפוֹת
הָאֵפוֹד מִלְּמַטָּה מִמּוּל פָּנָיו לְעֻמַּת
מַחְבַּרְתּוֹ מִמַּעַל לַחֹשֶׁב הָאֵפוֹד׃
כח וְיִרְכְּסוּ אֶת־הַחֹשֶׁן מִטַּבְּעֹתָו אֶל־
טַבְּעֹת הָאֵפוֹד בִּפְתִיל תְּכֵלֶת לִהְיוֹת
עַל־חֹשֶׁב הָאֵפוֹד וְלֹא־יִזַּח הַחֹשֶׁן
מֵעַל הָאֵפוֹד׃ כט וְנָשָׂא אַהֲרֹן
אֶת־שְׁמוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּחֹשֶׁן
הַמִּשְׁפָּט עַל־לִבּוֹ בְּבֹאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ
לְזִכָּרֹן לִפְנֵי־יְהוָה תָּמִיד׃ ל וְנָתַתָּ
אֶל־חֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט אֶת־הָאוּרִים
וְאֶת־הַתֻּמִּים וְהָיוּ עַל־לֵב אַהֲרֹן
בְּבֹאוֹ לִפְנֵי יְהוָה וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת־
מִשְׁפַּט בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל עַל־לִבּוֹ לִפְנֵי
יְהוָה תָּמִיד׃ ס לא וְעָשִׂיתָ אֶת־מְעִיל הָאֵפוֹד
כְּלִיל תְּכֵלֶת׃ לב וְהָיָה פִי־רֹאשׁוֹ
בְּרֹתוֹ שָׂפָה יִהְיֶה לְפִיו סָבִיב

מסכתות ז׳ ק׳ מ׳ מלא ב׳ כפסוק ג׳ מלא קא מלא יוד הסמן מעל האפור.

ס׳ ג׳ מלא וכ׳ חסר. חסן המשפט בנימ׳ מכפר על הרסור הלב.

שלישי

ס׳ מלאים את האורים ואת התומים בנים׳ סם של שבעים ושתים.

מעשה מחי

דדהב וחשוי יתהן על־תרין סיטרי
חושנא על־סיפתיה די לעברא
דאפודא לגיו׃ וְתַעְבִּיד תַּרְתֵּין
עִיזְקָן דְּדַהֲבָא וְתִתֵּן יַתְהֶן עַל־תְּרֵין
כִּרְתְּפֵי אֵפוֹדָא מִלְּרַע מִלְּקֳבֵיל
אַפּוֹהִי לְקֳבֵיל בֵּית־לוּפֵי מֵעִילָתָא
לְהַמְיָין אֵפוֹדָא׃ וְיַחְדּוּן יַת־
חוּשְׁנָא מֵעִזְקָתֵיהּ לְעִזְקָתָא דְּאֵפוֹדָא
בְּחוּטָא דִתְכֵלְתָּא לְמֶהֱוֵי עַל־הַמְיָין
אֵפוֹדָא וְלָא־יִתְפְּרַק חוּשְׁנָא מֵעִילָוֵי
אֵפוֹדָא׃ וְיִטּוֹל אַהֲרֹן יַת־שְׁמָהָת
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּחוּשְׁנָא דִּינָא עַל־לִבֵּיהּ
בְּמֵעֲלֵיהּ לְקוּדְשָׁא לְדִכְרָנָא קֳדָם־יְיָ
תְּדִירָא׃ וְתִתֵּן בְּחוּשְׁנָא דִּינָא יַת־
אוּרִיָּא וְיַת־תֻּמִּיָּא וִיהוֹן עַל־לִבָּא
דְּאַהֲרֹן בְּמֵעֲלֵיהּ קֳדָם יְיָ וְיִטּוֹל
אַהֲרֹן יַת דִּין בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל עַל־לִבֵּיהּ
קֳדָם יְיָ תְּדִירָא׃ וְתַעְבִּיד יַת־
מְעִילָא דְּאֵיפוֹדָא גְּמִיר תְּכֵלָא׃
וִיהֵי פּוּמֵיהּ כְּפִיל לְגַוֵּיהּ תּוֹרָא יְהֵא־
מַקְּף לְפוּמֵיהּ סְחוֹר־סְחוֹר עוֹבַד

כו נראה איכו קרוי פכים: על שכי קצות החשן. הן שתי פאותיו התחתוכות לימין ולשמאל: על שפתו אשר אל עבר האפוד ביתה. הרי לך שכי כימכין האחד שיתכס בשכי קצות של תחתיתו שהוא ככגד האפוד שעליכו איכו ככגד האפוד שהרי ממוך לגוואר הוא והאשוד כתון על מתכיו ועוד כתן מימן שלא יקבעם בעבר החשן שכלפי החוץ אלא בעבר שכלפי פכים שכאמר ביתה ואותו העבר הוא לגד האפוד שחשב האפוד חוגרו לכהן וכקפל הכיכר לפכי הכהן על מתכיו וקצת כריכו מוכאן ומכאן עד ככגד קצות החשן וקצותיו שוכבין עליו. על שתי כתפות האפוד. מלמטה שהמשבצות כיתכו בראשי כתפות האפוד העליוכים הבאים על כתפיו ככגד גרוכו וכקפלות ויורדות לפכיו והטבעות בוה ליתן בראשן השכי שהוא מחובר לאפוד והוא שכאמר לעמת מחברתו ממוך למקום חבורן באפוד למעלה מן החגורה מעט שהמחברת לעמת החגורה ואלו כתוכים מעט בגובה וקיפת הכתפות הוא שכאמר ממעל לחשב האפוד והן ככגד סוף החשן וכותן פתיל תכלת

באותן

בַּחְפֵּי אֵפוֹדָא כָּל קְבֵיל אַנְפּוֹי: ועשית וְתַעֲבִיד תַּרְתֵּין עִזְקָן דְּדַהַב
וְתִיתֵן יַתְהוֹן עַל תְּרֵין סִטְרֵי חוּשְׁנָא עַל שִׁיכְמֵיהּ דְּלַעֲבָרָא לְאֵפוֹדָא לְגֵיו:
ועשית וְתַעֲבִיד תַּרְתֵּין עִזְקָן דְּדַהַב וְתִתֵּן יַתְהוֹן עַל תְּרֵין כִּתְפֵי אֵפוֹדָא
מִלְּרַע מִקְּבֵל אַפּוֹי כָּל קְבֵיל בֵּית לוּפֵי מֵעִילָוֵי לְהֶמְיַן אֵפוֹדָא: וירכסו
וְיִטְכְּסוּן יַת חוּשְׁנָא מֵעִזְקָתֵיהּ לְעִזְקַת אֵיפוֹדָא בְּשִׁזְיַר חוּטָא דְתֵיכְלָא
לְמֶהֱוֵי אֲדִיק עַל הֶמְיַן אֵפוֹדָא וְלָא יִתְפְּרַק חוּשְׁנָא מֵעִילָוֵי אֵפוֹדָא: ונשא
וְיִטּוֹל אַהֲרֹן יַת שְׁמָהַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּחֹשֶׁן דִּינָא עַל לִבֵּיהּ בְּזִמַּן מֵעָלֵיהּ
לְקוּדְשָׁא לְדוֹכְרָן טַב קֳדָם יְיָ תְּדִירָא: ונתת וְתִתֵּן בְּחֹשֶׁן דִּינָא יַת
אוּרַיָא דְמִנְהַרִין מִלֵּיהוֹן וּמְפַרְסְמִין טְמִירָן דְּבֵית יִשְׂרָאֵל וְיַת תֻּמַיָּא
דְּמַשְׁלִימִין בְּעוֹבְדֵיהוֹן לְכַהֲנָא דַּכָּא דְּחָבַע אוֹלְפָן מִן קֳדָם יְיָ בְּהוֹן דְּבְהוֹן
חָקִיק וּמְפַרַשׁ שְׁמָא רַבָּא וְקַדִּישָׁא דְּבֵיהּ אִתְבְּרִין תְּרֵת מְאָה
וְעִשְׂרִתֵּי עַלְמַיָּא וְחָקִיק וּמְפַרַשׁ בְּאֶבֶן שְׁתִיָּה דְּבָה חָתֵם מָאנֵי עַלְמָא
פּוּם תְּהוֹמָא רַבָּא מִן שִׁירוּיָא וְכָל מַאן דְּמִדְּכַר הַהוּא שְׁמָא קַדִּישָׁא בְּשַׁעַת
אֲמִיקֵי מִשְׁתְּזִיב וּטְמִירָן מִגַּלְיָין וִיהוֹן עַל לִבָּא דְאַהֲרֹן בְּזִמַּן מֵיעָלֵיהּ קֳדָם
יְיָ וְיִטּוֹל אַהֲרֹן יַת דִּין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל לִבֵּיהּ קֳדָם יְיָ תְּדִירָא: ועשית
וְתַעֲבֵד יַת מְנַטַּד מְעִילָא דְאֵפוֹדָא שְׁזִיר חוּטָא דְתֵיכְלָא:

והיה	וְיִהֵי פּוּם רֵישֵׁיהּ	ירושלמי
בְּמִיצְעֵיהּ תּוֹרָא בְּשִׁיפְמֵיהּ יִהֵי	וְיִהֵי פּוּם רֵישֵׁיהּ בְּמִצְעָא סִיפְוָוא	
מַקֵּף לְפוּמֵיהּ חֲזוֹר חֲזוֹר עוֹבַד	יְהֵוִי מַקֵּף לְפוּמֵיהּ חֲזוּרָה עוֹבַד	
גרדאי	גרדי	

באותן טבעות זבע בעות החשן ורוכסן באותו פתיל לימין ולשמאל שלא יהא תחתית
החשן הולך לפכים וחוזר לאחור ובוקע על כריכו וכמנא מיוסד על המעיל יפה:
ומול פניו · בעבר הכתון: וירכסו · לשון חבור וכן מרוכסי איש חבורי חבלי רשעים כז כח
וכן והרכסים לבקעה הרים המחוברים זה לזה שלא לירד לגיא שביניהם אלא בקושי גדול
שמתוך מחיצתן הגיא צקופה ועמוקה יהיו לבקעת מישור ובוחה לילך: להיות על חשב
האפוד · להיות החשן דבוק אל חשב האפוד: ולא יזח · לשון כיתוק ולשון ערבי
הוא כדברי דוכס בן לברט: את האורים ואת התומים · הוא כתב שם המפורש שהיה כ
נותנו בתוך כפלי החשן שעל ידו הוא מאיר דבריו ומתמם את דבריו ובמקדש שבי היה
החשן שאין לכהן גדול להיות מחומר בגדים אבל אותו השם לא היה בתוכו ועל שם
אותו הכתב הוא קרוי משפט שבאחר ושאל לו במשפט האורים: את משפט בני ישראל ·
דבר שהם כשפטים וכוכחים על ידו אם לעשות דבר או לא לעשות ולפי מה שהחשן
מכפר על מעוותי הדין בקרא משפט שם שליחת המשפט: את מעיל האפוד · שהאפוד לא
כתוב עליו לחגורה: כליל תכלת · כלו תכלת שאין מין אחר מעורב בו: והיה פי לב
רקמו · פי המעיל בגבהו הוא פתיחת בית הגואר: בתוכו · כתרגומו כפיל לגויה
כפול

מַעֲשֵׂה אֹרֵג כְּפִי תַחְרָא יִהְיֶה־לוֹ לֹא
יִקָּרַע׃ לג וְעָשִׂיתָ עַל־שׁוּלָיו
רִמֹּנֵי תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי
עַל־שׁוּלָיו סָבִיב וּפַעֲמֹנֵי זָהָב
בְּתוֹכָם סָבִיב׃ לד פַּעֲמֹן זָהָב
וְרִמּוֹן פַּעֲמֹן זָהָב וְרִמּוֹן עַל־שׁוּלֵי
הַמְּעִיל סָבִיב׃ לה וְהָיָה עַל־
אַהֲרֹן לְשָׁרֵת וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ בְּבֹאוֹ
אֶל־הַקֹּדֶשׁ לִפְנֵי יְהוָה וּבְצֵאתוֹ וְלֹא
יָמוּת׃ ס

לו וְעָשִׂיתָ צִיץ זָהָב טָהוֹר וּפִתַּחְתָּ
עָלָיו פִּתּוּחֵי חֹתָם קֹדֶשׁ לַיהוָה׃
לז וְשַׂמְתָּ אֹתוֹ עַל־פְּתִיל תְּכֵלֶת
וְהָיָה עַל־הַמִּצְנֶפֶת אֶל־מוּל פְּנֵי־
הַמִּצְנֶפֶת יִהְיֶה׃ לח וְהָיָה עַל־
מֵצַח אַהֲרֹן וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת־עֲוֹן
הַקֳּדָשִׁים אֲשֶׁר יַקְדִּישׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְכָל־מַתְּנֹת קָדְשֵׁיהֶם וְהָיָה עַל־
מִצְחוֹ תָּמִיד לְרָצוֹן לָהֶם לִפְנֵי יְהוָה׃
לט וְשִׁבַּצְתָּ הַכֻּתֹּנֶת שֵׁשׁ וְעָשִׂיתָ
מִצְנֶפֶת שֵׁשׁ וְאַבְנֵט תַּעֲשֶׂה מַעֲשֵׂה
רָקָם׃

מְחֵי בְּפוּם שִׁירַיָּין יְהֵי־לֵיהּ לָא
יִתְבַּזַּע׃ וְתַעְבִּיד עַל־שִׁפּוֹלוֹהִי
רִמּוֹנֵי חַכְלָא וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי
עַל־שִׁפּוֹלוֹהִי סְחוֹר־סְחוֹר וְזִגִּין
דְּדַהֲב בֵּינֵיהוֹן סְחוֹר־סְחוֹר׃
זִגָּא דְּדַהֲבָא וְרִמּוֹנָא זִגָּא דְּדַהֲבָא
וְרִמּוֹנָא עַל־שִׁפּוֹלֵי מְעִילָא סְחוֹר־
סְחוֹר׃ וִיהֵי עַל־אַהֲרֹן לְשַׁמָּשָׁא
וְיִשְׁתְּמַע קָלֵיהּ בְּמֵעָלֵיהּ לְקוּדְשָׁא
קֳדָם יְיָ וּבְמִפְּקֵיהּ וְלָא יְמוּת׃
וְתַעְבִּיד צִיצָא דְּדַהֲב דְּכִי וּתְגַלְּוֹף
עֲלוֹהִי כְּתָב מִפְרַשׁ קוּדֶשׁ לְיְיָ׃
וּתְשַׁוִּי יָתֵיהּ עַל חוּטָא דְּתְכֵלְתָּא
וִיהֵי עַל־מִצְנַפְתָּא לְקֳבֵיל אַפֵּי־
מִצְנַפְתָּא יְהֵי׃ וִיהֵי עַל־בֵּית־
עֵינוֹהִי דְּאַהֲרֹן וְיִטּוֹל אַהֲרֹן יָת עֲוֹיַת
קוּדְשַׁיָּא דִּי יְקַדְּשׁוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל־
מַתְּנַת קוּדְשֵׁיהוֹן וִיהֵי עַל־בֵּית־
עֵינוֹהִי תְּדִירָא לְרַעֲוָא לְהוֹן קֳדָם יְיָ׃
וּתְרַמֵּץ כִּיתוֹנָא דְבוּצָא וְתַעְבִּיד
מִצְנַפְתָּא דְבוּצָא וְהֵמְיָין תַּעְבִּיד
עוּבַד

כפול לתוכו להיות לו לשפה כפילתו והיה מעשה אורג ולא במחט׃ כפי תחרא׃ למדנו
שהשריונים שלהם היתה כפול׃ לא יקרע׃ כדי שלא יקרע והקורעו עובר בלאו שזה
ממין לאוין שבתורה וכן לא יזח החשן וכן לא יפורו ממנו הכתמר בגדי הלרון׃
לג רמוני׃ עגולים וחלולים היו כמין רמונים העשויים כדיבת תרבגולת׃ ופעמוני זהב׃
זגין עם עכבלין שבתוכם׃ בתוכם סביב׃ ביניהם סביב בין שני רמונים פעמון אחד
דבוק ותלוי בשולי המעיל׃ פעמון זהב ורמון׃ אצלו׃ ולא ימות׃ מכלל לאו
אתה שומע הן אם יהיו לו לא יתחייב מיתה הא אם יכנס מחוסר אחד מן הבגדים הללו
חייב מיתה בידי שמים׃ גין׃ כמין עם של זהב היה רוחב ג׳ אצבעות מקיף על המצח
מאוזן לאוזן׃ על פתיל תכלת׃ ובמקום אחר הוא אומר ויתנו עליו פתיל תכלת ועוד
כתיב כאן והיה על המצנפת ולמטה הוא אומר והיה על מצח אהרן ובשחיטת קדשים
שכיבו שערו היה כרוך בין גין למצנפת שעם מניח תפילין למדנו שהמצנפת למעלה

בגובה

גַּרְדֵּי כְּפוּס סִירָא יְהֵוֵי לֵיהּ לָא יִתְבְּזַע
וְתַעֲבֵד עַל שִׁיפּוּלוֹי רוּמַנַּיִן דְּתִיכְלָ
וְאַרְגְּוָנָא וְצֶבַע זְהוֹרִי עַל שִׁיפּוּלוֹי
חֲזוֹר חֲזוֹר וְחִיזוּרַיִן דְּדַהֲבָא בְּמִצְעֵיהוֹן חֲזוֹר חֲזוֹר: פְּעָמוֹן חִיזוּרָא
דְּדַהֲבָא וְרִמּוֹנָא דְּתִכְלְתָּא וְדְצֶבַע זְהוֹרִי חִיזוּרָא דְּדַהֲבָא וְרוּמָּנָא דְּתִכְלְתָּא
וְדְצֶבַע זְהוֹרִי עַל שִׁיפּוּלֵי מִינְטַר מְעִילָא חֲזוֹר חֲזוֹר סְכוּמְהוֹן שְׁבַע וְחַד:
וְהָיָה וְיִהֵי עָטִיף עַל אַהֲרֹן לְשַׁמְּשָׁא וְיִשְׁתְּמַע קָלֵיהּ בְּזִמְנָן מֵיעָלֵיהּ
לְקוּדְשָׁא קֳדָם יְיָ וּבְזִמְנָן מִיפְּקֵיהּ וְלָא יְמוּת בְּאֵישָׁא מִצְלָהֲבָא: וְעָשִׂית
וְתַעֲבֵיד צִיצָא דְּדַהֲב דְּכִי וְתִגְלוּף עֲלוֹי חֲקִיק וּמְפָרַשׁ קֹדֶשׁ לַיְיָ: וְשַׂמְתָּ
וְתִשְׁוִי יַתֵּיהּ עַל שְׁזִיר חוּטָא דְּתִכְלְתָּא לְמִכְפְּרָא עַל חֲצִיפֵי אַפַּיָּא וִיהֵי עַל
מִצְנְפְּתָּא מֵעִילֵוֵי תְּפִילַת רֵישָׁא כָּל קְבֵיל אַפֵּי מִצְנְפְּתָּא יְהֵי: וְהָיָה וִיהֵי
עַל בְּדַחְתָּא דְּבֵית אַפּוֹי דְּאַהֲרֹן מִן צִידְעָא לְצִידְעָא יִתְמְטֵי וְיִטּוֹל אַהֲרֹן
יַת עָוֹוַיִת קוּדְשַׁיָּא דְּיַקְדְּשׁוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל מַתְּנַת קוּדְשֵׁיהוֹן דְּמִשְׁקְרִין
בְּהוֹן וִיהֵי עַל בְּדַחְתָּא תְּדִירָא לְרַעֲוָא לְהוֹן קֳדָם יְיָ: וְשִׁבְצַת וּתְרַמִּיץ
כְּתוּנָא דְבוּצָא לְמִכְפְּרָא עַל שֵׁידֵי אַדְמָא זַכָּאה וְתַעֲבִיד מִצְנְפְּתָּא דְבוּצָא
לְמִכְפְּרָא עַל מְגִיסֵי רַעְיוֹנֵיהוֹן וְקַמּוֹר תַּעֲבִיד עוֹבַד צִיּוּר: וּלְבָנֵי וּלְבָנֵי
אהרן

בגובה הראש ואיכה עמוקה ליכנס בה כל הראש עד המצח וסביב מלמטה והפתילים היו
נקובים ותלויין בו בשני ראשים ובאמצעו ששה בשלשה מקומות הללו פתיל מלמעלה
אחד מבחוץ ואחד מבפנים כנגדו וקושר ראשי הפתילים מאחורי העורף שלשתן ובמצאו
בין אורך העם ופתילי ראשיו מקיפין את הקדקד והפתיל האמצעי שבראשו קשור עם
ראשי השנים הולך על פני רוחב הראש מלמעלה ובמצח עשוי כעין כובע ועל פתיל
האמצעי הוא אומר והיה על המצנפת והפתיל האמצעי מחזיקו שאינו נופל והעם תלוי
כנגד מצחו ובתקיימו כל המקראות פתיל על הבין ובין על המתיל ופתיל על המצנפת
מלמעלה: ובשם אהרן. לשון סליחה ואף על פי כך אינו זז ממשמעו לאהרן נושא את
המשא של עון כמצא מסולק העון מן הקדשים: את עון הקדשים. לרבות על הדשן
והחלב שקרבו בטומאה כמו שבאינו אי זה עון הוא נושא אם עון פיגול הרי כבר נאמר
לא ירצה ואם עון נותר הרי נאמר לא יחשב ואין לומר שיכפר על הכהן שהקריבם טמאים
שהרי עון הקדשים נאמר ולא עון המקריבים אינו מרבה אלא להכשיר הקרבן: והיה
על מצחו תמיד. אינו לומר שיהא על מצחו תמיד שהרי אינו עליו אלא בשעת העבודה
אלא תמיד לרבות להם אפילו אינו על מצחו שלא היה כהן גדול עובד באותה שעה
ולדברי האומר עודהו על מצחו מכפר ומרבה ואם לאו אינו מרבה כדרש על מצחו תמיד
מלבד שמשמש בו בעודו על מצחו שלא יסיח דעתו ממנו: ושבלת. עשה אותה משבצות

לקם: מ ולבני אהרן תעשה
כתנות ועשית להם אבנטים
ומגבעות תעשה להם לכבוד
ולתפארת: מא והלבשת אתם
את־אהרן אחיך ואת־בניו אתו
ומשחת אתם ומלאת את־ידם
וקדשת אתם וכהנו־לי: מב ועשה
להם מכנסי־בד לכסות בשר ערוה
ממתנים ועד־ירכים יהיו:
מג והיו על־אהרן ועל־בניו
בבאם אל־אהל מועד או בגשתם
אל־המזבח לשרת בקדש ולא־
ישאו עון ומתו חקת עולם לו
ולזרעו אחריו: ס

כט

ו וזה הדבר אשר־תעשה להם
לקדש אתם לכהן ליל־קח פר אחד
בן־בקר ואילם שנים תמימם:
ב ולחם מצות וחלת מצת
בלולת בשמן ורקיקי מצות משחים
בשמן סלת חטים תעשה אתם:
ג ונתת אותם על־סל אחד
והקרבת אתם בסל ואת־הפר ואת
שני האילם: ד ואת־אהרן ואת־
בניו תקריב אל־פתח אהל מועד
ורחצת אתם במים: ה ולקחת
את־הבגדים והלבשת את־אהרן
את־הכתנת ואת מעיל האפד ואת־
האפד ואת־החשן ואפדת לו
בחשב האפד: ו ושמת המצנפת
על־ראשו ונתת את־נזר הקדש
על המצנפת: ז ושמן המשחה
תקח ויצק על־ראשו ומשחת
אותו:

ל׳ מלה כתיב ומכאת לסס נדין·

ל׳ נמסור דין מלין ך לא תקרבו לגלו ערוה רמז מגרי כהונה מכפרים על ערוה

כל בעירה פסר בר מן ה תמיקים יעשה·

ל׳ מלה כתורה·

עובד צייר: ולבני אהרן תעביד
כיתונין ותעביד להון המיינין
וקובעין תעביד להון ליקר
ולתושבחא: ותלביש ית־אהרן
אחוך וית בנוהי עמיה ותרבי
ית־קורבניהון
ותקדש ית־קדמי:
ועיבד להון מכנסין דבוץ לכסאה
בסר עיריא מחרצין ועד־ירכן
יהון: ויהון על־אהרן ועל־
בנוהי במעלהון למשכן זימנא או
במקרבהון למדבחא לשמשא
בקודשא ולא יקבלון חובא ולא
ימותון קים עלם ליה ולבנוהי
בתרוהי: ודין פיתגמא דתעביד
להון לקדשא ית־הון לשמשא קדמי
סב תור חד בר־תורי ודיכרין תרין
שלמין: ולחם פטיר וגריצן
פטירן דפילן במשח ואיספוגין
פטירין דמשיחין במשח סולת
דחיטין תעביד ית־הון: ותתן
ית־הון על־סלא חד ותקרב ית־הון
בסלא וית־תורא וית תרין דיכרין:
וית־אהרן וית־בנוהי תקריב לתרע
משכן זימנא ותסחי ית־הון במיא:
ותיסב ית־לבושיא ותלביש ית־
אהרן ית־כיתונא וית מעיל
איפודא וית־איפודא וית חושנא
ותתקין ליה בהימיין איפודא:

מ׳ מסבנות וכולה של שש: ולבני אהרן תעשה כותנות· ל׳ בגדים הללו ולא יותר מא כתונת ואבנט ומגבעות היא מנכפת ומכנסים כתובים למטה בפרשה: והלבשת אותם את אהרן· אותם האמורין באהרן חשן ואפוד ומעיל וכתונת תשבץ מנכפת ואבנט ובין ומכנסים הכתובים למעלה בכולם: ואת בניו אתו· אותם הכתובים בהם: ומשחת אותם·

אַהֲרֹן תַּעֲבִיד בְּתוּנִין וְתַעֲבִיד לְהוֹן קַמּוֹרִין וְכוֹבָעִין תַּעֲבִיד לְהוֹן לִיקָר
וְלִתְשְׁבֹּחָא: והלבשת וְתַלְבֵּשׁ יָתְהוֹן יָת אַהֲרֹן אָחוּךָ וְיָת בְּנוֹי עִמֵּיהּ
וּתְרַבֵּי יָתְהוֹן וּתְקַרֵב יָת קוּרְבָּנֵיהוֹן
וּתְקַדֵּשׁ יָתְהוֹן וִישַׁמְּשׁוּן קָדָמַי: ירושלמי
ועשה וַעֲבִיד לְהוֹן אֲוִירְקִין אֲרַרְסְקִין דְּבוּץ:
דְּבוּץ לְכַסָּאָה בְּשַׂר עִידְיָא מִן אֲסַר
קָמוֹר חַרְצֵיהוֹן וְעַד יַרְכֵיהוֹן יְהוֹן: והיו וִיהוֹן עַל אַהֲרֹן וְעַל בְּנוֹי
בְּזִמַּן מֵעָלְהוֹן לְמִשְׁכַּן זִימְנָא אוֹ בְּמִקְרְבֵי יְהוֹן לְמַדְבְּחָא לְשַׁמָּשָׁא בְּקוּדְשָׁא
וְלָא יְקַבְּלוּן חוֹבָא בְּאֶשָׁא מְצַלְּהֲבָא קְיָים עָלַם לֵיהּ וְלִבְנוֹי בַּתְרוֹי:
וזה הדבר וְדֵין פִּתְגָּמָא דְּתַעֲבִיד לְהוֹן לְקֻדְשָׁא יָתְהוֹן לְשַׁמָּשָׁא קָדָמוֹי
סַב תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי דְּלָא עֵירוּבִין וּדְכָרִין תְּרֵין שַׁלְמִין: ולחם וּלְחֵים
פַּטִּיר וּגְרִיצָן פַּטִּירִין דְּפִתִּיכִין בְּמִשְׁחָ זֵיתָא וְעֵירוּבִין דְּלְחֵים פַּטִּיר דְּמִשִּׁיחִין
בְּמִשְׁחָ זֵיתָא סְמִידָא דְּחִינְטִין תַּעֲבִיד יָתְהוֹן: ונתת וְתִתֵּן יָתְהוֹן עַל
סַלָּא חַד וּתְקָרֵיב יָתְהוֹן בְּסַלָּא וְיָת תּוֹרָא וְיָת תְּרֵין דְּכָרִין יְסוֹבְרוּן בְּאַסְלָא:
ואת וְיָת אַהֲרֹן וְיָת בְּנוֹי תְּקָרֵב לְתָרַע מִשְׁכַּן זִימְנָא וּתְטַבּוֹל יָתְהוֹן
בְּאַרְבְּעִין סָאִין דְּמַיִין חַיִין: ולקחת וּתְסַב יָת לְבוּשַׁיָּא וְתַלְבֵּשׁ יָת
אַהֲרֹן יָת כִּיתוֹנָא וְיָת מְנַעַד מְעִיל אֶפּוֹדָא וְיָת אֶפּוֹדָא וְיָת חוֹשְׁנָא וּתְחַבֵּשׁ
יָתֵיהּ בְּהַמְיָין אֶפּוֹדָא: ושמת וּתְשַׁוִּי מַצְנְפְּתָא עַל רֵישֵׁיהּ וְתִתֵּן יָת
כלילא

לוחם. לת להרן ולת בניו בשמן המשחה: ומלאת לת ידם. כל מלוי ידים לשון
חכוך בשכול ככבס לדבר להיות מוחזק בו מלוחו יום והלאה הוא ובלשון לעז כשממכין
אדם על פקידת דבר כותן השליט בידו בית יד של עור שקורין גוולאנטו ועל ידו הוא
מחזיקו בדבר וקורין לאותה משירה דיוֹסטיר והוא מלוי ידיט: ועשה להם. לאהרן עב
ולבניו: מכבסי בד. הרי ח׳ בגדים לכ״ג ול׳ לכהן הדיוט: והיו לאהרן. כל הבגדים עג
פלגה על אהרן הראשון לו: ובניו. האחורין בהם: בבואם אל אהל מועד. להיכל
ובן למשכן: ומתו. הא למדת שהמשמש מחוסר בגדים במיתה: חקת עולם לו.
כל מקום שנאמר חקת עולם הוא גזירה מיד ולדורות לעכב בו: לקח. כמו קח ושתי ד
גזירות הן אחת של קיחה ואחת של לקיחה ולהן פתרון אחד: פר אחד. לכפר על
מעשה העגל שהוא פר: ולחם מצות. וחלות ורקיקי מצות הרי אלו ג׳ מיכין דבוכה ב
וחלות ורקיקין לחם מצות היא הקרויה למטה בעכין חלת לחם שמן של שם שכותן שמן
בדבוכה ככנד החלות והרקיקין וכל המיכין באים עשר עשר חלות: בלולות בשמן.
כשהן קיים יוצק בהן שמן ובוללן: משוחים בשמן. אחר אפייתן מושחן בשמן כי כ״
יווכית שהיא עשויה כלון שלהו: והקלבת אותם. אל חצר המשכן ביום הקמתו: ג
ורקגת. טבילת כל הגוף: ואפלת. קשט ותקן החגורה והסיכר סביבותיו: ד

על־ראשו ונחת את־נזר הקדש על־
המצנפת׃ ט ולקחת את־שמן
המשחה ויצקת על־ראשו ומשחת
אתו׃ י ואת־בניו תקריב
והלבשתם כתנת׃ יא וחגרת
אתם אבנט אהרן ובניו וחבשת
להם מגבעת והיתה להם כהנה כל ליפנ׳ כפר
לחקת עולם ומלאת יד־אהרן ויד־
בניו׃ יב והקרבת את־הפר לפני
אהל מועד וסמך אהרן ובניו את־
ידיהם על־ראש הפר׃ יג ושחטת
את־הפר לפני יהוה פתח אהל
מועד׃ יד ולקחת מדם הפר
ונתת על־קרנת המזבח באצבעך כל אוריי׳ מסר כר מן ל׳
ואת־כל־הדם תשפך אל־יסוד
המזבח׃ טו ולקחת את־כל־
החלב המכסה את־הקרב ואת
היתרת על־הכבד ואת שתי
הכליות ואת־החלב אשר עליהן יד
והקטרת המזבחה׃ יז ואת־
בשר הפר ואת־ערו ואת־פרשו
תשרף באש מחוץ למחנה חטאת ג׳ מסר
הוא׃ יח ואת־האיל האחד ל׳ מנ׳
תקח וסמכו אהרן ובניו את־ידיהם ומסכו קרמא ותנית׳ ומסך אהרן וכנ׳ תנייכ׳ ומסכו אהרן וכנ׳ ובי׳ נמיר אחר רכיס סניפ׳ מ״ח ואול יפידי׳
על־ראש האיל׃ יט ושחטת
את־האיל ולקחת את־דמו וזרקת
על־המזבח סביב׃ כ ואת־האיל
תנתח לנתחיו ורחצת קרבו וכרעיו
ונתת על־נתחיו ועל־ראשו׃

והקטרת

אונקלוס

ותשוי מצנפתא על־רישיה וחתן
ית־כלילא דקודשא על־מצנפתא׃
ותיסב ית־משחתא דרבותא ותרוק
על־רישיה ותרבי יתיה׃
וית־בנוהי תקריב ותלבישינון
כתונין׃ ותזריז ית־הון המיינין
אהרן ובנוהי ותתקן להון קובעין
ותהי להון כהונתא לקים עלם
ותקריב קורבנא דאהרן וקורבנא
דבנוהי׃ ותקריב ית־תורא
לקדם משכן זמנא ויסמוך אהרן
ובנוהי ית־ידיהון על־ריש תורא׃
ותכוס ית־תורא לקדם יי בתרע
משכן זמנא׃ ותסב מדמא דתורא
ותתן על קרנת מדבחא באצבעך
וית־כל־דמא תשוד ליסודא
דמדבחא׃ ותסב ית־כל־תרבא
דחפי ית־גוא וית חצדא דעל־
כבדא וית תרתין כליין וית־תרבא
דעליהן ותסיק למדבחא׃
וית־בסר תורא וית־משכיה וית־
אוכליה ותוקיד בנורא מברא
למשריתא חטאתא הוא׃
וית־דיכרא חד תיסב ויסמכון
אהרן ובנוהי ית־ידהון על־ריש
דיכרא׃ ותכוס ית־דכרא ותסב
ית־דמיה ותזרוק על־מדבחא
סחור־סחור׃ וית־דיכרא תפליג
לאברוהי ותחליל גויה וכרעוהי
ותתן על־אברוהי ועל־רישיה׃

ותסיק

כזר הקדש׃ זה הנין׃ על המנכפת׃ כמו שפי׳ למעלה על ידי הפתיל האמצעי ושני פתילין שברגליו הקטורין שלשתן מלחורי העורף הוא כותבו על המנכפת כמין כובע׃

ומשחת

בלילא דביה חקיק שמא דקודשא על מצנפתא: ולקחת ויתיסב
ית משחא דרבותא ותריק על רישיה ותרבי יתיה: ואת בניו וית
בנוי תקריב ותלבישינון כיתונין: והגרת ותטכס יתהון בקמורין
לאהרן ובנוי ותכבוש להון כובעין ותהי להון כהונתא לקיים עלם
ותקרב קורבנא דאהרן וקורבנא דבנוי: והקרבת ותקריב ית תורא
קדם משכן זמנא ויסמוך אהרן ובנוי ית ידיהון על ריש תורא: ושחטת
ותיכוס ית תורא קדם יי לתרע משכן זמנא: ולקחת ותיסב מאדמא
דתורא ותיתן על קרנת מדבחא באצבעך וית כל דמא תשור ליסודא
דמדבחא: ולקחת את כל ותיסב ית כל תרבא דחפי על בני גוא
וית דמשתאר על חצר כבדא וית תרתין כוליין וית תרבא דעליהון
ותסדר על מדבחא: ואת וית בשרא דתורא וית משכיה וית
ריעיה תוקיד בנורא מברא למשריתא חטאתא היא: ואת האיל
וית דיכרא חד תסב ויסמכון אהרן ובנוי ית ידיהון על ריש דכרא:
ושחטת ותיכוס ית דיכרא ותסב
ית אדמיה ותדרוק על מדבחא
חזור חזור: ואת וית דיכרא
תפסיג לפסגוי ותחליל בני גוארה
וכרעוי ותסדר על איברוי ועל
רישיה: והקטרת ותסיק ית

ירושלמי

וית דיכרא תפסג לפסגוי ותשזג
בני גווה וריגלוי ותיתן על פסגוי
ועל רישיה:

כל

על־רישיה וחתן
א על־מצנפתא:
א דרבותא ותריק
רבי יתיה:
ריב וחלבישינון
ית־כתונין
תקן להון קובעין
תא לקים עלם
דאהרן וקורבנא
ריב ית־תורא
א ויסמוך אהרן
על־ריש תורא:
א לקדם יי בתרע
סב מדמא דתורא
דבחא באצבעך
תשוד ליסודא
סב ית־כל־תרבא
ת חצדא דעל־
בלין וית־תרבא
מדבחא:
ת־משכיה וית־
בנורא מברא
א הוא:
תיסב ויסמכון
ידהון על־ריש
ית־דכרא ותסב
ה על־מדבחא
ת־דיכרא תפליג
גויה וכרעוהי
ועל־ריש:
ותסיק
פתיל המצעי ושני
מכפת כמין כובע:
ומשחת

ומשחת לותו· לף משיחה זו כמין כי כותן שמן על ראשו וכין ריחי עיניו ומחכרן
נאנכעו: והיתה להם· מלוי ידים זה לכהונת עולם: ומלאת· על ידי הדברים
הללו: יד אהרן ויד בניו· במלוי ופקודת הכהונה: פתח אהל מועד· בתכר המשכן
שלפני הפתח: על קרכות· למעלה בקרכות ממש: ואת כל הדם· שיורי הדם: אל
יסוד המזבח· כמין בליעת בית קבול עשוי לו סביב סביב לאחר שעלה אמה מן הארץ:
תחלב המכסה את הקרב· הוא הקרום שעל הכרס שקורין טילא: ואת היותרת· היא
טרפטא דכבדא שקורין טיבריש: על הכבד· אף מן הכבד טול עמה: תשרף באש
לא מניחו חטאת חבורה כשרפת אלא זו: ורחצת· בכלי אותו במזרק ומזרק ככנד הקרן
כדי שירחה לכאן ולכאן ואין קרבן טעון מתכה באנבע אלא חטאת בלבד אבל שאר
זבחים איכן טעונין קרן ולא אנבע שיתן דמם מחני המזבח ולמטה ואינו עולה בכבש
אלא עומד בארץ ומזרק סביב כך מפרש בשחיטת קדשים שאין סביב אלא שתי מתכות
שהן ארבע הלחת בקרן זוית זו והלחת שבגדה באלכסון וכל מתכה כראית בשני בדי
הקרן אילך ואילך כמנא הדם כתון בארבע רוחות סביב לכך קרוי סביב: על כתפיו·

יח וְהִקְטַרְתָּ אֶת־כָּל־הָאַיִל
הַמִּזְבֵּחָה עֹלָה הוּא לַיהוָה רֵיחַ
ניחוח אִשֶּׁה לַיהוָה הוּא׃
ג׳ מלא כתורה
יט וְלָקַחְתָּ אֶת הָאַיִל הַשֵּׁנִי וְסָמַךְ
אהרן אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ
הָאָיִל׃ כ וְשָׁחַטְתָּ אֶת־הָאַיִל
וְלָקַחְתָּ מִדָּמוֹ וְנָתַתָּה עַל־תְּנוּךְ אֹזֶן
אַהֲרֹן וְעַל־תְּנוּךְ אֹזֶן בָּנָיו הַיְמָנִית
וְעַל־בֹּהֶן יָדָם הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן
רַגְלָם הַיְמָנִית וְזָרַקְתָּ אֶת־הַדָּם עַל־
הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב׃ כא וְלָקַחְתָּ מִן־
הַדָּם אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וּמִשֶּׁמֶן
ג הַמִّשְׁחָה וְהִזִּיתָ עַל־אַהֲרֹן וְעַל־
בְּגָדָיו וְעַל־בָּנָיו וְעַל־בִּגְדֵי בָנָיו אִתּוֹ
ג וְקָדַשׁ הוּא וּבְגָדָיו וּבָנָיו וּבִגְדֵי בָנָיו
אִתּוֹ׃ כב וְלָקַחְתָּ מִן־הָאַיִל הַחֵלֶב
וְהָאַלְיָה וְאֶת־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־
הַקֶּרֶב וְאֶת יֹתֶרֶת הַכָּבֵד וְאֶת שְׁתֵּי
יד הַכְּלָיֹת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עָלֵיהֶן
וְאֶת שׁוֹק הַיָּמִין כִּי אֵיל מִלֻּאִים
הוּא׃ כג וְכִכַּר לֶחֶם אַחַת וְחַלַּת
לֶחֶם שֶׁמֶן אַחַת וְרָקִיק אֶחָד מִסַּל
הַמַּצּוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה׃
כד וְשַׂמְתָּ הַכֹּל עַל כַּפֵּי אַהֲרֹן וְעַל
קדמה והנפת אתם תנופה והנפת אתו תנופה׃ כַּפֵּי בָנָיו וְהֵנַפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי
יְהוָה׃ כה וְלָקַחְתָּ אֹתָם מִיָּדָם
וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבֵּחָה עַל־הָעֹלָה לְרֵיחַ
ניחוח לִפְנֵי יְהוָה אִשֶּׁה הוּא לַיהוָה׃
ששי כו וְלָקַחְתָּ אֶת־הַחָזֶה מֵאֵיל
כלם חסר בל מן כ׳ הַמִّלֻּאִים אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן וְהֵנַפְתָּ אֹתוֹ
תנופה

וְתַסִּיק יַת־כָּל־דִּיכְרָא לְמַדְבְּחָא
עָלְתָא הִוא קֻדָּם־יְיָ לְאִתְקַבָּלָא
בְּרַעֲוָא קוּרְבָּנָא קֻדָּם־יְיָ הִוא׃
וְתִסַּב יַת דִּכְרָא תִנְיָנָא וְיִסְמוֹךְ אַהֲרֹן
וּבְנוֹהִי יַת־יְדֵיהוֹן עַל־רֵישׁ דִּיכְרָא׃
וְתִכּוֹס יַת־דִּיכְרָא וְתִסַּב מִדְּמֵיהּ
וְתִתֵּן עַל־רוּם אוּרְנָא דְאַהֲרֹן וְעַל־
רוּם אוּדְנָא דִבְנוֹהִי דִימִינָא וְעַל־
אֵילְיוֹן יְדֵהוֹן דִימִינָא וְעַל־אֵילְיוֹן
רִיגְלֵהוֹן דִימִינָא וְתִזְרוֹק יַת־דְּמָא
עַל־מַדְבְּחָא סְחוֹר־סְחוֹר׃
וְתִסַּב מִן־דְּמָא דְעַל־מַדְבְּחָא
וּמִמִּשְׁחָא דְרִבּוּחָא וְתַדִּי עַל־אַהֲרֹן
וְעַל־לְבוּשׁוֹהִי וְעַל־בְּנוֹהִי וְעַל־
לְבוּשֵׁי בְנוֹהִי עִמֵּיהּ וְיִתְקַדַּשׁ הוּא
וּלְבוּשׁוֹהִי וּבְנוֹהִי וּלְבוּשֵׁי בְנוֹהִי
עִמֵּיהּ׃ וְתִסַּב מִן־דִּכְרָא תַּרְבָּא
וְאַלְיָתָא וְיַת־תַּרְבָּא דִי־חָפֵי יַת־גּוֹא
וְיַת הַצַּד כַּבְדָּא וְיַתֵּי תַּרְתֵּין כּוּלְיָן
וְיַת־תַּרְבָּא דְעַלֵּיהוֹן וְיַת שָׁקָא
דִימִינָא אֲרֵי דְכַר קוּרְבָּנַיָּא הִוא׃
וּפַתָּא דְלַחְמָא חַדָּא וּגְרִיצָתָא דְלַחְמָא
מְשַׁח חַדָּא וְאִסְפּוּג חַד מִסַّלָּא
דְפַטִּירַיָּא דִי קֻדָּם יְיָ׃ וְתִשַׁוֵּי
כּוּלָּא עַל יְדֵי דְאַהֲרֹן וְעַל יְדֵי
דִבְנוֹהִי וְתָרִים יַתְהוֹן אֲרִמָא קֻדָּם
יְיָ׃ וְתִסַּב יַתְהוֹן מִיַּד הוֹן וְתַסִּיק
לְמַדְבְּחָא עַל־עָלְתָא לְאִתְקַבָּלָא
בְּרַעֲוָא קֻדָּם יְיָ קוּרְבָּנָא הִוא קֻדָּם־
יְיָ׃ וְתִסַּב יַת־חַדְיָא מִדְּכַר
קוּרְבָּנַיָּא דִי לְאַהֲרֹן וְתָרִים יַתְהוֹן

אֲרִמָא

נמ עם כתקיו מוסף על שאר כתקיים׃ ריש מיחוס׃ כחת רוח לפני שלמרתי וכעשה רבומי׃

תשה׃

כָּל דִּיכְרָא לְמַדְבְּחָא עֲלָתָא הוּא קֳדָם יְיָ לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא קוּרְבָּנָא
קֳדָם יְיָ הוּא: ולקחת וְתֵיסַב יָת דִּיכְרָא תִּנְיָינָא וְיִסְמוֹךְ אַהֲרֹן
וּבְנוֹי יָת יְדֵיהוֹן עַל רֵישׁ דִּכְרָא: ושחטת וְתִיכּוֹס יָת דִּכְרָא וְתֵיסַב
מִן אַדְמֵיהּ וְתִיתֵּן עַל חַסְחוּס אוּדְנָא דְּאַהֲרֹן דְּיַמִּינָא וְעַל חַסְחוּסֵי
אוּדְנָא דְּבָנוֹי דְּיַמִּינָא וְעַל אִילֵּין יְדֵיהוֹן דְּיַמִּינָא וְעַל אִילֵּין רַגְלֵיהוֹן
דְּיַמִּינָא וְתִדְרוֹק יָת מֵתַר אַדְמָא עַל מַדְבְּחָא חֲזוֹר חֲזוֹר: ולקחת
וְתֵיסַב מִן אַדְמָא דְּעַל מַדְבְּחָא וּמִמִּשְׁחָא דְּרִבּוּתָא וְתַדִּי עַל אַהֲרֹן
וְעַל לְבוּשׁוֹי וְעַל בְּנוֹי וְעַל לְבוּשֵׁי בְּנוֹי עִמֵּיהּ: ולקחת וְתֵיסַב
מִן דִּיכְרָא תַּרְבָּא וַאֲלִיתָא וְיָת תַּרְבָּא דְּחָפֵי יָת בְּנֵי גַוָּא וְיָת רְמַשְׁתָּא עַל
אֶצֶר כַּבְדָּא וְיָת תַּרְתֵּין כּוּלְיָין וְיָת תַּרְבָּא דְּעַלֵּיהוֹן וְיָת שָׁקָא דְּיַמִּינָא אֲרוּם
דְּכַר קוּרְבָּנַיָּא הוּא: וככר וַעֲגוֹל דְּלַחְמָא חַד וּגְרִיץ דְּלַחְמָא פַּתִּיתָא
בְּמִשְׁחָא חַד וְעָרִיקָא חַד מִסַּלָּא דְּפַטִּירָא דְּקֳדָם יְיָ: ושמת וְתָשִׁיתָ כֻּלָּא
עַל יְדֵי אַהֲרֹן וְעַל יְדֵי בְּנוֹי וְתַדִּים יָתְהוֹן אַרְמָא קֳדָם יְיָ: ולקחת וְתֵיסַב
יָתְהוֹן מִידֵיהוֹן וּתְסַדַּר בְּמַדְבְּחָא עַל עֲלָתָא לְאִתְקַבָּלָא כְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ
קוּרְבָּנָא הוּא קֳדָם יְיָ: ולקחת וְתֵסַב יָת חַדְיָא מִדְּכַר קוּרְבָּנַיָּא
דלאהרן

אשה · לשון אש והיא הקטרת איברים שעל האש: תכוך · הוא המחום האמצעי שבתוך
האוזן שקורין טכ"לוס: בהן ידם · הגדל וכפרק האמצעי: החלב · זה חלב הדקים
לו הקיבה: והאליה · מן הכליות ולמטה כמו שמפורש בויקרא שנאמר לעמת העצה
ומירכה מקום שהכליות יושבות ובאמורי הפר לא נאמר אליה שאין אליה קיבה אלא
בבהמה וכבשה ואיל אבל שור ועז אין טעונים אליה: ואת שוק הימין · לא מצינו הקטרה
בשוק הימין עם האמורים אלא זו בלבד: כי איל מלואים הוא · שלמים לשון שלמות
שהושלם בכל מצד הכתוב שהמלואים שלמים שמשימים שלוש למזבח ולעובד העבודה
ולבעלים לכך אבי מצריכו הזה להיות לו לעובד העבודה למנה וזהו משה ששמש
במלואים והשאר אכלו אהרן ובניו שהם בעלים במפורש בענין: וכ"כר לחם · מן
החלות: וחלת לחם שמן · ממין הרבוכה: ורקיק · מן הרקיקין אחד מעשר שבכל מין
ומין לא מצינו תרומת לחם הבא עם זבח בקטרת אלא זו בלבד שתרומת לחמי תודה
ואיל נזיר נתונה לכהנים עם חזה ושוק ומזה לא היה למשה למנה אלא חזה בלבד:
כד
על כפי אהרן והכפת · שניהם עמוקים בתכופה הבעלים והכהן הא כיצד כהן מניח ידו
תחת יד הבעלים ומניף ובזה היו אהרן ובניו בעלים ומשה כהן: תכופה · מוליך ומביא
כה
למי שארבע רוחות העולם שלו ותכופה מעכבת ומבטלת פורענויות ורוחו רעות מעלה
ומוריד למי שהשמים והארץ שלו ומעכבת טללים רעים: על העולה · על האיל
הראשון שהעלית עולה: לריח ניחוח · לנחת רוח למי שאמר וכעשה רצונו: אשה ·
לאש

תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה וְהָיָה לְךָ לְמָנָה׃
כז וְקִדַּשְׁתָּ אֶת־חֲזֵה הַתְּנוּפָה
וְאֶת־שׁוֹק הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הוּנַף
וַאֲשֶׁר הוּרַם מֵאֵיל הַמִּלֻּאִים מֵאֲשֶׁר
לְאַהֲרֹן וּמֵאֲשֶׁר לְבָנָיו׃ כח וְהָיָה
לְאַהֲרֹן וְלִבָנָיו לְחֻק־עוֹלָם מֵאֵת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי תְרוּמָה הוּא וּתְרוּמָה
יִהְיֶה מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִזִּבְחֵי
שַׁלְמֵיהֶם תְּרוּמָתָם לַיהוָה׃
כט וּבִגְדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן
יִהְיוּ לְבָנָיו אַחֲרָיו לִמְשִׁחָה בָהֶם
וּלְמַלֵּא־בָם אֶת־יָדָם׃ ל שִׁבְעַת
יָמִים יִלְבָּשֵׁם הַכֹּהֵן תַּחְתָּיו מִבָּנָיו
אֲשֶׁר יָבֹא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד לְשָׁרֵת
בַּקֹּדֶשׁ׃ לא וְאֵת אֵיל הַמִّלֻּאִים
תִּקַּח וּבָשַׁלְתָּ אֶת־בְּשָׂרוֹ בְּמָקוֹם
קָדֹשׁ׃ לב וְאָכַל אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־
בְּשַׂר הָאַיִל וְאֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר בַּסַּל
פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃ לג וְאָכְלוּ אֹתָם
אֲשֶׁר כֻּפַּר בָּהֶם לְמַלֵּא אֶת־יָדָם
לְקַדֵּשׁ אֹתָם וְזָר לֹא־יֹאכַל כִּי־קֹדֶשׁ
הֵם׃ לד וְאִם־יִוָּתֵר מִבְּשַׂר הַמִּלֻּאִים
וּמִן־הַלֶּחֶם עַד־הַבֹּקֶר וְשָׂרַפְתָּ אֶת־
הַנּוֹתָר בָּאֵשׁ לֹא יֵאָכֵל כִּי־קֹדֶשׁ
הוּא׃ לה וְעָשִׂיתָ לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו
כֹּה כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוִּיתִי אֶתְכֶם שִׁבְעַת
יָמִים תְּמַלֵּא יָדָם׃ לו וּפַר חַטָּאת
תַּעֲשֶׂה לַיּוֹם עַל־הַכִּפֻּרִים וְחִטֵּאתָ

אַרְמָא קֻדָּם יְיָ וִיהֵי לָךְ לְחוּלָק׃
וּתְקַדֵּשׁ יָתֵי חֲדָיָא דְאַרְמוּתָא וְיָתֵי
שָׁקָא דְאַפְרְשׁוּתָא דְאִיתְנַס
וּדְאִתְפְּרַשׁ מִדְּכַר קוּרְבָּנַיָּא מִדִּי
לְאַהֲרֹן וּמִדִּי לְבָנוֹהִי׃ וִיהֵי לְאַהֲרֹן
וּלְבָנוֹהִי לְקָיְמָא עָלַם מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
אֲרֵי אַפְרְשׁוּתָא הִיא וְאַפְרְשׁוּתָא
יְהֵי מִן־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִנִּכְסַת
קוּדְשֵׁיהוֹן אַפְרְשׁוּתְהוֹן קֻדָּם יְיָ׃
וּלְבוּשֵׁי קוּדְשָׁא דְּלְאַהֲרֹן יְהוֹן
לְבָנוֹהִי בַּתְרוֹהִי לְדַכְּאָדָה בְּהוֹן
וּלְקָרְבָּא־בְּהוֹן יָת־קוּרְבָּנְהוֹן׃
שַׁבְעַת יוֹמִין יְלַבְּשִׁנּוּן כָּהֲנָא
תְּחוֹתוֹהִי מִבְּנוֹהִי דְּיֵעוֹל לְמַשְׁכַּן
זִימְנָא לְשַׁמָּשָׁא בְּקוּדְשָׁא׃
וְיָת דְּכַר קוּרְבָּנַיָּא תִּיסַּב וּתְבַשֵּׁל יָת־
בְּסָרֵי בַּאֲתַר קַדִּישׁ׃ וְיֵיכֹל
אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי יָת־בְּסַר דְּכַרָא וְיָת־
לַחְמָא דְּבְסַלָּא בְּתָרַע מַשְׁכַּן זִימְנָא׃
וְיֵיכְלוּן יָתְהוֹן דְּאִתְכַּפַּר בְּדִיהוֹן
לְקָרְבָּא יָת־קוּרְבָּנְהוֹן לְקַדָּשָׁא
יָתְהוֹן וְחֵילוֹנִי לָא יֵיכוּל אֲרֵי־
קוּדְשָׁא אִינוּן׃ וְאִם־יִשְׁתְּאַר
מִבְּסַר קוּרְבָּנַיָּא וּמִן־לַחְמָא עַד־
צַפְרָא וְתוֹקִיד יָת דְּאִשְׁתְּאַר בְּנוּרָא
לָא יִתְאֲכִיל אֲרֵי קוּדְשָׁא הוּא׃
וְתַעְבִּיד לְאַהֲרֹן וּלְבָנוֹהִי כְּדֵין כְּכֹל
דְּפַקֵּדִית יָתְךָ שִׁבְעַת יוֹמִין תְּקָרֵיב
קוּרְבָּנְהוֹן׃ וְתוֹרָא דְּחַטָּאתָא
תַּעְבֵּד לְיוֹמָא עַל־כִּפּוּרַיָּא וְחַדֵּי עַל

ל קמן וה׳ כתפ׳

תרומה סוף ד׳ רמעי׳ כיה דמצרין הי׳

ל חסר

ל נחסר

כל קריי׳ ואת בלחם כר מן לאת הלחם׳ קנ לאכול כהניס כסר מסלת׳

ל חסר

כו לאם כתן׳ לה׳ לשמו של מקום׳ וקדשת לת חזה התנופה ולת שוק התרומה וגו׳ קדסס לדורות להיות כוהנת תרומתס והנפתס כחזה ושוק של שלמים לכל לא להקטרה
כח לאלא והיה לאהרן ולבניו לאכל׳ חק עולם מלת בני ישראל׳ שהשלמים לבעליס ולת

דְלַאֲהַרֹן וְתָרִים יָתֵהּ אַרְמָא קֳדָם יְיָ וִיהֵי לָךְ לְחוּלָק: וקדשת ותקדש
יַת חַדְיָא דְאַרְמוּתָא וְיַת שׁוֹקָא דְאַפְרָשׁוּתָא דְאִיתְרַם וּדְאִיתְפְּרַשׁ מִדְּכַר
קוּרְבָּנָא מִידֵי לְאַהֲרֹן וּמִידֵי לְבָנוֹהִי: והיה וְהֵי לְאַהֲרֹן וְלִבְנוֹי לְקַיָּם
עָלַם מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִנְכְּסַת קוּדְשֵׁיהוֹן אֲפְרוּשׁוּתְהוֹן קֳדָם יְיָ: ובגדי
וּלְבוּשֵׁי קוּדְשָׁא דְּלַאֲהַרֹן יְהוֹן לְבָנוֹי בַּתְרוֹי לְדַכָּאָה בְּהוֹן וּלְקָרְבָא בְּהוֹן
יַת קוּרְבָּנְהוֹן: שבעת שׁוּבְעָא יוֹמִין יִלְבְּשִׁנּוּן כַּהֲנָא דְיִקוּם בַּתְרוֹי
מִן בְּנוֹי וְלָא מִן לֵיוָאֵי בְּזִמַּן דְּיֵעוֹלִין לְמַשְׁכַּן זִימְנָא לְשַׁמָּשָׁא בְּקוּדְשָׁא:
ואת איל וְיַת דְּכַר קוּרְבָּנְיָא תִּסַּב וּתְבַשֵּׁל יַת בְּשָׂרֵיהּ בְּאַתַר קַדִּישׁ:
ואכל וְיֵיכוּל אַהֲרֹן וּבְנוֹי יַת בִּשְׂרָא דְדִיכְרָא וְיַת לַחְמָא דִּי בְסַלָּא בִּתְרַע
מַשְׁכַּן זִימְנָא: ואכלו וְיֵיכְלוּן יַתְהוֹן דְּאִתְכַּפַּר בְּדֵהוֹן לְקָרְבָא יַת
קוּרְבָּנְהוֹן לְמַקְדְּשָׁא יַתְהוֹן לְשַׁמָּשָׁא קָדְמַי וְחִילוֹנִי לָא יֵיכוּל אֲרוּם קוּדְשָׁא
הִינוּן: ואם וְאִין יִשְׁתַּיֵּיר מִבְּשַׂר קוּרְבָּנְיָא וּמִן לַחְמָא עַד צַפְרָא
וּתְוַקֵּיד יַת דְּמִשְׁתַּיֵּיר בְּנוּרָא לָא יִתְאֲכֵל אֲרוּם קוּדְשָׁא הוּא: ועשית
וְתַעְבֵּיד לְאַהֲרֹן וְלִבְנוֹהִי הֵיכְדֵּין כְּכֹל דִּי פְקִידִית יָתָךְ שׁוּבְעָא יוֹמִין תְּקָרֵב
קוּרְבָּנְהוֹן: ופר וְתוֹרָא דְּחַטָּאתָא תַּעְבֵּיד לְיוֹמָא עַל כִּיפּוּרְיָא וּתְרַבֵּי
על

הקזה ולת השוק יתנו לכהן: תכופה. לשון הולכה והבאה ויעליר בלעז: הולם. כו כו
לשון מעלה ומוריד: כי תרומה היא. הקזה ושוק הזה: לבניו אחריו. למי שבא כז כח
בגדולה אחריו: למשחה. להתגדל בהם שיש משיחה לשון שררה כמו לך כתתים למשחה
אל תגעו במשיחי: למלא בם את ידם. על ידי הבגדים הוא מתלבש בכהונה גדולה:
שבעת ימים. רבופין: ילבשם הכהן. אשר יקום מבניו תחתיו לכהונה גדולה כשיתמנהו ל
להיות כהן גדול: אשר יבא אל אהל מועד: אותו כהן המוכן ליכנס לפני לפנים ביום
הכפורים והוא כהן גדול שאין עבודת יום הכפורים כשרה אלא בו: תחתיו מבניו.
מלמד שאם יש לו לכהן גדול בן ממלא את מקומו ומנהו כהן גדול תחתיו: הכהן
תחתיו מבניו: מכאן ראיה כל לשון כהן לשון פועל עובר ממש ולפיכך כינון תביל לח
במשך לפניו: במקום קדוש וגו'. בחצר אהל מועד שהשלמים הללו קדשי קדשים היו:
פתח אהל מועד. כל החצר קרוי כן: ואכלו אותם אהרן ובניו. לפי שהם בעליהם: לב לג
אשר כופר בהם. בם כל זרות ותעוב: למלא את ידם. בחיל ולחם הללו: לקדש
אותם. שעל ידי המלואים הללו ימלאו ידיהם ויתקדשו לכהונה: כי קדש הם. קדשי
קדשים ומכאן למדנו אזהרה לזר האוכל קדש קדשים שכתן המקרא טעם לדבר משוס לה
דקדש הם: ועשית לאהרן ולבניו ככה. שכה הכתוב וכפל לעכב שאם חסר דברי
אחד מכל האמור בענין לא ימלאו ידיהם להיות כהנים ועבודתם פסולה: אותכה.
כמו אותך: שבעת ימים תמלא. בענין הזה ובקרבנות הללו בכל יום: על הכפורים לו
בשביל הכפורים: לכפר על המזבח. מכל זרות ותעוב ולפי שנאמר שבעת ימים תמלא
את

עַל־הַמִּזְבֵּחַ בְּכַפֶּרְךָ עָלָיו וּמָשַׁחְתָּ
אֹתוֹ לְקַדְּשׁוֹ׃ לו שִׁבְעַת יָמִים
תְּכַפֵּר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ
וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קָדָשִׁים כָּל־
הַנֹּגֵעַ בַּמִּזְבֵּחַ יִקְדָּשׁ׃ ס
לח זֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל־הַמִּזְבֵּחַ
כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה שְׁנַיִם לַיּוֹם תָּמִיד׃
לט אֶת־הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה
בַּבֹּקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין
הָעַרְבָּיִם׃ מ וְעִשָּׂרֹן סֹלֶת בָּלוּל
בְּשֶׁמֶן כָּתִית רֶבַע הַהִין וְנֶסֶךְ
רְבִיעִת הַהִין יַיִן לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד׃
מא וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה
בֵּין הָעַרְבָּיִם כְּמִנְחַת הַבֹּקֶר וּכְנִסְכָּהּ
תַּעֲשֶׂה לָּהּ לְרֵיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה לַיהוָה׃
מב עֹלַת תָּמִיד לְדֹרֹתֵיכֶם פֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי יהוָה אֲשֶׁר אִוָּעֵד
לָכֶם שָׁמָּה לְדַבֵּר אֵלֶיךָ שָׁם׃
מג וְנֹעַדְתִּי שָׁמָּה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
וְנִקְדַּשׁ בְּכָבוֹדִי׃ מד וְקִדַּשְׁתִּי אֶת־
אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־אַהֲרֹן
וְאֶת בָּנָיו אֲקַדֵּשׁ לְכַהֵן לִי׃
מה וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְהָיִיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים׃ מו וְיָדְעוּ

כ׳ מנחות מטר׳

ל ומכר זהר מלא׳

כי

עַל־מַדְבְּחָא בְּכַפָּרוּתָךְ עֲלוֹהִי
וּתְרַבֵּי יָתֵיהּ לְקַדְּשׁוּתֵיהּ׃
שַׁבְעָא יוֹמִין תְּכַפַּר עַל־מַדְבְּחָא
וּתְקַדֵּישׁ יָתֵיהּ וִיהֵי מַדְבְּחָא קֹדֶשׁ
קוּדְשַׁיָּא כָּל־דְּיִקְרַב בְּמַדְבְּחָא
יִתְקַדָּשׁ׃ וְדֵין דְּרַתְעַבֵּיד עַל־
מַדְבְּחָא אִמְרִין בְּנֵי שַׁתָּא תְּרֵין
לְיוֹמָא תְּדִירָא׃ יַת־אִמְרָא חַד
תַּעְבֵּיד בְּצַפְרָא וְיַת אִמְרָא תִּנְיָנָא
תַּעְבֵּיד בֵּין שִׁמְשַׁיָּא׃ וְעִסְרוֹנָא
סוֹלְתָּא דְּפִיל בְּמִשְׁחָא כְּתִישָׁא רְבִיעוּת
הִינָא וְנִסְכָּהּ רְבִיעוּת הִינָא חֲמַרָא
לְאִמְרָא חַד׃ וְיַת אִמְרָא תִּנְיָנָא
תַּעְבֵּיד בֵּין שִׁמְשַׁיָּא כְּמִנְחַת צַפְרָא
וּכְנִסְכָּהּ תַּעְבֵּיד לָהּ לְאִתְקַבָּלָא
בְּרַעֲוָא קֻדָּמָא קֻדָּם יְיָ׃ עֹלַת
תְּדִירָא לְדָרֵיכוֹן בְּתַרְעָא מִשְׁכַּן זִמְנָא
קֻדָּם יְיָ דְּאֶזְמִין מֵימְרִי לְכוֹן תַּמָּן
לְמַלָּלָא עִמָּךְ תַּמָּן׃ וְאֶזְמִין
מֵימְרִי תַּמָּן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִתְקַדַּשׁ
בִּיקָרִי׃ וְאֶקְדַּשׁ יַת מַשְׁכַּן זִמְנָא
וְיַת מַדְבְּחָא וְיַת אַהֲרֹן וְיַת בְּנוֹהִי
אֶקְדֵּישׁ לְשַׁמָּשָׁא קָדְמָי׃ וְאֶשְׁרֵי
שְׁכִינָתִי בְּגַוֵּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶהְוֵי לְהוֹן
לֵאלָהּ׃

לת ידס אין לי אלא דבר הבא בשבילם כגון האילים והלחם אבל הבא בשביל המזבח כגון פר שהוא לחטוי המזבח לא שמענו לכך הוצרך מקרא זה׃ ומדרש תנ״א אומר כפרת המזבח הוצרכה שמא התבדב איש דבר גזל במלאכת המשכן והמזבח׃ וחטאת׃ ותדבי לשון מתנת דמים הכתובים באצבע קרוי חטוי׃ ומשחת אותו׃ בשמן המשחה וכל המשיחות כמין כ׳׃ והיה המזבח קדש׃ ומה היא קדושתו כל הנוגע במזבח יקדש אפי׳ קרבן פסול שעלה עליו קדשו המזבח להכשירו שלא ירד מתוך שנאמר כל הנוגע יקדש שומע אני בין ראוי בין שאינו ראוי כגון דבר שלא היה פסולו בקדש כגון הרובע והנרבע ומוקדח ונעבד והטרפה וכיוצא בהן תל׳ וזה אשר תעשה המזבח אחריו מה עולה ראויה

רעז

עַל מַדְבְּחָא בְּכַפָּרוּתְךָ עָלוֹי וְתַרְבֵּי עֲלֵיהּ לְקַדְשׁוּתֵיהּ: שבעת ימים
שׁוּבְעָא יוֹמִין תְּכַפֵּר עַל מַדְבְּחָא וּתְקַדֵּשׁ יָתֵיהּ וִיהֵי מַדְבְּחָא קוּדַשׁ
קוּדְשִׁין כָּל דְּיִקְרַב בְּמַדְבְּחָא יִתְקַדַּשׁ מִן בְּנֵי אַהֲרֹן בְּרַם מִן שְׁאַר עַמָּא
לֵית אֶפְשַׁר לְהוֹן לְמִקְרַב דְּלְמָא יִתְוַקְדוּן בְּאֶשָׁא מִצַּלְהֲבָא דְּנָפִיק מִן
קוּדְשָׁיָא: וזה אשר וְדֵין קוּרְבָּנָא דְּתַעֲבִיד עַל מַדְבְּחָא אִמְרִין
בְּנֵי נָשָׁא תְּרֵין לְיוֹמָא תְּדִירָא: את יֵרֶת אִמְרָא חַד תַּעֲבִיד בְּצַפְּרָא
וְיָת אִמְרָא תִּנְיָנָא תַּעֲבִיד בֵּינֵי שִׁמְשָׁתָא: ועשרן וְעִשְׂרוֹנָא
סְמִידָא פְּתִיךְ בְּמִשְׁחָא וְיָתָא כְּתִישָׁא רְבִעוּת הִינָא וְנִיסוּכָא רְבִעוּת הִינָא
לְאִמְרָא חַד: ואת הכבש וְיָת אִמְרָא תִּנְיָנָא תַּעֲבִיד בֵּינֵי שִׁמְשָׁתָא
הֵי כְּמִנְחַת צַפְּרָא וְהֵי כְּנִיסוּכָא תַּעֲבִיד לַהּ לְאִתְקְבָלָא בְּרַעֲוָא קוּרְבָּנָא
קֳדָם יְיָ: עלת עֲלַת תְּדִירָא לְדָרֵיכוֹן בְּתַרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא קֳדָם
יְיָ דְּאִזְמִין מֵימְרִי לְכוֹן תַּמָּן לְמַלָּלָא עִמָּךְ תַּמָּן: ונועדתי וְאִיזְמַן
מֵימְרִי תַּמָּן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִיתְקַדַּשׁ בְּרַבְּנַיְהוֹן בְּגִין יְקָרִי: וקדשתי
וְאֶקַדֵּשׁ יָת מַשְׁכַּן זִמְנָא וְיָת מַדְבְּחָא וְיָת אַהֲרֹן וְיָת בְּנוֹי אֶקַדֵּשׁ לְשַׁמָּשָׁא
קֳדָמַי: ושכנתי וְאַשְׁרֵי שְׁכִינָתִי בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶהֱוֵי לְהוֹן לֶאֱלָקָא:
וידעו

לף כל ראוי שכראה לו כבר וכפכל משבת לעזרה כגון הלן והיוצא והטמא ושכשחט
במחשבה חוץ לזמנו וחוץ למקומו וכיוצא בהן: ועשרון סלת. עשירית האיפה מ"ג ע
בנים וחומש בינה: בשמן כתית. לא לחובה כאמר כתית אלא להכשיר לפי שכאמר
כתית למאור ומשמע למאור ולא למנחות יכול לפסלו למנחות ת"ל כאן כתית ולא כאמר
כתית למאור אלא למעט מנחות שאין בריך כתית שאף הטחון בריחים כשר בהן: רבע
הין. שלשה לוגין: ונסך. לפפלים כמו ששניכו במנחת סועה שני פפלי של כסף
היו בראש המזבח ומנוקבים כמין שני חוטמין דקים כותן היין לתוכו והוא מקלח ויורד
דרך הקוטם וכופל על גג המזבח ומשם יורד לשיתין במזבח בית עולמי ובמזבח הנחשת מ"ח
יורד מן המזבח לארץ: לריח ניחוח. על המנחה כאמר שמנחת נסכים כולה כליל
וסדר הקרבת האברים בתחילה ואח"כ המנחה שכאמר עולה ומנחה: תמיד. מיום אל מ"ט
יום לא יפסיק יום בכתיב: אשר אועד לכם. כשאקבע מועד לדבר אליך שם אקבעכו
לבא ויש מרבותינו למדים מכאן שמעל מזבח הנחש היה הקב"ה מדבר עם משה משהוקם
המשכן ויש אומרים מעל הכפורת כמו שכאמר ודברתי אתך מעל הכפורת ואשר אועד מ"ג
לכם האמור כאן איכו אמור על המזבח אלא על אהל מועד הנזכר במקרא: ונועדתי
שמה. אתועד עמם בדבור כמלך הקובע מקום מועד לדבר עם עבדיו שם: ונקדש.
המשכן בכבודי שתשרה שכיכתי בו. ומ"ש אל תקרי בכבודי אלא בכבדי שלי כאן
רמז לו מיתת בני אהרן ביום הקמתו וזקו שאמר משה הוא אשר דבר ה' לאמר בקרובי

כי אני יהוה אלהיהם אשר הוצאתי
אתם מארץ מצרים לשכני בתוכם
אני יהוה אלהיהם: ס

ל ו ועשית מזבח מקטר קטרת
עצי שטים תעשה אתו: ב אמה
ארכו ואמה רחבו רבוע יהיה
ואמתים קמתו ממנו קרנתיו:
ג וצפית אתו זהב טהור את־גגו
ואת־קרתיו סביב ואת־קרנתיו
ועשית לו זר זהב סביב: ד ושתי
טבעת זהב תעשה־לו מתחת לזרו
על שתי צלעתיו תעשה על־שני
צדיו והיה לבתים לבדים לשאת
אתו בהמה: ה ועשית את־הבדים
עצי שטים וצפית אתם זהב:
ו ונתתה אתו לפני הפרכת אשר
על־ארן העדת לפני הכפרת אשר
על־העדת אשר אועד לך שמה:
ז והקטיר עליו אהרן קטרת סמים
בבקר בבקר בהיטיבו את־הנרת
יקטירנה: ח ובהעלת אהרן
את־הנרת בין הערבים יקטירנה
קטרת תמיד לפני יהוה לדרתיכם:
ט לא־תעלו עליו קטרת זרה
ועלה ומנחה ונסך לא תסכו עליו:
י וכפר אהרן על־קרנתיו אחת
בשנה מדם חטאת הכפרים אחת
בשנה יכפר עליו לדרתיכם קדש־
קדשים הוא ליהוה:
קח מיכאל סימן

ל׳ כליסנא כ׳ ספר וכ׳ מנא

ג׳ספר כתור׳ קרתא ברכת תכייכא כתרת פ׳ך סימן׳ קב מנות בקמר׳ קטר׳ ל׳ ומל׳ דמנא מפטיר

קב מנא לבעלו קטרת ורב ולא מוס מנור כתוכא מוהב׳ ל׳פתמין

לאלה: וידעון ארי אנא יי
אלההון דאפקית יתהון מארעא
דמצרים לאשראה שכינתי ביניהון
אנא יי אלההון: ותעבד מדבחא
לאקטרא עלוהי קטורת בוסמין
דאעי שטין תעביד יתיה: אמתא
אורכיה ואמתא פותיה מרבע
יהי ורתין אמין רומיה מינה
קרנוהי: ותחפי יתיה דדהב דכית־
איגריה וית־כתלוהי סחור־סחור
וית־קרנוהי ותעביד ליה דיר
דדהב סחור־סחור: ותרתין עזקן
דדהב תעביד־ליהי מלרע לדריה
על־תרין זויתיה תעביד על־תרין
סטרוהי ויהי לאתרא לאריחיא
למיטל יתיה בהון: ותעביד ית־
אריחיא דאעי שיטין ותחפי יתהון
דהבא: ותתן ית־יתיה לקדם
פרוכתא די על־ארונא דסהדותא
לקדם כפורתא די על־סהדותא די
אזמין ממרי־לך תמן: ויקטר
עלוהי אהרן קטורת בוסמין בצפר
בצפר באתקנותיה ית־בוציניא
יקטרינה: ובאדלקות אהרן ית־
בוציניא בין שימשיא יקטרינה
קטורת בוסמין תדירא קדם יי
לדריכון: לא־תסקון עלוהי
קטורת בוסמין נוכראין ועלתא
ומנחתא ונסכין לא תנסכון עלוהי:
ויכפר אהרן על־קרנתיה חדא
בשתא מדם חטאתא דכפוריא
חדא בשתא יכפר עלוהי לדריכון קודש־קודשין הוא קדם יי:

מ׳ א׳ לקדם והיכן דכר ונקדם נכנודי׳ לסכלי בתוכם׳ על מכת לסכון לחי בתוכם׳ מקטר

וידעו וידעון בני ישראל ארום אנא יי אלקהון דיתנפיקית יתהון פריקין
מארעא דמצרים לאשראה שכינתי ביניהון אנא הוא יי אלקהון:
ועשית מזבח ותעביד מדבחא לאסקא עלוי קטורת בוסמיא דקיסי
שיטאתעביד יתיה: אמה אמתא אורכיה ואמתא פותיה מרבע
יהי ותרתין אמין רומיה מניה יהון קרנוי זקיפין: וצפית ותחפי
יתיה דהב דכי ית איגריה וית כותלוי חזור וית קרנוי ותעביד ליה
זיר דדהב חזור: ושתי ותרתין עזקן דדהב תעביד ליה מלרע
לזיריה על תרין זויתיה תעביד על תרין ציטרוי ויהי לאתרא לאריחיא
למיטל יתיה בהום: ועשית ותעביד ית אריחיא דקיסי שיטא ותחפי
יתהון דהבא: ונתת ותתן יתיה קדם פרגודא דעל ארונא דסהדותא
קדם כפורתא דעל סהדותא דאיזמן מימרי לך תמן: והקטיר ויקטר
עלוי אהרן קטרת בוסמין באפר בצפר באתקנותיה ית בוצינא
יקטרינה: ובהעלות ובאדלקות אהרן ית בוצינא בין שמשתא
יקטרינה קטרת בוסמין תדירא קדם יי לדריכון: לא תסקון עלוי
קטרת בוסמין דעממין נוכראין ועלתא ומנחת וניסוכין לא תנסכון עלוי:
וכפר ויכפר אהרן על קרנוי חדא בשתא מן אדם חטאתא דכפוריא חדא
זמן בשתא יכפר עלוי ביומא דכפורי לדריכון קודש קודשין הוא קדם יי:
וידבר

קטרת. להעלות עליו קטורת עשן סמים: אשת נגו. זה היה לו נגד אכל מזבח העולה
לא היה לו נגד אלא ממלאים חללו אדמה בכל חכמתן: זר זהב. סימן לכתר כהונה:
בלעותיו. כאן הוא לשון זויות כתרגומו לפי שכאמר על שני בדיו שתי זויותיו שבשני
בדיו: והיה. מעשה הטבעות האלה: לבתים לבדים. בית תהיה הטבעת לבד: למכי
הפרכת. שמא תאמר משוך מכנגד הארון לנפון או לדרום תל לפני הכפרת מכוון כנגד
הארון מבחוץ: בהיטיבו. לשון נקוי הנזיכין של המנורה מדשן הפתילות שבשרפו
בלילה והיה מטיבן בכל בקר ובקר: נרות. לושים בלעז וכן כל נרות האמורות
במנורה חוץ ממקום שנאמר שם העלאה שהוא לשון הדלקה: ובהעלות. כשידליקם
להעלות להבתן: יקטירנה. בכל יום פרס מקטיר שחרית ופרס מקטיר בין הערבים:
לא תעלו עליו. על מזבח זה: קטורת זרה. שום קטורת של כדבה כלן זרות לו חוץ
מזו: ועולה ומנחה. ולא עולה ומנחה עולה של בהמה ועוף מנחה היא של לחם:
וכפר אהרן. מתן דמים: אחת בשנה. ביום הכפורים הוא שנאמר באחרי מות ויבא אל
המזבח אשר לפני ה׳ וכפר עליו: חטאת הכפורים. הם פר ושעיר של יום הכפורים
המכפרים על טומאת מקדש וקדשיו: קדש קדשים. המזבח מקודש לבנים הללו
בלבד ולא לעבודה אחרת:

פ פ פ פ פ פ

"וידבר יהוה אל־משה: לאמר: כי
תשא את־ראש בני
ישראל לפקדיהם ונתנו איש כפר
נפשו ליהוה בפקד אתם ולא־יהיה
בהם נגף בפקד אתם: זה יתנו
כל־העבר על־הפקדים מחצית
השקל בשקל הקדש עשרים גרה
השקל מחצית השקל תרומה
ליהוה: כל העבר על־הפקדים
מבן עשרים שנה ומעלה יתן
תרומת יהוה: העשיר לא־
ירבה והדל לא ימעיט ממחצית
השקל לתת את־תרומת יהוה
לכפר על־נפשתיכם: ולקחת
את־כסף הכפרים מאת בני ישראל
ונתת אתו על־עבדת אהל מועד

ומליל יעס משה למימר:
ארי תקביל ית
חושבן בני ישראל
למנייניהון ויתנון גבר פורקן
נפשיה קדם יי כד־תמני יתהון
ולא־יהי בהון מותא כד־תמני
יתהון: דין יתנון כל־דעבר
על־מנייא פלגות סלעא בסלעי
קודשא עסרין מעין סלעא
פלגות סלעא אפרשותא קדם יי:
כל דעבר על־מנייא מבר עסרין
שנין ולעילא יתן אפרשותא קדם
יי: דעתיר לא־יסגי ודמסכן לא
יזער מפלגות סלעא למיתן ית־
אפרשותא קדם יי לכפרא על־
נפשתיכון: ותסב ית־כספא
דביפורייא מן בני ישראל ותתן
יתיה על־פולחן משכן זמנא ויהי

והיה לבני

יב כי תשא. לשון קבלה כתרגומו כשתחפון לקבל מכוס מניכם לדעת כמה הם אל תמנם לגלגולת אלא יתנו כל אחד מחצית השקל ותמנה את השקלים ותדע מניכם: ולא יהיה בהם נגף. שהמנין שולט בו עין הרע והדבר בא עליהם כמו שמנו בימי דוד: זה יתנו. הראה לו כמין מטבע של אש ומשקלה מחצית השקל ואמר לו כזה יתנו: העובר על הפקודים. דרך המונין מעבירין את המנין זה אחר זה וכן אל אשר יעבור תחת השבט וכן ותעבורנה הצאן על ידי מונה: מחצית השקל בשקל הקדש. כמשקל השקל שקבלתי לך לשקול בו שקלי הקדש כגון שקלים האמורין בפרשת ערכין ושדה אחוזה: עשרים גרה השקל. עכשיו פירש לך כמה הוא: גרה. לשון מעה וכן בשמואל יבא להשתחות לו לאגורת כסף ולככר לחם: עשרים גרה השקל. שהשקל השלם ל׳ זוזים והזוז מתחלתו חמש מעות אלא בלו והוסיפו עליו שתות והעלוהו לשש מעה בכסף ומחצית השקל הזה שאמרתי לך יתנו תרומה לה׳: מבן עשרים שנה ומעלה. למדך כאן שאין פחות מבן עשרים יוצא לצבא וכמנה בכלל אנשים: לכפר על נפשותיכם. שלא תבנום על ידי מנין דבר אחר לכפר על נפשותיכם לפי שרמז להם כאן שלש תרומות שנכתב כאן תרומת ה׳ שלש פעמים אחת תרומת אדנים שמכאן נשתתקלו בנדבת המשכן

יג

יד

טו

פ פ

וידבר ומליל יי עם משה
למימר: כיתשא
ארום תקביל ית חושבן בני ישראל
למניינידהון ויתנון גבר פורקן
נפשיה קדם יי כד תימני יתהון ולא
יהא בהון ניזקא דמותא כד תימני יתהון: זה דין שיעורא איתחמי
למשה בטורא הי כדינרא דאשא והיכדין אמר ליה כדין ינתנון כל מאן
דעבר על מניניא פלגות סילעא בסילעא דטיבעא דקודשא עשרין מגין
סלעא פלגות סילעא אפרשותא קדם יי: כל כל מאן דעבר על
מניניא מבר עשרין שנין ולעילא יתן אפרשותא קדם יי: העשיר
דעתיר לא יסגי ודמסכן לא יזער מפלגות סלעא למיתן ית אפרשותא
קדם יי לכפרא על נפשתיכון: ולקחת ותיסב ית כספא דכיפוריא
מן בני ישראל ותיתן יתיה על עבידת משכן זימנא ויהי לבני ישראל
לדוכרן

ירושלמי

ארום תקביל ית ריש חושבן
סכומהון דבני ישראל:

שנתנו כל אחד ואחד מחצית השקל ועלה למאת הככר שנאמר וכסף פקודי העדה מאת
ככר ומהן נעשו האדנים שנאמר ויהי מאת ככר הכסף וגו׳ והשנית אף היא על ידי מכין
שמכאן משהוקם המשכן הוא המכין האמור בתחלת חומש הפקודים באחד לחדש השני
בשנה השנית ונתנו כל אחד מחצית השקל והן לקנות מהן קרבנות נדבה של כל שנה
ושנה והושוו בהם עניים ועשירים ועל אותה תרומה נאמר לכפר על נפשותיכם שהקרבנו
לכפרה הם באין והשלישית היא תרומת המשכן כמו שנאמר כל מריס תרומת כסף ונחשת
ולא היתה יד כלם שוה בה אלא איש מה שנדבו לבו: ונתת אותו על עבודת אהל מועד
למדת שנכנסה למנותם בתחלת כלות המשכן אחר מעשה העגל מפני שנתנה בהם
מנפה כמו שנאמר ויגוף ה׳ את העם מסל לבאן החביבה על בעליה שנפל בה דבר
ומשפבק אמר לו לרועה בבקשה ממך מכה את נאני ודע כמה נותרו בה להודיעו
שהיא חביבה עליו ואי״א לומר שהמכין הזה הוא האמור בחומש הפקודים שהרי נאמר בו
באחד לחדש השני והמשכן הוקם באחד לחדש הראשון שנאמר ביום החדש הראשון
באחד לחדש תקים וגו׳ והמכין הזה נעשו האדנים משקלים שלו שנאמר ויהי מאת ככר
הכסף לנקת וגומר הא למדת שתים היו אחת בתחלת כלותן אחר יום הכפורים בשנה
הראשונה ואחת בשנה שניה באייר משהוקם המשכן. ואם תאמר וכי אפשר שבשניהם
היו ישראל שוים שם מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים שהרי בכסף פקודי
העדה נאמר כן ובחומש הפקודים אף בו נאמר כן ויהיו כל הפקודים שש מאות אלף
ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים והלא בשתי שני היו ואי אפשר שלא היו בשעת מכין
הראשון בני תשע עשרה שנה שלא נמנו ובשניה נעשו בני עשרים. תשובה לדבר אחר

שמת

זהיר לבני ישראל לזכרון לפני
ירוה לכפר על־נפשתיכם:
פ יז וידבר יהוה אל־
משה לאמר: יח ועשית כיור
נחשת וכנו נחשת לרחצה ונתת
אתו בין־אהל מועד ובין המזבח
ונתת שמה מים: יט ורחצו אהרן
ובניו ממנו את־ידיהם ואת־
רגליהם: כ בבאם אל־אהל
מועד ירחצו־מים ולא ימתו או
בגשתם אל־המזבח לשרת להקטיר
אשה ליהוה: כא ורחצו ידיהם
ורגליהם ולא ימתו והיתה להם
חק־עולם לו ולזרעו לדרתם:
שני פ כב וידבר יהוה אל־
משה לאמר: כג ואתה קח־לך
בשמים ראש מר־דרור חמש מאות
וקנמן־בשם מחצית חמשים
ומאתים וקנה־בשם חמשים
ומאתים: כד וקדה חמש מאות
בשקל הקדש ושמן זית הין:
כה ועשית אתו שמן משחת־

לבני ישראל לדכרנא קדם יי
לכפרא על־נפשתיכון: ומליל
יי עם־משה למימר: ותעביד
כיורא דנחשא ובסיסיה דנחשא
לקדוש ותתן יתיה בין־משכן זמנא
ובין מדבחא ותתן תמן מיא:
ויקדשון אהרן ובנוהי מיניה ית־
ידיהון וית־ריגליהון: במיעלהון
למשכן זמנא יתקדשון מיא ולא
ימותון או במקרבהון למדבחא
לשמשא לאסקא קורבנא קדם יי:
ויקדשון ידיהון וריגליהון ולא
ימותון ותהי להון קים־עלם ליה
ולבנוהי לדריהון: ומליל יי עם־
משה למימר: ואת סב־לך
בוסמין רישא מירא דכיא מתקל־
חמש מאה וקנמן־בשם פלגותיה
מתקל־מאתן וחמשין וקני־בוסמא
מתקל־מאתן וחמשין: וקציעתא
מתקל־חמש מאה בסילעי קודשא
ומשח זיתא מלא־הינא: ותעביד
יתיה משח רבות קודשא בוסם

מבסם קדש

מכות הלכשים בשכה לחת כמכו לכל למכין יציאת מנרים היו שתי שכים לפי שליציאת מנרים מוכין מכיסן כמו שסכיכו במסכת ראש השכה וכבבה המשכן בראשונ והוקש בשכייה שכתחדשה שכה בחד בכיכן לכל שכות הלכשים מכויין למכין שכות עולם המתחילין מתשרי כמנהו שכיהם המכיכים בשכה לחת המכין הלחד היה בתשרי לחחר יום הכפוריס שכתרנה המקום לישראל לסלוח להם ונכטוו על המשכן והשכי בחד בחייר: על עבול
יז אהל מועד · הן הלדכים שכעשו בו: כיור · כמין דוד גדולה ולה ידים המריקים בפיהם מים: וכנו · כתרגומו בסיסיה מוסב מתוקן לכיור: לרחצה · מוסב על הכיור: ובין המזבח · מזבח העולה שכתוב בו שהוא לפני פתח אהל מועד והיה הכיור מסוך קמעא ועומד כנגד חוץ שבין המזבח והמשכן ואינו מפסיק כלל בכתיב משום שנאמר

ואת

לְדוּכְרָן טַב קֳדָם יְיָ לְכַפָּרָא עַל נַפְשָׁתֵיכוֹן: וידבר וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
לְמֵימַר: ועשית כיור וְתַעְבֵּיד כִּיוֹרָא דְנְחָשָׁא וּבְסִיסֵיהּ דְנְחָשָׁא לְקִידּוּשׁ
וּתְסַדַּר יְתֵיהּ בֵּין מַשְׁכַּן זִמְנָא וּבֵין מַדְבְּחָא וְתִיתֵּן תַּמָּן מַיָּא: ורחצו
וְיִסְבּוּן מִנֵּיהּ בְּנָטֵילָא דִידֵיהּ וְיִקַּדְּשׁוּן בִּימוֹהִי אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי יָת יְדֵיהוֹן וְיָת
רִיגְלֵיהוֹן: בבאם בְּזִמַּן מֵיעַלְהוֹן לְמַשְׁכַּן זִמְנָא יְקַדְּשׁוּן מַיָּא וְלָא
יְמוּתוּן בְּאֶשָּׁא מִצְלְחָבָא וּתְהֵי לְהוֹן קְיָים עָלָם לֵיהּ וְלִבְנוֹהִי לְדָרֵיהוֹן:

וידבר ה׳	וּמַלֵּיל יְיָ עִם משה
ירושלמי	
לְמֵימַר: ואתה	וְאַנְתְּ סַב לָךְ
בוסמין בְּשִׁירוּיָא מוֹר בְּחִיר מַתְקַל	וְאַנְתְּ סַב לָךְ רֵישֵׁי בוּסְמָנִין טָבִין מוֹר
חֲמֵשׁ מְאָה מָנִין וְקִנְמוֹן בוּשָׁם	בְּחִיר תְּקַל חֲמֵשׁ מַאֲוָן דְּסִלְעִין:

פַּלְגוּתֵיהּ מַתְקַל מָאתָן וְחַמְשִׁין מָנִין וּקְנֵה בוּשְׁמָא מַתְקַל מָאתָן וְחַמְשִׁין
מָנִין: וקדה וּקְצִיעָתָא מַתְקַל חֲמֵשׁ מְאָה מָנִין סִילְעִין בְּסִלְעֵי
קוּדְשָׁא וּמְשַׁח זֵיתָא מְלֵי קְסְטָא דְסָכוּמֵיהּ תְּרֵיסַר לוּגִין לוּגָא לְכָל שִׁיבְטָא
לִתְרֵיסַר שִׁבְטִין: ועשית וְתַעְבֵּיד יְתֵיהּ מְשַׁח רְבוּת קוּדְשָׁא בוּשָׁם
מתבשם

וְאֶת מִזְבַּח הָעוֹלָה שֵׁם פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד כְּלוֹמַר מִזְבַּח לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְאֵין כִּיּוֹר לִפְנֵי אֹהֶל
מוֹעֵד הָא כֵיצַד מְשׁוּךְ קִימְעָא כְּלַפֵּי הַדָּרוֹם כָּךְ שֶׁהָיָה בְּזִבְחִים: אֶת יָדֶיהָ וְאֶת רַגְלֶיהָ · יא
בְּכָל אַחַת הָיָה מְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו וְכָךְ שֶׁהָיוּ בְּזִבְחִים כֵּיצַד קִדּוּשׁ יָדַיִם וְרַגְלַיִם מַכֶּה יָדוֹ
הַיְמָנִית עַל רַגְלוֹ הַיְמָנִית וְיָדוֹ הַשְּׂמֹאלִית עַל רַגְלוֹ הַשְּׂמֹאלִית וּמְקַדֵּשׁ: בְּבֹאָם אֶל אֹהֶל יב
מוֹעֵד · לְהַקְטִיר שַׁחֲרִית וּבֵין הָעַרְבַּיִם קְטֹרֶת אוֹ לְהַזּוֹת מִדַּם פַּר כֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ וּשְׂעִירֵי
עֵדָה: וְלֹא יָמוּתוּ · הָא אִם לֹא רָחֲצוּ יָמוּתוּן שֶׁבְּתוֹרָה כֹּאמְרוֹ כְּלוּת וּמְכֻלָּל לוֹ אֹתָהּ שׁוּמַע
הֵן: אֶל הַמִּזְבֵּחַ · הַיְינוּן שֶׁאֵין כָּאן כִּיּוֹר אֹהֶל מוֹעֵד אֶלָּא בַּחוּץ: וְלֹא יָמוּתוּ · לְחַיּוֹב כג
מִיתָה עַל הַמַּשְׁמֵשׁ בַּמִּזְבֵּחַ וְאֵינוֹ רוֹחֵץ יָדַיִם וְרַגְלַיִם שֶׁהַמִּיתָה הָרִאשׁוֹנָה לֹא שַׁמְעָנוּ שֶׁאֵין עַל
הַכֹּהֲנִים לְהִיכָּל: בְּשָׂמִים רֹאשׁ · הַטּוֹבִים: וְקִנְמוֹן בֹּשֶׂם · לְפִי שֶׁהַקִּנְמוֹן קַלְפַּת עֵץ הוּא יֵשׁ כד
שֶׁהוּא טוֹב וְיֵשׁ בּוֹ רֵיחַ טוֹב וְטַעַם וְיֵשׁ שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא כְּעֵץ לָכֵן הוֹצְרַךְ לוֹמַר קִנְמוֹן בֹּשֶׂם מִן
הַטּוֹב: מַחֲצִיתוֹ חֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם · מַחֲצִית הַכַּמָּתוֹ תְּהֵא חֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם כְּמִנְהָג כֹּלוֹ חֲמֵשׁ
מֵאוֹת כְּמוֹ שֶׁעוֹר מֹר דְּרוֹר אֵם כֵּן לָמָּה כֹּאמֹר בּוֹ חֲצָאִין גְּזֵרַת הַכָּתוּב הוּא לְהַבִּיאוֹ לַחֲצָאִין
לְהַרְבּוֹת בּוֹ ב׳ הַכְּרָעוֹת שֶׁאֵין שׁוֹקְלִין עֵין בְּעֵין וְכָךְ שֶׁהָיָה בַּכְּרִיתוֹת: וְקִנָּה בֹּשֶׂם · קָנֶה
שֶׁל בֹּשֶׂם לְפִי שֶׁיֵּשׁ קָנִים שֶׁאֵינָן שֶׁל בֹּשֶׂם הוֹצְרַךְ לוֹמַר בֹּשֶׂם: חֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם · סַךְ מִשְׁקָל כה
כֻּלּוֹ: וְקִדָּה · שֵׁם שֶׁרֶשׁ עֵשֶׂב וְכַלְשׁוֹן חֲכָמִים קְנִיעָה: הֵין · שֶׁכֵּן עֶשֶׂר לוּגִין וְכִחֲלְקוֹ
בּוֹ חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר בּוֹ שֶׁלְּקוּ אֶת הָעִקָּרִין אֹמֵר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה וְהֲלֹא לְסוֹךְ אֶת
הָעִקָּרִין אֵינוֹ סָפֵק אֶלָּא שֶׁרְאוּיִים בְּמַיִם שֶׁלֹּא יִבְלְעוּ אֶת הַשֶּׁמֶן וְאַחַר כָּךְ הַנִּיחַ עֲלֵיהֶם הַשֶּׁמֶן

קדש רקח מרקחת מעשה רקח
שמן משחת קדש יהיה:
לא ומשחת בו את אהל מועד ואת
ארון העדת: לב ואת השלחן
ואת כל כליו ואת המנרה ואת
כליה ואת מזבח הקטרת:
לג ואת מזבח העלה ואת כל
כליו ואת הכיר ואת כנו:
לד וקדשת אתם והיו קדש קדשים
כל הנגע בהם יקדש: לה ואת
אהרן ואת בניו תמשח וקדשת
אתם לכהן לי: לו ואל בני ישראל
תדבר לאמר שמן משחת קדש
יהיה זה לי לדרתיכם: לז על
בשר אדם לא יסך ובמתכנתו לא
תעשו כמהו קדש הוא קדש יהיה
לכם: לח איש אשר ירקח כמהו
ואשר יתן ממנו על זר ונכרת
מעמיו: ס
לט ויאמר יהוה אל משה קח
לך סמים נטף ושחלת וחלבנה
סמים ולבנה זכה בד בבד יהיה:

מנות כשיעת כזמים גדולים כשמן המשחה:

קש קל טלח יקטר זר בשמן המשחה וטלח ישמר כמוהו:

מבסם עובד בוסמנו משח רבות
קודשא יהא: ותרבי ביה ית
משכן זימנא וית ארונא דסהדותא:
וית פתורא וית כל מנוהי וית
מנרתא וית מנהא וית מדבחא
דקטורת בוסמיא: וית מדבח
העלתא וית כל מנוהי וית כיורא
וית בסיסיה: ותקדש יתהון
ויהון קודש קודשין כל דיקרב
בהון יתקדש: וית אהרן וית
בנוהי תרבי ותקדש יתהון לשמשא
קדמי: ועם בני ישראל תמליל
למימר משח רבות קודשא יהי
דין לי לדריכון: על בסרא
דאנשא לא יתסך ובדמותיה לא
תעבדון כותיה קודשא הוא
קודשא יהי לכון: גבר דיבסם
דכותיה ודי יתן מיניה על חילוני
וישתצי מעמיה: ואמר יי למשה
סב לך בוסמין נטופא וטופרא
וחלבנתא בוסמין ולבונתא דכיתא
מתקל במתקל יהא: ותעביד

ועשית יתה

כה עד שקלו הריח וקפחו לשון מעל העקרין: רקח מרקחת. רקח שם דבר הוא והטעם מוכיח שהוא למעלה והרי הוא כמו רקח רגע ואינו כמו רונע היש וכמו רוקע הארץ שהטעם למעה וכל דבר המעורב בחבירו עד שזה קופח מזה אין ריח אז טעם קרוי מרקחת: רקח מרקחת. רקח העשוי ע"י אומנות ותערובת: מעשה רוקח.
כו שם האומן בדבר: ומשחת בו. כל המשיחות כמין כי חוץ משל מלכים שהן כמין גזר:
כז וקדשת אותם. משיחה זו מקדשתם להיות קדש קדשים ומה היא קדושתם כל הנוגע
ונומר כל הראוי לכלי שרת משככם לתוכו קדוש קדוש הגוף ליפסל ביובא ולינה ושבול
יום ואינו כפדה לגאת לחולין אבל דבר שאינו ראוי להם אין מקדשן ושכויה היא נושכה
שלימה אבל יוצא מתוך שאינה כל הנוגע במזבח יקדש שומע אני בין ראוי בין שאינו ראוי
תלמוד לומר כשיש מה כשיש ראויים אף כל ראוי כל משיחת משכן וכהנים ומלכים
מתורגם לשון רבוי לפי שאין צורך משיחתן אלא לגדולה כי כן ימל המלך שזה חכוך

גדולתן

וּמִתְבַּשֵּׂם עוֹבַד מִתְבַּשֵּׂם בְּשֻׂמָא מַמְזִיג מִשְׁחָא רְבוּת קוּדְשָׁא יְהֵא׃ ומשחת
וְתָרְבֵּי בֵּיהּ יָת מַשְׁכַּן זִימְנָא וְיָת אֲרוֹנָא דְּסַהֲדוּתָא׃ ואת השלחן וְיָת פְּתוֹרָא
וְיָת כָּל מָנוֹי וְיָת מְנָרְתָּא וְיָת מַנְהָא וְיָת מַדְבְּחָא דְּקְטֹרֶת בּוֹסְמַיָּא׃ ואת
וְיָת מַדְבְּחָא דְּעָלְתָא וְיָת כָּל מָנוֹי וְיָת כִּיּוֹרָא וְיָת בְּסִיסֵיהּ׃ וקדשת
וְתַקְדֵּשׁ יָתְהוֹן וִיהוֹן קוּדֶשׁ קוּדְשִׁין כָּל דְּיִקְרַב בְּרֵהוֹן מִן כַּהֲנַיָּא יִתְקַדַּשׁ
וּמִשְׁאַר שִׁבְטַיָּא יִתּוּקַד בְּאֶשָׁא מְצַלְּהֲבָא קָדָם יְיָ׃ ואת אהרן וְיָת
אַהֲרֹן וְיָת בְּנוֹי תְּקָרֵב וְתַקְדֵּשׁ יָתְהוֹן לְשַׁמָּשָׁא קָדָמַי׃ ואל וְעַם בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל תְּמַלֵּיל לְמֵימַר מִשְׁחָא רְבוּת קוּדְשָׁא יְהֵי דֵּין קָדָמַי לְדָרְיָכוֹן׃ על
בְּשַׂר עַל בִּישְׂרָא דְּאֵינָשָׁא לָא יִתְמְרַק וּכְדִמְיָיתֵהּ לָא תַעְבְּדוּן כְּוָתֵיהּ
קוּדְשָׁא הוּא קוּדְשָׁא יְהֵי לְכוֹן׃ איש גֻּבַר דִּי יִמְזֹג כְּוָתֵיהּ וְדִי יִתֵּן
מִנֵּיהּ עַל חִילוֹנָיָא דְּלָא מִבְּנוֹי דְּאַהֲרֹן ירושלמי
וְיִשְׁתֵּיצֵי מֵעַמֵּיהּ׃ ויאמר וַאֲמַר קְשַׁף וְשׁוּבְלָא מִרַיָּא וְחֶלְבְּנְיָא׃
יְיָ לְמֹשֶׁה סַב לָךְ בּוֹסְמֵיהּ קְשַׁף
וּכְשַׁר וְחֶלְבְּנְיָא בּוֹסְמִין בְּחִירִין וּלְבוֹנְתָא דַכְיָתָא מַתְקַל בְּמָתְקַל
יְהֵי׃

גדולתן ושאר משיחות כגון דקיקין משוחין ראשית שמכים ומשחו לשון לרמית בהן כלשון
עברית׃ לדרותיכם׃ מכאן למדו רבותיכו לומר שכולו קיים לעתיד לבא׃ זה׃ נא
בנימטריא תריסר לונין הוו׃ לא ייסך׃ בשני יודין לשון לא יפעל כמו למען ייעב לך׃
על בשר אדם לא ייסך׃ מן השמן הזה עצמו׃ ובמתכונתו לא תעשו כמוהו׃ בסכום נב
במכיו׃ לא תעשו׃ לחר כמוהו במשקל סמכין הללו לפי מדת הין שמן לכל אם פחת או
רבה סממכין לפי מדת הין שמן מותר ואף העשוי במתכונתו של זה אין הכך ממנו חייב
אלא הרוקחו׃ מתכונתו׃ לשון חשבון כמו מתכנת הלבנים וכן במתכונתה של קטרת׃
ואשר יתן ממנו׃ תלותו של משה׃ על זר׃ שאינו נורך כהונה ומלכות׃ כרת׃ הוא נג נד
גרי ועל שאינו אלא שרף הכוטף מעני הקטף קרוי כטף ובלעז נומא והגרי קורין לו
טרילאקה׃ שחלת׃ שורש בשם חלק ומקביל כנפורן ובלשון המשנה קרוי נפורן וזהו
שתרגם אנקלוס וטופרא׃ חלבנה׃ בשם שרחו רע וקורין לו גלבנה ומנאה הכתוב
בין סמני הקטרת ללמדנו שלא יקל בעיניכם לגרף עמנו באגודת תענוגותיכם ותפילתכם
את פושעי ושרש שיהו כמכין עמנו׃ סמים׃ אחרים׃ ולבונה זכה׃ מכאן למדו רבותיכו
אחד עשר סמכין כאמרו לו למשה בסיני מעוט סמים שכים כטף ושחלת וחלבנה שלש הרי
חמש סמים לרבות עוד כמו אלו הרי עשר ולבונה הרי אחת עשרה ושו הן הגרי והנפורן
בחלבנה והלבונה מר וקציעה שבלת כרך וכרכם הרי שמנה שהשבלת ברל אחד שהכרך
דומה לשבלת הקשט והקלופה והקנה והקמון הרי אחד עשר׃ בוריה כרשיבה איכו
בקער אלא כו שפין את הנפורן ללבנה שתהא כאה׃ בד בבל יהיה׃ אלו הארבעה
המזכרים כאן יהיו שוין משקל במשקל כמשקלו של זה כך משקלו של זה וכן שכיו הגרי

לז וְעָשִׂיתָ אֹתָהּ קְטֹרֶת רֹקַח מַעֲשֵׂה
רוֹקֵחַ מְמֻלָּח טָהוֹר קֹדֶשׁ:
לח וְשָׁחַקְתָּ מִמֶּנָּה הָדֵק וְנָתַתָּה
מִמֶּנָּה לִפְנֵי הָעֵדֻת בְּאֹהֶל מוֹעֵד
אֲשֶׁר אִוָּעֵד לְךָ שָׁמָּה קֹדֶשׁ קָדָשִׁים
תִּהְיֶה לָכֶם: לט וְהַקְּטֹרֶת אֲשֶׁר
קיח
תַּעֲשֶׂה בְּמַתְכֻנְתָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם
לנ לעשות כמתכנתה דקטרת
קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לְךָ לַיהוָה: לנ אִישׁ
אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה כָמוֹהָ לְהָרִיחַ בָּהּ
וְנִכְרַת מֵעַמָּיו: ס

לא

לא וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:
ב רְאֵה קָרָאתִי בְשֵׁם בְּצַלְאֵל בֶּן־
אוּרִי בֶן־חוּר לְמַטֵּה יְהוּדָה:
לג ויקמן ג וָאֲמַלֵּא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים
בְּחָכְמָה וּבִתְבוּנָה וּבְדַעַת וּבְכָל־
סם ולו מנשסה ימים לעשו ולעשות ולא כמכיעי
מְלָאכָה: ד לַחְשֹׁב מַחֲשָׁבֹת
לַעֲשׂוֹת בַּזָּהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחֹשֶׁת:
ה וּבַחֲרֹשֶׁת אֶבֶן לְמַלֹּאת וּבַחֲרֹשֶׁת
עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל־מְלָאכָה: ו וַאֲנִי
הִנֵּה נָתַתִּי אִתּוֹ אֶת־אָהֳלִיאָב בֶּן־
אֲחִיסָמָךְ לְמַטֵּה־דָן וּבְלֵב כָּל חַכַם־
לֵב נָתַתִּי חָכְמָה וְעָשׂוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר
צִוִּיתִךָ: ז אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־
הָאָרֹן לָעֵדֻת וְאֶת־הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר
עָלָיו וְאֶת כָּל־כְּלֵי הָאֹהֶל:
ח וְאֶת־הַשֻּׁלְחָן וְאֶת־כֵּלָיו וְאֶת־
הַמְּנֹרָה הַטְּהֹרָה וְאֶת־כָּל־כֵּלֶיהָ
וְאֶת מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת: ט וְאֶת־

מזבח

יַתָּה קְטֹרַת בּוֹסְמִין בּוֹסַם עִזְבַּן
בּוֹסְמָנוּ מְעַרַב דְּכִי קוּדְשָׁא:
וְתִשְׁחוֹק מִנַּהּ הָדֵק וְתִדִּיק וְתִתֵּן מִנַּהּ
קֳדָם סַהֲדוּתָא בְּמִשְׁכַּן זִמְנָא דִּי
אֶיזַמֵּן מֵימְרִי לָךְ תַּמָּן קוֹדֶשׁ
קוּדְשִׁין תְּהֵי לְכוֹן: וּקְטֹרַת־
בּוֹסְמִין דִּי־תַעְבִּיד בְּדִמּוּתָהּ לָא
תַעְבְּדוּן לְכוֹן קוּדְשָׁא תְּהֵי לָךְ קֳדָם־
יְיָ: גְּבַר דִּיעְבַּד דְּכוֹתָהּ לְאַרְחָא
בָּהּ וְיִשְׁתֵּיצֵי מֵעַמֵּיהּ: וּמַלֵּיל יְיָ
עִם־מֹשֶׁה לְמֵימַר: חֲזֵי דְּרַבִּיתִי
בְּשׁוּם בְּצַלְאֵל בַּר־אוּרִי בַּר־חוּר
לְשִׁבְטָא דִּיהוּדָה: וְאַשְׁלֵמִית
עִמֵּיהּ רוּחַ נְבוּאָה מִן־קֳדָם־יְיָ
בְּחוּכְמְתָא וּבְסוּכְלְתָנוּ וּבְמַדְּע
וּבְכָל־עִבִּידָא: לְאַלָּפָא אוּמָנוּן
לְמֶעְבַּד בְּדַהֲבָא וּבְכַסְפָּא וּבְנְחָשָׁא:
וּבְאוּמָנוּת אֲבַן־טָבָא לְאַשְׁלָמָא
וּבְנַגָּרוּת אָעָא לְמֶעְבַּד בְּכָל־
עִבִּידָא: וְאַנָּא הָא יְהַבִּית עִמֵּיהּ
יַת־אָהֳלִיאָב בַּר־אֲחִיסָמָךְ לְשִׁבְטָא־
דְּדָן וּבְלֵב כָּל־חַכְמֵי־לִבָּא יְהַבִּית
חוּכְמְתָא וְיַעְבְּדוּן יַת כָּל־דִּי
פַקֵּדְתָּךְ: יַת מִשְׁכַּן זִמְנָא וְיַת־
אֲרוֹנָא לְסַהֲדוּתָא וְיַת כַּפּוֹרְתָּא דִּי
עֲלוֹהִי וְיַת כָּל־מָנֵי מִשְׁכְּנָא:
וְיַת־פַּתּוֹרָא וְיַת־מְנוֹהִי וְיַת־מְנָרְתָּא
דְּכִיתָא וְיַת־כָּל־מְנָהָא וְיַת־מַדְבְּחָא
דְּקְטֹרַת בּוֹסְמִיָּא: וְיַת־מַדְבְּחָא

דעלתא

והנטורן החלבנה והלבונה משקל שבעים שבעים מכה ולשון בל כרקה בעיכי שהוא לשון
לב יחיד לחד בלחד יהיו זה כמות זה: ממלח. כתרגו מעורב שיערב שליקתן יפה יפה זה
עם זה ואומר לכי שדומה לו וירקו המלחים מלחיך ותובליך על שם שמהפכין את
המים

יהא: ועשית וְתַעֲבִיד יְתִיהּ קְטֹרֶת בּוֹסְמָנִין בּוּשֶׂם עוֹבַד מַמְזִיג
מְעֹרָב דְּכִי קוּדְשָׁא: ושחקת וְתֵיכְתּוּשׁ מִינָהּ וְתַדִּיק וְתִתֵּן מִינָהּ קֳדָם
סַהֲדוּתָא בְּמִשְׁכַּן זִימְנָא דְּאִיזְדַּמַּן מֵימְרִי לָךְ תַּמָּן קוּדֶשׁ קוּדְשִׁין תְּהֵא
לְכוֹן: והקטרת וּקְטֹרֶת בּוֹסְמִין דְּתַעֲבִיד כְּדְמוּיֵיהּ לָא תַעֲבְדוּן לְכוֹן
קוּדְשָׁא תְּהֵי לְכוֹן קֳדָם יְיָ: איש גְּבַר דְּיַעֲבֵד דְּכְוָתֵהּ לְאַרְחָא בָּהּ
ירושלמי
וישתאי מֵעַמֵּיהּ: וידבר ה׳ וּמַלֵּיל
יְיָ עִם משה לְמֵימַר: ראה חֲמִי
משה דְּקַרְיַית בְּשׁוּם טַב בְּצַלְאֵל
בַּר אוּרִי בַּר חוּר לְשִׁבְטָא דִיהוּדָה:
ואמלא וְאַשְׁלְמִית עִמֵּיהּ רוּחַ קוּדְשָׁא מִן קֳדָם יְיָ בְּחָכְמָתָא בְּסוּכְלְתָנוּ
וּבְמַנְדְּעָא וּבְכֹל עִיבִידְתָּא: לחשוב לְמֵיחַשַׁב בְּרַעְיוֹנֵיהוֹן הֵיךְ לְמֶעְבַּד
בְּדַהֲבָא וּבְכַסְפָּא וּבְנְחָשָׁא: ובחרשת וּבְאֶגְלָפוּת מַרְגְּלִיתָא לְאַשְׁלָמָא
וּבְנַגָּרוּת קִיסָא לְמֶעְבַּד כָּל עִיבִידְתָּא: ואני וַאֲנָא הָא מַנְיִית עִמֵּיתְ
יַת אָהֳלִיאָב בַּר אֲחִיסָמָךְ לְשִׁבְטָא דְדָן וּבְלִבָּא דְּכָל חַכִּימֵי לִבָּא
אוֹסִיפִית רוּחַ חוֹכְמָתָא וְיַעֲבְדוּן יַת כָּל מָה דְּאַפְקֵדִיתָךְ: את אהל יַת
מִשְׁכַּן זִימְנָא וְיַת אֲרוֹנָא דְּסַהֲדוּתָא וְיַת כַּפּוֹרְתָּא דְעִילּוֹי וְיַת כָּל מָנֵי
מִשְׁכְּנָא: ואת וְיַת פַּתּוֹרָא וְיַת כָּל מָנוֹי וְיַת מְנָרְתָּא דְכִיתָא וְיַת כָּל
מָנְהָא וְיַת מַדְבְּחָא דְקְטֹרֶת בּוֹסְמַיָּא: ואת מזבח וְיַת מַדְבְּחָא
דעלתא

המים במשוטות כשמכהינים את הספיכה כאדם המהפך בכף בגיס כקופות לערבן עם
המים וכל דבר שאדם רוצה לערב יפה יפה מהפכו באצבע או בבזך: ממולח טהור קדש
ממולח יהיה וטהור יהיה וקדש יהיה: וכתת ממכה וגומר · היא קטרת שבכל יום ויום
שעל מזבח הפכיגוי שהוא באהל מועד: אשר אועד לך שמה · כל מועדי דבור שאקבע
לך אני קובעם לאותו מקום: במתכתה · במכין ממכיה: קדש תהיה לך לה׳ · שלא
תעשה אלא לשמי: להליח בה · אבל עושה אתה במתכתה משלך כדי למכרה
לגבור: קראתי בשם · לעשות מלאכתי את בצלאל: חכמה · מה שאדם שומע מאחרים
ולמד: תבונה · מבין דבר מלבו מתוך דברים שלמד: דעת · רוח הקדש: לחשוב
מחשבות · אריגת מעשה חשב: חרשת · לשון אומנות כמו חרש חכם ואבקלום פירש
ושכה בפירושן שאומן אבני קרוי אומן וחרש עץ קרוי נגר: למלאות · להושיבה במשבצת
שלה במלואה לעשות המשבצת מושב האבן ושביה: ובלב כל חכם לב וגו׳ · ועוד שאר
חכמי לב יש בכם וכל אשר כתתי בו חכמה ועשו את כל אשר צויתיך: ואת הארון
לעדות · לגורך לוחות העדות: הטהורה · על שם זהב טהור:

מזבח העלה ואת כל כליו ואת
הכיור ואת כנו: ואת בגדי
השרד ואת בגדי הקדש לאהרן
הכהן ואת בגדי בניו לכהן:
ואת שמן המשחה ואת
קטרת הסמים לקדש ככל אשר
צויתך יעשו:
ויאמר יהוה אל משה לאמר:
ואתה דבר אל בני ישראל
לאמר אך את שבתתי תשמרו כי
אות הוא ביני וביניכם לדרתיכם
לדעת כי אני יהוה מקדשכם:
ושמרתם את השבת כי קדש
הוא לכם מחללי[ה] מות יומת כי
כל העשה בה מלאכה ונכרתה
הנפש ההוא מקרב עמיה:
ששת ימים יעשה מלאכה
וביום השביעי שבת שבתון קדש
ליהוה כל העשה מלאכה ביום
השבת מות יומת: ושמרו בני
ישראל את השבת לעשות את
השבת לדרתם ברית עולם:
ביני ובין בני ישראל אות הוא
לעלם כי ששת ימים עשה יהוה
את השמים ואת הארץ וביום
השביעי שבת וינפש: ס
ויתן אל משה ככלתו לדבר

שלישי

אך מישום לפעם פקום פעם יקרכנות פכור טפל לו דופין פכת

ל ופאר מקר עקב

יעשה כויקבל תעשה פיזכר ונקבה כרחם

לם מסרים וכיום הפכיעי פכת ויכפ פת פתים פתים כפל ש לאר כפכת ועל כן פ

דרי נפש כפולה מפוס פתי כפטות

אתו

ואת בגדי השרד. אומר אני לפי פשוטו של מקרא שלא אפשר לומר שבגדי כהונה מדבר לפי שנאמר אצלם ואת בגדי הקדש לאהרן הכהן ואת בגדי בניו לכהן אלא אלו בגדי השרד הם בגדי התכלת והארגמן ותולעת שני האמורין בפרשת מסעות וכתבו עליו בגד תכלת וכתבו עליו בגד ארגמן וכתבו עליהם בגד תולעת שני וכראין דברי שנאמר ומן התכלת והארגמן ותולעת שני עשו בגדי שרד לשרת בקדש ולא

הוזכר

דעלתא ית כל מנוהי ית כיורא
וית בסיסיה: ית לבושי שימושא
וית לבושי קודשא לאהרן כהנא
וית לבושי בנוהי לשמשא:
ית משחא דרבותא וית קטורת
בוסמיא לקודשא ככל די פקידתך
יעבדון: ואמר יי למשה למימר:
ואת מליל עם בני ישראל למימר
ברם ית יומי שביעא די לי תטרון
ארי את היא בין מימרי וביניכון
לדריכון למידע ארי אנא יי
מקדשכון: וטרון ית שבתא
ארי קודשא היא לכון דיחליניה
איתקטלא יתקטיל ארי כל דיעביד
בה עבידתא וישתצי אנשא ההוא
מיגו עמיה: שיתא יומין תתעביד
עיבידתא וביומא שביעאה שבת
שבתא קודשא קדם יי כל דיעביד
עיבידתא ביומא דשבתא איתקטלא
יתקטיל: וטרון בני ישראל ית
שבתא למיעבד ית שבתא לדריהון
קים עלם: בין מימרי ובין בני
ישראל את היא לעלם ארי שיתא
יומין עבד יי ית שמיא וית ארעא
וביומא שביעאה שבת ונח:
ויהב למשה כד שיצי למללא

עמיה

וְעָלַתָּא וְיַת כָּל מָנוֹי וְיַת בִּיזְרָא וְיַת בְּסִיסֵיהּ: ואת בגדי וְיַת לְבוּשֵׁי
שְׁמוּשָׁא וְיַת לְבוּשֵׁי קוּדְשָׁא לְאַהֲרֹן כַּהֲנָא וְיַת לְבוּשֵׁי בְּנוֹי לְשַׁמְּשָׁא:
ואת שמן וְיַת מְשַׁח רְבוּתָא וְיַת קְטֹרֶת בּוֹסְמֵיָא לְקוּדְשָׁא הֵי כְּכָל מַה
דְּפַקִּידְתָּךְ יַעְבְּדוּן: ויאמר וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה לְמֵימַר: ואתה וְאַנְתְּ
תְּמַלֵּיל עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֵימַר בְּרַם יַת יוֹמֵי שַׁבְּתָא דִּילִי תִּנְטְרוּן אֲרוּם אָת
הוּא בֵּין מֵימְרִי וּבֵינֵיכוֹן לְמִידְעַ אֲרוּם אֲנָא הוּא יְיָ מְקַדִּישְׁכוֹן: ושמרתם
וְתִנְטְרוּן יַת שַׁבְּתָא אֲרוּם קוּדְשָׁא הִיא לְכוֹן כָּל דְּיַפְּשִׁינָהּ אִתְקְטָלָא
אִתְקְטָל אֲרוּם כָּל מַאן דְּיַעְבֵּד בַּהּ עִיבִּידְתָּא וְיִשְׁתֵּצֵי בַּר נָשָׁא הַהוּא
מִגַּוֵּיהּ: ששת שִׁיתָּא יוֹמִין יִתְעֲבִיד עִיבִּידְתָּא וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה
שַׁבַּת שַׁבָּתָא קוּדְשָׁא קֳדָם יְיָ כָּל מַאן דְּיַעְבֵּד עִיבִּידְתָּא בְּיוֹמָא דְּשַׁבְּתָא
אִתְקְטָלָא יִתְקְטֵל בְּמַטְלוֹת אַבְנִין: ושמרו וְיִנְטְרוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יַת
שַׁבְּתָא לְמֶעְבַּד תַּפְנוּקֵי שַׁבְּתָא לְדָרֵיהוֹן קְיָם עָלָם: בינו בֵּין מֵימְרִי
וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָת הִיא לְעָלַם אֲרוּם בְּשִׁיתָּא יוֹמִין בְּרָא יְיָ וְשַׁכְלֵל יַת
שְׁמַיָּא וְיַת אַרְעָא וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה שָׁבַת וְנָח: ויתן אל משה וְיַהַב
לְמֹשֶׁה כַּד פְּסַק לְמַלָּלָא עִמֵּיהּ בְּטַוּרָא דְסִינַי תְּרֵין לוּחֵי סַהֲדוּתָא לוּחֵי
דאבן

מחכר שם עמהם ואם בבגדי כהונה מדבר לא מביכו באחד מהם ארגמן או תולעת שני
בלא שם: בגדי השרד. יש מפרשים לשון עבודה ושירות כתרגומו לבושי שמושא
ואין לו דמיון במקרא. ואני אומר שהוא לשון ארמי כתרגום של קלעים ותרגום של
מכנר שהיו ארוגים במחט עשויים כקבים כקבים לבילין בלעז: ואת קטרת הסמים פא
לקדש. לבורך הקטרת היכל שהוא קדש: ואתה דבר אל בני ישראל. ואתה אף על פי יב
שהפקדתיך לנותם על מלאכת המשכן אל יקל בעיניך לדחות את השבת מפני אותה
מלאכה: אך את שבתותי תשמורו. אף על פי שתהיו רדופין וזריזין בזריזות
מלאכה שבת אל תדחה מפניה. כל אכין ורקין מעוטין למעט שבת ממלאכת המשכן:
כי אות היא ביני וביניכם. אות גדולה היא ביניכו שבחרתי בכם בהתחילי לכם את יום
מנוחתי למנוחה: לדעת. האומות כה כי אני ה' מקדשכם: מות יומת. אם יש עדים שו
והתראה: ובכרתה. בלא התראה: מחללה. המוהג בה חול בקדושתה: שבת
שבתון. מנוחת מרגוע ולא מנוחת עראי: קדש לה'. שמירת קדושתה לשמי ובמנותי:
ויכפר. כתרגומו וכח וכל לשון כופר הוא לשון כפר שמשיב כפרו וכפרתו בהרגיעו יג
מעורר המלאכה ומי שכתוב בו לא ייעף ולא ייגע וכל פעלו במאמר הכתיב מנוחה
לשבתו לשבר הלון מה שהיא יכולה לשמוע: ויתן אל משה וגו'. אין מוקדם ומאוחר יד
בתורה מעשה העגל קודם לצוי מלאכת המשכן ימים רבים היה שהרי ביום בתמוז כשתברו
הלוחות וביום הכפורים כתרצה הקב"ה לישראל ולמחרת התחילו בגלבת המשכן והוקם
באחד בניסן: בכלותו. בכלתו כתיב חסר שבמסורה לו תורה במתנה בכלה לחתן שלא
ביה

הי וְיַת כִּיוֹרָא
בוּשֵׁי שִׁימוּשָׁא
אַהֲרֹן כַּהֲנָא
שַׁמְּשָׁא:
וְיַת קְטוֹרַת
הִי פְּקִידְתָּךְ
שָׁה לְמֵימַר:
רָאֵל לְמֵימַר
הִי לִי תִּטְרוּן
מְרִי וּבֵינֵיכוֹן
הִי אֲנָא יְיָ
יַת שַׁבְּתָא
וֹן דִּיחַלִּיבָה
כָּל דְּיַעְבֵּד
נְשָׁא הַהוּא
מִן תְּתְעַבִּיד
עָאָה שַׁבַּת
כָּל דְּיַעְבֵּד
אִתְקְטָלָא
יִשְׂרָאֵל יַת
תָא לְדָרֵיהוֹן
מְרִי וּבֵין בְּנֵי
אֲרֵי שִׁיתָּא
יַת אַרְעָא
נָח:
צִי לְמַלָּלָא
עִמֵּיהּ
בְּנֵי כָּהוֹכָה
כָּהֵן אַלָּא אֶלָּא
לֵשַׁת מִסְעוֹת
תִּ שַׁבִּי וְכַרְלִין
תִּ בְּקֹדֶשׁ וְלָא
הוזכר

אתו בהר סיני שני לחת העדת
לחת אבן כתבים באצבע אלהים :
לב ח וירא העם כי־בשש משה
לרדת מן־ההר ויקהל העם על־
אהרן ויאמרו אליו קום עשה־לנו
אלהים אשר ילכו לפנינו כי־זה
משה האיש אשר העלנו מארץ
מצרים לא ידענו מה־היה לו :
כי זה משה עד סוף הפסוק כנים׳ הרלב״ג לסם כמן מטתו של משה כנינו.
ט ויאמר אלהם אהרן פרקו
נזמי הזהב אשר באזני נשיכם בניכם
ובנתיכם והביאו אלי : י ויתפרקו
כל־העם את־נזמי הזהב אשר
באזניהם ויביאו אל־אהרן :
יא ויקח מידם ויצר אתו בחרט
ויעשהו עגל מסכה ויאמרו אלה
אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ
מצרים : יב וירא אהרן ויבן
מזבח לפניו ויקרא אהרן ויאמר חג
ליהוה
תוכח לפניו כנ׳ נס מגר׳ דרש׳ מוכנת לפכין.

עמיה בשורא דסיני תרין לוחי
סהדותא לוחי אבנא כתיבין
באצבעא דיי : וחזא עמא ארי־
אוחר משה למחת מן־שורא
ואתכנש עמא על־אהרן ואמרו
ליה קום עביד־לנא דהלין דיהכון
קדמנא ארי־דין משה גברא די
אסקנא מארעא דמצרים לא
ידענא מה־הוה ליה : ואמר להון
אהרן פריקו קדשי דדהבא די
באודני נשיכון בניכון ובנתיכון
ואיתו לי : ואתפריקו כל־עמא
ית־קדשי דדהבא די באודנהון
ואיתיאו לות־אהרן : ונסיב
מידיהון וצר יתיה בזיפא
ועבדיה עגל מתכא ואמרו אילין
דהלתך ישראל דאסקוך מארעא
דמצרים : וחזא אהרן ובנא
מדבחא קדמוהי וקרא אהרן ואמר
חגא

היה יכול ללמוד כולה בזמן מועט כזה ל״ל מה כלה מתקשטת ב״כל קשוטין הן האמורים בספר ישעיה אף תא״ח צריך להיות בקי ב״כל מפרים : לדבר אתו · החקים והמשפטים שבואלה המשפטים : לדבר אתו · מלמד שהיה משה שומע מפי הגבורה וחוזרין ושונין את ההלכה שביחס יחד : לוחות · לחת כתיב שהיו שתיהן שוות : כי בושש משה · כתרגומו לשון אחור וכן בשש רכבו ויחילו על בוש כי כשעלה משה להר אמר להם לסוף מ׳ יום אני בא בתוך שש שעות כשבורים הם שאותו יום שעלה מן המכון הוא והוא אמר להם שלמים מ׳ יום ולילו עמו ויום עלייתו אין לילו עמו בשבעה בכיון עלה במנא יום ארבעים ב״ז בתמוז ב״ו בא שטן וערבב את העולם והראה דמות חשך ואפלה וערבוביא לומר ודאי מת משה לכך בא ערבוביא לעולם אמר להם מת משה שבבר באו שש שעות ולא בא כולי כדאיתא במסכת שבת וא״א לומר שלא טעו שא ביום המעונן בין קודש חנות בין לאחר חנות שהרי לא ירד משה עד יום המחרת שבאמ׳ ושבימו ממחרת ויעלו עולות : אשר ילכו לפניכו · אלוהות הרבה אוו להם : כי זה משה האיש · כמין דמות משה הראה להם השטן שכושאין אותו באויר רקיע השמים : אשר העלנו מארץ מצרים · והיה מורה לכו דרך אשר נעלה בה עתה נריכין אנו לאלהות אשר ילכו לפניכו : באזני נשיכם · אמר

דְּאֶבֶן סַפִּירִינוּן מִכּוּרְסִי יְקָרָא מַתְקַלְהוֹן אַרְבְּעִין סְאִין כְּתִיבִין בְּאַדְבְּעָא
דַּיְיָ: וירא וְחַמָא עַמָא אֲרוֹם אִשְׁתְּהִי מֹשֶׁה מִן לְמֵיחוֹת מִן טַוּרָא
וְאִתְכְּנֵשׁ עַמָא עַל אַהֲרֹן כַּד חַמוּן דְּעָבַר זִימְנָא דְקַבֵּל לְהוֹן וְאָזַל סַטְנָא
וְאַטְעִינוּן וְהַדַּר לִיבְהוֹן וְהוֹהִין וַאֲמַר לֵיהּ קוּם עֵיבַד לָנָא דַּחֲלָן דְּיִשַׁיְלוּן
קֳדָמָנָא אֲרוֹם דֵּין מֹשֶׁה גַּבְרָא דְּאַסְקָנָא מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם אִשְׁתַּלְהַב
בְּטַוּרָא דְּאֶשָׁא מְצַלְהֲבָא מִן קֳדָם יְיָ לָא אִשְׁתְּמוֹדְעָנָא מַה הֲוָה לֵיהּ
בְּסִיפֵיהּ: ויאמר וַאֲמַר לְהוֹן אַהֲרֹן פְּרִיקוּ קְדָשֵׁי דְּדַהֲבָא דְּבְאוּדְנֵי
נְשֵׁיכוֹן בְּנֵיכוֹן וּבְנָתֵיכוֹן וְאַיְתוּ לְוָתִי: ויתפרקו וְסָרִיבוּ נָשֵׁיא לְמִיתַּן
תַּכְשִׁישֵׁיהוֹן לְגַבְרֵיהוֹן וּמִן יַד פְּרִיקוּ כָּל עַמָא יַת קְדָשֵׁי דְּדַהֲבָא דִּי ב
בְּאוּדְנֵיהוֹן וְאַיְתִיו לְאַהֲרֹן: ויקח וּנְסִיב מִידֵיהוֹן רְצַר יָתֵיהּ בְּשׁוּשִׁיפָא
וְרָמָא יָתֵיהּ בְּטוּפְרָא וְעַבְדֵיהּ עֵיגֶל מַתְכָּא וַאֲמַרוּ אִלֵּין דַּחֲלָתָךְ יִשְׂרָאֵל
דְּהַנְפָּקוּךְ מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם: וירא ירושלמי
אהרן וְחַמָא אַהֲרֹן יַת חוּר נְכִיס וְחַמָא אַהֲרֹן יַת חוּר נְכִיס קָדָמוֹי
קָדָמוֹי וּדְחֵיל וּבְנָא מַדְבְּחָא קָדָמוֹי וּדְחֵיל וּבְנָא מַדְבְּחָא קָדָמוֹי וּקְרָא
וקרא אהרן

אמר אהרן בלבו הכסים והילדים חסים בתכשיטיהן שמא יתעכב הדבר ובתוך כך יבא
משה והם לא הוציאו ופרקו מעל עצמן: פרקו · לשון נווי מנזרת פרק ליחיד כמו ברכו
מנזרת ברך: ויתפרקו · לשון פריקת משא כשכעלום מאזכיהם כמנהו הם מפורקים ג
מכזמיהם דיסקרי"ר בלעז: את כזמי · כמו מכזמי כמו כנאתי את העיר מן העיר:
ויצר אותו בחרט · יש לתרגמו בשכי פכים האחד ויצר לשון קשירה בחרט לשון סודר כמו ד
המטפחות והחריטון ויצר ככרים ככף בשכי חריטים · והשכי ויצר לשון נורם בחרט כלי
אומכות הנורפין שחורגין וחורתין בו נורות בוהב כעין סופר החורת אותיות בלוחות
פנקסין כמו וכתוב עליו בחרט אכות וזהו שתרגם אנקלוס וצר יתיה בזיפא לשון זיוף
הוא כלי אומכות שחורגין בו בזהב אותיות ושקודים שקורין בלעז כ"יל ומזייפין על ידו
חוחמות: עגל מסכה · כיון שהשליכו לאור בכור באו מכשפי ערב רב שעלו עמהם
ממצרים ועשאוהו בכשפים וא"ח מיכס היה שם שיצא מתוך דמומי בנין שכתמכמך בו
במצרים והיה בידו שם וטם שכתב בו משה עלה שור עלה שור להעלות ארונו של יוסף
מתוך כילום והשליכו לתוך הכור וזינא העגל: מסכה · לשון מתכת ד"א קלה קטרין
וזה היו בו כגימטריא של מסכה: אלה אלהיך · ולא כאמר אלה אלהיכו מכאן שערב רב
שעלו ממצרים הם שכקהלו על אהרן והם שעשאוהו וא"כ הטעו את ישראל אחריו:
וירא אהרן · שהיה בו רוח חיים שכאמר בתבנית שור אוכל עשב ורצה שהגליח מעשה ה
שטן ולא היה לו פה לדחותם לגמרי: ויבן מזבח · לדחותם: ויקרא חג לה' מחר · ולא
היום שמא יבא משה קודם שיעבדוהו זהו פשוטו ומדרשו בויקרא רבה דברים הרבה
רצה אהרן רצה חור בן אחותו שהיה מוכיחן והרגוהו וזהו ויבן מזבח לפניו ויבן מזבח
לפניו

ליהוה מחר: ו וישכימו ממחרת
ויעלו עלת ויגשו שלמים וישב
העם לאכל ושתו ויקמו לצחק:
פ ז וידבר יהוה אל-
משה לך-רד כי שחת עמך אשר
העלית מארץ מצרים: ח סרו
מהר מן-הדרך אשר צויתם עשו
להם עגל מסכה וישתחוו-לו
ויזבחו-לו ויאמרו אלה אלהיך
ישראל אשר העלוך מארץ מצרים:
ט ויאמר יהוה אל-משה ראיתי
את-העם הזה והנה עם-קשה-
ערף הוא: י ועתה הניחה לי
ויחר-אפי בהם ואכלם ואעשה
אותך לגוי גדול: יא ויחל משה
את-פני יהוה אלהיו ויאמר למה
יהוה יחרה אפך בעמך אשר
הוצאת מארץ מצרים בכח גדול
וביד חזקה: יב למה יאמרו מצרים
לאמר ברעה הוציאם להרג את-
בהרים ולכלתם מעל פני האדמה
שוב מחרון אפך והנחם על-הרעה
לעמך: יג זכר לאברהם ליצחק
ולישראל

חגא קדם יי מחר: ואקדימו
ביומא דבתרוהי ואסיקו עלון
וקריבו נכסין ואסתר עמא למיכל
ולמשתי וקמו לחייכא: ומליל
יי עם-משה איזיל חות ארי חבילו
עמך די-אסיקתא מארעא דמצרים:
סטו בפליע מן-אורחא די-פקדתינון
עבדו להון עגל מתכא וסגידו-ליה
ודבחו ליה ואמרו אילין דחלהתך
ישראל די אסקוך מארעא דמצרים:
ואמר יי למשה גלי-קדמי ית-עמא
הדין והא עם-קשי-קדל הוא:
וכען אנח בעותך מן-קדמי ויתקף-
רוגזי בהון ואישיצינון ואעבד יתך
לעם סגי: וצלי משה קדם יי
אלהיה ואמר למה יי יתקיף רוגזך
בעמך די אפיקתא מארעא
דמצרים בחיל רב וביד תקיפא:
למא יימרון מצראי למימר בבישא
אפיקינון לקטלא יתהון מיני-טורא
ולשיצאותהון מעל אפי ארעא תוב
מתקוף רוגזך ואתיב מן-בישתא
דחשיבתא למעבד לעמך:
אדכר לאברהם ליצחק
ולישראל

לפניו ועוד ראה ואמר מוטב שיתלה בו המרחון ולא בהם ועוד ראה ואמר אם הם בוכים
אותו המזבח זה מביא ברור וזה מביא לבן וכמצאת מלאכתן בבת אחת מתוך שאני בוכה
אותו ואני מתעצל במלאכתו ובין כך ובין כך משה בא: חג לס׳ בלבו היה לשמים
טוב היה שיבא משה ויעבדו את המקום: ויקומו השטן ורזם כדי שיחטאו: לצחק:
יש במשמע הזה גלוי עריות כמו שנאמר לצחק בי ושכיבות דמים כמו שם יקומו הנערים
ויצחקו לפניהם אף כאן כהדא חוב: וידבר לשון קושי הוא כמו וידבר אתם קשות:
לך רד מגדולתך לא נתתי לך גדולה אלא בשבילם באותה שעה נתכלה משה מפי בית
דין שלמעלה: שחת עמך שחת העם לא נאמר אלא עמך ערב רב שקבלת מעמך
וגערתם ולא במלכת בי ואמרת טוב שידבקו גרים בשכינה הם עקתו והשחיתו: קשה
עורף

וקרא אהרן בקל עציב ואמר חגא
קדם יי מחר מנכסת קטול בעלי
דבבוי אלין דכפרין במדינתון ופרגו איקר שכינתי יי בעיגלא הדין:
וישכימו ואקדימו מיומא חדא
ואסיקו עלוון וקריבו ניכסין ואסחר
עמא למיכול ולמישתי וקמו להון
למגחכא בפולחנא נוכריא: וידבר
ומליל יי עם משה איזל חות מן
רבות יקרך דלא יהבית לך ירותא אלהין בגין ישראל וכדון חבילו
עובדיהון עמך דאפיקתא מארעא דמצרים: סרו סטו בפריע מן
אורחא דפקידתינון בסיני לא תעבדון לכון צלם וצורה וכל דמו וכדון
עבדו להון עיגל מחכא וסגידו ליה ודבחו ליה ואכריזו קדמוי אלין
דחלתך ישראל דאסקוך מארעא דמצרים: ויאמר ואמר יי למשה
גלי קדמי זרועהון דעמא הדין והא עם קשי קדל הוא: ועתה וכדון
אנח בעותך ולא תפגין עליהון קדמי ואתח רגז אשתא תקיפתא
בהון ואשיצינון ואעבד יתך לעם סגי: ויחל ואתחלחל משה מן
דתיתא ושרי לצלאה קדם יי אלקיה ואמר למא יי יתקוף רוגזך בעמך
דהנפקת מארעא דמצרים בחיל רב ובידא תקיפא: למה למא
דין יימרון מצראי דמשתיירין למימר בבישא אנפיקינון לקטלא
יתהון ביני טורדיא תכור וחרמון ושיריון וסיני ובגין לשיצאת
יתהון מעל אנפי ארעא תוב מתקוף רוגזך ויהוי תוהו קדמך על
בישתא דמלילת למעבד לעמך: זכור הוי דכיר לאברהם
ליצחק

מחר:
ואסקו
תרוהי ואסיקו עלון
ואסתר עמא למיכל
ומליל
לחייכא:
איזיל חות ארי חבילו
תא מארעא דמצרים:
ון אורחא די פקדתינון
נל בתכא וסגידו ליה
אמרו אילין דחלתך
קוך מארעא דמצרים:
ה גלי קדמי ית עמא
קשי קדל הוא:
תך מן קדמי ויתקף
שיצינון ואעבד יתך
וצלי משה קדם יי
למה יי יתקיף רוגזך
פיקתא מארעא
רב וביד תקיפא:
צראי למימר בבישא
א יתהון ביני טורייא
מעל אפי ארעא תוב
אתיב מן בישתא
עבד לעמך:
אברהם ליצחק
גלישראל
ואמר אם הם בוכים
חת מתוך שאני בוכה
בלבו היה לשמים
כדי שיחטאון: לנחק
כמו שב יקומו הכעסים
וידבר אתם קשות:
בתכלה משה מפי בית
ב רב שקבלת מעמך
קתו והשפיקו: קשה
עורף

עורף · מחזירין קשי ערפם לכנד מוכיחיהם ומאכים לשמוע: הכיחה לי · עדין לא
שמעכו שכתפלל משה עליהם והוא אומר הכיחה לי שלא כאן פתח לו פתח והודיעו שהדבר
תלוי בו שאם יתפלל עליהם לא יכלם: למה ה׳ יחרה אפך · כלום מתקבא אלא חכם יא
בחכם נבור בנבור: והכחם · התעשת מחשבה אחרת להטיב להם: על הרעה · אשר יב
חשבת להם: זכור לאברהם · אם עברו על עשרת הדברות אברהם אביהם כתבכה יג
בעשר כסיובות ועדין לא קבל שכרו תבהו לו ויבאו עשר בעשר: לאברהם ליצחק ולישראל
אם לשרפה הם זכור לאברהם שמסר עצמו לישרף עליך באור כשדים · אם להרינה זכור
ליצחק שפשט בוארו לעקידה · אם בגלות זכור ליעקב שנלה לחרן ואם איכן כבולין
בזכותן מה אתה אומר לי ואעשה אותך לגוי גדול ואם כסא של שלש רגלים איכו עומד

וְלִישְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם
בָּךְ וַתְּדַבֵּר אֲלֵהֶם אַרְבֶּה אֶת־זַרְעֲכֶם
כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכָל־הָאָרֶץ הַזֹּאת
אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֶתֵּן לְזַרְעֲכֶם וְנָחֲלוּ
לְעֹלָם: יד וַיִּנָּחֶם יְהוָה עַל־הָרָעָה
אֲשֶׁר דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ:
פ טו וַיִּפֶן וַיֵּרֶד מֹשֶׁה
מִן־הָהָר וּשְׁנֵי לֻחֹת הָעֵדֻת בְּיָדוֹ
לֻחֹת כְּתֻבִים מִשְּׁנֵי עִבְרֵיהֶם מִזֶּה
וּמִזֶּה הֵם כְּתֻבִים: טז וְהַלֻּחֹת
מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הֵמָּה וְהַמִּכְתָּב
מִכְתַּב אֱלֹהִים הוּא חָרוּת עַל־
הַלֻּחֹת: יז וַיִּשְׁמַע יְהוֹשֻׁעַ אֶת־
קוֹל הָעָם בְּרֵעֹה וַיֹּאמֶר אֶל־מֹשֶׁה
קוֹל מִלְחֲמָה בַּמַּחֲנֶה: יח וַיֹּאמֶר
אֵין קוֹל עַנּוֹת גְּבוּרָה וְאֵין קוֹל
עַנּוֹת חֲלוּשָׁה קוֹל עַנּוֹת אֲנֹכִי שֹׁמֵעַ:
יט וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרַב אֶל־הַמַּחֲנֶה
וַיַּרְא אֶת־הָעֵגֶל וּמְחֹלֹת וַיִּחַר־אַף
מֹשֶׁה וַיַּשְׁלֵךְ מִיָּדוֹ אֶת־הַלֻּחֹת
וַיְשַׁבֵּר אֹתָם תַּחַת הָהָר: כ וַיִּקַּח
אֶת־הָעֵגֶל אֲשֶׁר עָשׂוּ וַיִּשְׂרֹף בָּאֵשׁ
וַיִּטְחַן עַד אֲשֶׁר־דַּק וַיִּזֶּר עַל־פְּנֵי
הַמַּיִם וַיַּשְׁקְ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
כא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן מַה־
עָשָׂה

ולישראל עבדך די קיימתא לרון
במימרך ומלילתא עמרון אסגי
ית־בניכון ככוכבי שמיא וכל ארעא
הדא די אמרית אתן לבניכון
ויחסנון לעלם: ותב ייי מן־בישתא
די מליל למעבד לעמיה: ואתפני
ונחת משה מן־טורא ותרין לוחי
סהדותא בידיה לוחי כתיבין מתרין
עברייהון מכא ומכא אינון כתיבין:
ולוחיא עובדא דייי אינון וכתבא
כתבא דייי הוא מפרש על־לוחיא:
ושמע יהושע ית־קל עמא כד־
מיבכין ואמר למשה קל קרבא
במשריתא: ואמר לא־קל גברין
דנצחין בקרבא ואף־לא קל חלשין
דמתברין קל דמחייכין אנא שמע:
והוה כד קריב למשריתא וחזא
ית־עגלא וחינגין ותקיף־רוגזא
דמשה ורמא מידוהי ית־לוחיא
ותבר יתהון בשיפולי טורא: ונסיב
ית־עיגלא די עבדו ואוקיד בנורא
ושף עד־דהוה דקיק וזרא על־אפי
מיא ואשקי ית־בני ישראל: ואמר
משה לאהרן מא־עבד לך עמא

הדין

כרעו ק׳ וכתי׳ כר״ס סנסכיל ס׳ דכרי מעמו ויקמו לנפק · ויסתפון · ויוכסון · ומזולות:

שרשו ק׳ פס׳ יר׳ סכפרו ביר ברכות

לפניך בשעת כעסך קו לכסא של רגל אחד: אשר נשבעת להם בך · לא נשבעת להם
בדבר שהוא כלה לא בשמים ולא בארץ לא בהרים ולא בגבעות אלא בך שאתה קיים
ושבועתך קיימת לעולם שנאמר כי נשבעתי באף ה׳ וליצחק נאמר והקימותי את השבועה
אשר נשבעתי לאברהם אביך וליעקב נאמר אני אל שדי פרה ורבה נשבע לו באל שדי:
מעשי עבריהם · היו הלוחות בקדושה ומעשה נסים הוא: מעשה אלהים המה ·
במשמעו הוא נכבודו עשאן · לא כאדם האומר לחברו כל עסקיו של פלוני במלאכת
פלונית כך כל שעשועיו של הקב״ה בתורה: חרות · לשון חרות וחרש אחד הוא שניהם
לשון

לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עַבְדָּךְ דְּקַיֵּמְתָּא לְהוֹן בְּיֵימָרָךְ וּמַלֵּילְתָּא לְהוֹם
אַסְגִּיאִית בְּנֵיכוֹן חֵי כְּכוֹכְבֵי שְׁמַיָּא וְכָל אַרְעָא הָדָא דְּאַמְרִית לְכוֹן
אֵיתֵן לִבְנֵיכוֹן וְיִרְחְסוּן לְעָלַם: וינחם וַהֲוָה תְּהוּ מִן קֳדָם יְיָ עַל
בִּשְׁתָּא דְּחַשִׁיב לְמֶעְבַּד לְעַמֵּיהּ: ויפן וְאִתְפְּנִי וּנְחַת מֹשֶׁה מִן טַוּרָא
וּתְרֵין לוּחֵי סַהֲדוּתָא בִּידֵיהּ לוּחִין כְּתוּבִין מִתְּרֵין צִיטְרֵיהוֹן מֵיכָא וּמֵיכָא
אִינוּן כְּתִיבִין: והלוחות וְלוּחַיָּא עוּבְדָא דַּיְיָ הִינוּן וּכְתָבָא כְּתָבָא
דַּיְיָ הוּא חָקִיק וּמְפָרַשׁ עַל לוּחַיָּא: וישמע וּשְׁמַע יְהוֹשֻׁעַ יָת קַל עַמָּא ירושלמי
בַּד מְיַבְּבִין בְּחֵדְוָא קֳדָם עִיגְלָא וַאֲמַר לְמֹשֶׁה קַל סִידְרֵי קְרָבָא מְבַעֲשִׁין
בְּמַשְׁרִיתָא: ויאמר וַאֲמַר לָא קַל גִּיבָּרִין דְּנִצְחִין בְּסִדְרֵי קְרָבָא
וְלָא קַל חֲלָשִׁין דְּמִתְנַצְּחִין מִן ירושלמי
בַּעֲלֵי דְּבָבֵיהוֹן בְּסִידְרֵי קְרָבָא קַל מְקַלְּסִין בְּפוּלְחָנָא נוּכְרָאָה:
פֻּלְחָנִי פוּלְחָנֵי נוּכְרָאָה וּמְגַחְכָּן
קְדָמָאָה אֲנָא שָׁמַע: ויהי וַהֲוָה כַּד קְרִיב מֹשֶׁה לְמַשְׁרִיתָא וַחֲמָא
יָת עִיגְלָא וְחִינְגִין בִּידֵיהוֹן דְּרַשִׁיעַיָּא מְחַנְגִּין וּמְגַחְכִּין קֳדָמוֹי וְסַטְנָא הֲוָה
בְּגַוֵּיהּ מִטַּפֵּז וּמְשַׁוֵּר קֳדָם עַמָּא וּמִן יַד תֻּקְפָּא רָתַח רוּגְזֵיהּ דְּמֹשֶׁה וּטְלַק מִן
יְדוֹי יָת לוּחַיָּא וּתְבַר יָתְהוֹן בְּשִׁיפּוֹלֵי טַוּרָא בְּרַם כְּתָבָא קַדִּישָׁא דִּי בְהוֹן
הֲוָה פָּרַח וְטַיֵּיס לַאֲוִיר שְׁמַיָּא וַהֲוָה צָוֹחַ וַאֲמַר חֲבַל עַל עַמָּא דְּשַׁמְעוּ
נְסִינִי מִן פּוּם קוּדְשָׁא לָא תַעֲבְדוּן לְכוֹן צַלְם וְצוּרָה וְכָל דְּמוּ וּלְסוֹף
אַרְבְּעִין יוֹמִין עֲבָדוּ עִיגְלָא מַתְּכָא דְּלִית בֵּיהּ מַשְׁשָׁא: ויקח וּנְסִיב
יָת עִיגְלָא דְּעֲבָדוּ וְאוֹקִיד בְּנוּרָא וְשַׁף עַד דְּהַוָה דָקִיק וְדָרֵי עַל אַנְפֵּי מַיָּא
דְּנַחְלָא וְאַשְׁקִי יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכָל מַאן דְּיַהֲב תַּמָּן כָּל מָאנָא דְּדַהֲבָא
הֲוָה סִימָא נַפְקָא בְּאַנְפּוֹי: ויאמר וַאֲמַר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן מָה עָבַד לָךְ

לשון חיקוק וכתליר כלעז: ברעה · בהריעו שהיו מרעים ומחקים ומוחקים: אין קול
ענות גבורה · אין קול הזה כלום קול עכיית גבורים הנוצחים כנחון ולא קול חלשים
הנוצחים ווי לו כיבה: קול ענות · קול חרופין וגדופין המעכין את כחם שומעין
כשנאמרין לו: וישלך מידו וגו' · אמר מה פשה שהוא אחד מן המנות אמרה תורה כל
בן נכר לא יאכל בו התורה כלה כאן וכל ישראל מסומלי ואתכנה להם: תחת ההר · לרגלי
ההר: ויזל · לשון נפוץ וכן יזורה על כוהו נפרית וכן כי חכם ויזורה הרשת שזורין בו לגן
וקשתית: ויסך את בני ישראל · כתכוון לבודקן כמוטות שלם מיתות כלומר שם אם יש
עדים והתראה במיף כמשפט הנפשי ביד הבדקת שהן מרובין עדים בלא התראה במנפה
אב אמר וינוף ה' את העם לא עדים ולא התראה בהדרוקן שבדקום המים ונבו בסמיהם:

עשה לך העם הזה כי הבאת עליו
חטאה גדלה: כב ויאמר אהרן
אל־יחר אף אדני אתה ידעת את־
העם כי ברע הוא: כג ויאמרו לי
עשה־לנו אלהים אשר ילכו לפנינו
כי־זה משה האיש אשר העלנו
מארץ מצרים לא ידענו מה־היה
לו: כד ואמר להם למי זהב
התפרקו ויתנו־לי ואשלכהו באש
ויצא העגל הזה: כה וירא
משה את־העם כי פרע הוא כי
פרעה אהרן לשמצה בקמיהם:
כו ויעמד משה בשער המחנה
ויאמר מי ליהוה אלי ויאספו אליו
כל־בני לוי: כז ויאמר להם כה־
אמר יהוה אלהי ישראל שימו איש־
חרבו על־ירכו עברו ושובו משער
לשער במחנה והרגו איש את־
אחיו ואיש את־רעהו ואיש את־
קרבו: כח ויעשו בני־לוי כדבר
משה ויפל מן־העם ביום ההוא
כשלשת אלפי איש: כט ויאמר
משה מלאו ידכם היום ליהוה כי
איש בבנו ובאחיו ולתת עליכם
היום ברכה: # ל ויהי ממחרת
ויאמר משה אל־העם אתם חטאתם
חטאה גדלה ועתה
אעלה אל יהוה אולי אכפרה בעד
חטאתכם:

ברע הוא
ברע שברע
רב נרעו לכם
נעשותיו:

כי פרע הוא
פרע כוח
ולבו יכיס
פרע מס
מכ רע מפקא
לף מגורת
ל"ל מפקא

ל"ל ומלא

ג' ומפל
בד

ו'מסני סנו'
פנים:

חמשי

דדין אדי־אתיתא עלוהי חובא
רבא: ואמר אהרן לא־יתקף
רוגזא דריבוני את ידעת ית־עמא
ארי בביש הוא: ואמרו לי עיבד־
לנא דיחלן די יהכן קדמנא ארי־דין
משה גברא די אסקנא מארעא
דמצרים לא ידענא מא־הוה ליה:
ואמרית להון למאן דהבא פריקו
ויהבו־לי ורמיתיה בנורא ונפק
עגלא הדין: וחזא משה ית־עמא
ארי־בטיל הוא ארי־בטילינון אהרן
לאסבות הון שום־ביש בדריהון:
וקם משה בתרע משריתא ואמר
מאן דחליא דייתון לותי ואתכנשו
לותיה כל־בני לוי: ואמר להון
כדנן אמר יי אלהא דישראל שוו
גבר־חרביה על־ירכיה עיברו ותובו
מתרע לתרע במשריתא וקטלו
גבר ית־אחוהי וגבר ית־חבריה
ואנש ית קריביה: ועבדו בני־לוי
כפתגמא דמשה ונפל מן־עמא
ביומא ההוא כתלתא אלפין גברא:
ואמר משה קריבו ידכון קודבנא־
יומא דין קדם יי ארי גבר בברית
ובאחוהי ולאיתאה עליכון יומא
דין ברכן: והוה ביומא דבתרוהי
ואמר משה לעמא אתון חבתון
חובא רבא וכען איסק קדם יי מאים
אכפר

מה עשה לך העם הזה · כמה יסורים סבלת שיסרוך עד שלא תביא עליהם חטא זה:
כי ברע הוא · בדרך רע הם הולכין תמיד ובכעיסות לפני המקום: ואומר להם
דבר לחד והם מהרו והתפרקו: ואשליכהו באש · ולא ידעתי איך העגל הזה ויצא:
פלוצ · מגולה נתגלה שמנו וקלוטו כמו ופרע את האש האשה: לשמצה בקמיהם · להיות
לה

עַמָּא הָדֵין אֲרוּם אָתֵיתָא עֲלוֹי חוֹבָא רַבָּא: ויאמר וַאֲמַר אַהֲרֹן לָא
יִתְקֵף רוּגְזָא דְרִבּוֹנִי אַנְתְּ יָדַעְתְּ יָת עַמָּא אֲרוּם בְּנֵי צַדִּיקַיָּא אִינּוּן בְּרַם
יִצְרָא בִישָׁא הוּא דְאַטְעִינּוּן: ויאמרו וַאֲמַרוּ לִי עִיבֵד לָנָא דַּחֲלָן
דְיַשְׁיְלוּן קָדָמָנָא אֲרוּם דֵין מֹשֶׁה גַּבְרָא דְאַסְקָנָא מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם
אִישְׁתְּלַהַב בְּטַוּוְרָא בְּאֵישָׁא מִצַּלְהֲבָא מִן קֳדָם יְיָ וְלָא אִשְׁתְּמוֹדַעְנָא מַה
הֲוָה לֵיהּ בְּסִיפֵיהּ: ואומר וַאֲמָרִית לְהוֹן לְמַאן אִית דְּהַב פְּרִיקוּ
וִיהַבוּ לִי וּטְלַקְתֵּיהּ בְּנוּרָא וְעָאל
סַטְנָא בְּגַוֵּיהּ וּנְפַק מִנֵּיהּ דְּמוּת
עֵיגְלָא הָדֵין: וירא וַחֲמָא מֹשֶׁה
יָת עַמָּא אֲרוּם פְּרִיעִין הִינּוּן אֲרוּם
פְּרִיעוּ עַל יְדוֹי דְאַהֲרֹן יָת כְּלִילָא
קַדִּישָׁא דְהַוָּה בְּרֵישֵׁיהוֹן וַהֲוָה
שְׁמָא רַבָּא וְיַקִּירָא חָקִיק וּמְפָרַשׁ בֵּיהּ
וּנְפַק טַבְרוֹן בִּישׁ בְּעַמְמֵי אַרְעָא

ירושלמי

וַחֲמָא מֹשֶׁה יָת עַמָּא אֲרוּם פְּרִיעִין
אִינּוּן אֲרוּם פְּרָעוּ כְּלִילָא דְדַהֲבָא
דַּהֲוָה בְּרֵישֵׁיהוֹן דַּהֲוָה שְׁמָא מ
מְפָרְשָׁא חָקִיק עֲלֵיהוֹן מִן טוּרָא
דְּחוֹרֵב:

וְקָנוּן לְהוֹן שׁוּם בִּישׁ לְדַיְרֵיהוֹן: ויעמוד וְקָם מֹשֶׁה בְּתָרַע סַנְהֶדְרִין
דְּמַשְׁרִיתָא וַאֲמַר מַאן הוּא דְּחַלְיָא דַיְיָ יֵיתוּן לְוָתִי וְאִתְכְּנָשׁוּ לְוָתֵיהּ כָּל
בְּנוֹי דְלֵוִי: ויאמר וַאֲמַר לְהוֹן כְּדֵין אָמַר יְיָ אֱלָקָא דְיִשְׂרָאֵל כָּל
מַאן דְּדַבַּח לְטַעֲיוּת עַמְמַיָּא יִתְקְטֵל בְּסַיְיפָא וּכְדוּן עִיבְרוּ וְתוּבוּ מִתְּרַע
סַנְהֶדְרִין לְתָרַע בֵּי דִינָא בְּמַשְׁרִיתָא וּבְעוֹי מִן קֳדָם יְיָ דְיִשְׁתְּבַק לְכוֹן חוֹבָא
דָא וְאִתְפְּרָעוּ מִן רַשְׁיעַיָּא פַּלְחֵי פּוּלְחָנָא נוּכְרָאָה וּקְטוֹלוּ אֲפִילוּ גְּבַר יָת
אָחוֹי וּגְבַר יָת חַבְרֵיהּ וְאֵינַשׁ יָת קְרִיבֵיהּ: ויעשו וְעָבְדוּ בְּנֵי לֵוִי הֵי
כְּפִתְגָּמָא דְמֹשֶׁה וּנְפַלוּ מִן עַמָּא דְהַוָה סִימָא בְּאַפֵּיהוֹן בְּקִטְלַת סַיְיפָא
בְּיוֹמָא הַהוּא כְּמִנְיַן תְּלָתָא אַלְפִין גַּבְרָא: ויאמר וַאֲמַר מֹשֶׁה
קְרִיבוּ קוּרְבָּנְכוֹן עַל שְׁפִיכוּת אַדְמָא דִי בִידֵיכוֹן וְיִתְכַּפַּר לְכוֹן קֳדָם יְיָ אֲרוּם
נְגַעְתּוּן גְּבַר בְּבְרֵיהּ וּבְאָחוֹי וּלְאִיתָאדָא עֲלֵיכוֹן יוֹמָא דֵין בִּירְכָתָא:
ויהי וַהֲוָה בְּיוֹמָא חְרֵי וַאֲמַר מֹשֶׁה לְעַמָּא אַתּוּן חַבְתּוּן חוֹבָא רַבָּא
וּכְדוּן אֵיסַק וְאֵיצְלֵי קֳדָם יְיָ הֲלַוַאי אֶכַּפֵּר עַל חוֹבֵיכוֹן: וישב וְתָב
משה

חַטָּאתְכֶם: לג וַיָּשָׁב מֹשֶׁה אֶל־
יְהוָה וַיֹּאמַר אָנָּא חָטָא הָעָם הַזֶּה
חֲטָאָה גְדֹלָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהֵי
זָהָב: לד וְעַתָּה אִם־תִּשָּׂא
חַטָּאתָם וְאִם־אַיִן מְחֵנִי נָא מִסִּפְרְךָ
אֲשֶׁר כָּתָבְתָּ: לה וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה מִי אֲשֶׁר חָטָא לִי אֶמְחֶנּוּ
מִסִּפְרִי: לו וְעַתָּה לֵךְ נְחֵה
אֶת־הָעָם אֶל אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי לָךְ הִנֵּה
מַלְאָכִי יֵלֵךְ לְפָנֶיךָ וּבְיוֹם פָּקְדִי
וּפָקַדְתִּי עֲלֵהֶם חַטָּאתָם: לז וַיִּגֹּף
יְהוָה אֶת־הָעָם עַל אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת־
הָעֵגֶל אֲשֶׁר עָשָׂה אַהֲרֹן:

לג פ וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה לֵךְ עֲלֵה מִזֶּה אַתָּה וְהָעָם
אֲשֶׁר הֶעֱלִיתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶל־
הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם
לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב לֵאמֹר לְזַרְעֲךָ
אֶתְּנֶנָּה: ב וְשִׁלַּחְתִּי לְפָנֶיךָ מַלְאָךְ
וְגֵרַשְׁתִּי אֶת־הַכְּנַעֲנִי הָאֱמֹרִי וְהַחִתִּי
וְהַפְּרִזִּי הַחִוִּי וְהַיְבוּסִי: ג אֶל־
אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ כִּי לֹא אֶעֱלֶה
בְּקִרְבְּךָ כִּי עַם־קְשֵׁה־עֹרֶף אָתָּה פֶּן־
אֲכַלְךָ בַּדֶּרֶךְ: ד וַיִּשְׁמַע הָעָם
אֶת־הַדָּבָר הָרָע הַזֶּה וַיִּתְאַבְּלוּ וְלֹא־
שָׁתוּ אִישׁ עֶדְיוֹ עָלָיו: ה וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֱמֹר אֶל־בְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל אַתֶּם עַם־קְשֵׁה־עֹרֶף רֶגַע
אֶחָד אֶעֱלֶה בְקִרְבְּךָ וְכִלִּיתִיךָ וְעַתָּה

הנה מלאכי הוא יוצא מיכאל מכוח מלאכי המיוחד לי:

לג

כמתרגם כו׳

ג׳ תלעיל

ל׳ ומלא

הורד

אֵכַפֵּר עַל־חוֹבֵיכוֹן: וְחַב מִשֶׁה
לְקֳדָם־יְיָ וְאָמַר בְּבָעוּ חַב עַמָּא הָדֵין
חוֹבָא רַבָּא וַעֲבָדוּ לְהוֹן דַּחֲלָן
דְּדָהָב: וּכְעַן אִם־שַׁבְקַת לְחוֹבֵיהוֹן
וְאִם־לָא מְחֵינִי כְּעַן מִסִּפְרָךְ דִּי
כְתַבְתָּא: וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה מַן דִּי־חָב
קָדָמַי אֶמְחֵינֵיהּ מִסִּפְרִי: וּכְעַן
אֵיזִיל הַבַר יָת־עַמָּא לַאֲתַר דִּי־
מַלֵּילִית לָךְ הָא מַלְאָכִי יְהַךְ קֳדָמָךְ
וּבְיוֹם אֶסְעָרוּתִי וְאֶסְעַר עֲלֵיהוֹן
חוֹבֵיהוֹן: וּמְחָא יְיָ יָת־עַמָּא עַל דִּי־
אִישְׁתְּעִבְדוּ לְעֵיגְלָא דִּי עֲבַד אַהֲרֹן:
וּמַלֵּיל יְיָ עִם־מֹשֶׁה אֵיזֵיל סַק מִכָּא
אַנְתְּ וְעַמָּא דְּאַסְקְתָּא מֵאַרְעָא
דְּמִצְרַיִם לְאַרְעָא דִּי קַיֵּימִית ל
לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לְמֵימַר
לִבְרָךְ אֶתְּנִינַהּ: וְאֶשְׁלַח קֳדָמָךְ
מַלְאָכָא וְאֶתְרֵיךְ יָת כְּנַעֲנָאֵי אֱמוֹרָאֵי
וְחִתָּאֵי וּפְרִיזָאֵי חִיוָאֵי וְיבוּסָאֵי:
לְאַרְעָא עַבְדָא חֲלֵב וּדְבַשׁ אֲרֵי לָא
אֶסְלֵיק שְׁכִינָתִי מִבֵּינָךְ אֲרֵי עַם־קְשֵׁי־
קְדָל אַנְתְּ דִּילְמָא אֶשֵׁיצֵיבָךְ ב
בְּאוֹרְחָא: וּשְׁמַע עַמָּא יָת פִּתְגָמָא
בִּישָׁא הָדֵין וְאִתְאַבְּלוּ וְלָא שַׁוִּיאוּ
גְבַר תִּקּוּן זִינֵיהּ עֲלוֹהִי: וַאֲמַר יְיָ
לְמֹשֶׁה אֵימַר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל אַתּוּן עַם
קְשֵׁי־קְדָל שָׁעָא חָדָא אֶסְלֵיק שְׁכִינָתִי
מִבֵּינָךְ וְאֶשֵׁיצֵיבָךְ וּכְעַן אַעְדֵּי תִּיקּוּן

זינך

נא אלהי זהב: אתה הוא שגרמת להם שהשפעת להם זהב וכל חפצם מה יעשו שלא יחטאו
משל למלך שהיה מאכיל ומשקה את בנו ומקשטו ותולה לו כיס בצוארו ומעמידו בפתח
לא בית זונות מה יעשה הבן שלא יחטא: ועתה אם תסלח חטאתם: הרי טוב לבני לומר

משה וְצַלִּי קֻדָּם יְיָ וַאֲמַר בְּמֵטוּ מִינָךְ רִיבּוֹן כָּל עָלְמַיָּא גְּלֵי קֳדָמָךְ חֲשׁוֹכָא
הֵיכְנָהוֹרָא וּכְדוּן חַב עַמָּא הָדֵין חוֹבָא רַבָּא וְעָבְדוּ לְהוֹן דַּחֲלָן דְּדָהַב:
ועתה וכדון אִין תִּשְׁבוֹק לְחוֹבֵיהוֹן שְׁבוֹק וְאִין לָא מְחֵינִי כְּדוּן מִן סֵפֶר
צַדִּיקַיָּא דְּכָתְבְתָּ שְׁמִי בְּגַוֵּיהּ: ויאמר וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה לָא חַמִּי לְמִימְחֵי
שְׁמָךְ אֱלָהִין מַאן דְּחַב קֳדָמַי אֶמְחִינֵיהּ מִסִּפְרִי: ועתה וּכְדוּן אֵיזֵל
דְּבַר יַת עַמָּא לַאֲתַר דְּמַלֵּילִית לָךְ הָא מַלְאָכִי יְטַיֵּיל קֳדָמָךְ וּבְיוֹם אֲסָעֲרוּתִי
אֲסָעַר עֲלֵיהוֹן חוֹבֵיהוֹן: ויגף וַחֲבַל מֵימְרָא דַיְיָ יַת עַמָּא עַל
דְּגַחְנִן לְעֵיגְלָא דְּעָבַד אַהֲרֹן: וידבר וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה אֵיזֵל אִסְתַּלַּק
מִכָּא דְּלָמָא יִתְקֹף רְתַח רוּגְזִי בְּעַמָּא וַאֲשֵׁיצִינוּן בְּגִין כֵּן טַיֵּיל אַנְתְּ וְעַמָּא
דְּאַסֵּיקְתָּא מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם דְּקַיְּימִית לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לְמֵימַר
לְבָנָךְ אֶתְּנִינֵהּ ושלחתי וַאֲיַזְּמֵן קֳדָמָךְ מַלְאָךְ וַאֲתַרֵּךְ עַל יְדוֹי יַת
כְּנַעֲנָאֵי אֱמוֹרָאֵי חִיתָאֵי וּפְרִיזָאֵי חִיוָאֵי וִיבוּסָאֵי: אל ארץ לְאַרְעָא
עַבְדָא חֲלַב וּדְבַשׁ אֲרוּם לֵית אֶפְשַׁר דְּאֵיסְלֵק שְׁכִינַת יְקָרִי מְבֵּינֵיכוֹן בְּרַם
לָא יְהֵי יְקָרִי שָׁרֵי בְּמַדּוֹר מַשְׁרִיתֵידְהוֹן אֲרוּם עַם קְשֵׁי קְדָל אַנְתְּ דְּלָמָא
אֲשֵׁיצִינְכוֹן בְּאָרְחָא: וישמע וְשָׁמַע עַמָּא יַת פִּתְגָמָא בִּישָׁא הָדֵין
וְאִתְאַבְּלוּ וְלָא שַׁוִּיוּ גְּבַר יַת תִּיקוֹן זִינֵיהּ דְּאִתְיַהַב לְהוֹן בְּסִינַי דְּבֵיהּ
שְׁמָא רַבָּא וְקַדִּישָׁא חָקִיק וּמְפָרַשׁ עָלוֹי: ויאמר וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה
אֵימַר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל אַתּוּן עַם קְשֵׁי קְדָל שַׁעָא חֲדָא קַלִּילָא אֵיסַלֵּק אִיקַר
שְׁכִינְתִּי מִבֵּינָךְ וַאֲיַשֵּׁיצִינָךְ וּכְדוּן אַעְדִּי תִּיקוֹן זִינָךְ מִינָךְ דְּאִתְגְּלֵי קֳדָמַי מַאן
אעבד

לך מחכי: ואם לין מחכי · וזה מקרא קצר וכן הרבה: מספרך · מכל התורה כולה שלא
יאמרו עלי שלא הייתי כדי לבקש עליהם רחמים: אל אשר דברתי לך · יש כאן לך אבל
דבור במקום אליך וכן לדבר לו אל אדניהו: הנה מלאכי · ולא אני: וביום פקדו ונו׳
עתה שמעתי אליך מלכלותם יתד ותמיד תמיד כשאפקוד עליהם עונותיהם ופקדתי
עליהם מעט מן העון הזה עם שאר העונות ולין פורענות בלה על ישראל שלין בה קצת
מפרעון עון העגל: וינגף ה׳ את העם · מיתה בידי שמים לעדים בלא התראה:
לך עלה מזה · ארץ ישראל נבוה מכל הארצות לכך נאמר עלה · לא כלפי שאמר לו בשעת
הכעס לך רד אמר לו בשעת רצון לך עלה: אתה והעם · כאן לא נאמר ועמך:
ונרשתי את הכנעני ונו׳ · שהה אומות הם והגרגשי עמד ופנה מפניהם מאליו:
אל ארץ זבת חלב ודבש · אני אומר לך להעלותם: כי לא אעלה בקרבך · לכך אני
אומר לך ושלחתי לפניך מלאך: כי עם קשה עורף אתה · וכשאכיתי בקרבם ואתם
ממרים בי מרבה אני עליכם זעם: אכלך · לשון כליון: הדבר הרע · שאין השכינה
שורה ומהלכת עמם: איש עדיו · מאר חורב כתרים שנתנו להם בחורב כשאמרו נעשה
ונשמע: רגע אחד אעלה בקרבך וכליתיך · אם אעלה בקרבך ואתם ממרים בי בקשיות

ג׳ ומלא הוֹרֵד עֲדִיךָ מֵעָלֶיךָ וְאֵדְעֵה מָה
אֶעֱשֶׂה־לָּךְ׃ י וַיִּתְנַצְּלוּ בְנֵי־
יִשְׂרָאֵל אֶת־עֶדְיָם מֵהַר חוֹרֵב׃
ז וּמֹשֶׁה יִקַּח אֶת־הָאֹהֶל וְנָטָה־
לוֹ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה הַרְחֵק מִן־הַמַּחֲנֶה
וְקָרָא לוֹ אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה כָּל־
מְבַקֵּשׁ יְהוָה יֵצֵא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד
אֲשֶׁר מִחוּץ לַמַّחֲנֶה׃ ח וְהָיָה
כְּצֵאת מֹשֶׁה אֶל־הָאֹהֶל יָקוּמוּ כָל־
הָעָם וְנִצְּבוּ אִישׁ פֶּתַח אָהֳלוֹ וְהִבִּיטוּ
אַחֲרֵי מֹשֶׁה עַד־בֹּאוֹ הָאֹהֱלָה׃
ט וְהָיָה כְּבֹא מֹשֶׁה הָאֹהֱלָה יֵרֵד
עַמּוּד הֶעָנָן וְעָמַד פֶּתַח הָאֹהֶל
וְדִבֶּר עִם־מֹשֶׁה׃ י וְרָאָה כָל־
הָעָם אֶת־עַמּוּד הֶעָנָן עֹמֵד פֶּתַח
הָאֹהֶל וְקָם כָּל־הָעָם וְהִשְׁתַּחֲוּו אִישׁ
פֶּתַח אָהֳלוֹ׃ יא וְדִבֶּר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה פָּנִים אֶל־פָּנִים כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר
אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ וָשָׁב אֶל־הַמַּחֲנֶה
וּמְשָׁרְתוֹ

זהיס כל מבקש ס׳ ינא מכאן שנריך ארס לגלות כרי שילמוד תורה׃

ג׳ מלא כתוב׳

ו׳ מפר כליסנ׳

זֵינַהּ מִיבָּךְ גְּלֵי קָדָמַי מַדְּ־אַעְבִּיד
לָךְ׃ וְאַעְדִּיאוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל יַת תִּקּוּנֵי
זֵינֵיהוֹן מִטּוּרָא דְּחוֹרֵב׃ וּמֹשֶׁה נְסִיב
יַת־מַשְׁכְּנָא וּפְרַסִיר־לֵיהּ מִבָּרָא
לְמַשְׁרִיתָא אַרְחִיק מִן־מַשְׁרִיתָא
וְקָרֵי לֵיהּ מַשְׁכַּן בֵּית־אוּלְפָנָא וִיהֵי
כָּל דְּתָבַע אוּלְפָן מִן־קֳדָם־יְיָ נְפַק
לְמַשְׁכַּן בֵּית־אוּלְפָנָא דְּמִבָּרָא
לְמַשְׁרִיתָא׃ וַהֲוָה כַּד־נְפַק מֹשֶׁה
לְמַשְׁכְּנָא קָיְמִין כָּל־עַמָּא וּ
מִתְעַתְּדִין גֻּבַר בְּתָרַע מַשְׁכְּנֵיהּ
וּמִסְתַּכְּלִין אֲחוֹרֵי מֹשֶׁה עַד־דְּעָיֵל
לְמַשְׁכְּנָא׃ וַהֲוָה כַּד־עָיֵל מֹשֶׁה
לְמַשְׁכְּנָא נָחִית עַמּוּדָא דַּעֲנָנָא
וְקָאִים בְּתָרַע מַשְׁכְּנָא וּמִתְמַלֵּיל
עִם־מֹשֶׁה׃ וַחֲזָן כָּל־עַמָּא יַת־
עַמּוּדָא דַּעֲנָנָא קָאִים בְּתָרַע מַשְׁכְּנָא
וְקָיְמִין כָּל־עַמָּא וְסָגְדִין גֻּבַר בְּתָרַע
מַשְׁכְּנֵיהּ׃ וּמַלֵּיל יְיָ עִם־מֹשֶׁה מַמְלַל
עִם־מְמַלַּל כְּמָא דְּמְמַלֵּיל גֻּבַר עִם־
חַבְרֵיהּ וְתָב לְמַשְׁרִיתָא וּמְשָׁרְתֵיהּ
יְהוֹשֻׁעַ

ערפכם לזעוס עליכס רגע לחל שהוא שיעור זעמו שכלמר חבי כמעט רגע עד יעבור
זעס ולכלה לתכס לפיכך טוב לכס שאשלח מלאך׃ ועתה׳ בורעכות זו תלקו מיד
שתורידו עדיכס מעליכס׃ ולדעה מה לעשה לך׳ בפקודת שאר העון לכי יודע מ
שכלבי לעשות לך׃ לת עדיס מהר חורב׳ לת העדי שהיה בידס מהר חורב׃
ומשה׳ מלותו עון והללה׃ יקח לת האהל׳ לשון הווה הוא לוקח להלו וכוטהו מחוץ
למחכה לאמר מכודה לרב מכודה לתלמיד׃ הרחק׳ לאלפים לאמה כעכין שכלמר לך רחוק
יהיה ביכיכס וביכיו כאלפים לאמה במדה׃ וקרא לו׳ והיה קורא לו לאהל מועד הוא בית
ועד למבקשי תורה׃ כל מבקש ה׳ מכאן למבקש פני זקן במקבל פני שכיכה׃ יצא אל
לאהל מועד׳ כמו יוכל׳ ל״ל והיה כל מבקש ה׳ לפילו מלאכי השרת כשהיו שואלים מקום
שכיכה חביריהס אומרים להס הרי הוא באהלו של משה׃ והיה׳ לשון הווה׃ כנאת
משה מן המחכה׳ ללכת אל האהל׃ יקומו כל העם׳ עומדים מפכיו ולין יושבין עד
שכתכסה מהס׃ והביטו לאחרי משה׳ לשבח לאשרי ילוד לאשה שכך מובטח שהשכיכה
תבכם לאחריו לפתח לאהלו׃ ודבר עם משה׳ כמו ומדבר עם משה תרגומו ומתמלל עם
משה

אעבד לך: ויתנצלו ואתרוקנו בני ישראל מן תיקון זיניהון דשמא
רבא מפרש כתיב בהון דאתיהבו להון למתנה מן טוור חורב: ומשה
ומשה נסיבינון וטמירינון במשכן אולפן אורייתא דיליה ברם ית משכנא
נסב מתמן ופרסיה ליה מברא למשריתא ארחיק יתיה מן משירית עמא
דאתנדון תרין אלפין אמין והוה קרי ליה משכן בית אולפנא והוי כל מאן
דהדר בתתובא בלב שלים קדם יי הוה נפיק למשכן בית אולפנא
דמברא למשריתא מודי על חוביה ומצלי על חוביה ומצלי ומשתבק
ליה: והיה והוה כד הוה נפיק משה מן משריתא ואזיל למשכנא
קיימין כל רשיעי עמא ומתעתדין גבר בתרע משכניה ומסתכלין בעינא
בישא אחורי משה עד זמן מיעליה למשכנא: והיה והוה כד עאיל
משה למשכנא נחית עמודא דענן יקרא וקאי בתרע משכנא ומתמליל
מימרא דיי עם משה: וראה וחמן כל עמא ית עמודא דענא קאי
בתרע משכנא ומן יד קיימין כל עמא וסגדין כל קבל משכנא כד קיימין
גבר בתרע משכניה: ודבר ה׳ ומתמליל יי עם משה ממלל קבל
ממלל קל דבורא הוה שמע ברם זיו אפין לא הוה חמי היכמא דממלל
גבר עם חבריה ומן בתר דאסתלק קל דיבורא תאיב למשריתא ומתני
פתגמיא לכנישתהון דישראל ברם

ירושלמי

משה בן נון הוה טלי
לא

ירושלמי

ושמשיה יהושע בר נון טלי זעיר
לא

משה שהוא כבוד שכינה כמו וישמע את הקול מדבר אליו ואינו קורא מדבר אליו כשהוא
קורא מדבר פתרונו הקול מדבר בינו לבין עצמו והדיוט שומע מאליו וכשהוא קורא
מדבר משמע שהמלך מדבר עם הדיוט: והשתחוו׳ לשכינה: ודבר ה׳ אל משה
פנים אל פנים׳ ומתמלל עם משה: ושב אל המחנה׳ לאחר שנדבר עמו היה משה
שב אל המחנה ומלמד לזקנים מה שלמד והדבר הזה כהנ׳ משה מיום הכפורים עד
שהוקם המשכן ולא יותר שהרי ב״ז בתמוז כשתברו הלוחות וב״ח שרף את העגל ודן את
החוטאים וב״ט עלה שנאמר ויהי ממחרת ויאמר משה אל העם וגו׳ עשה שם מ׳ יום ובקש
רחמים שנאמר ואתכפל לפני ה׳ וגומר וב״ח אלול כאמר לו ועלית בבקר אל הר סיני לקבל
לוחות האחרונות ועשה שם מ׳ יום שנאמר בהם ואנכי עמדתי בהר כימים הראשונים
וגומר מה הראשונים ברצון אף האחרונים ברצון אמור מעתה אמנעיים היו בכעס׳ כי׳
בתשרי כתרצה הקב״ה לישראל בשמחה ובלב שלם ואמר לו למשה סלחתי ומחל לו לוחות
אחרונות וירד והתחיל לצוותו על מלאכת המשכן ועשאוהו עד אחד בכיסן ומשהוקם
לא נדבר עמו עוד אלא מאהל מועד: ושב אל המחנה׳ תרגומו ואתיב למשריתא לפי
שהוא לשון הווה וכן כל העניין ורמז כל העם וחזן ונגנו וקיימין והביטו ומסתכלין

ומשרתו יהושע בן־נון נער לא ימיש
מתוך האהל: פ

יב ויאמר משה אל־יהוה
ראה אתה אמר אלי העל את־
העם הזה ואתה לא הודעתני את
אשר תשלח עמי ואתה אמרת
ידעתיך בשם וגם־מצאת חן בעיני:
יג ועתה אם־נא מצאתי חן בעיניך
הודעני נא את־דרכך ואדעך למען
אמצא־חן בעיניך וראה כי עמך
הגוי הזה: יד ויאמר פני ילכו
והנחתי לך: טו ויאמר אליו
אם־אין פניך הלכים אל־תעלנו
מזה: טז ובמה ייודע אפוא כי־
מצאתי חן בעיניך אני ועמך הלוא
בלכתך עמנו ונפלינו אני ועמך
מכל־העם אשר על־פני האדמה:
פ יז ויאמר יהוה אל־
משה גם את־הדבר הזה אשר
דברת אעשה כי־מצאת חן בעיני
ואדעך בשם: יח ויאמר הראני
נא את־כבדך: יט ויאמר אני
אעביר כל־טובי על־פניך וקראתי

בשם

יהושע בר־נון עוליימא לא עדי מן
משכנא: ואמר משה קדם־
חזי דאת אמר לי אסיקית עמא
הדין ואת לא הודעתני ית די
תשלח עמי ואת אמרת רביתך
בשום ואף אשכחת רחמין קדמי:
וכען אם כען אשכחית רחמין
קדמך הודעני כען ית אורח טובך
ואדע רחמך בדיל דאשכח רחמין
קדמך וגלי קדמך ארי עמך עמא
הדין: ואמר שכינתי תהך ואניח
לך: ואמר קדמוהי אם לית
שכינתך מהלכא בינא לא
תסקינא מכא: ובמה ייתידע
הכא ארי אשכחית רחמין קדמך
אנא ועמך הלא במהך שכינתך
עמנא וית עבדין לנא פרישין לי
ולעמך משני מכל עמא די על אפי
ארעא: ואמר יי למשה אף ית־
פתגמא הדין די מלילתא אעביד
ארי אשכחתא רחמין קדמי ורביתך
בשום: ואמר אחזיני כען ית־
יקרך: ואמר אנא אעבר כל־

טובי

פולס פלעיל
כרמן כ׳ רכ
פקס פכנלס.

פסר לוג

לא כתורס
וקסר

לג מלא כתו׳
נ׳פסר

ששי

יב

יג

יד

והשתחוו וסגדין. ומדרשו דבר ה׳ אל משה שישוב אל המחנה אמר לו אני בכעס
ואתה בכעס איך כן מי יקרינכם: ראה אתה אומר אלי. ראה תן עיניך ולבך על דברין
אתה אומר אלי וגומר ואתה לא הודעתני וגו׳ ואשר אמרת לי הנה אנכי שולח מלאך אין
זו הודעה שאין אני חפץ בה: ואתה אמרת ידעתיך. הכרתיך משאר בני אדם בשם
חשיבות שהרי אמרת לי הנה אנכי בא אליך בעב הענן וגו׳ וגם בך יאמינו לעולם:
ועתה. אם אמת שמצאתי חן בעיניך הודיעני נא את דרכיך מה שכר אתה נותן למובטחי
חן בעיניך: ואדעך למען אמצא חן בעיניך. ואדע בזו מדת תגמולך מה היא מציאת
חן שמצאתי בעיניך ופתרון למען אמצא חן למען אכיר כמה שכר מציאת החן: וראה כי
עמך הגוי הזה. שלא תאמר ואעשה אותך לגוי גדול ואת אלה תעזוב ראה כי עמך הם

מקדש

לָא הֲוָוַת זַיִע מִגּוֹ מַשְׁכְּוֵיהּ : ו לָא פְּסַק מִגּוֹ מַשְׁבְּנָא :

ויאמר וַאֲמַר מֹשֶׁה קָדָם יְיָ חֲמֵי

מה דְּאַנְתְּ אָמַר לִי סַלֵּיק יַת עַמָּא הָדֵין וְאַנְתְּ לָא אוֹדַעְתָּנִי יַת מַאן דְּאַנְתְּ שָׁלַח עִמִּי וְאַנְתְּ בְּמֵימְרָךְ אֲמַרְתְּ מְנַיִת יָתָךְ בְּשׁוּם טַב וְאוּף אַשְׁכַּחְתְּ רַחֲמִין קָדָמַי : ועתה וּכְדוֹן אִין בְּבָעוּ אַשְׁכַּחַת רַחֲמִין קָדָמָךְ אוֹדַעְנִי כְּדוֹן יַת אוֹרַח טוּבָךְ וְאִנְדַע רַחֲמָךְ הֵיךְ אַנְתְּ מְדַבַּר עִם בְּנֵי נָשָׁא זַכָּאִין מָטֵי לְהוֹן הֵי כְּחַיָּבִין וְלְחַיָּבִין הֵי כְּזַכָּאִין וְרַתּוּב זַכָּאִין מָטֵי לְהוֹן הֵי כְּזַכְוָתְהוֹן וְחַיָּבִין מָטֵי לְהוֹן הֵי כְּחוֹבֵיהוֹן מִן בְּגַלַּל דְּאַשְׁכַּח רַחֲמִין קָדָמָךְ וּגְלֵי קָדָמָךְ אֲרוּם עַמָּךְ עַמָּא הָדֵין : ויאמר וַאֲמַר אַמְתִּן עַד דְּיַהֲכוּן סְבַר אַפִּין דְּרוּגְזָא וּמִן בָּתַר כְּדוֹן אֲנוּחַ לָךְ : ויאמר וַאֲמַר לֵיהּ אִין לֵית אַפִּין מַהֲלָכָא מִינָּא לָא תְּסַלְּקִנָּא מִיכָּא בְּסִבַּל אַפִּין דְּרוּגְזָא : ובמה וּבְמָה יִתְיַדַּע כְּדוֹן אֲרוּם אַשְׁכַּחַת רַחֲמִין קָדָמָךְ אֱלָהִין בְּמַלְּוֹרַת שְׁכִינְתָּךְ עִמָּן וְיִתְעַבְּרָן לָנָא פְּרִישָׁן בְּסַלְּקוּתָךְ רוּחַ נְבוּאָה מֵעִילָּוֵי אוּמַיָּא וּתְהֵי מִתְמַלֵּיל בְּרוּחַ קוּדְשָׁא לִי וּלְעַמָּךְ מִן בְּגַלַּל דְּנִיהֵי מְשַׁנֵּי מִכָּל עַמְמַיָּא דְּעַל אַנְפֵּי אַרְעָא : ויאמר וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אוּף יַת פִּתְגָּמָא הָדֵין דְּמַלֵּילְתָּא אֶעְבַּד אֲרוּם אַשְׁכַּחְתָּא רַחֲמִין קָדָמַי וּמַנֵּית יָתָךְ בְּשׁוּם טַב : ויאמר וַאֲמַר אַחֲמֵי כְּדוֹן יָתִי יַת יְקָרָךְ : ויאמר וַאֲמַר הַאנָא מַעֲבַר כָּל מְכֵילַת טוּבִי קָדָמָךְ וְאֶקְרֵי בְּשֵׁם טַב יְיָ קדמך

ירושלמי

וַאֲמַר הָא אֲנָא מַעֲבַר כָּל מְכֵילַת טוּבִי קָדָמָךְ וְאֶקְרֵי בְּשֵׁם טַב יְיָ קדמך

מקדש ולא בהם תמלא ליבי כומך על היונלים מחלבי שיתקיימו ולא תעלוס הסכר שלי בעם הזה תוליעני ודבו דרשוהו במסכת ברכות ולמי לישב המקרלות על לוחכיהם ועל מדרס בלתי : ויאמר פני ילכו · כתרגומו לא לשלח עוד מלאך לבי בעצמי אלך כמו יד ובכיך הולכים בקרב : ויאמר אליו · בזו אני חפץ כי על ידי מלאך לא תעלבו מזה : טז ובמה יודע אמיתה · יודע מכילת החן הלא בלכתך עמכו ועוד לא אני שזלל ממך שלא יז תסרה שכינתך עוד על עמו העולם עא : ונפליכו אני ועמך · ונהיה מובדלים בדבר הזה מכל העם כמו והפלה ה׳ בין מקנה מצרים ונומר : גם את הדבר הזה · שלא תסרה יח שכינתי עוד על עא לעשה ואין דבריו של בלעם על ידי שריות שכינה אלא כופל ונלוי עינים כגון ואלי דבר יגונב שומעין עי שליח : ויאמר הראני נא את כבודך · ראה משה שהי יט עת רצון ודבריו מקובלים והוסיף לשאול להראותו מראית כבודו : ויאמר אני אעביר יט ונומר · הגיעה שעה שתראה בכבודי מה שאראה אותך לראות לפי שאני רוצה וצריך ללמדך סדר תפלה שבשבתות לבקש רחמים על ישראל הזכרת לי זכות אבות בשבור אתה שאם תמה זכות אבות אין עוד תקוה אני אעביר כל מדת טובי לפניך על הבור

בְּשֵׁם יְהוָה לְפָנֶיךָ וְחַנֹּתִי אֶת־אֲשֶׁר
אָחֹן וְרִחַמְתִּי אֶת־אֲשֶׁר אֲרַחֵם׃
כג וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל לְרְאֹת אֶת־
פָּנָי כִּי לֹא־יִרְאַנִי הָאָדָם וָחָי׃
כד וַיֹּאמֶר יְהוָה הִנֵּה מָקוֹם
אִתִּי וְנִצַּבְתָּ עַל־הַצּוּר׃ כה וְהָיָה
בַּעֲבֹר כְּבֹדִי וְשַׂמְתִּיךָ בְּנִקְרַת הַצּוּר
וְשַׂכֹּתִי כַפִּי עָלֶיךָ עַד עָבְרִי׃
כו וְהֲסִרֹתִי אֶת־כַּפִּי וְרָאִיתָ
אֶת־אֲחֹרָי וּפָנַי לֹא יֵרָאוּ׃
לד פ וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה פְּסָל־לְךָ שְׁנֵי־לֻחֹת אֲבָנִים
כָּרִאשֹׁנִים וְכָתַבְתִּי עַל הַלֻּחֹת אֶת־
הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל־הַלֻּחֹת
הָרִאשֹׁנִים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ׃ ב וְהְיֵה
נָכוֹן לַבֹּקֶר וְעָלִיתָ בַבֹּקֶר אֶל־הַר
סִינַי וְנִצַּבְתָּ לִי שָׁם עַל־רֹאשׁ הָהָר׃
ג וְאִישׁ לֹא־יַעֲלֶה עִמָּךְ וְגַם־
אִישׁ אַל־יֵרָא בְּכָל־הָהָר גַּם־הַצֹּאן
וְהַבָּקָר אַל־יִרְעוּ אֶל־מוּל הָהוּא
הָהוּא׃ ד וַיִּפְסֹל שְׁנֵי־לֻחֹת
אֲבָנִים כָּרִאשֹׁנִים וַיַּשְׁכֵּם מֹשֶׁה

מד מן פתחין דספרא

ל׳ פסוקים עם גם

בבקר

טוּבִי עַל־אַפָּךְ וְאֶקְרֵי בִּשְׁמָא דַיְיָ
קֳדָמָךְ וְאָחוֹן לְמַאן דְּאָחוֹן וְאֲרַחֵם
עַל־מַאן דְּאֲרַחֵם׃ וַאֲמַר לָא תְּכוּל
לְמֶחֱזֵי יַת־אַפַּי שְׁכִינְתִּי אֲרֵי לָא־
יְחֲזִינַנִי אֱנָשָׁא וְיִחְקַיֵּם׃ וְאָמַר יְיָ
הָא אָתַר מַתְקַן קֳדָמַי וְתִתְעַתַּד עַל־
טִינְרָא׃ וִיהֵי בְּמֵיעְבַּר יְקָרִי וְאַשְׁוִינָךְ
בְּמְעָרַת טִינְרָא וְאָגִין בְּמֵימְרִי עָלָךְ
עַד דְּאֶעְבַּר׃ וְאַעְדֵּי יַת דְּבָרַת־
יְקָרִי וְתֶחֱזֵי יַת דְּבַתְרַי וּדְקֳדָמַי לָא
יִתְחֲזוּן׃ וְאָמַר יְיָ לְמֹשֶׁה
פְּסָל לָךְ תְּרֵין לוּחֵי אַבְנַיָּא כְּקַדְמָאֵי
וְאֶכְתּוֹב עַל־לוּחַיָּא יַת פִּתְגָמַיָּא דִּי
הֲווֹ עַל־לוּחַיָּא קַדְמָאֵי דִּי תְבַרְתָּא׃
וְהֱוֵי זְמִין לְצַפְרָא וְתִיסַּק בְּצַפְרָא
לְטוּרָא דְסִינַי וְתִתְעַתַּד קֳדָמַי תַּמָּן
עַל־רֵישׁ טוּרָא׃ וַאֲנָשׁ לָא־יִסַּק
עִמָּךְ וְאַף־אֲנָשׁ לָא־יִתְחֲזֵי בְּכָל־
טוּרָא אַף עָנָא וְתוֹרֵי לָא יִרְעוּן
לְקֳבֵל טוּרָא הַהוּא׃ וּפְסַל תְּרֵין־
לוּחֵי אַבְנַיָּא כְּקַדְמָאֵי וְאַקְדֵּם מֹשֶׁה

בצפרא

לתה כעון במערה: וקרתי בשם ה׳ לפניך׳ ללמדך מדה בקשת רחמים אף אם מכלה
זכות אבות וכסדר שאתה רואה אותי מעוטף וקורא י״ג מדות הוי מלמד את ישראל לעשות
כן ועל ידי שיזכירו לפני רחום וחנון כי רחמי לא כלים: וחנותי את אשר אחון׳ אותן
פעמים שאראה לחון: ורחמתי׳ מתי שאחמוץ לרחם עד כאן לא הבטיחו אלא עתיד
לעבה ועתיד לא לעבה אבל בשעת מעשה אמר לו הבה אבני כורת ברית הבטיחו שאיבן
חוזרות ריקם: ויאמר לא תוכל וגו׳ אף כשאעביר כל טובי על פניך איני נותן לך
רשות לראות את פני: הבה מקום אתי׳ בהר אשר אני מדבר עמך תמיד יש מקום מוכן
לי לנוראך שאטמיכך שם שלא תזוק ומשם תראה מה שתראה זהו פשוטו ומדרשו על
מקום שהשכינה שם מדבר ואומר המקום אתי ואינו אומר אני במקום שהקב״ה מקומו של
עולם ואין עולמו מקומו: בעבור כבודי׳ כשאעבור לפניך: בנקרת הצור׳ כמו

וְאִיקְרֵי בְּשׁוּם מֵימְרֵיהּ דַּיְיָ קָדָמָךְ וְאִיחוּס עַל מָה דְּחָמֵי לֵיהּ לְמֵיחָס וְאַרְחֵם עַל מָה דְּחָמֵי לֵיהּ וְאִירְחֵים עַל מַאן דְּחָמֵי לֵיהּ לְמִתְרַחֲמָא: וְיֵאמַר וַאֲמַר לֵית אֶפְשַׁר לָךְ לְמֵיחָמֵי יַת סְבַד אַפַּיי אֲרוּם לָא יְחֲמִינַנִּי אֵינָשָׁא וְיִתְקַיֵּים: וַיֹּאמֶר ה׳ וַאֲמַר יְיָ הָא אֲתַר מְתַקַּן קֳדָמַי וְתֵהֵי מְעַתַּד עַל טִינְרָא: וְהָיָה וַיְהִי בְּמֵעִיבַר יְקַר שְׁכִינְתִּי וְאֵישַׁוִּינָךְ בְּאַסְפִּלִירָא דְטִינְרָא וְאֶגְזֹן בְּמֵימְרִי עֲלָךְ עַד זְמַן דְּאֶעֱבַר: וְהָסִרוֹתִי וְאֶעֱבַר יַת כֵּיתִי מַלְאָכַיָּא דְּקַיְּימִין וּמְשַׁמְּשִׁין קָדָמַי וְתֶחְמֵי יַת קֻטֹּר דְּבִירָא דְּחַפִּילִי אִיקַר שְׁכִינְתִּי וְאֶפֵּי אִיקַר שְׁכִינְתִּי לֵית אֶפְשַׁר לָךְ לְמֵיחָמֵי: וַיֹּאמֶר וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה פְּסַל לָךְ תְּרֵין לוּחֵי אַבְנִין הֵי כְּקַדְמָאֵי וְאֶכְתֹּב עַל לוּחֵיא יַת פִּתְגָמַיָּא דְּהוּוֹ עַל לוּחֵיא קַדְמָאֵי דִּי דְתִבְרְתָּ: וְהָיוּ נְכוֹנִים לַבֹּקֶר וְתִיסַּק לְצַפְּרָא וְתִתְעַבַּר קָדָמַי תַּמָּן עַל רֵישׁ טוּרָא: וְאִישׁ לָא יִסַּק עִמָּךְ וְאוּף אֵינָשׁ לָא יִתְחֲמֵי בְּכָל טַוְרָא אוּף עָנָא וְתוֹרִי לָא יִרְעוּן כָּל קֳבֵיל טַוְרָא הַדְרוּא: וַיִּפְסֹל וּפְסַל תְּרֵין לוּחֵי אַבְנִין הֵי כְּקַדְמָאֵי וָאַקְדֵּם מֹשֶׁה בַּצַּפְּרָא וַיַּעַל לְטוּרָא

העיני האנשים ההם תנקל יקרוה עורבי בחל אני קרתי ושתיתי מים נזרה אחת להם: נקרת הנור · כריית הנור: ושכותי כפי · מכאן שכתבה רשות למחבלים לחבל ותרגומו ואנין במימרי ככוי הוא לדרך כבוד של מעלה שאיבו צריך לשוכך עליו בכף ממש ואעלי ית דברת יקרי כשתסתלק הכהנת גדולי מכבנד פניך ללכת משם ולהלן: ורחית את אחורי · הראהו קשר של תפילין: פסל לך · הראהו מחבר שבפיריבון מתוך אהלו ואמר לו הפסולת יהיה שלך משם כתעשר משה הלבה: פסל לך · אתה שברת הראשונות אתה פסל לך אחרות משל למלך שהלך למדינת הים והכיח ארוסתו עם השפחות מתוך הקלקול השפחות ינח עליה שם רע עמל שושביבה וקרע כתובתה אמר אם יאמר המלך להוציאה אומר לו עדין איבה אשתך בידק המלך ומצא שלא היה הקלקול אלא מן השפחות כתבה לה אמר לו שושביבה כתוב לה כתובה אחרת שבקרעה הראשונה אמר לו המלך אתה קרעת אותה אתה קבה לה כייר אחר ואני אכתוב לה בכתב ידי כך המלך זה הקב"ה השפחו אלו ערב רב והשושבין זה משה ארוסתו של הקב"ה ישראל לכך כאמר פסל לך: נכון מזומן: ואיש לא יעלה עמך · הראשונות על ידי שהיו בתשואות וקולות וקהלות שלטה

כהן

בַּבֹּקֶר וַעֲלִיתָ אֶל־הַר סִינַי כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִךָ
וְהִתְיַצַּבְתָּ לִי שָׁם עַל־רֹאשׁ הָהָר׃ וְאִישׁ לֹא יַעֲלֶה עִמָּךְ
וְגַם־אִישׁ אַל־יֵרָא בְּכָל־הָהָר גַּם הַצֹּאן וְהַבָּקָר אַל־יִרְעוּ
לְנֹכַח הָהָר׃ וַיִּפְסֶל שְׁנֵי־לֻחֹת אֲבָנִים כָּרִאשֹׁנִים
וַיַּשְׁכֵּם מֹשֶׁה בַּבֹּקֶר וַיַּעַל אֶל־הַר סִינַי כַּאֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה אֹתוֹ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ שְׁנֵי לֻחֹת אֲבָנִים׃ וַיֵּרֶד יְהוָה בֶּעָנָן
וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה׃ וַיַּעֲבֹר יְהוָה עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא
יְהוָה יְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חֶסֶד וֶאֱמֶת׃
נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה וְנַקֵּה לֹא יְנַקֶּה פֹּקֵד
עֲוֹן אָבוֹת עַל־בָּנִים וְעַל־בְּנֵי בָנִים
עַל־שִׁלֵּשִׁים וְעַל־רִבֵּעִים׃ וַיְמַהֵר מֹשֶׁה וַיִּקֹּד אַרְצָה
וַיִּשְׁתָּחוּ׃ וַיֹּאמֶר אִם־נָא
מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנָי יֵלֶךְ־נָא
אֲדֹנָי בְּקִרְבֵּנוּ כִּי עַם־קְשֵׁה־עֹרֶף
הוּא וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ
וּנְחַלְתָּנוּ׃ וַיֹּאמֶר הִנֵּה אָנֹכִי
כֹרֵת בְּרִית נֶגֶד כָּל־עַמְּךָ אֶעֱשֶׂה
נִפְלָאֹת אֲשֶׁר לֹא־נִבְרְאוּ בְּכָל־הָאָרֶץ
וּבְכָל־הַגּוֹיִם וְרָאָה כָל־הָעָם אֲשֶׁר
אַתָּה בְקִרְבּוֹ אֶת־מַעֲשֵׂה יְהוָה כִּי
נוֹרָא הוּא אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּךְ׃
שמר
דַּיְיָ אֲרֵי דְחִיל הוּא דַּאֲנָא עָבֵיד עִמָּךְ׃ טר

כְּצַפְרָא וְסַלֵּיק לְטוּרָא דְסִינַי כְּמָא
דְפַקִּיד יְיָ יָתֵיהּ וּנְסִיב בִּידֵיהּ תְּרֵין
לוּחֵי אַבְנַיָּא׃ וְאִתְגְּלִי יְיָ בַּעֲנָנָא
וְאִתְעַתַּד עִמֵּיהּ תַּמָּן וּקְרָא בִּשְׁמָא
דַיְיָ׃ וְאַעְבַּר יְיָ שְׁכִינְתֵּיהּ עַל־
אַפּוֹהִי וּקְרָא יְיָ יְיָ אֱלָהָא רַחֲמָנָא
וְחַנָּנָא מַרְחִיק רְגַז וּמַסְגֵּי לְמֶעְבַּד־
טָבָן וּקְשׁוֹט׃ נָטֵר טִיבוּ לְאַלְפֵי־
דָרִין שָׁבִיק לַעֲוַיִן וְלִמְרוֹד וְלְחוֹבִין
סְלַח לְדַתַיְיבִין לְאוֹרַיְיתֶיהּ־
וְלִדְלָא־רַתַיְיבִין לָא־מְזַכֵּי מַסְעָרֵי
חוֹבֵי אֲבָהָן עַל־בְּנִין וְעַל־בְּנֵי בְנִין־
מָרְדִין עַל־דַּר תְּלִיתָאי וְעַל־דַּר־
רְבִיעָאי׃ וְאוֹחֵי מֹשֶׁה וּכְרַע עַל־
אַרְעָא וּסְגִיד׃ וְאָמַר אִם־כְּעַן
אַשְׁכַּחִית רַחֲמִין קֳדָמָךְ יְיָ תְּהַךְ־
כְּעַן שְׁכִינְתָא־דְיְיָ בֵּינָנָא אֲרֵי עַם־
קְשֵׁי־קְדָל הוּא וְתִשְׁבּוֹק לְחוֹבָנָא
וּלְחַטָּאנָא וְתַחְסְנָנָא׃ וְאָמַר הָא
אֲנָא גָזַר קְיָם קֳדָם כָּל־עַמָּךְ
אַעְבִּיד פְּרִישָׁן דְּלָא אִתְבְּרִיאוּ
בְּכָל־אַרְעָא וּבְכָל־עַמְמַיָּא וְיֶחֱזֵי
כָּל־עַמָּא דְּאַתְּ בֵּינֵיהוֹן יַת־עוֹבָדָא

כהן עין רעה אין לך יפה מן הנכיאות: ויקלא בשם ה׳ מתרגמינן וקרא בשמא דה׳
ק״ק׳ מדת רחמים היא אחת קודם שיחטא ואחת היא לאחר שיחטא ושוב: אל׳ אף
זו מדת רחמים וכן הוא אומר אלי אלי למה עזבתני ואין לומר למדת הדין למה עזבתני
כך מכאתיה במפילתא: ארך אפים׳ מאריך אפו ואיכו ממהר ליפרע שמא יעשה תשובה:
ורב חסד׳ לגורכי חסד שאין להם זכיות כל כך: ואמת׳ לשלם שכר טוב לעושי רצוכו:
נוצר חסד׳ שהאדם עושה לפביו: לאלפים׳ לאלפי אלפים דורות: עוכות׳ אלו
הזדוכות: פשע׳ אלו המרדים שאדם עושה להכעיס: ונקה לא יכקה׳ לפי פשוטו
משמע שאיכו מוותר על העון לגמרי אלא כפרע ממכו מעט ורכותיכו דרשו מכקה הוא
לעכבים ולא יכקה לשאיכן שבים: פוקד עון אבות על בכים׳ כשאוקזים מעשה אבותיהם
בידם

לְטַוְרָא דְסִינַי הֵי כְּמָא דְפַקִּיד יְיָ יָתֵיהּ וּנְסִיב בִּידֵיהּ תְּרֵין לוּחֵי אַבְנַיָּא
וירד ה׳ וְאִתְגְּלֵי יְיָ בְּעַנְנֵי אִיקַר שְׁכִינְתֵּיהּ וְאִתְעַתַּד מִשֶׁה עִמֵּיהּ תַּמָּן
וקרא משה בשם מֵימְרָא דַיְיָ:

ירושלמי

ויעבר ה׳ וְאִעְבַּר יְיָ שְׁכִינְתֵּיהּ וַעֲבַרַת יְקָר שְׁכִינְתֵּיהּ דַיְיָ קֳדָמוֹי
עַל אַפּוֹי וּקְרָא יְיָ יְיָ אֱלָקָא רַחֲמָנָא וְצַלֵּי מִשֶׁה וַאֲמַר יְיָ יְיָ אֱלָהָא
וְחַנָּנָא אֶרֶךְ רוּחַ וּקְרִיב רַחֲמִין מְסַגֵּי רַחֲמָנָא וְחַנָּנָא רְחִיק רְגַז וְקָרִיב
לְמֶעְבַּד חֶסֶד וּקְשׁוֹט: נֹצֵר רַחֲמִין וּמְסַגֵּי לְמֶעְבַּד חֶסֶד וּקְשׁוֹט:
נֹטֵר חֶסֶד וְטִיבוּ לְאַלְפֵי דָרִין שְׁרֵי וְשָׁבֵיק
וְשָׁבִיק עַל חוֹבִין וּמַעֲבַר עַל מְרוֹדִין נְטַר טִיבוּ לְאַלְפֵי דָרִין שְׁרֵי וְשָׁבֵיק
וּמְכַפֵּר עַל חַטָּאִין סְלַח לִדְתַיְיבִין לְחוֹבִין וּלְסִירְחִנִין וּמְזַכֵּי לָא מְזַכֵּי
לְאוֹרַיְיתָא וּלְדָלָא תַיְיבִין לָא מְזַכֵּי יְיָ יַת חַיְיבָיָא בְּיוֹם דִּינָא רַבָּא וּמְדַכֵּר
בְּיוֹם דִּינָא רַבָּא מַסְעַד חוֹבֵי אַבְהָן חוֹבֵי אַבְהָן רַשִׁיעַן עַל בְּנִין מְרָדִין
עַל בְּנִין מְרוֹדִין עַל דַּר תְּלִיתָאי וְעַל דַּר רְבִיעָאי: עַל דַּר תְּלִיתָאי וְעַל דַּר רְבִיעָאי:

ירושלמי

וימהר וְאוֹחִי מִשֶׁה וְזָרִיז מִשֶׁה וְעָקַר עַל אַרְעָא וְאוֹדִי
וְגָחַן עַל אַרְעָא וְסָגִיד: וְשָׁבַח:
וַאֲמַר אִין בְּבָעוּ אַשְׁכַּחִית רַחֲמִין
קֳדָמָךְ יְיָ תְּהַךְ כְּדוּן שְׁכִינַת יְקָרָךְ יְיָ בֵּינָנָא אֲרוּם עַם קְשֵׁי קְדַל הוּא וְתִשְׁבוֹק
לְחוֹבָאנָא וּלְחַטָּאנָא וְתַחְסִנִינָנָא יַת אַרְעָא דְקַיְימַת לְאַבְהָתָנָא דְלָא
תְשַׁלְחִפִּינָנָא בְּעַם אוֹחֲרָן: ויאמר וַאֲמַר הָא אֲנָא גָּזַר קְיָם דְּלָא
אֲשַׁלְחִיף עִמָּא הָדֵין בְּעַם אוֹחֲרָן בְּרַם מִינָךְ יִפְקוּן אוּכְלוֹסִין דְצַדִּיקִין קְבִיל
כָּל עַמָּךְ אַעְבִּיד פְּרִישָׁן לְהוֹן בִּזְמַן דִּיהַכּוּן בְּשִׁבְיָיתָא עַל נַהֲרָוַת בָּבֶל
וְאַסְלִיקִינוּן מִתַּמָּן וַאֲשַׁרְינוּן מִן לְגָיוֹ לְנַהַר סַמְבַּטְיוֹן וּכְהִינוּן פְּרִישָׁן לָא
אִתְבְּרִיוּ בְּכָל דַּיְרֵי אַרְעָא וּבְכָל עַמְמַיָּא וְיִתְחַמּוּן כָּל עַמָּא דְאַנְתְּ שְׁרֵי
בֵּינֵיהוֹן בְּיוֹמָא הַהוּא יַת עוּבְדָא דַיְיָ אֲרוּם דָּחִיל הוּא דְאַנָּא עָבִיד עִמָּךְ:

בידם שכבר פירש בעוקרין אחר לשכלי: על רבעים. דור רביעי כמלאת מדה טובה
מרובה על מדת פורענות אחת לחמש מאות שבמדה טובה הוא אומר כובר חסד לאלפים:
וימהר משה. כשראה משה שכיכה עוברת ושמע קול הקריאה מיד וישתחו: ילך נא ה׳ ט ט
בקרבנו. כמו שהבטחת מאחר שאתה כועס עון ואם עם קשה עורף הוא וימרו בך
ואחרת על זאת פן אכלך בדרך אתה תשלח לעוכיכו ונזמרים כי במקום אם:
ונחלתכו. ותתכו לך לנחלה מיוחדת זו היא בקשת וכפליכו אבי ועמך שלא תשרה שכיכתך
על הקומות עיין: כולת ברית. על זאת: לעשה כפלאות. לשון וכפליכו שתהיו מובדלים

פרשה פרוש
תקון עורה
מכתפוס פימן

יח שָׁמֹר־לְךָ אֶת אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ
הַיּוֹם הִנְנִי גֹרֵשׁ מִפָּנֶיךָ אֶת־הָאֱמֹרִי
וְהַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי
וְהַיְבוּסִי: יט הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן־
תִּכְרֹת בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ אֲשֶׁר
אַתָּה בָא עָלֶיהָ פֶּן־יִהְיֶה לְמוֹקֵשׁ
בְּקִרְבֶּךָ: כ כִּי אֶת־מִזְבְּחֹתָם
תִּתֹּצוּן וְאֶת־מַצֵּבֹתָם תְּשַׁבֵּרוּן וְאֶת־
אֲשֵׁרִים תִּכְרֹתוּן: כא כִּי לֹא
תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אַחֵר כִּי יְהוָה קַנָּא
שְׁמוֹ אֵל קַנָּא הוּא: כב פֶּן־תִּכְרֹת
בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ וְזָנוּ אַחֲרֵי
אֱלֹהֵיהֶם וְזָבְחוּ לֵאלֹהֵיהֶם וְקָרָא
לְךָ וְאָכַלְתָּ מִזִּבְחוֹ: כג וְלָקַחְתָּ
מִבְּנֹתָיו לְבָנֶיךָ וְזָנוּ בְנֹתָיו אַחֲרֵי
אֱלֹהֵיהֶן וְהִזְנוּ אֶת־בָּנֶיךָ אַחֲרֵי
אֱלֹהֵיהֶן: כד אֱלֹהֵי מַסֵּכָה לֹא־
תַעֲשֶׂה לָּךְ: כה אֶת־חַג הַמַּצּוֹת
תִּשְׁמֹר שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מַצּוֹת
אֲשֶׁר צִוִּיתִךָ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב כִּי
בְּחֹדֶשׁ הָאָבִיב יָצָאתָ מִמִּצְרָיִם:
כו כָּל־פֶּטֶר רֶחֶם לִי וְכָל־מִקְנְךָ
תִּזָּכָר פֶּטֶר שׁוֹר וָשֶׂה: כז וּפֶטֶר
חֲמוֹר תִּפְדֶּה בְשֶׂה וְאִם־לֹא תִפְדֶּה
וַעֲרַפְתּוֹ כָּל בְּכוֹר בָּנֶיךָ תִּפְדֶּה וְלֹא־
יֵרָאוּ פָנַי רֵיקָם: כח שֵׁשֶׁת יָמִים
תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִּשְׁבֹּת
בַּחֲרִישׁ
וּבַקָּצִיר תִּשְׁבֹּת

מלת כתיב

מלת רכתי

מלת לא נקרא

ולקחת מבנתיו לבניך וזנו בנתיו אחרי אלהיהן והזנו את בניך אחרי אלהיהן

מלת חג

מלת חמור

מלת בכור

טֹר־לָךְ יָת דַּאֲנָא מְפַקֵּד
יוֹמָא דֵּין הָא אֲנָא מְתָרֵךְ מִן קֳדָמָךְ
יָת אֱמוֹרָאֵי וּכְנַעֲנָאֵי וְחִיתָאֵי
וּפְרִיזָאֵי וְחִיוָאֵי וְיַבּוּסָאֵי: אִסְתַּמַּר
לָךְ דִּילְמָא תִּיגְזַר קְיָם לְיָתֵיב אַרְעָא
דְּאַתְּ עָלִיל עֲלֵהּ דִּילְמָא יְהֵי
לְתַקְלָא בֵּינָךְ: אֲרֵי יָת אַגּוֹרֵיהוֹן
תְּתַרְעוּן וְיָת קָמֵיהוֹן תְּתַבְּרוּן וְיָת
אֲשֵׁירֵיהוֹן תְּקַצְּצוּן: אֲרֵי לָא
תִּסְגּוּד לְטַעֲוָת עַמְּמַיָּא אֲרֵי יְיָ קַנָּא
שְׁמֵהּ אֵל קַנָּא הוּא: דִּילְמָא־
תִּיגְזַר קְיָם לְיָתֵיב אַרְעָא וְיִטְעוּן
בָּתַר טַעֲוָתְהוֹן וְיִדְבְּחוּן לְטַעֲוָתְהוֹן
וְיִקְרוֹן לָךְ וְתֵיכוֹל מִדְּבִחֵיהוֹן:
וְתִסַּב מִבְּנָתְהוֹן לְבָנָךְ וְיִטְעִיָּן
בְּנָתְהוֹן בָּתַר טַעֲוָתְהֵין וְיַטְעִיָּן יָת־
בְּנָךְ בָּתַר טַעֲוָתְהֵן: דְּחָלָן דְּמַתְּכָא
לָא תַעְבִּיד לָךְ: יָת חַגָּא
דְּפַטִּירַיָּא תִּטַּר שַׁבְעָא יוֹמִין
תֵּיכוֹל פַּטִּירָא כְּמָא דְּפַקִּידְתָּךְ לִזְמַן
יַרְחָא דְּאַבִּיבָא אֲרֵי בְּיַרְחָא דְּאַבִּיבָא
נְפַקְתָּא מִמִּצְרָיִם: כָּל־פֶּתַח וַלְדָא
דִּילִי הוּא וְכָל־בְּעִירָךְ דִּיכְרִין
תַּקְדִּישׁ בְּכוֹר תּוֹר וְאִמַּר:
וּבוּכְרָא דְּחַמְרָא תִּיפְרוֹק בְּאִמְּרָא
וְאִם־לָא תִּיפְרוֹק וְתִנְקְפֵיהּ כָּל־
בּוּכְרָא דְּבָנָךְ תִּפְרוֹק וְלָא יִתְחֲזוּן
קָדָמַי רֵיקָנִין: שִׁתָּא יוֹמִין תְּפַלַּח
וּבְחַצְדָא

יח כמו מכל האומות עליך שלא תשרה שכיכתי עליהם: אלת האמורי וגו׳ שם אומות יש כאן
יג כי סנרגסי עמוד ופכה מפכיהם: אשריו הוא אילן שעובדים אותו: קכלת שמו מקבלת
טו ליפרע ואינו מוותר וזקו כל לשון קבלה אותו בכנתוכו ופורע מעוונכו: ואכלת מזבחו
כבכור

שמר לך טור לך ית מה דאנא מפקיד לך יומא דין האנא מתרך מן
קדמך ית אמוראי וכנעניי וחיויאי ופריזאי וחיואי ויבוסאי: דשמר
איסתמר לך דלמא תגזור קיים לייתיב ארעא דאנת עליל עלה דלמא יהי
לתקלא בינך: כי את ארום ית איגוריהון תתרעון וית סמתרהון
תתברון וית אשיריהון תקצצון: כי לא ארום לית לכון רשו
למיסגוד לאלה אוחרן ארום יי קנאי ופורען שמיה אלה קנאי ופורען
הוא: פן דלמא תגזור קיים לייתיב ארעא ויטעון בתר טעוותהון
וידבחון לטעוותהון ויזמנון לך ותיכול מן דיבחי טעוותהון: ולקחת
ותיסב מבנתהון לבנך ובד טעין בנתהון בתר טעוותהין מטעין אוף
ית בנך בתר טעוותהין: אלהי דחלן דמחכא לא תעבדון לכון:
את חג ית חגא דפטירא תנטרון שובעא יומין תיכול פטירי היכמא
דפקידתך לזמן ירחא דאביבא
ארום בירחא דאביבא נפקתון
פריקין ממצרים: כל פטר כל
פתח וולדא דילי הוא וכל בעירך
תקדיש מנהון דיכריא דתורי
ואימרי: ופטר ובוכרא דחמרא
תפרוק באימרא ואין לא תפרוק
ותנקפיה בקופיץ וכל בוכרא דברך
תפרוק ולא יתחמון קדמי ריקנין:
ששת שיתא יומין תפלח וביומא

ירושלמי

כל קדמוי פלחי ולדא תפרשון
לשמי כל פטריכון דיכריא קדמוי
פלחי וולדא דתורא ודאימרא:

ירושלמי

עמי בית ישראל לית אתון רשאין
למיחמי יי אלקכון ריקנין מן כל
מצוה: שביעאה

ירושלמי ויטעון

כמכור לתה שלין פוכס באכילתו ואכי מעלה עליך כמודה בעבודתם שמתוך כך לתה
כא ולוקח מכותיו לבכיך: חלם האכיב. חלם הבכיר שהתבולה מבכרת בבישולה: יא
כל פטר רחם לי. כאדם: וכל מקנך תזכר וגו'. וכל מקנך אשר תזכר בפטר שור יב
ושה אשר יפטור זכר את רחמה: פטר. לשון פתיחה וכן פוטר מים ראשית מדון תיו
אל תזכר לשון נקבה היא מוסב על היולדת: ופטר חמור. ולא שאר בהמה טמאה: יג
תפדה בשה. כותן שה לכהן והוא חולין ביד כהן ופטר חמור מותר בעבודה לבעלים:
וערפתו. עורפו בקופיץ הוא הפסיל ממון כהן לפיכך יופסל ממומו: כל בכור בניך
תפדה. חמשה סלעים פדיומו קבוב שבאמר ופדויו מבן חדש תפדה: ולא יראו פני
ריקם. לפי פשוטו של מקרא דבר בפני עצמו הוא ואינו מוסב על הבכור שאין במצות
בכור ראיית פנים אלא אזהרה אחרת היא וכשתעלו לרגל לראות לא יראו פני ריקם
מנוף עליכם להביא עולה ראיית פנים ולפי מדרש בריית מקרא יתר הוא ומופנה לגזרה
שוה ללמד על הענקתו של עבד עברי שהוא חמשה סלעים מכל מין ומין כפדיון בכור

בחריש ובקציר תשבת׃ כב וחג
שבעת תעשה לך בכורי קציר
חטים וחג האסיף תקופת השנה׃
כג שלש פעמים בשנה יראה
כל־זכורך את־פני האדן יהוה
אלהי ישראל׃ כד כי־אורישׁ
גוים מפניך והרחבתי את־גבלך
ולא־יחמד איש את־ארצך בעלתך
לראות את־פני יהוה אלהיך שלש
פעמים בשנה׃ כה לא־תשחט
על־חמץ דם־זבחי ולא־ילין לבקר
זבח חג הפסח׃ כו ראשית
בכורי אדמתך תביא בית יהוה
אלהיך לא־תבשל גדי בחלב אמו׃
פ כז ויאמר יהוה
אל־משה כתב־לך את־הדברים
האלה כי על־פי הדברים האלה
כרתי אתך ברית ואת־ישראל׃
כח ויהי־שם עם־יהוה ארבעים
יום וארבעים לילה לחם לא אכל
ומים לא שתה ויכתב על־הלחת

את

ותרחצדא תנוח׃ וחגא דשבועיא
תעביד לך בכורי חצד חטין וחגא
דכנשא מיפקא דשתא׃ תלת
זמנין בשתא ירתחזון כל־דכורך
קדם ריבון־עלמא יי אלהא
דישראל׃ ארי־אתרך עממין
מן־קדמך ואפתי ית־תחומך ולא
יחמיד אינש ית־ארעך בסקך
לאיתחזאה קדם יי אלהך תלת
זמנין בשתא׃ לא־תכוס על חמיע
דם־פסחי ולא־יביתון לצפרא תרבי
ניכסת חגא דפסחא׃ ריש בכורי
ארעך תיתי לבית מקדשא דיי
אלהך לא־תיכלון בשר בחלב׃
ואמר יי למשה כתב לך ית־
פתגמיא האילין ארי על־מימרי
פירתגמיא האילין גזרית עמך
קיים ועם־ישראל׃ והוה־תמן
קדם יי ארבעין יממין וארבעין
לילון לחמא לא אכל ומיא לא
אישתי וכתב על־לוחיא ית פתגמי

קיימא

כח בחריש ובקציר תשבות׃ למה כזכר חריש וקציר יש מרבותיכו לומרים
על חרישׁ של ערב שביעית הנכנס לשביעית וקציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית
ללמדך שמוסיפין מחול על הקדש וכך משמעו שסת ימים תעבוד וביום השביעי תשבות
ועבודת שסת הימים שהתרתי לך יש שכה שהחרישׁ והקציר אסור ואין צריך לומר חרישׁ
וקציר של שביעית שהרי כבר כאמר שדך לא תזרע וגומר ויש אומרים שאיכו מדבר אלא
בשבת וחרישׁ וקציר שהוזכר בו לומ׳ לך מה חרישׁ רשות אף קציר רשות יצא קציר העומר
כט שהוא מצוה ודוחה את השבת׃ בכורי קציר חטים׃ שאתה מביא בו שתי הלחם מן
החטים׃ בכורי׃ שהיא מכחה ראשוכה הבאה מן החדש חטים למקדש כי מכחת העומר
הבא בפסח מן השעורים היא׃ וחג האסיף׃ בזמן שאתה אוסף תבואתך מן השדה לבית
אסיפה זו לשון הכנסה לבית כמו ואספתו אל תוך ביתך׃ תקופת השכה׃ שהיא
כג בתחלת השכה בתחילת השכה הבאה׃ תקופת׃ לשון מסיבה והקפה׃ כל זכורך׃ כל

הזכרים

שביעאה תנוח בירידיא ובחצדא תנוח: וחג שבועות וחגא ביריד
דשבועיא תעביד לך בזמן בכורי חצד חיטין וחגא דכנשא במיפקא
דשתא: שלש תלת זימנין בשתא יתחמיון כל דכורך קדם ריבון
עלמיא יי אלקא דישראל: כי אוריש ארום איתריך עממין מן
קדמך ואפתי ית תחומך ולא יחמיד אינש ית ארעך בזמן מיסקך ל
לאתחמאה קדם יי אלקך תלת ירושלמי
זימנין בשתא: לא תשחט לא לא תכסון על חמיע אידם ניסן ית
תכסון קדם עד לא תבטלין חמיע נכסת פסחי ולא יביתון לצפרא בר
ממרבח תרבי נכסת פיסח: ראשי
שירוי ביכרת פירי ארעכון תייתון לבית מוקדשא דיי אלקכון לית
אתון רשאין לא למבשלא ולא
למיכול בשרו חלב תליהון מערבין
כחדא דלא יתקוף רוגזי בכון
ואירשין פירי אילניכון עם בוסרא
בלבלוביהון וטרפיהון כחדא: ויאמר ה' ואמר יי למשה כתב לך
ית פתגמיא האילין ארום על מימר פתגמיא האלין גזרית עמך קיים
ועם ישראל: ויהי והוה תמן קדם יי ארבעין יממין וארבעין ליליון
לחמא לא אכל ומוי לא אישתי וכתב על לוחיא חורניתא ית פתגמי
קיימא

הזכריס שכך · הרכה מנות בתורה כאמרו וכפלו וים מהם שלש פעמים ואחרנע לחייב כב
ולעכוס על מכין לאוין שבהם ועל מכין עשה שבהם · אוליס · כתרגומו אתריך וכן
הקל רש וכן ויורש את האמורי לשון גרושין: והרחבתי את גבולך · ואתה רחוק מבית
הבחירה ואיכך יכול לראות לפני תמיד לכך אני קובע לך שלש הרגלים הללו: לא תשחט כג
וגו' · לא תשחט את הפסח ועדין חמץ קיים אזהרה לשוחט או לזורק או לאחד מבני
חבורה: ולא ילין · כתרגומו אין ליכה מועלת בראש המזבח ואין ליכה אלא בעמוד
השחר: זבח חג הפסח · אמיריו ומכאן אתה למד לכל הקטר חלבים ואברים: ראשית כו
בכורי אדמתך · משבעת המינין האמורים בשבח ארצך ארץ חטה ושעורה וגפן ונומר
ודבש הוא דבש תמרים: לא תבשל גדי · אזהרה לבשר בחלב ושלשה פעמים כתוב
בתורה אחד לאכילה ואחד להנאה ואחד לאיסור בישול: גדי · כל ולד רך במשמע ואף
עגל וכבש ממה שהוברך לפרש בכמה מקומות גדי עזים למדת שגדי סתם כל יונקים
במשמע: בחלב אמו · פרט לינוק שאין לו חלב שאין אמורו מן התורה אלא מדברי
סופרים: את הדברים האלה · ולא אתה רשאי לכתוב תורה שבעל פה: כז

אֶת דִּבְרֵי הַבְּרִית עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים׃
כט וַיְהִי בְּרִדֶת מֹשֶׁה מֵהַר סִינַי
וּשְׁנֵי לֻחֹת הָעֵדֻת בְּיַד־מֹשֶׁה בְּרִדְתּוֹ
מִן־הָהָר וּמֹשֶׁה לֹא־יָדַע כִּי קָרַן עוֹר
פָּנָיו בְּדַבְּרוֹ אִתּוֹ׃ ל וַיַּרְא
אַהֲרֹן וְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה
וְהִנֵּה קָרַן עוֹר פָּנָיו וַיִּרְאוּ מִגֶּשֶׁת
אֵלָיו׃ לא וַיִּקְרָא אֲלֵהֶם מֹשֶׁה
וַיָּשֻׁבוּ אֵלָיו אַהֲרֹן וְכָל־הַנְּשִׂאִים
בָּעֵדָה וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם׃
לב וְאַחֲרֵי־כֵן נִגְּשׁוּ כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וַיְצַוֻּם אֵת כָּל־אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה
אִתּוֹ בְּהַר סִינָי׃ לג וַיְכַל מֹשֶׁה
מִדַּבֵּר אִתָּם וַיִּתֵּן עַל־פָּנָיו מַסְוֶה׃
לד וּבְבֹא מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה לְדַבֵּר
אִתּוֹ יָסִיר אֶת־הַמַּסְוֶה עַד־צֵאתוֹ
וְיָצָא וְדִבֶּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת
אֲשֶׁר יֻצָּוֶה׃ לה וְרָאוּ בְנֵי־
יִשְׂרָאֵל אֶת־פְּנֵי מֹשֶׁה כִּי קָרַן עוֹר
פְּנֵי מֹשֶׁה וְהֵשִׁיב מֹשֶׁה אֶת־הַמַּסְוֶה
עַל־פָּנָיו עַד־בֹּאוֹ לְדַבֵּר אִתּוֹ׃

קלט · מכלל · ימין ·

ויקהל

ב׳ וכעין

הפטיר

ו׳ כ׳ ספרוכ׳ מלא·

מכתינת שלוחות ופה לקירון · קרנים מירו לו ושם מכיון עתו ראשי מיכות מלוס:

קְיָמָא עַשְׂרָא פִּתְגָמִין׃ וְהַוָּה כַּד־
נְחַת מֹשֶׁה מְטוּרָא דְסִינַי וּתְרֵין לוּחֵי
סַהֲדוּתָא בִּידָא־דְמֹשֶׁה בְּמֵיחַתֵּיהּ
מִן־טוּרָא וּמֹשֶׁה לָא־יְדַע אֲרֵי סְגִי
זִיו־יְקָרָא דְאַפּוֹהִי בְּמַלָּלוּתֵיהּ
עִמֵּיהּ׃ וַחֲזָא אַהֲרֹן וְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
יָת־מֹשֶׁה וְהָא סְגִי זִיו־יְקָרָא דְאַפּוֹהִי
וּדְחִילוּ מִלְּאִתְקָרְבָא לְוָתֵיהּ׃ וּקְרָא
לְהוֹן מֹשֶׁה וְתָבוּ לְוָתֵיהּ אַהֲרֹן וְכָל־
רַבְרְבַיָּא בְּכְנִישְׁתָּא וּמַלֵּיל מֹשֶׁה
עִמְּהוֹן׃ וּבָתַר־כֵּן אִתְקְרִיבוּ כָּל־
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּפַקֵּדִינּוּן יָת כָּל־דְּמַלֵּיל
יְיָ עִמֵּיהּ בְּטוּרָא דְסִינַי׃ וְשֵׁיצֵי מֹשֶׁה
מִלְּמַלָּלָא עִמְּהוֹן וִיהַב עַל־אַפּוֹהִי
בֵּית־אַפָּי׃ וְכַד־עָלִיל מֹשֶׁה לְקֳדָם
יְיָ לְמַלָּלָא עִמֵּיהּ מַעְדִּי יָת־בֵּית־
אַפּוֹהִי עַד־מִפְּקֵיהּ וְנָפֵיק וּמְמַלֵּיל
עִם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָת דְּמִתְפְּקַד׃ וַחֲזָן
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל יָת־אַפֵּי מֹשֶׁה אֲרֵי סְגִי
זִיו יְקָרָא דְאַפֵּי־מֹשֶׁה וּמְתִיב מֹשֶׁה
יָת־בֵּית־אַפָּי עַל־אַפּוֹהִי עַד־דְּעָלִיל
לְמַלָּלָא עִמֵּיהּ׃

זכנש

לב ויהי כרדת משה · כשהביא לוחות אחרונות ביום הכפורים: כי קרן · לשון קרני שהאור מבהיק וגבולו כמין קרן ומהיכן זכה משה לקרני הסוד רבותינו אמרונן המערה שכתן הקבה ידו על פניו שנאמר וסכותי כפי: ויראו מגשת אליו · בא ורואה כמה גדול כוחה של עבירה שעד שלא פשטו ידיהם בעבירה מהו אומר ומראה כבוד ה׳ כאש אוכלת בראש ההר לעיני כל ישראל ולא יראים ולא מזדעזעים ומשעשו את העגל אף מקרני הודו של משה היו מרתיעים ומזדעזעים: הכשיאים בעדה · כמו כשיאי העדה: וידבר לג משה אליהם · שליחותו של מקום ולשון הוה הוא כל העניין הזה: ואחרי כן נגשו · אחר לד שלמד לזקנים חוזר ומלמד הפרשה או ההלכה לישראל · תנו רבנן כיצד סדר המשנה היה למד מפי הגבורה נכנס אהרן שנה לו משה פרקו נסתלק אהרן ויושב לו לשמאל משה

נכנסו

קַיְמָא עֲשַׂרְתֵּי דִיבּוּרַיָּא דְהוּ כְתִיבִין עַל לוּחַיָּא קַדְמָאֵי: ויהי וַהֲוָה
בְּזִמַּן מֵיחַת משה מִן טַוְרָא דְסִינַי וּתְרֵין לוּחֵי דְסַהֲדוּתָא בִּידָא דְמשה:
בְּמֵיחָתֵיהּ מִן טַוְרָא ומשה לָא ירושלמי
חָכִים אֲרוּם אִשְׁתְּבַחַר זִיו אִיקוּנִין אֲרֵי שַׁבְחוּ זִיוֵהוֹן דְאַפָּי:
דְאַנְפּוֹי דְהַוָת לֵיהּ מִן זִיו אִיקַר
שְׁכִינְתָּא דַיְיָ בִּזְמַן מַלֵּלוּתֵיהּ עִמֵּיהּ: וירא וְחָמָא אַהֲרֹן וְכָל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל יַת משה וְהָא אִשְׁתְּבַחַר זִיו אִיקוּנִין דְאַנְפּוֹי וּדְחִילוּן מִן לְמִקְרְבָא
לְוָתֵיהּ: ויקרא וּקְרָא לְהוֹן משה וְתָבוּ לְוָתֵיהּ אַהֲרֹן וְכָל רַבְרְבֵיָא
דְאִתְמַנּוּן נְגוּדִין בִּכְנִישְׁתָּא וּמַלֵּיל משה עִמְּהוֹן: ואחרי כן וּמִבָּתַר
כְּדֵין אִתְקְרִיבוּ כָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּפַקִּידִינּוּן יַת כָּל מַה דְּמַלֵּיל יְיָ עִמֵּיהּ
בְּטַוְרָא דְסִינַי: ויכל וּפְסַק משה
מִן לְמַלָּלָא עִמְּהוֹן וְיָהַב עַל אִיקוֹנִין ירושלמי
דְבֵית אַנְפּוֹי סוּדָרָא: ובבא וְכַד סוּדָרָא:
עָלֵיל משה לְקֳדָם יְיָ לְמַלָּלָא עִמֵּיהּ
מַעְדֵּי יַת סוּדָרָא דְעַל אִיקוֹנִין דְבֵית אַנְפּוֹי עַד מִיפְּקֵיהּ וְנָפֵיק וּמְמַלֵּיל עִם
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יַת מַה דְאִתְפְּקַד: וראו וְחָמַיִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יַת אִיקוֹנִין
דְמשה אֲרוּם אִשְׁתְּבַחַר זִיו אִיקוֹנִין דְאַנְפֵּי משה וְהָאִיב משה יַת סוּדָרָא
עַל בֵּית אַפּוֹי עַד זְמַן מֵיעָלֵיהּ לְמַלָּלָא עִמֵּיהּ:

ויקהל

מכנסו בכיו שכה להם משה פרקס כשתלקו הן ישב אלעזר לימין משה ואיתמר לשמאל אהרן
ככנסו זקניס שכה להם משה פרקס כשתלקו זקניס ישבו לגדלין ככנסו כל העם שכה
להם משה פרקס כמנא ביל כל העם לאחל ביל הזקניס שניס ביל בני אהרן שלשה ביל
אהרן ארבעה וכו׳ כדאיתא בערובין: ויתן על פניו מסוה· כתרגומו בית אפי לג
לשון ארמי הוא בגמרא מוי לבא ועוד בכתובות הוה קא מסוה לאפה לשון הבטה היה
משתכל בה אף כאן מסוה בגד הכיתן ככגד הפרגוף ובית העיניס ולכבוד קרני ההוד
שלא יוכו הכל מהם היה כותן המסוה ככגדן וכוטלו בשעה שהיה מדבר עם ישראל
ובשעה שהמקום כדבר עמו על באתו ובגאתו יצא בלא מסוה: ודבר אל בני ישראל· לד
וראו קרני ההוד בפניו וכשהוא משתלק מהם: והשיב את המסוה על פניו עד בואו לה
לדבר אתו· וכשבא לדבר אתו כוטלו מעל פניו:

חסלת כי תשא

ויקהל

לה ויקהל משה את־כל־
עדת בני־ישראל
ויאמר אלהם
אלה הדברים אשר־צוה יהוה
לעשת אתם: ששת ימים
תעשה מלאכה וביום השביעי
יהיה לכם קדש שבת שבתון ליהוה
כל־העשה בו מלאכה יומת:
לא־תבערו אש בכל משבתיכם
ביום השבת: פ ויאמר
משה אל־כל־עדת בני־ישראל
לאמר זה הדבר אשר־צוה יהוה
לאמר: קחו מאתכם
תרומה ליהוה כל נדיב לבו יביאה
את תרומת יהוה זהב וכסף ונחשת:
ותכלת וארגמן ותולעת
שני ושש ועזים: וערת
אילם מאדמים ועלת תחשים ועצי
שטים: ושמן למאור
ובשמים לשמן המשחה ולקטרת
הסמים: ואבני שהם ואבני
מלאים לאפוד ולחשן: וכל־
חכם לב בכם יבאו ויעשו את
כל־אשר צוה יהוה: את־
המשכן את־אהלו ואת־מכסהו
את־קרסיו ואת־קרשיו את־בריחו
את־עמדיו ואת־אדניו: יא את־
הארן ואת־בדיו את־הכפרת
ואת פרכת המסך: יג את־
השלחן ואת־בדיו ואת־כל־כליו

לעשת אותן׳ ל תעש׳ וסכר ו׳ל לותר למ״ מלאכות יעשו אותן בו ימים ולא בשבת:

קשו שלא יעשו כית דין מספק אות בשבת:

לא תבערו אש אמר רקב״ה אור שלי פ׳ של נירכם שוכ״נשמילכם נשמ״ומשלכם יהא שוכת

בשבת ויאמר ר״ת יפ״ת תורם שעיקר מתורם בשבת

בריחו ק׳

וכנש משה ית כל כנשתא
דבני ישראל ואמר
להון אילין פתגמיא
דפקיד יי למעבד יתהון: ששתא
יומין תתעביד עיבידתא וביומא
שביעאה יהי לכון קודשא שבתא
שבתא קדם־יי כל־דיעביד ביה
עיבידתא יתקטיל: לא־תבערון
אשתא בכל מזרתבניכון ביומא
דשבתא: ואמר משה לכל־
כנישתא דבני־ישראל למימר דין
פתגמא דפקיד יי למימר: סבו
מנכון אפרשותא קדם־יי כל
דיתרעי לביה ייתי ית אפרשותא
קדם־יי דהבא וכספא ונחשא:
ותכלא וארגונא וצבע זהורי וביץ
ומעזי: ומשכי דדיכרי מסמקי
ומשכי דסגונא ואעי שטין:
ומשחא לאנהרותא ובוסמיא
למשח רבותא ולקטורת בוסמיא:
ואבני־בורלא ואבני אשלמותא
לשקעא באפודא ובחושנא: וכל־
חכימי־לבא דבכון ייתון ויעבדון
ית כל־דפקיד יי: ית־משכנא ית־
פרסיה וית־חופאיה ית־פורפוהי
וית־דפוהי ית־עבדוהי ית־
עמודוהי וית־סמכוהי: ית־
ארונא וית־אריחוהי ית־כפורתא
וית פרוכתא דפרסא: ית־
פתורא וית־אריחוהי וית־כל־

ויקהל

ס ס ס

וּכְנַשׁ מֹשֶׁה יַת כָּל כְּנִישְׁתָּא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲמַר לְהוֹן אִלֵּין פִּתְגָמַיָּא דְּפַקִּיד יְיָ לְמֶעְבַּד יַתְהוֹן: ששת שיתא יוֹמִין תִּתְעֲבֵד עֵיבִידְתָּא וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה יְהֵי לְכוֹן קוּדְשָׁא שַׁבְּתָא נְיָיחָא קֳדָם יְיָ כָּל דְּיַעֲבֵד עֵיבִידְתָּא בְּיוֹמָא דְשַׁבְּתָא אִתְקְטֵל בְּמִטְלוֹת אֲבָנִין: לא תבערו עמי בני ישראל לָא תְבַעֲרוּן אֶשְׁתָּא בְּכָל אֲתַר מוֹתְבָנֵיכוֹן בְּיוֹמָא דְשַׁבְּתָא:

ירושלמי

לָא תְבַעֲרוּן אֶשְׁתָּא בְּכָל אֲתַר בֵּית מְדוֹרֵיכוֹן בְּיוֹמָא דְשַׁבְּתָא:

ויאמר וַאֲמַר מֹשֶׁה לְכָל כְּנִישְׁתָּא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֵימַר דֵּין פִּתְגָמָא דְּפַקִּיד יְיָ לְמֵימַר: קחו סְבוּ מִנְּכוֹן אַפְרָשׁוּתָא קֳדָם יְיָ כָּל מַאן דְּאִתְרְעֵי לִבֵּיהּ יֵיתֵי יַת אַפְרָשׁוּתָא דַיְיָ דַּהֲבָא וְכַסְפָּא וּנְחָשָׁא: ותכלת וְתֵיכְלָא וְאַרְגְּוָנָא וְצִבְעָא זְהוֹרִי וּבוּץ וְמַעֲזֵי: ועורות וּמַשְׁכֵּי דְּדֵיכְרֵי מְסַמְּקֵי וּמַשְׁכֵּי דְּסַסְגּוֹנָא וְקִיסֵי דְשִׁיטָא: ושמן וּמִשְׁחָא לַאֲנַהֲרוּתָא בּוּשְׂמַיָּא לְמִשַׁח רְבוּתָא וְלִקְטֹרֶת בּוּסְמַיָּא: אבני מַרְגְּלַיָּן דְּבוּרְלִין הֵינוּן וּמַרְגְּלַיָּן דְּאַשְׁלְמוּתָא לְמִשְׁקְעָא בְּאֵפוֹדָא וּבְחוֹשְׁנָא: ובכל וְכָל חַכִּימֵי לִבָּא דְּבְכוֹן יֵיתוּן וְיַעֲבְדוּן יַת כָּל דְּפַקֵּד יְיָ: את המשכן יַת מִשְׁכְּנָא וְיַת פְּרִיסֵיהּ וְיַת חוּפָאֵה דִילֵהּ יַת פּוֹרְפּוֹי וְיַת לוּחוֹי וְיַת נַגְרוֹי וְיַת עַמּוּדוֹי וְיַת חוּמְרוֹי: את יַת אֲרוֹנָא וְיַת אַרְיְחוֹי וְיַת כַּפּוֹרְתָּא וְיַת פַּרְגּוֹדָא דְּפָרְסָא: את יַת פַּתּוֹרָא וְיַת אַרְיְחוֹי וְיַת כָּל מָנְוֹי וְיַת לחם

ירושלמי

יַת מִשְׁכְּנָא וְיַת מִשְׁכְּנֵיהּ וְיַת חֲפוּיֵיהּ וְיַת פּוֹרְפּוֹי וְיַת לְוָחוֹי וְיַת נַגְרוֹי וְיַת עַמּוּדוֹי וְיַת חוּמְרוֹי:

ויקהל משה · למחרת יום הכפורים כשירד מן ההר והוא לשון הפעיל שאיכו א
אוסף אנשים בידים אלא הן כאספין על פי דבורו ותרגומו ואכנים: ששת כ
ימים · הקדים להם אזהרת שבת לבווי מלאכת המשכן לומר שאיכו דוחה את השבת:
לא תבערו אש · יש מרבותיכו אומרים הבערה ללאו יצאת וא״א לאחלק יצאת: זה הדבר ג ל
אשר צוה ה׳ · לי לאמר לכם: כדי לבו · על שם שלבו כודבו קרוי כדיב לב כבר פי׳ ה
כדבת המשכן ומלאכתו במקום בואתם: את המשכן · יריעות התחתוכות הכרלות ו
בתוכו קרוי משכן: ואת אהלו · הוא אהל יריעות עזים העשוי לגג: ואת מכסהו ·
מכסה עורות אלים והתחשים: ואת פרכת המסך · פרכת המחיצה כל דבר המגין בין יב
למעלה בין מכבגד קרוי מסך וסכך וכן סכת בעדו · הכבי סך את דרכך:

וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים: יד וְאֶת־
מְנֹרַת הַמָּאוֹר וְאֶת־כֵּלֶיהָ וְאֶת־
נֵרֹתֶיהָ וְאֶת שֶׁמֶן הַמָּאוֹר: טו וְאֶת־
מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת וְאֶת־בַּדָּיו וְאֶת
שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת קְטֹרֶת הַסַּמִּים
וְאֶת־מָסַךְ הַפֶּתַח לְפֶתַח הַמִּשְׁכָּן:
טז אֶת מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת מִכְבַּר
הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־לוֹ אֶת־בַּדָּיו וְאֶת־
כָּל־כֵּלָיו אֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כַּנּוֹ:
יז אֶת קַלְעֵי הֶחָצֵר אֶת־עַמֻּדָיו
וְאֶת־אֲדָנֶיהָ וְאֶת מָסַךְ שַׁעַר
הֶחָצֵר: יח אֶת יִתְדֹת הַמִּשְׁכָּן
וְאֶת־יִתְדֹת הֶחָצֵר וְאֶת מֵיתְרֵיהֶם:
יט אֶת־בִּגְדֵי הַשְּׂרָד לְשָׁרֵת בַּקֹּדֶשׁ
אֶת־בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן
וְאֶת־בִּגְדֵי בָנָיו לְכַהֵן: כ וַיֵּצְאוּ
כָּל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה:
כא וַיָּבֹאוּ כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־נָשָׂא
לִבּוֹ וְכֹל אֲשֶׁר נְדָבָה רוּחוֹ אֹתוֹ
הֵבִיאוּ אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לִמְלֶאכֶת
אֹהֶל מוֹעֵד וּלְכָל־עֲבֹדָתוֹ וּלְבִגְדֵי
הַקֹּדֶשׁ: כב וַיָּבֹאוּ הָאֲנָשִׁים
עַל־הַנָּשִׁים כֹּל נְדִיב לֵב הֵבִיאוּ
חָח וָנֶזֶם וְטַבַּעַת וְכוּמָז כָּל־כְּלִי זָהָב
וְכָל־אִישׁ אֲשֶׁר הֵנִיף תְּנוּפַת זָהָב
לַיהוָה: כג וְכָל־אִישׁ אֲשֶׁר־
נִמְצָא אִתּוֹ תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת
שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים וְעֹרֹת אֵילִם
מְאָדָמִים וְעֹרֹת תְּחָשִׁים הֵבִיאוּ:
כד כָּל־מֵרִים תְּרוּמַת כֶּסֶף וּנְחֹשֶׁת
הֵבִיאוּ אֶת תְּרוּמַת יְהוָה וְכֹל אֲשֶׁר

נמצא

מָנוֹהִי וְיָת לְחֵים אַפַּיָּא: וְיָת־מְנַרְתָּא
דְּאַנְהוֹרִי וְיָת־מָנָהָא וְיָת־בּוּצִינָהָא
וְיָת מִשְׁחָא דְּאַנְהָרוּתָא: וְיָת־
מַדְבְּחָא דְקְטוֹרַת־בּוּסְמַיָּא וְיָת־
אָרֵיחוֹהִי וְיָת מִשְׁחָא דְרִבּוּתָא וְיָת
קְטֹרַת בּוּסְמַיָּא וְיָת פְּרָסָא דְתַרְעָא
לְתַרְעָא מִשְׁכְּנָא: יָתִי מַדְבְּחָא דְעָלָתָא
וְיָת־סָרְדָא דְנְחָשָׁא דִּילֵיהּ יָת־
אָרֵיחוֹהִי וְיָת כָּל־מָנוֹהִי יָת־כִּיּוֹרָא
וְיָת־בְּסִיסֵיהּ: יָת סָרְדֵי דְרְתָא יָת־
עַמּוּדוֹהִי וְיָת־סַמְכָהָא וְיָת פְּרָסָא
דִּתְרַע דְּרְתָא: יָת־סִכֵּי מִשְׁכְּנָא
וְיָת־סִכֵּי דְרְתָא וְיָת־אַטּוּנֵיהוֹן: יָת־
לְבוּשֵׁי שְׁמוּשָׁא לְשַׁמָּשָׁא בְקוּדְשָׁא
יָת־לְבוּשֵׁי קוּדְשָׁא לְאַהֲרֹן כַּהֲנָא
וְיָת־לְבוּשֵׁי בְנוֹהִי לְשַׁמָּשָׁא:
וּנְפַקוּ כָּל־כְּנִישְׁתָּא דְבְנֵי־יִשְׂרָאֵל
מִן קֳדָם מֹשֶׁה: וְאָתוֹ כָּל־גְּבַר
דְּאִיתְרְעֵי לְבֵיהּ וְכָל דְּאִשְׁתַּלְּמַת
רוּחֵיהּ עִימֵיהּ אֵיתְיָיו יָת־
אַפְרָשׁוּתָא קֳדָם־יְיָ לְעִיבִידַת מִשְׁכַּן
זִמְנָא וּלְכָל־פּוּלְחָנֵיהּ וּלְלִבּוּשֵׁי
קוּדְשָׁא: וּמִיתָן גַּבְרַיָּא עַל־נְשַׁיָּא
כֹּל דְּאִיתְרְעֵי לִיבֵיהּ אֵיתְיָיו שִׁירִין
וְשִׁבְכִּין וְעִיזְקָן וּמַחוּגָּן כָּל־מָן דְּדַהַב
וְכָל־גְּבַר דְּאָרִים אֲרָמוּת דַּהֲבָא
קֳדָם־יְיָ: וְכָל־גְּבַר דְּאִשְׁתְּכַח עִמֵּיהּ
תְּכֵלָא וְאַרְגְּוָנָא וְצִבְעָא זְהוֹרִי וּבוּץ
וְמַעְזֵי וּמַשְׁכֵּי דְּדְכָרֵי מְסַמְּקֵי וּמַשְׁכֵּי
סַסְגּוֹנָא אֵיתְיָיו: כָּל־דְּאָרִים
אֲרָמוּת כְּסַף וּנְחָשׁ אֵיתְיָיו יָת
אַפְרָשׁוּתָא קֳדָם־יְיָ וְכָל דְּאִשְׁתְּכַח

עמיה

לְחֵם דְּאַפָּיָא : ואת המנורה וְיָת מְנָרְתָּא דְּאַנְהָרוּתָא וְיָת בּוּצִינָהָא וְיָת
מִשְׁחָא דְּאַנְהָרוּתָא : ואת מזבח וְיָת מַדְבְּחָא דְּקְטֹרֶת בּוֹסְמָיָא וְיָת
אֲרִיחוֹי וְיָת מִשְׁחָא דְּרְבוּתָא וְיָת קְטֹרֶת בּוֹסְמָיָא וְיָת פְּרָסָא דְּתַרְעָא לְתַרַע
מִשְׁכַּן זִימְנָא : את יָת מַדְבְּחָא דְּעָלָתָא וְיָת קַנְקַל דְּנְחָשָׁא דִּילֵיהּ יָת
אֲרִיחוֹי וְיָת מָנוֹי יָת כִּיּוֹרָא וְיָת בְּסִיסֵיהּ : את קלעי יָת וְוִילַיָּת דַּרְתָּא
יָת עַמּוּדוֹי וְיָת חוֹמְרַנְהָא וְיָת פְּרָסָא דְּתַרַע דַּרְתָּא : ואת וְיָת מַחְתֵּי
מִשְׁכְּנָא וְיָת מַחְתֵּי דַּרְתָּא וְיָת אֲטוּנֵיהוֹן : את בגדי יָת לְבוּשֵׁי שְׁמוּשָׁא
לְשַׁמְּשָׁא בְּקוּדְשָׁא וְיָת לְבוּשֵׁי קוּדְשָׁא דְּלַאֲהַרֹן כַּהֲנָא וְיָת לְבוּשֵׁי בְּנוֹי
לְשַׁמְּשָׁא : ויצאו וּנְפָקוּ כָּל כְּנִישְׁתָּא דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן קֳדָם מֹשֶׁה :
ויבאו וַאֲתוֹ כָּל גְּבַר דְּאִתְרְעֵי לִבֵּיהּ וְכָל דְּאַשְׁלִימַת רוּחֵיהּ בְּנִבוּאָתָא
דְּעִמֵּיהּ הֲיָתִיו יָת אַפְרָשׁוּתָא לְקֳדָם יְיָ לַעִבִּידַת מִשְׁכַּן זִימְנָא וּלְכָל
פּוּלְחָנֵיהּ וּלְלִבּוּשֵׁי קוּדְשָׁא : ויבאו וַאֲתוּ גוּבְרַיָּא עִם נְשַׁיָּא כָּל מַאן
דְּאִתְרְעֵי לִבֵּיהּ הֲיָתִיו שִׁירִין וְשִׁיוְוִין עִזְקָן מְחוֹכִין וְכָל תַּכְשִׁיט דְּדָהָב כָּל
גְּבַר דְּאָרִים אֲרָמוּת דַּהֲבָא קֳדָם יְיָ : וכל וְכָל גְּבַר דְּהִישְׁתַּכַּח עִמֵּיהּ
תְּכֵלָא וְאַרְגְּוָנָא וְצִבְעָא זְהוֹרִי וּבוּץ וְמַעִזֵּי וּמְשָׁכֵי דְּדְכָרֵי מְסַמְּקֵי וּמַשְׁכֵי
סַסְגוֹנָא הֲוָתִיו : כל כָּל דְּאָרִים אֲרָמוּת כַּסְפָּא וּנְחָשָׁא הֲוָתִיו יָת
אַפְרָשׁוּתָא קֳדָם יְיָ וְכָל מַאן דְּהִישְׁתַּכַּח עִמֵּיהּ קִיסִין דְּשִׁטָּא לְכָל עִבִּידַת
פּוּלְחָנָא

לחם הפנים · כבר פי׳ על שם שהיו לו פנים לכאן ולכאן שהוא עשוי כמין תיבה פרוצה : יג
ואת כליה · מלקחים ומחתות : כרותיה · לוכ״כים בלעז בזיכין שהשמן והפתילות כתופין יד
בהן : ואת שמן המאור · לפי הוא צריך תכמי לב שהוא מטוכה משקר שמנים כמו שמפורש
במכחות מנרגרו ברקש הזית והוא כתית וזך : מסך הפתח · ולון שלפני המזרח שלא היו טו
שם קרשים ולא יריעות : את עמודיו ואת אדניה · הרי חצר קרוי כאן לשון זכר ולשון יז
נקבה וכן דברים הרבה : ואת מסך שער החצר · ולון פרוש לצד המזרח כ׳ אמה אמצעיות
של רוחב החצר שהיה חמשים רחב וסתומין היומו לצד צפון ט״ו אמה וכן לדרום שבאמצע
ט״ו אמה קלעים לכתף : יתדות · לתקוע ולקשור בה סופי היריעות בארץ שלא יכועו יח
ברוח : מיתריהם · חבלים לקשור : בגדי השרד · לכסות הארון והשלחן המקורה יט
והמזבחות בשעת סילוק מסעות : על הכסים · עם הכסים וסמוכין אליהן : חק · הוא כ
תכשיט של זהב ענול כתון על הורוע והוא הנמיל : כומז · כלי זהב הוא כתון ככנל כא
אותו מקום לאשה ורבותיכו פירשו שם כומז כאן מקום זמה : וכל איש אשר כמצא אתו · כב
תכלת או ארגמן או תולעת שני או עורות אילים או תחשים כולם הביאו :

נמצא אתו עצי שטים לכל־
מלאכת העבדה הביאו: כד וכל־
אשה חכמת־לב בידיה טוו
ויביאו מטוה את־התכלת ואת־
הארגמן את־תולעת השני ואת־
השש: כו וכל־הנשים אשר
נשא לבן אתנה בחכמה טוו את־
העזים: כז והנשאים הביאו
את אבני השהם ואת אבני
המלאים לאפוד ולחשן: כח ואת־
הבשם ואת־השמן למאור ולשמן
המשחה ולקטרת הסמים:
כט כל־איש ואשה אשר נדב
לבם אתם להביא לכל־המלאכה
אשר צוה יהוה לעשות ביד־משה
הביאו בני־ישראל נדבה ליהוה:
פ ל ויאמר משה
אל־בני ישראל ראו קרא יהוה
בשם בצלאל בן־אורי בן־חור
למטה יהודה: לא וימלא
אתו רוח אלהים בחכמה בתבונה
ובדעת ובכל־מלאכה:
לב ולחשב מחשבת לעשת בזהב
ובכסף ובנחשת: לג ובחרשת
אבן למלאת ובחרשת עץ לעשות
בכל־מלאכת מחשבת: לד ולהורת
נתן בלבו הוא ואהליאב בן־
אחיסמך למטה־דן: לה מלא
אתם חכמת־לב לעשות כל־
מלאכת חרש וחשב ורקם בתכלת
ובארגמן בתולעת השני ובשש
וארג עשי כל־מלאכה וחשבי
מחשבת: ו ועשה בצלאל

כ חד מלה
וחד חסר
ל חסר דחסר

ג מלה

ל רפי ומלה

כל חסר חסר
בר מן ב

שלישי

חלין מעמידין
פרכס על
הנכור חלה
מרעתם

כ חסר
יב חסר

ו ד מלה וכ
חסר
כ חסר ולן
בתרא:

לו נתיב לון

ואהליאב

עמיה אעי שטין לכל־עיבידת
פולחנא איתיאו: וכל־איתתא
חכימת־ליבא בידהא עזלא ומיתן
כד עזיל ית־תכלא וית־ארגונא
ית־צבע זהורי וית־בוצא: וכל־
נשיא דאיתרעי ליבהן עמהן
בחוכמא עזלן ית מעזיא: ורברביא
איתיאו ית אבני בורלא וית אבני
אשלמותא לשקעא באיפודא
ובחושנא: וית־בוסמא וית־משחא
לאנהרותא ולמשחא ודבותא
ולקטורת בוסמיא: כל־גבר
ואיתתא דאיתרעי לבהון עמהון
לאיתאה לכל־עיבידתא די פקיד יי
למעבד בידא דמשה איתיאו בני
ישראל נדבתא קדם יי: ואמר
משה לבני ישראל חזו דרבי יי
בשום בצלאל בר־אורי בר־חור
לשבטא דיהודה: ואשלים עמיה
רוח נבואה מן־קדם־יי בחכמתא
בסוכלתנו ובמדע ובכל־עיבידא:
ולאלפא אומנון למעבד בדהבא
ובכספא ובחשא: ובאומנות
אבן־טבא לאשלמא ובנגרות אעא
למעבד בכל־עיבידת אומנון:
ולאלפא יהב בלביה הוא ו
ואהליהב בר־אחיסמך לשבטא
דדן: אשלם עמהון חכימות־
ליבא למעבד כל־עבידת נגריו אומן
וצייר בתכלא ובארגונא בצבע
זהורי ובבוצא ומחי עבדי כל־
עיבידא ומלפי אומנון: ועבל
בצלאל

פולחנא הויתיו: וכל וכל אתתא חכימת ליבהא בידהא הות עזלא
ומתיין כל עזיל ית תיכלא וית ארגוונא וית צבע זהורי וית בוצא: וכל
הנשים וכל נשיא דאתרעי לבהון עימהון בחכמתא הוון עזלן ית
מעזיא על גוייתהון ומנפסן יתהין כד הינין חיין: והנשיאים יענני
שמיא אזלין לפישון ורליין מתמן ית אבני בורלוות חילא וית אבני
אשלמותא לשקעא באפודא ובחישנא ומחתן יתהון באנפי מדברא
אזלין רברבני ישראל ומייתן יתהון לצרוך עיבדתא: וארת הבשם
ותיבין ענני שמיא ואזלין לגן עדן ונסבין מתמן ית בושמא בחירא וית
משחא דזיתא לאנהרותא וית אפרסמא דכיא למשח רבותא ולקטרת
בוסמיא: כל איש כל גבר בר ישראל ואתתא בת ישראל דאתרעי
לבהון עמהין לאייתאה לכל עיבידתא דפקיד יי למעבד בידא דמשה
היתיו בני ישראל נדבתא קדם יי: ויאמר ואמר משה לבני ישראל
חמון דמני יי בשום טב בצלאל בר אורי בר חור לשבטא דיהודה:
וימלא ואשלים עמיה רוח נבואה מן קדם יי בחוכמתא בסוכלתנו
ובמנדעא ובכל עיבידתא: ולחשוב ולאלפא אומנון למעבד
בדהבא ובכספא ובנחשא: ו ירושלמי
ובחרשת ובאגלפות מרגליתא ובגלפית אבניא טבתא דאשלמא
טבתא לאשלמות בהון ית ונגרות קיסא למעבד בכל עיבידא
עיבידתא ובנגרות קיסא למיעבד דאומנו:
בכל עיבידת אומנון: ולהורות
ולמילף אומנותא למשאר אומניא יהב מנדעא בלביה הוא ואהליאב בר
אחיסמך לשבטא דדן: מלא אשלים עמהון חכימות ליבא למעבד
כל עיבידת נגר ואומן וצייר בתיכלא ובארגוונא ובצבע זהורי ובבוצא
וגרדי עבדי כל עיבידתא ומלפי אומנון: ועשה ויעבד בצלאל
ואהליאב

ירושלמי נסיבה

עוו את העזים · היא היתה לומכות יתירה שמעל גבי העזים טווין אותם: והכשילים כו כו
הביאו · אל כתן מה ראו כשילים להתכלב בחכמת המזבח בתחילה ובמלאכת המשכן לא
התכלבו בתחילה אלא כך אמרו כשילים יתכלבו בבור מה שמתכלבין ומה שמחסרין אנו
משלימין אותו כיון שהשלימו בבור את הכל שבאמר והמלאכה היתה דים אמרו כשילים
מה עליכו לעשות הביאו את אבני השהם ונו׳ לכך התכלבו בחכמת המזבח תחלה ולפי
שהתעצלו מתחלה כחסרה אות משמש והכשאים כתיב: חור בכה של מרים היה: אהליאב ג ד
משבט דן מן הירודין שבשבטים מבני השפחות והשוהו המקום לבצלאל למלאכת המשכן

ואהליאב וכל איש חכם לב אשר
נתן יהוה חכמה ותבונה בהמה
לדעת לעשות את כל מלאכת
עבדת הקדש לכל אשר צוה
יהוה: ויקרא משה אל-
בצלאל ואל אהליאב ואל כל איש
חכם לב אשר נתן יהוה חכמה
בלבו כל אשר נשאו לבו לקרבה
אל המלאכה לעשת אתה:
ויקחו מלפני משה את כל-
התרומה אשר הביאו בני ישראל
למלאכת עבדת הקדש לעשת
אתה והם הביאו אליו עוד נדבה
בבקר בבקר: ויבאו כל-
החכמים העשים את כל מלאכת
הקדש איש איש ממלאכתו אשר-
המה עשים: ויאמרו אל-
משה לאמר מרבים העם להביא
מדי העבדה למלאכה אשר צוה
יהוה לעשת אתה: ויצו
משה ויעבירו קול במחנה לאמר
איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה
לתרומת הקדש ויכלא העם
מהביא: והמלאכה היתה
דים לכל המלאכה לעשות אתה
והותר: ס
ויעשו כל חכם לב בעשי
המלאכה את המשכן עשר יריעת
שש משזר ותכלת וארגמן ותולעת
שני כרבים מעשה חשב עשה
אתם: ארך היריעה האחת
שמנה ועשרים באמה ורחב ארבע
באמה היריעה האחת מדה אחת
לכל

נ׳ פסר

נ׳ ופר וקרבי

ד׳נ׳ פנא ופר פסר

כל אורי׳ פסר ון׳

כלאיך דנוף כטעם מונם ורעניה כטע נדם ומימכ דפקיד יתיב ורעניה קאים

בצלאל ואהליאב וכל גבר חכים-
לבא דיהב יי חוכמא וסוכלתנותא
בהון למידע למעבד ית כל-
עיבידת פולחן קודשא לכל די-
פקיד יי: וקרא משה לבצלאל
ולאהליאב ולכל גבר חכים-לבא
דיהב יי חוכמא בליביה כל דיתרעי
לביה למקרב לעיבידתא למעבד
יתה: ונסיבו מן קדם משה ית
כל אפרשותא דאיתיאו בני ישראל
לעיבידת פולחן קודשא למעבד
יתה ואינון מייתין ליה עוד נדבתא
בצפר בצפר: ואתו כל חכימיא
דעבדין ית כל עיבידת קודשא
גבר גבר מעיבידתיה דאינון
עבדין: ואמרו למשה למימר
מסגן עמא לאיתאה מיסת
פולחנא לעיבידתא דפקיד יי
למעבד יתה: ופקיד משה ואעברו
כרוזא במשריתא למימר גבר ו
ואתתא לא יעבדון עוד עיבידתא
לאפרשות קודשא ופסק עמא
מלאיתאה: ועיבידתא הות מיסת
לכל עיבידתא למעבד ית
ויתרה: ועבדו כל חכימי לבא
בעבדי עיבידתא ית משכנא עסר
יריען דבוץ שזיר ותכלא וארגונא
וצבע זהורי צורת כרובין עובד
אומן עבד יתהון: אורכא
דיריעתא חדא עסרין ותמניא
אמין ופותיא ארבע אמין דיריעתא
חדא משחתא חדא לכל יריעתא
ולפיף

וְלַפֵּיף יַת חֲמֵשׁ יְרִיעָן חַדָּא עִם־
חַדָּא וְחַמֵשׁ יְרִיעָן לַפֵּיף חַדָּא עִם־
חַדָּא: וְעָבַד עֲנוּבִין דִּתְכֵלָא עַל
סְפַתָּא דִּירִיעָתָא חַדָּא מִסְטָרָא
בֵּית לוּפֵי כֵּן עָבַד בְּסִיפְתָא ד

דִּירִיעָתָא

לְכָל־הַיְרִיעֹת: וַיְחַבֵּר אֶת־
חֲמֵשׁ הַיְרִיעֹת אַחַת אֶל־אָחֹת
וְחָמֵשׁ יְרִיעֹת חִבֵּר אַחַת אֶל־אָחֹת:
וַיַּעַשׂ לֻלְאֹת תְּכֵלֶת עַל שְׂפַת
הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִקָּצָה בַּמַּחְבֶּרֶת

כן

יונתן בן עוזיאל

וְאָהֳלִיאָב וְכָל גְּבַר חַכִּים לִיבָא דִּיהַב יְיָ חוֹכְמָתָא וְסוֹכְלָתָנוּתָא בְּרֵישׁוּן
לְמִידַע וּלְמֶעְבַּד יַת כָּל עִיבִידַת פּוּלְחַן קוּדְשָׁא לְכָל מָה דְּפַקִּיד יְיָ: וּקְרָא
וּקְרָא מֹשֶׁה לְבֶצַלְאֵל וּלְאָהֳלִיאָב וּלְכָל גְּבַר חַכִּים לִיבָא דִּיהַב יְיָ חָכְמָתָא
בְּלִבֵּיהּ כָּל מַאן דְּאִתְרְעֵי לִיבֵּיהּ לְמִיקְרַב לְעִיבִידְתָּא לְמֶעְבַּד יָתָהּ:
וּנְסִיבוּ מִן קֳדָם מֹשֶׁה יַת כָּל אַפְרָשׁוּתָא דְּאַיְתִיוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְעִיבִידַת פּוּלְחַן קוּדְשָׁא לְמֶעְבַּד יָתָהּ וְהִינוּן מַיְתִין לֵיהּ תּוּב נְדָבָתָא
בְּצַפַּר בְּצַפַּר מִן מָמוֹנְהוֹן: וּיבָאוּ וְאָרְתוּ כָּל חַכִּימַיָּא דְּעָבְדִין
יַת כָּל עִיבִידַת קוּדְשָׁא גְּבַר גְּבַר מֵעִיבִידָתֵיהּ דְּהִינוּן עָבְדִין:
וּיאמְרוּ וַאֲמָרוּ לְמֹשֶׁה מַסְגִּין עַמָּא לְמַיְתֵי מִיסַת פּוּלְחָנָא
לְעִיבִידְתָּא דְּפַקִּיד יְיָ לְמֶעְבַּד יָתָהּ: וּיצַו וּפְקִיד מֹשֶׁה וְאַעֲבָרוּ
כְּרוֹזָא בְּמַשְׁרְיָתָא לְמֵימַר גְּבַר וְאִיתְּתָא לָא יַעְבְּדוּן תּוּב עִיבִידְתָּא
לְאַפְרָשׁוּת קוּדְשָׁא וּפְסַק עַמָּא מִלְּאַיְתָאָה: וְהַמְּלָאכָה וְעִיבִידְתָּא
הֲוָת כְּמִיסַת לְכָל עִיבִידְתָּא וְעָבְדוּ יָתָהּ וּכְרַס שַׁיְּרוּ: וּיעַשׂוּ וְעָבְדוּ
כָּל חַכִּימֵי לִיבָּא יַת מִשְׁכְּנָא עֲשַׂר יְרִיעָן דְּבוּץ שְׁזִיר וּתְכֵלָא וְאַרְגְּוָנָא
וְצִבְעָא זְהוֹרִי צוּרַת כְּרוּבִין עוֹבַד אוּמָן עָבַד יָתְהוֹן: אֹרֶךְ אוּרְכָּא
דִּירִיעָתָא חַדָּא עֶשְׂרִין וְתַמְנֵי אַמִּין וּפוּתְיָא אַרְבַּע אַמִּין סְכוּם דִּירִיעָתָא
חַדָּא מִשְׁחַת חַדָּא לְכָל יְרִיעָתָא: וּיחַבֵּר וְלַפֵּיף יַת חֲמֵשׁ יְרִיעָן חַדָּא
עִם חַדָּא וַחֲמֵשׁ יְרִיעָן לַפֵּיף חַדָּא עִם חַדָּא: וּיעַשׂ וְעָבַד עֲנוּבִין
דְּתִיכְלָא עַל שִׁיפְתָא דִּירִיעָתָא חַדָּא מִסִּיטְרָא בֵּית לוּפֵי כֵּן עָבַד בְּשִׁיפְתָא
דִּירִיעָתָא

והוא מגדולי השבטים לקיים מה שנאמר ולא ככר שוע לפני דל: מלי העבודה: יותר
מכלי נורך העבודה: ויכלא: לשון מניעה: והמלאכה היתה דיים לכל המלאכה:
ומלאכת ההבלה היתה דיים של עושי המשכן לכל המלאכה של משכן לעשות אותה
ולהותר: והותר: כמו והכבד את לבו: והכות את מואב:

כן עשה בשפת היריעה הקיצונה
במחברת השנית: יפ חמשים
ללאת עשה ביריעה האחת
וחמשים ללאת עשה בקצה
היריעה אשר במחברת השנית
מקבילת הללאת אחת אל־אחת:
יג ויעש חמשים קרסי זהב
ויחבר את־היריעת אחת אל־אחת
בקרסים ויהי המשכן אחד:
פ יד ויעש יריעת
עזים לאהל על־המשכן עשתי־
עשרה יריעת עשה אתם: טו ארך
היריעה האחת שלשים באמה
וארבע אמות רחב היריעה האחת
מדה אחת לעשתי עשרה יריעת:
יז ויחבר את־חמש היריעת
לבד ואת־ששׁ היריעת לבד:
יח ויעש ללאת חמשים על
שפת היריעה הקיצנה במחברת
וחמשים ללאת עשה על־שפת
היריעה החברת השנית: יט ויעש
קרסי נחשת חמשים לחבר את־
האהל להית אחד: כ ויעש
מכסה לאהל ערת אילים מאדמים
ומכסה ערת תחשים מלמעלה:
ס כא ויעש את־
הקרשים למשכן עצי שטים
עמדים: כב עשר אמת ארך
הקרש ואמה וחצי האמה רחב
הקרש האחד: כג שתי ידת
לקרש האחד משלבת אחת אל־
אחת כן עשה לכל קרשי המשכן:
כד ויעש את־הקרשים למשכן עשרים קרשים לפאת נגב תימנה:

ג׳ מנאים

רביעי שליש כסהן מקוברין

כולם חמ׳ ו׳ו כר מן ה׳ ל׳ דסמיך:

ס׳ מ׳ כליסנא

ל׳ חסר קדמא מלעי׳

ג׳ חמ׳ כליסנא כ׳ יקר חסר

דיריעתא בסטרא בית־לופי
תנינא: חמשין ענובין עבד
בירעתא חדא וחמשין ענובין עבד
בסטרא דיריעתא דבית־לופי תנינא
מכונן ענוביא חדא לקבל־חדא:
ועבד חמשין פורפין דדהב ולפיף
ית־ירעתא חדא עם־חדא ב
בפורפיא והוה משכנא חד: ועבד
יריען דמעזי לפרסא על־משכנא
חדא־עסרי יריען עבד יתהין:
אורכא דיריעתא חדא תלתין אמין
וארבע אמין פותיא דיריעתא חדא
משחתא חדא לחדא עסרי יריען:
ולפיף ית־חמש יריען לחוד וית־
שית יריען לחוד: ועבד ענובין
חמשין על ספתא דיריעתא בסטרא
בית־לופי וחמשין ענובין עבד
על־ספרא דיריעתא דבית־לופי
תנינא: ועבד פורפין דנחש חמשין
ללפפא ית־משכנא למהוי חד:
ועבד חופאה למשכנא דמשכי
דכרי מסמקי וחופאה דמשכי ס
סגונא מלעילא: ועבד ית־
דפיא למשכנא דאעי שטין קיימין:
עסר אמין אורכא דדפא ואמתא
ופלגות אמתא פותיא דדפא חד:
תרתין צירין לדפא חד משלבין
חד לקביל חד כן עבד לכל דפי
משכנא: ועבד ית־דפיא למשכנא
עסרין דפין לרוח עיבר דרומא:

וְאַרְבְּעִין סַמְכִין דְּכֶסֶף עֲבַד תְּחוֹת
עַסְרִין דַּפִּין תְּרֵין סַמְכִין תְּחוֹת דַּפָּא
חַד לְתַרְתֵּין צִירוֹהִי וּתְרֵין סַמְכִין
תְּחוֹת דַּפָּא חַד לְתַרְתֵּין צִירוֹהִי :
וְלִסְטַר מִשְׁכְּנָא תִּנְיָנָא לְרוּחַ צִיפּוֹנָא
עֲבַד עַסְרִין דַּפִּין : וְאַרְבְּעִין
סַמְכֵיהוֹן דְּכֶסֶף תְּרֵין סַמְכִין תְּחוֹת
דפא

כ וְאַרְבָּעִים אַדְנֵי כֶסֶף עֶשֶׂת
תַּחַת עֶשְׂרִים הַקְּרָשִׁים שְׁנֵי אֲדָנִים
תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד לִשְׁתֵּי יְדֹתָיו
וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד
לִשְׁתֵּי יְדֹתָיו : כא וּלְצֶלַע הַמִּשְׁכָּן
הַשֵּׁנִית לִפְאַת צָפוֹן עָשָׂה עֶשְׂרִים
קְרָשִׁים : כב וְאַרְבָּעִים אַדְנֵיהֶם
כֶּסֶף שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד
ושני

כנס מסל ולו

יונתן בן עוזיאל

דִּירִיעָתָא בֵּית לוּפֵי תְּנַיְינָא : חמשים חַמְשִׁין עֲנוּבִין עֲבַד בִּירִיעָתָא
חֲדָא וְחַמְשִׁין עֲנוּבִין עֲבַד בְּסִטְרָא דִּירִיעָתָא דְּבֵית לוּפֵי תְּנַיְינָא מְכַוְּנָן
עֲנוּבַיָּא חֲדָא לְקֳבֵל חֲדָא : ויעש וְעֲבַד חַמְשִׁין פּוּרְפִּין דְּדָהַב וְלַפֵּיף
יַת יְרִיעָתָא חֲדָא עִם חֲדָא בְּפוּרְפַּיָּא וַהֲוָה מִשְׁכְּנָא חַד : ויעש וְעֲבַד
יְרִיעָן דְּמִעְזֵי לְפָרְסָא עַל מִשְׁכְּנָא תְּרֵיסְרֵי יְרִיעָן עֲבַד יַתְהוֹן : ארך
אוֹרְכָא דִּירִיעָתָא חֲדָא תְּלָתִין אַמִּין וְאַרְבַּע אַמִּין פּוּתְיָא דִּירִיעָתָא חֲדָא
מְשַׁחְתָּא חֲדָא לְתַרְיסְרֵי יְרִיעָן : ויחבר וְלַפֵּיף יַת חֲמֵשׁ יְרִיעָן לְחוֹד
כָּל קְבִיל חַמְשָׁא סִפְרֵי אוֹרַיְיתָא וְיַת שִׁית יְרִיעָן לְחוֹד כָּל קְבִיל שִׁיתָא סִדְרֵי
מַתְנַיְיתָא : ויעש וְעֲבַד עֲנוּבִין חַמְשִׁין עַל סִיפְתָּא דִּירִיעָתָא בְּצִיטְרָא
בֵּית לוּפֵי וְחַמְשִׁין עֲנוּבִין עֲבַד עַל סִיפְתָּא דִּירִיעָתָא דְּבֵית לוּפֵי תְּנַיְינָא :
ויעש וְעֲבַד פּוּרְפִּין דְּנְחָשָׁא לְלַפָּפָא יַת מִשְׁכְּנָא לְמֶהֱוֵי חַד : ויעש
וְעֲבַד חוּפָאָה לְמִשְׁכְּנָא מִשְׁכֵּי דְּדִכְרֵי מְסַמְּקֵי וּמִשְׁכֵּי דְּסַסְגּוֹנָא לְטַלְּלָא
מִלְּעֵילָא : ויעש וַעֲבַד יַת לוּחֵיָא לְמִשְׁכְּנָא מִן קַיְסֵי שִׁטָּא קַיְמִין הֵי
בְּאוֹרַח נְצִיבְהוֹן : עשר עֲשַׂר אַמִּין אוֹרְכָא דְּלוּחָא וְאַמְּתָא וּפַלְגָא
דְּאַמְּתָא פּוּתְיָא דְּלוּחָא חַד : שרתי תְּרֵין צִירִין לְלוּחָא חַד מְכַוְּנָן
סְטַר חַד בְּגַו סְטַר חַד הֵיכְדֵין עֲבַד לְכָל לוּחֵי מִשְׁכְּנָא : ויעש וַעֲבַד
יַת לוּחֵיָא לְמִשְׁכְּנָא עֶשְׂרִין לוּחִין לְרוּחַ עֵיבַר דָּרוֹמָא : וארבעים
וְאַרְבְּעִין חוֹמְרִין דְּכֶסֶף עֲבַד תְּחוֹת עֶשְׂרִין לוּחֵיָא תְּרֵין לוּחִין תְּחוֹת
חוֹמְרִין חַד לְתַרְתֵּין צִירוֹי וּתְרֵין חוֹמְרִין תְּחוֹת לוּחָא חַד לְתַרְתֵּין צִירוֹי :
ולצלע וְלִסְטַר מִשְׁכְּנָא תִּנְיָנָא לְרוּחַ צִיפּוֹנָא עֲבַד עֶשְׂרִין לוּחִין :
וארבעים וְאַרְבְּעִין חוֹמְרֵיהוֹן דְּכֶסֶף תְּרֵין חוֹמְרִין תְּחוֹת לוּחָא חַד
ותרין

ושני אדנים תחת הקרש האחד:
כו ולירכתי המשכן ימה עשה
ששה קרשים: כז ושני קרשים
עשה למקצעת המשכן בירכתים:
כח והיו תאמם מלמטה ויחדו
יהיו תמים אל־ראשו אל־הטבעת
האחת כן עשה לשניהם לשני
המקצעות: ל והיו שמנה קרשים
ואדניהם כסף ששה עשר אדנים
שני אדנים שני אדנים תחת הקרש
האחד: לא ויעש בריחי עצי
שטים חמשה לקרשי צלע המשכן
האחת: לב וחמשה בריחם
לקרשי צלע־המשכן השנית
וחמשה בריחם לקרשי המשכן
לירכתים ימה: לג ויעש את־
הבריח התיכן לברח בתוך הקרשים
מן־הקצה אל־הקצה: לד ואת־
הקרשים צפה זהב ואת־טבעתם
עשה זהב בתים לבריחם ויצף את־
הבריחם זהב: לה ויעש את־
הפרכת תכלת וארגמן ותולעת
שני ושש משזר מעשה חשב עשה
אתה כרבים: לו ויעש לה ארבעה
עמודי שטים ויצפם זהב ויהי
זהב ויצק להם ארבעה אדני־כסף:
לז ויעש מסך לפתח האהל
תכלת וארגמן ותולעת שני ושש
משזר מעשה רקם: לח ואת־
עמודיו חמשה ואת־ווהם וצפה
ראשיהם וחשקיהם זהב ואדניהם
חמשה נחשת: פ

ו׳פתחין וקר קמן׳

5 דמסין

ר׳מלאים

ויעש

דפא חד ותרין סמכין תחות דפא
חד: ולסיפי משכנא מערבא
עבד שיתא דפין: ותרין דפין
עבד לזוית משכנא בסופיהון:
והוו מכוונין מלרע וכחדא הוון
מכוונין בריש־יהון בעזקתא חדא כן
עבד לתרויהון לתרתין זויין:
והוו תמניא דפין וסמכיהון דכסף
שתא עשר סמכין תרין סמכין תרין
סמכין תחות דפא חד: ועבד
עברי דאעי שיטין חמשא לדפי
סטר־משכנא חד: וחמשא עברין
לדפי סטר־משכנא תניתא וחמשא
עברין לדפי משכנא לסופהון
מערבא: ועבד ית־עברא מציעאה
לאעברא בגו דפיא מן־סיפי לסיפי:
וית־דפיא חפא דהבא וית־
עזקתהון עבד דהבא ארתרא
לעבריא וחפא ית־עבריא דהבא:
ועבד ית־פרוכתא דתכלא וארגונא
וצבע זהורי ובוץ שזיר עובד אומן
עבד יתה צורת־כרובין: ועבד
לה ארבעה עמודי שטין וחפנון
דהבא ווהון דהבא ואתיך להון
ארבעא סמכין דכסף: ועבד
פרסא לתרע משכנא תכלא
וארגונא וצבע זהורי ובוץ שזיר
עובד ציור: וית־עמודוהי חמשא
וית־ווהון וחפי רישיהו וכיבושיהו
דהבא וסמכיהון חמשא דנחשא:

ועבד

וְעַבַּד בְּצַלְאֵל יַת אֲרוֹנָא דְּאָעֵי
שִׁטִּין תַּרְתֵּין אַמִּין וּפַלְגָּא אוֹרְכֵיהּ
וְאַמְתָּא וּפַלְגָּא פּוּתְיֵיהּ וְאַמְתָּא
וּפַלְגָּא רוּמֵיהּ: וְחַפֵּהִי דְּהַב דְּכִי

מגיו

וַיַּעַשׂ בְּצַלְאֵל אֶת־הָאָרֹן
עֲצֵי שִׁטִּים אַמָּתַיִם וָחֵצִי אָרְכּוֹ
וְאַמָּה וָחֵצִי רָחְבּוֹ וְאַמָּה וָחֵצִי
קֹמָתוֹ: וַיְצַפֵּהוּ זָהָב טָהוֹר

מבית

לז סוכיר
כנגד שם של
אהרון לומר
שהיה כנגד אל
יודע אור
אהרון
והערבנה
אהרון בנו
כנגד כאן
כבנו

יונתן בן עוזיאל ירושלמי

וְתֵרֵין חוֹמְרִין תְּחוֹת לוּחָא חַד: ולירכתי ולסייפי מִשְׁכְּנָא מַעַרְבָּא
עֲבַד שִׁיתָא לוּחִין: ושני וְתֵרֵין לוּחִין עֲבַד לְזָוִיַת מִשְׁכְּנָא בְּסוֹפֵיהוֹן:
וְהוּן מְזַוְּגִין מִלְּרַע וְכַחֲדָא הֲוָן מְזַוְּגִין בְּרֵישֵׁיהוֹן בְּעוּקְתָא
חֲדָא הֵיכְדֵּין עֲבַד לְתַרְוֵיהוֹן לְתַרְתֵּין זִיוָוִין: והיו וַהֲווֹן תְּמַנְיָא
לוּחִין וְחוֹמְרֵיהוֹן דְּכֶסֶף שִׁיתְּסַר חוֹמְרִין תְּרֵין חוֹמְרִין תְּחוֹת
לוּחָא חַד: ויעש וַעֲבַד נַגְרִין דְּקִיסֵי שִׁטָּא חֲמִשָּׁא לְלוּחֵי סְטַר
מִשְׁכְּנָא חַד: וחמשה וְחַמְשָׁא נַגְרִין לְלוּחֵי סְטַר מִשְׁכְּנָא תִּנְיָנָא

ירושלמי

וְחַמְשָׁא נַגְרִין לְלוּחֵי סְטַר מִשְׁכְּנָא
לְסוֹפֵיהוֹן מַעַרְבָּא: ויעש וַעֲבַד וַעֲבַד יַת נִיגְרַיָּא מִצִּיעָאָה לְשַׁלְבָּשָׁא בְּגוֹ
יַת נַגְרָא מְצִיעָאָה לְשַׁלְבָּשָׁא בְּגוֹ בֵּינֵי לוּחַיָּא:
לוּחַיָּא מִן סְיָיפֵי לְסְיָיפֵי מִן אֵילָנָא
דְּנִיב אַבְרָהָם אָבוּנָן בְּבֵירָא דְּשֶׁבַע וְצִלִּי תַּמָּן בְּשׁוּם מֵימְרָא דַיְיָ אֱלָקָא
עָלְמָא: ואת וְיַת לוּחַיָּא חַפָּא דַּהֲבָא וְיַת עִזְקָתְהוֹן עֲבַד
דַּהֲבָא אַתְרָא לְנַגְרִין וְחַפָּא יַת נַגְרִין דַּהֲבָא: ויעש וְעַבַּד יַת
פַּרְגּוֹדָא דְּתֵיכְלָא וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי וּבוּץ שְׁזִיר עוֹבַד אוּמָן עֲבַד
יָתֵהּ כְּרוּבִין צִיּוּרִין: ויעש לה וְעַבַּד לָהּ אַרְבָּעָה עַמּוּדֵי קִיסֵי
שִׁטָּא וְחַפָּנוּן דַּהֲבָא וְוַיְהוֹן דַּהֲבָא וְאַתֵּךְ לְהוֹן אַרְבָּעָה חוֹמְרִין דְּכֶסֶף:
ויעש וְעַבַּד וִילוֹן פָּרִיס לְתַרַע מִשְׁכְּנָא דְּתֵיכְלָא וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי
וּבוּץ שְׁזִיר עוֹבַד צִיּוּר: ואת וְיַת עַמּוּדוֹהִי חֲמִשָּׁא וְיַת וַיְהוֹן חֲמִשָּׁא
וְחַפֵּי רֵישֵׁיהוֹן וְכִיבּוּשֵׁיהוֹן דַּהֲבָא וְחוֹמְרֵיהוֹן חֲמִשָּׁא דְּנְחָשָׁא: ויעש
בצלאל וְעַבַּד בְּצַלְאֵל יַת אֲרוֹנָא דְּקִיסֵי שִׁטָּא תַּרְתֵּין אַמִּין וּפַלְגָּא
אוֹרְכֵיהּ וְאַמְתָּא וּפַלְגָּא פּוּתְיֵיהּ וְאַמְתָּא וּפַלְגָּא רוּמֵיהּ: זיצפהו וְחַפֵּיהּ
דהב

ויעש בצלאל · לפי שכתן כפשו על המלאכה יותר משאר חכמים כקרלת על שמו:

מִבַּיִת וּמִחוּץ וַיַּעַשׂ לוֹ זֵר זָהָב סָבִיב:
ג וַיִּצֹק לוֹ אַרְבַּע טַבָּעֹת זָהָב
עַל אַרְבַּע פְּעָמֹתָיו וּשְׁתֵּי טַבָּעֹת
עַל־צַלְעוֹ הָאֶחָת וּשְׁתֵּי טַבָּעֹת עַל־
צַלְעוֹ הַשֵּׁנִית: ד וַיַּעַשׂ בַּדֵּי עֲצֵי
שִׁטִּים וַיְצַף אֹתָם זָהָב: ה וַיָּבֵא
אֶת־הַבַּדִּים בַּטַּבָּעֹת עַל צַלְעֹת
הָאָרֹן לָשֵׂאת אֶת־הָאָרֹן: ו וַיַּעַשׂ
כַּפֹּרֶת זָהָב טָהוֹר אַמָּתַיִם וָחֵצִי
אָרְכָּהּ וְאַמָּה וָחֵצִי רָחְבָּהּ:
ז וַיַּעַשׂ שְׁנֵי כְרֻבִים זָהָב מִקְשָׁה
עֲשָׂה אֹתָם מִשְּׁנֵי קְצוֹת הַכַּפֹּרֶת:
ח כְּרוּב אֶחָד מִקָּצָה מִזֶּה וּכְרוּב־
אֶחָד מִקָּצָה מִזֶּה מִן־הַכַּפֹּרֶת עָשָׂה
אֶת־הַכְּרֻבִים מִשְּׁנֵי קְצוֹתָו:
ט וַיִּהְיוּ הַכְּרֻבִים פֹּרְשֵׂי כְנָפַיִם
לְמַעְלָה סֹכְכִים בְּכַנְפֵיהֶם עַל־
הַכַּפֹּרֶת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל־אָחִיו אֶל־
הַכַּפֹּרֶת הָיוּ פְּנֵי הַכְּרֻבִים: פ
י וַיַּעַשׂ אֶת־הַשֻּׁלְחָן עֲצֵי שִׁטִּים
אַמָּתַיִם אָרְכּוֹ וְאַמָּה רָחְבּוֹ וְאַמָּה
וָחֵצִי קֹמָתוֹ: יא וַיְצַף אֹתוֹ זָהָב
טָהוֹר וַיַּעַשׂ לוֹ זֵר זָהָב סָבִיב:
יב וַיַּעַשׂ לוֹ מִסְגֶּרֶת טֹפַח סָבִיב
וַיַּעַשׂ זֵר־זָהָב לְמִסְגַּרְתּוֹ סָבִיב:
יג וַיִּצֹק לוֹ אַרְבַּע טַבְּעֹת זָהָב
וַיִּתֵּן אֶת־הַטַּבָּעֹת עַל אַרְבַּע הַפֵּאֹת
אֲשֶׁר לְאַרְבַּע רַגְלָיו: יד לְעֻמַּת
הַמִּסְגֶּרֶת הָיוּ הַטַּבָּעֹת בָּתִּים לַבַּדִּים
לָשֵׂאת אֶת־הַשֻّלְחָן: טו וַיַּעַשׂ
אֶת־הַבַּדִּים עֲצֵי שִׁטִּים וַיְצַף אֹתָם
זָהָב לָשֵׂאת אֶת־הַשֻּׁלְחָן: יז וַיַּעַשׂ

כל אוריתא פר׳

קצוותיו ס׳

מְגִיו וּמִבְּרָא וְעָבַד לֵיהּ דִּיר דְּדַהֲב
סְחוֹר־סְחוֹר: וְאַתִּיךְ לֵיהּ אַרְבַּע
עִזְקָן דְּדַהֲב עַל אַרְבַּע זְוִיתֵיהּ
וְתַרְתֵּין עִזְקָן עַל־סְטַרֵיהּ חַד
וְתַרְתֵּין עִזְקָן עַל־סְטַרֵיהּ תִּנְיָנָא:
וְעָבַד אַרְיְחֵי דְּאָעֵי שִׁטִּין וְחַפָּא
יַתְהוֹן דַּהֲבָא: וְאָעֵיל יַת־אַרְיְחֵיא
בְּעִזְקָתָא עַל סְטַרֵי אֲרוֹנָא לְמִיטַל
יַת־אֲרוֹנָא: וְעָבַד כַּפּוֹרְתָא דְּדַהֲב
דְּכִי תַרְתֵּין אַמִּין וּפַלְגָא אוֹרְכָּהּ
וְאַמְתָא וּפַלְגָא פּוּתְיָהּ: וְעָבַד
תְּרֵין כְּרוּבִין דְּדַהֲב נְגִיד עָבַד יַתְהוֹן
מִתְּרֵין סְטַרֵי כַּפּוֹרְתָא: כְּרוּבָא חַד
מִכֵּיסְטָרָא מִכָּא וּכְרוּבָא־חַד מִסְטָרָא
מִכָּא מִן־כַּפּוֹרְתָא עָבַד יַת־כְּרוּבַיָּא
מִתְּרֵין סְטַרוֹהִי: וַהֲווֹ כְרוּבַיָּא
פְּרִיסִין גַּדְפֵיהוֹן לְעֵילָא מַטְלִין
בְּגַדְפֵיהוֹן עַל־כַּפּוֹרְתָא וְאַפֵּיהוֹן
חַד לְקָבֵיל־חַד לְקָבֵל־כַּפּוֹרְתָא הֲווֹ
אַפֵּי כְרוּבַיָּא: וְעָבַד יַת־פָּתוֹרָא
דְּאָעֵי שִׁטִּין תַּרְתֵּין אַמִּין אוֹרְכֵיהּ
וְאַמְתָא פּוּתְיֵהּ וְאַמְתָא וּפַלְגָא
רוּמֵיהּ: וְחַפָּא יַתֵּיהּ דְּדַהֲב דְּכִי וְעָבַד
לֵיהּ דִּיר דְּדַהֲב סְחוֹר־סְחוֹר: וְעָבַד
לֵיהּ גְּדַנְפָא רוּמֵיהּ־פּוּשְׁכָא סְחוֹר
סְחוֹר וְעָבַד דִּיר דְּדַהֲב לְגַדְנְפֵיהּ
סְחוֹר־סְחוֹר: וְאַתִּיךְ לֵיהּ אַרְבַּע
עִזְקָן דְּדַהֲב וִיהַב יַת־עִזְקָתָא עַל
אַרְבַּע זְוִיתָא דְּלַאַרְבַּע רַגְלוֹהִי:
לְקָבֵיל גַּדְפָּא הֲוָאָה עִזְקָתָא אַתְרָא
לְאַרְיְחֵיא לְמִיטַל יַת־פָּתוֹרָא: וְעָבַד
יַת־אַרְיְחֵיא דְּאָעֵי שִׁטִּין וְחַפָּא
יַתְהוֹן דַּהֲבָא לְמִיטַל יַת־פָּתוֹרָא:

וְעָבַד יַת מָנְיָא דְעַל פְּתוֹרָא יַת מְגִיסוֹהִי וְיַת בַּזִיכוֹהִי וְיַת מְכִילָתֵיהּ וְיַת קַשְׁוָתָא דְמִתְסָכִין בְּהֵין דְהַב דְכִי:

וְעָבַד יַת מְנָרְתָא דְדַהֲבָא דְכִי נגיד

אֶת־הַכֵּלִים אֲשֶׁר עַל־הַשֻּׁלְחָן אֶת־קְעָרֹתָיו וְאֶת־כַּפֹּתָיו וְאֶת־מְנַקִּיֹּתָיו וְאֶת־הַקְּשָׁוָת אֲשֶׁר יֻסַּךְ בָּהֶן זָהָב טָהוֹר: פ

ויעש אֶת־הַמְּנֹרָה זָהָב טָהוֹר מקשה חמישי

יונתן בן עוזיאל ירושלמי

דְהַב דְכִי מִגְיוֹ וּמִבְּרָא וְעָבַד לֵיהּ דֵּיר דְדַהֲב חֲזוֹר חֲזוֹר: ויצקלו וְאַתִּיךְ לֵיהּ אַרְבַּע עִיזְקָן דְדַהֲב עַל אַרְבַּע אַסְתְּוָרוֹי וְתַרְתֵּין עִזְקָן עַל סְטַרֵיהּ חַד וְתַרְתֵּין עִיזְקָן עַל סְטַרֵיהּ תִּנְיָנָא: ויעש וְעָבַד אֲרִיחֵי דְקִיסָא שִׁיטָא וְחַפָּא יַתְהוֹן דְהַבָא: ויבא וְאַעֵיל יַת אֲרִיחַיָא בְּעִיזְקָתָא עַל סִיטְרָא דַאֲרוֹנָא לְמִיטַל יַת אֲרוֹנָא: ויעש כפרת וְעָבַד כַּפּוֹרְתָא דְדַהֲב דְכִי תַּרְתֵּין אַמִּין וּפַלְגָא אוֹרְכָא וְאַמְתָא וּפַלְגָא פּוּתְיָא בְּרַם סוּמְכָה הֲוַת פּוּשְׁכָא: ויעש וְעָבַד תְּרֵין כְּרוּבִין דְדַהֲב דְכִי נְגִיד עָבַד יְתָהוֹן מִתְּרֵין סִטְרֵי כַּפּוֹרְתָא: כרוב כְּרוּבָא חַד מִסִּטְרָא מִיכָא וּכְרוּבָא חַד מִסִּטְרָא מִיכָא נְגִידִין וְאַדִּיקִין הֲווֹן כְּרוּבַיָּא וְלָא מִתְפַּרְשִׁין מִן כַּפּוֹרְתָא אֲרוּם בְּחוּכְמַת רוּחַ נְבוּאָה עָבַד יַת כְּרוּבַיָּא מִתְּרֵין סִטְרוֹי: ויהיו וַהֲווֹן כְּרוּבַיָּא פְּרִיסִין גַּדְפֵיהוֹן בְּהַדֵי רֵישֵׁיהוֹן לְעֵילָא מְטַלְּלִין בְּגַדְפֵיהוֹן עַל כַּפּוֹרְתָא וְאַפֵּיהוֹן חַד לְקֹבֶל חַד כָּל קְבֵיל כַּפּוֹרְתָא הֲווֹן אַנְפֵי כְּרוּבַיָּא: ויעש את השלחן וְעָבַד יַת פַּתּוֹרָא דְקִיסֵי שִׁיטָא תַּרְתֵּין אַמִּין אוֹרְכֵיהּ וְאַמְתָא פּוּתְיֵהּ וְאַמְתָא וּפַלְגָא רוּמֵיהּ: ויצף וְחַפָּא יַתֵּיהּ דְהַב דְכִי וְעָבַד לֵיהּ דֵּיר דְדַהֲב חֲזוֹר חֲזוֹר: ירושלמי

ויעש וְעָבַד לֵיהּ גְּפוּף רוּמֵיהּ פּוּשְׁכָא חֲזוֹר חֲזוֹר וְעָבַד דֵּיר דְדַהֲב לְגַפּוּפֵיהּ חֲזוֹר חֲזוֹר: ויצק וְאַתִּיךְ לֵיהּ אַרְבַּע עִיזְקָן דְדַהֲב וְיַהֲב יַת עִזְקָתָא עַל אַרְבַּע זְוָיָתָא דְלַאַרְבַּע דִיגְלוֹי: לעמת כָּל קְבֵיל גְּפוּף הֲוָאָה עִיזְקָתָא אַתְרָא לַאֲרִיחַיָּא לְמִיטַל יַת פַּתּוֹרָא: ויעש וְעָבַד יַת אֲרִיחַיָּא דְקִיסֵי שִׁיטָא וְחַפָּא יַתְהוֹן דְהַבָא לְמִיטַל יַת פַּתּוֹרָא: ויעש את הכלים וְעָבַד יַת מָנְיָא דְעַל פַּתּוֹרָא יַת פַּיְלָוָתֵיהּ וְיַת בַּזִיכוֹי וְיַת מְכִילָתֵיהּ וְיַת קַשְׁוָתָא דְמִתְחַפְּיָן בְּהוֹן דְּדַהֲב דְכִי: ויעש וְעָבַד יַת מְנַרְתָּא דְדַהֲב דְכִי נְגִיד עָבַד יַת

מִקְשָׁה עֲשָׂה אֶת־הַמְּנֹרָה יְרֻכָהּ
וְקָנָהּ גְּבִיעֶיהָ כַּפְתֹּרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ
מִמֶּנָּה הָיוּ׃ יז וְשִׁשָּׁה קָנִים
יֹצְאִים מִצִּדֶּיהָ שְׁלֹשָׁה קְנֵי מְנֹרָה
מִצִּדָּהּ הָאֶחָד וְשְׁלֹשָׁה קְנֵי מְנֹרָה
מִצִּדָּהּ הַשֵּׁנִי׃ יח שְׁלֹשָׁה גְּבִעִים
מְשֻׁקָּדִים בַּקָּנֶה הָאֶחָד כַּפְתֹּר וָפָרַח
וּשְׁלֹשָׁה גְבִעִים מְשֻׁקָּדִים בַּקָּנֶה אֶחָד
כַּפְתֹּר וָפָרַח כֵּן לְשִׁשֶּׁת הַקָּנִים
הַיֹּצְאִים מִן־הַמְּנֹרָה׃ יט וּבַמְּנֹרָה
אַרְבָּעָה גְבִעִים מְשֻׁקָּדִים כַּפְתֹּרֶיהָ
וּפְרָחֶיהָ׃ כ וְכַפְתֹּר תַּחַת שְׁנֵי
הַקָּנִים מִמֶּנָּה וְכַפְתֹּר תַּחַת שְׁנֵי
הַקָּנִים מִמֶּנָּה וְכַפְתֹּר תַּחַת־שְׁנֵי
הַקָּנִים מִמֶּנָּה לְשִׁשֶּׁת הַקָּנִים
הַיֹּצְאִים מִמֶּנָּה׃ כא כַּפְתֹּרֵיהֶם
וְקָנֹתָם מִמֶּנָּה הָיוּ כֻלָּהּ מִקְשָׁה אַחַת
זָהָב טָהוֹר׃ כב וַיַּעַשׂ אֶת־נֵרֹתֶיהָ
שִׁבְעָה וּמַלְקָחֶיהָ וּמַחְתֹּתֶיהָ זָהָב
טָהוֹר׃ כג בְּכִכַּר זָהָב טָהוֹר עָשָׂה
אֹתָהּ וְאֶת כָּל־כֵּלֶיהָ׃ פ

כד וַיַּעַשׂ אֶת־מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת
עֲצֵי שִׁטִּים אַמָּה אָרְכּוֹ וְאַמָּה רָחְבּוֹ
רָבוּעַ וְאַמָּתַיִם קֹמָתוֹ מִמֶּנּוּ הָיוּ
קַרְנֹתָיו׃ כה וַיְצַף אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר
ו׳ נ׳ חלא זכ׳ אֶת־גַּגּוֹ וְאֶת־קִירֹתָיו סָבִיב וְאֶת־
קַרְנֹתָיו וַיַּעַשׂ לוֹ זֵר זָהָב סָבִיב׃
כו וּשְׁתֵּי טַבְּעֹת זָהָב עָשָׂה־לוֹ
מִתַּחַת לְזֵרוֹ עַל שְׁתֵּי צַלְעֹתָיו עַל
שְׁנֵי צִדָּיו לְבָתִּים לְבַדִּים לָשֵׂאת
אֹתוֹ בָּהֶם׃ כז וַיַּעַשׂ אֶת־הַבַּדִּים
עֲצֵי שִׁטִּים וַיְצַף אֹתָם זָהָב׃
כח וַיַּעַשׂ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה
קֹדֶשׁ

נְגִיד עָבַד יַת מְנָרְתָּא שִׁידָהּ וְקָנָהּ
כַּלִּידָהָא חַזּוֹרָהָא וְשׁוּשַׁנָּהָא מִינָהּ
הֲוָוּ׃ וְשִׁיתָּא קְנִין נַפְּקִין מִסִּטְרָהָא
תְּלָתִיקְנֵי מְנָרְתָּא מִסִּטְרָהּ חַד וְתְלָת
קְנֵי מְנָרְתָּא מִסִּטְרָהּ תִּנְיָנָא׃ תְּלָתָא
כַּלִּידִין מְצַיְּרִין בְּקַנְיָא חַד חַזּוּר
וְשׁוּשָׁן וְתְלָתָא כַּלִּידִין מְצַיְּרִין
בְּקַנְיָא חַד חַזּוּר וְשׁוּשָׁן כֵּן לְשִׁיתַּת
קְנִין דְּנַפְּקִין מִן מְנָרְתָּא׃ וּבְמְנָרְתָּא
אַרְבָּעָא כַּלִּידִין מְצַיְּרִין חַזּוֹרָהָא
וְשׁוּשַׁנָּהָא׃ וְחַזּוּר תְּחוֹת תְּרֵין קְנִין
דְּמִינָהּ וְחַזּוּר תְּחוֹת תְּרֵין קְנִין דְּמִנָּהּ
וְחַזּוּר תְּחוֹת דְּתְרֵין קְנִין דְּמִינָהּ
לְשִׁתַּת קְנִין דְּנַפְּקִין מִנָּהּ׃ חַזּוֹרֵיהוֹן
וְקָנֵיהוֹן מִנָּהּ הֲוָוּ כּוּלָּהּ נְגִידָא חַדָּא
דְּדַהֲבָא דְּכִי׃ וְעָבַד יַת־בּוּצִינָהָא
שַׁבְעָא וְצִיבִיתָהָא וּמַחְתֵּיתָהָא
דְּדַהֲבָא דְּכִי׃ בְּכִכְּרָא דְּדַהֲבָא דְּכִי
עָבַד יָתָהּ וְיָת כָּל־מָנָהָא׃ וְעָבַד
יַת־מַדְבְּחָא דְּקְטוֹרַת־בּוּסְמֵיָא
דְּאָעֵי שִׁיטִּין אַמְּתָא אוֹרְכֵיהּ
וְאַמְּתָא פּוּתֵיהּ מְרַבַּע וְתַרְתֵּין
אַמִּין רוּמֵיהּ מִנֵּיהּ הֲוָאָה קַרְנוֹהִי׃
וְחַפָּא יָתֵיהּ דְּדַהֲבָא דְּכִי יַת־אֵיגָרֵיהּ
וְיַת־כּוֹתְלוֹהִי סְחוֹר־סְחוֹר וְיַת
קַרְנוֹהִי וְעָבַד לֵיהּ דַּר דְּדַהֲבָא סְחוֹר־
סְחוֹר׃ וְתַרְתֵּין עִזְקָן דְּדַהֲבָא עֲבַד
לֵיהּ מִלְּרַע לְדַיְרֵיהּ עַל תְּרֵין
זְוָיָתֵיהּ עַל תְּרֵין סִטְרוֹהִי אַתְרָא
לְאָרְיָחָיָא לְמִיטַּל יָתֵיהּ בְּהוֹן׃
וְעָבַד יַת־אָרְיָחָיָא דְּאָעֵי שִׁיטִּין
וְחַפָּא יָתְהוֹן דַּהֲבָא׃ וְעָבַד יַת־
מִשְׁחָא דְּרַבּוּתָא קוּדְשָׁא וְיַת־
קְטוֹרַת

קטורת בוסמיא דכי עובד בוסמנו:
ועבד ית מדבחא דעלתא דאעי
שיטין חמש אמין אורכיה וחמש
אמין פותיה מרבע ותלתא אמין
רומיה: ועבד קרנוהי על ארבע
זויתיה מניה הואה קרנוהי וחפא
יתיה

לח

ויעש את מזבח העלה עצי
שטים חמש אמות ארכו וחמש
אמות רחבו רבוע ושלש אמות
קמתו: ויעש קרנתיו על
ארבע פנתיו ממנו היו קרנתיו
ויצף

יונתן בן עוזיאל

מנרתא בסיס דידה וקניה כלידהא חזורייהא ושושנהא מינה הוון:
וששה ושיתא קנין נפקין מסטרהא תלתא קני מנרתא מסיטרא חד
ותלתא קני מנרתא מסטרא תניינא: שלשה תלתא כלידין משקעין
בציורין בקניא חד חזור ושושן ותלתא כלידין משקעין בציורין
בקניא חד חזור ושושן היכדין לשיתא קנין דנפקין מן מנרתא: ובמנרה
ובמנרתא ארבעא כלידין משקעין בציורין חיזורהא ושושנהא:
וכפתר וחיזור תחות תרין קנין דמינה וחיזור תחות תרין קנין דמינה
וחיזור תחות תרין קנין דמינה לשיתא קנין דנפקין מינה: כפתרים
חיזוריהון וקניהון מינה הוו כולה נגידא חדא דדהב דכי: ויעש ועבד
ית בוצינהא שבעא ומלקטייהא ומחתיהא דדהב דכי: ככר קנטינר
דדהב דכי עבד יתה וית כל מנהא: ויעש ועבד ית מדבחא
דקטרת בוסמיא מן קיסי שיטא אמתא אורכיה ואמתא פותיה מרבע
ותרתין אמין רומיה מינה הוון קרנוי זקיפין: ויצף וחפא יתיה דהב
דכי ית איגריה וית כותלי חזור וית קרנוי ועבד ליה דיר דדהב
חזור חזור: ושתי ותרתין עוקן דדהב עבד ליה מלרע לדיריה על
תרין זויתיה על תרין סטרוי לאתרא לאריחיא למיטול יתיה ברהון:
ויעש ועבד ית אריחיא דקיסי שיטא וחפא יתהון דהבא: ויעש
ועבד ית מישחא דרבותא קודשא וית קטורת בוסמיא דכי עובד בוסמנו:
ויעש ועבד ית מדבחא דעלתא דקיסי שיטא חמש אמין אורכיה
וחמש אמין פותיה מרבע ותלתאמין רומיה: ויעש קרנותיו ועבד
קרנוי על ארבע זויתיה מניה הוואה קרנוי זקיפין לעיל וחפא יתיה
נחשא:

קדש ואת קטרת הסמים טהור
מעשה רקח: ס
ויעש את מזבח העלה עצי
שטים חמש אמות ארכו וחמש
אמות רחבו רבוע ושלש אמות
קמתו: ויעש קרנתיו על
ארבע פנתיו ממנו היו קרנתיו
ויצף

וַיְצַף אֹתוֹ נְחֹשֶׁת׃ ט וַיַּעַשׂ אֶת־
כָּל־כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ אֶת־הַסִּירֹת וְאֶת־
הַיָּעִים וְאֶת־הַמִּזְרָקֹת אֶת־הַמִּזְלָגֹת
וְאֶת־הַמַּחְתֹּת כָּל־כֵּלָיו עָשָׂה
נְחֹשֶׁת׃ י וַיַּעַשׂ לַמִּזְבֵּחַ מִכְבַּר
מַעֲשֵׂה רֶשֶׁת נְחֹשֶׁת תַּחַת כַּרְכֻּבוֹ
מִלְּמַטָּה עַד־חֶצְיוֹ׃ ס יא וַיִּצֹק אַרְבַּע
טַבָּעֹת בְּאַרְבַּע הַקְּצָוֹת לְמִכְבַּר
הַנְּחֹשֶׁת בָּתִּים לַבַּדִּים׃ יב וַיַּעַשׂ
אֶת־הַבַּדִּים עֲצֵי שִׁטִּים וַיְצַף אֹתָם
נְחֹשֶׁת׃ יג וַיָּבֵא אֶת־הַבַּדִּים
בַּטַּבָּעֹת עַל צַלְעֹת הַמִּזְבֵּחַ לָשֵׂאת
אֹתוֹ בָּהֶם נָבוּב לֻחֹת עֲשָׂהוּ אֹתוֹ׃
ס יד וַיַּעַשׂ אֶת הַכִּיּוֹר
נְחֹשֶׁת וְאֶת כַּנּוֹ נְחֹשֶׁת בְּמַרְאֹת
הַצֹּבְאֹת אֲשֶׁר צָבְאוּ פֶּתַח אֹהֶל
מוֹעֵד׃ ס
טו וַיַּעַשׂ אֶת־הֶחָצֵר לִפְאַת־נֶגֶב
תֵּימָנָה קַלְעֵי הֶחָצֵר שֵׁשׁ מְשֹׁזָר מֵאָה
בָּאַמָּה׃ טז עַמּוּדֵיהֶם עֶשְׂרִים
וַאֲדָנֵיהֶם עֶשְׂרִים נְחֹשֶׁת וָוֵי
הָעַמּוּדִים וְחַשְׁקֵיהֶם כָּסֶף׃
יז וְלִפְאַת צָפוֹן מֵאָה בָאַמָּה
עַמּוּדֵיהֶם עֶשְׂרִים וַאֲדָנֵיהֶם עֶשְׂרִים
נְחֹשֶׁת וָוֵי הָעַמּוּדִים וְחַשְׁקֵיהֶם כָּסֶף׃
יח וְלִפְאַת־יָם קְלָעִים חֲמִשִּׁים
בָּאַמָּה עַמּוּדֵיהֶם עֲשָׂרָה וַאֲדָנֵיהֶם
עֲשָׂרָה וָוֵי הָעַמּוּדִים וְחַשֻּׁקֵיהֶם
כָּסֶף׃ יט וְלִפְאַת קֵדְמָה מִזְרָחָה
חֲמִשִּׁים אַמָּה׃ כ קְלָעִים חֲמֵשׁ־

ג׳ תנא

עשרה

יתיה נחשא׃ ועבד ית כל מני
מדבחא ית פסכתא ורותא וית
מגרופיתא וית מזרקיא וית
צינוריתא וית מחתיתא כל מנוהי
עבד נחשא׃ ועבד למדבחא
סרדא עובד מצדתא דנחשא תחות
סובביה מלרע עד פלגיה׃
ואתיך ארבע עזקתא בארבע זויתא
לסרדא דנחשא אתרא לאריחיא׃
ועבד ית אריחיא דאעי שטין
וחפא יתהון נחשא׃ ואעיל ית־
אריחיא בעזקתא על סטרי מדבחא
למיטל יתיה בהון חליל לוחין עבד
יתיה׃ ועבד ית כיורא דנחשא
וית כסיסיה דנחשא במחזית נשיא
דאתיין לצלאה בתרע משכן זימנא׃
ועבד ית דרתא לרוח עיבר
דרומא סרדי הדרתא דבוץ שזיר
מאה אמין׃ עמודיהון עסרין
וסמכיהון עסרין דנחשא ווי עמודיא
וכבושיהון כסף׃ ולרוח צפונא
מאה אמין עמודיהון עסרין
וסמכיהון עסרין דנחשא ווי
עמודיא וכיבושיהון כסף׃
ולרוח מערבא סרדי חמשין אמין
עמודיהון עסרא וסמכיהון עסרא
ווי עמודיא וכבושיהון כסף׃
ולרוח קידומא מדינחא חמשין
אמין׃ סרדי חמש־עסרי אמין

לעברא

כלומר לוחות · כבוד הוא חלול וכן ועביו שלש אצבעות כבוד : כבוד לוחות · הלוחות של
עני שטים לכל רוח והחלל באמצע : כמלאות הנוכחות · בנות ישראל היו בידן מראות

מראות

ג׳ תנא

סנהדרין נדין
מידך אסר
שבכון הנשים
הנאלות
כמו התם
ושבכו׳ הנשים
הנחלות נס
בכאן על ידי
מראות היו
שובכי׳ הנשים
כדאית׳ כמדר׳
שהיו מקשטו
במראות וכו׳

נְחָשָׁא : ויעש וַעֲבַד יַת כָּל מָאנֵי מַדְבְּחָא יַת דּוּדְוָוחַיָּא וְיַת מַגְרוּפֵיתָא
וְיַת מִזְרְקַיָּא וְיַת מַשְׁלֵיתָא וְיַת מַחְתְּיָתָא לְכָל מָנוֹי עֲבַד נְחָשָׁא : ויעש
וַעֲבַד לְמַדְבְּחָא קַנְקַל עוֹבַד מְצַדְתָּא דְנְחָשָׁא תְּחוֹרַת סוֹבְבֵיהּ מְלַרַע עַד
פַּלְגֵיהּ מְטוּל לְקַבְּלָא גּוּמְרֵיָא וְגַרְמֵיָא דְנַפְּלִין מִן מַדְבְּחָא : ויצק וְאַתִּיךְ
אַרְבַּע עִיזְקָן בְּאַרְבַּע זִיוָוֵיתֵיהּ לְקַנְקַל דְנְחָשָׁא אִתְרָא לַאֲרִיחָיָא : ויעש
וַעֲבַד יַת אֲרִיחָיָא דְקִיסֵי שִׁיטָא וְחַפָּא יַתְהוֹן נְחָשָׁא : ויבא וְהַנְעַל
יַת אֲרִיחָיָא בְּעִזְקָתָא עַל סְטַר מַדְבְּחָא לְמִיטַל יְתֵיהּ בְּרֵהוֹן חֲלִיל לוּחִין
מְלֵי עַפְרָא עֲבַד יְתֵיהּ ויעש

ירושלמי

וַעֲבַד יַת כִּיּוֹרָא דְנְחָשָׁא וְיַת בְּסִיסֵיהּ דְנְחָשָׁא מִן אַסְפַּקְלַרְיֵי נְחָשָׁא נְשִׁיָּא צְנִיעָתָא וּבְעִידָן דְאַתְיָין לְצַלָּאָה בְּתְרַע מַשְׁכַּן זִימְנָא הַוָּאן קַיְימִין

ירושלמי

וַעֲבַד יַת כִּיּוֹרָא דְנְחָשׁ וְיַת בְּסִיסֵיהּ דְּדֵיהּ דְנְחָשׁ בְּחֵזֵין נַשֵּׁיא צְנִיעָתָא דַּהֲוָון צְנִיעָן בְּתְרַע מַשְׁכַּן זִימְנָא :

עַל קָרְבַּן אַרְמוּתְהוֹן וּמְשַׁבְּחָן וּמוֹדָן וְתַיְיבִין לְגוּבְרֵיהוֹן וְיָלְדָן בְּנִין צַדִּיקִין בְּזִמַּן דְמִידְכַּן מִן סוֹאֲבוֹת דִּימָהוֹן : ויעש וַעֲבַד יַת דַּרְתָּא לְרוּחַ עֵיבַר דָּרוֹמָא וּוִילְוֵי דַרְתָּא דְבוּץ שְׁזִיר מְאָה אַמִּין : עמודיהם עַמּוּדֵיהוֹן עֶשְׂרִין וְחוֹמְרֵיהוֹן עֶשְׂרִין דְנְחָשָׁא וְוֵי עַמּוּדַיָּא וְכִיבּוּשֵׁיהוֹן דְכֶסֶף : ולפאת וּלְרוּחַ צְפוּנָא מְאָה אַמִּין עַמּוּדֵיהוֹן עֶשְׂרִין וְחוֹמְרֵיהוֹן עֶשְׂרִין דְנְחָשָׁא וְוֵי עַמּוּדַיָּא וְכִיבּוּשֵׁיהוֹן דְכֶסֶף : ולפאת ים וּלְרוּחַ מַעַרְבָא וּוִילְוֵון חֲמִשִּׁין אַמִּין עַמּוּדֵיהוֹן עַשְׂרָא וְחוֹמְרֵיהוֹן עַשְׂרָא וְוֵי עַמּוּדַיָּא וְכִיבּוּשֵׁיהוֹן דְכֶסֶף : ולפאת קדמה וּלְרוּחַ קִידוּמָא מַדִּינְחָא חֲמִשִּׁין אַמִּין : קלעים וּוִילְוֵון

חמישרי

סרוחות כדן כשהן מתקשטות ואף אותן לא עכבו מלהביא לכדבת המשכן והיה מואם
משה בהן מפני שעשויים ליגר הרע אל הקב"ה קנל כי אלו חביבין עלי מן הכל שעל
ידיהן העמידו הכשים נבאות רבות במגרים כשהיו בעליהן יגעים בעבודת פרך היו
הולכות ומוליכות להם מאכל ומשתה ומאכילות אותם ומוטלות המראות וכל אחת ואחת
עמה עם בעלה במראה ומשדלתו בדברים לומר אני יפה ממך ומתוך כך מביאות
לבעליהן לידי תאוה וכזקקות להם ומתעברות וילדות שם שם תחת התפוח עוררתיך
והו שבאמר במראות הנובאות · וכעשה הכיור מהם שהוא לשום שלום בין איש לאשתו
להשקות ממים שבתוכן למי שקנא לה בעלה ותדע לך שהן מראות ממש שהרי כאמר
וכאשת התכופה שבעים ככר וגו' ויעש בה וגו' וכיור וכנו לא הוזכרו שם למדת שלא
היה כאשת של כיור מכאשת התכופה כך דרש רבי תנחומא וכן תרגם אנקלוס במחזית
נשיא וכן תרגום של מראות מירדוראין בלעז · וכן מצינו בישעיה והגלוזים מתרגמינן
מקזייתא : אשר בצאו · להביא בדבתן :

לעומת

עֶשְׂרֵה אַמָּה אֶל־הַכָּתֵף עַמּוּדֵיהֶם
שָׁלֹשׁ וְאַדְנֵיהֶם שָׁלֹשׁ׃
טו וְלַכָּתֵף הַשֵּׁנִית מִזֶּה וּמִזֶּה
לְשַׁעַר הֶחָצֵר קְלָעִים חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה
אַמָּה עַמֻּדֵיהֶם שָׁלֹשׁ וְאַדְנֵיהֶם
שָׁלֹשׁ׃ יז כָּל־קְלָעֵי הֶחָצֵר
סָבִיב שֵׁשׁ מְשֻׁזָּר׃ יח וְהָאֲדָנִים
לָעַמּוּדִים נְחֹשֶׁת וָוֵי הָעַמּוּדִים
וַחֲשֻׁקֵיהֶם כֶּסֶף וְצִפּוּי רָאשֵׁיהֶם
כֶּסֶף וְהֵם מְחֻשָּׁקִים כֶּסֶף כָּל עַמּוּדֵי
הֶחָצֵר׃ יט וּמָסַךְ שַׁעַר הֶחָצֵר
מַעֲשֵׂה רֹקֵם תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן
וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר וְעֶשְׂרִים
אַמָּה אֹרֶךְ וְקוֹמָה בְּרֹחַב חָמֵשׁ
אַמּוֹת לְעֻמַּת קַלְעֵי הֶחָצֵר׃
כ׳ חד מלא וחד חסר ושוא חד מן לב חסר
מפטיר
כ׳ חד מלא ודין חסר
יט וְעַמֻּדֵיהֶם אַרְבָּעָה וַאֲדָנֵיהֶם
אַרְבָּעָה נְחֹשֶׁת וָוֵיהֶם כֶּסֶף וְצִפּוּי
רָאשֵׁיהֶם וַחֲשֻׁקֵיהֶם כֶּסֶף׃
כ וְכָל־הַיְתֵדֹת לַמִּשְׁכָּן וְלַחָצֵר
סָבִיב נְחֹשֶׁת׃
קלכ״ מכולה כימין׳

לְעִבְרָא עַמּוּדֵיהוֹן תְּלָתָא וְסַמְכֵיהוֹן
תְּלָתָא׃ וּלְעִבְרָא תִּנְיָנָא מִכָּא
וּמִכָּא לְתַרְעָא דְּרָתָא סְרָדֵי חֲמֵשׁ
עַסְרֵי אַמִּין עַמּוּדֵיהוֹן תְּלָתָא
וְסַמְכֵיהוֹן תְּלָתָא׃ כָּל־סְרָדֵי דְּרָתָא
סְחוֹר־סְחוֹר דְּבוּץ שְׁזִיר׃ וְסַמְכֵיָא
לְעַמּוּדַיָּא דְּנַחֲשָׁא וָוֵי עַמּוּדַיָּא
וְכַבּוּשֵׁיהוֹן כְּסַף וְחִפּוּי רֵישֵׁיהוֹן
כְּסַף וְאִנּוּן מְכַבְּשִׁין כְּסַף כָּל עַמּוּדֵי
דְּרָתָא׃ וּפְרִסָא דְּתַרְעָא דְּרָתָא
עוֹבַד צַיָּר תֵּכְלָא וְאַרְגְּוָנָא וּצְבָע
זְהוֹרִי וּבוּץ שְׁזִיר וְעַסְרִין אַמִּין
אוֹרְכָא וְרוּמָא בְּפוּתְיָא חֲמֵשׁ אַמִּין
לְקֳבֵיל סְרָדֵי דְּרָתָא׃ וְעַמּוּדֵיהוֹן
אַרְבָּעָא וְסַמְכֵיהוֹן אַרְבָּעָא דְּנַחֲשָׁא
וָוֵיהוֹן כְּסַף וְחִפּוּי רֵישֵׁיהוֹן
וְכַבּוּשֵׁיהוֹן כְּסַף׃ וְכָל־סִיכַיָּא
לְמַשְׁכְּנָא וּלְדָרְתָא סְחוֹר־סְחוֹר
נְחָשָׁא׃

פקודי
מל׳ יון ספקר
ספקר לכל ק׳
אלף מלא
יתדרוכו
מלקח מן
הכסף:
קמכן ערות׳
כתכין מסכן
היה ערות
מסכיכה טורס
כיטרל׳ מכית
ראסון עמד
ת׳ מכר כמנין
מסנן׳

אלה פקודי המשכן משכן העדת אשר פקד על־פי משה עבדת הלוים ביד איתמר בן־אהרן הכהן׃
כא
כב ובצלאל בן־אורי בן־חור למטה יהודה עשה את כל־אשר־
צוה יהוה את־משה׃ כג ואתו
אהליאב בן־אחיסמך למטה־
דן

אלין מנייני משכנא משכנא דסהדותא די אתמניאו על־מימרא דמשה פולחן ליואי בידא דאיתמר בר אהרן כהנא׃ ובצלאל בר־אורי בר־חור לשבטא דיהודה עבד ית כל־דפקיד׃ ית־משה׃ ועמיה אהליאב בר־אחיסמך לשבטא
דדן

חַמִּיסְרֵי אַמִּין לְעִיבְרָא עַמּוּדֵיהוֹן תְּלָתָא וְחוּמְרֵיהוֹן תְּלָתָא : ולכרתף
וּלְעִבְרָא תְּנֵינֵי מִיכָא וּמִיכָא לְתַרַע דַּרְתָּא וּוִילְוִין חֲמִיסְרֵי אַמִּין עַמּוּדֵיהוֹן
תְּלָתָא וְחוּמְרֵיהוֹן תְּלָתָא : כל קלעי כָּל וּוִילְוֵי דַּרְתָּא חֲזוֹר חֲזוֹר דְּבוּץ
שְׁזִיר : והאדנים וְחוּמְרַיָּא לְעַמּוּדַיָּא דְּנְחָשָׁא וְוֵי עַמּוּדַיָּא וְכִיבּוּשֵׁיהוֹן
כְּסַף וְחִיפּוּי רֵישֵׁיהוֹן כְּסַף וְהֵינוּן מְכַבְּשִׁין בְּכֶסֶף הֵיכְדֵין הֲווֹ מִתְעַבְּדִין כָּל
עַמּוּדֵי דַּרְתָּא : ומסך וּפְרָסָא דְּתַרַע דַּרְתָּא עוֹבַד צִיּוּר מַחְטָא דְּתֵיכְלָא
וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי וּבוּץ שְׁזִיר וְעֶשְׂרִין אַמִּין אוֹרְכָא וְרוּמְיָה כְּפוּתֵיהּ
חֲמֵשׁ אַמִּין כָּל קֶבֶל וּוִילְוֵי דַּרְתָּא : ועמודיהם וְעַמּוּדֵיהוֹן אַרְבְּעָא
וְחוּמְרֵיהוֹן אַרְבְּעָא דְּנְחָשָׁא וְוֵיהוֹן כְּסַף וְחִיפּוּי רֵישֵׁיהוֹן וְכִיבּוּשֵׁיהוֹן כְּסַף :
וכל היתדות וְכָל מְתַחְיָא לְמִשְׁכְּנָא וּלְדַרְתָּא חֲזוֹר חֲזוֹר דְּנְחָשָׁא :

ס ס ס

אלה פְּקוּדֵי אִלֵּין מְנָיְנֵי מִתְקַלְוֵן וּסְכוּמְהוֹן דְּמִשְׁכְּנָא דְּסַהֲדוּתָא
דְּאִתְמְנִיוּ עַל פּוּם מֵימְרָא דְּמֹשֶׁה בְּרַם פּוּלְחָן לֵיוָאֵי הֲוָת
בִּידָא דְּאִיתָמָר בַּר אַהֲרֹן כַּהֲנָא : ובצלאל וּבְצַלְאֵל בַּר אוּרִי בַּר חוּר לְשִׁבְטָא
דִּיהוּדָה עָבַד יַת כָּל דְּפַקִּיד יְיָ יַת מֹשֶׁה : ואתו וְעִמֵּיהּ אָהֳלִיאָב בַּר
אחיסמך

לעומת קלעי החצר · כמדת קלעי החצר : פ

חסלת ויקהל :

אלה פקודי · בפרשה זו נמנו כל משקלי כלבת המשכן לכסף ולזהב ולנחשת ונמנו כל כליו לכל עבודתו : המשכן משכן · שני פעמים רמז למקדש שנתמשכן בשני חרבנין על עונותיהן של ישראל : משכן העדות · עדות לישראל שויתר להם הקב"ה על מעשה העגל שהרי השרה שכינתו ביניהם : עבודת הלוים · פקודי המשכן וכליו היא עבודה המסורה ללוים בימדבר לשאת ולהוריד ולהקים אים אים למשאו המופקד עליו כמו שאמור בפרשת נשוא : ביד איתמר · הוא היה פקיד עליהם למסור לכל בית אב עבודה שעליו : ובצלאל בן חורי עשה את כל אשר צוה ה' את משה · אשר צוה אין כתיב כאן אלא כל אשר צוה ה' את משה אפילו דברים שלא אמר לו רבו הסכימה דעתו למה שנאמר למשה בסיני כי משה צוה לבצלאל לעשות תחלה כלים ואחר כך משכן אמר לו בצלאל מנהג העולם לעשות תחלה בית ואחר כך משים כלים בתוכו אמ"ל כך שמעתי מפי הקב"ה אמר לו משה בצל של הייתי כי בוודאי כך צוה לי הקב"ה וכך עשה המשכן תחילה

דן תרש וחשב ולקס בתכלת
ובארגמן ובתולעת השני ובשש:
כד כל הזהב העשוי למלאכה
בכל מלאכת הקדש ויהי זהב
התנופה תשע ועשרים ככר ושבע
מאות ושלשים שקל בשקל הקדש:
כה וכסף פקודי העדה מאת
ככר ואלף ושבע מאות וחמשה
ושבעים שקל בשקל הקדש:
כו בקע לגלגלת מחצית
השקל בשקל הקדש לכל העבר
על הפקדים מבן עשרים שנה
ומעלה לששת מאות אלף ושלשת
אלפים וחמש מאות וחמשים:
כז ויהי מאת ככר הכסף לצקת
את אדני הקדש ואת אדני הפרכת
מאת אדנים למאת הככר ככר
לאדן: כח ואת האלף ושבע
המאות וחמשה ושבעים עשה ווים
לעמודים וצפה ראשיהם וחשק
אתם: כט ונחשת התנופה שבעים
ככר ואלפים וארבע מאות שקל:
ל ויעש בה את אדני פתח אהל
מועד ואת מזבח הנחשת ואת
מכבר הנחשת אשר לו ואת כל
כלי המזבח: לא ואת אדני החצר
סביב ואת אדני שער החצר ואת
כל יתדת המשכן ואת כל יתדת
החצר סביב: לב ומן התכלת
והארגמן ותולעת השני עשו בגדי
שרד לשרת בקדש ויעשו את
בגדי הקדש אשר לאהרן כאשר
צוה יהוה את משה: פ

ויעש

דן נגר ואומן וצייר בתכלא
ובארגונא ובצבע זהורי ובבוצא
כל דהבא דאתעביד לעיבידתא
בכל עיבידת קודשא והוה דהב
ארמותא עסרין ותשע ככרין ושבע
מאה וחלתין סלעין בסלעי
קודשא: וכסף מינגי כנישתא
מאה ככרין ואלף ושבע מאה
ושבעין וחמש סלעין בסלעי
קודשא: תקלא לגולגלתא
פלגות סלעא בסלעי קודשא לכל
דעבר על מנייא מבר עסרין שנין
ולעילא לשית מאה ותלתא אלפין
וחמש מאה וחמשין: והוא
מאה ככרי בספא לאתכא ית סמכי
קודשא וית סמכי פרוכתא מאה
סמכין למאת ככרין ככרא לסמכא:
וית אלף ושבע מאה ושבעין
וחמשא עבד ווין לעמודיא וחפי
רישיהון וכבש ית תהון: ונחש
ארמותא שבעין ככרין ותרין
אלפין וארבע מאה סלעין:
ועבד בה ית סמכי תרע משכן
זימנא וית מדבחא דנחשא וית
סרדא דנחשא דליה וית כל מני
מדבחא: וית סמכי דרתא סחור
סחור וית סמכי תרע דרתא וית
כל סיכי משכנא וית כל סכי
דרתא סחור סחור: ומן תכלא
וארגונא וצבע זהורי עבדו לבושי
שמושא לשמשא בקודשא ועבדו
ית לבושי קודשא דלאהרן כמא
דפקיד יי ית משה: ועבד ית

אפודא

אַחִיסָמָךְ לְשִׁבְטָא דְדָן נְגַר וְאוּמַן וְצַיִיר בְּתֵיכְלָא וּבְאַרְגְּוָנָא וּבְצִבְעָא זְהוֹרִי
וּבְבוּצָא: כֹּל כָּל דַּהֲבָא דְּאִיתְעֲבִיד לְעִיבִידְתָּא בְּכָל עִיבִידַת קוּדְשָׁא
וַהֲוָה סְכוּם דְּהַב אֲרַמּוֹתָא עֶשְׂרִין וְתֵשַׁע קִנְטִירִין וְשַׁבַע מְאָה וְתַלְתִּין
סְלָעִין בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא דֵּין הוּא דְּהַב אֲרַמּוֹתָא דְּאַרִימוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל
גֻּבַר דְּאִיתְרְעֵי לִבֵּיהּ לְאַפְרָשָׁא: וְכֶסֶף וּכְסַף מְנַיְנֵי דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל
דְּיַהֲבוּ בְּזַמַּן דְּמִמְנוּן מֹשֶׁה גֻּבַר פּוּרְקַן נַפְשֵׁיהּ מְאָה קִינְטָרִין וְאַלְפָא וְשַׁבַע
מְאָה וְשׁוּבְעִין וְחַמֵּשׁ סְלָעִין בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא: בֶּקַע דְּרַכְמוֹנָא
לוּלְגַלְתָּא פַּלְגוּת סִילְעָא בְּסִלְעָא קוּדְשָׁא לְכָל מַאן דְּעָבַר עַל מְנַיְנַיָּא
מִבַּר עֶשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵילָא לְשִׁית מְאָה וְתַלְתָּא אַלְפִין וְחַמֵּשׁ מְאָה וְחַמְשִׁין:
וַיְהִי וַהֲוָאָה מְאָה קִנְטִינְרִין דְּכַסְפָּא לְאַתָּכָא יַת חוּמְרֵי קוּדְשָׁא וְיַת
חוּמְרֵי פַּרְגוֹדָא מְאָה חוּמְרִין כָּל קֻבֵּל קִנְטִינְרִין קִנְטִינַר לְחוּמְרָא: וְאֶת
הָאֶלֶף וְיַת אַלְפָא וְשַׁבַע מְאָה וְשַׁבְעִין וְחַמֵּשׁ סִלְעִין עָבַד וְיָן לְעַמּוּדֵיָא
וְחַפָּא רֵישֵׁיהוֹן וּכְבַשׁ יַתְהוֹן: וּנְחֹשֶׁת וּנְחָשָׁא דְּאַרְמוֹתָא שַׁבְעִין
קִנְטִירִין וְתְרֵין אַלְפִין וְאַרְבַּע מְאָה סִילְעִין: וַיַּעַשׂ בָּהּ וְעָבַד בָּהּ יַת
חוּמְרֵי תְּרַע מִשְׁכַּן זִימְנָא וְיַת מַדְבְּחָא דִּנְחָשָׁא וְיַת קַנְקְלֵי דִּנְחָשָׁא דִּילֵיהּ
וְיַת כָּל מָאנֵי מַדְבְּחָא: וְאֶת וְיַת חוּמְרֵי דָּרְתָּא חֲזוֹר חֲזוֹר וְיַת כָּל
מַתְחֵי תְּרַע דָּרְתָּא וְיַת כָּל חוּמְרֵי דָּרְתָּא חֲזוֹר חֲזוֹר: וּמִן הַתְּכֵלֶת וּמִן
תֵּיכְלָא וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי עָבְדוּ לְבוּשֵׁי שְׁמוּשָׁא לְשֵׁישָׁא בְּקוּדְשָׁא
וְעָבְדוּ יַתְלְבוּשֵׁי קוּדְשָׁא דִּי לְאַהֲרֹן כַּהֲנָא הֵי כְּמָה דְּפַקִּיד יְיָ יַת מֹשֶׁה:
וַיַּעַשׂ

כד וחלק עשה כלי: הכלר · ששים מנה ומנה של קדש כפול היה הרי הככר קל מנה והמנה
כה כלעים הרי ככר של קדש שלשת אלפים שקלים לפיכך מנה בפרוטרוט כל השקלים
כו ששחותין במכיכס מג אלפים שאין מגיעין לככר: בקע · הוא שס משקל מחצית
השקל: לשש מאות אלף וגו׳ · כך היו ישראל וכך עלה מכייכס אחר שהוקס המשכן בספר
וידבר ואף עתה בכדבת המשכן כך היו ומכין חצאי השקלים של שש מאות אלף עולה מאת
ככר כל אחד של שלשת אלפים שקלים · כיצד שש מאות אלף חצאין הרי הן שלש מאות
אלף שלמים הרי מאת ככר והשלשת אלפים וחמש מאות וחמשי׳ חצאי׳ עולים אלף ושבע מאות
כז ועה שקלים: לכסות · לאתכא: את אדני הקדש · של קרשי המשכן שהס מח קרשים
כח ולהן כ׳ו אדנים ואדני הפרכת ל׳הרי ק׳וכל שאר האדנים כחשת כתוב בהס: ונפה
ט רלשיהס: של עמודים מהן שבכולן כתוב ונפה רלשיהס וחשוקיהס כסף: ומן
התכלת והארגמן וגו׳ · שש לא כאמר כאן מכאן אבי אומר שאין בגדי שרד הללו בגדי
כהונה שבגדי כהונה היה שש אלא הס בגדים שמכסים בהס כלי הקדש בשעת סלוק

שני
חמשי כסדן
מחוברין

ג ויעש את־האפד זהב תכלת
וארגמן ותולעת שני ושש משזר :
ד וירקעו את־פחי הזהב
וקצץ פתילים לעשות בתוך
התכלת ובתוך הארגמן ובתוך
תולעת השני ובתוך השש מעשה
חשב : ה כתפת עשו־לו חברת
על־שני קצותיו חבר : ס וחשב
אפדתו אשר עליו ממנו הוא
כמעשהו זהב תכלת וארגמן
ותולעת שני ושש משזר כאשר
צוה יהוה את־משה : ס
ו ויעשו את־אבני השהם מסבת
משבצת זהב מפתחת פתוחי חותם
על־שמות בני ישראל :
ז וישם אתם על כתפת האפד
אבני זכרון לבני ישראל כאשר צוה
יהוה את־משה : פ
ח ויעש את־החשן מעשה
חשב כמעשה אפד זהב תכלת
וארגמן ותולעת שני ושש משזר :
ט רבוע היה כפול עשו את־
החשן זרת ארכו וזרת רחבו כפול :
י וימלאו־בו ארבעה טורי אבן
טור אדם פטדה ובדקת הטור
האחד : יא והטור השני נפך
ספיר ויהלם : יב והטור השלישי
לשם שבו ואחלמה : יג והטור
הרביעי תרשיש שהם וישפה
מוסבת משבצת זהב במלאתם :
יד והאבנים על־שמות בני־
ישראל הנה שתים עשרה על־
שמתם פתוחי חתם איש על־שמו
לשנים

כולם חסר כו
מן ל׳ מלא .

כ׳כ׳ חס׳ ו׳ו
כתר׳ ו׳ מלא
דמלא כתיב
ומחרתון חסר
דחסר כתיב

אפודא דהבא תכלא וארגונא
וצבע זהורי ובוץ שזיר :
ית־טסי דדהבא וקציצו חוטין
למעבד כגו תכלא ובגו ארגונא
ובגו צבע זהורי ובגו בוצא עובד
אומן : כתפין עבדו־ליה מלפפין
על־תרין סטרוהי מלפף : והמיין
תיקוניה דעלוהי מיניה הוא
כעובדיה דהבא תכלא וארגונא
וצבע זהורי ובוץ שזיר כמא דפקיד
יי ית־משה : ועבדו ית־אבני
בורלא משקען מרמצן בדהב
גליפן כתב מפרש על־שמהת בני
ישראל : ושוי יתהון על כתפי
אפודא אבני דוכרנא לבני ישראל
כמא דפקיד יי ית־משה : ועבד
ית־חושנא עובד אומן כעובד
אפודא דהבא תכלא וארגונא
וצבע זהורי ובוץ שזיר : מרבע
הוה עיף עבדו ית־חושנא זרתא
אורכיה וזרתא פותיה עיף :
ואשלימו ביה ארבעא סדרין דאבן
טבא סדרא קדמאה סמקן ירקן
וברקן סידרא חד : וסדרא תניינא
אזמרגדין שבזיז וסבהלום :
וסדרא תליתאה קנכירי טרקיא
ועין־עיגלא : וסדרא רביעאה
כרום־ימא וכורלא ופנתירי משקען
מרמצן בדהב באשלמותהון :
ואבניא על־שמהת בני־ישראל
אינין תרתא עסרין על־שמהתהון
בתב־מפרש כגלוף דעזקא גבר
על

ויעש את האפד וְעָבַד יַת אֵפוֹדָא דְּדַהֲבָא תְּכֵלָא וְאַרְגְּוָנָא
וְצֶבַע זְהוֹרִי וּבוּץ שְׁזִיר: וירקעו וְרַדִּידוּ יַת סָסֵי דְּדַהֲבָא וְקַטָּעוּ
יְתָהוֹן שֵׁזְרִין לְמֶעְבַּד בְּגוֹ תְּכֵלָא וְאַרְגְּוָנָא וּבְגוֹ צֶבַע זְהוֹרִי וּבְגוֹ בּוּצָא
עוֹבַד אוּמָן: כתפת כַּתְפִּין עָבְדוּ לֵיהּ מְלַפְּפָן עַל תְּרֵין צִיטְרוֹי יִתְלַפָּף:
וחשב וְהֶמְיַין טִיכּוּסֵיהּ דְּעָלוֹי מִנֵּיהּ הוּא הֲוָי כְּעוֹבָדוֹי דַּהֲבָא תְּכֵלָא
וְאַרְגְּוָנָא וְצֶבַע זְהוֹרִי וּבוּץ שְׁזִיר הֵיכְמָא דְּפַקִּיד יְיָ יַת מֹשֶׁה: ויעשו
את אבני וַעֲבָדוּ יַת מַרְגַּלְוָן דְּבוּרְלַת חֲלָא מְשַׁקְּעִין מְרַמְּצָן גְּלִיפָן כְּתַב
חָקִיק מְפָרַשׁ עַל שְׁמָהָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וישם וְשַׁוִּי יַתְהוֹן עַל כַּתְפֵי
אֵפוֹדָא אַבְנֵי דּוּכְרָנָא לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל הֵיכְמָא דְּפַקִּיד יְיָ יַת מֹשֶׁה: ויעש
וְעָבַד יַת חוֹשְׁנָא עוֹבַד אוּמָן הֵי כְּעוֹבַד אֵפוֹדָא דְּדַהֲבָא תְּכֵלָא וְאַרְגְּוָנָא
וְצֶבַע זְהוֹרִי וּבוּץ שְׁזִיר: רבוע
מְרַבַּע הֲוָה עִיף עָבְדוּ יַת חוֹשְׁנָא
זְרָתָא אוֹרְכֵיהּ וְזַרְתָּא פּוּתְיֵיהּ עִיף: פְּשַׁךְ אוֹרְכֵיהּ וּפְשַׁךְ פּוּתְיֵיהּ כְּפִיל:
ירושלמי
וימלאו וְאַשְׁלִימוּ בֵּיהּ אַרְבְּעָא
סִדְרִין מַרְגַּלְיָן טָבָן כָּל קֳבֵל אַרְבְּעַת טְרִיגוֹנִין דְּעָלְמָא סִדְרָא קַמָּיְתָא
סַמּוּקְתָּא יְרוּקְתָּא וּבַרְקְתָּא סִדְרָא חַד וַעֲלֵיהוֹן חָקִיק וּמְפָרַשׁ שְׁמָהָת תְּלַת
שְׁבָטַיָּא רְאוּבֵן שִׁמְעוֹן וְלֵוִי: והטור וְשׁוּם סִדְרָא תְּנַיְנָא אֵיזְמוּרַד
וְסַפִּירִינוֹן וְכַרְכּוֹרִין וַעֲלֵיהוֹן חָקִי וּמְפָרַשׁ שְׁמָהָת תְּלַת שְׁבָטַיָּא יְהוּדָה דָּן
וְנַפְתָּלִי: והטור השלישי וְשׁוּם סִדְרָא תְּלִיתָא לִגְנִרִין וְטַרְקִין וְעֵין עֵיגֶל
וַעֲלֵיהוֹן חָקִיק וּמְפָרַשׁ שְׁמָהָת תְּלַת שְׁבָטַיָּא גָּד אָשֵׁר וְיִשָּׂכָר: והטור
וְשׁוּם סִדְרָא רְבִיעָאָה כְּרוּם יַמָּא רַבָּא וּבוּרְלַת חֲלָא וּמַרְגְּנִית אַפְנְטוּרִין
וַעֲלֵיהוֹן חָקִיק וּמְפָרַשׁ שְׁמָהָת תְּלַת שְׁבָטַיָּא זְבוּלֻן יוֹסֵף וּבִנְיָמִין מְשַׁקְּעִין
מְרַמְּצָן בְּדַהֲב בְּאַשְׁלְמוּתְהוֹן: והאבנים וּמַרְגְּלִיתָא עַל שְׁמָהָת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל תְּרֵיסְרֵי עַל שְׁמָהָתְהֵין כְּתַב גְּלִיף חָקִיק וּמְפָרַשׁ הֵי כְּגְלוּף דְּעִיזְקָא

מסעות סלא היה בהם שם ז וילקטו: כמו לרוקע הארץ כתרגומו ורדידו טסין היו ב
מרדדין מן הזהב לשטלרא בלבד טסין דקות: כאן הוא מלמדך היאך היו עושין את
הזהב עם החוטין מרדדים הטסין דקין וקוצצין מהן פתילים לאורך הטס לעשות אותן
פתילים תערובת עם כל מין ומין בחשן ואפוד שכאמר בהן זהב חוט אחד של זהב עם
ששה חוטין של תכלת וכן עם כל מין ומין שכל המיכין חוטן כפול ששה והזהב חוט

לשנים עשר שבט: טו ויעשו
על־החשן שרשרת גבלת מעשה
עבת זהב טהור: יז ויעשו
שתי משבצת זהב ושתי טבעת זהב
ויתנו את־שתי הטבעת על־שני
קצות החשן: יח ויתנו שתי
העבתת הזהב על־שתי הטבעת
על־קצות החשן: יט ואת שתי
קצות שתי העבתת נתנו על שתי
המשבצת ויתנם על־כתפת האפד
אל־מול פניו: יט ויעשו שתי
טבעת זהב וישימו על־שני קצות
החשן על־שפתו אשר אל־עבר
האפד ביתה: כ ויעשו שתי
טבעת זהב ויתנם על־שתי כתפת
האפד ממעל מלמטה ממול פניו לעמת
מחברתו ממעל לחשב האפד:
מס נעותיו ק׳ כא וירכסו את־החשן מטבעתו
אל־טבעת האפד בפתיל תכלת
להית על־חשב האפד ולא־יזח
החשן מעל האפד כאשר צוה יהוה
את־משה: פ
שלישי כב ויעש את־מעיל האפד
ששי כסהן מעשה ארג כליל תכלת: כג ופי־
מקוברי המעיל בתוכו כפי תחרא שפה
לפיו סביב לא יקרע: כד ויעשו
כ׳רין מלא וא על־שולי המעיל רמני תכלת
מסר ל מסר סס וארגמן ותולעת שני משזר:
כה ויעשו פעמני זהב טהור
ויתנו את־הפעמנים בתוך הרמנים
על־שולי המעיל סביב בתוך
הרמנים: כו פעמן ורמן פעמן
ורמן

רמני׳ ורמנים כל אורייתא ומלכים מסר ויו כא״ת מל׳ פ׳ אם כליסנא

לשנים עשר שבט: טו ועבדו על־חושנא תיכין מתחמן
עובד גדילו דהב דכי: ועבדו
תרתין מרמצן דדהב ותרתין עזקן
דדהב ויהבו ית־תרתין עזקתא
על־תרין סטרי חושנא: ויהבו
תרתין גדילן דדהב על־תרתין
עזקתא על־סטרי חושנא:
וית תרתין גדילן דעל־תרתין
סטרוהי יהבו על־תרתין מרמצתא
ויהבונון על־כתפי איפודא לקביל
אפוהי: ועבדו תרתין עזקן דדהב
ושויאו על־תרין סטרי חושנא על־
ספתיה דלעיברא דאיפודא לגיו:
ועבדו תרתין עיזקן דדהב ויהבונון
על־תרתין כתפי איפודא מלרע
מלקביל אפוהי לקביל בית־לופי
מעילוי המיין איפודא: ואחדו
ית־חושנא מעיזקתיה לעיזקתא
דאיפודא בחוטא דתכלא למהוי
על־דמיין איפודא ולא־יתפרק
חושנא מעילוי איפודא כמא
דפקיד יי ית־משה. ועבד ית־
מעילא דאיפודא עובד מחי גמיר
תכלא: ופומיה דמעילא כפיל־
לגויה כפום שריין דתרא מקף
לפומיה סחור־סחור דלא יתבזע:
ועבדו על־שיפולי מעילא רמוני
תכלא וארגונא וצבע זהורי שזיר:
ועבדו זגין דדהב דכי ויהבו ית־
זגיא בגו רמוניא על־שיפולי
מעילא סחור־סחור בגו רמוניא:
זגא ורמונא זגא ורמונא על־שיפולי
מעילא

מְעִילָא סְחוֹר סְחוֹר לְשַׁמְשָׁא כְּמָא דְּפַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה׃ וְעַבְדוּ יָת כְּתוֹנִין דְּבוּצָא עוֹבַד מְחִי לְאַהֲרֹן וְלִבְנוֹהִי׃ וְיָת מַצְנְפְּתָא דְּבוּצָא וְיָת שְׁבָח קוּבְּעַיָּא דְּבוּצָא וְיָת־

מכנסי

יונתן בן עוזיאל

גְּבַר מַרְגְּלִיתֵיהּ עַל שְׁמֵיהּ וּלְתַרְיסַר שִׁבְטַיָּא׃ ויעשו וְעַבְדוּ עַל חוּשְׁנָא שַׁלְשְׁלָן מְתַחְמַם עוֹבַד קְלִיעָא דְּדַהַב דְּכִי׃ ויעשו שתי וְעַבְדוּ תַּרְתֵּין מְרַמְּצָן דְּדַהַב וְתַרְתֵּין עִזְקָן דְּדַהַב וִיהַבוּ יָת תַּרְתֵּין עִזְקָתָא עַל תְּרֵין צִיטְרֵי חוּשְׁנָא׃ ויתנו וִיהַבוּ תַּרְתֵּין קְלִיעָן דְּדַהַב עַל תַּרְתֵּין עִזְקָתָא עַל צִיטְרֵי חוּשְׁנָא׃ ואת שתי וְיָת תַּרְתֵּין קְלִיעָן דְּמִסְדְּרָן עַל תְּרֵין צִיטְרוֹי יְהַבוּ עַל תַּרְתֵּין מְרַמְּצָתָא וִיהַבוּנוּן עַל כִּתְפֵי אֵפוֹדָא כָּל קְבֵל אַנְפּוֹי׃ ויעשו וְעַבְדוּ תַּרְתֵּין עִזְקָן דְּדַהַב וְשַׁוִּיאוּ עַל תַּרְתֵּין צִיטְרֵי חוּשְׁנָא עַל שִׁפְּתֵיהּ דְּלֵעְבַדָא דְּאֵפוֹדָא לְגָיו׃ ויעשו וְעַבְדוּ תַּרְתֵּין עִזְקָן דְּדַהַב וְסַדְּרוּנוּן עַל תְּרֵין כִּתְפֵי אֵפוֹדָא מִלְּרַע מִלְּקֳבֵל אַנְפּוֹי כָּל קְבֵיל בֵּית לוּפֵי מֵעִילָוֵי לְהֶמְיַן אֵפוֹדָא׃ וירכסו וְיַטְּכִיסוּ יָת חוּשְׁנָא מֵעִזְקָתָא לְעִזְקַת אֵפוֹדָא בִּשְׁזִיר תְּכֵלָא לְמֵיהֱוֵי אָדִיק עַל הֶמְיַן אֵפוֹדָא וְלָא יִתְפְּרַק חוּשְׁנָא מֵעִילָוֵי אֵפוֹדָא הֵיכְמָא דְּפַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה׃ ויעש וַעֲבַד יָת מַנְטַר מְעִילָא עוֹבַד גַּדְדֵי שִׁזִּיר תְּכֵלָא׃ ופי המעיל ופום מַנְטַר מְעִילָא כְּפִיל בְּמִצְעֵיהּ הֲוִי כְּפוּם שִׁרְיָא תּוֹרָא בְּשִׁפְּתֵיהּ מַקַּף לְפוּמֵיהּ חֲזוֹר חֲזוֹר מְטוּל דְּלָא יִתְבְּזַע׃ ויעשו על שולי וַעֲבַדוּ עַל שִׁפּוֹלֵי מַנְטַר מְעִילָא רוּמָנִין דְּתִכְלָא וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי שְׁזִיר׃ ויעשו וַעֲבַדוּ חִיזוֹרֵין דְּדַהַב וִיהַבוּ יָת חִיזוֹרָיָא בְּמִצְעוּת רוּמָנָיָא עַל שִׁפּוֹלֵי מַנְטַר מְעִילָא חֲזוֹר חֲזוֹר בְּמִצְעוּת רוּמָנָיָא׃ פעמן חֲזוֹרָא וְרוּמָנָא חִיזוֹרָא וְרוּמָנָא כּוּלְהוֹן שַׁבְעִין עַל שִׁפּוֹלֵי מַנְטַר מְעִילָא חֲזוֹר חֲזוֹר לְשַׁמְשָׁא הֵיכְמָא דְּפַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה׃ ויעשו וַעֲבַדוּ יָת כִּתּוֹנִין דְּבוּץ עוֹבַד גַּרְדֵּי לְאַהֲרֹן וְלִבְנוֹהִי׃ ואת וְיָת מַצְנְפְּתָא דְּבוּצָא וְיָת

ברצוץ

שניעי עם כל לקח ולקחד׃ ולת פקרי המנבעות׃ תפקרת המנבעות׃ המנבעות כמפוקרין

וְרִמֹּן עַל־שׁוּלָיו הַמְּעִיל סָבִיב לְשֶׁרֶת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ ס

כט וַיַּעֲשׂוּ אֶת־הַכֻּתֹּנֶת שֵׁשׁ מַעֲשֵׂה אֹרֶג לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו׃ כט וְאֶת הַמִּצְנֶפֶת שֵׁשׁ וְאֶת־פַּאֲרֵי הַמִּגְבָּעֹת שֵׁשׁ וְאֶת־

ל׳ וחסר

מכנסי

מכנסי הבד שש משזר: מ ואת־
האבנט שש משזר ותכלת וארגמן
ותולעת שני מעשה רקם כאשר
צוה יהוה את־משה: ס

ל ויעשו את־ציץ נזר־הקדש
זהב טהור ויכתבו עליו מכתב
פתוחי חותם קדש ליהוה:

לא ויתנו עליו פתיל תכלת לתת
על־המצנפת מלמעלה כאשר צוה
יהוה את־משה: ס

לב ותכל כל־עבדת משכן אהל
מועד ויעשו בני ישראל ככל אשר
צוה יהוה את־משה כן עשו:
ס לג ויביאו את־
המשכן אל־משה את־האהל ואת־
כל־כליו קרסיו קרשיו בריחו
ועמדיו ואדניו: לד ואת־מכסה
עורת האילם המאדמים ואת־
מכסה ערת התחשים ואת פרכת
המסך: לה את־ארן העדת
ואת־בדיו ואת הכפרת: לו את־
השלחן את־כל־כליו ואת לחם
הפנים: לז את המנרה הטהרה
את־נרתיה נרת המערכה ואת־כל־
כליה ואת שמן המאור: לח ואת
מזבח הזהב ואת שמן המשחה

ואת

מכנסי בוצא דבוץ שזיר: ית־
היזמינא דבוץ שזיר ותכלא
וארגונא וצבע זהורי עובד צייר
כמא דפקיד ייי ית־משה:
ועבדו ית־ציצא כלילא דקודשא
דהב דכי וכתבו עלוהי כגלוף
דעזקא בתב מפרש קדשא ליי:
ויהבו עלוהי חוטא דתכלא למתן
על־מצנפתא מלעילא כמא דפקיד
יי ית־משה: ושלימת כל עיבידת
משכנא משכן זימנא ועבדו בני
ישראל ככל דפקיד יי ית־משה כן
עבדו: ואתיאו ית־משכנא
לות־משה ית־משכנא וית־כל־
מנוהי פורפוהי דפוהי עברוהי
ועמודוהי וסמכוהי: וית־חופאה
דמשכי דיכרי מסמקי וית־חופאה
דמשכי ססגונא וית פרוכתא
דפרסא: ית־ארונא דסהדותא
וית־אריחוהי וית כפורתא:
ית־פתורא ית־כל־מנוהי וית לחם
אפיא: ית־מנרתא דכיתא ית־
בוצינהא בוציני סידרא וית כל־
מנהא וית משחא דאנהרותא:
וית מדבחא דדהבא וית משחא

דרבותא

המפוקרין לתת על המכסה מלמעלה ועל ידי הפתילים היה מושיבן על המכסה כמין
כתר וקח לומר הכין על המכסה שהרי בשחיטת קדשים שמיכו שערו היה כרוקה בין כין
למכסה שסס מכיח תפילין והכין היה כתון על המנח הרי המכסה למעלה והכין
למטה ומהו על המכסה מלמעלה ועוד הקשיתי בה כאן הוא אומר ויתכו עליו פתיל
תכלת ובעכין הכווה הוא אומר וכתת אותו על פתיל תכלת ואומר אני פתיל תכלת זה

חוטין

דְּרִבּוּתָא וְיָת קְטֹרֶת בּוֹסְמַיָּא וְיָת וְאֶת קְטֹרֶת הַסַּמִּים וְאֶת מַסַּךְ פֶּתַח
פְּרָסָא דְּתַרְעָא מִשְׁכְּנָא: יָתֵי לט אֹהֶל: אֶת מִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת

מדבחא ואת

יונתן בן עוזיאל

בַּרְצוּץ כּוֹבְעָיָא דְּבוּצָא וְיָת אֲוִוּרְקְסִי בּוּצָא דְּבוּץ שְׁזִיר: ואת האבנט
וְיָת קַמּוֹרָא דְּבוּץ שְׁזִיר וְתֵיכְלָא וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי עוֹבַד צִיּוּר הֵיכְמָא
דְּפִקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה: ויעשו את ציץ וַעֲבָדוּ יָת צִיצַת כְּלִילָא דְּקוּדְשָׁא
דְּהַב דְּכִי וּכְתָבוּ עֲלוֹי גְּלִיף חֲקִיק וּמְפָרַשׁ קוֹדֶשׁ לַיְיָ: וירתנו עליו
וְסַדְּרוּ עֲלוֹי שְׁזִיר חוּטָא דְּתֵכְלָא מְטוּל לְמִיתַן עַל מַצְנֶפֶתָא מִן לְעֵילָא
דְּתִפְלָא דְּרִישָׁא הֵיכְמָא דְּפִקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה: ותכל וּשְׁלִימַת כָּל
עִיבִידַת מִשְׁכְּנָא מִשְׁכַּן זִימְנָא וְעֲבָדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵיכְמָא דְּפִקִּיד יְיָ יָת
מֹשֶׁה הֵיכְדֵּין עֲבָדוּ: ויביאו וְאַיְתִיוּ יָת מִשְׁכְּנָא לְוָת מֹשֶׁה לְבֵית
מַדְרְשֵׁיהּ דְּהוּ תַּמָּן יָתְבִין מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבְנוֹי וְהֻרְמָן מְתַרְגְּמָן לְרַחֲמָן סִדְּרָן
כְּהוּנְתָּא וְתַמָּן יָתְבִין סָבֵי יִשְׂרָאֵל וְאַחְוִיאוּ לֵיהּ יָת מִשְׁכְּנָא וְיָת כָּל מָנוֹי
פּוּרְפָּוֹי לוּחוֹי נַגְרוֹי עַמּוּדוֹי וְחוֹמְרוֹי: ואת מכסה וְיָת חוּפָּאָה דְּמִשְׁכֵּי
דְּדִכְרֵי מְסַמְּקֵי וְיָת חוּפָּאָה דְּמִשְׁכֵּי סַסְגּוּנָא וְיָת פַּרְגּוֹדָא דְּפָרְסָא: ואת
ארן וְיָת אֲרוֹנָא דְּסַהֲדוּתָא וְיָת אַדְּרֵיחוֹי וְיָת כַּפּוֹרְתָּא וּכְרוּבַיָּא דְּנַפְקִין
נָגִיד מִינָּהּ חַד מִכָּא וְחַד מִכָּא: ואת השלחן וְיָת פַּתּוֹרָא וְיָת כָּל
מָנוֹי וְיָת לַחְמָא אַפָּיָא: ואת מנורת וְיָת מְנָרְתָּא וְיָת בּוּצִינָהָא בּוּצִינֵי
סִדּוּרָא דְּמִסְדְּרִין כָּל קְבֵל שְׁבָ עָתֵי כּוֹכְבַיָּא דְּנַהֲגִין בְּשִׁיטְרֵיהוֹן בִּרְקִיעָא
בְּיַמָּמָא וּבְלֵילְיָא וְיָת מִשְׁחָא דְּאַדְּלָקוּתָא: ואת מזבח
וְיָת מַדְבְּחָא דְּדַהֲבָא וְיָת מִשְׁחָא דְּרִבּוּתָא וְיָת קְטֹרֶת בּוֹסְמַיָּא וְיָת פְּרָסָא
דבתרע

חוטין הן לקשרו בהן במכנסי לפי שהנשים אינו אלא מאוזן לאוזן ובמה יקשרנו במצחו והיו
קבועין בו חוטי תכלת לשני ראשיו ובאמצעיתו שבהן קושרו ותולהו במצנפת כשהיא
בראשו ושני חוטין היו בכל קצה וקצה אחת ממעל ואחת מתחת לגד מצחו וכן באמצעו
שכך הוא כוח לקשור ואין דרך קשירה בפחות משני חוטין לכך נאמר על פתיל תכלת
ועליו פתיל תכלת וקושר ראשיהם השניים כלן יחד מאחוריו למול ערפו ומושיבו על
המצנפת ואל תתמה שלא נאמר פתילי תכלת הואיל ומרובין הן שהרי מניחו בחשן ואפוד
ויקשרו את החשן וגו׳ ועל כרחך פחות משנים לא היו שהרי בשתי קצות החשן היו שתי
טבעות החשן ובשתי כתפות האפוד היו שתי טבעות האפוד שבכנדן ולפי דרך קשירה
ארבעה חוטין היו ומכל מקום פחות משנים אין: ויעשו בני ישראל את המלאכה לב
ככל אשר צוה ה׳ וגו׳: ויביאו את המשכן וגו׳ שלא היו יכולין להקימו ולפי שלא לג

וְאֶת־מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־לוֹ אֶת־
בַּדָּיו וְאֶת כָּל־כֵּלָיו אֶת־הַכִּיּוֹר וְאֶת־
כַּנּוֹ׃ לט לא אֶת קַלְעֵי הֶחָצֵר אֶת־
עַמֻּדָיו וְאֶת־אֲדָנָיו וְאֶת־הַמָּסָךְ
לְשַׁעַר הֶחָצֵר אֶת־מֵיתָרָיו וְיִתְדֹתָיו
וְאֵת כָּל־כְּלֵי עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן לְאֹהֶל
מוֹעֵד׃ לב אֶת־בִּגְדֵי הַשְּׂרָד
לְשָׁרֵת בַּקֹּדֶשׁ אֶת־בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ
לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בִּגְדֵי בָנָיו לְכַהֵן׃
לג כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־
מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל־
הָעֲבֹדָה׃ לד וַיַּרְא מֹשֶׁה אֶת־
כָּל־הַמְּלָאכָה וְהִנֵּה עָשׂוּ אֹתָהּ
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה כֵּן עָשׂוּ וַיְבָרֶךְ
אֹתָם מֹשֶׁה׃ פ

לה וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
לו בְּיוֹם הַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאֶחָד
לַחֹדֶשׁ תָּקִים אֶת־מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד׃
לז וְשַׂמְתָּ שָׁם אֶת אֲרוֹן הָעֵדֻת
וְסַכֹּתָ עַל־הָאָרֹן אֶת־הַפָּרֹכֶת׃
לח וְהֵבֵאתָ אֶת־הַשֻּׁלְחָן וְעָרַכְתָּ
אֶת־עֶרְכּוֹ וְהֵבֵאתָ אֶת־הַמְּנֹרָה
וְהַעֲלִיתָ אֶת־נֵרֹתֶיהָ׃ לט וְנָתַתָּה
אֶת־מִזְבַּח הַזָּהָב לְקְטֹרֶת לִפְנֵי אָרוֹן
הָעֵדֻת וְשַׂמְתָּ אֶת־מָסַךְ הַפֶּתַח
לַמִּשְׁכָּן׃ מ וְנָתַתָּה אֶת מִזְבַּח
הָעֹלָה לִפְנֵי פֶתַח מִשְׁכַּן אֹהֶל־
מוֹעֵד׃ מא וְנָתַתָּ אֶת־הַכִּיֹּר בֵּין־
אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שָׁם
מָיִם׃ מב וְשַׂמְתָּ אֶת־הֶחָצֵר סָבִיב

ונתת

מדבחא דנחשא וית־סרדא דנחשא
דיליה ית־אריחוהי וית־כל־מנוהי
ית־כיורא וית־בסיסיה׃ ית
סרדי דרתא ית־עמודהא וית־
סמכהא וית־פרסא לתרע דרתא
ית־אטונוהי וסיכהא וית כל־מאני
פולחן משכנא למשכן זימנא׃
ית־לבושי שימושא לשמשא
בקודשא ית־לבושי קודשא
לאהרן כהנא וית־לבושי בנוהי
לשמשא׃ ככל דפקיד יי ית־
משה כן עבדו בני ישראל ית כל־
פולחנא׃ וחזא משה ית־כל־
עיבידתא והא עבדו יתה כמא
דפקיד יי כן עבדו וברך ית־הון
משה׃ ומליל יי עם־משה
למימר׃ ביום־ירחא קדמאה
בחד לירחא תקים ית־משכנא
משכן זימנא׃ ותשוי תמן ית
ארונא דסהדותא ותטיל על־
ארונא ית־פרוכתא׃ ותעיל ית־
פתורא ותסדר ית־סדרוהי ותעיל
ית־מנרתא ותדלק ית־בוצינהא׃
ותתן ית־מדבחא דדהבא לקטורת
בוסמיא לקדם ארונא דסהדותא
ותשוי ית־פרסא דתרעא למשכנא׃
ותתן ית־מדבחא דעלתא לקדם
תרע משכנא משכן־זמנא׃
ותתן ית־כיורא בין־משכן זמנא
ובין מדבחא ותתן תמן מיא׃
ותשוי ית־דרתא סחור־סחור ותתן
ית

מימן דפסוק ונלה יעמדו וגו׳ רחוכן גר ואסר׳ וזגוין רן ופסתני׳

מ חמישי סניני כהן מקוברים

כ׳ מלא נקור׳

נ׳ ומלרע

כ׳ בפרים

פשה משה סוס מלאכה במשכן הניח לו הקלה הקימתו שלא היה יכול להקימו סוס אדם

מקמת

דְּתַרְעָ מַשְׁכְּנָא: ואת מזבח וְיָת מַדְבְּחָא דְּנְחָשָׁא וְיָת קַנְקַל דְּנְחָשָׁא
דִּילֵיהּ יָת אֲרִיחוֹי וְיָת כָּל מָנוֹי יָת כִּיּוֹרָא וְיָת בְּסִיסֵיהּ: את קלעי יָת
וֵילָוֵי דַּרְתָּא וְיָת עַמּוּדָהָא וְיָת חוּמְרָהָא וְיָת בְּרַסָא לְתַרְעָ דַּרְתָּא וְיָת
אֲטוּנוֹי וּמְתַחָהָא וְיָת כָּל מָנֵי פּוּלְחָן מִשְׁכְּנָא לְמַשְׁכַּן זִימְנָא: את בגדי
יָת לְבוּשֵׁי שְׁמוּשָׁא לְשַׁמָּשָׁא בְּקוּדְשָׁא יָת לְבוּשֵׁי קוּדְשָׁא לְאַהֲרֹן כַּהֲנָא וְיָת
לְבוּשֵׁי בְּנוֹי לְשַׁמָּשָׁא: ככל הֵי בְּכָל מָה דְּפַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה הֵיכְדֵּין
עֲבָדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָת כָּל פּוּלְחָנָא: וירא וַחֲמָא מֹשֶׁה יָת כָּל פּוּלְחָנָא
וְהָא עֲבָדוּ יָתַהּ הֵיכְמָא דְּפַקִּיד יְיָ הֵיכְדֵּין עֲבָדוּ וּבָרִיךְ יָתְהוֹן מֹשֶׁה וְאָמַר
תִּישְׁרֵי שְׁכִינְתָּא דַיְיָ בְּעוֹבְדֵי יְדֵיכוֹן: וידבר ה' וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
לְמֵימַר: ביום בְּיוֹמָא דְּיַרְחָא קַדְמָאָה הוא יַרְחָא דְּנִיסָן בְּחַד לְיַרְחָא
תָּקִים יָת מַשְׁכְּנָא מַשְׁכַּן זִימְנָא: ושמת וּתְשַׁוֵּי תַּמָּן יָת אֲרוֹנָא
דְּסַהֲדוּתָא וְתַטְלִיל עַל אֲרוֹנָא יָת כַּפּוּרְתָּא: והבאת וְתַעֵל יָת פָּתוֹרָא
בְּסִטַר צִפּוּנָא מִטּוּל דְּמִתַּמָּן מִתְיַהֵב עוּתְרָא דְּמִתַּמָּן זִלְחָן רְסִיסֵי מַלְקוֹשִׁין
עַל עִיסְבִין לְמִתְפַּרְנְסָא בְּהוֹן דַּיְרֵי עָלְמָא וּתְסַדֵּר יָת סִדְרוֹי תְּרֵין סִדְרֵי
לַחְמָא גַּוָּאָה שִׁית עֲגוּלִין בְּסִידְרָא כָּל קְבֵיל שִׁבְטוֹי דְּיַעֲקֹב וּתְהַנְעִיל יָת
מְנָרְתָּא בְּסִטַר דָּרוֹמָא מִטּוּל דְּמִתַּמָּן שְׁבִילֵי שַׁמְשָׁא וְסִיהֲרָא וּמִתַּמָּן
אִיסַרְטְרִין דְּנַהוֹרֵי וְחַמְּגַנְזֵי חָכְמְתָא דְּמִתְיְלִין לְנַהוֹרֵי וּתְדַלֵּק יָת בּוּצִינָהָא
שׁוּבְעָא כָּל קְבֵיל שִׁבְעָתֵי כּוֹכְבַיָּא דְּמִתְיְלִין לְצַדִּיקַיָּא דְּמִנַּהֲרִין לְעָלְמָא
בְּזִכּוּתְהוֹן: ונתת וְתִתֵּן יָת מַדְבְּחָא דְּדַהֲבָא לְקָטֹרֶת בּוּסְמָיָא קֳדָם
אֲרוֹנָא דְּסַהֲדוּתָא מִטּוּל חַכִּימַיָּא דְּעַסִּיקִין בְּאוֹרַיְתָא וְדַיְּחָהוֹן נָדִיף הֵי
כְּקֻטֹּרֶת בּוּסְמָיָא וּתְשַׁוֵּי יָת פַּרְסָא דְּתַרְעָא לְמַשְׁכְּנָא מִטּוּל צַדִּיקַיָּא דְּחָפְיָן
בְּזִכּוּתְהוֹן עַל עַמָּא בֵּית יִשְׂרָאֵל: ונתת וְתִתֵּן יָת מַדְבְּחָא דְּעָלָתָא
קֳדָם תַּרְעָ מַשְׁכַּן זִימְנָא מִטּוּל עַתִּירַיָּא דְּמִדַּרִין פִּתּוֹרָא קֳדָם תַּרְעֵיהוֹן
וּמְפַרְנְסִין מִסְכֵּנַיָּא וּמְיַתְּקִין לְהוֹן חוֹבֵיהוֹן כְּאִלּוּ מְקָרְבִין עָלָתָא עַל
מַדְבְּחָא: ונתת את הכיור וְתִתֵּן יָת כִּיּוֹרָא בֵּינֵי מַשְׁכַּן זִימְנָא וּבֵינֵי
מַדְבְּחָא וְתִתֵּן תַּמָּן מַיִּין מִטּוּל דְּוַיָּא דְּהַדְרִין בִּתְיוּבְתָּא וְשַׁדְיָין ע
עַקְמוּמִיתְהוֹן הֵי כְּמַיָּא: ושמת וּתְשַׁוֵּי יָת דַּרְתָּא חֲזוֹר חֲזוֹר מִטּוּל
זכוות

מחמת כובד הקלסים שלין כח בלדם לזקפן ומשה העמידו לאור משה לפני הקב"ה איך
לפשר הקמתו על ידי לדם לאר לו פסוק לתה בידך כרלה כמקימו והוא כזקף וקם
מלליו וזהו שכלאר הוקם המשכן הוקם מלליו מדרש רבי תנחומא: ויברך לותם משה
לאור להם יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם ויהי נועם ה' ללהיכו עליכו וגו' והוא
מלא מזמורים שבתפלה למשה: ומלכות על האדון לשון הנמה שהרי מחינה היא: וערכת ג ד
לת 2 78 ב עח

תָּחֵת אֶת־מָסַךְ שַׁעַר הֶחָצֵר׃
ט וְלָקַחְתָּ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה
וּמָשַׁחְתָּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־
בּוֹ וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְהָיָה
קֹדֶשׁ׃ י וּמָשַׁחְתָּ אֶת־מִזְבַּח
הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְקִדַּשְׁתָּ אֶת־
הַמִּזְבֵּחַ וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קָדָשִׁים׃
יא וּמָשַׁחְתָּ אֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־
כַּנּוֹ וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ׃ יב וְהִקְרַבְתָּ
אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו אֶל־פֶּתַח אֹהֶל
מוֹעֵד וְרָחַצְתָּ אֹתָם בַּמָּיִם׃
יג וְהִלְבַּשְׁתָּ אֶת־אַהֲרֹן אֶת
בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ וּמָשַׁחְתָּ אֹתוֹ וְקִדַּשְׁתָּ
אֹתוֹ וְכִהֵן לִי׃ יד וְאֶת־בָּנָיו
תַּקְרִיב וְהִלְבַּשְׁתָּ אֹתָם כֻּתֳּנֹת׃
טו וּמָשַׁחְתָּ אֹתָם כַּאֲשֶׁר מָשַׁחְתָּ
אֶת־אֲבִיהֶם וְכִהֲנוּ לִי וְהָיְתָה לְהִיֹּת
לָהֶם מָשְׁחָתָם לִכְהֻנַּת עוֹלָם
לְדֹרֹתָם׃ טז וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כְּכֹל
אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ כֵּן עָשָׂה׃
ס יז וַיְהִי בַּחֹדֶשׁ
הָרִאשׁוֹן בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית בְּאֶחָד
לַחֹדֶשׁ הוּקַם הַמִּשְׁכָּן׃ יח וַיָּקֶם
מֹשֶׁה אֶת־הַמִּשְׁכָּן וַיִּתֵּן אֶת־אֲדָנָיו
וַיָּשֶׂם אֶת־קְרָשָׁיו וַיִּתֵּן אֶת־בְּרִיחָיו
וַיָּקֶם אֶת־עַמּוּדָיו׃ יט וַיִּפְרֹשׂ
אֶת־הָאֹהֶל עַל־הַמִּשְׁכָּן וַיָּשֶׂם אֶת־
מִכְסֵה הָאֹהֶל עָלָיו מִלְּמַעְלָה כַּאֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ ס
כ וַיִּקַּח וַיִּתֵּן אֶת־הָעֵדֻת אֶל־
הָאָרֹן וַיָּשֶׂם אֶת־הַבַּדִּים עַל־הָאָרֹן
וַיִּתֵּן אֶת־הַכַּפֹּרֶת עַל־הָאָרֹן
מִלְּמַעְלָה׃ כא וַיָּבֵא אֶת־הָאָרֹן אֶל־הַמִּשְׁכָּן וַיָּשֶׂם אֶת פָּרֹכֶת הַמָּסָךְ
ויסך

ית־פַּרְסָא דְתַרְעָא דְּרִתָּא׃ וְתִסַּב
יַת־מִשְׁחָא דְּרְבוּתָא וְתִרְבֵּי יַת־
מַשְׁכְּנָא וְיַת־כָּל־דְּבֵיהּ וְתַקְדֵּשׁ יָתֵיהּ
וְיַת־כָּל־מָנוֹהִי וִיהֵי קוּדְשָׁא׃
וְתִרְבֵּי יַת־מַדְבְּחָא דְּעָלָתָא וְיַת־כָּל
מָנוֹהִי וְתַקְדֵּישׁ יַת־מַדְבְּחָא וִיהֵי
מַדְבְּחָא קֻדַּשׁ קֻדְשִׁין׃ וְתִרְבֵּי
יַת־כִּיּוֹרָא וְיַת־בְּסִיסֵיהּ וְתַקְדֵּישׁ
יָתֵיהּ׃ וְתַקְרֵיב יַת־אַהֲרֹן וְיַת־
בְּנוֹהִי לְתַרְעָא דְמַשְׁכַּן זִמְנָא וְתַסְחֵי
יָתְהוֹן בְּמַיָּא׃ וְתַלְבֵּישׁ יַת־אַהֲרֹן
יָת לְבוּשֵׁי קוּדְשָׁא וְתִרְבֵּי יָתֵיהּ
וְתַקְדֵּשׁ יָתֵיהּ וְיִשַׁמֵּשׁ קָדָמָי׃
וְיַת־בְּנוֹהִי תְּקָרֵיב וְתַלְבֵּשׁ יָתְהוֹן
כְּתֹנִין׃ וְתִרְבֵּי יָתְהוֹן כְּמָא
דְרַבֵּיתָא יַת־אֲבוּהוֹן וְיִשַׁמְּשׁוּן קָדָמָי
וּתְהֵי לְמַהְוֵי לְהוֹן רְבוּתְהוֹן לְכַהֲנוּת
עָלַם לְדָרֵיהוֹן׃ וְעָבַד מֹשֶׁה כְּכֹל
דְּפַקִּיד יְיָ יָתֵיהּ כֵּן עָבַד׃ וַהֲוָה
בְּיַרְחָא קַדְמָאָה בְּשַׁתָּא תִּנְיָתָא
בְּחַד לְיַרְחָא אִתְּקִים מַשְׁכְּנָא׃
וְאָקֵים מֹשֶׁה יַת־מַשְׁכְּנָא וְיַהֲב יַת־
סַמְכוֹהִי וְשַׁוִּי יַת־דַּפּוֹהִי וְיַהֲב יַת־
עַבְרוֹהִי וְאָקִים יַת־עַמּוּדוֹהִי׃
וּפְרַס יַת־פְּרָסָא עַל־מַשְׁכְּנָא וְשַׁוִּי
יַת־חוּפָּאָה דְמַשְׁכְּנָא עִלּוֹהִי
מִלְּעֵילָא כְּמָא דְּפַקִּיד יְיָ יָת־מֹשֶׁה׃
וּנְטַיֵּב וְיַהֲב יַת־סַהֲדוּתָא בְּאָרוֹנָא
וְשַׁוִּי יַת־אַרְיְחֵיָא עַל־אָרוֹנָא וְיַהֲב
יַת־כַּפּוֹרְתָא עַל־אָרוֹנָא מִלְּעֵילָא׃
וְאָעֵיל יַת־אָרוֹנָא לְמַשְׁכְּנָא וְשַׁוִּי יַת
פרוכתא

כל לוריתא
מכר בר מן ב

ששי

נ"כ מנה וה'
פסו

ד מנה

לא פסוקים ל
על על

פָּרוּכְתָּא דְּפַרְסָא וְאַסְתִּילוּ עַל אֲרוֹנָא וַיָּסֶךְ עַל אֲרוֹן הָעֵדֻת כַּאֲשֶׁר צִוָּה ס׳ מלא כתוב
דְּסַהֲדוּתָא כְּמָא דְּפַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה: יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ס
וְיָהַב יָת כַּפּוֹרְתָא בְּמַשְׁכַּן זִימְנָא עַל ס״ וַיִּתֵּן אֶת הַשֻּׁלְחָן בְּאֹהֶל מוֹעֵד
שידא יוגתן בן עוזיאל על
זַכְוָות אַבָּהַת עָלְמָא דְּמַחֲזִרִין חֲזוֹר חֲזוֹר לְעִמָּא בֵּית יִשְׂרָאֵל וְתִיתֵּן יָת פָּרְסָ׳
דְּתַרַע דָּרְתָא מְטוּל זַכְוָות אִמְּהַת עָלְמָא דְּפָרִיס בְּתַרַע גֵּהִינָּם מִן בְּגַלַּל
דְּלָא יֵעָלוּן תַּמָּן נַפְשָׁת דַּרְדְּקֵי עַמָּא דְּיִשְׂרָאֵל: ולקחרת וְתִסַּב יָת
מְשִׁחָא דְּרַבּוּתָא וְתַרְבֵּי יָת מַשְׁכְּנָא וְיָת כָּל דְּבֵיהּ וּתְקַדֵּשׁ יָתֵיהּ מְטוּל כְּלִיל
דְּמַלְכוּתָא דְּבֵית יְהוּדָה וּמַלְכָּא מְשִׁיחָא דְּעָתִיד לְמִפְרַק יָת יִשְׂרָאֵל בְּסוֹף
יוֹמַיָּא: ומשחת וּתְרַבֵּי יָת מַדְבְּחָא דְּעָלָתָא וְיָת כָּל מָנוֹי וּתְקַדֵּשׁ יָת
מַדְבְּחָא וִיהֵי מַדְבְּחָא קוֹדֶשׁ קוֹדָשִׁין מְטוּל כְּלִילָא דְּכָהוּנְתָא דְּאַהֲרֹן וּבְנוֹי
וְאֵלִיהוּ כַּהֲנָא רַבָּא דְּעָתִיד לְמִשְׁתַּלְחָא בְּסוֹף גָּלוּתָא: ומשחת וּתְרַבֵּי
יָת כִּיוֹרָא וְיָת בְּסִיסֵיהּ וּתְקַדֵּשׁ יָתֵיהּ מְטוּל יְהוֹשֻׁעַ מְשׁוּמְשָׁנֵךְ רַבָּא
דְּסַנְהֶדְרִין דְּעַמֵּיהּ דְּעַל יְדוֹי עָתִידָה אַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל לְאִתְפַּלְגָא וּמְשִׁיחָא
בַּר אֶפְרַיִם דְּנָפִיק מִינֵּיהּ דְּעַל יְדוֹי עָתִידִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִנְצְחָא לְגוֹג
וּלְסִיעָתֵיהּ בְּסוֹף יוֹמַיָּא: והקרבת וּתְקָרֵב יָת אַהֲרֹן וְיָת בְּנוֹי לְתַרַע
מַשְׁכַּן זִימְנָא וְתַסְחֵי יָתְהוֹן בְּמַיָּא: והלבשת וְתַלְבֵּשׁ יָת אַהֲרֹן יָת
לְבוּשֵׁי קוּדְשָׁא וּתְרַבֵּי יָתֵיהּ וּתְקַדֵּשׁ יָתֵיהּ וְיִשַּׁמֵּשׁ קָדָמַי: ואת וְיָת
בְּנוֹי תְּקָרֵיב וְתַלְבֵּישִׁינוּן כִּיתוֹנִין: ומשחת וּתְרַבֵּי יָתְהוֹן הֵיכְמָא
דְּרַבֵּית יָת אֲבוּהוֹן וְיִשַּׁמְּשׁוּן קָדָמַי וּתְהֵי לְמֶהֱוֵי לְהוֹן רַבּוּתְהוֹן לְכָהוּנַת
עָלָם לְדָרֵיהוֹן: ויעש וַעֲבַד מֹשֶׁה הֵי כְּכֹל מָה דְּפַקִּיד יְיָ יָתֵיהּ הֵיכְדֵּין
עָבַד: ויהי וַהֲוָה בְּיַרְחָא קַדְמָאָה הוּא יַרְחָא דְּנִיסָן בְּשַׁתָּא תְּנִינְתָּא
בְּחַד לְיַרְחָא אִתְקַם מִשְׁכְּנָא: ויקם וְאָקִים מֹשֶׁה יָת מִשְׁכְּנָא וְיָהַב
יָת חוֹמְרוֹי וְשַׁוִּי יָת לוּחוֹי וְיָהַב יָת נַגְרוֹי וְאָקִים יָת עַמּוּדוֹי: ויפרש
וּפְרַס יָת פְּרָסָא עַל מִשְׁכְּנָא וְשַׁוִּי יָת חוּפָּאָה דְּמִשְׁכְּנָא עֲלוֹי מִן לְעֵילָא
הֵיכְמָא דְּפַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה: ויקח ויתן וּנְסִיב יָת תְּרֵין לוּחֵי אַבְנַיָּא
לוּחֵי קְיָמָא דְּאִתְיְהִיבוּ לֵיהּ בְּחוֹרֵב וַהֲווֹ קַיְמִין עַל אַרְתָּ בְּבֵית אוּלְפָנָא
הֵינוּן לוּחֵי סַהֲדוּתָא וְתַבְרֵי לוּחַיָּא בְּאַרוֹנָא וְשַׁוִּי יָת אֲרִיחַיָּא עַל אֲרוֹנָא
וְיָהַב יָת כַּפּוֹרְתָא בְּהַדֵּי כְּרוּבַיָּא דְּנַפְקִין נְגִיד מִינָהּ עַל אֲרוֹנָא מִלְּעֵילָא:
ויבא וְהַנְעַל יָת אֲרוֹנָא לְמִשְׁכְּנָא וְשַׁוִּי יָת פַּרְגּוֹדָא דְּפָרְסָא וְטַלִּיהּ עַל
אֲרוֹנָא דְּסַהֲדוּתָא הֵיכְמָא דְּפַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה: ויתן וְיָהַב יָת פְּתוֹרָא
במשכן

את ערכו · שתים מערכות של לחם הפנים: ויפרש את האהל · הן יריעות העזים: את יס כ
העלות · הלוחות: על ירך המשכן צפונה · בחצי הצפוני של רוחב הבית: יכן

עַל יְרֵךְ הַמִּשְׁכָּן צָפֹנָה מִחוּץ
לַפָּרֹכֶת: כג וַיַּעֲרֹךְ עָלָיו עֶרֶךְ
לֶחֶם לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה: ס
כד וַיָּשֶׂם אֶת־הַמְּנֹרָה בְּאֹהֶל
מוֹעֵד נֹכַח הַשֻּׁלְחָן עַל יְרֵךְ הַמִּשְׁכָּן
נֶגְבָּה: כה וַיַּעַל הַנֵּרֹת לִפְנֵי יְהוָה
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:
ס כו וַיָּשֶׂם אֶת־מִזְבַּח
הַזָּהָב בְּאֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי הַפָּרֹכֶת:
כז וַיַּקְטֵר עָלָיו קְטֹרֶת סַמִּים
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:
ס כח וַיָּשֶׂם אֶת־מָסַךְ
הַפֶּתַח לַמִּשְׁכָּן: כט וְאֶת מִזְבַּח
הָעֹלָה שָׂם פֶּתַח מִשְׁכַּן אֹהֶל־מוֹעֵד
וַיַּעַל עָלָיו אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:
ס ל וַיָּשֶׂם אֶת־הַכִּיֹּר בֵּין־
אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וַיִּתֶן שָׁמָּה
מַיִם לָרָחְצָה: לא וְרָחֲצוּ מֹשֶׁה
וְאַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־
רַגְלֵיהֶם: לב בְּבֹאָם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד
וּבְקָרְבָתָם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ יִרְחָצוּ כַּאֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: לג וַיָּקֶם אֶת־
הֶחָצֵר סָבִיב לַמִּשְׁכָּן וְלַמִּזְבֵּחַ וַיִּתֶן
אֶת־מָסַךְ שַׁעַר הֶחָצֵר וַיְכַל מֹשֶׁה
אֶת־הַמְּלָאכָה: פ לד וַיְכַס
הֶעָנָן אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וּכְבוֹד יְהוָה
מָלֵא אֶת־הַמִּשְׁכָּן: לה וְלֹא־יָכֹל
מֹשֶׁה לָבוֹא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד כִּי־שָׁכַן
עָלָיו הֶעָנָן וּכְבוֹד יְהוָה מָלֵא אֶת־
הַמִּשְׁכָּן: לו וּבְהֵעָלוֹת הֶעָנָן מֵעַל
הַמִּשְׁכָּן יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל
מַסְעֵיהֶם:

שִׁיצָא דְּמַשְׁכְּנָא צָפוּנָא מִבָּרָא
לְפָרוֹכְתָּא: וְסַדַּר עֲלוֹהִי סִדְרִין
דְּלֶחֶם קֳדָם יְיָ כְּמָא דְּפַקִּיד יְיָ יָת־
מֹשֶׁה: וְשַׁוִּי יָת מְנָרְתָּא בְּמַשְׁכַּן
זִמְנָא לְקֹבֶל פַּתּוֹרָא עַל שִׁיצָא
דְּמַשְׁכְּנָא דְּרוֹמָא: וְאַדְלִיק יָת־
בּוּצִינַיָּא קֳדָם יְיָ כְּמָא דְּפַקִּיד יְיָ יָת־
מֹשֶׁה: וְשַׁוִּי יָת־מַדְבְּחָא דְּדַהֲבָא
בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא קֳדָם פָּרוֹכְתָּא:
וְאַקְטַר עֲלוֹהִי קְטֹרַת בּוֹסְמִין כְּמָא
דְּפַקִּיד יְיָ יָת־מֹשֶׁה: וְשַׁוִּי יָת־
פְּרָסָא דְתַרְעָא לְמַשְׁכְּנָא: וְיָת
מַדְבְּחָא דְּעָלָתָא שַׁוִּי בְּתַרְעָא
מַשְׁכַּן־זִמְנָא וְאַסִּיק עֲלוֹהִי יָת־
עָלָתָא וְיָת־מִנְחָתָא כְּמָא דְּפַקִּיד
יְיָ יָת־מֹשֶׁה: וְשַׁוִּי יָת־כִּיּוֹרָא בֵּין־
מַשְׁכַּן זִמְנָא וּבֵין מַדְבְּחָא וְיַהַב
תַּמָּן מַיָּא לְקִידּוּשׁ: וּמִקַּדְּשִׁין
מִנֵּיהּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבְנוֹהִי יָת־
יְדֵיהוֹן וְיָת רִגְלֵיהוֹן: כְּמֵיעֲלְהוֹן
לְמַשְׁכַּן זִמְנָא וּבְמִקְרְבְּהוֹן לְמַדְבְּחָא
מִקַּדְּשִׁין כְּמָא דְּפַקִּיד יְיָ יָת־מֹשֶׁה:
וְאַקִּים יָת־דַּרְתָּא סְחוֹר־סְחוֹר
לְמַשְׁכְּנָא וּלְמַדְבְּחָא וְיַהַב יָת־פְּרָסָא
דְּתַרְעָא דַּרְתָּא וְשֵׁיצֵי מֹשֶׁה יָת־
עֲבִידְתָּא: וְחַפָּא עֲנָנָא יָת־מַשְׁכַּן
זִמְנָא וִיקָרָא דְיְיָ אִתְמְלִי יָת־
מַשְׁכְּנָא: וְלָא־יְכִיל מֹשֶׁה
לְמֵיעַל לְמַשְׁכַּן זִמְנָא אֲרֵי־
שְׁרָא עֲלוֹהִי עֲנָנָא וִיקָרָא דְיְיָ
אִתְמְלִיאַת מַשְׁכְּנָא: וּבְאִסְתַּלְּקוּת
עֲנָנָא מֵעִילּוֹי מַשְׁכְּנָא נָטְלִין בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַטְלֵנֵיהוֹן: וְאִם־
לָא

ויקרא ד׳ ט׳ ומ׳ ומ׳ ומ

דְּמַשְׁכַּן זִימְנָא עַל שִׁידָא דְּמַשְׁכְּנָא צִיפּוּנָא מִבָּרָא לְפַרְגֹּדָא : ויערך
וְסַדַּר עֲלוֹהִי סִדּוּרִין דִּלְחֵים קֻדָּם ירושלמי
יְיָ הֵיכְמָא דְּפַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה : וְסַדַּר עֲלוֹהִי לְחֵים סִדַּר אַפָּיָא קֻדָּם
וישם וְשַׁוִּי יָת מְנָרְתָּא בְּמַשְׁכַּן יְיָ :
זִימְנָא כָּל קְבִיל פְּתוֹרָא עַל שִׁידָא דְּמַשְׁכְּנָא דְּרוֹמָא : ויעל וְאַדְלֵק
בּוּצִינַיָּא קֻדָּם יְיָ הֵיכְמָא דְּפַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה : וישם וְשַׁוִּי יָת מַדְבְּחָא
דְּדַהֲבָא בְּמַשְׁכַּן זִימְנָא קֻדָּם פַּרְגֹּדָא : ויקטר וְאַסִּיק עֲלוֹי קְטֹרֶת
בּוֹסְמִין הֵיכְמָא דְּפַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה : וישם וְשַׁוִּי יָת פְּרָסָא דְּתַרְעָא
לְמַשְׁכְּנָא : ואת מזבח וְיָת מַדְבְּחָא דְּעָלְתָא שַׁוִּי בְּתַרְעָא מַשְׁכְּנָא
וְאַסִּיק עֲלוֹי יָת עָלְתָא וְיָת מִנְחְתָא הֵיכְמָא דְּפַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה : וישם
את הכיור וְשַׁוִּי יָת כִּיּוֹרָא עַל בְּסִיסֵיהּ בֵּינֵי מַשְׁכַּן זִימְנָא וְשַׁוִּי מַדְבְּחָא
וְיַהַב תַּמָּן מַיָּין חַיָּין לְקִידּוּשׁ וְלָא פַּסְקִין וְלָא סָרְיָין כָּל יוֹמַיָּא : ורחצו
וְנַסְבִּין מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבְנוֹי מִינֵיהּ בְּנַטְלָא וּמְקַדְּשִׁין מִנֵּיהּ יָת יְדֵיהוֹן וְיָת
רִיגְלֵיהוֹן: בבאם בְּזַמַּן מֵיעֲלְהוֹן לְמַשְׁכַּן זִימְנָא וּבְמִיקְרְבְּהוֹן לְמַדְבְּחָא
וּמְקַדְּשִׁין הֵיכְמָא דְּפַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה : ויקם וְאָקִים יָת דָּרְתָּא חֲזוֹר
חֲזוֹר לְמַשְׁכְּנָא וּלְמַדְבְּחָא וְיַהַב יָת פְּרָסָא דְּבְתַרְעָא מַשְׁכְּנָא וְגָמַר מֹשֶׁה יָת
עֲבִידְתָּא : ויכס וְחָפָא עֲנַן יְקָרָא יָת מַשְׁכַּן זִימְנָא וְאִיקַר שְׁכִינְתָּא
דַּיְיָ אִתְמְלֵי יָת מַשְׁכְּנָא : ולא יכל וְלָא הֲוָה אֶפְשַׁר לְמֹשֶׁה לְמֵיעַל
לְמַשְׁכַּן זִימְנָא אֲרוּם שְׁרָא עֲלוֹי עֲנַן יְקָרָא וְאִיקַר שְׁכִינְתָּא דַּיְיָ אִתְמְלֵי יָת
מַשְׁכְּנָא : ובהעלות וּבְאִשְׁתַּלְּקוּת עֲנַן יְקָרָא מֵעִילַּוֵי מַשְׁכְּנָא
נָטְלִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַטְלָנֵיהוֹן : ואם וְאִין לָא מִתְּתַלַּק עֲנַן יְקָרָא
ולא

יוֹם · כתרגומו בלא כינוי הזה שהוא בגדו של אדם : ויקטר עליו קטרת · שחרי וערבית כב
כמו שנאמר בבקר בבקר בהטיבו את הנרות וגו׳ : והעלות אהרן וגו׳ · אף ביום השמיני
למלואים שהוא יום הקמת המשכן שמש משה והקריב קרבנות גבו חוץ מאותן שכתוב בו
ביום שנאמר קרב אל המזבח וגו׳ : את העולה · עולת התמיד : ואת המנחה · מנחת כג
נסכים של תמיד כמו שנאמר ועשרון סלת בלול בשמן וגו׳ : ורחצו ממנו משה ואהרן כד
ובניו · יום שמיני למלואים הוצרכו כולם לכהונה ותרגומו ומקדשין מיניה בו ביום קדם
משה עמהם : ובקרבתם · כמו ובקרבם כשיקריבו · כתיב ולא יכול משה לבא אל אהל כה
מועד וכתוב אחד אומר ובבא משה אל אהל מועד בא הכתוב השלישי והכריע ביניהם
כי שכן עליו העבן אמור מעתה כל זמן שהיה עליו העבן לא היה יכול לבא כשתלק העבן
מכנס ומדבר עמו : לעיני כל בית ישראל בכל מסעיהם · בכל מסע שהיו נוסעים היה כו
העבן

מסעידם: לח ואם־לא יעלה הענן ולא יסעו עד־יום העלתו:
לט כי ענן יהוה על־המשכן יומם ואש תהיה לילה בו לעיני כל־בית־ישראל בכל־מסעיהם: חזק

לא מסתלק עננא ולא נטלין עד־יום אסתלקותיה: ארי ענן יקרא דיי הוה על־משכנא ביממא ואשתא הוה בליליא בעיני כל־בית־ישראל בכל־מטלניהון: חזק

סכום פסוקי דספרא ואלה שמות אלף ומאתים וט׳ וסימנו ארט וסדריו כט׳ ופרשיותיו לח׳ ותניו אלהים לא תקלל:

BIBLIOTHEK DES SEMINARS Israelitische Stiftung

יונתן בן עוזיאל

ולא נטלין עד יום אסתלקותיה: כי ענן ארום ענן יקרא דיי הוה מטלל על משכנא ביממא ועמודא דאישתא הוה מנהר בליליא וחמין כל בני ישראל בכל מטלניהון:

ירושלמי

ארום ענן יקר שכינתיה דיי הוה מטל על משכנא ביממן ואשתא הוה מנהרא עלויה כל ליליא וחמין כל בית ישראל בכל מ מטלניהון:

BIBLIOTHEK DES SEMINARS Israelitische Stiftung

הענן שוכן במקום אשר יבחר שם מקום מחייתן אף הוא קרוי מחנה וכן וילך למסעיו וכן אלה מסעי לפי שממקום החנייה חזרו וכסעו לכך נקראו כולן מסעות:

ועתה לפרש מעשה האפוד לפי שפי׳ האפוד והחשן פרקים על פיעשו המקראות ויש לשנות בנירופן אבי כותב מעשיהן יחד׳ האפוד היה עשוי כמין מיכר של כשים רוכבות סוסים וחוגרו מאחוריו ככגד לבו למטה מאצילו ראשו כראש נבו של אדם ויותר ומגיע עד עקביו והחשב מחובר בראשו על פני ראשו ולא נמחט אלא מעשה אורג ומאריך לכאן ולכאן כדי להקיף ולחגור בו והכתפות מחוברות בחשב אחת לימין ואחת לשמאל מרוחקות זו מזו שעור הבדלות כתפים מאחורי הכהן לשני קצות ראשו של מיכר שכשזוקפן עומדות לו על שתי כתפיו והן כמין שתי רצועות עשויות ממין האפוד ארוכות כדי שיעור לזוקפן אצל גוארו מכאן ומכאן וכפלות לפניו למטה מכתפיו מעט ואבני השוהם קבועות בהן אחת על כתף הימין ואחת על כתף שמאל והמשבצו כתובות בראשיהן לפני כתפיו של כהן וראשי שתי עבותות הזהב תחובות בשתי טבעות בשני קצות ראשו העליון אחת לימין ואחת לשמאל ושני ראשי השרשרות תקועין במשבצות לימין וכן ראשי שרשרת השמאלית תקועין במשבצת שבכתף שמאל כנגד החשן תלוי במשבצות האפוד על לבו מלפניו ועוד שתי טבעות בשתי קצות החשן בתחתיתו וכנגדן שתי טבעות בשתי כתפות האפוד מלמטה בראשו התחתון המחובר בחשן וטבעות החשן מול טבעות האפוד שוכבין זה על זה ומרכסן בפתיל תכלת תחוב בטבעות האפוד והחשן שיהא תחתית החשן דבוק לחשב האפוד ולא יהא כד ומובדל והולך וחוזר:

חסלת ספר ואלה שמות בה׳:

בית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי ירושלים